Universidad de Panamá
Biblioteca

D. THOMÆ

SUMMA

THEOL

Universidad de Deusto
Biblioteca

IHS
BIBLIOTECA DE LOYOLA.
Sala 1
Estante 10
Plúteo 10

994

Universidad de Deusto
Biblioteca

OPVSCVLA QVE-
STIONES ET OMNIA QVOLIBE-

ta Thomæ de Vio Caietani Cardinalis ſancti Xiſti, in Quatuor Tomos diſtincta: & nunc recens ab authore multis Tractatibus, ac Quæſtionibus locupletata. In quibus agitur

De author. Papæ & cõcilij.
De primatu Rom. Eccleſiæ.
De ſacramentis.
De indulgentijs.
De cõceptione b. Virginis.
De euchariſtia.
De præcepto eleæmoſynæ.
De monte pietatis.
De cambijs.
De uoto.
De uſura.
De ſimonia.
De ui cultus diuini.
De unione uerbi.
De cauſa mali.
De immortalitate aiorum.
De paſſiõe aiarum abigne.
De ſynodorum differentia.
De infinitate Dei.
De potentia obedientiali.
De ſubiect. philoſophiæ nat.
De analogia nominum.
De ente, & eſſentia.
De ſacrif. miſſæ, Tractatus.

Addita eſt inſuper ad nonnulla illi propoſita dubia acuta quidem Reſponſio: aliáq; permulta, quæ tu, candide Lector, ſequenti pagina uidere facilè poteris.

LVGDVNI,
M D XLI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Opusculorum huius Voluminis Inder.

Inder omnium opusculorum thome de vio caietani cardinalis sancti xisti.

Primi Tomi opuscula.

De comparatione authoritatis pape ⁊ concilij tractatus. folio. 2.
De comparata authoritate pape ⁊ concilij apologia. 15
De primatu romane ecclesie tractatus. 24
De attritione ⁊ contritione: questiones quinq. 35.
De confessione questiones quinq. 36.
De satisfactione questiones due. 39.
De ministro penitentie questio vna. 40.
De thesauro indulgentiarum questiones. 4. 40.
De causa indulgentiarum questiones. 2. 42.
De susceptione indulgentiarum questiones. 2. 43.
De modo tractandi ⁊ recipiendi ordines. 43.
De sacramento matrimonij questiones. 3. 44.
De vsu matrimonij questiones. 2. 44.
De delectatione morosa questiones. 45.
De indulgentijs tractatus. 45.
Rursus de indulgentijs questiones sex. 48.
De tempore contritionis. 53.
De premeditatione ante confessionem. 54.
De confessione venali ⁊ omnium mortalium. 54.
De circūstantia diei festi. 54.
De absolutione sacramentali questiones. 2. 55.
De effectu excōmunicationis: questio vna. 56.
De impletione penitentie questio vna. 57.
De pollutione ex auditione confessionis questio vna. 57.
De purgatorio questio vna. 58.
De imperfecta charitate questio vna. 59.
De timore pene questio vna. 59.
De obligatione precepti: questio vna. 59.
De religioso electo in epm: questio vna. 60.
De collatione sacramenti ordinis. 60.
De celibatu sacerdotum: questio vna. 61.
De diuortio, questio vna. 61.
De redditione debiti: questio vna. 62.
De propietate verborum scripture in canonibus. 63.
Declaratio quinq articulorum Lutheri reprobatorū. 63.
De ser propositionibus in laudem beati ioseph. 64.
De predicatis coniugio nouitij. 64.
An adulter sit priuatus iure exigendi debitum. 64.

Secundi Tomi opuscula.

De inquisitione questiones quinq. 64.
An ijs qui ex iudeis originem ducunt sit negandus religionis ingressus ⁊c. questio vna. 65.
De perpetua permansione in vna religione ⁊c. questio vna. 65.
De persoluente preces horarias in choro: questio vna. 65.
De restitutione vsure, de pertinace in peccato veniali, et de delicto publico. 65.
De venditione pensionis ecclesie: questio vna. 66.
De societate negociatoria: questio vna. 66.
De contritione, de confessione circūstantie loci sacri, de venditione ⁊ appropriatione ferarum ⁊c. 66.
De venditione iudeis eorum quibus vtuntur in suis sacrificijs. De iudicio hūano respectu occultorū. De inductiōe ad hoc vt minus peccetur. De exhibitione cene tpe ieiunij omnino cenaturis ⁊c. An petito venie sit in restitutione necessaria. De murmurationis vitio. De scrupulo conscientie q̄ stante licite operamur opposito. folio. 69.
An sit vt bonitas essentialis stat cum peccato veniali, ita meritus stet cū peccato veniali. De restitutione cum dāno in re superioris ordinis: an vtrēm malitia alterius oporteat semper petere aliquid absq̄ peccato prestabile. An sicut votum abstinentie vrouis sic ⁊ votum cōtinentie vir irritare possit. Quo modo ex communicatio iniusta priuat suffragijs ecclesie. 67.
Quomodo sustineatur q̄ votum est de bono supererogationis. ⁊ q̄ religiose persone venereis vacantes agant contra votum. Item de vnitate vel plurificatione numerali peccati actus exteriorij propter discōtinuationem actus interioris voluntatis. 68.
De conceptu entis questiones due. 68.
De emptione rerū raptarum in bello iniusto: q̄stiones q̄nque. 68.

Tertij Tomi opuscula.

De conceptione beate virginis tractatus. 70.
De eucharistia, tractatus. 72.
De celebratione misse, questiones due. 74.
De valore oratiōū dictarum ab audientibus missam in festo. 75.
De precepto elemosine tractatus. 76.
De monte pietatis tractatus. 79.
De cambijs tractatus. 81.
De vsura: questiones ser. 86.
De simonia: questiones tres. 88.
De vsu spiritualium rerum in peccato mortali, questio vna. 90.
De voto, questiones tres. 90.
De solutione maleficij opera malefici ad hoc parati. 91.
De psalmo beate virginis. 92.

Quarti Tomi opuscula.

Orationes ser. prima de vi cultus diuini. secunda de vnione verbi. tertia de causa mali ⁊ abundantia mali in specie humana. quarta de immortalitate animorū. quinta quomō anime parium ab igne corporeo. sexta de ecclesia ⁊ sp nodorū differētia. 93. 94. 96.
De infinitate dei, questio vna. 106.
De potentia neutra, questio vna. 107.
De potentia receptiua actuum supernaturalium, q̄stio vna. 107.
De subiecto philosophie naturalis, questio vna. 109.
De analogia nominum tractatus. 110.
De ente ⁊ essentia tractatus cum commento. 149.
Responsio acuta quidem ad quedam dubia illi proposita. 150.
De sacrificio missē aduersus Lutheranos, tractatus.

Distinctos horum omnium Indices inuenies in fine cuiuslibet Tomi.

Finis.

Ad Nicolaum a Flisco Epm Cardinalē sabineñ. Thome de vio Caietani (tūc or. pre. generalis magistri, nūc sancti Xisti Cardinalis) in comparationem autoritatis Pape ⁊ concilij, Prefatio.

Tametsi puto, pater amplissime fisce, eam comparationē quā nuper de pontificis maximi ecclesieq̄ totius autoritate scripsi, a multis hac tēpestate, quēadmodum in diuersa studia scinduntur, ita dissimili ratione esse legendam, accipiendā, dijudicandā: omnibus tamen gratū fore puto, vel minimarum rationum, que ad hāc rem inuestigatam, consentaneam tamen, his tēporibus afferuntur, fieri certiores. Aduersarijs quidē ⁊ emulis, vt impugnēt, amicis, vt ea que veritatis sunt, defendant: ceteris autem, vt prēsto ad legendum habeant, quid de tanta his temporibus concursatione maximaq̄ ⁊ olim sepe ⁊ in presentia contentione sit constituendum. Ego predicatorum ordinis (romane ecclesie veritatisq̄ studiosissimi) generalis magister hanc summe autoritatis comparationem, in defensionem quidem veritatis ⁊ sedis apostolice, non vt hominibus placeam (q̄q̄s si id quoq̄ assecutus fuero, non aspernabor) sed vt Jesu christi veritatisq̄ seruus sim, libere scripsi: vti

iesu christo,an solus petrus immediate a christo,alij vero ab eodem mediante petro.¶Et quo ad vtrumq; dubium, due sunt opiniones extreme.

¶Prima est dicentium,q; omnes apostoli parem potestatem a iesu christo immediate habuerunt.Et hi vtrumq; simul multipliciter probant ex sacra scriptura.¶Primo ex eo quod matth.18.saluator omnibus apostolis replicauit quod soli petro dixerat in ca.16. ait enim,quecunq; solueritis super terram ꝛc.Et verbum illud ioan.vlti.dictum petro,pasce oues meas.omnibus apostolis in sententia dictum est:quoniam pascere tripliciter fit, doctrina,vita,et correctione.Hec autem omnia oibus dicta sunt apostolis.Primus matth.vlti.Docete oēs gētes.Secundum matth.5.Vos estis lux mundi,sic luceat lux vestra coram hominibus ꝛc.Tertium ioan. vlti.quoꝝ remiseritis peccata ꝛc.¶Secūdo ex.2.capitulo ad gal. vbi paulus dicit,q; hierosolymis petrus ꝛ alij apostoli nil sibi contulerunt,nec doctrine nec potestatis(vt ibidem bis habet.s.tho.) sed dederunt ei dextras societatis.ꝛ q; in antiochia restitit petro in faciem,quia reprehensibilis erat.Hec enim non sunt inter superiorem ꝛ subditos,sed potius inter socios.In actibus apostolorū, 8.ca.legimus,q; apostoli miserunt petrum ꝛ ioan.in samariam.Ō stat autem q; maior non est qui mittitur mittente:iuxta illud,non est seruus maior domino suo,nec apostolus maior eo qui misit illum.ioan.13.¶Et confirmantur hec autoritate sacrorum Canonū. Primo anacleti pape di.21.ca.in nouo.Ceteri apostoli inquit cum beato petro pari consortio prediti,ꝛ honorem ꝛ potestatem acceperunt.Secundo cipriani in ca.loquitur dominus.24.q.1.Hoc ceteri apostoli erant quod petrus fuit,pari consortio prediti ꝛ honoris ꝛ potestatis.Tertio hieronym.super epistolam ad galathas (ꝛ habetur.2.q.7.ca.paulus.)Paulus petrum reprehendit:quod non auderet,nisi se non imparem sciret.

¶Altera extrema opinio est,discordantium in vtroq; ꝛ dicentiū, quod nec parem potestatem,nec immediate a iesu christo omnes apostoli acceperunt potestatem:sed solus petrus immediate a domino iesu christo potestatem accepit,ꝛ omnes ei subiecti fuerunt ab ipso potestatem habentes.Et de modo quidem habendi potestatem scilicet q; solus petrus habuit eam a domino iesu immediate,probant in communi quidem ex textu anacleti.di.21.in nouo. Petro primo pontificatus in ecclesia christi datus est.¶In speciali autem quo ad potestatem ordinis,non sacerdotalis (hanc enim constat habuisse omnes immediate a christo in cena dicente,Hec quotiescunq; feceritis,in mei memoriam facietis,quo ad actum celebrandi missas.ꝛ post resurrectionem quo ad actum absoluendi in sacramento penitentie,dicente.Accipite spiritum sanctum,quorum remiseritis peccata remittuntur eis ꝛc.)sed ep̄alij probāt ex consecratione iacobi ꝛ pauli ac barnabe. Jacobus enim ordinatus fuit archiepiscopus hierosolymitanus a petro, iacobo ꝛ ioanne:vt dicitur in ca.porro,di.66,Et paulus ꝛ barnabas ordinati ab alijs fuerunt.Dicitur enim act.13.dixit spiritussanctus,Segregate mihi paulum ꝛ barnabam ꝛc.Et subiungitur,Imponentes eis manus dimiserunt.glosa,in modus ordinandorum.Et in ca.quod die dominico,dis.75.¶Quo ad potestatem vero iurisdictionis,cū nullibi clarius appareat q; matth.18.vbi apostolis dicit dominus Jesus,quecunq; solueritis super terram ꝛc.probant ex hoc,qō christus soli petro dixerat quodcunq; solueris ꝛc.matth.16.Et ipso inquiunt ordine promissionum insinuat,quod potestas ligandi ꝛ soluendi ordine quodam exhibēda erat:vt scilicet per petrū ad alios deriuaretur:vt.s.tho.in .4. contra gent.ca.76,ꝛ in.4.sen.distin. 24.q.vlt.dicit.¶Afferitur quoq; autoritas leonis supra inducta ex ca.ita dominus.¶Istin.19.clare dicētis,quod christus hoc disposuit vt ab ipso petro quasi a quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet.

De equalitate Vero potestatis apostolorum quatuor inuenio expositiones,sustinentes cum hoc petri autoritatē super omnes.¶Prima distinguit potestatem ordinis ꝛ iurisditionis.Et omnes dicit esse equales in potestate ordinis.sicut omnes episcopi sunt equales tali potestate. Petrus autem super omnes dicitur potestate iurisditionis.¶Secūda dicit,q; omnes apostoli fuerunt in potestate iurisditionis pares.i.similes,probatq; in scriptura paritatem pro similitudine sumi,ex leui.18.ca.Cauete ne vos similiter euomat,cum parta feceritis.glo.i.similia.¶Tertia(ꝛ est.s.tho.in secunda secunde .q.33.articu.4.ad secundum quod fuerunt pares aliquo modo quantum ad fidei defensionem.Jnquit enim sic coram omnibus paulus petrum non reprehendisset nisi aliquo modo par esset quantum ad fidei defensionem.¶Quarta est eiusdem super epistolam ad gala.2. ca.quod apostoli fuerunt equales quantum ad exequutionem autoritatis.aut enim Apostolus scilicet paulus fuit par petro in exequutione autoritatis,non autem in autoritate regiminis.

¶Rōnabilis sententia,q; petro subiecti erāt ceteri apostoli.Ca.3.

Mlatis Duabus extremis opinionibus mediis mihi via incedendum occurrit:ꝛ dicendum quod apostoli inter se possunt comparari dupliciter. Primo inquantam apostoli.ꝛ sic omnes fuerunt equales.Alio modo inquātum omes christi,ab eo hic corporali conuersatione separati,ꝛ sic petrus solus est pastor,ꝛ reliqui apostoli oues sub illius cura.¶Sed quia non sufficit dicere, sed oportet declarare ꝛ probare sic esse vt dicimus,declaro primo dignitatem ꝛ potestatem apostolatus.Scribitur in primis luc.9. ca.quod conuocatis iesus.12.apostolis,dedit illis virtutem ꝛ potestatem super omnia demonia,ꝛ vt languores curarent:ꝛ misit illos predicare regnum dei ꝛ sanare infirmos.Matth.q; vlt.legitur,quod eisdem dominus dixit,Euntes in mundum vniuersum docete omnes gentes,baptizantes docentes seruare omnia que mādaui vobis.¶In prima quoq; epistola pauli ad corin.12.ca.legitur,quod deus posuit in ecclesia primum apostolos.vbi glo.interlinearis in verbo primum dicit,dignitate ꝛ tempore.Et in verbo apostolos,dicit:omnium ordinatores ꝛ iudices.¶In decre.di.68. ca.quorum vices,dicitur ex aug.Pro patribus tuis nati sunt tibi filij.patres missi sunt apostoli.pro apostolis filij nati sunt ꝛ constituti episcopi.¶Et in concilio icumenico sic.enim sub eugenio.4. inter documenta fidei de ministro confirmationis habētur hec verba.Hanc scilicet confirmationem non nisi episcopus debet conferre:quia de solis apostolis legitur(quoū vicem tenēt episcopi) quod per manus impositionem spiritum sanctum dabāt.¶Dicit tho.super prealtis verbis ex prima epistola ad corin.12.ca.dicit hec verba,Maiores autem ministri in ecclesia sunt apostoli:ad quorum officium tria pertinent. Quorum primum est auctoritas gubernandi fidelem populum:que propie pertinet ad officium apostolatus.secundo facultas docendi.tertio potestas miracula faciendi ad confirmationem doctrine.Hec ille. Et postq; subiungit,quod tertium horum ordinatur ad secundum,ꝛ secundum ad primum,subdit.Deus posuit primum apostolos,quorum regimini commisit ecclesiam.Et tripliciter probat.Primo per illud Luce.xij.ꝛ ego dispono vobis,sicut disposuit mihi pater meus regnum. Secundo per illud apoc.21.Murus ciuitatis habens fundamenta.xij.ꝛ in ipsis.xij.nomina duodecim apostolorum.Tertio per illud ad roma.8.Nos ꝛ primitias spiritus habentes.maiori enim gradui maior datur gratia.

¶Ex his omnibus facile est videre, quod apostoli inquantum apostoli habuerunt non solum potestatem ordinis,sed iurisditionis.Autoritas enim gubernandi ecclesiam, que est apostolatus propria,sine iurisditionis potestate non est.

¶Et si huic adiunxeris,quod non habuerunt apostolatum a christo mediante petro sed immediate ab ipso Jesu christo,iuxta illud Joan.xx.sicut misit me pater,et ego mitto vos:et Matthei 10.et Marci.3.et Luc.6.patet,quod ipse fecit eos apostolos.Erat galat.1.paulus probat se apostolum:quia neq; ab hominibus neq; ab homine tam mittente qō docente est apostolus.Solues vr dubium scilicet ꝛ de potestatis equalitate.et de modo habendi: quod scilicet apostoli quantum ad appellatus autoritatem fuerunt equales simpliciter,et quod hanc potestatem habuerunt a Jesu christo immediate,sicut et apostolatum. Viri autem simpliciter:quia secundum quid nihil prohibet vnum apostolum habere apostolatum dignioē altero:vt paulus alijs.iuxta glo.interlinearem ad ala.1.in verbo,qui suscitauit eum a mortuis,dicentem in persona pauli.ꝛ tu dignius me constituit per immortalem christum qō alios per mortalem:et glosa.marginalem ex aug.in libro retractationum ex eadem radice.Preter quod dimus tho.ibidem dicit paulum ad dexteram.Petrum ad sinistram in bullis papalibus impumi.Signat2 enim ista ex parte status vocantis, quia scilicet est immortalis,non facit vocatum apostolum maiorem simpliciter,sed quo ad hoc.

Si autem Consideremus, quod etiam ipsi apostoli oues erant christi,a quo statuum est vt sit vnum ouile et vnus pastor.sic petrus inuenitur ille vnus pastor,cui dictum est,pasce oues meas.non has vel illas:et reliqui inueniūtur vnius ouilis oues.In cuius signum petrus statim facius pastor curam ioan.suscepit, interrogans de eo.Hic autem quid?vt paret ioan.vlti.¶Quomodo autem verificari possunt hec ꝛ ea a sancto Tho.autoritas regiminis.Propter qō dixit.s. Tho.

gubernandi ecclesiam,atq; a Jesu Christo eā immediate habuerunt,ꝛ q; petrus solus fuit institutus pastor vniuersalis ecclesie ꝛ maior autoritate super alios apostolos.ita q; ab ipso capite in totum ecclesie corpus potestas deriuata est.difficile apparet prima fronte,sed si subtiliter contemplati fuerimus,videbimus de facto omnia vera simul fuisse.¶Sciendum est nāq;, q; sicut in natura diuersimode aliqua fiunt scz naturaliter,vt cū homo generat hominē,ꝛ infirmus ex virtute nature sanatur:ꝛ supernaturaliter,sicut cū homo creatus est a deo,ꝛ infirmus miraculo sanatur.Ita in ecclesia duplici quoq; modo aliquid fit scz ordinarie,vt cum seruato iuris ordine creatur episcop9:ꝛ de speciali gratia a principe,vt si statim aliquis crearetur episcopus:vt de Ambrosio contigit.Utroq; autem modo principe noster Jesus Christus in primitiua ecclesia vsus est.nam in institutione ecclesiastici regiminis ordinario iure perpetuo seruādi monarchicū id est vnius principatū instituit,et posuit petrum caput vnū totius corporis ecclesie:a quo in omnes potestas iurisditionis ꝛ ordinis ordinarie deriuaretur.Et hoc intēdunt omnes sacri autores,cū dependentia omniū a petro doctrinā tradūt.In erogādo vero ex speciali gratia:sicut puenit petrū in conferendo potestatē ordinis(dum ipse dīs per seipsum, etiam alios apostolos fecit sacerdotes in vltima cena,ꝛ confessores post resurrectionē,ꝛ sacramentum confirmationis in die pentecostes) ita preuenit eundē in dando autoritatē gubernandi, ordinādi, iudicandiq; ecclesiam:vt ex allatis patet autoritatibus.Et quemadmodum nihil obstat maioritati ipsius petri capitis,q; alij non habuerūt ab ipso potestatē ordinis(q; hoc nō fuit ex defectu potestatis in petro,aut ex exemptione alioū ab ipso,sed ex puentione sue perfectionis,qui prius dedit id subditis Petri ex gra,qō ordinarie dādi erat eisdem a Petro)ita etiā nihil officit excellentie potestatis iurisditionis Petri super omnes,q; eis subditis saluator superiores omnibus dedit illā potestatē ex gratia quā a Petro per viā ordinariā erant acceptur.¶Modus itaq; varius dandi ꝛ accipiendi potestatem clarificat veritatē.Jn Petro enim ꝛ a Petro inchoat omnis ecclesie potestas,ꝛ deriuatur in totam ecclesiam via ordinaria:ꝛ rursus alij qui Petro subditi plures potestates acceperunt a Christo immediate,quas a petro acceptur erant, via puentionis gratuite.Et sic ecclesia vna sub vnico tantum capite petro scilicet ꝛ habet apostolos omnes immediate a Christo potestatē ordinis ꝛ iurisditionis habētes ex gratia puentēte:hz petrū solum caput apostolorū ceteroū ꝛ omniū,a quo in apostolos alios ꝛ in eos ordinarie potestas ordinis ꝛ iurisdictionis deriuāda est. Sūt ergo simul vera,que aduersari sibijnuicē videbantur.

Et vt Clarius eluceſcant dicta,scitō quinq; esse differentias inter potestatē petri,ꝛ aliorum apostolorū. Prima est in modo dandi ꝛ accipiendi:quia petro data est ordinarie,alijs autem ex speciali gratia:vt explanatū est.¶Secūda est in officio(ꝛ sequitur ex prima)q; petrus factus est vicarius generalis Jesu Christi, alij vero facti velut legati seu delegati eius:iuxta illud pauli scribe ad corin.5.legatione pro Christo fungimur.ꝛ ad ephe.vlti.legatione fungor in cathena ista.Et hoc ipsum apostoli nomen importat, a missione sumptum:cuius extensō vocabulo in prefatione dicātur vicarii.¶Tertia est in obiecto potestatis:q; aliorum potestas iurisdictionis nō erat supra seinuicem,sed super alios,petri vero potestas erat ꝛ super alios,ꝛ super ipsos reliquos apostolos.dicente sibi soli Christo,pasce oues meas:in quarum numero sine dubio erant apostoli.Vbi Chrysо.dicit in persona Christi.ad petrū.Locorum prepositus esto,ꝛ caput fratrum tuorum.¶Quarta est in eo mei prepositus esto,ꝛ caput fratrum tuorum.¶Quarta est in perpetuitate potestatis:quia aliorum potestas finienda erat cum vita eorum:quoniā data est eis in personis propijs pro solis personis propijs,ꝛ nō pro eorum successoibus.Petri vero potestas usq; ad consummationem seculi perseuerat:q; data fuit sibi in persona propria non soluq; psonis ipso,sed omnibus successoibus suis. quod sancti doctores exprimunt sub alijs verbis,dicendo q; data est petro in persona ecclesie.Et ex hac differentia oritur,qō nullus est successor Joan.aut ꝛ Si nec etiam pauli apostoli in autoritate apostolatus vniuersalis gubernationis ecclesie, sicut apostoli gubernabant vbiq;:sed tantum in potestate ordinis ꝛ regiminis vnius certe ecclesie succedūt episcopi.sed solius petri successor est,ꝛ dicitur papa:vt patet in allegatis superius.¶Quinta ꝛ vltima pro nunc est in ipsa essentia potestatis:qm autoritas cōiter a sancto Tho.vocat autoritas gubernādi:gubernatio em executionē sonat.Autoritas vero data soli petro quū fuit papa,dicēte Christo.pasce oues meas.est potētia p̄ceptiua:ꝛ ppterea vocat a sancto Tho.autoritas regiminis. Propter qō dixit.s. Tho. Paulus fuit par petro in executione,non in autoritate regiminis, ad gala.2.ad corin.12.ecclesie regimē,quod sonat executionem non autoritatem regiminis.quod sonat imperium,commissum dicit apostolis.Unde ꝛ in prefatione non appellantur vicarij absolute,sed vicarij operis:dicente ecclesia ad deum de apostolis, quos operis tui vicarios:quasi diceret vicarios ad exequēdum. Verūtamen,quia vnum pro alio quandoq; poni potest,si etiam inueniretur paritas in autoritate regiminis,pie exponēdum esset,p exequutiua potentia.Dedit enim saluator omnibus apostolis cōiter, vt exequi possent in eis ad quos mittrebantur, omnia que poterat exequi petrus:puta instituere ecclesias ꝛ episcopos,docere,excōmunicare ꝛc.petro autem absolute dedit potestatem omnium.Et si paulus aliquo modo id est executiue erat par petro quantū ad defensionem fidei:vt ex secūda secunde dictum est.¶Et si non penetras differentiam hanc inter potestatem exequutiuam ꝛ preceptiuam,vide illam in exemplo.Episcopi habent officium predicandi,ꝛ fratres predicatores habent etiam officium predicandi(cum ad hoc instituti sint)sed differenter:quia episcopi ex propria autoritate hoc faciunt.fratres vero predicatores autoritate pape delegātis eis in officium.hanc predicationis exercende potestatem.Sic enim proportionaliter de potestate gubernandi ecclesiam in petro ꝛ alijs apostolis fuit:petrus enim ex propria sui pontificatus officij autoritate gubernabat.alij vero apostoli ex priuilegio domini delegantis eis gubernationis officium.¶Nunc superest respondere obiectionibus in sequenti capitulo.

¶In quo soluuntur obiectiones contra determinationē factam de petri primatu super alios apostolos. Cap.4.

Vtē Ordinate satisfiat obiectis, primo ad primo inductas obiectiones,ꝛ sic dein ceps respondebitur. ¶Ad autoritatē ergo ex Mat. 18.dicitur,q; in veribus dictis petro soli ca.16.ꝛ in versibus dictis omnibus ca.18.pensiscienda sunt duo scilicet ordo ꝛ potestas data.Ordo fuit,q; primo petro soli est dictum, quodcunq; solueris:ꝛ deinde omnibus.Et ex hoc ordine insinuat dominus ordinarium progressum potestatis soluendi ꝛ ligandi,q; scilicet a petro ad ceteros deriuanda est propter vnitatem capitis ꝛ corporis ecclesie:vt ex autoritatibus san.Tho.allatis ex.4.contra gent.ꝛ.4.sen.apparet.¶Potestas data fuit (vt dictum est) ad gubernatiuam ecclesie potestatem pertinens,ꝛ equalis modo dicto.Et ex hoc ostendit dominus,quod ipse ex gratuita preuentione dare voluit apostolis.Ambo igitur simul cōsiderata ostendūt magis quod dixim⁹ esse verum. ¶Ad illud Joan.vlti. quāuis male probetur,quod correctio iurisditionalis sit commissa omnibus per illud,quoꝝ remiseritis peccata(quoniam hec verba ad correctionem fori penitentie spectant) quia tamen posset probari per illud Matth.18.quecunq; solueritis:vbi saluator loquitur de exteriori iurisditione,qua ecclesiam non audiens fit ethnichus et publicanus.Respondetur q; in veritate saluator illa verba etiam quo ad sensum,pasce oues meas,soli petro dixit:vt probatum est. Et q; si inueniatur aliquid simile commissum apostolis(puta pastorale officium,ex eodem fundamento dicatur,quod nulli commissum sit oues Christi indistincte,vt comprehendantur omnes, nisi petro,alijs vero commisse sunt oues determinate saltem hac determinatione scilicet alie ab ipsis apostolis,saltem petro.Et propterea alij possunt dici delegati pastores:iuxta illud prefationis, quos operis tui vicarios eidem contulisti preesse pastores, quasi diceret,q; gregi tuo contulisti apostolos preesse pastores,vt vicarios operis tui id est missos vt vice tua ad executionem operis tui.Petrus autem creatus est pastor ouium Christi absolute et vniuersaliter,dicente Christo ipsi soli,pasce oues meas.Unde (vt vnico verbo dicatur)plus datum est per hec verba petro, qō per quecunq; alia simul congregata ceteris:quia autoritas regiminis vniuersalis simpliciter hic clauditur:quamuis totum pastorale officium executiue cōcessum sit omnibus apostolis.¶Ad autoritatē ex scō ca.ad gal.iam p3.q; ad doctrine aut potestatis acceptionem pauli a petro,nō ex defectu potestatis in petro,sed ex puentione gratuita,qua a dño Jesu habuit potestatē ꝛ scientiā:vt ipsemet in primo ca.diterat.Dexteras autē societatis ꝑpter vnitatem fidei quam docebant:nō solum nam⁹ socij,sed fratres in vnitate fidei sum⁹ iuxta illud Matth.23. omnes vos fratres estis.Quomodo vero in faciem restitit vt par,iam declaratum est,q; de paritate in exequutione officij defensiui fidei intelligitur. ¶Ad illud vero, q; in actibus apostolorum,petrus ꝛ Joannes missi sunt:facile patet ex theologis in primo sen.distin.15.responsio quod non oportet mittentem esse maiorem missō.Et nihilominus in proposito missi

Universidad de Deusto
Biblioteca

dñr cõsilio vel amore, nõ autoritate alioꝝ. ¶ Ad autoritates ana cleti, cipriani, ꝛ hiero. iam patet qđ dicendum ex fundamẽto iam posito. Unde vir docte, qꝛ nõ vagando, sed ex eadẽ radice oĩa soluũtur, testimonium habens ꝙ doctrina hec vera est. Vero 'em oĩa ꝓbant: ꝛ opz ex qõ qđ est rei, oẽs difficultates propias soluere: vt philosophus dicit. 4. phy. ❡ Ex eadẽ quoꝙ radice patet depositio ne aliorũ, quã recitauimus circa modũ habendi potestatẽ a christo immediate. Patet inq̃ de potestate ordinis, ꝙ nihil refert an dñs iesus preuenerit petrum in faciendo oẽs apostolos epos (vt glosa in ca. porro, di. 66. sentire videtur cõtra textũ) an eos ordinandos petro reliquerit: vt pr̃eallegata sonãt. Si em̃ petro hoc dimisit, ordinariũ ꝓgressum potestatis ordinis in statuto cursu nõ puenit ꝛ si ipse ordinauit per seipsum, gratuita pr̃euẽtione nõ reuocatione statuti ordinis hoc fecit. De potestate vero iurisdictionis, tã dicrum est ꝙ gratuita pr̃uẽtione per seipsum eã oĩbus exequendã dedit, q̃ in ordine dãti seu ꝓmittẽdi, ordinariũ ꝓgressum deriuationis ulius ad alios ꝓ petrũ foꝛe statuit: vt allate autoritates docẽt. ❡ Ex his oĩbus clare liquet, ꝙ petrus solus princeps caput ꝛ pastoꝛ ẽ apostolorũ: ꝛ ꝙ ei subditi fuerũt apostoli vt oues, pastoui: ꝛ qõ ordinaria via ab ipso potestatẽ sortiti erãt ordinis ꝛ iurisdictionis, ly gratuita pr̃uẽtione potestatẽ iurisdictionis exequuntur̃ equalem a dño immediate habuerint, potestatẽ autẽ ordinis ẽpalẽ immediate velmediate, oẽs etiã a dño habuerũt eẽlẽ. ❡ Et si predicta perspicaciter intuitus fueris, videbis ꝙ petrus ly apostolus ꝛ papa fuerit simpliciter maioꝛ ceteris: linus tamen, cletus aut clemens non sic se habebat ad ioannẽ apostolũ ꝛ euãgelistã qui viuebat, sed aliquo modo vt par. ꝛ excedẽs, ꝛ excessus. Erãt enim pares in potestate executiua regiminis ecclesie, ꝙ quãto ioannes poterat ex apostolatu exequi quicquid poterat papa. Erat papa excedens in autoritate regiminis, sicut de petri autoritate dictum est: quia illius erat successoꝛ, ꝛ Jesu christi vicarius ipse, non ioannes. Erat et excessus in dignitate apostolatus: quia ioãnes erat apostolus, linus autem aut clemens nõ. Et qꝛ apostolis nõ pape cõdẽti libros sacre scripture cõcessum est, dicẽte illis dño ꝙ spiritussanctus doceret eos omnia. ꝛ omnem veritatẽ (vnde aug. de consensu euãge. Lucas ꝛ marcus scripserunt nihil to tẽpoꝛe, quo ab ipsis in carne manentibus apostolis probari meruerunt) ideo preualuisset sententia toã. sententie clementis pape in doctrina fidei ꝛ moꝛum: sicut modo ꝓualet euangelium ioannis sententie cuiuscũq̃ pape ꝛ totius ecclesie. ❡ Hec obstat illud aug. Euãgelio non crederem, nisi me authoritas ecclesie admoneret: quia ipse ioãnes, ꝛ similiter quilibet apostolus ecclesia erat Jesu christi autoritate: testante hoc ipso ioanne, qui de seipso loquens ca. vlt. dicit in persona ecclesie, quam autoritate christi gerebat. Et scimus, quia verum est testimonium eius. Ex quo namq̃ constat apostolum aliquem scripsisse ad doctrinam ecclesie, ecclesie autoritatem habet.

¶ Ex his ante pz ꝙ duarum extremarum opinionum, s. dicentis, ꝙ omnes apostoli eodem modo sint instituti a christo vicarii sui, ꝛ dicentis ꝙ christus immediate soli petro dedit potestatem iurisdictionis, neutra videt vera: cuius ista secunda sit non reprobanda ly exponenda. Media ante via sola vera est, quã declarauimus scilicet ꝙ solus petrus habuit vicariatum Jesu christi, ꝛ solus immediate potestatem iurisdictiõis, ordinarie a christo accepit: ita ꝙ ab eo alij ordinario iure accepturi erãt, ꝛ ei sunt subiecti: hoc em̃ mõ verificatur 2ª opinio. Et cũ hoc iesus christus dñs iuris ꝓuenido delegauit ceteris parẽ in exequẽdo pr̃atem (vt dictum est) ꝛ hoc veritatis habet prima opinio. Sequere ergo medium.

¶ In quo ponuntur rationes tenentium ꝙ ecclesia vniuersalis seu concilium vniuersale habet potestatem supra papam simpliciter. ita ꝙ papa est ꝑ eis subditus. Cap. 5.

Examinata ad apostolos ratione sui apostolatus comparanda modo est papę potestas vniuersalis seu concilij vniuersalis potestati. nunc quidem absolute, positmodum vero in euentibus ꝛ casibus vt ꝓmissimus. Et quoniam opposita iuxta se posita magis elucescunt afferam primo rationes primarias in quibus consistit vis, quibus probatur papam subesse ecclesie seu concilij velis iudicio. Et ne, cõtingat sepius ecclesiã ꝛ concilia iungere, ꝓ eodẽ sumãtur: qm̃ nõ nisi sicut repr̃esentans ꝛ repr̃esentatum distinguntur.

¶ Fundant igitur constitutionem dictam primo in actis concilij constantien. sub ioanne. 23. anno domini. 1415. vbi in sessione ꝯnta habita die. 6. mensis aprilis sic legitur. Hec scã synodus declarat, ꝙ ipsa in spiritussancto legitime congregata, concilium generale faciens, ꝛ ecclesiam catholicam repr̃esentans, potestatez a christo immediate habet: cui quilibet cuiuscũq̃ status vel dignitatis, eĩ si papalis existat, obedire tenetur, in his que pertinent ad fidei, ꝛ extirpationem dicti scismatis, ꝛ reformationem dicte ecclesie in capite ꝛ in membris. Hec ibi. ❡ Et subiungitur aliud decretum in hec verba. Item declarat, ꝙ quicunq̃ cuiuscunq̃ conditionis, status dignitatis, etiã si papalis, qui mandatis, statutis seu ordinationibus aut ꝓceptis huius sacre synodi, ꝛ cuiuscunq̃ alterius concilij generalis legitime congregati super premissis seu ad ea pertinentibus factis vel faciendis, obedire contumaciter contempserit: nisi resipuerit condigne penitentie subijciatur, ꝛ debite puniatur, etiã ad alia iuris subsidia, si opus fuerit, recurrendo. Hec ibi. ❡ Ex quibus habentur tria. Primo quod concilium vniuersale habet auctoritatem a Jesu christo immediate. Secundo quod papa tenetur et obedire. Tertio quod ipsa synodus habet potestatem coactiuam supra papam. dum punitioni eum subijcit.

¶ Confirmatur ꝙ eadem sententia per concilium basilien. celebratum anno domini. 1431. sub eugenio quarto vbi resumpta sunt hec decreta in sessione secunda ꝛ 18. Deinde in condemnatione errorum ioannis wuicleff in eodem cõcilio constantien. sessione octaua ꝛ postmodum per bullam martini quinti sacro approbante concilio firmata ibidem. Ubi inter alia sic damnatur articulus iste scilicet Non est de necessitate salutis credere romanam ecclesiam etiam supremam inter alias ecclesias, error. si per ro. ecclesiam intelligatur vniuersalis ecclesia, aut concilium generale: aut ꝓ quanto negare ꝓmatum summi pontificis super alias ecclesias particulares. Hec ibi. Ex qua condemnatione habetur, quod concilium verisimile est supꝛema ecclesiarum: ꝛ consequenter est superior ecclesia romana, que est vna ecclesiarum. ❡ Et confirmatur hanc esse intentionem patrum: quia faciunt differentiam inter ꝓmatum concilij ꝛ summi pontificis: quoniam de concilio dicunt simpliciter, quod est supꝛema inter alias ecclesias. De summo vero pontifice, dicunt quod habeat ꝓmatum respectu ecclesiarum particularium.

¶ Fundãt quoq̃ hoc idẽ in euãgelio ꝛ doctoꝛib, ex eo ꝙ claues regni celoꝝ, offm̃ pastorale ꝛ potestas ligandi atq̃ soluendi, ecclesie data sunt dupl̃r. s. autoritat. ue ꝛ ꝓpr̃ie. Et ꝙ autoritative ecclesia ipsa hec habeat testatur in ꝓmis matth. 18. ca. vbi posteꝙ dominꝰ dixerat. Dic ecclesie, ꝛ si ecclesiã non audierit, sit tibi sicut ethnicus ꝛ publicanus: statim subdit. Amẽ dico vobis: quecunq̃ ligauerit is super terram, erunt ligata ꝛ in celo. ꝛ ꝙcunq̃ soluerit is super terram, erunt soluta ꝛ in celo. Ubi manifeste ecclesie hanc cõtulit potestatem vniuersalem: ad hoc. n. illa verba subdidit dominus (vt hieron. ibidem dicit cum hylario) ne priuata autoritate reputaretur non audiens ecclesiam ethnicus ꝛ publicanus, sed diuina auctoritate ecclesie collata.

¶ Testatur deinde aug. superiora. vt habetur. 24. q. 1. ca. quodcunq̃ vbi concluditur ꝙ petrus quando claues accepit, ecclesiã sanctam significauit. ❡ Et rursus sermone. 10. super ioan. loquens de pr̃ate ligandi ꝛ soluendi dicit. Hoc petrus cum oĩbus tanquam personam gerens ipsius vnitatis accepit. ❡ Et ter um in sermone apostoloꝝ petri ꝛ pauli. Petrus totius ecclesie gestabat personam ꝛ propterea audire meruit. tibi dabo claues regni celoꝝ. Hoc enim claues non ipse vt homo vnus, sed vnitas accepit ecclesie. Et in libro de agone christiano. Non sine causa inter apostolos, ecclesie catholice pr̃sonam sustinet petrus. Huic enim ecclesie claues date sunt cum petro date sunt. Et cum ei dicitur, ad omnes dicitur amas me? pasce oues meas.

¶ Et confirmatur hoc ratione. Quia non minus iuris habet ecclesia in claubus sibi datis a iesu christo ꝯ in rebus. sed dominus rerum temporalium principaliter est in ecclesia: cum etiã papa nõ sit dominus ꝑ dispensatoꝛ rerum ecclesie: vt. 8. tho. in 22ª. q. car. primo ad septimũ. ergo ecclesia principalius habet claues quam papa. ❡ Et confirmatur hoc rursus. Quia cum rectum sit iudicare ꝛ obliqui, ꝛ ecclesia vniuersalis adeo sit recta, vt errare nõ possit (vt ꝓz) papa autẽ errare ꝓt etiã vt ꝓz. 40. di. ca. si papa) consequens est, quod ecclesia excellentius ꝛ ꝓius habeat claues quam papa: immo quod habeat etiam vt iudex pape. ¶ Et aut̃ finaliter ecclesie date sint claues, ꝓz ex. 2. ad cor. 13. potestatem mihi dominus dedit in edificationem, ꝛ nõ destructionem. Et. 8. tho. in tract. contra impugnantes religionem. expresse tenet quod potestas iurisdictionis prelatorum est propter bonum subditorum: ꝛ propterea nulla iniuria fit prelato inferiori. puta episcopo. quãdo eximitur ab eo abbas propter bonum ecclesie. Et quibus sequitur ꝙ papa est propter ecclesiam ꝛ nõ econuerso: ꝛ consequenter claues pape date sunt propter ecclesiam finaliter.

¶ Fundãt ꝛ tertio idẽ sup̃ principijs naturaliter ꝑ se notis. Omne ꝯquunt totũ est maius sua parte: ecclesia vniuersalis est totũ, et papa pars. ergo ecclesia vniuersalis maioꝛ est papa. Processus bonus. Et maioꝛ est principiũ ꝑ se notũ. Minoꝛ est apostoli ad ro. 12. multi vnum corpus sumus, singuli autem alterius membra. et hieronymi ad ꝓpositum in ca. legimus di. 93. Si autoritas queratur, oĩbus maioꝛ est vbe. ¶ Fundant demum hoc idem sup̃ hoc, ꝙ ecclesia constituta est a domino Jesu Christo iudex pape in casu peccati vt patet Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus ꝛc. dic ecclesie, ꝛ si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus ꝛ publicanus. Et qua autoritate licet loquatur in casu peccati (qꝛ incipit si peccauerit) ꝛ propterea non spectet ad pr̃sens ca. in quo cõparatur papa ecclesie non in casu, sed absolute, volunt tamen ettere etiam ꝙ ecclesia sit absolute supra papam. Tum quia ordinarius iudex alicuius in puniendo, est etiam ordinarius iudex illius absolute. Tum quia iudex ꝛ lex non differunt nisi sicut animatum: ꝛ inanimatum: vt patet. 5. ethi. Ad eandem autem legis autoritatem cuius est vnus actus legis scilicet punire, spectant tres reliqui scilicet imperare, vetare ꝛ permittere. Ad eiusdẽ ergo iudicis ordinarij autoritatem spectabunt omnes iudicis actus. ad quem spectat punire. Et sic eum ecclesia sit iudex ordinarius pape in puniendo, sequitur ꝙ erit simpliciter iudex eiusdem in imperando, vetando ꝛ permittendo. hi enim quatuoꝛ actus sunt legis: vt in. 12. q. 92. ar. 2. habes a diuo tho. ¶ Et confirmatur hoc sacrorum autoritate canonum. 25. ti. q. 1. contra fiatura. dicit zozimus papa. Contra statuta patrum concedere aliquid vel mutare, nec huius quidem sedis potest autoritas. Et in ca. primo dicitur. Prima salus est recte fidei regulam custodire, ꝛ a constitutis patrum nullatenus deuiare. ❡ Ex quibus haberur ꝙ papa non est supra potestatem concilij. ꝛ ꝙ ad primam salutem spectant statuta patrum nõ pape. Multa quoq̃ in eadem causa 7. q. dicuntur ad hoc, que bicuitatis causa omittuntur.

¶ Quis sit sensus, quo questio de comparatione autoritatis concilij ꝛ pape vertitur in dubium. Cap. 6.

De eudẽtia huius comparationis prie declarandi sunt termini: qđ scilicet nomine ecclesie seu concilij vniuersalis intelligatur, ne in vanum tota disputatio sit. Ecclesia vniuersalis duo significare põt in ꝓpositio: aut totũ corpus ecclesiasticum constans ex omnibus membris, comprehenso etiam capite tã est papa: aut totum residuum corpus ecclesie dissimctum contra caput id est papam. Concilium quoq̃ vniuersale sumitur cum capite id est papa, vel personaliter, vel autoritate eius autorizatum: aut sine papa vtroq̃ modo. Et sic tres comparationes examinande sunt. ❡ Prima est inter papam ꝛ ecclesiã seu concilium sine capite id est papa omnino. Secunda est inter papã ꝛ ecclesiam seu cõcilium cum capite ꝑsonaliter. Tertia est inter papam ꝛ ecclesiam seu concilium autorizatum a papa. ¶ Et quoniam omnes he comparationes supponunt papam esse caput ecclesie vniuersalis, ꝛ non solum singulorum membrorum (vt inimici veritatis glossant) hoc primo monstratur. ❡ Primo ex autoritate ipsius constantien. concilij ante ꝛ post electionem martini. 5. vt patet in sessione. 15. eiusdem. ꝛ in bulla martini. 5. vbi dãnatur propositio illa Joannis huss, Petrus nec est nec fuit caput ecclesie sancte catholice. Et altera scilicet. Non est semtilla apparentie, qđ oporteat esse vnum caput in spiritualibus regens ecclesiam, quod semper cum ipsa militante ecclesia conuersetur. Hic expresse damnatur, quod petrus non fuit caput catholice ecclesie: catholicum enim idem est quod vniuersale. Et similiter damnatur quod non oporteat esse preter Christum qui in celis est, vnus caput quod regat ecclesiam conuersans cum ea, quod est papa: vt latius ostendit diuus tho. hanc necessitatem in. 4. contra gen. ca. 76.

❡ Hieronym. quoq̃ in li. de ortu ꝛ obitu sanctorum in nouo testamento. petrus inquit in Christi ecclesia firmamentum est, cephas corpositis Christi principatus ꝛ caput est. Si petrus est caput corporis Christi. ergo totius ecclesie collectiue: iuxta illud apostoli ad ro. 12. multi vnum corpus sumus in Christo.

❡ Et. 24. q. 1. rogamus vos. marcellus papa expresse dicit, qđ petrus est caput totius ecclesie. ❡ Et in concilio Lugd. Gregorius 10. (vt habetur in ca. vbi periculum. de elec. lib. 6.) papam vicariũ Jesu Christi petri successorem, rectorem vniuersalis ecclesie, ꝛ directorem gregis dominici vocat. ❡ Ritus quoq̃ Ro. eccle. habet, vt cum papa se subscribit in aliqua vniuersalis negotij bulla dicit sic, Ego. N. catholice ecclesie episcopus. Et quibus patet, quod cauillatio dicens, quod papa est caput membrorum ecclesie, ꝛ nõ ipsius simul ecclesie, erronea est. Quo namque pacto debuit aut potuit melius explicari a sanctis quam per nomina collectiua, et apposita quandoq̃ nomina vniuersitatis expresserunt ecclesiam gregem, corpus Christi. explicando totam, vniuersalem catholicam. Dicant isti quomodo debet dici: ꝛ conuincãtur saltem ex verbis ipsius constantien. ꝛ basilie. concilij, vbi eisdem verbis significatur ecclesia collectiue: cum millies ibi replicatur. Hec sancta synodus vniuersalem seu catholicam ecclesiam repr̃sentans.

¶ De prima ergo comparatione, scilicet inter papam ꝛ ecclesiam vniuersalem sine capite) aperte constat quid dicendum sit scilicet ꝙ papa est super eam. Tum quia est corpus enormiter diminutũ, quia est truncum absq̃ principali membꝛo: ac per hoc non est vniuersalis ecclesia, que perfectum significat. Tum quia dei perfecta sunt opera deute. 32. ac per hoc non conuenit diuine prouidentie in tam imperfecto corpore supremam autoritatem locare, sed magis ipsum a capite depẽdere. ❡ Et si insterur, ꝙ apostolica sede vacante inuenitur vniuersalis ecclesia, ꝛ tamen sine capite, qđ est papa. Respondetur ꝙ nõ inuenitur vniuersalis ecclesia nisi imperfecta: ita ꝙ imperfectio ista est cõditio diminuens ly vniuersalis ecclesia, sicut corpus truncum diminuit a corpore integro. vniuersale em̃ vniuersitatẽ claudit in se membrorũ officialium, quorum precipuũ est caput. Unde tũc ecclesia est acephala: ꝛ est absq̃ ei supremа parte ꝛ potestate. Et qui hoc negat, in errorem Joan. huss negantis necessitatẽ capitis ecclesie in terris (dãnatum ꝛ a san. Tho. ꝛ a martino. 5. cũ concilio constantien. vt dictum est) incidit. Et si de ecclesia vniuersali sic sumpta intelligatur, ꝙ habet immediate potestatẽ a Christo, ꝛ ꝙ ipsa repr̃sentatur per vniuersale cõcilij, erratur errore intolerabili: vt patet ex allatis autoritatibus, ꝛ inferius magis elucescet. ¶ De secũda autem cõparatione in altero extremo scz inter papam ex vna parte, ꝛ ecclesiam totam id est etiam cum papa ex altera parte. dicitur ꝙ papa cum residuo ecclesie nõ est maioris potestatis iurisdictionis spiritualis q̃ ipse solus: qꝛ potestas sua continet in se omnium reliquoꝝ potestates, vt earũ cã vniuersalis. Nulla em̃ est potestas iurisdictionis in ecclesia, q̃ non sit in papa: vt patet inductiue. Quinetiã potestas electiua ipsius pape in pape potestate est. Nã patet tum ex facto petri, qui elegit sibi successoꝛe: vt. 18. q. 1. ca. si petrus. dicit Joãnes tertꝰ. Tũ ex eo ꝙ papa ordinat actũ electiue potestatis, determinando qñ ꝛ qualiter debet fieri electio. ꝛ qõ plus est. determinando subiectũ illius potestatis: dũ constituit ꝙ ad duas partes Cardinalium ad minꝰ spectet electio. Probatur ꝛ ex ca. si papa di. 40. vbi dicitur, ꝙ vniuersitas fidelium suam salutem post dominum ex pape incolumitate animaduertit ꝓpensius pendere. Et di. 19. ca. Ita dominus leo papa dicit, Huius muneris sacramentum ita dominus ad omnium apostoloꝝ officium pertinere voluit, vt in beatissimo petro omnium apostolorũ summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi a quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Ubi manifeste patet, a papa esse reliquum corpus ecclesie velut a capite potestatem fortiri. Et sic sumendo ecclesiam vniuersalem, constat ꝙ habet immediate autoritatem a Jesu Christo: nihil esse mediat inter ipsam ꝛ Jesum Christum. Sed ex hoc nõ habetur, ꝙ comparãdo media aliqua (puta corpus sine capite) ad Christum, ꝙ habeant immediate potestatem ab ipso: sed sufficit ꝙ totũ habeat immediate a Jesu Christo, partes autẽ iter se ordine quodam. ꝛ ita in caput primo. ꝛ per caput in corpus reliquum potestatem diffundit saluator noster. iuxta dicta ꝛ dicenda. Unde patet, ꝙ tota ecclesia non habet potestatẽ supra papam solum nec econuerso: qꝛ Papa cum ecclesia reliqua non facit maius in potestate, sed plures potestates. ¶ De tertia autẽ cõparatione (que est media, ꝛ est inter papã ꝛ cõcilij autorizatũ a papa) ex antedictis facile sumit quid dicendũ est. s. ꝙ nõ est maioris autoritatis q̃ papa, a quo solo autorizari potest: vt patet. 17. di. per totũ. ꝛ extra de elec. ca. Significasti. vbi dicitur quod omnia concilia per Ro. ecclesie autoritatem ꝛ facta sunt, ꝛ robur acceperunt. ¶ His tribus comparationibus sm̃ veritatem ꝓmissis, quarta superadditur secundũ opinionẽ: ꝛ est inter ecclesiã vniuersalẽ vt quandã cõmunitatẽ siue papa prima pars eius nõ caput totiꝰ autoritatis in ea velit in eam conuenire siue nõ, ex vna parte ꝛ papa ex altera parte. Et quia comparatio inter diuersa est, ꝛ eiusdem ad seipsum subiectio non est, sicut nec iustitia propꝛie loquẽdo, cũ dicũt hi ꝙ eccla vniuersalis est supra papã, alterũ duoꝝ intẽdũt. aut em̃ intẽdũt ꝙ ecclesiã vniuersalẽ cõgregationẽ fidelium velut quãdam cõitatẽ, siue papa pars prima illi? velit interesse siue nõ, aut intendũt ipam fidelium cõgregationẽ autoritate capitis. s. summi põtificis factã: ita ꝙ ipsum vt cum papa se subscribit in aliqua vniuersalis negotij bulla dicit sic, Ego. N. catholice ecclesie episcopus. Et quibus patet, quod

verodus dependeãt a papa. s. congregari ꝛ representare vniuersalẽ ecclesiã ita ꝙ in his intendunt, ꝙ seclusa autoritate pape, ex quo congregata est ecclesia vel cõcilium, sit comparatio potestatis ecclesie vel concilij ex vna parte, ꝛ pape ex altera. Totus ergo futurus fermo de ecclesia seu concilio vt distinguitur contra papam erit de ecclesia ꝛ concilio seclusa pape autoritate post congregationem legitime factã. ¶ Et contra hos dicẽtes ecclesiã habere autoritatẽ supra papã. ratio est. Quia positio ista peruertit ordinẽ reguminis ecclesie: oportet nãq; secundum istos regimẽ ecclesie esse democraticũ seu popularem: in quo tota autoritas apud nullum residet, sed in tota communitate. sicut in capitulo accidit: vt. 8. tho. in 4. sen. di. 19. q. 1. ar. primo. q. 3. ad tertium dicit. Et hoc ipsi volunt: dum ecclesiam velut cõmunitatẽ liberam, potestatẽ supra papam quasi regẽ habere dicunt: vt senatus populusq; romanus habebat super imperatorem. Et ꝙ hoc ipsi non reputãt inconueniẽs quãtũ ad rẽ, licet vocabula horrere videãtur. ideo circa rẽ insistẽdo mõstrandum est, ꝙ nõ communitati ecclesie, sed vni soli in illa christi plenitudinẽ potestatis ecclesiastice dedit.

¶ Quod papa sit super potestatem ecclesie vniuersali ꝛ concilij generalis. vt distinguitur contra papam. Cap. 7.

Principiũ huius veritatis ex dñi nostri iesu christi autoritate sumit: vbi ioã. vlti. soli petro vt distincto ab aliis dicit, pasce oues meas (vt deductum in primo ca. fuit) in hoc instituens regimẽ ecclesie monarchicũ. Et si ridiculosa illa rõsio detur, ꝙ christus dixit petro, pasce oues meas. non ecclesiam meam: quasi fecerit eum pastorem singularum ouium, non ipsius ecclesie que significat totum consurgens ex omnibus ouibus. manifeste excluditur hoc ex eo, ꝙ in oratione dicitur. Deus omnium fidelium pastor ꝛ rector. famulum tuum. N. quẽ pastorẽ ecclesie tue preesse voluisti. Et in concilio lugd. de elec. li. 6. vbi periculum. papa rector vniuersalis ecclesie, ꝛ gregis dominici director dicitur, vbi patet ꝙ respectu ecclesie ꝛ gregis (que collectiões significant) ꝛ nõ solum respectu particulariũ pastor, ꝛ rector ꝛ director est papa. Et ꝙ hoc est vltima fuga harum vulpecularum vineã domini demolentium: dicitco in omnibus afferẽdis vigilandum est vt de ipsa collectione seu communitate concludamus non prelatã sed subditã esse pape. ¶ Amplius. Joã. 10. saluator inquit, alias oues habeo ꝛc. ꝛ subdit, ꝛ fiet vnum ouile ꝛ vnus pastor. Certum est ꝙ ouile non significat oues, sed vnum continens oues. Et ex glosa interlineari in principio illius capituli (vbi dicitur, qui non intrat p ostium in ouile: exponente in ouile. i. in catholicam ecclesiam) habetur ꝙ per vnum ouile intelligitur ecclesia vna ex iudeis ꝛ gentilibus. Et hac autoritate arguitur sic. Ecclesia vt vna ex iudeis et gentilibus, est ouile: ꝛ petrus cui dictũ est, pasce oues meas, est pastor vnus illius ouil. ergo ecclesia vt vna nõ est super papam. sed sub eo vt ouile sub pastore. ¶ Et cõfirmatur hoc. Quia ecclesia seu cõcilium distinctum contra papam, aut est oues aut ouile, aut pastor. Non oues: quia ex vtrisq; ouibus ouile vnum constituendum dicit dominus. Non pastor: quia cum petrus sit vnus pastor ecclesie (vt monstratum est) si ecclesia esset alius pastor, essent duo pastores, contra dominum dicentem, fiet vnus pastor. Ergo ouile, et cum non sit ouile nullius pastoris, est ouile vnum vnius pastoris, qui est dominici gregis rector ꝛ director, papa. s. ¶ Et confirmatur quod de papa spectaliter loquatur: quia verbo futuri tempous vtitur significante futurum fieri. fiet inquit ouile vnum vtrisq; conuenientibus, ꝛ vnus pastor. Et quoniam quod est, non fit nec fiet, ipe dominus, qui de seipso premisit pluries ibidem, ego sum pastor bonus, non est postmodum factus pastor vnus: sed dum soli petro postmodum dictum est, pasce oues meas, non has vel illas, impletum est fiet vnus pastor, loco illius summi pastoris, qui solus est pastor bonus per essentiã. ¶ Amplius. Non minus papa est episcopus ecclesie catholice quã quilibet episcopus sue ecclesie: sed quilibet episcopus est episcopus ꝛ singularum personarum et totius collectionis earum in vnam communitatem. ergo ꝛ papa est episcopus singulorum ꝛ vniuersorum christianoũ in vnã catholicam ecclesiam collectorum. ¶ Et confirmatur hoc. Quia cum ecclesia sit nomẽ collectionis, ꝛ significet collectionem fidelium (vt dicitur de consecra. dist. 1. ca. ecclesia) ꝛ episcopus dicatur episcopus ecclesie talis, oportet vt primo sit episcopus ipsius ecclesie et secũdario singularũ personarũ: ac per hoc papa qui intitulat episcop⁹ ecclesie catholice, ꝛ non illorũ aut omnũ christianoũ primo est ꝙs ipsi⁹ ecclesie catholice, ꝛ secũdario mẽbrorũ ei⁹. Et vere sic est: q: primo dz supintẽdere bono ꝓprio ipsi⁹ vni⁹ ecclesie catholice ꝛ deinde bonis ꝓprijs mẽbrorũ omnũ. ¶ Et si studiose queratꝫ pacto papa põt dici episcop⁹ ꝛ caput ecclesie catholice, cũ ecclia catholica includat ipsum papam. Patet responsio dupliciter. primo ꝙ hec est distributio accommoda: sicut cum dicitur, celum continet omnia corpora: non ꝙ contineat seipsum, sed ꝙ continet omnia possibilia contineri. pariformiter enim dicitur, ꝙ papa est caput ꝛ episcopus ecclesie catholice: non quod sit caput, episcopus, rector ꝛc. suiipsius: sed ꝙ est caput omnis possibilis habere caput, rectorem ꝛ episcopum. Secundo dicitur, ꝙ ꝙ secundũ hylarium sermo rei, ꝛ non res sermoni debet esse subiecta. ea ratione papa dicitur caput ꝛ episcopus ecclesie catholice, quia in ecclesia catholica ipse capitis ꝛ episcopi locum tenet. ¶ Amplius. Papa habet supremã potestatem in ecclesia dei: ergo papa nõ subest ecclesie. Antecedens patet ex cõdemnatione iam dicta in concilio cõstantien⁹, per martinũ. 5. vbi de papa loquendo, dicitur habens supremã potestatem in ecclesia dei. Consequentia proobatur: quia supra supremam autoritatẽ in ecclesia dei nõ potest maior intelligi in eadẽ ecclesia dei, etiã si fingẽdi detur licentia. Imo ex hoc etiã sequitur, ꝙ ecclesia quã concilium pape subdit: q: non sunt due supreme potestates in ecclesia dei: principatuũ enim pluralitas mala cum sit (vt patet. 12. metaphy.) a iesu christo summe bono, qui vult ecclesiã suam optime disponi, esse non potest. ¶ Et confirmatur hoc autoritate innocentij. 3. in concilio generali extra de pe. ꝛ re. cã. cũ ex eo. vbi dicitur, ꝙ ro. pontifex plenitudinem obtinet potestatis. Et in ca. proposuit, de concessi. preben. idẽ dicit. Nos fm plenitudinẽ potestatis de iure possumus supra ius dispẽsare. Et extra de elec. in ca. significasti. paschalis dicit. Utiũ in concilijs statutum nõ inueniri: quasi ro. eccle. legem concilia vlla prefixerint: cum omnia concilia per ro. ecc. autoritatẽ, ꝛ facta sint, ꝛ robur acceperint. Quomnia pro plenitudine potestatis pape. s. concilia, ꝛ consequenter vniuersalem ecclesiã allata sunt. ¶ Et confirmantur autoritate s. tho. in trac. contra impugnantes religionem: vbi dicit hec verba. Sancti patres in concilijs congregati nihil statuere possunt nisi autoritate ro. põtificis interueniente sine qua etiam nec concilium congregari potest. Hec ille. ¶ Amplius. Papa est primus ⁊ immediatus vicarius christi ꝛ apostolorũ: ergo nullã habet in terris potestatẽ priorẽ se. Antecedens patet: sepedicta cõdemnatione articulorũ a martino. 5. in concilio cõstãtien⁹. vbi vnus ex reprobatis articulis est iste, Ecclesia ro. est synagoga sathane, nec papa est primus ꝛ immediatus vicarius christi ꝛ apostolorũ. Cõsequentia patet: q: primo ꝛ immediato nihil est ꝓpiquius ꝛ immediatius. ¶ Et ex hoc patet primo, ꝙ erroneũ est dicere ꝙ ecclesia vt distinguit cõtra papã hz immediate autoritatẽ a christo supra papã: sic enim nõ papa, sed ecclesia esset, prime ꝛ immediate christi vicaria. Impossibile est eñ esse duo subordinata ambo eque prima ꝛ immediata christo: vt patet istos fingere. ¶ Et cõfirmat autoritate. s. rho. dicẽtis in trac. cõtra errores grecorũ ca. 66. Quod christi vicarius suo primatu ꝛ potestate vniuersalẽ ecclesiã tãq; fidelis minister christo subiecta seruat, ꝛ oppositũ sentire dicit esse errorẽ. ¶ Postremo videat quelo diffinitio facta in cõcilio florẽtino: qõ q: ex ostẽtali ꝛ occidẽtali simul ecclesia cõstatũ est, ceteris occidẽtalib⁹ rñ. ameferri. Et ibi (vt in primo ca. verba addurim⁹) nõ solũ dicit ꝙ papa est omnũ christianorũ pr̃ ꝛ doctor: sed ꝙ est etiã vniuersalis ecclie pastor, gubernator ꝛ rector, cũ plena potestate a dño iesu christo institutus in beato petro. Dicãt ipsi quomodo potuerit clari⁹ exprimi, ꝙ non solũ omnũ mẽbrorum, sed ipsius vniuersalis ecclesie pastor, rector ꝛ gubernator est ꝛ ꝙ nõ mediante ecclesia: sed in petro cui⁹ est successor. plenã potestatẽ pascẽdi, regẽdi, gubernandi vniuersalẽ ecclesiam a dño iesu christo accepit. Et videãt si tantũ luminis eis consessum fuerit, ꝙ hereticorũ more scripturas ꝛ sanctorũ dicta oportet eos extorquere, vt eorũ proteruus error defendat. Fore nulla scriptura tã clara in fide habetur, quã non possit extorta exposito ad suũ trahere propositũ. sed veritas tunc inuenit, cũ planius sentpture sensus iuxta sanctorum consensum queritur.

¶ In quo respõdetur obiectionibus sumptis ex autoritate concilij constantien⁹. a. s.

Ordinate autẽ obiectis distincte satisfiat: inchoandũ est a decretis constantien⁹. ad que due respõsiones dant. ¶ Prima negans illa esse autentica autoritate veri concilij sancta: quonã facta sunt tpe scismatis, quo erãt tres pape in ecclesia dei. ab vna sola obedientia. s. Ioannis. 23. absente et illo suo papa. ¶ Mõ constat ex eo, ꝙ illa ꝓmulgata sunt anno domini 1415. die. 6. aprilis in sessione. 5. ꝛ obedientia gregorij. 12. continuata est illi die. 4. mensis iulij eiusdem anni in sessione. 14. et obedientia benedicti. 13. iungi cepit anno domini. 1416. die. 13. octobris

in sessione. 22. Unde dicere, ꝙ illa obedientia constitueret concilij generale catholicam ecclesiam representans, nihil aliud est quam renouare antiquum scisma, ꝛ damnare vt scismaticas duas obediẽtias, ꝛ quod semper fuit ꝛ est dubium facere certum.

¶ Et si dicatur ꝙ martinus. 5. approbauit illa decreta, ꝛ illam synodum. Decreta quidem in sessione vltima. vbi legitur quod dixit qõ omnia ꝛ singula determinata, concluſa ꝛ decreta in materijs fidei per presens concilium, concilialiter tenere ꝛ inuiolabiliter obseruare volebat, ꝛ nunquam contra ire quoquo modo ipsaque sic concilialiter facta approbat ꝛ ratificat, ꝛ non aliter nec alio modo. Hec ille. Constat autem ꝙ concilium esse supra papam, vel papã supra illud. materia fidei est. ergo decreta illa in sessione. 5. facta super supertoritate cõcilij supra papam. sunt approbata. Synodum vero in bulla condemnationis articulorum Joannis wuicleff, sacro approbante concilio. vbi interrogatoria ponens dicit, vtrum credat ꝙ condemnationes Joannis wuicleff, Joãnis huss ꝛ hieronymi de praga facte de personis eorum, libris ꝛ documẽtis per sacrum generale concilium, concilium, sint rite ꝛ iuste facte, ꝛ a quolibet catholico pro talibus tenende ꝛ asserende. Hec ibi. Et cum constet, ꝙ contra Joannem wuicleff in sessione. 8. contra Joã. huss in sessione. 15, ꝛ contra hiero. de praga in sessione. 21. sententia lata fuerit, consequens est, ꝙ tunc ante vnionem obediẽtiarum omnũ concilium generale fuerit, si martinus in tali bulla verum dicit.

¶ Respondendum est, ꝙ tractari aliquid in materia fidei cõtingit dupliciter scilicet materialiter ꝛ formaliter. Tunc tractatur formaliter materia fidei: quando tractatur vt credenda vel damnanda a fide. Tunc autem tractatur materia fidei materialiter, quãdo tractatur res quidem pertinens ad fidem, sed non vt credẽda vel nõ credenda, sed quacũq; alia ratione: extra formale enim infinita cõtingit esse. Et quia nisi sic nõ intelligatur formaliter, perit certitudo. ideo verba martini. 5. in illa vltima sessione formaliter sunt intelligenda. In cõcilio siquidem illo fuerat in materia fidei tractatum ꝛ decisum formaliter (vt patet in sessionibus allegatis contra illos tres supradictos: ꝛ etiam in sessione. 19.) ꝛ fuerant multa alia tractata. sed non vt materia fidei: inter que sunt illa sessionis. 4. et 5. In cuius signum nullis fuerunt deputati ibi ad videndum de fide quin potius deputatio in materia fidei cepit post hec in sessione. 6. vt patet ibi. nulla etiam fit ibi mentio de credendo vel nõ credendo. Martinus autẽ. 5. approbauit decreta in materia fidei formaliter tantum, ꝛ non illa alia. Et hoc euidenter etiam patet: quia illa verba dixit respondens requisitioni oratorũ regis polonie existentium. ꝙ acta per concilium contra illos prenominatos hereticos firma essent, vt patet in sessione vltima. ꝛ ꝓterea bulla illa cõdemnationis subsequuta est. ¶ Ad instantiam vero de approbatione synodi dicitur. ꝙ per illud ꝛ alia interrogatoria ibidem de cõcilio constantien⁹. posita, totũ a nobilitori parte martinus nominauit: cõgregatio siquidem constantien⁹. ꝙ inchoauit in sola obediẽtia sub Joãne. 23. ꝛ iterum post in contũcta obediẽtia sub gregorio. 12. in coniunctione obedientie benedicti. 13. consummata est. ꝛ post martinum electum autoritate facto presidentie personalis in concilio vniuersale. ab hoc nobilitori ꝛ certiori statu tota concilium vniuersale vocatur. ꝛ nuncupatiue in quolibet statu concilium vniuersale appellatur. nominibus vtendo vt plures vtuntur. absq; veritatis tamen offensa. Unde in illa bulla bis oppositum declaratur scilicet in articulo. papa habet supremam potestatẽ. ꝛ in illo. petrus fuit caput ecclesie catholice. Et vt insinuaret, ꝙ concilium ab vltima parte appellabat. in precedenti interrogatorio. preterito adiunxit presens: dicens ꝙ concilium approbauit ꝛ approbat. condemnauit ꝛ condemnat, quasi preteritum non sufficerit. Et quia iam ex isto priore interrogatorio habitum erat. ꝙ cõcilium constantien⁹. in presenti sub martino. 5. cõdemnat illos tres, non oportuit in vltimo interrogatorio preterito iungere presens: iam enim preteritum supponebat prõ concilio sub martino. ꝙ iam damnauerat. ꝛ sic etiam verba saluantur verbaliter. Hec est prima responsio ad principale motiuum. ¶ Secunda autem est, quod decreta illa valeant, intelligenda sunt cum grano salis. quomodo autem dicendum est per singula. In primis, cum dicitur quod cõcilium potestatem a Christo immediate habet, potest dupliciter intelligi. primo de concilio vt distinguitur contra papã. Et sic est falsum: vt patet per inductas autoritates, extra de elect. ca. significasti. vbi dicitur ꝙ robur habent omnia concilia a ro. sede apostolica autoritate. Et dist. 19. ita dominus. vbi leo dicit, quod a petro quasi a quodam capite in corpus omne autoritas manat. Et sanctus Thomas in tractatu contra impugnantes religionẽ dicit, ꝙ sancti patres in concilijs congregati nil possunt statuere sine ro. pontificis autoritate interueniente, sine qua nec congregari concilium potest. Hec ille. Et nota quod dicit sancti patres: quia patribus non sanctis, sed presumptuosis nulla lex posita est. sed presumptio eorum sibi ipsis est lex. Secundo potest intelligi de concilio inclusa papa. Et in hoc sensu est verum, quod habet immediate autoritatem a Jesu Christo. Et ꝙ sic interpretandum sit, ex duob⁹ verbis illius decreti colligitur. Primum est, legitime congregata: cõstat enim quod legitima congregatio concilij generalis ad papã spectat: vt ex nunc allatis testibus patet, ꝛ dist. 17. per totum. Secundum est, ecclesiam catholicam representans: corpus nãq; ecclesiasticum vniuersum (quod ecclesia catholica id est vniuersalis significat) non est ipsum vniuersum corpus ecclesiasticum si sine capite sit vel intelligatur. Papam autem ex dictis constat caput esse totius ecclesie catholice, ac per hoc concilij ipsam representãtis. Et si mundi coadis oculo perspiciatur, apparebit ꝙ concilium habet qõ representet vniuersalem ecclesiam a papa. qui habet plenissimam curam vniuersalis ecclesie. Quis enim Cardinalib⁹, episcopis abbatib⁹ ꝛ prelatis paucis (vt communiter accidere videtur) contulit vota totius populi Christiani, nisi papa? oportet enim aut ipsos Christianos hoc feciſſe, aut aliquem supplere potentem eorum vota. Et cum ipsos non transferre vota sua in eos, experiẽtia testet: qñ potius si reqrerent Christiani, infiniti inuenirent qui refutarent transferre vota in alios, ꝛ per seipsos interesse malent, aut concilium non celebrandum ducerent. Relinquitur ergo, quod papa qui solus est pater, pastor, doctor, rector ꝛ gubernator omnium ꝛ singulorum Christianorũ cum plenitudine potestatis, vota totius ecclesie transfert in concilium congregando ꝛ roborãdo vt ei videtur. Propter quod sine papa patres sancti congregati nihil possunt, ꝛ dissolui potest concilium a papa, auferẽdo ab eis ꝙ amplius vniuersalem ecclesiam non representent autoritatiue.

¶ Hec est verum si dicatur, ꝙ ecclesia ratum habet concilium, non reclamando. ideo enim non reclamat quia in vero concilio papa supplet: in falso autem quia contra presumptuosos prevalere non sperant docti. ignorantes autem nescij silent. hoc autem non est approbari ab ecclesia, sed non molestari ab illa. ¶ Deinde cum dicitur, quod ipsi concilio seu eius decretis etiam papa obedire tenetur: multis distinctionibus iuxta multos terminos opus est. Distinguendum est enim de papa dubio vel certo. sicut enim quod nescitur consecratum, pro non consecrato habetur, ꝛ reconsecratur secundum sacros canones (vt patet extra de presbytero non baptizato. ca. veniens: ꝛ de conse. di. 1. ca. solemnitates) sic qui nescitur legitime electus papa, tanquam non papa obedire tenetur. et hoc directe primer ad illa decreta ratione scismatis, quando erant tres pape. ꝛ nullus indubitatus ex sua electione.

¶ De papa autem certo ꝛ indubitato distinguendum est: quia vel est fermo de his que a concilio ꝛ decretis eius statuuntur de iure diuino (vt ea que sunt fidei) vel naturalis iuris, vt ea que sunt virtutum ꝛ vitiorum moralium. ꝛ sic papa tenetur obedire, nec potest contra ea dispensare. Et sic interpretanda sunt decreta illa. vnde in tribus dicit debitum obedi⁹ scilicet in his que sunt fidei, reformationis ꝛ amortionis scismatis: hec enim cum spectantibus ad ea, aut ad ius diuinum aut ad ius naturale spectant. Vel est fermo de his que sunt pure iuris positiui. ꝛ sic distinguendum est de obedientia scilicet quo ad iudicium diuinum vel humanum: ꝛ dicendum. quod licet princeps sit solutus legibus, nec concilia legem vllam coactuam in iudicio humano prefixerint ro. sedi, in tali dicto tamen diuino tenetur papa obedire: vt sanct⁹ Tho. expresse habet in prima secunde. q. 96. ar. 5. ad tertium. Et in ca. confidim⁹ 25. qõ. 1. gelasius papa dicit, vniuersalis ecclesie cõstitutũ nullam magis exequi sedem pre ceteris oportere quam primam.

¶ Demum cum subditur de punitione contumaciter contemnentiũ, potest dupliciter intelligi. Primo indifferenter, vt quilibet etiã indubitatus papa in quocunq; peccato contra ius diuinũ aut naturale contumax, punitioni humane subiaciatur. Et hic sensus est cõtra sacros canones: vt patet in ca. si papa di. 40. ꝛ di. 79. ca. electionem. ꝛ in ca. aliorum. 9. q. 3. Nec est acceptandum ꝙ id qõ infinito tẽpous spatio a tot est patribus approbatũ, vnico verbo destruere voluerint conditores canonũ. Scõo potest intelligi discrete fm ꝓportionẽ materie ꝛ psone. ꝛ sic cũ prelati communiter non sint publice puniẽdi (exẽplo dei, qui nõ puniuit publice aaron de idolatria: vt. s. Tho. dicit in. 4. sen. di. 46. q. 2. arti. 2. q. 2. ad quintum.) ꝛ papa non sit puniendus facto, sed verbis reprehendẽdus

Universidad de Deusto
Biblioteca

publice(vt ex.s.tho. colligitur in.4.sen.di.19.q.2.ar.2.q.2.ad secū dum ꝛ in secunda secunde.q.33.ar.4.in casu quo publice in periculū ecclesie peccat: vt petrus reprehensus fuit a paulo ad gal.2.) et in casu quo potest deponi, etiam facto depositionis puniri possit, consequens est quod sic discrete ꝛ proportionaliter intelligantur verba illius decreti.

¶ Ex quibus oībus clare patet. q̄ nec ex illis decretis habetur superioritas cōcilij aut ecclesie. s. papā. Unde nō oportet aliter respondere ad eādem ex cōcilio basilien. in sessione. 2. 7. 18. ¶ De quo tamen sciēdum est, q̄ licet ab eugenio. 4. fuerit approbatū quo ad inchoationem ꝛ prosecutionem, ꝛ multa pro illo concilio in bullis suis dixerit, nunq̄ tamen illius approbauit decreta: quin potius in concilio florentino statim diffinluit ro. ponti. esse caput, pastorem, doctorem ꝛ rectorem vniuersalis ecclesie: vt superius attulimus.

ℱ Refert quoq̄ dominus ioan. de turre cremata (qui fuit presens virisq̄ concilio, in lib. 3. de ecclesia. ca. 100. multos defectus qui in cōcilio basilien. in cōstatione illoꝝ decretoꝝ interuenerūt. ℱ q̄ nō fuerunt vnanimiter concluſa. nec cum consensu p̄sidentiū legatoꝝ domini pape, qui talibus interesse recusarūt. nec expectatis oratoribus anglie ꝛ castelle, quos in via nouerāt constitutos, nec auditi sunt viri multi sapientes, videntes hec esse cōtra doctrinā sanctoꝝ. sed promulgata sunt ad furoꝛē hostium apo. sedis cum multitudine populi nullius autoritatis. Unde ex neutro concilio admittuntur vt valida. ℱ Nos tamen ex abundanti iusticia. illa glosauimus. Et si glosas contra intentionem autoꝝm dixerit aliquis, ex aliis actis eoꝝndem cōciliorum hoc conuincens: respondebo primo q̄ ego homo sum, ꝛ video q̄ fors sunt quo ad ipsa decretoꝝ verba. deus autem intuetur cor. Quo ad alia vero acta eoꝝndem cōciliorum attestantium aliam fuisse autoꝝm intentionem, dicam de constantien. q̄ sicut errauit vsurpans in vna sola obedientia vniuersalem ecclesiam. ita errauit consequenter in procedentibus ex ea: quoniam tunc illa decreta fecit. De basilien. vero notoium est, quod errauit. cum contra vnum verum ꝛ indubitatum potest. euge. 4. processit vsq̄ ad depositionem inclusiue, qui tamen cum successoribus suis verus papa est. Dicam secundo: quod si honoꝛem veritatis recusant, falsa, erronea ac igni obnoxia sunt.

¶ In quo soluuntur reliqe obiectiones cōtra idem facte. Ca. ix.

Expeditis Autoritatibus cōciliorum cōstantien. ꝛ basilien. q̄ nullius autoritatis censentur, soluende consequenter sunt obiectiones que ex vera ac certa autoritate procedunt, iuxta oꝛdinem quo inducte sunt. ¶ Ad declarationem igitur martini. 5. in condēnatione articuloꝝ scilicet q̄ erroꝛest nō credere ro. ecclesiam esse supmā inter alias ecclesias, si per ro. ecclesiam intelligitur ecclesia vniuersalis vel cōciliū vniuersale, aut p̄ quanto negat p̄matum summi pontificis super particulares ecclesias. Respōdetur, quod quia comparatio est inter diuersa: ꝛ hec tria scilicet ecclesia vniuersalis, cōcilium vniuersale, ꝛ ecclesia ro. singula sunt quedam corpoꝛa mystica integra: constantia ex capite ꝛ membris reliquis, ꝛ in capite non solum conueniunt. sed idētificantur (papa siquidem caput proprium vniuersalis ecclesie ꝛ concilij ꝛ ro. ecclesie est) in membris autem reliquis distinguuntur vel sicut representans ꝛ representatū, vt mēbra ecclesie ꝛ concilij: vel sicut pars ꝛ totum, sicut membra reliqua ro. ecclesie partes sunt mēbroꝝ reliquoꝝ cōcilij ꝛ ecclesie vniuersalis. vt patet. Idcirco cū fit comparatio inter ecclesiam seu cōcilium vniuersale ꝛ ecclesiam ro. non fit comparatio fm caput, sed fm reliqua vtriusq̄ membra: fm que recte dicitur, q̄ tam ecclesia q̄ synodus vniuersalis est superioꝛ ecclesia ro, vt ex illo articulo deducitur, vnde admisso illius cōparatiue nihil concludit contra pape autoritatem. ℱ Posset nihilominus dici, quod quia esse supremam inter ecclesias, conuenit ecclesie ratione capitis, ꝛ ecclesia ro, ratione capitis est de essentia cōcilij et ecclesie vniuersalis, ꝛ nulla comparatio etiam cum dictione excluſiua excludit intrinseca. Idcirco non est admittenda comparatio concilij ad ecclesiam ro. quo ad hoc quod est esse supremam inter ecclesias, sicut nec quo ad caput: quia sicut idem est caput, ita eadem est superioritas, ꝛ negaretur illa illatio, ergo concilium est suprema inter alias ecclesias etiam romanam. Et ad probationem, quia ro. ecclesia est vna ecclesiarum, respondetur quod plus requiritur ad comparationem isti⁊ am: oportet enim quod sit vna, ꝛ distincta capite proprio ab ecclesia que est concilium: quod hic non est. Ex calce vero illius articuli scilicet quod primatus pape est super ecclesias particulares, cum sit sermo affirmatiuus de primatu super particulares, et non negatiuus de primatu super vniuersalem ecclesiam, nihil habetur in oppositum: quod enim non fuit expressum ibi, est expressum alibi: vt adductum est.

¶ Ad obiectionem sumptam ex euangelio matth. 18. quecunq̄ solueritis ꝛc. dicitur, quod ad literam hec tria tantum ad propositum habentur. Primum est, quod a christo immediate apostolis data est potestas ligandi et soluendi: quod superius concessimus conformiter ad ca. in nouo, distin. 21.

ℱ Secundum est, quod potestas data est vniuersalis: iuxta illa verba, quecunq̄ solueritis. Sed tamen non est adeo vniuersalis vt verba sonant: sed ly quecunq̄ distribuit pro subiectis. ita quod sensus est: quecunq̄ vobis subiecta solueritis aut ligaueritis ꝛc. alioquin oporteret dicere, quod omnino occulta potuissent soluere vel ligare: contra illud apostoli prime ad corin. 4. nolite ante tempus iudicare, donec veniat dominus, qui illuminabit abscondita ꝛc. Et quia petrus non erat eis subiectus. sed prelatus cum factus fuit pastoꝛ ecclesie. ideo sub illa distributiua non concludebatur papa: vtpote non subiectus. ℱ Tertium autem est, quod ex illo conterminatur, quod ecclesia quelibet habituꝛa esset potestatem ita ligandi ꝛ soluendi vt soluta et ligata ab ea essent soluta et ligata in celo, et hoc in sibi subiectis. Unde sicut ridiculum est ex hoc, quod ecclesia bononien. habet hanc autoritatem, inferre ergo potest ligare aut soluere non subiecta: ita ex hoc quod ecclesia vniuersalis habet hanc autoritatem, non potest inferri nisi quod potest in subiecta. Quis enim multo plura sint subiecta vniuersali ecclesie q̄ bononien. nihilominus in hoc formali conueniunt. quod nulla ecclesia potest nisi in sibi subiecta. Ex hoc autem non habetur, quod papa est ei subiectus. nec etiam habetur (vt superius dictum est) quod habeat a christo immediate potestatem: quia modus habendi scilicet immediate a christo, ex speciali gratia ad personas datus fuit. Quod autem alicui gratiose conceditur, non debet ab aliis trahi in exemplum. a christo enim habent omnes ecclesie hanc potestatem, sed non immediate.

ℱ Ad autoritates aug. dicentes quod petrus in persona ecclesie ꝛ vnitatis ꝛc. claues accepit. Dicendum est, quod per hec omnia intelligendum est hoc scilicet quod non soli persone petri, sed officio suo perpetuo duraturo hec collata sunt. Et quia officium petri est officium capitis quod habet influere in corpus reliquum, ideo officio capitali data toti corpoꝝi data dicuntur ꝛ sunt. Non potest tamen quidem expers corpus remanere, si caput officium suum faciat. Unde leo papa in distin. 19. ca. ita dominus, ipsi domino attribuit q̄ a petro in corpus omne potestas deriuaretur. Quia ergo vnitas officij communicatiui toti ecclesie claues accepit in persona petri, ideo dicitur quod petrus personam ecclesie gerebat: ꝛ quod vnitas non vnus claues accepit: ꝛ quod ad omnes dicitur amas me, pasce oues meas, ꝛ similia. ꝛ non propterea dicitur quasi communitas popularis aut senatoria potestatem acceperit. Sic enim sensus contra aug. ꝛ ieſum christum est: vt ostensum est, ꝛ ipse aug. in q. noui ꝛ veteris testamenti aperit dicens, Saluatoꝛ cum pro se et petro dari iubet didragma, pro omnibus soluisse videtur: quia sicut in saluatoꝛe erant omnes cause magisterij, ita ꝛ post saluatoꝛem in petro omnes continentur: ipsum enim constituit caput eoꝝum, vt esset pastoꝛ gregis dominici. In quibus verbis docet, quod in officio capitali petri, omnes subintelliguntur.

¶ Ad primam autē rationem dicit, q̄ licet non minus iuris habeat ecclesia in potestate iurisdictionis q̄ in bonis temporalibus tamen non eodem sed alio modo habet. Nam potestatem iurisdictionis obtinet vt regimē monarchicum: dominium autem temporalium vt communitas. Et ratio diuersitatis est: quia potestas iurisdictionis est a Jesu christo, qui tale statuit regimē: dominium autem rerum est a donatoꝛibus hominibus transferentibus dominium quod ipsi habebant in communitatem ecclesie, ꝛ non in vnū aliquem. Et hoc apparet in ecclesijs pticularibus: in quibus manifeste eccīe in eo habēt potestatē iurisditionis, nō aūt dñiū rez. ¶ Ad aliā vero rationē, q̄ ecclesia nō potest errare: distinguendū est de erroꝛe personali in credendo, ꝛ in sententialiter autoritative diffiniendo, ꝛ rursus de eccīa vniūle, sali claudendo in se papam, ꝛ vt distinguitur cōtra eius autoritatē ꝛ dicendū est, q̄ erroꝛe personali certum est q̄ papa quia est vna singularis persona magis potest in fide errare q̄ totum residuū ecclesie: sed hoc nō spectat ad propositum. Erroꝛe autem iudiciali in fide, est econuerso: quia magis potest errare communitas ecclesie sine autoritate pape q̄ papa. Et ratio est: quia erroꝛ pape in diffinitiua sententia fidei est erroꝛ totius ecclesie, ꝛ vere vniuersalis ecclesie, cadit. 8 ꝛ membroꝝ: quia ad ipsum spectat determinare finaliter de fide quid tenendū ꝛ quid repellendum, vt ab omnibus inconcussa fide teneatur: vt s. tho. in tractatu ꝺ erroꝛes grecoꝝ ca. 67. autoritate cyrilli ꝛ ma-

timi ostendit, ꝛ in secūda secunde. q. 1. ar. 10. probat ratione. impossibile est autē vniuersalē ecclesiam errare in fide. ergo impossibile est papam in iudicio diffinitiuo autoritatiue errare in fide. Secus est in alijs: vt san. Tho. in quol. 8. ar. 10. ostendit. Unde argumentum militaꝛ ad oppositum: quia papa in huiusmodi iudicio est rectissimus propter assistētiam spiritussan. in iudicio fidei, ꝓpter vniuersale bonum fidei: sicut promisit ioā. 14. spiritussanctus docebit vos omnem veritatem. ꝛ petro dixit. ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: ꝛ tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Iuxta qō etiam. 24. q. 1. dicit innocentius papa ca. quoties, Quoties ratio fidei ventilatur, nō nisi ad petrum id est sui nominis honoꝛem ꝛ autoritatem habentem recurrendum est. ℱ Et scito, quod cum dicitur de erroꝛe iudiciali, qō sola vniuersalis ecclesia errare in fide non potest: nō excluditur summus pontifex, sed includitur: quia autoritas determinandi de fide competens vniuersali ecclesie, puncipaliter residet in ro. pontifice: vt san. Tho. in secunda secunde. q. 1. ar. 10. ad tertium dicit. Imo ipsa autoritas, que vniuersalis ecclesie dicitur, non nisi illa pape est: vt ex inducta autoritate ex. q. 1. 2. (vbi finalis sententia de fide ad papam spectare probatur) paret. Et propterea in allegato quoli. san. Tho. iudicio ecclesie ꝛ pape vt synonymis vtitur: aperiens expresse q̄ sententie pape per assistentiam diuine ꝓuidentie standum est. Et propterea oportet esse cautus, ne vocabulis aliter intellectis fallamur. Certi nāq̄ sumus, q̄ nec papa, nec ecclesia aut synodus vniuersalis integra, potest in fide errare. iudicādo autoritatiue de fide. De ecclesia autem a synodo accepta nihil inuenio: quia nihil autoritatis sine capite in ea video. Cuius merita multa. Et non aduertere ad hanc distinctionem de fide personali vel in iudicio autoritatiue. est causa quare a multis ignoꝛanter in materia fidei ecclesia imo doctoꝛes pape ꝓferantur, considerant enim ipsum non officium cum assistentia diuina ad fidem in officio. et sinon in persona. ¶ Ad id vero quod additur, quod claues sunt propter ecclesiam finaliter, concedo ingenue q̄ papa vt potestatem iurisditionis habens est propter bonum fidei ꝛ pacis ecclesie: vt ex ca. 77. quarti contra gen. san. Tho. apparet. ꝛ est ignobilioꝛ ipsa pace christi, que excedit omnem sensum. Et hoc est, quia papa non est punceps nisi vt minister ꝛ vicarius naturalis puncipis qui est summum bonū, ad quod oꝛdinatur bonum commune totius communitatis, vt ex 12. met. habetur. ¶ Ad rationem ex puncipio illo. omne totum est maius sua parte, dicitur concesso illo puncipio formaliter (scilicet de toto ꝛ parte vt sic) quod licet papa quo ad personam ꝛ merita, sit pars ecclesie vniuersalis: fm potestatem tamen iurisditionis (de qua est sermo) non est pars, ita quod potestas ecclesie vniuersalis non consurgit ex potestate iurisdictionis pape ꝛ aliorum vtotum ex partibus: sed potestas pape est tota potestas ecclesie vniuersalis. ꝛ alie potestates sunt participationes ipsius in partē solicitudinis date. iam enim dictum est quod non plus potest papa ꝛ ecclesia qō papa solus: licet plures potestates sint potestates pape ꝛ ecclesie qō pape solius. Et si ex ratione capitis, quia est membrum ꝛ pars corporis, instare velis: respice ad Jesum christum, qui caput verum totius ecclesie sic est, vt non solum quo ad potestatem: sed nec quo ad nobilitatem et sanctitatem sit pars ecclesie. Et vide quod in his mysticis loquutionibus non oportet ea que imperfectionis sunt (vt est esse partem) saluare in his que sunt superioris oꝛdinis: quales sunt Jesus christus, et eius vicarius generalis, qui quo ad nobilitatem et sanctitatē et personam pars est ecclesie.

¶ Ad illud vero Hierony. quod oꝛbis maioꝛ est vrbe. Respondetur quod verum est quo ad multa: pura merita, virtutes, scientia, et in proposito secundum vigoꝛem consuetudinis non potestatis. id est cōsuetudo dualet consuetudini vrbis: sed potestas vrbis est supra potestatem oꝛbis. Et quod hec sit intentio Hiero. ex contextu patet: quia de consuetudine ecclesiarū qua diaconi sub presbiteris sedent: loquitur. ¶ Ad rationem formaram super mandato domini. Dic ecclesie: q̄ aduersarij sanctas glosas refugiunt (vt pro ecclesia prelatus vt sic intelligatur cum sacris doctoribus eadem sententia) aliter dicitur quod dominus in illo mandato affirmatiuo plura oꝛdinate mandat. Primo actum charitatis. coꝛi pe eum inter te et ipsum. Secūdo actus iudiciales. adhibe duos vel in oꝛe duoꝝm vel trium stet omne verbum: et dic ecclesie. Inter hos autem actus hec est differentia: quod actus charitatis extendit se ad omne peccatum in proximum: et ad omnem fratrem: vt patet. actus vero iudiciales nō extendunt se ad omne peccatū in proximum: nec ad omnem fratrem. Et q̄ non ad omne peccatū in proximum, ex eo lucidissime ꝑz, q̄ sunt q̄da peccata q̄ nos ꝺ cōmendis non possunt adhiberi testes: vt patet de peccato coniugis tentantis facto coniugem in lecto ad peccatum contra naturam, ꝛ de secretissimis sermonibus. In his enim quia non potuit testes adhiberi: locum non habet preceptum hoc affirmatiuum, adhibe tecum duos, vt in oꝛe duoꝝm vel trium stet omne verbum. Nec illud, dic ecclesie: quia intelligitur in peccatis subiectis adhibitio testium. Quod etiam non ad omnem fratrem: ex eodem fundamento habetur: quia scilicet si est aliquis frater qui non sit subiectus alicui in terris, de illo non intelligitur preceptum: Adhibe tecum, nec dic ecclesie: vanuz enim hoc esset. Et quia papa est talis frater, ideo preceptum hoc non habet locum simpliciter contra papam. Dico autem simpliciter, vt preseruez me a casu in quo potest deponi. ¶ Et quod hec sit vera expositio ad literam: probatur ratione et autoritate. Ratione quidem: quia saluatoꝛ in hoc precepto duo exprimit vniformiter scilicet personam peccantem: frater tuus, ꝛ peccatum, peccauerit in te (vt unq̄ enim absq̄ excepti⁊ one aliqua indefinite ponit) et tamen oportet quo ad peccatum limitare ad peccatum capax adhibitionis testium. ergo quo ad fratrem limitare etiam oportet ad fratrem subiectum communicantem tecum in patre in terris. Et hoc potest accipi ex illo verbo, frater tuus id est pure frater id est qui ita sit tibi frater vt non sit plus quam frater: ceteri namq̄ prelati tui non sunt simpliciter plus quam frater, sed quo ad aliquid: papa vero simpliciter. Qua ergo ratione limitatio admittitur peccati, admittenda est et limitatio peccantis fratris. Autoritas est. S. tho. in. 4. sen. di. 19. q. 2. art. 2. q. 3. ad secundum dicentis, quod si prelatus non habet superioꝛem, ꝛ recurrendum est ad deum: qui eum emēdet vel de medio tollet. hoc enim propter solum papam oportet dici: quia ceteri prelati habent superioꝛem. Nec solus est. s. tho. sed nunc infinite fere autoritates afferentur ostendentes papam omnino non habere superioꝛem: ac per hoc nō claudi sub appellatione fratris peccantis quo ad actus iudiciales. ¶ Ex quo patet q̄ temere quidam dicant quod super hoc textu absq̄ omni calūnia plenitudo potestatis gladij spiritualis, ꝛ ex quuno eius in ecclesia collegiata: ac per hoc in concilio vniuersali super quēlibet christianū qui est frater noster etiam si papa fuerit. fundatur. Et quod super hoc fundatur potestas diffiniendi, determinandi, statuendi, exercendi constituendi leges, etiam supra personam pape, ex sum potestatis eius. Hec enim ex dictis ꝛ dicendis patet esse erronea. ꝛ dicētes hec, nesciunt discernere, quod precepta que dantur de actibus iustitie iudicialis intelliguntur tam in factis qō in personis subiectis ꝛ non aliis: ꝛ quod ista precepta non probant subiectionem talis facti vel talis persone ad ecclesiam: sed de subiectis illi quecunq̄s ꝛ quicunq̄s sint disponit. Ignoꝛantie ergo est ex hoc textu subiectionem pape arguere. ℱ Et vt conuincantur isti practicetur textus iste sic. Primo textus non magis loquitur de ecclesia vniuersali qō particulari: pura mediolanen. Et hoc etiam conuincitur ex hoc, quod peccante in me fratre meo mediolani, sufficit dicere ecclesie illi: ꝛ si illam non audierit, erit sicut ethnicus ꝛc. indistincte ergo de ecclesia loquitur. Tunc vltra cum dicitur, Dic ecclesie: aut sumitur ecclesia communiter pro collectione fidelium quomodolibet. et hoc non: quia sinon audiret totam collectionem mediolanensium absq̄ prelatus: non esset sicut ethnicus et publicanus: vt patet. Aut sumitur ecclesia pro collectione fidelium cum prelato. et si sic sumitur. ergo etiam ecclesia vniuersalis cum sibi dicendum est, non sumitur pro acephala, sed cum capite qui est papa. Ex hoc ipso ergo precepto domini intellecto proportionaliter de ecclesia vniuersali, papa comprehendi ostenditur non sub appellatione fratris peccantis, sed ecclesie iudicantis: quia ecclesie cum capite, et nō acephale dicendum mandat peccatum fratris peccantis. Aut⁊ sus papa non est deteriꝰ conditionis respectu ecclesie sue qō quilibet episcopus respectu ecclesie sue: sed episcopus peccans in fratrem suum non denunciatur ecclesie sue acephale, sed ecclesie idest prelato superioꝛi. et sufficienter impletur mandatum domini. ergo papa non denunciatur ecclesie catholice (cuius est episcopus) acephale: sed superioꝛi, qui est ihesus christus, clamādo ad deū: qui est paratus cito facere vindictā clamantiū ad se, multo magis qō iudex terrestris: vt ipe testat luce. 18. ℱ Negandum est igitur, quod ecclesia vniuersalis sit iudex oꝛdinarius pape in puniendo, ꝛ consequenter quod sit simpliciter ⁊ absolute illius iudex. et consequenter quod quemcunq̄ legis actum possit super eum. Et⁊ autem in aliquo euentu vel casu sit illius iudex inferius examinabitur.

ℱ Repugnare quoq̄ sacris canonibus q̄ ecclesia vniuersalis sit iudex pape in puniendo absolute, manifeste patet: quia sic de quo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

libet peccato pape in proximũ posset denunciari papa, iudicari ⁊ puniri si fratri nam admonitionem non audisset. cõtra ca. si papa di. 40. ⁊ ca. multa. 9. q. 3. ſ. patet, nemo. aliorum facta, cuncta. ⁊ contra omnes canones pontificum scilicet bonifacij, nicolai, innocentij, simachi, anterij ⁊ gelasij. Et licet aliquod horum patiatur forte glosam, q̃ loquitur de particulari iudice, ⁊ non de vniuersali ecclesia: multa tamen capitula omne iudicium citra diuinum excludunt: vt capitulum patet, vbi sunt de sede apostolica hec verba, cuius autoritate maius non est iudicium. Similiter capitulum aliorum, vbi sunt hec verba. aliorum causas hominum deus voluit per homines terminare, sed sedis istius presulez suo sine questione reseruauit arbitrio: vbi etiam Papa excludit prosequendo obiectiones in contrarium. ℣ Est et contra extrauagantem bonifacij. 8. vnam sanctam: vbi diffiniens inquit, Si deuiat terrena potestas, iudicatur a spirituali: si deuiat spiritualis, iudicatur minor a superiori: si vero suprema, a solo deo ⁊ non ab homine potest iudicari. Hec ille. ℣ Et est contra multos doctores in theologia qui dem (vt refert dominus Joannes de turre cremata in lib. 2. de ecclesia, ca. 94.) hugonem de sancto victore, albertum magnum. s. thomam, Alexandrum de ales. S. bonaventuram, petrum de tarantasio, vlricum, ricardum, petrum de palude, heruеum, Augustinum de ancona, alexandrum de alpidio. In iure autem canoni co hostiensem, Joannem andree, guidonem, archi. Innocent. et aluar. ¶ Ad vltimo allata ex sacris canonibus, ex eo q̃ papa nõ potest contra statuta patrum: responsionem habeo dixit thome in tractatu contra impugnantes religionem, quod intelligitur quo ad ea que sunt iuris diuini vel nature. Et hoc etiam habetur in glosa illius ⁊ precedentis capituli, sunt quidam. ℣ Ad capitulum, prima salus, eodem modo dicendum est, aduertendo quod patrum appellatione venit principaliter papa, qui est pater patrum. ℣ Quod autem Johannes Jerson affert contra summos pontifices illud gratiani di. 4. Leges instituuntur cum promulgãtur, firmantur autem cum moribus utentium comprobantur: quasi examen supremum legum sit, vnde firmantur, risu magis quam responsione dignum est. ℣ Relinquitur igitur certum et indubie tenendum, quod Papa est supra vniuersalem ecclesiam non solum secundum singulas personas et ecclesias, sed secundum ipsam ecclesie communitatem, solum deum superiorem habens.

¶ De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui concilium esse supra Papam. Cap. x.

Actenus Simpliciter est disputatum ⁊ conclusum, q̃ papa hz potestatem super vniuersali ecclesia et concilio vt caput, pastor, rector et director illius. Deinceps noua quedam imaginatio Joannis Jerson in tract. de potestate ecclesiastica: ⁊ in tractatu de auferibilitate sponsi seu Pape, tractanda confutanda q̃ est: quoniam periculosa est valde: et sancte matri ecclesie plurimũ nociua. ℣ Et vt melius obseruare se ab his omnes possint, recitanda est sua imaginatio.

℣ Ponit impiimis potestatem ecclesiasticam velut quoddam totum integrale distingui in suas partes integrales, Papatum, cardinalatum, patriarchatum, episcopatum, sacerdotium q̃, ecclesiam q̃ integrari ex his ita vult, vt sublato non Papa sed Papatu, non sit ecclesia vniuersalis. Cultus proinde in ecclesia et concilio vniuersali siue Papa sit siue non, claudi autoritatem Papalem: quam supremam potestatem ecclesiasticam et plenitudinem potestatis ecclesiastice, formaliter potestatiue et originaliter reliqs continentem, et in solo Romano pontifice formaliter ⁊ subiective esse fatetur, a Jesu Christo perro datam. Fatetur quoq̃ ecclesie regimen a Jesu Christo institutum monarchicum: ita quod hoc non nisi a solo deo mutabile est, et monarcham esse papam.

℣ Cum his quoq̃ distingnit et bene potestatem ecclesiasticam tripliciter accipi. primo secundum seipsam: vt Papatum secundum se. secundo secundum applicationem ad hanc vel illam personaz: vt quod papatus sit in Joanne vel Martino. Tertio secundum exequutionem: vt quod papa faciat vel non faciat hoc vel illud. Et apposita altera distinctiõe de multiplici mõ essendi in aliquo, vult q̃ licet q̃libet ecclesiastica ptãs sit formaliter et subiective tãtum in suppositis formaliter denominatis ab illa (puta papalis in papa. cardinalitia in cardinali, episcopalis in episcopo) nihilominus quelibet ecclesiastica potestas est in ecclesia vniuersali seu cõcilio vniuersali illam representante tripliciter. Primo sicut in fine: quia data est in edificationem corporis Christi. Secundo sicut in regulante applicationem ipsius ad personam. Tertio sicut in regulante vsum seu exequutionem potestatis in persona existentis. Et de primo ac secundo modo non esse dicit difficultatem. De tertio autem similiter dicit. si consideretur quod potestas papalis data est in edificationem ecclesie. Et probat sic. Papa est peccabilis: et potest hac potestate in destructionem ecclesie aburi, similiter sacrum collegium cardinalium non est in gratia vel fide confirmatum. ergo oportet vt aliqua sit reliqua inobliquabilis et indeuiabilis regula ab optimo legislatore Christo secundũ quaz possit abusus huiusmodi potestatis reprimi, dirigi, atq̃ moderari. Hec autem est ecclesia seu vniuersale concilium. ergo in ecclesia vniuersali est Papatus vt in regulatiuo exequutionis ipsius. ℣ Et confirmatur: quia cum medium virtutis non habeatur nisi prout sapiens iudicabit, et papa habeat potestatem in edificationem prout sapiens iudicabit, finalis resolutio huius iudicij fiet ad ecclesiam seu concilium: vbi est sapientia indeuiabilis. Et hic inquit fundantur multa: vt quod papa iudicari potest et deponi per concilium. quod concilio subiicitur quo ad vsum sue potestatis: et sibi potest dici, cur ita facis: et quod in concilio est etiam potestas papalis quarto modo scilicet suppletiue: quod scilicet supplendo facere potest quicquid potest Papa: vt decreta et acta cõcilij Cõstãtien. testantur.

℣ Distinguit preterea potestatem Pape in eam, que sibi a Jesu Christo tributa est in petro tanquam suo vicario et monarche, tam ordinis quam iurisdictionis in foro voluntario et inuito (et hanc vult esse supernaturalem) et in eam que conuenit pape ex iure nature et positiuo. Nature quidem: quia dictamen naturalis iuris vult vt superemus in aliqua politia, gaudeat multis priuilegijs et honoribus super alios. Positiuo vero multiplici. et in proposito ipsius ecclesie seu generalium conciliorum, sicut communitas perfecta suo capiti dare potest. Et hanc vult esse autoritatem interpretandi dispensandiq̃ in statutis concilij generalis: prout occurrens necessitas vel euidens vtilitas postulat, vbi potunc recursus ad generale concilium non patet. Propter cuius diffinctionis ignorantiam multam ortam putat ignorantiam in puntantibus omnia posse papam ex autoritate sibi a Christo tradita.

¶ Concilium igitur esse supra papam, habere etq̃ vim coactiuam super illum posse q̃ illi leges imponere circa vsum potestatis, suspendere ab exequutione ⁊ deponere cum culpa et sine culpa, inquit. Comparare propterea inquit ecclesiaz pape, nihil aliud est quam comparare totuz parti integrali, et querere quid sit melius. Constat enim quod ecclesie seu concilij vniuersalis autoritas maior est autoritate pape in ser. Primo in amplitudine vel extensione. Secundo in infallibili directione. Tertio in motum reformatione in capite et in membris. Quarto in coactiua potestate. Quinto in causarum fidei difficilium vltimata decisione. Sexto quia copiosior: complectitur enim saltem virtualiter omnem potestatem et omne politicum regimen, papale, imperiale, regale, aristocraticum, et timocraticum.

℣ Confirmat dicta sua ex apostolorum actibus pluribus: quia scilicet Jacobus non Petrus diffiniuit in concilio act. decimoquinto: et ibidem non Petri nomine, sed communitatis scribitur ad antiochiam: apostoli et seniores ⁊c. et miserunt Petrum et Joannem tanq̃ subditos ecclesie. act. octauo. et Petrus compulsus est rationem reddere de ingressu ad centurionem act. vndecimo.

℣ Fundat autem super allatis pnus ex Math. decimooctauo. autoritatibus. Dic ecclesie: et quecunq̃ ligaueritis super terram. et concilio constantien. Et concludit quod luce clarius ex principijs theologie concluſa est subiectio Pape ad concilium. Et vsq̃adeo progreditur vt pestiferam perniciosissimamq̃ doctrinam appellet ponentem papam supra concilium aut saltem non imparē illi.

¶ Quod seclusso papa, in ecclesia non est papatus suppletiue, et licet in regulante vsum ipsius. Cap. xj.

Principium Veritatis vidende circa recitata a radice sumendo, declarabimus. primo id super quod tota hec conſurgit fabuca: falsum esse scilicet quod seclusso Papa q̃libet in ecclesia Dei sit Papatus sicut in regulatiuo ipsius quantum ad vsum et suppletiue. Deinde ostenditur falsum esse quod Papa habeat aliquam potestatem ab ecclesia: sed omnia potest ex Papatus autoritate. Et deinceps sigillatim omnia examinando determinabuntur manifestiata pnus veritate circa potestatem applicandi potestates ecclesiasticas ad personas, an sit in ecclesia seclusso papa. Sic enim modo de ecclesia vt distinguitur contra Papam loquimur: et sic volumus intelligi dicta de his sermo est. Si Papatus igitur est sic in ecclesia, cum ecclesia non habeat ipsum ex seipsa (vt aduersarius fatetur) ergz quod

ecclesia nõ habeat ipsum ex seipsa (vt aduersarius fatetur) oportet q̃ ipsum sit ei a deo. Et cũ huiusmodi donata a deo nesciamus nisi per reuelationem in sacra scriptura, vel traditione apostolorum, vel in sanctis doctoribus, aut determinatione apostolica contentam, aut per rationem ex principijs theologicis efficaciter ꝑbantem: si in nullo horum reuelatio hec inuenitur, sed oppositum, si theologica ratio nõ conuincit, sed potius abducit ab hoc, sententium est oppositum. ℣ Et quidem q̃ in sacra scriptura donatio ista non reperiat. ex antedictis patet. autoritates enim sumpte ex Matt. 28. nihil dant nisi supra subiecta ecclesie indefinite: vt predeclaratum est. Ande ex eis nõ potest huius vel illius subiectio probari: sed haberi quam potestatem in subiecto habeat. ℣ Et gestis vero ab apostolis nihil tale habetur: quia act. octauo licet petrus ⁊ Joannes sint missi non tamen vt subiecti: spiritus enim sanctus missus est a filio (iuxta illud Joan. 16. quem ego mittam vobis) et tamen non est subiectus. Male theologus est, qui ex misso esse, infert subditum esse. Act. vero. xj. disceptatio eorum qui erant ex circuncisione aduersus petrum, nullam superioritatem, sed ambguam emulationem legis moysi prese fert. Et quod illa disceptation non ab apostolis, sed conuersis iudeis et precipue phariseis fuerit, textus ille tunctus cum cap. 15. (vbi illi de heresi phariseorum, dicebant legalia imponenda etiam gentilibus) insinuat: Et rursus reprehensio non factis. sed verbis, subditis quandoq̃ licita est aduersus prelatos: vt de paulo ⁊ petro apparet ad gal. 2. et superius ex sancto Thoma ostendimus. Et item gregorius (vt habetur secunda questione septima cap. petrus) hoc soluit, q̃ petrus noluit vti autoritate sua. Act. vero. 15. non fuit concilium vniuersale. nec Jacobus dedit sententiam. ⁊ ideo nihil facit ad propositum. Quod non fuerit concilium vniuersale, patet ex hoc, quod non fuerunt ibi nisi tres ⁊c. 12. apostoli: vt ad Gal. 2. habetur scilicet Petrus, Jacobus ⁊ Joannes. Quod enim narratur act. 15. tunc fuit, quando paulus post annos, xiij. ascendisse se hierosolymam ad Gal. 2. refert: vt glossa ordinaria dicit act. 15. Quod Jacobus sententiam non dederit. sed iudicium suum dixerit post petrum loquens: ex eo patet quod subditur, tunc placuit apostolis et senioribus cum omni ecclesia eligere et mittere ⁊c. scribentes per manus ipsorum. Concluſio ergo in qua stat proculdubio sententia diffinitiua, in communi facta est, ⁊ non a petro, nec Jacobo. ℣ Et scito, quod quia soluto questionis peroebatur non a Petro, sed ab apostolis et presbyteris presentibus hierosolymis (vt patet in eodem decimoquinto capitu. ideo Petrus simplici apostolatu non papali autoritate vsus exhibuit se sicut vnum ex alijs in tali conuentu: et communi nomine apostolorum appellatione contentus fuit. Et bene: quia omnia tempus habent: nec dum autem erat tempus vrendi plenitudine potestatis sue: in statuto precipue transitorio: quale fuit propositum a Jacobo cum dixit. ego iudico id est hoc est iudicium meum ⁊c. Aduenit postmodum tempus, quo papa manifestauit sue plenitudinem potestatis: vt patet legenti gesta patrum et ecclesie. Quamuis et hic Petrus primus inueniatur: ⁊ in electione mathie: ⁊ in condemnatione ananie et saphire et symonis, et ex traditione successiua apostolorum, papam potius quam concilium primatum obtinere animis vociferantes christianorum inhibitum est vsq̃ ad concilium constantiense. ad quod vsq̃ tempus sancti doctores ablq̃ dubio hoc docuerunt.

℣ Hec concilium constãtiense, aut basiliense oppositum determinare potuit: quia si hieronymi solus autoritas innixa sacre scripture preualuit concilio (vt patet. 35. q. 2. cap. tria. iuncto capitulo placuit) quanto magis rata lucida nubes testium inductorum innixa sacre scripture aperte: vt monstratum est et monstrabitur, preualet congregationi constantiensi, ante martium. et basilensi concilio. Omnia enim concilia per Roma. sedis autoritatem robur acceperunt. et facta sunt: vt ex cap. significasti. de elect. allatũ est. ℣ Quod autem necessarie ex theologicis principijs hoc habeatur: sed potius oppositum, manifestatur. tota enim ratio huius consistit in hoc, quod summus prouisor et legislator dominus Jesus Christus non reliquit ecclesiam dilectissimam sine sufficienti regula et inobliquabili in remedium occurrentium defectuũ: sed papa est peccabilis. ecclesia vero errare non potest. ergo. ℣ hec enim ratio ad hoc propositum non solum non procedit ex principijs theologie: sed in heresim adducit damnatam. pro fundamento enim sumitur, quod ecclesia non potest errare, ⁊ papa potest errare: aut loquuntur de errore personali in gratia gratum faciente: aut de errore iudiciali diffiniendo in quacunq̃ re ecclesie vel in fide. Si loquuntur de errore personali in gratia, in heresim incidit damnatam: quod potestas ecclesiastica fundatur super charitate. et tamen hoc modo contra seipsum oportet quod intendat iste homo: quia expresse affert pro ratione, quia papa est peccabilis: et sacrum collegium et assistens non est confirmatum in fide et gratia. Ex hoc ergo quod apud ipsum ecclesia est firmata in fide et gratia et propterea inobliquabilis: oportet dicere quod a deo habeat regulatiuam potestatem vsus omnis ecclesiastice potestatis. Et hoc quid aliud est dicere, quam sequi heresim illorum qui quoniam vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo in medio eorum est dominus: ecclesiasticam potestatem in bonis christianis ponũt. ℣ Amplius. Quis reuelauit huic homini: quod prelatorum congregatio in concilio generali seclusso papa: sit confirmata magis in fide et gratia personali quam collegium cardinalium. quare non possunt omnes illi esse in peccato mortali sicut iste.

℣ Preterea. Quamuis ecclesie sit promissa gratia personalis in aliquo supposito semper (iuxta illud Math. vlti. ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq̃ ad consummationem seculi) quis hoc promisit prelatis istis sic congregatis magis quam collegio cardinalium cum papa? Quecunq̃ enim autoritas afferatur de congregatis scilicet vbi duo vel tres ⁊c. ⁊ si duo ex vobis consenserint et similia. non magis habet locum in illa acephala congregatione. quam in ista non acephala: que vere est in nomine domini saltem quo ad autoritatem.

℣ Nec potest dici, quod hoc conueniat concilio dicto ex representata ecclesia vniuersali: quia gratie personales representati non transeunt in representantem: vt patet inductiue.

¶ Si vero loquunt de errore in iudicialiter diffiniendo de re qualibet, constat ⁊ quod papa, ⁊ q̃ concilium simul cum papa errare potest male iudicando de vno regno: quod iste habet ius eius et non alter: aut quod ille episcopus sit symoniacus: vt patet in cap. a nobis. de sentẽ. excom. ⁊ in quol. s. tho. vbi supra. ¶ Si autem de iudicio fidei sit sermo: tunc aut comparatur papa ⁊ cõcilium secundũ proprias naturas ⁊ vires. Et sic tam papa quam concilium potest errare: quia omnis homo mendax. Aut secundum assistentiam diuine prouidentie. ⁊ sic falsum ⁊ erroneum est dicere quod papa possit errare: quia hoc, esset dicere quod ecclesia tota potest errare in fide: quia ad ipsum pertinet determinare de fide. vt habetur de baptismo ⁊ eius effectu. cap. maiores. ⁊. 24. q. 1. capitulis a recta, memor sum: ⁊ quoties. Et quicquid determinatum est ab ipso de fide: omnes christifideles sequi oportet. vt patet ⁊ hoc, quod hereticus censetur qui damnate ab apostolica sede conclusioni in fide, adheret pertinaciter: ⁊ ex hoc quod qui aliter docet a sentit de fide ⁊ sacramentis ecclesie quã ro. ecclesia, hereticus est. vt patet ex. s. tho. in. 2. secunde. q. 1. articu. vlti. docente quod ad summum pontificis autoritatem pertinet finaliter determinare ea que sunt fidei: vt ab omnibus inconcussa fide teneantur. ⁊ in. q. 1. ſ. articu. 2. ad tertium. quod contra pape autoritatem in materia fidei, nec hieron. nec aug. nec aliquis sacrorum doctorum suam sententiam defendit. ⁊ ex ca. si papa di. 40. vbi dicitur, quod ex ipso posse dominum vniuersorum salus dependet: ⁊ per hoc infallibile pape iudicium, impletur illud Ioan. 14. quod spiritus sanctus docturus est nos omnia. ℣ Colligendo igitur rationis solutionem, dicitur quod semper altera premissarum est erronea. Si enim est sermo de obliquitate a gratia, illa vniuersalis est erronea. ſ. quod obliquũ oportet regulari in terra a recto. ⁊ est expresse damnata etiam a concilio constantiensi. sub martino. Si autem est sermo de obliquitate a iudicio fidei, illa propositio est erronea: scilicet quod papa potest errare. ⁊ reliquum ecclesie non.

℣ Confirmantur hec autoritatibus supra allatis. Et hec responsio est ratio sumpta ex parte cause materialis: ex hac enim habetur, q̃ non magis communitas quam vna persona in officio vicariatus christi posita quantum ad ea que sunt fidei, habet quod sit subiectum seu materia assistentie diuine: cum non sit differentia apud deum in multis aut paucis, vno vel pluribus saluare: imo ex quo monarchicum institutum est regimẽ, in vno solo constituta est potestas. vt. s. tho. in. 4. senten. dist. 19. q. 1. dicit.

℣ Et quo patet, q̃ voluntarie dicitur q̃ papa habet potestatem in edificationẽ prout sapiens. i. concilium determinabit. In his enim que sunt fidei fm diuinam sapientiam in scripturis reuelatam et sibi assistentem: in directione autem morum secundum prudentiam monasticã ⁊ politicã, que in principe est edificare ecclesiam debet. Et ad hec multum adiuuat ex concilio sanctorum patrum. ⁊ propterea cũ veneratione a summis pontificibus suscipiuntur, ostendunt siquidem statuta inter pape: quod sequi fm deũ debet,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quanuis cogere ipsum nequeant: vt ex prima secunde. S. tho. allatum est. Rationes autem que concernunt depositionem papę: inferius soluentur. ¶ Ex parte vero cause formalis: quia papatus est ex formali sua ratiõe suprema in ecclesia dei potestas: vt ex antedictis habetur. ꝛ istemet faretur. suprema autem potestate in ecclesia repugnat dari in ecclesia superiorem: quia iam non esset suprema in ecclesia: sed potestas in ecclesia regulatiua papę quo ad vsum est superior papatu: ergo in ecclesia dei non est talis potestas: et consequenter non est in illa papatus sicut in regulatiuo vsus illius. Prima propositio assumpta (vt dictum est) patet ex determinatione etiam concilij constantiensis. sub Martino quinto. Secunda autem est nota ex terminis. Tertia autem. et probatur. et est ab eo confessa. Probatur quidem: quia cum par in parez non habeat impertum: et propterea vnus papa non potest ligare manus alterius. oportet si ecclesia potest ligare manus pape constituendo leges coactiuas circa vsum papatus et suspendendo ab exequutione. quod potestas ecclesie non sit par papatui: sed superior papatu. Confessa est autem ab hoc viro: quum loquens de dispensatione facta a papa dicit. tenet ꝛc. Hec dispensatio si non contineat errorem apertum: aut nisi fuerit superiori lege prohibita: quod dicitur propter statuta fieri possibilia circa papalis vsum potestatis per generale concilium. Hec ille.

¶ Et vt magis pateat horum fictio: aduertendum est quod quemadmodum in adunatione omnium sensuum exteriorum in vnum subiectum: non inueniretur aliquis vnus iuder preter singulas sensuum potestates. nisi sensus superior eis omnibus et cõmunis omnibus preiungeretur (et propterea oportet ponere sensum communem: vt patet in secundo de anima) vnicum et commune omnium sensibilium iudicem altiorem omnibus: quo vno vnum subiectum habens plures sensuum potestates iudicat) ita posito. sed non concesso quod in ecclesia inuenirentur omnes potestates ecclesiastice. scilicet papatus. cardinalat⁹ ꝛc. si ex eis non resultaret: aut quomodolibet eis iungeretur vna alia potestas. nihil posset nisi quod secundum singulas potestates papatus. cardinalatus. episcopatus ꝛc. posset. Perinde enim est (vt dicitur in secundo de anima) duabus potentijs iudicare. ac si duo iudices essent. Ex concursu igitur omnium potestatum in ecclesia vniuersali etiam cum papa. non plus potest apud sapientes tota ecclesia cum papa. quam possint singule potestates: ac per hoc cuz papatus non possit ligare manus pape. nec tota ecclesia hoc potest nisi fingatur superiori quedaz potestas papatu: qua ecclesie communitas vtens iudicet de singularum potestatũ actibus: ꝛ si hoc fingitur. contradicitur veritati ꝛ sibi ipsi: qui ecclesiam ex papatu. cardinalatu ꝛc. componi vult. ¶ Ex causa demuz finali probatur intentum quadrupliciter. Primo. quia incidit in scyllam. cupiés vitare charibdim. Si enim propter hunc finem vt quilibet potẽs errare habeat superiorem in terris. oportet hãc in ecclesia supra papam potestatem ponere. quis corriget concilium ipsiz potens errare? imo quod de facto errauit in decretis illius constantiensi. ꝛ Basiliensi. ꝛ in multis aliis errare potest propter quod a concilio ad papam conceditur appellatio: vt. s. tho. in. q. de po. dei. q. 10. ar. 4. ad decimũtertium dicit. Et de concilio basilien. q̃ huius legitime congregatũ. errauerit notorie. conuincitur ex ipsius verbis in secunda sessione scilicet synodus basiliensis, decernit ꝛ declarat. q̃ ipsa pro heresum extirpatione ac morum generali reformatione ecclesie in capite ꝛ in membris: necnõ pace inter christianos procuranda. in spiritu sancto legitime cõgregata per nullum quauis autoritate etiam si papali dignitate prefulgeat dissolui. aut ad alium locum transferri seu ad aliud tempus prorogari debuit aut potuit. debet aut potest. debebit aut poterit in futurum. ablq; eius dẽ synodi basiliensis deliberatione ꝛ consensu. Hec ibi. Ubi manifestissime apparet: quod etiam in his que sunt iuris positiui (qualia sunt tempus et locus concilij) determinauerunt non habere potestatem summum pontificem etiam antequam ipsa synodus congregata ibi tunc esset: quod tam erroneum est. vt argumentatione non egeat.

¶ Et hoc vnum ideo attuli: vt ostendatur et quod concilium rite etiam congregatum autoritate Romañ. pontificis. ipso habente aut non consentiente decretis errare potest et errauit: et vt ex hoc vno manifeste falso in puncipio concilij illius decreto. omnium decretorum illius autoritas quanta sit cognoscatur. Inquit enim Augu. quod si vel minimum mendaciuz in sacra scriptura admittitur. tota perit.

¶ Secundo. Quia verus finis potestatis ecclesiastice scilicet. vnitas fidei. charitatis et pacis. qua vna est ecclesia: et peruenitur ad patriam celestem. melius causatur per vnum quam per plures conuenientes in vnum.

¶ Tertio. Quia nimis derogat dignitati supernaturalis ordinis positio ista: quasi sicut deus in naturalibus creauit hominem liberum et reliquit eum in manu concilij sui. quo fit vt communitas libera regem constituat cum certis legibus tacitis vel expressis: sic disposuerit Christus in supernaturali regimine ecclesie. dando communitati potestatem supra principem. Longe quippe aliter est: nam supernaturalis regiminis firmitas nõ super humano concilio: sed super diuina assistentia supernaturali fundatur: ac per hoc ad infallibilitatem inf⁹libiliter consequẽdam. ipsa supernaturalis regiminis resolutio respuit recursum ad potestatez communitatis. ¶ Quarto. Quia cum gratia perficiat naturam per modum ei⁹. et diuina sapientia disponat omnia suauiter. oportet vt dominus Jesus Christus disponat regimen ecclesie sue. vt vnius non vt defunctus: propter quod non ante mortẽ. sed post resurrectionem in eternum non moriturus petrum instituit non successorem. sed vicarium suum. Commune est autem omnibus principibus viuentibus vicarios instituentibus: vt potestatem rep. super vicarium non dent. sed sibi reseruent iudicandum. Dominꝰ igitur Jesus Christus communitati ecclesie non dedit potestatem super suo vicario: sed illi suam assistentiam non defuturã aperiens Luce. 22. ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua. ipse confirmationem aliorum cõmisit subdens. cõfirma fratres tuos. Et hec ratio licet magis ex modo quam fine regiminis sumatur ostendit tamen quod ad consequendum ecclesie finem ex modo regiminis non conuenit in ecclesia talem ponere potestatem.

¶ Quia ergo posita potestas ista in ecclesia supra papam regiminis ecclesie per vicarium sub Jesu Christo viuente non conforma: ꝛ supernaturali resolutioni ecclesiastici iudicij derogat: ꝛ ad veram ecclesie finem inepta est ꝛ intentum finem correctionis omnium errare potentium non assequitur. ratione formali. papatus repugnat. assistentie Christi ad pape iudicium in his que sunt fidei obstat. et nulla autoritate autentica aut ratione efficaci asseritur: tot q̃s sanctorum testimonijs aduersatur. concludendum est quod frustra. ignoranter. temere atq; inepte predicatur. scribit. defendit.

¶ Quod excluso papa non sit in ecclesia potestas legislativa. Cap.xii.

QVoniam Autẽ pter dictã ptãez duas alias in cõcilio locat excluso papa. ꝛ potestatem applicandi ptães ecclesiasticas ad personas ꝛ ptãem cõdendi interpretandiq; autoritative leges. de his aliquantisper dicenduz est. Autoritas ecclesie in condendis legibus. conuenit ecclesie ꝑm istum et hoc q̃ est cõitas p̃fecta. Vñ si quelibet cõitas libera ꝛ perfecta potest condere leges. ꝛ ipsius solius autoritate possunt mutari condite ab ea leges. sic in ecclesia etiam oportet. ¶ Sed vt breuiter erroristius pateat: omisso q̃ ecclesia absq; papa non est communitas perfecta (quia sine capite) dicimus. q̃ quia ecclesia vniuersa distincta contra papam est communitas subiecta a Jesu Christo pape (vt patet ex autoritatibus inductis. testantibus ipsum esse pastorem. rectorem. episcopum. directorem q; omnium christianorum ꝛ vniuersalis seu catholice ecclesie) consequens est. q̃ ecclesia ei⁹ possit ordinare per modum societatis cuiusdam. nõ tamen potest aliquid statuere habens vim coactiuam non solum circa actus pape. sed nec circa quencunq; christianum: nisi ratione autoritatis prelatorum illius. si illi ad hoc concurrunt: ꝛ si fiat de facto. non valet nisi autoritate Ro. pontificis implicite vel explicite roboretur. Unde. S. tho. (vt superi⁹ adductum est) inquit. sancti patres in concilijs congregati nihil possunt statuere: nisi intercedente autoritate Ro. pontificis. Et vt predictum est. recte dixit. sancti patres: quia multi patres ex sua temeritate possunt statuere etiam ligando manus pontifici summo.

¶ Et confirmatur hoc ex diffinitione legis posita a sancto tho. in prima secunde. q. 90. vbi in vltimo art. ex predeterminatis concluditur. quod lex est rationis ordinatio ad bonum cõmune ab eo qui curam habet communitatis promulgata. Ex hoc enim patet. q̃s lex ecclesie nihil aliud est quaz rationis ordinatio ad ecclesie commune bonum a Papa (qui curam habet communitatis ecclesiastice) promulgata: ac per hoc communitas ecclesie. cui suppl⁹ius cura non est relicta a Jesu Christo. sed commissa Pape. non potest leges autoritatiue facere. Et hoc cognoscentes sancti patres. a Papa robur decretorum suorum recognouerunt. vt etiam exorto hoc errore post electum Martinum. Papam quintum: ipsa requisitio oratorum regis Polonie. quod approbarentur decisa

in materia fidei a martino testatur: vt patet in sessione vltima. Et basilienses multum institerũt apud eugenium quartum. vt decreta basilien. concilij approbaret: ꝛ nunquam obtinuerunt: vt dominus Joan. de turre cremata refert: ꝛ in gestis basilien. concilij apparet. ¶ Amplius. Autoritas ecclesie determinativa de his que sunt fidei ꝑncipaliter residet in summo ponti. ꝛ non solum ꝑncipaliter sed finaliter. ita quod ad ipsum spectat finalis de fide determinatio. nec expectat concilium. sed concilij sententia a Papa confirmatur. ꝛ a concilio ad papam appellatur: vt sanct⁹ Tho. in allatis locis ex secunda secunde. ꝛ q̃o. de potentia dei: ꝛ contra errores grecorum docet. ergo a factioni ad papam ꝑncipaliter et finaliter spectat cetera statuere: ꝛ frustra a concilio ad eum appellaretur: nisi iustitiam posset supra concilium ministrare.

¶ Amplius. Consuetudo ecclesie habet et habuit. vt papa in omnibus que non sunt de iure nature aut diuino posite non solum dispensare. sed mutare iura: non ergo ipse a concilio in interpretando dependet: sed econuerso. Et ex hoc patet quod capitulum frequens. in concilio constantien⁹. decretum: nisi apostolica autoritate firmatum sit. non habet certam vim obligatiuam: quoniã in sessione. 39. ante electum martinum factum est.

¶ Quod potestas applicatiua ecclesiastice potestatis ad personam. non est in ecclesia excluso papa. nisi in casu. Cap.xiij.

DE autoritate Autem applicatiua papatus ꝛ aliarum ecclesiasticarum potestatum ad hanc personam vel illam. sciẽdum est quod potestas ista regulariter ꝛ ꝑncipaliter est in papa. ꝛ non nisi in casu in concilio seu ecclesia. Et in papa quidem est potestatem hanc quo ad applicationem potestatum inferiorum papatu patet. tum ex gestis apostolorum. dum singulos episcopos per loca instituebant. tum ecclesie consuetudine: que quotidie hec a papa faciente suscipit absq; conscientie scrupulo. tum ex ratione officij sui: ad eundem namq; spectat plena potestas supremi regiminis. et assumptio aliorum in partem sollicitudinis: vt patet ex odi. decimooctauo vbi moyses dux populi ex consilio ietro elegit ꝛ constituit ꝑncipes populoz millenos. ꝛ centuriones. ꝛ decanos. Quo ad applicationem vero papatus: ꝛ ex gestis beati petri apostoli. cum instituit clemẽtem papam (vt habetur octaua. q. 1. si petrus. ex autoritate Joannis tertij. qui sedit anno domini. 600. tempore iustini imperatoris) ꝛ ex continua obseruatione liquet. Papa namq; instituit ad quos spectet electio: ꝛ mutat ꝛ limitat sic actum electionis vt opposito modo sit irritus. In ecclesia autem seu concilio non esse hanc autoritatem excluso papa: ex hoc patet. q̃ tota ecclesia non potest autoritatiue mutare legem factam a papa: puta quod electio nõ spectet ad Cardinales veros ꝛ indubitatos. quod electus a minus quam duabus partibus Cardinalium sit papa: sed bene econuerso papa posset statuere. quod electus a minus quam duabus partibus Cardinalium sit papa: ꝛ quod electio spectaret ad tales et tot prelatos. ꝛ non ad hos qui vocantur Cardinales: quia eiusdẽ est destruere. cuius autoritatiue est constituere in his que sunt in iuris positiui: quale est quod electio spectet magis ad plebiscitum et diaconos talium ecclesiarum rome: qui vocantur cardinales. quam ad canonicos late rancẽses. ꝛ sancti Petri: magis ad episcopos Ostiensem. Sabinensem. Prenestinum. Tusculanensem. Albanen⁹. et Portuen⁹. cõ ad alios Episcopos. Hoc enim nec a diuino a nec naturali iure esse cõstat. Si enim ptã ista applicatiua eẽt in ecclesia. excluso Papa. posset ecclesia mutare statuta Pape. circa applicationem huiusmodi. Unde secundum veritatem. concilium excluso Papa. quia nihil potest nisi quod per singulas potestates in eo contentas potest: nec vnum quidem et illum minimum potest constituere episcopum. si illi prelati ad quos spectat illum constituere defuerint. papa autem potest et eligere ꝛ constituere episcopos vbiq; terrarum sua sola autoritate: que non sua. sed illius est qui graditur in multitudine fortitudinis sue.

¶ In casu autem permissionis (puta quia Papa nihil statuit in oppositum) ꝛ ambiguitatis: quia nescitur si aliquis est verus cardinalis: et simul cum euentum mortuo vel incerto Papa (vt tempore magni scismatis inchoati sub vbano sexto contigisse videtur) in ecclesia dei esse potestatem applicatiuam papatus ad personam seruatis debitis requisitionibus. ne perplexa sit asserendum est. Et tunc per viam deuolutionis ad vniuersalem ecclesiam potestas hec deuenire videtur. tanquam non existentibus electoribus determinatis a Papa ad representandum illam in hoc actu

p:o bono ipsius ecclesie. Jamenim ostensum est: quod ecclesie cura non fuit ipsi: sed petro a Christo commissa est: et propterea determinatio petri ad exercendum electionis actum nomine ecclesie preualet tam determinationi quam actui ipsius ecclesie: cum nomine sed non autoritate sit.

¶ Quid autem de potestate depositiua sentiendum sit. inferius tractabitur domino concedente. Hec autem dicta sunt. vt pateat concilium excluso papa. nec regulatiuam vsus papalis potestatis. nec legum conditiuam et interpretatiuam. nec applicatiuam omnis potestatis ecclesiastice ad personam potestatem autoritatiue habere: sed omnia a papa mendicare ipsum oportet.

¶ Et per hec etiam satis clarum restat. quod cõcilium non habet papalem potestatem suppleriue. Et si contra hec afferantur gesta in concilio constantiensi. tam dictum est quod propter incertitudinem pape et electorum in his que electionis actus exigebat admitti potest congregatio illa post vnionem trium obedientiarum. Ceruntamen perfectum ac indubitatum concilium absq; vero et indubitato papa et vno eorum contradicente esse non potuit. propter. quod illius acta non nisi sub martino quinto autentica sunt: sub quo nihil gestum est a concilio sicut prius.

¶ In quo soluuntur rationes contra papam. q̃ ecclesia sit tatum et autoritas eius maior in se. Cap.xiiij.

QVod vero Dicitur quod comparare ecclesiam pape est comparare totum parti integrali. de potestatibus ecclesiasticis loquendo (quia de his est sermo) facillimum est soluere: imo sophisticum monstrare. nam sophisma est. Nam sicut vnitas est pars numeri. ꝛ senarius numerus est maior vnitate cõ dualitate. ita papatus. qui est vnica potestas ecclesiastica. est pars totius numeri potestatis ecclesiastice. Et hoc modo potestas ecclesie est maior potestate pape. sicut totum parte. ꝛ hoc est dicere. quia sunt plures potestates quam potestas pape: quod gratis conceditur. Sed ex hoc non sequitur: quod potestas ecclesie sit maior. i. plus possit quam papa: in quo sensu disputatur. Unde de puerile est. quod ex distinctione potestatis ecclesiastice in papatum. cardinalatum. episcopatum ꝛc. inferatur quod querere an ecclesia sit maior papa. est querere an totum sit maius parte integrali. ¶ Quod esse dicitur q̃ ecclesie autoritas est maior autoritate pape in se. falsum ꝛ erroneum est: quoniam si sumatur ecclesia vt distincta contra papam. nullo modo est maior papa. nisi amplitudine seu extensione numeri: q: papa est vna potestas. illa multe. Ex quo enim ostensum est: q̃ papatus secluso papa. non est in ecclesia nisi in po⁹ ministerialiter electiua (quia scilicet potest sede vacante papam eligere per cardinales. vel per seipsam in casu) ꝛ papatus eẽ potestas suprema. ad quam spectat causas fidei determinare. ꝛ qui certus est. non eget amplius certificari: erroneuz est dicere. quod vltima decisio fidei non ad papam. sed concilium spectat. ꝛ tanto magis erroneum quanto de concilio dicitur distinctio contra papam. ¶ Et quoniam sola diuina assistentia causa est mobiliabilis directiõis ꝛ iudicij in ecclesia. ꝛ hic adest pape. ꝛ similiter papatus est potestas omnium aliarum potestatum coactiuam vim habens. ꝛ omnem potestatem virtualiter continens: consequẽs est quod auctoritatiue ecclesia non sit maior papa: sed econtrario in ceteris quinq; enumeratis capitulo. 10. Et sic patet quanta[?] cecitate[?] percussus fuerit ille[?]erson. dicens q̃ luce clarius ex principijs theologie deducta erat conclusio ista. quam monstra uimus erroneam. Et rursus quam presumptuosus fuerit appellando doctrinam sanctorum. annis. 140. approbatam. pestiferam ꝛ perniciosissimam. Hec excusatur nisi affectata forte ignorantia ex declaratione concilij constantiensis in vna tantum obedientia sub Joanne. 23. papa dubio. pfugo esset ꝛ reclamante. vt dicit.

¶ Opinio aliorum q̃ in ecclesia secluso papa est autoritas congregandi generale concilium. Cap.xv.

ET quoniam Inter singulares autoritates ro. pontif. potestas cõgregandi generale concilium computatur: ꝛ hanc aliqui putant alijs conuenire posse. idcirco in hac quoq; cõcilium pape comparandum specialiter est. ¶ Est igitur nonnullorum opinio. quod quamuis regulariter congregatio concilij spectet ad papam (vt in cap. significasti. de elect. ꝛ di. 17. per totum in decretis patet) in casu tamen aliquo congregari generale concilium potest. papa non consentiente ac etiã inuito. ¶ Fundant hoc super illo principio scilicet. Regule ge-

ꝛerales patiuntur exceptiones. ꝑesertim vbi casus particulares incidunt variabiles modis infinitis. quod probatur ex epĩa in quinto ethi. et gnomi in sexto ethic. virtutibus positis ab arist. ad has exceptiones. ⁊ His namq; oportet dicere: q; quandocunq; obseruatio legis dissiparet vnitatem que est finis legis: et obesset reipu. non esset in illo casu seruanda. ⁊ Propterea si ꝑapa requisitus nollet necessarium congregare concilium. non est seruanda pro tunc lex. q; ad ipsum spectat congregare, sed ipso inuito congregari potest. ⁊ Explanat autẽ z dictus Joan. Jerson tres in specie casus. in quibus congregatio generalis concilij sit legitime sine ꝑapa. Primus est dum desijt esse: quod tripliciter accidere potest scilicet vel per mortem naturalem. vel per mortem ciuilem: vt si cadat in perpetuam mantam: aut si ad eum captiuatum non pateat accessus: vel per mortem canonicam: puta depositionem. Secundus est. dum sufficienter requisitus ꝑapa de conuocando concilium. renuit contumaciter in perniciem ecclesie: ꝑesertim si tangat ipsum. Tertius est. si cõcilium posth; a ꝑapa est legitime congregatum statuat certum tempus ⁊ locum pro celebrando generali concilio: puta intra quinquennium. vel de decennio in decennium. etiam vbi ꝑapa renueret. ⁊ De autoritate autem concilij sine ꝑapa. dicit q; fulcitur et vtitur autoritate primo Jesu Christi indefectibilis capitis ecclesie. Secundo legum suarum tam diuine quam naturalis: que hanc licentiam vel necessitati. vel manifeste charitati. vel religiose pietati concedunt. pro quo facit autoritas domini marci. xj. excusantis discipulos a violatione sabbati exemplo dauid propter necessitatem. ¶ Sunt et alij duo casus positi a felino in ca. super literis. columna. 10. in tit. de rescrip. et ab Alexan. in. 17. di. capitulo synodum. Primus est in casu. quo ꝑapa potest legitime deponi: quia ex quo concilio contra papaz distincto inest potestas deponendi ꝑapam. oportet q; possit seipsum dispersum congregare vt deponat. alioquin cum papa deponendus nollet congregare concilium. non posset deponi. Secũdus est. cum dubia est electio facta de ꝑapa: alioquin perplexa esset ecclesia. dum nesciret se habere ꝑapam. et non posset obuiare. ⁊ Et hoc modo consummata est congregatio concilij constantiensis. benedicto. 13. nolente conlium autenticare quantum sua intererat.

¶ Quomodo verificetur q; concilium potest aut non potest sine papa congregari. Cap. xvj.

Proposite ãbiguitatis scire oportet. q; aliud est loq; de cõuocatione ⁊ cõgregatione personarũ ex quib⁹ constitui põt concilũ: et aliud est loq; de cõuocatione seu cõgregatione concilij. Primum enim significat solummodo cõgregationem ad simul esse quo ad locum. tempus. collationem mutuam et huiusmodi: secundum autem significat congregationem ad autoritatiue disponendum de vniuersali ecclesia. ⁊ Et si de primo fiat questio, dicendum est q; regulariter spectat ad papam: sicut ad quemlibet principem spectat conuocatio procerum regni sui. et si ipso inscio huiusmodi conuocatio fit. suspitio generatur conurationis. Hoc tamen non sic spectat ad ꝑapam. quin in multis casibus possit ⁊ sine ipso ⁊ contra ipsum fieri. Et secundum hunc sensum verificari potest dictum aliquorum: quod concilium potest congregari sine ꝑapa. ⁊ quod pape potestas congregandi concilium introducta est de iure positiuo: vt in cap. vlti. di. 17. Alexã. dixit. pro quanto ad modum iuris positiui exceptiones patitur: et vana est questio de potestate sic congregandi. quando sunt vndecunq; congregati patres.

¶ Sed si de secundo modo congregandi fiat questio. distinguendum est q; dupler est concilium autoritatiuum: quoddam perfectum simpliciter: quoddam perfectũ ſm presentem statũ ecclesie. Vocatur cõcilium perfectũ simpliciter. qõ constat ex capite ⁊ mẽbris: qõ põt simpliciter statuere ⁊ ordinare vniuersalez statũ ecclesie. Vocatur concilium perfectum secundũ presentem statũ: quod cõstat ex membris popularibus inuenitr: ecclesia in tali statu existente: ⁊ potest quo ad aliquid tantũ de vniuersali ecclesia se impedire. Et vtrunq; horum licet habeat latitudinẽ: q; concilium perfectuz simpliciter fit capite presente per legatos. ⁊ capite presente per sonaliter. ⁊ hoc est perfectum in summo: de quo non est dubiũ q; errare in his que sunt fidei non potest. Quando autem fit per legatos. cum adhuc supersit papa: ad quem finalis determinatio eorum que sunt fidei: ⁊ consequenter reliquarum causarũ spectat. ⁊ a quo sententia concilij confirmatur (vt patet ex dictis) si erraret in aliquo (vt de cõcilio basilien. patet) hz correctorem papã: sicut illud habuit ⁊ habet. Cõcilium quoq; perfectum secundũ presentem statũ ecclesie pluribus modis contingit: q; ⁊ existente vno papa heretico deponendo: ⁊ existentibus pluribus pontificibus summis dubijs: quale fuit concilium constan. Licet inq; latitudo sit in vtroq; quo ad congregationem: tñ sic se habent. q; concilium perfectum simpliciter solus ꝑapa potest congregare. Jta q; nec mortuo. nec heretico. nec quomodolibet alr se habente papa. põt concilium perfectũ simpliciter absq; pape ꝓsensu fieri: ⁊ si fiat. de facto nulli⁹ autoritatis est. ⁊ Probatur hoc primo ex dictis: quia sez cõtas ecclesie sine papa non hz ptãtẽ papalẽ: nisi in electiua: vt ostensum est. Concilũ aũt perfectũ simpliciter includit ptãtem papalẽ in actu: ergo Nullũ hoc nõ est perfectũ simplr. ⁊ Secundo. Quia si cõtas ecclesie absq; papa constituret concilium perfectũ simplr. cũ ad tale cõcilũ spectet ordinare simplr vniuersalem ecclesiã. ⁊ hoc sit proprũ vicarius Jesu Christi (vt patet) sequit q; cõmunitas ecclesie esset vicaria christi. ⁊ sic Jesus Christus haberet in terris duos vicarios suos: ⁊ papa nõ esset vicarius Jesu Christi immediate: sed esset vicari⁹ vicarii. puta cõcilij acephali in terris: qõ non solũ est erroneũ. sed fatuũ. ⁊ Tertio. Quia cum solus papa ex cura vniuersalis ecclesie habeat ptãtez determinandi de fide. ordinandi symbolũ. ⁊ congregãdi concilia (vt in. q. predicta. S. tho. probat ex rõne vnitatis fidei) sicut cura vniuersalis ecclesie ex iure diuino conuenit soli pape: ita hec spectantia immediate ad ipsam curã vniuersalis ecclesie. ⁊ Et confirmat hec rõ ex doctrina eiusdẽ. s. tho. in ꝛma scõe. q. 100. ar. 8. ad 2. sez ea q̃ sunt de iure diuino determinata ab ipso deo nõ solũ in cõi ratione iustitie: sed etiã quantũ ad determinationẽ ad singulares actus. non sunt dispẽsabilia a prelatis ecclesie: sed a solo deo. Verbi gratia. quia a deo prohibita est simplex fornicatio. q̃ est cõmixti non sue. nõ põt fieri ab ecclesia q; coniunctio cũ hac non sua ille quandoq; licita: sed solus deus hoc põt. sed deus in solo petro et successoribus posuit curam vniuersalis ecclesie: ⁊ non reliquit ipsi ecclesie curam suiipsius: ⁊ ad curam vniuersalis ecclesie spectat concilij congregatio ⁊ celebratio: vt patet ex eis⁹ officio principali ergo solus deus põt in hoc dispensare. Nec hz locũ in hoc epĩa aut gnome: qm expresse in. 5. ethi. dicitur. q; est directio iustinelegalis. quam nos ius positiuum vocamꝰ. quod quia ab homine est non potente preuidere ⁊ prouidere singulis euẽtibus defectibile est in casu: ⁊ tunc gnome in intellectu practico: ⁊ epĩkia in voluntate supplent: non interpretando ambigua. sed manifesta spectando et eligendo: vt. S. tho. in secunda secunde. q. 120. arti. 1. ad tertium. aperit. Non est ergo regula hec vt morales. grammatica. ciuiles aut canonice: sed diuini iuris. a quo excipi nequit. Et sic intelligenda sunt que dicuntur in di. 17. et propterea dixit. S. tho. q; sancti patres nihil possunt in concilijs cõgregati statuere: nisi autoritate ro. pontificis interueniente. ¶ Concilium perfectum secundum presentem ecclesie statum potest congregari sine papa. ⁊ eo inuito si requisitus non vult ipse illud congregare sed non habet potestatem ad ordinandam vniuersalem ecclesiã: sed ad prouidendum illi casui tunc occurrenti. ⁊ Et licet casus humani variabiles sint infinitis modis (puta si contingeret modo omnes electores pape: si contingeret tale quid. quod electores nõ possent eligere sine cõuocatione concilij. ad reprimendum. discernendum vel pacificandum ꝛc.) omissis his ⁊ similibus duos tantum certos casus. et qui fuerunt quandoq; et possunt esse. affero: in quibus concilium tale cõgregandũ est. ⁊ Primus est. si papa propter heresim est deponendus. tunc enim ex quo requisitus renuit. possunt cardinales. potest imperator. possunt prelati congregationem vniuersalem facere. in qua erit non vniuersalis cura ecclesie. sed tantum depositiua potestas ꝑape: et electio ad solos cardinales (ad quos de iure spectat) pertinebit. Probabitur hoc. cum de depositione ꝑape inferius agetur. Secundus est. quando ꝑapa vnus vel plures incerta electione laborant: vt contigisse dicitur in magno scismate vbani sexti. et aliorum. Tunc enim ne perplexa sit ecclesia: illa membra ecclesie que inueniuntur. potestatem habent indicandi verum si potest scire: et si scire nequit. prouidendi q; electores in vnum eorum vel alium conueniant. ⁊ si certi electores nesciuntur. cum electio ad ecclesiam deuoluta sit. et ipso electorum defectu concilium sic imperfectum eligeret: vt in concilio constan. factum videtur in electione martini quinti.

⁊ In alijs autem recitatis casibus nulla necessitas apparet talis concilij. nam si non sane est mentis perpetuo. et hoc cõstat. aliquis eligit a cardinalibus potest: quoniam mortuus est papa vna rationali non solum in actu (vt dormiens: aut ebrius. aut phreneticus) sed in potentia naturali. Constat autem. quod ꝑa

a eligit in pastorẽ ecclesie ſm vitam rationalẽ: ⁊ ꝓpterea non est trepidandũ timore. vbi nõ est timor. Et si dubium esset de sanitate recuperanda. expectandum est. sicut in diuturnis egritudinibus. ⁊ Posset quoq; propter dubios euẽtus statuto pontificis obuiari huic casui. si statueretur. q; papa insanus factus tãto tẽpore expectetur: ⁊ si post. nullũ vestigium sanitatis recuperãde appareat. et a collegio medicorum iudicatus incurabilis fuerit. censeatur mortuus. ⁊ apostolica sedes vacare. Ex quo nanq; quilibet sub ista lege pontificatum acceptaret, ⁊ eam nõ renocaret. tacito cõsensu renunciare. aut depositionem acceptare se profiteretur adueniente tali casu. ⁊ sic si post electum alium pontificem sanus fieret. papatum repetere non posset. a quo semel rite cecidisset. ⁊ Ex eo autem q; papa captus esset. ⁊ non pateret accessus ad eum. aliter non esset creandus. petrus namq; seruatur in carcere nullo patente accessu (vt patet ex actibus apostolorum) ⁊ tamen non est electus aliter. sed oratio facta sine intermissione ab ecclesia ad deum pro eo. ipsum liberauit. Nunquid abbreuiata est manus domini. aut statuendus est terminus domino intra quem debeat liberare papam. vt fecit ozias cum illis de bethulia: ⁊ reprehẽsi a iudith sunt dicente. posuistis vos tempus miserationis domini. ⁊ in arbitriũ vestrum diem constituistis ei: vt patet iudith. 7. et. 8. ⁊ Posset tamen in hoc ⁊ in precedẽti casu. pontificio statuto prouideri. quod ¶ Cardinalibus eligeretur vnus. qui vices pontificis in omnibus ꝑ omnia illo fatuo aut isto incarcerato durante obtineret. Et tunc ille electus posset omnia facere in vtroq; foro: sicut modo potest summus penitentiarius in foro conscientie absoluere autoritate iuris. mortuo pontifice. vel fatuo. vel detento. ¶ In casu autem quo papa non hereticus certus ⁊ indubitatus renuit requisitus congregare concilium. ⁊ statutum esset concilij generalis cum omnibus clausulis derogatorijs (vt constantienses ceperunt. et basilienses apposuerunt) nescio a. quid congregatio ista fieret: cum nihil posset facere. quod rentiri⁹ papa non posset irritare. Pro erronea ergo habenda est omnis opinio. dicens concilium perfectum. ideſt habens autoritatẽ disponendi. ⁊ statuendi simpliciter de vniuersali ecclesia posse ab isq; Roma. pontifi. autoritate celebrari seu congregari: quia beneficiat singulari priuilegio potestatis ꝑapalis: cõcesso sibi a Christo imediate: vt patet ex dictis. ¶ Dicentibus autem quod quia concilium constantien. in sessione. 39. ⁊ post basilien. in sessione. xij. constituit cap. frequens. ideo etiam inuito pontifice de decennio in decennium potest celebrari cõcilium etiam perfectum propter autoritatem statuti. Respondendum est. quod sunt in magno errore: quod in veritate scismatici operabant tales. ⁊ tanquam scismatici puniri possunt. si sic exequerentur: quoniam rebelles sunt Romano. pont. qui est supra totũ ius positiuum. ⁊ constat q; determinatio temporis ⁊ loci concilij de iure est positiua. Et si doctores aliquibus inueniuntur sentientes. quod quia tempus interpellat ⁊ autoritas deuoluitur ad alios. et huiusmodi: aut sunt sectatores illius erroris. q; concilium est supra ꝑapam: aut loquuntur stante statuto in roborẽ. ita q; ꝑapa non tollat. aut interpretetur. aut dispenset. aut prohibeat. ¶ Quo ad negationem vero consensus requisiti a ꝑape ad congregandum concilium: quia tantum ponderatur. sciendum est: q; oportet hic discretione vti. nam si requiritur a viris probis: quos preterita et perseuerans vite ac morum integritas commendat: ⁊ subest causa concilij (puta heresis vel scisma) debet papa annuere. ⁊ nunquã credo q; fuerit papa. qui negauerit. sic rebus se habentibus. Si autem requiritur a viris. qui volunt alligare ociosa alijs. et digito suo nolunt mouere ea. qui pulcorum conciliorum statuta non seruant. ambitiosis. insatiabilibus suarum passionum sectatoribus et huiusmodi pro reformatione ecclesie: nonne respondebit Christi conuentile hypocrita esse. primum trabem de oculo tuo: et tunc perspicies vt educas festucam de oculo fratris tui: ꝑesertim qõ melius potest papa solus reformare ecclesiam inchoando sponte a seipso et suis quam per concilium. oportet enim primo seruare que scripta sunt: ⁊ deinde alia scribere. statuta. Sub iciens quoq; est causa negandi consensum concilio. probabilis timor vsurpãde autoritatis a Concilio supra ꝑapam: vt Basilien. monstendere bis: sez cũprimus inchoatũ est cõcilium. sessione. xj. ⁊ cũ iterũ redintegratũ fuit ab Eug. sessione. xviij. Finis eñ cõcilij. est pax. que per istam vsurpationẽ perturbatur: vt experientia rerũ magistra testatur. ⁊ Ex his igitur patet. q; inter extraneas opiniones de congregatione et celebratione Concilij. ab isq; ꝑape consensu: media via sola vera est. quam declarauimus. scilicet. quod Concilij perfectũ simplr: nunq; perfectũ vero cõciliũ ſm presentẽ ecclesie statum quãdoq; sine ꝑapa. ⁊ contra ipsum cõgregari ⁊ celebrari potest. Et secũdum hanc distinctionẽ potes diuersa. si vis. dicta doctorum saluare.

¶ In quo incipiat comparatio potestatis ecclesie ⁊ pape in casu heresis. Et primo de modo quo papa propter crimẽ heresis suo iicitur concilio secundum vnam opinionem. Cap. xvij.

Postcollatam potestatem pape cũ autoritate ecclesie ⁊ concilij generalis simpliciter et absolute. et manifestationem superioritatis pape supra ecclesiam vniuersalem ⁊ cõcilium vniuersale: consequenter cõparanda est autoritas concilij ad papam in casib⁹. Et primo in casu heresis: deinde in casu incorrigibilitatis ⁊ aliis casibus: ⁊ demum in euentibus. ⁊ Et quoniam innata est nobis via ex certioribus nobis in minus certa. supponamus cum doctoribus. ⁊ communi animi cõceptione ex ca. si papa. di. 40. q; ꝑapa propter crimen heresis potest deponi a concilio generali: ⁊ inuestigemus modũ depositionis. ⁊ potestatẽ depositiuam: vt sic nosse possimus an ꝑapa in aliquo casu sit subditus concilio seu ecclesie vniuersali.

De modo quo papa propter crimen heresis deponitur, varia est opinio. Quidam dicunt q; hoc fit propter defectum subiecti. Subiectum namq; papatus dicunt esse hominem fidelem: ac per hoc sicut deficiente vita corporali per mortem desinit subiectum papatus: ita deficiente fide in illo homine qui est ꝑapa per heresim. desinit subiectum ꝑapatus. Fundatur hec opinio super hoc. q; fides constituit viatorẽ in hoc q; esse membrum ecclesie christi. Huic enim adiuncta alia propositione scilicet qõ negatio priorus inducit negationẽ posteriorus in essentialiter ordinatis ordine cause formalis (que patet inductiue: si enim non est animal. non est homo. si non est color. non est albedo: ⁊ sic de aliis) subiungunt. sed esse membrum ⁊ esse caput sunt sic essentialiter ordinata. quod esse membrum est prius q̃ esse caput. vt patet: quia caput oportet esse membrum: sed non econuerso. quod igitur non est membrum. non est caput. Et sic homo carens fide (qualis est hereticus) non est mẽbrũ ecclesie: igitur non est caput eiusdẽ. ac per hoc cũ papa nihil aliud sit q̃ caput ecclesie, eo ipso quo fit sine fide, fit nõ papa. Et hoc est qõ sub aliis verbis ab aliis dicitur, q; cum papa fit hereticus. ipso facto iure diuino quo fit distinctio fidelium ab infidelibus. est priuatus papatu. Et quã do per ecclesiam propterea deponitur. non iudicatur neq; deponitur papa: sed qui iam iudicatus est (quia non credit ſm verbũ dñi ioan. 3.) ⁊ qui iam depositus est. dum propria voluntate trãslatus est extra corpus ecclesie factus infidelis. declaratur iudicatus et depositus. ⁊ Primam autem propositionẽ radicem huius opinionis (que sola negari in hac ratione potest) fundant super autoritatibus plurimis: quibusdam directe ex ratione fidei ⁊ ecclesie: quibusdam ex consequentibus ad esse extra fidem ⁊ ecclesiam id testantibus. Ex ratione fidei quatuor afferuntur autoritates. ⁊ Prima sumitur ab Augustino. matth. 16. super hanc petram edificabo ecclesiam. sine eñ per petram intelligatur christus, siue petrus, siue confessio fidei, in idem redit quo ad fidei rationem: ipsa enim semper inuenitur fundare ecclesiam. ⁊ Secunda est habacuch. 2. ⁊ apostoli ad ro. 1. et hebre. 10. iustus ex fide viuit. Sicut autem viuere viuentibus est esse in naturalibus. ita in ecclesia viuere est esse in ea: bene viuere autem est per charitatem. ⁊ Tertia est apostoli ad hebre. xj. Fides est sperandarũ substãtia rerũ. Substãtia eñ primũ locũ tenet. ⁊ Quarta est sancti tho. in tertio sen. di. 13. q. 2. ar. 2. q. 2. expresse dicentis, q; homines infideles non pertinent ad vnionem corporis ecclesie, secundũ q; est vnum simpliciter. ⁊ ideo respectu horum christus non est caput nisi in potentia. ſm q; sunt vnibiles corpori. ⁊ Et ratione ecclesie afferitur diffinitio ecclesie scilicet quod est collectio fidelium. de conse. di. 1. ca. ecclesia. ⁊ Ex cõsequentibus vero ad esse extra fidem ⁊ ecclesiã. multe afferri possunt autoritates. dicentes ad statũ extra fidẽ ⁊ ecclesiã consequi extra cõmunionẽ fidelium. sine claudus, sine potestate, sine honore, sine officio pascẽdi oues. Fieri ⁊ esse. puta cum la cõmunione fidelium hereticos facium: impunis duis numeri 16. recedite inquit a tabernaculis impioꝝ. dathan scilicet ⁊ abirõ, scismaticorum. constat enim omnes hereticos esse scismaticos. Deinde paulus apostolus ad gal. 1. si angelus de celo euangelizet vobis preter id quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Et secundum ad thessalo. 3. rogamus vos fratres in nomine domini nostri Jesu christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulãte inordinate. ⁊ nõ secundum doctrinam quam acceperũt. Et. 2. ad cor. 6. nolite iugũ ducere cũ infidelibus: que eñ participatio iustitie cũ iniquitate. aut que societas lucis ad tenebras. que autem cõuentio christi ad belial. aut q̃ pars fidelis cũ infideli. Demũ ioan. euãge-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lista. 2. Joan. 2. si quis venit ad vos, ꝛ hanc doctrinam non affert: nolite eum recipere in domum, nec aue ei dixeritis. ¶ Amissionez clauium Ambrosius in pasto. (ꝛ habetur de pe. di. 1. ca. verbum) explicat. Dominus par ius ꝛ soluendi esse voluit ꝛ ligandi, ꝛ subdit. Certum est q ecclesie virtuncz licet, heresis vtrūcz non habet. ¶ Honorius vero papatūs ꝓditionē ciprian⁹ promulgat: vt habeꝫ 7. q. 1. ca. nouatianus. Qui necvnitatem spiritus nec communionem pacis obseruat: ꝛ se ab ecclesie vinculo atqꝫ sacerdotum collegio separat: nec episcopi potestatem potest habere nec honorez. Et. 24. q. 1. ca. didicimus, dicit omnes omnino hereticos ꝛ scismaticos nihil habere potestatis ꝛ iuris. Ad idem est gelasius ibidez in ca. agathius. Ad idem est expresse, s. Tho. in secunda secunde, q. 39. ar. 3. volens q potestas spiritualis iurisdictionis non maneat in hereticis nec quo ad vsuz nec quo ad subditāriā: ita q si qd fecerint: nihil est actum. ¶ Officium pascendi oues admisit Augu. in sermone de pasto. tractans illud canti. 1. pasce hedos tuos, ꝛ dicens, Manenti petro dicitur, pasce oues meas: exeunti heretico, pasce hedos tuos. Et hanc sententiam repetit in epistola ad vincentiuz. ¶ Ex his omnibus clare patet radicalis illa propositio, q fides facit membrum ecclesie. Si enim seclusio iure positiuo (vt loquimur) cum perditione fidei remanerent membra in locis suis, non esset eis subtracta communio, non honor, non potestas, non officium: vt de se patet. Imo subtractio sola potestatis sufficit ad propositum: quia papa sola potestate iurisdictionis constituitur. ¶ Confirmatur q hec positio: ex eo q papa hereticus est excommunicatus: vt patet ex glosa in ca. agathius. 24. q. 1. dicēte, Hinc est casus, in quo papa papam ligare potest: in quo papa in canonem late sententie incidit. ¶ Nec huic obuiat illa regula: q par parem soluere vel ligare non potest: quia si papa est hereticus est minor quolibet catholico: vt habetur. 12. q. 1. ca. audiuimus. Hoc idem Hug. dicit in ca. inferior. di. 21. Est etiam accusandus: adeo (vt glo. in. cap. si papa. di. 40. dicit) q papa non potest statuere, q non possit papa accusari de heresi. Est etiam iudicandus: vt in dicto ca. si papa habetur. Que omnia arguunt hereticum non esse papam, sed minorem. Et ad hoc est. s. Tho. in quarta di. 19. q. 2. ar. 2. q. 3. ad primum: tractans illud ad gal. 2. quomodo paulus restitit in faciem petro. dicit q non debent prelati a subditis coram multitudine corripi: nisi imminet periculum fidei: tunc enī prelatus minor fieret: si in fidelitatem laberetur: et subditus fidelis maior. Constat enim q non de maioritate ꝛ minoritate charitatis loquitur: quia hoc est commune omni peccato mortali: ꝛ potestatis, qua prelatus preest subdito. ergo vt prius. ¶ Ex his autem infertur, q in vtroqꝫ modo quo certus papa viuens desinit esse papa, eadem est causa desitionis. scilicet propria voluntas illius qui est papa. nam renunciando propria voluntate abdicat a se esse caput ecclesie: heresim autem amplectendo: propria voluntate aufert a se esse membrum ecclesie: et consequenter esse caput. Et sic ex nullo certo modo desitionis pape viuentis: habetur q papa in nullus deponitur: propter quod remanere dicunt inconcussum: qd papa manens papa non habet superiorem in terris potestatem.

Quomodo, quo papa hereticus subijcitur concilio secundum aliam opinionem. Cap. xviij.

Quāuis Autem dicta positio illustrium sit virorum ꝛ communis videatur esse: nō placet tamen omnibus: cōtradicunt nanqꝫ duobus ponentes duas propositiones. Prima est, q papa hereticus non est ipso facto depositus: sed deponendus. Secunda est, q papa hereticus manens papa, habet superiorem iudicez in terris, concilium vniuersale. ¶ Primam propositionem licet mꝰ ipliciter probent, quatuor tamen solum afferūtur: quia in his consistit vis. ¶ Primo ex facto marcellini, et glos. di. 21. ca. nunc autem, qui idololatra non fuit depositus: ꝛ fuit sanctus. Et glo. affert Hug. dicentem, quia paratus erat corrigi: non deponitur: vt. 24. q. 3. dicit apostolus. ¶ Secundo ex ca. audiuimus. 24. q. 1. vbi dicitur de episcopo hereticō. Si autem in corde suo nouam heresim confinxit: ex quo talia predicare cepit: neminem damnare potuit. Ante igitur q̄ ꝓdicaret heresim: damnare potuit: et sic non erat depositus ipso facto.

¶ Tertio. Quia alij prelati non sunt ipso facto priuati: sed perseuerant in prelationibus suis redeuntes ad penitentiam. ergo nec papa: cum non sit deterioris conditionis. Assumptum patet. 1. q. 7. maximum.

¶ Quarto quia (vt patet extra de here. cum ex iniuncto) ad eundem pertinet institutio ꝛ destitutio: sed institutio pape pertinet ad electores: ergo ꝛ destitutio. absqꝫ ergo iudicio electorum non destituitur papa. Secundam autem propositionem: q papa hereticus manens papa habet iudicem in terris vniuersale concilium: probant quo ad primam partem sic. Papa hereticus est accusandus ꝛ iudicandus secūdum omnes: vt habetur di. 40. si papa. ꝛ non est ipso facto depositus: vt probatum est. ergo habet iudicem, coram quo accusetur: et a quo iudicetur. Quo ad secundā ex eo q ecclesia vniuersalis seu vniuersale concilium est supra papam in hoc casu: vt communiter tenetur.

Examen illius propositionis, papa hereticus est ipso facto priuatus papatu. Cap. xx.

Remissis Duobus modis dicendi contra rijs quomodo papa hereticus desinit esse papa: examinata primo occurrit illa propositio, que est, fundamentum primi modi, an sit vera. Et breuiter facile ostenditur: q est falsa simpliciter quamuis forte tracta ad aliquem sensum: sit vera. Monstratur igitur, quod nec iure diuino nec humano papa hereticus est ipso facto priuatus: tali ratione. Alij episcopi si sunt heretici, non sunt ipso facto priuati iure diuino aut humano: ergo nec papa. Sequela patet: quia papa non est deterioris conditionis: quam alij episcopi. Assumptum probatur sic: episcopus discredens contra fidem. solo actu interiori est vere proprie et perfecte hereticus: ꝛ nō est priuatus potestate iurisditionis ipso facto: ergo perfecte hereticus episcopus non est priuatus ipso facto. ¶ In hoc processu sunt due propositiones. Prima qō solo actu interiori constituatur perfecte hereticus. Et hec est manifesta per se: quia heresis est peccatum mortale oppositum fidei: que perfecte consistit in solo actu interiori: cuius effectus est confessio exterior: iuxta illud ad Romanos decimo, corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. ¶ Secunda autem probatur: quia potestas iurisdictionis inest huic homini qui est episcopus ex simplici commissione hominis, vt. s. Tho. expresse: icit in secunda secunde, questi. 39. arti. 3. Ex hoc enim deducitur intentum sic. Episcopus hereticus solo actu interiori: nullo hominis iudicio subditus ex hoc est: quia solius dei est iudicare de interioribus parietes iuxta illud primi reg. 16. homo videt que foris sunt, deus autem intuetur cor. Et prime ad corinthios quarto, apostolus dicit: nolite ante tempus iudicare: donec veniat dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum: ꝛ manifestabit consilia cordium. Propter quod talis hereticus non est excommunicatus: non enim potest ecclesia excommunicare, quod nō potest iudicare. Ergo nullo minus est priuatus iurisdictiōis potestate: que est ab hominis commissione: vtrunqꝫ enim est humani iudicij, committere. ꝛ auferre illam: ꝛ dixi multo minus: quia plus exigitur ad incurrendā priuationem ipso facto: quam ad incurrendam excommunicationem: quoniam incursus censurarum non requirit declarationē sicut incursus priuationis apud iuristas. ¶ Ad hanc rationē non video respōsionem: nisi dicatur q potestas iurisdictionis non est ab homine: quod est primo contra sanctū Tho. Est secundo contra sententiam omnium doctorum catholicorum, sententium q a petro omnis iurisdictio in totum residuum ecclesie corpus manauit et manat: iuxta illud leonis pape, ca. ita dominus di. 19. Ita dominus huius muneris sacramentū ad omnium apostolorū officium pertinere voluit: vt in beatissimo petro apostolorū omnū summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi a quodā capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Ad hoc idem sunt tot auctoritates ꝛ rationes: quot sunt ad ostendendam vnitatem capitis ꝛ principis in ecclesia militante: propterea nolo immorari: sed pro constanti supponere. ¶ Et si dicat, q non est par ratio de papa ꝛ aliis episcopis ꝛ hoc casu: quia potestas iurisdictionis in aliis episcopis est ab homine: in papa vero est a deo immediate: ꝛ propterea merito accidit vt episcopi, quorum potestas est ab homine, nō sint ipso facto priuati (quia homo videt que foris sunt) ꝛ papa cuius potestas est a solo deo: sit ipso facto priuatus: quia deus intuet cor. Hec obiectio facile excluditur. discernendo inter opus dei ꝛ opus hominis. Quod enim in papatu sit potestas iurisdictionis a deo est immediate: iuxta illud Math. 16. quodcunqꝫ ligaueris super terram ꝛc. Quod autem papatus ipse habēs hāc potestate sit in hoc homine: ab homine est (sola petri persona excepta: que deus ipse papam fecit Joan. vlti. pasce oues meas) nam ab homine igitur hic homo, vt in eo sit papatus. ¶ Et quoniam cuz deponitur papa, non aufertur potestas iurisdictionis a papatu, qō esset auferre opus dei (quoniā vt dicitur ad ro. xj. sine pniā sunt dona dei) sed aufertur ptās iurisdictionis ab hoc homine, in quo nō fuit posita a deo immediate, sed mediāte iudicio hūano: ideo eadē rō est de papa ꝛ aliis epis, quo ad perditionem potestatis iurisditionis a deo seu iure diuino. In vtrisqꝫ enim, a deo cum sit mediante iudicio humano, consequens est q nō auferak a deo immediate. ꝛ mediante humano iudicio: ꝛ per hoc nō aufertur per id qō humano iudicio secundum se non subiacet. s. occultā in solo corde heresim.

Si quis Autem hesitaret de illa altera ꝓpositione. s. qō de heresi interiori, ecclesia nō se pōt impedire: ꝓterea q doc. dicunt, q hereticī etiā occulti sunt excōicati: ꝛ q in die. de here. ca. multorū. excōicantur inquisitores qui odiovel amore cōmiserint procedere: vbi de interiori amore ꝛ odio ecclesia iudicat. Facilime certior fieri potest, q hereticī vt sic foro ecclesiastico subditi. ꝛ cuius sit omnino occultus: q actus exteriores loquendo verbo exteriori, ꝑfert subiectissime illā heresim, est excō municatus. cuius sit omnino occultus: q actus exteriores loquutionis subiacet humano iudicio ꝑm se. cuius careat testib⁹. In clemē. a furilla ꝛ similibus, nō iudicantur actus interiores secundum se in sua puritate manentes, sed vt sunt cause exteriorum commissionum aut omissionū: ad idem nanqꝫ ḡus pertinet commissio et omissio, sicut affirmatio ꝛ negatio. sermo autem noster est de here tico interiori puro. ¶ Et ex inaduertētia huius distinctionis. s. de occulto per se ꝛ occulto per accidens, multi in re hac errauerūt. Nec mirū: q contingit in his q̄ sunt per accidens etiam sapientes fallere. arist. dixit. Actus enim interiores puri sunt in genere occulto rum per se: quia ex propria natura habent q sint iudicio humano ignoti. Actus autē exteriores sunt de genere occultorum per accidens: q ex ppria natura subsunt cognitioni humane. Possunt nāq sensibus percipi: sed ex hoc q̄ fiūt sine teste, occulta sunt. ꝓpter quod nanqꝫ (vt dictū est) ab ecclesia actus interiori purus, sed exteriori tanctus iudicatur. Unde quia presens ratio cōuincit intellectum meū: ideo cōcludo q illa propositio. papa cū sit hereticus. ipso facto est iure diuino seu humano depositus, est falsa. ¶ Confirmatur autem sic esse vt dicimus etiam ex ipsis cōtrarium sentientibus: qñ dicūt q papa ḡus hereticus, si est paratus corrigi nō deponitur: vt glo. in di. 21. ca. nunc autem adducit hug. Si enim hereticus est ipso facto depositus. iure diuino a papatu, quomodo iterum fit papa: imo quomodo ex sola non depositione perseuerat papa: imo quomodo non deponitur. Hec enim contradicunt posita. Unde nihil ei tribuunt non deponendo, sed sustinent quod habet: ꝛ nihil habet (vt positio illa dixit) nihil sustinēt decepti. Et si quis hoc eorum dictum suscipiat vt verum, quod papa factus hereticus, paratus postmodum corrigi non deponitur. sequitur manifeste: quod papa manifestus hereticus non est ipso facto depositus quia enim paratus corrigi non deponitur, sequitur quod non erat unus depositus.

Rationabilis sententia, q papa factus hereticus subest ptāti ministeriali ecclesie ꝛ non autoritative super papam. Cap. 20.

Remissa Certitudine trium (scilicet q papa ex hoc q factus est heretic⁹ nō est ipso facto diuino aut humano iure depositus: ꝛ q papa manens papa non habet superiorem in terris. et q papa si a fide deuiat, deponendus est: vt in ca. si papa. 40. di.) Magna restat ambiguitas, quomodo et a quo iudicabitur papa deponendus q̄ sit depositus: cum iuder inquantum iuder sit superior eo qui iudicatur. Unde apostolus ad roma. 14. tu inquit quis es. qui iudicas alienum seruum? domino suo stat aut cadit. et. s. Tho. in secunda secunde, questio. 67. determinat, q iuder non potest nisi subditum iudicare. et in decret. di. 21. c. inferiori. idem dicitur. Si nanqꝫ concilio vniuersali iudicandus deponendusqꝫ est: statim sequatur q papa manens papa habet concilium vniuersale supra se. saltem in casu heresis. Si autem nec concilium nec ecclesia est supra ipsum: statim sequitur q papa deinus a fide sit iudicandus ꝛ deponendus: ꝛ tamen a nullo est iudicandus ꝛ deponendus: quod est ridiculum. Quid ergo dicemus, vt cuitemus vtrunqꝫ extremum? non est quo diuertendum sit: nisi ad medium: quod difficile attingitur: in cuius attingione consistit virtus, quod multas cōsueuit soluere questiones. ¶ Dicamus igitur, quod hic sunt due vie extreme: et ambe false. Altera est, q papa factus hereticus est ipso facto diuino iure absqꝫ humano iudice depositus. Altera est, q papa manēs papa habet supra se in terris superiorē potestatē. a qua pōt deponi. ¶ Dedita sit via est adhuc dupler. Altera dicens, q papa licet absolute nō habeat superiorē in terris, ipse tamen in casu heresis hz superiorē in terris ecclesiam vniuersalem. Altera dicēs, q papa nec simpliciter nec in casu habet superiorem in terris: sed subest potestati ministeriali vniuersalis ecclesie quo ad solā depositionē. ¶ Prima via fundatur in virtute coactiua ꝛ iudicatiua ecclesie super petrum papā in casu heresis: oportet enim subditū esse qui iudicat ꝛ cogi posse. ꝛ hec est via cōmunis ḡtum vidi hactenus. ¶ Contra tamen hāc viam est: q̄ cum papa diuino iure sit supra concilium ꝛ ecclesiam (vt ostensum est) oportet si in aliquo casu est illi subditꝰ, q̄ ex diuino iure sit facta exceptio illa: nullum enim aliud inferius potest exceptionem hanc facere, vt patet. In diuino autē iure non exprimitur subiectio, sed separatio, cū casus heresis excipiꝫ vt patet in singulis textibus sacre scripture inductis. Humeri est. 16. dicitur, recedite. Ad gal. 1. anathema, ꝛ. separatum sit. Scēe ad thessa. 3. subtrahatis vos. Secunde ad cor. 6. nolite iugum ducere. Scēe Joan. 2. nolite recipere, nec ei aue dixeritis. Ad titum. 3. deuita. Et breuiter nullibi inuenio superioritatem ꝛ inferioritatem in casu heresis ex diuino iure. sed separationem. constat autem q̄ separare se potest ecclesia a papa sola ministeriali potestate, qua potest ipsum eligere. Non igitur ex hoc q diuino iure sancitū est, vt habeatur hereticus vitetur ꝛ procul sit ab ecclesia, maioꝛ potestate opus est q̄ ministeriali: ex quo ipsa sufficit, ꝛ eam constat esse in ecclesia. ¶ Et confirmatur hoc. Quia nō est iuri diuino tribuē dum, qō nec expressum est in eo, nec ex expressis necessario sequitur. Potestas autem supra papam in casu heresis, propue loquendo non habetur in diuino iure, nec ex ipso necessario sequit: ergo. ¶ Probatur minor: q enim non habeatur puto patere. legenti. Dico autem puto: quoniā immmēs scisma opusculū hoc intra duos menses fieri impulit ex improuiso. Q̄ vero nō sequatur, patet ex eo q quia non oportet multiplicare entia sine necessitate. melius est vnum principium q̄ plura facere. ex quo igitur potestas ministerialis sufficit, alia opus non est.

Erit Ergo media ꝛ vera via, q papa factus hereticus ꝛ perseuerans habet in terris potestatē nō superiorem se, sed ministerialem ad sui depositionē. ¶ Ad cuius euidētiā altius oꝛ diendo, tria premittenda sunt. ¶ Primo q in papa inueniūtur tria scilicet papatus. persona que est papa, puta petrus. ꝛ coniunctio vtriusqꝫ scilicet papatus in petro. ex qua coniunctione resultat petrus papa. ¶ Secūdo, q discernendo ꝛ applicando propias causas suis propriis effectibus. inuenimus, q papatus est a deo immediate. petrus est a patre suo ꝛc. coniunctio autem papatus in petro post petrum primum a Christo immediate institutum, non est a deo, sed ab homine, vt patet: quia hoc fit per electionem hominum. Concurrit autem duplex cōsensus humanus ad causandum hūc effectum. scz eligentiū ꝛ electi. oportet enī electores voluntarie eligere, ꝛ personam electā acceptare electionē: alioquin nihil fit. Est ergo coniunctio papatus in petro nō a deo immediate: sed mediante ministerio humano, tam ex parte electorum q̄ ex parte electi. Nec se habet huiusmodi ministerium humanum in cāndo hanc coniunctionem vt applicans actiuum passiuo (vt applicans ignem stipule) vel applicans virtutem passionis Christi subiecto, vt facit baptizans, ꝛ sacramenta ministrans: quoniā nullū est hic applicatum actiuum, sed sola voluntas humana electorum ꝛ electi. non facile enim esset fingere aliquod aliud actiuum. Ex hoc autem q coniunctio papatus cum petro est effectus voluntatis humane: cum ipsa constituat petrum papam, sequitur q licet papa a solo deo dependeat in esse et fieri, petrus tamen papa dependet etiam ab homine in fieri. fit enim petrus papa ab homine: dō ab hominibus electus ipse homo acceptat. ꝛ sic ungitur petro papatus. ¶ Tertio, q quia iam nihil tam naturale est, vt vnaquęqꝫ res per quascunqꝫ causas fit, per easdem contrario modo dissoluatur (vt dicitur in ca. omnis, de reg. iur.) idcirco petrus papa qui ex cōsensu suo ꝛ electorum causatus est, ex consensibus eisdem: scilicet suo ꝛ electorum ad contrarium, dissolui potest. Et hoc iam determinatum est facto celestini, et decretalis bonifacij. 8. in sexto, de renun. ca. primo.

Ex his Tribꝰ ꝑmissis hī primo absqꝫ oi hesitatione certū q petrꝰ papa ꝛ in fieri ꝛ ī cōsti depēdet a ptāte humana, nō superiori nec equali ptāti pape sed minoꝛ: q nec ad faciendum de petro non papa petrum papā, nec ad faciendū de petro papa petrum non papam, exigitur alia facultas q̄ voluntatis humane. s. electi ꝛ electoꝝ. Hec sit cure in ꝓposito: vtrū bona vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

mala cõsciẽtia ex bona vel mala intẽtione vel cã moueant: sat est in ꝓposito q̃ facta tenẽt, ita q̃ in veritate petrus sit aut non sit papa. ¶ Quod etiã ista potestas sit minor ꝑtãte pape, absq̃ alia probatione ex eo liquet, q̃ mortuo papa nullo etiã ꝑsupposito statuto iuris posituo, ista potestas est in ecclesia: et non se extendit ad ea ad q̃s se extendit summi pont. auctoritas: alioquin esset due supreme ꝑtates in ecclia: z christus nõ instituisset ecclesiasticũ regimen monarchicũ. Et cũ par in pari nõ habeat imperiũ, nõ potuissent ꝓtifices huic ꝑtãti executiõis modũ imponere, q̃ quos, quot. s. z quo debeat electio celebrari, cũ irritatiõe actus, si secus factũ fuerit. Hec eñ ostendũt ꝑtatem hãc nec maiorẽ nec parez, sed inferiorẽ ꝑtãte pape: superioris nãq̃ virtutis est disponere de actu inferioris autoritative, ita q̃ si sec̃ fiat, nihil valeat: vt in proposito inuenitur. ¶ Habetur scõo certo certius, q̃ aliud est posse supra coniunctionem petri z papatus ꝓtruendã, seu destruendã. z aliud est posse supra papam: ex eo nãq̃ q̃ ꝑtãs minor papatu. s. simpler voluntas electi z electorum potest construere z destruere hanc coniunctionem, z huiusmodi ꝑtãs cum sit minor papatu nõ potest supra papam manifeste conuinci, q̃ aliud est posse supra illam coniunctionem, z aliud est posse supra papam. Unde potestas supra papam, nõ inuenitur nisi in dño Jesu christo, potestas autem supra coniunctionem papatus z petri inuenitur in terris. Et merito: quia papatus opus dei immediate est: coniunctio aũt papat⁹ z petri opus nostrũ est. ¶ Nec mireris tu, qui philosophiã profiteris, q̃ inueniatur ꝑtãs super coniunctionẽ forme cũ materia, que non est super formam: quia coniunctio forme cũ materia formam cõsequitur. Cessabit admiratio tua: si cõtemplat⁹ fueris, q̃ coniunctio forme z materie vtrinq̃ attingi potest. s. ex parte materie z ex parte forme. z q̃ potens super coniunctionem forme, et materie ex parte vtriusq̃ seu ex parte forme, potest etiã supra formam: sed potens super coniunctionem illam ex parte materie: nõ opz q̃ possit super formã: vt ꝑz in ḡnatione hois. Sol eñ et homo ḡnant hominẽ: q̃ cõsistit in coniunctione corporis z anime intellective, aut resultat ex illa coniunctione: z constat solẽ z hominẽ nõ posse supra animã intellectiuã. q̃ venit de fouis, sed supra coniunctionez illam ex parte corporis, q̃ est materia. Sic enim accidit in proposito: nam papatus z petrus se habent vt materia z forma: et solus dominus Jesus christus põt super conĩuctione eorum ex parte papatus, z consequenter vtriusq̃: z propterea solus põt limitare z ordinare ꝑtãte pape. Ecclesia autem põt super coniunctione eoz ex parte petri soluz: z propterea nihil põt super papã, sed super coniunctionem tantũ. Et quoniã amotio pape siue per renunciationẽ, siue per depositionẽ, siue per electionẽ non est corruptio papatus nec petri, sed coniunctionis papatus z petri, idcirco diligentissime et cautissime oportet ꝓ regula habere antementis oculos cum de amotione pape tractatur, q̃ non queritur potestas superior papa: sed superior coniunctione inter petrum et paparum. ¶ Quod vt clarius pateat: scito, q̃ certum est q̃ tribus modis potest petrus papa viuens amoueri a papatu. primo per electionem a domino Jesu christo: scõo per renunciationẽ spontaneam a seipso. tertio per depositionem inuitam propter incorrigibilem heresim ab ecclesia. In oibus aũt his modis non desinit papatus nec petrus, sed sola coniunctio vtriusq̃. Differenter tñ: quia in primo modo. s. per electionem a dño Jesu christo contunctio illa corrumpitur a ꝑtãte superiori nõ solũ respectu coniũctionis, sed respectu papatus: est eñ autoritas dñi supra cõiunctionẽ illã etiam ex parte forme. Et quia (vt dictũ est) nulla alia potestas est supra papam, ac per hoc nulla alia potestas põt coniunctionẽ illam attingere ex parte forme, consequens est vt nulla alia potestas possit amouere papam vt potestas superior papa: sed hoc est propium saluatoris nostri. Et hoc modo intelligendum est dictũ anacleti pape di. 79. ca. electionem, dicentis, electionem summorum ponti. sibi dominus reseruauit. Differentia nãq̃ inter papam et alios pontifices in hoc consistit, q̃ alij pontifices possunt eiici tanq̃ a potestate superiori ipsis potestatibus pontificum, papa autem non: quia in ecclesia terrestri inuentur potestas supra potestatem iurisdictionalem episcopi, non autem supra potestatem pape. Ex hoc enim habetur, q̃ illorum electionem dominus concessit pape, concedendo potestatem superiorẽ: pape vero electionem sibi reseruauit, nulli concedendo potestatem superiorem papatu. Unde si papa Joan. episcopũ de plenitudine potestatis ejiceret, electus esset, nec haberet amplius potestatem iurisdictiõis. Nulla autem potestas in ecclesia relicta est a domino, que possit hoc facere in petrum papam. ¶ In secundo autem modo (scilicet per renunciationem) z tertio, scilicet per depositionẽ, coniunctio illa corrumpitur, non a potestate supra papatum sed a potestate supra coniunctionem solã: quia nec voluntas petri, nec voluntas ecclesie est supra papatum, et ex ipsis causatur coniunctio illa. et corrumpitur: vt patet. Quia ergo certum est papã hereticum incorrigibilem factum non esse ipso facto depositum, et esse deponendum ab ecclesia, z ecclesiam non habere potestatem supra papatum, et ecclesiã habere potestatem supra coniunctionem inter petrum z papatum, vt pote opus suum: oportet dicere, q̃ cum petrus papa factus hereticus incorrigibilis deponitur ab ecclesia, iudicatur et deponitur a potestate superiori, non papatu, sed coniunctione inter papatum et petrum.

¶ Discusso predicte potestatis ministerialis depositiue Pape heretici. Cap. 21.

QUãuis Autem ex certificatis habeantur in ecclesia respectu coniunctionis inter petrum et papatum duo posse (scilicet posse coniunctionem talem construere z destruere pari consensu, z posse coniunctionem eandem ipso heretico incorrigibili, inuito destruere) non tñ liquet q̃ hec duo posse sint vnus et eiusdem potestatis. Quod tamen concludum est in precedenti ca. per viam diuisionis, propter identitatẽ obiecti: quia vtrũq̃ est circa ipsam cõiunctionẽ papatus z petri. ¶ Nec solũ obscurũ est, sed falsum multipliciter apparet. Primo ex ipsius potestatis natura: mã quãdo vna cã totalis ex duab⁹ partialib⁹ cõstãs exigitur ad aliquẽ effectũ: neutra illarũ partialiu sine altera sufficit ad talem effectũ: vt patet in vinculo matrimonij. Quia eñ ad vinculũ matrimonij concurrũt duo cõsensus (scilicet viri z mulieris) z causa totalis eius cõstat ex vtroq̃ consensu, neuter sine altero sufficit ad tale candum vinculum matrimonij in altero. In proposito aũt ad coniunctionem petri z papatus construendã vel destruendã concurrunt duo consensus (scilicet eoꝝ ex vna, z petri electi ex alia parte) tanq̃ cause partiales z vtreq̃ simul tanq̃ causa totalis. ergo consensus alter tñ non põt in talẽ effectũ. s. dictã cõiunctionẽ cõstruendam vel dissoluendã. Et quia ꝑtãs depositiua pape inuti propter heresim incorrigibiliter, includit alterũ consensum tñ, sequitur q̃ z ipsa nõ est idẽ quod ꝑtãs totalis, z q̃ si est pars eius non potest deponere: qđ repugnat potẽtie depositiue. Male ergo dictũ est, q̃ potẽtia depositiua pape est illa potentia, q̃ euidenter est in ecclesia super coniunctione dicta. ¶ Et confirmatur hec ro. Quia de quo magis videtur messe z nõ messi, ergo nec de quo minus: magis aũt videtur q̃ solus cõsensus petri pape posit facere non papam quã solus consensus aliorũ, quia põt renunciare. sed hoc nõ potest petrus. Sed ꝓ: quia quãtũcunq̃ petrus ipse renitens per est papa, donec renunciatio sua acceptet: sicut econtrario quantũcũq̃ petrus sit electus, nunq̃ est papa, quousq̃ electioni de se consentiat. Hec eñ ostẽdunt, q̃ cã totalis tã cõstructiua q̃ destructiua coniunctionis petri z papatus. q̃ est in ecclesia minor papatu, non est ecclesie solius, aut petri solius sed vtriusq̃ simul consensus, ac per hoc per hanc nõ põt inuitus papa deponi quacunq̃ ex causa: quia implicat contradictionem. ¶ Scõo apparet falsum ex modo exeundi in actũ talis potestatis: q̃n papa hereticus iudicãdus est: iuxta ca. si papa. di. 40. et doctores. Potestas aũt ista minor papatu, non põt citare, cõpellere, z breuiter non habet vim coactiuaz supra petrum papã: repugnat ergo q̃ sit potestas minor: q̃ sit iudex, ex ipso modo: q̃. s. vi coactiua procedere possit debet. ¶ Tertio apparet falsum ex subiecto etiã ultimus partialis consensus: q̃ cũ consensus iste partialis ex parte ecclesie sit in electoribus pape, q̃ modo sunt fere cardinales, ad quos spectat eligere, z renunciationem acceptare, vt patet in facto celestini, sequeretur q̃ apud eosdem solos residereret potestas depositiua petri pape facti hereticus: cuius oppositum communiter tenetur.

Sed hoz Solutio magis ꝓpositum confirmabit. Si nãq̃ consensus electi z electorum in hac causanda coniunctione concurrerent, vt consensus viri z mulieris ad causandi vinculum matrimonij: ratio procederet: quoniam vterq̃ consensus habet se vt pars alis causa quasi efficies vinculum matrimonii. In proposito autem isti duo cõsensus diuersimode concurrunt: nam consensus electorum se habet vt causa faciens illam coniunctionem, consensus aũt electi se hz vt reddens subiectum capax illius coniunctionis: non eñ est capax nisi christian⁹ et voluntarius. Sicut eñ esse fidelẽ nõ est cã illius cõiunctionis facticia, ita nec esse volũtarũ ad illã. Et hoc ꝑz in acq̃sitiõe aliarũ iurisdictionum: cũ eñ alicui imponit aliqua ꝓlatio, certum est q̃ quoniã ipse illã accepter, nõ est ꝓlat⁹ acceptatio tñ sua nõ facit in se ꝓlationẽ, sed subiectũ reddit capax ꝓlationis, z sic acto imponẽte

stitur effectũ in subiecto capaci faciens iurisdictionẽ q̃ ꝑp dispositionẽ subiecti nõ poterat intentũ facere in eo. Act⁹. n. actiuorũ fiunt in patiẽte dispositio: vt dr̃ in. 2. de aia. Cõsensu igit̃ electi concurrente vt reddente subiectũ capax cõiũctionis cũ papatu, restat vt consensus eligentiũ sit faciens ꝓiunctionẽ illã. o consensum est eñ, q̃ non est a deo immediate: sed mediante hũano ope: qđ est electio in subiecto sufficienter dispositũ. Et sic ex hoc relinq̃tur, q̃ ꝑtãs faciens vel quasi faciẽs hãc cõiunctionẽ est in electoribus pape non in electo. vt sic. nemo. n. sibi assumit honorẽ sed qui vocatur a deo vt aarõ: vt dr̃ ad hęb. 5. ¶ Ad ꝓbationẽ dicit̃, q̃ si papa sola sua renũciatiõe absq̃ acceptatiõe ecclesie nõ põt a se abdicare papatũ, hoc magis confirmat ꝓpositum, q̃ eius cõsensus nõ fuit inter causas facientes. Nõ aũt quare acceptatio requiratur est, quia nemo potest renunciare iuri alterius, quod habet in se. nulli⁹. n. q̃ ex pacto tenetur alicui solui. c. põt renũciare huic vinculo absq̃ voluntate eius cui tenẽ, q̃ius ab initio voluntarie se obligauerit. Papa aũt acceptando papatũ, obligat se ecclesie ad regimen ipsius. vn de iuri ecclesie quod habet in petrũ papã, nõ põt ipse renunciare inuita ecclesia cui tenẽ. ¶ Et ꝓfirmat. Quia papatus non ꝓiungitur sibi rõne sui ꝑsone ecclesie: dicente domino in creatione petri primi pape, non aliud q̃s pasce oues meas. Unde non est verũ q̃ magis videatur de consensu solo electi q̃ possit dissoluere: quoniã ipse non est causa efficiens etiã partialis illius coniunctionis. Sed dispositio tantũ subiecti.

¶ Ad. 2. (in quo pendet tota vis huius rei) dr̃ q̃ potestas ista minor papatu habet vim coactiuã nõ sup petrũ papã: ꝑz sup ꝓiunctione petri z papatus, nõ simpliciter: ꝑz in casu ḥrsis. ita q̃ potestas ista relata ad papã est ministerialis, relata ad ꝓiunctionẽ petri z papatus in fieri vel dissolui, subiecto existente disposito, est autoritativa: ita q̃ sua diffinitiua ex hac autoritate procedens super coniunctione talis materie petri heretici cum papatu, dissoluit auctoritatiue ꝓiunctionẽ illã. Sic̃. n. electo ecclesie auctoritative sup ꝓiunctionẽ nõ sup papã, ꝓiungit petrũ dispositũ. i. fidelẽ z volutariũ cũ papatu, ita talis sua diffinitiua dissoluit: agit. n. in materiã dispositã p heresim. Exẽplũ hoũ habemus in naturalibus: cum bõ generat z conꝛpit ab agente ñ potente sup aiam hois: ñ sup coniunctionẽ aie z corꝑis ex ꝑte materie. ¶ Et si quer̃ aũ ꝓ cedẽtia q̃ sua ꝓpositiua fiat, cũ vtriq̃ ed illã petri ius duret supius, dicit̃ q̃ nec deus nec natura ꝑficit in necessariis, q̃ eadẽ auctoritas extendit se ad oia preambula. Quoꝝ nullum video oportere esse coactiui petri pape: ꝑz sufficit q̃ sint intimatiua, respectiua z huiusmõi. iudiciũ. n. hoc ñ ex ꝑfessione sua extorta ꝓcepti censuris, aut tormento, sed ex euidenti icõ vt verbo heresis incorrigibiliter expectatur: qued sine eius coactione fit. Si quis ãũ diceret, q̃ nõ est inconueniens hãc minorẽ ꝑtãte indirecte posse cogere petrũ ad ꝑambula necessaria ad sniam: nõ video ꝛre error: cũ petrus papa hereticus incorrigibilis, ia sit in corruptio nis via: z deus (cuius ꝓfecta sunt opa) ꝑtãte ꝓpositiua in casu heresis absq̃ necessariis ꝑambulis nõ dederit ecclesie: que nũquã deficit in necessariis. Et hoc dico si aliã ꝑambula coactiua ex necessitate iudicij essent necessaria: quod iuristis discutiendũ relinquo. Bñ tñ aduertant, q̃ non loquor nisi de necessariis ex necessitate huius iudicij: z non loquor de necessariis ex occasionib⁹ euẽtium z alioꝝ extraneoꝝ a ratione iudicij.

¶ Ad. 3. dr̃, q̃ ꝑtãs ista depositiua nõ est in cardinalib⁹: q̃ in eis non est potestas sup ꝓiunctione petri z papat⁹ / nisi limitate. s. tpe quo papatus vacat. In eccl̃ia aũt vniuersali est ꝑtãs sup cõiunctione ista absq̃ limitatione / si seclusa iure positiuo loquimur. z ideo cardi. ñ. possunt deponere papã hereticum / si hoc spectat ad vniuersalẽ eccl̃iã. Posset tñ hec ꝑtãs cõmitti dñis cardinalib⁹ a iure statuto pontificis / sicut cõmissa est eis ꝑtãs eligẽdi. s. pervia determinationis, q̃ ipsi repꝛesentarent vices ecclesiã sicut in eligẽdo ita. z in deponendo q̃n deponendus est. Manifestum aũt ex emplo fieri potest / qđ dictũ est. Si quis nãq̃ epus iturus in regiõnẽ logincã / instituat suũ generalẽ vicariũ cũ plenissima autoritate cedimans q̃ si institutus vicarius moriatur / aut publicus blasphemus fiat / canonici possint illum amouere / z alium nominare in vicarium absq̃ alia confirmatione rẽ. Const. at q̃ canonici nãlã autoritatẽ sup vicariũ haberẽt / neq̃ simpliciter neq̃ in hoc casu / sup amotione ei⁹ in illo casu: qđ est hr̃e ꝑtãte sup ꝓiunctiõe vicariat⁹ cũ ꝑsona in casu rẽ. Eodẽ eñ mõ est in ꝓposito. nã ꝑatiot z epus alia nostrarũ dñs Jesus christ⁹ abnt in regiõnẽ lõ cinquã accipere sibi regnũ z reuerti / z instituit petrũ apostolum in suũ generalẽ vicariũ cũ plenissima autoritate / ante ascensiõnẽ dicens ei / pasce oues meas: z cũ effectu exꝑdens promissam sibi prius potestatẽ amplissimã: tibi dabo claues / z quodcunq̃ ligaueris rẽ. Et ordinauit vt si vnquã aliquis petri successor hereticus fiat: ecclesia eum possit amouere / z loco eius aliũ nominare. 40. di. ca. si papa. ¶ Ex hac igitur concessa potestate patet / q̃ ecclesia nihil potest super papam absolute nec in casu heresis ꝓprie loquendo potest. s. papam / sed super coniunctione papatus cum petro / quam dissoluit amotio. Et sic clare liquet / quod potestas ecclesie est super cõiunctione papatus z petri in fieri z in corumpi / subiecto existente disposito ad fieri per fidem z voluntatem / ad corumpi vero per heresim vel voluntatem: z cum hoc potestas ista est minor papatu: z ideo non potest limitare eius potestatẽ. Et sic patet / quod papa nullam etiaz in casu heresis habet. s. se potestatem: quod erat intentum.

¶ In quo respõdeatur rationibus z autoritatibus allatis in cap. 17. ad probandum quod papa hereticus sit ipso facto depositus iure diuino. Cap. xxii.

QUamuis autem ex determinatis manifesta sit ratiõabilis sentẽtia / quod. s. certus z indubitat⁹ papa nec simpliciter nec in casu heresis est subditus ꝓprie loquendo concilio aut ecclesie vñ / quia est ad huc papa / sed in casu heresis cõnexio papatus cum ꝑsona ipsa subdita est determinationi ecclesie z concilij vñe / ita quod potest deponi: oportet tamen satisfacere rationibus z autoritatibus tot illustrium virorum tenentiũ papam ipso facto depositum / z propterea subditum concilio. ¶ Et quoniam vis principalis consistit in hoc / q̃ fides saltem infirmis exigitur ad membrum iesu christi / ideo sciendum est / quod baptismus: quo primum regeneramur / z pertinemus ad iesu christi corpus mysticum quod est ecclesia: tres quantum ad propositum spectat: facit in anima nostra effectus. primo imprimit characterem indelebilez / secundo fidem / certio charitatem. ¶ Et de tertio quidem effectu. s. charitate manifestum est / q̃ licet constituat membrum vnum christi: non tamen exigitur ad habendam iurisdictionis vel cadmis potestatem. oppositum enim spectat ad heresim pauperum de lugduno. ¶ De secundo autem (de quo tota est questio) q̃ non exigantur ad potestatem ordinis / etiã clarum est: quin heretici consecrant verum corpus christi / z faciunt veros sacerdotes si seruata forma z intentione ecclesie hoc faciant. z ex hoc ipso incohat splendor veritatis / q̃. s. licet fides informis constituat membrum christi secundum quid: vt dixit in tertia par. s. tho. q. 8. art. 1. ad secundum: quia tamen latitudo datur in membris christi secundum quid / etiã sine fide informi / ex solo charactere sacri fidei constituit membrum christi secundum quid remotius a christo: hereticus. ñ. nisi membrum secundũ quid christi esset / nec corpus christi / nec ministros consecraret / nec sacramentum confirmationis daret. Hec. n. a solis christi membris non quibuscunq̃ / sed in magno sacerdotij. s. vel ꝑpatus gradu constituris fcã tenẽt rẽ. Altius quoq̃ contẽplando videbimus / z q̃ tanta est vis characteris baptismalis / vt etiã fides fofata eius vices nõ suppleat vt patet ex hoc q̃ ꝓbyter nõ baptizatus reordinat: vt patet extra de ꝓbytero non baptizato / ca. siquis. ꝓbyt. Et q̃ ipse character constituit membũ christi / dicente innocen. eo. tit. in ca. veniens. non solũ per sacz fidei / sed per fidẽ sacri efficitur quis. Qđ dubio mẽbrũ christi. Constat. n. q̃ proprius z inseparabilis effectus sacri fidei / qđ constat esse baptisma / est solus charact: vt patet cũ aliq̃s hereticus baptizat formã z intẽtionẽ ecclesie: nihil. n. aliud recipit q̃s characterẽ. ¶ Et si alius adhuc mẽtis oculos eleuauerimus / intuebimur q̃ hñs solũ fidei characterem / est simul z fidelis z infidelis / mẽbr̃ christi z ecclesie z extra mẽbra christi z ecclesie / diuersis respectibus: z propterea a doctorib⁹ diuersa z cõtraria de eo dñr. Hñs nãq̃ solũ characterẽ fidei / quãtũ est ex parte sua infidelis est z extra mẽbra christi z ecclesie: q̃n voluntarie discredit. ex parte aũt iesu christi / q̃ characterẽ fidei sel̃ datũ indelebilẽ cõseruat / est fidelis inuitus: z est mẽbrum christi z ecclie velit nolit ipse: vtpote nõ valens abdicare aut abiicere a se susceptũ sel̃ fidei characterẽ. Propter quod a diuo tho. in secũda secũde q. 10. ar. 3. ad tertium: computatur talis inter fideles: cum dr̃ q̃ p adulterio grauẽ punit fidelis q̃m infidelis propter sacra fidei qb⁹ est imbut⁹: qb⁹ peccãdo ꝓtumeliã facit: z in eusdẽ. q. ar. 5. nũeratur inter infideles: dum ponit heresim spẽm infidelitatis. ¶ Differt autem hñs solũ characterẽ ab habente etiã fidẽ informẽ quo

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad officium membri christi: quia habens characterē z fidē: suscipit influxū interiorem a ihesu christo capite quo ad hunc actū vitalem qui est credere: vt. s. tho. dicit in tertia par. q. 8. ar. 3. ad secundum. Habēs aūt characterē solū non suscipit influxum alicuius actus vitalis interi⁹: sed tantum quo ad exteriorem operationem sicut brachio arido potest quis vti ad alie⁹ percutiendo vel mouendo aliquid extra. Quia ergo character fidei est primū in cōpositione mēbri christi: quod patet ex hoc: q ipse a solo baptismo cōsit solus est inseparabilis ab eo: ac per hoc proprius effectus baptismi quo efficimur primo membra christi z ecclesie: oportet q sit vltimū in resolutione mēbi christi z ecclie: z cōster q diu character manet: nō desinit esse totaliter mēbr christi. Et q nūq̄ desinet character: ideo sequit: erit itra latitudinē mēbroꝝ xpi: etiā cū abscisum totaliter est per dānationē in inferno. z per hoc differet a pure infidelibus dānatis: z magis cruciabitur: iuxta illam apostoli ad heb. 10. ¶ Et hec ratio vltra tot allata testimonia: ex ꝓpria efficacia sufficit: quia scīm veram theologiā diuinā z humanā: attributū alicui cause vt proprius effect⁹: intelligit attributi ei scīm id qō illi cause ꝓpriū est: vt patet in causis naturalib⁹. Moralibus z ecclesiasticis iductiue. periret. n. aliter ois certitudo moralis. Ex quo ergo attribuit baptismo vt proprius effectus: q faciat membrū christi oportet q intelligat: attributū ei scīm id qō huic sacrali cause que est baptismus: est ꝓpriū: qui differt a ceteris. hoc aūt est ꝑpo quāto est causatiu⁹ characteris fidei: hoc em sol⁹ hz: hoc solū primo z infalli biliter causat solis essentialib⁹ req̄sitis ad sacrīm ꝑcurrētibus. Quia ergo papa factus hereticus licet amiserit fidē etiā informē: quia tñ retinet sacrm fidei etiā inuitus: quo ꝑstituitur primo quis in hoc qō est esse mēbr christi: ideo rōnes z autoritates que fundant sup hoc q fides saltē informis requirit ad eē mēbr xpi non sunt efficaces ad inferēdū ipm non esse mēbr christi: ac q hoc ipso facto iure diuino depositū: cuius ex defectu fidei informis optime inferatur: q ipse quantū est ex se: est extra latitudinē mēbroꝝ christi: ac per hoc a mēbris christi segregand⁹ per depositionē ab officio capitis: z post per alias penas ab ecclesia puniendus: z demum curie seculari tradendus.

Sigillatim ergo ridendo: autoritas inprimis dñi ioā. 3. nō est ad propositū: q loquit de iudicio eterne dānationis: in quo q nō credit: iā iudicat⁹ est: z ex parte dei: q nouit dñs qui sunt eius: vt glo. ex aug. sumpta exponit: z ex parte meritoꝝ: q habet in se cām eterne dānationis: vt ch⁹ s. dicit: z ex parte clare ꝺdemnationis in vltimo iudicio absq̄ examine: vt greg. explicat. ¶ Ad illud vero: super hanc petrā. 1. fidē: dr q sacrm fidei quod remanet heretico: non est extra fidē: sed primus lapis fidei edificande in quolibet. z propterea illo solo remanente lapide: super petrā fidei remanet ecclesiastica ꝓtās in via ad ruinā quo ad illud suppositorium. ¶ Ad id aūt: q iustus ex fide viuit: si de fide informi admittat: dr q sumit viuere ꝑ oppositione vitali: non ꝑ esse: sicut sumitur cū dr viuere viuentibus est esse. ¶ Ad diffinitionē fidei: fides est subiecta: ac per hoc primū dr q fides habet rōnē primi sustentantis inter virtutes pertinentes ad fideles: z ideo dr subiecta. Cū quo stat: q ipsius fidei sacrm primo sit ipso ordine generationis. ¶ Ad autoritatē allatā ex tertio sen. s. tho. dr: q doctrina. s. tho. ꝺ. dē est male intellecta: z est cōtra istos in ꝓpositō: nā ibidē appellatione infidelitū ñ veniunt: nisi hi qui munq̄ actu fuerunt de ecclesia: vt patet ex hoc quod dicit. f. respectu hoꝝ christus non est caput nisi in potentia: secundum. f. q sunt visibiles corpori. Constat nam q⁹ respectu baptizatoꝝ hereticorū christus est caput aliter q̄ in potentia: q est actu caput eoꝝ ꝑ sacra fidei. nō ergo appellatōe infidelitū ibi veniūt heretici. ¶ Appellatiōe ergo fidē aū peccatoꝝ ibi veniunt heretici: qui per fidei sacrm in vno numero obiecto fidei vnione illā q̄ vnione simpliciter auto: nominat: retinent vtcunq̄ velint nolint. Et hoc insinuat ex hoc q dicit: q velut mēbra arida ꝓt nomin se: sed aliis sacra ministrando z docendo: hec. n. oia per hereticos nō inquantū tales: sed inquantū aliquid ipsius capitis participant: chr⁹ facit. ¶ Ad diffinitionem ecclesie dr: q q hereticus ex se ipso est infidelis. z. ō simpliciter est infidelis: z extra ecclesiā. Cū hoc tñ stat: q ꝑm qd sit in ecclesia ad tps vt abiscidus. sic. n. manet papa hereticꝰ. ¶ Autoritates oēs testamenti noui z veteris ꝓhibētes cōmunione cū hereticis: non ꝓbant q sit depositus ipso facto sed deponendus: vt non cōicemus cū eo. sic. n. sufficienter satisfit ꝑcepto hmōi. Si esset ipso facto vitandus preciperetur a deo hereticꝰ: non dixisset apostolus ad titum. 3. ca. hereticum hominem post primam z secundam correctionē deuita. ¶ Amissio clauiū apud hereticos: intelligitur quatenus hereticis sunt: quo ad licitū vsum. ¶ Honoris z potestatis iurisdictionalis perditio ipso facto: intelligitur quantū est ex eoꝝ parte: z iuris dispone: in his que subsunt iuri humano: z sunt in ecclesie foro hereticis. sic. n. interpretanda sunt. s. tho. z alioū in cōi loquentiū dicta. Tales. n. soli sunt excōicati: z ꝑ ipm ipso facto sūt rem per suspensionē potestatis iurisdictionis: si est crimen occultū: z declarandi priuati. Papa aūt ex diuini z humani iuris dispositione: z heresis ꝓpue exactione: est primand⁹ humano iudicio: a quo coniunctus est papatus huic persone: vt dictū est. ¶ Officiū quoq̄ pastorale ab hereticis in quantū hereticis sunt: aug. admit ipso facto: q impossibile est vt hereticus inquantū hereticus officiū exerceat: pascat oues christi. Possibile tñ ē: vt ille qui est hereticus: in seipso sit hereticus: z oues christi pascat: officiū petri non hereticis exercens. Sz quia periculosum hoc est valde: ideo abiciendus est ab officio pascendi oues christi. ¶ Illud demū quod ex glo. decreti affertur: q papa cadens in heresim dānatā incidit in excōicationē: sīm est. nā cū ois excōicatio: que est ecclesiastica censura: de hac em loquimur: sit a iure posituo: z ius positiuū non habeat vim coactiuā in foro ecclesiastico. s. papā: z excōicatio coactionē imponer in foro ecclesiastico: oportet dicere q papa in nulla incidere censuram potest. Et vsq̄ adeo docēt hoc doctores: vt dicat. s. tho. (i. 4. sen. di. 19. q. 1. ar. 3. ad tertiū) q papa non potest cōmittere alicui: q excōicauicet ipsum. Et in eadē sīa sunt Albertus Mag. z. s. Bonauen. vbi⁹ ioan. de tur. cre. de ists refert. Unde audiendi non sunt illi: qui oia hereticoꝝ iura ad papā hereticū extendunt: dū papa. n. est: soli depositioni subiacitur: depositus aūt subiicitur iuri sicut alij. ¶ Ad ꝓbationē aūt (f. q si papa fiat hereticus: est minor: q libet catholico: sumpta ex ca. audiuimus. 24. q. 1. z. s. tho.) dr̄ est: q cū hoc non ꝓsit intelligi de maioritate z minoritate meritoꝝ seu charitatis: q extra propositum esset: z prelatus nō solum ꝑ infidelitatē: sed quodcunq̄ mortale crimen sit minor: sic oīs existente in charitate: nec de minore z maiore secundū iurisdictionē de facto ꝓdita: q scīm illud prelatus cadēs in heresim fit minor: scīm q̄ quilibet catholicus est maior: cū ista sint correlatiua. sed q libet catholicus non est maior scīm iurisdictionem. non. n. ex hoc q papa vel prelat⁹ me fit hereticus (ego vnus catholicus qui nihil habeā iurisdictionis iurisdictionē acquiro sup eū aut alios) oportet sane verba hec intelligere z exponere tanto diligentius: quanto super his verbis s. tho. magna fabuca erigitur: z dr̄ q papa est depositus ipso facto. dom est igitur aliter. ¶ Ad cuius euidentiā scito primo: q maior z minor sint correlatiua: oīs est q oportet proportionaliter minorē maiori referre: vt in quo prelatus sit minor: subditus qui libet catholicus fiat maior. ¶ Scito secundo: q cū sermo sit intelligendus secundum subiectā materiā: z ibidē sit sermo de correctione prelatoꝝ a subditis manifeste fit cōparatio inter prelati z subditū: non quo ad ꝓsonas puras: sed ꝓsiderato ꝓlationis officio. ¶ Pōt igitur tripliciter dictū hoc verificari. Primo vt intelligatur de maiore z minore simpliciter. z est sensus: q prelatus sit hereticus in infidelitatē fit minor simpliciter z absolute: z quilibet subditus fidelis maior simpliciter z absolute. Et hoc est verū: quia quilibet catholicus absolute z sine limitatione aliqua loquendo est in ecclesia dei maior infidelī. Cū quo tñ stat q prelatus donec deponatur aut declaretur: sit maior scīm quid. f. scīm potestatē iurisdictionis tā ꝑpe mortē. ¶ Scō (z sequitur ex hoc iam dicto) potest intelligi: q etiā quo ad potestatē iurisdictionis prelatus infidelis est minor: z subditus fidelis maior: quantū est ex se: quia infidelis quantū est ex se: extra mēbra christi est: ac q hoc quātū ex ipso pendet: inhabilis est ad potestatē iurisdictionis spiritualis. fidelis aūt quilibet ex ipsa spontanea fide dispositus: est habilis ad potestatē spiritualis iurisdictionis in ecclesia christi. Et sic prelatus ob infidelitatē fit minor: scīm potestatē iurisdictionis quantū est ex se: z catholicus subditus maior. ¶ Tertio (z sequitur ex dicta expone) pōt intelligi dr̄ maiore z minore in officio defendendi fidē: z ex eo nāq̄ q prelatus a fide deuiat: z subditus ꝑmanet in fide: minor fit ille in officio exequtiue defendendi fidē: z subditus fidelis econtra maior fit officio fidei defendende. Et hoc totum simul iunctū satisfacit litere decreti z intentioni sancti tho. z cōcordat cū dictis suis alibi. ¶ Accusandum deniq̄ esse z iudicandū petrū papā hereticū: nihil aliud concludit: nisi quod iudice habet supertoꝝ: non papā (vt isti putant) sed coniunctione papatus qui propter heresim non est excōicatus, sed excōmunicandus de-

positione. Et propterea in eo ad literā seruandū est preceptū apostoli de duplici correctione: quod in aliis inferioribus propter additā excōmunicationē late sñe quā tulit ecclesia contra hereticos. non seruatur. Alij enim quia excōmunicati sunt post ab ecclesia statim euitantur. papa aūt quia excōmunicatus non est, sicut nec excōmunicati erāt homines hereticī tēpore pauli apostoli, sed excōmunicandi, post duas correctiones deuitandus est. Duplex. n. correctio a paulo concessa non absoluit potestatē humano iuri rigorosius procedendi contra hereticos subiectos humano iuri: sicut concedendo ius diuinū matrimoniū cū sorore consobrina, non ademit potestatē ecclesie inhibendi tale coniugiū. sed ostendit quid seclusio humano iure seruādū est. Propter quod quia papa, vt patebit, solo diuino iure iudicandus deponendusq̄ venit, quia illi soli subiectus est, ideo in eo solo apostolica regula seruanda remansit, ceteris propter heresim ab ecclesia excōmunicatis. ¶ Nec obstat dictis, si dicatur q hereticī etiam tēpore pauli erant excōmunicati ab ipso ad gal. 1. Cū em sentētia illa se extendat ad superiores. f. angelos de celo, z consteꝝ nullus superiorem sub quacunq̄ conditione excōmunicare potest: ꝺñs est q non fuit excōmunicatio sed denuntiatio, q a deo anathema fieret quicunq̄ etiā angelus de celo, si contra euangelium christi ꝑdicaret. Et hoc est denunciare separatū esse a deo, z dignū excōmunicatiōe ecclesie quo ad homines. ¶ Et cōfirmatur ex. s. tho. ibidē dicēte, q sententia illa ab apl̄o data est autoritate euangelice doctrine promulgata ioan. 10. ca. sermo quē locut⁹, ille iudicabit eū in nouissimo die. Constat nāq̄ excōmunicandos ab ecclesia non excōmunicatos ab eadē constitut sermo diuinus contradicens sibi.

Ad rōnes Igitur prime opinionis, vnico verbo dicitur q papa post secundā correctionē deuius a fide, non admittitur vt paratus corrigi apud humanū iudiciū: sed tanq̄ incorrigibilis hereticus censetur. Quanq̄ apud deū semper posit corrigi, et forte in veritate fit correctus. ¶ Ad rationes autem alterius opinionis dicitur, q vbi est speciale ius non oportet ex cōmuni ꝓcedere iure. Jn hac aūt causa est speciale ius apostoli, z satis rationi consonū, z stilo ecclesie in excōmunicādis personis ꝑtertim in persona tā excellentis dignitatis. De aliis aūt episcopis iā reddita est rō dissimilitudinis, quia. f. non sunt in illo statu in quo erant tpe apostoli. ꝓsuperuenientē ecclesie excōicatione, qua redditi sunt statim vitandi, z ꝑpea possunt ꝺclarari priuati. pp tñ dignitatē eoꝝ z fragilitatē humanā vnica correctio declarationē si precederet, misericordia equitatis esset. Faciunt ad predicta que scripsit diuus tho. in secunda secunde. q. 11. ar. 3. z 4. de receptione hereticoꝝ ab ecclesia.

¶ Opinio, q papa propter incorrigibilitatē in quocunq̄ notorio crimine scandalizante ecclesiā, subiiciatur concilij potestati, ita q possit ab eo deponi.

Caput xxiij.

Expedita Relatione pape in casu heresis ad concilū: oportet in aliis extra heresim casibus decernere. si papa subest potestati deponentis, z alicui ei alicui casu q̄ i casu heresis. Et nūc quidē vere casus qui peccata sunt, tractandi sunt. postmodū de euentui casibus sermo erit. Est igitur nonnullor opinio, q papa extra casum heresis deponi a generali concilio potest. Probatur q hoc ex septē capitibus. ¶ Primo ex ratione criminis papa potest deponi ꝓ heresis crimine: ergo z ꝓ aliquo alio. Probatur sequela. rū primo, quia aut hoc est singulare in heresi ratione grauitatis, z hoc non: quia odiū dei est grauius peccatū heresi vt patet in secunda secunde. s. tho. q. 34. art. 2. Aut ratione damni ecclesie. z hoc non: quia plus nocet ecclesie papa omnia beneficia vendens paruos extollens, bonos deprimens, tyrannidem exercens, vitioꝝ lux, blasphemie, auaritie z. notorie plenus, quā si pertinaciter sentiens, q spiritussanctus non procedat a filio, recte alias viuat, z hanc heresim solus teneat. ¶ Tū secundo: quia in sacra scriptura non inuenitur specifice expressum, q papa possit deponi magis ꝓ heresi q̄ alio crimine: relictū est ergo interpretationi doctoꝝ z canonū. Et sicut bonifacius papa z martyr expressit casum heresis d. 40. si papa, ita potest casus incorrigibilis notorii z scandalizātis ecclesiā criminis, excipi: vt glo. ibidē sentit. ¶ Tū 3ᵒ: quia q pōt in maiꝰ pōt in minꝰ: vt dicit in ca. ex parte. extra de decimis, sed concilij potest iudicare papā de maiori crimine, puta heresis ergo de minore. f. symonia notoria z. ¶ Secundo ex parte abusus potestatis constat nāq̄ q gladiꝰ de manu furiosi pōt z ds auferri, inuasor z occisor corporū detineri, z ptinax

in proposito in custodiã ponit: quãto magis seuiẽs in perditionẽ z alios papa gladio papalis potestatis abutens: illo puniendus est tanq̃ phyneticus z ebrius suarũ passionũ cõmotione actus. Logit enĩ alios male facere suo exẽplo: vt apostolus testatur ad gal. 2. dicens ad petrum: cogis gentes iudaizare: glo. conuersationis exemplo. ¶ Et confirmatur, quia si papa vellet mulierem oppriniere vel occidere: posset z repelli z percuti z occidi: cum moderamine inculpate tutele: a fortiori si oppriniit ecclesiam: si occidit animas: resistendum primo: z si opus est occidendus depositione est. ¶ Et confirmatur hoc ex ratione finis ptãtis accepte: q: s. ad edificationẽ est: z nõ in destructionem. ¶ Tertio ex parte obligationis ipsius ꝑpe. tenetur enĩ papa ad purgationẽ sui cum infamis est de crimine scãdaloso: vt patet de damaso accusato de adulterio: teste hiero. de viris i. lu. et de sixto: leone z simacho. secunda questione septima. ¶ Et probatur ratione: q: tenetur pascere oues suas. z constat q̃ scãdalũ depascit oues. Purgationi autẽ subiectus si deficit iudicandus est. igitur papa potest ab ecclesia de alio crimine q̃ de heresi iudicari. ¶ Et confirmatur autoritate gregorii. in ca. si quis secunda questione septima dicentis: Si quis super hoc nos redarguere voluerit, vel extra autoritatem facere nos contenderit, veniat ad sedem apostolicam, vt ibi ante confessionem beati petri mecum iuste disceptet, quatenus vnus ibi ex nobis suscipiat sententiam suam. Nec hoc inquit Ierson ex humilitate, sed ex debito gregorius fecit. ¶ Quarto ex parte ecclie. Quia sicut papa sponsus potest dare libellum repudij ecclesie sue sponse renuntiando papatui, ita econuerso (cum non debeant quo ad hoc impari iure censeri) z potiori adducitur ratio pro ipa contra sponsum: vel quia prostituere eam querit quantuz in se est, vel tyrãnide seua laniando eam, vel placitando bona sua dissipando, vel quia abuti conatur ea in perniciem filiorum. ¶ Et confirmatur hoc. Quia ad communitatem totam spectant principis correctio vel destitutio apud aristo. in. 5. politico. si inemendabilis perseueret. Et hec potestas inauferibilis vel inabdicabilis est a communitate libera: ẽ to magis hoc habebit ecclesia. ¶ Quinto ex parte diuine prouidentie. Cum enim dei perfecta sint opera, z ecclesia opus ipsius immediate sit (multo magis q̃ synagoga, cui tamen dixit, quidvltra tibi debui facere, z non feci esaie. v.) oportet ecclesie regimini z corpori perfecte prouisuz esse. Constat autem q̃ perfectum non est corpus, quod non potest putrida a se membra abscere vel sanare, sed cum totius dãno euidenter emergente oportet sustinere. Et similiter non est perfecte dispositum regimen, quod non potest commune bonum z necessarium conseruare, abiciendo manifeste z notorie commune bonũ vsurpantes, diripientes ꝛc. Hec enim omnia papa notorie scandalizans, symonia, luxuria, blasphemijs, tyrãnice, promotione indignorum ꝛc. manifeste facere contra bonum charitatis cõmune ecclesie militantis z triumphantis bonum. ¶ Sexto ex parte decretorum z gestorum concilij constantiẽ. z Basiliẽ. In cõcilio namq̃ Constãtie. depositus fuit io. xxiij. quem ipsi tenebant vt verum papam. z benedictus. xiij. de consensu sue obedientie. In cõcilio quoq̃ Basiliẽ. depositus fuit eugẽ. iiij. z creatus felix. multiq̃ olim depositi sunt pontifices non propter heresim: vt felix, stephanus, christophorus, benedictus. greg. vj. ioan. xij. ¶ Et confirmatur locus iste autoritate multorum doctorum sentiẽtiũ idẽ quod concilia ista: vt patet de glo. in ca. si papa. di. xl. z sequacibꝫ. ¶ Septimo ex parte nature iudicij humani. f. m allegata z probata vel psumpta iudicãtis. Quo fit, vt rõne psumpte heresis papa non hereticus deponi possit in multis casibus. f. dñ psumitur hereticus, ꝓpter cõtumaciã: iuxta ca. cũ cõtumacia. de here. li. vj. Vel per mãsionẽ in excõicatione per annũ deficiente purgatione iuxta ca. excõicamus, extra de here. Vel dñ timore mortis actus hereticales exterius tantum fecit: vt de marcellino dicit. Vel simili timore verba hereticalia absq̃ intẽtione ꝓtulit: vel si per falsos testes conuincitur hereticus relapsus: vel dum suam excusationẽ in causa fidei probare non potuit. Ex his z similibus creditur papam in casibus pluribus incorrigibilibus subesse iudicio concilij generalis, sic vt possit ab ipso deponi.

¶ Discussio z determinatio, ad quam legem spectet determinare casus in quibus iudicio concilij subest papa. Caput. xxv.

Dicte autem Opinioni communis sentẽtia doctorum theologorum z canonistarum antiquorum obuiat, tenens q̃ si sit catholicus papa non iudicatur a q̃cũq̃ iudice in terris: iuxta ca. si papa. xl. di. z ca. omes. ij. q. vij. ¶ Et quoniam hinc inde multum disputatur, oportet primo videre in quo consistit hec difficultas: vnde scitecr questionis veritas pendet: quo ignorato veritas huius latet, z quo cognito veritas liquet. Nisi enĩ hoc sciatur, continget quidem aliquẽ verum assequi, sed nescire se verũ assecuti. ¶ Sciendum est igitur, q̃ tota difficultas pendet ex hoc, an iure diuino vel humano papa in casu criminis (quodcũq̃ sit illud) deponendus sit potestate ecclesie seu concilij. Si enĩ ex diuina exigitur ad faciendam exceptionem hanc. s. q̃ in casu criminis here sis possit ab ecclesia deponi, ley quoq̃ diuina exigitur, statuens q̃ propter tale crimẽ, puta notorium scandalizans z pertinaciter deponi possit. Et si solum ius humanum sufficit ad statuendum q̃ papa in casu heresis est deponendus, solum quoq̃ ius humanum sat est ad statuendum q̃ papa propter notorium crimẽ deponatur. ¶ Dicites q̃ ius diuinum exigitur. fundãt se super hoc q̃ licet petrus potestate ministeriali ecclesie sit iunctus papatui, factus iã papa diuina lege est supra eccliã z cõcilij: ac per hoc nulla inferiori lege potest subiici (nec simpliciter nec in casu) concilio aut ecclesie, sed sola diuina lege. Et quia lex diuina in solo casu heresis subdidit illum ptãti ecclesie ministeriali, vel vt alijs placet autoritatiue, ideo in solo hoc casu iudicari deponiq̃ potest. Quod enim casus heresis inueniatur exceptus in lege diuina patet ex multis inductis textibus sacre scripture, expresse separationem ab heretico quocunq̃ indicentibꝫ. Quod autem solus sit exceptus, patet ex sententia saluatoris Matth. xviij. super cathedram moysi sedentur scribe z pharisei: omnia ergo quecunq̃ dixerint facite. ꝑm autem opera eorum nolite facere. Ubi dominus aperte statuit subditos debere audire prelatos male viue. z bone doctrine. Constat autem q̃ doctrina q̃ fidem spectat, vita autem z opera ad malos mores aliquem criminum: secundum igitur sententiam domini, audiendi sunt fideles prelati q̃uis mali. ¶ Confirmatur quoq̃ eadem sententia a petro apostolo i. ꝑma epistola, ij. ca. Obedite ꝓpositis vestris, non tantum bonis z modestis, sed etiam discolis. ¶ Dicentes autem, q̃ ius diuinum non exigitur sed deus reliquit hoc in manu concilij humani, sicut z multa alia fundant se super hoc, q̃ opus purẽ humanum, secũdum se nec bonum nec malum moraliter, subiacet plenarie legi humane: concitio autem inter petrum z paparum est opus pure humanũ, quidoq̃ bonum: quandoq̃ malum. ergo subiacet plenarie legi humane: ac per hoc lex humana disponere potest de illa coniunctione, quod quando est bona perseueret, quando mala dissoluatur. ¶ Dixi opus pure humanum, ad differentiam operationum sacramentalium que non sunt pure humane. In coniunctione autem petri cum papatu sola humana actio interuenit coniungens electionis actu vtrumq̃, supponẽdo materiam formem: vt patet ex hoc, quod si cessat a papatu (vt celestinus fecit) nihil diuini operis in se restat: sicut restat in eo renuntiante, et in sacerdote degradato potestas ordinis a deo data, sine penitentia namq̃ sunt dona dei irrevocabilia, vt dicitur ad ro. xj. ¶ Dixi secundum se nec bonum nec malum moraliter, ad differentiam actuum secundum se bonorum: vt credere, amare eq̃ deum ꝛc. z secundum se malorum: vt blasphemia, sacrilegium, et similia: hec enim naturali diuinoq̃ iure regulantur. Coniunctio autem petri cum papatu quandoq̃ bona est: vt patet in tot sanctis Ro. pontificibus, et quandoq̃ mala: vt patet in multis eisdem sceleratis, quos vtinam ignescire licuisset. ¶ Et confirmatur. Quia potestas ministerialis existens in ecclesia ad coniunctionem petri z papatus, regulatur humana lege: vt patet de actu electionis pape, qui irritus z nullus ab humana lege si non seruatur redditur. Unde sicut bonifacius papa et martyr promulgauit, quod in casu heresis potest papa iudicari et deponi, potest alia lege humana promulgari quod pro symonia in hoc neficio possit deponi, et sic de aliis maximis excessibus, obstante consonantia legis humane ad naturalem et diuinam. Et etiam sine noua lege (quia in effectu manifesto humane legis lo cum habent gnome z epichia) posset papa ex notorio excessu, scandaloso z incorrigibili deponi, sicut pro heresi.

Siquis lege opus est statuente casus deponis pape, nec vlla lege humana potuit potuit hoc fieri. Nõ ꝓbatur ex rõne huiusmodi legis breuissime z clarissime sic. Omnis lex ecclesiastica potest tolli z mutari a papa: ergo nulla lege humana pot cõtra papã inuitũ ꝓcedi. Alis constat ex eo, q̃ est dñs iuris positiui. Consequentia est euidẽs: quia ex quo pot tollere legem: z nõ vult subire ipsam: tollet eã: z sic cõtra eum fiet. ¶ Et licet hec ratio sufficiat: q̃ papa diuina autoritate hoc pot: z nulla deuolutiõe: iterpitione: inchoatione: appellatione: suspensione: aut quouis alio termino potestas sua minuitur aut impedit in his que sunt positiui iuris: attamẽ ex ꝓpriis rationibus ptãis ecclesiastice occurrẽtis ad ꝓpositũ: idẽ ostẽditur. Quadruplex namq̃ ptãs hic noiak. Primo ptãs papalis, de qua cũ par in parẽ nõ hẽat imperiũ: nõ opz solicitari. Scõo ptãs ecclesie seu cõcilij vniuersalis supra papam simpliciter z absolute. Et hec nihil est: sed chimera, vnde nullũ effectum in mille q̃ngentis annis in ecclesia dei habuit: ideo nec vnquam ponitiua subiecta sunt. z fuerũt semp pape, velit nolit concilium: restante hoc vniuersalis ecclesie p orbem diffuse obseruãtia. Tertio potestas autoritatiua concilij supra papam in casu criminis, puta heresis. Et hec potestas licet minus rationabiliter ponitur videak. verũtamẽ attestatur ꝓposito: q: ponentes eã in solo casu a diuina lege statuto debent eam posse exire in actum. Quarto est potestas ministerialis ecclesie, que habet pro obiecto q̃ũctionẽ pse re cũ papatu. Et hec etiã attestatur ꝓposito: quia cũ ipsa nõ se directe extẽdat supra cõiunctionẽ petri z papatus in facto esse, sed in fieri (q: nihil pot supra coniunctũ. s. petrum papam, vt pote superioẽ iam nominatũ, ac per hoc minisiraliter cõstitutũ) cõsequẽs est, q̃ ad ipsam nõ spectat determinare dispositiões cõiuncti. s. petri pape disponentes ad dissolutionẽ cõiunctionis: nã dispositiones tales aduenilit cõiuncto iã facto: ad quod nõ se extẽdit potestas ista. Et ꝓpterea nisi diuino aut naturali iure dispositio petri pape ad dissolutionem determinata sit, potestas ista nõ potest exire in actum dissoluendi: vt pote non habens partes dispositũ, nec potẽs per seipsam illud disponere, determinando que est dispositio subiciens subiectũ. s. petrum papali potestati. Et ex hac cõclusione. s. q̃ lex diuina exigitur statuẽs casum depositionis pape, patet q̃ ignoranter ꝓcedãt quotquot ex canonici iuris ꝓcedũtad ostẽdendum: q̃ papa ex crumine nototo scandaloso z incorrigibili deponi potest: vt glo. super ca. si papa. di. xl. et super ca. agathius, xxiij. q. j. nescies quid dicat, erraut cum tota multitudine sequacium. Oportet namq̃ ex iure diuino casus inuenire subiectos dis papæ ad cõcilium, ex quo iure diuino ipse absolute est supra cõcilium. z vniuersam ecclesie cõmunitatem. Et hic iacet lepus: non est hac illaq̃ amplius vagandum. Unde ipsamet glo. a veritate inducta, dicit q̃ papa non potest statuere, q̃ nõ possit iudicari de heresi: hoc em ideo verũ est, q̃ diuino non humano iure iudicium hoc in casu heresis statutũ est. nam iuris humani papa est dominus.

Ratio Autẽ in oppositũ allata nõ concludit oppositũ: qm opus humanũ indifferens subiici humane legi, pot intelligi dupliciter, primo quo ad modũ fiẽdi: z sic est verũ. Secũdo quo ad ipm fiendi: sm suã substantiã. Et sic est falsa: vt patet de abscissione ligni vel ferri, precidi siquidẽ pot bene z male moraliter, a lege humana determinari potest, quando bene z quãdo male. sed nõ spectat ad humanã legem, si potest vel non potest precidi, sed ad naturalem potentiam precisoris, z dispositionem subiecti cedendi. Unde in proposito humane legi subiicitur modus actionis, quo coniunctio petri z papatus fit aut dissoluitur: sed si potestas ista potest exire in actum, ex altiori pendet principio. Nam non potest exire in actum coniunctionis nisi vacante sede: et tunc in subiectũ dispositũ: scilicet ꝓpianũ volũtariũ. Depositionis vero nisi dispposito subiecto. aut per recessum a churistianitate, aut per recessum a voluntario: vt patet de papa heretico vel renuante. ꝓpter quod non potest lex humana statuere, q̃ coniunctio papæ z petri quando est mala ꝓpter alia crimina ab heresi, dissoluatur. nõ potest dico efficaciter statuere coactiue: quia papa criminosus posset illam legẽ tollere: cum par in parem non habeat imperium.

¶ Quot casus criminum sint diuina lege statuti, vt possit concilium papam deponere. Caput xxvj.

Quia Igitur ad istam diuinam legem spectat determinare casus depositionis pape, in ipsa z ex ipsa scrutari oportet, quot sint casus depositionis pape. Et vt probabitur, solus casus heresis est a lege diuina, in quo papa potest deponi ab ecclesia siue autoritatiua siue ministeriali potestate, non curando in ꝓposito. ¶ Probatur hoc tripliciter. f. ratione ex principijs theologicis certis: et autoritate sacrorum doctorum, et diffinitione sacre scripture. ¶ Ratio est ista. Constat q̃ seclusa papa, in ecclesia est potestas electiua pape, seu applicatiua papatus ad Petrum: quãcunq̃ vocetur: habet pro obiecto coniunctionẽ persone z papatus in fieri z in dissolui: vt patet de actu electionis quo Petrus fit papa, z de actu depositionis, quo petrus papa hereticus incorrigibilis deponitur. Constat etiam q̃ ad hoc q̃ Petrus fiat papa efficaciter, ita q̃ sit papa. z consequenter ad hoc q̃ potestas illa ecclesie exerceat actum constructiuum coniunctionis efficaciter inter petrum z papatum, alique dispositiones requirũntur in petro de necessitate simpliciter, aliqua ad bene esse. Requisite de necessitate simpliciter sunt due: scilicet esse voluntarium. z esse christianum. nunq̃ enim aliquis quantũcunq̃ electus, est papa, nisi consentiat: z similiter non est papa, nisi sit membrum christi. Secunda dispositio exigitur de iure diuino: et quia ordo gratie presupponit ordinem nature, prima dispositio exigitur de iure nature. Requisite autem dispositiones ad bene esse, sunt boni mores scientia ecclesiastica, charitas, experientia regiminis: z huiusmodi: sine his enim petrus si est electus z acceptat est papa: q̃uis ineptus z malus. Constat etiam, q̃ quia facilius est destruere q̃ construere, duabus simul requisitis necessario conditionibus ad constructionem, quecunq̃ earum deficiat, dissolui potest coniunctio ista. Nãq̃ si petrus non vult amplius esse papa: potest renuntiatione dissolui coniunctio ista. z dissolutur dum acceptatur renuntiatio: vt patet de celestino. Et rursus si petrus papa labatur in heresim incorrigibiliter, potest deponi inuitus, ex quo desijt quantum est ex se esse membrum christi: sicut in primo casu desijt esse volũtarius. Hec omnia certa sunt: ex quibus necessario sequitur, vt deficientibus in petro conditionibus que non sunt necessarie simpliciter, sed ad bene esse, non propter ea sit dispositus, vt possit dissolui coniunctio ista, vt possit attingi petrus a potestate depositiua. Nam dispositiones ille que non requiruntur in subiecto ad hoc q̃ vniatur efficaciter forme, sed tam cum eis q̃ cum suis contrarijs vniri potest forme z constituere compositum. nõ sunt tales. vt earum contrarie pertineãt ad dissolutionem cõpositi. Quod est dicere, q̃ si petrus sceleratissimus z criminosissimus, z scandalosus, z incorrigibilis, christianus tamen z conscientiõs. fit z est papa si eligatur: oportet q̃ huiusmodi crimina superuenientia petro iam pape, aut perseuerantia, et si reddant ipsum malum papam z non solum malum hominẽ vt prius, non tamẽ reddunt ipsum deponibilem. Ex quo enim ad bene esse pape requritur bonitas, z non ad esse papam. consequẽs est, q̃ malitia ad male esse pape, z non ad non esse pape spectet: ac per hoc sicut non spectat bonitas ad esse, quod est effectus electionis, ita malitia non spectat ad non esse, quod est effectus depositionis. ¶ Ex his patet ratio, z potest formari breuiter sic. Sola contrariã conditionibꝫ necessario requisitis ad esse pape, reddunt papam deponibilem: sed inter crimina sola infidelitas contrariatur conditionibus necessario requisitis ad esse pape: ergo sola infidelitas inter crimina reddit papam deponibilem. prima propositio patet ex hoc, q̃ depositio est nõ esse pape. z vnũquodq̃ in suo esse perseuerat, si cõtrarium non superueniat. Nunq̃ enĩ homo desineret esse, si non superueniret aliquod contrarium illi esse: et simile est in alijs. Secũda autem propositio probata est: quia cetera vitia contrariantur conditionibus requisitis ad bene esse pape. Hanc rationem vellem in statera poni: z non friuolas z apparentes, per accidentia vagantes. Hec de primo.

Autoritates Sanctorum sunt imprimis anacleti pape z martyris: z habetur. lxxx. dist. cap. electionem. Si namq̃ papa posset propter crimina deponi, sicut alij episcopi: frustra dixisset. q̃ electionem summorum pontificum sibi dominus reseruauit. ¶ Deinde bonifacij pape z martyris: et habetur. xl. distin. ca. si papa. Nisi sit inquit a fide deuiauerit papa: redarguere eius culpas mortalium nullus presumit. Ubi solum infidelitatis crimen subiicit iudici, a quo papa potest iudicari: quem constat esse vniuersalem ecclesiam, seu concilium generale: ab eodem enim excipit a quo negat redarguẽdum fore. ¶ Sanctus quoq̃ Euseb. papa (z habetur. ij. quest. vij. in. c. oues) dicit: Oues que suo pastori cõmisse sunt: eum nec repreh̃dere nisi a fide exorbitauerit nec vllatenus accusare possunt. ¶ Sanctus Anicetus papa z martyr: (et habetur. ix. quest. iij. in cap. facta) inquit. Facta subditorum iudicantur a nobis: nostra vero iudicantur a domino. Et q̃ loquatur de factis peccatorum, patet ex eo quod subdit: deteriores sunt, qui vitam moresq̃ bonorum corrumpũt, his qui substãtiã aliorum predando diripiunt. ¶ Sanctus Beda

Universidad de Deusto
Biblioteca

(z habetur.ix.q.iij.ca.episcopo) tractans de iudicio peccatorum ait. Sola enim roma.ecclesia sua autoritate valet iudicare de omnibus: de ea vero nulli iudicare permittitur. ℣ Sanctus Bernar. inno.ij.scribẽs inquit. Quis faciet mihi iustitiam de vobis, si haberem iudicem ad quem vos trahere possem: iam nunc ostenderem vobis vt parturiens loquor quid mihi imminet, extat quidem tribunal christi sed ablit, vt ad illud appellem vos. ℣ Sanctus tho.in iiij.sen.di.xix.q.ij.ar.ꝫ.q.iij.ad secundum, dicit: Quãuis ꝑlati sint corripiendi a subditis, non tamen est eis pena infligenda sed recurrendum est ad superiorem denunciando, vel si non habet superiorem.ad deũ, vt eum emendet, aut de medio tollat. Et ibidem ad primum exceperat crimẽ infidelitatis. cum dicit: prelatus minor fieret, si in infidelitatem laberetur. z subditus fidelis maior. ¶ Et licet he autoritates deberẽt sufficere ad promulgationem diuini iuris (quia tot sanctorum sunt: z spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti dei homines: vt dicit secunde petri.j.ca.) ad maiorem tamen firmitatẽ, debilũ ꝙ adsunt simachus papa in ca.aliorum.ix.q.iij.dicẽs: Aliorum hominum causas deus voluit per homines terminare: sed sedis istius ꝓsulem suo sine questione reseruauit arbitrio. Et q̃ loquatur de causis peccatorũ, patet ex eo q̃ subdit dicens: voluit beati petri apostoli successores celo tñ debere innocentiam, z subtilissimi discussoris indagini inuiolatam habere cõscientiam. Et excludẽs obiectionem subdit: noli te estimare eas animas inquisitionis nõ habere formidinem, q̃s deus pre ceteris suo reseruauit examini &c. ℣ Innocen.iij.in sermone consecrationis pape dicit: Intantum mihi fides est necessaria: vt quum de ceteris peccatis deum iudicem habeam, propter solum peccatum quod in fide committitur, possem ab ecclesia iudicari. ℣ Bonifa.quoq̃.viij.in extrauaganti.vnam sanctam, dicit. Si deuiat ſuꝑma potestas: a solo deo iudicatur: vt superius allegatum est. ℣ Albertus mag.petrus de pal.herueus, viricus.aug. de anch.z alij quos refert dominus ioan.de tur.crema.in lib.de ecclesia, hanc viam secuti sunt, quibus magis credendum est q̃s canonistis multis: ad quos non spectat, nisi secundario de iuris diuini rebus tractare sicut de vsura, sacramentis ecclesie, hereſibus z huiusmodi. Hec de secundo.

Diuina scriptura solum casum heresis aperte excipit, dum (vt.ꝫ.allatum est) hereticos separandos ab ecclesia instituit, et sane doctrine prelatos, malorum autem morum tolerandos constituit. Hoc enim nihil aliud est, q̃s dicere pro solo heresis crimine deponendum instituimus quantum est ex diuina lege ꝓlatum: ac per hoc iuri humano reliquas depositionis causas dimittimus quo ad subditos iuri humano, de non subditis enim nullus statuit. ℣ Et de heretici quidem separatione extant textus pauli apostoli et ioan.euang. iste tam dicti. ℣ De toleratione vero, imo obedientia z audientia malorum prelatorum fidelium, extat sententia domini Matth.xviij. super cathedram moysi &c. z petri apostoli, obedite prepositis, discolis qui iam inducti sunt. Et nunc adiungitur sententia domini luc. xij. manifestans iudicium pape mali in seipsum z in proximũ, agẽdum per ipsum dominum, dum respondens petro ait, quis putas est fidelis dispensator z prudens, quem constituit dominus super familiam suam &c. Et subdit de eodem q̃ si dixerit seruus ille in corde suo, moram facit dominus meus venire, z ceperit percutere seruos z ancillas, z edere z bibere z inebriari: veniet dominus serui illius in die qua non sperat, z hora quam nescit, et diuidet eum, partemq̃ illius cum infidelibus ponet. ¶ Ubi notandum est primo, quod ad literam loquitur de seruo constituto super familiam id. est ecclesiam: vt glo. inter linearis exponit. Quodpatet ex officio scilicet vt det illi in tempore tritici mensuram, z ex premio, beatus ille seruus, quoniam super omnia bona sua cõstituet eum. In quo apparet differentia (vt glo. dicit) inter subditum z ꝑlatum benefacientem: quia subdito ꝓmittitur q̃ ꝑcinget se dominus, z transiens ministrabit illi, prelato vero q̃ super omnia bona sua est cõstituendus. ℣ Norandum est scõq̃ distinguit manifeste crimina tria, in seipsum, in proximum, z in deum: ac per hoc cõprehendit omnia. In seipsum per gulam z ebrietatem. scriptũ est esũ propter crapulam multi obierunt, qui autem abstinẽs est adijciet vitam ecclesia. xxvij. In proximum, per percussionem sue curcõmissorum vtriusq̃ sexus. In deum, per infidelitatem. Et non de scribit dispensatorem criminosum in deũ per infidelitatem, sed in seipsum z in primũ, z dicit seruum talem cõsidẽtẽ in mora dñi, iudicandũ a dño per mortem: qua diuidetur a familia: z per dãnationem eternam cum infidelibus. ℣ Hec manifesta sunt in litera: ecclesie vtroq̃ altero vt humano: scilicet fide, q̃ non est, si non est voluntaria: z altero vt hominis. s. ch̃a racterẽ: q̃ z sine voluntate acquirit (vt patet in pueris) z inuite conseruat, vt patet in hereticis. Propter quod sublata fide mutatur status christianitatis inquãtum erat humanus: quod est mutari ipsum eo modo quo per hominem mutari potest. Mutatio autem siat? christianitatis, extra christianos hominem ponit ex propria natura: z propterea crimẽ heresis non ratione maioris grauitatis, ꝫ mutationis status deponendum constituit papam, alia autem crimina non.

¶ Et licet hec respõsio sufficiat etiã ad alterũ mẽbum de nocumento: sciendũ tamẽ est, q̃ aliud est loqui de nocumẽto per se, annexo peccato, z aliud de nocumẽto annexo per accidẽs: quia scilicet est in isto hoie sic dispposito. Si eñ loquimur de nocumento per se, maius nocumentũ est anneꝛũ heresi ipsi? pape q̃s cuicũq̃ alteri crimini: q̃ heresi quantũ est ex se adheret doctrina heretica: q̃ in capite quãum ex se est induceret heresim in ecclesiam vniuersalem: quo maius nocumentũ inferri nequit. Si vo loq̃mur in isto, qui nõ docet heresim z bene gubernat z dispẽsat, hoc est q̃ accidens: z ideo despiciẽdum. ℣ Ad aliã ꝓbationẽ. s. q̃ nõ inuenitur in scriptura sacra expꝛssum, q̃ magis sit pro heresi papa deponendus q̃s ꝓ alio crimine: iam patet respõsio, q̃ nõ inuenitur q̃ magis pro hoc q̃s ꝓ alio. sed inuenitur in sacra scriptura, q̃ ꝓ sola heresi est deuitadus z declinandus: vt patet ex textibus inductis. Unde nõ est verum q̃ sit hoc relictũ interpretationi doctorũ z canonum, nisi sicut explanantib?: quo modo etiã articuli fidei sunt relicti doctoribus z canonibus sacris. Sed sicut articulos fidei declarare nõ mutare possunt doctores z canones, ita legẽ hanc diuinam declarare non mutare addendo aut subtrahẽdo possunt. ℣ Ad tertiam probationẽ dicitur, q̃ illa maxima: qui potest in minus: si philosophice discutiẽda est, inuenit falsa, tã de actu, q̃s de obiecto, q̃s de effectu. Intellect? enim qui potest in actum maiorẽ: scilicet intelligere, nõ põt in actum minorem, puta odorare. Si ꝫ visus qui põt in obiectũ maius, puta lucidũ, nõ põ est in obiectũ minus, puta sonũ. Virtus quoq̃ generatiua hominis põt in effectũ maiorẽ, s. hoiem (homo eñ generat hominem) z tamẽ nõ põt in effectũ minorem: puta leonem. ℣ Si autem politice discutienda est (vt innocen.iij.in dicto ca. ex parte. el.iij. inducit sub aliis verbis: scilicet cui concessum est maius, minus quoq̃ cõcessum esse videtur) dicitur q̃ intelligẽda est ceteris paribus. modo autem cetera non sunt paria: quia in crimine heresis quod est maius crimen) subiectum mutauit christianitatis statum, in aliis vero crimnibus minoribus subiectum permanet in eodem christianitatis statu. Et hec est vera respõsio ex parte criminis maioris z minoris. Ex pte aũt maioris vel minoris effectus iudicij, negatur minor: q̃ maius esset iudicare papã in statu christianitatis q̃ adulterio: q̃s iudicare ipm a christianitate ruẽtẽ de heresi: quia in primo attingit supior? status gradus q̃s in secundo, vt patet.

¶ Ad 2dam rõnem (ex pte. l. act?) dicit. q̃ falacia cõsistit, i hoc: q̃ aliud est auferre gladiũ, resistere, impedire, z huiusmodi, z aliud est facere istiamet autoritatiue. Auferre nãq̃ gladiũ de manu furiosi, resistere vt. z anno, impedire oppressoꝛẽ, z huiusmodi: cuilibet licet z debitũ ẽ vt act? virtutis: sed facere ista autoritatiue soli superiori licitũ est. Vñ licet cuilibet liceat vim in se z in primũ vi repellere cũ moderamine inculpate tutele, non tñ cuilibet ꝫ punire eũ, q̃ vim infert. Et sil' q̃s uis qlibet licite posset papã mutasoꝛẽ, se defendendo occidere: nulli tñ ꝫ papã, ꝓpter hmicidiũ punire pena mortis. Vñ hmõi arguméta z silia nõ cõcludunt autoritatẽ iudicis ad puniendũ: ꝫ cuiuslibet priuati debitũ ad resistendũ, impediendũ, defendẽdũ q̃: nisi q̃s adeo desipiat, vt dicat, quelibet esse iudicẽ cuiuslibet. Resistẽdũ est ergo etiã in facie: pape publice diffamati ecclesiam, ver. gra. q̃ nõ vult dare bñficia ecclastica nisi, ꝓ pecunia, aut cõmutatiõe officij: z cũ omni reuerentia z obedientia negãda est possessio talibus beneficiis, his q̃ emerũt, z alleganda est cã simonie etiã cũ papa cõmisse. z sine dubio principes seculi z clerus gladiũ de manu furiosi sic cum modestia tollerẽt. ℣ Unde dubio principes seculi qui iudicas alienũ seruum, dño suo stat aut cadit ihesu christi vicarius. ℣ Nõ dico hoc ego, sed dñs, q̃ luc. xviij. docet q̃ deus multo magis q̃s homo facit cito vindictã electorum suorũ clamantium ad se. Constat enim ecclesiam electos claudere: z vindictam hãc, q̃ ipsi soli dño reseruata est, ab ipso ꝓe ceteris faciẽdã: nõ dormitat neq̃ dormit custodiens israel, qui nauicule fluctuanti quarta vigilia noctis ex oratione surgens subuenit; qui a sennacherib

num z eundẽ statum christianitatis constituũt complete concurrente vtroq̃ altero vt humano: scilicet fide, q̃ non est, si non est voluntaria: z altero vt hominis. s. ch̃aractere: q̃ z sine voluntate acquirit (vt patet in pueris) z inuite conseruat, vt patet in hereticis. Propter quod sublata fide mutatur status christianitatis inquãtum erat humanus: quod est mutari ipsum eo modo quo per hominem mutari potest. Mutatio autem siat? christianitatis, extra christianos hominem ponit ex propria natura: z propterea crimẽ heresis non ratione maioris grauitatis, ꝫ mutationis status deponendum constituit papam, alia autem crimina non.

¶ Et licet hec respõsio sufficiat etiã ad alterũ mẽbum de nocumento: sciendũ tamẽ est, q̃ aliud est loqui de nocumẽto per se, annexo peccato, z aliud de nocumẽto annexo per accidẽs: quia scilicet est in isto hoie sic dispposito. Si eñ loquimur de nocumento per se, maius nocumentũ est anneꝛũ heresi ipsi? pape q̃s cuicũq̃ alteri crimini: q̃ heresi quantũ est ex se adheret doctrina heretica: q̃ in capite quãum ex se est induceret heresim in ecclesiam vniuersalem: quo maius nocumentũ inferri nequit. Si vo loq̃mur in isto, qui nõ docet heresim z bene gubernat z dispẽsat, hoc est q̃ accidens: z ideo despiciẽdum. ℣ Ad aliã ꝓbationẽ. s. q̃ nõ inuenitur in scriptura sacra expꝛssum, q̃ magis sit pro heresi papa deponendus q̃s ꝓ alio crimine: iam patet respõsio, q̃ nõ inuenitur q̃ magis pro hoc q̃s ꝓ alio. sed inuenitur in sacra scriptura, q̃ ꝓ sola heresi est deuitadus z declinandus: vt patet ex textibus inductis. Unde nõ est verum q̃ sit hoc relictũ interpretationi doctorũ z canonum, nisi sicut explanantib?: quo modo etiã articuli fidei sunt relicti doctoribus z canonibus sacris. Sed sicut articulos fidei declarare nõ mutare possunt doctores z canones, ita legẽ hanc diuinam declarare non mutare addendo aut subtrahẽdo possunt. ℣ Ad tertiam probationẽ dicitur, q̃ illa maxima: qui potest in minus: si philosophice discutiẽda est, inuenit falsa, tã de actu, q̃s de obiecto, q̃s de effectu. Intellect? enim qui potest in actum maiorẽ: scilicet intelligere, nõ põt in actum minorem, puta odorare. Si ꝫ visus qui põt in obiectũ maius, puta lucidũ, nõ põ est in obiectũ minus, puta sonũ. Virtus quoq̃ generatiua hominis põt in effectũ maiorẽ, s. hoiem (homo eñ generat hominem) z tamẽ nõ põt in effectũ minorem: puta leonem. ℣ Si autem politice discutienda est (vt innocen.iij.in dicto ca. ex parte. el.iij. inducit sub aliis verbis: scilicet cui concessum est maius, minus quoq̃ cõcessum esse videtur) dicitur q̃ intelligẽda est ceteris paribus. modo autem cetera non sunt paria: quia in crimine heresis quod est maius crimen) subiectum mutauit christianitatis statum, in aliis vero crimnibus minoribus subiectum permanet in eodem christianitatis statu. Et hec est vera respõsio ex parte criminis maioris z minoris. Ex pte aũt maioris vel minoris effectus iudicij, negatur minor: q̃ maius esset iudicare papã in statu christianitatis q̃ adulterio: q̃s iudicare ipm a christianitate ruẽtẽ de heresi: quia in primo attingit supior? status gradus q̃s in secundo, vt patet.

¶ Ad 2dam rõnem (ex pte. l. act?) dicit. q̃ falacia cõsistit, i hoc: q̃ aliud est auferre gladiũ, resistere, impedire, z huiusmodi, z aliud est facere istiamet autoritatiue. Auferre nãq̃ gladiũ de manu furiosi, resistere vt. z anno, impedire oppressoꝛẽ, z huiusmodi: cuilibet licet z debitũ ẽ vt act? virtutis: sed facere ista autoritatiue soli superiori licitũ est. Vñ licet cuilibet liceat vim in se z in primũ vi repellere cũ moderamine inculpate tutele, non tñ cuilibet ꝫ punire eũ, q̃ vim infert. Et sil' q̃s uis qlibet licite posset papã mutasoꝛẽ, se defendendo occidere: nulli tñ ꝫ papã, ꝓpter hmicidiũ punire pena mortis. Vñ hmõi arguméta z silia nõ cõcludunt autoritatẽ iudicis ad puniendũ: ꝫ cuiuslibet priuati debitũ ad resistendũ, impediendũ, defendẽdũ q̃: nisi q̃s adeo desipiat, vt dicat, quelibet esse iudicẽ cuiuslibet. Resistẽdũ est ergo etiã in facie: pape publice diffamati ecclesiam, ver. gra. q̃ nõ vult dare bñficia ecclastica nisi, ꝓ pecunia, aut cõmutatiõe officij: z cũ omni reuerentia z obedientia negãda est possessio talibus beneficiis, his q̃ emerũt, z alleganda est cã simonie etiã cũ papa cõmisse. z sine dubio principes seculi z clerus gladiũ de manu furiosi sic cum modestia tollerẽt. ℣ Unde dubio principes seculi qui iudicas alienũ seruum, dño suo stat aut cadit ihesu christi vicarius. ℣ Nõ dico hoc ego, sed dñs, q̃ luc. xviij. docet q̃ deus multo magis q̃s homo facit cito vindictã electorum suorũ clamantium ad se. Constat enim ecclesiam electos claudere: z vindictam hãc, q̃ ipsi soli dño reseruata est, ab ipso ꝓe ceteris faciẽdã: nõ dormitat neq̃ dormit custodiens israel, qui nauicule fluctuanti quarta vigilia noctis ex oratione surgens subuenit; qui a sennacherib emplo pauli, z ꝑcepto eiusdẽ (dicite archippo, vide ministerium quod accepisti in domino, vt illud impleas, ad Coll'. vlt. &c.) z parum aut nihil abuterẽt potestate. ℣ In respõsione tamẽ ad quintum habebis vltimam satisfactionem huius argumenti.

¶ Ad tertiã rõnem ex parte ipsius pape, q̃ q̃ etiã est falsa: nam aliud est purgatio ad remouendũ scandalũ, z aliud est purgatio ipsa coram iudice. Ad primam tenetur papa de iure diuino, ad secundam nõ: vñ damasus nõ coram gñali concilio: ꝫ coꝛã, xlij. epis se purgauit: vt ptz. ij.q.vij. nos si cõpetẽter. ℣ Et grego. ipse testatur, q̃ ex humilitate exhibuit se ad iudiciũ: vt ptz. ij.q.vij.ca. Petrus, vbi ipse greg. dicit: Petrus potestatẽ regẽdi accepat: z tamẽ idẽ apostoloꝝ primus grimonie cõtra eũ a fidelib? facte, cur ad gẽtes intrasset, nõ ex pte officij (qua posset dꝛe, oues pastoꝛẽ suũ non accusent. nec rephẽdãt) sed ex autoritate diuine virtutis qua gentiles acceperãt spm̃ scm̃, z fidit: vbi apparet q̃ ipe imitatus est petrum apostolum: non vtẽdo potestate sua, z q̃ potuisset illa vti.

¶ Ad quartã ex parte ecclesie vt sponse, breuiter dicit. primo q̃ papa nõ põt inuitã ecclesiam deserere: q̃ nõ põt iuri ecclie renũciare: prelat? enim est ꝓpter ecclam, z nõ ecõuerso: vt sup ep̃las ad col'. in fine diuus tho. dicit. ℣ Secũdo, q̃ nõ est par rõ ex vtraq̃ pte: q̃ eccl'a est subdita pape, z nõ ecõuerso. Nec etiã i lege moysi vxor poterat dare libellũ repudij viro. Nec est ꝑiculũ de ipsius dilanatione: quia scriptũ est. porte inferi non ꝓualebunt aduersus eã. ℣ Ex parte vero ecclesie vt cõmunitatis libere, breuiter dicitur, q̃ licet sit libera libertate gꝛe, est subdita tamen fm iurisdictionẽ pape. Unde ipsa ecclesia nõ abdicauit a se ptãt supra ꝓncipẽ: sed iesus xp̃s dñs ecclesie nõ subiecit eam ipsius cõmunitati ecclesie, sed suo vicario: z ꝓpterea nihil põt supra suũ ꝓncipẽ. Non sic est de aliis cõmunitatibus, de quibus affertur arist.

¶ Ad quintam (ex parte diuine ꝓuidẽtie, z operationis immediate, z perfecti operis) dicitur, q̃ deꝰ perfecte ecclesie corꝑ? fecit, disposuit ac ordinauit: ita vt ordinatissimũ optime extet. z nihil oportunum desit illi. Et cum dicit, ergo est relictũ ecclesie remedium cõtra papã fidelẽ crimnosum &c. cõcedendum est. Sed cũ infert, ergo ecclesia potest illum incorrigibilẽ deponere, membũ illud abscidere z huiusmodi. respõdeꝛ q̃ est sophisma cõsequẽtis ac superiorius ad iuu inferi? affirmatiue: a ꝓuisione z remedio in communi ad hanc, ꝓuisionem seu hoc remedium, ac si nõ esset alia ꝓuisio z aliud remedium. Dicendũ est enim q̃ iesus christus altioris ordinis remedium reliquit in ecclesia ad repellendum sui ꝓprij vicarij incorrigibile scandalosum q̃ regimen.

¶ Ad cuius euidentiã sciendum est, q̃ sicut in naturalibus diuina sapia inferiora per media: z media ꝓ supmas causas scõas gubernat: ita in supnaturalibus (inter q̃ est ordo gratie fidei, z ecclesie super illa fundate) inferiora per media. z media ꝓ supemas causas secundas supernaturales gubernat. Rursus cum cause effectibus ꝓportionalitates sint, vt supiozib? effectib? supiores cãe rideãt, z inter causas scõas ꝓuidẽtia humana ecclesia autoritate fulta, inferiozis ordinis cã sit q̃s oratio, q̃ in supremo ordine secundarum causarum locata est a deo (quod ex eo patet q̃ tota creatura corꝑea z incorꝑea subiecta est illi) z ꝓuisio supra papã fidelem sit inter supremos effect? in eccl'ia: cõsequẽs est q̃ sapientissime deus dispposuit remedũ in ecclesia. s. fidelem papam nõ ꝓuidentiam humanam, cui subiecit reliquã ecclesie, sed oratiõẽ. ℣ Necesse est min? efficax causa secũda oratio ecclesie, ꝓ se petens nec cessaria ad salutẽ perseueꝛãter, q̃s ꝓuidẽtia humana: cũ constet q̃ cuiuslibet ꝑticularis ꝑsone oratio pia ꝑseuerãs, petẽs necessaria ad salutẽ, ꝓ se, est cã efficacissima z ifallibilis: vt diffuse habes in. iij. ptra. gen. a beato tho. ca. xcv. z. xcvj. Vñ si necessariũ est ad salutẽ ecclesie, q̃ papa talis auferat, sine dubio oratio sic cõditionata auferet illum de medio. Et si nõ est necessarium q̃ auferat, quid causamur bonum dominũ, qui negat q̃ volumus, z tribuit q̃ mallemus. Si est necessaria eius ablatio, nõ põt nõ auferri ab eo rogato, qui ꝓmisit q̃ nihil deesset timentibus eum. Si non est necessaria diuino iudicio, z tamẽ iudicio humano vtilis z necessaria creditur, cur ꝓponis te deo volenti illũ deponere? tu q̃s es, qui iudicas alienũ seruum, dño suo stat aut cadit ihesu christi vicarius. ℣ Nõ dico hoc ego, sed dñs, q̃ luc. xviij. docet q̃ deus multo magis q̃s homo facit cito vindictã electorum suorũ clamantium ad se. Constat enim ecclesiam electos claudere: z vindictam hãc, q̃ ipsi soli dño reseruata est, ab ipso ꝓe ceteris faciẽdã: nõ dormitat neq̃ dormit custodiens israel, qui nauicule fluctuanti quarta vigilia noctis ex oratione surgens subuenit; qui a sennacherib

Universidad de Deusto
Biblioteca

exercitu ezechiam liberauit,assueri cor mutauit, nabuchodonosor predicatorem suum fecit:anasiasium.ñ.oratione ecclesie percussit,leonem etiam papam(seu liberium apud alios)hylarij oratione subiecit:qui etiam omnia temporalia bona superadiecienda promisit:qui demum dedit nobis filium et omnia donauit cum illo.ſ Sed heu impletum quasi est illud.putasne filius hominis veniens,inueniet fidem in terra?nam prouisio istius tam excelse et tam efficacis cause secunde pro nihilo habetur. Oportet inquiunt prouidentia nostra puniri papam,non diuine prouidentie solli et orationibus relinqui.quare hoc dicunt,nisi q;puidētiā hūanā ꝑferūt oronū efficacie? ḡre hoc dicūt.nisi quia animalis homo non percipit que dei sunt?quare hoc dicunt,nisi quia didicerunt confidere in homine,? non in domino,? ponere carnem brachium suum?Quo fit vt si incorrigibilis existimetur quandoq; papa in propriis vitijs.manentes subditi quotidie murmurent de malo regimine,nullum'orationis remedium adhiberi procurantes:nisi forte,vt somniantes absq; fide,? facto,suo adimpleāt scripturas(quod scilicet propter peccata populi regnat hypocrita, officio sanctus,animo diabolus)? detur ac conseruetur rex in furore domini.Iram enim ? clementiam dei in manibus orationuz nostrarum eē spiritussanctus in psalmo testatur: Benedict⁹ de⁹ qui non amouit orationem meam ? misericordiam suaz a me.glo. quia non est amota oratio,securus esto,quia non auferetur misericordia.Verum ita stolidi sum⁹ vt nolimus orare vt debemus,et tamen velimus orationis fructum:nolimus scire et velim⁹ metere.Aut christiani non nominemur,aut christi prouisionem amplectamur:et sic phyneticū, furiosum, tyrannum,dilapidatorem corruptoremq; ecclesie(cum contingeret talem preesse)superabimus. Sed qui nos?met nō superam⁹ nostris orationibus(quia eas non vt decet agimus) quomodo conqueri possumus,quod aliorum malorum vitam non superamus oratio nib⁹, que non solū tectū non transeunt,sed nec orantiū capita ꝑpha penetrāt?Et qđ pei⁹ ē, oliz ꝛgrebat de⁹,ppls ḇ labijs me honorat,cor ātem eorum lōge ē a me.Tpe revelate gre,nec labijs honorat?quoniam nihil dicitur minus intelligibiliter quā diuinū offiū.nihil tam celeriter ꝓsoluit q̄ missa.Tps diuini officij ? misse, onerosum est valde:locutem autem ? negotia ac commoda sclaria distincte dsir et repetunt,? absq; tpis mēsura delectāt.ſ Unde concludit, q; aut abscissio pape fidei?? incorrigibil' post humana remedia est in veritate necessaria ad salutem ecclesie:? oro sit sine intermissione ab ecclesia.?sic hr certa,? multo celsior ac efficacior prouisio quam si authoritas deponendi humane eēt prouidentie delegata.Aut nō ē necessaria,vel nō sit oro vt dz:? tūc null⁹ ē? rele loc⁹,si i ſ necessarijs abest,ꝓuisio extermiatiua;q̄n nec hūana ꝓuidētia extra verā necessitatē deberet illa vti authoritate, ? eā hr̄et,vl si nosipsi ꝓcesso remedio efficaci nolum⁹ vti.Quāuis ēt nō sit abbreuiata man⁹ dñi,vt nō possit saluare citra oīmodaz necessitatē:nec aggrauate sint aures ei⁹,vt nō exaudiat citra necessitatē.sz iniquitates nre sūt.q̄ diuidūt iter nos ? deū nrz.? multas malas actiones in rectorib⁹ nris procurant:vt hiero. in ca. audacter.8.q.1.? greg.7.q.1.ca.ex merito dicunt. ¶Et si contra hec instet.Quia oratio cōe est remediū oīb⁹ occurrētib⁹ malis:i hac ātre ꝓpriū ḡrūt remedium,sicut ceteris rebus,vltra cōem cām ꝓpa assignāda ē.Asir,q; supme cāe q̄uis sint cāe cōes respectu inferiorum,sunt tamē ꝓprie respectu superiorum effectuum.? ppea oro q? eīter supmas cās sc̄as supnaturales respectu inferioꝝ ē cā cōis:respectu aūt sūmoꝝ effectuū,q̄uis ē exterminatio pape fidei,vt pote effect⁹ reseruat⁹ vo)ē cā ꝓpa ? remediū ꝓpium,vltra qđ sūt mlta alia hūana admincula.q̄ scripsit dns ioā. de turc.cre.in li.2.dē eccla.ca.106.ſ Cū his tñ oīb⁹ memēto quod pessim⁹ papa fidelis tolerat⁹ a deo,nō pōt totum corp⁹ ecclesie lficere,aut in gnicie ducere ? huiusmodi:vt argumēta autumāt in silitudinibus corꝑoꝝ ? huiusmodi. Nā deus nō pōt seipm negare:de quo scriptū est,fidelis deus,q̄ nō ḡmittet vos tētari supra id qđ potestis.sed faciet etiā cum tentatione prouentum.

¶Ad sextam.quātū ad gesta ꝯcilij ꝓstātiēſ.tam dcīm est.q; ꝯciliū perfectum secundum presentem statum ecclesie potest deponere icertum papā:nullus.n.fuit illo tpe certus papa.Quātuz ad gesta ꝯcilij basilieſ.ridet vlis eccla.q̄ eugeniū a ꝯcilio depositum adorauit et adorat vt papam,olim in persona sua,et post in successoꝛe nicolao,quem tpse eodem anno creauerat cardinalem.et sic bein ceps.Et hec responsio facti testatur quantum delirent, qui papam concilio submittunt.ſ Ad priscorum temporum gesta dicitur,quod licet multi legantur depositi pōtifices summi, aut non erant indubitati pontifices sum⁹i.aut de facto non legitime depositi sunt:vt in ca.103,secundi libri de ecclesia dominus ioan. detur.cre.manifestat diffuse.ſ Ad authoritatem glose,? plurium canonistarum sequentium illam,dicitur quod glosa est cōtra textū, quia textus excipit solam heresim.et ipsa leui ratione mota,extēdit ad omne crimen notoriū scandalizans incorrigibile:quia scilicet contumacia ē heresis.Cōstat enim q; lato vocabulo cōtumacia heresis dicitur,sicut? simonia:nec equiparanda est vere heresi,que mutat statum christianitatis.Et quamuis glo.quia sobrie loquitur dicens,credo ?c.mereatur veniam:assertores tamen illius documenti super illam se fundantes,quia contra antiquam fidei doctrinam tam leuiter mouentur:nescio excusare. Canonistarum autem authoritas in hac(quia principaliter est theologica)parua est,nec maioꝛ ratione super qua se fundant.non fit est de authoritate sanctorum,qui spiritusancto inspirati loquuti creduntur.Rursus secundum ipsosmet canonistas,in materia fidei magis standum est antiquorum quam modernoum authoritati, licet in his que iuris sunt,quanto iuniores tanto perspicaciores. Cum igitur hec sit materia fidei(quia immediatum opus dei nō ratione naturali,sed sola diuina reuelatione scibile.in questione est)consequens est,vt sanctorum authoritas sacre scripture intra omnibus conciliis ? theologorum vniuersitatibus,ac canonistis posterioub⁹,imo ⁊si modernis ponēdū sit. ¶Ad septimā ex predictis hūani iudicij.dicit,q; cōditiōes iudicij humani sunt duplices:quedā ex naturali iure vel diuino determiate q̄dā a iure positiuo. Inter quas hec est differentia:quia ille que sunt ex iure positiuo.non possunt in inuitum papam exerceri, quia non subest positiuo iuri. ille vero que sunt a naturali vel diuino iure,habent etiam locum in papa.Ex iure autem diuino statuta est forma iudicij humani circa hereticum,vt post primam et secundam monitionem euitetur:ac per hoc(vt dictum est)potest contingere,vt papa fidelis nunc,sed bis relapsus deponi possit ? debeat.Ex iure etiam nature est,vt homo videat que fouis sunt, ac per hoc propter actus manifeste hereticales ? verba manifeste serio heretica cognita ?c.sic facta et dicta.vt humano iudicio corde consentiente facta sint et dicta, iudicetur quis hereticus.Ex ipso quoque diuino iure est,vt in ore duorum vel trium stet omne verbum:vt patet matth.18. Et ex iure nature vnicuique contra se creditur si est sani capitis ?c.Unde ex non suspectis ?c.testibus cōuictus quis de damnata ? nota ?c.hereſi,here ticus iudicabitur,? simpliciter si sua sponte se confitetur hereticum quamuis coram deo mentiatur,iudicabitur heretic⁹. Ex iure ā positiuo contumax ? perseuerans per annuz,si quis alius est ciuitas hereticalis habuit,nō deponit papa.vñ petr⁹ apostolus,qui solo ṽbo negauit chm,q; fides ei⁹ nō defecit sed charitas(teste iesu christo dicente,ego rogaui ꝓ te,vt nō deficiat fides tua,conuersus a peccato negationis ei⁹ periurio quo perdidit charitate, confirmaturus istitut fres suos,nō deponēdus.Et ḥ imitari pres marcellinum(qui ēt solo exterioꝛi actu peccasse vr) deponendum non censuerunt.di.xxj.nūc autem.ſ Ex casibus autem in quibus pp ꝓditiones hūani iudicij iure diuoꝝ naturali determinatas papa in corde fidelis,coꝛā ecclesia ꝓ o infidelis deponit,nō constituit alius casus q̄ casus infidelitatis.Nā nihil refert esse a papatu rere sufficienter quod ita sit secundum humanum iudicium coīa ecclesia,q̄ nō videt nisi q̄ foris sunt.nec verum iudicium ab ecclesia exigit de⁹,q̄ naturam hois insp diuinū condidit.Uñ ex his nulla alia subectio pape ad concilium habetur.sed illa sola que dicta est,scilicet in casu heresis,ſ ut dicit.Et ric:Si sit catholicus.papam non iudicat vllus.

¶An in euentu aliquo papa sine culpa sua subsit ecclesie.ita qđ possit deponi. Cap.xxvij.

Promissa perficiantur.superest discutere an in aliquo euentu sine culpa pape,subsit papa ecclesie seu concilio vniuerso ita quod possit deponi. Inuenio quidem notatos ser casus.in quibus,ecclesia sine culpa quidem pape,sed non sine causa deponere potest papam. Primus est

cum coram vniuersali ecclesia testibus cōprobaret,q; papa q̄ diu tentus erat a saracenis iam obiit, ? concilio determinat nouū pape electionē:? sic fit,decernendo q; pro bono ecclesie etiā si viueret,ista nouus sit papa,potest enim ipm captiuū sine spe redituꝝ deponere.Secūdus est,cū ,ppter indispositionē corporalem(puta demētiam)esset inutilis,? concilij per eū cōgregatum dū sane mentis esset,decerneret alterū papā creādū.Tert⁹ est,q̄ cardinales oēs statim post canonicam electionē petri in papam mozrentur:ita q; nō possent publicare electionē:tunc ecclesia cum nō teneatur istum acceptare,aliū eligeꝛ:? sic istum deponeꝛ: quia duo simul esse non possunt.Quartus est,quando cardinales etiā viuentes nō possunt facere fidē de electione sua canonica in vnū: vt videtur accidisse in scismate magno ab vbano.vj.vsq; ad martinū.v,tunc ecclesia deponit nolentes renunciare:vt in cōcilio constan.factum est.Quintus est,quādo ꝓpter cōmunem errorem aut estimationem subditoum aut ipsoū malitiā generalē, presumitur q; nunq; p̄estabit obedientiā tali qui fuit rite electus in papam,alteri tamē nouū eligendo parati sunt obedire: vt si forte greci vellent ad vnitatem ecclesie redire,dummodo tolleretur papa tam existens,? nouus rite canonice crearetur.Et conferē hoc ex autoritate iuristarū,dicentiū religiosum professum posse vxoꝛē ducere ꝓ salute magne gentis aut conuersione ad fidem. Sextus est,quando papa verus iuramento vl̄ voto seipsum ad cessionē obligasset,sed differre,q; adimplere in scandalū populoū putātium ex tali facto pape,q; nec ipsi votis aut iuramentis propriis obligant:vt iohā.xxiij.fecisse vr in ꝓncipio cōcilij cōstantiensis.

Sed ex nullo euentu cōcilium posse deponere papam,ꝯ ex hoc haberi possit quod supra dictum est:scilicet q; euentus locum habent in his que humani iuris determiuationi subsunt:non in his que solius diuini sunt iuris(qualis est autoritas immediate a christo tradita, que ad depositionem fidelis pontificis exigitur)examinando tamen singulos idem apparebit inconcussum permanere. ¶In primo ita q; euentu de papa captiuo,duo tanguntur.primum retrogradus ordine est,q; nulla existente spe reditus,? nullo patente accessu.potest per concilium deponi. ¶Quod primitiue ecclesie gestis non consonat:quia petro seruato in carcere,? sine humana spe reditus ac accessus ad eum (quia inter tot milites vinctus cathenis,post tot custodias erat)non depositio tractabatur,sed oratio fiebat sine intermissione ab ecclesia ad deum pro eo:et sic per ecclesie orationem liberatus est.Secundum,q; constito per testes de morte, licet non ita fuerit,potest eligi alter.Et hoc non aliter verum est,q̄ q; constito per testes q; maritus marthe mortuus est,licite ipsa martha nubit alteri.filiosq; generat:? tamen aduciente primo marito,qui reuera non erat mortuus, ad primum maritum (qui solus est vere maritus)redire eam oportet, aliquin adultera esset.Sic namq; esset in casu hoc:redderetur quippe pape vxo sponsa sua.etiam non venienti(quia vbiq; presens est)? ex humano errore electus papa cessaret.ſ In secundo euentu de dementia perpetua,dicitur q; papa non potest deponi: sed si constat de dementia perpetua,cum sit mortuus vita rationali, secundum quaz homo est subiectum papatus,sine concilio generali posunt cardinales procedere ad alterius electionem: vtpote sede vacante in veritate non minus quam cum sedes vacat p remuntiationem.ſ In tertio euentu de morte omnium cardinaliū dicitur quod cum ecclesia videat solum que foris sunt,si electio pape non constat ecclesie sufficienter,tunc nullus est papa certus ecclesie et propterea ecclesia non deponit papam in foro sue,licet deponat papam in foro conscientie.Hoc autem non solum posse, sed debere ecclesiam facere,ex eo patet,quod ille posset eam decipere dicendo se electum,? tamen non esset. Unde euentus iste et quartus de defectu probationis,nihil aliud inferunt nisi quod papa incertus ecclesie potest deponi:quod gratis conceditur. Sed non est questio de hoc,sed de papa certo: paria enim apud ecclesiam sunt,non esse et non apparere.ſ In quinto euentu rebellionis communis,dicimꝰ quod quia non sunt facienda mala vt eueniant bona,nec periculis humanis subueniendum est vsq; patione diuine authoritatis.nec debent mali ex iniquitate reportare commodum cum iniuria innocentis, non potest papa deponi.Si em̄ boni faciāt quod i se est:et oratio vacēt sine intermissione omnem solicitudinem suam in eum proiscientes,cui est cura de ecclesia,impossibile est vt desit diuinum adiutoꝛium:scriptum est enim:timete dominum omnes sancti eius,quoniam nihil deest timentibus eum.ſ In sexto euentu dilate cessionis post votum et iuramentum,breuiter dicitur,quod licet ipse teneatur ex voto et iuramento cedere:ecclesia tamen non potest ipsum ad hoc cogere inuitum,quia potestatem coactiuam super fidelem papam non habet.Et bene hic caue:quia non valet argumentum: papa tenetur ad hoc,ergo potest ad illud per ecclesiam cogi.patet namq; quod tenetur ad solicite vigilandum, ad non fomicandum,et infinita alia,et tamen non potest cogi ab ecclesia: vt in ca.si papa.di.40.patet.Quibus autem scandalum prebetur de suo periurio et voto facto et alijs huiusmodi preueniens dominus dixit:super cathedram mosi sederunt scribe et pharisei: que dicunt facite,secundum vero opera eorum nolite facere. ¶Et sic patet,quod papa ordinaria potestate a iesu christo tanta donatus est,cum ipsius est institutus vicarius,vt ei apostoli, ecclesie singula membra et communitas subiecta sit,ipse vero soli ipsi iesu christo subiectus viuat,sicvt in nullo euentu nulloq; casu nisi heresis propie sumpte iudicari aut deponi possit,nisi ab ipso domino iesu christo. Pro cuius fide,ecclesia et apostolica sede hec ipso donante scripsi Rome die duodecimo octobris anno saluris.1511.etatis vero mee.43. Rogoq; lectores omnes,vt soli veritati intenti,passiones,sectas,paternas traditiones,casus,voluntarias glosas,omnemq; nebulam a mētis acie abiciant:? sic censores se exhibeant rectos. Ad dei,? glorioſe virginis marie, et apostolorum petri et pauli laudem et honorem. Amen.

¶Tractatus Thome de Vio Caietani: Cardinalis.s. Xisti de comparatione authoritatis pape ? concilij finis.

¶Ad Nicolaum a Flisco episcopū cardi.sabiñ.Thome de vio caietani,cardinalis.s.Xisti: de cōparata authoritate pape ? concilij apologia.

¶Prologus:in quo ratio,intentio ordoq; operis est.

Caritas Jesu christi,sanctoq; eius ecclie,romane in christo patri,protectoꝛi ? dñe, cogit me vitum periculosum, eneruatorem ecclesiastice potestatis,falsarium,adulatorem atq; blasphemum,ad hec quidem exemplum illius sequi.qui cum male diceretur nō maledicebat, ad obiecta autem contra doctrinam in opusculo de comparatione autoritatis papeꝛ et concilij per me edito,tueq; romane dominationi dicato contentam,pro veritate respondere. ¶Et licet plura obiecta sint:que a viris doctis(pro quibus solis opus illud scripsisse me ibi sum contestatus)facile soluerentur:quia tamen sapientibus et minus sapientibus debitoꝛes sumus.qui parati esse debemus omni poscenti nos rationē reddere de ea q̄ in nobis est fide, ideo responsiones iuxta obiectoum amplitudinem extendende sunt. Ulsus est autem conueniens ordo:si obiectiones iuxta ordinem capitulorum illius libelli afferantur atq; soluantur, erunt siquidem hec velut commentaria illius.ſ Rogo igitur impiis omnes:vt meminerint sermonis formalis ? subiecte materie:meditenturq; diutius,ante q̄ sententiam proferant:ne multiplicatis argumentis ꝓ gloria ingenij,res tanta de qua agitur,in disputationem dialecticam aut etiam sophisticam deducatur.ſ Et quoniam communia singulis,et radices ramis ꝓponi debent:ideo et latius et altius ſm vires repetenda sunt rei huiusmodi fundamenta. Sciendum ita q; est,q; cum iura positiua ab ecclesiastica sint condita potestate,? in q̄stione versēt ipsius autoritatis ecclesiastice subiectū: nō ex iure positiuo,sed naturali vel diuino,aut vtroq; veritas pēdet vt ex causa,a positiuo aūt iure vt a teste. Et ſm luminis mihi cōcessi facultatē duo sola sunt fundamēta(alterū iuris naturalis, alterū iuris diuini)in quibus vniuersa moles doctrine exrolletis

communitatem ecclesie supra papam in potestate, sic q papa sit illi subditus, sustinetur: que si enulla fuerint, ruent omnia. Primo igitur hec tractanda sunt sex capitulis: deinde singillatim singulis iuxta propositum ordinem respondendum.

¶ In quo fundamentum iuris nature examinatur. Caput. j.

Ex naturali igit̃ iure stabilitur autoritas cō munitatis ecclie supra papā: in hoc q de iure nature est, q cōmunitas pfecta ꝛ libera est, ad quā spectat prouidere sibi de principe: ꝛ tue ri se cōtra eum qñ in destructionem vtil potestate, et cogere, punire ac amouere illum qñ demeretur. Huic eñ puncipio si adiungak, q ecclia vniuersalis est cōmunitas pfecta ꝛ libera: ꝛ q ordo gratie institutus a iesu christo non tollit sed perficit naturam: manifeste concluditur, q ad ecclesiam vniuersalem spectat prouidere sibi de papa, ꝛ tueri se contra eum, ꝛ punire, ac etiā deponere illum, ꝛ vniuersaliter esse supra illum.

Hec ratio ꝗuis in ca. 27. soluta sit, ex eo q dñs iesus ecclesiam nō reliquit in hoc liberā: altius tñ eadē tractādo dicimus, q natura reginminis cum sit multiplex ex ipso nature fonte (nā quoddā naturaliter in vno, q̄ est naturale ca put cōmunicationis illius, resident: vt patet in regimine domus: cuius autoritas naturaliter in patrefamilias est, quoddam vero naturaliter in ipsa cōmunitate multitudinis manet: vt patet in re gimine ciuitatis secluso omni superaddito dñio) eccl'asticū regi men cuz domesticū ꝛ ciuile cōplectat (iuxta illud apli ad eph. 4. estis ciues sctōrum ꝛ domestici dei) ac p hoc altius q̄d sit, non ex diuine potentie immēsitate, nec ex diuine sapiētie, iustitie aut bo nitatis decētia (qñ non est impossibile apud deū omne verbum, nec dedecere deū potest quicq̄d vult) qualis nature sit, ꝫ ex ipsa natura facti cōtemplandū est. Sicut eñ domesticū regimē ꝛ politicū ex ipsis diffinimus, ita oportet eccl'asticū reginminis naturā ex seipso speculari. ℣ Et qñ naturalis ppagatio regiminis sicut ꝛ aliarū rerū, orte rei naturā ostendit, libet intueri q ecclia nō a singularibus aut a cōmunitate, ꝫ a capite homogeneo iesu xp̄o initiū sumpsit originis, pfectionis ꝛ potestatis, propter qō eccl'ie sue dixit toā. 15. nō vos me elegistis, sed ego elegi vos. ℣ Natura igit eccl'asticī reginminis ab ipsa sua natiuitate est: non vt in cō munitate sit, necvt a cōmunitate ad vnū vel plures deriuet (quē admodum accidit in regimine ciuili humano) sed vt in vno certo principe suapte natura sit. Et cum princeps iste vnus atq̄ idem dñs iesus heri hodie ꝛ in secula viuat ꝛ regnet, ꝫm naturalis iu ris consequentiam oportet, vt ad ipsum principē nō ad commu nitatē ecclesie spectet in sua absentia ordinare de vicario: non cō munitatis ecclesie (que vtpote serua nata, puncipandi iure caret) sed ipsius principis naturalis dñi communitatis eccl'ie. Et hoc ipsum saluator noster per semetipsum exequi dignatus est, dū pe trum apostolum solū instituit suū vicarium post resurrectionem ante ꝰ celos ascenderet: vt patet ioan. vlti. Relinquitur igitur q sicut princeps ecclesie nō a cōmunitate ecclesie naturaliter autoritatē habet, ita illius vicarius non ab ecclesie cōmunitate, sed a iesu christo autoritatē naturaliter habet. ¶ Patet ergo primo, q ecclesie cōmunitas ꝫm propriā naturam considerata, nō est talis nature, vt ad ipsam spectet mouidere sibi de principe: ac per hoc nec ad ipsaz spectat suapte natura punire, deponere ꝛ alia huius modi contra principē suum: q̄ serua (vt dictum est) nata est. ℣ Pa tet 2ō. q ecclesie cōmunitas ꝫm propriā naturā sumpta non est talis nature: vt ad ipsam spectet instituere aut destituere vicariuz sui principis, qui vocat papa. Et si ecclesie communitas potestā tem aliquam habet in disponendo de vicario principis, quecūq̄ sit illa, non habet illam ex sua natura, sed aliunde.

Ex his autē racile patet equlsum esse fundamentum iuris naturalis p̄o potestate ecclesie supra papā, qñ fal sum assumit dicēdo ecclesiaz esse cōmunitatem liberā quo ad ius puncipandi, licet sit summa libera libertate gratie: quin potius ex ipso nature iure supposita ecclesie natura, quam deus illi statuit, oppositum sequi monstratum est. Unde ordo gratie non tollit in ecclesia nature ordinem: qui ibi natus est esse. Non enim in eccle sia natus est esse ordo talis: vt ei⁹ sit ius puncipatus: ꝛ a gratie ordine tollitur: sed in ecclesia ex sua natura natus est ordo talis, vt ius puncipatus sit non in se, sed in dño suo naturali. Et hunc na ture ordinem in ecclesia, consequens est q gratia non tollat sed perficiat: et iesu christi sapientia disponens omnia suauiter com plectatur. ℣ Facilime quoq̄ patet ex hac radice prouenire, q oī que inducuntur conuenire alicui corpoi mystico ad ius puncip tus spectantia: non spectant ad cōmunitatem ecclesie ex sua na tura. Dico autem ad ius puncipatus spectantia: propter ea que ad priuatas personas spectant: vt vim vi repellere cum modera mine inculpate tutele, ꝛ auferre gladiuz de manu furiosi, ꝛ siquid eiusmodi est. hec siquidem discernendo non fallemur. ℣ Signum autem infallibile seruitutis ecclesie communitatis quo ad ius puncipatus est: q non potest sibīpsi regimen retinere, nec duo bus aut tribus committere, hec enim posse communitatem libe ram, manifestum est. Potest enim ꝛ per seipsam regere, potest et triumuiratum instituere, et alia huiusmodi, et ꝫm supra regem quem eligunt, quod ecclesiam non posse manifeste liquet: alio quin posset aut in pluribus simul locare potestatem iurisdictio nis pape, aut officium aliquod supra papam quo ad iurisdictio nem et regimen ecclesie instituere in vno vel pluribus suppositis. sic ꝛ a talibus nominandis, quod loco ipsius communitatis ecclesie ecclesiam ꝛ papā regeret. Quia igitur naturale ius fun datum supra ipsam ecclesie naturam, non instituit ecclesiaz supra iesu christi vicarium: perscrutandum est, an aliunde ex iure. ſ. diui no ecclesie communitas hoc habeat ius.

¶ In quo fundamentum iuris diuini examinatur: ꝛ p̄o quo ec clesia sumitur, cum dicitur, dic ecclesie. Caput. ij.

Et licet hoc a multis affirmetur: et in constan tienſi atq̄ basiliensi concilijs diffini tum sit, q ab ipso principe iesu christo ecclesie com munitas habet immediate potestatem supra papam ipsius principis vicarium: nullibi tamen in sacra scri ptura (in qua ius diuinum promulgatur) hoc haberi asseritur: nisi matthe. 18. vbi dominus ait: Si peccauerit in te frater tuus ꝛc. et subdit: Dic ecclesie: ꝛ si ecclesiam non audierit: sit tibi sicut ethnicus et publicanus. amen dico vobis quecunq̄ solueritis super terram, erunt soluta ꝛ in celo: et quecunq̄ ligaueritis super terram, erunt ligata ꝛ in celo. In his enim verbis patet q ecclesie, non alicui eius membro (ecclesia enim non aliquod membrum, sed collectionem eorum significat) datum est vt audiat, excom municet, liget ꝛ soluat omnem fratrem: et quecunq̄ super terram. Pluraliter quippe subiectum est, quecunq̄ solueritis: ad ostendam ecclesie autoritatem. ¶ Ex hoc textu apparet primo, q ecclesia habet immediate autoritatem a domino iesu christo. Per seipsum quippe hoc dixit ecclesie, non minus ꝗ petro cum dī xit: pasce oues meas ꝛ quicquid solueris super terram ꝛc. ℣ Ap paret secundo, q quicunq̄ vicarius principis huius sit frater cui iusq̄ fidelis (iuxta illud matt he. 23. omnes vos fratres estis) q si peccauerit in me, potest denunciari ecclesie: et procedi secundum subsequentia. ℣ Apparet tertio, quia eiusdem potestatis est esse ordinarium iudicem vicarij principis et aliorum singulorū mem brorum ecclesie ꝛ ordinare de illis, q ex hoc eodem textu ecclesie communitas instituta est simpliciter superior: ad ordinandum de vicario dñi ꝛ aliis ecclesie membris.

Hec ratio ꝗuis in capitulo. 9. illius libelli multipli citer tractata ac soluta sit: altius tamen et latius (si fieri a me potest) repetenda est: quia hinc omnia pen dent. Et quoniam principia cognoscimus ex terminis: examine mus primo quomodo oportet hic sumi ecclesiam quum dicitur, dic ecclesie: et si ecclesiam non audierit ꝛc. Oportet nanq̄ ser monem hunc verificari de ecclesia, aut vniuersaliter. ſ. de omni ecclesia: aut singulariter de ecclesia vniuersali: seu de ecclesia simpliciter, aut de alica determinata ecclesia, aut de ecclesia indistincte non determinando hanc vel illam. Cum enim sermo sit de ecclesia in actu audiendi ꝛ iudicandi, alius modus esse nō potest, quo de ecclesia hoc verificetur. Oportet enim aut omnibus, aut alicui ecclesie, aut toti vniuersali ecclesie competere iudicium hoc a domino traditum. ℣ Et quidem q non singu lariter de sola vniuersali ecclesia sermo sit, ex hoc conuincitur, q preceptum hoc domini de denunciatione peccantis proinde a me, non me obligat ad recurrendum ad vniuersalem eccle siam. Non enim oportet vt peccante in me fratre meo, et post habitos testes incorrigibiliter pernicioso, dicam concilio vni uersalis ecclesie: vt patet. Et tamen si sermo iste esset de to la vniuersali ecclesia, preceptum domini ad hoc obligaret: quia obligat ad dicendum ecclesie vniuersali iuxta hunc sensum,

Esset eñ sensus, si peccauerit in te frater tuus ꝛc. dic ecclesie vñ. Amplius, Si in hoc textu data est potestas ecclesie vniuersali, cū non sit ei data maior intensiue ptās ꝗ petro (vtriq̄ enim eadē potestas data est: dū vtriq̄ dicitur: q̄cunq̄ ligaueris vel solue ris super terram ꝛc.) quo ecclesie cōmas maiore sibi ꝗ petro po testatem iurisditionis vsurpate? Quo rursus christus eterna sa pientia duas equales intensiue potestates in ecclesia absq̄ tertia supra ambas instituit? mutuo eñ se impedient: cum par in parem non habeat imperiū. Quo perplexas reliquit oues, vel libertas: vt aut obediant cui volunt, aut neutri: aut vtriq̄ precipienti con traria simul? Nō igitur est sermo ꝓpīs textus de sola ecclesia vñ. ¶ Et p idē patet, q nō est sermo de ecclesia simpliciter: vt distin guitur contra ecclesiam talem (vtpura mediolanensem, bonomen sem ꝛc.) hoc enim nihil aliud est dicere, ꝗ q est sermo de ecclesia vniuersali, q̄ exclusum est. Et q nō est maior ratio de vna eccle sia ꝗ de alia, ideo patet q nō est sermo de aliqua ecclesia deter minate, nec de omni collectiue aut distributiue, ꝓpter p̄dictam rō nem: quia nō teneor deluciare oibus ecclesijs peccātē in me frez. Sed sermo est de ecclesia indistincte seu indefinite: ita q ecclesie datū est iudicium fratris peccātis nō determinādo hanc vel illā. Et qñ actiones sunt singularium: ꝛ actor sequitur fore rei. determinatur in quolibet ecclesia a fratre peccante: ad ecclesiā. ſ. fra tris peccantis. ℣ Ita q sensus literalis illius ter. est, si peccauerit in te frater tuus, dic eccl'ie illius: ꝛ si illā non audierit ꝛc. Et ad hoc proculdubio obligat ꝓceptum absq̄ vllo inconuenieti, ꝛ cōi animi cōceptione ac cōsuetudine ecclesie roboratur: disponit nāq̄ sic intellecta doctrina dñi, omnia suauiter. Nec fallaris male intel ligendo ecclesiam peccantis fratris: qñ ecclesia illius est nō sola sua propria, sed quecūq̄ alia iurisdictionē hñs super illā: vt patet.

¶ In quo discutit q̄d significet ecclesia cū dī. dic ecclesie. Ca. iij.

O hoc Rursus vocabulo ecclesie videtur esse quid significet in hoc textu, quum dici tur, dic ecclesie. Et tne in multitudine expositionum vagi estimemur, admittatur ecclesiam ꝓprie sumi pro conuocatione seu collectione fidelium. ℣ Datur autem isti q ecclesia hoc ſ. loco significat cōmunitatē fidelium non in seipsis, sed in ꝓlatis eorum, siue papa inter sit siue non. ℣ Sed q hic non sit sensus literalis, ex eo patet q in vna ꝛ eadez significatione oz intelligere in hoc textu ecclesie nomen respectu cuiuscūq̄ peccātis ecclesia sit. Quum eñ vt ex dictis patet, indi stincte dictum sit, dic ecclesie peccātis fratris (quam ille teneatur audire) ꝛ nō magis de vniuersali ꝗ particulari aut econtra, opor tet minuoce significare ecclesiam quum applicatur ad vniuersalē ꝗ quum applicatur ad particularem: vt patet. Cōstat autem q cū denunciandus est frater ecclesie mediol. siue ecclesie, non ꝓcipi tur a domino q̄ dicat ecclesie illius. ſ. communitati, siue ep̄o inter sit siue nō. Ergo cum ꝓcipitur dicendum ecclesie indistincte, nō intelligitur cōitas, siue caput velit esse siue non. ℣ Unde sciendū est, q̄ hz ex vi vocabuli dic ecclesie, significet dic conuocationi ꝓ culdubio fidelium: ex contextu tñ litere (q̄ subdit, amen dico vobis quecunq̄ solueritis sup terrā ꝛc.) sumit q nō de quacunq̄ conuoca tione fidelū, sed de autoritatiua intelligitur: alioquin conuocatio fidelū mediolan. sine eius plato haberet a dño potestatē iudicandi ꝛc. Perinde ergo est dic ecclesie, ꝛ dic autoritatiue conuocatio ni. Cōstat aūt inductiue in singulis ecclesijs, q autoritatiua cōuo catio nō est, vbi ꝓlatus illius cōuocationis deest: ig. ē nec autori tatiua cōuocatio oīm fideliū est, vbi oīm fideliū pastor ꝛ rector q̄ est papa, deest omnino. ſ. tā per se ꝗ p alium. Et est sermo de auto ritatiua conuocatione seu eccl'ia simpliciter ꝛ absolute, ꝛ non ꝫm q̄d, seu respectu huius: puta pape hereticī deponēdi, vel electōis future ꝛc. Inq̄rimus siquidē nūc supioritatē simpliciter ꝛ absolute. ¶ Explanatur aūt ampliꝰ q̄ dicimus. ſ. q in noie eccl'ie in hoc textu claudit illius eccl'ie ꝓlatus. Qui sinō includit ꝓlatus illius, oportet alterū duorū dicere: aut q cōmunitas fidelū in eccl'ia ali qua particulari habeat tñ inuitō ep̄o dño iurisdictionis pote statē excōmunicandi ꝛc. aut q nō de cōmunitate sit dictū, dic ec clesie, ꝛ similiter q nō est ei dictū, q̄cunq̄ solueritis sup terrā ꝛc. Sed ꝗa patet: q̄ eccl'ie data est autoritas, ꝛ si noie eccl'ie intelligit cōmunitas, ipsa cōmunitas velit nolit, ep̄i autoritatē habet: et si nō habet, relinquit q ipsa nō significatur eccl'ie noie hoc in loco. Primū aūt horū affirmari nō potest: secundū igit est verū. In cu ius signū, sacroꝝ doctoꝝ ei cōsonat glossa, dic ecclie. i. plato vt capiti cōuocationis. Iuxta hūc eteis sensum etiā ipse q̄ est papa, dicere potest crimē alterius eccl'ie. i. autoritatiue cōuocationi: vt nicolaus papa. xj. q. iij. ca. ꝓcipue, lothario regi comminādo scri bit. Nec obstat q ipsemet sit illius caput: q̄ hoc est p accidēs. ſ. q denuntiās ꝛ platus cōuocationis coincidāt in vnā ꝛ eandē perso nā. ℣ Et si bene cōtextus eu ꝛgelij notet, vbi vult dñs autoritatiuā cōuocationē adhiberi, in qua ex pluralitate cōuocatoꝝ cōcilij vi goꝛ et autoritate aūt prelati autoritas iudicij immineret. Propter q̄ etiā conuertit sermonē ab ecclesia ad ꝓlatos: cum eñ prius de ecclia dixisset, dic eccl'ie: ꝛ si illā nō audierit ꝛc. nō subdidit, amen dico vobis, quicq̄d solueritis ꝛc. nō subdidit, amen dico vobis, quicq̄d solueritis, insinuās p hoc cōmuni quidē cōuocatiōis cōcilio correctionē tractandā: platoꝝum aūt autoritate soluendū ligādūq̄ (iuxta cōclusa) p eccl'iam esse. ℣ Pluraliter aūt dixit solueritis, vel propter pluralitatē conuocatoꝝ ad tractandū ꝛ conciudendū, vel propter pluralitatē capitū in pluralibus eccle sijs, de quibus indistincte dixerat: dic ecclesie.

¶ In quo discutit, an dñs per illa verba matth. 18. dederit imme diate potestatem ecclesie: ꝛ q̄stum ei dederit. Caput quartum.

Quamus Aūt ex ecclie in hoc textu suppo sitione ꝛ significatione: manifestū sit, q ad eccl'iam vniuersalē nō restringit̄ pleni tudo liter a, sed q indistincte de ecclesia est sermo: adhuc ta men obscurū remanet: ꝛ ꝓterea declarādū: an dñs immediate dederit potestatē iurisdictōis ecclie indistincte, ꝛ q̄s tā autoritatē eidē dederit. ℣ Est aūt ratio obscuritatis in primo: q̄ si dñs dedit immediate potestatē iurisdictionis ecclie fratris peccantis in me: quū quelibet eccl'ia sit talis, sequit ꝗ q̄libet ec clesia habeat immediate ꝓtātem iurisdictionis a domino: quod non bene sonat: si autē nō dedit omni ecclesie fratris peccantis in me: quum non sit maior ratio de vna ꝗ de reliqua: nulli dedit in hoc textu: quod non admittitur. ℣ Nō autē obscuritatis in se cundo est: quia equalem potestatem cōtinent verba dicta in hoc textu ecclesie: ꝛ verba dicta petro, scilicet quecūq̄ ligaueritis su per terram, erunt ligata ꝛ in celo: ꝛ quecunq̄ solueritis super ter ram, erunt soluta ꝛ in celo. Non consonat autē equales esse in ec clesia dei potestates iurisdictionis non habentes in eadem ali quam terciam supra se: ꝓpriarum enim pluralitas mala est.

Principiū Autem huius claritatis sumēdum puto a destructione sensus opinati: vt vel sic veri tas elucescat. ℣ Dicēdū est ergo primo, q ip̄m dñm dare imedia te potestatē illam, quecūq̄ solueritis, cōmunitati vniuersalis ec clesie, repugnat ordini inter papā ꝛ eccl'iam: q̄ (vt dictum est) po nit duas equales intēsiue ptates iurisdictionis in ecclesia, nō ha bēres tertiā supra se in eadē ecclesia: a dño immediate ordinatas: scilicet cōmunitatis ecclesie vniuersalis: ꝛ pape. Ptz sc̄m ea ꝛ ter tiū matth. xvj. ꝛ matth. xviij. vbi (vt dictū est) eadē ꝛba vtriq̄ dicta leguñt. ℣ Et licet hoc sit ꝫm se inconuenies: maius tñ ostenditur: si attendam? quō xp̄s eterna sapientia, principatu um pluralitatē in ecclesia istituit, quo mutuo sese impedirēt due potestates: quō perplexe essent oues christi, vel libere cōtraria ꝓcipiēnb?: vt aut obedirent alteri ad libitum, aut neutri, aut vtriq̄ ad contraria, quod est impossibile. ℣ Et quod ampliꝰ est, si hec etiam ponere tur data immediate potestas vniuersa ecclesie, vnde sibi pote statem supra papā habētem equalē cōmunitas ecclesie, vēdica reret cū par in parē nō habeat imperium. Unū eñ ptās intensiue equa sit, qua rone eccl'ia supra papā, q̄ mēbū eius iurisdictionē haberet, q̄ dictū est: si peccauerit ꝛc. dic ecclesie: eadem ratione: quia ecclesia est ouile pape, q̄ dictū est: fiet vnum ouile, ꝛ vn? pas tor, papa supra ecclesie cōitatem iurisdictionē haberet, aut neu ter sup alterū. ¶ Dicendū est 2ō. q ip̄m dare immediate pote statem illā: q̄cūq̄ solueritis ꝛc. cōmunitati cuiuscūq̄ ecclie, repu gnat consuetudini eccl'ie (ꝛ est semp sermo de cōitate eccl'ie vt ad uersarij intelligunt: ꝛ siue ꝓlat? ad sit, siue nō omnino). Ptz hoc ex cōi ecclesie consuetudine, qua talis cōitas inuito suo ep̄o ꝛ papa nō p̄t absoluere ꝛ ligare: que tñ posset, si a dño immediate ha beret potestatē cōitas cuiuscūq̄ eccl'ie. ¶ Dicendū est tertio, q ip̄m dare immediate illā ptātē: q̄cunq̄ solueritis sup terrā, erit ꝛc. in sua amplitudine vt sonat, cuicunq̄ ecclesie autorizate ꝓpio capi te. nisi cuius ꝓprium caput est papa repugnat ecclesiarum ordi ni essentiali: ꝛ earum professioni. Ordini quidē: quia si ex hoc lo co summa autoritas cuicunq̄ ecclesie autorizate ꝓpio capite (vt dominus loquitur) indistincte data asseritur a domino imme diate, oportet dicere duo, primo q̄libet eccl'ia immediate habet

Universidad de Deusto
Biblioteca

autoritatē a dño.secūdo,q̄ ꝯlibet ecclesia habet equalē intēsiue a dño potestatē iurisdictionis:cuius extēsiue vna excedat alterā, ꝛ vniuersalis ecclesia oēs.Et cōuincit sequela vt iusq̄:q̄ ecclesie indistincte,immediate ꝛ equaliter datū est(vt patet in litera et ex dictis)ꝛ nō magis vni q̄ alteri:vt patet ibidē.Et ex hoc sequitur vlterius vtraq̄ pars contradictionis.s.q̄ vna eccl'ia est superior simpliciter ꝛ nō est supior simpliciter altera.Nā ex eo q̄ ꝯlibet ecclesia habet a dño in suos potestatē,sequit q̄ eccl'a vna,puta vniuersalis est superior simpliciter qualibet eccl'a particulari(vpote eius mēbro)ac,q̄ hoc potest disponere ꝛ ordinare de illa:ꝛ ordinare aliq̄d de illius potestate,irritādo si secus factū fuerit.Ex eo vero q̄ ꝯlibet ecclesia habet a dño immediate potestatē equalē intēsiue,sequit q̄ eccl'a vniuersalis nō potest aliquid subtrahere potestati iurisdictionis ecclie particularis:potestas.n.data alicui a principe,nō potest ab inferiori auferri.Et cōsequēter sequitur,q̄ eccl'a vniuersalis nō est simpliciter superior fm potestatē iurisdictionis respectu ecclie particularis:supiorit.n. potestatis iurisdictiōis simpliciter est posse irritare inferioris actū.si hoc faciat.Reliqua inconuenientia q̄ sequunt ex equalitate intēsiua potestatis iurisdictionis in qualibet eccl'a(vtputa q̄ subditus non teneat magis vniuersali q̄s particulari obedire,q̄ par in parē habet imperiū,q̄ q̄cq̄ ab vna fit,a reliqua potest impediri,ꝛ reliqua)viris mediocriter doctis relinquo deducenda.¶ Professioni aūt ecclesiarum hoc repugnat:q̄ papa reseruante vel prohibente ꝛc.ecclesie relique potestatem iurisdictionis in reseruatis prohibitis ꝛc.se non habere confitent:quod non vere dicerent si illam potestatem a dño immediate accepissent.Et est sermo sem per in huiusmodi de dare ordinario iure potestatem.

Ex quibus oibus collige,quū hec potestas tam ampla soli petri eccl'e cōueniat,ꝛ hec verba nō soli petri eccl'e dicta sint,q̄ p hec verba aut nulla ordinaria potestas iurisdictiōis data est,aut nō tā ampla vt est illa data petro. Et vere sic est.Verba siq̄dē dñi manifeste cōtinēt potestatē iurisdictiōis in eccl'ia(nec hoc vertēdū est in dubiū)sed nō cōtinēt q̄ p ipsa data sit a dño talis potestas:vt discurrēdo p singula,ꝛ ratione manifestat.¶ Discurrēdo q̄dē p singula:mā p illud ꝟbum, dic ecclesie,nulla dat ptās,ꝫ pcipit denuntiatio.pinde.n.est,dic ecclesie,ac dic iudici:vbi ꝫ non dari iurisdictionez,sed pcipi denunciationem.Per illud vero,si eccl'ā non audierit,sit tibi sicut ethnicus ꝛ publicanus:quum pinde sit,ac si iudicem non audierit sit tibi sicut ethnicus ꝛ publicanus:manifeste ꝫ nullam dari potestatem,sed in casu pertinacie euitationez illius a dño indici. Per illud demū,amē dico vobis,q̄cunq̄ solueritis ꝛc.nulla etiam dari tunc potestatem ex eo patet,q̄ nec petro exeisdē verbis (quicquid solueris ꝛc.)vlla data est tunc potestas:sed post resurrectionem dñi,quum dictum ei est:pasce oues meas.

¶ Ratione aūt.Nam potestas iurisdictionis contenta in his dñi verbis,aut est data tunc ecclesie,cui dñs loquitur,aut non est data tūc:inter hec.n.cū contradictone opponant,non dat medium. Si non,habeē intentū.Si est data tunc ecclesie,ergo cuilibet collectioni seu conuocationi fideliū,cui ecclesie nomē vere cōuenit, data est a dño immediate potestas illa iurisdictiōis:hoc aūt spectat ad heresim pauperū de lugduno,dicentiū q̄ vbi sunt fideles congregati in noīe dñi,ibi est potestas,eo q̄ potestas sequit scitatem psone:solū.n.differt ab ea fm vnum ꝛ multa.Sequela aūt patet:q̄ dñs indistincte de ecclesia loquens,ad ꝯcunq̄ eccl'iam peccātis fratris preceptū sententiamq̄ extendit.Cōstat aūt collectionē seu conuocationē fidelium sine prelato aliquo inter eos ecclesie nomē vere habere.¶ Et confirmat q̄ de talium collectione oporteat istos cognoscere ecclesiā ibi dici:q̄ quod est,non fit,ꝛ habenti non dat q̄ habet.si ergo ecclesia per hec fit habens potestatem,ipsa non habet illā.ergo illa collectio in sermone est q̄ non habet autoritatem,sed hinc accipit.Et cum non sit maior ratio de vna ꝯ de alia:sequitur idē q̄ puius.s.q̄ quelibet fideliū collectio a dño hinc habuerit autoritatem iurisdictionis.¶ Si dicatur,q̄ ecclesie nomine intelligitur hic collectio fidelium autorizata:tūc currit ratio puius dicta de ordine essentiali ecclesiarum.Et obstat ipsum dare:quia habenti non datur:ꝛ quod est potestatē habens non fit potestatem habens.

Quia igitur ex predictis patet,q̄ autoritas iurisdictionis in verbis dñi continetur:ꝛ non est per hec verba data:dicendum est,q̄ per hec verba dñs vltra preceptum de correctione fraterna,denuntiatione illius q̄ ordine,efficaciam ecclesiastice potestatis iurisdictionis ad literam expressit per illa verba,q̄ ecclesiam non audierit ꝛc.ꝛ q̄cunq̄ solueritis super terram ꝛc. ostendit.n.tāte efficacie ecclesie esse sententiā:vt indubie a nobis seruanda,ꝛ in celo rata sit.Et hoc solum p illa verba dñs fecit:potestatem.n.ecclesie alis supponebat.¶ Et potest admitti q̄ ꝛ illā per illa verba.q̄cunq̄ solueritis,sed ad vtrūq̄ horum.s.q̄ potestas supposita est ꝛ promissa,sat est,si q̄cq̄ data est.et similiter quo ad modū.si mediate vel immediate data est.Petro siquidē, ac p hoc eius eccl'ie immediate potestatē dedit post resurrectionem dicens:pasce oues meas,reliqs vero ecclesijs mediante petro fm cursum ordinarium:cuius dispensatiue mediantibus aliis aplis:quibus potest cōcedi hoc esse pmissus.¶ Est ergo sensus literalis verboū dñi.q̄ tanta esset futura ecclesie cuiusq̄ autoritas potestas in sibi subditis vt sū:vt sententia eius ꝛ coram hominibus ꝛ in celo esset valida.Et hic sensus est amplectendus:vpote cui omnia cōsonant:ꝛ series textus,ꝛ sensus verboū,ꝛ autoritates sanctoū,ꝛ consuetudo ecclesie,ꝛ euitatio omniū inconueniētium:q̄ omnia propter iam dicta hic ꝛ in sequēti loco illo prosequenda omitto.Satis esū patere puto hec:ꝛ q̄ promissioni dñi sufficiat exhibitio quam mediante petro ordinarie:et mediantibus aliis apostolis per viam legationis omnibus ecclesijs fecit.

¶ Quomodo ecclesia habeat potestatem iurisdictionis que in verbis domini continetur:an scilicet ratione sue totalitatis,an ratione partis. Capitulum quintum.

Quia autem cōstat ecclesiā de qua dñs loquitur,habere potestatē iurisdictionis:ꝯ tumcūq̄ per illa verba non sit ei data,ꝛ varijs modis intelligi hoc potest:opportunum videtur discurere modum,q̄ potestas iurisdictionis est in ecclesia.¶ Sciendum igitur est,q̄ dupliciter potest intelligi ecclesia ad literam cui peccatum fratris peccantis dicendum mandat dominus,habere potestatem iurisdictionis in foro exteriori,de quo est sermo)iuxta duos modos quibus de ecclesia,q̄ quoddam totū significat,aliquid verificatur.primo ratione partis,secundo ratione ipsius totalitatis seu totius.Sicut de homine,qui etiam quoddā totū est,dicimus q̄ videt q̄ audit ꝛc.ꝛ verificatur ratione partis:q̄ videt per oculū,audit p aurem ꝛc.ꝛ tamen dicimus de eodē,q̄ pfectiuum est a alium:q̄ est animal politicum ꝛ huiusmodi:ꝛ verificatur ratione ipsius totius:vt patet. Et quidem q̄ de ecclesia ratione partis(puta capitis)verificatur q̄ habet potestatem iurisdictionis soluendi ꝛ ligandi in foro exteriori,dubiū non est,ꝛ ſ solū(vt probabilē amplius)ad literam verificari potest sermo euangelij,q̄ ecclesia habeat potestatem.Q̄ autē de ecclesia ratione ipsius totius hoc verificet,multipliciter imaginari potest.Primo accipiēdo ecclesiam quasi totum homogeneū.i.similis nature p totum.prout ecclesia est collectio fidelium:oēs em fideles mētā fideles,vnius sunt nature.¶ Et sic esset sensus,q̄ ecclesia.i. collectio fideliū habet potestatē iurisdictionis ꝛc.¶ Et si in hoc sensu intelligat,dic ecclesie,sequit q̄ cū in fide nō sit differentia seruꝰ ꝛ statuꝰ,q̄ ecclesia laicoū ꝛ feminarū haberet iurisdictionē in foro exteriori.¶ Et tenet sequela,tum q̄ oēs fideles sunt eiusdē nature.tum q̄ si contingat in aliqua eccl'ia monarchi clericos oēs,remanet ibi vere ecclesia in hoc sensu.i. collectio fideliū ꝛ consequēter fm istā phātasiam illa haberet potestatem excommunicandi.Imo si dñi considerēt sumendo ecclesiā vt totū homogeneū:qui fides sola est eius natura,accidit illi toti,q̄ aliqua eius pars sit status clericalis:q̄ in illo toto vt sic potestas spiritualis,secūdo ergo,potē intelligi sumendo ecclesiā vt totū eterogeneum.i.dissimilis nature:prout ecclesia constat ex olbus membris officialibus(puta epo,sacerdote diacono,vel aliis quomodolibet assignandis membris)hoc est totū est quasi corpus constans ex oculis,manibus ꝛc.¶ Et sic esset sensus,dic ecclesie.i. congregationi integre mēbrorum ecclesie.¶ Et si in hoc sensu intelligat,q̄ ipsum totum ratione sue totalitatis habet potestatē iurisdictionis,obstant tria,primo q̄ qualis potestas intensiue ponerentur in qualibet ecclesia:q̄nyma tñ potestas a dño nominata est:ꝛ non magis de vna ꝯ de alia ecclesia:vt patet in litera:ꝛ ex antedictis. secundo q̄ esset maior intensiue potestas in ecclesia quam illa, quodcunq̄ ligaueris super terram ꝛc.¶ Et tenet sequela:q̄ potestas totius ecclesie ratione sue totalitatis ponitur superior etiam respectu papatus. Falsitas autem consequentis patet etiam ex verbis domini eadem verba replicantis,que petro dixerat:scilicet quecunq̄ solueritis super terram,tertio quod non esset data

tpo immediate Matth.xviij.qō tñ est totum fundamētū istoꝝ.Et tenet sequela:q̄ tunc non erat institutū sacramentū ordinis:q̄ cōstat esse institutum simul cum eucharistie sacramento,pridie q̄ dñs pateretur.Nō igitur dedit dñs tunc ecclesie.i.communitati sacerdotum diaconoꝝ ꝛ eporum(qui integrant generale concilium) potestatem iurisdictionis:q̄ nō erāt sacerdotes.nec diaconi,nec episcopi.nec clerici:nō enī adhuc aūt nihil datur.¶ Et si dicatur q̄ dñs tunc non dedit:sed promisit se datum in illis verbis:quecunq̄ alligaueritis ꝛc.Habeo intentum q̄ nullibi in sacra scriptura habetur,q̄ dñs per semetipsum immediate ecclesie cōmunitati potestatem iurisdictionis dedit.¶ Et si instetur:q̄ quod promisit seruauit.Patet responsio,q̄ non promisit per semetipsum immediate se datum(vt patet in litera)ꝛ ideo non oportet,q̄ hoc obseruauerit:satis namq̄ fecisset promissioni sue,sicut in veritate de facto verificauit illa verba sua mediante petro in vniuersis ecclesijs.¶ Qō igitur de ecclesie communitate quomodolibet sumat,non verificantur rationes sue totalitatis verba dñi matth.18.in q̄bus totum fit fundamentum ex autoritate scripture,ꝛ tota aduersariorum opinio stat in hoc,q̄ communitas ecclesie ratione sue totalitatis habet potestatem immediate a dño:consequens est vt verba domini verificentur de ecclesia ratione partis (puta capitis) vt predictum est.Et propterea communis animi conceptio fidelium est,dic ecclesie.i.prelato ecclesiastico ratione cuius ecclesia ipsam potestatem habet.

¶ Quemodo potest(condescendendo multorum sensui) intelligi q̄ ecclesia ratione sue totalitatis habere potest ꝛ habet quandoq̄ potestatem aliquam iurisdictionis. Caput.vj.

Obseruandum quoq̄ est,ne fallamur,videntes quandoq̄ autoritatem iurisdictionis ecclesiastice in ecclesia ratione sue totalitatis:ꝛ propterea falsa iudicemus predicta. Hoc enim docuimus aut docemus nō conuenire ecclesie potestatē quandoq̄ ratione sue totalitatis:sed sic non esse datam a dño iesu christo immediate per illa verba matthe.18. Non nego enim q̄ episcopi orientales conuenientes,possint simul quasi vnum corpus ꝛ vnam autoritatem ex suis conficere,sentiam singulos subiciendo illi:ꝛ sic illa potestas in toto illo corpore ratione sue totalitatis existens,statuet supra illas ecclesias, actusq̄s iurisdictionis exercebit.Sed tamen nihil poterit illa potestas,nisi quod ex potestatibus singulis ꝛ illarum subiectis confingere potest.Propter quod si esset aliquid reseruatum ro.pontifici,non posset potestas illa absoluere ab illo.¶ Et similiter omnes vniuersi orbis prelati,mortuo summo pontifi.vel sine illo,si comenirent communicando in vnum corpus ꝛ unanimes in constituendo,constituerent in tota synodo illa potestatem vnam super omnes ecclesias,his tamen exceptis,que summi pontifi.sunt propria. Simili quoq̄ modo quum papa cum reliquis prelatis obis concilium celebrando simul cum eis constituit,absolut dānat ꝛc.communicando cum alijs quasi vnus ex eis facere videtur.In his enim omnibus ꝛ similibus non est aliqua potestas immediate data a domino iesu christo ipsi communitati primo nec est aliqua extranea potestas a potestatibꝰ ptialibus:sed velut potestas totalis consurgēs ex partialibus.¶ Quemadmodū em in naturalibꝰ inuenitur differre forma a forma dupliciter:scilicet vna forma separata ab alia:vt forma solis a formis mixtorum:et vt forma totius a forma partis,vt humanitas ab anima hominis, ita potestas pape differt ab alijs primo modo:et potestas synodi differt ab his ex quibus accumulatur.secundo modo.Et isia potestas in tota synodo p viam cōmunionis seu accumulatiōis in cōmuni a singulis ptibus liberalius vel minus liberalꝰ,prout partibus ꝛ precipue principi videtur,qui nūq̄ totam suam autoritatem accumulare in communi intelligit.sed ꝯtum ad illa tractanda expedit.In cuius signum non intelligit se subijcere synodi potestati coactiue:ꝯ tuncunq̄ statutis synodi consentiat,cum omnibus omnibus ecclesie personis.¶ Et ex hoc patet,q̄ si tota ecclesia seclusō papa aliquem preficeret cure ecclesie,ille esset subditus pape,nec posset a casu papali absoluere:quod non esset. si ecclesia haberet vniuersalem ꝛ plenam potestatem immediate a christo ratiōe sue totalitatis seclusō papa.Et similiter papa potest ꝯtum est ex potestatis autoritate,tollere statuta concilij generalis etiam de consensu ꝛ autoritate sua facta:quod non esset. si ecclesia integra ratione sue totalitatis haberet potestatem vniuersalem ꝛ plenam a domino Jesu christo.¶ Ex omnibus autem dictis euulsam iam esse radicem ex iure diuino opinatam potestatis ecclesie supra papam,liquido apparet.

Apologie secunda pars.

Est cum vtriusq̄ iuris:naturalis scilicet et diuini fundamentum ademptum sit:ad singula obiecta descendendum est. Caput j.

In capite tertio illius libelli dominum ordinasse sic ecclesie regimen:vt petrum summum pontificem instituerit,a quo via ordinaria in reliquum ecclesie potestas deriuaret:et q̄ ipse dominus via preuentionis gratuite apostolis alijs potestatem dedit.

Obiicitur contra. In ecclesia fuit potestas electiua pape:ante q̄ petrus fuerit papa:ergo cum maiori apparentia diceretur christum cum fecit petrum summum pont. preuenisse ecclesiam:et id ex gratia petro contulisse quod ecclesia potuisset ordinare ex christi institutione,ꝯ q̄ preuenerit petrum dando apostolis potestatem. Antecedens probatur:quia potestas electiua est in ecclesia a christo Matth.xviij.ꝛc.

Respondeo Quod assumptum est falsum:nam cum electio pape sit vicarij principis electio, et ordinarie electio vicarij vniuscuiusq̄ principis viui et presentis spectet ad ipsum principem,consequens est,vt cum dominus vsq̄ in diem ascensionis vt princeps presens fuerit in ecclesia, ad ipsum ordinarie spectabat tunc electio sui vicarij.¶ Nec q̄q̄ inuenitur quod in Matth.xviij. nec alibi dominus dederit ecclesie iusq̄ eligendi suum vicarium ipso presente.Unde dominus non preueniendo,sed instituendo ꝛ exequendo q̄ promiserat Matth. xvj.tibi dabo claues regni celorum ꝛc,ꝛ ioan.x.fiet vnum ouile et vnus pastor.petrus papam et papatum simul instituit.Rursus(vt per antedicta patet)Matth.xviij.potestas electiua pape non est data ecclesie.Quomodo autem et vnde potestas electiua pape sit in ecclesia,inferius in ca.xxij.dicetur.¶ Et aduerte hic, quod preuentio quam,ego dixi,super ipsius ecclesie et sanctorum determinatione fundatur.Quod enim a petro ordinarie potestas in reliquum ecclesie corpus deriuanda sit,leo in ca.ita dominus di.xix.manifestat.Quod etiam dominus ipsum ordinaria via instituerit,ex hoc quod non ipsum solum:sed in ipso omnes successores suos instituit habetur:hoc enim statuentis non preuenientis est:sicut per oppositum,quia reliquos apostolos in propijs tantum personis:ꝛ non in successoribus suis legatos vniuersales fecit,ad preuentionem gratuitam spectat.Hec enim ecclesia fatetur.petri solius successorem vniuersali potestate cognoscens.¶ Et per hoc etiam paret non fuisse in ecclesia ante institutum petrum papam,potestatem electiuam pape.Nam tantam potestatem habet nunc ꝯtam tunc:quum papa non posit illam auferre,et dominus qui instituendo dederat,eam statim non diminuerit preueniendo secundum illos in institutione petri.Quemadmodum igitur poterat tunc quemlibet alium episcopum in papam eligere,ita mortuo petro qui ex gratia factus fuerat a principe, potest alium episcopum ꝯ romanum papam instituere. Et sic romo.pontifex recognoscere debet se prelatum ceteris ab ecclesia, hoc illi concedente,non auferendo saltem:cuius tamen oppositum docet pelagius in ca. quius.distin.xxj. Sancta ro.ecclesia catholica et apostolica,nullis synodicis constitutis ceteris ecclesijs prelata est,sed euangelica voce domini et saluatoris primatum obtinuit.¶ Amplius. Si dominus immediate dedit hanc potestatem electiuam pape vniuersali ecclesie,qua presumptione clerus romanus et populus eius ꝛc. vsurpauerunt sibi hanc potestatem electiuam pape tanto tempore anteq̄ instituum aut approbatum fuerit per generale concilium de electoribus qua conscientia tot sancti viri,electionem toti ecclesie a christo commissam irrequisitis alijs a paucissimis tractauerunt,fecerunt,acceptauerunt,exercuerunt. Sed de his latius erit sermo.Hec autem dicta sunt ad ostendendam falsitatem assumpti in hac obiectione.

Diri in ca. ſexto eiuſdē, q̄ ſi aliquis eſſet ſuia ioā. xē. Sed obiō ꝺdictiōis ,ppue in cap. 13. tractabitur. ¶ Cap. iij.

Diri in ca. ſexto eiuſdē, papā eſſe caput eccl̄ie vniuerſalis: nō ſolum ſingulorum membrorū: vt inimici veritatis gloſſant.

Obiȝcitur contra hoc dupliciter. Primo, q̄ falſum eſt papā eē caput eccleſie vniuerſalis collectiue ſumpte. ℣ Tum, qm eccleſia non eſt petri, ſed chriſti: iuxta illud matth. 16. ſuper hanc petram edificabo eccleſiaz meā. non tuā. Tū, quia papa eſt miniſter eccleſie, non dominus: eccleſia autē eſt cui miniſtratur: ac per hoc maior: iuxta dictū ſaluatoris: maior eſt qui recumbit, quā qui miniſtrat. ℣ Tum, quia omnes autoritates dicentes papā eſſe caput eccleſie, intelliguntur de eccleſia pro ſingulis eccleſiis particularibus, reſpectu quoz eſt caput miniſteriale: z nō pro tota eccl̄ia collectiue. ¶ Secundo, quia licet concedatur petrū eſſe caput miniſteriale etiā totius eccleſie vniuerſalis: non tñ oportet omnē proprietatē capitis in eo ſaluari: z ſpecialiter ſuperioritatē in autoritate reſpectu totiꝰ reſidui. Et hoc precipue, quia tota eccleſia non dicit̄ corpus petri: ſed corpus chriſti: vt patet ad rom. 12. ℣ Et confirmatur hoc, quia rex dicit̄ caput regni: nontñ propterea eſt regno congregato ſuperior: ſed qualibet eius parte.

Rn̄deo. Et ad primi quidē probationē primā, q̄ eccleſiā non eſſe petri ſed chriſti, non arguit petrū nō eſſe caput eius: ſed petrū non eſſe caput illius ex ſe, ſed loco chriſti: vt patet. ℣ Ad ſecundā vero probationē, q̄ petrū eſſe miniſtrū eccleſie vt cui miniſtrat, non eſt eſſe inferioꝛē poteſtate, ſed exercitio: vnde ipſe dominus de ſeipſo dicit, q̄ venit miniſtrare: z papa vocat ſe ſeruū ſeruoꝝ dei: z ſic eſt in veritate. Eccleſiā autē eſſe maiorē papa vt finis eſt maior eo quod eſt ad finē, verificatur q̄ eſt eſſe melius: in his em̄ que nō mole magna ſunt, idē eſt maius qꝺ melius ſecundū auguſt. papatus ſiquidē eſt propter eccleſiā, z nō e contrario. Unde ex hoc, q̄ papa non eſt dominus ſed miniſter, z eccleſia maior bonitate z nobilitate, nihil habetur contra poteſtatē capitis, contra quā tenditur. ℣ Ad gloſſam demū cōmunē, dicitur q̄ licet multe autoritates poſſent ſic gloſſari, non omnes tamē ſunt illius capaces: vt in libro oſtenſum eſt. ¶ Ad ſecundū autē dicitur, q̄ eccleſiā non eſſe corpus petri, ſed chriſti, verū eſt: quia chriſtus non ſolū caput myſticū eius, ſed myſticuz ſuppoſitum ipſius eſt: vt patet ad epheſ. 1. Ubi de chriſto duo dīr. l. q̄ eſt caput eccleſie: z q̄ eccleſia eſt corpus eius. Et prime ad cor. 12. expreſſe dicitur. ſicut n. vnū corpus eſt, z multa mēbra habet, omnia autē mēbra corporis cū ſint multa: vnū tamen corpus ſunt: ita z chriſtus. Ex hoc aūt, q̄ eccleſia eſt corpus chriſti z non petri: non ſequitur q̄ petrus non ſit caput loco chriſti: ſed q̄ petri. s non ſit ille qui operatur per mēbra huius corporis, ſed chriſtus: qui per petrū z ceteros operatur. Et ſimiliter non ſequitur: q̄ illud caput loco chriſti non ſit ſuperius autoritate reſiduo corporis chriſti: vt manifeſte liquet. ℣ Ad confirmationem dicitur dupliciter. Primo q̄ nullus dicit: q̄ ex eſſe qualitercunq̄ caput alicuius multitudinis, ſequatur poteſtas iuriſdictionis ſuper illa multitudine: cū multipliciter aliquid poſſit dici caput alterius metaphoice, papa aūt eſt ſic caput. q̄ eſt paſtor, epiſcopus, z rector totius eccleſie: z non ſolū ſingulariū: vt autoritatibus z ratione ibi probatū eſt. ℣ Dicitur ſecundo, q̄ ſicut rex eſt caput regni: ita ſuperior eo. z propterea rex qui dependet a regno collectiue, non eſt caput illius: z ideo non eſt ſuperior eo. ſed ſingulis partibus. Rex autē qui etiā a regno collectiue non dependet (vt eſt rex regum) eſt caput etiā totius congregati, z ſuperior eo. Unde arguere ab eſſe caput in rege dependente a regno, ad eſſe caput in papa, non eſt rectū. eo q̄ papa non dependet a regno eccleſie, nec vices eccleſie gerit ſicut rex talis vices regni: ſed ſolius ieſu chriſti vicarius eſt.

Diri in eodē ca. 6. q̄ poteſtas electiua ipſius pape in pape poteſtate eſt. Sed q̄ in ca. xvij. latius tractatur ubidem obiecta ſoluentur. Caput tertium.

Diri in eodē ca. 6. q̄ non eſt maioris autoritatis cōciliū autoꝛizatū a papa, quā ipſe papa.

Obiȝcitur cōtra. Primo ex gloſſa i ca. legimus. 93. di. Sancta concilij generalis preiudicant ſtatutis pape, ſi contradicant. ℣ Secundo, quia conſtitutio calcedonenſis concilij prevaluit reclamationi leonis de conſtantinopolitana ſede: vt patet in ca. antiqua. de priuilegijs. z 22. di. renouantes. ℣ Tertio, quia conſuetudo generalis eccleſie pontificale ſtatutū abrogat.

Rn̄ſpōdeo. Et de gloſſa primo dico. q̄ ipſamet nō aſſeruit dicit illā ſentētiā, ſed argumētū ad illā dicit: vt patet etiā ex ſeipſa in ca. nemo. q. 9. ad quā ſe remittit. ℣ Secundo dicitur, q̄ verificatur de ſtatuto concilij ſuper uenientis ſtatuto pape: quoniā quēadmodū ipſemet papa ius condendo priori contrariū, illud tollit (vt patet in ca. licet in ſexto) ita etiā cōcilij autoꝛizati a papa conſtitutio, pape conſtitutionē priorē cōtrariā tollit. ¶ De vigore autē concilij circa ſedē conſtantinopolitanā, dicitur q̄ non concludit ſuperioritatē concilij ſupra papā: ſed tolerantiā pape. Uidemus enim̄ communē prelatos cedere multitudini magnatū: quāuis ſi poteſtate vti vellēt, cōpeſcere poſſent. ℣ Quāuis de reclamatione leonis nihil in capitulis illis habeatur: imo ibi humilis eſt loquꝰ no dicentiū. petimus xē. ¶ De vi autē conſuetudinis vniuerſalis: dicit̄ q̄ ſi hoc concluderet eccleſiam ſupra papā: concluderet etiā eccl̄iā ſupra ſeipſam eccleſiā: quoniam etiam ſtatutum vniuerſalis eccleſie, generalis conſuetudo abrogat: vnde abrogatio ſtatus modꝰ non fit poteſtatiue ſed executiue ex parte eccleſie: z negatiue ex parte principis: quia ſcilicet non cogit.

¶ Caput quartum.

Diri In eodem ſexto ca. q̄ ſi eccleſia: hoc eſt communitas eccleſie ſeclusō papa haberet poteſtatem ſupra papam: q̄ eccleſie regimen eſſet democraticum ✠ ſeu populare: in quo tota autoritas apud nullum reſideret ſeu in tota communitate.

Obiȝcitur Contra ſequelā: q̄ non dicit̄ regimē regale, in quo ſit vnicus totꝰ reſiduo ſuperior. quia tunc non eſſet in ciuilibus aliquod regimen regale, ſed quaſi vnicus: qui totius populi vices gerit quolibet particulari ſuperior.

Rn̄deo Et ſeqla eſt optima formaliter intellectuis terminis: quia ſi in tota communitate ſola eſt autoritas: ergo vt ſic conſtituit regimen populare: cuius intuitum aliquem vnum preficit: conſtituat aliam ſpeciem regiminis. ℣ Rurſus ſequela eſt optima de ſupremo regimine eccleſie: de quo eſt queſtio: quoniam ſi in tota communitate ſola eſt vniuerſalis eccleſie poteſtas: ſummum regimen: ſummumq̄ tribunal eiuſdem ad quod omnia reſoluenda ſunt: eſſet populare: vt patet: quicquid eſſet de regimine medio z vnio. Unde ſi in regno aliquo populus eſt ſupra regem: manifeſte ſequitur et q̄ communitas populi vt ſic regimen eſt populare: et q̄ ſummum tribunal eſt populare: cuius exerceat per aliam reginimis ſpeciem (puta per regale) ſupra alios iuriſdictionem ſuam comminiter. Nihil igitur obſtant obiecta dictis: quoniam cum regimine regali medio: ſtat ſupremum populare: de quo eſt queſtio: et formalis ſermo.

¶ Caput quintum.

Diri In ca. ſeptimo: pbādo q̄ papa eſt ſupra cōmunitatē totius reliquе eccl̄ie: ex illa autoritate: paſce oues meas xē. q̄ papa eſt paſtor vniuerſalis eccleſie: z non ſolum ſingularum ouium.

Obiȝcitur Rſpōdēdo dupliciter. Primo per interemptionem: q̄ papa eſt paſtor totius eccleſie quātum ad adminiſtrationem pabuli ſpiritualis verbi dei z ſacramentoum. Hec n. non exercentur per communitatem ſicut actus iuridici.

Rn̄deo. Et negatio quidem, irrationabilis: inſeꝛtius in 7ᵒ ca. ratione monſtrabitur: nullo autoritate inducta oſtēditur. Quum dñs dicit: paſce oues meas: illi mitate admittitur: ergo non eſt limitandum ad ſingulas z non omnes: vt negatio iſta limitata: nā ſingule z omnes ſue oues ſunt. ℣ Secunda autem reſponſio aut nihil dicit: aut ſeipſam interimit. Nam dupliciter poteſt intelligi concessiū: q̄ papa eſt paſtor totius eccleſie quantum ad omnitrandum verbum dei z ſacramentum. primo autoritatiue, ſecundo miniſterialiter, reſpectu totius eccleſie. Si autoritatiue: ergo ipſe vere ſuperior: tota eccleſie communitate eſt: nam autoritatiue paſcere verbo dei et ſacramento actus ſuperioris abſolute reſpectu illius qui ſic paſcit: vt patet inductiue, et ſic reſponſio interimit ſeipſam. Si autem miniſterialiter: ergo non habet papa ex ſe in paſcēdo plus quam in actibus iuridicis: poteſt ſiquidem et actus iuridicos omnes vt miniſter eccleſie cōmunitatis apud iſtos: z ſic reſponſio nihil dicit.

ℓ eſt ſ̄ papa vere paſtor autoritatiue vniuerſalis eccleſie z ſingularum perſonarum eius in iudicio iuſtitia z verbo dei xē. vice illius qui paſcit omnes in innocentia cordis.

¶ Capitulum vj.

Diri in eodem ſeptimo ca. ex illa autoritate. fiet vnum ouile z vnus paſtor: quod papa eſt paſtor illius ouilis: z non econuerſo.

Obiȝcitur quod chriſtus dixit petro: paſce oues meas: non tuas: z quod ei ſuus dedit poteſtatem ouili ſupra paſtorem.

Rn̄ſpondeo quod petrum eſſe paſtorem ouium non ſuarum ſed chriſti: concludit ipſum eſſe paſtorem non ex ſe: neq̄ loco eccleſie communitatis: vt obiicientes dicunt: quoniam oues nec ſunt petri: nec ſunt communitatis eccleſie: ſed loco ieſu chriſti: cuius ſolius ſunt oues propie. Unde ex hoc nihil aliud habetur: niſi quod petrus preeſt ouili non ſuo: ſed chriſti: non ex ſe ſed loco chriſti. ℣ Quod autem additur chriſtum dediſſe autoꝛitatem ouili ſupra paſtorem: voluntarie dicitur: z ipſis verbis domini diſſonat z repugnat. Diſſonat quidem quia ouile illius paſtoris eccleſiam conſtituit. regulare eſt autem vt paſtor preſit ouili: z non econtra. Repugnat autem, vt ibidem deducitur eſt: quia non fieret vnus paſtor iuxta vet bum dñi: ſed diuiſos petrus: z ipſum ouile. Et q̄ de petro voce dñi conſtat diceritis: paſce oues meas. quod vnus tantum ſit: eiuſdem autoritate dñi patet: ꝓpter hoc eſt vt alter paſtor fictus ſit contra dñi ſniam.

Capitulum vij.

Diri in eodem ſeptimo ca. q̄ non minus papa eſt epiſcopus eccleſie catholice quam quilibet epiſcopus ſue eccleſie: ex hac propoſitione inferendo ſuperioritatem eius ſuper eccleſiam catholicam: z non ſolum ſuper ſingula membra: ſicut eſt in aliis epiſcopis reſpectu ſuarum eccleſiarum.

Obiȝcitur contra ſimilitudinem. Tum quia epiſcopus particularis gerit vices vniuerſalis eccleſie: q̄ eſt ſupra ſuam communitatem. ℣ Tum quia eccleſia particularis epiſcopus: hz ſuperioꝛē in terris: q̄ preficit illi epiſcopū.

Rn̄deo. Et primo q̄ ratio non fundatur ſuper ſimilitudine: ſed ſuper proprietate huius ſentētie: papa eſt epiſcopus eccleſie catholice: quāuis declaret ex ſimili: imo eadē ratione in aliis epiſcopis: ambroſ. eſt epiſcopꝰ eccleſie mediolan. Unde cū ex iſta propone formaliter intellecta: papa eſt epiſcopus eccleſie catholice: ſequitur ipſum eſſe epiſcopū cōtatis eccleſiaſtis habetur intentum. ℣ Obiecta aūt afferunt diſſimilitudinem in non cauſa vt cauſa. nam in eo quod eſt eſſe epiſcopū catholice vel talis eccleſie: pōt conſiderari quid nīporteꝛ eſſe epm: z poteſt conſiderari a quo fiat epiſcopus. Et obiecta quidem pcedunt conſiderando a quo fiat vel fieri debeat epiſcopus: ſ̄ aūt procedit conſiderando quid eſt eſſe epiſcopū. Conſiat aūt q̄ ad intendum de naturis rerum: cauſa formalis z q̄ quid eſt: concludit efficaciter vndecunq̄ fiant effectiue: ſiue n. hō fiat a deo, vt adā, ſiue ab alio homine: vt noe: vnius nature ſunt. Et ſimiliter ſiue epiſcopus ſit a papa: ſiue ab vniuerſali eccleſia: ſiue habeat ſuperioꝛē ſiue non: vnius nature eſt: quantū epiſcopꝰ: q̄ tuis alte ro nō ſit inferius ſubdit. Uñ vt vnico verbo dicatur: nō de epiſcopo pteſt ioqui tur: obiectiōes aūt de eo ꝓ inferius ſubdit alteri z altertus z ab altero. Propter quod cum papa ſit vere epiſcopus eccleſie catholice: ſequitur vt ibidem dixit, q̄ eſt primo epiſcopus ipſius eccleſie catholice: z ſecundario ſingulariū. Tū quia nō minus eſt ipſe catholice eccleſie epiſcopus q̄ ambroſ. epiſcopus eccleſie mediola. eſſet. n. longe minus: ſi non eſſet epiſcopꝰ totꝰ: ſed ſingulariū membroū tantū. Tū quia actus propius epiſcopi, q̄ eſt ſuperintendere: primo fertur ſuper bonū ipſius catholice eccleſie z ſecundario ſuper bonū ſingulozum: vt patet ex hoc q̄ papa ad hoc tenetur ſub peccato mortali ex hoc q̄ eſt papa. conſtat aūt poteſtates per actus propios cognoſci. ℣ Ad hoc video riſſione: nihil dicere: q̄ papa habet hūc actū ꝓ inferius gerit vices vniuerſalis eccleſie: ſed ſicut ꝓme conueniunt iſte actus: z ex eius cōmiſſione cōueniunt papę. Sed hec ſili filio poteſt z intelligi. Primo q̄ papa habeat hūc actū dependenter ab eccleſia: ſicut rex creatus a regno. z in hoc dicto falſa eſt: quia ſic papa eſſet vicarius eccleſie: z non immediatus ipſius ieſu chriſti: q̄ monſtratū eſt eſſe falſū: z amplius mōſtrabitur. Secundo poteſt intelligi: q̄ papa habet hunc actū ex ſuo officio: ſupplendo id quod eccleſie conueniret: ſi non eſſet ſubditus. Et in hoc ſenſu eſt vera riſſio: ſed nihil obſtat rōni: vt patet.

Capitulum viij.

Diri in eodem ſeptimo ca. q̄ papa habet ſuprēmam poteſtatē in eccleſia dei: z ex hoc deduxit ipſum eſſe ſupra vniuerſalem eccleſiam.

Obiȝcitur gloſando: primo q̄ poteſtas papę dicitur ſuprema reſpectu poteſtatū particulariū: non aūt reſpectu poteſtatis cōmunitatis totius eccleſie. ℣ Dicitur ſecundo q̄ ex hoc q̄ ponitur ſuprema poteſtas in papa: z ſuprema poteſtas in eccleſia: non ſequitur quod ſint due ſuprēme poteſtates in eccleſia dei: quia poteſtas papę eſt propter eccleſiam: iuxta illud: poſuit vos deus regere eccleſiam. vbi autem vnum propter alterum: ibi vnum tantum: vt patet in topicis.

Rn̄deo. Et gloſa quidem allata repellitur ex magna differentia inter ſecundū quid z ſimpliciter. De papa aſſeritur ſimpliciter: q̄ habet ſuprēmā poteſtatem in eccleſia dei: vt patet in tex. allato ibi. gloſa autē ponit papā habere poteſtatē ſuprēmā ſecūdū quid: quia in reſpectu ad alias: z non ad omnes poteſtates in eccleſia dei. ℣ Repellitur quoq̄ ex literali expoſitione illius ſuperlatiui ſuprēmā: poteſt. n. exponi negatiue z poſitiue. i. non habens ſuperioꝛē: z omni alta ſuperioꝛa. z vtroq̄ modo repugnat gloſe illi. ¶ Quod autē obiicitur ſequele: nihil eſt: quoniā ſi cōmunitas eccleſie eſt tante poteſtatis q̄ papa ſubeſt ei: oportet q̄ obiectū ꝓprium poteſtatis eccleſie z obiectū ꝓpriū poteſtatis pape ſe habeant ſecundū ſuppa z ſubpropoꝛtionaliter, ſicut ipſe poteſtates. Et hoc etiā eſt manifeſtū: ex eo q̄ cōmune bonū eccleſie totius eſt ꝓpriū obiectū poteſtatis cōmunitatis eccleſie: bonū autē ſingulorū eſt ꝓpriū obiectū poteſtatis pape ꝓpr loquendo: quia poteſtas ſua ꝓpria ſecundū illos eſt primo reſpectu ſingulorum: z reſpectu boni cōmunis totiꝰ: papa nō intromittit ſeniſi vt vtēs poteſtate eccleſie vt inſtrumentū illius. eſſent ergo vtiſſime due poteſtates ſuprēme: z ſubordinate ſimul: qō eſt ridiculū. ℣ Ad id vero qō dr: poteſtas papę eſt ꝓp eccleſiā: dr q̄ ſcōm veritatē eſt vez: z nihil tñ tuat: ſed ſcōm hypothēſim eoꝝ non eſſet propter eccleſiā eodē modo formaliter ſumptā: propter quā eſſet poteſtas illa eccleſie: quia iſta propter eccleſiā collectiue: illa vero propter eccleſiā diſtributiue. Unde cū regula ex vnitate obiecti non obſtet: z poteſtas non ſit ꝓpoteſtate ſed ſub poteſtate: non video quomodo obſtet regula topica.

¶ Capitulum ix.

Diri in eodem ſeptimo ca. q̄ papa eſt proximus z immediatus vicarius chriſti: ergo nullam habet in terris poteſtatem priorē ſe: z inde intuli eccleſiam non habere immediate ordinariam autoritatē a chriſto: z papam non mediante eccleſia habere autoritatē xē.

Obiȝcitur gloſando. q̄ papa dicitur immediatus vicarius chriſti: quia poteſtas vicariatus ſui: eſt immediate inſtituta a chriſto z eccleſie collata: z nō ꝓpterea q̄ habeat a chriſto non mediante eccleſia. ita q̄ papa eſt immediatus vicarius chriſti: ſicut apud apoſtolum reges ſunt miniſtri dei in vindictam malefactorum: qui tamen mediante populo fiunt.

Rn̄deo. Et gloſa quidem repellitur ex dicta inter medium in inſtituendo pūcipatū: z medium in pūcipando: differunt. n. hec ſicut celum z terra. Et eſſe immediatum vel mediatum vicarium: non attenditur ſecundum inſtitutionem ſolam: ſed ſecundum ipſum pūcipari. ℣ Declaro ſingula breuitatis cauſa in exemplis. chriſtus inſtituit abſq̄ medio poteſtatem epiſcopalem z ſacerdotalem: inſtituit mediante eccleſia poteſtatem ex dunum minoum: z ſubdita conatus ſecundū aliquos: in iſtis eſt medium in inſtituendo: in illis non. Papa inſtituit legatum: qui committit vices ſuas alteri. legatus pūcipatur ſub papa abſq̄ medio: vicarius autem legati cum medio in pūcipando: dependet enim pūcipari huius a pūcipatu legati z non ſola electio ipſius. ℣ Et his autem liquet quale medium negetur: quum abſolute dicitur aliquis immediatus vicarius alicuius pūcipis: quod ſcilicet negatur medium in pūcipando: vt patet inductiue. Unde cum papa abſolute z abſque limitatione aliqua aſſeratur proximus z immediatus Chriſti vicarius: negatur medius pūcipatus inter Chriſtum z papam inferior. Chriſto z ſuperior papa: cuius vices gerit papa. Si enim medius pūcipatus talis eſt: vt iſti concedunt: ponentes eccleſie totius communitatem eſſe talem pūcipatum: licet papa poſſet dici

Universidad de Deusto
Biblioteca

vicarius christi: non tamen potest vere dici simpliciter z absolute immediatus vicarius christi: z immediate vicari⁹ eccle: z media te ipsius chri. ℣ Immediatio aũt instõnis ptãtis pape a chro: nõ facit ipsum papam christi vicarium immediatum nisi secundum quid. s. secũdum potestatis sue institutionem. Sic. n. quilibet epus potest dici immediatus vicarius christi: quia cuilibet potestas immediate est instituta a chisto. constat autem. q aliud intendit determinatio ecclesie z sancti patres: cum asseritur papam immediatum esse vicarium christi. Unde ratio stat in suo robore ℣ Ad id vero quod additur de similitudine regibus: dicitur q non dñr proximi z immediati ministri dei: sed vices multitudinis gerendo: dei ministri proculdubio sunt. Longe autẽ aliter est de papa: qui non gerit vices multitudinis: sed iesu christi. ¶ Et scito q inter regem creatum a populo: vt saul: vt stando in naturali iure fit: z regem datum a deo: vt dauid: z papam factum a christo: vt petr⁹ z papam electum ab ecclesia: vt reliqui: tanta est in representando populum differentia: q rex tam creatus a populo. quam datus a deo populum z eius potestatem representat: licet namq; in fieri differãt inter se: quia alter a pplo alt a deo prefic̃itur: in natura tamen officij z potestatis non distinguuntur. Nam quemad modum organum naturale: puta manus: si sit a deo miraculose: perinde est ac si esset a natura: ita organum politicum: puta rex: cum est a deo: perinde est ac si esset a populo. z propterea eius potestatem vtroq; modo factus representat z exercet: illusq; vices gerere dicitur: z non dei immediate. Papa autem siue a christo immediate: siue ministerio ecclesie mediante factus: eiusdem etiam est nature z potestatis: z non representat potestatem populi ecclesiastici: nec ipsum: sed dominum iesum christum immediate: z illius solius vices gerit immediate. ℣ Et ratio diuersitatis in rege z papa est: quia potestas regia naturali iure est in populo primo: z ex populo derivatur ad regem: potestas autem papalis supra naturam est: z diuino iure in persona vnica: non in communitate primo est. statuente christo ioan. 20. formam supremi ecclesiastici regis in vnica persona: cum dixit: alias oues habeo: z illas oportet me adducere: z fiet vnum ouile z vnus pastor. z determinante eodem talem formam ad personã petri sua in perpetua successione ioan. vlt. cum dixit illi: pasce oues meas. Unde papa solius christi vicarius est: z non ecclesie. z propterea diffinitum est per ecclesiam: q papa in beato petro officiũ suũ vniuersale suscepit: vt patet ex allatis in libello ꝛc.

¶ Capitulum 10.

Iri in eodem 7° ca. conclusionem hanc pape potestas est supra ecclesiam vniuersalẽ z concilium generale vt distinguitur contra papam.

Obiçitur primo autoritate aug. in epi' z la ad glorium eleutium: felicem memoraticum ꝛc. que inter epistolas est 162. vbi loquens de depositione ceciliani carthaginẽ. episcopi: dicit: Ecce putemus illos episcopos qui rome iudicarunt: non bonos iudices fuisse. restabat adhuc plenariũ ecclesie vniuersale concilium: vbi etiã cum ipsis iudicibus causa posset agitari: vt si male iudicassent cõuicti essent: eorum sententie solueretur ꝛc. Et inter episcopos rome tu dicantes: comprehendi melchiadem papam: vt patet ex epistola illa. ℣ Ex quibus verbis manifeste sequitur: q a papa z concilio simul particulari: ℘t appellari ad concilium vniuersale: z sententia eiusdem solui. ¶ Secundo autoritate octaue synodi: canone. 21. cuius pars habetur. 22. di. in ca. diffinimus. vbi dicit: Universalis synodus cũ conuenienti reuerentia: quamlibet questionẽ de rom. sede crotam audire tenetur: z in ea proficere: non tamen audacter sentẽtiam in romanum pontificem dicere. ℣ Ex quo patet q licet omnem questionem de romana sede diffinite habeat synodus: ad tamen cum reuerentia propter illius eminentiam facere debet. ¶ Tertio autoritate damasi pape: que ponitur inter epistolas ambrosij: epistola. 72. vbi damasus dicit respondendo. Cum huiusmodi fuerit concilij capuẽsis iudicium: vt finitimi Bonoso atq; eius accusatoribus iudices tribuerint aduertimus q nobis iudicandi forma competere non posset. nam si integra esset hodie synodus: recte de his que vestrorum scriptorum comprehendit series decerneremus. Uestrum est igitur qui hoc recepistis iudicium: sententiam ferre: vicem. n. synodi recepistis: quos ad examinandum synodus elegit. Et infra. Uos enim vt scripsimus: totius synodi vice dei decernitis: nos quasi ex synodi autoritate iudicare non conuenit. ℣ Ex quibus manifeste patet primo q papa dicit se non posse de illa causa cognoscere: de qua posset synodus adhuc esset integra. nihil commisisset. ℣ Secũdo papa confitetur non solum concilium esse eo in iudicãdo superius: sed etiã deputatos per concilium: in ea causa in qua deputati sunt. ¶ Quarto autoritate canonis in ca. si duo. di. 79. vbi dicitur: q si duo contendunt de papatu: concilium est iudex: ergo habet superioritatem in vtrũq; nullus enim est alterius iudex ordinarius: quin sit iurisdictione superior. ¶ Quinto ratione. Papa z reliqui prelati quicquid iudicant ꝛc. faciunt vt ministri ecclesie: z non solum finaliter (id est: propter ecclesiam) sed effective autoritate ecclesie: ergo in ecclesia est primo autoritas. Antecedens probatur: quia agere dicuntur secundum intentionem ecclesie. Sequela autem est manifesta. ℣ Et confirmatur. Quia suffragia quibus primatur excommunicatus: z indulgentie non sunt prelatorum sed ecclesie. ℣ Et confirmatur iterum. Quia sicut deus cõdens humanum genus: dedit potestatem regiminis ciuilis ad finem naturalem: non vni: sed communitati ꝛc. ita regenerans idẽ ad finem supernaturalem: dedit potestatem spiritualis regiminis ad illum finem communitati ecclesie ꝛc. Et sicut quandoq; populo dedit populo: dando principem: vt Moysem: ita prouidit ecclesie: dando Petrum. ℣ Et confirmatur tertio. Quia aliter politia ecclesiastica non esset ita bene ordinata sicut ciuilis: nam illa potest prouidere sibi: principe potestate abutente in destructionem ecclesia autem non posset: si non esset superior papa. ℣ Et confirmatur quarto. Quia ipse papa esset miserabilior ceteris: si a malo compesci non posset. ℣ Et confirmatur quinto. Quia papa est ecclesie filius ac per hoc subditus. Antecedens patet ex ambrosio in libro de symbolo: non habebit ibi deum patrem: qui noluit habere ecclesiam matrem. Sequela patet probatur. 10. finitus despiciens matrem suam. ¶ Sexto etiã ratione. Si papa habet potestatem super totum residuum ecclesie collectiue: ergo potest aliquem actum iurisdictionis in illud totum etiã inuitum exercere. sed hoc est falsum: quia non potest illud totum excommunicare aut interdicere: nec ad aliquid ipso renitente obligare: vt patet per illud august. Leges instituuntur cum promulgantur: firmantur moribus vtentium comprobãtur. 7. di. 4. cap. in istis. ¶ Secundo. Quia potestas ecclesiastica prius tempore est in ecclesia quam in aliquo summo ponti. quia illa fuit instituta z ecclesie collata Matth. 18. ista autem ioan. vlti. petro data est. Et ideo si christus petrum papam non instituisset: potuisset hoc ecclesia facere: committendo ei suam potestatem: nec potuisset illam ab eo auferre: nisi ex causa rationabili: sicut populus potest reprehendere Regis.

Respondeo. Ex autoritate illa augustini nõ sequitur concilium esse supra papam: sed dupliciter arguẽtum ex illa deficit. ℣ Primo. Quia equiuocat de concilio. nam questio nostra est de concilio distincto contra papam seu incluso papa: quod est concilium acephalum. Augu. autem loquitur de vniuersali concilio cũ papa: vt patet ex hoc: q ponit presentiã iudicum. i. episcoporum qui iudicauerant. Constat autem q non licet arguere a concilio: ad concilium acephalum. ℣ Secũdo deficit. Quia ex hoc: q restabat refugiũ cõcilij vniuersalis: inferur super ioritas: est enim hic sophisma consequentis. Potest enim processus iste habere propter multas causas. s. exclusionẽ suspitionis plenioꝛem discussionem: maioꝛem sapientiam: personalem tractatum: z quicquid eiusmodi est: vt patet ex continua cõsuetudine appellantium ad eundem iudicem (puta papam) plenius informandum: z causam per alios tractaturum iudices ꝛc. ℣ Et hoc confonat literali sensui augustini. vbi propter presentiam omnia prelatorum potuisset causa ita discuti, vt etiã iudices qui primo in partibus z quicquido rome iudicarunt: personaliter presentes ratione iudicij cõferre potuissent: z vniuersali cõi iudicio decernere etiã dissolui prius male iudicatum. Ad nihil. n. hoc. exigitur maioꝛ autoritas intensiue quam pape: sed sua sufficit cum maioꝛ discussione sapientia ꝛc. vt notorie videmus. Est etiã cum his omnibus in cõcilio vniuersali maioꝛ autoritas extẽsiue: z maioꝛ foliꝛ iudicij: que omnia sententiam eius omni exceptione maioꝛem reddere vñr. ¶ Ad secundam ex autoritate octaue synodi: dicitur q male exponuntur verba synodi: dño quod synodus negat hoc. s. dum iudicandi papam (s. audacter) z non iudicium ipsum. Et hoc est falsum: quia non potest illud totum excommunicare aut interdicere: nec ad aliquid ipso renitente obligare: vt patet per illud august. Leges instituuntur cum promulgantur: firmantur moribus vtentium comprobãtur. 7. di. 4. cap. in istis. ¶ Secundo. Quia potestas ecclesiastica prius tempore est in ecclesia quam in aliquo summo ponti. quia illa fuit instituta z ecclesie collata Matth. 18. ista autem ioan. vlti. petro data est. Et ideo si christus petrum papam non instituisset: potuisset hoc ecclesia facere: committendo ei suam potestatem: nec potuisset illam ab eo auferre: nisi ex causa rationabili: sicut populus potest reprehendere Regis.

pape. ridicula esset decisio synodi. q ipsa non debet vitiose vel exactione iudicare papã ꝛc. Si fecundũ, haberet cõtrariũ expositionis allate. ℣ Unde literalis sensus est. q dicere sententiã in romanum põtificem est audacie vitiũ: illa siq̃dem negatio ꝑpositi non modum soluz, sed totũ negat. Dicẽdo igit non tñ audacter dicere sententiã in romanũ pontificẽ, significat q nõ nisi audacter dicere potest sententiã in romanũ pontificẽ. Sicut cũ dicimus, q de manifestis licet nobis iudicare, de occultis aũt occultis nõ licet nobis temere diffinire: nõ intẽdimus negare modũ diffiniẽdi tñ (puta temere) sed intẽdimus determinare q ipsa diffinitio de occultis cordis est temeraria. Determinat ergo ly audacter naturã iudicij in papã: sicut ly temere in exẽplo dato naturã iudicij in cor. Et propterea ex hac autoritate habetur oppositũ eius qõ arguentes intendũt. In cuius signũ synodus dicit sibi cõpetere audientiã z progressum in q̃stione de papa cũ reuerẽtia, z de sententia subdit illã negatiuã: quam nõ subiunxisset, si etiã sententia cũ reuerẽtia sibi cõpeteret, ipsa quippe distinctio expositionis cõfutate defecit ostẽdit. ℣ Cũ aũt. Iteris hec, memẽto q sermones morales de ijs sunt q̃ regulariter accidũt. In casu quippe hereſis prinacis in papa, synodi iudiciũ depositiuũ pape absq; audacia eẽt. ¶ Ad tertiũ ex autoritate damasi. dicit q neutrũ deductoꝛũ ex illa autoritate sequit. Nã in illis verbis nõ negat potentiã, sed formã iudicandi sibi competere posse. Et huius negationis causam reddit, nõ impotentiã aut subiectionẽ sua, sed indecentiã: vt patet in illis verbis, hoc aũt familiare est principibus. Quin etiã si dixisset se nõ posse iudicare, verũ diꝛisset, z a cõsuetudine principũ nõ recessisset: q ea se negãt posse facere, q̃ indecenter facerẽt si exaudirẽt. ¶ Cõstat aũt q indecens est determinationes cõcilij etiã prouincialis soluere, quãto magis cõcilij generalis: quoꝛũ decreta etiã papam in foꝛo conscientie ligant, nõ minus q̃ propria, vnde z fm sacros canones ad romanũ pontificẽ precipue spectat seruare statuta patrũ. ℣ Et notaueris eandẽ autoritatẽ contra arguẽtes facere pro quãto insinuat excellentiã suam tantã, q eũ quasi ex synodi autoritate iudicare nõ conuenit. ¶ Ad quartũ ex autoritate canonis. dicit q gratis cõcessum est q papa incertus subdit̃ concilio. Duobus em̃ contendentibus incertis, iudicat ecclesia: sed si alter esset certus z indubitatus, ecclia non iudicaret, sed adiuuaret certũ, obediẽdo, condẽnando antipapã ꝛc. ¶ Ad quintum ex ratione. q̃ prelati sunt ministri ecclie, dicitur q prelati dicunt̃ ministri christi z ecclesie. Christi quidẽ z effectiue (q̃ ab illo habet suã potestatẽ effectiue) z suppositaliter, mystice tñ, q̃ oẽs prelati sunt veluti membra christi: iuxta illud augu. sup ioan. si preposito ecclesie pastoris. Ecclesie aũt integre (id est cũ capite suo, q̃d̃ christus) z ministri etiã dupliciter dici possunt. s. effective ratiõe partis z capitis, a quo habent prelati autoꝛitatẽ, z integraliter: q̃ sunt membra ecclesie relique a capite, non vt supposita, sed vt corporis mystici partes integrales. Et hec dicimus loquẽdo de prelatis ecclesie absolute, nõ de isto ordinato z instituto ab illo: sic enim esset questio de illo alio: z sic de aliis. ℣ Ex quibus patet, q prelati ecclesie propue loquendo nõ sunt ministri ecclesie effectiue, nisi ratione capitis. s. christi: z consequenter non sunt ministri ecclie vt dñe, nisi ratione capitis, propter q̃d̃ paul. s dicit: Siquid ego donaui in persona christi. z rursus. Sic nos existimet homo vt ministros christi. ℣ Ex hoc aũt q ministri ecclesie dicuntur agere fm intẽtionem ecclesie, non plus habetur q̃ dictum est: q. s. agunt fm intentionẽ ecclesie in capite, z in corpore ab ipso capite diffusam. Quãuis hoc posset tertiam intelligi fm intentionem ecclesie. i. fm intentionem ecclesiastico officio debitã: hac enim intentione conficit et conferri dicuntur sacramenta ꝛc. ¶ Ad primam confirmationẽ, suffragia sunt non prelatorum sed ecclesie, dicitur q̃ falsum est suffragia nõ esse prelatorum vt dispensatoꝛum: q̃uis sint ecclesie integre vt proprietarie: sed hoc nihil aliud concludit, nisi prelatos ab ecclesia integra ratione capitis potestatem habere. Unde ofa deficiunt ob equiuocationem ad propositum ab ecclesia integra ad ecclesiam vt distinctam contra caput. ℣ Ad secundam confirmationem de similitudine conditionis z regenerationis generis humani. dicitur q apertissime constat falsum assumi, z dissimiliter deum instituisse. Nam in ordine ad finem naturalẽ potestatẽ communitati indidit, z non vni: in ordine autem ad finem supernaturalem, potestatem dedit vni, z non communitati, prefecit enim ecclesiam christum fm q homo est, in principẽ z caput omnis ecclesie: vt patet, z hoc non pueniendo sicut in ciuilibus, sed instituẽdo: vt pater. Et scito, q argumentũ deficit ex eo q non attẽdit ordinem primariũ regenerationis humane sicut attendit primariũ ordinem conditionis humane: sed declinat ad ordinem secundarium ecclesie, qui est in tpe absentie principis, qui abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum z reuerti. Que declinatio manifeste defectiua est: q̃ primario in vno, primarium in altero reddendum proportionaliter est. Hic autem secundarius ordo in ecclesia naturam si sequik principalis, absq; omni contradictione optimus videtur. Sic autem potestas in vno principis vicario non in communitate locãda est, z locata ab ipso principe in petro. Unde patet q non preuenit princeps ecclesiam: sed suapte natura ordinem regiminis spiritualis prosecutus, in petro z eius successoribus vicariatum suum locauit. ℣ Ad tertiam confirmationẽ, iã patet q optime prouisum est politie spirituali in suo naturali principe, qui peccare non potest: in ordinatione aũt vicarij illius optime quoq; prouisum est. dũ suauis dispositio seruata est. Supernaturale nãq; regimẽ (quale est papatus) suapte natura supernaturalem defensionẽ z remediũ sibi vendicat: quale dñs iesus christus sibi autoritatiue reseruãdo electionẽ, z ecclesie reliquę ministerio orationũ insistendo. Hoc enim suaue z efficax est remedium: vt in loco suo inferius amplius monstrabit. Unde falsum est dñm iesum christum minus bene ordinasse politiã ecclesie etiã sub suo vicario, q̃s politiã ciuilem in humanis: q̃uis vtroq; non idẽ, sed proportionale remedium contra malum principem datum est. Ita q̃ ecclesia potest se z contra illum tueri, z deponere voris z operibus ecclesie propotionatis. s. orationibus. ieiuniis, eleemosynis, hec em̃ efficacia sunt ceteris causis secundis: q̃ superiores sunt reliq̃s, z proprie vniuersali saluti ecclesie, sed non oẽs capiunt verbum istud. ℣ Ad quartã confirmationẽ, dicitur q immediate susceptus sub cura christi vñtis. z specialiter de ipso curã habentis, non est miserabilior cũctis. nisi ratione seruitutis vniuersalis. z periculi maximi, z huiusmodi. talis autem est papa: q̃non potest coactiua pena puniri, sed tenet ex amore libere operari. Felicitatis em̃ quedã inchoatio est non miserie, esse in statu in quo non sicut seruus sub lege, sed sicut liber in gratia cõstitutus homo adhuc mortalis est positus: vt in papatu contingit. ℣ Ad quintam dicitur, q papa inquantus singularis persona est filius ecclesie: quia regeneratus, nutritus et instructus ab ecclesia sicut ceteri: inquantum autem papa, est filius ecclesie integre, hoc est cum suo capite, z pater nõ filius relique ecclesie. Sed in his z similibus aduerte tu, cui hec z similia obiciuntur, ne equiuocatio de ecclesie vocabulo te fallat, vt ea que dicuntur de ecclesia integra (siue cum capite, siue cum vices capitis habente) ad ecclesie communitatem seclusa capite applicata suscipias: hec enim te deciperent. ¶ Ad sextũ argumentum principale dicitur cum apostolo, q omnia mihi licent sed non omnia expediunt: z rursus omnia possum, sed non omnia edificant. Conceditur igitur, q papa potest quantum ex potestatis sue autoritate est. actum iurisdictionis etiam in inuitam ecclesiam reliquam exercere: sed non expediret. si non edificaret. Nec valet argumentum: non potest illam excommunicare, ergo non potest aliquem actum iurisdictionis in inuitam exercere: vt patet. ℣ Ad probationem autem ex autoritate aug. dicitur q potius probat oppositum. Si enim leges instituuntur cum promulgantur, papa promulgando legem in totam ecclesiam instituit absq; ecclesie consensu: potest igitur ipse solus instituere legem in illam. Firmitas autem ex consensu vtentium. non ex parte autoritatis, sed exequutionis se tenet. Quod conuincitur ex eo, q statutũ vniuersalis concilij integri etiam consensu vtentium firmatur, ita q nõ ligat q̃s est a dissensu vtentium infirmatũ: z tñ nullus dubitat vniuersale concilii integrum firmitatẽ autoritatis legibus suis dare. Prouenit autem hec leguꝫ infirmitas ex dissensu vtentium etiã ab ipsis legislatoribus negatiue: pro quanto tolerando dissimulant, z implicite reuocant q̃d fecerunt. Et merito: q lex (vt dicitur di. 4. cap. erit) debet esse patrie loco z pris conueniens. ¶ Ad septimũ dicitur, q falsum assumit: nam potestas ecclesiastica primo fuit in primo summo pontifice dño iesu christo, qui pontifex assistens futurorum bonorũ eternam redẽptionem inuenit. ℣ Falsum quoq; monstratum est esse q dominus per illa verba que habentur matthe. 18. potestatem ecclesiasticam dederit ecclesie, cuius promiserit ei super suos subditos: vt superius diffuse discussum est. ℣ Equiuocatio demum incidit iam dicta, ab ecclesia ad ecclesiam seclusa capite declinando. ℣ Reliqua autem que arguendo afferuntur (s. q ecclesia potuisset instituere petrum papam) q̃ falsa sint ex supradictis patet, quia si potuit ecclesia vniq̃ instituere papatũ in vno z eius successore, vt christus fecit. posset quoq; illũ instituere in in triumuiratu, vel aliquo huiusmodi: q eiusdem est instituere, z instituta mutare pro loco z tempore. Cap. xj.

Opus Caiet. CC

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ori in.viij.ca.q concilium cõstantiẽ.pro illo tẽpore primo quo fecit illa decreta de potestate synodi.non erat verum concilium vniuersalis ecclesie.Et q basilien.errauit illud sequendo.

Objcitur dupliciter. ¶ Primo ,q blasphemant. ¶ Secundo.quia concilium constantiẽ.sub obedientia ioan. xxiij.erat verum concilium vniuersale:quia succedebat concilio pisano.in quo fuerat vnio ecclesie.deposito vtroq papa.(scilicet gregorio.xij.z benedicto.xiij.)z electus alexander quintus,cui successit ioannes.xxiij. qui congregauit illud constantien.concilium.

Rndeo. Et primo quoad constantien.concilũ.si ego blasphemo,quare grego.xij.qui expresse recusauit in actu vnionis ecclesie,recognoscere concilium illud pro tunc vt concilium illud,non blasphemus sed virpacis z ecclesie amator habitus este vt patet in gestis eiusdem concilij sessione.xiiij.Quare obedientia benedicti.xiij.inter federa vnionis,z in actu vnionis ecclesie recusationem talis pro tunc concilij volens z faciẽs, non blasphema sed catholice vnitatis studiosa est habitare vt patet in sessione.xx.z.xxij.Quare sigismundus imperator.qui presedit illi concilio vt satisfieret recusationi illius concilij,nõ blasphemus sed defensor ecclesie habetur.Quare demum ipsummet tũc constantiẽ.concilium,cum negauit facto seipsum esse concilium non semel sed bis(primo in acceptando presidentiam imperatoris z autorizari se in concilium a gregorio.xij.secundo in acceptãdo se conuocari ab obedientia benedicti.xiij.z conuocare illam) non blasphemauit.Et si potius scandalum permitti debet a quolibet singulari persona q veritas deseratur, quemodo concilium vniuersale a spiritu sancto rectum,potius veritatem deseruit seipsum facto negãs.q scandalum permittere voluit tam naturaliter. Ex his autem recte consideratis p.q concilium illud non reputauit seipsum certum z indubitatum concilium illo tempore.z propterea huiusmodi negõnes admittebat,dans operam vt vnũ certum z indubitatum concilium fieret,cum indubitato capite : vt tandem fuit.In quo igitur ego erro,si dubia z incerta pro dubijs incertisq habuit nihil enim dixi aliud in sententia. Nam dubia z incerta pro vera autoritate refutari constat.veritatisq autoritatẽ eis tribuere nephas est. ¶ Ad secundam obiectionem de successione ad concilium pisanum.dicitur q nec illud concilium constat fuisse certum z indubitatum:vt ceteris omissis patet ex duobus. ¶ Primo. Quia assertio ista renouaret antiquum scisma: quid enim aliud est dicere,concilium illud pisanum cum alexandro.v.certum z indubitatu,q certe z indubie damnare gregoriũ xij.z benedictum.xiij.cum suis obedientijs.¶ Hoc autem est redire ad illud scisma. ¶ Secundo. Quia ipsum constat.scien.concilium sub obedientia ioannis.xxiij.licet crediderit se esse vniuersale concilium succedens pisano,non tamen hoc pro certo z indubitato tenere se contestatum est facto suo:vt patet ex dictis. ¶ Accedit ad hec,q fine papa diffiniuit.z propterea si fuisset etiaz tota reliqua ecclesia repesentatiue potuisset errare,nec fuisset concilium generale perfectum simpliciter:vt patet in libello. ¶ Quo ad concilium vero basilien.vniuersalis ecclesie responsionem replico:que eugenium adorauit.concilij florentie vniuersale ex orientali etiã ecclesia celebrauit in materia fidei ꝛc. Si ego blasphemaui ,quis excusat ecclesiam a blasphemia.

¶ Cap.xij.

Ori in ca.ix.glosando verba aug.petrus quando claues accepit.ecclesiam significauit.z similia:q in hoc sensu dicta sunt,quia officio capitis perpetuo,in petro z successoribus data hec sunt : z propterea in persona ecclesie dicit petrus suscepisse hec.

Objcitur q non sit iste sensus intentus ab aug.q seqretur claues datas esse ecclesie finaliter,z nõ formaliter:cuius oppositum vult ibi augu.

Respondeo q sequela non tenet.Imo sequitur ex illo sensu claues esse datas ecclesie formaliter.tum quia quod datur capiti formaliter , vere etiam datur corpori cuius est illud caput formaliter.tum quia datum capiti et corpori formaliter, cuius corpori mediante capite , constat datum esse toti formaliter : sic autem est in proposito , vt patet. Sed argumentum preter hoc fallitur in equiuoco de ecclesia:ab integra ecclesia in terris,capite scilicet et corpore (de qua loquitur aug.) ad ecclesiam pro corpore tantum,vt quoddam vnum integrum , cuius papa sit vicarius,quod est fictitium. ¶ Firmatur autẽ sensus a me assignatus,ex eo q exposui aug.ex ipomet aug. inquit enim in lib.de agone christiano, Non sine causa inter apostolos,ecclesie catholice personam sustinet petrus:huic enim ecclesie claues date sunt cum pter date sunt.z cum ei dicitur ad mnes dicitur:amas me.pasce oues meas.Hec ille.Constat em q petro vt distincto ab aliis,z pro se z successoribus datus est papatus.per illa verba,pasce oues meas ioan.vlti.Et aug.idem iudicat de hoc actu,z de acceptione clauium:ratione igitur officij capitalis et perpetui in ecclesia diffusi aug.dicebat q personam ecclesie gerebat.

¶ Cap.xiij.

Ori in eodem ca.ix.q papa nõ potest errare in re iudiciali in fide,cuius possit errare personaliter : quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide:vt decre.primo:z.6.tho.post dicit.z probat ratione z autoritate cyrilli z maximi.

Objcit primo.Quia duo summi pontifices determinauerunt contraria in his que fidem tangunt: ergo alter eorum errauit errore iudiciali in fide .Assumptum patet de ioan.xxij.z nicolao.iij.quorũ vnus determinauit iudicialiter christum z apostolos nihil habuisse in communi nec in particulari.alter oppositum:vt est videre in eorum extrauagantibus. ¶ Secundo. Quia innocentius tertius.z celestinus determinauerunt contraria super illa propositione.vno coniugũ ad heresim transeunte,alter qui remanet in fide potest ad secunda vota transire:vt patet in ca.quanto,de diuortijs z glosa ibidem. ¶ Tertio. Quia aliqui statuerunt contra euangelium: vt pelagius,qui constituit vt subdiaconi sicilicia suis vxoribus abstinerent quas in minoribus duxerant aut ab officio cessarent:quam constitutionem quia erat impia z contra euangelium,i erractauit beatus gregorius primus eius successor:vt patet in di.xxxj. ca.ante triẽnũ.in tertu z glosa. sicut em potuit iudicialiter statuere contra euangelium.ita z diffinire. ¶ Quarto. Quia sequeretur q summus pontifex non posset fieri hereticus circa ꝓpositiones nondũ determinatas:vt erat articulus de processione spiritussancti a filio. Et tenet cõsequentia:quia non posset esse pertinax contra suũpsius determinationem. Sequeretur etiam q determinatio etiam solius summi pontificis ligaret totum successorem. Sequeretur etiam, q papa vere hereticus male iudicari posset:q a decideret obiecta contra eũ esse intelligenda in aliquo sensu sue assertioni cõsono. ¶ Idem to arguitur ad hominem.Quia ego contradico mihimet in hoc eodem libello.nam in fine quarti capituli dictum est q sententia ioannis euangeliste prevaluisset sententie clementis pape in doctrina fidei,z nunc dicitur q papa non potest errare in iudicio fidei.hec enim contradicũt:q non prevaluisset sententia ioannis.si tantum fuisset standum sententie clementis pape quantũ fuit ioannis.imo z plus:quia apud clementem fuisset vltima decisio fidei iuxta hic dicta, sicut apud petrũ.si adhuc stupuisset. ¶ Secundo.Quia frustra fuissent congregata quatuor concilia generalia principalia cõtra quatuor heresiarchas:putanicenum.constantinopolitanũ, ephesinũ:z calcedonẽ.Et tz consequentia:q sufficeret solius pape decisio:imo apud aduersartum tante est potestatis solus papa in diffiniendo, sicut aggregatum exipso z residuo. ¶ Septimo ex ockam.Quia innocentius tertius (vt habetur extra qui filij sint legitimi in ca.per venerabilem)dicit: Cum deuenerunt ad petrũ.q.l.non est eadẽ de vtroq ratio:q petrus non ratione papatus sed apostolatus,locũ etiaz sacre scripture tenebat sicut nunc tenent epistole eius,z hunc sensum expresse aperuit in libelli illius loco allegato dicens:prevaluisset sententia ioannis sententie clementis pape in doctrina fidei:sicut modo prevalet euangelium ioannis sententie cuiuscunq pape z totius ecclesie. ¶ Ad primum quidem dicitur,q falsum assumitur scilicet q vnus papa scilicet nicolaus determinauit iudicialiter christum z apostolos nihil habuisse in communi. Nam manifeste nicolaus (vt patet in.vj.de verborum significatione.exijt qui seminat dicit:Legit namq christus z docuit z operatus est quedam que non scripsit euangelium.Ideo ex his et aliis que ibidem dicit,manifeste patet,q nicolaus asserit christum habuisse aliquid , vt imperfectus z loculis:sed vtrumq perfecte perfectus existens,vt perfectus et imperfectus se viam salutis ostenderet. Hec ille. Ubi manifeste quela nicolaus asserit christum habuisse aliquid , vt imperfectus se viam salutis ostenderet ergo asserit christum habuisse aliquid. Joannes ergo.xxij.qui determinauit hereticum esse tenere quod

christus z apli nihil habuerit in cõmuni,q cõtradicit sacre scripture,veritatẽ fidei determinauit:cuius cõtrarium nõ determinauerat nicolaus. ¶ Ad secundũ dico,q neuter illorũ pontificũ diffinitiue determinauit. Nã de celestino in ca.quãto de diuortijs,innocẽtius dicit,licet quidã predecessor noster sensisse aliter videatur,z de seipso subiũgit respõdendo oppositũ: nõ credimus q in hoc casu is qui relinquit, viuente altero,possit ad scõas nuptias cõiolare. Ubi verba ipsa(videlicet,videt aliter sensisse,z nõ credimus)ostendũt q non diffinendo in materia fidei loquuti sunt. ¶ Ad tertium dicit,q pelagius si statuit illud,nihil cõtra sed supa euãgelij statuit. Ubi manifeste patet ex hoc,q statutus illud suos obseruatores aut in bono supererogationis locabat, si continerent,aut in nullo malo,si non continentes se suspendebãt ab officio:vt quidã subdiaconus fecit. Est aũt hic aduertẽdũ, quãtũ crescat infamia p diuersa oza paulatim,nã sanctus gregorius de hoc statuto loquens dicit,z p diaconus autoritate tñ pape hãc prohibitionẽ fecit(vt patet.27.q.2.cap.multoũ)z p sibi durum ac incõpetens videt:vt patet in ca.añ triennũ,di.31. Glossa vero ibidem auget,dicẽs q pelagius hoc fecit,z p illa constitutio fuit inequa,arguẽs aũt amplius auget,dicẽs q romanus põtifex statuit cõtra euangelij. ¶ Ad quartũ dicitur,negando primam sequelam.s.q papa nõ possit esse in non decisis hereticus. Nam si ille q est papa,tenuisset ptinaciter spñsctũ nõ procedere a filio, etiam si ab ecclesia sic determinaret.fuisset hereticus.per accidens autem est,q ab ipso vel alio determinatio ecclesie fieret.standũ est em in formalibus z p.s. z nõ declinandũ ad ea q sunt p accidens in quacũq scientia. Et ex hoc patet respõsio ad secam sequelaz. Ad tertiam aũt sequelã dicitur,q cũ id qõ imputaret pape hereti,nõ esset decisum adhuc p ecclesiam, z ipse non teneret hoc ptinaciter,sed defenderet esse consonũ sacre scripture z fidei ecclesie,nõ esset hereticus formaliter.etiã si materialiter erraret in his que sunt fidei.Et propterea nõ sequitur, q papa male posset iudicari de heresi in casu quo iudicandus est.s. de heresi formaliter:in his enim nõ habet locũ interpretatio ad istũ vel illum sensum. ¶ Ad quintum dicitur,q nulla est contradictio in dictis meis allatis. Nã bene simul stat tam ioannẽ q clementẽ nõ posserare,z tñ alterũ esse supra alterũ:possunt em esse duo oino recta subordinata:vt patet apud oes de ecclesia vniuersali presentẽ de sacra scriptura. Dicendo autẽ q sententia ioannis prevaluisset sententie clementis pape,nihil aliud dixi, nisi q clementis sententia subordinata erat sententie ioannis. Ad id vero qõ adiungitur,q sequeret oppositũ huius,negaz sequela. Nã cum dicit, q ad papã spectat finalis determinatio de fide,intelligit in ordine z gradu suo.s.sub sacra scriptura,cuius autor est spiritussctus. Et q ioannes euangelista in doctrina fidei locuz sacre scripture tenebat(sicut euangelium suum hodie tenet)ideo non sequitur q magis clemẽtis q ioannis esset standũ sententie,sed econtrario. Et ex hoc patet responsio ad simile allatũ arguendo de clemente z petro,q.l.non est eadẽ de vtroq ratio:q petrus non ratione papatus sed apostolatus,locũ etiaz sacre scripture tenebat sicut nunc tenent epistole eius,z hunc sensum expresse aperui in libelli illius loco allegato dicens:prevaluisset sententia ioannis sententie clementis pape in doctrina fidei:sicut modo prevalet euangelium ioannis sententie cuiuscunq pape z totius ecclesie. ¶ Ad primum negaz sequela:q.l.frustra fuissent concilia illa principalia in materia fidei congregata. Concilia em non propter potestatem intensiuam,sed extensiuam,z propter discussionẽ z collationẽ cum multitudine vniuersali sapientium in fide,z propter indubitabiles z acceptatos ab omnibus iudices omni exceptione maiores,congreganf in materia fidei. Probatio autem sequele procedit:ac si propter habendam solam autoritatem intensiuam concilium congregandum esset:qõ falsum est. Nã licet papa solus tantem intensiue sit autoritatis,quãte ipse et residuo:non tñ tante extensiue,nõ tamen tante sapientie,non tñ tante acceptationis indubitate ab oibus(vt patet de ipsis oppositum sentientibus)non tñ tante solemnitatis(que animos humanos communiter multũ afficit)non demum tante bonitatis z gratie coã deo:que apud multitudinem hominum multum valet ad persuadendum q a spiritu sancto regitur z errare non potest. Oportet enim ea que totam ecclesiam tangunt , in singulis sic fieri vt acceptabilia facillime omnibus sint:z ad hoc multum valent vniuersalia concilia a ꝓpositis precipue prelatis celebrata. ¶ Ad septimum dicitur, q quia due sunt leges diuine(scilicet vetus z noua) et noua est secunda ordine generationis,ideo vocabulum illud.s. secunda lex, noue legi conuenire ex vi vocabuli dicitur:z argumentum ex conuenientia vocabuli sumpsit innocentius. Et hoc expiessit,ne intelligeretur q absolute concluderet, sed quantum est ex vi vocabuli. Et hoc diminuit argumentum,non auget(vt patet)quoniam in voce vna latent multa. Unde ex hac conuenientia quandam persuasionem intendebat,qua mandata in deuteronomio,non ad literam,sed proportionabiliter sm conuenientiam ad tempus gratie seruanda erãt,quando vbi ꝛc.expediret. Unde ipse mandatuz vnum iudiciale ex deuteronomio assumens z tractans,non ad literam,sed iuxta conuenientiam ad sacerdotium petri exposuit. Nec obstat q omnia veteris testamenti hoc modo seruari possunt:conceditur enim q nihil speciale de deuteronomio intendebat,nisi persuasionem ex conuenientia nominis. ¶ Ad octauum dicitur,q quia potestas pape directe est respectu spiritualium ad supremum simpliciter finem humani generis, ideo sue potestati duo conueniunt,primo q non est directe respectu temporalium: secundo,q est respectu temporalium in ordine ad spiritualia:hoc enim habet ex eo q ad supremum finem omnia ordinari debent, etiam temporalia.ab eo proculdubio cuius interest ad illum finẽ omnes dirigere:vt est christi vicarius: primum autem ex natura sue potestatis consequitur.Et his autem sequitur,q vtrũq vere potest determinari de papa, z q habet supremam potestatem in temporalibus,z q non habet supremam potestatem in temporalibus quoniam vtrumq verum est ad sanum intellectum. Affirmatio namq est vera in ordine ad spiritualia : negatio vero est vera directe,seu sm seipsa temporalia. Unde nihil ex vtraq decisione errois accidit. Aduerte tamen q quia aliud est determinare de fide formaliter, et aliud de eo quod est fidei materialiter (nam primum importat determinare quid credendum vel non credendum est : secundum autem determinare de questionibus que in rebus creditis accidunt) z constat q cum determinatur ꝗstio aliqua secundo modo,non determinari dicitur de fide,sed de tali vel tali materia:ideo cum dicitur, q papa non potest errare in iudicio fidei,non accipio dictum esse nisi de iudicio fidei formaliter, quando.s. determinatur quid credendum vel non credendum. Contra quod nulla harum obiectionum procedebat , nisi prima apparenter.ne tamẽ fugere videar, singillatim solute sunt omnes. ¶ Ad nonum dicitur, q non verisimile sed verum z humane diuineq rationi z autoritati consentaneum est , vt homini potenti errare sm seipsum,non autem vt directo a spiritusancto, deus vltimam fidei decisionem sub sacra scriptura commiserit. Cum enim non sit differentia apud deum in vno z in multis salua(z omnes ..i concilio presentes sm se z proprias vires consideratis.possint errare male determinando de fide:ob ignorantiaz vel aliquẽ alium defectum, ac per hoc ad assistentiam spiritussancti recurratur,magis attestatur assistentie spiritussancti z eius virtuti,salus fidei per vnum ꝗ per totum concilium:hoc enim humane sapientie opus esse videtur(propter omnium patrum concursum)illud autem solius dei opus est z apparet. Unitas quoq fidei vnitatem quoq iudicis qui preest toti ecclesie exposcit : vt in secunda secunde.q.1.articulo vltimo d'ius tho.affert.

¶ Caput decimumquartum.

Dicitur In eodem.9.capitulo rationez quare papa non potest errare in iudicio fidei, quia hic error: esset error vniuersalis ecclesie, quia teneretur sequi diffinitionem pape in fide : afferens ad hoc autoritatem sancti thome.et post decretalis in capitulo maiores : et iesu christi, ego rogaui pro te petre.

Objcitur Negando q ecclesia de necessitate tenetur credere sententie diffinitiue pape in materia fidei:et dicendo q sicut pape precipienti contra euangelium non est obediendum.ita nec sententie erronee in fide. De autoritate sancti thome,non est cura. Ad capitulum maiores, dicitur dupliciter,primo:q non pro vltima et necessario credenda determinatione habenda,sed regulariter ad papam est recurrendum, quia regulariter non est ecclesia congregata. Secundo (et in idem redit)q referende sunt summo pontifici cause fidei vt conuocet concilium: quia ad ipsum spectat congregare illud. Ad verbum domini, ego rogaui pro te petre, dicitur q non pro sola persona petri aut successoribus orauit christus ne deficeret fides eius:sed pro vniuersali ecclesia per petrum representata.

Respondeo. Negationem illam consuetudo ecclesie autoritatesq, sanctorum confutant , et

Universidad de Deusto
Biblioteca

ignis experientia comprobaret, si quis non teneret quod sola romana ecclesia determinaretur hereticum esse: vt patet extra de hereticis. ad abolendam in ter. ℣ glosa. ¶ Et hec responsio manifestat, ad quid fateantur ipsimet se declinare oportere: defendendo subiectionem pape reliquo corpori ecclesie vel concilij. ¶ Quod autem additur quod sententie erronee sicut nec precepto diabolico adherendum esset, verissimum est. sed nihil obstat: quoniam ex his nihil aliud ꝯ conditionalis veritas habetur scilicet si determinaret erronee si preciperet contra euangelium. non audiretur. Hoc enim non solum de papa sed de angelis sanctis verissimum est: iuxta illud: si angelus de celo euangelizet aliud ℣c. anathema sit. Ex his enim non sequitur q̄ añs aut consequens possit esse verum: vt patet. ¶ Quod autoritas. s. tho. puiſiat. nonnihil est: quoniam ecclesia non paruifacit. Sed esto. q̄. s. tho. paruifiat, cyrillus et maximus ibidem allegati etiam paruifient. Hiero. quoq; dicens ad damasum (vt habetur. xxiij. q. j. ca. hec est fides) si hec nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunq; me culpare voluerit se imperitum vel maleuolum vel etiam non catholicum non me hereticum comprobabit. manifestet̄q; in his verbis contestans quod ex approbata fidei cōfessione a papa aliquis obstans non catholicus fit. paruipendendus erit. ¶ Ad ex positionem vero dictam de ca. maiores dicitur, q̄ litere contradicit. Nam textus causam quare ad petri sedem sit recurrendum, assignat veritatem petri in confidendo fidem ℣ indefectibilitatem eius in eadem propter orationem christi. Ex hac enim causa manifeste sequitur, quod ideo ad papam referēdas esse maiores causas dicitur, quia ipse constituus est indefectibilis iuxta in fide. Et quia eum qui certus est amplius certificari non oportet. sequitur quod sententia pape in fide est finalis determinatio ℣ necessario credenda secundum illam decretalem. ℣ sic vtraq; expō ruit. ¶ Quod autem de oratione christi pro petro dicitur, potest bene ℣ male intelligi. Male quidem. si intelligatur q̄ christus pro ecclesia sue cum papa siue sine papa ozasse se dixerit: quoniam expresse christus dixit hec verba petro vt distincto ab aliis: vt patet ex contextu. inquit em̄ luce. xxij. simon ecce sathan expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego autez rogaui pro te vt non deficiat fides tua. ℣ tu aliquando conuersus confirma frēs tuos. Ubi manifeste patet quod distinguit tentationis actum ab oratione quo ad hoc, quod communiter expetiti erant. ℣ tamen ipse, singulariter pro petro rogauerat dicens, expetiuit vos, ego autem pro te rogaui. Apparet quoq; idem ex eo quod petro commisit vt confirmaret alios, tanq̄ diceret. ego tui. tu autem aliorum curam habeas. ¶ Bene autem si intelligatur dominum ozasse pro petro et aliis: diuersimode tamen. pro petro quidem immediate. pro aliis autem mediante petro: pro petro in seipso petro, pro aliis autem in petro ipsorum capite. Et in hoc sensu magis confirmatur intentum nostrum: vt patet. ¶ Et vt vnico verbo dicam. si hec autoritas de petro ℣ successoribus verificatur (vt dictum ca. maiores affert) satis habetur intentum q̄ petri sedes non potest errare in fide. propter christi orationem. Et cum hoc non sit verum de errore personali, sequitur q̄ verificatur de errore iudiciali.

¶ Capitulum. xv.

Obiicitur. Tu glosas de maioritate meritorū, ℣ hiero. non dicit, si merita querantur, sed si autoritas queritur. ℣ sic de maioritate potestatis non meritorū loquitur.

Respondeo. Satis diminute glosa mea adducitur: nam (vt patet in libello) ego dixi q̄ dictū hiero. verum erat quo ad multa: puta. meritum, scientiam ℣c. q̄ in proposito℣ ad literam hiero. loquitur de vigore consuetudinis: ℣ obiectio in solis meritis se ponit. Propter quod etiam addo q̄ merita ad autoritatem consuetudinis plurimum valent: quoniam consuetudo non virorum malorum sed virorum sanctorum. maxime est in ecclesia dei autoritatis. ℣ proponitur imitanda. Et propterea stando etiam in meritis hiero. textus optime intelligitur: vt quia ozbis maior est vbe in autoritate consuetudinis, propter maiora merita ozbis q̄ vbis, ideo consuetudo ozbis qua diaconi sibi esse non presse consueuerunt imitanda est. Et sic dicendo sua autoritas quereretur, ratione materie de qua erat sermo scilicet de loco diaconorum maioritatem meritorum nō potestatis in causam autoritatis afferebat. ¶ Facile tamen contendentibus in verbis dici potest, q̄ ozbis autoritas maior est extensiue, nō intensiue autoritate vbis. ℣ similiter potestas.

¶ Cap. xvj.

Obiicitur Duab⁹ glosis. Prima est q̄ intelligitur hoc in crimin⁹bus non scandalosis ecclesie. ¶ Secunda est quod intelligitur hoc regulariter: quia regulariter ad superiorem summi pōtificis concilium. s. recursus haberi non potest.

Respondeo Nō prima glosa est volūtaria ℣ falsa. Voluntaria quidem: quia ecclesie canonum aut sanctorum autoritate non roborat. Falsa autem, quia fit exceptio de solo crimine fidei. constat enim q̄ ab vniuersali cū vna exceptione facta non nisi falso alia exceptio fit. Cum ergo solum fidelitatis crimen exceptū ab vniuersali sit, restat vt alia crimina omnia inclusa sint. ¶ Secunda autem glo. manifeste falsa cōincidit summus pontifex. ¶ Quinto capitulum nimis. de tureuanuit decreuit. 80. di. vbi dicitur: decreuit scā synodus, ℣ non dicit, decrevit summus pontifex. ¶ Quinto capitulum nimis. de tureuanudo: vbi autoritate sacri concilij non propria summus pontifex precipit. ¶ Sexto. Ecclesia potest elargiri indulgentias. ergo habet claues iurisdictionis. Probatur antecedens: quia dantur indulgentie de thesauro ecclesie ℣ non pape: ergo a fortiori ecclesia potest dispensare. ¶ Septimo. Ecclesia potest condere canones late tententie, depositionis, excommunicationis: ergo. Antecedens patet de concilio carthaginen. in ca. placuit. viij. q. j. ℣ habetur ex tra de clericis non residentibus. in ca. ex gestis.

Respondeo. Et vbis et similibus respondendi via habenda in hac materia et in huiusmodi autoritatibus assigno. ¶ Primum est. Aliud est ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam ratione partis (puta capitis: sicut homo videtur, audit ℣c.) et aliud est, ecclesiam seu synodum habere eandem ratione sue totalitatis. Et propterea cauendum est, ne a primo in secundum oratio declinet. ¶ Secundum est. Aliud est ecclesiā seu synodum habere potestatem plenariam ℣ aliud est eam habere immediate a domino iesu christo. Et propterea cauendum est, ne a primo in secundum oratio declinet. ¶ Tertium est. Aliud est ecclesiam seu synodum habere plenariam potestatem ℣ aliud est eandem habere potestatem talem scilicet coactiuam respectu talis scilicet vicarij principis sui: potentia enim actiua cum dicatur non absolute, sed respectu passiue (vt patet. v. ℣ ix. meta.) plenaria potestas plenissime est, quando respectu subiectorum omnia potest. Cauendum est propterea, ne a primo in secundum oratio declinet. ¶ Quartum est. Aliud est ecclesiam seu synodū, acceptare potestatem plenariam ℣ aliud est ecclesiam seu synodū, acceptā seu trūcā habere eandē. Et ppea cauēdū est, ne a primo in tertiū declinet. ¶ Ex his siquidem quattuor sapienter dispensatis, vniuersa questionis istius argumenta facile elucescent: sic vt nullum forte obscurum relinquatur. ¶ Ad singula tamen descendendo respondetur. Et ad verba dñi matth. 18. dicitur (vt tā probatum est) q̄ dñs non dat ibi ecclesie autoritatez, sed significat eā habituram potestatem: non explicando ibi quomodo habitura sit. ℣ an ſm se totam primo, an ratione partis: hoc enim non negamus, sed docemus. ¶ Verba queq; illa in numero plurali non cogunt ad autoritatez ecclesie ratione sue totalitatis: imo absq; determinatione ad hunc vel illum modum potestatis ecclesie. s. ratione totius vel partis oportere intelligi, ex hoc conuincitur, q̄ vtroq; modo verificari possunt: vt patet ex dictis. constat eñ euidenter q̄ commune duobus abstrahit ab vtroq;. Potest igitur ille numerus pluralis referri ad pluralitatem ecclesiarum futuram, et ad pluralitatem conuentionum in ecclesia, ad conferendum, discutiendum, probandum ℣c. ad pluralitatem accumulantium suas autoritates in communi: propter quod ex illa litera nihil habetur obstans dictis. ¶ Ad secundum ex primitiua ecclesia dicitur q̄ gratis conceditur ecclesiam statuisse: sed an potestate partium (puta trium apostolorum) an communitatis per accumulationem in communi, an aliquo alio modo (puta a christo immediate, vt isti falso putant) nihil ibi exprimitur. Et propterea ex ista autoritate, ℣ ceteris subiunctis, ℣ similibus, nec habetur ista affirmatiua. s. ecclesia seu synodus habet immediate a christo potestatem: nec habetur ista negatiua, synodus non habet potestatem a domino mediante papa. Et de affirmatiua quidē ex eo con stat: quia cum multipliciter possit verificari synodum habere potestatem (vt patet ex dictis) et ex his nihil aliud habeatur, nisi q̄ synodus habet potestatem, opportet hoc sic communiter intelligi, vra singulis huiusmodi ensibus determinate abstrahat. ¶ De negatiua autem ex eadem radice constat: quia. s. synodum habere potestatem, non oportet q̄ intelligatur determinate ad illum modum quo excludatur habere potestatez a dño mediante papa (vt contingit quando per accumulationem ecclesia habet potestate) quia omnes partiales potestates sunt a petro ℣ cōmunicatio potestatis sue cum alijs ab eodem est, qui solus a dño vtpote eius vicarius immediate potestatem habet. ℣ ratione eius solius synodus integra potest vere dici, q̄ habet immediate potestatem a christo domino. ¶ Ad autoritatem greg. dicitur, q̄ causa redditur a gregorio manifeste fauet intento nostro: q̄n non reddit pro causa autoritatem immediate datam a christo. sed vniuersalē consensum: ac per hoc etiam ipsius summi pontificis, qui caput est. ℣ propter ea seipsum negaret papa, illa negās: vt ibi dicitur. Ex hac quoq; gregorij ratione habetur quod diximus, q̄ autoritas synodi mediante papa principaliter ligat sed quos illa ligant. ¶ Quarto ad hoc est capitulum decreuit. 80. di. vbi dicitur: decreuit scā synodus, ℣ non dicit, decrevit summus pontifex. ¶ Quinto capitulum nimis. de tureuanudo: vbi autoritate sacri concilij non propria summus pontifex precipit. ¶ Sexto. Ecclesia potest elargiri indulgentias. ergo habet claues iurisdictionis. Probatur antecedens: quia dantur indulgentie de thesauro ecclesie ℣ non pape: ergo a fortiori ecclesia potest dispensare. ¶ Septimo. Ecclesia potest condere canones late tententie, depositionis, excommunicationis: ergo. Antecedens patet de concilio carthaginen. in ca. placuit. viij. q. j. ℣ habetur ex tra de clericis non residentibus. in ca. ex gestis.

ratio declinet. ¶ Ex his siquidem quattuor sapienter dispensatis, vniuersa questionis istius argumenta facile elucescent: sic vt nullum forte obscurum relinquatur. ¶ Ad singula tamen descendendo respondetur. Et ad verba dñi matth. 18. dicitur (vt tā probatum est) q̄ dñs non dat ibi ecclesie autoritatez, sed significat eā habituram potestatem: non explicando ibi quomodo habitura sit. ℣ an ſm se totam primo, an ratione partis: hoc enim non negamus, sed docemus. ¶ Verba queq; illa in numero plurali non cogunt ad autoritatez ecclesie ratione sue totalitatis: imo absq; determinatione ad hunc vel illum modum potestatis ecclesie. s. ratione totius vel partis oportere intelligi, ex hoc conuincitur, q̄ vtroq; modo verificari possunt: vt patet ex dictis. constat eñ euidenter q̄ commune duobus abstrahit ab vtroq;. Potest igitur ille numerus pluralis referri ad pluralitatem ecclesiarum futuram, et ad pluralitatem conuentionum in ecclesia, ad conferendum, discutiendum, probandum ℣c. ad pluralitatem accumulantium suas autoritates in communi: propter quod ex illa litera nihil habetur obstans dictis. ¶ Ad secundum ex primitiua ecclesia dicitur q̄ gratis conceditur ecclesiam statuisse: sed an potestate partium (puta trium apostolorum) an communitatis per accumulationem in communi, an aliquo alio modo (puta a christo immediate, vt isti falso putant) nihil ibi exprimitur. Et propterea ex ista autoritate, ℣ ceteris subiunctis, ℣ similibus, nec habetur ista affirmatiua. s. ecclesia seu synodus habet immediate a christo potestatem: nec habetur ista negatiua, synodus non habet potestatem a domino mediante papa. Et de affirmatiua quidē ex eo constat: quia cum multipliciter possit verificari synodum habere potestatem (vt patet ex dictis) et ex his nihil aliud habeatur, nisi q̄ synodus habet potestatem, opportet hoc sic communiter intelligi, vra singulis huiusmodi ensibus determinate abstrahat. ¶ De negatiua autem ex eadem radice constat: quia. s. synodum habere potestatem, non oportet q̄ intelligatur determinate ad illum modum quo excludatur habere potestatez a dño mediante papa (vt contingit quando per accumulationem ecclesia habet potestate) quia omnes partiales potestates sunt a petro ℣ cōmunicatio potestatis sue cum alijs ab eodem est, qui solus a dño vtpote eius vicarius immediate potestatem habet. ℣ ratione eius solius synodus integra potest vere dici, q̄ habet immediate potestatem a christo domino. ¶ Ad autoritatem greg. dicitur, q̄ causa redditur a gregorio manifeste fauet intento nostro: q̄n non reddit pro causa autoritatem immediate datam a christo. sed vniuersalē consensum: ac per hoc etiam ipsius summi pontificis, qui caput est. ℣ propter ea seipsum negaret papa, illa negās: vt ibi dicitur. Ex hac quoq; gregorij ratione habetur quod diximus, q̄ autoritas synodi mediante papa principaliter ligat sed quos illa ligant, aut ligare quos absoluunt. Sicut q̄ dicit absoluere quos

Ori In eodem ca.xj. ex autoritate decretalis de electione in ca. significasti: q concilia a papa autoritatem habent.

Objcitur Dicendo, quod illud est intelligendum de concilio ẽptum de suum congregari: quia regulariter autoritate romani pontificis congregatur: sed ex quo congregatum est, siue autoritate romani pontificis, siue alias habet immediate autoritatem a christo.

Respondeo Quod expositio ista repugnat textui. Nam ibi duo dicuntur habere concilia a ro. ecclesie autoritate quod facta sunt, et quod robur acceperũt. et primum vt patet, refertur ad ipsum congregari. secundum autem nisi superfluat, ad autoritatem congregati. Et conuincitur hanc esse ablõs omni ambiguitate intentionem litere illius: quia reddit rationem, quare conciliorum legibus apostolica sedes nõ subest. Si enim dependerent concilia tantum in congregari a papa, ex quo leges faciunt postq̃ congregata sunt nihil valeret ratio assignata ad intentum inferendum. Patet namq; manifeste quod ex hoc quod concilia regulariter non congregantur nisi per papam, non sequitur, ergo non præfigunt legem pape: quia stat, quod congregata præfigant legem si congregata non pendent ab ipso.

¶Capitulum.xxj.

Ori In eodem.xj.ca. quod concilium vniuersale legitime congregatum errare potest diffiniendo papa absente, aut non consentiente: z quasi dixi quod potest errare eodem modo in his que sunt fidei.

Objcitur Quia ad concilium generale spectat determinatio eorum que sunt fidei: z ipsi promittitur quod docebit vos spiritussanctus omnem veritatem. In cuius signum act.xv. ponitur spiritussanctus presidens concilio apostolorum, cum dicitur, visum est spiritui sancto z nobis: z non diximus est petro z nobis. Hoc satis innuere videtur aug. euangelio non crederem, nisi me autoritas ecclesie admoneret. Et in serta synodo (vt patet di.xxj. ca. placuit) dicitur: placuit huic sancte synodo, vt ammodo confirmata z rata sint canonum apostolorum. 83. capitula. Hoc quoq; deduci potest ex illo: ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad cõsummationem seculi: hoc enim successoribus apostolorum dicitur. concilium enim generale representat concilium apostolorum z senioum. Hoc idem patet ex eo quod quilibet fatetur se credere in vnam sanctam ecclesiam catholicam: ex hoc enim sequitur quod ad eam vltima decisio eorum que sunt fidei spectat. Cum enim papa fatetur se credere in vnam sanctam ecclesiam, non dicit se credere in semetipsum. ¶Preterea. Ecclesia vniuersalis non potest errare in fide. concilium gaudet eodem priuilegio, quo ecclesia representata, sicut eadem potestate. Imo cum ecclesia vt dispersa nullum actum iurisditionis exercere possit, nec aliquid sententialiter diffinire, infallibilitas in diffiniendo ei competere debet, vt congregate in cõcilio. Et si dicatur quod papa representat ecclesiam sicut concilium: diceretur quod papa representat ecclesiam remote. concilium autem propinquissime: quia in eo est aliquis de qualibet ecclesia saltem sufficienter vocatus. z priuileg um ecclesie transit in ciliũ imediate eã repsentãs nõ autem in summum pontificem.

Respondeo. Hec objecta dupliciter deficiunt. et primus defectus communis est omnibus. Secundus autem quibusdam objectionibus communis. Defectus omnium objectionum est: quia a concilio declinant ad concilium seclusso papa. Et cuius proprio priuilegio (concilium quippe generale sine pape consensu non diffinit) constat quod non vniuersali consensu diffinitio illa facta est: cum papa supremum in ecclesia dei teneat locum, officium, et regimẽ etiam vniuersale. Quod autem vniuersali consensu diffinitum non est: proculdubio a concilio vt ecclesiam vniuersalem representat, diffinitum non est. Dico igitur quod propositio dicens quod concilium generale non potest errare in iudicio fidei, est vera simpliciter et absolute de concilio indicante in fide cum papa: et non est vera de concilio acephalo. ¶Et hec responsio sufficit ad omnia objecta ẽptum ad intentam conclusionem. Sed ẽptum ad vim ipsarum objectionum in speciali dicitur. Et ad primam quidem quod ad concilium generale spectet vltima decisio fidei, dicitur quod hoc verificatur de concilio ratione capitis: sicut de homine q̃ videt ratione oculi. Et q̃ hoc sit verum, patet de concilio ariminensi et epheſino secũdo: quorũ primũ errauit in fide eũ ario, Fm aũt etiã errauit in fide cum eutbicete. Et quod amplius est notandum, istud secundum fuit etiam autoritate apostolica congregatum: q̃ in neutro consensit erronee diffinitioni romanus pontifex. Et de ephelino quidem secundo clare patet ex multis epistolis leonis, z gestis calcedonẽsis synodi. De arimineñ. vero patet ex rufino in ecclesiastica historia. z in historia tripartita lib. v. ca. xxix. Et effectu igitur manifestum est quod verbum domini, spiritussanctus docebit vos omnem veritatem, non dictum est concilio dissentienti a papa, cuius legitime congregato. Hec recte examinent omnes qui hac de re decernunt: vt caueant, z a sensatis non recedat iudicium. ¶Ad secundum dicitur, quod etiam si concilium illud apostolorum &c. fuisset concilium generale, nihil aliud haberetur, nisi q̃ concilio integro cum petro presente z primo. spiritussanctus presideret: quod gratis conceditur. Sed quare ibi in communi diffinitum sit, z q̃ non fuerit generale concilium illud, in libello illo dicimus. ¶Ad tertium patet etiam, q̃ aug. dixit, nisi autoritas me admoneret ecclesie: z non dixit ecclesie acephale. ¶Ad quartum fateor me non videre quid probet, nisi conclusa afferentes: quia canones apostolorum cuius a synodo confirmati euanuerunt: hoc enim non facit ad celsitudinem potestatis synodi, quam illi intendunt. ¶Ad quintum dicitur, q̃ ad literam loquitur de ecclesia vniuersali, que nunq̃ deficiet: hec enim est, que succedit apostolis z aliis quibus dominus loquebatur. Ab ecclesia autem vel etiam concilio eam representante, ad concilium acephalum, non valet argumentum. ¶Ad sextum dicitur, q̃ antecedens assumptũ est articulo fidei de vna sancta ecclesia potest dupliciter legi scilicet cum prepositione in dicendo, credo in vnã sanctam ecclesiam catholicam, z sine illa prepositione: quod melius iudicat dimus tho, dicendo, credo vnam sanctam ecclesiam catholicam. Et siquidem dicatur credo in vnam &c. sumitur ecclesia pro ecclesia integra, corpore scilicet z capite, quod est christus dominus: ratione cuius in ecclesiam dicimur credere. Et tunc optime valet consequentia: ergo ad huiusmodi ecclesiam pertinet vltima decisio fidei, et quod papa non dicitur credere in semetipsum. Sumi quoq; potest pro ecclesia in terris vt iungitur spiritussancto, ratione cuius dicimur credere in ecclesiam, vt diuo th. plz. Et sic etiam patet quod optime valet consequentia, quod ad ecclesiam catholicam iunctam spiritui sancto, vt sic spectat vltima decisio fidei, et quod papa non dicitur propterea credere in seipsum sed in spiritumsanctum vt est ecclesie rector. sed non valet vltra ios consequentia, ergo ecclesie acephale. Si autem legatur sine prepositione, tunc dicitur vt supra. q̃ creditur vna sancta catholica ecclesia: sed non valet, ergo ecclesie acephale. Et conceditur q̃ ad vnam sanctam ecclesiam catholicam spectat vltima decisio fidei, sicut z potestas iurisditionis, que conuenit ei ratione partis. Nec papa credendo ecclesiam dicitur credere seipsum, sed dicitur credere officiũ suũ z aliorũ. in cuius signũ a fide deuiaret, si nõ crederet officium suum. ¶Ad septimũ dicitur primo, q̃ concilium etiam integrum non admitto gaudere de necessitate priuilegio personali ecclesie (quale est esse semper in ecclesia fidem formatam) quoniam de ecclesia hoc constat, de concilio autem nullibi inuenisse me fateor: aurẽtica autoritate firmatũ, ẽptus rationabile sit de facto ita esse, q̃ scilicet in aliqua persona cõcilij sit fides formata. Dicitur secundo q̃ non posse errare in fide iudicialiter est priuilegiũ ecclesie ratione capitis, ad quod spectat iudiciũ. Et ideo non est priuilegium ecclesie acephale: nec ecclesie. Collectionis fideliũ, ad quam non spectat potestas iurisditionis, quã tñ ecclesiam pro collectione fideliũ omniũ tñ cõcilium representat. z cui, primitus dominus q̃ secũ esset. Et ex hoc patet quãtũ deficit argumẽtũ illud, nã ꝓcedit ac si ecclesie ratione cõitatis conueniat priuilegium illud non posse errare iudicialiter: cũ constet q̃ sicut iurisditio cõuenit ecclesie ratione capitum, ita actus iurisditionis. Et q̃ actus ille scilicet iudicialiter diffinire de fide, concernit vniuersalem ecclesiam. ideo cõuenit ecclesie ratione capitis, cui commissa est cura vniuersalis ecclesie: sicut a[illegible]s ratione aliorum capitum proportionaliter. Dicitur ergo tertio formaliter quod concilium integrum gaudet eodem priuilegio officij non persone quo gaudet ecclesia, z eodem modo scilicet ratione partis, puta capitis: et similiter gaudet eadem potestate, z eodem modo: sed ex hoc magis habetur intentum. Et concedo gratis, q̃ infallibilitas in diffiniendo de fide conuenit concilio integro ratione capitis, et non ab ecclesia: cui etiam hoc non conuenit nisi ratione capitis, sed a domino iesu, cuius caput vices gerit. Quod autem dicitur de representatione immediata z remota, duo importat scilicet repesentationẽ ecclesie per papam z cõcilũ, z modũ representãdi. Et quo ad representationem dicitur, q̃ inter papam z concilium tanta est in hoc differentia, q̃ concilium representat vniuersalem ecclesiaz integram (hoc est corpus cuz capite) proportionaliter: sic q̃ caput concilij representat christum caput ecclesie, z corpus concilij corpus ecclesie. Et hic est verus z indubitatus sensus, quo concilium vniuersalem ecclesiam representare dicitur, z a domino immediate potestatem habere. Ecclesiam autem in terris positam concilium integrum quo ad potestatem representare dicitur, pro ẽpto omnis ecclesia potestas in eo inuenitur per seipsam vel in sua vicaria, quo ad vota vero, quia intelligitur in ipsum consentire oim personarum ecclesie vota: vt patet ex autoritate gregorij supra inducta. Papa autem vniuersalem ecclesiam integram, z in terris ecclesie potestatem z vota, diffomiter representare inuenitur, nã caput dñm. ihesum christum participatiue, papatum in seipso formaliter, reliquie ecclesie potestatem z vota eminenter representat. De differentia autem objiciendo tacta, totum oppositum est: quia ratione prelature concilium ecclesiam representare dicitur, z solus papa immediate a christo prelatus est, reliquum autem ecclesie corpus a domino mediante petro munus hoc habet, oportet dicere q̃ papa, immediatius representat ecclesiam ẽptus concilium: quia papa, mediante solo christo, concilium autem mediãte christo z papa.

¶Caput vigesimumsecundum.

Ori In ca. 13. q̃ potestas applicatiua papatus ad personam regulariter z principaliter est in papa, z non nisi in casu in concilio seu ecclesia, et in ca. 6. idem sub aliis verbis. scilicet q̃ potestas electiua pape in papa potestate est. Et ad hoc vtroboz duo argumenta primum ex facto petri. 8. q. 1. cap. si petrus. Secundum ex eo q̃ papa determinat de actu electionis, ita q̃ cõtrario modo factus fuerit.

Objcitur Contra quattuor. scilicet contra hoc, q̃ talis potestas est in papa: z contra hoc, in casu tñ est in ecclesia seu concilio: z contra vtrumq; argumentum. ¶Primo ergo arguitur contra primum ex occham. Si potestas electiua pape esset in potestate pape, sequeretur q̃ papa posset relinquere ecclesiam absq; potestate electiua: quod est impossibile: ergo. Et tenet sequela, ponendo q̃ mortuus vel priuatus electoribus papa non ordinaret electores. Et si dicatur q̃ in tali casu deuoluitur ad ecclesiam. Contra: quia tunc sequeretur q̃ ecclesia esset superio; papa: quod tu negas. Et tenet sequela: quia nunq̃ potestas aliqua ex negligentia alicuius deuoluitur ad alterum, nisi sit simpliciter z absolute superior: potestas enim papalis non deuoluitur ad episcopum ex negligentia pape non prouidentis alicui de beneficio, sed econuerso. Preterea. Si ecclesia in illo casu habet potestatem electiuam, queritur a quo habet immediate: cum a seipso non habeat. Si dicatur a christo, difficile erit reperire in sacris literis fundamentum, in quo possit stabiliri q̃ in illo casu habeat, et non regulariter. ¶Secundo principaliter arguitur ex arnachano. Non est verisimile, q̃ dominus voluntati vnius hominis commisisset potestatem electiuam summi pontificis: q̃ posset euenire, q̃ vna progenies diceret, hereditate possideamus sanctum dei: dum quilibet in fine vite suum consanguineiz subrogaret. ¶Tertio. Quia sequeretur, q̃ etiam potestas destituti papa in casu heresis quo deponi potest, esset in papa: z sic par in parem haberet imperium. Et rursus q̃ papa posset constituere, q̃ papa hereticus a duobus vel tribus deponi posset. Et tenet sequela: quia per eadem causas habent generari z destrui potestates iste. ¶Quarto. Si in papa esset potestas electiua pape, vel ergo est in eo potestas illa sic q̃ per semetipsum potest successorem eligere, vel solum quia aliquibus potest illam potestatem communicare. Hoc secundum nihil habet apparentie. Ex primo autem si concedatur: sequitur hoc inconueniens q̃ esset in potestate duorum facere q̃ alternatis vicibus quilibet per annum in ordine suo esset summus pontifex. more anne z cayphe. Et patet consequentia: quia vnus papa, pro sua voluntate potest eligere alterum in papam, z in fine anni ille potest reeliget eundem, et sic deinceps. ¶Quinto. Christus non contulit pape aliquam potestatem perniciosam ecclesie: sed (vt habet glossa in cap. si petrus) hoc est perniciosum, q̃ aliquis eligeret sibi successorem: ergo christus non contulit illam potestatem. ¶Contra rationem ex facto petri allatam, dicitur primo, q̃ petrus non instituit clementem, sed instituendum ordinauit. Dicitur secundo, q̃ hoc fecit instinctu spiritussancti: quo etiam preuidit mortem. Dicitur tertio, q̃ papa in casu necessitatis quo electores non possent congregari, z pro occurrenti periculo opus sit pastore, potest papa moriens instituere successorem. ¶Contra rationem autem, ex hoc q̃ papa statuit circa actum electionis etiam electores determinãdo z dicitur, q̃ papa non dedit potestatem electiuam cardinalibus, sed ecclesia vniuersalis in serta synodo in ca. in nomine domini, vbi nicolaus papa non propria autoritate, sed sanctorum patrũ statuit. Et propterea vbi cardinales potestate sibi tradita abũterẽtur manifeste, vniuersitas fidelium posset eos priuare potestate electiua pape, z alijs eam committere.

Respondeo. Et primo declaro sensum verboũ meorum in libello illo, secundo quid in hac materia mihi videtur, tertio satisfacere curabo objectis.

¶Quo ad primum nunq̃ dixi, q̃ papa potest sibi eligere successorem, nec q̃ potestas electiua pape sit in papa formaliter, nec q̃ potestas applicatiua papatus ad personam sit in papa formaliter: sed dixi q̃ huiusmodi potestas est in papa regulariter z principaliter. Constat namq; apud viros doctos, q̃ multa sunt in potestate superiorꝭ que non sunt in illo z eius potestate formaliter: z que etiam non potest per seipsum immediate facere. Sunt enim in intelligentijs (quas angelos dicimus) forme inferiorum et eorum potestates, non tamen formaliter, nec sic q̃ possint earum actus per seipsas exercere, sunt in corporum celestium potestate forme elementorum et eorum potestates, non tamen formaliter, nec sic q̃ eorũ operas possint per seipsa exercere. Stat igitur q̃ huiusmodi electiua potestas sit in papa regulariter et principaliter: et non sit in eo formaliter, nec possit per seipsum huiusmodi potestatis actum exercere. Sumantur ergo verba mea in hoc sensu, q̃ potestas electiua est in potestate pape virtualiter seu eminenter, z hoc quo ad modum essendi, z q̃ est in potestate pape regulariter. i. ordinario iure, ad differentiam ecclesie vidue: in qua est huiusmodi potestas in casu. z principaliter, ad differentiã eiusdem ecclesie, in qua est secundario: pro ẽpto in casu potest nõ solum eligere, sed facere electores, et ordinare de modo electionis. Hec de primo.

¶Quo ad secundum: quia eius est potẽti, cuius est actus (vt dicitur in de somno z vigilia) z electionis pape actus simpliciter et absolute non est pape. ideo potestas electiua pape non conuenit formaliter pape. Probatur minor. electio pape est actus factiuus ẽptum ex se est tunc pape. ergo repugnat ei, q̃ presupponat pro tunc papam. Et tenet consequentia. quia quod fit non est: si enim esset iam non fieret. Tunc vltra, ergo electo pape non est papa, et tenet sequela: quia electo presupponitur secundum naturam electiõis, et est simul tempore cum electione. Tunc vltra, ergo actus electionis pape non est pape, et tenet sequela: quia electio pape est actus electoris pape. Ex hoc igitur patet, q̃ potestas electiua pape, cuius actus simpliciter et absolute est electio factiua ex natura sua tunc pape non est in pape potestate formaliter. Et confirmatur autoritate cõsuetudinis ecclesiastice, qua fit vt electiones pastoum non fiant nisi vacationis tempore, necnon diuine sapientie suauiter omnia disponentis: que dixit, sufficit diei malitia sua, crastinus enim dies solicitus erit sibiipsi. In subiecto igitur oppotuni temporis quo potestas electiua eligere debet, locata est formaliter, z non in papa: qui solum preueniendo solicitudinem crastini diei eligere posset: vt patet. Subiectum autem huiusmodi electiue potestatis formaliter (iuxta peripateticam et apostolicam simul autoritatem, qua inuisibilia ex visibilibus cognoscenda a nobis sunt) ex ipsius electionis actus exercitatione inuestigandum est. Apparet autem absq; omni ambiguitate, q̃ electio pape ad romanam ecclesiam spectat: computando intra romanam ecclesiam episcopos cardinales, qui velut suffraganei romani archiepiscopi introducti videntur. Et propterea cessante omni humano statuto, certifi[illegible] existentibus ecclesie romane membris, in eadem regulariter est potestas electiua pape, non minus q̃ in ceteris ecclesijs potestas electiua suoum episcoporum. Ex eo enim q̃ christus dominus romanam ecclesiam elegit in petri ecclesiam propriam: dum ipsi ne ex roma, sicut ex antiochia papatum transferret inhibuit (dicens: venio romam iterum crucifigi) ecclesie romane potestatem electiuam papi non posuit, sed negatiue, hoc est oppositum non ordinando, concesse dicitur. In casu autem incertoum electoꝝ, ecclesie vniuersali eandem potestatem eadem ratione (quia scilicet est episcopus vniuersalis ecclesie) et eodem modo scilicet negatiue dedisse intelligitur. Ex statuto autem humano, apostolica autoritate contractum per viam determinationis positiue est subiectum potestatis electiue ad cardinales romane ecclesie solos. papa enim ex eminentia potestatis, cure ac regiminis vniuersa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lis,potest/de electiua potestate decernere:ipsamq; sic dirigere et ordinare,vt contrario modo faciendo irrita sit in suo opere et subiecto:vt patet in gestis ipsorum pontificum,et obseruatione ecclesie.Hec de secundo.

¶Quo ad tertium respondendo obiectis pro quanto militant aduersus hec,dicitur ad primum,quod impossibile est ecclesiam relinqui absq; papa et potestate electiua pape:quoniam decedente papa absq; vllo decreto de hoc negatiue relinquit potestatem electiuã ecclesie romane:sicut Linus successor petri immediatus electus creditur.¶Responsio quoq; data quod per viam deuolutionis potestas applicatiua papatus ad personam esset in ecclesia vniuersali in casu,pro quo ex meo libello assumitur,non intelligitur de deuolutione propter negligentiam,contra quam obiicitur,sed communiter,et propterea nõ sic arctatur deuolutionis vocabulum,quin siue deuolutionis,siue successionis,siue suppletionis,siue cuiuscunq; alterius modi in hac sententia viam includat.Unde non super negligentia electorum,sed super defectu ordinariorum electorum fundauit,et in tali non in alio casu ibi dicta intelligo.Existentibus siquidem certis electoribus,qui hodie sunt cardinales,non succedit romana ecclesia,neq; ecclesia vniuersalis:defunctis autem omnibus cardinalibus,romana ecclesia a qua Linus est electus ante humana iura nobis nota,immediate succedit.Quia tamen pars clauditur in toto,et in ecclesia vniuersali clauditur ecclesia romana,si concilium generale cum pace romane ecclesie eligeret in tali casu papam,verus papa esset ille qui electus sic esset.¶A quo autem ecclesia romana aut ecclesia vniuersalis haberet in casu potestatem electiuam pape,non regulariter,facile patet.Nam constat quod haberet a christo,et eius vicario negatiue:quia scilicet neuter ordinauit oppositum,et christus dominus statuit petrum in successoribus perpetuum.State siquidem hoc secundo,cum successio carnalis in nouo testamento consilio castitatis,maxime conuenienti perfectissimo statui (qualis pape est)dissonet,voluntaria quoq; quasi adoptio vel institutio successoris suaui ecclesie dispositioni aduersetur:via electionis perpetuandus relinquitur successor petri,procul dubio ab ecclesia sua,que quia est romana et vniuersalis,nisi ipse papa determinet qui romanam et vniuersalem ecclesiam representent in eligendo,determinationi ipsius petri et domini,qua facto morte scilicet petri in episcopatu romano determinata est quod ecclesia romana representet ecclesiam vniuersalem in electiua potestate(vt patet si secludamus)omne ius positiuum per intellectum,et aspiciamus ad ecclesie antique consuetudinem)standum est.Unde non oportet solicitari de autore potestatis electiue in casu,et non regulariter in ecclesia.¶Ad secundum dicitur,q; nõ est contra sensum declaratum.Argumentum tamen non est ostensiuum, nec ducens ad inconueniens ex natura potestatis,seu ex abusu ex quo si liceret arguere,nescio que potestas vniuersalis recte committi posset vni homini.¶Ad tertiuz dicitur,quod quia quelibet potestas ecclesie est inferior potestate pape cui relique subiacent potestates,nullum inconueniens video concedere,quod in Pape potestate eminenter continetur potestas etiam depositiua pape heretici,et quod posset constituere,et quod a collegio cardinalium posset deponi in casu quo deponendus est.Nec sequitur quod par in parem habeat imperium:quia non supra papam sed supra coniunctionem papatus cum persona,exerceret imperium,in statu in quo coniunctio illa est in corrumpi ex diuino iure.¶Ad quartum dicitur,quod proprie loquendo neutro modo est potestas electiua in papa:sed quia potest determinare electores,et modum eligendi.Unde non oportet ad inconuenientes deductum respondere:quod tamen ex abusu potestatis sequeretur.

¶Ad quintum dicitur,quod non potestas sed abusus potestatis si data esset a christo,esset perniciosus.

¶Ad obiecta vero contra rationem ex facto petri,dicitur quod prima glosa videtur contra textum dicentem,tradente sibi petro: et non dicit ordinante quod sibi traderetur.¶Secunda vero glosa acceptari potest:cuius non sit autentica:presertim quia mortem non instinctu spiritussancti sed domini voce agnouit, dicentis:venio romam iterum crucifigi.¶Tertia autem glosa si acceptatur,eminentie potestatis pape fauet:vt patet.Sed quomodo tunc fuerit talis necessitas deberet aperiri.Videtur tamen mihi,quod vel iuxta secundam glosam instinctu spiritussancti petrus hoc fecerit,vel de eminentia potestatis(propter quod dissolutum a spiritussancto dicitur factum petri nõ superet)ut petrus z clemẽs)vel potius q; tãq; incertũ factũ,autoritatẽ firmã non faciat.Dico autem incertum:quia ecclesia linum z cletum reputans summos pontifices,computatis annis quibus quilibet eorum rexit ecclesiam ro.ante clemẽtẽ,testari videtur,q; verba illa ioannis pape tertij tanq; narrata crediti facti accipienda sint z non vt autorizantia factum quod narratur,propter quod autoritate illa vtimur,vt valeat cõsummi valere potest.Accedit ad hoc versus in glosa ibidem de clemente dicens:Disputat hoc mundus quartus fuerit ne secundus.¶Ad obiecta demum contra rationem ex hoc q; papa statuit de electoribus pape,dicitur q; manifeste constat ex illo ca.in nomine domini,q; propria autoritate papa illud statuit in synodo:vt patet ex illis verbis:venerabilis pontifex decernens autoritate apostolica inquit.Mirum est autem,q; arguentes non aduerterint grammaticam constructionem in sequentibus(vbi dicitur:quapropter instructi predecessorum nostrorum aliorumq; sanctorum patrum autoritate decernimus,vt obeunte ꝛc.)z diterint propter hec verba,q; papa non propria sed sanctorum patrum autoritate statuit:cum ly autoritate,determinet ly instructi,z non ly decernimus:vnde solidum stat q; papa autoritate propria statuit illud fecit.¶Quamuis etiam omnia statuta de electione pape,quo summus pontifex etiam in synodo fecit,q; propria autoritate fecerit:z sancti patres in synodo cõgregati nihil possint sine autoritate romani pontificis statuere.Hec quoq; autoritate pape fieri comprobantur,dum statutum gregorij decimi cum concilio lugdunen.(quod habetur in sexto de elec.vbi periculum disponens de electione pape,reuocatum per adrianum z ioan xxij.ac deinde reassumptum per celestinum quintum z bonifacium octauum)robur autoritatis habet:vt gloss.in eodem ca. dicit.Clementinam quoq; ne romani,de electione pape.a papa non a concilio generali factam esse patet in clementinis de electione.Multa quoq; circa electionem pape statuta in di.79 patet a gratiano referri.Et nouissime iulius.ij.qui vixit z regnat,statutum nouum edidit de electione pape absq; concilio generali.Unde negare huiusmodi potestatem in papa,est negare sensum.

¶Capitulum.xxiij.

Obiicitur In ca.xx.xxj.z.xxij.quod in ecclesia dei est potestas autoritatiua super coniunctionem petri z papatus,non autem super papam.

Obiicitur Dupliciter contrariantur dictis in libello illo.¶Secũdo quia contrariantur huic duo inter se.¶Tertio quia falsum est,quod potestas depositiua pape que est in ecclesia,non sit autoritatiua supra papam.¶Primum ostenditur sic:in ca.vj. xxiij.dictum est,quod potestas applicatiua ecclesiastice potestatis ad hanc vel illam personam est in solo papa:nunc dicitur,q; potestas autoritatiua super coniunctionem est in ecclesia,ergo contradictio.¶Secundum autem ostenditur exemplo,quo vtor retorquendo in me.Habere enim potestatem super hominem,non est habere potestatem super animam,nec super corpus.sed super separationem anime a corpore:cum nihil aliud faciat occidens hominem.quid ergo aliud est habere potestatem autoritatiuam super papam,q; posse papatum ab ipso autoritatiue separare?

¶Tertium autem(quod scilicet ecclesia autoritatiua super papam ipsum deponit)probatur tripliciter.¶Primo.quia aliter papa hereticus citatus non tenebitur comparere,nec erit contumax non comparens:iudicabitur ergo inauditum,aut non obligatum respondere.¶Secundo omnis actus punitiuus personarione propriꝰ peccati,est ab habente iurisdictionem super eum qui punitur.¶Tertio arguitur ad hominem,ipsum scilicet:ecclesia potest excommunicare papam hereticum anteq; deponat: ergo habet autoritatem iurisditionis super papam.patet sequela, et antecedens ex te est:quia quum tu dicas hanc consequentiam esse bonam non est excommunicatus ipso facto,ergo non est depositus.z ista erit bona:non potest excommunicare,ergo nõ potest deponere.z ista potest deponere.ergo potest excommunicare.

Rñdeo. Et ad primũ dicit,q; nulla est in dictis meis contrarietas:quoniam superius de autoritate eminentie erat sermo,vbi ecclesie potestas pape potestati comparatur.Unde dictum est ibi,quod papa est moderator et director potestatis ecclesie.et non econuerso:hoc enim ad eminentiam et non eminentiam potestatis spectat.Hic autem sermo est de autoritate efficacie,dum dicimus quod potestas ecclesie autoritatiue potest super coniunctionem ꝛc.hoc enim nihil aliud sonat, nisi quod talis potestas tanq; superior coniunctione illa,potest efficere illam:agens enim vt sic prestat eo quod fit vt sic.Cum hoc nãq; patet bene stare,quod potestas applicatiua potestatis ecclesiastice,secundum eminentiam est in solo papa.¶Ad secũdum dicit,q; hec duo.f.potestas est sup cõiunctionẽ,z nõ sup papam,in nullo repugnant inter se:q; diuersa sunt.Et papa significat aliquid maius coniunctione quoniam significat formam papatus,sicut dominus formam domini.Propter quod retorsio exempli de homine nihil valet,nam non conuenit pape significatum equiparare significato hominis z simile de vtroq; ferre iudicium:quia homo significat formaliter compositum ex anima et corpore,papa vero significat formaliter purum papatum,cuius in concreto:vt patet.Sed hoc totum petrus papa se habet vt ly homo.z conceditur q; potestas illa potest super petrum papam, ratione subiecti(vt in libello dicitur)nõ autem super papam:quia non potest ex parte forme.Unde patet nullam esse repugnantiaz, z q; aliud est posse super papam,z aliud super petrum papam:sicut aliud est posse super compositum z aliud super formã.¶Ad primum autem contra tertium(hoc scilicet q; potestas ecclesie nõ est supra papam)respondetur,q; petrus papa hereticus teneretur ad omnia que sunt necessaria ad iudicium depositionis ipsius:vt in libello capitulo.21.expresse dictum est,vnde mirandum videtur de obiectionibus.Dico igitur,q; petrus papa hereticus ratione subiecti sic depositi,subditur potestati depositiue ecclesie,z in omnibus necessario preambulis z consequentibus.Nec ex hoc sequitur,q; potestas ecclesie sit supra papam,sed supra petrũ papam sic depositum in hoc tantum.Et per hoc patet solutio primi z secundi.¶Ad tertium vero dicitur q;(vt patet in cap.19.libelli, vnde impositum est mihi,q; dicam illam consequentiam bonam) manifestum ego dixi hoc numquam sonuisse connexionem inter excommunicationem z depositionem:imo oppositum expresse sensi.Ego enim ex illa communi radice,ad quod infligitur a iudicio humano,non incurritur ipso facto ex solo peccato interiori pure:inmulti duo scilicet negationem excommunicationis,et negationem priuationis,z dixi q; si ex hac radice sequitur non esse excommunicatum,multo magis sequitur non esse priuatũ:quia ibi non requritur declaratio apud iuristas,sicut hic.Argumentum autem procedit contra dicentem illationem formalem a negatione excommunicationis ad negationem depositionis:z ideo non est ad propositum.

¶Caput vigesimumquartum.

Iuri In ca.21.q; papa potest committere potestatẽ depositiua pape heretici collegio cardinalium.

Obiicitur Et non possum sic.dicendo sumere,quia par in parem habeat imperium.

Respondeo Et facillime patet ex hoc non sequi parem in parem habere imperium:quia potestas depositiua non est supra papam,seu supra coniunctionem petri cum papatu:que coniunctio non est par pape.¶Quare autem huiusmodi potestas depositiua pape,cui cõ minor papatu,nõ sit auferibilis ab ecclesia a papa,in promptu causa est:quia diuino iure illi conuenit contra papam hereticum:vt patet ex dictis in libello.

¶Caput vigesimumquintum.

Iuri In ca.26.rationem quare papa pro infidelitate sola potest deponi,quia sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse pape.

Obiicitur Dupliciter contra hanc rationem.¶Primo.quia falsum est q; fides requiratur ad esse pape,cum papa si fiat hereticus,adhuc sit papa apud me:sufficit enim character baptismalis.¶Secundo.quia hec ratio esse fortiter probaret q; p hereti deponi non posset:quia heresis non opponitur ad esse pape.

Respondeo Ut ratio mea nõ est intellecta vt est:studiose namq; non posui inter conditiones requisitas ad esse pape fidem,sed christianitatem,vt excluderem banc obiectionem.Nec assumpsi,q; infidelitas sola inter vitia contrariatur fidei,sed christianitati seu conditioni requisite ad esse pape:vt patet in libello.Constat enim christianitatis statui(qui membrum christi constituit)solam infidelitatem inter vitia opponi,et q; christianitas requiritur necessario ad esse pape.Et in libello eodem.cap.xxvij.clare manifestaui differentiam inter christianitatem et fidem:z q; christianitas est status quidam ecclesiasticus ex charactere,et fide constitutus.¶Sed vt melius vis rationis perspiciatur.ex conclusione intenta z directa oppositione infidelitatis considerandum est,q; non est intenta aut deducta conclusio ex illa ratione,q; papa habet non esse propter infidelitatem,sed q; est dispositus propinquissime ad non esse:quod sufficiat conclusio dicens,q; est deponendus.Et propterea non oportet q; infidelitas sic opponatur christianitati,q; auferat totaliter esse christianum:si enim hoc tolleret,non deponendum sed depositum papam inferret.Sed sat est,q; opponatur christianitati sic q; constituat christianum hominem ꝗtum est ex parte hominis in non esse christianitatis.Per hoc siquidem non esse christianitatis in petro papa,constituitur Petrus papa in esse deponibili:quia per tale non esse est dispositus sic vt deponi possit:vt patet ex dictis in libello.Et manifestatur ex officio pape,cum enim pape officium sit pascere doctrina z opere,cum habet fidem formatam velut sanꝰ viuit in papatu:cum autem habet fidem informen ob peccatum charitatem,nõ pascit amplius exemplo,sed doctrina tantum:ac per hoc velut eger in papatu est.Si demum etiã fidem omnino amiserit,iam nec doctrina pascere potens est,et quasi mortuus sicut in extremis vite constitutus,ad omne opus inualidus,dispositus est vt morte depositionis auferatur a vita papali.¶Unde patet responsio ad primum:quia non obstat rationi,q; infidelitas stat cum esse pape:vt patet ex dictis.Et potes eandem sententiam vnico verbo dicere,q; fides est necessaria ad esse pape simpliciter,cuius non sit necessaria ad esse pape sic:scilicet quasi mortui:imo ex hoc q; constituit papam in esse pape simpliciter,z eius oppositum constituit in esse pape quasi mortui.manifeste sequitur,q; constituit papam in esse deponibili.

¶Et per hoc patet solutio secundi:heresis enim non stat cum esse christianum simpliciter,nec cum esse papam simpliciter:cuius non auferat totaliter vtriusq; esse.Sed quia constituit nõ esse christianum ꝗtum est ex parte hominis,ideo cõstituit dispositum ad nõ esse pape:quoniam esse papam simpliciter supponit esse christianum simpliciter.Sed argumentum in hoc fallitur:quia accepit hanc rationem ac si inferret non esse pape sic q; esset depositus: cuius tamen contrarium patet in litera.Manet ergo ratio illa nõ inuenta adhuc minus habens,quamuis in statera posita:vt desiderare me dixi.

¶Capitulum.xxvj.

Iuri In eodem.xxvj.ca.iuncto.xxv.q; ex sacra scriptura solus casus heresis excipitur ab impunibilitate pape respectu ecclesie.

Obiicitur Quia in sacra scriptura inueniuntur etiam,alias crimina solum esse separãdum:vt patet.j.ad cor.vij.Si is qui frater nominatur inter vos est fornicator,aut auarus,aut idolis seruiens,aut maledicus aut ebriosus,aut rapax,cum huiusmodi nec cibum sumere.¶Et dominus mathe.xviij.innuit hominem pro quolibet mortali,cui annexa est contumacia,esse excommunicandum.¶Et si glosati fuerint hi textus de subditis in terra,similiter glosabuntur textus allegati per te de heretico.¶Et ad dicta saluatoris et petri conceditur,quod quãdiu bene docent z remanent prelati,sunt audiẽdi.

Respondeo. Quod quum sacra scriptura tota sit ab vno autore(qui est spiritussanctus)z velut vna integra doctrina legis diuine,non est glosis sed textui attribuendum quum ex coniunctione diuersorum locorum scripture,sensus vnus colligitur:sic autem est in proposito.Quum enim propter heresim maxime et propter etiam alia crimina sint diuino iure vitiosi multi separandi ab ecclesia,z exceptio fiat de solis prelatis ab ipso diuino iure in criminibus aliis ab infidelitate: manifeste colligitur absq; nostris glosis,quod reliqui pro multis criminibus,prelatus autem pro sola infidelitate diuino iure separandus ordinatur.Scriptura igitur loquens de heretico,communis est prelatis z subditis:quia nulla fit exceptio in ea de prelato. loquens autem de aliis criminibus prelatum simpliciter nõ comprehendit:quia excipit eum.¶Ad responsionem vero datam exceptioni domini z petri(quando exceptus est prelatus math.xxiij. super cathedram moysi.z.j.pe.ij.obedite prepositis discolis)dicitur quod responsio illa scilicet quamdiu bene docent et sunt prelati,potest bene z male intelligi.Bene quidem,si sit sensus quod ꝗdiu per se bene docent z sunt prelati.Et sic nihil obstat proposito:quoniam fides christi est,qua fit doctrina,z que sustinet prelatum in esse simpliciter.ac per hoc ꝗdiu habent fidem habent vnde per se recte doceant,z sint prelati.ꝗtum est ex iure diuino:vt patet in libello.¶Male autem si sit sensus:quod non dicitur prelatus tolerandus,sed si tolleretur audiendus:quoniam quum in maiori includatur minus,z plus sit malos prelatos audire cum effectu z obedire eisdem ꝗs tolerare(vt patet)consequens est q; mandatum domini z petri de obedientia prelati male vite z bone doctrine,claudat in se mandatum de toleratione ab eisdem quibus obedientia indidit.Et sic autoritas iuris diuini allata efficax ad propositum restat,supra firmam petram fundata.

¶Caput vigesimumseptimum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DIri In eodem.xxvj.caꝑ.conclusiue.q̄ in solo casu heresis papa subijcitur ecclesie, ita q̄ possit deponi.

Obijcitur Primo. Quia in epistola clementis ad Jacobum.ex ore petri apostoli ordinatur,q̄ clemens papa deponatur propter negligentiam:ecclesie siquidem non spernit illam epistolam, q̄ sufficit. ¶ Secundo. Quia cum ecclesia in casu heresis sit iudex pape,ꝛ talem potestatem nō habeat nisi matth.xviij.ꝛ ibi nō commoueretur magis ꝑcm heresis q̄ quodcūq; aliud cū cōtumacia: sequitur,q̄ nō solū in casu heresis ecclesia sit iudex pape. ¶ Tertio. Quia si vicarius regis absentis tyrannice regeret, communitas posset illum deponere:ergo ecclesia potest deponere vicariū christi domini,si tyrannice regat.

Respondeo Hō epistola illa eadem facilitate reiicitur qua recipitur: imo maioꝛi reiicitur: vt patet ex opposito decreto,xl.dist.si papa.vbi manifeste ꝓpter negligentiam papa non iudicandus dicitur,q̄uis perniciosam: vnde nō sufficit allius authoritas. ¶ Authoritas autem domini secundo loco allata,potestatem ecclesie supra subditos sibi vt sic manifestat.Et propterea quum papa ex aliis locis sacre scripture non sit subditus ecclesie nisi in casu heresis,consequens est,vt ex illa sententia domini non habeat ecclesia potestatem super eum quia est papa,nisi in casu heresis:quod em̄ ibi non est expressum, sufficit alibi inueniri declaratum. ¶ Ad tertium dicitur,q̄ similitudo illa deficit dupliciter. Primo,quia communitas libera habet potestatem deponendi principem,ꝛ regē: scilicet si tyrannice regat:ꝛ ideo non est mirum,si potest deponere etiam vicarium illius.Ecclesia autem serua est principis sui iesu christi. ¶ Secundo.Quia rex purus homo absens supponitur,ꝛ solum per vicarium gubernare:rex autem noster sic absens est corpore,vt per seipsum audiat ꝙrelas cōtra vicarium suū ab ecclia ꝛ mebris singulis:ꝛ ꝓpterea nō est ab eccl̄ia ei⁹ vicari⁹ deponēdus:sed recurrēdum est ad principē audientē ꝛ optimū vt deponat. Cap.xxviij.

DIri In eodem.xxvj.caꝑ.q̄ propter scandalum non est prescindendum caput iuxta domini sententiam. Matth.xviij.

Obijcitur Ex licet non sit auferendum caput totaliter sic q̄ nunq̄ sit futurum aliquod caput:tamen auferendum est istud caput, sine quo in corꝑe remanet vita, imo q̄ corpus inficit ꝯtum est ex se.

Respondeo Ex ex verbis domini negatiue tamē (vt in libello dictum est)sumitur q̄ hec totaliter,nec hoc caput prescindendum est:quoniam expresse dicitur: si manus tua,oculus tuus,pes tuus. Pronomen siquidem adiūctum,ostendit q̄ de membro hoc loquitur:ꝛ consequenter de c pite isto negatum accipimus q̄ prescindatur. Falsum quoq; est, q̄ sine isto capite sit vita,quum ipsum loco domini saluificet ecclesiam:vt in cap.si papa.di.xl.ōi. Nec inficit in hoc caput,ꝫ re cte docet:q̄uis abusus ꝓtātis capitalis i isto inficiat ꝯtū est ex se,eccl̄iaz: nō hoc caput,ꝫ abusus illi? i culpa ē:ꝛ nō est ꝑscidēdū caput.ꝫ illi⁹ abusui cōgruis remedijs obuiandum. ¶ Cap.xxix.

DIri In capite.xxvij.q̄ deus optime prouidit ecclesie disponens q̄ orationis remedio cōtra papā malū vteretur,nō aūt depositionis potestate.

Obijcitur Tripliciter. Primo:quia min⁹ bene insituta esset politia ecclesiastica q̄ ciuilis.Et tenet sequela:quia ciuilis potest principē tyrannice regentem pertinaciter deponere, ecclesiastica autem non posset. ¶ Secundo.quia deus ademisset communicati ecclesie potestatem sibi naturaliter conuenientem ꝛ necessaria ad pacificam conuersationem,qualis est potestas depositiua principis in casu tyrannidis.Et tenet sequela:quia talis potestas naturaliter conuenit communitati perfecte ꝛ libere. ¶ Tertio:quia quum deus opportuni? remedium ꝯ orationē ecclesie potuerit instituere:(scilicet potestatem depositiuam)dicere non aliud remedium ꝯ orationes reliquisse,est dicere politiam ecclesiasticam non bene institutam,ꝛ effectam seruam strictissima seruitute.

Respondeo Ex deus longe melius et eminentius instituit ecclesiasticam rempublicam, ꝙ ciuilem: quoniam illam instituit cum proximo et hōgeneo capite.viuo in perpetuum sine potētia errandi.presente spiritualiter votis omnium ꝛ singulorum vbiq;:hec enim est institutio reipublice christiane simpliciter.De institutione autem ad tempus: scilicet corꝑalis absentie principis nostri,dicitur etiam q̄ optima est,quando consonat primarie institutioni. Et quoniam respublica christiana ꝑm suā primariam institutionem serua est natā,ꝛ tota potestas est in suo principe naturali,ideo optime cōsona iu- stitio ad tēpus est,vt non communitati,sed vicario principis potestas plena cōmunetur(vt predictum est)ꝛ q̄ respublica ꝯdiu vt carius principis sub principe est simpliciter(quod fit ꝙ esse christianum)simpliciter recognoscat principem viuum,ꝛ recurrat ad eum audientem ꝛ paratum exaudire. Et scito q̄ contingit homines in hac re falli,quasi a negatione modi ad negationē rei.Quū enim deponere papam contingat multis modis:scilicet per prouidentiam humanam,ꝛ per orationem ecclesie perseuerantem,et neutro modo opus sit nisi in casu vere necessitatis: ex hoc q̄ ecclesie non est concessum q̄ possit deponere per viam prouidentie humane,non sequitur ecclesie non esse concessum,q̄ possit deponere papam:quoniam alia via scilicet orationis perseuerans infallibiliter potest:que em̄ per amicos possumus,per nos aliqualiter posse testatur philosoph?:ꝯto magis q̄ per patrē possumus,

Ad primum Ergo negatur sequela. Et ad probationem dicit. q̄ vtraq; politia:scilicet tam ciuilis q̄ ecclesiastica)potest deponere tyrānice regentē ipsam:sed diuersimode:q̄ ciuilis ꝑfecta ꝛ libera potestatem ꝛ per prouidentiā humanam:ecclesiastica autem per potestatem sui patris per orationis perseuerantiā,quando vere oportet. Et hic modus quidē excellentior ꝛ non potēs errare sicut ꝓius? est melior ꝛ propterea non min⁹ bene,sed melius ꝓuisum est ecclesiastice reipu.de modo abijciendi a se malum ministrum,ꝙ ciuili. ¶ Ad secūdum negatur etiam sequela:quia eō ipso communitas christiana nata est seruia.ac ꝙ hoc naturali iure sibi non competit potestas super principem suū:ꝛ cō sequēter nec super principis vicariū,nisi a principe sibi cōcedat. Unde licet verum sit ecclesiastica cōmunitas distincta cōtra principem nō habeat super principem ꝛ eius vicariū tyrānizante authoritatiuā ꝓtātem:non tū a dempta est libi a christo,aut quocūq; alio modo,ꝫ ex natura sua:q̄ seruia nata est,ꝓtraxit hanc negationē. Ad tertiū autem dicit.q̄ nō fuisset opportunius remediū prouidentia humana,ꝙ oīo eccle ꝑseuerans. Tū q̄ prouidētia humana falli potest(cogitationes siquidē mortaliū timide ꝛ incer[illegible]ne tre)oratio aūt ecclie ꝑseuerans falli nō pōt. Deponere ergo forte quādo nō oportet.nō ꝓuidentes futura,nec occulta scrutātes. Quatio autē ecclesie ꝑseuerans nō deponet q̄n nō oportet:q̄ bonus dñs negat q̄ volum⁹, vt tribuat q̄ mallem⁹. Tū quia facilioꝛ,min⁹ impeditibus,ꝛ efficacioꝛ causa est oratio ecclie ꝑseuerans ꝙ se in necessarijs ad salutem ecclesie,ꝙ tota omnium hominū ꝓuidētia:hec em̄ difficile cōsonat,potētia impediri pōt,ꝛ oīa subiecta non habet deficere. Oratio aūt oratio facile cōsonat,nō potest potētia aliqua humana impediri,ꝛ omnia sub deo subiecta hz. Mirum est aūt de subiunctis scilicet q̄ dicere deū solū oratiōis remediū reliquisse ꝛc.solū em̄ hoc remedium tāq̄ suprem̄ ꝛ efficax simpliciter,reliquū dicim⁹ existē tibus multis alijs remedijs per viā admonitionis ꝛc. Mirum autem dico:quia quum naturaliter ex eisdē tueamur,ex quibus sumꝫ et conseruamur,ꝛ christiana respub.ex oratione sit adaucta, et in vno oūli cōstituta(dicente patre ad ciuilium:postula a me,ꝛ dabo tibi gētes hereditatē tuā)ꝛ ex oratione cōseruetur;dicēte christo ad petrum:ego rogaui ꝓ te,vt non deficiat fides tua,manifesto

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad cuius euidentiam aduerte duas esse in hoc domini sermone ad petrum ptes: quarum prima fm planum euāgelij contextū ac sensum, ad confessionē quam petr⁹ fecerat ptinet. Hā nihil aliud continet nisi reuelate cōfessionis actorem fructū seu premium, et psonam seu psone cōditionē cui reuelatio facta est. Dicēdo, beatus es, fructum seu premium pronuntiat: dicēdo simon bar iona, personā ad literam seu cōditionē persone mystice, puta simplicitatem seu spiritualitatem aperit: z dicēdo quia caro z sanguis non reuelauit sed pater me⁹, actorem reuelationis monstrat: tota ergo prima pars sermonis ad reuelatam cōfessionem spectat, z nō ad futurum principatum. Quod vt plenius intelligas, vide singula. Merito ex accepta reuelatione simon beatus dicitur: quoniam fm philosophiā beatus in hac vita est, qui ad cognitionē superna rum substātiarū peruenit. z fm euāgelicā ṽitatem beatitudo viatorum in spe ẽ fidei consistit (iuxta illud: beati qui nō viderunt et crediderunt) longe magis simon beatus fuit quū ad cognoscendum trinitatis mysteriū peruenit: nō innixus reuelationi aliis facte (vt nobis cōtingit) sed reuelationi sibiipsi interiꝰ facte. Ad hāc enim cognitionē petrum puenisse testantur ẽba petri. testat z dominus: confessus est eū petrus, tu es christus filiꝰ dei viui: cōfessus fuerat olim nathanael tu es filiꝰ dei Jo. j. confessi fuerant qui erant in nauicula, vere filiꝰ dei es matth. xiiij. cōfessus fuerat z petrus in psona omniū. z nos credimus z cognouimus q tu es christus filius dei Jo. vj. Nunc̄ tamē dīs beatitudinis premiū appo fuit nisi nūc: quia nūc̄ cōfessio facta fuerat q esset filiꝰ dei naturalis, qualē modo petrus explicauit, adūngēdo illud ad iectiuū viui: hoc eū dupliciter pōt intelligi. primo vt sit adiectiuū determinans suum substantiuū absolute: vt ita dictum sit dei viui, tanc̄ dictum fuisset dei veri aut dei omnipotentis: z sic p accidens adiungeretur petri cōfessioni ad maiorem expressionem veri dei ad differentiā deorum lapideoꝝ seu mortuorum: vt saturni, iouis et reliquorum. Alio modo vt determinet suum substantiuum: scilicet dei in ordine ad filiū cui⁹ enūciatur pater, dum dicit filius dei viui: z sic per se z essentialiter apponitur cōfessioni petri, z cōstituit petri cōfessionem esse per se essentialr ac formaliter verā, z altissimi sensus: significat siquidē hinc plenissime z formaliter modus quo christus est filiꝰ dei. l. q est naturalis filius dei. Et ne altitudo sensus sententiā claram obumbret, manifestatur q̄ dicim⁹ ex differenti filiatiōe nr̄a z christi: cōmune nāq; est christo z nobis q̄ sumus filiꝰ dei (fm q̄ de nobis scriptum est Jo. j. dedit eis potestatem filios dei fieri) sed nos sumus filiꝰ dei quia vult: iuxta illud Jac. j. voluntarie enim genuit nos verbo veritatis: christus autē est filius dei nō quia vult. sed quia est. Ratio siquidē quare deus nos genuit filios, est sua voluntas, qua elegit nos: ratio autem quare deus genuit christum est sua essentia, qua genuit vnigenitum deum, qua z ipse deus est. Hoc autem vocando ancillas theologicam arcē quia viuere viuentibus, est esse: vt dicitur. ij. de anima) significatum est per deum viuum: ex eo nāq; q̄ viuere viuentibus est esse, idem est filius dei viui inq̄ntum viuit, z filius dei inq̄ntum est. Meminit tamen petrus nō dei esse, ne q̄ dei nature, sed dei vtre: quoniam cuicumq; est filius, conuenit generare filium non ea ratione qua est, nec ea ratione qua res naturalis est, sed ea ratione qua viuit. Nō si altius perspicere cupis: iunge hec simul. l. filius dei viui: quū, n enī consiet ex vna parte filiū sonare genitum talē qualis eiꝰ parens est, z ex altera pte parentē significari deū viuū: si cōintellecta fuerit philosophica traditio: scz naturalissimum operū esse oīb⁹ viuētibus facere tale ẽle ipsum est: vt habeā. ij. de anima: manifeste videbis q̄ dicēdo filiꝰ dei viui, significatur naturalis filiꝰ dei. ex eo enī q̄ filiꝰ dei ponit genitus a deo dicitur: z ex eo autē q̄ filius dei inq̄ntū est viuus ponit p naturalissimū opus viuēti, quatenꝰ viuēs est. genit⁹ significat. Acutissime ergo z formalissime petri cōfessio x̄pm nō adoptiuum dei filiū. sz naturalem dei filiū manifestat. dicendo christum filiū dei viui. Et si altius adhuc intuitifuerim⁹, percipiem⁹ in hac respōsione claudi non solū duas trinitatis psonas filiū: scilicet z patrem, z rationem ac modū gñationis. s. q̄ ille naturalis pater z iste naturalis filius (vt declaratum est) sed cōsubstantialitatem coeternitatem ac coequalitatem vtriusq; nam ex eo q̄ naturalis filius est talis qualis est pater. z christus dicitur filiꝰ dei viui, significatur quoq; q̄ ipse est deus viuus. z quum nō sint multi dii: consignificatur q̄ est vnus deus cum pfē. ac per hoc consubstantialis, coeternus et coequalis. Nec spiritussancti persona omissa est: christus enim sonat vnctum spiritu sancto. vt ipsemet petrꝰ declarauit act. x. Quo fit vt hac cōfessione petrꝰ nō minus diuine trinitatis ac generationis mysterium docuerit, q̄ iohannes dicendo, In principio erat verbum z verbum erat apud deum etc. imo licet iohānes spiritualius, dum ad immaterialem intelligibilemq; gradum peneuerit: petrus tamen personas nō nisi bonis propriis filiꝰ ac per hoc notauit. Chrysostomus tamen

Universidad de Deusto
Biblioteca

et aliter officium clauium: illud mediante firmitate fidei. istud homini absolute. ¶Consentanea est autem huiusmodi differentia a christo instituta humane etiã rationi: nam visus clauiũ. siue rect⁹ siue obtusus fuerit nõ in vniuersalem redũdat eccl'am: officiũ aũt sustinendi fidem si aberraret, ecclesia vniuersalis rueret: de qua tñ dñs dicit, ꝛ porte inferi non ꝓualebunt aduersus eã. Promisse sunt ergo claues regni celorũ nõ dono ꝓtutis (vt heretici fingunt) sed persone simonis petri futuri pastoris ouium ꝛ agnorum christi.

¶Persone petri in se ꝛ non solum in persona ecclesie promissas esse claues. Caput.iij.

Primo

Donge a priorib⁹ recedũt affirmãtes claues regni celorũ non petro ꝫ ecclesie a christo promissas, dicẽte, tibi dabo claues regni celorũ: tanꝯ dixerit, tibi hoc est ecclesie significate per te, nõ tibi dabo claues regni celorum. Nam istis cũ priorib⁹ cõmune est ꝛ extimere petrum ab hac domini ꝓmissione, ꝛ nulli singulari homini datas esse claues, sed dono dei promissas esse claues: solum in hoc differunt: q priores dono dei in quolibet iusto aut saltem in quolibet sacerdote, isti dono dei in eccl'ia inuẽto claues datas asseuerant: eo q petro nõ vt vni homini, sed vt personam gerebat ecclesie christũ dixisse contendũt, tibi dabo claues regni celorum: mituntur⁹ hoc multis argumẽtis astruere. ¶Unde primo arguũt, Quibus exponit seipsum in euãgelio cui loquatur ꝛ cui tradat claues dicens, beatus es simon bar iona, caro et sanguis nõ reuelauit, sed pater meus q̃ est in celis. Ubi aperte petrus in hac persona nõ est petrus. nõ est caro neq; sanguis, nõ simon bar iona, omnino petr⁹ extra hominẽ ponit: ꝛ tam nõ est vlla persona per se, ꝫ reuelantis patris auditor cui dant claues. Nulli ergo priuato homini date sunt claues, sed soli ecclesie, quia de nullo priuato homine certi sumus habeat necne reuelationẽ patris: ecclesia aũt ipsa est de qua dubitare non licet: ipsa est ergo ille petrus auditor reuelationis ꝛ acceptator clauiũ.

Secũdo

¶Secũdo ex coherentibus. Quibus enim post gloriosam istam petri cõmendationem quum ei petrus ꝓhibuit ne moreretur reprehendit petrum: vade post me sathana: non enim sapis ea que dei sunt. Ut ex subsequuta post commendationem vituperatione clarum fiat illum superiorem petrum, qui claues accepit, nõ fuisse petrum filium bar iona, sed ecclesiam filiam dei: que verbo dei genita verbum dei audit ꝛ confitetur perseuerantur in finem: non aliquando non sapiẽs que dei sunt nec vniꝯ retro abire iussa sicut petrus.

Tertio

¶Tertio ex eo q̃ christus dixit, super hanc petrã edificabo ecclesiam meam: hoc est super fidem a petro totius ecclesie persona confessam: ac per hoc in qualibet ecclesia vbi est fidei petra illic ꝛ claues.

Confirmatur.

Firmatur autẽ hoc: quia nec ipse petrus petra fuit in eadem perseuerans cõfessione: quoniam mox post acceptas claues errauit: ꝛ tamen nõ sunt ei claues rursum allate: quare non in sua sed ecclesie persona eas accepit.

Quarto

¶Quarto. Quãdo papa eligit an secum afferat claues vel non si affert, ergo erat papa antecꝯ eligeret: si nõ affert, a quo accepit: nunquid ab angelo de celo: nonne ab ecclesia? Item quando papa moritur cui reliquit claues, nisi ecclesie a qua accepit? quid igitur potest dici cõtra hanc euidentissimã experientiã, optimã euãgelii interpretẽ, claues nec petro nec successoribus sed soli ecclesie datas? a qua tanꝯ minister accepit vsum? eis facerdos in qualibet eccle'a.

Quito

¶Quinto formatur argumentũ similis forme argumẽto quo paulus ro.iij.ꝛ gal.iij. vtitur dicẽs q̃ sicut abrahe ex fide reputata est iustitia, ita ꝛ oĩbus qui credũt reputabitur ad iustitiã. Quare etiã hic similiter: si petro habẽti reuelationẽ patris ꝛ ꝓm cõfitenti claues dantur, ita necesse est homini sũr confitenti ꝛ reuelationem habẽti claues donatas esse: qõ nulli nisi eccl'e cõuenire potest: quũ nullus singularis fidelis constanter certo ac pleneráter hꝛe possit hãc confessionem: vt etiã de ipso petro patet.

Sexto

¶Sexto: q̃ non solum (vt aug. primo li. de doc. christia. cap. xvij. testatur) has claues christus dedit ecclesie sue, vt quecumq; solueret in terra soluta essent ꝛ in celis: sed etiam vt ipse testatur super Jo. petrus apostolus propter apostolatus sui primatũ ecclesie gerebat figurata generalitate personam: in persona ergo nõ sua sed ecclesie claues accepit.

Prima confirmatio.

¶Quod ex aug. verbis ibidẽ amplius firmatur, quũ dicit: Quod enim ad ipsum petrum propie pertinet, nam vnus homo erat gr̃a vnus christian⁹, abundantie gratia vnus idemq; primus apostolus: sed quando ei dictum est, tibi dabo claues regni celorum vniuersam significabat ecclesiam.

Secunda confirmatio.

¶Confirmatur q̃ eadem sententia ex verbis eiusdẽ aug. psal. cviij. Sicut quedã dicuntur que ad apostolũ petrũ pertinere videãt, neq; tñ habent illustrẽ intellectũ nisi quũ referuntur ad eccliam, cui⁹ ille agnoscit figura gessisse ꝓsonã ꝓpter primatum quẽ in discipulis habuit: sicut est. tibi dabo claues regni celorũ: ita iudas ꝓsonam sustinet inimicorũ christi. Ex his em̃ apparet petrũ non in sua, ꝫ ecclesie figurata persona claues suscepisse, dum hic dicit⁹ non habeti illustrẽ intellectũ nisi ad eccliam referat: ꝛ ibi cõtra personales cõditiones petri aduersatiua conjunctione subditur: sed q̃ ei dictũ est tibi dabo, eccl'iam significauit.

Tertia confirmatio.

¶Et confirmat rursus authoritate euãgeliste describentis interrogãti christo, quẽ dicũt hoies esse filiũ hominis: nullũ certũ discipulũ rndisse opiniones q̃ de eo erãt: interrogãti vero de se apostolos vnũ certũ petrũ rndere ꝛ pstãter absoluere ac ꝓnũtiare filium dei cõfessionem: vt verã christi cognitionem in vnitate ꝛ firmitate consistere, nõ multorũ opinionib⁹ velut arũdinẽ agitari doceret.

Quarta confirmatio.

¶Tenet ergo petr⁹ ecclie vnitatis figurã. Accedit ad hec cyprianus, authoritas habita, xxiij. q. j. loquitur dñs: dicẽtis: q̃uis apostolis oĩbus post resurrectionem suã parem tribuat potestatẽ: tamen vt vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdẽ originẽ ab vno incipiẽte authoritate sua disposuit: hoc vtiq; erãt ceteri apostoli q̃ petr⁹ fuit, pari consortio ꝓditi ꝛ honoris ꝛ pt̃tis: sed exordium ab vnitate proficiscitur, vt ecclesia christi vna monstraretur. Unde non vn⁹ sed vnitas claues accepit: vt attestatur etiam capitula omnibus: ꝛ quodcunq; xxiij. q. j. ex hiero. ꝛ aug.

Ad primũ

¶Ad primũ ergo in oppositũ dicit. clarũ ex antedictis eẽ verba illa dñi, tibi⁹ est sm̃ ꝰ bar iõa, q̃ caro ꝛ sanguis nõ reuelauit sed pater meus nõ ad petri primatus sed ad ipsius cõfessionẽ ꝛ confessionis fructũ spectare: ꝛ ꝓterea tãꝯ impertinẽtia longe sunt a proposito ꝓm literalẽ sensum. Has aũt petri conditiones trahere mystica interpretatiõe ad eccliam, q̃uis sustineri possit: intolerabile tñ est vt sensus mystic⁹ excludat literalẽ. petrus excludat seipsum. auditor excludat eũ qui audit, ꝛ simon ioãnis vertat in parabolicã personã.

Ad secundũ

¶Ad secundũ vero dicit, falsũ interꝓtari fiꝛcur post tantã cõmendationẽ petrus reprehẽsus fuerit: mã ꝓm planũ litere sensum cõmendat primo ꝓpter rationẽ diuini doni. deinde reprehendit ratione ꝓpriꝫ sensus, neutrũ aũt ꝓm historiale fidẽ spectat ad aliũ q̃ ad petrum: qm̃ tam cõmendatio q̃ reprehẽsio personalis fuit. Secus aũt est ꝓm sensum mysticũ: quo q̃libet propriꝫ sensus ꝛ affectus in petro reprehendit. ¶Ad tertũ dicitur, ꝙ hanc petrã demonstrari ad literã fidẽ in hoc. i. petro: vt ex dictis patet. Et propterea nõ sequit ꝙ cuilibet partiali ecclie vbi est fi[illegible]es. equaliter dare sint claues: sed sufficit cuilibet fideli ecclie dare claues esse in totius ecclie capite q̃ est hec petra sup̃ quã xp̃s edificat ecclam suã. Et ad cõfirmationẽ dicit, q̃ licet petrus erraue[illegible]t, nõ tñ defuit esse petra: tum q̃ per illa verba q̃ obijcũnt: abfit a te dñe nõ erit tibi hoc, petrus nec fidei nec charitatẽ pdidit. Unde a dñs nõ dixit ei vade sathana (vt tentatori diceret, sed modificauit dicẽs, vade post me sathana: tãꝯ diceret, sequi tu me debes nõ ego affectũ tuũ. Tum q̃ vt predictũ est. quum postea xp̃m negauit fidẽ non pdidit, sed petra fidei perseuerauit in corde. Et tñ vt hec[illegible] notauit christus iterum ipsum in apostolico gradu restituit dicẽs, confirma fratres tuos.

Ad quartum

¶Ad quartum dicitur, ꝙ quum papa eligit, neq; secum claues affert neq; ab ecclesia illas accipit: sed a christo, non noua traditione, sed antiqua illamet qua tradidit petro. Ecclesia siquidem ministerio electionis personam deputat que petro succedat: christus autem ipse in beato petro cuilibet successori claues tradidit. et ꝓpterea vana est questio a quo accꝑit aut cui relinquit moriens: verbum enim christi semper viuum dat claues cuilibet succedenti. ꝛ non vnus alteri relinquit.

Ad quintum

¶Ad quintum dicitur, argumentum esse similis forme sed dissimilis materie: ꝛ propterea non tenere. Justitia siquidem et fides bona sunt anime, ad vtilitatem ipsius credentis et iusti: claues autem potestatem significant, ad aliorum regimen ordinatam, et ideo licet cuilibet credenti. limitanti abraham reputetur fides ad iustitiã sicut abrahe: non tamẽ cuilibet credẽti ꝛ cõfitenti christũ. imo nec cuilibet petro limitanti petrũ in fide dari oportet claues: ad est potestatem aperiendi ꝛ claudendi alijs: sicut nec cuilibet imitanti fidem abrahe datur ꝙ sit pater multarũ gentiũ, ꝙ in semine suo benedicantur oẽs gentes: q̃ tñ abrahe credẽti data sunt.

Ad sextum

¶Ad sextum dicit verum esse ꝙ ecclesie date sunt claues, ꝛ ꝙ petr⁹ ꝓsonam ecclesie figurate gerebat, ꝛ ꝙ vnitas petri vnitatẽ ecclesie significauit. Sz inde non sequitur argumenta q̃ ex his veritatibus in aliam veritatem inferunt: he siquidem veritates nõ cõtrariantur huic alij veritati q̃ petrus in ꝓpria persona accepit claues: sunt hec enim omnia simul vera. Et primum quidẽ ex vltimũ vt. vj. patedit ca. ad veritatem, sensus literalis spectãt: quoniã ad literã petrus in ꝓpria persona sic accepit claues q̃ etiã eccl'ia accepit eaſdẽ. Reliqua aũt ad mystici sensus veritatem spectant: ꝫm spiritualẽ siquidem sensum vn⁹ petrus vnitatẽ ecclesie significat. ꝛ vniuersalẽ eccl'iam representant. Uñ cy ꝑ. hiero. ꝛ aug. dicta q̃ obijciẽdo allata sunt, verissima sunt: sed iuxta sensum mysticũ. Sed nõ aduersantur sensui literali: quo (vt euangelica testatur historia) ipse petrus in propria persona cui reuelatio facta est respõdit, clauiũ q̃ promissionẽ accepit.

Clarificatio ꝝ dorum aug.

¶Ad clarioꝛẽ tñ notitiã habendã verboꝝ aug. sciẽdum duplicem euangelij sensum: hoc est literalem (quo verificat̃ tibi: id est petro dabo claues regni celorũ) ꝛ mysticũ (quo ꝛ̃ificat̃ tibi: id est eccl'ie significate per te. dabo claues regni celorũ) esse ab aug. cõparatum nõ penes verum vel falsum: sed penes clarum vel minus clarum. Ad sensum siquidem mysticũ spectat q̃ petrus gerat in figura personam ecclesie: sicut ad sensum mysticum pertinet q̃ iudas gerat personam inimicorũ christi: ad literam autẽ ipse iudas erat christi inimicus, ꝛ ipse petr⁹ est cui promisse sunt claues. Unde aug. quia sensus mysticus clarior est q̃ sensus literalis in proposito (vt testant tot questiões q̃ circa sensum literalem emergũt) et sensus mysticus ita est omnib⁹ manifestus vt etiam vulgares sciãt claues esse ecclie, cõparauit sensum literalẽ (iuxta quẽ claues promisse sunt persone petri futuri pastoris totius ecclesie) ad sensum mysticum, iuxta quem claues promisse sunt petro in figura ecclesie: ꝛ dixit q̃ mysticus sensus est clarior: hoc enim sonant illa verba, non habent illustrem intellectum nisi ad ecclesiam referantur, cuius ille gessit in figura personam. Negauit siquidem illustrem ꝛ nõ negauit verum intellectũ nisi ad eccliã referantur: cõstat enim illustre ad claritatem pertinere. Et hoc intẽdere aug. patet ex cõtextu: volens enim exponere psal. illũ, deus laudem meã, partim de iuda partim de populo iudeorũ inimico christi, premittit. si autem de tali genere malorum, i. inimicorum christi ingratorum iudeorum omnia mihi vĩr posse clarius aperiri: ꝛ statim subdit verba allata. Ubi clare videre quilz potest non derogari veritati sensus literalis (quo persone petri sunt claues ꝓmisse) ex hoc q̃ sensus iste nõ est ita clarus sicut mysticus: neq; em̃ solus est ꝛ̃. iste talis, sed innumeros hz in sacra scriptura consodales: quorũ sensus illustris non nisi mysticus est.

Ad ꝝba aug. sup Jo.

¶Allata quoq; verba aug. sup Jo. non negant prorsus secundum propriam personã dictũ esse. tibi dabo claues: sed affirmant petro in persona ecclesie figuratiue dictum esse tibi dabo claues. Ex hac autem vera affirmatione nõ sequit negationẽ illi⁹ alterius veritatis satis patet. Ad vim autẽ q̃ fit in conjunctione aduersatiua. ꝛ fideretur q̃ cõiũctio illa augmentatiua, est iuxta frequentatiuũ loquẽdi vsum, quo dicimus aliquẽ virtute bonũ virũ sed officio bonũ ciuẽ: ꝛ similia. Tanꝯ enũeratis aug. q̃busdã personalibus petri cõditionibus auxerit cõditionẽ petri, trãseũdo ad extẽsionẽ eius in vniuersam ecclesiam figuratiue: cũ q̃ figuratiua cõditione stat q̃ ꝓ ꝓprietatẽ pastoralis officij idẽ petrus ad vniuersam se extẽdat eccl'iã: q̃uis hoc nõ sit, tibi aug. explicatũ: q̃ de petro ꝛ ioanne my'stice tractabat, vt ille actiue isse cõtẽplatiue vite ꝓsonã gerebat. Unde quũ infertur q̃ non solus sed vnitas claues accepit: ꝓ q̃sto affirmatur vnitatẽ claues accepisse. verũ dicitur, sicut verũ est ecclesiã accepisse claues. q̃tenus vero negat vnũ petrũ accepisse claues, aut falsum dicitur aut pie exponendum est. Nã si ideo negat vnus vt negetur petrus, falsum dicit ꝫ euãgelicam historiã: si aũt ideo negat vnus vt negetur solitudo personalis, hoc est vt petr⁹ nõ acceperit claues secũ sepeliendas, sed vt in ipso ecclesia vsq; ad finẽ seculi duratura claues acceperit, verũ dicitur: sic em̃ nõ vnus. i. ꝓ se tñ. sed vnitas ecclesie in illo vno claues accepit. Jn. nullo tñ citato ꝛ locorũ habetur negatiua ista: non vnus claues accepit. Et ex iis q̃ dixim⁹, soluendas similes obiectiones relinquimus: vt non sit opus omnia q̃ae obijci possunt afferre. Reliqua ex cypria. allata de pita apostolorum, inferius loco suo patebunt.

Ad allata xx. cypria.

¶Verba christi, tibi dabo claues, petro non in persona omnium apostolorum dicta esse. Cap.iiij.

Primo

Exclusis prioribus erroꝛ⁹, tractanda est eorum opinio qui petro intelligunt in persona omnium apostolorum dictum a christo tibi dabo claues ꝛc. Afferunt autem ad hoc argumẽta quatuor. Primum ex interrogatione dñi: nã non petrum solum, sed cõmuniter oẽs interrogauit: vos autem, quem me esse dicitis. Secundum ex persona petri: quia petrus ꝓm̃ omnium erat apostolorum, ꝛ personã omniũ induit ꝓ oĩbus rñdẽdo. Unde chrys. dicit oĩbus discipulis interrogatis, petrus tãꝯ os apostolorum ꝛ caput ꝓ oĩbus rñdet. Et cõfirmatur, q̃ nisi in persona oĩum petrus rñdisset, fuisset expectanda aliorum responsio: aut rei fuissent alij apostoli omisse responsionis ad interrogationem domini, vos autem quem me esse dicitis.

Secõ

Tertium ex fructu: quia claues regni celorum date sunt omnibus apostolis.

Cõfirmatio.

Quartũ ex cõibus: quia christus dixit, qõvni dico oĩb⁹ dico.

Tertio Quarto

Antecꝫ Aute ad hec rñdeat. ex plano sensu tex. euangelici monstrandū est directa esse hec domini verba ad petrum solū. ℣ Patet siquidē hoc primo ex principio sermonis dñici ad petrū quum dixit. beatus es simon bar iona: hoc enim non pōt referri ꝛe ad oēs. Tū qz exprimitur propriū nomē simonis: et explicat cui⁹ sit fm carnē filī⁹, dicēdo bar iona. i. filī⁹ ione. Tū qz falsum hoc fuisset de iuda: qm̄ nō credidit in xp̄m: vt testatur Jo. vj. ca. quū refert dñm dixisse, sed sunt quidam ex vobis qui nō credūt: ꝛ statim subdit rōnē dicti: faciebat em̄ ab initio iesus q̄ essent credētes ꝛ qs traditur⁹ esset eum. Et rursus in calce eiusdem ca. dicēte petro pro. xij. apl̄is, ꝛ nos credimus ꝛ cognouim⁹ quia tu es xp̄s filī⁹ dei, respōdit eis iesus: nōne ego vos. xij. elegi. ꝛ ex vobis vnus diabol⁹ est: nō pōt ergo verificari q̄ ad oēs apostolos dictū sit brūs es: quū vn⁹ eoꝝ nō crederet ꝛ diabol⁹ esset. ℣ Secūdo ex subiūcta rōne, qz caro ꝛ sanguis nō revelauit tibi sed pater meus qui est in celis. Nā ex his dñi ꝑbis cōstat petro revelationem factam esse a celesti patre: nō a q̄ hoc negare esset ꝓfūi fidei: ꝛ non ꝓpterea hinc ꝓstat aliis apl̄is huiusmodi revelationē esse facta: m: scriptura em̄ hoc nō tradit: ꝛ ꝓpterea eadē facultate cōtinetur qua affirmat. Cōstat igit hinc q̄ ad petrū verba dirigunt: ꝛ nō cōstat q̄ ad alios extēdant. ℣ Tertio ex subiuncta affirmatiōe, tu es petr⁹: mōstrat em̄ ꝛ pnomen tu ꝛ nomen sibi ꝓius impositū a christo Jo. j. tu vocaberis cephas qđ interꝓtatur petr⁹. q̄ ad solū petrū sermo dirigit. nā si ꝓ pronomē demōstrativū ad sensum, adiūctis ꝛ noīe ꝓprio a natiuitate. s. simō, ꝛ noīe patris carnalis, ꝛ noīe quo sol⁹ cognominat⁹ est a xp̄o a principio discipulat⁹: ſz petrus, ꝛ interiori dono revelationis qđ non cōstat aliis fuisse cōcessum, nō sufficiēter signatū est q̄ ad ipsum solum est sermo: quibus q̄so verbis describendum fuit ab euāgelista q̄ ad solum petrum erat sermo? Et cōfirmat: q̄ eodē pronomine demōstrativo ad sensum vsus est dñs subiungēs, ꝛ tibi dabo ꝛc. Et cōfirmatur ex eo q̄ nō pluribus nec maioribus circunstantijs describuntur et nominantur a notarijs persone heredes aut legatarie cui⁹ persona petri in hoc textu descripta ac nominata est: vt patet colligendo: simonem filium ione, petrum ex interna revelatione commendatum. ℣ Ex verbis igitur ꝛ ex sensu verborum clara luce patet soli petro dictum esse, tibi dabo claues ꝛc.

Ad primum. **Ad primā** dñs interrogauit oēs nō cogi reliquū sermonem dirigi ad oēs: frequēter enim diuertitur sermo a pluribus ad vnum aut ecōuerso. Water siqdem filioū zebedei petiit vt sederent duo filij sui, vnus ad dexteram ꝛ alter ad sinistrā. dñs autem ad filios rñdendo sermonē dirigit. potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Et si diligenter ꝑspectus fuerit euangelicus tex. ipsa cōuersio sermonis attestat q̄ nō oēm sermonē ad oēs dirigebat: inquit enim matth. q̄ primo ꝛ secō interrogauit discipulos cōmuniter, deinde ad petrū sermonē vertit, ꝛ rursus ad discipulos sermonē conuertit: nam subditur. tūc ꝑcepit discipulis suis vt nemini dicerent q̄ ipse esset iesus ꝛc. Si em̄ totus iste sermo ad omnes fuisset directus: nō narrasset euangelista huiusmodi variam conuersionem sermonis. Nec officit q̄ communis petro et alijs causa, effecta domini interrogatione sit, cum hac em̄ cōmunitate stat q̄ ꝓpriata sit petro: nam in maiori causa, cōmunis scilicet tentationis, solus petri ratio habita est: vt ipse dñs testatur Luc. xxij. dicens: Simō. ecce sathanas expetiit vos vt cribraret sicut triticum, ego autem rogaui ꝓ te vt nō deficiat fides tua: et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Ubi patet oēs expetitos a sathana, ꝛ tamen dominum ꝓ solo petro orasse: oravi inquit pro te. nō pro vobis: imo alios petro cōmendauit.

Ad secūdū. ¶ Ad secundam obiectionem ex persona petri dicitur, q̄ gerere personam cōmunem scl. respōdere ꝓ omnibus apostolis, pōt intelligi tripliciter. Uel ex officio: puta q̄ hz curam eoꝝ. Uel ꝓ viā cōmissionis: puta quia apl̄i cōmiserūt petro vt in ꝑsona omniū ꝓ oib⁹ respōderet. Uel per viam ratificatiōis: vt quia rñsio data a petro grata fuit cōmuniter apl̄is, vtpote cōgrua ac eximia. Et quidē q̄ petrus nō gereret ꝑsonā cōmunē ex officio, ex eo pz ꝙ nōdum erat cōstitutus pastor eoꝝ: neqz ꝓpie erat caput eoꝝ nisi sicut primus inter canonicos potest dici caput canonicoꝝ. Si⁹ q̄ nō ex cōmissione apostoloꝝ rñderet, nō solū ex eo pz ꝙ huiusmodi cōmissio volūtarie affirmaretur (qm̄ ex scriptura nō habetur) sed ex eo cōuincit q̄ dominus expresse testat q̄ caro ꝛ sanguis non revelauit tibi sed pater meus. Ubi excludit non solum omne humanū cōsilium. sed etiā discipl̄inam ex sensibili auditu doctrine ipsius christi, dum interiori ꝙuali revelationi patris q̄ in celis est, petri notitiā qua christū filiū dei viui cōfessus est attribuit. Si enim ex cōstitutione cū alijs apl̄is rñsum dedisset, non sibi dictū fuisset q̄ caro ꝛ sanguis nō revelauit tibi: quū inter eos esset cōsanguineus ꝛ carnalis ꝓpinquitas: ꝛ sum̄ ꝑ nō fuisset recursum ad actorem omnino ſpūalē ꝛ designatū tā a remotis. s. in celis. Hec enim oia manifeste testantur petri cofessionem nō ex apl̄oū cōmissione: ſz ex interiori ipsi petro facta revelatione ꝓcessisse. ℣ Et cōfirmatur hoc ex cōtextu euāgelij: nam ꝓposita dñi interrogatione prima discipl̄oū (quē dicūt hoies esse filiū hois?) q: rñsio fuit cōis. euāgelista dicit, at illi dixerūt. in secunda vero interrogatione eoꝝdē (vos aūt quē me esse dicitis?) q: rñsio ꝓpria fuit petro. euāgelista dicit: rñdēs simō petr⁹ dixit. ℣ Et cōfirmatur rursus ex Jo. vj. ca. Ubi differētia aperte notare possum⁹ inter petrū in ꝑsona oīm loquētē vel in ꝑsona ꝓpria: nā ibidem loquens petrus in ꝑsona omniū christo dño dicēti. nunqd ꝛ vos vultis abire? rñdit ei simō petrus in ꝑsona omniū: dñe ad quē ibim⁹? ꝛ verba vite eterne habes, ꝛ nos credim⁹ ꝛ cognouimus q̄ tu es christus filius dei. Et subdit euāgelista, rñdit eis iesus: nonne ego vos. xij. elegi, ꝛ vnus ex vobis diabolus est? Ubi cōferēdo rem̄ iohannis textui matthei, aperte apparet q̄ tūc quū apud iohānem in ꝑsona oīm petrus rñdit, loquitur⁹ est in numero plurali ꝓpne ꝑsone, dicēs, ad quē ibim⁹? ꝛ nos credimus ꝛ cognouimus: ꝛ sūr dñs respondit nō petro, ſz eis: hic vero apō matth. oia sunt in numero singulari cū ꝓ noibus demōstratiuis soli⁹ petri tā in rñsione petri q̄ in replicatione dñi, ꝛ ꝓmissionibus ac assertionib⁹ ꝓprijs inquirendo, nō vobis: quodcūqz ligaueris nō quodcūqz ligaueritis: nec petrus nō vos estis petrus. vt patet in ſra. Huiusmodi em̄ differentia manifestat. q̄ petr⁹ ex ꝓprijs intuitus a celesti patre habuit solus respōdet: soluſqz a christo mōstrat. Hec putes ꝓpterea hic eandē esse lectionē apud matthеū ꝛ iohānem: quonīā ista matthei fuit post ea que referuntur a Johanne. quod ex multis ꝑceptis enim iohannis fuit post miraculū de quinqz panibus, ꝛ in caphar naum: vt ibidem apparet: quod aūt refert matthe⁹, fuit non solum post miraculum de quinqz panib⁹, sed etiam post aliud miraculum de septē panibus: vt patet matth. xvj. ꝛ fuit in pagnis cesaree philippi. ℣ Dicendum est ergo q̄ rsp̄sio petri tanqz gratia ꝛ rata ꝓ omnibus, dicitur fuisse in ꝑsona omnium: sicut frequenter contingit. q̄ collegis pluribus interrogatis, primo bene respondente. ab omnibus vt rata habeꝫ responsio, ꝛ ꝓ oibus respōdisse primū frequētissimo vsu dicimus. Et sic intelligenda sunt verba chry. ꝛ glo. interli. ꝛ quorumcumqz aliorū dicentiū q̄ petrus respondet ꝓ omnibus: erat enim os omnium tāqz rarificatum ab omnibus. Unde chry. ℣homel. lv. super matth. subdit: ſol⁹ petrus respondet: ꝛ confestim ꝓsiluit ac ꝓueniens ait. Tu es christus ꝛc. Ubi videꝫ nō consilio aut commissione aliorum respōdisse sed ꝓueniſſe. Et aug. de verbis apostoli sermone. xxxj. ait, respondit petrus vnus ꝓ omnib⁹ q: vnitas in oīb⁹. Ubi videre potes q̄ re dicitur petrum respōdisse ꝓ omnib⁹ nō ex cōmissione omniū non ex officio sed ex vnitate omnium: quia scilicet omnes erant fratres, ꝛ quod primus eoꝝ optime respōdit vnitas omnibus placere fecit. Sicut inter fratres vnitos ac vnanimes qđ ab vno bene dicitur. ab omnibus ratum habetur ꝛ vt ab omnib⁹ dictum sumitur. ℣ Et hic patet responsio ad cōfirmationem subiuncta ex eo enim q̄ christus petri responsionem approbauit ꝛ commendauit petrumq; beauit. ac illi dt promisit, vanū apparet expectationem ingerere vt audiantur alij: quis enim aliud dicturus esset q̄ quod diuinit⁹ revelatum ꝛ sic remuneratū videt. Unde nec remanserunt nō respōdentes alij: quia gratam eis esse petri responsionē suffecit. Insinuatur autem petri responsionem aliis apostolis gratam fuisse nō solum ex hoc q̄ est rōni consentaneum intra humanum modum: sed ex subiunctis statim euāgeliste verbis: ac ꝑcepit discipulis suis vt nemini dicerent quia ipse esset iesus, illoc siquidem ꝑcepto monstratur discipulos petri confessionē tenuisse: ideo enim ne alijs dicant inhibentur. ¶ Ad tertiā autem dicitur q̄ si intendit argumētum promissas per verba hec omnibus apostolis claues: punctum patet: hoc enim est quod probandum erat. Si vero intendꝫ q̄ per alia verba dominus apostolis alijs claues regni celoꝝ tradiderit ad sequens ꝓpositum dicitur. hoc tractabitur. ¶ Ad quartam obiectionem dicitur. q̄ auctoritate illā qđ vni dico nulli dixi. meo euāgelio. Certum est testimonia tam ex veteri qm̄ ex nouo testamento. Ista enim ꝛ similia dicta sunt ad ꝓpositum. Ex quibus omnib⁹ patere potest q̄ ex his domini verbis Matth. xvj. solus petrus promissionem accepit claues regni celoꝝ.

Ad primum. Ad secundum. Ad tertium. Ad quartum.

¶ Apostolis alijs non esse alias collatum quod petro. ¶ Caput v.

Ueniamus Fateantur multi ꝓmissum textum euangelij ad solum Petrum pertinere, affirmant tamen nonnulli totum id quod Petro promissum est, datum esse a christo alias reliquis apostolis. idqz verum esse multis affirmant argumētis ex sacra scriptura. ¶ Primo matth. xviij. apostolis communiter dicitur: quecumqz alligaueritis super terram. erunt ligata ꝛ in celo: ꝛ quecumqz soluerītis super terram: erunt soluta ꝛ in celo. Ubi apparet potestatem ꝓmissam. ad omnes extensam esse. ¶ Secundo Jo. xx. apostolis communiter exhibētur claues petro promisse: dicendo: q̄ quorum remiseritis ꝑccata, remittuntur eis, ꝛ quorum retinueritis retenta sunt. ¶ Tertio Jo. xx. apostolis cōmuniter dicit christus: sicut misit me pater ꝙqđ, ego mitto vos. Et sūr matt. xlvi. ꝛ matth. xlvi. omnes cōiter misit ad docēdum, ꝓdicandum ꝛc. ¶ Deinde manifestatur idē ex facto: nam act. viij. petrus missus cum Johāne legitur in samaria ab apostolis qui erāt hierosolymis. Et act. xv. in synodo de legalium observatione ꝑsente petro Jacobus dedit sententiam: dum dixit, ego iudico non inquietari eos ꝛc. Ad gala. qđ. ij. ꝑ. petrus ꝛ iaco. ꝛ Jo. qui videbantur columne esse, dextras dederunt paulo ꝛ barnabe societatis. Ex quibus gestis equalitas cōprobatur petri ꝛ aliorum apostolorum. ¶ Afferuntur demum mille auctoritates sanctoꝝ sonantes equalitatem petri ꝛ aliorum apostolorum: vt est illa cypria. habeatur. xviij. q. j. loquitur dominus: dicens q̄ parem potestatem omnibus apostolis tribuit: ꝛ hoc vtiqz erant ceteri apostoli qđ ꝑ eus fuit. pari consortio ꝓditi ꝛ honoris ꝛ potestatis. Et illa hiero. contra iouinianum lib. j. cap. xviij. Et si tu dicis super petrū fundatur ecclesia. licet idipsum in alio loco super omnes apostolos fiat ꝛ claues regni celoꝝ cuncti accipiāt, ꝛ ex equo super eos ecclesie fortitudo solidetur. Et quecunqz alie similes.

Ad euidentiam eoꝝ scito ex euāgelico textu sūe ꝓmissi singulariter ꝓmissum petro: quibus origenes addidit tertium. primū est: Super hāc petram edificabo ecclesiam meam: hoc enim soli petro ꝓmissum legimus. secundum est: Tibi dabo claues regni celoꝝ: quod nullibi inuenitur ꝓmissum: tertium ab origene notandū est, q̄ petro dicitur: Quodcunqz ligaueris super terram erit ligatum ꝛ in celis. in numero plurali: ꝛ similiter quodcunqz soluerīs super terram erit solutū ꝛ in celis: apostolis autem communiter dicitur q̄ erit ligata aut soluta in celo. in numero singulari. Et rationē subdunt non sunt tante perfectionis sicut petr⁹. ¶ Inter quatuor ergo ꝓmissiones petro factas. prime ab alijs differētia clara est: nam constat aliud significari per foꝛe ecclesie fundamentum (qđ ꝑ habuerunt claues ꝛ soluere ꝛ ligare. Sed differentia inter secundam: (id est inter claues regni celoꝝ) ꝛ tertiam ac quartam, hoc est ligare ꝛ soluere, non est vsquequaqz nota, apparet siquidem intra litere superficiem per claues potestatem. per ligare autem ꝛ soluere explicatos esse actus ꝓtestatis: vt efficacia clauiū declararetur. quo pacto: scilicet ad celoꝝ regnum pertingerēt. Huiusmodi enim efficacia manifestatur dicendo: quodcunqz solueris super terram erit solutum ꝛ in celis: ꝛ quia pluraliter celoꝝ regnum ꝓmiserat. ideo pluraliter dixit in celis. Et intra hūc sensum ꝓmissio clauium a ꝓmissione soluendi ꝛ ligandi differunt: sicut ꝓmissio potestatis a ꝓmissione actuum illius explicatiua? Sed hec veram quidem, sed non totam continet euāgelij sententiam. Quod vt plenius intelligas, scito duplicis generis in nobis actus clauium: quidam enim sunt actus adequati ꝓpriis claues ꝛ aperire ꝛ claudere sint actus adequantes claues, ꝛ vocēntur actus ꝑtiales. Adequati autem claubus actus sunt aperire ꝛ claudere: ꝑtiales autem sunt ligare ꝛ soluere. Declaro singula. Uz

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertio
Quarto
Ad obiecta ꝫ primaz promissionem

sunt partiales actus clauiū.cur theologi in.xviii.z.xix.di.iiij. sen. de clauibus tractando.diffinunt eas per actus iudiciales q̄ sunt ligare z soluere:difficilio eñ per propios z adequatos actus dari debet.¶ Tertio.Cur claues apostolice in ordinatione p̄sbiteri dari affirmantur.si illis nō cōferuntur nisi minores actus claui.¶ Quarto.Cur claues dicuntur claues ecclesie.z nō dicuntur claues petri.si solꝫ petro primo date sunt.¶ Nō est aūt difficile his satisfacere.Et obiectis q̄dē cōtra primā ꝓmissionem petro factam vt foret fundamentum ecclesie.fr̄idetur.q̄ esse ecclesie fundamentū simpliciter.i.totaliter proprīū est christo:esse autem fundamentum ecclesie fm aliquod tps vel fm aliqua rationem particulare.cōcatū est aliis.Et sanctis quidem quibus revelata est doctrina fidei p̄ecclesia.cōmunicatū est esse fundamentum sub rationibus apostolorū z prophetarū:petro autem vltra p̄dictam rationem ꝓmissum est fore fundamentū fm rationē pastoris totius ecclesie christi:fm quā rationē nō cōuenit aliis apostolis esse fundamentum.Et propterea diuersimode dicitur fundamētū de hoc triplici modo.de xpo eñ dicitur cū exclusione aliorū(fundamentū aliud nemo pōt ponere ꝛc.) de apostolis vero z prophetis dicitur cū additione fundamētī totalis.i.christi:dum z ad ephe.ij. adiungitur,ipso summo angulari lapide christo iesu(vbi aug. dicit me apostoli vel prophete in quibus fundata est ciuitas se tenerent in se.in christo totum inmittitur primo fundamento:quod fundamentum in summo est non in imo.vt in corporali fabrica.) Et apoc.xxi.subiungitur.z agni.i.christi.De petro vero adiungit ipse christus.edificabo ecclesiam meam:vt ostendat ex christo principaliter pendere ecclesie edificium.¶ Ad quesita vero circa ꝓmissas claues respondendo.dicitur ideo post promissum totū per claues.promissas quoq; esse partes per qōcumq; ligaueris z qđ cumq; solueris:vt monstraretur diuersitas rerum promissarum.

Ad primū ꝫ secūdā.ꝓmissionem.

(Si enim sub vnica promissione oia cōprehensa essent absq; coniunctionibus copulatiuis.aut sole claues promisse fuissent.adeptas putasses z exhaustas claues per hec duo.quodcunq; ligaueris z quodcūq; solueris. Nunc autem quia tam aperte promissarum diuersitas monstrata est.exprimendo singula cum coniunctionibus copulatiuus clare intelligimus non totum quod promissum est petro promitti aut exhiberi cuicūq; alteri per hoc q̄ promittitur aut datur quodcūq; alligaueris z quodcūq; solueris ꝛc. sed per hoc promitti aut dari tm̄ quod tertio z quarto loco ꝓmissum est z petro.) Et inde videres remanere primas promissiones apud petrū solū.¶ Ad secundum vero quesitū rñdetur ideo claues a theologis per actus iudicij diffinitas.quia de clauibus ordinis tractabāt:vt patet in ter.magistri sen.tā in principio di.xviij. (vbi affertur ambo.dicens.ius enim hoc solis permissum est sacerdotibus) q̄s in principio di.xix.vbi dicitur:datur h̄ claues ministeriū ep̄i in promotione sacerdotij:quū eñ sacerdotalem recipit ordinem simul.z has claues recipit.¶ Et per hoc soluitur tertium quesitum.¶ Ad quartum autem quod non de re sed de nomine est.z propterea extraneū quodammodo est.respondetur q̄ claues dñi z ecclesie z petri:solius enim petri clauiger dicitur regni celorum.Et petri quidem sunt vt capitis vtentis.z vt per quem ad ecclesiam derivantur:ecclesie autem sunt z vt finis(quia propter ecclesiam petrus habet claues) z vt vtentis in suis episcopis z sacerdotibus:ita tamē quod secundum earum totalitatem ecclesia vtitur illis in suo capite.secundum autem partiales vsus vtitur in ep̄is z aliis ministris.Remanet ergo solida sententia dicta.

Ad tiam
Ad q̄rtam

Ad primum principale

Ad primū aūt argumētoū in principio allatoꝝ.dicit dñm p illa verba q̄cūq; alligaueritis super terrā ꝛc.nō adequasse promissiones quatuor factas petro.sed solas duas vltimas: vt littera ipsa testatur.Et propterea nō dixit dñs dabo vobis aut ecclesie claues regni celorum:quū tamen dixisset petro coram eisdē tibi dabo claues regni celorum.Unde ex hoc ipso q̄ aliis apostolis dominus dixit.quecūq; alligaueritis ꝛc.nō facta mentione de clauibus.manifeste habet q̄ nō totū qđ ꝓmiserat petro repetijt in potestate aliorum:tanq̄s petro totū.aliis vero ꝑtes cōmissurus.

Ad secundū

¶ Ad secundū vero dicitur q̄ post resurrectionē dicendo quoꝝ remiseritis peccata ꝛc.date sunt quidem apostolis claues sed nō in sua totalitate:qm̄ date sunt tm̄ claues ordinis.vt cōiter docto. dicunt.z bene.Unde ad literam quum dicitur quoꝝ remiseritis: constituitur inde ecclesiasticus in sacramento pnie.cḡtum est ex parte ordinis:quum vero math.xviij.dictum fuit eisdē.q̄cūq; alligaueritis super terram.sermo erat de iudicio ecclesiastico in foro iudiciali.Unde z cōmuniter dicitur z bene.quod tunc sermo fuit de actibus clauium iurisditionis:postea autem de actibus clauium ordinis.Et q̄m (vt declaratum est) neutrū iudiciū etiā simul sumptum adequat claues petro ꝓmissas:sed soluere z ligare in vtroq; foro.partiales sunt actus clauium petro promissarū.idq; ꝑ vtrāq; potestatē simul.non tm̄ equā potestas petro promissa. Unde disputationibus vacātes caueāt a sophistis, opponētibus claues ordinis z claues iurisditionis adequare claues ecclesie, Uenenum latet hic:q̄si proprie z formaliter loquendo claues petro promisse,superiores sunt z clauibus ordinis z clauibus iurisditionis.z propterea dñs non per actus ordinis aut iurisditionis eas exposuit.sed per regnum celorū,proculdubio aperiendum vel claudendum.Ita q̄ ꝑspicacius intuēdo (vt predictum est) non verba.tibi dabo claues regni celoꝝ.per illā particulam regni celoꝝ exposuit claues per actum adequatum.s.aperire vel claudere regnū eñ celoꝝ aperiendū vel claudendū,actū aperiēdi vel claudendi secū fert:constat aūt q̄ aperire z claudere regnū celoꝝ.actꝰ sunt longe superiores ofbus actibus iudicialibus,tā clauiū iurisditionis q̄s clauiū ordinis.¶ Importune denīq; inſt̄ atibus nouas nūc inferri ecclesie claues:hactenus eñ nō sunt audite nisi claues ordinis z claues iurisditionis. Unde mire tertie claues in quibusdam ecclesiar.Respondetur me nō inuenisse aut fingere nouas claues aut nomine:sed si equa lāce libraire fas est hec cū obiectis.minuentur obiicientes seipsos arguere.nam neq; claues ordinis neq; claues iurisditionis tradidit sacra scriptura,sed doctores explicarunt:claues autem regni celorum christus dñs ore proprio concrauit.Ego de clauibus regni celorum loquor.non nouitates introduco:ex ipsis dñi verbis iuxta sensum literalem perspicacius intellectum manifesto que dico.Ops aūt arguentes considerare subtilius doctorum sensum:z vel ex hoc ipso quod doctores distinguunt regni celorum claues in claues ordinis z claues iurisditionis,intelligere superiores esse claues regni celorum vtriusq; extraneis significare partes clauium regni celorum,ac per hoc claues regni celorum significare totum maius z superius suis partibus quū simpliciter z absolute dicuntur,vt petro promisse sunt:quin vero ad partes applicantur.significare tam claues ordinis q̄m claues iurisditionis:vtroq; eñ claues regni celorum appellant.Unde de acuti lectoris officium erit,discernere quando doctores de clauibus regni celorum absolute.z qñ de clauibus regni celorū applicatis ad ordinem vel iurisditionem loquuntur.

Ad tertium

¶ Ad tertium dicitur.quod ipsa domini verba testātur quod de apostolatus autoritate sermo est quum dicitur,sicut misit me pater z ego mitto vos:mittere enim z mitti ad apostolatum spectat iuxta illud Jo.xiij.non est seruus maior domino suo,neq; apostolus maior est eo qui misit illum:z propterea hinc non habetur nisi partitas apostolatus.Et similiter per alios textus quibus mittuntur pariter ad docendum z predicandum ꝛc.non habetur nisi ꝑ tas quoad huiusmodi commissiones:petro autem fuit ꝑa hoc omnia promissum est,z quod foret ecclesie fundamentum,z quod fibi darentur claues regni celorum.

Ad quartum

¶ His autem que ex gestis apostolorum adducuntur,facillime satisfit.Docent siquidem concorditer theologi in primo sen.non oportere missum minorem esse mittente.neq; etiam esse ab illo a filius missus est a spiritu sancto quo non est minor:a quo nō est missus aut a quo non mittitur.¶ Ad literam tamen dicitur quod petrus erat tante humilitatis vt inter apostolos se gereret vt vnus ex illis:z non vellebat vti potestate quam habebat:z propterea tanq̄ vnus ex apostolis ab eis quod nisi ad apostolatum referatur,constat esse falsum:quum pedem cum ioāne missus est.Patet autem manifeste huiusmodi primatū honoris manifeste habuerit fm oēs:secundo ex textibus euāgelicis,quos sancti afferūt ad ꝓbandā huiusmodi eq̄tatem:afferūt enim istos quos nunc discussimus:ex quibus cōstat nō plus haberi q̄s eq̄litatem fm apostolatum:tertio ex rōne q̄ premittitur:q̄.s.petrus in persona ecclesie vnius accepit claues ꝛc.vt vnitas ecclie hinc ꝓbaret.¶ Ubi ꝓpter scismaticos fuit pedē: et scito dupliciter posse intelligi vnitatē ecclie q̄ petri vnitatē cōmendatā,primo vt significata sit ecclesie vnitas i christo capite vno.vnitate;q; articulorū fidei,sacramentoū ecclesie z speiae charitatis. decido vt significata sit ecclesie vnitas simplr z absolute vnite in capite vno christi in terris vicario,petro.s.primū sensum eligunt scismatici ex sanctoū vera ac sancta doctrina,sepe vnitatem ecclesie p ea q̄n primo numerant sensu explicante:vere q̄dē,si nō tota liter,nisi sub vnitate capitis:scilicet christi intelligat ipse christus in se z in suo in terris vicario,ipse xps vt cap. petri aūt vt vicecapit.Ob ꝓterea q̄nq; tacitū est:q; acceptato capite,intelligi cōuenit esse acceptari ipsum in se z in suo vicario dū absens fuerit.

Ad tertium

¶ Sed̄s aūt sensus(in q̄ claudit primꝰ adūcta vnitate capitis in terra catholicis oīb cōis est:probatur q̄dupliciter.primo:q; vera designādā vnitatē ecclie in suo capite celesti iesu christo,nō cō-

gimus eñ sic.quū autē conquisitio fieret,surgēs petrus dixit ꝛc. Ad primū ostenditur petri authoritas.¶ Quod dederas demum sociis petrus cum aliis dederit:h̄ fecit quod quotidie pontifex facit.omnes episcopos non solum vt socios sed vt fratres habēs. ¶ Ad authoritates denīq; doctorum sanctorum,sonantes equalitatem petri z aliorum apostolorū:dicitur ficari de paritate eoꝝ fm apostolatum:fuerūt enim equales omnes in authoritate apostolica.¶ Et si instet sub prāte apostolica comprehēdi posse oia q̄ petrus poterat:m ꝓptu respōsio est satisfactiua, q̄ dato q̄ vera esset huiusmodi cōprehēsio:ex ea tñ non sequeret omnimoda eq̄litas ad petrū:essent em̄ eorū prātes equales quo ad res q̄s facere possent:h̄z nō essent eq̄les extēsiue,neq; quo ad modum.Apli siquidem potestatē a xpo acceperūt vt apli,hoc est vt legati: petro autem supra aplatū,ꝓmissa est(vt infra manifestabit) ptās vt ordinarius pastor ecclie.Et hic patet tā superior grad⁹ atq; vnitas potestatis petri q̄s maior extēsio:quoniam extendebat se ad ipsos etiā apostolos vpote christi oues.¶ Nec pulsacias differētiam penes modum h̄ndi:magni siquidē elapsus piculū est si cōfundantur. Aliud quippe est h̄re claues vt aplos z aliud h̄re claues vt caput z pastorem etiam ipsorū aplorū:illud nō derogat petri singulari excellentie:hoc autē ipm petrū sup oēs statuit.oibusq; ꝓficit aplis ac ortiecclie.Ad horū differentiā modorū spectat,q̄ dñs soli petro claues promittit,aliis aūt nō dat claues.h̄z ea q̄ sunt clauiū legat aut tribuit:siue matth.xviij.siue Jo.xx.siue Matth.z mar.vlti.siue Luc.xxij.ego dispono obis sicut dispositit mihi pater meus regnum.Et vt allate primum authoritates manifestent:patet expta,ita pares fateri aplos vt tamen sup vnū petrū edificari dicat ecclesiam(ex verbis dñi super hanc petram) z authoritate sua dominū dispositisse dicit vnitatē ecclesiasticā ab vno petro originem habere.Hier.quo verba clauiū apud matth.tu es petrus ꝛc.soli petro relinquēs,ad aliū se transfert locum,vbi simulia apostolis data narrantur:tria numerans.Primo fundari ecclesiam super apostolos q̄s:hoc enim fieri ꝓmulgatū est ad Ephe.ij.superedificati super fundamentum apostolorū:secundū vero q̄ scilicet cuncti apostoli claues regni celoū accipiāt matth.xviij.quecumq; alligaueritis:z Jo.xx.quoꝝ remiseritis,habetur.tertium autem z ex equo super eos ecclesie fundādo solidet.ex relatis tertiis:scilicet matth.z mar.vlt.z luc.xxij.et Jo.xx.aut etiam et aliis similibus textibus sumptum est:vnde patet ex iam dictis equalitatem apostolorū quatenus apostoli sunt et in fundando ecclām et in clauibus iurisdictionis z ordinis z in roboꝛe doctrine,miraculoꝝ z vite,ecclesie fortitudinem solidātium(quam hier.affirmat)nihil officere petri singulari authoritati qua solus cuncte preponitur ecclesie.Unde et hier.ibi subiungit:statim:propterea tantus vn⁹ inter.xij.eligitur, vt capite constituto scismatis tollatur occasio.Ubi manifeste vides ita ex equo apostolatus pares diuisse apostolos,vt tamen petrus electus z cōstitutus a christo sit caput omniū:hoc siquidē est qđ tuemur.Hoc ad differētiam modi habendi spectat:quoniā hinc habes omnes hec habuisse vt apostolos.preter hunc aūt modum petrū singulariter habuisse vt caput oīa.Et duab⁹ autē his authoritatibus declaratis facile esse putamus reliquas recte interptandas iuxta sensum p̄dictarum. ¶ Manifestatur aūt hūc esse verū sensum doctrine sanctoꝝ tripliciter.Primo ex eo q̄ pares dicūt aplos:non solū ptāte sed honore: quod nisi ad apostolatum referatur,constat esse falsum:quum pendens ꝓmatū honoris manifeste habuerit fm oēs:secundo ex textibus euāgelicis,quos sancti afferūt ad ꝓbandā huiusmodi eq̄litatem:afferūr enim istos quos nunc discussimus:ex quibus cōstat nō plus haberi q̄s eq̄litatem fm apostolatum:tertio ex rōne q̄ premittitur:q̄.s.petrus in persona ecclesie vnius accepit claues ꝛc.vt vnitas ecclie hinc ꝓbaret.¶ Ubi ꝓpter scismaticos fuit pedē: et scito dupliciter posse intelligi vnitatē ecclie q̄ petri vnitatē cōmendatā,primo vt significata sit ecclesie vnitas i christo capite vno.vnitate;q; articulorū fidei,sacramentoū ecclesie z speiae charitatis. decido vt significata sit ecclesie vnitas simplr z absolute vnite in capite vno christi in terris vicario,petro.s.primū sensum eligunt scismatici ex sanctoū vera ac sancta doctrina,sepe vnitatem ecclesie p ea q̄n primo numerant sensu explicante:vere q̄dē,si nō tota liter,nisi sub vnitate capitis:scilicet christi intelligat ipse christus in se z in suo in terris vicario,ipse xps vt cap. petri aūt vt vicecapit.Ob ꝓterea q̄nq; tacitū est:q; acceptato capite,intelligi cōuenit esse acceptari ipsum in se z in suo vicario dū absens fuerit.

¶ Sed̄s aūt sensus(in q̄ claudit primꝰ adūcta vnitate capitis in terra catholicis oīb cōis est:probatur q̄dupliciter.primo:q; vera designādā vnitatē ecclie in suo capite celesti iesu christo,nō cō-

gruit vnitas petri:sed et sufficiebat z decentissime cōgruebat vnitas ipsi⁹ christi:quam dominꝰ hic nō tacuit,sed exꝑsse dicēs,ego dico tibi,z rursus edifi.ecclām,z iterū dabo claues.Diuinam autem sapientiam(que est christus)disponētem oīa suauiter:ocientissime per vnitatem petri vnitatē ecclesie in capite terrestri loco christi significate,nullam h̄z difficultatem.¶ Secundo ex eo q̄ hi stoue fides ꝓclitaret:nā q̄si silis esset petrus in his puulo quem matth.xviij.aduocans ad se dñs statuit in medio discipulorū dicens.nisi cōuersi fueritis z efficiamini sicut paruulus ꝛc.sicut eñ paruꝰ ille assumptꝰ est ad exēplum seu similitudinē humilitat⁹,ita petr⁹ noiat⁹ esset ad exēplum seu similitudinē vnitatis:ac q̄ hoc sicut ad fidē historie cure nō est q̄s fuerit,puul⁹ ille.ita nihil aut parū curandū ecclesie esset an fuerit simō petri⁹ cui dicit⁹ est,tibi dabo claues regni celoꝝ ꝛc.quod tñ doctoꝝ omnium z totius ecclesie aures offendit.Sanctoꝝ propterea sensus est:q̄ fm historie fidem res ita gesta est q̄ vni simoni petro claues sunt promisse:vt res rem significaret vt vnus petrus primo accepturus claues vnitatem significaret ecclie.¶ Tertio ex eo q̄ oportet saluare non solum significatiōnē,sed etiā derivationem:hoc est nō solum vt vnitas ecclesie significet,ꝓ vnitatem petri,sed etiā vt vnitas ecclesie proficiscatur ab vnitate petri:vt cꝑtia.in authoritate allata dicit.Loquitur dominꝰ ad petrum:ego dico tibi quia tu es petrus,z super hanc petram edificabo ecclām meam:super vnum edificat ecclesiam.Et q̄uis apostolis omnibus post resurrectionem suā parem potestatem tribuat:dicens,sicut misit me pater et ego mitto vos,accipite spiritū sanctū tamen vt vnitatem manifestaret,vnitatis eiusdem originem ab vno incipiente authoritate sua disposuit.Ubi manifeste vides ex hoc ꝙ dominus authoritate sua disposuit originem vnitatis ecclesie ab vno incipientem:nō solam significationem vnitatis ab vno,sed derivationem vnitatis ab vno assertam.Nam ad significandam authoꝛitatem non erat opus:sed ad hoc ꝙ initiū habeat ecclie vnitas ab vno petro,authoꝛitate christi opus fuit:poterat enim si voluisset instituere vnitatem ecclesie a multitudine apostolorū proficisci.¶ Quarto:quia vnitas ecclesie catholice non solum opponit hereſi,sed scismati. Si vero vnitas ecclesie attenderet solum penes vnitatem celestis capitis illiusq; sacramentoꝝ ac rei spate credite et amate, vnitas ecclesie nō opponeretur scismati:nā cum huiusmodi vnitate stat scisma:vt patet ex eo q̄ scismatici habentur qui ab vnitate apostolice sedis separati sunt.Ex hoc igitur q̄ vnitas ecclesie ꝙ petrum vnum significatur, non excluditur imo magis ex modo quo per petrum significatur,includitur q̄ petrus vnus claues accepit:vt ecclesie vnitatē nō solū significaret,sed etiam inchoaret ac cōseruaret.Et si perspectum acutius fuerit hoc quod est ecclesie vnitatem accipere claues:verius perfectiusq; z fit z significatur accipiendo claues in suo vno capite petro,q̄s si non in petro sed absolute ecclesia illas acciperet:quoniam vnitas capitis claues accipiens,vnitatem ecclesie non solum significat sed constituit, sicut et cōseruat:quibus omnibus careret ecclesia si de vno nō fuisset illi capite,puisum a christo dño.Et hinc habes vnde innumeras sanctoum authoꝛitates recte intelligere queas.

¶ Solum petrum accepisse claues,consonat ei quod est ecclesiā accipisse claues.

Caput vj.

Oppō vni. Confirmatio.

Occurrit Post promissa satisfaciendum his qui querunt quonam pacto stant hec duo simul:solus petrus accepit claues,z ecclesia accepit claues.¶ Apparet enim q̄ si solus petrus, ergo non ecclesia:et si ecclesia,ergo non solus petrus. Augenturq; questio ex aug.verbis super Jo.recitatis.xxiij. quest.j.quodcunq;.Quodcunq; ligaueris super terram,erit ligatum z in celis:si hoc petro tantum dictum est.nō hoc facit ecclesia:si autem z in ecclesia fit,petrus quando claues accepit,ecclesiam sanctam significauit.

Huic Enim questiōi satisfieri facile pōt ab exercitatis in sacris literis:ac sciētibus has duas veritates sic connexas q̄ secunda nō solum cōsentit prime,sed ꝓsupponit z dependet a prima,fm sanctoum doctrinā.Considerandū siquidem est ecclesiam catholicam dupliciter referri ad petrū,scilicet vt significatam,z vt inchoatam:petrus enim z significauit ecclesiam vniuersalem,z inchoauit eādem,quēadmodum caput principium est corpois.Inter has autē duas relationes dupler ad ꝓpositū est differentia,ꝑma est q̄ significatio ptinet ad sensum mysticū,quo petr⁹ significat ecclām:inchoatio aūt ptinet ad sensum literalē:quo instituꝰ est petrus pastoꝛ totius ecclie.Scda est q̄ penes significationem nō attendit dependentia rei a re,sed dependentia signi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

fications a significante:penes inchoationē autem attēditur dependentia rei a re.hoc est corporis a capite.Unde ecclesia dupliciter accepit claues in petro:mā z accepit eas vt significata in petro,z accepit eas vt inchoata in petro:z secundum vtrūq; accipiēdi modum oportet presupponere hanc priorē veritatē ad literam, solus petrus accepit claues.Ad significationem siquidem spectādo,quum significatio ista nō sit per modū parabole,sed per modum rei geste(quia nō petrus parabolicus seu parabolice accipiens claues.sed petrus ꝑm rem gestam significat vniuersam ecclesiam)oportet fateri vnum solū petrum ꝑm historiam accepisse claues:vt ex re gesta significetur vnam solā ecclesiam catholicā habere claues:iuxta illud Amb.certum est q; ecclesie vtrūq; ius soluendi z ligandi licet,hereſis vtrūq; nō habet.Si enim solus petrus ꝑm historiam non accepisset claues,nequaq; per modum rei geste figurā gereret vnius at solius ecclesie vniuersalis.Dependet ergo catholice ecclesie significatio figurata in petro ex veritate rei geste q; solus petrus acceperit claues:z nō cōtrariatur illi.Si ad inchoationē quoq; spectetur,nulla est opus declaratione:qm manifestū valde est corpus dependere a capite:z qō conuenit capiti,conuenire quoq; corpori in suo capite:z ideo solum petrum accepisse claues,est solam ecclesiam cuius petrus est caput accepisse claues in suo capite.Quocirca solum petrum accepisse claues,non excludit,sed infert vniuersalem ecclesiam illas accepisse,vt significata z inchoatā in petro.Esse autem hāc sanctoriꝰ doctrinam perspicere potes ex cypria. verbis in precedenti capitulo declaratis:vbi vtrūq; modum scilicet significationis p modum rei geste,z originis ecclesie a petro docuit:dum dixit, super vnum edificat ecclesiam.z subdit,z vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem autoritate sua disposuit.Et rursus eroxdium ab vnitate proficiscitur,vt ecclesia christi vna monstretur : vt predeclaratum est.¶ Aug.autem verba inducta eūdē confirmare sensum patet ex duobus.primo ex eo q; aduersario tm̄ vtitur ad excludendam extensionem petri ad ecclesiam:dixit eī si petro tm̄ perinde ac si dixisset si petro secundum seipsum tm̄ z non ꝑm q; se extendit ad ecclesiam significandam vel figurate vel connotative, vt caput significat corpus cuius est caput.Unde non intulit aug. ex secunda veritate scilicet ecclesia habet claues.negatione prime scilicet solus petrus accepit claues:sed expositionem ipsius scilz q; petrus accipiens claues significauit ecclesiam:perinde acsi dixisset q; non accepit secundum seipsum tm̄,sed vt extenditur ad ecclesiam vniuersam significādo illā:hic eī planus est sensus verboum aug.Secundo ex eo q; subiungit:si ergo in persona petri significati sunt in ecclesia boni z in iude persona significati sunt mali in ecclesia.Hic enim patet q; de significatione per modum rei gesie loquitur:nam iudā inter apostolos significare per modum rei geste malos in ecclesia dubiū nō est.Intendit ergo aug. petrū ꝑm rē gestam accipientem claues,inferre ecclesiam quoq; per ipsum significatam accipere claues.¶ Modus aūt quo ecclesia per petrum vsq; ad consummationem seculi accipit claues.est suauissime dispositus a diuina sapientia:nam vniuersalis ecclesia sicut distribuitur in caput z membra,ita distribuitur in suaui acceptione clauium.vt in capite quidem accipiat per successionem, in membris autem per participationem.In capite namq; habet claues regni celoruꝫ secundum actus claubus adequatos:in membris autem hoc est partialibus ecclesiis,claues habet secundum actus ordinis z partialis iurisdictionis.

Ad auto.aug.

Ad obtectionem.

Unde patet oppositum esse eius qō apparebat ꝓponendo questionē:quū em̄ dicimus solus petrus accepit claues regni celoꝝm,socij compares excludūtur:nō illius corpus ecclesia nō ille⁹ successor excluditur:imo tā ecclesia q; successor in solo petro includitur:quia ex hoc q; solus petrus accepit claues regni celoꝝ infertur eaſdem accepisse ecclesiam inchoatā ac significatā in suo capite:ac ꝓterea eādē semper claues habere in capite quidem per successionem,in membris autem per participationē:vt sic vere vnū sit corpus tota ecclesia sub vno capite. ¶ Nec fallaris antiqua scismaticoꝝ inuectione in catholicos tanq; monstra fingētes,dum ecclesie caput petrū dicimus:quando quidem christus est caput corporis ecclesie,(vt dicitur ad colo.j.) z si petrus quoq; caput ecclesie ponitur, duo capita vni corpori non sine monstro iunguntur.Friuola sunt hec:qm̄ petrus alia ratione caput ecclesie dicitur,ab ea ratione qua christus est caput ecclesie:christus em̄ est caput ratione suū ꝑsius.petrus aūt rōne christi.Ut christus est simplr z absolute caput:petrus aūt ideo caput q; est vicecaput:est em̄ loco christi in celis residētis .caput in terris.¶ Unde totius ecclesiastici corporis vnū tm̄ ponitur caput simpliciter z absolute.i.christus:loco cuius in terris petrus non aliud caput sed vicecaput constitutus est.Unde nulla interuenit monstruositas in ecclesiastico ꝯpore:nisi apud nolētes intelligere ecclesiastica nomina in sensu in quo dīr oibus fere manifesto.

¶ Libet aūt inueri hoc in loco omnibus huiusmodi obuationibꝰ commune esse vnum errādi iter:inter omnes siquidez discussas positiones prima ex affirmata iustitie qualitate,negauit subiectū personā.secunda ex affirmata ecclesia significata, negauit personam petri significantē,tertia ex affirmata petri principalitate negauit eius singularitatem.quarta ex affirmato communi pariꝫ apostolatu negauit vnitatem pastoralis officij in petro.quinta ex affirmatis ecclesie clauibus,negauit solum petrum accepisse claues. sexta ex affirmato vnico ecclesie capite christo,negauit petrum esse caput loco christi.Et simile inuenies inferius quum ex affirmata charitate petri pastoris,negabitur ꝑsona pastoris sine charitate:z ex affirmato pascendi ope,negabit pastoris authoritas.Aperiantur itaq; lectoꝝ oculi:z laqueos deprehendant.

¶ Promissum esse petro totius ecclesie ꝯfirmatum in antedictis promissionibus. Cap.vij.

Quatuor promissa esse petro a domino matheus euangelista in supra allatis refert verbis:quorum duo vltima.quodcūq; ligaueris z quodcūq; solueris,communicata quoq; a domino aliis apostolis idem testatur: prima vero duo super hanc petram edificabo ecclesiam meam.i.z tibi dabo claues regni celoꝝm.propria petro perseuerarunt.In quibus promissis petro totius ecclesie pontificatum declarari dum est:posteq; ambe promissiones amplius dilucidate fuerint.

Quocirca In prima promissione notāda sunt ser.signi ficantius enim vi[illegible] primo ecclesiam meam non ecclesias meas:secundo ecclesiā meam.nō aliquam ecclesiā meam:tertio ecclesiam meam,nō o ēm ecclesiā meā:quarto ecclesiam meā.non indefinite:quinto ecclesiam meā,singulariter seu vnicam:sexto ecclesiam meam.sine additiōe aliqua. Attēde sigillatim.nō dixit ecclesias meas.sed ecclesiam meā,vt vna ecclesia significaretur:que q; multas comprehendat partiales ecclesias, nō propterea scinditur diuiditur aut multiplicatur ecclesia. sed vnitate numerali retenta multas habet partes,sicut vnū corꝑ multa hz mēbra:iuxta verbū apostoli ad col.j.ipse est caput corꝑis ecclesie.z cant.vj.vna est colūba mea.Dixit nō aliqs ecclesiam meam,sed ecclesiam meam.vt non de parte ecclesie, non de particulari aliqua ecclesia,sed de integra seu tota ecclesia intelligeres.neq; enim decet ꝑdinam sapientiam aliquam ecclesiam edificare super vnum petrum z aliquam non:dei siquidem perfecta sunt opera.Non dixit omnem ecclesiam meam:rum quia multitudinem ecclesiarum supponeret distributiuum signum:contra domini sententiam Jo.x.alias oues habeo que non sunt ex hoc ouili,z illas oportet me adducere,z fiet vnum ouile,z vnus pastor. Tum quia singulare distribui vniuersaliter,implicat contradictoria,nisi vniuersalitas referatur ad partes integrantes ipsum quod est extra propositum.z inferius nihilominus declarabitur, quomodo partes ecclesie edificate sunt super hanc petram.Dixit ecclesiam meam:non indefinite,vagum relinquendo intellectum ad querendum que esset ecclesia christi edificanda super hanc petram:sicut dubium reliquit intellectum quum in cena dixit,vnus vestrum me trauturus est:certificati enim sumus per hec verba quod vnica tota christi ecclesia edificata est super hanc petram z non sumus suspensi relicti.Dixit ergo ecclesiam meam: vt singularem vnicam solāq; ꝑsam ecclesiam integram(de qua in symbolo dicitur q; est vna ecclesia catholica)intelligeres. Unde per solum pronom[illegible]meam,determinat[illegible]tillam:vt perciperemus quod de illa vna ecclesia loquitur que est christi ecclesia sine additione aliqua(quelibet namq; partialis ecclesia vocatur christi ecclesia cum aliqua additione)puta romana,antiochena. constantinopolitana ꝛc.Et hoc non solum secundum modernum vsum.sed secundum sacras scripturas:vt patet in principio vtriusq; epistole ad cor.vbi dicitur ecclesie que est corinthi:z in principio ad gala.ecclesijs galatie:z ad thessa.ecclesie thessalonicensium ꝛc. Habes igitur quid intelligere debeas per ecclesiam meam:idem scilicet quod intelligis per vnam ecclesiam catholicam.

¶ Nō desunt tm̄ sophistice importunitates:ex eo q; q̄s ꝑticularis ecclesia vere est christi ecclesia arguētes. De illa ecclia christi loqr, de q; verificat q; est ecclesia mea.i.christi:ꝫ de qualibet particulari ecclesia verificatur q; est ecclesia mea:ergo de q̄libet particulari ecclia christi loquit,quū dixit sup hāc petrā edificabo ecclesiā meam.¶ Potest siquidē facile detegi fallacia argumēti,ad rē spectādo:z dicēdo q; q̄libet ꝑticularis ecclia est qdē ecclia xpi,ꝫ nō tota,nec sine additione alicui:ꝫ tm̄ꝫ. puta mediolani.nec ita est ecclesia q̄n sit pars eccle:christi? aūt loquit de ecclia integra,q̄non est ecclia talis,nec ecclia aliqua,sed est absolute ipsius ecclesia. Nihilominus dicendū est.q; eo modo quo q̄libet ecclia est ecclesia mea.i.xpi,illo eodē modo verificat de ea q; est edificata super hanc petrā.¶ Qō vt plenꝰ intelligas,ꝓspice differentiā in modo quo ecclia catholica est christi,z quo q̄s ꝑticularis ecclia est xpi: conuenit siquidē oēs partiales ecclie cū ecclia catholica in hoc q; sunt xpi,nā q̄s ꝑticulis est xpi ecclia,z ecclia catholica est christi ecclesia,sed differūt in modo:quia ecclia catholica est christi vt totū,q̄s aūt ecclia est xpi vt pars.z ꝓpterea ecclesia catholica est edificata vt totum super hanc petrā.quelibet aūt ecclesia ꝑticularis est edificata sup hāc petrā vt pars.Illo igit modo quo verificatur de ecclia ꝑticulari q; est ecclia mea,eodēmet modo verificatur de illa q; est edificata super hāc petrā.z ꝓpterea q; est ecclesia mea vt pars est quoq; edificata vt pars super hāc petram: ecclesia vero catholica q; est ecclia mea vt tota est quoq; edificata vt tota super hanc petram.Et q; totum cōprehendit q̄libet ptē,z ad partes se habet vt perfectū ad impfecta.z vnitas z integritas ecclesie pari passu currūt.ideo verbū christi ad literā intelligitur de ecclesia vna catholica rōne cui? intelligit quelibet ꝑticularis ecclesia vt pars vni? ecclesie catholice edificata sup petrū: sicut rōne vnius ecclie catholice q̄libet partialis ecclesia vocari potest a christo ecclesia mea.tanq; pars ecclesie catholice.nec aliter verificaretur: quoniā sic[illegible] vnitate ecclesie diuisa esset.nō esset ecclesia christi.¶ Nec putes aduersari hec sacris canonibus aut sanctorum dictis:q̄ sonare videntur ecclesiā ro.edificatā esse a christo super hāc petram.Ap[illegible]latione siquidē ro.ecclie(vt multi putāt) ex verbis concilij constantien.in cōdemnatione articuloꝝ iohannis wiclef.intelligitur qſiq; ecclesia catholica:z ꝑm hunc sensum nulla esset in ꝓsito questio nisi de noie. Sed qm̄ sensus hic nō consonat intētioni scribentiū de ro.ecclesia,itelligētiū ipsius noie quandā ꝑticularem eccl'iam,distinctā ꝑ alias particulares ecclesias:ideo alr dicendū est ro.ecclia edificatā esse a christo sup hāc petrā,verificari nō per ꝓprietatē,sed per appropriationem. Qō et conuenientia z differentia inter ecclesiam ro.z alias manifestatur.cōmune siquidem est cuilibet ꝑticulari ecclesie esse ptem. Et hic fit q; non ꝓprietatem verificat de quacūq; ꝑticulari ecclia, sed tantūmodo de ecclesia catholica q; est edificata sup hanc petram:de ipsa enim sola ad literam loquit christus.dicens sup hāc petrā edificabo ecclesiā meam:in qua tm̄ omnes partiales christi ecclie claudunt vt ptes in toto. Differt aūt inter ro.eccliā ab aliis ꝑticulis ecclesijs,ꝓpinquitate ad caput ecclesie catholice:nā ecclia ro.in suo ꝓprio capite nō solum ꝓxima sed eadē facta est cū capite ecclesie catholice:ex facto enim petri vnus atq; idem factus est pontifex ro.z pontifex ecclesie catholice,secūdū seipsam vero immediate heret pontifici ecclesie catholice. Alia autem quecunq; partialis ecclesia nec ꝑm seipsam immediate iungit pastori ecclie catholice.nec ꝑm suū caput coincidit cum capite ecclesie catholice. Ob hanc igit ꝓximitatē z cōiunctionē ecclie ro.ad pastorē ecclesie catholice,appropriant ꝙba xpi ad ro.eccliā potiusq; ad alias: nō q; illi sint ꝓpria,ꝫ ecclie catholice:vt dictū est. Promisit igitur dominꝰ ac petro prima ꝓmissione,super hāc petrā edificabo ecclesiam meam,futurum ipsum fundamentum ecclesie catholice.

Per secundam aūt ꝓmissionē(tibi dabo claues regni celoꝝ)plenitudinē ꝓtātis ecclesiastice eidē ꝓmisit:qō tripliciter manifestat. Primo ex ipsa re significata per claues regni celoꝝm:potestate scilicet aperiendi et claudendi celoꝝm regnum,nō his vel illis sed absolute:vt comprehendātur omnes viatores:quibus claudi vel aperiri regnum celoꝝm potest. Huiusmodi siquidem potestas quadruplex potestatis gr̄is sub se cōprehēdit:hoc est iudiciariā tā in foro pnie q̄m i foro eccle:quoniā eis ecclesiastic? iudex vtriusq; fori,soluendo vel ligando aperit vel claudit regnum celoꝝm illi qui soluntur vel ligantur. Potestatem quoq; gubernatiuam ecclesie catholice:mā providendo,gubernando,instituendo, disponendo ꝛc.eiusmodi facīdo,nihil aliud fit q̄ aperitur vel claudit regnum celoꝝm. Potestatem etiā ad purgatorium extensam cōprehendit:vbi nota q; licet christus non dederit petro iudiciariam potestatem super purgatoriū:dedit tamen illi claues regni celoꝝ aperiēdi etiā vel claudendi his qui sunt in purgatorio. Et propterea de potestate iudiciaria loquens apposuit locum: scilicet super terram dicens: Quodcunq; solueris super terram z quodcunq; ligaueris super terram:eximens per hoc eos qui super terram amplius non sunt, a iudiciali potestate petri. Loquens autem de claubus regni celoꝝm, nullū eremit viatorem cui per ecclesiam potest aperiri vel claudi regnum celoꝝ:sed absolute z illimitate dixit.tibi dabo claues regni celoꝝm:vt posset petrus cuicunq; viatori regnum celoꝝm aperire positiue, claudere vero saltem negatiue. ¶ Hec autem dicentes nequaq; Augusl.sacrosq; canones potestatem petri ad excommunicandum etiam defunctos nuentes oppugnamus:imo hinc quod dictimus cōfirmamus. Nam ecclesiastica cēsura in defunctos quatenus soluit aut ligat ad id respicit quod super terram est.hoc est viuos.qui ligantur ne cōicent:aut soluuntur vt communicent defuncto:quatenus vero aperit aut claudit regnū celoꝝ:ad defunctos alias respicit:qb? vere hinc aperit aut claudit regnum celoꝝ. Terminat ergo iudiciaria potestas super terram,claues autem regni celoꝝm ad omnes viatores se extendunt. Potestatem demū imperatiuam vniuersis ad ecclesiā quomodolibet spectantibus,in ordine tamē ad regnum celoꝝm : exigit siquidē recta ratio vt potestas que supremū sortita est finem, reliquis omnibus imperet in ordine ad supremum finem:vt facile manifestatur inducendo tam in artibus q̄s in rectoribus ducibus z principibus. Quilibet nempe artifex,rector,dux, princeps, superiorem sortiꝰ finem,ordinat alios artifices, rectores, duces, principes ad suū finem:ac per hoc illis ꝙtenus ad suū diriguntur finem, ꝓcipit. Constat aūt regnū celoꝝm supremū esse finem, potestatiq; clauiū potu promissarum respondere: reliqua vero omnia tēporalia ad hunc finem quandoq; oportere disponi. Sub hac igitur petri potestate comprehendit posse imperare regnis et principibus omnibus in ordine ad regnum celoꝝm:nec enim huiusmodi imperiū aliud est q̄ aperire et claudere:regnum celoꝝ: vt de se patet. Ex re igitur promissa per claues regni celoꝝm, patet primo q; plenitudo ptātis ecclesiastice petro ꝓmissa est a christo.dicente tibi dabo claues regni celoꝝm. ¶ Declaratur deinde idem ex modo loquendi sacre scripture. Isa.quidem.xxij.de eliachim summi sacerdotis plena potestate dicitur:z dabo clauem domus dauid super humerum eius.z aperiet z non erit qui claudat, et claudet z nō erit qui aperiat. In nouo q̄s testamento apoc.iij. de christi potestate dicitur:qui habet clauē dauid,aperit z nemo claudit.claudit z nemo aperit. ¶ Nec obstat si obijciatur in textu euangelij non haberi q; si petrus aperiat nemo claudit.et si claudat nemo aperit:quia etsi non habentur hec verba.habentur tamē idem sensus.Ex eo siquidem q; de minoribus actibus clauium in euangelio habetur:quodcunq; ligaueris super terram erit ligatum z in celis:z quodcunq; solueris super terram erit solutum et in celis:manifeste habetur q; ita petrus ligat q; nemo soluit.et ita soluit q; nemo ligat:quod enim in terra ligatum in celo quoq; ligatum est.consat ita esse ligatum q; nemo soluit:z similiter quod in terra solutum in celis quoq; solutum est, constat ita esse solutum q; nemo ligat. Ex hoc autem sufficienter habetur q; ita ꝑs petrus aperit regnum celoꝝm q; nemo claudit, z ita claudit q; nemo aperit:equum est enim vt nō minus,sed potiꝰ modo possint claues Petri adequatos sibi actus q̄s actus minores exercere. ¶ Et aduerte q; verba illa Isa.xxij.dicta sunt de eliachim in persona christi:vt glo.ibi dicit. Jn cuius signum Johan.euāgelista eadem repetit de christo, tanq; monstruosus illum esse in Eliachim significatum:z ipsemet Isaie.ix.capite.de christo scripserat, et factus est principatus super humerum eius : vt ostendatur clauis super humerum eius principat? super humerum eius:ac per hoc vndiq; percipiamus per claues regni celoꝝm plenitudinem potestatis significatam. Accedit autem ad hoc testimonium a consuetudine:m signum enim summe potestatis claues regni regi offeruntur. Quocirca iungendo ambas promissiones quum ex prima petrus futurus sit fundamentum ecclesie catholice(vbi in petro officium sustinēdi ecclesiam catholicam in fidei soliditate statuitur.z pariter ecclesie catholice authoritas inherendi Petro vt fundamento imponitur:edificationis enim ratio exposcit, vt edificium necessitatem habeat inherendi petre super quam fundatū est):ex altera vero petro ecclesie potestatis plenitudo pollicita sit, manifeste liquet promissum huiusmodi verbis petro ecclesie catholice pōtificatum esse:hec enim duo precipua esse in totius christiane ecclesie pōtifice constat. Ex matthei euangeliste igitur verbis tu es petrus ꝛc.collatis cum alijs euangelijs ac discussis.manifestatum credimus soli Petro pontificatum ecclesie catholice esse promissum a christo.

Exclusio obiectiōis.

¶ Persone Petri ꝙus charitate qualificate dictum esse pāsce oues meas. Caput viij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Expedito Tractatu de promissionibus soli petro factis a dño apud math. tractãda occurrit cõmissio quam saluator petro fecit apud ioannem, quum toties ei dixit pasce oues meas. Vbi sicut in antedictis, quatuor dilucidanda occurrunt: hoc est q̃ persone petri, q̃ soli dicta hec intelliguntur ita q̃ nullis aliis ceteris filia dicta sunt, q̃ tota eccla pascẽda cõmissa est petro, ꝛ q̃ per hec pontificatus ecclesie catholice datus est petro. ¶ Cm aũt soluere nescit q̃ nodũ ignorat: q̃ rẽ dubiam reddere pñt. in horũ singulis afferenda sunt. ¶ Ex duobus in primis apparet q̃ nõ psone, sed qualificate persone dictũ est pasce oues meas. ℞ Primo ex cognominatione petri: dũ appellatus est simõ ioãnis, hoc est obediẽs gratie: neq; eñ frustra (vt beda hic dicit) sic eum dominus appellauit: sed ad hoc mysterium insinuantem. ℞ Deinde ex trina interrogatione diligis me' vbi manifeste amanti dixit pasce oues meas. ℞ His enim apparet quod non persone, sed persone qualificate obedientia diuine gratie ꝛ amore ipsius christi dictum est pasce oues meas.

Primo

Secũdo

Hoc In loco obseruandũ est ne in extremos declinemus errores, ꝫ media incedamus via: quã eñ de qualificate p sone officio agitur, quatuor occurrũt. s. plona, qualitas eius, vsus officij ꝛ rectitudo eius. Que oĩa ꝫ diuersa sint: heretici tñ nolẽtes discernere inter potestatis vsum ꝛ rectitudinem vsus, totũ q̃litati tribuũt: malos christi ministros cognoscere refutãtes, q̃ qualificati christi charitate non sunt: tanq̃ potestas ꝛ rectus potestatis vsus idẽ sint, vel saltem vtrũq; qualitati hoc est charitati commissum sit: vnde latius aberrãtes cuilibet iusto ecclesiasticam arrogãt potestatẽ. Stulti aũt (quorũ infinitus est numerus) rectitudinem vsus parũpẽdẽtes, si persone ecclesiastice tribuũt potestatẽ quicq̃d sit de charitatis qualitate, fecisse, putãt satis. Recta vero ac catholica ratio mediã amplectitur viam persone qualificate data ꝛ dari debere ecclesiasticã potestatẽ cẽsens: ea tñ ratione vt p sone ptãs seu potestatis vsus qualitati vero sic rectitudo vsus respondeat. Sic enim vterq; vitatur error: dũ sapienter qualificate persone cõmittitur vt recte vtatur ecclesiastico ministerio. ℞ si contingit malos esse ministros ecclesia ambiguitati aut fallacie periculo nõ subdit. sed per malos etiam bona suscipiat. ¶ Et si sapiens qui cũq; qualificate debet persone cõmittere rectum vsum officij, hoc maxime decuit sapientiã incarnatã. ꝛ propterea tertio a petro exigit qualitatẽ charitatis, cõmittẽdo ei actũ optimum: ita q̃ exacta charitas bonitatẽ actus respicit, ꝛ ipsa rectitudo seu bonitas actꝰ charitati tribuitur: vt oẽs cõmuniter doct. sonãt. Patet aũt actũ optimũ a saluatore petro cõmitti dicendo pasce oues meas, ex singulis trium dictionũ: pascere enim est conferre nutrimẽtum, quo oues nutriuntur, augentur, multiplicantur ꝛ viuunt. Oues dixit non hedos, non boues, nõ lupos, ꝛ id ꝫ̃ homines, luxuriosos, superbos, rapaces, inuidos, maledicos ꝛc. Meas addidit, vt propio amore subtracto, amor christi ratio pascendi oues significata explicetur. Ex quibus tribus simul iunctis perspicuũ fit, quod actũ optimũ cõmittebat petro dicens pasce oues meas: ꝛ q̃ (vt dictum est) actus optimus non potest nisi a charitate, christi procedere, ideo! persone qualificate charitate a dño cõmissus est. Ex hoc aũt non sequitur (vt heretici fingunt) q̃ qualitati commissum est pastorale officium: sed charitati quidẽ commissa intelligitur bonitas seu rectitudo vsus officij pastoralis: ipse autem vsus persone commissus intelligitur. Vnde ꝛ dominus hoc in loco ter exacta charitate non dixit, charitas tua pascat oues meas: sed personam ter alloquit dicens, pasce tu agnos seu oues meas. Et sicut apud math. persona petri descripta est nomine proprio ꝛ nomine ꝓprio patris carnalis quo ad corpus, ꝛ interne reuelatiõis gratia quo ad animam, vt ex ꝫ singulariter petro conuenientibus persoñ eius intelligeremus: ita quoq; hoc in loco non semel sed ter eodẽ nomine proprio ꝛ patris carnalis persona petri secũdum carnem describitur simõ ioannis seu ione (vt correctiores codices habẽt) ꝛ secundum animã ex propria humilitatione qua cor christi sciẽtie submittit, ter repetens dñe scis quia amo te: ꝛ ex propria contristatione, contristatus est petrus ꝛc. vt ex his sibi propijs petri personaꝫ aperte intelligeremus esse illã cui christus dixit pasce oues meas: ac proinde nõ dono charitatis sed persone commissum officium pastorale perciperemus. ex exacta autem charitate intelligeremus charitati commisi rectitudinem vsus officij pastoralis: nemo enim sine charitate potest officio pastorali recte vti. Et hec secundum literalem euangelij sensum sunt: ad ꝛmysticum vero sensum (vnde efficax non potest argumentũ trahi) spectat q̃ simon ioannis interpretatur obediens gratie. Vnde patet quod xps non qualitati sed persone petri qualificate charitate dixit, pasce oues meas: ac proinde si decidisset petrus a charitate, non amisisset pastorale officium, sed rectum vsum. Illius: qm̃ a charitate pendet officium, sed rectitudo vsus: vt planum est apud quemlibet catholicum doctorem, ꝛ solos habet hereticos contradictores.

¶ Soli petro, ita quod non aliis apostolis dictum sit esse, pasce oues meas.

Cap. 9.

Quod Autem soli petro dictum sit a christo pasce oues meas, ter? ipse clare manifestat, tum ex nomine proprio suo ꝓpatris carnalis tertio repetito, tum ex comparatione appolita ad alios, dilectis me plus his? comparatiũ enim diuersitatẽ mõstrat ipsius ad alios apostolos ꝓtes quibus cõparatur. tũ ex ꝓpria petri passione: qua cõtristatus describitur ex tertia interrogatione memor negationis christ predicte sibi olim ipso parato morituro vt locus dubitationi nõ relinquatur. Et qm̃ hec fuerunt petro data post resurrectionem domini, ꝛ aliis apostolis nec antea nec postea inuenitur simile quid dictum, restat vt omnino soli petro dictum sit pasce oues meas. Nec obstat q̃ ecclesia apostolos oẽs vocat pastores dominici gregis in prefatione (quos operis tui vicarios eidem contulisti esse pastores) q̃ hoc ad apostolatũ manifeste refertur: ꝛ propterea eo modo dicuntur pastores dicti gregis, quo ad apostolatũ spectat pastoralis cura. vt autez apostolo nomẽ testatur, pastorale exercitium ad apostolos spectat vt ad legatos christi: ꝛ sic hoc est vt legati christi dicuntur pastores dominici gregis. Petrus autem (vt ex supradictis ꝛ dicendis patebit) constitutus est vt ordinarius pastor eorum ipsorum apostolorum: ꝛ hoc significant christi verba, pasce oues meas.

¶ Petro soli vniuersam committi ecclesiam, per hec verba christi, pasce oues meas.

Cap. 2.

Vniuersam Autem cõmitti ecclesiam petro per hec verba, pasce oues meas, sophistice in dubiũ vertitur ex[illegible]. ¶ Primo quia nõ dicitur pasce oues meas oẽs: si eñ tota ecclesia comprehẽsa esset, dici debuisset oẽs oues meas: illud impossibile cõmissum est docete oẽs gentes math. vlt. ¶ Secundo quia nichil impossibile cõmissum est a christo: vniuersam autẽ per orbem ecclesiam pasci ab vno est impossibile. ℞ Et si dicatur q̃ vnus per se posset pascere totũ orbẽ. Cõtra: q̃ dñs dixit pasce, ꝛ nõ dixit alios posset pascere totũ orbẽ. Cõtra: q̃ dñs dixit pasce, ꝛ nõ dixit fac pascere oues meas: hoc enim etiã ethnicus posset facere cõmittere. saltẽ vt pascerẽt oues christi. ¶ Tertio: q̃ peccasset petri si nõ oẽs solus pauisset, si omnes soli commisse sunt. ¶ Quarto: quia petrus nullum apostolum misit: ꝛ libet apl's ordinauit epos absq; petri autoritate. ¶ Quinto: quia cõfitemur apostolos in diuersas mundi partes tanq̃ suas portiones distributos. ¶ Sexto quia petrus circũcisionis tãtum oues sortitus est: vt patet ad gal. ij. Vbi dicit paulus quum vidissent q̃ creditum est mihi euangelium preputij, sicut ꝛ petro circũcisionis: qui enim operatus est petro in apostolatu circũcisionis operatus est mihi inter gentes.

Quod Manifeste aũt ex obiectis hec a vero euangelij sensu, nõ est difficile apertire. Dicendo siquidem pasce oues meas: oportet aut oẽs, aut istas, aut nullas, vel vage oues committi pascendas. Et quidem quod non has vel illas determinate commiserit, verba ipsa testantur: q̃ vero nullas veritati aduersatur, quod autem vage reliquerit ꝛ christi sapientie derogat, ꝛ veritati pronominis adiuncti contrariatur. sapiẽtis enim gubernatoris ꝛ potentis definite prouidere, non est vagam relinquere prouisionem suam. Et constat quod ex hoc ipso quod solo pronomine meas demonstrat oues: non vage seu indefinite loquitur: ex hoc ipso quod nullas suas eximit, omnes suas comprehendit: dicendo pasce oues meas. Et obserua peruersitatem exponendi: quando apud math. dicitur super hanc petram edificabo ecclesiam meam, de omni ecclesia christi intelligendum putant, ne vna solam ecclesiam super petram edificatam fateantur: quando vero apud ioannem petro dicitur pasce oues meas indefinite exponũt, ne oues christi sub vno pastore comprehendant. Ibi rem singulariter scilicet ecclesiam catholicam, contra omnem rationem ꝛ scripturam vniuersaliter, hic res diuersas, multas scilicet oues sub vno vniuersaliter recusant: vt hinc videas falsos esse eorum sensus: falsum enim etiam a seipso dissonat. Et per oppositum quum vero omnia consonant: ecclesiasticus sensus sicut habet q̃ vbique vnica intelligitur ecclesia catholica, vt comprehendantur omnes christi particulares ecclesie in ea tãq̃ partes in toto: ita hic oues christi ita intelligunt explicate per pronomen meas: vt nulla relinquatur que sub pronomine meas comprehẽditur.

Et propterea Non oportuit apponere oẽs: q̃ cũq; oues ad ꝗs extendit ꝓnomen meas sicut Jo. x. oẽs cõprehẽdunt quum dicit pasce oues meas: sicut Jo. x. oẽs cõprehense sunt. ꝓ oues quũ dixit dñs, aiam meã pono ꝓ ouib? meis: ꝛ rursus oues mee vocẽ meã audiunt ꝛc. Cm̃ ly meas vniuersalis signi supplere effectũ alterius rõne necessario appositũ patet: ꝛ ꝓpterea nõ esse sile iudiciũ de hoc ter, ꝛ illo, docete oẽs gentes: ubi eñ tã suas q̃ nõ suas p electionẽ gentes docẽdas mãdauit, hic vero oues suas pascẽdas cõmisit sufficiẽter. p ly meas cõprehendẽs oẽs: vt rõne ꝛ testimonio scripture mõstratũ est clarissime cõstare ex eodem euangelista. ℞ Et hinc cõfirmat sensus catholicoꝝ: qm̃ q̃ bi christ? ꝓmisit, hic exhibuit: ꝛ ꝓpterea q̃ ibi totã ecclesiam promisit, hic, oẽs oues cõmisit. Et cõfirmat rursus ex ℣bis dñi Jo. xxi. alias oues habeo q̃ nõ sunt ex hoc ouili, ꝛ illas oportet me addu cere, ꝛ fiet vnum ouile ꝛ vn? pastor: si enim ex ouib? omnib? ouile vnũ cõstare debet sub vno pastore, ꝓfecto est, vt quũ vn? pastor: instituit ꝛ dicit pasce oues meas: illius vnius ouilis cura cõmittat. Dubitandũ eñ forte fuisset si plura haberet christ? ouilia, de quibus suis ouibus loqueret: quũ autem vnũ tantum ouile se habere testetur, dubitari nõ potest quas suas oues cõmittat: nisi ꝗs adeo desipiat vt de parte tñ ouilis curã cõmittat. Et rõfirmatur rursus hic sensus ex sanctorũ exp̃one: quorũ authoritates late? inferius afferenẽ. Vñ theophyl? hic dicit: finito prãdio cõmissionẽ omnium mũdi petro cõmẽdat, nõ alij. ¶ Ad sedam vero obiectionẽ dicit, q̃ nõ est impossibile. ꝫ necessarium atq; vtile oẽs christi oues pascel ab vno vt catholice ecclesie capite. In hoc autem pascendi modo: scilicet vt a capite catholice ecclie, claudit q̃ christi oues diuersis coadunãtib? mẽbris q̃ a capite sicut totũ corꝑ a capite regit coadunãtibꝰ alijs mẽbris. Vñ non est dicendũ q̃ petr? pascit, i. facit pascere: ipse vt caput per alia cõmembra coadiuuantia pascit omnes christi oues, quod non posse per principem laicum aut quemcumq; aliũ quẽ non est caput ecclesie fieri ꝓstat. Tanto q̃ posꝰ dñs est a petro pasci oẽs christi oues, ꝛ to petrus vicar? est christi viuẽtis, regnãtis ꝛ assistẽtis ad dirigendũ, inspirandũ atq; adiuuandũ. ¶ Vñ patet solutio tertie obiectionis: cõmissum est enim petro soli nõ vt solus omni modo. ꝫ vt solus tãq̃ caput catholice ecclesie pascat omnes christi oues. ꝛ ꝓpterea nõ peccat si per cõmẽdata adiuuat ad pascendũ christi oues, sed peccaret si cõcaput ecclesie catholice sustineret. ¶ Ad quartam dicitur: petrum nullũ misisse apostolũ: quia preuẽtus est a christo domino: qui misit apl'os Jo. xx. sicut misit me pater ego mitto vos. Et propterea poterant authoritate apostolat? episcopos ordinare absq; habita a petro facultate. ¶ Ad quintã dz. q̃ distributio apl'oꝝ ad apostolatus exequutionẽ spectat: ꝛ nihil penitus obstat pastorali officio petri, sicut in nullo eius authoritas imminuit quia est ex hoc q̃ christus apostolos misit: hoc enim ad legationem illud vero ad exequutionem pertinet. ¶ Et per hoc etiam solutum est sexta obiectio: nam ẽ tum ad exequutionem apostolatus pauli loquitur: vt ipsa verba clare testantur. qui operatus est in apostolatu. Cum his enim diuersis exequutionibus euidẽter stat vna pastoralis cure apud petrum.

¶ Petro per hec verba pasce oues meas, commissum a christo pontificatum totius ecclesie esse. Caput .vj.

Ecclesie Totius põtificatum petro p hec verba collatũ inficiant aliq. ¶ Primo: q̃ pascere nõ significat principari aut esse pumũ. ¶ Secundo: quia verbum christi est vel exhortatorium vel preceptorũ ad pascendum, non ad subiiciendũ oues. ℞ Et si dicatur, pascere non potest nisi superiori, quid ad me' quere lectum vbi veri ba sunt conferentia petro potestatem super ecclesiam: hic enim solummodo pascere committitur.

Verum Difficile non est pontificatum monstrare sub his verbis datum. Pascere siquidẽ christi oues, actꝰ est authoritatis in pascente, vtilitatis in ouibus, finis in christo. Eo nãq; ipso q̃ xps suos vt oues pascẽdas petro cõmisit, meritoria luce clarꝰ patet q̃ ipm̃ ꝓfecit alijs vt pastoꝝ ouibus.

Non Oportet ergo aliũ quere locum vbi petro ptãs data est super ecclesiam: quoniã hic locus eam attestatur. Dato tamen nisi quis vsq; adeo desipiat, vt petro dictum putet pasce oues meas non officio pastoris, sed officio mercenarij. Que etiam insipiẽtia confutatur ex trina exactione charitatis christi a petro. Cum enim amore christi pascendi oues committuntur, procul abest amor mercenarius. ℞ Vñ etsi pascere non significat principari, significat tamẽ actum ecclesiastici principis: ꝛ rursus si nõ significat principari, presupponit tamen principatum q̃ presuppo-

Ad replic. n.

Ad secundũ.

nit pastorem. Vnde ꝛ bene respõdebat q̃ pascere nõ potest nisi superior. ℞ Et quum vt quid ad me' respõdetur multum profecto ex ipsa rõne connexionis habẽt eñ hoc vt altero collato reliquum tributum intelligatur. Quo fit vt si pascere non põt nisi superiori, cui datũ est pascere, datũ quoq; est esse superiorẽ: vnde ex hoc etiã capite liquet q̃ nõ est ali? q̃rendus locus scripture, vbi petr? factus est sup. ecclesiã: quoniam: hic clare habetur. ℞ Affirmamus autem christi verbũ ꝓceptorũ esse: nã si apostolo paulo ve est si nõ euangelizauerit, multo magis petro ve est si non pauerit oues christi. Sed non preceptorum solummodo est christi verbum: sed institutorum: nam si in cõditione pme partis vnitur si vel dei instituit creaturas precipuas, ꝛ simul propium earum opus precepit (iuxta illud: statuit ea in eternum ꝛ in seculum seculi, precepit, non transibit) quis non videt q̃ ꝛ non estimandũ nisi propter vtilitatẽ ouiũ christi: cuius oppositum cõtingit in regibus ꝛ dominis gentium: qui ad hoc vt regnent ꝛ domini sint omnia ordinant. ¶ Porro cõmissum inter actus põtificios opus precipuum, petri mõstrat põtificatum: pascere siquidem electos precipuus est pontificis actꝰ. Nam sicut ad supremam diuine prouidentie partem spectat cura electorũ (ad quorũ felicitatẽ non solum celi motus ordinauit: testante Jo. in apoc. cap. vj. dictum est illius vt requiescerẽt adhuc modicũ tempus donec impleat numer? conseruorũ eoꝝ: sed etiã ipsemet descẽdit de celis, ꝛ homo factus, crucifixus, mortuꝰ, sepultus ꝛc. omnia sustinuit propter electos) ita ad summam ecclesiasticã curam, quam pontificatum vocamus, spectare oportet pascere electos. Constat aũt solos electos significari quum dicitur pascite oues meas: testante hoc ipso domino Jo. x. dicente. oues mee vocem meam audiũt, ꝛ ego cognosco eas ꝛ sequuntur me, ꝛ ego vitam eternam do eis, ꝛ non peribunt in eternũ, ꝛ nõ rapiet eas ꝗs̃ de manu mea. ℞ Hec propterea petri pontificat? quasi ad solos electos se extendat, restrictus est: sed subordinatus electorum plus hinc est omnis circa alios põtificatus actus. Sicut enim ẽm vnitiei si ordinem vnicus celi motus propter implendum numerum est electorum, ꝛ idem tamen etiam ad ꝓpagãdos nõ electos se extendit: ꝛ ẽm ordinem gr̃e summe bonus pastor xps animam suam posuit pro ouibus suis, hoc est electis, ꝛ tamen eadẽ mors pro totius mundi vita fuit: ita in sacris mysteriis summ? pontificatus, ꝓpter pascẽdos est electos, ꝛ idẽ non electos ꝓhẽdit. Nec immerito: qm̃ eiusdẽ est cura finis ꝛ dispositio eoꝝ q̃ sunt ad finẽ: vita aũt electorũ finis est gubernationis aliorũ. Dia inq̃t apl's ij. ad Thi. ij. sustineo propter electos ꝛ ad Ro. viij. omnia electis

Universidad de Deusto
Biblioteca

donata testat: ꝛ super oia bona dñi ꝯstituendi affirmantur electi math. xxiij. Nec silentio inuocatos ꝓpterea diximꝰ ꝓfectos: qñ sub agnoꝝ nomine cōpehēdi aliquos ꝑfectoꝝ nō incōuenit: sunt eñ christiani multi imperfecti semper discētes ꝛ nūq̄ ad ꝑfectionē ouis puenientes: quos dñs pascēdos simul cū ouibus hoc est electis, cōmisit petro. Unde bis cōmisit agnos ꝛ tertio oues: non solū q̄ imperfecti maioꝛe egēt cura: ꝫ vt ipso numero diuersitatez insinuaret agnoꝝ suoꝝ, hoc est christianoꝝ cōem vitā ducētium, dū alij reprobi alij electi sunt. oues autē semel ꝛ vltimo cōmittunt: q̄ oēs christi oues inter electos sunt, ꝛ crescens oratio ad summū terminatur. Et quū oēs pastorali petri cure cōmittātur, soli agni ꝛ oues pascēde cōmittūtur: lupi siquidē leones ꝛ vsi cōmissi intelligūtur cauēdi fugādi aut exterminādi. Unde nullus a petri pontificatu exēptus relinq̄tur, etiā si solū fuisset illi commissum pasce oues meas: ꝓpter quas fiūt oia, vtpote quibus oia cooperantur in bonū: vt apostolus ad ro. viij. testatur. ¶ Fit aūt rursum huius excellētia cōmissi operis manifestioꝛ, discurrendo per pastoralia pōtificiaq̄ opera: mā ser illos actus pastorales ezech. xxxiij., positos (ſ. requirere qđ perierat, reducere qđ abiectū erat, alligare qđ cōfractū fuerat, cōsolidare qđ erat infirmū, sanare qđ erat egrotū, custodire quod pingue ꝛ forte) ad pastū ouium ordinari testatur dñs, arguens de his pastoꝛes dicens, ve pastoribus israel q̄ pascebāt semetipsos, nōne greges a pastoribus pascuntur: lac comedebatis ꝛ lanis operiebamini ꝛc. Ubi ratione omissionis manifeste reddit ex eo q̄ nō oues semetipsos pastoꝛes mali pascunt: tā q̄ omnium horum operum ratio sit vacare ad pascendum ipsas oues. ¶ Actus quoq̄ iudiciales qui in ecclesia fiūt tā in foro penitentie q̄ in foro contentioso. ad pascendas christi oues ordinari non est dubium. Aperire demum ꝛ claudere regnum celoꝝm ad pastum ouium sic spectant, q̄ aperire regnum celoꝝm est pascere oues christi: claudere autem illud ad pastum earūdem ordinatur: q̄nquidem ad bonū refertur electoꝝm, quibus oia cooperantur in bonum. Constat igitur si colligantur cuncta significata per hanc ꝓmissionem pasce oues meas commissum petro esse totius ecclesie pontificatum. Nec vt noua hec cudimus sed a patribus que didicimus proferimus, eoꝝmdem attestatione petri pontificatum firmantes: vt in vltimo patebit capitulo.

¶ Petrum habere ex christi institutione successoꝛem in pontificatu ecclesie catholice. Cap. xij.

Firmato petri pontificatu ecclesie catholice oportet de successoꝛe eius tractare. Et vt intelligatur manifeste differentia inter catholicos ꝛ scismaticos. prenotādū est in quo cōueniāmus ꝛ in quo dissentimus. concorditer siquidem fatemur petrū apostolorū principē ꝛc. fuisse ro. pōtificē, sicut iacobus apostolus fuit pontifex hierosolimitanus: ꝛ propterea quēlz ro. ep̄m successoꝛe esse petri in pontificatu ro. ecclesie, sicut quilibet hierosolymitanus ep̄s successoꝛ est iacobi in pontificatu hierosolymitane ecclesie. Concorditer quoq̄ affirmamus hierosolymitanū ep̄z nō succedere iacobo nisi in hierosolymitane ecclesie ep̄atu: non em̄ succedit iacobo in autoritate apostolatus. Sz statim dissentimus quū inferre conanť ro. pontificē nō succedere petro nisi in ep̄atu ro. ecclesie: fatemur em̄ catholici ro. pontificē succedere petro non solū in ep̄atu ro. ecclesie. sed etiā in pontificatu ecclesie catholice. Ubi si perspicaciter scrutati fuerimus, videbimus duo superesse tractanda: an scilicet petrus habeat diuino iure successoꝛē in pontificatu ecclesie catholice, ꝛ an huiusmodi successoꝛ sit ro. pōtifex. Scismatici em̄ negant ro. pontificē ep̄m esse ecclesie catholice: et prenegant oportere institutione diuina aliquē vnuꝫ succedere petro in regimine totius ecclesie: ꝛ ante oia negant petrū institutum a christo pontificē ecclesie catholice. Quū autem iam declarauerimus huiusmodi petri pontificatū: superest vt primo an habeat aliquē successoꝛē, ꝛ demū an ille sit ro. pontifex tractemus.

Et iuxta p̄fixū modū afferēda cēsui argumēta, q̄bus cōtra vni cū petri successoꝛē in pōtificatu ecclesie, catholice insurgit.

Primo ¶ Arguitur ergo primo ex cōiūctis. Si hec verba christi ad petrū, tibi dabo claues regni celoꝝm math. xvj. ꝛ pasce oues meas Jo. vlt. extenduntur ad successoꝛem, par est vt verba antecedentia concomitantia ꝛ subsequentia dicta petro a christo, intelligantur quoq̄ dicta nō soli petro sed successoꝛi: ꝫ hoc cōstat esse falsum: vt patet sigillatim discurrendo. Nam apud math. dñs premittit tu es petrus: ꝛ post subiungit reprehendendo petrum, vade post me sathana quia non sapis que dei sunt, similiter apud io. ꝑmittitur, diligis me plus his: ꝛ similia cōcomitanter interponuntur cum petri responsionibus: ꝛ postea subiungitur, quū esses iunior cinge bas te ꝛc. nihil autē horū spectat ad successoꝛē secūdū literalē sensum: ergo nec illa verba, tibi dabo ꝛ pasce oues meas. sunt ad literam dicta petro ꝛ successoꝛi: sed ſ. ut reliqua mystice applicantur ad successoꝛes. ita ꝛ hec. ¶ Secundo ex similibus. Verba christi luc. xxij. ego rogaui ꝓte ꝛc. nō sunt ad literā dicta petro ꝛ successoꝛi: ergo nec ista. tibi dabo claues ꝛ pasce oues meas ꝛc. sunt dicta petro ꝓ se ꝛ successoꝛe. Consequētia tz a simili: p̄sertim quū esse text. a sacris doctoribus afferatur ꝓ soliditate successionis petri in fide. Antecedens vero manifestatur ex eo q̄ ibi dicitur, et tu aliquā conuersus confirma fratres tuos. si eñ de quolibet successoꝛe hec dicta sint, oporteret successoꝛē quēlibet auersum q̄ndo esse vel fuisse, vt de ipso possit verificari. i. tu aliquā conuersus: sicut petrus auersus fuit negādo christum cū peruirio, ꝛ postea cōuersus cōfirmauit fratres suos. ¶ Tertio ex aliis eidē petro a dño dictis puta anteq̄ gallꝰ cātet. ter me negabis math. xxvj. ꝛ vade ad mare ꝛ mitte hamum ꝛc. math. xvij. cur. n. huiusmodi soli persone petri ita q̄ nō successoꝛi dicta exponuntur: illa autē tibi dabo ꝛ pasce ad successoꝛē referūtur, volūtarie eñ hoc fieri videtur. ¶ Quarto ex omissis. Nullibi siquidem dixit xps loqui in illi verbis petro ex omissis. Nullibi siquidem dixit xps loqui in illi verbis petro ꝓ se ꝛ successoꝛe: quū tñ debuisset hoc docere, quū hoc vt vnū de necessario credibilibus proponatur ecclesie, ꝛ ipse ista. v. discerit, quid est qđ debui vltra facere vinee mee ꝛ nō feci ei? si eni totū quod debitū erat effecit synagoge iudeoꝝ. multo magis totū effecit ecclesie christiane. ¶ Et augetur hoc argumentū ex hoc q̄ dñs math. vlti. dicit, ecce ego vobiscū sum oībus diebus vsq̄ ad cōsummationē seculi. Ubi qu ia se foꝛe in toto hoc tēpoꝛe cū ecclesia nos certificare voluit, dicendo ecce ego vobiscū sum vsq̄ ad cōsummationē seculi, manifestauit q̄ ad discipulos ꝓ se successoꝛibus eoꝝm loquebatur. Hinc enim arguitur q̄ petro ꝛ successoꝛi intendisset hec dicere, explicasset aut insinuasset successoꝛem sicut in alijs tibi successores discipuloꝝm. ¶ Quinto ex coapostolis. Quenā ratio est, vt nullus aliorū apostoloꝝm habeat successoꝛē in apostolatu, ꝛ solus petrus habeat? Et rursus que ratio est vt apostoloꝝm successores sint ꝛ dicantur epi (quos constat esse epiles: vnde ꝛ fratres vocantur) ꝛ vnus tantum epūs successoꝛ sit petri super totam ecclesiam? Et rursus vt pretactū est, que ratio fuit vt epūs hierosolymitanus succedat iacobo in episcopatu illius ecclesie, q̄non in apostolatu: successoꝛ autem petri succedat ei in apostolatu ac pontificatu totius ecclesie? hoc enim non nisi humana ratione aut voluntate factum videtur: quum scripture desit autoritas. ¶ Deinde arguitur ducendo ad inconuenientia multa. Et primo. Si ad solum petrum refertur christi verbum ergo nō ad successoꝛē: ꝛ iterum ergo cū petro claues venerūt ꝛ abierūt. Et probantur sequele: quia non potest ad plures pertinere quod ad vnū tm̄ dicitur. ſ. Secūdo: quia si ad successoꝛem extenditur, ergo necessaria ratione ꝛ ad alios apostolos: q̄ tunc erant pītes, successoꝛes autem petri nō dū erāt. ſ. Tertio: quia ridiculū esset q̄ oium ecclesiarum idem baptisma, eadem eucharistia, eadem confirmatio, idem verbum dei, idē sacerdotium, eadem penitentie vnctionis matrimonij ꝛ reliqua sacramenta, eadem fides spes charitas gratia, mos: vita gloria esset, vna hec temporalis potētia vni tributa esset successoꝛi petri per verbū dei quod cōmune est omnibus. ſ. Quarto. Si vnus ep̄s iure diuino ceteris preferꝝ, manifeste hic ro. in epistola ad euādrū que habetur. 93. di. ca. legimus, heresim docet, non solū ipse, sed petrus, paulus, ioannes, lucas, quos inducit irrefragabilibus authoꝛes, ꝛ patet eṗm ibi ep̄os eo ipso esse cum p̄sbiteris. ꝛ ep̄os equales esse. ſ. Quinto: q̄ idē hiero. super epistolā ad titū. ꝛ habetur. 95. di. ca. olim. dicit. Sicut ergo p̄sbyteri scīūt se ex ecclesie cōsuetudine ei q̄ sibi ꝓpositus fuerit esse subiectos: ita epi nouerint se magis cōsuetudine q̄ dispēsationis dominice veritate ꝏsbyteris esse maioꝛes, ꝛ in cōi debere ecclesiā regere. Nō ergo diuino iure vnus petri successoꝛ ep̄s maioꝛ est alijs.

Ad primū ergo argumētū in oppositū de cōcomitātibus, dicitur p̄cedētia cōcomitātia ꝛ subsequētia inuenīti duplicia: vel pertinētia ad pastorale officium vel nō pertinētia ad hoc. Et de pertinentibus q̄dē ad pastorale officium (quale est illud vade post me sathana: vt patet in ipso euāgelij textu) nō opz esse soliti q̄ an ſpectēr ad successoꝛē: de pertinentibus autē dicitur q̄ eo modo quo pertinēt ad officium pastorale, eodē modo pertinent ad successoꝛē. Unde vt ad singula descendatur quia verba p̄missa apud math. beatus es simon bar iona ꝛc. non spectant ad pōtificatū, sed ad confessionem quā fecerat petrus (vt declaratum est) nec ad successoꝛē pertinēt. ſ. Nō vero dicitur, tu es petrus ꝛ super hāc petrā ꝛc. q̄ ad pontificatū totius ecclesie necessario pertinet, ad successoꝛē quoq̄ pertinere opz: necesse est eñ successoꝛem petri esse petri ū. i. in fide solidū. vt sup hanc petraz christus edificet ecclesiam suā. Difficultates aūt q̄ circa hoc sunt, in sequēti tractabūtur capitulo. ſ. Nō aūt dicitur apud Joā. diligis me ꝛ amas me? quodāmodo ad pastorale officiū spectat ꝛ quodāmodo non. Nā rectitudo pastoralis officij amoꝛe christi exigit ipsum aūt pastoꝛa officiū sine christi amoꝛe posse ꝛ haberi ꝛ exerceri: ꝛ propterea amoꝛ christi ad successoꝛē quoq̄ spectat ꝓtum ad rectitudinem vtendi pastorali officio, nō aūt ꝓtum ad habendū vel exercendū ipsum pastorale officiū. ſ. Et similiter qđ adiungit quum esset iunioꝛ. licet cū petro finitū sit ꝓtum ad prophetie cōsummationez: ꝓtum tñ ad insinuatā p̄parationē animi pastoralis ad ponendum ajam pro ouibus christi, ꝛ frequentē euentū p̄secutionū aut mortis pro christi ouibus bono pastoꝛi, ad successoꝛis rectitudinem atq̄ fortitudinē ptinet. ¶ Ad secundū dicit, q̄ verba illa dñi tm̄ta regulā de ptinentibus vel impertinentibus ad officiū pastorale, q̄ ad pastorale spectat officiū confirmare fratres, petro pro se ꝛ successoꝛe dicta intelligunť. Unde theo. hoc dicit. Hoc autem petro dixit. eo q̄ superbire poterat in his q̄ ꝓmissa erāt a christo. Et rursus, postq̄ me negato ploraueris ac penituerīs conuerte ceteros: quum te principem apostolorūz deputauerim: hoc eñ decet te. qui mecuz robur es ꝛ petra ecclesie. Cy. Nullus quoq̄ hoc dicit, omissis ceteris venit ad petrum ceteris prelatum. ſ. Nec propterea oportet quēlibet petri successoꝛem cadere a christi charitate hec enim dñi verba non necessitatem sed possibilitatē auferre fidei in petro ꝛ ipsius successione impetrata asserit, confirmatio fratrū imponitur, auersio possibilis significatur, cōuersio predicitur. Et hoc insinuat aduerbiū aliqñ: ex hoc enim q̄ non semp sed aliqñ conuersus predicit, auersio quoq̄ q̄ q̄nq̄ futura sit insinuatur. Ad qđ verificandū non oportet quēlibet successoꝛē auerti: ſz sat est ꝛ nimis etiā q̄ q̄nq̄ successoꝛi aliquis auertat a christi charitate. ¶ Ad tertiū patere potest tā solutio: nam sola ea q̄ dicta sunt petro ptinentia ad pastorale officiū, dicta sunt sibi ꝓ se ꝛ successoꝛe ad literā: reliqua, aūt ad literā dicta sunt sibi soli. ¶ Ad quartū, (qđ maxime vrgebat) iā patet respōsio: significauit em̄ christus ipse in petro cuilibet eius successoꝛi se loqui, eo ipso q̄ instituit eū pastoꝛē ouiū suarū, tum ex parte officij pastoralis, tū ex ꝑpetuitate ouiū suarū: vt predeclaratū est. Unde non minus aperuit hic in petro eius successoꝛē q̄ aperuerit apud matthe. in discipulis suis eoū successoꝛes: ibi em̄ ex vno tm̄ capite. ſ. diuturnitate successionē significauit, hic vero ex duob⁹. ſ. ex officio pastorali ꝛ ex ꝑpetuitate ouiū suarū: vt ꝓ declaratū est. ¶ Ad quintum dicit. q̄ non est eadē ratio de successione in aplatu ꝛ de successione in pōtificatu: apl'a enim v. ipsum nomē testat, sonat ab alio mussum seu legatū (iuxta illud apostoli. 2. ad coin. 5. legatione pro christo fungimur: et ad ephe. 6. legatione fungor in cathena ista) non est autem legatorum vendicare sibi successores: sed finitur legatio cum legato, nisi a domino aliter mittatur. Pastor autem ordinarium officiū sonat: cuius est habere successoꝛē, ꝛ ppterea eccl'a nō habet aplos qui successerit in aplatu christi aplis, sed habet epos successores aplis, nō quo ad aplatus authoritatē, sed q̄tum ad ep̄alē tam dignitatem q̄ authoritatē. Alī si formal' ꝛ exactissime loquēdum est, nec petrꝰ habet successoꝛē in aplatu: tū quia aplatus communē habebat cū reliquis aplis, pareſq; in aplatu omnes fuerūt, ac ꝓ hoc par est ratio in aplatus successione de omnib⁹: tunc quia expiētia testat nulli ecclesiarū libellos ꝓtūcumq̄ sanctos inter sacras esse scripturas: vsq̄ adeo vt epistola pauli ad philemonē q̄uis cōmendaticia vnius feruuli inter sacras computetur scripturas. Uerūtamen q̄ successoꝛi petri succedens ei in pastorali officio ouiū christi, (quod est pontificat⁹ mundi) ex hoc ipso succedit in precipuo apostolatus officio, qđ vt diuus tho. dicit, erat gubernare catholicam ecclesiam: hoc enim cōmuniter aplis oibus a christo delegatum fuit: hoc petro singulariter pastorali officio data tum est, hoc sol⁹ petri successoꝛ hereditat: ex hoc ipso q̄ succedit petro in pōtificatu ecclesie catholice. Hinc igr sola successoꝛis petri sedes vocat ꝛ est sedes aplica: vtpote ea in q̄ sola authoritas gubernādi ecclesiam catholicam (q̄ inter facultates legatas aplis summum tenet locū) reſidet: hic successoꝛ petri aplicus, hinc eiꝰ dignitas seu officiū aplat⁹, hinc eiꝰ authoritas aplica vocat: vtpote cōplectens si. quemam oibus aplis tributā authoritatē. ſ. Unde solo patet oim q̄stionū: ꝛ cur sol⁹ petrꝰ inter aplos hz successoꝛē in apl'ica authoritate: q̄. ſ. sol⁹ institut⁹ est a ꝛpo pastoꝛ ouium suarū. Et quo pacto cū hoc stare ep̄os oēs succedere apl'is i ep̄ali dignitate ꝛ authoritate, ꝛ ōtra⁹ epos ee oēs pares: h eñ nihil oio obstat vt dictum est declarate. Et ēgr ep̄s hierosolymitanus non succedit iacobo in authoritate aplica, episcop⁹ aūt ro. succedit petro in aplica authoritate: quia. ſ. petrus authoritatē aplicā habuit etiam vt ordinarius pastoꝛ a christo institutus super vniuersō ouili suo: iacobus aūt eam habuit tantū vt apl's. Et hoc nō rōne aut volūtate humana factū. ſz xpi ex dei institutione ordinatū ee mōstratū est: ou petrū solū pastoꝛem suarum ouium instituit dicens, pasce oues meas.

Ad Argumenta deinde allata ducēdo ad inconuenīes, rñdeno ad primū ꝛ seqlas nihil valere. Ad. pbōnē aūt (q̄ nō pōt ad plures ptinere quod ad vnū tm̄ ꝛ) respōdet ad inumeros successoꝛes posse ptinere qđ ad vnū tm̄ officiū instituendo dicit: qñ quod sibi dicitur, cuilibet succedēti intelligit dictū. ꝛ ppterea dictum petro primo pastoꝛi christi ouiū instituro. cuilz ei succedēti in huiusmodi officio pastorali dictū est. Et eadē est rō de ꝓmissionib⁹ eidem factis. ¶ Ad scōm similiter ꝛ seqlam nihil valere: nec esse maiorem aut parē rōnem q̄ ex tēdant hec verba ad alios apostolos qui erāt p̄sentes ꝓ ad successoꝛem petri: quoniā quilibet successoꝛ licet in seipso, tūc nō eēt, erat tū in ipso petro sub eadem officij forma: quo cōstat modo nō fuisse alios aplos in petro: quoniā nullus sub eadē officij forma fuit aut futurus fuit. ¶ Ad tertium dicitur, q̄ nō ridiculum sed diuine rationi cōsentaneū est, vt omniū ecclesiarū cōmunicantiū in eisdem sacramētis ꝛc. sicut est vnū numero ouile institutū a ꝛbo dei cōmuni oibus, ita sit vn⁹ numero pastoꝛ illius vni⁹ ouilis institut⁹ ab eodē verbo de cōmuni omnib⁹. Hoc siquidē diligenter ꝑspectū, nō est vni particulari

ħ per successionē oportere durare. Et hic fit vt institutio pastoꝛis sit institutio per penū officij: ac per hoc qđ in prima institutione patuit tributur, ꝓ quolibet successoꝛe eidē datur. Unde ex hoc ipso q̄ dñs dicēdo pasce oues meas, pastoꝛē totius ecclesie instituit, pastorale officiū totius ecclesie statuit ex tūc ꝛ in seculū seculi: et cōsequenter qđ dedit tūc petro, significauit se dare cuilibet petri successoꝛi in petro. Ursus dicendo pasce oues meas, perpetuitatem pastoris, intelligendā ex alio capite monstrauit: nā oues suas duraturas sciebat ꝛ dixit vsq̄ ad cōsummationē seculi in ꝑtis mierie ouili vno: ꝛ ꝓpterea eo ipso quo ouibus in vno ouili duraturis vsq̄ ad cōsummationē seculi, puidit de pastoꝛe vno, dicendo petro pasce oues meas, significauit se prouidere de vno pastoꝛe vsq̄ ad cōsummationem seculi. Habem⁹ ergo dupliciter, ex ipsis euangelij verbis a dñs institutū esse quēlibet petri successoꝛē pastoꝛem totius ecclesie in ipso beato petro. ¶ Secunda via ex rationibus fundatis super sacra scriptura ꝓcedit. tū q̄ delipientis est putare christum, puidisse de pastoꝛe suaz ouiū ꝓ parte tēporis, et ea minima, qua. ſ. vixit petrus: ꝛ nō ꝓ toto ꝛ tā prolixo tpe vsq̄ ad cōsummationē seculi, q̄ durāt sue oues. Tū q̄ rationabile esset vniuersalitas tēporis cōintelligatur vniuersalitati locoꝝ: ꝛ proinde q̄ dicendo pasce oues meas, oues suas vbiq̄ terrarū cōprehē dit, dñs est vt easdē ꝓ quocūq̄ futuro tpe cōprehendat. Tū quia christus synagoge dicēs, quid vltra debui facere vinee mee ꝛ non ecclesi insufficienter prouidisset christiane ecclesie constitues eā vnū ouile sine vno pastoꝛe cōmuno ouili, conuersante cū ouibus suauiter, hoc est sensibiliter ſm modum ipsarū ouiū. vtpote q̄ viuunt nō sola spūali sed sensitiua natura: quū tñ de ipso scriptū sit, attingit a fine ad finem fortiter, disponit oia suauiter sap. viij. ¶ Tertia autem ꝛ ea optima pars ꝛ certissima via, ꝓcedit ex expressa diuina reuelatione facta ecclesie sue sancte. Et eñ inferius de verbo ad verbū afferētur authoritates, manifeste habeť q̄ in hoc sensu a sciis innumeris ꝛ a sacris cōciliis vniuersalibus intellecta est in statuto pōtificatus petri super totā ecclesiā a christo fctā. Certo aūt certius est illū esse vez scripture sensum quē cōcorditer tradēbus sanctis, vniuersalis synodi diffinitione accedēte habemus. Fatemur igitur absq̄ oi hesitatione quēlibet petri successoꝛē, institutum in beato petro esse [illegible] totius ecclesie.

Ad primū ergo argumētū in oppositū de cōcomitātibus, dicitur p̄cedētia cōcomitātia ꝛ subsequētia inuenīti duplicia: vel pertinētia ad pastorale officium vel nō pertinētia ad hoc. Et de pertinentibus q̄dē ad pastorale officium (quale est illud vade post me sathana: vt patet in ipso euāgelij textu) nō opz esse soliti q̄ an ſpectēr ad successoꝛē: de pertinentibus autē dicitur q̄ eo modo quo pertinēt ad officium pastorale, eodē modo pertinent ad successoꝛē. Unde vt ad singula descendatur quia verba p̄missa apud math. beatus es simon bar iona ꝛc. non spectant ad pōtificatū, sed ad confessionem quā fecerat petrus (vt declaratum est) nec ad successoꝛē pertinēt. ſ. Nō vero dicitur, tu es petrus ꝛ super hāc petrā ꝛc. q̄ ad pontificatū totius ecclesie necessario pertinet, ad successoꝛē quoq̄ pertinere opz: necesse est eñ successoꝛem petri esse petri ū. i. in fide solidū. vt sup hanc petraz christus edificet ecclesiam suā. Difficultates aūt q̄ circa hoc sunt, in sequēti tractabūtur capitulo. ſ. Nō aūt dicitur apud Joā. diligis me ꝛ amas me? quodāmodo ad pastorale officiū spectat ꝛ quodāmodo non. Nā rectitudo pastoralis officij amoꝛe christi exigit ipsum aūt pastoꝛa officiū sine christi amoꝛe posse ꝛ haberi ꝛ exerceri: ꝛ propterea amoꝛ christi ad successoꝛē quoq̄ spectat ꝓtum ad rectitudinem vtendi pastorali officio, nō aūt ꝓtum ad habendū vel exercendū ipsum pastorale officiū. ſ. Et similiter qđ adiungit quum esset iunioꝛ. licet cū petro finitū sit ꝓtum ad prophetie cōsummationez: ꝓtum tñ ad insinuatā p̄parationē animi pastoralis ad ponendum ajam pro ouibus christi, ꝛ frequentē euentū p̄secutionū aut mortis pro christi ouibus bono pastoꝛi, ad successoꝛis rectitudinem atq̄ fortitudinē ptinet. ¶ Ad secundū dicit, q̄ verba illa dñi tm̄ta regulā de ptinentibus vel impertinentibus ad officiū pastorale, q̄ ad pastorale spectat officiū confirmare fratres, petro pro se ꝛ successoꝛe dicta intelligunť. Unde theo. hoc dicit. Hoc autem petro dixit. eo q̄ superbire poterat in his q̄ ꝓmissa erāt a christo. Et rursus, postq̄ me negato ploraueris ac penituerīs conuerte ceteros: quum te principem apostolorūz deputauerim: hoc eñ decet te. qui mecuz robur es ꝛ petra ecclesie. Cy. Nullus quoq̄ hoc dicit, omissis ceteris venit ad petrum ceteris prelatum. ſ. Nec propterea oportet quēlibet petri successoꝛem cadere a christi charitate hec enim dñi verba non necessitatem sed possibilitatē auferre fidei in petro ꝛ ipsius successione impetrata asserit, confirmatio fratrū imponitur, auersio possibilis significatur, cōuersio predicitur. Et hoc insinuat aduerbiū aliqñ: ex hoc enim q̄ non semp sed aliqñ conuersus predicit, auersio quoq̄ q̄ q̄nq̄ futura sit insinuatur. Ad qđ verificandū non oportet quēlibet successoꝛē auerti: ſz sat est ꝛ nimis etiā q̄ q̄nq̄ successoꝛi aliquis auertat a christi charitate. ¶ Ad tertiū patere potest tā solutio: nam sola ea q̄ dicta sunt petro ptinentia ad pastorale officiū, dicta sunt sibi ꝓ se ꝛ successoꝛe ad literā: reliqua, aūt ad literā dicta sunt sibi soli. ¶ Ad quartū, (qđ maxime vrgebat) iā patet respōsio: significauit em̄ christus ipse in petro cuilibet eius successoꝛi se loqui, eo ipso q̄ instituit eū pastoꝛē ouiū suarū, tum ex parte officij pastoralis, tū ex ꝑpetuitate ouiū suarū: vt predeclaratū est. Unde non minus aperuit hic in petro eius successoꝛē q̄ aperuerit apud matthe. in discipulis suis eoū successoꝛes: ibi em̄ ex vno tm̄ capite. ſ. diuturnitate successionē significauit, hic vero ex duob⁹. ſ. ex officio pastorali ꝛ ex ꝑpetuitate ouiū suarū: vt ꝓ declaratū est. ¶ Ad quintum dicit. q̄ non est eadē ratio de successione in aplatu ꝛ de successione in pōtificatu: apl'a enim v. ipsum nomē testat, sonat ab alio mussum seu legatū (iuxta illud apostoli. 2. ad coin. 5. legatione pro christo fungimur: et ad ephe. 6. legatione fungor in cathena ista) non est autem legatorum vendicare sibi successores: sed finitur legatio cum legato, nisi a domino aliter mittatur. Pastor autem ordinarium officiū sonat: cuius est habere successoꝛē, ꝛ ppterea eccl'a nō habet aplos qui successerit in aplatu christi aplis, sed habet epos successores aplis, nō quo ad aplatus authoritatē, sed q̄tum ad ep̄alē tam dignitatem q̄ authoritatē. Alī si formal' ꝛ exactissime loquēdum est, nec petrꝰ habet successoꝛē in aplatu: tū quia aplatus communē habebat cū reliquis aplis, pareſq; in aplatu omnes fuerūt, ac ꝓ hoc par est ratio in aplatus successione de omnib⁹: tunc quia expiētia testat nulli ecclesiarū libellos ꝓtūcumq̄ sanctos inter sacras esse scripturas: vsq̄ adeo vt epistola pauli ad philemonē q̄uis cōmendaticia vnius feruuli inter sacras computetur scripturas. Uerūtamen q̄ successoꝛi petri succedens ei in pastorali officio ouiū christi, (quod est pontificat⁹ mundi) ex hoc ipso succedit in precipuo apostolatus officio, qđ vt diuus tho. dicit, erat gubernare catholicam ecclesiam: hoc enim cōmuniter aplis oibus a christo delegatum fuit: hoc petro singulariter pastorali officio data tum est, hoc sol⁹ petri successoꝛ hereditat: ex hoc ipso q̄ succedit petro in pōtificatu ecclesie catholice. Hinc igr sola successoꝛis petri sedes vocat ꝛ est sedes aplica: vtpote ea in q̄ sola authoritas gubernādi ecclesiam catholicam (q̄ inter facultates legatas aplis summum tenet locū) reſidet: hic successoꝛ petri aplicus, hinc eiꝰ dignitas seu officiū aplat⁹, hinc eiꝰ authoritas aplica vocat: vtpote cōplectens si. quemam oibus aplis tributā authoritatē. ſ. Unde solo patet oim q̄stionū: ꝛ cur sol⁹ petrꝰ inter aplos hz successoꝛē in apl'ica authoritate: q̄. ſ. sol⁹ institut⁹ est a ꝛpo pastoꝛ ouium suarū. Et quo pacto cū hoc stare ep̄os oēs succedere apl'is i ep̄ali dignitate ꝛ authoritate, ꝛ ōtra⁹ epos ee oēs pares: h eñ nihil oio obstat vt dictum est declarate. Et ēgr ep̄s hierosolymitanus non succedit iacobo in authoritate aplica, episcop⁹ aūt ro. succedit petro in aplica authoritate: quia. ſ. petrus authoritatē aplicā habuit etiam vt ordinarius pastoꝛ a christo institutus super vniuersō ouili suo: iacobus aūt eam habuit tantū vt apl's. Et hoc nō rōne aut volūtate humana factū. ſz xpi ex dei institutione ordinatū ee mōstratū est: ou petrū solū pastoꝛem suarum ouium instituit dicens, pasce oues meas.

Ad Argumenta deinde allata ducēdo ad inconuenīes, rñdeno ad primū ꝛ seqlas nihil valere. Ad. pbōnē aūt (q̄ nō pōt ad plures ptinere quod ad vnū tm̄ ꝛ) respōdet ad inumeros successoꝛes posse ptinere qđ ad vnū tm̄ officiū instituendo dicit: qñ quod sibi dicitur, cuilibet succedēti intelligit dictū. ꝛ ppterea dictum petro primo pastoꝛi christi ouiū instituro. cuilz ei succedēti in huiusmodi officio pastorali dictū est. Et eadē est rō de ꝓmissionib⁹ eidem factis. ¶ Ad scōm similiter ꝛ seqlam nihil valere: nec esse maiorem aut parē rōnem q̄ ex tēdant hec verba ad alios apostolos qui erāt p̄sentes ꝓ ad successoꝛem petri: quoniā quilibet successoꝛ licet in seipso, tūc nō eēt, erat tū in ipso petro sub eadem officij forma: quo cōstat modo nō fuisse alios aplos in petro: quoniā nullus sub eadē officij forma fuit aut futurus fuit. ¶ Ad tertium dicitur, q̄ nō ridiculum sed diuine rationi cōsentaneū est, vt omniū ecclesiarū cōmunicantiū in eisdem sacramētis ꝛc. sicut est vnū numero ouile institutū a ꝛbo dei cōmuni oibus, ita sit vn⁹ numero pastoꝛ illius vni⁹ ouilis institut⁹ ab eodē verbo de cōmuni omnib⁹. Hoc siquidē diligenter ꝑspectū, nō est vni particulari

Ad ter tium. Ad q̄rtum. Ad q̄n tum. Solo q̄ sitorū. Ad pri mum. vltio al latoꝝ. Ad se cundū. Ad ter tium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ecclie aut pſone cõſulere-ſed vnitati oulis ꝓuidere:ac ꝙ hoc ſicut vnitas oulis cõmunis eſt ecclĩs oĩbus particularib⁹: ita vnitas paſtoris ad oĩm eſt vtilitatẽ eccl̃arũ. Et ſic optime adimplet qͦ apl's dixit.1.ad cor.3.oĩa vestra ſunt.ſiue paulus ſiue apollo ſiue cephas. ¶ Ad quartũ dicit ſimul.7 ad quintũ.conſequẽtias nihil valere:vt pote ex ipertinẽtibus ad propoſitũ deductas. Dicta ſiq̃dem a hiero.in vtroq; loco.impertinẽtia ſunt ad ꝓpoſitũ: vtpote q̃ de epis.7 pſbyteris quatenus epi.7 pſbyteri ſunt dicunt:equalitas nãq; ſeu identitas diuino iure inter epos.7 pſbyteros ſiue ſit ſiue nõ ſit.nihil refert ad vnitatẽ paſtoris totius eccl̃ie.non enim ideo vnus eſt paſtor totius eccl̃ie qͥ epi⁹ maior eſt pſbytero:ſed ideo qͥ vnus eſt ſucceſſor petri.ſiue pſbyteratus ſiue epatus ſit maximus in eccl̃ia dei ordo. ¶ Equalitas autẽ diuino iure epoꝝ inter ſe.quatenus epi ſunt.non eget ꝓbatione: qm̃ illã aſſerimus. ſed impertinens eſt ꝓpoſito:qm̃ nõ ideo vnus eſt paſtor totius eccl̃ie qͥ vnus epi⁹ eſt ſacratior alter(oẽs enim epi ſunt equales in epatus ordine.7 non eſt magis aut plus epi⁹ ſucceſſor petri quicũq; alius epi⁹:ſicut nõ eſt magis pſbyter q̃s quicũq; alius pſbyter)ſed ideo vnus eſt paſtor totius eccl̃ie.7 reliq̃s prelatus epis atq; pſbyteris.qͥ vnus eſt ſucceſſor petri. Unde patet ex hoc ꝙ diuino iure a xp̃o inſtituto vnus pſbyter ſiue epi⁹ petri ſucceſſor ceteris epis.7 preſbyteris imo toti eccl̃ie preferẽtur.non ſequi hie ro.7 allatos a hier.petrum.paulum.ioannem.lucam.heresim docere:vt arguentes audent inferre:ſed ꝓudens lector intelligit dicta houm impertinenter deducta ad propoſitum.

Primo.

¶ Romanum pontificem ſuccedere petro in pontificatu totius eccl̃ie. ¶ Caput decimumtertium.

Confirmatio.

Upposita Petri ſucceſſiõe.oportet mͣre q̃s ſit ille ſucceſſor petri in paſtorali cura totius eccl̃ie:habetẽ ꝓprias difficultates an is ſit ro.epi⁹. ¶ Obijcit igit̃ in primis ex parte tpis qͥ ro.pontifex natus eſt 9 multos annos post petri pontificatũ:quĩ primus petrus ſederit antiochie.7 ꝙ multos annos ante ablq; particulari aliqua ſede fuerit. ¶ Et cõfirmãt hec ratio arguendo ſicut arguit apl's ad ro.4.vbi ꝓbat ex circũſtantia tpis 7 facti:abrahã nõ ex circũciſione ſed ex fide iuſtificatum: nulla alia ratione vſus q̃s q abrahã ante circũciſionẽ fuerit iuſtꝰ apud deũ per fidẽ. Si hoc eius argumentũ valet.neceſſe eſt valere 7 hoc.ſ.Petrus qñ claues accepit a chriſto, nondum erat epi⁹ vbis rome.ſed erat vnus inter apl'os:ergo claues nõ ſunt ei date ſm q ꝓ poſtea vel factus vel mutatus eſt loco vel officio (ſicut abrahe nõ eſt iuſtitia reputata qualiſcũq; poſt fidẽ factus fuerit) ſed ꝓout fuit apl's tñ. ¶ Secũdo. Si ro.pontifex eſſet petri ſucceſſor in cura totius eccl̃ie(de hac em ſucceſſione ne cõtingat idẽ ſepius replicari.ſemp loq̃mur niſi q̃s explicemus de ſola ſucceſſione in epatu romano nos loq)oporteret de qualibẽ ro.pontifice verificari verba chriſti ſpectãtia neceſſario ad ſucceſſorem petri:ſed nõ de quolibet ro.põtifice hec verificari oportet: ergo ro. põtifex nõ eſt ſucceſſor petri. Probat̃ aũt deſtructio cõſequentis, ex eo ꝙ ro.põtifex poteſt labi in hereſim.7 ſic nõ verificabunt de eo verba chriſti tu es petrus.i.in fide ſolidus:neq; ſup hãc petraꝫ edificabo eccl̃iam meã:qm̃ ſoliditas fidei in ipſo ſup quã edificanda eſt eccl̃ia.non inueniret:nec ego rogaui ꝓ te vt non deficiat fides tua.q̃ oĩa ad ſucceſſores petri dicta eſſe monſtratũ eſt. ¶ Tertio:qͥ non oĩs ro.põtifex haber chriſti charitatẽ.quã tñ tertio chriſtus exegit in inſtitutione officij paſtoralis:nõ eſt ergo petri ſucceſſor: q exacte a xp̃o tũc in petro charitati nõ ſuccedit. ¶ Quarto:qͥ non oĩs ro.põtifex paſcit oues chriſti:ſed multi eorũ paſcũt oues ſuas:dũ ad ꝓpriã gloriã, autoritatẽ, vtilitatẽ 7 alia huiuſmodi pontificatũ exercent. Dicente aũt dño paſce oues meas.ſignificauit petri ſucceſſores aut paſtores eſſe debere oũũ chriſti, ipſum amãtes.7 illa paſcẽtes doctrina.iuſtitia 7 alijs huiuſmodi: aut ſi nõ amãt 7 docent.nihil hoc verbũ ad eos ptinere: ac ꝙ hoc nõ eſſe petri ſucceſſores. ¶ Quinto:qͥ paſci ro.põtifices recuſauerũt ſe vniuerſales appellari:gre.em ſentis ep'is hoc reprehẽdit: 7 narrat p̃decеſſores ſuos hoc renuiſſe. Si em gre.cũ alijs noluit vocari epi⁹ vniuerſalis.cõſequens eſt q̃ nõ erat aut non ſe credebat vniuerſalem epm:idẽ aũt ſonat põtifex vniuerſalis 7 pontifex totius eccl̃ie. Nõ ſuccedit ergo ro. põtifex petro in pontificatu totius eccl̃ie. ¶ Sexto. Concilium nicenũ(vt ſcribit lib.7.ca.6. hiſt.eccl̃ie)ſtatuit ſic. Et apud alexãdriã vel in vrbe roma, vetuſta cõſuetudo ſeruet:vt vel ille egypti vel hic ſuburbanarũ eccleſiarum ſolicitudinem gerat. Si em ro.põtifex ſucceſſor eſſet petri in põtificatu totius eccl̃ie,non preſumpſiſſet nice. concilium fines ſue ſolicitudini decernere in ſuburbanis eccleſijs. ¶ Septimo. Si ro.põtifex chriſti inſtitutione preeſt toti eccl̃ie vt chriſti vicarius generalis,ſequit̃ peccaſſe 7 peccare oẽs qui non fuerũt 7 qui nõ ſunt ſub ro.põtificis obedientia. Et hinc ſequit̃ primo mittiua eccleſiã totã erraſſe:qui adhuc nõ eſſet ro.põtifex. Sequitur deinde tot ſanctos 7 martyres vſq; ad.xl.annos poſt xp̃m erraſſe:quum tũc non recognoſceret ro.põtifex vt paſtor totius eccleſie. Sequit̃ poſtea aſiã,aphicã atq; greciã in dãnatione huiuſce vpote nõ recognoſcẽtes ro.põtifex vr oĩm caput. Sequit̃ demũ chriſtianos q̃ hodie ſunt in yſide,india,ſcithia totoq; orbe dãnari:eo qͥ nõ ſubſunt ro.põtifici. Manifeſtat̃ aũt hos non recognoſcere ro.põtifex:eo qͥ nõ ab ipſo ſeu eius autoritate eorũ epi ſunt inſtituti.eorũ cõcilia ſunt celebrata. ¶ Octauo.Hiero.de viris illuſt.ſcribit,qͥ achatius epi⁹ ceſarienſis diſcipulus euſebij pãphili imperante conſtãtio libertum papã depoſuerit.7 felicem conſtituerit. Conſtat aũt hoc repugnare primatui ro.põti.ſi totius eccleſie amiſſes eſſet. ¶ Nono. Si vlla eccleſia eſt prima et mater omnium eccleſiarum 7 a chriſto dño immediate fundata, non eſt alia niſi eccleſia hieroſolymitana:que ꝓ multos annos fuit ante romanam:vnde exierunt omnes apoſtoli epiſcopi ad vniuerſum orbem terrarum. In cuius ſignum ab omnibus eccleſijs etã romana collecte ſoluebantur eccleſie hieroſolymitane.

Secõdo.

Tertio

Quarto.

Quinto.

Sexto.

Septio

Ad huius rei euidentiã conſideradã ſunt duo. primũ vnde eſt ſcõm vnde ſcit ro.pontifex ſuccedere petro. Circa primũ aũt diſtinguẽdũ eſt de ratione ſuccedẽdi 7 ratione ſuccedẽtis:nã ratio ſuccedẽdi eſt non euãgelica inſtitutio, ſed ſubſequutum factum petri.quo eccleſia ro.appropriata eſt petro appropriatione firmata. Declaro ſingula:cautum redden lectorẽ in primis qͥ aliud eſt ſuccedere petro,7 aliud eſt ſucceſſorem petro hũc.ro.pontificem. Ratio eſt qͥ petrus habeat ſucceſſorem inſtitutio eſt euãgelica:qua dñs in petro paſtorale totius mundi inſtituit officium: vt in precedẽtibus manifeſtatũ eſt. Ratio vero qͥ petro ſuccedat hic,hoc eſt ro.pontifex.nõ eſt inſtitutio euãgelica: tum qͥ euãgelica voce nõ eſt eccleſia ro.appropriata petro.ſed ſola eccleſia cõmiſſa ſibi.dũ dicitur paſce oues meas.7 propterea ſi petrus ſeueraſſet vſq; ad finem vt incepit abſq; appropriatione alicuius particularis eccleſie,nec ro.pontifex nec aliq̃s alius particularis epi⁹ eſſet petri ſucceſſor.ſed migrante ad celum petro fuiſſet petri. Tum quia ſi petrus in ſede antiochena quam ſibi primo appropriauit perſeueraſſet vſq; ad mortem, non ro. pontifex ſed antiochenus ſucceſſor eſſet petri. Tum quia ſi petrus diſceſſiſſet ex roma non tantum loco ſed ſede.ita qͥ alibi ſedem elegiſſet,nõ ſucceſſiſſet ro. pontifex petro,ſicut nec modo ſuccedit petro antiochenus: quia inde diſceſſit mutando non ſolum locum ſed ſedem. Ex his enim paret non ex euangelica inſtitutione oĩũ habere qͥ rom. pontifex ſuccedat petro,euangelica ſiquidem inſtitutio de his mutationibus non ſe impedit:ſed ſubſequentibus factis diſponendum hoc reliquit. ¶ Quocirca ex eo qͥ appropriatione firmata,ro.eccleſia petri pontificatui addicta eſt,inde ortum eſt vt rom. pontifex petro ſuccedat. Appropriationem autem firmatam dicimus, quia petri morte firmata eſt:7 quia chriſti autoritate robur firmitatis obtinuit. Nam (vt eccleſia cantat.7 ambro.in oratione contra auentium.de baſilicis tradendis.quam habes in libro.5. epiſtolarum Amb.poſt.32.epiſtolam aſſerit:7 ante ipſum in lib.7.de excidio bitoroſolymitano cap.2.egiſippus affirmat) volenti petro ex vrbe roma diſcedere obuians chriſtus iuſſit vt rome mortem pateretur, eidem dicendo venio romam iterum crucifigi: vt non nuda petri mors rome ſed mors iuſſa a chriſto in vrbe roma,firmaret ro. ſedem in petri ſucceſſione. Si ad ortum itaq; atq; initium ſucceſſionis roma.pontificis petro ſpectes,rationem ſuccedẽdi inuenies fuiſſe eccleſie roma.appropriationem ad pontificatum petri, firmatam 7 petri morte 7 chriſti mandato. Quum autem dicimus petrum 7 ro.pontificem 7 pontificem eccleſie catholice.nõ duos intelligas pontificatus:nõ enim ſunt duo in actu,ſed in potẽtia tantum,hoc eſt.quia potuiſſent,eſſe duo:vt petet ex dictis. Unde non ſe habent ſicut duo epatus vniti:monerat ſiquidem in ro.eccleſia epatus ante petrum ſed ipſe petrus ro.eccleſiam euexit in pontificatum.non alium q̃s ſuum quem ſecum vehebat:ita q̃ pontificatus petri quem a chriſto habuit relatum ad eccleſiam catholicã, retulit ipſe petrus ad eccleſiam ro.appropriando ſibi illam. Confert autem non nihil hec pontificatus vnitas ad hoc vt idem ſit roma.pontifex et pontifex eccleſie catholice: non ſolum vnitate perſone,ſed identitate pontificatus. In cuius ſignum non dant ro.pontifici duo pallia ſed vnum tantum:quum tamẽ plura darent pontificatum ro. Rurſus quemadmodum abrahe iuſtitia reputata appropriata eſt ſubſequute circunciſioni,ſeu ipſi abrahe poſtea pater fact⁹ eſt circuncionis ſic vt eius ſemen ex circũciſione prelatum ſit olĩ⁹ in cõſummatione iuſtitie ꝓmiſſionũ 7 benedictionum abrahe(dicẽte apoſtolo ad gal.iij.abrahe dicte ſunt promiſſiones 7 ſemini eius q̃ eſt chriſtus:quẽ cõſtat ex circũciſione uatũ)ita accepte claues appropriate ſunt eccl̃ie ro.ſeu petro,vt factus poſtea eſt pontifex ro.ſic vt per ipſam aperiatur regnũ celorum omnib⁹ cognationibus terre. Aſi patet,ꝙ ex huiuſmodi argumẽto etſi habetur ꝙ acceptio,clauſũ non pertinet ad petrũ niſi ſm q̃ erat tunc quĩ accepit claues(erat aũt non ſolum apoſtolus ſed paſtor ouium chriſti)non tñ habetur ꝙ accepte claues reſtricte ſint et concluſe ad ſtatum illũ precise:ſed ſubſequendo ſimilitudinem abrahe habetur ꝙ claues accepte 7 extẽſe 7 appropriate ſunt ad pontificatum ro.ſm mutationẽ qua 7 loco 7 officio appropriata eſt petro eccleſia ro. ¶ Ad ſecundũ dicit poſſe dupliciter intelligi ſucceſſorem petri ſeu ro.pont.nõ poſſe eſſe infidelem ſeu hereticum. Vel de ipſi⁹ pſona in ordine ad eccl̃iam catholicã: vel de ipſius perſona ſm ſeipſam. Et vtroq; modo verificat̃ 7 vtrũq; expreſſit dñs in euãgelio. Fidem enim ſolidam in petro 7 ſucceſſoribus ſuis ſm ꝓprias pſonas,ſignificauit dominus 7 dicẽs tu es petrus, in preſenti 7 dicens ego rogaui ꝓ te vt non deficiat fides tua,infuturo. Fidem vero eiuſdem in ordine ad eccleſiam,ſignificauit dominus, 7 dicẽs ſuper hanc petram edificabo eccleſiam meã: 7 dicens confirma fratres tuos. Nec obſtat perſone ro. pontificis fidei ſm ꝓpriam perſonam,ꝙ illa perſona poteſt eſſe hereticа:quoniam q̃ primum definit eſſe fidelis, deſinit etiam eſſe petri ſucceſſor ſm rei veritatem 7 apud deum:apud cuius tribunal q̃ nõ credit iã iudicatus eſt:vt dicit Jo.3.q̃quid ſit ſm foruꝫ eccl̃iaſticũ. Ex quo tñ idẽ habet:nã ex hoc ipſo q̃ ille homo q̃ vocaꝫ petri ſucceſſor ex caſu a fide,iudicio etiã inuitus ſubijcit eccleſie,manifeſtat ipſum nõ eſſe amplius petri ſucceſſorẽ ſm veritatẽ: nã ſi vere eſſet petri ſucceſſor iudex eſſet totius eccl̃ie, 7 nõ eſſet illi ſubiectus inuitus. Ex ſoliditate aũt in fide pſone ro.pont.in ordine ad eccl̃iam, prouenit vt errare nõ poſſit ſententialiter diffiniẽdo de fide xp̃iana:qm̃ in huiuſmodi diffinitiõe cõſtruit fides vniuerſalis eccl̃ie, 7 p eaz edificat eccl̃ia xp̃i ab ipſo xp̃o ſup petrã ſedis aplice. Impoſſibile aũt eſſe cõſtat vniuerſalẽ eccl̃iam errare in fide. Libet aũt intueri q̃ ſuauiter commendata ſit huiuſmodi fidei diffinitio voce euãgelica, fide ſiquidẽ cõſtrui eccl̃iam cõſtat: quã ſit(vt ad heb.x.dicit)ſperandarũ ſubſtantia rerũ, 7 ideo edificãdi 7 cõfirmãdi actui reſpõdet:vter q̃ eñ ſubſtantiã edificij reſpicit. Sed qm̃ fides donũ dei eſt:idcirco xp̃s ſibi ipſi attribuit edificationem eccleſie ſup ſedẽ aplicam,dicẽs 7 ſup hanc petrã edificabo eccl̃iam meã,firmare vero fideles fluctuãtes in ambiguitatibus 7 q̃ſtionibus q̃ circa fidẽ emergũt,q̃ miniſteriale opus eſt petri 7 ſucceſſoris,ideo dicit petro 7 ſucceſſori,cõfirma fratres tuos: q̃quid enim agit ſedes aplica diffiniẽdo de fide,nihil aliud eſt q̃ declarare q̃ ſub fide a chriſto data continet:ſic em confirmat fratres ſuos. Unde 7 in calcedoñ.ſynodo dixerũt patres q̃ cõgregati in cõſtantinopolitano cõcilio doctrinã de ſpiritu ſancto tradiderũt:non q̃ minus eſſet in ꝓcedentibus q̃ apud niceã congregati ſunt inferẽtes,ſed intelligendũ aduerſus hereticos declarantes. Et hinc ouk vt diffinitis de fide ab aplica ſede ſublit etiã ipſe ro. pont.ſicut ſubeſt fidei:non em alicui ꝓpterea de nouo ſubijcit, ſed q̃ implicite credebat tenet explicite credere, ex hoc q̃ fides ſufficiẽter explicata eſt quo ad hec q̃ p mus explicata non erant fidei veritati ſubeſſe. At ſi cui q̃s mira in hac reſpõſione dicta apparebunt:meminerit ſci iptum eſſe mirabilia teſtimonia tua,ſunt enim hec ieſu chriſti teſtimonia. Sed quid mirari fidelis debet de tali:tantaq; diuine gratie aſſiſtentia ſuo in terris vicario:quũ cay phe pont.ſynagogem minus legitimo ac pſequuto ipſius chriſti aſtiterit ad prophetandum ratione pontificatus: teſtante Joan. euangeliſta dum dicit.a ſemetipſo non dixit,ſed quum eſſet pontifex anni illius prophetauit q̃ ieſus erat moriturus ꝓ gente Joan.xj. Cur enim ioannes hoc docuit,cur hoc reuelauit,niſi vt diuinam aſſiſtentiam peculiarem pontifici eſſe reuelaret? ¶ Ad tertium dicitur,q̃ exacta trina dilectio a petro recitatidinem reſpicit paſtoralis officij, et propterea qui non ſuccedit petro in dilectione chriſti, nequaquam ſuccedit eidem in bonitate paſtoralis exercitij: ſed paſtor eſt officio et nomine, mercenarius autem ſtudio et exercitatione. ¶ Ad quartum dicitur, q̃ amare 7 paſcere oues chriſti.ſpectat ad ſucceſſores petri ſub ratione commiſſi et debiti: chriſtus enim commiſit vt paſceret oues ſuas, et ad hoc ſucceſſor tenetur, et ad hoc ſe obligauit ſuſcipiendo pontificatum. Unde ſi nec amat nec paſcit, non propterea locus iſe ad ipſum non ſpectat: nam multum ad eum ſpectat paſcere chriſti oues, ad quem ſpectat vt preceptum et ex

Ad ſecundũ.

Ad tertium.

Ad q̃rtum.

Antecẽ

aũt de ratione ſuccedẽtis eſt ſermo,euãgelica inſtitutio ratio ingenuit ſuccedẽtis. Ro.ſi q̃dẽ põtifex petro ſuccedẽs autoritatẽ habet aplicã ab euãgelica chriſti voce paſce oues meas:nã ciuilibet petri ſucceſſori in petro dixit chriſt⁹ paſce oues meas. Licet itaq; aplicam ſedẽ ro.eſſe põtificis, mittũ habuerit ex appropriatione eccl̃ie ro.ad petrũ:ex quo tñ firmatũ ſic eſt,eoipſo quo aliq̃s verꝫ eſt ro.põti.verus eſt põtifex eccl̃ie catholice a chriſto ĩ bto petro inſtitutus. Manifeſtũ eſt igit̃ vnde ro. põtifex eſt petri ſucceſſor, ac totius eccl̃ie paſtor. ¶ Scit aũt hoc diuina reuelatione facta, tũ vniuerſali eccl̃ie,tũ ſanctis doc.innumeris,tũ ſacris cõcilijs. Nullus ſiquidẽ chriſtianus dubitare ꝓmittit ex diuina ꝓdire reuelatione q̃quid ad fidei chriſtiane rationẽ ſpectãs(de quorum numero hoc cõſtat ꝙ decre.vnã ſanctã,eſſe)cõtestatũ inuenitur a ꝓtis. Communis xpianoũ 7 olim 7 nũc 7 ſemp cõfeſſio fuit eſt et erit ro.pont.ſedẽ ſolã eſſe ſedẽ aplicam:hoc aũt nihil aliud eſt q̃ fateri ro. põtifice petri ſucceſſorẽ,eſſe rectorẽ catholice eccl̃ie,nam in aplica ſede(niſi q̃s ꝓpriã ignoret vocẽ)claudit aplica autoritas:in aplica aũt autoritate facultatẽ regẽdi totã eccleſiã includi, intelligũt exercitati in ſacris literis. Et hoc vſq; adeo eſt clarũ,vt cõcorditer dicat aplice autoritati a chriſto odẽ cõmiſſum terrarũ:ſic vt q̃libet apls vbicũq; contingeret ipſum foꝛe inſtituebat ecclias inſtituebat epos.7 id genus reliqua faciebat:vt eorũ etiã geſta teſtanꝫ. Unde quĩ.1.ad cor.12.dicit,poſuit deus in eccleſia primũ apl̃os:dicit glo.interli.oĩm ordinatores 7 iudices: manifeſtas aplicam autoritatẽ eſſe oĩm ordinatricẽ 7 iudicẽ. Cõſidẽtes igit̃ aplice autoritatis ſedẽ,confitemur velimus nolimus ſedem ordinatricẽ 7 iudicem oĩm. Hanc aũt eſſe intentionẽ confitentiũ, ex eo etiã aperit ꝙ ſolã ſucceſſoris petri ſedẽ aplicã cõfiteamur. Erat ſiquidẽ hieroſolymitana ſedes,in qua iacobus apl's ſedit, cuius ſucceſſor eſt epe hieroſolimitanus:cur eſſes illa in qua iacobus apl's ſedit(q̃ primus tpe fuit q̃ quecumq; alia partialis ſedes)nõ eſt ipſa quoq; ſedes aplica,niſi q̃ in illa non eſt autoritas aplica,7 in ſta ſe Hã ſi er ſola ſucceſſione ad pſonam apoſtoli affirmaret a chriſtifidelibus ſedes aplica,dubiũ non eſt q̃ multe eſſent ſedes aplice:7 hieroſolimitana ſedes eẽt aplica,7 ro.ſedes eſſet aplica,modo aũt q̃ vnicã tñ nouit xp̃ianus pp̃s ſedẽ aplicam.eãq; ro.põti.ſedẽ eſſe ꝓlenꝫ voce cõtẽt.clarũ relinquit per ſedẽ aplicã intelligi ſedẽ autoritatis aplice. Et cõfirmat: q̃ ſicut in epali ſede claudit põtificia autoritas,7 in archiepali ſede autoritas archiepalis,7 in ſede pr̃iarchali autoritas pr̃iarchalis,ita in ſede aplica claudit autoritas aplica: ac ꝙ hoc quẽadmodum xpianus pp̃s ad huiuſmodi ſedes recurrẽs, ad dictas autoritates recurrere intẽdit.ita ad aplicam ſedẽ recurrẽs aut ipſaz quomodolibet veneraꝫ.autoritatẽ aplicã conſiteꝫ. Porro in pfeſſione fidei aplice claudit eius diuine inſtitutiõis cõfeſſio:nã q̃ ſm veritatẽ aplica tã ſedes q̃ autoritas a ſolo xp̃o eſt 7 eſſe poteſt, a quo ſolo poſſunt apli fieri(neq; eñ minus eſt aplicã ſedẽ ac autoritatem q̃ aplm inſtituere:ſicut nõ minus eſt epalẽ autoritatẽ ac ſedẽ facere q̃ epm)neceſſe eſt vt q̃ aplicã cõſiteñ ſedẽ, a ieſu xp̃o ĩmediate illi⁹ eſſe autoritatẽ fateañ,diuinoq; ꝓinde iure inſtitutã illã eſſe ꝓfiteañ. Et hinc habes q̃ doctores ꝓfitẽtes ro.pontificis ſedem aplicam aut aplatum aut authoritatẽ aplicã,fateañ ro.põtificem eſſe totius eccleſie rectorem:qõ notandũ valde eſt,7 ſm ſe, ne oporteat ſepe repeti in authoꝛitatibus ſanctoꝝ 7c.

Ad ter

Ad q̃r

Universidad de Deusto
Biblioteca

officio debitū. Exigit quippe locus iste pascētē z amātē: q exigit vt amare z pascere debeat. Et cūius nō amans nec pascens indignus sit pastorali officio, z merereť illo priuari: nō esse tū propter ea priuatū ex vtroq; testamēto dicimus. Eze.c. siquidē. 34. repehendunť mali pastores, q non dei gregē sed semetipsos pascebāt, appositis propheticis minis priuationis pastoralis officij p ipm deū exercēde: pastores tū relinquunť. Matthe. quoq; 23. sup cathedrā inquit dñs, moy si sederūt scribe z pharisei, quecūq; dixerint vobis seruate z facite, sm vero opa eoū nolite facere. ¶ Ad quintū dicit greg. p decessoū vestigia imitatū refutasse se vniuersalē appellari. ea ratione vt ipse millies dicit, q si vnus vniuersalis eps dicť, solus ipse eps videť dici: r sic ceteris epatus tolleretur. Nō autēa ratione q ro. pont. autoritas restricta sit, z ad vniuersalē non se extēdat ecclam: sup bum esť vocabulū vtpote reliquoū epoum iniuriā preferēs horruit greg. z non rem aplice autoritatis extēdentis se ad vniuersalē ecclesiā. Unde post inferius ad mauriciū impera. afferenda verba de petri autoritate sup totā ecclesiā: subiungit de petro. Cura ei totius eccle z principatus cōmittť, z tū vniuersalis apls non vocať. Ubi patet greg. simul affirmare curā totius ecclie, z negare vniuersalis vocabulū. Propter q posteriores pōtifices r o. rem tenētes nec a greg. humilitate discedētes, vniuersalis nomē a recto in obliquū transtulerūt: z subscribūt se in hodiernū diem. Ego eps eps ecclie catholice. ¶ Ad sextuz dicit, q aliud est loqui de autoritate z aliud de exequutione: cū autoritate siquidē ro. pōti. sup totā eccl'am, mos fuit laudabilis vt nō exequereť papa ea q ad particulares aliarū eccl'arum curas ptinebant, nisi casus alicūs id exegisset. Et hinc mos fuit vt epi ab archiepis cōfirmareť, curati ab epis darent', z innumera simlia fiebāt. Et hec est illa vetusta cōsuetudo cuius meminit nicenū conc. q̄ annuēte ro. pō. ibi p suos legatos ptente de obseruatione huiusmodi vetustē consuetudinis statuit. Ex hoc autem non sequiť statutū esse de autoritate ro. pon. aut lesam fuisse illius autoritatē: sicut nec hodie minuiť aut ledi'ť ro. ponti. autoritas ex eo q in multis prouincijs ro. pon. obedientibus, huiusmodi exequutiones p prouinciales fiunt. ¶ Ad septimū dicit, q ro. pōti. christi institutione esse prelatū ceteris, potest dupliciter intelligi, vel quo ad rationē initij: z sic falsuz est, iuxta supius declarata. Uel p̄supposita appropriatione ecclie ro. ad petrum: z sic verissimū est, z propterea cōcedit' sequela. Iō peccare z peccasse q eum nō recognouerūt vt p̄latū. ¶ Et quū inferť primo, q primitiua eccl'ia errasset, negať sequela: qm tūc adhuc nō fuerat appropriatio ecclie ro. ad petrū: qua p̄supposita pont. ro. p̄est oibus. Sufficiebat siquidē tūc q tota eccl'ia recognosceret petrū vt totius ecclie pastorē: post appropriatā autē ro. eccl'iam oportet recognoscere ro. pont. successorē petri. pastorē totius ecclie. nō quatenus est ro. pont. sed quatenus est successor petri, p se z formaliter loquēdo. ¶ Quū vero inferť secundo q tot martyres z sancti ad quadrigentos an. peccassent, q non recognouerūt ro. pōti. respōdet' falsuz eē huiusmodi martyres z sanctos nō recognouisse ro. pont. a principio eīm ecclie petrus recognitus est, z successisse ro. pon. ei succedēs: vt subsequētes manifestāt autoritates sanctoū. ¶ Et similiter quū tertio inferť asīā aphicā z grecīā errasse, q nō fuerūt subdite ro. ecclie, manifeste errať. z q falsissima cōprobant' inducunť: plenū siquidē registrū greg. curis asie aphice z grecie, testať oppositū. ¶ Qd demū inducit' xpianos hodie ozēales non subesse ro. eccl'ie (nisi de scismaticis sit sermo) falsuz esse. ex gestis i cōcilio flozen. sub eugenio. 4. patere potest: ibi siquidē iacobite, armeni atq; greci ro. pon. vt pastorē totius ecclesie, recognoscere se confessi sunt. Ad probationem aūt subiūctam, quia nec epi ibi a papa instituunť, nec cōcilia eoū pape fiunt autoritate. iā patet qd dicendū est. ¶ huiusmodi exequutionum consuetudo in quibuscunq; prouincijs, pape nec tollit nec ledit autoritatez. Uerūtū pluries nostra etate visum est ab oziētalibus missum ad ro. pont. p̄o surrogando epo seu confirmando electo: z tpe alexandri. 6. et iulij. 2. ¶ Ad octauū dicit, nos de iure diuino loqui. arguētes autem obiciunt damnatū violēte faciū: vt ipsamet verba hiero. testant: ait eīm Achatius intantū claruit: vt in locū liberij felicē archidiaconum subrogaret. Unde felix ille in cathalogo pōtificum nō est computandus: vt testať aug. in epla ad generosū: z est epla. 165. Ybi siquidē aug. a petro vsq; ad nunc tpis ro. pontī. anastasiū sillegulos successiue recensens, liberio damasum successorem ponit, non felicem. ¶ Ad nonū dicitur ro. ecclesie appellatione intelligi posse vel ipsum corpus ro. ecclesia p̄m se, vel p̄m suum caput: et q licet ro. ecclesia p̄m reliqua eius membra non sit prima nec mater omniū eccl'iarum, nec immediate instituta a christo: ipsa tamen eadē ecclesia ro. p̄m suū caput petrū ac petri successorē, prima est ac mater z magistra oīm eccl'iarū: z immediate a christo euāgelica voce autoritatē ac firmitatē habens: vt p̄declaratuz est. Unde tam canonū q̄ sanctoū sentētie ro. eccl'iam primā, magistrā matrēq; eccl'iarū oīm aut a christo dño euāgelica voce fundatā firmarūq; sonāt es, vere sunt ratione capitis. Et hoc intendūt q̄ hec scripserūt vt ex eo patet q eoū sentētia fundať sup verbis dñi ad petrū: q caput fuit z in suis successoribus est eccl'ie ro. Unde nihil obstāt huic primatui q̄ de hierosolimitana eccl'ia afferunť. nā illa nō fuit prior petro: sed subdita fuit petro. Collecte aūt eccl'ie hierosolimitane: nō vt prelate sed vt indigenti ab ab alijs dabantur: vt patet ad gal. 2. vnde impertinentes sunt ad propositum.

¶ Autoritates sanctorum antiquorum z conciliorum. affirmātes in petro ac ro. ponti. successore petri totius ecclesie pontificatum instituum.

¶ Caput decimumquartum.

Reliquum est vt illis quoq; fiat satis, q̄ nesciunt a priscis ecclesie p̄dibus in asia. aphica z europa veneratū esse ro. p̄. vt totius ecclie patrem, non human. sed diuina ratione. s. q̄ in petro institut' est rector ecclie vniuersalis. ¶ Affe rēdas ꝓpterea cēui grecoūs ac latinoūs antiquoūs ecclie patruz ac doctorum sentētias, non omnes nec oīm sed tot vt sufficiāt ad claram notitiam q̄ rom. pontifex petri successor est. z habitus est semper in petro institutus pastor et rector totius ecclesie. ¶ Et a grecis incipiendo, chrys. homel. 55 super matthe. exponens illud super hanc petrā. dic. petrū ecclesie future pastorē cōstitui. Et infra. Deus concedere solus pōt peccatoūs remissionē. z vt fatura ecclesia tot tātisq; fluctibus impetu irrumpēntibus imobilis maneat: cuius pastor z caput piscator hom. o atq; ignobilis terraz ozbe reluctāte. adamantis naturā firmitate superet. hec inq; omnia que solius dei sunt, se pollicetur datūrū. Et infra. huc. s. petrū vniuerso terrarum ozbi christus prepositurus. Et licet superius glosauerit z super hanc petram edificabo ecclesiam meam. i. fidē atq; confessionem: inferius tamen ait. ego dico tibi tues petrus, z ego super te edificabo ecclesiam meam. ¶ Et omel. vlti. super Jo. trahens illud. simō ioannis diligis me plus his 2c. dicit. Aliqs omissis dūtaxat petrum amatur, fratrum curam committit: negligentiam ostendit. Quod si quis per contaretur quomodo iacob hierosolymis sedem acceperit: responderem hunc totius orbis magistrum prepositisse. Et infra. tractans illud, domine hic aute quid dicit. Nam quum magna dominus petro communicasset, ozbis terrarū curam demandasset martyriū p̄diriisset, z maiorē 2c.

¶ Theophilus quoq; luc. xxij. tractans illud, z tu aliquādo conuersus confirma fratres tuos: ait, Postq̄s me negato plorauerīs ac penituerīs corrobora ceteros: quum te principem apostoloū deputauerim: hoc eīm decet te qui mecum robures z petra ecclesie. Et infra. Quum esset apostolus denegauit: ac iterum per perfidiam obtinuit prerogatiuam vt esset antistes mundi. ¶ Et finitentiam per Jo. vlti. ca. super illud, quum ergo prādissent, ait. Finito pandio cōmissionē ouiū mūdi petro commēdat, nō aliq. Et super illud sequere me, ait. In hoc q̄ dicit dns petro sequere me. cūcteruntis delium prelaturam ei instituit. Et infra. super illud donec veniam 2c. in domo dei conuersari, q̄ est ecclesia dei viui 2c. ait: Quum totus mundus dei sit, ecclesia tū domus eius dicť. cuius hodie rector esť damasus: mūdus eīm in p̄uaricatione est diuerso turbatus errore. ideo illic necesse est dicať eē domus dei z veritas. vbi sm voluntatē suā timetur. ¶ Et in lib. de excessu fratris sui nole satiri, narrat. cōmendat actuet cautelāac sapientiā eiusdē in peregrinis partibus pcūctantis si eps esset catholicus. hoc est cū ro. ecclesia cōuenuret: dicēs ca. vij. Aduocauit ad se epm nec vllā putauerā nisi vere fidei gratiā: percūctatusq; ex eo est virūnā cum epis catholicis hoc est cū ro. ecclesia cōuenuret. Cū ro. dixt. non nisi q. ro. cōis est oibus catholicis, p̄culdubio vt caput. Simile siquidē apud hiero. refugiū inuenies. scribēte ad damasum epla vij. Ego miter im clamito si q̄s cathedre petri iungitur, meus est. ¶ Hiero. sup math. ait. Symoni q̄ credebat in petrā christum pe tr largitus est nomē ac p̄m metaphoram petre recte dicit ei. edificabo ecclesiā meā sup te. ¶ Rursus ad damasum: z habeť xxiij. q. j. qm uetus. Ego nullū p̄mū nisi christū sequens, beatitudini tue. i. cathedre petri cōmunionē consortio: superj illam petram edificatā ecclesiam scio. Et infra. Quicūq; tecū non colligit spargit: hoc est qui christi nō est. antichristi est. Ubi nota hiero. p eodē cōputare xp̄m z papā q̄tum ad ea q̄ sunt fidei: de his enim eum loqui clare patet videnti epistolam. iiij. ¶ Idem quoq; lib. primo contra iouinianum ca. xiij. ait. Inter. xij. vnus eligitur. vt capite constituto scismatis tollatur occasio. z loquitur proculdubio de electione

loquens dicit petro. Tu cū fine z ego sine fine cū oibus q̄s loco tu ponā. plene z p̄fecte sacro z authoritate ero sicut sum z tecum. Concilium calcedon. (vt in eius gestis legit) tpe sancti leonis et martiani imperatoris acclamauit leoni pape: leo sanctissimus apl'icus z vbs. ¶ Et p̄m? tpe diocletiani z maximiani iperatoz (vt habeť di. xxj. nūc autem) quum marcellin? papa z postea marcellinus z timoteus ductus turificasset idolis, synodus episcoporum collecta huius rei gratia dixit: prima sedes non iudicabitur a quoq;.

¶ Et longe ante anacletus martyr traianī tpe natione grecus, prima athenie. ait. Sac. san. ro. z aplica ecclesia nō ab apls q̄s ab ipso dño z saluatore nostro p̄matū obtinuit: sicut beato petro apostolo dixit: tu es petr?, z super hanc petram edifi. ecclesiam meā. z tibi dabo claues 2c. vt habetur di. xxij. sacro san. Et rursus vt habetur dist. xxj. in nouo idem dicit. In nouo testamento post christum dñm a petro sacerdotalis cepit ordo: q̄ ipsi. p̄mo pōtificar? in ecclesia christi datus est, domino dicente ad eūm: tu es petrus et super hanc petram 2c. Et iterum. Electionem summoū pontificū ibi domin? reseruauit. lxxx. distinc. electionem. ¶ Marcellus papa z martyr: tempore diocletiani z maximiani, seu constantij et galerij, qui imperij gubernacula susceperunt post diocletianum z maximianum in cap. rogamus vos. xxiij. quest. j. ait de petro, Ipse est caput totius ecclesie: cui domin? ait. tu es petrus z super hanc petram edificabo ecclesiam meam 2c. ¶ Cyprian. quoq; martyr: in tract. de simplicitate p̄latorum dicit ea que referuntur. xxiij. quest. j. loquitur dominus que breuitatis causa non duxi repetenda. In illis siquidem petri pontificatus satis patet: vt declaratū superius est. ¶ Ambros in sermone. xlvij. de fide petri apostoli, et habetur distinc. l. cap. fi. ielior. dicit de petro. Tanq̄ bonus pastor mandum gregem accepit: vt qui sibi infirmus ante fuerat fieret omnibus firmamentum. qui ipse interrogationis tentatione nuauerat. ceteros fidei soliditate fundaret. Deniq; pio soliditate deuotionis, ecclesiarum petra dicitur, sicut ait dominus tu es petrus et super hanc petram edificabo ecclesiam meam: petra enim dicitur, eo q̄ primus in nationibus fidei fundamenta posuerit et tanq̄ saxum immobile totius operis christiani cōpagem molēq; contineat. ¶ Et idem in hymno dominicali petrum petram eccle sie appellat. dicens: hec ipsa petra ecclesia canēte culpam diluit. Et statur siquidem aug. in lib. primo retrac. cap. xxj. hunc hymnū amb. esse. ¶ Et in sermo. xj. de mirabilibus. Hanc igitur solam ecclesie nauē ascendit dominus, in qua petrus magister est cōstitutus dicente domino, super hanc petrā edifi. ecclesiā meam. Que nauis in alium seculi fluctus ita natat: vt pereunte mundo omnes quos suscepit, seruet illesos. Cui? figuram iam in veteri videmus testamento. Sicut eīm noe arca, naufragante mūdo cūctos quos susceperat incolumes reseruauit: ita z petri ecclesia p̄fragante seculo omnes quos amplectit, repsentabit illesos. Et sicut tūc trāacto diluuio ad arcā noe columba signū pacis detulit: ita z transacto iudicio ad ecclesiam Petri christus gaudium pacis refert: quia ipse columba vel pax est. ¶ Et idem super epistolam primam ad Tim. cap. iij. tractans illud: vt scias quemadmodum oporteat 2c. ait: Quum totus mundus dei sit, ecclesia tū domus eius dicť. cuius hodie rector esť damasus: mūdus eīm in p̄uaricatione est diuerso turbatus errore. ideo illic necesse est dicať eē domus dei z veritas. vbi sm voluntatē suā timetur. ¶ Et in lib. de excessu fratris sui nole satiri, narrat. cōmendat actuet cautelāac sapientiā eiusdē in peregrinis partibus pcūctantis si eps esset catholicus. hoc est cū ro. ecclesia cōuenuret: dicēs ca. vij. Aduocauit ad se epm nec vllā putauerā nisi vere fidei gratiā: percūctatusq; ex eo est virūnā cum epis catholicis hoc est cū ro. ecclesia cōuenuret. Cū ro. dixt. non nisi q. ro. cōis est oibus catholicis, p̄culdubio vt caput. Simile siquidē apud hiero. refugiū inuenies. scribēte ad damasum epla vij. Ego miter im clamito si q̄s cathedre petri iungitur, meus est. ¶ Hiero. sup math. ait. Symoni q̄ credebat in petrā christum pe tr largitus est nomē ac p̄m metaphoram petre recte dicit ei. edificabo ecclesiā meā sup te. ¶ Rursus ad damasum: z habeť xxiij. q. j. qm uetus. Ego nullū p̄mū nisi christū sequens, beatitudini tue. i. cathedre petri cōmunionē consortio: superj illam petram edificatā ecclesiam scio. Et infra. Quicūq; tecū non colligit spargit: hoc est qui christi nō est. antichristi est. Ubi nota hiero. p eodē cōputare xp̄m z papā q̄tum ad ea q̄ sunt fidei: de his enim eum loqui clare patet videnti epistolam. iiij. ¶ Idem quoq; lib. primo contra iouinianum ca. xiij. ait. Inter. xij. vnus eligitur. vt capite constituto scismatis tollatur occasio. z loquitur proculdubio de electione petri non ab apostolis, sed a xp̄o: vt patet ex solutione subiuncte mox questionis, sed cur non ioan. virgo electus est? soluit enim ne magister bonus qui dixerat pacem meā do vobis 2c. in adolescentē quē dilexerat causam p̄bere videretur inuidie. ¶ Idem rursus epistola. ij. ad damasum: z habeť. xxiij. q. j. hec est fides ait. Si hec nostra cōfessio apostolatus tui iudicio cōprobať: q̄cūq; me culpare voluerit, se impertū vel maleuolū vel etiam non catholicū, non me hereticū cōprobabit. Ubi q̄ vides, ex sedis apostolice iudicio pēdere esse vel nō esse catholicū aut hereticū summū xp̄i in terris tribunal agnoscere potes: ad qō de fide iudicū spectare constat.

¶ Aug. nō solū petrum p̄cipē apostoloz affirmat: sed quū cōsuleretur sedes apostolica de fide cōtra pelagianā heresim, a duobus conciliis carthagin. z mileuitano subscriptus inuenitur. Et rīdēte innocentio papa ad carthaginense quidem concilium. Patrū institutā sacerdotali custodientes officio non censeritis esse cauēda. q̄ illi nō humana sed diuina decreuere sententia, vt quicq̄d de disiūctis remotisq; prouincijs ageretur nō prius ducerēt finiē dū nisi ad huius sedis notitiā peruenīret: vbi tota huius autoritate iusta que fuerit p̄nciatio firmaretur. inde q̄s sumerēt cetere ecclesie, velut de natali suo fonte aque scincte procederent. Et per diuersas totius mundi regiones puri capitis incorrupte manerent: quid precipere, quos abluere, quos velut in ceno inemundabili sordidatos mundis digna corporibus vnda vitaret. Concilium vero mileuitanum. Quotiens fidei ratio vētilatur arbitror omnes fratres z coepos nostros non nisi ad petrum. i. sui nominis z honoris autorē referre debere: velut nunc retulit vestra dilectio q̄ per totū mundū possit oibus ecclesijs in cōmuni prodesse. ¶ Et idē ad paulinū epla. 106. referēs hec gesta cōmendat innocentij literas resp̄sūas subiungēs. Ad oia nobis ille rescripsit eodem modo quo fas erat atq; oportebat aplice sedis antistem. ¶ Rursus secundo lib. de baptismo, cōtra donatistas ca. 1. (z habetur. 2. q. 7. puto) petri cathedrā cuilibet preferte patui. quū comparādo cypriani. d petro ait. Uereri debeo ne in petrū contumeliosus existam: q̄s eīm nescit illū aplatus p̄cipatū cuilibet epatui preferē dum? sed etsi distat cathedrarū gratia, vna tñ est martyrum gloria. ¶ Iterum. 2. lib. de doc. christia. nō longe versus p̄cipiū. decretales epas aplice sedis inter canonicas habēdas scripturas cēset. dicens: In canonicis scripturis ecclesiarū catholicarū q̄s pluriuz diuinarū scripturarū solertissimus indagator: autoritatem sequatur: inter quas sane ille sint quas apostolica sedes habere, et ab ea alij mereuerunt accipere epistolas. Qui enim decretales fidei quas apud se habet vel alijs misit apostolica sedes inter canonicas esse habendas scripturas affirmat, supponit proculdubio aplicam sedē non solū cunctis p̄latā sedibus: sed diuinam vtpote fidei magistrā. ¶ Greg. in registri lib. 4. epla. 32. ad mauritiū augustū ait: Cunctis euāgeliū scientibus liquet q̄ voce dnica sancto z oum apostoloū principi petro apło totius eccle cura cōmissa est: ipsi quippe dicit, petre amas me? pasce oues meas. Ipsi dicitur, ecce sathanas expetiit cribrare vos sicut triticū: z ego p̄o te roga ui vt nō deficiat fides tua, z tu aliq̄n conuersus confirma fratres tuos. Ipsi dicit, tu es petrus z sup hanc petrā edifi. ecclesiā meā, z porte inferi non p̄ualebunt aduersus eā: z tibi dabo claues regni celoū: z quodcūq; ligaueris sup terram erit ligatū z in celis, z quodcūq; solueris super terram erit solutū z in celis. Ecce claues regni celestis accepit: potestas et ligādi z soluendi tribuitur: cura et totius ecclesie z principatus cōmittitur. ¶ Sanctus leo primus in sermone. 3. de anniuersario sue assumptiōis die ait: De toto mundo vnus petrus eligitur. qui z vniuersarum gentū vocationi z omnibus apostolis cunctisq; ecclesie patribus prepona tur vt q̄uis in populo dei multi sacerdotes sint, multiq; pastores omnes tamen regat petrus quos principaliter regit z christus. Magnū z mirabile dilectissimi huic viro consortium potentie sue tribuit diuina dignatio: z si quid cum eo commune ceteris voluit esse principibus, nunq̄s nisi per ipsum dedit quicquid alijs non negauit. ¶ Uenerabilis beda super illud Joan. 1. intuitus autem in eum iesus dicit. Uidit cordis eius simplicitatē. animi subtilitatem: cuius merito cuncte esset preferendus ecclesie. ¶ Bernardus non solum pluries ro. pon. iesu christi vicarium et totius ecclesie caput appellat: sed in epistola p̄ma ad eugenium papam. 237. in ordine epistolarum ait. Locus in quo stas terra sancta est. locus petri est. locus principis apostoloum, vbi steterūt pedes eius: locus illius est, quem constituit dominus dominū domus sue z principem omnis possessionis sue: merito tali pastori, tali nutritio commissa est ecclesia, quum adhuc tenera adhuc in cunabulis esset. ¶ Et in epistola. 242. ad roma. quando discef-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ferunta dño papa.ait. Cur regem terre,cur dñm celi furore tam intolerabilib⁹ irrationabilr in vos pariter prouocatis.dum sacrā ⁊ apostolicam sedem diuinis regalibusq⁹ priuilegijs singulariter subnixam.ausu sacrilego impetere.succq⁹ minuere honore conterditis? Et in epistola.131.ad mediolanē.de plenitudine potestatis apostolice ait.Ro.ecclesia valde clemens est.sed nihilominus potens:fidele consilium et omnia exceptione dignum. noli abuti clementia.ne potētia oppimaris.Sed dicit aliquis.debitam ei reuerentiam exhibebo ⁊ nihil amplius.Esto. Fac quod dicis: quia si exhibeas debitam,⁊ omnimodam. Plenitudo siquidem potestatis super vniuersas orbis ecclesias singulari prerogatiua apostolice sedi donata est:qui igitur huic potestati resistit, dei ordinationi resistit. Potest si vtile iudicauerit nouos ordinare episcopatus vbi hactenus non fuerunt:potest eos qui sunt.alios deponere.alios sublimare,prout ratio sibi dictauerit: ita vt de episcopis creare archiepiscopos liceat.⁊ econuerso si necesse visum fuerit. Potest a finibus terre sublimes quascunq⁹ personas ecclesiasticas euocare,⁊ cogere ad suam presentiam non semel aut bis: sed quoties expedire videbit. Porro in promptu est ei omnem vlcisci inobedientiam si quis forte reluctari conatus fuerit. ¶ In gestis concilij constantiēsi.inter damnatos articulos ioan.wiclef,⁊ ioā. huss reperiuntur hi duo.s.petrus non est nec fuit caput sancte ecclesie catholice,non est de necessitate salutis credere ro. ecclesiaz esse suprēmam inter alias ecclesias. Et subditur:error est:pro q̄to negaret primatum summi pontificis super alias ecclias particulares. ¶ Sanctus tho.in quarto,cōtra gem.ca.76.posiq⁹ multipliciter probauit vnum episcopum prelatum a christo toti ecclesie,subdit: Per hoc autem excluditur quorundam presumptuosus error,qui se subducere nituntur ab obedientia ⁊ subiectione petri,successoremq⁹ eius romanum pontificem vniuersalis ecclesie pastorem non recognoscentes. ¶ In concilio quoq⁹ vniuersali florētue sub eugenio.4.vbi grecorum,armenorum ⁊ iacobitarum cum ro.ecclesia facta legitur vnio,habentur hec verba. Diffinimus sanctaz apostolicam sedem ⁊ ro.pontificem in vniuersum orbem tenere primatum,⁊ ipsum ro.pontificem successorem esse beati petri principis apostolorum,⁊ verum christi vicarium, totiusq⁹ ecclesie caput ⁊ omnium christianorum patrem ac doctorem existere: ⁊ ipsi in beato petro pascendi,regendi ⁊ gubernandi vniuersalem ecclesiam a domino nostro iesu christo plenam potestatem traditam esse:quēadmodum etiam in gestis ecumenicorum conciliorum, ⁊ in sacris canonibus continetur. Hec ibi. ¶ Ubi non nouiter ab hac synodo inuentam fuisse hanc definitionem,sed ipsam contineri in aliorum vniuersalium conciliorum gestis ⁊ propterea hoc vnum concilium sufficit pro omnibus ad firmandam fidem huiusmodi veritatis. ¶ Pretereo turbam canonum ⁊ doctorum (quam dinumerare nemo potest) idem sentientium. Tam euidenter siquidem ex his que attulimus clarum est ro.pōt. petri successorem, a christo in petro institutum esse totius ecclesie pastorem, vt locus dubitationi nullus relictus sit. ¶ Si quis autem post hec hesitās inuenitur, aut rudis ⁊ ineptus, aut cum hereticis seu scismaticis sapit, aut certe christianus non est, ineruditus quippe valde ⁊ indocilis est quisquis certitudinem mathematicam in omnibus querit:vt philosophi tradunt. Hereticorum atq⁹ scismaticorum propium est sacra vtl scriptura, sm sensum tamē quo ipsi eam intelligūt sonare. Christianorum autem qui vere catholici sunt sapientia,sacram scripturam intelligit sm sensum quem sancti doctores,quez sacra concilia,apostolica autoritate roborata interpretantur. Hāc sciendi christianam veritatem modum quisquis repellit,christianus non est:ab hac via qui recedit,infidelis inuenitur. Nam licētia exorbitandi ab hac via si admittitur, trinitatis vnam substantiam reuocare in dubium cum arrio fas est: spiritum quoq⁹ sanctum procedere a filio,ambiguum adhuc cum pneuma sit:panez in sacramento altaris conuerti in corpus christi dubitatur. Hec enim omnia nulla alia via aut autoritate sunt christianis redditta certa ⁊ indubia fide tenenda, nisi interpretatione sacre scripture iuxta sanctorum documenta,et sacrorum conciliorum autoritate apostolica firmatorum diffinitionem. ¶ Quocirca quum textus euangelici ad propositum adsint,⁊ sanctorum doctrina cōformis in proposito pareat,nullo penitus sanctorum reluctante,sacroz⁹q⁹ conciliorum cum apostolica autoritate inueniatur definitio; omnisq⁹ christianorum etas a petro hucusq⁹ in sancta ecclesia catholica hoc confessa inueniatur, reliquorumq⁹ doctorum testimonia minime sint:certum ita redditur ro.pontificem petri successorem in petro a christo institutum totius ecclesie pastorem, vt certificato fidei haberi non possit. Amen.

¶ Rome,anno christiane salutis 1521. etatis vero propie.52. die.17.Februarij.

¶ Primi tomi opusculorū thome de vio Caietani Cardinalis Cayeti Argentinensis.

¶ Index Capitum Tractatus de comparatione autoritatis Pape et Concilij.

QVod papa habeat suprēmam potestatem in ecclesia dei. cap.1.
¶ Opiniones aliorum de comparatione sedis petri primi pape ⁊ apostolorum. cap.2.
¶ Rationabilis sententia,q⁹ petro subiecti erant ceteri apostoli. cap.3.
¶ Solutio obiectionum contra determinationem factam de petri primatu super alios apostolos. cap.4.
¶ Rationes tenentium,q⁹ ecclesia vniuersalis seu concilium vniuersale habet potestatem supra papam simpliciter,ita q⁹ papa est illi subiectus. cap.5.
¶ Quis sit sensus,quo questio de comparatione concilij ⁊ pape vertitur in dubium. cap.6.
¶ Vtr papa est supra potestatē ecclesie ⁊ concilij vniuersalis vt distinguitur contra papam. cap.7.
¶ Responsio ad obiectiones sumptas ex autoritate concilij constantiēsi.⁊ basiliēsi. cap.8.
¶ Solutio reliquarum obiectionum contra autoritatem pape supra concilium factarum. cap.9.
¶ De noua quadam fictione,qua imaginantur aliqui concilium esse supra papam. cap.10.
¶ Vtr seclusō papa non est in ecclesia patus suppletiue,⁊ ficut in regulante vsum illius. cap.11.
¶ Vtr seclusō papa nō est in ecclesia potestas legislatiua. ca.12.
¶ Vtr seclusō papa non est in ecclesia potestas applicatiua ecclesiastice potestatis ad personam.nisi in casu. cap.13.
¶ Solutio rationum contra papam,ex eo q⁹ ecclesia est nonna autoritas illius maior in ser. cap.14.
¶ Opinio aliorum q⁹ seclusō papa in ecclesia est autoritas congregandi generale concilium. cap.15.
¶ Quomodo verificetur,q⁹ generale concilium potest aut non potest sine papa congregari. cap.16.
¶ Initium comparationis potestatis ecclesie ⁊ pape in casu heresis:⁊ primo de modo quo papa propter crimen heresis subiicitur concilio sm vnam opinionem. cap.17.
¶ De modo quo papa hereticus subijcitur concilio sm aliā opinionem. cap.18.
¶ Examen illius propositionis,papa hereticus est ipso facto priuatus papatu. cap.19.
¶ Rationabilis sententia,q⁹ papa factus hereticus subest ministerialī potestati ecclesie,⁊ non autoritatiue super papā.ca.20.
¶ Discussio predicte potestatis ministerialis depositiue pape heretici. cap.21.
¶ Responsio ad rationes ⁊ autoritates allatas in cap.17.ad probandum,q⁹ papa hereticus est ipso facto depositus iure diuino. cap.22.
¶ Quomodo cum papa in heresim lapso parato corrigi agendum est. cap.23.
¶ Opinio q⁹ papa propter incorrigibilitatem in quecunq⁹ notorio crimine scandalizantem ecclesiam,subijcitur concilij potestati.ita q⁹ potest ab eo deponi. cap.24.
¶ Discussio ⁊ determinatio,ad quam legem spectet determinare casus in quibus papa subest iudicio concilij. cap.25.
¶ Quot casus sint diuina lege statuti,vt possit concilium papam deponere. cap.26.
¶ Responsio ad obiectiones factas in cap.24.ad probandū,q⁹ papa ex alio crimine q̄ heresis potest deponi ab ecclia.ca.27.
¶ An in euentu aliquo papa sine culpa sua subsit ecclesie,ita q⁹ possit deponi. cap.28.

¶ Index capitum tractatus apologie de potestate pape ⁊ concilij.

¶ Prologus.
RAtio Intentio ⁊ ordo operis.
¶ Examen fundamenti iuris nature, quo communitas ecclesie supra papam in potestate extollitur. cap.1.
¶ Examen fundamenti iuris diuini, quo etiam communitas ecclesie pape in potestate preferatur ⁊ pro quo ecclesia sumitur, quum dicitur,dic ecclie. cap.2.
¶ Discussio quid significet ly ecclesia, quū dicitur dic ecclie.ca.3.
¶ An dominus immediate dederit potestatem iurisdictionis ecclesie,⁊ quantam authoritatem eidem dederit. cap.4.
¶ Quomodo ecclesia habeat potestatem iurisdictionis,an scilz ratione sue totalitatis an ratione partis. cap.5.
¶ Quomodo intelligi possit,quod ecclesia ratione sue totalitatis potest habere ⁊ habet quandoq⁹ potestatem aliquam iurisdictionis. cap.6.

¶ Index capitum secunde partis Apologie.

REsponsio Ad obiectionem contra illud, q⁹ dominus ecclesie regimē sic ordinauit vt summus pontificem instituerit a quo via ordinaria in reliquum ecclesie potestas deriuaretur:⁊ q⁹ apostolis alijs via preuentionis gratuite potestatem dedit. Cap.1.
¶ Visio ad obiectiones cōtra illud:q⁹ papa est caput vniuersalis ecclesie,⁊ non solum singulorum membrorum. cap.2.
¶ Visio ad obiectiones cōtra illud:q⁹ cōcilium authorizatum a papa,non est maioris authoritatis q̄ ipse papa. cap.3.
¶ Responsio ad obiectiones contra illud,si communitas ecclesie seclusō papa haberet potestatem supra papam ecclesie regimē esset populare. cap.4.
¶ Responsio ad obiectiones contra illud,quod papa est supra communitatem totius ecclesie ex illa autoritate, pasce oues meas,⁊ quod papa est pastor vniuersalis ecclesie ⁊ non solum singularum earum. cap.5.
¶ Responsio ad obiectiones contra illud ex illa autoritate,fiet vnum ouile et vnus pastor:q⁹ papa est pastor illius ouilis,et non econuerso. cap.6.
¶ Visio ad obiectiones contra illud. Non minus papa est pastor ecclesie catholice q̄ quilibet ep̄us ecclesie sue,inferēdo ex hoc superioritatem pape ad ecclesiam. cap.7.
¶ Visio ad obiectiones cōtra illud,papa hz suprēmā potestatem in ecclesia,ergo est supra vniuersalem ecclesiam. cap.8.
¶ Responsio ad obiectiones contra illud,papa est proximus et immediatus vicarius christi.ergo nullam habet in terris potestatem priorem se ⁊c. cap.9.
¶ Responsio ad obiectiones septem contra illud,pape potestas est supra ecclesiam vniuersalem ⁊ concilium generale vt distinguitur contra papam. cap.10.
¶ Responsio ad obiectiones contra illud,q⁹ constan. concilium pro tempore quo fecit decreta de potestate synodi nō erat verum concilium vniuersalis ecclesie,⁊ q⁹ basilien. concilium errauit illud sequendo. cap.11.
¶ Responsio ad obiectiones contra glosam datam ad illa verba augu. quando petrus claues accepit ecclesiam significauit, quod per hoc intelligitur claues officio capitis in petro ⁊ successoribus datas esse. cap.12.
¶ Responsio ad nouem obiectiones contra illud,q⁹ papa nō potest errare errore iudiciali in fide,quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide. cap.13.
¶ Responsio ad obiectiones contra illam rationem quare papa non potest errare in fide:quia.s.esset error vniuersalis ecclesie, quia teneretur sequi diffinitionem pape in fide. cap.14.
¶ Responsio ad obiectiones contra expositionem illius verbi hiero.si autoritas queritur,orbis est maior urbe. cap.15.
¶ Responsio ad obiectionem contra mul. as autoritates ex libro decretorum quibus probatur papam non habere superiorem in terris. cap.16.
¶ Responsio ad septem obiectiones contra illud, q⁹ ecclesie dei seclusō papa non est data potestas pspalis aut superior papali in euangelio matthe.18.⁊ q⁹ in ecclesia huiusmodi non est talis potestas. cap.17.
¶ Responsio ad obiectiones contra illud, q⁹ ex missum esse non sequitur esse subditum. cap.18.
¶ Responsio ad obiectiones contra illud,q⁹ ex.36.qō.2.cap.placuit.iuncto ca.tria habetur q⁹ hiero.autoritas unita sacre scripture preualuit concilio. cap.19.
¶ Responsio ad obiectionē contra hoc q⁹ ex autoritate decretal. de elec.in ca.significasti,dicitur q⁹ concilia a papa habent autoritatem. cap.20.
¶ Responsio ad obiectiones multas contra illud, q⁹ concilium generale legitime congregatum potest errare in diffiniēdo papa absente vel non consentiente. cap.21.
¶ Responsio ad plures obiectiones contra illud:q⁹ potestas applicatiua papatus ad personaz,seu potestas electiua pape, est regulariter et principaliter in papa,⁊ nonnisi in casu in cōcilio. cap.22.
¶ Responsio ad obiectiones contra illud:q⁹ in ecclesia est potestas autoritatiua super conjunctionem petri ⁊ papatus,nō autem super papam. cap.23.
¶ Responsio ad obiectiones contra illud:q⁹ papa posset committere potestatem depositiuam pape heretici collegio cardinalium. cap.24.
¶ Responsio ad obiectiones contra rationem datam quare propter infidelitate sola potest papa deponi:quia.s.sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse pape. cap.25.
¶ Responsio ad obiectiones contra illud: q⁹ ex sacra scriptura solus casus heresis excipitur ab impunibilitate pape respectu ecclesie. cap.26.
¶ Responsio ad obiectiones contra hoc: q⁹ in solo casu heresis papa subijcitur ecclesie,ita q⁹ possit deponi. cap.27.
¶ Responsio ad obiectiones contra illud:q⁹ propter scandalum non est prescindendum caput iuxta domini sententiam matthe.18. cap.28.
¶ Responsio ad obiectiones contra illud:q⁹ deus optime prouidit ecclesie,disponens q⁹ oationis remedio contra malum papam vteretur.non autem depositionis potestate. cap.29.

¶ Index capitum tractatus de principatu Rom.pont.

¶ Quid,quomodo,⁊ quo ordine tractandum est. cap.1.
¶ Petri persone ⁊ non dono reuelationis aut beatitudinis promisse sunt claues. cap.2.
¶ Persone petri in se ⁊ non solum in persona ecclesie promissas esse claues. cap.3.
¶ Verba christi,tibi petro dabo non in persona omnium apostolorum dicta esse. cap.4.
¶ Apostolis alijs non esse alias collatum quod petro. cap.5.
¶ Solum petrum accepisse claues, consonat ei quod est ecclesiam accepisse claues. cap.6.
¶ Promissum esse petro totius ecclesie pontificatum in antedictis promissionibus. cap.7.
¶ Persone petri quamuis charitate qualificate dictum esse,pasce oues meas. cap.8.
¶ Soli Petro ita q⁹ non alijs apostolis,dictum est pasce oues meas. cap.9.
¶ Petro soli vniuersam committi ecclesiam per hec verba christi,pasce oues meas. cap.10.
¶ Petro per hec verba,pasce oues meas,commissum a christo pontificatum totius ecclesie. cap.11.
¶ Petrum habere ex christi institutione successorem in pontificatu ecclesie catholice. ca.12.
¶ Romanum pontificem succedere petro in pontificatu totius ecclesie. cap.13.
¶ Authoritates sanctorum antiquorum ⁊ conciliorum,affirmantes ro.pontificis successoris petri pontificatum super totam ecclesiam a christo institutum a petro. cap.14.

Finis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Thome de vio Caietani: Cardinalis sancti Xisti

questiones de sacramentis: commentarios eius in tertiam partem diui thome aquinatis complentes: consilio in hunc locum translate quum conficiendus esset ex omnibus opusculis autoris liber a tertia parte seiunctus.

¶ Prologus.

Attentio mea in subsequentibus que ab authore tractāda erant ad pfectionez operis est non aggredi ordinē p questiones z articulos sigillatim decidendo, quasi complere vellem tertiam partē (imparem esse me tāto negocio recognosco et fateor) sed dubia aliqua vtilia necnō discussione digna tractare, z iuxta ingenij vires diuina aspirāte gratia determinare. Seruabocz ordinem sacramentorum suprapositum. ¶ De partibus igitur penitentie in speciali tractando primum occurrit de prima parte penitentie dubium circa quidditatem eius: que ex differētia inter attritionem z contritionem facilius cognoscetur.

Questium. 1.

¶ An attritio possit fieri contritio.

Queritur primo, an attritio possit fieri cōtritio. Videtur enim q̄ non. Tum quia contritio z attritio differunt penes principia: qm̄ contritio est a charitate, attritio autem est a voluntate sine charitate. ℣ Tum quia imperfectio attritionis est de ratione eius: ac per hoc remota imperfectione non remanet attritionis actus, qui possit perfici per charitatem.

Ad euidentiam huius tria facieda sunt, primo dicetur quid nominis. Secundo manifestabitur quotuplex est tam attritio q̄m contritio, tertio respondebitur questo.

¶ Quo ad primū, attritio sonat imperfectam displicentiā peccati: contritio aūt sonat displicentiā perfectam peccati. Et est sermo de peccato mortali. Notanter aūt dico displicentiā, z nō dico dolorem seu tristitiam: qm̄ contritio propie significat displicentiam q̄ est causa tristitie seu doloris, quāuis frequenti vsu dicat q̄ contritio est dolor, significando causam ab effectu. ℣ Quanta autem differentia sit inter displicentiā z tristitiam q̄ est in voluntate, manifestat status celestis patrie: in qua sanctus displicebunt peccata olim abeis commissa, nullā tamen tristitiam de eis habebunt. Ex hoc enim q̄ in prima erit displicentia, z non erit tristitia, manifeste patet q̄ tristitia ipsa que est in voluntate, non est essentialiter displicentia: sed ad displicentiam sequitur tristitia in ijs qui sunt tristitie capaces. Et hanc doctrinam habes superius ab authore in. q. 84. ar. 4. Hec de primo.

¶ Quo ad secundum, q̄ imperfectum dicit negationez perfecti, z negatio per affirmationem oppositā cognoscitur: ideo inchoandum est a contritione, que est displicentia perfecta. Ex tribus siquidem constat huiusmodi perfectā displicentiā: primum est ipsa displicentia peccati, secundum est propositum decetero non peccandi moraliter, tertium est q̄ sit charitate informata. ℣ Et si quidem primum defecerit totaliter, nec attritio nec contritio est: qm̄ displicentia communis est vtriusq̄. Si vero defecerit p̄mū quid (puta q̄ adest peccati displicentia modica seu leuis) tunc attritio esse potest, verum vsq̄ ad quem terminum quantitas displicentie limites habeat, ita q̄ ibi sint confines attritio et contritio, in tertia conditione declarabitur. Si vero secunda defecerit condītio (scilicet propositū de cetero non peccandi moraliter) tripliciter hoc contingere potest. Vel per positionem contrarij propositi in actu: puta q̄ actualiter intendit peccare mortaliter, z tunc nō habet locum attritio. Vel per positionem contrarij habitualiter tantum: puta q̄ non intendit actualiter committere peccatuz mortale, nec intendit mutare statum suum quo detinetur in peccato mortali: vt patet in vsurarijs, concubinarijs, z aliis similibus: qui confitentur peccata sua, displicetq̄z eis peccasse, habentq̄z velleitatē relinquendi peccatū non tū deserunt concubinatū aut restituūt vsuras &c. Et hec displicentia cum huiusmodi velleitate attritio dici potest. Vel per negationem propositi explicitum: puta q̄ penitens est sic dispositus q̄ displicent ei peccata preterita, z non intendit peccatuz mortale aliquod committere, z intendit tanē in quodam confuso cauere a peccatis, ita q̄ duo prima scilicet affirmatio displicentie z negatio intentionis peccandi habentur explicite: tertiuz aūt scilicet affirmatio propositi decetero non peccandi moraliter, nō nisi in confuso habet: pro quanto in voluntate non peccandi confunditur z tps proxime futurum z totum tps vite sue: ad q̄s non explicite extendit se hoc debile propositum de quo est sermo. Et talis displicētia forte est valde cōmunis: vnde q̄ communiter vocatur attritio. ℣ Circa defectū vero tertie conditionis aduertendum est, q̄ in cōditione illa claudunt duo, quoū vnum est in potestate nra, z de eo certi esse possumus, alterū est ex diuina gra, et nobis incertū. Horum primum est diligere deuz super oia, secundum est, q̄ huiusmodi diligere sit informatum charitate diffusa a spiritu sancto in cordibus filiorum dei. Et siquidem defecerit primū (scilicet dilectio dei sup omnia) attritio, nō contritio est: si vero primum affuerit, cōtritio vocat. ℣ Esse aūt hanc dilectionē in potestate nostra, ex eo patet: q̄ sicut in potestate nostra est cōtinere nos bis pro vltimo fine delectationē veneream aut vltra aut regnum, ita in potestate nostra est habere deū etiam vt beatitudo est sanctorum. pro vltimo fine: ita q̄ intendamus z deliberemus preferre ipsum in voluntate nostra omnibus que desiderari haberi vt possunt. ℣ Quod etiam huiusmodi dilectio exigatur ad contritionem z distinguat ab attritione, ex eo patet, q̄ sine huiusmodi dilectione non potest esse informatio charitatis: subsistentiam enim huiusmodi dilectio acquisita charitatis formationi, z tūc tam sapientes q̄m boni fideles tam seipsos q̄m alios habent pro contritis. quia hec dilectio testimonium perhibet. ℣ Q̄z demum huiusmodi tam dilectio q̄m contritio possit esse sine charitate, ex eo patet, q̄ multi sciunt se habere hanc dilectionem, et ne sciunt se esse in charitate. Si enim huiusmodi tam contritio q̄m dilectio non posset esse informis manifeste sequeretur q̄ scire possemus euidenter nos esse in dei gratia: quia euidenter certi sumus de nobis ipsis q̄ habemus hanc voluntatem deliberatam preferendi omnibus deum &c. Et hec est dilectio simulis charitati infuse: intantum q̄ propter similitudinem actuum censet diuus tho. non discerni a nobis an dilectio nostra qua deum diligimus et proximum, sit ex infusa gratia vel non. Et ab hoc amore prouenire potest quod apostolus ait. Si distribuero facultates meas in cibum pauperum, z si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero &c. ℣ Et hinc habere potes terminos q̄titatis tam displicentie peccati quam propositi non peccandi: quantificatur enim vtrumq̄z horum ex quantitate amoris dei, ita q̄ sicut amor dei est super omnia amabilia, ita propositum vitandi peccati debet esse super omnia euitabilia, et similiter displicentia peccati super omnia odibilia. Sic per hoc displicentia peccati modica que non peruenit ad displicentiam contritionis, est illa qua minus odio habemus peccatum q̄m aliquod aliud damnum, et similiter propositum illud est debile ac deficiens a proposito contritionis, quo plus proponimus cauere ab aliquo alio malo quam a peccato mortali. Si postremo deficiat charitas stantibus reliquis conditionibus, contritio vt dictum est, vocatur: quamuis appelletur attritio ab illis qui sine charitate contritionem non nouerunt. ¶ Ex quibus omnibus colligere possumus duplicem esse attritionem z duplicem contritionem. Prima attritio est displicentia peccati cum velleitate non peccandi, in statu tamen peccati, et hec est attritio meretricum, vsurariorum et aliorum huiusmodi, et hec vocatur attritio imperfecta. Secunda attritio est displicentia peccati cum non voluntatem. Secunda attritio est displicentia peccati cum non voluntate peccandi z cū voluntate nō peccandi in confuso, z hec est attritio penitentium: qui sic in confuso tam totum tempus futurū q̄m comparationem

q̄m comparationē peccati ad alia odibilia, q̄m etiā cōparationē dei ad alia amabilia in voluntate sua habent, et hec vocatur attritio imperfectorum. ℣ Prima vero contritio est acquisita displicentia peccati supra omne odibile, cum proposito vitandi peccatum supra omne vitabile, ex amore dei supra omne amabile, z hec vocatur contritio informis. Secunda autem contritio est hec eadem displicētia cum dicto tam proposito q̄m amore, charitate informata, z hec vocatur contritio formata. Hec de secundo. ¶ Quo ad tertium, prenotandum est, q̄ aliud est querere an de attrito fiat contritus, z an attritio fiat cōtritio. Prima enim questio clara est: qm̄ constat multos peccatores paulatim ad penitentiam conuerti, et ex imperfecta displicentia ac ex impfecto proposito imperfectoq̄z dei amore ad perfectionem contritionis deducit: ita vt vere contritionem charitate informatam assequantur. Secunda autem questio (de qua est sermo) non est vsquequaq̄z clara: quoniam permanentia actuum interiorum in identitate numerali satis occulta videtur. ℣ Veruntamen dicendum est, q̄ attritio impenitentium non potest fieri contritio. Quod probatur non solū ex eo q̄ velleitas non est idem actus cum voluntate deliberata: z similiter displicentia propotionalis velleitatim non est idem actus cum displicentia proportionali voluntati deliberate, sed precipue ex eo q̄ actus vnius speciei non transit in actum alterius speciei: displicentia autem summi odibilis que est contritio, z displicentia odibilia non summi que est attritio, differunt specie: quia summum odibile ex suo genere specie differt ab odibili non summo, et hoc tam in genere mali q̄m in genere odibilis. Et hec intellige formaliter, i. quia attritio est displicentia peccati sub ratione non summe odibilis, contritio autem sub ratione summe odibilis. Qui enim offensa dei est summe odibilis, illi deus est summe amabilis: et a quo deus non summe amatur, illi offensa dei non est summe, odibilis. ℣ Attritio quoq̄z imperfectorum non fit contritio eadem ratione, qua cognitio confusa non fit cognitio distincta: sed sicut cognitio confusa approximat intellectum ad cognitionem distinctam: ita displicentia cōfusa que attritio dicitur ducit z approximat voluntatem ad displicentiam distinctam que est contritio.

¶ De acquisita autem contritione que contritio informis dicitur, dicendum est q̄ potest fieri contritio formata quoniam potest cōtinuari idem numero actus acquisite contritionis vsq̄ ad charitatis infusionem inclusiue, z sic charitate informari. Et quia huiusmodi contritio anteqūm informetur charitate, vocatur etiā quādoq̄z attritio, ideo hoc tertio modo sumpta attritio potest fieri cōtritio. Et hoc tam habere potes a diuo tho. superius in. q. 89. vbi dicit, q̄ contritio est vltima dispositio ad charitatem. ¶ Sed occurrit hic non dissimulandum dubium, per quid seu quomodo huiusmodi attritio seu contritio acquisita sit vltima dispositio ad gratiam. Est enim quandoq̄z non vltima dispositio: vt patet ex eo q̄ potest esse informis. Si enim semper esset vltima dispositio, quum deus tam in naturalibus q̄m in gratuitis det semper vltimo dispositis formam pro qua sunt vltimo disposita, sequeretur q̄ homo habens huiusmodi contritionem acquisitam, certus esset se esse in gratia dei. Quandoq̄z autem est vltima dispositio: vt diuus tho. dixit, z ratio approbat: quia gratia perficit naturam: ac per hoc rationabile est, vt a nobis acquisita displicentia peccati supremo, perficiatur quandoq̄z gratuita charitate. ℣ Si dicatur, q̄ huiusmodi transitus fit per motum intentionis: ita q̄ acquisita huiusmodi perfecta displicentia peccati, si est remissa est attritio, et non habet rationem vltime dispositionis ad charitatem, si autem intenditur z crescit, est contritio z vltima dispositio ad charitatē: vt sic verificetur quasi commune dictum, q̄ cōtritio z attritio differunt fm magis z minus. Contra. Nam loquendo de attritione impenitentium q̄m imperfectorum, constat q̄ differt a contritione non penes obiectum materiale: quia vtriusq̄z materia est peccatum mortale, sed penes obiectum formale: quia contritio attingit mortale peccatum sub ratione summi odibilis: attritio autem tam impenitentium q̄m imperfectorum attingit mortale peccatum non sub ratione formali summi odibilis. Et propterea neutra differt a contritione penes magis z minus, tum quia differentia fm magis z minus, non est differentia formalis, tum quia quāumcunq̄z creseret displicentia mortalis peccati extra formalem rationem summi odibilis, nunq̄m esset contritio. Tertio vero modo sumpta attritio, nec penes materiam nec penes rationem formalem obiecti differt a contritione acquisita: quia sunt respectu eiusdem mortalis peccati, z sub ratione summi odibilis. ℣ Et quō nec differant penes magis z minus ex eo patet, q̄ minimus gradus huiusmodi displicentie sufficit ad charitatē operientē multitudinem peccatorum. Quod ecclesie testimonio comprobat: credimus enim omnes tā nosmetipsos q̄ alios esse in charitate quū ad huiusmodi displicentiam quātumcunq̄z remissam peruenimus. Unde nec est verum contritionem z attritionem differre fm magis z minus in eadem specie, licet sit verum fm magis et minus in diuersis speciebus: sicut album habet magis de luce q̄m viride. Hec allata responsio satisfacit questo. ℣ Aliter ergo dicendū mihi videtur, q̄ gratuita dei motio est que huiusmodi acquisitā cōtritionem efficit vltimam dispositionem ad gratiam seu charitatem: ita q̄ ex hoc ipso q̄ deus non per aliquod superadditum donum habituale, sed per gratuitam directionem qua dignatur vti nostra acquisita contritione vt dispositione vltima ad suum proprium opus, quod est charitas que infunditur, transfertur nostra cōtritio in esse vltimam dispositionem pro gratia habituali: iuxta illud hiere. ad deum, postq̄m conuertisti me, penitentiam egi. Hec de tertio.

Ad argumenta in oppositum, pro quanto contra attritionem tertio modo dictam militant, respondendo dicitur: q̄ quicquid sit diuersitate penes principia in esse nature, diuersitas tamen principiorum in genere meritis seu meriti non infert vnum eundemq̄z actum non posse esse z fine tali principio z cum tali principio: vnus namq̄z idez actus exterior q̄ a principio non fuit bonus moraliter, potest esse bonus moraliter in prosequutione. Et similiter in proposito cōtritio acquisita que a principio nō est meritoria, potest in sui prosequutione fieri meritoria, superueniente charitate: nec oportet reinchoare actū quoad substantiam actus, sed sufficit q̄ inchoetur actus quo ad esse meritorium. Quum enim dicitur actum meritorium inchoari a charitate, est sermo formalis: hoc est non de actu simpliciter, sed inquantum est meritorius: z propterea stat actum esse simpliciter inchoatum sine merito z charitate, z eundem continuari cum merito, z inchoari a charitate fm esse meritorium. ¶ Ad secundum dicitur, q̄ licet imperfectio attritionis tam impenitentium q̄m imperfectorum sit de illius ratione, quia penes defectum obiecti formalis attenditur: imperfectio tamen contritionis acquisite que attritio tertio modo vocatur, non est de ratione illius: qm̄ penes solam negationem potentis superuenire diuini doni attenditur: non enim informitas huiusmodi contritionis seu attritionis est magis de ratione ipsius q̄m informitas fidei sit de ratiōe fidei. Et propterea sicut actus fidei informis potest in sui persequutione formari charitate, ita actus acquisite contritionis potest superueniente charitate imperfectionem sue informitatis deserere, z formatus continuari.

¶ An exigatur ad contritionem, q̄ sit singulorum peccatorum mortalium.

Questium. 2.

Secundo queritur de materia cōtritionis, an exigat ad contritionem q̄ sit singulorum peccatorum mortalium. Videtur enim q̄ sic. ℣ Tum quia contritio debet adequare confessionem: confessio autem comprehendit omnia mortalia: vt patet in ca. omnis vtriusq̄z sexus: ergo. ℣ Tum quia hec est differentia inter penitentiam mortalium z penitentiam venialium: q̄ ad remissionem venialium sufficit virtualis displicentia, ad remissionem autem mortalium exigitur vt homo actualiter peccatum mortale commissum detestetur. ℣ Et confirmatur hoc auctoritate diui tho. superius in calce corporis primi ar. q. 87. dicentis q̄ displicentia virtualis non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

Ad huius euidentiam sciendum est, questionem hanc posse intelligi tripliciter. Primo an exigatur q̄ singulis fm numerum peccatis mortalibus respondeant totidem contritiones. Et sic intellecta questio, facile soluitur negative: quoniam nec quo ad actus displicentie, nec quo ad actum confessionis, nec quo ad actum satisfactionis oportet multiplicari actus penitentie iuxta multitudinem actuum peccatorum: vnicus siquidem satisfactionis actus potest satisfacere pro multis mortalibus commissis. Et similiter vnica enunciatione potest quis simul confiteri mille mortalia: dicendo peccaui millies. Et similiter vnica displicentia potest respondere mille peccatis, non minus q̄m confessio z satisfactio. Tum q̄ ridiculum est ita velle adequare numerum contritionum numero peccatorum, tanq̄m in multitudine actuum z non in perfectione potius actus consistat virtus: quasi non posset vna perfecta displicentia equiualere decem millibus imperfectis, quum tamē etiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

insensibilibus videamus, quod vnum numisma aureū equiualet mille ereis. ℣ Secundo vero modo pōt questio intelligi. an singula peccata mortalia in seipsis seu formaliter attingi debeant a cōtritione: ita q̄ non sufficiat homini displicere sibi in generali quecūq; commisit contra deum, sed exigatur vt displiceant sibi in speciali peccata a se patrata: puta decem adulteria, centū furta, mille blasphemie ꝛc. z hoc quo ad peccata quorum memoria subest. ¶ Et sic intellecta questio, dupliciter examinanda est. Primo de contritione relata ad sacramentum penitentie, deinde de contritione absolute. Multum enim refert sic vel sic loqui: quoniam contritio relata ad sacramentum penitentie, sub euangelica lege incepit: contritio autem absolute, post ade peccatum z ante scriptam legē z sub lege moysi, omnibus peccatoribus necessaria fuit. Si igitur contritio relata ad sacramentum penitētie, exigat quod terminetur ad singula mortalia formaliter seu in seipsis, oportet q̄ hoc habeat vel ex satisfactione, vel ex confessione, vel ex seipsa, vel ex absolutione sacerdotali: plura enim in sacramento penitentie non inueniuntur. Sed non conuenire sibi ex satisfactione, patet ex hoc quod vna satisfactio virtualiter potest adequa. z multa mortalia. ℣ Quod necetiam ex confessione, ex eo patet, quod ratio quare confessio exigit singula mortalia pro materia est quia confessio fit humano iudici, qui non potest iudicare nisi de cognitis: incognita autem sibi vt iudici remanerent quecunq; non essent a penitente in seipsis explicata. Que ratio non habet locum in contritione que deo offert cor: qui non pensat quantum aut quot. sed ex quāto offertur. Unde de magdalena legitur: dimissa sunt ei peccata multa: quoniam dilexit multum: z non dixit quoniam displicuerunt ei multa. ℣ Quod etiam hoc non proueniat, ex absolutione, manifestat vnica absolutio: que simul fit absq; explicatione singulorum. ℣ Quod demum contritio non habeat hoc ex seipsa, ex eo patet: quod communis doctrina tenet sufficere post singulorum peccatorum mortalium attritiones, vnam contritionem in generali. Ex hoc enim dicto manifeste habetur, quod licet aggregatum ex contritione z attritione seu attritionibus terminetur ad singula mortalia in seipsis ipsa tamen contritio nō terminatur ad singula mortalia in seipsis seu formaliter, sed tantum virtualiter.

¶ Et si dicatur, quod contritio sequens tot attritiones operatur in vi illarum, ac per hoc terminatur ad obiecta illarum formaliter manifeste patet nihil valere illationem hanc, sed destruere commune dictum: quoniam hinc non sequitur contritionem terminari formaliter ad obiecta attritionum, sed virtualiter tantum: sicut non formaliter sed virtualiter claudit in se attritiones. Et falsum esset, quod contritio sequens esset vna contritio generalis. ℣ Ex quibus omnibus apparet, quod propie loquendo contritio relata ad sacramentum penitentie, non exigit quod terminetur formaliter ad singula mortalia: sed sufficit quod terminetur ad ea virtualiter. Si autem spectemus ad contritionem simpliciter z absolute, dicendum est quod non exigit terminari formaliter ad singula mortalia peccata: sed exigit virtualiter attingere singula mortalia etiam oblita z incognita. Dico autem virtualiter attingere singula: quia per hoc simpliciter z absolute differt contritio remittens peccata venialia, a contritione remittente peccata mortalia. Ad remissionem siquidem peccatorum mortalium, exigitur quod contritionis displicentia sit adeo perfecta extensiue, quod formaliter aut virtualiter attingat omnia z singula mortalia quorum penitens est reus. z hoc manifestatur ex eo, quod impium est dimidiam a deo sperare veniam mortalium peccatorum. Ad remissionem autem venialium non exigitur hec extensiua perfectio: potest siquidem vnum peccatum veniale dimitti sine alio. z illa tantum venialia remittuntur ad que displicentia virtualis se extendit. Probatur ergo declarata conclusio, ex eo quod contritio generalis virtualiter se extendens ad omnia mortalia, sufficit ad remissionem eorum concurrente charitate ꝛc. Probatur hoc: quia in instanti fit iustificatio impij, z conuerti potest peccator ad deum: scriptum est enim: in qua cunq; hora ingemuerit peccator ꝛc. ℣ Et si forte obiciatur contra hoc, dicendo quod huiusmodi momentanea ac generalis contritio fert secum propositum specialis contritionis de singulis mortalibus in seipsis, sicut baptismus flaminis fert secum propositum baptismi fluminis: z ideo contritio illa generalis vtpote imperfecta concurrit ad remissionem peccati vt tendens ad contritionem specialem que est perfecta. Aduertat hec obiciens, quod volutarie apponitur iste ordo contritionis perfecte virtualiter ad contritionem perfectam formaliter. tum quia nec ex sacra scriptura nec ex sacris doctoribus traditus: communi sententie superius recitate aduersatur: nam si contritio perfecta virtualiter, remittit peccata vt tendens in contritionem perfectā formaliter, sequeretur quod post omnes attritiones in speciali, sequuta vna contritio generali perfecta virtualiter, non sufficeret ad salutem: quoniam exigeretur quod post generalem contritionem perfectam virtualiter, sequeretur contritio specialis perfecta formaliter. Si enim perfecta virtualiter, fert secum propositum perfecte formaliter, oporteret post illam hanc exequi, cuius contrarium pro certo habemus. ℣ Et bene nota, quod aliud est dicere contritionem generalem perfectam virtualiter, coerigere ante vel post detestationes speciales peccatorum mortalium in seipsis. z aliud est dicere cōtritionem generalem perfectam virtualiter, coerigere ante vel post contritiones speciales peccatorum in seipsis. Nos enim hoc secundum dicimus esse falsum tam nunc q̄ omnibus preteritis temporibus: primum autem sacri doctores tradunt. Et verum procul dubio est tempore euangelice legis: in quo contritio fert secum propositum confessionis sacramentalis ratione cuius exiguntur speciales detestationes peccatorum: siue vt precedentes contritionem generalem virtualiter perfectam, vt contingit illis qui suscipiendo actualiter sacramentum penitentie fiunt de attritis contriti) siue vt consequentes sepedictam contritionem: vt contingit illis qui ex toto corde statim conuertuntur ad deum, habentes virtualiter saltem propositum confitendi suo tempore peccata sua. Utrum autem hoc sacrorum doctorum dictum, verum etiam sit de contritione simpliciter z absolute, ex dictis apparere potest quod non. Nulla siquidem apparet ratio cogēs ad huiusmodi detestationes speciales excluso sacramento penitentie: nam z voluntas potest perfecte mutari z exercitari in necessarijs virtutū actibus: z pro peccatis potest perfecte satisfieri absq; huiusmodi specialibus detestationibus. vt patet ponendo peccatorem penitentem qui totum se diuine dilectioni, eleemosynis, ieiunijsq; daret: hic enim paucis tempore perfecte satisfaceret pro peccatis absq; tot detestationibus. ℣ Et hinc patet quid dicendum sit ad questionem tertio modo intellectam: scilicet an contritio exigat quod terminetur ad omnia z singula peccata mortalia, non curando de modo terminandi. Ex dictis siquidem patet respondendum esse affirmative: quoniam non curando de modo, hoc est an formaliter vel virtualiter, certum est oportere sub contritione comprehendi omnia mortalia peccata commissa, siue sint sibi cognita siue incognita: quoniam (vt dictum est) impium est a deo dimidiam sperare veniam.

Ad primum Ergo in oppositum dicitur, quod prudentissime loquendo contritio respondet absolutioni. et detestationes respondent confessioni: et postea detestationes sunt equales numero actibus confessionis. et sepe sunt simul tempore: quando scilicet penitens simul recordatur peccati et confitetur illud. Unde contritio secundum annexas detestationes, adequat confessionem quo ad modum attingendi peccata, scilicet in speciali: et non conuenit hoc contritioni secundum se. ¶ Ad secundum dicitur, quod assumptum verum est de penitentia seu contritione relata ad sacramentum penitentie: et similiter intelligenda sunt verba dicti tho. ℣ Potest quoq; et aliter dici iuxta differentiam vtimo explicatam inter perfectionem displicentie requisitam ad remissionem mortalium et requisitam ad remissionem venialium: q̄ remissio mortalium exigit generalem contritionem perfectam virtualiter, sic quod actualiter homo huiusmodi displicentiam perfectam extensiue ad omnia z singula mortalia habeat: remissio autem venialium non requirit huiusmodi extensiue perfectam displicentiam. Sed cum hoc quod aliquis in solis venialibus constitutus non habuerit generalem displicentiam de omnibus suis venialibus sat quod ex aliquo fervore charitatis, in quo si occurrerent, displicerent contrarietatis venialia, consequatur remissionem venialium illorum que displicerent: quod non sufficere dicitur ad remissionem peccati mortalis, nisi obliti: quia (vt dictū est) oportet actualiter habere illam contritionem generalem perfectā virtualiter, ad remissionem mortalium.

¶ An peccator teneatur ad contritionem, quādo recordatur peccatorum suorum. Questium tertium.

Tertio Queritur circa tempus contritionis an peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum suorū. Et quia questionem hanc discussimus in quolibetis nostris, ideo quere ibi. sat sit hic scire partem negatiuam esse veram.

¶ An contritio remittat non solum culpam, sed penam debitam peccato. Questium quartum.

Quarto Queritur circa effectum cōtritionis, an contritio remittat non solum culpam, sed penam debitam peccato. ¶ Videtur enim q̄ nō. Tum quia ad remissionem pene ordinatur tertia pars penitentie, scilicet satisfactio: non ergo ad illam ordinatur contritio, nisi quatenus forte habet satisfactionem annexam. ¶ Tum quia contritio sufficiens ordinatur per se ad remissionem culpe: nec apparet vnde habeat q̄ penam sensus remittat.

Ad huius Euidētiam sciendum est, duplicem esse modum dicendi de hac re: quamuis omnium sententia in idem tandem cōcurrat. Primus est, q̄ alia est pena que debet incontrito, et alia est que debetur contrito: nam incontrito debetur pena infernalis icontrito autem pena temporalis. Et propterea quum contritio tollat penam inferni (nunq; enim cōtritus perseuerans, ad penam infernalem ibit) dici potest, q̄ contritio tollit totam penam peccato mortali debitam. ℣ Alter vero dicendi modus est, q̄ contritio non tollit totam penam. sed cōmutat penam eternam in qualemcunq; incontritus reus erat eterne pene. contritus autem reus est pene temporalis. ¶ Sed vter q̄ dicendi modus deficit. Primus quidem tripliciter, scilicet et dicendo penam deberi contrito, nam non nisi per accidens hoc verificat: contritio enim vt sic, non ponit reatum pene: alioquin cuilibet cōtrito deberetur pena. Et dicendo alietatem pene debite contrito z incontrito: nā vt patebit, non alia pena est que vtriq;, siqua contrito alicui debetur. Et inferendo q̄ dici potest totam penā incontrito priuus debitam per cōtritionem remitti: nam vt patebit, pars quedam pene sibi priuus debite communiter remanet (scilicet pena sensus) absq; eternitate tamen. ℣ Secūdus autem modus deficit ponendo commutationem: nam idem est quod deus interius operatur in penitente, z quod dei minister sacramentum ad hibēdo significat: exterior enim sacramentalis actus significat interiorem dei operationem. Sed sacramentalis actio in sacramento penitentie non significat commutationem, sed absolutionem: ergo interior dei operatio que in contritione interuenit, nō est commutatio sed absolutio. ℣ Ad cuius plenioren intelligentiam aduertendum est, in pena infernali inueniri tria: penam damni, penaz sensus, z eternitatem pene: iuxta tria que sunt in peccato mortali. Per peccatum siquidem mortale, fit auersio ab incommutabili bono, cui respondet pena damni separans animam a deo, z fit conuersio ad commutabile bonum, cui respondet pena sensus z conuertitur inimicus dei, cui respondet eternitas pene: inimicus esti est hostiliter exterminandus, est eternaliter puniendus. Quū autem peccator conteritur, quia charitate deo coniungitur, tollit contritio penam damni que separationem a deo ponebat. et quia per eandem charitatem amicus dei constituitur, tollit contritio eternitatem pene: amicus enim non est eternaliter puniendus. Et si nihil aliud efficit contritio, remanet contritus obligatus ad penam sensus ad quam prius tenebatur: sed non eternaliter sicut ibidem, sicut prius tenebatur. Et sic licet contritus perseuerans quoq; ad infernum iret, passurus totam penam inferni: nihil tamen prohibet obligatum eum remanere ad partem illius pene que in inferno sustinenda ab ipso erat: scilicet ad penam sensus. ℣ Ubi vides, q̄ non est alia pena que debetur alicui contrito, ab illa que sibimet incontrito debebatur: sed est illamet pena sensus perfecta, z hoc contra primum modum dicendi. Nec intervenit cōmutatio pene eterne in temporalem: sed expoliatio pene ab eterni rate, z hoc contra secundum modum dicendi. ¶ Ut autem restās dubitatio (an scilicet contritio remittat penam sensus) soluatur, sciendum est, q̄ hic certa sunt duo. primum est, q̄ quanto contritio est maior, tanto plus tollit de pena sensus peccato debita. secūdum est, q̄ tanta potest esse contritio q̄ tolleret totam penam sensus. Ambiguum vero est, an quantulacunq; contritio charitate informata (de tali em est sermo) tollat aliquid de illa pena sensus: multi. erum videntur dicere hoc dubitare, mihi autē apparet, q̄ pars affirmatiua est vera propter duas rationes: quarum quelibet vere sufficiens est. Potest enim contritio ex duplici capite tollere in toto vel in parte penam sensus. Primo ex penalitate sibi annexa. displicentia enim commissi criminis non fert secum necessitatem penalitatem: quum sit in patria, vbi nulla est penalitas: sed in subiecto susceptiuo doloris seu pene, fert secum naturaliter displicentia penalitatem quandam: dolemus enim communiter de nocuis que nobis displicent. Et quoniam huiusmodi penam pare, contritioni conuenit et seclusa relatione ad sacramentum penitentie: ideo em hoc caput dicendum est, q̄ contritio quelibet simpliciter z absolute ex annexa penalitate tollit aliquid pene sensus: habet enim satisfactoriam vim pena voluntarie assumpta simpliciter. ℣ Secundo ex merito passionis christi: est enim passionis christi meritum remissiuum suis membris pene, p peccatis debite. plus z minus prout illis coniungitur. Quod primo apparet in baptismo: vbi quia passio christi totaliter cōmunicatur baptizato quasi ipse baptizatus passus esset, tota pena tollitur. Apparet deinde z in sacramento penitentie actualiter suscepto: dum ex vi sacramenti communicatur meritum passionis christi ad remissionem aliquante saltem pene sensus. Et quia coniunctio ad meritum passionis christi conuenit contritioni non simpliciter z absolute, sed relate ad sacramentum penitentie: ex hoc q̄ contritio fert secum votum sacramenti penitentie, coniungit merito passionis christi per sacramenta nobis communicato. ℣ Et fm hoc caput dicendum est, q̄ quecunq; nostra contritio tollit aliquid pene sensus ex merito passionis christi, nam rationabile est, q̄ plus pene tollat charitas extensa ad sacramentum cū q̄ non extensa ad illud: sed charitas non extensa ad sacramentum (qualis erat antiquoum penitentium charitas) tollebat ex vi quidem charitatis z penam damni z eterni. atem pene, ex annexa autē penalitate tollebat in toto vel in parte penam sensus: ergo charitas penitentium in noua lege, que est charitas extensa ad sacramentum penitentie, plus pene tollit. Minor huius rationis propositio clara est. Maior autem facile suadetur, ex eo q̄ penitentie sacramentum actualiter exhibitum, est procul dubio remissiuum pene sensus in toto vel in parte: ex hoc enim consequens est, vt idem ipsum sacramentum in voto charitatis existens apud contritum, aliquid huiusmodi pene remittat. Simile enim quid perspicimus in baptismo: q̄ scilicet id quod operatur baptismus exhibitus, operatur etiam in voto charitatis habitus non ita copiose. ℣ Nec excludit maioris huius veritas: si dicatur q̄ charitas extensa ad sacramentum, habet ex extensione ad sacramentum q̄ tollat illamet que tollebat charitas antiquoum penitentium absolute. Nam hoc nō est charitatem extensam ad sacramentum efficere plus, sed est efficere pluribus rationibus vnum z idem, extense siquidem charitas ad sacramentum, dupliciter ratione tollit penam damni z eternitatē pene: scilicet ex vi charitatis z ex vi sacramenti in voto. Sed hec veritas non excludit quin verum quoq; esse debeat q̄ huiusmodi extensa charitas plus efficiat, plus pene tollat: quia hoc ad vim sacramenti spectat. ℣ Ex quibus omnibus patet dicendum esse ad questum, q̄ contritio ratione charitatis qua formatur, non solum tollit culpam. sed z penam damni z eternitatem pene: ratione vero annexe penalitatis tollit aliquid pene sensus: z ratione sacramenti in voto, tollit rursus aliquid pene sensus. Et tam vehementer inquit diuus tho. in. 27. ca. 4. contra gen. potest esse huiusmodi connectio contriti ad meritum passionis christi, q̄ tolleret totam penam sensus.

Ad primum Ergo argumentum in oppositum, dicitur q̄ satisfactio distincta est a contritione fm ea que communiter in humano genere inueniuntur: communiter enim contriti non tam vehementer iunguntur passioni christi, vt non sit opus satisfactione ad arbitrium sacerdotis. Tradicitur enim tam doctrina q̄ lex moralis fm ea que vt in pluribus contingunt. ¶ Ad secundum dicitur q̄ tam ex dictis apparent duo capita vnde quantulacunq; contritio tollat aliquid pene sensus, inter que capita coniunctio ad meritum christi precipue perspici debet: quoniam illud est de ratione contritionis, annexus autem dolor. quasi vicem satisfactionis tenere videtur.

¶ An omnes teneantur ad confessionem. Questium. I.

De confessione Que secunda est pars penitentie, Queritur primo circa eius necessitatem, an oēs teneantur ad confessionem. Et est ratio dubitandi: quia nonnulli sunt viuentes absq; peccato mortali: z propterea in dubium vertitur an omnes teneantur confiteri. ¶ Videtur enim q̄ sic: quia extra de pen. z re. expresse dicitur, omnis vtriusq; sexus quum ad annos discretionis peruenerit ꝛc. ℣ Et confirmatur: quia quum nullus excipiatur, sequeretur q̄ ecclesia in hoc statuto presupponeret omnes fideles singulis annis peccare mortaliter. Et patet sequela, si sola peccata mortalia precipiuntur confitenda. ℣ Et rursus confirmatur, ex hoc quod absq; distinctione aliqua omnis vtriusq; sexus ibidem obligatus est semel in anno ad confessionem z ad communionem in pasca: sed constat quod omnis vtriusq; sexus ꝛc, siue peccauerit mortaliter siue nō, com-

prehenditur sub illo precepto quo ad communionem: ergo omnis etiam vtriusq; sexus ꝛc. siue peccauerit mortaliter siue non, comprehenditur sub eodem precepto quo ad confessionem.

In oppositum Est quod nullus tenetur cõfiteri venialia. ¶ Ad hanc questionez respõdetur distinguendo ꝛ bene. de necessitate vel sacramenti vel precepti ecclesiastici. Et dicitur, quod de necessitate sacramenti nullus tenetur confiteri nisi peccatum mortale certum vel dubium: quia post baptismum non potest aliter remitti mortale peccatum nisi per sacramentum penitentie in re vel in voto. De necessitate autem precepti ecclesie duplex est opinio. Una est, quod carens peccato mortali tenetur confiteri semel in anno aliquod veniale: vt sic impleat ecclesie preceptum. Altera est, quod carens peccato mortali non tenetur confiteri aliquod veniale: quia non comprehenditur sub ecclesie precepto. ¶ Et licet prima opinio sit tutior, secunda tamen est verior, imo sola vera, quod probatur multipliciter. Primo ex ratione precepti: ratio enim ecclesiastici precepti non est precipere confessionem, sed preceptam diuino iure confessionem determinare quo ad tempus exequutionis: et propterea sub ecclesie precepto non alia comprehenditur, ꝙ confessio ꝗ illa que a christo est precepta: sed a christo non est precepta nisi cõfessio mortalium: ergo ab ecclesia sola peccatorum mortalium confessio precepta est. ¶ Secundo ꝛ est confirmatio precedentis, patet idem ex verbis ipsius statuti, dum dicit omnia sua peccata, nõ enim hoc potest intelligi de peccatis venialibus: quum constet neminem quocunq; precepto teneri ad omnium venialiũ confessionẽ: opz ergo intelligi de mortalibus. Et propterea ex explicatamateria confessionis: silicet quod sint omnia sua peccata, clare patet ꝙ de sola confessione precepta ex diuino iure ecclesiasticum statutum loquitur: est enim materia confessionis a christo precepte omnia penitentis peccata comprehendens: materia aũt confessionis venialium non comprehendit omnia penitentis peccata. ¶ Tertio patet idem ex pena subiuncta: scz ꝙ viuus arceatur ab ingressu ecclesie, ꝛ moriens christiana careat sepultura. Huiusmodi. n. pene non sunt a pia matre ecclesia perfectionibus viris (quales sunt viuentes sine peccato mortali) pro omissione confessiõis venialium, ad quam alij non tenentur, infligende: quinimo ex hoc sequeretur quod meliores essent deterioris conditionis. ¶ Quarto patet idem ex subiuncta causa frequentis publicationis dicti statuti: scilicet ne quisq; ignorantie cecitate velamen excusatiõis assumat. Hoc enim in huiusmodi cõfessione venialium locum habere non videtur. ¶ Et confirmantur hec omnia ex clemen. ne in agro dominico de sta. mona. vbi menstrua confessio nigris monachis imponitur, absq; explicatione materie. non. n. dicitur, quod confiteantur omnia sua peccata, vt ex hoc intelligatur astringi illos, etiam si mortali peccato careant ad confessionem semel in mense. vnde non supradicta sed pena regularis discipline subiungitur imponenda temerario violatori: sicut. n. religiosi ex suis statutis obligantur ad alia que absolute sunt bona superogationis, ita obligantur ad confessiones statutas. etiam si mortali careant peccato. In cuius signum puniuntur in religionibus qui statutis diebus non confitẽtur, quantũcunq; nullũ habeat mortale.

Ad obiectionem Ergo primaz dicitur, quod materia confessionis explicata per ly omnia sua peccata, restringit ly omnis vtriusq; sexus ad indigentes confessione: ac per hoc excipit omnes carentes mortali peccato: ita quod sensus est, omnis vtriusq; sexus indigens confessione ꝛc. ¶ Et ad primam confirmationẽ dicitur qõ falsum assumit seu supponit: scilicet nullum excipi ab illa vñ. omnis vtriusq; sexus ꝛc. imo ideo ecclesia apposuit ly omnia sua peccata, vt exciperet multos ꝗs credit sine peccato mortali vitã ducere. ¶ Ad secundam autem confirmationem dicitur: quod quum duo predicata exigant duo subiecta, enunciatio illa qua omnis vtriusq; sexus confiteri ꝛ communicare precipitur, est enunciatio non vna, sed plures: licet secundum vocem sit vna. Unde sensus prime est, omnis vtriusq; sexus indigens confessione, omnia sua peccata confiteatur ꝛc. Sensus vero secunde est, omnis vtriusq; sexus cõmunicet in pascha ꝛc. Et ratio diuersitatis iam dicta est: quia ibi explicatur materia restringens ly omnis vtriusq; sexus respecti confessionis, et non restringens respectu communionis.

¶ An peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessario confitenda,

Quesitum secundum.

Circa Materiam confessionis queritur secũdo, an peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessario confitenda. ¶ Videtur enim quod non. Tum quia non sunt de necessitate ecclesiastici precepti: non potest enim ecclesia de huiusmodi occultis secundum se precipere aut iudicare. ¶ Et si dicatur, quod occultorum confessio cadit sub ꝓcepto ecclesie indirecte scilicet ratione integritatis: pro quanto is qui tenetur singulis annis, alia peccata confiteri, tenetur quoq; ex consequenti peccata cordis singulis annis confiteri, vt confessio omni anno sit integra. Hec instantia nihil valet: quoniam posito homine qui sola peccata cordis mortalia haberet aliquo anno, sequeretur quod illo anno non teneretur confiteri: quoniam tunc non haberet locum ratio integritatis. ¶ Tum quia huiusmodi occultorum confessio non est de necessitate sacramenti: quoniam sola illa peccata sunt de necessitate sacramenti, que sub iudicio homini commisso a christo comprehenduntur: sed nullum iudicium commissum homini a christo extendit se ad huiusmodi occulta: ergo occulta hec non sunt de necessitate confitenda. Minor vero patet: quoniam iudicium fori penitentialis homini commissum est a christo, ꝛ non angelis aut quibuscunq; aliis. Minor vero probatur autoritate apostoli: nolite ante tempus iudicare ꝛc. ¶ Sed dicatur quod duplex iudicium commissum est homini a christo. Alterum secundum potestatem iurisdictionis: ꝛ hoc non se extendit ad huiusmodi occulta: ꝛ de hoc loquitur apostolus. Alterum secundum potestatem ordinis: ꝛ hoc extendit se ad occulta: ꝛ est iudicium quod exercet ecclesia ꝙ suos ministros in foro penitentiali. ¶ Cõtra dupliciter. Primo: quia iudicium penitentiale ꝛ exigat potestatem ordinis, exigit quoq; potestatem iurisdictionis: quoniam solus sacerdos ordinariam vel delegatam iurisdictionem habens, est minister huius sacramẽti vt ꝓ ica. omnis vtriusq; sexus, ꝛ alibi. ¶ Secundo: quia vnumquodq; recipitur in alio secundum modum recipientis: ac per hoc iudicium secundum potestatem ordinis a christo commissus homini, ex hoc ipso quod homini commissum est, modificari oportet secundum condicionẽ ipsius hominis, que est non se extendere ad occulta cordium: hec enim soli deo sunt reservata, non nimis in iudicando ꝙ in cognoscendo. ¶ Et cõfirmatur hec ratio ex hoc, quod quum apud ipsum dominum iesum christum resideat vtraq; potestas, scilicet ordinis et iurisdictionis, non diminute sed plenissime: ꝛ vtramq; inuenitur ecclesie sue commisisse non imperfecte sed latissime (vt de testate iurisdictiõis patet matthei. xviij. ꝛ de potestate ordinis Jo. xx.) sicut potestas iurisdictionis ex hoc ipso quod commissa est homini, non extendit se ad occulta omnino, ita potestas ordinis ex hoc ipso quod cõmissa est homini non debet se extendere ad ꝛ occulta.

Ad veritatem Dubij huius plenius percipiẽdam sciendum est, quod ly quidam ex huiusmodi forte rationibus aut meliozibus moti opinari videntur peccata omnino occulta nõ esse necessario cõfitenda sacerdoti, ꝗ soli deo: eorum tamen error ex tribus ꝑz. ¶ Primo ex formali ratione materie confessionis, seu (quod in idem redit) iudicij penitentialis, quum enim dominus penitentiale iudicium instituerit ac commiserit post resurrectionem suam, dicens Jo. xx. apostolis iam sacerdotibus: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, ꝛ quorum retinueritis retẽta sunt, ꝛ materiam iudicij explicauerit ꝙ ad substantiam tantum, dum remittendo vel retinendo explicauit peccata: ꝛ non possit intelligi ita nude vt sonat litera (quoniam certum est quod per huiusmodi commissionem nõ possunt nec potuerũt ministri noui testamẽti remittere peccata eis totaliter incognita, inconfessa, obstinata) opz aliquas subintelligere cõditiones pctõz remittẽdoz. ꝛ qz iudicium ꝓsupponit cognitionem, et modus iudicij modum cognitionis. Ideo communi catholice ecclesie sensu subintelligitur, spontanea confessione ad vos delata, ita ꝙ sensus est: quorum remiseritis pecca. ta spõtanea cõfessione reoz. ad vos delata. ita ꝙ sensus est: quũ remiseritis peccata spõtanea confessione reoz. ad vos delata, remittuntur eis ꝛc. Ubi clare patet materiam iudicij penitentialis esse peccata spontanea reoz. confessione delata: hec est enim formalis ratio materie huius iudicij: ad quam totam se extendit, ꝛ extra quam nõ se extendit penitentiale iudicium: quoniam hec omnia ꝛ sola remitteret vel retinere potest. Ex hac autem formali ratione materie huius iudicij, habetur facile quod peccata quantuncunq; occulta, sunt materia huius iudicij: nam quantumcunq; occulta peccata, comprehenduntur sub ijs que sunt spõtanea confessione detecta

damnatum enim est ita latens, qõ non possit eius qui cõmittit confessione spontanea aperiri. ¶ Et cõfirmatur ratio hec ex parte formalis materie ex ipsis verbis dñi. Differenter siquidem significauit dñs materiam iudicij penitentialis seu potestatis ordinis, et materiam iudicij ꝼm potestatem iurisdictionis: quoniã respectu potestatis ordinis explicauit ꝓ materia peccata, dicens quorũ remiseritis peccata: respectu vero potestatis iurisdictionis explicauit ꝓ materia peccatum in alium, dicens si peccauerit in te frater tuus ꝛc. Ex qua differentia docuit nos diuina sapientia, a materia iudicij penitentialis nullum peccatum excipi: ac per hoc comprehendi precipue peccatum in sua primaria sede residens, hoc est peccatum cordis: sub materia vero potestatis iurisdictionis non comprehendi peccatum omne, sed exterius tãtum, quod solum potest alium offendere: ꝛ propterea ab illa excipi peccatuz cordis, nisi ꝓ quanto esset ratio exteriozis commissionis vel omissionis. ¶ Secundo ex ratione propriũ finis ipsius confessionis, ex quo fine sumitur formalis ratio eiusdem confessionis quatenus est actus penitentie: ordinatur enim confessio ad subijciendum voluntarie reum ministro dei offensi: vt ad arbitrium ipsius recompẽset. Et hinc cõfessio ipsa que est actus veritatis fit actus penitentie: dũ reus veraciter proponendo in quo offendit, seipsuz accusat ac subijcit ad recompensandum non de quibuscunq; sed de quibuscunq; non: sed omnes accusando offensas, vt de omnibus arbitrari possit minister offensi. Hoc autem constat, ꝙ non fieret si omnino occulta peccata cordis non accusarentur: vt ligitur de peccatis cordis possit ad arbitrium offensi recompensare, oportet peccatorem offensas cordis subijcere ipsius dei offensi iudicio in persona sui ministri. ¶ Tertio ex vsu ecclesie. Nam cõmunis animi conceptio christianoruz est, peccata omnia siue occulta siue manifesta oportere in sacramento penitentie confiteri. Et ad hoc est determinatio generalis concilij primo lateranẽsis sub innocentio. 3. Ubi dicitur, ꝙ omnis vtriusq; sexus confiteatur peccata sua omnia, nullum ergo excipit peccatum. Et deinde in concilio floren. sub eugen. 4. Ubi dicitur, omnia sua peccata quorum memoriam habet, confiteatur. Ubi patet etiam peccatum cordis non excipi.

Ad primã Aute. ꝛ obiectionez in oppositum dicitur: ꝙ ecclesia potest precipere ꝛ precepit: singulis annis confiteri omnia sua peccata mortalia, etiam si solum peccatum cordis occultissimum haberet: non quipsa habeat iudicare de occultis, sed quia ipsius est determinare precepta christi ad certum tempus. Hinc enim fit, vt precipiente christo cõfessionem cuiuscunq; mortalis peccati post baptismum, siue peccatum sit solum in corde siue ad extra prodierit, ecclesia determinãs tempus confessionis ad singulos annos, obligat ad confitẽdum singulis annis omnem qui ꝓ tunc habet aliquod peccatuz mortale, siue occultum siue non. Nam determinatio ecclesie non minuit aut restringit materiam confessionis precepte a christo: sed tempus tãtum confessionis determinat, relinquens materiam in suis limitibus. ¶ Ad secundam vero dicitur, ꝙ responsio ibi data vera est. Et ad primam illius impugnationem dicitur, ꝙ concursus potestatis ordinis ꝛ potestatis iurisdictionis non tollit aliquid a potestate ordinis, et ideo cum hoc ꝙ potestas ordinis extendit se ad occulta cordium peccata, stat ꝙ cum ea concurrat potestas iurisdictionis que ꝼm se ad huiusmodi occulta non se extendit. Et si perspicacius fueris intuitus, videbis ꝙ quo ad forum penitentiale potestas ordinis concurrit, directe respiciens ipsa peccata: potestas autem iurisdictionis concurrit, directe respiciens personam peccatoris: vt scilicet peccator sit subditus sacerdoti, vt habeat potestas ordinis in quem exerceat actum suum remissionis vel retentionis peccatorum. ¶ Ad secundam vero dicitur, ꝙ quia omne iudicium homini commissum intelligitur de cognitis, ꝛ diuersus est institutus a deo modus cognoscendi in vtroq; iudicio, ideo ex huiusmodi instituta diuersitate modi cognoscendi, prouenit diuersitas ista: scilicet ꝙ iudicium penitentiale extendit se ad omnino occulta peccata, iudicium vero iurisdictionis pure, extẽditur se ad externa tñ. ideo non est mirandum disparitas vtriusq; potestatis in homine. Qz enim iudiciũ omne cõmissum homini a christo intelligat cum cognitione cause, probatione non egere: quum non sit delegatũ purum ministeriũ, sed commissa sit autoritas iudicandi, remittendo vel retinendo, absoluendo vel ligando. Qz etiam diuersus modus cognoscendi sit vtroq; a christo institutus patet: nam modus cognoscendi in potestate iurisdictionis est cognitio per testes: vt patet matth. 18. modus autem cognoscendi in iudicio potestatis ordinis, est spontanea confessio secreta ꝛc.

vt vniuersalis ecclesia testat. Qz dem ũ ex hac diuersitate modi cognoscendi, prouenit differentia dicta inter materiam ꝛ materiam, ex supradictis clare patet: qm ex hoc ꝙ peccatuz spontanea rei confessione accusandum, est materia iudicij penitentialis, conclusum est sub hac materia comprehendi peccatum cordis quam tũcũq; occultissimũ, ꝛ per oppositum qz solum peccatum testificabile est materia iudicij exteriozis. ideo peccata in solo corde manentia extra ꝛ remanẽt a materia ecclesie iurisdictionis. ¶ Quum ergo obijcit, vniuquodq; recipi in alio ꝙ modum recipientis, admittat. Et quum inferꝛ. ergo iudicium ꝼm potestatẽ ordinis cõmissum homini, modificat ꝼm conditionẽ hois, concedit. formaliter loquẽdo: qm nullũ actũ cõmisit christus ministro sacramenti penitentie q̃ non exerceat ab eodem ꝼm conditionẽ hois: nam ꝛ audire peccata, ꝛ discernere inter ea, ꝛ interrogare circumstantias peccati ꝛ peccatoris, ꝛ retinere seu remittere, facit humano more, vtẽdo diuina potestate. Et ideo quum ulterius infertur, ergo non se extendit ad occulta, negatur illatio: qm aliũde prouenit q̃ iudiciũ hoc se extẽdat ad occulta. prouenit enim ex modo accusandi quo reus tenetur se accusare, scilicet spontanea confessione ꝛc. et hoc quia christus sic instituit. Cognoscere aũt ꝛ iudicare de occultissimis spontanea confessione accusatis, non excedit modum conditionis humane, vtentis potestate diuina. ¶ Unde ad confirmationem ex simili ratione in potestate iurisdictionis, dupliciter dicitur potest (vt patet ex dictis) ꝙ non est similis ratio de vtriusq; potestatis iudicio. Primo: quia modus cognoscendi in vtroq; iudicio est ex diuina institutione diuersus. Secundo: quia ipse dominus expressit diuersimode vtriusq; materiam, dum vnius materiaz dixit peccata absq; limitatione aliqua: alterius vero dixit peccatum in alium, limitando peccatum ad peccatum in alium.

¶ An oporteat confiteri in speciali singulas species ꝛ numerum certum peccatorum. Quesitum iij.

Circa Materiam rursus confessionis queritur tertio vtrum oporteat confiteri in speciali singulas species et numerum certum peccatorum.

¶ Et est ratio dubij: quoniam pars affirmativa communi autoritate doctorum firmata videtur. ¶ Et ratione comprobatur. Tum quia circumstantia varians speciẽ peccati mortalis, est necessario confitenda: ergo a fortiori quelibet species mortalis peccati est exprimenda. Et similiter numerus peccatorum quum non sit circumstãtia peccati, sed multiplicatio eiusdem, necessario est exprimendus prout memorie occurrit: quum non magis teneatur penitens accusare se de decimo q̃ de. 22. peccato vel econuerso. ¶ Et confirmatur, quia si non omnes species ꝛ omnia singularia oportet exprimere, consequens est ꝙ aut nulla species nullaq; singularia, aut quasdam species ꝛ quedam singularia sic ꝛ quasdam ac quedam non, necesse est explicari: et quum non possit affirmari primum, oportet reddere rationem quare q̃dam sic ꝛ quedam non. ¶ Tum quia penitens tenetur explicare omnia que oportet cognosci a confessore ad hoc vt possit suo arbitrio adequare penam culpe: quoniam confitendo nihil aliud facit penitens q̃ ꝙ submittit se sacerdoti in persona christi ad recompensandum secundum illius arbitrium, sed confessor non posset arbitrari de equalitate recompensationis, nisi cognosceret diuersitatem offensarium que in diuersitate specifica consistit, ꝛ numerum peccatorum: quoniam recompensa adequans centum offensas, non adequat mille. ꝛ sic de aliis, ergo.

Pro parte Autem negatiua videtur esse vsus maioris forte partis confessorum ac penitentium non curantium de huiusmodi subtili discussione. ¶ Et confirmatur ratione: quia huiusmodi discussio est molesta, inutilis atq; melioris boni impeditiua. Et molesta q̃idem satis patet expertis. Quod vero sit inutilis, ex eo patet quod tam cum huiusmodi discussione q̃ sine ea penitentibus prouidetur eodem modo. Quod autem sit impeditiua maioris boni, testatur experientia: quoniam et confessiones circa huiusmodi discussionem soliciti impediuntur a multorum confitentium audientia, dum forte totum tempus consumunt circa vnum: et pententes minus deuote confitentur, implicati huiusmodi discussionibus.

Ad huius Questionis euidentiam sciendum est, duplex esse iudicium, quoddaz est cuius actus est propter seipsum intentus: quoddam vero cuius actus est propter aliud. Ad primum iudicium quia spectat facere iustum absolute, pertinet quoq; cognoscere singula peccata: vt singula possit adequare puniendo. Ad alterum vero iudicium: quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

non tendit ad punitionem ſm ſe ſed in ordine ad alium finē, puta bonum cōmune: ſicut ſufficit punire prout expedit illi ſini, ita ſufficit cognoſcere quantum opus eſt ad illum finem. Inter pītis autē vite tēpus ⁊ future hoc intereſt quātū ad iudiciū, q̄ nullum preſentis vite iudicium tendit ad punitionem ſm ſe. ſed vt medicinalem: eo q̄ preſentis vite tempus non eſt tempus punitionis, ſed in quo pene ſunt medicine: vel ipſius q̄ punitur vel aliorū. Iudiciū aūt future vite eſt id q̄d ad punitionem ſecundum ſeipſam tendet: q̄n ad adequādā penā culpe ordinā̄ non ad bonum puniti, nec ad cautelam aliorum, ſed vt reus patiatur quod meretur.

¶ Nec putet aliquis iudiciū q̄n in foro penitentiali exerceatur loc̄ari debere ſub iudicio primo modo, propterea q̄ iudicium hoc eſt magis diuinum q̄ humanum, ⁊ confeſſor in tantum perſonam dei in actu illo tenet vt neſciat ipſe quod ſcit vt de⁹. Falſa eſt imaginatio iſta. Tum quia iudicium penitentiale ad preſentis vite tēpus ſpectat: ac per hoc non eſt exemptum a communiſſima ratione iudicij preſentis vite. Tum quia ſaluatō noſter hoc atteſtatur, dicens Jo. iij. non enī miſit deus filiū ſuum in mundum vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Hinc enī apparet, q̄ chriſtus non venit in primo aduētu ad iudicādum mundum per miniſtros ſuos, hoc eſt ad iudicium ſm ſe exercendum: ſed ad ſaluandum, hoc eſt quantum ad penitentie ſacramentum ſpectat, ad iudicium ſalutare per ſuos iudices exercendum. Idem eſt autem iudicium ſalutare ⁊ iudicium medicinale: ⁊ penitentiale iudicium ad primum domini aduentum ſpectat procul dubio, ad quem ſpectat ſacramentum penitentie. Eſt igitur penitentiale iudicium nō iudicium abſolute, ſed iudicium ſalutare ſeu medicinale: ac p̄ hoc non tendit ad punitionem ſecundum ſe, ſed in ordine ad ſalutem, non aliorum, ſed ipſius rei ſolius.

¶ Et quia hoc propie eſt officium confeſſoris, ideo hinc perſpicere oportet, quanta debet eſſe cognitio peccatorum: oportet enī tm manifeſtari peccata quantum exigit huiuſmodi ſalutare iudiciū. Si enim ad hoc ſalutare iudicium exigitur manifeſtatio omnium ⁊ ſingularum ſpecierum ⁊ certi numeri ſingularium, conſequens eſt q̄ oporteat penitentem hec explicare iuxta poſſibilitatem ſuam. Si vero huiuſmodi diſcuſſio non exigitur, conſequens eſt q̄ non oporteat penitētē hec explicare. Et ſi hec negatiua admittitur, cōſequens eſt vt declareſ q̄ ⁊ quāta diſcuſſio exigit ad hoc ſalutare iudiciū. ℣ Dicamus igitur q̄ iudiciū huiuſmodi claudit in ſe duo: ſcz eſſe iudiciū ⁊ eſſe ſalutare. ita q̄ ſecundū eſt finis primi: ⁊ propterea ex ſecundo manifeſtandū eſt primum, tantū enī debet concurrere de eo quod eſt iudicij, quantū expedit vel ſaltem opus eſt ad hoc vt iudicium ſit ſalutare penitenti. Et q̄ ſalutare penitenti iudicium a iudicio abſolute differt (vt dictum eſt) quātum ad punitionem, in hoc q̄ in iudicio abſolute intenditur ad punitionem ſecundum ſe, in iudicio vero ſalutari intenditur punitio ſalutaris penitenti: conſequens eſt vt differentia quoq; ſit quo ad cognitionem. Nam quia punitio ſm ſe conſiſtit in adequatione pene ad culpā, opz in iudicio abſolute cognoſcere exacte culpas oēs ⁊ ſingulas: vt equarti illis poſſit pena. Et q̄ punitio medicinalis conſiſtit in cōmenſuratione pene ad penitētē ⁊ illius ſalutē (ſicut medicina conſiſtit in cōmenſuratione tam ad infirmū q̄ ad ſanitatem acquirendā) ⁊ commenſurata pena tam penitenti q̄ ipſius ſaluti abſq; exacta cognitione oīum ⁊ ſingularū culparū recte iudicatur atq; imponitur (vt patet quantum ad peccatoū ſpēs de ſuperſtitionis ſeu diuinationis ⁊ ſimilium ſpēbus) abſq; diſcuſſione harū. cōmenſurata tam penitenti q̄ eius ſaluti punitio atq; prouiſio fit. Quātū vero ad peccatoū numerum, ex eo q̄ medicinalis tam punitio q̄ prouiſio idē hz iudicium, ſi certificatus fuerit numerus vicenarius, ⁊ ſi incertus relictus ſit an duobus demptis vel adiūctis: ⁊ ſim̄ iter ſi certificatus fuerit cētenarius, an dubiū inter nonagenariū ⁊ decē ſupa centū. ⁊ ſic de alijs. Hec enim ⁊ ſi milia manifeſtāt q̄ ſalutare iudicium nō exigit exactam omnium ⁊ ſingularū culparum cognitionem: ſed ex ſua formali ratione exigit omnes ⁊ ſingulas morales culpas cognoſci vſq; ad hoc q̄ notum fiat confeſſori que qualis quāta ⁊c. pena cōmenſurari debeat huic penitēti recte diſpoſito, ⁊ illius ſaluti. Dico aūt recte diſpoſito: quia licet aliquis penitēs ſit minus deuote diſpoſitus, ac per hoc commenſurata ſic indiſpoſito penitentia erit forte oratio dñica ſemel: manifeſtatio tamen peccatorū in iudicio ſalutari debet perducere cōfeſſorē ad cognoſcendū quanta qualis ⁊c. pena debeat ſibi cōmenſurari, ſi eſſet recte diſpoſitus: huiuſmodi enim indiſpoſito penitentis q̄ eſt per accidens, nō variat id q̄ per ſe exigit ſalutaris iudicij ratio. ℣ Notāter quoq; dixi iudicium ſalutare non requirere cognitionem exactam omnium ⁊ ſingulorum peccatorum mortalium, ⁊ non dixi q̄ requirit imperfectam eorum cognitionem: quoniam nec exigit nec excludit plenam eorum cognitionem, ſub formali nāq; ratione iudicij medicinalis poteſt magis aut minus ſolicitari, forte fuerunt viginti duo, forte, xix. ſed fat eſt ita cōfuiſſe numerum explicare vt occurrit. ℣ Quocirca numerum peccatorum tam vt circunſtantiam peccatoris q̄s ſecundum ſe, ſi certus non eſt (nam ad certū numerum occultandum nulla conducit ratio) vel explicandus eſt ſub quodam veriſimili numero: vel quum conſuetudo peccandi preceſſit, explicato tempore, puta q̄ per decēnium fuit in hac mala conſuetudine: ⁊ frequentia delinquendi, puta q̄ quotidie aut fere: ſeu quouis alio modo multitudine materia ſeu frequentia manifeſtata aperiendus eſt. Nec oportet in huiuſmodi numeris penitentem aut confeſſorem multum ſolicitari: q̄n par eſt ſalutaris iudicij ratio. Et quandoq; vtriq; nocet ſolicitudo circa hoc magis: enim debet manifeſtari frequentia cum grauitate q̄s indagari veriſimilis certus numerus: puta ter centum ſeu mille ⁊c. Unde ſi meretrix audienda eſt ad penitentiam cōueniens, facillime poteſt quo ad hec expediri narrando diſcurſum vite ſue in annis meretricijs. nec oportet ſolicitari quotiens cum conſue in annis meretricijs. nec oportet ſolicitari quotiens cum conſuetis quotiens cum clericis potuit peccare: ſed ex diſcurſu vite ſue diſcrete manifeſtato arbitretur ⁊ medeatur prudens confeſſor. Hec ſunt que ex parte ſalutaris iudicij exprimenda videntur in cōfeſſione. ℣ Quibus ſi adiūxeris, q̄ ex parte penitentis teneſ̄ reus ipſe accuſare ſe de omnibus vt reconciliatio amicitie fiat, dicendum eſt, q̄ penitens debet habere intentionem explicandi omnia mortalia: ac per hoc ſub quocūq; modo dicendi debet intendere comprehendere omnia: ita q̄ explicare ſpecies vel individua tali vel tali modo, non eligitur a penitente aut confeſſore ad occultandum aliquid, ſed ad facilioꝛem modum explicandi omnia. Et ſic dicendo euitatur error putantium q̄ ſufficit explicare numerū in communi: puta dicendo q̄ pluries furatus ſum. hoc enim nō ſufficere manifeſte patet, ex eo q̄ aliter iudicandus eſt ⁊ medendus qui bis tantum ⁊ qui centies furatus eſt. Et vitatur moleſtia ac ſollicitudo reducendi incertum numerum ad certum media liquidē via incedendum eſt, vt ſalutaris iudicij ratio habeatur: quod medium eſt inter purum iudicium ⁊ cecum iudicium. Et vtraq; pars queſiti aliqualiter eſt vera. ℣ autoritati doctorum ⁊ vſui confeſſorum ac penitentium ſimul defertur.

Ad obiectiones Tamen primo allatas, pro quanto contra concluſa militant reſpondendū eſt. Et ad autoritatem quidē doctorū dicitur, q̄ intelligitur quando certus eſt numerus peccatorum: ex quo enim penitus intendit omnia dicere ⁊ certus eſt de numero peccatorum, nulla apparet ratio quare non debeat numerum illum explicare. De incerto autē numero in ſolis forte verbis ab aliquo doctore diſcordare

credimus. De ſpeciebus vero dicitur, q̄ de communiter notis ſpecibus verificatur eorū dictum: alioquin nō relinqueret in eccliā vt milleſimus quiq; confeſſor non errans: quum huiuſmodi latentes ſpecies rariſſimis ſint manifeſte. ¶ Et p̄ hoc patet ſolutio ſequentis obiectionis ⁊ ſue confirmationis: nā non dicimus quedam ſingularia eſſe confitenda ⁊ quedā non: nec dicimus qualdā ſpecies peccatorum eſſe manifeſtandas ⁊ qualdā occultādas, ſed dicimus alio modo aperiri qualdā ſpecies, ſcilicet cōmuniter notas ⁊ alio modo aperiri qualdā alias ſpecies, ſcilicet quarū diuerſitas eſt latens: illas in ſpeciali, iſtas in vna earum, ſeu aliquo huiuſmodi. Et ſimiliter dicimus' omnia ſingularia confitenda: ſed non eodem modo, nam certa in numero certo: incerta autem non exceſſiue tñ multitudinis in numero veriſimili (etiam ſi aliqualiter craſſa affuerit eſtimatio) ſeu frequentia idem inſinuāte: incerta autem exceſſiue multitudinis ſufficit in confuſo ſignificare, vt prudens confeſſor intelligat. Et ratio diuerſitatis eſt diuerſa habitudo ad ſalutare iudicium: hinc enim omnia pendent. Et quia non omnes confeſſores ſunt equalis perſpicacitatis ac prudentie: ideo aliquis explicandi modus ſufficit apud aliquem confeſſorem, perpendentem inde totum quantum ſufficit ad iudicium ſalutare, qui alteri non ſufficeret. Similis quoq; accidit quādoq; diſparitas ex parte penitentium, qui buſdam ſcientibus ante confeſſoris oculos breuiſſime et clare omnia ſua peccata vt ipſimet ſcunt proponere: quibuſdam autem inuoluentibus aut laboantibus in ſinguloꝝ explicatione. ¶ Ad rationem autem magis vigentem, dicitur q̄ vt iam dictum eſt, adequare penam culpe cōtingit dupliciter, vel ſimpliciter propter ſe, vel quodammodo in cadine ad aliud. Et q̄ primo modo exigit exactam cognitionem cuiuſq; tam culpe q̄s pene: quia in equalitate pene ad culpam conſiſtit. ſecundo autem modo non exigit exactam cognitionem culpe ⁊ pene: quia non conſiſtit in vtriuſq; equalitate. ſed exigit cognitionem cōmenſurationis pene ad finem. Et quoniam primo modo non eſt actus iudicij preſentis vite, ideo ad confeſſorem nō ſpectat actus iſte, ⁊ quum potētia ſit propter actum, non eſt opus vt confeſſor ſic exacte nota fiant peccata, vt poſſit penam culpe adequare ſimpliciter ⁊ abſolute. Sed quia ad cōfeſſorem ſpectat cōmenſurare penam penitenti in ordine ad ſuam ſalutem (q̄n hic eſt actus iudicij ſaluturis ſibi commiſſi) ⁊ huiuſmodi cōmenſurato in quadā proportione media inter penitentem ⁊ illius ſalutem conſiſtit: ſicut medicinam oportet eſſe proportionatam ⁊ ſanitati recuperande ⁊ infirmo (ſunt enim medicinales pene preſentis temporis) ideo ⁊ vera eſt doctoꝝ ſententia dicentiū q̄ confeſſor debet poſſe adequatam penitentiā arbitrari, ſaluaſ enim cōmenſurationis adequatio: licet nō interueniat equalitas inter culpam ⁊ penam. Et verum eſt, q̄ peccatoū notitia non exacta ſufficit ad adequatam penitentiam arbitrandam a confeſſore.

¶ An petā ſemel rite confeſſa, ſubſequuta abſolutione et ſatisfactione, poſſint iterum fructuoſe confiteri ⁊c. Queſitum. iiij.

Queritur Quando adhuc circa materiā confeſſionis, an peccata ſemel rite confeſſa, ſubſecuta abſolutiōe ⁊ ſatisfactione, poſſint iterum fructuoſe confiteri ⁊c. Videtur eñ q̄ nō. ¶ Primo: quia nulla forma ſacramenti eſt iterabilis ſuper eadem numero materia: peccata autem ſunt materia in hoc ſacramento: ergo. ¶ Secundo q̄ oportet ſaluari veritatem efficacez in formis ſacramentoꝝ, q̄ in hoc caſu non ſaluaretur: falſum nāq; dicer et ſacerdos, dicendo abſoluo te a peccatis tuis ⁊c. quoniam non abſolutur niſi ligatus: hic autem preſupponitur abſolutus. ¶ Tertio: q̄ hoc ſacramentum quum miniſtretur per modū iudicij, exigit cognitionem vinculi: que in p̄poſito non haberetur, ſi confitens denuo, peccata alias confeſſa ſolummodo exprimeret: lateret enim confeſſorem aliquem eſſe alias ab his abſolutus: ac per hoc lateret ipſum, penitentem hunc vinculis horum peccatorum aſtringi vel non aſtringi: quod eſt inconueniens. ¶ Quarto: quia ſi replicatio confeſſionis eorundem eſſet fructuoſa, ſequeretur q̄ aliquis eidem confeſſori replicando ſolummodo in communi confeſſionem, puta dico meam culpam de his que alias dixi ⁊c. fructum ſacramenti perciperet: ⁊ ſic in vno die centies replicando, centies fructum ſacramenti perciperet: quod eſt ponere ſacramenta in ridiculum. ¶ Quinto: quia iudicium ſemel latum ſine errore a confeſſore, deus ſic ratificat q̄ eſt irreuocabile: ergo rationabile eſt inquit ſco. q̄ etiam ſic ratificet q̄ ſit irreiterabile quo ad fructum. ¶ Et confirmatur ex his que videmus in foro religioſo: nam ſententia diffinitiua abſolutoria accuſati innocētis, non replicatur: nec ſi replicaretur, abſolueret: quod eſt amplius

ligatus, vt abſolui poſſit.

Videtur eſſe communis opinio.

In oppoſitum ¶ Ad euidentiam huius ſciēdum eſt cōtineri hic duo, queſita: ſcilicet an iterare eorundem confeſſionem ſit licitum, et an ſit fructuoſum. Et eſt ſermo de confeſſione non mixta, que ſcilicet continet quedam peccata alias confeſſa ⁊ quedam nunq̄ confeſſa: ſed de confeſſione continente ſolūmodo alias confeſſa. Exſimiliter eſt ſermo de fructu ex parte ſacramēti ſeu clauium: et non de fructu ex parte penitentis, ſcilicet erubeſcētia ⁊ amplioꝛi ſatisfactione ⁊ huiuſmodi. Nullus eñ dubitat huiuſmodi erubeſcentiam ac ſatisfactionē eſſe fructuoſam: ⁊ ſimiliter nullus dubitat confeſſionem iſtam eſſe licitam ⁊ fructuoſaz, ſaltem ea ratione, q̄ vtile per inutile adiunctum non vitiat. ¶ De primo igitur queſito non memini legiſſe me aliquem tenentē eſſe illicitum iterare eorundem puram confeſſionez. Et que circa hoc ingerere poſſent ambiguitatem, in primis argumentis tangūtur ex quoꝝ ſolutione manifeſtum erit licitum eſſe eadem peccata pluries confiteri pure. ¶ Et q̄ ratio quam in ſecundo q̄ſito addu cemus, hoc idem concludit, ideo tranſeo ad ſecundum queſitum. In quo inuenio ſco. in. 4. ſen. diſt. 18. reſpondendo ad primū, tenere partem negatiuam eſſe probabiliorem: ita q̄ ſenrit iteratā confeſſionē non eſſe fructuoſam ex parte clauium, hoc eſt nec remittere culpam (que iam dimiſſa ſupponitur) nec remittere partē aliquā pene. Mouetur aūt ex argumento q̄nto loco allato cū ſua cōfirmatione. ℣ Sed reuera non ſolum minus probabilis, ſed falſa eſt eius opinio. Quod ſic patet. Quicūq; ſuſcipit quodcūq; eccleſie ſacramentum rite ac digne, concurrentibus omnibus requiſitis ad ſacramentum (puta forma, materia: partibus omnibus, miniſtro idoneo ⁊c.) non ſolum licite recipit ſacramentum, ſed etiam recipit fructum ſacramenti: ſed in caſu poſito penitens rite ac digne ſuſcipit ſacramentum ⁊c. ergo eſt illi fructuoſum ſacramētum, quod eſt intentum. Maioꝛ eſt per ſe nota: poſitis enim omnibus tam ex parte agentis q̄s ipſius ſacramenti q̄s ſuſcipientis, nō eſt intelligibile regulariter loquendo non eſſe fructuoſum ſacramentum. Et patet inductiue in ſingulis ſacramentis. Minoꝛ autē facile patet diſcurrenti per ſingula requiſita ad ſacramentum penitentie, tam ex parte miniſtri q̄s ſuſcipientis q̄s ipſius ſacramenti. Unde dicendum eſt, q̄ fructus iterate confeſſionis preſuppoſito fructu prime, eſt augmentum gratie ⁊ remiſſio aliquante pene: ſi tota prius non eſt remiſſa. Similem enim fructum habet prima confeſſio ad quam heri contritus hodie acceſſit: augmentauit enim gratiam, ⁊ remiſit aliquātam partem temporalis pene. ſi penitens adhuc debitor illius erat.

Ad prima Ergo argumenta que contra primū militant queſitum. reſpondendo dicitur, q̄ materia ſacramenti penitētie exiſtente duplici, ſcilicet remota ⁊ propinqua (iam remota eſt peccatum, propinqua vero eſt ipſe actus penitētis, ſcilicet confeſſio) non inconuenit ſuper eadem materia remota, diuerſa tamen exiſtente materia propinqua, iterari formam ſacramenti. Et propterea q̄ confeſſio non eſt eadem licet ſit eorundem peccatoum, poteſt licite replicari forma. imo recte loquendo ſicut materia propinqua eſt alia numero ⁊ non eſt replicatio eiuſdem, ita forma eſt alia numero ⁊ nō eſt replicatio eiuſdem. ¶ Ad ſecundum dicitur, q̄ hoc argumentum patit difficultatem communem huic queſito ⁊ alteri queſito: quid ſcilicet ſoluit quādo totaliter contritus ⁊ ſolutus a culpa ⁊ pena accedit prima confeſſione ad ſacramentum penitentie. eadem eſt enim vtrobiq; difficultas. Et eadem reſponſione ſatiſfit vtriq;, dicendo: q̄ quia ſacramētum eſt exterius ſenſibile ſignum, ſm ea que exterius geritur, ab eccleſia iudicatur et miniſtratur: ac per hoc q̄ penitens proponit peccata ſua vt expiabilia ac vt ea quibus ſeipſum alligauit, ideo eccleſie miniſter abſoluit. i. ſacramentum abſolutionis impendit licite profitenti alligationem. Et quin ſacramento efficitur intus quod ſignificatur extra, ideo intus communiter ſit abſolutio peccati ſaltem quo ad aliquam partem pene. Et licet hoc ſufficere videatur, quia ad id quod communiter inuenitur, leges reſpicunt: ſubiungendum tamen eſt ſtringentibus caſum ad immunes etiā a pena, quod ipſa gratia augmentata que per ſacramentalem abſolutionem confertur, habet rationem magis abſolutoꝛij. Quia enim ſacramentum penitentie ex propria ratione habet quod ſit medicinale et curatiuum infirmitatis peccati actualis, et peccati actualis infirmitas conſiſtit non ſolum in culpa et vocata pena ſiue eternia ſiue temporali, ſed in multis aliis malis (vt clare patet in augmento vulnerum originalium) ideo abſolutio ſacramentalis non ſolum extendit ſe ad culpam ⁊ pe-

nam. sed ad alia ex peccato actuali incursa mala. Ita quod gratia per sacramentalem absolutionem significata ⁊ collata quatenus est sacramentalis huius sacramenti. eoipso q̄ extenditur ad amplius sanandum a morbo peccati actualis. habet rationē magis absolutorij a peccato: sicut gratia baptismalis. si baptizaretur quis plene prius consequutus baptismalem gratiam ex baptismo flaminis, esset magis ablutiua a peccato, dum a peccati reliquijs magis mundaret. Cuilibet siquidem christiano sicut conuenit orare, amplius laua me domine ab iniquitate mea: ita conuenit orare amplius, sana domine: ⁊ amplius, absolue domine ⁊c. ℣ Nec putes nouam me introducere de effectu sacramēti penitentie doctrinam. Vide supertus diuum tho. in ar. primo. q. 65 dicentem: extrema vnctio ordinatur contra reliquias peccatorum. que scilicet nō sunt sufficienter per penitentiam sublate, aut ex negligentia aut ex ignorantia. Et percipe ex his sacramentum penitentie ad tollendas etiam reliquias peccatorum se extendere, si ignorantia aut negligentia ex parte nostra non impediat sufficientem illarum ablationem. ¶ Ad tertium dicitur, q̄ quia confessio fit de actibus peccatorum ⁊ non de esse sub peccato (debemus enim confiteri, quod fecimus tale ⁊ tale peccatum: an autem adhuc detineamur illius peccati vinculo vel sub peccato non simus, sub confessione nō cadit) ideo satis est confessori cognoscere penitentem confitentem se perpetrasse tale peccatum ⁊ paratum ad penitētiam ⁊c. sufficit enim quod subsiciat se iudicio accusando seipsum ⁊c. Et confirmatur: quia penitentiam egisse de talibus peccatis, pertinet ad circūstātias alleuiantes sententiam iudicis: quas constat non esse opus confiteri. ¶ Ad quartum dicitur, quod quia precipuus sacramēti effectus est gratia prima vel eius augmentum: ideo frequentia sacramenti illis solis conuenit, qui seipsos paratos reddunt ad gratie augmentum. Et propterea non sequitur q̄ fructus sacramētorum exponat ea ridiculo: non sunt enim frequentanda quantūcumq̄ fructuosa sint, nisi a dispositis ad precipuum eorum effectū communiter autem huiusmodi dispositio non tam frequenter inuenitur in hominibus, vt totiens expediat confiteri. ¶ Ad quintum dicitur, quod sequela nihil valet: quoniā irreuocabilitas sententie pertinet ad firmitatem iudicis ⁊ iudicij, infructuositas autem suppositā iterabilitate prē se fert aut infirmitatem aut minorem largitatem iudicis vel iudicij: iudicis quidem si non vult aut non potest virtutem dare simulem iterato iudicio. iudicij autem si iudicium ipsum secundum se non est virtuosum: quale est humanum iudicium in foro litigioso. ℣ Et per hoc patet responsio ad cōfirmationem. Notanter autem dixi suppositā iterabilitate: quoniā ex hocipso quod deus iterabile instituit sacramentum penitentie super eisdem peccatis, consequens est vt fructuosum replicet. Secus autem est in non iterabilibus sacramentis: huiusmodi enim eoipso quod sunt non iterabilia, vana sunt si iterantur.

¶ An confessio informis sit iterata. Quæstium. v.

Circa Qualitatem confessionis queritur, an confessio informis sit iteranda. Videtur enim quod sic. ¶ Primo. quia instrumētum oportet moueri a principali agente: aliocum penitentiale oportet a ministro exerceri prout mouetur a deo: sed confessione existente informi non exercetur iudicium penitentiale secundum motionem diuinam: ergo oportet denuo cōfiteri vt exerceatur penitentiale iudicium vt instrumentum motum a deo, principaliter absoluente. ¶ Secundo. Confessione existente informi, deest vna pars sacramenti que est contritio: ergo sacramentū nō valet: sed est iterandum: vt patet in alijs sacramentis quando deficit altqua para. ¶ Tertio: quia confessione existente informi, necesse est peccatum aliquod mortale subtrahi a materia absolutionis, ac per hoc necesse est confessionem non esse integram: ⁊ consequenter esse reiterandam. Assumptum probatur. tum quia communiter confessio informis accidit propter aliquid nō explicatum in confessione. Tum quia peccatum illud quod dum absolutio fit a penitente committitur. irreuerenter suscipiendo sacramentum, non est materia absolutionis: quoniam non potest simul penitens peccare et absolui ab illo peccato. ¶ Quarto: quia fructus sacramenti penitentie est remissio peccati ex coniunctione passionis christi per sacramentum ad penitentem: sed confessione existente informi non fit huiusmodi coniunctio nec habetur hic fructus: ergo vanum fuit huiusmodi sacramētū. et cōsequenter iterandū est.

In oppositum Est auctoritas diui tho. in quarto sen. di. xvij.

¶ Circa hanc difficultatem (que propter diuersas opiniones adhuc sub iudice videtur esse) sciendum est, quod vitandi sunt duo extremi errores. Alter est, quo omnis confessio informis est cōclida. ita vt non sit iteranda. clare liquidem patet confessionem illius qui propter verecundiam peccatum aliquod mortale tacuit. esse informem et reiterandam. Alter est, quod nulla confessio informis est valida, ita quod non sit iteranda. Nam clare constat nescire nos an aliqua nostra confessio fuerit formata, quia nescimus nos esse in gratia, ⁊ cum hoc dubio non curare nos amplius de memoria peccatorum vt denuo confitendorum: quum tamen oporteret nos esse solicitos ad pluries confitendum. vt quandoq̄ fieret confessio formata. ⁊ sic tunc̄ finis imponendus esset confessioni, vt tutior pars eligeretur: quod constat vniuersalis ecclesie aures offendere. ¶ Ex vtroq̄ autem errore perspiciendum est quod non ad ipsam informitatem sed ad informitatis causam resoluere oportet validitatem vel non validitatem informis confessionis: ex eo enim quod aliqua informis confessio est valida ⁊ aliqua non est valida, non ex ipsa informitate, sed aliunde puta ipsius informitatis causa prouenire debet. Quod aliqua sit valida ⁊ aliqua non. Et quoniam causa hec se tenet ex parte penitentis, cuius duo sunt actus vsq̄ ad absolutionem. scilicet contritio et confessio: ideo hinc scrutandum est quid veri appareat. Ex parte igitur confessionis certum est confessionem ex proposito non integram propter verecundiam aut aliquid huiusmodi, esse invalidam ac reiterandam: ⁊ in hoc nulla est questio. Ex defectu autem contritionis tota oritur difficultas: que vt clarius eluceat, distinguendus est contritionis defectus: habet enim multos gradus. Minimus autem contritionis defectus est ipsa absentia charitatis: qui enim sunt ita attriti quod dolent de preteritis omnibus vt de summo odibili. et proponunt vitare mortale peccatum vt summum vitabile, si confessionem subeunt informem, non tenentur iterare confessionem: sed est eorum confessio valida. Hec alia hoc eget probatione q̄ superius adducta ex vniuersalis ecclesie testimonio: omnes enim sapientes et timorati viri sic dispositis mandant imponendum esse confessioni finem. In inferiori autem gradu incontritionis, sunt sic attriti vt doleant quidem de omnibus preteritis, non tamen accedunt vsq̄ ad hoc vt doleant de eis tanq̄ summo odibili: et similiter proponunt cauere de futuro. non tamen a summo vitabili. ℣ Et hoc difficiam contingit, primo sine discussione talis defectus: quia scilicet non discutit penitens dolorem suum de commisso mortali an sit tanq̄ de summo vitabili. et similiter propositum suum vitandi mortale, an intendat vitare tanq̄ summum vitabile: sed occurrit tantum eis dolere de peccato et cauere de futuro (sicut si offenderet vnum hominem. et doleret de offensa preterita, et intenderet amplius illum non offendere) in eorum tamen animo non ita dominatur affectus tam vitandi offensam in futuro q̄ detestandi commissam in peccato, vt pro summis malis hec habeant. De horum numero vtinam non maxima pars christianorum penitentium sit: quos non sicut primos puto virtute clauium de attritis regulariter fieri contritos: sed in sua attritione absolui et communicare. Cuius signum est, quod charitas sicut positiue preferet deum omni amabili, ita facit apud habentem ipsam offensam dei odibiliorem omni odibili et magis vitandam omni alio vitabili: operatur enim hec magna amor dei si est, et si hec non operatur, non est charitas dei. De istorum confessione intelligo doctrinam diui tho. quod confessio informis per defectum contritionis est valida, ita vt non sit iteranda: et erit eis fructuosa quando ascendent ad cor altum vt habeant peccatum pro summo odibili et summo vitabili, et confitebuntur fictionem suam hanc qua vt contriti sacramentum susceperunt, quum in veritate contriti non essent. Quare autem huiusmodi confessio sit valida, inferius declarabitur. ℣ Si vero huiusmodi attriti animaduerterint se non esse contritos, simile est de eorum confessione iudicium et de confessione illorum qui sunt in tertio gradu: de quibus modo subiungimus, quod in infimo loco attritorum sunt, qui ambas contritionis partes aut parum attingunt, aut saltem altera carent. Ad contritionem enim quum duo spectent, dolor de peccato et propositum cauendi de cetero, infimi proculdubio sunt qui de preteritis quidem aliqualiter dolent de futuro velleitatem habent cauendi. Inter quos est etiam latitudo, non solum secundum gradus doloris ⁊ velleitatis, sed etiam fm differentiam percipientis vel non percipientis statum proprium: ⁊ similiter fm differentiam explicantis vel non explicatis in confessione plene seipsum. Nam qui huiusmodi statum non percipit, ac per hoc non explicat, si tēdo, integre quidā cōfitetur quātum est ex intentione: qui autem percipit ⁊ cōfitetur, tam integre ex intentione confitetur: qui vero percipit et non cōfitetur, quia non occurrit sibi hoc quasi peccatum confitendum, adhuc integre ex intentione confitetur, secus autem si nolet hoc confiteri. tunc enim ex proposito dimidiatur confessio. Et similes distinctiones fieri possunt de attritis in secundo gradu positis.

¶ Quocirca de omnibus dicitur, q̄ quum ex proposito tacuerit peccatum sacrilegij ex tali statu penitentis consurgens: confessio non est valida, sed iteranda: deest siquidem confessioni non sola contritio, sed integritas ex proposito. Quando vero confessio ex proposito est integra, omnium confessio videtur valida: ita q̄ non est necessario iteranda. Quamuis differentia inter eos sit quo ad vitandum sacrilegij peccatum: quoniam percipientes statum suum malum et confitentes eundem, putantesq̄ se non sacrilegio sed bono operam dare, rogando confessorem vt eos absoluat, excusantur si bona fide cum sacerdote docto id tractent, a sacrilegij peccato. ℣ Hec obstat, si dicatur q̄ ista est ignorantia iuris diuini: quoniam in huiusmodi que sunt iuris diuini positiui, excusantur indocti quando a doctoribus iudicibus sic eruditi sunt: statuit enim deus leges suas ad infimos per medios peruenire. Unde et apostolus, mulierem a viro suo interrogare iubet si quid voluerit scire. Illos autem qui non explicant confitendo huiusmodi malum statum suum, nescio excusare a nouo sacrilegij peccato: deberent enim saltem sacerdotis arbitrio iudicandos offerre seipsos in his que communiter penitentes nosse ⁊ confiteri cōueuerunt: communissimum autem est penitentibus omnibus confiteri voluntatem suam de non cauendo de cetero: hoc enim etiam mulierculę ⁊ sciunt ⁊ seruant. ¶ Communis autem ratio quare attritorum omnium integra oppidem sed informis confessio est valida, ita q̄ non est iteranda, assignantur a diuo Tho. quia sacramentum penitentie verum inuenitur ⁊ fructuosum, non tunc, sed quando aderit contritio. ℣ Et quidem q̄ verum inueniatur sacramentum, non solum secundum illorum opinionem qui negant contritionem esse partem sacramenti penitētie apparet, quia nihil deest huic sacramento nisi contritio: sed etiam tenendo contritionem esse partem sacramenti penitētie apparet, quia nihil deest huic sacramento nisi contritio: sed etiam tenendo contritionem non secundum se sed relata ad confessionem (hoc est vt est sponta nea voluntas recompensandi ad arbitrium sacerdotis) pars sacramenti est posita superius a diuo Tho. Hec autem in proposita confessione inuenitur: dum quilibet sponte eligit submittere se iudicandum sacerdoti ⁊c. Quia concurrunt igitur ad sacramentum huiusmodi. omnes partes eius que se tenent loco materie, et forma ⁊ minister debitus, consequens est vt sit verum ecclesiasticum sacramentum. ℣ Ut autem existente vero sacramento, informitas non partat reiterationem, sed fructum futuro tempore, a diuo Tho. probatur: quia sic est in alijs sacramentis, et vere sic est de baptismo, confirmatione, ordine ⁊c. Nec obstat, dicere q̄ hoc verificatur in istis sacramentis quia non sunt iterabilia, aut quia imprimunt characterem: vtrumq̄ enim per accidens se habet ad fructum pro futuro tempore. Et quo inferri potest quod non oportet iterari etiam si esset iterabile: ex eo namq̄ quod sacramentum est propter fructum eius, et fructus eius potest in futurum haberi sine ipsius iteratione, optime sequitur quod non oportet sacramentum ipsum iterari. Amplius extrema vnctio est sacramentum iterabile: ⁊ tamen si incontritus suscipit quis extremam vnctionem, ⁊ post horam conteratur, non reiterabitur extrema vnctio, nec care bit infirmus moriens illius fructu. quoniam si careret illius fructu, petenti infirmo iterari extremam vnctionem ob suam incontritionem ecclesia non negaret: quam tamen negatorum super eundem morbum ⁊c. ordinat non repetendam. Et hoc ergo quod informiter suscipiens sacramēta siue iterabilia siue non. ex ipsa informitate licet perdat fructum pro tunc, imo quandoq̄ addat nouum peccatum mortale pro tunc. non tamen perdet fructum sacramenti pro quanto erit contritus, habetur quod non oportet iterari sacramentum. Nec oportet aliam huius rationem querere. q̄ ipsam sacramenti vim ritumq̄ ecclesie. augu. enim primus hoc docuisse videtur de baptismi fructu: diuus tho. ad alia sacramenta hoc extendit: et ecclesie ritus hoc videtur semper seruasse: fructu quoq̄ extreme vnctionis attestante. Et propterea concludendum videtur hoc loco non plus sapere q̄ oportet.

Ad primum In oppositum dicitur, quod sacerdote p̄ sumente absoluere impenitentem, sacramentale iudicium exercetur vt dei instrumentum quodammodo non ⁊ quodammodo sic. Nam quo ad modum exercendi non procedit a deo, quoniam sacrilege exercetur: quo ad substantiam vero sacramenti, a deo procedit simpliciter ⁊ absolute. Et quia sacramentum secundum se est fructuosum: ideo a deo procedit vt sacramentum fructuosum, fortiturum effectum quando suscipiens est dispositus. Et licet tempus dispositionis ex parte recipientis arcetur ad tunc: tamen ex diuina largitate extensum intelligimus ad tunc vel postea quando erit dispositus: vt in baptismo contingit. ideo non oportet sacramentum repetere, vt deo actore exercea tur. ¶ Ad secundum dicitur, quod in contritione duo sunt: scilicet velle recompēsare. ⁊ charitas informans illud velle. Et respectu quidem sacramenti penitentie absolute, sufficit contritio quo ad primum: respectu autem eiusdem fructuosi in ipsius presentia, concurrit contritio etiam quo ad secundum: ⁊ hoc solum deest in proposito. Unde nulla pars sacramenti vt necessaria est ad sacramentum, deficit: quāuis deficiat vt necessaria ad sacramenti effectum nunc. ¶ Ad tertium dicitur, quod quia actus morales ex per se obiecto iudicantur, ille solus dimidiat confessionem, qui ex intentione integritatem violat: et propterea quum in proposito supponatur confessionem esse ex intentione integram, licet materialiter non sit integra, non sequitur confessionem esse iterandam. ℣ Aduerte tamen hic, quod sicut in alijs vitijs tam enormiter contingit errare materialiter vt actus redeat ad naturam formalem sui generis (vt patet in detractione, contumelia, ⁊ huiusmodi, contingit enim tam grauiter absq̄ intentione detrahendi detrahere fame proximi, vt ipsa magna lesio incursa minus estimata, detrahendi actum in detractionis naturam reducat) ita potest contingere q̄ ex nulla aut tam crassa ⁊ supina cōscientie discussione, aliquorum peccatorum mortalium confessio omittitur, vt materialis violatio integritatis in formalem reducatur: tanq̄ dimidiationis incursus ille qui pro nihilo estimatus est intentus fuerit. Unde tales ad reiterandam confessionem inducendi sunt. In quorum numero videntur esse illi, qui cum sola velleitate abitrendi a peccato confitentur ⁊ absoluuntur: tacentes huiusmodi peccatum ⁊ impedimentum, quod etiam mulierculę nouerunt et consueuerunt explicare. ¶ Ad quartum dicitur proportionaliter sicut ad primum, q̄ licet sacrilege, sacramentum tamen coniunctionis fructuose secundum se passionis christi ad penitentē exercetur: cuius fructus etsi non tunc quando tamen erit dispositus penitens, percipietur. Unde non fuit sacramentum vanum quod deus adeo acceptat, vt non exacta repetitione sacramentalē gratiam conferat q̄ primum penitens fuerit dispositus, quam per sacramentum presens erat daturus si tunc penitens fuisset dispositus.

¶ An satisfactio penitentialis possit esse de alias debito.

Quæstium. i.

Circa Satisfactionem penitētialem queritur primo, an possit esse de alias debito. Et videtur quod non. Primo ex ipsa ratione satisfactionis, nam satisfacere est facere equale debito: non fieret autem equalitas si alias id quod fit esset debitum: oportet iterari etiam si esset iterabile: ex eo namq̄ quod sacramentum est propter fructum eius, et fructus eius potest in futurum haberi sine ipsius iteratione, optime sequitur quod non oportet sacramentum ipsum iterari. Amplius extrema vnctio est sacramentum iterabile: ⁊ tamen si incontritus suscipit quis extremam vnctionem, ⁊ post horam conteratur, non reiterabitur extrema vnctio, nec care bit infirmus moriens illius fructu. quoniam si careret illius fructu, petenti infirmo iterari extremam vnctionem ob suam incontritionem ecclesia non negaret: quam tamen negatorum super eundem morbum ⁊c. ordinat non repetendam. Et hoc ergo quod informiter suscipiens sacramēta siue iterabilia siue non. ex ipsa informitate licet perdat fructum pro tunc, imo quandoq̄ addat nouum peccatum mortale pro tunc. non tamen perdet fructum sacramenti pro quanto erit contritus, habetur quod non oportet iterari sacramentum. Nec oportet aliam huius rationem querere. q̄ ipsam sacramenti vim ritumq̄ ecclesie. augu. enim primus hoc docuisse videtur de baptismi fructu: diuus tho. ad alia sacramenta hoc extendit: et ecclesie ritus hoc videtur semper seruasse: fructu quoq̄ extreme vnctionis attestante. Et propterea concludendum videtur hoc loco non plus sapere q̄ oportet.

In oppositum Est, q̄ in casu quo martyrium est in precepto, satisfactio p illud fit: non derogat ergo satisfactioni penitentiali esse alias debitum. ¶ Ad huius euidentiā sciendū est, plures tenuisse doctores partem negatiuā questionis propter argumenta inducta. Et q̄m pars affirmatiua mihi videtur vera. ideo eius veritas monstranda est: assumendo pro fundamento, q̄ vnū ⁊ idem opus a diuersis directum seu assumptum principijs, multiplicis est efficacie in his que sunt iustitie mixte: qualis est inter hominem ⁊ deum. Sub qua constat compehendi satisfactionem penitentialem: quoniam nulla nostra satisfactio est sufficiens secundum equiualentiam exactam a pura iustitia: sed secundum diuinam acceptationem. ℣ Probatur ergo primo intentum sic. Eadem pena si a minori charitate procedit, est minus satisfactoria, et a maiore charitate procedens est magis satisfactoria: ergo pena alias debita si procedat a maiore charitate vel a virtute clauium, erit

plus satisfactoria ꝯ ipsa ſm ſe vt erat alias debita ergo pena alꝫ debita poteſt aſſumi in ſatisfactionem penitentialem. Aſſumptum eſt notum ⁊ approbatum de excellentia ſatisfactionis in paſſione chriſti propter excellentiſſimam illius charitatē a qua procedebat. Conſequentia autem eſt per ſe euidēs: ⁊ tanto euidētior ꝙ tto in ſatisfactione penitentiali plus penſatur ꝯtitas ex diuina acceptatione ꝯ ſm ſubſtantiam operis ſeu pene: quā pura iuſtitia conſideraret. ¶ Preterea. Unum ⁊ idem opus cum hoc q̄ eſt alias debitum deo, eſt meritoriū de cōdigno eterne vite: ergo pōt eſſe etiā ſatisfactoriū pene ꝓ peccatis debite. Aſſumptū patet: quia honorando parentes (qō eſt op⁹ p̄ceptū) mereor: ſi ex charitate illos honoro. vita eterna condigneor. Conſequentia ꝓbatur. ex eo q̄ ratio alias debiti nō minus officit ad conſiderandū ius future mercedis ꝯ ad conſiderandum ius recompenſandi peccatū debitū: opus ſiquidē alias debitum, ſi poteſt cū hoc efficere vt exigente iuſtitia merces ſibi debeatur tam excellens qualis eſt eterna felicitas, multo magis ſufficiens eſt vt conſtituat ius ſoluti pretij debiti tam mīmi, quale eſt temporalis pena. ¶ Et cōfirmatur: quia tribus exiſtentibus virtutibus: ſcilicet charitate, gratificatione et penitentia, ⁊ actus alias debitus pōt ex charitate efficacia meritoriam, ex gratificatione efficaciam gratiarū actionis fortiri, cur non aſſumptus a penitentia vim ſatiſfactoriam fortiature: nunquid diuina acceptatio tam larga in merito ⁊ gratificatione, manca eſt in ſatiſfactione? an forte plus iuſtitie locum habet in amico circa ſolutionem pene ꝯ circa gratiarū actionē aut meritum? ¶ Preterea. Ad ꝑticularia deſcendendo, ⁊ diſcurrēdo per conſilia quādo ſunt in p̄cepto, idem apparet: in caſu enim quo teneꝫ quis eleemoſinam facere, cur non poteſt penitens ordinare illam pro ſatisfactione penitentiali? ⁊ ſimiliter in caſu quo ꝓbere alteram maxillam, vel angariari vel eſurire aut ſitire, penuriam pati aut huiuſmodi aliq̄ eſſet in p̄cepto, quis ſapiens prohibeat penitentem offerre hec duo in ſatisfactionem, aut neget ſolui ꝓ hec pena debitam, ꝓ p̄ceſſe an forte huiuſmodi op̄a debita ex p̄cepto, poſſunt ab ipſo quidem penitente aſſumi in ſatisfactionem penitentiale, ſed per confeſſoris miniſterium non poſſunt hec in penitentiam dari. Hoc enim eccleſie claudus eſt derogare, maioremq̄ virtutem humane intentioni ꝯ chriſti claudus tribuere: tanq̄ humana intētio, quedā poſſit pro ſatisfactione aſſumere ad que claues nō ſe extendunt: quod a fidelium eſtimatione longe ſit. In cuius ſignum laudabilis multorū cōfeſſorum cōſuetudo antiqua abſoluendo penitentem dicit: quicquid boni feceris et facere intendis, et mala q̄ ſuſtines et ſuſtinebis, ſint tibi in remiſſionē p̄ctoꝝ ⁊c. ⁊ nō dicit, quicq̄d ſuperogationis boni feceris aut mali ſuſtinebis.

Ad primum Ergo in oppoſitum ōr, ꝙ aliud eſt loqui de ſatiſfactione infra limites pure iuſtitie, et aliud eſt loqui de ſatiſfactione ſapiente magis naturam amicitie ꝯ iuſtitie: argumentum enim procedit de ſatiſfactione infra limites iuſtitie concluſa: de qua non eſt hic ſermo. Unde et penitentia poſita eſt a diuo Tho. differens a iuſtitia vindicatiua: quia illa ius attendit. hec autem volūtatem offenſi ⁊ offendentis: quod amicitie magis eſt ꝯ iuſtitie. ¶ Ad ſecundum dicitur, ꝙ quia eccl̄aſticus miniſter homo eſt (qui nō intuet cor, quē latet penitentis charitas) ideo ꝓ iudice ad tuitionem partem iudicium ſuum declinat: ⁊ id quod eſt amicitie preteriens, ad id quod eſt iuſtitie ſe conuertit. Et quoniam ex p̄te iuſtitie ſatiſfactio hz ꝙ ſit de non alias debito, ideo confeſſores nō imponūt ieunia alias debita, ſed opera ad que alias penitens non tenetur: cū quo ſtat, ꝙ ſi opera ad que alias penitens tenetur, imponeret in ſatisfactionem peccatorum, prodeſſet ſaltem virtute clauium penitenti ſatiſfactio huiuſmodi ex charitate adimpleta. ¶ Ad tertium dicitur, ꝙ authoritas non videtur adduci ad propoſitum: quoniam ex illa nihil aliud habetur, niſi ꝙ ſatiſfactio ſit per penalia: hec enim ſunt que ſi homo non poſſet, ab eo non exigerentur. De hoc enim nulla eſt queſtio: ſed an huiuſmodi penalia ſint ſatiſfactoria ſi ſint alꝫ debita: de quo nihil dicit authoritas allegata. ¶ Verumtamen ſcito, ꝙ opus hoc quod eſt honorare parentes (quod etiam ſi homo non peccaſſet, p̄ceptum fuiſſet) ſi in preſenti ſtatu exercendū cū penalitate aliqua occurrat, illud vnum opus p̄ceptum quatenus eſt pietatis, eſſet meritoriū vt eſt a charitate, ⁊ gratiarum actio deo vt eſt a ſuperexcellenti gratitudine que vocatur religio, et eſſet ſatiſfactoriū quatenus eſſet a penitentia: ⁊ ſimile eſt in aliis. Unde habes ꝙ etiā per ea que ſi homo non peccaſſet eſſent exacta: alio tamen modo poſt peccatum exercita, ſatiſfactio fit.

¶ In ꝓ contrito ⁊ confeſſo peccato impoſita ſatiſfactio, ſi exeat in peccato mortali, ſit iteranda. Queſitum ij.

Secundo Circa ſatiſfactionem penitētialem queritur, an ꝓ contrito et confeſſo peccato impoſita ſatiſfactio ſi exeat in peccatū mortali, ſit iteranda. Videtur enim ꝙ non. ¶ Primo ex ipſa ratione iuſtitie. Ex quo enim ſm plenam iuſtitiam punitiuam ſemel impoſita eſt pena temporalis ꝓ peccato de quo vere penituit, nunq̄ ꝓ illo debebitur niſi pena temporalis: ⁊ illa ſoluta, nulla. ¶ Et confirmatur hoc in actibus humanis. Si enim alicui culpe precise correſpōdeat ſm legem abſciſio manus, non debet ſm iuſtitiam manu abſciſa, exigi maior punitio: ergo a ſimili ſi quis remanet debitor precise temporalis pene (puta quatuor dierum) non debet ſm diuinam iuſtitiam illa ſoluta plus exigi. Preterea. Si huiuſmodi ſatiſfactio extra charitatem dicatur non ſufficere, ſententia nimis dura et occaſio peccandi videtur: quoniam penitens quum hoc audierit: poſt lapſum in peccatum mortale non proſequetur exequutionem penitentie, repute inutiliter: ⁊ ſic incidet in nouum peccatum mortale, transgrediendo preceptum eccleſie ⁊ vicarij dei in illo actu. Et hinc fomantur inquit Sco. talis ratio. Si poſt lapſum non exequatur quis ſatisfactionem puſillinam ſibi impoſitam, peccat mortaliter: ergo ſi exequatur, bene facit: quia actum obedientie facit: ſed non facit actum obedientie niſi inquantum illud eſt ſibi impoſitum ratiōe pars ſatiſfactionis: ergo ⁊c. ¶ Preterea. Sequitur aliud inconueniens, ſcilicet ꝙ huiuſmodi peccatoꝝ ſi damnaretur, eternaliter puniretur ꝓ peccatis ſemel dimiſſis: ac per hoc dimiſſa peccata rediret ſimpliciter: quia redirēt quo ad penam eternam. Et vlterius ſequitur, ꝙ ita eternaliter punitur quis ꝓ peccatis dimiſſis, ſicut ꝓ non dimiſſis.

In oppoſitum Eſt, ꝙ ſatiſfactio mortua non eſt ſatiſfactio, ſicut nec homo mortuus eſt homo.

¶ Hec queſtio ſub Iudice ab omnibus communiter videtur derelicta: quum ipſe ſcotus qui partem negatiuam tenet (cuius ſunt argumenta inducta) non audeat eam aſſerere: ſed dicat ſe ablq̄ p̄iudicio loquiū puma queſt. diſt. xv. iiij. ſenten. ꝛdiuus ho. varia videatur ſentire: durandus ſoluat ad vtramq̄ partem ⁊c. Quocirca vt radicales rationes exeminentur, et rationabilior pars eligatur, hanc mouimus. ¶ Et quoniam rectum eſt inderſui et obliqui, hinc inciendum reor, ꝙ ſm omnes nulla noſtra penitentialis ſatiſfactio apud deum eſt ſufficiens ſine charitate: quia nulla eſt ſufficiens ſm equiualentiam ſimpliciter, ſed quecumq̄ eſt ſufficiens, ex diuina acceptatione eſt ſufficiens: acceptabilem autem charitas reddit. Ex hoc cōmuni principio oportet doctrinam procedere per ſe, abſq̄ diuerſione ad ea que ſunt per accidens aut extranea: alioquin doctrina magis erit voluntarium dogma ꝯ vera doctrina. Ex hoc autem principio manifeſte deducitur nullam ſatiſfactionem ſufficere niſi charitas reddat eam acceptabilem: nec oportet in hac deductione laborare: ſed tantummodo ſubſumere, ſed hec eſt ſatiſfactio: ergo. Unde quum reliqua iſta de qua queritur ſatiſfactio, ſit vere ſatiſfactio ꝓ peccati pena, et nullam habeat conditionem diminuentem rationem ſatiſfactionis, mirum vt non dicam voluntarium videtur eximere huiuſmodi ſatiſfactionem a communi regula ſatiſfaciendi: aut enim oportet negare illud vniuerſale accommune principium, aut illo conceſſo oportet vniuerſaliter dicere nullam ſatiſfactionem penitentialem ſufficere niſi ſecundum acceptationem: que extra charitatem non inuenitur. ¶ Et confirmatur ex caſu ſimili: ponendo hominem poſt contritionem ſuorum peccatorum et aliquot dies penitentie, citra tamen confeſſionem, relapſum. Inſuper adhuc proſequi actus penitentiales ꝓ peccatis puſillinis. Hoc enim ſic ſe habente, queratur an huiuſmodi actus penitentiales per relapſum ſint ſatiſfactorij aut non? Si dicitur ꝙ ſunt ſatiſfactorij, ſequitur ꝙ non oportet recurrere ad determinationem pene factam per punitiuam iuſtitiam claue non errante ⁊c. quum in hoc caſu huiuſmodi determinatio per claues non interuenerit: et vltra hoc videtur negari communis doctorū ſententia. Si vero nō ſunt ſatiſfactorij, quum ſola temporalis pena ꝓ puſillis peccatis in vtroq̄ caſu remanerit ſoluenda, nulla eſt ratio quare ſolutio vnius extra charitatem valeat ⁊ alterius non: ſi enim iniuſtum eſt plus exigere in primo caſu, iniuſtum quoq̄ eſt plus exigere in ſecundo: quoniam ſm diuinam iuſtitiam vtrobiq̄ debitum ſolius pene temporalis remanet. Et ſi illa ſoluitur extra charitatem, nullius reſtat pene debitum: ſi aūt charitas exigitur ad hoc vt ſolutio ſit ſufficiens, neutrius ſolutio aliquid valet. Cōcludendū igit̄ ex cōi hoc principio videtur, ꝙ nulla ſatiſfactio penitētialis eſt ſufficiēs niſi ſm diuinā acceptationē: quā cōſtat (vt ſepe dictū eſt) extra charitatem nō in venire. ¶ Et confirmatur hoc ex eo modo remiſſionis peccatoꝝ: ſit enim remiſſio mortalis peccati per modum amicabilis reconciliationis, ex hoc enim modo fit, vt peccatori ex proprio demerito hoſtiliter puniendus, amicabiliter corripiendus reſtet: hoc eſt eſſi auferri reatum pene eterne ⁊ transire in reatum pene temporalis. Ex hoc autem ꝙ peccatoꝛ de hoſtiliter puniendo, tranſit in amicabiliter puniendum hic vel in purgatorio, ſequitur ꝙ niſi amicabiliter pena exoluatur, nunq̄ ſoluetur: quia quod amice debeo nunq̄ exoluo niſi amice tribuam.

¶ Exeo dē quoq̄ principio deducitur exceptionē aliā de ſatiſfactionibus relinquētibus poſt ſe effectū, nō eſſe vſquequaq̄ verā: ſed ex famoſa apparentia humanaq̄ compaſſione proceſſiſſe videtur diſtinctio inter ſatiſfactiones relinquentes poſt ſe effectum, et ſatiſfactiones non relinquentes poſt ſe effectum. ita vt licet vtreq̄ extra charitatem facte ſint mortue, effectus tamen primarum remanens poteſt viuificari per ſubſequētem charitatē: ⁊ ideo prime nō ſunt reiterāde, ſecunde aūt q̄ totaliter trāſierūt ſunt reiterande. ¶ Fauorabilis ſiq̄dē magis ꝯ vera videtur interpretatio hec. Nā opus ſatiſfactoriū relinquens poſt ſe effectum (puta ieiunium vel eleemoſynā extra charitatē) ſi eſt ſic per ſequentē charitatē viuificabile, vel hoc habet ex ſacramentalitate ſola: ⁊ hoc non: q̄ ſic etiam conueniret ſatiſfactionibus non relinquentibus effectum: q̄m ipſe etiam ſunt ſacramentales. Vel hoc hz ex relicto effectu ſoloꝛ: hoc non: quia hoc cōueniret ſimilibus ſatiſfactionibus factis ante cōtritionē ⁊ cōfeſſionem, quod oēs negamus: dicentes cum aug. q̄ peccatoꝛ non eſt dignus etiam pane quo veſcitur: et cum apoſtolo: ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas ⁊c. Vel hoc habet ex vtroq̄ ſimul ſcilicet ſacramentalitate ⁊ effectu relicto: ⁊ hoc non: tum quia ad hoc q̄ opus ſacramentale ſortiatur effectum per ſequentem charitatem, non requiritur relictus effectus: ⁊ de confeſſione infoꝛmi patet. Tum quia huiuſmodi relictus effectus non eſt ſacramētalis: q̄m nō eſt effectus operis ſatiſfactorij, vt eſt ſacramentale aut morale, ſed ſecundum naturam operis: afflictio enim carnis non eſt effectus, ieiunij, vt eſt actus moralis aut ſacramentalis, ⁊c. ſed vt eſt ſubtractio cibi. Et ſimiliter diminutio boni exteriorꝭ non eſt effectus eleemoſyne niſi ſecundum naturam operis: puta q̄ ſubtrahit illud a ſe. vnde effectus iſte eſt valde remotus a ſacramentalitate. Tum quia vacillans aut claudicans inuenitur hoc verum: nam non eſſet verum vniuerſaliter. Hz in ſolo illo caſu quo relictus effectus duraret vſq̄ ad aduentum noue charitatis: vt ſic inuentus poſſit a charitate viuificari. Nam ſi non duraret, non poſſet per illam viuificari puſillis transitoria, que preterijt oratio. Sic ſi quis extra charitatem iuniorum inuinctam penitentiam peregiſſet, ⁊ debilitatis ſeu afflictionis derelictus effectus non duraret poſt duos menſes (quia interim penitens bene ſe confortauit) et noua charitas non fuiſſet recuperata vſq̄ ad quartum menſem, iteranda eſſent predicta ieiunia.

¶ Quia igitur neutra via ſolide fundata videtur, occurrit media via incedendū, dicendo tria. ¶ Primum eſt, ꝙ omnis penitētialis ſatiſfactio a confeſſore impoſita etiam ſi extra charitatē fiat, ſufficiens eſt quo ad forum militantis eccleſie. Probatur hoc: q̄ ſatiſfactio hmōi eſt ſacramentalis: eſt enim tertia pars ſacramenti: ac per hoc ſatiſfacit eccl̄ie ſi eſt infoꝛmis, ſicut confeſſio infoꝛmis. Et hinc oritur, vt non ſolum ieiunia ⁊ eleemoſynas verum etiam orationes non ſit ſolita eccleſia iterum imponere penitentibus q̄ eas ſemel ſoluerunt, quamuis iuniores nonnulli trepidantes timore vbi non eſt timor, adinuenerint quandam momentaneam ſatiſfactiunculam ꝓ penitentia ſacramentali, ⁊ deinde arbitrantur quaſi condignam penitentiam, que aut non eſt penitentia ſacramentalis, aut ſi eſt, vanum monſtrat eorum timorem. Nec hoc facere ſunt edocti a ſancta catholica eccleſia: et propterea reprehenſione magis digni eſt ꝯ vſu. ¶ Secundum eſt, ꝙ quecunq̄ ſacramentalis ſatiſfactio ſi extra charitatem ſit, nihil tunc valet ad expiationem pene ꝓ peccato debita apud deum. Hoc ex ſupradictis ſatis ꝓbatum eſt: ⁊ a magiſtro ſen. multis autoritatibus in. 15. di. 4. firmatur. ¶ Tertium eſt, ꝙ omnis ſatiſfactio ſacramentalis ſi extra charitatem fit, valere incipiet quando recuperata charitate penitens ad coꝛ redibit ⁊c. Probatur hoc, ex eo q̄ regulariter opus ſacramentale vtpote opus dei, recedente fictione fortitur effectum (vt de baptiſmo, confeſſione ⁊ extrema vnctione dictum eſt) ſatiſfactio autem, ſacramentalis pars ſacramenti eſt, vimq̄ habet ex clauibus: ergo ſi eſt infoꝛmis, ſortietur poſtea recedente fictione effectum. ¶ An autem totum effectus ſortiatur poſtea, quem ſortita fuiſſet ſi in charitate peracta eſſet, non facile diuerim. Videtur tamen mihi, ꝙ non totum ſatiſfactionis effectus ſortiatur poſtea: quia ſacramētalis ſatiſfactio plus ſe tenet ex parte humani operis ꝯ ex parte diuini, hoc eſt ſacramenti. Cuius oppoſitum accidit in alijs: vt patet in baptiſmo, in quo totū opus eſt dei ⁊ hominis eſt ſolum miniſterium: in ſatiſfactione vero ſacramentali opus eſt precipue penitentis, ⁊ tam parum habet ſacramenti, vt multi doctoꝛes negent ipſam eſſe partem ſacramenti. Et propterea rationabile videtur, ꝙ ſatiſfactio ſacramentalis infoꝛmis aliquem effectum poſtea ſortiatur ex illa parte qua ſacramentalis eſt: non totum autem ex illa precipua ſui parte, qua humanum opus motuum habuit.

Ad primum Ergo in oppoſitum dicitur, ꝙ obiectio confecta eſt ex lana ⁊ lino: quoniam oſſa eſt ex amicitia, ⁊ contexta eſt ex mera iuſtitia. Supponit enim penitentem ſecundum meram iuſtitiam debere penam ſolummodo temporalem, ⁊ cum hoc reconciliatum eſſe ex gratia: quaſi poſt reconciliationem ſatiſfactio ſit ſufficiens ſecundum equiualentiam ſimpliciter, ⁊ non ſecundum acceptationem. Et quoniam ſatiſfactio ſecundum equiualentiam ſimpliciter, non conſonat ſatiſfactioni amicabili ⁊ poſſibili inter hominem ⁊ deum, ideo vt predictum eſt, repetitur: dicendo ſatiſfactionem impoſitam temporalem ꝓ pena peccati ſiue impoſita ſit a ſacerdote ſiue non, eſſe amicabiliter ſoluendam: ⁊ ſi amicabiliter non ſoluitur, nunq̄ ſoluitur. Et propterea que de mera iuſtitia ⁊ humanis punitionibus adducuntur, extra propoſitum ſunt: quoniam de vindicatiua loquuntur iuſtitia, in qua attenditur equalitas ⁊ non ſic in ea que attenditur equalitas ſm acceptationem dei offenſi.

¶ Ad ſecundum dicit, ꝙ ſententia hec nō eſt dura, ſed dulcedine amicitie diuine plena: nec eſt occaſio peccādi, niſi forte accepta. ¶ Et ad fomā rōnis dicit primo ipſam valde errare: vt patet applicādo eam ad peccatoꝛem cōmunicaturū in paſcate, dicendo ſi nō cōmunicat, peccat nouo peccato: ergo ſi cōicat, bene facit obediendo. Quod patet eſſe ridiculū. ¶ Et q̄ multiplicare inconuenīē tia, non eſt ſoluere, dicitur ſecundo q̄ huiuſmodi rōni in quacūq̄ materia fiat, reſpōdendum eſt ſic. Si nō exequit peccat, admittit: ergo ſi exequit cōdigne, bene facit: alioquin negetur ſequela: q̄m ⁊ cōicando ⁊ non cōmunicando in paſcate, peccat nouo petō indignus. ¶ Dicit tertio ꝯtum ad materiā que tangit de nouo peccato mortali omittentis penitentiam iniunctam a cōfeſſore ꝓ mortalibus, ꝙ nulla ratione apparet omiſſionem huiuſmodi eſſe peccatum mortale: vt patet diſcurrendo per omnia concurrentia ad huiuſmodi actum. Iniūcta ſiquidem a confeſſore pro mortalibus ſatiſfactio, quatuoꝛ habet capita. primum eſt, ꝙ eſt iudicata ⁊ precepta a chriſti vicario: ⁊ hinc ſatiſfactio fit actus iuſtitie cuiuſdam ⁊ obedientie. et hinc ſatiſfactionis omiſſio non habet peccati mortalis rationem ſi deſit contemptus qui contrariatur precepto: et abijceret gratiam iudicij facti. Secundum eſt ex parte penitentis, ꝙ eſt actus penitentie ⁊ charitatis: et hinc nulla eſt in omiſſione ratio peccati mortalis, niſi actus iſte iuſtitie, penitentie et charitatis ſit neceſſarius ad ſalutem. Quod cōſtat eſſe falſum: quia actus iſte non eſt neceſſarius ad dilectionem dei aut ſuiipſius aut proximi: quoniam verſatur circa ea que ſunt ad finem, ſcilicet ſolutionem pene temporalis: quam poteſt penitens reſeruare ſibi in purgatorio abſq̄ mortali offenſa dei. Tertium eſt ex parte finis, ꝙ eſt expiatiua pene ꝓ peccato debite: et hinc vt nunc nunc monſtratum eſt, non habet omiſſio ꝙ ſit mortale peccatum: ſed ꝙ ſit reſeruatio luende pene. Quartum eſt, ꝙ eſt pars ſacramenti: et hinc ꝙ omiſſio non conſtituat ſacrylegiū. exeo apparet, ꝙ eccleſia vtitur penitentie ſacramento quandoq̄ abſq̄ hac tertia parte (vt patet de penitentibus in fine, quibus non imponitur ſm canones ſatiſfactio) et ex eo ꝙ ſi quis ſua ſponte ante confeſſionem ſatiſfeciſſet, non eſſet ei imponenda ſatiſfactio aliqua a confeſſore. Nec deſunt dicentes poſſe penitentem male paratum ad ſuſcipiendam ſatiſfactionem in hac vita, abſolui reſeruata ſatiſfactione in purgatorio: ex his enim omnibus habetur, ꝙ omiſſio huius partis ſacramenti non eſt peccatum mortale ex ſuo genere. Unde quum ſatiſfactioa cōfeſſore non imponatur niſi vt deſcripta eſt, et vt ſic illius omiſſio non habeat ex ſuo genere rationem peccati mortalis, concludendum eſt peccare quidē omittētem iniunctam ſatiſfactionem (quum agat preter obedientiam et alias virtutes) non tamen mortaliter, defieiente contemptu, quū nec contra obedientiam charitatemue omittat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Ad tertium dicitur, q distinctio inter per se z per accidens, euitat hec inconuenientia: penam siquidem temporalem fieri per se eternam, est inconueniens: per accidens autem eternari non inconuenit. Sic autem est in proposito: quoniam temporalis pena amice soluenda propterea ordinatur in inferno, quia nunq amice soluitur. Unde nec propterea redesit simpliciter dimissa peccata, nec eque punit pro peccato dimisso z pro nõ dimisso, si enim rediret simpliciter, deberetur per se pena eterna: z similiter peccato non dimisso deberetur per se pena eterna. In ꝓposito autem eternitas pene inuenitur per accidens: non tamen sicut in pena venialium: ratio enim proxima eternitatis pene perseuerantium venialium in inferno est eternitas culpe: perseuerante enim culpa semper debet perseuerare pena. Ratio autem eternitatis pene in proposito est defectus acceptabilitatis: quia scilicet soluto pene nunq est acceptabilis, quia nũq soluitur amice.

¶An sacramenti penitentie minister possit esse sacerdos absq iurisdictione. Quesitum vnicum.

Circa Ministrum sacramenti penitentie queritur an possit esse sacerdos absq iurisdictiõe. ℞ Et est ratio dubij. Tum quia confessor summi pontificis ministrat ei sacramentum penitentie sola potestate ordinis: quã potestatem iurisdictionis super eum habere ne queat. ℞ Tum quia videtur cõmuniter dici, q sola potestas ordinis sufficit ad absoluendum a peccatis venialibus. ℞ Tum quia videtur etiam communiter dici, q potestas ordinis ex se, se extenderet ad omnes absoluendos nisi per ecclesiã essent limitate iurisdictiones.

In oppositum Est decretum, omnis vtriusq; sexus.

¶Ad euidentiam huius sciendum est, q licet multa doctorum verba sonare videantur solam ordinis potestatem quandoq; sufficere ad hoc sacramentum: tñ tamen rei veritatem nunq; sufficit: sed semper exigitur vltra potestatem ordinis, authoritas iurisdictionis aliquo modo. Ex hoc quidem non solum per ecclesiam determinatum est, sed et ipsa sacramenti natura habetur: legimus enim in conci. Florent. sub Eugenio quarto: q minister huius sacramenti est sacerdos habens authoritatem ordinariam vel delegatam. Ex quo patet, q sacerdos sola ordinis potestate fultus non est minister huius sacramenti. Et quum in proposito non habeat locum distinctio illa de ministro ex officio vel in articulo necessitatis, sicut in baptismo, oportet dicere q si sacerdos sola ordinis potestate absoluat, sacramẽtum nullum est: quia deficit minister. ℞ Est quoq; sacramentum hoc ex sua natura iudiciale: quoniam forma eius cõsistit in actu iudicis vt sic: actus autem iudicialis etiã si fingendi detur licentia, nõ potest intelligi exerceri nisi in subditũ: igitur ꝛ ex ecclesie constitutione, sed ex ipsius sacramenti iudicialis natura exigit potestas iurisdictionis in hoc sacramento. Dupliciter autem contingit haberi potestatẽ iurisdictionis, primo ex parte principij iudicãdi, ita q potestas ipsa iurisdictiõis sit ꝓncipiũ iudicij: sicut in naturalib9 calor est principiũ calefaciẽdi, z in politicis potestas principis est principiũ puniendi, z in ecclesiasticis potestas pontificia est principium excommunicandi, z huiusmodi. Alio modo inuenitur iurisdictio ex parte eius qui iudicandus est: sicut contingit in iudicio arbitrouum, a paribus, tantũ potestatem habentium, ex hoc ipso q illis se submittunt in illa causa. In ministro vero sacramenti penitentie quũ ordinaria vel delegata a superiori potestate est minister, licet inueniatur potestas iurisdictionis primo modo: ad ministrandum tamẽ sacramentũ penitẽtie, sufficit potestas iurisdictiõis, secõdo modo. Et rõ est: q sacralis absolutiõis principiũ non est ptãs iurisdictionis, sed ptãs ordinis: ptãs aũt iurisdictionis cõcurrit quo ad hoc solum q facit de peccatore subditum: vel simpliciter vel quo ad talia peccata. Et hinc fit, vt quicunq; potest se subijcere in foro penitentiali cui vult, non egeat aliunde iurisdictione in ministrante sibi hoc sacramentum.

Et per Hoc patet respõsio ad primũ: ex hoc enim q summus pontifex nulli in terris subditus est, potest seipsum, subdere in foro penitentiali cuilibet sacerdoti, nec confessor ille habet ꝓprie loquendo potestatem iurisdictionis super papa penitente, a christo vel ecclesia vel ab ipso papa tãq a supiore: sed ex hoc ipso q papa se subdit illi. Et hic modus iurisdictionis reductiue spectat ad iurisdictionem delegatam: quamuis ꝓprie non sit delegata. ¶Ad scõm dicit, q q; quo ad pctã venialia q libet est liber respectu sacramẽti penitentie (eo q nullus teneꝝ cõfiteri venialia) ideo satis rationabile est, q q libet potest se subdere cui vult sacerdoti pro sacramento penitentie venialiũ. Et sic inuenitur hic nõ sola potestas ordinis, sed potestas iurisdictionis reductiue: que quia nõ est ꝓprie delegata, tacita videꝝ a dicentia q sola potestas ordinis ministrat sacramentũ venialibus: quum tamen sm veritatem si nullo modo iurisdictio interueniret, nullũ esset peccatum: vt dictum est. ℞ Caue tamen ne huiusmodi iurisdictionem extendas ad absolutionem ab excõmunicatione minori, etiã q peccatum veniale incursa: nam q excõmunicatio minor vinculũ est introductũ a potestate iurisdictionis, q est principium iudicij, impossibile est q sine huiusmodi potestate iurisdictionis, que est principium actuum iudicialium, absoluat quis ab excommunicatione minori. Unde ejus habens venialia tantum, possit a quocunq; sacerdote penitentie sacramentum suscipere ex hoc ipso q se subdit illi: non potest tamen a quocunq; sacerdote absolui ab excõmunicatione minori: sed si illam habet, oportet prius a proprio sacerdote ab illa absolui. ¶Ad tertium dicitur, q illud dictũ potest dupliciter intelligi: vel vt omnes sacerdotes a papa ꝓprio ex hoc ipso q erant sacerdotes poterant omnes absoluere vel q omnes sacerdotes instituebant nõ soli sacerdotes communes sed iudices cõmunes in foro penitentiali. Primus sensus est falsus: quia de necessitate sacramenti iudicialis est iurisdictio. Secundus sensus est ver, supposita veritate dicti, qm ante distinctiões parochiarũ ꝛc. sacerdotes vtrãq ptãe accipiebãt, ita q tũc erãt z sacerdotes cões z iudices cõmunes: postea aũt ordinantur quidã sacerdotes cões, fiũt aũt iudices ꝓpij assignando eis plebes ꝓpias. Et multi relinquunt sacerdotes cões q nũq fiũt iudices nec cões nec ꝓpij: vt ꝑz de his qui nõ sunt expositi ad audientia cõfessionum, nec aliquis se subdit eis quo ad venialia ꝛc.

¶De Indulgentijs.

Circa Indulgentias post tractatum quẽdam alias editum, ꝛplures questiones in, secundo quol, positas, iam tertio scribendum occurrit tripertita considerationc. Primo de thesauro. Secundo de causa. Tertio de suscipientibus.

¶Circa thesaurum occurrunt quatuor quere da: primum a quibus thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum. Secundo ex quibus constat dicus thesaur. Tertio q rũ sint vt fuerint reposita dicto thesauro. Quarto an dictus thesaurus subsit dispẽsationi summi pontificis.

¶An thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum. Quesitum j.

Circa Primum (an thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum) sciendum est, q ex duplici capite dubitatio hec oritur. Uel ex eo q creditur papam posse facere effectũ indulgentie authoritatiue, sicut potest absoluere ab excommunicatione: sic q ita potest absoluere a debito penarum temporalium quas penitentes pro suis debent peccatis, sicut potest absoluere a vinculis suspensionis, interdicti z huiusmodi. Uel ex eo q creditur effectum indulgentiarum non esse aliud q̃ solutionem ecclesiastici vinculi, quo penitens alligatus est ad iniunctas penitẽtias. ℞ Ex vtraq; siquidem opinione sequitur nullo opus esse thesauro ad efficaciam indulgentiarum: vt manifestũ patet. ¶Prima autem opinio est francisci maironis in .iij. distinc. xix. Et fundatur super verbo christi: quodcunq; solueris super terram ꝛc. Hinc enim vult papam veluti principem christiane reipub. constitutum: z postea ex regulari potestate principum quasl̃bet princeps habens plenariam potestatem potest remittere debita peccatoibus in sua politia. Infert papam posse remittere debita penarum temporalium quas penitentes tenẽtur in hac vita vel in purgatorio exoluere. ℞ Firmaturq; hoc, inducendo q sacerdos absoluendo transfert penam eternam in temporalẽ ac per hoc de foro inferni in forum temporalem ꝛc. ℞ Sed hic dicendi modus tripliciter errat. Primo in hoc q non distinguit inter forum penitentiale & z forum exterinsece iurisdictionis ecclesiastice: papa enim licet quasi princeps in foro ecclesiastice iurisdictionis exteriorius (cuius signum est q est solutus ecclesiastice penis et legibus vt princeps) in foro tamen penitentiali est subditus: vnde et potest et solui et ligari a sacerdote in foro penitentiali: et potest et debet sibi negari absolutio sicut et reliquis ficte accedentibus ad sacramentum penitentie, pena autem temporalis pro peccatis actualibus post contritionem et confessionẽ debita nõ spectat ad extrinsecũ forũ, sed ad forũ penitẽtiale. Quod etiam ex eo patet, q est eusl. m rõnis cum suis aliis paribus non solum misericordiam sed etiam iustitiam inueniri: misericordiam quidem in hoc q miseriam peccatoris computat christus quasi suam: iustitiam vero in hoc q meritum ac passio christi communicatur peccatori quasi peccatori ipse pateretur: vt sic peccatori debitũ deo soluat de suo, non per seipsum sed p comunionẽ acquisito: vt patet in baptismo: in quo propterea fit plenaria peccatorum remissio, quia plenissime commouitur z conspelitur christo baptizatus. Ex quibus formatur talis ratio. Ad remissionem peccatorũ siue quo ad culpã siue quo ad penam per sacramẽta habẽdã, exigit thesaurus aliquis, puta meritorũ passionis christi remanentiũ in diuina acceptatione: ergo a fortiori ad remissionẽ peccatorũ quo ad penam tantũ p indulgentiam, exigitur aliqs similis thesaurus. Antecedẽs patet discurrendo per sacramenta, z ecclesie doctrinã quam diximus. Consequentia vero ex se est satis euidens: qm omnis ratio exposcit q diuina prouidentia si subiectionibus se sacramentis, ordinauit non remitti penam peccatorum nisi computando penam christi pro his quibus remittitur, multo magis ordinauit nõ remitti penas peccatorum per indulgẽtias nisi cõputando alienas penas ꝓ acquirentibus indulgẽtias: quando quidem submittere se indulgentijs, multo minus est q̃ submittere se sacramentis. Est igitur ad efficaciam indulgentiarum thesaurus aliquis necessarius, non minus q̃ ad efficaciam sacramentorum.

¶Ex quibus constet thesaurus vñ fiunt indulgẽtie. Quesitũ .ij.

Circa Secundum quesitum (ex quibus constet thesaurus vnde fiunt indulgẽtie) ratio dubitandi est: quoniam interdum merita, interdum passiones interdum satisfactiones dicuntur esse ea que sunt in hoc thesauro reposita. Ueritas aũtez (vt patebit) ꝺ aliter explicatur per satisfactiones superfluas.

Ad cuius Euidentiaz non aliunde q̃ ex fundamento ꝓpositio procedendum est, ex hoc. s. quod indulgentie succedunt loco penitẽtialiũ satisfactionũ. hoc. n. dicium opz cum grano salis sumere. In penitentiali siquidem satisfactione digne exequuta (puta ieiunio) considerandum est quadruplex officium. hz. n. huiusmodi opus quatuor officia. s. bonificandi, medẽdi, merendi, z satisfaciendi. Nam ex eo quod est opus bonum, bonificat opantez, z disponit illum ad alia bona opera. ex eo vero quod est tale opus (puta ieiuniuz) medicinam prebet contra carnis concupiscentiam. sicut elemosyna contra auaritiaz ꝛc. ex eo aũt quod a charitate procedit, meritorium est vite eterne, z ex eo demum quod penale est satisfactorium est ꝓ pena temporali ꝓ peccato debita. soluitur. n. pena absq; omni contradictione per opus penale vt sic. Indulgentia autem non succedit loco satisfactionis penitentialis nisi quo ad vltimum officium, quod est satisfacere: nam ex vi indulgentie non fit homo bonus, nec medicatur nec meretur. Sed solummodo soluit penam quam per penitentiam soluisset. Et propterea doctores consulunt assequentibus indulgẽtias. ad implere nihilominus suas penitentias: z meritum longe melius esse predicant quam indulgentiam. Nec propter hoc tamen vilipendẽde sunt indulgẽtie: quoniam salutares sunt tollẽdo penam que impediret ingressum celestis patrie. Notanter autem dixi ex vi indulgentie: quoniam si indulgentie mixtum cointelligatur opus sanctũ quo acquiritur indulgẽtia, puta elemosyna aut aliquid huiusmodi, sic mixta intellecta indulgentia melior esse potest q̃ satisfactio penitentialis. Nam nullum officiorũ inuentorũ in satisfactione penitẽtiali sibi deficit: est. n. digne data elemosyna ꝓ acq̃renda indulgentia, reddens bonum z disponens ad bona opera dantem illã, z prebet medicinam contra cupiditatem pecunie, z est meritoria vite eterne, z est satisfactoria ex ꝓpria penalitate: z vltra hec superuenit sibi solutio pe. seu satisfactio per indulgentiam. Ex hoc igitur quod indulgentia pura succedit satisfactioni penitentiali solummodo quo ad vim satisfactiuam, manifeste sequitur quod thesaurus indulgentiarum, thesaurus est satisfactionum. que quia per opera penalia z meritoria fiunt. ideo idem dicitur thesaurus passionum z meritorum quatenus satisfactoria sunt. Rationabile autem vltra dicta in precedenti articulo monstratur esse, debere esse thesaurum hunc thesaurum satisfactionũ seu meritorũ quatenus satisfactoria. ex eo quod vnus ꝓ alio z in tpalibus z in spualibus satisfacere põt nõ medicatur aũt nec fit bonus nec meretur vnus ꝓ alio. sunt igitur ea que sũt reposita in hoc thesauro satisfactiões. ℞ Quod aũt nõ q̃libz sanctificationes sed sole supflue in eodem recondite sint. ex eo patet. quod satisfactiones ille q̃bus satisfaciẽtes idigueruũt ꝓ seipsis: nam cesserunt in solutionẽ penaꝝ debitaꝝ ꝓ ꝓpriis peccatis: z ꝓpea nõ pñt ꝓ

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliꝰ soluere. Et simile est iudicium de satisfactionibus que pro quibusdam determinate oblate sunt: sunt enim et ipse sortite suum effectum. Quia igitur oportet satisfactiones in thesauro repositas pro alienis penis soluendis offerri posse, oportet huiusmodi satisfactiones esse superfluas, ita q̄ nec pro his qui illas egerunt nec pro aliꝭ hactenus satisfecerint: hoc enim est merita seu opera esse superflua quo ad officium satisfaciendi.

Obiectiones Autem que ingerere videntur plus requiri ad recondita in hoc thesauro, puta q̄ non solum sint satisfactiones superflue, sed etiam non plene remunerate, in sequenti articulo monstrabuntur vane. Et ideo cōcludendum est, thesaurum indulgentiarum esse thesaurum superfluarum satisfactionum seu meritorum quatenus superfluunt quo ad officium satisfaciendi pro pena actualibus peccatis debita.

¶ Quorum sint satisfactiones ex quibus constat thesaurus vnde fiunt indulgentie. Quesitum.iij.

Circa Tertium de thesauro quesitum (scilicet quorum sint huiusmodi superflue satisfactiones) dubitandi ratio est: quia dicitur q̄ sunt christi ⁊ sanctorum: multis tamen doctoribus aduersantibus. Dum quidam nec in christo nec in sanctis superfluas concedunt satisfactiones: quidam autem etsi in christo concedunt, de sanctis tamen dubitant. ℣ Franciscus igitur maironis in quarto distin. xix. negans omni ex parte hunc thesaurum, dicit nulla esse christi superflua merita: quoniam omnia sunt plene sibi remunerata: iuxta illud: exinaniuit semetipsum factus obediens vsq; ad mortem, propter quod ⁊ deus exaltauit illum, et dedit ei nomen ⁊c. ¶ Durandus vero in quarto: distinct. xx. christi quidem superflua merita in thesauro hoc affirmat: de sanctorum vero superfluis meritis dubitat duplici ratione. ℣ Prima cōmuni sibi et francisco: quia merita sanctorum sunt plenissime remunerata, imo vltra condignum: quoniam non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam. ℣ Secundo: quia ad hoc q̄ satisfactio vnius valeat pro alio, exigitur intentio, dirigens et applicans satisfactionem illam ad alium: de nullo autem sanctorum autentice constat q̄ habuerit intentionem satisfaciendi pro nobis: non igitur sanctorum sunt merita satisfactoria, ex quorum thesauro fiunt indulgentie. ¶ Sed horum opinio tam in rationibus q̄ in conclusione, falsa ⁊ irrationabilis inuenitur. ℣ Et a christo inchoando, falsissimum est christi merita esse remunerata: quum christꝰ meruerit nobis et continue remuneretur in membris suis: vt patet in baptizatis, qui non proprio sed christi merito ad celestem peruenient patriam. A ratione quoq; hoc alienum est: quoniam christus est caput mystici corporis quod est ecclesia, ac per hoc gratia eius est gratia capitalis: et proinde meritum eius ita se habet ad membra eius sicut meritum primi hominis se habet ad corpus suum: et propterea sicut quilibet homo meretur non solum anime sed etiam corpori suo: ita christus non solum sibi sed aliis meruit. Imo maius quid meruit nobis q̄ sibi: quia nobis meruit beatitudinem, quam sibipsi non meruit: sed sine merito a principio conceptionis sue habuit. ℣ Authoritas autem apostoli non dicit merita christi fuisse plene remunerata in seipso: sed duo illius premia narrat scilicet exaltationem ipsius, ⁊ excellentiam sui nominis, meruit enim preter hec multa alia christꝰ: vt patet ex supradictis a diuo Tho. ℣ De sanctorum autem remuneratione duo dicenda sunt. Primum non curando de proprietate vocabuli, sed cōmunicando in vocabulis cū arguentibus: deinde, proprie loquēdo de remuneratione. Loquēdo siquidē de remuneratione cōmuniter, siue sit proprie remuneratio siue nō: distinguendū est q̄ merita sctōrū quo ad aliq̄d sunt totaliter remunerabilia in ipsis sanctis, quo ad alia vero nō sunt totaliter remunerabilia in ipsis sanctis: ⁊ quo ad hoc supluūt ipsis sanctis, ⁊ ponunt in thesauro remanentia in diuina acceptatione: remunerāda in aliꝭ. Merita siquidē sancto: ū licet ſm reliqua officia sua possint remunerari in ipsis sanctis: ſm tamen hoc officium quod est satisfacere pro pena temporali peccatis actualibus debita, remunerari nō possunt in ipso sancto si non est debitor: alicuius tēporalis pene, p̄ suo peccato actuali: ex hoc eīm ipso q̄ sctūs ponit non debitor talis pene, necessario sequitur q̄ nō sit capax talis remuneratiōis: scz q̄ satisfactoꝛia sua valeat sibi ad solōnem pene, p̄ se. Si supponamus ergo (quod postea p̄babitur) sctōs pijs satisfeciſſe q̄ pro propijs peccatis erant debitores, opz cōsequēter dicere q̄ satisfactiones sue in tōtū excedunt sua debita nō sunt remunerate in ipsis sanctis: quia ipsi nō indigebāt solutione penarū: que est seu dicit remuneratio satisfactionis, abusiue (vt dictum est) de remuneratione loquēdo. ℣ At si propie loquendum est de remuneratione, dicendum est q̄ merita sanctorum omnia sunt plenissime remunerata sibi: ita q̄ etiā ipse eis superflue satisfactiones sunt plenissime remunerate vel si munerande in ipsis sanctis: quoniam quicquid inde meruerunt, totum eorum erit, siue sit premium essentiale siue accidētale. Sed plenissima remuneratio non minuit vim satisfactiuam pro aliꝭ: quoniam soluere pro se vel alio, non est meritum aut merces aut remuneratio quecumq; : actus enim satisfaciendi qui a sanctis procesſit pro q̄to fuit mereri, remuneratus est vita eterna ⁊c. Et rursus pro q̄to fuit tale opus pēsale sibi, remuneratus est gaudio accidentali: gaudebit enim de hoc q̄ plus passus est q̄ peccata sua demeruerint: vnde ⁊ aureola datur quibusdam generibꝰ operum ex ipsa exequtiōe. Sed propter huiusmodi ⁊ quascumq; alias remunerationes nō perdit actus ille officium suū, quod est soluere pro pena temporali actualis peccati proprij vel alieni: imo quum contingit superfluam satisfactionem laurentij soluere pro pena debita Johanni penitenti, gaudium quoddam accidentale Laurentius in celo habebit de hoc q̄ satisfactio sua fuit pro Johanne. Interuenit igitur in huiusmodi ratione super plena remuneratione meritorum fundata, error: in hoc, q̄ satisfacere seu soluere penam temporalem pro actuali peccato debitam: inter remunerationes seu remunerabilia computatur: quum longe sit a genere tam meriti q̄ mercedis: vt etiam attestantur doctores, tenentes huiusmodi residuas penas si contingat inueniri in damnatis posse solui in inferno: vbi constat non inueniri meritum aut mercedem. Attestatur etiam ⁊ communis doctrina, tenens in purgatorio solui huiusmodi penas: et tamen in huiusmodi solutione non mereri neq; remunerari. ℣ Quia ergo plenissima remuneratio quātumcumq; vltra condignum, non tollit a meritis sanctorum superfluens officium satisfaciendi pro pena tēporali actualium peccatorū: si constat sanctos si merita plus esse satisfactoria q̄ ipsi essent debitores, nihil obstabit ratio de plena remuneratione. Qz autem sancti plus satisfecerint q̄ emeruerint, patet ex Job. vj. cap. dicens: Vtinam appenderentur peccata mea quibus iram meruī, ⁊ calamitas quam patior in statera, quasi arena maris hec grauior appareret. Vbi clare liquet Job plus passum fuisse q̄ pro peccatis suis debuerit pati: in superabundantia autem passionum cōsistit supabūdantia satisfactionum: vt patet ex antedictis. Simile aūt esse de multis aliis iudicium nemo dubitat. ℣ De intentione vero sanctorum, q̄ scilicet fuerit pati pro nobis, testatur apostolus ad Coloss. j. dicens, adimpleo ea que sunt passionum christi in carne mea, pro corpore eius quod est ecclesia. Vbi manifeste patet, q̄ diuinam prouidentiam disposuisse passiones aliquas in carne sanctorum, spectare ad complementum passionum christi pro corpore eius quod est ecclesia: ⁊ hanc diuinam ordinationem sanctos adimplere suis passionibus superabundantibus.

Ex quibus Omnibus patet argumenta supradictorū doctorum falsa esse. De conclusione autem non est amplius dubitandum: quoniam iam per Romā. ecclesiā determinatum est indulgentias fieri ex thesauro superabundantium meritorum seu passionum christi et sanctorum. Que etiam conclusio quo ad superabundantiam passionum christi pro nobis fundamentum habet in scriptura prime Johan. ij. ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed totius mundi. Ex qua authoritate patet passionem christi sufficienter satisfacere pro toto mundo: ac per hoc quum exequntiue pro paucis tantum satisfaciat, infinitum thesaurum satisfactionum christi superesse in sacramentis: quibus eadem christi passio satisfacit. ℣ De sanctorum autem superabundantibus meritis quo ad officium satisfaciendi pro nobis fundamentum est in scriptura in locis allegatis ex Job. et apostolo. Unde apparet q̄ rationabiliter ecclesia Roma. determinauerit. ¶ Et si queratur ad quid vtilis erit tanta superabundantia satisfactionum christi et sanctorum, q̄ta ex predicta superest post vniuersale iudicium: quando nulli amplius proderit, dum pro nullo amplius soluere poterit penam pro peccato debitam. Dicēdum est, q̄ hoc ipsum quod est merita christi et sanctorum vt satisfactoria, tam excellenter superare omnes que soluende fuerant penas, non est vanum: sed ad gloriam christi et sanctorum, et ad commendandam libertatem saluationis electorum. Hec enim superabundantia meritorum attestatur q̄ non ex insufficientia satisfactionum christi ⁊ sanctorum damnati sunt reprobi, quasi solus electis illa suffecissent, sed ex propria iniquitate damnati sunt reprobi pro q̄bus sufficiens remanet satisfactio, si diuina misericordia ad illos eam applicare vellet. ¶ Si aūt q̄rit ad quid superabūdans satisfactio sanctoū ponit: quum christi satisfactio sufficientissima sit pro toto mundo: Respōdendū est hoc ꝓpterea esse, vt christi mēbra similima essent capiti: videm⁹ enī diuinā ꝓuidentiam disposuisse q̄ christi membra ꝑfectum ꝓcipua sibi assimilarentur q̄tum fas est. Unde sicut sunt sancti quidam alioꝝm curatores, quidam aliorū doctores, quidā q̄ ꝓ aliꝭ merenť de cōgruo tñ, q̄dam qui pro aliꝭ impetrāt, ita quidā sunt alienarū penarum satisfactores, ita vt assimilentur christo etiam in hoc q̄ pro aliꝭ passus est: dum et ipsi qui patiuntur plus q̄ deberentur, pro aliꝭ satisfaciunt.

¶ An hic thesaurus subditus sit dispensationi pape aliter q̄ per sacramentorum collationem. Quesitum.iiij.

Circa Quartum de thesauro quesitum (an scilicet thesaurus hic subditus sit dispensationi pape aliter q̄ per sacramentorum collationem) ambiguitas magna est: quoniam conferre effectum sacramenti sine sacramento, spectat ad claues excellentie, quas constat non esse communicatas pape, sed reseruatas solo christo: remissio autem pene tēporalis pro actuali peccato debite, est effectus sacramenti: quoniam hoc fit per baptismum, et per tertiam partem sacramenti penitentie, que est satisfactio.

In hac Questione sciendum est totam difficultatem consistere non in hoc an thesaurus iste sit dispensabilis per papam, sed in hoc an aliter q̄ per sacramētorum collationem possit papa thesaurum in illum communicare: quoniam nulla authoritate scripture, nullaue ratione haberi videť q̄ dispensatio talis sit credita petro. Authoritates siquidem ille quodcumq; solueris super terram, et quodcumq; reseritis peccata: intelliguntur procul dubio ſm subiectam materiā: vt scilicet ea que spectant ad remissionem peccatorum, cōmissa sint soluenda ⁊ remittenda mediantibus sacramentis. Ratio quoq; communiter allata: scilicet q̄ communia bona ecclesie sunt dispensabilia per presidentem ecclesie: eādem patitur difficultatem. Declaratur ens q̄ cōmunia ecclesie bona spectantia ad remissionem pctōrū, sunt quidem dispensabilia per p̄sidentē ecclesie, sed nō quolibet: sed certo modo, hoc est per collationē sacramētoū. Rō demū ducēs ad incōueniēs puta q̄ superflue satisfactiones sanctoū frustra reposite essent in thesauro: quia ille non communicant per sacramenta, sicut satisfactiones christi: nec ꝑt dispensari sine sacramentis: ergo vane sunt in thesauro ecclesie. Hec mō ratio facile soluť, dicendo q̄ sunt in thesauro ecclesie, vt a christo dispēsentur membris ecclesie militantis: et q̄ hoc fit quotidie, dum meritis sanctorum petimus remissionem peccatorum ⁊ exaudimur. Ita q̄ ſm has difficultates, huius thesauri dispensatio aliter q̄ per sacramentum, reseruata videtur summo sacerdoti christo: qui solꝰ nouit merita causarum circa remissionem peccatorum.

Licet Autem difficilis sit notitia questionis huius: quia tamen vniuersalis ecclesia facto declarauit ecclesie prelatos posse huiusmodi thesaurum sine sacramētis dispensare (dū cum iunctionis transmittendo ad penas purgatorij, sed gratiose loco ipsarum satisfactionum iniunctarum: ex hoc enim vt in superioribus manifestatum est, oportet dicti thesauri dispensationem interuenire: quum non possint alr fructuose huiusmodi indulgentie succedere penitentijs iniunctis) ideo absq; hesitatione aliqua etiam si nulla adesset ratio, fatendum est dicti thesauri dispensationem non solum per sacramenta quo ad merita christi, sed aliter q̄ per sacramenta quo ad merita christi ⁊ sanctorum commissam esse prelatis ecclesie: ⁊ precipue pape. Et hoc tanto magis fatendum est, q̄to per leonem. x. determinatum est. ℣ Suffragatur autem huic veritati ratio, tanto acceptabilior, q̄to magis soluit omnes difficultates accidentes in hac re. Est autem ratio hec. Communia presentis ecclesie bona communicabilia aliter q̄ per sacramenta, sunt a presidente ecclesie dispensabilia aliter q̄ per sacramenta: sed merita christi ⁊ sanctorum vt superabundanter satisfactoria, sunt communia bona presentis ecclesie communicabilia aliter q̄ per sacramenta: ergo sunt a presidente ecclesie dispensabilia aliter q̄ per sacramenta. Maior propositio nulla ī videtur habere instantiam. Minor autem ex supradictis clara est, excepta vltima particula scilicet q̄ hec bona sint cōicabilia aliter q̄ per sacramenta. Que particula manifestatur, ex eo q̄ hec eadem bona possunt, si voluissent sancti communicare nō per viam sacramenti aliis membris ecclesie in particulari: ex hoc enim q̄ ipsi possunt hoc efficere aliter q̄ per sacramēta, sequitur q̄ satisfactiones iste q̄ apte natura sunt cōicabiles aliis aliter q̄ per sacramenta, habent cōicabilitatem aliis aliter q̄ per sacramenta. Unde quoq; monstratur validam esse ad propositum autoritatem illam, quodcūq; solueris: nam verus illius intellectus est: q̄cūq; solueris eo modo quo illud est solubile. ⁊ sic in omni materia currit: ⁊ ad propositum efficax inuenitur. Est enim sic practicanda, quodcumq; per sacramentum solubile solueris per sacramentum: ⁊ similiter quodcūq; aliter q̄ per sacramentum solubile, solueris etiam aliter q̄ per sacramentum ⁊c. Et sic subsumendo q̄ pena tēporalis pro actuali peccato debito, est solubilis ⁊ per sacramentum ⁊ per alienam satisfactionem sine sacramento applicatam, infertur q̄ huiusmodi pena potest a petro solui non solum p sacramentum, sed etiam per alienam satisfactionem sine sacramento applicatam. Per hoc etiam saluatur ratio communis de potestate presidentis ecclesie: quoniam vera est respectiue intellecta, hoc est, q̄ bona communicabilia per sacramenta solum, potest per sacramenta communicare: bona autem communicabilia etiā aliter q̄ per sacramenta communicare. ℣ Illud vero quod glosando seu respondendo dicitur, ea que spectant ad remissionem peccatorum commissa esse prelatis ecclesie mediantibus solummodo sacramentis. Verum est de spectantibus ad remissionem peccatorum simpliciter: non autem de his que spectant ad remissionē peccatorum secundum quid, de quorum numero est remissio pene tēporalis pro actuali peccato debite: presupponit enim pena tēporalis pro actuali peccato debite remissum simpliciter remissum: ⁊ secundum minimum quid tantum, puta tēporalem penam remittendum.

Et per Hoc patet solutio principalis argumenti. Nam sine sacramento cōferre sacramēti effectum simpliciter seu totale, spectat ad claues excellentie: conferre aūt sine sacramēto id q̄ partialiter potest esse effectus sacramenti, potest pertinere ad claues ministerij. Sic aūt est in proposito: qm̄ remissio pene tēporalis pro actuali peccato debite, nullius sacramēti est simpliciter seu totalis effectus: licet sit partialis baptismi effectus, et possit esse partialis aliorum sacramentoū effectus, ⁊ possit etiam sine sacramento effici ⁊ sine actu clauium. Quia cōstat, q̄ potest vel per propios actus penitentis, vel per amicorum satisfacientium pro eo actus fieri: vt patet quum aliquis mortificat seipsum ieiunando, peregrinando ⁊c. pro peccatis suis: vel amicus similia facit, vt pro amico satisfaciat.

¶ Utrum necessario requiratur rationabilis causa indulgentiarum. Quesitum.v.

Circa Causam indulgentiarū dubiū duplex occurrit, primum an necessario requiratur causa rationabilis, secūdo an causa expressa in bulla, ex hoc ipso q̄ est expressa, sit rationabilis.

Circa primū Videtur pars negatiua vera: quoniam ꝛ indulgentie indiscrete licet peccet concedens, sunt efficaces. Dicuntur autem indulgentie indiscrete q̄ ex causa non rationabili procedunt. ¶ Preterea. Dispensatio ministeriorum dei in ecclesia presenti, est valida etiam sine causa rationabili facta: ergo dispensatio indulgentiarum etiam sine causa rationabili facta debet esse valida. Antecedens patet in promotione indignorū: si enim indigni aliqui promoueant ad ep̄atum, prioratum, abbatiam ⁊c. q̄uis promotor pessime dispenset huiusmodi ministeria: facta tñ tenent. Consequentia vero probatur: q̄ sicut credita est pape dispensatio indulgentiarum, ita ⁊ dispensatio ministeriorum dei: iuxta illud, sic nos existimet homo, vt ministros christi ⁊ dispensatores ministeriorum dei.

In oppositū Autez est, q̄ indiscrete indulgētie enervant satisfactionem penitentialem: vt dicitur extra de peni. ⁊ remiſ. ca. quum ex eo, non enervarent autem si essent valide, sed supplerent, adimplentes in veritate quod per satisfactionem penitentialem agendum erat.

In hac Questione aliq̄d supponitur ⁊ aliq̄d queritur, supponit enim cū doctrina cōmuni q̄ vnum requisitorum necessario ad efficaciam indulgentie, est causa rationabilis. Quod etiam manifestatur, ex eo q̄ si daretur indulgentia ob causam prophanam (puta pro eundo ad theatrum) constat q̄ indulgentia esset nulla. Hoc autem supposito in questionem vertitur, an quemadmodum ad collationem indulgentie requiritur rationabilis causa ita necessario q̄ sine illa indulgentia non est valida, ita ad efficaciam tante indulgentie (puta centum vel mille annorum ⁊c.) exigatur simili necessitate rationabilis causa tante quantitatis indulgentie, ita quod sine huiusmodi rationabilicausa tanta quantitas indulgentie est invalida. ¶ Ex communibus autem applicatis ad hoc, non est difficile concludere partē affirmatiuam veram scilicet ad efficaciam tante indulgentie exigitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

rationabilis causa ꝯtitatis indulgẽtie.ita q̃ sine illa nõ est valida. Nã si vt supponitur ꝛ cõmuniter cõstremur.rationabilis causa est sic necessaria ad indulgentiam,necessario sequitur q̃ ad tantam indulgentiam est etiam sic necessaria rationabilis causa illi⁹ ꝯtitatis.Et ꝓbatur seq̃la inductiue. ¶Verũ ad minus cõmunia descendẽdo cõsiderandum est.q̃ licet potestas pape sup cõia ecclesie bona tam spũalia q̃ corpalia sit dispẽsatiua:iuxta illud apli. dispensatio mihi credita est:res tũ subiecte huiusmodi pẽati,diuersimode illi subduntꝛ diuersimode ab illa attinguntꝛ.¶Et quantũ ad propositũ spectat,distinguenda sunt in duo genera:scilicet validorum ex solo imperio,vel non validorum ex solo imperio. Sũt enim quedam in dei ecclesia que q̃uis ad hoc q̃ recte fiant,vltra pontificis imperium exigant rectam regulam voluntatis imperãtis.si tamen absq̃ recta regula solo pontificis imperio fiant,valida sunt:de quibus iura dicunt q̃ multa fieri prohibentur, que tamen facta tenent.De quorum numero sunt distributiones beneficioum,dispensationes matrimoniorum in casibus dispensabilibus,ꝛ similia.¶Secundum autem genus scilicet invalidorum ex solo imperio,adhuc subdistinguitur:nam quedam invalida ex solo imperio,attingi cum hoc possunt a pontifice verbo ꝛ opere per viam facti : quedam vero sunt invalida ex solo imperio , que cum hoc per viam facti attingi non possunt opere,sed verbo tantum.In primo membro huius subdiuisionis continetur dilapidatio bonoum ecclesie,si enim pontifex pro suo libito ecclesie terras ꝛc.donaret,donatio esset invalida:quoniam ipse non est dominus bonoum ecclesie;ꝛ si facto ꝛ bullis poneret eos quib⁹ donauit in possessionem,non propterea transferret dominium rerum illarum in illos.In secundo autem mẽbro cõtinetur dispẽsatio votoum:si enim votum castitatis solo imperio a papa dispensetur, constat dispensationem esse nullã :ꝛ circa voti vinculũ propterea per viam facti nullum actum pontifex haberet nisi verbotum:exequitio enim cuiuscumq̃ operis pontificij ex solo imperio emanans,non attingit aliquid circa voti vinculum.¶Tribus igitur existentibus generibus rerum subiectarum dispensatiue potestati põtificis,facile patere potest,q̃ primũ genus dupliciter a potestate pontificia attingit.s.dispensatione regulata ꝛ dispensatione nõ regulata:secundũ aũt a potestate quidem pontificia vnico modo attingitur:scilicet dispensatione,hoc est rationabili operatiõe:sed ab ipso pontifice aliter de facto attingitur,puta dissipatione, dilapidatione ꝛc.tertiũ vero sola dispensatione:id est rationabili operatione (seclusis verbis,sicut et in secundo) attingi potest tam a potestate pontificia q̃ ab ipso pontifice.¶In quo aũtem horum generum indulgentie contineantur,facile est discernere. Nã em non sint sub primo genere(que scilicet sunt valida ex solo imperio) ex eo patet,q̃ papa non potest dare indulgentias hac sola ratione quia vult:et si pro solo libito daret,indulgentia nõ esset valida:vt ex communi doctrina supponimus,ꝛ aliqualiter probatum est.Et iterum probatur,ex hoc q̃ cõmunia ecclesie bona temporalia non potest pontifex donare donatione valida,ex hoc solo quia vult:non minus enim preciosa ac chara ecclesie sunt bona communia spiritualia q̃ temporalia:ꝛ propterea si illorum donatio ex solo imperio est invalida,multo magis invalida erit horum effusio ex solo imperio.¶Nec soluitur hec ratio , dicendo q̃ donatio temporalium est cum damno ecclesie,donatio vero horum spiritualium est sine damno ecclesie,nam habere damnum annexum vel carere annexo damno,per accidens se habet ad potestatem dispensatiuam : vt patet ex hoc q̃ etiam in quibusdam habentibus annexum damnum ecclesie,donatio ex solo imperio est valida:vt attestatur distributio prelationum.Unde non penes damnum vel non damnum attenditur vis potestatis dispensatiue.¶Quia igitur communia ecc⁹sie bona ex quibus efficaces sunt indulgentie,non continentur sub primo genere,ꝛa secundo genere ex hoc distant,q̃ per viam facti nullum operis solius verbi actum papa habere potest circa illa(non enim potest transferre possessoum de facto horum bonoum sicut potest respectu temporalium) restat vt sub tertio genere thesaurus contineatur indulgentiarum. Ex quibus potest formari talis ratio. Thesaurus indulgentiarũ non potest veraciter attingi a potestate pontificia nisi actu vere dispensationis,ergo tam indulgentia q̃ tanta indulgentia data sine causa rationabili tante indulgentie est inualida. Antecedens probatum est , et supponitur ꝫm communem doctrinam. Consequentia vero quo ad secundam partem probatur:tum quia eiusdem rationis est actus dans indulgentiam ꝛ dans indulgentiam tantam:ac per hoc si solus actus vere dispensationis potest attingere thesaurum indulgentie , solus etiam vere dispensationis actus poterit attingere thesaurum tante indulgentie :tum quia si quantitas indulgentie attingitur aliter q̃ per veram dispensationem, oportet alium actum fingere,puta actum imperij seu libere donationis respectu talis qualitatis:et tunc aut iste actus attingit thesaurum via facti aut via iuris:non via facti, quia ad istum thesaurum nullus est humanus accessus per viam facti: nec via iuris,quia de iure sola dispensatio creditа est pape.Sicut sunt ergo inualide indulgentie que ex causa rationabili non fiunt,ita nõ est valida tanta indulgentia,puta mille annoum,nisi fiat ex causa rationabili tante quantitatis:scilicet mille annoum.

Ad primum Autem in oppositũ diciturꝛ, q̃ sententia illa,scilicet indulgẽtie indiscrete sunt valide,verificatur de indiscretis quo ad euentum:non autem de indiscretis quo ad causam. Sunt enim indulgentie indiscrete ratione euentus , quando indulgentie alias bene concesse pariũ propter earum multitudinem quasi cõtemptum,aut ipsarum aut satisfactionum penitentialium:ꝛ tales sunt valide.Sed si sunt indiscrete quia carent rationabili causa,aut omnino aut quo ad tantam quantitatem,sunt inualide.¶Ad secundum iam patet responsio ex dictis:nam ministeria sunt in alio genere dispensabili, et indulgentie sunt in alio dispensabilium genere:illorum enim efficacia ex solo pendet imperio, horum autem efficacia absq̃ vera dispensatione esse nequit.Et propterea non est similis ratio

¶An ex hoc ipso,q̃ in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentie,sit rationabilis causa tante indulgentie. Quæstiuncula.

¶Circa Secundum de causa rationabili indulgẽtiarum quæritur an ex hoc ipso q̃ in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentie:sit rationabilis causa tante indulgentie)pro parte affirmatiua occurrit multiplex argumentum. ¶Primo : quia aliter predicatio ecclesie esset falsa. ¶Secũdo:quia doctrina romane ecclesie periclitaretur. ¶Tertio:quia non esset vniuersaliter vera illa communis sententia:indulgentie tantum valent ꝙtum sonãt. ¶Quarto:quia aliter decipererur populus ab ecclesia: audiens tantam indulgentiam pro tali opere,ꝛ exequens illud vt habeat indulgentiam:ꝛ tamen non acquireret illam in veritate.

Questio Hec non est mota propter difficultatem quam in seipsa habeat:sed ad excitãdos illos qui sciũt in vniuersali ꝛ deficiunt in singulari. Unde distinguendo de rationabili presumpto vel vero , duo dicenda sunt.¶Primum. Causa indulgentie expressa in bulla nisi manifestus sit error , est semper rationabilis,loquendo de rationabili presumpto:nam sicut sententia a iudice lata nisi errorem contineat manifestum,presumitur iusta,ita causa a principe expressa in dispensationibus presumitur rationabilis,nisi vt dictum est error sit manifestus.¶Secũdum est. Causam indulgentie tante expressam in bulla,non oportet esse rationabilem in veritate,Et ratio in prõptu est multiplex: tum quia papa potest in istis errare:quum non sit hec sententia iudicialis de his que sunt fidei.¶Ubi scito,q̃ licet accessus ad indulgentias et earum susceptio sit quedã christiane fidei professio,fides tamẽ christiana eo modo quo est de indulgentijs,non est de hac vel illa indulgentia,Sed sicut fides nostra circa eucharistie sacramentum est q̃ sub hostia rite consecrata continetur corpus christi , nõ autem est q̃ ista hostia sit rite consecrata, neq̃ est q̃ sub hac hostia que proponitur adoranda continetur corpus christi (quoniã vtrumq̃ eorum potest esse falsum:fidei autem christiane non potest subesse falsum)ita circa indulgentias non curando pro nunc quomodo spectent ad fidem,fides nostra est q̃ indulgentie rite date sunt valide:et non spectat ad fidem an ista indulgentia sit rite data,an ista causa eius sit rationabilis,an ista indulgentia sit valida.Et simile est de aliis singularib⁹:quoniam hec omnia possunt esse falsa:et propterea non spectãt ad fidem nostram , sed ad humanam opinionem seu credulitatem,que est de his singularibus,et potest falli.Et propterea accessus ad indulgentias in cõmuni quidem est quedam fidei professio:sed accessus ad istam indulgentiam,procedit ex fide tanq̃ ex causa remota , et humana credulitate huius indulgentie,huius cause ꝛ huiusmodi.tanq̃ ex causa proxima.Et quia effectus sequitur conditionem cause proxime,sicut conclusio minorem seu deteriorem premissam:ideo potest concursus iste falli absq̃ christiane fidei detrimento.¶Tum quia non solum potest papa errare in huiusmodi.sed etiam facile potest errare,sicut ꝛ in aliis similibus actibus.Dare siquidem indulgentias,consistit in actibus absolutionis ꝛ dispensationis:absoluuntur enim per eas penitentes ab iniunctis penitentijs,ꝛ dispensantur thesaurus meritoum christi et sanctoum: sed tam in actu absolutionis q̃ in actu dispẽsationis facile committi potest error: etiam ex proposito:vt patet in dispensatione votoum.et in dispensatione bonoum temporalium ecclesie,ꝛ ministeriorum ecclesiasticoum,ꝛ in absolutionibus a censuris ꝛ iuramẽtis in preiudicium aliorũ ꝛc.ergo in hoc quoq̃ singulari facto quo dat indulgentiam seu exprimit talem causam pro tanta indulgentia, errare facile potest. Nec est recurrendum ad spiritussancti assistentiam,et propterea pie debere credi q̃ non potest papa in istis errare.Nam in maioꝛ causa permisit spiritussanctus romanos pontifices errare , scilicet in causa respectante ad sacramentum matrimonij:in qua(vt habetur extra de sponsa duoorum in cap. licet) alexander.iij.dicit:cuius aliter a quibusdam predecessoribus nostris fit aliquando iudicatum: quod longe plus est , q̃ dare indulgentiam indiscretam ex causa: tum quia erat causa sacramentalis: tum quia iudicialiter actum est:ꝛ indulgentie autem possunt dari passim sine concilio ꝛ sine meditatione:ac per hoc sine discretione.¶Quamuis igitur non spectet ad subditos,discutere ꝛ iudicare de pontificijs indulgentijs aut causarum meritis:dubium tamen non est posse etiam per papam dari indulgentias indiscretas,et quo ad causam et quo ad euentum.

Ad primum Ergo in oppositum dicitur,q̃ predicatio ecclesie quo ad indulgentias tripliciter se habet.Primo narrative:prout scilicet narrat contenta in bulla:ꝛ hic nulla est falsitas:quoniam narratio est vera.¶Secundo doctrinaliter : et hic sic distinguitur.Vel docendo doctrinam fidei:ꝛ sic etiam nullum est periculum falsitatis:quoniam sicut fides non se extendit ad istam indulgentiam aut istam causam istius indulgentie, ita nec doctrina ecclesie extendit se ad hec singularia.Vel docendo opiniones doctoum:ꝛ sic potest predicare falsa si opinio predicata est falsa:ꝛ propterea ad preseruandam predicationem ab huiusmodi falsitate,debent predicatores aut opinatiue aut recitatiue opiniones predicare.¶Ad secũdum dicitur, q̃ aliud est loqui de doctrina romane ecclesie seu Romani pontificis,ꝛ aliud est loqui de doctrina romane ecclesie seu Romani pontificis multi indulgentias ex causis rationabilibus dari.in qua doctrina continetur q̃ etiam tanta indulgentia debet prodere ex causa rationabili tante quantitatis:vt superius deductũ est.Factum autem quod in bullis indulgentiarum continetur : si quandoq̃ periclitaretur,non propterea Roma.ecclesie doctrina periclitaretur.¶Ad tertium dicitur dupliciter.Primo q̃ illa sententia communis intelligitur negatiue,hoc est non plus valent ꝙ̃ fonant:diuulgata enim videtur sententia illa ad excludendas expressiones indulgentiarum ad ea que sub earum tenore non continentur.Secundo dicitur,q̃ vera est de indulgentijs discretis:nõ autem de indiscretis quo ad causam.Potest ꝛ tertio dici. q̃ vera est in foro exteriori:in quo statur presumptionibus iuris.¶Ad quartum dicitur , q̃ populus potest quidem decipi in huiusmodi : sed non decipit ab ecclesia:sicut etiã põt decipi adorando hostiam prepositam a sacerdote in missa.Si contingeret autem in huiusmodi populum falli , falleretur aut a propria credulitate,aut ab humanis opinionibus,aut ab indiscreto facto dantis indulgentiam, vel ab omnibus simul : et non ab ecclesia:ad cuius doctrinam nõ spectant hec singularia,sicut nec ad eius fidem.

¶An preter gratiam requiratur ex parte suscipientis indulgentias,aliqua alia dispositio. Quæstium j.

¶Circa Suscipientes indulgentias dubiũ duplex occurrit. Primum an preter gratiam requiratur ex parte suscipiẽtis aliqua alia dispositio.Secundum est an tempore quo fit opus pro indulgentia , oporteat operantem esse in gratia.

Et in primo Quidem dubio pro parte negatiua est authoritas doctrine communis:tenentis ad indulgentiam sufficere tria,authoritatem dantis,gratiaꝫ in suscipiente , pieratem in causa.¶In oppositum est,q̃ ad plenariam remissionem pene per viam sacramenti penitentie,non sufficit gratia ex parte suscipientis:ergo nec ad plenariam huiusmodi remissionem per viam indulgentie,sufficit gratia ex parte suscipientis. Antecedens est clarꝫ:alioquin quilibet confessus in gratia,consequeretur plenariam remissionem pene.Consequentia vero probatur:tum quia sacramentum est potius q̃ indulgentia:ꝛ distributor thesauri p sacramentum est longe liberalior q̃ quilibet pontifex: qm liberalitas

In hac diuina in infinitũ excedit liberalitatem humanam. Questiõe quia difficile admittitur oppositum eorum que consueuimus,censorem desidero intellectum mundum ab opinionibus.Uideturꝫ siquidem mihi rationabiliter dici , q̃ nõ sufficit sola graria ex parte suscipientis ad veraciter consequendam indulgentiam coram deo.Sunt siquidem confessi in gratia duplicis ordinis:quidam soliciti ad satisfaciẽdum per seipsos pro peccatis suis:quidam negligentes satisfacere per seipsos. Primi condignas penitentias vel petunt a confessoribus sibi imponi,parati eas implere:vel sponte illas assumunt,dum continue studentper sua sancta opera satisfacere , ieiunando, orando, eleemosinas dando ꝛc.ad hoc.Secundi vero paruissimam penitentiam aut rogant aut leri suscipiunt:et quũ illam impleuerint (quã tamen esse minimam)non curant amplius de satisfaciendo:reputantes sibi sufficere q̃ non ibunt ad infernum.Et hi sunt quibus indulgentie non prosunt iudicio meo. ¶Et ratio que me mouet est. Nullus indignus aliena satisfactione pro pena sibi debita,consequitur veraciter fructum indulgentie : sed quilibet in gratia constitutus negligens satisfacere per seipsum , est indignus aliena satisfactione pro pena propria peccatis debita : ergo nullus constitutus in gratia negligens satisfacere per seipsum , acquirit fructum indulgentie.Maioꝛ propositio intelligẽtibus terminos est euidens : indulgentia enim per satisfactionem alienam (hoc est christi et sanctoum) parit fructum qui est remissio pene temporalis pro actuali peccato debite :ac per hoc si est aliquis indignus aliena satisfactione, indignus est indulgentia.Indignos autem indulgentia non consequi veraciter fructum illius,tam verum ac manifestum est vt probatione non egeat.apud intelligentes distributionem diuinoum bonoum in solis dispositis habere locum : constat autem indignos non esse dispositos, et diuina operatione remissiones fieri penarum per indulgentias humano ministerio rite concessas. ¶Ad euidentiam autem minoris prelibanda sunt duo:primum est q̃ satisfactio pro pena temporali,actuali peccato debita est onus personale:tenetur enim ipse qui peccauit, facere satis:secundum est , q̃ licet tam contritio ꝙ̃ confessio sit ita personalis q̃ non possit per amicum supplerꝛ : satisfactio tamen quia per exteriora bona fit,inter que computãtur amicitia est onus personale q̃ capax est amicabilis aditoꝛi. ¶Quibus premissis probatur mino: primo sic.Indignus amicabili aditoꝛio est indignus aliena satisfactione:sed constitutus in gratia, negligens satisfacere per seipsum:indignus est amicabili aditorio:quoniam amicitie ratio poscit q̃ amicoum sit idem velle et idem nolle:et propterea si ego pro meipso nolo satisfacere, par est vt amicus quoq̃ hoc nolit:quin potius non amice peterem vt me negligente satisfacere,ipse pro me patereꝛur.Posse tñ recte huiusmodi negligentes queretes q̃ per indulgentias satisfacere,verbo domini reprehendi.alligant onera grauia ꝛ importabilia in humeros hominum:id est amicoum:digito autem suo nolunt mouere ea. Nec obstat q̃ sancti iam passi sunt : quoniam similis est ratio de passionibus preteritis et futuris:quia illis solis prosunt preterite.pro quibus patiendum fuerat : ꝛ ideo si pro huiusmodi negligentibus non fuerat ab amicis patiendum,nec posteaq̃ passi sunt,illis amicoum prosunt passiones. ¶Secundo probatur eadem mino: similiter ex habitudine ad communem ecclesie thesaurum:quia in qualibet bene ordinata repub. quãtumcumq̃ rationabilis adesset quandoq̃ causa dispensandi communem thesaurum in ciues grauatos ere alieno,negligentes tamen soluere,indigni censerentur aditorio thesauri:ex eo enim q̃ possunt de suo soluere ꝛ non curant , indignos se reddunt tali subleuamine.Et nisi tales pro indignis haberentur,foueretur negligentia:quoniam alij horum exemplo ad similem negligentiam prouocarentur:legis autem est facere non negligentes.sed virtuosos.Quum igitur ecclesia sit a deo ordinata,equum non est vt spiritualis dispensatio thesauri,negligentes satisfacere pro dignis habeat : hoc enim vere esset enervare satisfactiones penitentiales. Non prosunt igitur indulgentie constituris in gratia negligẽtibus satisfacere per seipsos:quoniam indigni sunt indulgentia:sed oportet vtrꝛa gratiam dispositos ipsos esse,vt digni sint alienis satisfactionib⁹,fiũt autem digni per hoc q̃ sunt parati per seipsos satisfacere: sic enim sunt digni amicabili aditorio ad satisfaciendum:parati autem ad satisfaciendum per seipsos sunt,non qui negligunt per seipsos satisfacere,sed illi soli quorum voluntas sic est ad satisfaciendum parata, q̃ non retardat opus nisi impedita. ¶Confirmatur autem hoc ex antiqua forma indulgentie,quum dicitur,vere penitẽtibus. Penitens enim dupliciter dicitur: vel per exclusionem contrarij: quia scilicet nihil habet in suo animo contrarium penitentie : et hoc modo quilibet existens in gratia , est penitens etiam si sit ne-

Universidad de Deusto
Biblioteca

geliger: sed satisfaciendum. Vel per positionem virtualis penitentie: quia scilicet vis affectus penitentialis in eo secundum veritatem viget. & hoc modo penitens non est nisi solicitus ad per seipsum satisfaciendum. ¶ Quum ergo dicitur, vere penitēbus: nisi super hoc seu ad maiorem expressionem appositum sit ly vere, denotat indulgentias non consequi penitentes negligētes, sed penitentes solicitos: qui soli sunt vere penitentes, significante participio actum penitendi: qui non inuenitur apud negligentes, sed apud solicitos. ¶ Manifestius quoq; hoc idem ex alio verbo eiusdem forme, quum dicitur: de iniunctis penitentijs. constat eē communiter quemlibet penitentem paratum esse ad iniunctam penitentiam peragendam: aliquin non acceptasset illam. Et propterea ex hoc verbo duo habentur: alterum est quod indulgentia nisi noua forma detur, non absoluit nisi a penitentijs iniunctis: alterum est quod indulgentia non prodest nisi parato per se satisfacere. primum enim horum explicite, secundum autem implicite (inquantum paratus ad satisfaciendum supponitur) ex eodem verbo habetur. ¶ Et hinc sequitur primo quod frustra faceret quis sibi iniungi magnas penitentias a confessore non vt ipsas adimpleret, sed vt per indulgentias ipsas exolueret: quoniam hoc non est esse paratum ad satisfaciendum, sed ad imponendum amicis iugum suum. ¶ Sequitur secundo, quod si forma indulgentie mutaretur, & ad non iniunctas extenderetur penitentias, dispositio tamen suscipientis non propterea mutaretur: quoniā ex natura rei exigitur ex parte suscipientis esse paratum ad satisfaciendum secundum vires per seipsum: vt declaratum est.

¶ Hec intelligo hanc preparationem ad satisfaciendum ita stricte quin per aliquid equiualens aut maius suppleri possit. vt patet ex hoc quod contingit quandoq; causam pro qua datur indulgentia tale ac tantum exigere opus vt excedat ꝓ preparationem ad satisfaciendum: puta si detur plenaria pro actu quo se exponit morti pro christo. aut perpetue mancipationi alicuius pij seruitij, aut aliquo huiusmodi: et tunc causa indulgentie ex parte concedentis tenet locum cause rationabilis tante indulgentie, et ex parte suscipientis supplet locum dispositionis reddentis dignum amicabili satisfactione. Secus autem est si daretur pleneria pro visitante aliquam ecclesiam: nam dato quod causa esset rationabilis ex parte concedentis, visitatio tamen ipsa non supplet vicem preparationis ad satisfaciendum: quum nec illi equipaleat nec excedat.

Ad obiectionem Autem in oppositum dicitur, quantum ad diuum ho. spectat, quod aliorum opiniones sequutus est: vt ipsemet tria illa colligendo explicat in. iiij. sen. dist. xx. q. j. articu. iij. q. ij. ¶ Quantum vero ad communem doctrinam, quia non nisi opinatiua est (cum bona reuerentia dictum sit) non inconuenit adiuuentis ab ipsis aliquid nouj superaddi. quod sub forma indulgentie latebat, & ratione ꝓbabili roboratur. ¶ Et scito, quod iuxta hunc dicendi modum soluuntur omnes questiones, tam de nimis largo dei foro, q̄s de omittendis suffragijs pro plenarie absolutis in morte, q̄s de admiratione sapientum. et de obloquutionibus detrahentium: et excitantur christifideles ad penitentie opera. Nec aliquid admitur efficacie indulgentiarum: sicut nihil admitur efficacie sacramentorum ex hoc quod oportet accedentes ad illa esse digne dispositos. si fructuosa sibi esse volunt: soli siquidem digni indulgentia, ab illius fructu iuxta hunc dicendi modum excluduntur.

¶ An tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantez esse in gratia. Quesitum. ij.

Circa Secundum vero quesitum de causa indulgentiarum, sciendum est, quod dupliciter dantur indulgentie. Vel ita quod tempus indulgentie & tempus operis sit vnum & idem: vt quum datur indulgentia visitanti ecclesiam. Et tunc non habet locum hec questio: quoniam constat tempus fructus indulgentie coetigere gratiam in percipiente illum. Vel ita quod aliud sit tempus operis, & aliud sit tempus percipiendi fructum indulgentie: vt quum datur indulgentia semel in vita & semel in morte suscipientibus crucem, & tunc habet locum proposita questio, an exigatur gratia tunc quum fit opus pro quo datur indulgentia. ¶ Videtur enim pars negatiua vera. ¶ Tum quia absq; gratia tempore operis saluari possunt omnia requisita ad fructum indulgentie: nam saluatur auctoritas in dante, pietas in causa, gratia etiam solicita in suscipiente tempore quo suscipit illam: ergo &c. ¶ Tum quia non minus valet huiusmodi opus pro se q̄s pro alio: sed si pro alio (puta existente in purgatorio) opus hoc quis faceret sine gratia, indulgentia valeret pro illa anima, presupposito vt quandoq; fit, q̄ posset quis accipere indulgentiā pro defuncto faciendo tale opus: ergo ad faciendum opus pro impulgentia, non requiritur gratia.

In hac questione Videtur mihi non solum nimis sed longe rationabilior pars affirmatiua, scilicet quod exigitur gratia etiā tempore operis. Probatur q̄ hoc dupliciter. Primo ex antiqua indulgentiarum forma quum ordinate virtutes exprimuntur: ita quod primo loco exprimitur gratia, & secundo exprimitur opus. non qualitercunq;, sed vt ipsa gratia afficiat operantem: dicitur enim sic omnibus vere penitentibus & confessis qui visitauerint talem ecclesiam, seu qui manus porexerint adiutrices &c. Vbi manifeste patet ex forma ecclesie consueta haberi penitentiam seu gratiam coexigi ad tale opus pro quo fit indulgentia. ¶ Deinde probatur hoc ratione. Sicut thesaurus ciuilis non nisi pro iusti causa dispensatur: ita thesaurus vitalis non nisi pro sola vitali causa dispensatur: sed thesaurus indulgentiarum est thesaurus vitalis, vtpote ex passionibus viuis christi & sanctorum constans: & vitetur ne impedimenta tollens: ergo pro sola vitali causa communicatur: sed opus extra gratiam non est viuum sed mortuum: ergo pro eo thesaurus indulgentiarum non communicatur. ¶ Et confirmatur ex hoc quod reliqua requisita ad dispensationem thesauri indulgentiarum sunt vita: viuunt enim qui passi sunt sancti, viue sunt & passiones eorū, viuit & summus sacerdos qui est vt principalis dispensator indulgentie, viuit particeps indulgentie: ergo & vitam oportet esse causam indulgentie: que est enim conuentio lucis ad tenebras, & vite ad mortem? ¶ Nec obstat quod pontifex dans indulgentiam possit esse mortuus secundum vitam gratie: quoniam ipse minister tātum est, & velut instrumentum christi concurrit. Ad causam enim principalem respiciendum est: vt patet in simili: quum scilicet dominus in charitate existens per reprobum dispensatorem electorum suis distribuit: est enim opus illud viuum non obstante spirituali morte ministri. Oportet ergo viuum esse opus pro quo datur indulgentia.

Ad primam ergo Obiectionem in oppositum, dicitur falsum esse quod sine viuo opere omnia requisita ad indulgentiā saluentur: nam pietas in causa claudit in se vitam operis. Ex hoc enim quod exigitur pietas in causa, hoc est in opere pro quo datur indulgentia: cōsequēs est quod exigatur, etiam vita: nam pietas ipsa nisi sit viua pietas non est: quum nulla sit christiana virtus sine charitate. Ad secundam dicitur, quod opus mortuum sicut non sufficit ad indulgentiam pro se pro tempore quo erit in gratia ita non sufficit ad indulgentiā pro alio existente in gratia. ¶ Et si instetur, quod eleemosyna facta extra charitatem pro existente in purgatorio valet pro illo: ergo multo magis valet mediante indulgentia. Respondetur quod eleemosyna talis non valet pro defuncto per modum satisfactionis, sed per modum supplicationis: scriptum est enim: abscondite eleemosynam in sinu pauperis, et ipsa orat pro vobis. Peccatorum autem supplicationes quandoq; exaudiri augu. testatur, reprehendens verbum ceci nati: nos scimus quia peccatores deus non exaudit. Ex hoc autem quod valet per modum supplicationis mortue, non sequitur quod valeat pro indulgentia acquirenda: quoniam indulgentia habet vim satisfactionis vinee: supplicatio autem mortua, soli fuit ei crucifixo imputata dei cui supplicatur.

¶ De modo tradendi seu recipiendi ordines. Arti. vnicus.

Circa Sacramēta tā extreme vnctionis q̄s ordinis nihil mihi scribēdū occurrit: nisi circa sacramēti ordinis cautos reddere, ne pertinax q̄sq; aut leuis sit circa modū tradendi aut recipiendi ordines. Nam si collecta fuerint que pontificales codices, queue ratio autoritas q̄ doctrine tradidit, incerta valde apparebit presbyteratu excepto, reliquorum natura ordinum. Et de minoribus quidem ordinibus & subdiaconatu magister sen. in. xxiij. distinc. iij. sen. dicit institutos esse ab ecclesia. ¶ De diaconatu vero ambiguum magis est: quia non constat ex actibus apostolorum diaconos altaris, sed diaconos mensarum et viduarum institutos esse ab apostolis act. vj. quinpotius oportet ibi dicitur: quoniam diaconi altaris ad orandum et predicandum ordinantur (vt in pontificalibus patet) ibi vero dicunt apostoli nos vero orationi et ministerio verbi instantes erimus. Quocirca licet tunc non fuerint diaconi altaris instituti: videntur tamen ab apostolis instituti, licet nesciatur quando et

vbi. Jungit siquidem diaconos episcopis Paulus ad Philip. j. dicens: omnibus sanctis in christo iesu qui sunt philippis cum episcopis & diaconibus: & prime ad Timo. iij. descripto episcopo describit qualis debet esse diaconus. Et quia ambe ecclesie: scilicet philippensis & ephesina (cuius erat Timotheus episcopus) erant ecclesie gentium, in quibus non legimus vitisse in communi christianos: vt hierosolymis, ac per hoc non egebant diaconis mensarum et viduarum: adeo diaconi altaris videntur esse isti. Et confirmatur ex dio. ponente diaconatus ordinem in primitiua ecclesia. vnde diaconatum ab apostolis redimus cepisse. ¶ Et quod magis viget. nulla videtur certa forma in diaconatu: nā ām antiqua pontificalia impositio manuum super diaconum non habet certam verborum formam, nisi orationem illam: emitte quesumus in eos sanctū spiritū &c. que secundum noua pontificalia post impositionem manuum dicenda est. Lectio autem libri euangeliorum certam habet formam verborum: sed tunc non imprimi characterem ex eo videtur, q̄ ante q̄s euāgelium aliquod esset scriptum diaconi, ab apostolis videntur ordinati: non dicendo accipe potestatem legendi euangelium, sed vt creditur per impositionem manuum. ¶ Idem quoq; apparet in subdiaconatu: in quo nullum pōtificale habet nisi materiam sine forma, scilicet traditionem calicis vacui &c. ¶ Taceo de minoribus ordinibus in quibus varietas multiplex inuenitur etiam inter antiqua pontificalia: ex quibus apparet q̄ huiusmodi ordines sacramentalia quedam videntur magis q̄s sacramenta. Et ad hoc ducit ratio: quia per nullum dictorum ordinum potest ordinatus actum aliquem qui si sine illo ordine fieret esset nullus: vt patet discurrēdo per singulos actus diaconi & inferiorum. Et per hanc rationem episcopatus videtur ordo: quia aliquem actum potest episcopus qui a non episcopo factus nullus est: vt confirmare. presupposita veritate decretalis extra de consuetudine: cap. quanto.

Hec autem sunt Collecta, non ea ratione vt nouam velimus ingerere doctrinam de sacramento ordinis: sed vt doctus quisq; percipiat incertitudinem materie de qua est sermo: et non velit plus sapere q̄s oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: hoc est vt sit contentus consuetis pōtificali ecclesie in qua ordinatur. ¶ Et si aliquid fuerit omissum eorum que ex nouis pontificalibus sunt addita (puta quia non est datus subdiacono liber epistolarum cum illis verbis: accipe librum &c.) non propterea suppleri oportet in alia ordinatione huiusmodi omissum: huiusmodi enim noua additio nō facit legem nouam. ¶ Nec mihi aliquis obiciat oppositum me alibi scripsisse, dum de simulatore contractus in primo quolibeto scripsi. Hec enim non aduersantur illis: quoniam non nisi de his quorum contractus simul cum traditione in pontificali mandatur, loquutus sum.

¶ Verius tamen esse constat sequi antiqua pontificalia in tribus infimis ordinibus q̄s modernum: in quo ostensio materie prius mandatur cum verbis & postea tactus materie. ¶ Et certe mirum est, quum correctos ille mutauerit minus frum materie in acolitatus: scilicet archidiaconum in episcopum, vt tutiorem viam eligeret; & in precedentibus ordinibus laborī episcopi tantum peperit, vt nimis tutam viam eligeret. In antiquis siquidem pontificalibus diuersimode de minoribus ordinibus habetur: nam alicubi de ostiario & lectore habetur, tradi sibi claues vel libum episcopus dicens: de exorcista vero habetur: accipiat libum de manu episcopi dicentis sibi: de acolito autem accipiat candelabrum &c. de manu archidiaconi dicente sibi episcopo. Vbi apparet semper simultas forme & materie: & q̄ materia non est monstratio, sed traditio & acceptio. Alicubi vero habetur, vt in nouo pontificali tempore innocentij octaui impresso legis.

¶ De sacramento matrimonij Triplex quesitum.

Circa Sacramentum matrimonij paucula tractanda occurrūt. Et primo circa ipsum matrimonij contractum tria occurrūt dubia. Primum est, an matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum. Secundum an contractus matrimonij clandestinus sit quandoq; licitus. Tertium est, an matrimonij contractus non propter prolem nec propter vitandam fornicationem, sit licitus.

¶ An matrimoniū cōtractū p̄ procuratorē sit sacrm. Quesitum j.

Circa Primū ratio dubij est: quia matrimonium inter fideles verum et ratum est sacramentum: contractus autem huiusmodi per procuratores efficit matrimonium verum et ratum: ergo est ibi sacramentum.

¶ Preterea. Coniugium inter infideles est sacramentum: vt dicitur extra de diuortijs, cap. gaudemus: ergo a fortiori coniugium huiusmodi quod est verum & ratum, est sacramentum.

In oppositum Est, q̄ nullum sacramentum ministratur per procuratorem.

¶ Ad hoc dicuntur duo: primum directe respondendo quesito, q̄ matrimonium contractum tantummodo per procuratorem non est sacramentum ecclesie. Quod manifestatur dupliciter. Primo quia nullum sacramentum suscipitur per procuratorem: quia receptio sacramenti est passio personalis: quum sit intus quidem receptio gratie sacramentalis, foris vero exigat aliquā in sua persona sensibilē actionē vel passionē: vt patet ex cōmuni rōne in omnibus sacramentis. ¶ Et confirmatur ex hoc q̄ sacramentum penitentie non potest suscipi per procuratorem: nā sicut sacrm matrimonij cōsistit in contractibus, ita sacramentum penitētie cōsistit in actib⁹ iudicialib⁹, tā aūt in iudicialibus q̄s in actibus nihil prohibet multa fieri per procuratorem nisi ratio sacramenti: potest enim quis iudicari, absolui, ligari per procuratorē, sed non sacramentaliter: & similiter potest quis contractum facere de propria persona per procuratorem, sed non sacramentaliter. ¶ Et confirmatur rursus: quia si per procuratorem posset suscipi sacramentum, sequeretur q̄ dormientibus ambobus coniugibus dū procuratores contrahunt, cōiuges sacramentū susciperēt, & nihil omnino a seipsis aut ministro aliquo sacramēti circa ipsos tūc fieret: quod non solū est absurdum, sed non intelligibile, stante cōstātia sacramenti ex materia & forma &c. & vltra hoc sequeret q̄ dormiens peccaret mortaliter peccato sacrilegij, suscipiens sacramentum in peccato mortali, si contigisset vt iuisset tunc dormitum in peccato mortali: nō est ergo cōiugiū cōtractū inter fideles per procuratores sacramētū, donec cōiuges ipsi coram ratificent cōtractum: q̄ tunc fit, quum coram positi primo manifestant sibijmulcē se habere vt coniuges.

¶ Secundum est, q̄ licet huiusmodi cōiugium per procuratorem cōtractum nō sit sacramentū: est tñ verū coniugiū, diximus quod cum q̄s aliud postea actum & consummatū, multo magis q̄s primū cōiugiū inter infideles dirimit scōm: vt dictum est extra de diuor. cap. gaudemus. Potest tamē facilius dissolui de cōsensu partiū applicato auctoritate matrimoniū p̄ procuratorē cōtractū q̄s p̄ seipsos cōiuges cōtractum: quoniā in illo deest sacramentum, quod nō deest huic.

Ad primam Ergo obiectionem in oppositū, dicitur q̄ coniugiū & ratum dupliciter: vel radicaliter vel formaliter. Et q̄ coniugiū fideliū p̄ procuratores contractū est ratū in radice baptismi, nō autem est ratum ex forma ipsius sacramēti matrimonij: coniugium autem inter infideles neutro modo est ratum. ¶ Ad secundam dicit. q̄ vel est loquutio intransitiua, vt dicatur sacramentum coniugij pro coniugio: vel latiori vocabulo sumitur sacramentum: & non proprie, vt restringitur ad significandū sacramentū noue legis: de quo solo est nostra questio.

¶ An mrimonij ꝑcr clandestinus sit q̄q; licitus. Quesitum ij.

Circa Secundū (an matrimonij contractus clādestinus sit quādoq; licitus) absq; argumentis dicendū est, q̄ quum cōtractus clandestinus non sit ex se malus moraliter, sed rōne accidentium ex illo cōsequentium, ideo in casu quo cessarēt omnia inconuenientia, licitum esset cōtrahere clandestine: quoniā tunc etiā cessaret obligatio iuris positiui, quod propter huiusmodi inconuenientia constat emanasse. Cōtingit autem de facto pluries casus iste q̄n matrimoniū cōtractum est in facie ecclesie & consummatū, et tamē fuit in veritate nullum propter aliquod occultum impedimentum dirimēs: puta quia peognouerat consanguineam vxoris. Tunc enim habita dispensatione per secretas vias potest & debet cōtrahi matrimoniū sine testibus ad euitandum scandalum: imo nec coniugi ex impedimentō manifestare, sed dulciter rogare vt pro consolatione sua velit se iterum acceptare in coniugem: & parte assentiēte sufficit. Sic eñ euitat ois infamia, & intentū habetur: & nullum potest incōueniēs sequi ex huiusmodi clandestino ꝑctu.

An vero Ante ꝑctū in facie ecclesie mrimonium accidere possit casus in quo licitus sit cōtractus clādestinus, nō mihi occurrit de clādestino per se, sed pōt cōtingere de clādestino p accidēs, q̄ sit aut licitus aut sine mortali peccato. Licitus q̄dem, si cōtingeret carere testibus, & oporteret ꝑhere: vt si in bello seu direptione ciuitatis salui fierent cōiugati, possent personę habiles ꝑtrahere & consummare: vt vel sic euaderent opprobria &c. cessant eñ oia inconuenientia, & preter intentionem est clandestinum matrimonium. Absq; mortali ꝑo: vt si puella sub malignis turonibus, ne tractatur viro impudēti cum dāno debite sibi

Universidad de Deusto
Biblioteca

dotis aut hereditatis propie, oblata commoditate non valens habere testes presentes contraheret cum viro grato, prudēte ꝛc. sciēs quod post factum publicabūt ipsa ꝛ vir contractum: ꝛ sic prevalebunt. Ex quo enim parati publicare, contrahunt preter intentum ex rationabili causa clam, excusantur saltem a mortali.

¶ An matrimonij contractus non propter prolem aut vitandam fornicationem, sit licitus. Quesitum. iij.

Circa Tertium vero (an matrimonij contractus non propter prolem aut vitandam fornicationem sit licitus) ratio dubij est: quia videtur sacrile gium, sacramentum non ordinari ad finem propriū: finis autem proprius sacramenti coniugij est proles educanda ad cultum dei, ꝛ remedium concupiscentie.

¶ In oppositum est coniugum inter beatam virginem ꝛ ioseph: quod neutrum finem habuit ex parte beate virginis.

Ad hoc dicitur Quod in contrahendo matrimonium, multiplex finis potest inueniri: ꝛ quantum ad propositum spectat, quintuplex finis potest considerari. Primus est finis istius cōtractus ratione actus: ꝛ hic est proles vel remedium concupiscentie: hic enim est finis coniugij mediante concubitu: vt patet. Secundus est ipsius contractus ratione sui: ꝛ hic est mutua potestas corporum: ad hoc enim fit hic ꝛctus, vt neuter coniugum habeat potestatem sui corporis, sed alter alterius. Tertius est eiusdem contractus ratione sacramēti, ꝛ hic est sanctificatio coniugum: vt vnusquisq; possit vas suum possidere in sanctificationem. Quartus esset si contractus iste ordinaretur a cōtrahēte ad aliud extraneum: puta ad aliquod maleficiū. Quintus esset finis nō contractus, sed contrahentis tantummodo: hoc est quod esset motuum vt finis ad hoc vt homo qui alias nollet contrahere matrimonium, applicaret se ad contrahendum matrimoniū. Verbi gratia, quū dauid cōtraxit cum abisach sunamite, non ordinauit cōiugium ad calefaciendum se: sed applicauit se ad contrahendum cōiugium vt per mulierem calefieret: quum non esset alias dispositus ad contrahendum matrimonium.

¶ Quibus premissis dicenda sunt ad questionem motā duo. Primū directe rīdendo questo, q̄ contractus est licitus: q̄n sufficit coniugio habere vtrūq; finem suū proximum: finis autem proximus ipsius contractus p̄m se est mutua potestas corporum, quatenꝰ vero sacramentum sanctificatio. Et propterea etiā si non intendant prolem neq; remediū cōcupiscētie, sed solūmodo esse cōiuges, p̄m ecclesiam cōtractus est licitus. Et sic inter senes ꝛ quosc̄ūq; non intendentes concūbere, potest licite contrahi matrimoniū. ¶ Secundum est, q̄ cōmuniter extranei seu accidentes fines altero duoꝝ modorum contingūt: vel vt ratio non coniugij, sed cōiugij cū tali: vel vt ratio applicationis ad contrahendū cōiugium. Ideo cōmuniter huiusmodi contractus sunt liciti: q̄nq; modus est licitus. Exemplum primi modi habetur inter iacob et rachelē propter pulchritudinē eīs ipsius, elegit ꝑ here potius cū rachele, q̄ cum lia: dicens socero, seruiam tibi pro rachele filia tua minore ꝛc. Exemplum secundi habetur inter dauid ꝛ sunamitē. Et primus quidem sepe contingit, ꝛ clarus est omnibus. Secūdus autem amplius manifestatur exemplo ꝛ ratione. Simile quidem est si sacerdos aliquis nollet hodie celebrare, superueniente autē amico vt illi moꝛem gerat, applicat se ad celebrandum: ita si quis non intenderet matrimonio coniungi, superueniente autem vidua promittente maria ꝛ montes, vt sibimet vtile faciat applicat se ad contrahendū matrimoniū cum illa, intendens illā habere cōiugē ꝛc, vtrobiq; esset aduentitius finis nō ponitur finis celebrationis aut coniugij, sed applicationis ad celebrandum seu ad contrahendum. Et hec est ratio quare contractus non redditur illicitus.

Et per hoc Patet responsio ad obiectionem in oppositum. Nam sicut sacerdos alias non celebraturus hodie: vt moꝛem gerat amico applicans se ad celebrandum non constituit per hoc amicum finem celebrationis, sed applicationis sue: ita qui propter bona temporalia alias non contracturus mouetur ad contrahendum coniugium, non constituit bonum illud extrinsecum finem coniugij, sed mutationis sue qua de non volente contrahere factus est volens contrahere: coniugium vero ipsum suscipit cum fine ipsius coniugij, etiam si de fine ipsius nihil cogiter: sicut dictus sacerdos celebrationem ordinat in finem celebrationis etiam si nihil cogitet de fine. Ex ipso namq; quod intendit coniugium intendit ipsius finem, quamuis forte ad illum non se disponat: sicut sacerdos intendēs celebrare, vult ex ꝑ ipso finē celebrationis, quāuis forte nō se disponat ad illū.

¶ An vsus matrimonij sit licitus añ benedictionē. Quesitum. j.

Circa Vsum matrimonij, dubium primo occurrit an sit licitus ante benedictionem. Videtur enim quod non. Tum quia ꝛ contra statum ac consuetudinem ecclesie: vt patet. xxx. q. v. in pluribus ca. Tum quia quicquid sine causa rationabili hoc fit, non euadit sine temptus: quem constat constituere peccatum mortale.

Ad hoc Dicitur, quod licet quibusdam visum fuerit distinguendum de redditu aut petente debitum: et similiter de loco vbi est vel non est consuetudo huiusmodi benedictionis: ꝛ similiter de causa an sit rationabilis vel non. Mihi tamē videtur, simpliciter ꝛ absolute dicendum quod huiusmodi actus non est peccatum mortale. Et ratio est: quia nullum apparet iniure preceptū obligans ad mortale: imo expresse in fine ca. nostrates: enumeratis concurrentibus ad nuptias, subditur quod hec omnia non seruare non est peccatum. Consuetudo quoq; non obligat ad mortale plus q̄ statutum: ꝛ tanto minus hec consuetudo obligat, quanto alicubi (vt in germania) nobiles nocte precedente benedictionem, consummant matrimonium: alicubi vero (vt in italia) pena apposita ab ecclesia maritis consummantibus matrimonium ante benedictionem tam leuis est, vt tesletur minimum aut nullum esse peccatum. Ex parte vero benedictionis quum nulla fiat sibi injuria (quoniam nec contemnitur, sed suscipitur etiam consummato matrimonio) nec admiscetur propterea aliquod falsum seu mendacium, quoniam nulla fit de virginitate ibi mentio: nulla habetur ratio mortalis peccati. Nec obstat si dicatur quod canones presupponunt virginitatem in benedicendis, saltem in sponsa: vt patet ibidem ca. sponsus. Quoniam hoc de congruitate et secundum communiter accidentia intelligitur: vt patet ex hoc quod puella corrupta ante coniugium secrete ab alio nihilominus licite nuptialem benedictionem suscipit. Ex parte demum finis ipsius benedictionis idem apparet: quoniam ad duo ordinatur scilicet ad solennem traductionem vtroꝝ (quam constat propterea non omitti) et ad diuinam obtinendam benedictionem ipsorum coniugum, que etiam non omittitur. Et quibus omnibus potest formari talis sermo. Actus coniugij ante benedictionem ꝛc. quum non sit illicitus nisi quia preuenit benedictionem ante debitam, non plus habet illiciti q̄ ex iniuria vel legis seu consuetudinis inhibēris vel benedictionis ipsius seu eius finis contrahat: sed ex nullo horum contrahit ratione peccati mortalis: vt declaratum est: ergo non est peccatum mortale.

¶ A veniali autem peccato non excusari matrimonij cōsummationem ex parte tam petentis q̄ reddentis ex eo patet, quod ea ipse statutus lege vel consuetudine non seruatur: dum ante benedictionem fit quod post benedictionem agendum erat.

Ad primum Autem in oppositum, dicitur quod hoc argumentum nihil valet: statutum seu consuetudo ecclesie non seruatur, ergo est peccatum mortale: plus enim exigitur ad peccandum mortaliter q̄ violare statutum seu consuetudinem ecclesie: quoniam nec omne statutum nec omnis consuetudo ecclesie obligat ad mortale. ¶ Ad secundum dicitur, falsum esse quod vbi deest rationabilis causa violandi seu non seruandi statutum et consuetudinem ecclesie, ibi est contemptus: fiat enim quod ex infirmitate seu concupiscentia veniali fiat transgressio: ꝛ sic communiter videtur accidere in huiusmodi casibus. Et propterea quia communiter ex contemptu non fit, communiter non est peccatum mortale.

¶ An vsus clandestini coniugij sit illicitus mortalite Quesitum. ij.

Secundo Queritur an vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter. Et est ratio dubij: quia si pars affirmativa poneretur, aut hoc esset ratione annexi scandali aut ratione inhibitionis ecclesie: sed scandalum tollitur si vsus est occultus, inhibitio autem ecclesie non facit peccatū mortale: quum in p̄cedenti ar. conclusum sit vsum coniugij ante benedictionem non esse peccatum mortale, cuius sit contraria inhibitionis ecclesie.

In oppositum Est, quod vsus coniugij non legitimi est peccatum mortale: clandestinum autem matrimonium cuius sit verum ꝛ ratum, constat non esse legitimum: ergo.

Ad huius Euidentiam recolendum est, in cōiugij sic pliciter inuenti illicitum ꝛ mortale: vel quia

malum, vt contugium cum parente: vel quia prohibitum, vt coniugium cum affinibus seu cōsanguineis quarti gradus. Vsus autē huiusmodi clandestini vtroq; modo illicitus inuenitur, et quia malus ꝛ quia prohibitus. Et siquidem malus, non p̄m se, sed p̄m sibi annexa. Ad cuius plenioꝛem intelligentiam sciendum est, q̄ licet clandestinum coniugium cum eius vsu habeat omnia requisita ad substantialia coniugij et eius actus, et propter hoc dicitur q̄ neutrum est p̄m se malum: ex naturali tamē hominis proprietate qua est animal sociale atq; politicū, prouenit turpitudo in clandestino coniugio ꝛ eius actu. Ex hoc namq; q̄ homo est animal sociale ꝛ politicum, prouenit q̄ coniugū ꝛ ipsius actꝰ debeant sic fieri vt sint sine offensa et periculo offendendi societatem politicam: vsus autem clandestini coniugij annexum habet scandalum vite socialis, dum scitur commiscerī personas que nesciunt coniuges: nec etiam sine scandalo appareret mulier grauida, ꝛ proles fieret ꝛc. Ipsum vero coniugium clandestinum annexum habet periculum offendendi vitam socialem: quoniā posset alter coniugū nolle ire connubia, dum ignoratur ligatus altero cōiugio. Est igitur tam clandestinum coniugium q̄ ipsius actus etiam si prohibitio legis non esset, de genere malorum moraliter: non p̄m se, sed p̄m sibi annexa. ¶ Utrum autem sit mortale peccatum, considerandum restat ex vtroq; principio: scilicet annexe moralis malitie, et legalis inhibitionis. Ex parte siquidem moralis iniquitatis distinguendum occurrit, ꝛ dicendū: q̄ quādo actus huiusmodi habet annexam scandali turpitudinem, est peccatum mortale: quādo vero caret annexa turpitudine, nō est peccatum mortale. Et horū ratio est in promptu: quia ex quo ratio peccati moralis consurgit ex annexa turpitudine, extante illa fit peccatum mortale: ꝛ illa non extante, non est peccatum mortale. Notanter autem dixi actus huiusmodi, ad differentiam vsus: quoniam frequēs actus qui vsum constituit, impossibile est moraliter loquendo q̄ careat scandalo: nam frequens secreta conuentio personarum que possunt esse cōiuges, semper est suspecta, et experientia teste videmus scandala maxima ex huiusmodi vsu prouenire. Ex parte autem inhibitionis ecclesiastice mortale peccatum videtur: quoniam euaristus papa (vt habetur xxx. q. v. c. alter) damnat huiusmodi cōiugia: ita q̄ non contingia sed adulteria vel contubernia vel stupra aut fornicationes esse non dubitat. Quod quia verum esse constat in iudicia fori, in quo clandestinum matrimonium non est matrimonium ex authoritate pape promulgatum, damnabilem constituit clandestini vsum matrimonij. Simpliciter igitur ꝛ absolute loquendo vsus matrimonij clandestini peccatum mortale est: vtpote scandalosus scandalo notabili, reddente vtrumq; coniugem infamem: et a iure damnatus vt adulterium seu fornicatio. Quocirca caueant confessores viduarum nobilium ne consulant fornicarie vt contrahat clandestinum matrimonium, quasi licite deinceps satisfacture voluptati sue cum clandestino cōiuge: tum quia non sunt facienda mala vt veniant bona, ꝛ multominus vt euitentur peiora: tum quia per hoc non euaditur peccatum mortale in vsu dicti coniugij: tum quia adiungitur periculum homicidij vtriusq; aut alterius coniugis: vt pluries vidimus nostra etate: consanguinei enim multo magis vindicant talia coniugia q̄ si foꝛ nicaria sola fuisset.

Ad obiecta Ergo in oppositum dicitur, q̄ licet actus vnius seu aliquis possit esse ita occultꝰ q̄ careat p̄m se omni turpitudine scandalosa: frequens tamen actus vt dictum est, esse non potest: ꝛ ille vnicus actus omnino occultus non caret periculo scandali: quia posset inde contingere, ꝛ sic scandalum sequeretur. Inhibitio autem ecclesie non similiter se habet ad vsum coniugij ante benedictionem, ꝛ ad vsum coniugij clandestini: quoniam primum simpliciter inhibet: secundum autem non solum inhibet, sed damnat vt stuprum seu fornicationem. Et ratio est disparitatis: quia actui coniugali debetur thorus publicus, hoc est publice preparabilis seu preparatus: vnde et coniuges conthoreales dicuntur: clandestini autē coniugij actui non potest publice thorus preparari. Quum coniugium ipsum publice habeatur ranq̄ non sit, quum p̄parari non possit. Ante benedictionem vero publicis coniugibus potest publice thorus preparari, imo ꝛ de facto millies preparatur: ꝛ propterea actus cōiugij clandestini merito reprobatur ac damnatur: actus vero publici coniugij non reprobatur nec damnatur, sed solius cerimonie defectu accusatur: est enim preceptum cerimoniale de non preueniendo benedictionem: de non vtendo vero clandestino, est preceptum prope substantiale. Et hinc sequitur, q̄ non solum vsus sed etiam actus vnus coniugij per se clandestini, etiam cum sterili seu vetula que non potest concipere, quantumcumq; occultus est mortale peccatum, sicut ꝛ ipse contractus clādestinus propter damnationem ecclesie damnantis omnem contractum ꝛ concubitum clandestinum in sua specie: ac per hoc omnem concubitum ꝛ contractum clandestinum: ꝛ consequenter nisi rationabilis causa subsit contrahendi clandestine aut clandestine consummādi, damnationem sue speciei incurrit.

¶ De delectatione moꝛosa. Triplex dubium.

Circa Actum coniugij, quoniam multa scripsimus in commentarijs precedentis libri in tractatu de luxuria, ꝛ quedam etiam in quolibetis, ideo ne eadem repetamus, pertranseundum est. Incidenter tamen dubia aliqua de delectatione moꝛosa soluendo.

¶ An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum. Primum dubium.

Primum dubium, an voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum. Verbi gratia: cogitat quis de actu coniugali cum tali mulie re si esset vꝛoꝛ sua, ꝛ voluntarie delectatur de actu cogitato, an in hoc ꝛ similibus sit peccatum mortale. Et est ratio dubij: quoniam pro parte negatiua est q̄ delectatio est de actu licito, intantum q̄ consensus in huiusmodi actum non est peccatum: si enim consensus in actum non est peccatum, a fortiori nec cogitatio de illo erit peccatum. Pro parte vero affirmatiua est omnis religiosa conscientia, cauens huiusmodi delectationē: vt peccatū mortale.

Ad hoc Dicitur, q̄ sine dubio huiusmodi delectatio voluntaria est peccatum mortale: quia est simpliciter de concubitu peccati mortalis. Ad cuius euidentiam, discernendum est inter consensum ꝛ delectationem: quoniam tam consensus q̄s desiderium ferri potest in obiectum vel absolute vel cōditionaliter: potest enim quis desiderare cibum absolute, ꝛ potest rursus desiderare ipsum sub conditione: puta si non esset dies ieiunij. Et quod dicimus de actu, idem intellige de delectatione cōsequente actum exteriꝰ exercitum: nam potest quis desiderare delectationem cibi ꝛ absolute ꝛ sub conditione: puta velle delectari in comedendo si non esset dies ieiunij. Delectatio autem voluntaria consequens obiectum interius apprehensum ꝛ concubitum siue absolute siue conditionaliter, non potest distingui in delectationem conditionalem vel absolutam: sed ex hoc ipso q̄ inest huiusmodi delectatio voluntarie, est simpliciter et absolute delectatio. Unde cum aliquis desiderat actum coniugij cum aliqua conditionaliter: id est si esset sua, nō peccat: quoniam desiderium obiectum habet recte rationi consonum: sed quum delectatur quis de huiusmodi actu conditionali cogitato, delectatio ipsa non est conditionalis: quoniam conditionalis nihil ponit in esse: huiusmodi autem delectatio ponitur in esse voluntarie. Et propterea delectatio ipsa non spectat ad obiectum desideratū ꝛ cogitatum quatenus est conditionale: ac per hoc redit ad naturam sui generis: scilicet delectationis moꝛose de illicito concubitu. Ex hoc namq; q̄ actus vt conditionalis, non facit ipsam delectationem conditionalem: sequitur q̄ relinquat eam in genere delectationis voluntarie de concubitu secluſa conditione, que sola faceret illum licitum. Et hoc est nihil aliud dicere, q̄ relinquere illam i specie delectationis voluntarie de concubitu acti illa conditio non esset cogitata: ꝛ hoc est q̄ timorate conscientie vtriusq; sexus testantur.

Et per hoc Patet solutio ad obiectum: quoniam non est idem iudicium de consensu ꝛ desiderio in actum exteriorem illiusq; delectationem sub cōditione, ꝛ de presenti delectatione voluntaria de eodem actu eademq; delectatione cogitata. Nec est verum, q̄ presens delectatio sit de actu licito: quoniam non est de illo conditionaliter: actus autem non nisi cōditionaliter est licitus.

¶ An vidua que voluntarie delectatur de coniugali actu preterito peccet mortaliter. Secundum dubium.

Secundum Dubium est, an vidua que voluntarie delectatur de actu cōiugali preterito, peccet mortaliter. Et est ratio dubij ambiguitas scribentium.

Ad hoc Dicitur, q̄ formaliter loquendo voluntaria delectatio de preterito actu coniugij non est peccatū mortale. Et ratio est: quia eiusdem moꝛis est delectari de presenti, preterito vel futuro: huiusmodi enim differentie nō variant speciem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rem motis de bono in malum: et propterea sicut simpliciter et absolute, videt consensu approbatiuo potest placere actus preteritus, ita potest delectari de illo. ¶ Et licet hec ratio sufficiat manifestatur tamen ex simili: nam enim functus officio, potest voluntarie delectari de vindicta quam exercuit occidendo perturbatores reip. nec solum intus potest delectabiliter memorari, verum potest etiam delectabiliter hec enarrare: vt patet. Idem autem est iudicium de voluntaria delectatione in cogitatione, memoria, narratione et facto vindicte / cuiuscunq; alterius actus: memoria enim de iustis seu licitis eodem more est delectabilis quo / ipsa iusta elicita fuerunt delectabilia.

¶ Aduertendum tamen est hic, quod aliud est loqui de voluntaria delectatione preteriti actus liciti, et aliud est loqui de concomitantibus illam: nam fiat quod ipsa delectatio de actu preterito voluntaria immunis sit secundum seipsam a peccato mortali: / tamen ipsamet vt annexum habet malum aliquod (puta pollutionez vel delectationem intertozem consequentem velleitatem actus similis preterito, aut consequentem insurgentem concupiscentiam) sit peccatum mortale. Et quia venerea / quantumcunq; licita quis cogitantur, annexam habent concupiscentiam carnis, motusq; qui etiam non precipiente intellectu insurgunt (vt experientia testatur) ideo si videt delectatio periculum habet annexum pollutionis aut ruine anime ad aliquem prauum consensum huiusmodi delectationum annexarum (vt communiter videtur accidere volentarie immorantibus in memoriis talibus) tenetur cuitare huiusmodi memoriam, sicut tenetur fugere huiusmodi pericula. Sine his tamen, huiusmodi memoria communiter sunt peccata venialia: quia carent pia necessitate / vtilitate.

¶ An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morose. Dubiū tertiū.

Tertium est An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morose. Et est ratio dubij: quia simile videtur iudicium de delectatione omnis sensus: sed voluntaria delectatio de muliere tacta, spectat ad delectationē morosam: ergo / de visa.

Ad hoc Dicitur, quod quum nulla sensatio naturalis sit secundum se peccatum (quoniam est a natura cum consequente delectatione) oculudubio nisi mulieris visus aut tactus sit moraliter malus, delectatio voluntaria de ipsa visa aut tacta non est mala. ¶ Verum inter tactus / alios sensus est quo ad propositum differentia: in hoc quod visus mulieris pulchre secundum seipsum delectabilis, non est libidinosus nisi ex parte videntis ad malum ordinetur: tactus autem per oscula / amplexus vt esi secundum tactum talem delectabilis est libidinosus, sicut / concubitus, nisi coniugij bono honestetur. Quoniam delectatio sensibilis secundum quendam tactum scilicet, osculorum, amplexuum / huiusmodi, est secundum se a natura ordinata ad venerea: delectatio autem visus non est secundum se ad hoc ordinata. hinc enim fit, vt illa ob solam delectationem exercitata sint libidinosa: visus autem minime. Et propterea sicut sensibilis delectatio osculorum &c. extra coniugium illicita est et secundum se mortalis (vt in commentarijs precedentis libri diffuse declaratum est) ita voluntaria delectatio de huiusmodi cogitationis, mortale peccatum est delectationis morose. Et per oppositum quia videre mulierem pulchrā, non est secundum se ordinatum ad venerea, ideo delectabiliter videre mulierem pulchrā, ex suo genere nullum est peccatū: ac per hoc delectabiliter cogitare de visa muliere pulchra, nisi otiose vel ob malum fiat, peccatum nullum est. Et hec similiter intellige de huiusmodi actibus secundum se nam secundum annexa pericula iudicandum est iuxta canones periculorum: multi enim ex aspectu mulierum corruerunt: vt patet de dauid &c.

Et hec Sufficiant pro hoc libro super tertia parte diui thomae eiusdem: ad gloriam in primis omnipotētis dei, deinde ipsius diui thomae. vtilitatem autem ecclesie. Si / correctione sancte sedis apostolice (in qua nunc sedet leo decimus pōtifex maximus) cui / scripta / scribenda omnia submissa semper esse volo. Rome die. xix. decembris. Anno christiane salutis millesimo quingentesimo vigesimo octatis autem mee quinquagesimo secundo. Amen.

¶ Ad reuerendissimum ac illustriss. d. d. Julium medicem. s. ro. ec. presbyterum card. [illegible] ac vicecancellarium: tractatus de indulgentijs thome de vio caietani cardinalis sancti xisti.

¶ Prologus.

Satis constat patet amplissime inter eos thesauros qui ab apostolice potestatis throno ad animarum salutem per ecclesiam diffunduntur, nequaq; in extremo loco ponendas esse remissiones illas quas trito iam nomine indulgentias appellamus. De quarum vi quum varias / pontificij iuris / theologie professorum opiniones esse animaduerterem, libuit mihi pro mea consuetudine, qui omnes meas lucubrationes ad ecclesie vtilitatem semper cōtuli, pro viribi mea hic quoq; in summam compēdiūq; redigere, quid illud dentq; sit quod ranq; ratum certūq; de huiusmodi remissiōibus habeamus. ¶ Nostrum vero de hac re opusculum tibi iure optimo dedicandum censui tum sequutus illorum morem qui principibus viris integritate, prudentia, fortitudine ac magnanimitate excultis (qualem [illegible] esse omnes gaudemus) libros suos nuncupare prestitūt: vt sub illorum auspicijs honestati, gratioies in vulgus prodeant. Tum quia sanctissimi domini nostri Leonis. x. benignitate, in sacrum ro. ecclesie senatum ascitus, inclite familie vestre in vniuersum, ac seorsum / singulis vestrum, tibiq; presertim (quem precipuū mihi patronum dūmq; elegi) / meipsum / omnes ingenij mei fetus dedicandos esse cognosco. Addo etiam q; quum tu ro. ecclesie / vicecancellarius diuo suffectus sis laurentio, cuius est officium sedis apostolice tractare thesauros ac dispensare: iure quodam suo nostrum hunc libellum in quo agitur de spiritualibus ecclesie thesauris, vt patronus ac preses tibi vendicas / ascisicis. Quo in q; amplitudinē tuā, vt ea benignitate munus hoc quoq; meū accipias, qua / meipm maximo tuo bñficio honestatū dignatus es in clientelam acciperes.

¶ Que a priscis constant de indulgentijs. Capitulum primum.

Quoniam Indulgentiaz si certitudo haberi possit, veritati indagāde opē ferret: verūq; nulla sacre scripture, nulla priscoū doctoū grecoū aut latinoz, autoritas scripta huc ad nostram deduxit notitiam: sed hoc solum a trecentis annis scripture cōmēdatū est de vetustis patribus q; beatus greg. indulgētia. stationū instituit: vt in. iiij. sen. diui tho. habetur. Vōge sic dē post greg. legimus q; quidā indiscretas / supflua s idulgētias dabāt: vt innoc. iij. in. c. quū ex eo. extra de pe. / re. dicit. Et per. xl. forte annos antea ab alex. iij. / ppositā de indulgentijs datis ab epis sine cōsolutā inuenimus ibidem in. c. qō aūt. Ex verbis quoq; innoc. iij. in ca. exc̄oicamus: extra de here. § . catholici: apparet cōcessam fuisse indulgētia eūtibus in subsidium terre sancte. Et cuius non inueniatur iure, idubie tamen tenetur cruciate expeditionem fultam fuisse indulgentia plenaria, / hoc hñ dicitur in parte decisa decretalis ad liberandam. extra de iudeis.

¶ Ex his autem textibus non solum habetur quod indulgentiarū gratia antiqua est in xpi ecclesia. et non noua adinuentio: sed hñ clare quatuoz. primo quod dare indulgentiam alicui est illum absoluere secundo quod ista absolo spectat ad forum penitentialem, tertio quod ista ablo est a penitentijs iniunctis, quarto quod quandoq; sunt indiscrete. Et primum quidem eorum habetur expresse in dicto capitulo quod autem. ab alex. / respondente archiepiscopo cātuariēsi, quod quia nullus potest ligari aut solui a nō suo iudice. nō idulgētie pceste ab aliq; epo, nō se extēdūt ad ñ subditos sibi nisi de consensu propriorum iudicum. Hec enim responsio clare docet, q; q; idulgētia ē absolo. nō a pō iudice vel de / sensu / ppij iudicis ab alieno pōt fieri tñ. Reliq; duo ex ista hñr ex oculo generali sub inno. / in. c. quum ex eo. extra de pe. / re. Quod enim sperat ad forum pniale ide hñr: q; ibidē q; exercuat pnialem satisfactionem indiscreta indulgētia. Quod ab iniunctis liberet penitētes clare ibi habet. / sicut q; supflue / indiscrete quandoq; fiant.

¶ Quid est indulgentia. Cap. ij.

Principiū igitur inuestigāde / additatis iis dulgētie ex his q; ostāt sumēdo, ab illius stabilito gñe ex sacris canonib; ordiamur. Et dicamus quod indulgentia est quedam absolutio: nisi enim per se et propie indulgentia absolutio esset, non reddidisset per se rationem ius quare indulgentia non prodest non subdito: q; ligari absolutive non nisi subditus potest. Si enim ratio est per se, oportet indulgentiam consistere in absoluendo aut ligando: constat autē quod indulgere non est ligare, igit ē absoluere. Necessariū ē / asserere rōnē canonis esse / ei

quia ea que sunt p accidēs, repellunt a qlz scia. ¶ Est igit ecclesiastica indulgētia (colligēdo oia certa ex sacris canonibus) absolutio / iniuncta pnia in foro pniali. Et q̄uis prima facie videant hec / sufficere ad indulgētie diffinitionē: scrutādo tamē singula subtilius, apparebit sufficies. Differt siq̄dē in primis indulgētia ab oibus / aliis / puniatis actiōib; ex genere sub q̄ cōtinet absolo: est em absolutio / iniuncta / determinat duo. s. absolutionē et iniunctam / in foro penitentiali determinat duo. s. absolutionē et iniunctam penitentiā. Et est sensus q; indulgentia est absolutio in foro penitentiali a penitentia iniuncta in foro penitētiali. Et em indulgentia q; actus est iudicis, ad aliquē forum spectat: liquet aūt q; nō contentiosi est foi: penitentialis: igit erit. Et hinc patet qualitas iudicis: / forus em penitentialis ad ecclesiasticum tantū iudicem spectat: et propterea ecclesiasticum opz esse iudicē qui indulgentiā cōcedit. Verum quū penitētialis absolo secetur in eā / est ordinis, q̄ sacramentalis est, / vtpote sacrm pnie / pficiēs sacerdotis mīisterio / et ea que est iurisdictionis tm: q̄ a legatis / electis tm pōtificib; exercentur: / illa directe / per se primo cadunt / respiciat (est em absolutio ab ipso peccato) ista autē culpe remissionē / supponat, / pena peccato debita respiciat, nō quācunq;, q; non pena eternam (non em liberat indulgētia a pena inferni) sed talem: q̄ hic aut in purgatorio exoluenda pro cōmisso peccato est: ideo ad differentiam sacramentalis absolutionis remittentis culpam / eternitatē pene / subiunctū est in diffinitione, ab iniuncta penitentia: iniuncta siquidē in foro penitentiali / pnia nō nisi totalis esse potest, / remissionē culpe / supponit. Monstratur nihilominus ex eadem oticula qualitas subditi cui cōferē indulgentia: q̄. s. sit vere penitens / cōfessus. Nam q; in sacramēto pnie non ligat ad pena sacerdos iniungendo penitentiam nisi absoluēdo a culpa: / pius natura absolut q̄ ligat (quia obligatio ad pena / talem supponit remissionē culpe: absolut autē a culpa ab ecclīastico iudice nullus pōt nisi vere penitens / cōfessus: ideo ex hoc ipso q; indulgētia est absolutio a pena iniuncta in foro penitētiali, monstrat q; recipies indulgētiam debet esse vere penitens / confessus: atteſiante consueta forma indulgentiarum: in qua dicitur, vere penitentibus / cōfessis. Differt demum indulgētia a remissione penarū iudicialium ad forum cōtentiosum spectātiū per eandē particulam: scilicet iniuncta in foro penitentiali: indulgentia siquidē non liberat a penis iniunctis in foro contentioso: / vsque adeo ab illis eōgatur, vt diuus thomas propterea dicat religiosos per indulgentiam nō liberari a penitentijs sibi iniūctis in capitulo a suis pīatis. Ex q̄bus oibus apparet q; diffinitio idulgētie collecta ex sacris canonib; cūcta cōplectit q̄ ad rōnē indulgētie pcurrūt. Est igit ecclīastica (de q̄ est sermo) indulgētia, absolutio a penitētia iniuncta in foro penitentiali.

¶ Obiectiones contra assignatam rationē indulgentie. Cap. iij.

Habet Autem dicta diffinitio indulgentie difficultates multas / obiectiones, / pra tria in illa contenta. ¶ Contra illud in primis dictum: scilicet dare indulgētias est actus iurisdictionis, opponitur a durād. in quarto sent. dist. xx. Tum quia iurisdictio exerceri potest in inuitū: indulgentiā autem nullus cōsequi potest inuitus. Tum quia nullus potest vti actu / iurisdictionis in seipsum: indulgētia autem alijs data pōt concedens vti sicut alij. ¶ Ab alijs vero: tū quia archiepūs potest in tota sua prouincia idulgentias dare: vt patet in cap. nostro: extra de pe. / re. / tamē cōstat archiepm nō habere nisi in articulis q̄buscā pīatē in subditos suffraganeorum: extra de of. ot. cap. pastoralis. Tum quia indulgētie dant etiā defunctis existentibus in purgatorio: quia iurisdictione ecclesie sunt exempti, vtpote extra hāc vitā: / q̄s ecclesia nō pōt ligare, cui data est potestas ligādi atq; soluendi super terrā tantum.

Contra Aliud deinde dictum (scilicet indulgētia est absolutio nō compēlatio aut distributio) opponitur a cōmuni tam theologorum q̄ canonistarū doctrina, canonizata a clemente. vj. in extrauaganti, vnigenitus: de pe. / re. decernentium indulgētias fieri p modum distributionis / cōpensationis seu solutionis. Dicūt em q; thesaurus ecclie in quo sunt recōdita merita christi / sctōrū quatenus satisfactoria sunt nō p seipsis, distribuitur p indulgētias in christifideles: ita q; pnie nostre cōpensantur per penas christi / sctōrū, dum ex thesauro illo pceduē cuiq; quasi pretium penale vñ soluat deo debitā, p suis peccatis pniam. Hec autē patet p̄mari / nie qua d. q; indulgētia est absolo: quū longe diuersa sit actus absolutionis iudicialis ab actu / his: quū iste actus oēs sunt actus nō iudici, p̄pij, sed cōmunes tam publicis q̄ priuatis personis, excepto distributionis actu: cui / tamē differentia ab absolutionis actu clare liquet. ¶ Opponit quoq; q; ex illo canone alexandri. iij. non habetur nisi q; dare indulgētia est actus iurisdictionis in subditū: q; quidē pōt verificari ponendo q; est actus dispensatiōis seu distributiōis. Nā hic actus est iurisdictionis / sup thesaurum dispensandū, / sup eū cui communicat: quia cōmune bonum non nisi in partes cōmunitatis distribuēdum est: / sic ruit tota diffinitio assignata. Pōt quoq; aliter exponi canon ille, vt intelligatur causaliter indulgētiam esse absolutionē, q; causat absolutionem: dispensatio nāq; thesauri dicti causat in illo cui cōmunicatur, absolutionem a pena peccato debita / a sacerdote iniuncta. Et sic redit ruina diffinitionis.

Contra Tertiū demū dictū (scz ab iniūcta pnia) objicit. ¶ Tū q; diuus tho. cū multis theologis / canonistis dicit indulgētia liberare hoiem ab iniūctis / nō iniunctis penitentijs. ¶ Tum q; indulgētie tm valent q̄tum sonāt: vt cōmuniter tenetur: cōstat autē q; in plenarijs indulgētijs non fit mētio de iniunctis. ¶ Tum q; indulgētie q̄ dant / p defunctis, nō dātur pro iniunctis: nam nō presupponit iniūctas eis penitētias nō perfecisse eos qui sunt in purgatorio. ¶ Tū q; quum penitētiarius rome iniungeret pniam plenariam indulgentiā cōsequutis, accepit mandatum a papa vt nō iniungeret pniam: vt refert petrus de pal. in. iij. sent. dist. xx. q. iij. in calce. ¶ Tum q; in forma plenarie absolutionis que cōceditur in morte, cōtinetur restitutio ad innocentiā baptismalē: que non esset vere efficax si ab iniuncta tm penitentia absolueret.

¶ Questiones tres circa assignatā diffinitionē indulgētie. C. iij.

Sunt Preterea circa dicta in suprapositra diffinitione indulgentie tres questiones. Prima omnū difficillima est circa cām effectiuam indulgentie. Dictum est enim q; oportet dantē indulgentiam fultū esse authoritate / rōne. In dubium aūt nō parum vertitur, an q̄libet rationabilis causa dādi indulgentiam, sit etiā rōnabilis causa quātecunq; indulgētie: an potius quedā sit rationabilis cā tante indulgētie (puta viginti millū annorum). Et q; nō esset rōnabilis causa multo maioris indulgētie, puta viginti millū annorum. ¶ Est aūt rō ambiguitatis: q; pro pnia parte hoc est q; causa legitima indulgētie est etiā sufficiens causa q̄tecunq; indulgētie, extat authoritas diui tho. in. iij. sent. dist. xx. expresse dicentis q; indulgentie rō seu causa nō exigitur ad mensurandā indulgentiam. Et p hoc: q; eadē stāte rōne ecclīa modo maiore modo minorem dat indulgentiā. Et tandē dicit q; licet dans indiscrete indulgentiam / [illegible]

gentias,ita vt homines pro nihilo ab operibus pie retrahuntur, peccet:nihilominus cõsequitur hoies plenã indulgẽtiam datam. ¶ Extat ꝛ quã cõtinua experientia rome docet)autoritas ecclesie dãtis indulgẽtiã plenariã, p sola visitatione alicuius ecclesie sine manibus adiutricibus:ꝛ in die sancto paschę data benedictione a papa super platea.s.petri.,pnũciãt duo cardinales indulgentiam plenariam omnibus pñtibus. Si enim hę cause sunt legitime cãe indulgẽtie plenarie,nulla restat cã pia tã parua q̃ nõ sit legitima causa quãtecũq; indulgentie. ¶ Extat ꝛ autoritas veritatis ecclesiastice:ꝑm quã oportet indulgẽtias tantũ valere quãtum sonãt:constat autem q̃ sonãt ex quacũq; causa etiam plenariã indulgentiã.

In oppositum Autem est:q̃a rõne dissonat indulgẽtiam exigere vltra autoritatẽ in dãte ꝛ charitatẽ in recipiẽte,rationabilitatem in cã,ita q̃ sine legitima causa indulgẽtia est nulla,ꝛ tñ quãtitatẽ indulgẽtie nõ exigere aliquid ex parte legitime cause. ¶ Cõtra quoꝫ rationẽ est,q̃ potestas ecclesie q̃ nõ nisi ministri ꝛ dispẽsatoris est.nulla ratione dispensandi arceatur in quantitate tam pretiosi thesauri. ¶ Et confirmatur:quia si in prophanis possunt ecclesie ministri ita dispensare vt dispensatio sit nulla (vt si papa donaret totum statum temporalẽ ecclesie filio suo, cui⁹ esset rationabilis causa donãdi sibi aliquid)multo magis videtur quod errare possit in dispensando thesaurum spiritualium bonorum,ita vt dispẽsatio sit nulla.vtriusq;.n.est dispensator:non dominus,in edificationem corporis christi my⁹stici:non in illius dissipationem. ¶ Accedit ad hoc autoritas apostolica clementis.vj.in dicta extranagante vnigenitus:de autoritate data a christo dispensandi hunc thesaurum, dicentis, Quem quidem thesaurum per beatum petrum celi clauigerum eiusq; successores suos in terris vicarios cõmisit fidelibus salubriter dispensandum:ꝛ propriis ꝛ rationabilibus causis, nunc ꝓ totali nunc pro partiali remissione pene temporalis pro peccatis debite tam generaliter q̃ specialiter prout cum deo expedire cognoscerent: vere penitentib⁹ ꝛ confessiis misericorditer applicandum. Vbi patet quod non solum rationabiles sed propias oportet esse causas quantitatis indulgentiarum.

Secunda Questio est:an vera penitentia exigatur tempore quo indulgentia conceditur aut opus exercetur,an extendatur ad tẽpus aliud quo quis vult illa indulgentia vti. Verbi gratia:quo ad concessionẽ,dat papa quinq; annos de indulgentia omnibus presentibus quum infra missam in cappella sua singulis diebus dominicis aduentus et quadragesime ab solutionẽ facit,si teneo:tunc esse ꝛe penitens:an sufficia. quod intendo ꝛe penitere:ꝛ tunc vti ista indulgentia quinq; annorum. Et similiter quo ad exercitium operis:dat papa quod dicens septem psalmos vel dans tantã eleemosynam,habeat plenariam remissionem semel in vita ꝛ sek̃in mortis articulo,an teneatur esse ꝛe penitens tempore quo dicit septem psalmos aut dat eleemosynam.

Tertia Questio est:an oporteat esse confessum ita quod nullum sit in conscientia mortale peccatum commissum non confessum tempore quo acquirit quis ꝛ vtitur indulgentia,an sufficiat esse confessum secundum precẽptum ecclesie: hoc est semel in anno. Et est rõ dubij:quia hinc apparet quod verba iudicum sunt secundum iura interpretanda,ac per hoc quod sint illo anno confessi. Inde vero apparet quod si non requireret confessio alia,sufficeret dicere penitentibus: quoniam in vera penitẽtia clauditur propositum obseruãdi precepta christi ꝛ ecclesie. ¶ Soluuntur obiectiones in.iij.ca.posite contra hoc quod dare indulgentiam.est actus iurisdictionis. ¶a.quintum.

Videst Autẽ difficile ab obta.primo contra assignatam diffinitionem rndere. Falsum nãq; est,quod durandus dicit:omnem iurisdictionis actum posse in inuitum exerceri:quum absolutio sacramentalis sit actus non solum ordinis sed iurisdictionis (vtpote a non proprio iudice ordinario vel delegato facta nulla existens) et tamen non potest exerceri in inuitum. Sed quod nullus possit exercere actum iurisdictionis in seipsum absoluendo ꝛ ligando se,verum est:ꝛ propterea licet alij aliter sentiant: cõcedo ego q̃ dans indulgẽtiã alijs:nõ accipit illam:q; absoluens alios non absoluit se. Nec tamen est deteriꝰ conditionis q̃ alij quia et si non p ipsam viam:per aliam viam potest eandem indulgentiam consequi.s.committẽdo confessiõi suo:vt sic absoluat ipsum sicut ipse absoluit alios:hoc.n.mõ papa subijcit se absolutioni sacramentali,ꝛ similiter indulgentie eadem ratione. Arcẽt episcopi⁹ potestas sup totam prouinciam,ex hoc ipso quod in quibusdam articulis affirmatur,manifestat extendi ad dãdas indulgẽtias in tota sua ꝓuincia:q̃ quidem ille est vnus illorum articulorũ q̃ in iure numerantur:vt panor.ibidem scripsit. Defunctos a⁹ in purgatorio exũtes:extra iurisdictionẽ ecclesie q dam negãt q̃ sicut sunt medij inter nos ꝛ beatos (dũ nos viatores sumus quo ad meritũ vel demeritũ ꝛ quo ad penã ꝛ premiũ,ꝛ beati extra viaz totaliter sunt:qui purgant aũt quo ad meritum vel demeritũ extra viam,sed quo ad penã vel ꝑmiũ in via adhuc sunt)ita sunt quodã modo subditi vicario christi viatorib⁹ dimisso;vt sicut quo ad punitionẽ adhuc sunt in via,ita quo ad releuationem a pena adhuc subsint iudici viatorum. Sed hec opinio multa vera dicens non infert efficaciter intentũ:plus.n.requirit ad subditum iudici viatorum q̃s adhuc ꝓticipare aliq̃d de via. Exigit.n.q̃ possit causa sua q̃tũ ad illud q̃ sapit vie,cognosci a iudice viatoꝝ nullus.n.pot eẽ iudex cause omnino icognoscibilis ab ipso:ꝛ stat aũt a pape cognitioẽ oino esse alienas causas exũtũ i purgatorio:ꝛ iõ ꝑs papa nõ posse absoluere aut ligare exũtes i purgatorio. Manifestat ꝛs hoc idẽ ex verbis dñi:limitãtis petri ptãtem sup terrãata q̃ ꝛs effectus potestatis petri penetret celos,dicẽs dño:erit ligatũ aut solutũ i celis:iurisdictiõis tũ act⁹ terminat ad hoc vt sit sup terram dicente dño:quodcunq; solueris aut ligaueris sup terrã. Scriptura aũt sacra mortuos non esse sup terram vocat:vt ꝑz gen̄. 42.vbi de ioseph tãq̃ de mortuo loquẽtes fratres ꝛ pater,introducunt dicẽtes q̃ nõ est sup. Purgatorium rursũ nõ sup ꝛs sub terra esse ex eo patet,quod christus descẽdit ad iferos:vbi erat limbus patrũ:nemo.n.fas est credere q̃ de purgatorio exeuntes anime ante christi mortem:ꝛ ad limbũ patrũ eũtes,ad iferos a supis descẽderint:sed econtra exiferno inferiori ad ifernũ supium ascẽderent:quũ ꝛ ꝛm philosophos loca q̃to superiora tãto nobiliora sint. Quocirca nõ dat papa defunctis idulgẽtiã autoritatiue absoluẽdo,ꝛs per modum suffragij,q̃ etiã ipse apostolice litere attestãt.clare apponentes istã clausulã.per modũ suffragij,quũ ꝓdefunctis dant indulgẽtie. Et potes videre q̃ ex hoc ipso diuersꝫ modo dãti indulgẽtiã viuis ꝛ defunctis,insinuatur intẽtiõnã ex eo q̃ cõ audẽs ecclesia defunctis autoritatiue remittere penas sicut viuis, suffragantis per sonã induit cõcedẽdo defunctis indulgẽtiã, mõstratur q̃ indulgẽtia simpliciter ꝛ absolute remissio est autoritatiue ab ecclesia facta. Nisi ens esset autoritatiua remissio,ex applicatione ecclesiastici thesauri nõ oporteret ad suffragij modũ descẽdere quũ ad defunctos exẽditur:q̃bus ecclesia nõ nisi suffragari potest.

¶ Solutio obiectionum in tertio ca.contra hoc q̃ indulgentia est absoluto. ¶a.sextum.

Deuidẽtiam Aũt specifice nature ipsius indulgẽtie oꝛs nosse duo cõcurrere ad idulgẽtiam:absolonẽ a pnia iniũcta et dispensationẽ spũalis thesauri.applicãdo penã christi ꝛ sanctoꝝ ad hunc cui dat idulgentia. Et primum quidẽ ꝑbatũ est ex canone alexan.iij.secundum aũt non solum ex communi sanctorum doctrina sed ex allata extrauagãte clementis sexti patet. Vex multum interest ad nãm idulgentie cognoscendam:an primum idulgẽtia sit absolutio an dispẽsatio. Nã si indulgentia primo consistat in absolutione,dispensatio thesauri accessorie concurrit ad indulgentiam:ex eo nãq; quod applicatur mihi per indulgentiam tantum de pena recondita in thesauro,sequitur quod sum absolutus ab equiualẽti pena q̃s debebã deo pro peccatis meis exolure. ¶ Quid autem horum verius sit:non ex ratione sed ex facto pendet.nam rationi consentaneum est:quod ecclesia vtroq; modo potest idulgẽtias facere:ſz quod de facto idulgẽtias altero tm̃ ꝛ quo qut vtroq; mõ faciat,scire ex si idulgẽtie natura cognoscẽda est. Apparet autem prima facie inspicientibus doctores ꝛ dictam extrauagantem clementis,primũ in indulgentia locum tenere dispẽsationem ecclesiastici thesauri,ꝛ absolutionem accessorie comitari. Cõferẽti vero posteriores indulgentias passis,apparet ecclesiam olim fuisse vsam indulgentijs puncipaliter per modum absolutionis,quam necessario comitatur dispensatio thesauri:a tẽpore autem bonifacij.viij.primi authoris pẽnis iubilei vsam fuisse puncipaliter indulgẽtijs distributiõe thesauri,ꝛ pcomitãter absolutione a penitẽtia:qm̃ tãta abũdãtia indulgẽtiarũ plenariarũ ẽsta vix credi potest passim data,super hoc fundari videt. Et ꝛm hoc diffinitio indulgẽtie collecta ex sacris canonibus quam assignauimus,nõ est diffinitio indulgẽtie q̃ modo sit ab ecclia romana,sed illius q̃ olim fiebat:qm̃ sacri canones loquunt de indulgẽtia q̃ erat cõsueta in ecclia,ꝛ nõ de illa q̃ poterat inueniri de nouo. Sunt ẽm diuersarũ rationuꝫ iste,ꝛ ille quo ad naturas: q̃uis sint vnius ꝛ eiusdẽ rationis quo ad vltimũ effectũ,q̃ est remissio pene talis debite ꝓ pctõ. ¶ Et sic dicẽdo,cõcordia fieret inter nouas ꝛ vetera. Sed hec opinio ponẽs de facto indulgẽtias diuersarũ rationũ in ecclia,dissonat ab vsu ecclie ꝛ doctorũ: nã bonifaci⁹ ipse 8.indulgentiam iubilei inchoat ab indulgẽtijs magnis cõcessis a prioribus,manifestans ꝓ hoc se sectari vestigia ꝓdecessorum. Romani quoq; pontifices in hodiernũ vsq; diẽ indulgentias tot annorum adiunctis tot quadragenis dando cozã se in capella pontificia,testant aperte se modo priscorũ dare indulgentias:ꝛ apponẽdo semp explicite clausulã illã.s.in forma ecclesie consueta, nulli dubitationi relinquunt locũ.q̃ antiquã intendunt sequi indulgẽtie formã.ꝛ nõ inducẽt indulgentiã alterius rationis. Doctores quoq; omnes siue theologi siue canoniste quãtum hactenus memini me vidisse,de indulgentia vt de vna quadã ecclĩastica actione ꝛ non vt de actionibus diuersarum rationum tractant. ¶ Unde vnius rationis de facto esse indulgentiã nunc ꝛ olim colligimus: ꝛ ipsam primo esse absolutionem comitatã applicatione thesauri ad hũc cui datur indulgẽtia,ꝛ nõ econtra:hoc est ipsam esse applicationem thesauri ad hunc comitatã absolutione ipsius, canõ sepedictus alexandri.3.monstrat ꝛ conuincit. Nam si principaliter natura indulgentie cõsisteret in dispensatione ꝛ applicatione thesauri ecclĩastici ad hunc,posset eps bonoñ.indulgentiã concedere alieno.q̃n ad cõmunicandũ alicui thesaurum nõ exigit aliqs actus iurisdictionis sup illũ.sed sufficit autoritas sup thesauri dispensatione:vt patet in dispensatione thesauri tpalis. Absolutio sit a pena,ꝓ viam sequele comitaret absq; aliquo alio actu iurisdictionis:q̃ ia⁹ exoluisset penam debitam,ex pena christi ꝛ sctoꝝ rum sibi cõmunicata,ac ꝓ hoc alienus qui solũ ad.4o.dies penitentie teneret,ab eõ bonoñ.per indulgentiã.4o.dierũ sic absoluer̃,q̃ saltem coram deo ad ala pro peccato penã teneret,cuius oppositum in canone habet,dum dicitur,q̃ alieno nõ prodest indulgentia nisi de consensu propij iudicis. ¶ At siquis dixerit,q̃ quia indulgentia liberat eum cui datur a pena ꝛ coram deo ꝛ cozã ꝓprio iudice,q; liberat ab iniuncta penitentia:ꝛ alienus eps licet communicando penam thesauri non subdito penitentiam iniunctam pro illo exoluat coram deo,non tamẽ coram ꝓprio iudice,ꝛ ideo remanet ille adhuc ad penitentiam iniunctam obligatus coram ꝓprio iudice (sicut si sine indulgentia aliqua ꝓalia opera satisfactoria totam penam exoluisset peccatis suis debitaꝫ, et penitentiam iniunctam a sacerdote non peregisset, remaneret obligatus in foro ecclesie ad penitentiam iniunctam peragendam) idcirco alexander.3. dixit quod indulgentia non subdito non prodest scilicet in foro ecclesiastico in quo iura fiunt. Adueniat sic dicẽs, q̃ si indulgentie natura puncipaliter consistit in cõmunicatione thesauri exoluẽtis penã cozã deo,ꝛ absolutio iudicialis comes ponitur,nõ debebat cõsult⁹ alexãder rndere negatiam simpliciter ꝛ absolute,dicendo q̃ nõ ꝓdest nisi de licentia ꝓprij iudicis:ex quo oppositũ ꝛ est simplr̃ ꝛ absolute:q; vnaq̃s res simplr̃ ꝛ absolute iudicat ẽm suam naturam,ꝛ non ẽm concomitantia. Imo hec ipsa responsio monstrat intentum:q; duobus cõcurrẽtibus ad indulgentiã (altero pertinente ad ecclesiã ꝛ deũ, scilicet dispensatione ꝛ cõmunicatione thesauri penam debitã exoluentis cozam deo:altero ptinente ad ecclesiam tantũ.scilicet iniuncte pñe solutione in foro ecclesie) si indulgentia est puncipaliter ꝛ essentialiter illa thesauri cõmunicatio, debeba affirmari q̃ prodest non subditis,ex quo illam quo ad puncipale et essentiale consequuntur. Et quia negatum est illis ꝓdesse,dicimus inde q̃ indulgentia puncipaliter ꝛ essentialiter est absolutio,quam q; non subditus cõsequi nequit,ideo indulgentia ab alieno non sibi prodest tam quo ad deum q̃s quo ad ecclesiam. Et hic est planus sensus illius decretalis absq; extorsione aliqua vt patet intuenti. Est igitur indulgentia qua de facto olim vsa est ꝛ nunc vtitur ecclesia potius rationis:ꝛ est puncipaliter ac essentialiter absolutio iudicialis in foro penitentiali,annexam habẽs cõmunionem thesauri pastionum christi ꝛ sanctorum. Et confirmatur hoc ex forma plenarie indulgentie,quãdo per viã cõmissionis fit. Concedit siqdem q̃ possit plenarie absolui in vita ꝛ in morte,constat enim q̃ non est ẽrmo de absolutione sacramentali,sed spectãte ad indulgentias:

et constat q̃ per modum ꝛ verbũ absolutionis cõfertur. Et cõstat q̃ eiusdem est rationis indulgentia collata sine ministro medio absoluente cum papa dat indulgentiam presentibus aut visitantibus ꝛc.ꝛ quum per ministrum medium concedit q̃ semel in vita, ꝛ semel in morte plenarie absoluatur. Tenet igitur absolutio primum in indulgentie ratione locum.

Ad obiecta Igitur ex cõmuni doctrina fulta authoritate multorũ romanorũ pontificũ, dicitur q̃ non ꝛuatur doctrina hec assignate diffinitionis:quoniam nõ docet principaliter indulgentiam esse applicationem thesauri:sed docet vnde est valor ꝛ efficacia indulgẽtie ad remissionem pene debite pro peccato,videlicet ex thesauri spiritualis dispensatione. Et ad hanc efficaciam spectat modus solutionis,compẽsationis, distributionis,cõmunionis,dispensationis ꝛ similium,quum dicitur q̃ indulgentie valent aut dant̃ per modum dispensationis et huiusmodi et non spectant hec ad principalem actum indulgẽtie, qui est iudicialis in foro penitentiali absolutio:propter quẽ exigit q̃ indulgentia fiat a ꝓprio iudice:ꝛ si est nõ a ꝓprio iudice facta nulla sit:vt ex sepedicti alexãdri.iij.canone patet. Nec suscipit canon ille obiectã pius expõnem,scz q̃ indulgẽtia est distributio inter subditos:quoniã distributio arctara ad subditos,vt ptes communitatis,est act⁹ iustitie distributiue,exigẽs equalitatẽ ꝓportionalem in sua forma:vt patet in.v.ethi.q̃s alienũ ꝛstat esse ab indulgentia ex ipso ecclesie vsu tã moderno,q̃s antiquo. Refutat quoq; alteram dicẽs, quod dando indulgẽtia,ꝛ nõ econtra:hoc est ipsam esse applicationem thesauri ad hunc comitatã absolutione ipsius, canõ sepedictus alexandri,ꝛ monstrat ꝛ conuincit. Nam si principaliter natura indulgentie cõsisteret in dispensatione ꝛ applicatione thesauri ecclĩastici ad hunc,posset eps bonoñ.indulgentiã concedere alieno.q̃n ad cõmunicandũ alicui thesaurum nõ exigit aliqs actus iurisdictionis sup illũ.sed sufficit autoritas sup thesauri dispensatione:vt patet in dispensatione thesauri tpalis. Absolutio sit a pena,ꝓ viam sequele comitaret absq; aliquo alio actu iurisdictionis:q̃ ia⁹ exoluisset penam debitam,ex pena christi ꝛ sctoꝝ rum sibi cõmunicata,ac ꝓ hoc alienus qui solũ ad.4o.dies penitentie teneret,ab eõ bonoñ.per indulgentiã.4o.dierũ sic absoluer̃,q̃ saltem coram deo ad ala pro peccato penã teneret,cuius oppositum in canone habet,dum dicitur,q̃ alieno nõ prodest indulgentia nisi de consensu propij iudicis. ¶ At siquis dixerit,q̃ quia indulgentia liberat eum cui datur a pena ꝛ coram deo ꝛ cozã ꝓprio iudice,q; liberat ab iniuncta penitentia:ꝛ alienus eps licet communicando penam thesauri non subdito penitentiam iniunctam pro illo exoluat coram deo,non tamẽ coram ꝓprio iudice,ꝛ ideo remanet ille adhuc ad penitentiam iniunctam obligatus coram ꝓprio iudice (sicut si sine indulgentia aliqua ꝓalia opera satisfactoria totam penam exoluisset peccatis suis debitaꝫ, et penitentiam, iniunctam a sacerdote non peregisset, remaneret obligatus in foro ecclesie ad penitentiam iniunctam peragendam) idcirco alexander.3. dixit quod indulgentia non subdito non prodest scilicet in foro ecclesiastico in quo iura fiunt. Adueniat sic dicẽs, q̃ si indulgentie natura puncipaliter consistit in cõmunicatione thesauri exoluẽtis penã cozã deo,ꝛ absolutio iudicialis comes ponitur,nõ debebat cõsult⁹ alexãder rndere negatiam simpliciter ꝛ absolute,dicendo q̃ nõ ꝓdest nisi de licentia ꝓprij iudicis:ex quo oppositũ ꝛ est simplr̃ ꝛ absolute:q; vnaq̃s res simplr̃ ꝛ absolute iudicat ẽm suam naturam,ꝛ non ẽm concomitantia. Imo hec ipsa responsio monstrat intentum:q; duobus cõcurrẽtibus ad indulgentiã (altero pertinente ad ecclesiã ꝛ deũ, scilicet dispensatione ꝛ cõmunicatione thesauri penam debitã exoluentis cozam deo:altero ptinente ad ecclesiam tantũ.scilicet iniuncte pñe solutione in foro ecclesie) si indulgentia est puncipaliter ꝛ essentialiter illa thesauri cõmunicatio, debeba affirmari q̃ prodest non subditis,ex quo illam quo ad puncipale et essentiale consequuntur. Et quia negatum est illis ꝓdesse,dicimus inde q̃ indulgentia puncipaliter ꝛ essentialiter est absolutio,quam q; non subditus cõsequi nequit,ideo indulgentia ab alieno non sibi prodest tam quo ad deum q̃s quo ad ecclesiam. Et hic est planus sensus illius decretalis absq; extorsione aliqua vt patet intuenti. Est igitur indulgentia qua de facto olim vsa est ꝛ nunc vtitur ecclesia potius rationis:ꝛ est puncipaliter ac essentialiter absolutio iudicialis in foro penitentiali,annexam habẽs cõmunionem thesauri pastionum christi ꝛ sanctorum. Et confirmatur hoc ex forma plenarie indulgentie,quãdo per viã cõmissionis fit. Concedit siqdem q̃ possit plenarie absolui in vita ꝛ in morte,constat enim q̃ non est ẽrmo de absolutione sacramentali,sed spectãte ad indulgentias:

Non Parua ꝑterea intelligẽtia opus est ad euidẽtiã habẽdã de penitẽtia a qua absolut indulgentia,dũ sacri canones nõ nisi de iniuncta mẽtionẽ faciũt:doctores aũt ad iniũctas ꝛ nõ iniunctas extendunt. Et licet doctorũ opinio, quã etiã sequutũs est dñs thomas,magnificãda sit:q̃ tñ huius rei veritas ex facto pẽdet ꝛ in facto cõsistit,ꝛ sacri canones solũ de iniũcta faciũt mẽtionẽ:ideo tenẽdo certũ ꝛ dimittendo incertũ,diffinita est indulgẽtia q̃ est absolutio a penitẽtia iniũcta. In cõcilio siquidẽ latinen̄. sub innocen.3.determinat potestas eẽ alis circa indulgentias:ꝛ ipse post tpa indulgẽtie decreta,subiungitur,de iniunctis penitẽ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis indulta remissio nō excedat. in ca. quū ex eo. de pen. ⁊ re. Vbi sm̄ textū ⁊ oēs doctores ēpalis potestas dāti indulgētias, limitatur: qō non esset verū si indulgētia absolueret a nō iniunctis. Nā si indulgētia liberat ab iniunctis ⁊ nō iniunctis penitētijs, ⁊ ēpalis potestas est restricta solū quo ad iniūctas penitētias, cōsequēs est q̄ respectu penitētiarū nō iniūctarū nō sit limitata ēpalis ptās: qō cōtra textū esse cōstat. obuiantē exp̄sse indiscretis indulgētijs simpliciter ⁊ absolute: ⁊ cōtra doctores ex illo textu affirmātes limitarā esse ep̄oū potestatē circa indulgētias absolute. Nō etiam patet in ca. nfō. eo. tit. Vbi archiep̄s dicit nō posse excedere circa indulgētias statutū illū? capū. ℣ Nec potest respōderi, q̄ restricta potestate quo ad penitētias iniūctas, intelligit ⁊ restricta quo ad nō iniūctas: qm̄ restrictio potestatis quo ad maiora nō infert restrictionē eiusdem quo ad minora q̄uis ecōtrario restrictio quo ad minora, a fortiori refrenet a maiori. Sed plus est remittere iniūctas q̄ nō iniūctas: tū propter vinculū duplex ibi, ⁊ simplū hic: tū propter fotū ecclīasticū ibi, q̄ nō interuenit hic. igit ex hoc q̄ limitata esset quo ad iniūctas ēpalis potestas, nō propterea limitata esset quo ad nō iniūctas, si indulgētia respiceret iniunctas ⁊ nō iniūctas. ℣ Nec p̄t rursum dici, q̄ q̄ penitētia iniūcta est principalis materia indulgētie, ideo, phibitio indulgētie de iniunctis infert phibitionē etiā de nō iniunctis, q̄ accessoriū sequit̄ principale: ⁊ sic materia indulgētie principalis q̄dem sed nō sola est penitētia iniūcta. Nā hec rēsp̄sio nām infert intentū: ⁊ q̄ recte diffinita est indulgētia p iniūctā penitentiā, vt pote principalē materiā: ⁊ q̄ iniūcta penitētia sic est principalis materia indulgētie, vt ipsa principali materia subtracta subtrahat accessoria: ac p hoc si indulgētie nō substernūt iniūcta penitētia, intelligit nō substerni eidē penitentiā nō iniunctā, q̄ esset voluntariū: quū nullo canone nulla ratione fultū inueniat, si indulgētia liberat ab vtraq; penitētia q̄ nō liberet ab vna sine altera. Est ergo iniūcta penitētia ⁊ p̄n cipalis ⁊ sola materia indulgentie sm̄ sacros canones intellecte. Seruauit quoq; eccl'ia multo tp̄e hūc stilū, vt exp̄rimeret in literis relaxationē ab iniūctis penitētijs: intantū vt durādus quum dixisset in. 4. sen. q̄ indulgētie tātū valēt q̄tū sonāt, subiūxit, sonāt aūt q̄ ab iniūctis penitētijs liberāt. Quocirca q̄ nō exp̄rimit an ab iniūcta vel nō iniūcta penitētia liberat, intelligit de iniūcta: q̄ verba iudicis sunt intelligēda sm̄ formā iuris: in iure aūt solum fit mētio de iniūctis: igit de iniūctis tm̄ penitētijs intelligēda est indulgētia data simpliciter ⁊ absolute. Expositio vero dicens, q̄ ly ab iniūctis penitētijs, intelligit subintellecta cōiunctiōe etiā (acsi diceret etiā ab iniūctis penitētijs) nō est expositio, ſz diuinationē. si ſ. liceret in testibus apponere ly etiā, infinitū textus subiecti essent diuinationi q̄ſz etiā cōtra tertū: vt facile paret discurrēti. ℣ Attestat aūt sic esse intelligendū, ratione ecclie cōsuetudo in viridi observātia cōsistens: dū ro. pon. singulis diebus dūicis ⁊ quadragesime ⁊ aduētus, dat oibus p̄sentibus quinq; vel septē annos ⁊ totidē quadragenas de vera indulgentia. Exp̄imendo siq̄dem tot annos. et totidē quadragenas, manifestat se loq̄ vt canones penitentiales loquunt̄, taxātes penitentias p annos ⁊ quadragenas. Cūq; de illis taxatis p sacros canones annis ⁊ quadragenis libe rat illos p̄culdubio q̄ ad illos ⁊ illas sunt obligati, mōstrat ab iniūctis penitentijs tantūmodo in dulgētias datas liberare. ℣ Accedit ad hoc. q̄ cōmunis forma indulgentiarum fit per tpa: puta dies, quadragenas annū ve. annos: q̄ sic taxate sunt penitētie in sacris canonibus. Nec obstat q̄ſ fit plenaria indulgētia: qm̄ plenitudo etiā plenissima nō mutat substātiā, sed auget q̄titatez ipsius substātie: vt patet. Et, ppterea si penitentia a qua liberat indulgētia est substātialiter penitentia iniuncta. q̄tūcūq; indulgentia sit plenissima nō liberat nisi ab iniūcta. Et alie quidē liberāt ab iniūcta vnius anni vel tot annorū aut dieruz: plenissima aūt liberat a tota iniūcta, sicut ſ̄p quotā data indulgentia est, puta remissionē tertie partis) liberat a tertia parte iniuncte penitentie. ¶ Et si q̄rat an intelligat hic de penitentia iniuncta tam a iudice q̄ a iure, an de iniuncta tm̄ a iudice, respondet q̄ quū a iure nulli sit penitētia iniuncta, sed tantū iniūgēda, ideo dicendo q̄ liberat solū ab iniūcta, soluta est q̄stio. Et p̄bat q̄ dicit: q̄ ad penitentiā iniunctā ille cui iniūcta est tenet: nullus aūt tenet ad penitentias tantas in canonibus penitentialibus nisi sibi specialiter imponant̄: igit penitentie ille nō sunt iniūcte. Sed eccl'a sicut p̄supponit homines egere remissione penarū debitarū, p suis peccatis, ita p̄supponit vere penitentibus ⁊ cōfessis iniunctas esse penitentias sm̄ sacros canones, pēsata tū qualitate p̄sonarū ⁊ alijs merito pensandis: et supponēs illos esse obnoxios iniunctis penitentijs, dat illis indulgentiā seu remissionez iuxta formā canonū penitentialiū. ℣ Quocirca multū verisimile ac rationi consentaneū est, vt ortū habuerit indulgentia a penitentiū vinculis q̄bus olim alligabant̄ a confessorib⁹ iuxta canones penitētiales: hinc em̄ pseuerat vsq; hodie vt dictū est. indulgētia tot annoꝝ tot quadragenarū: hinc indulgētia absoluto est, quā a. p̄pio iudice fieri iura testant: hinc emanauit opinio illa q̄uis falsa, q̄ indulgentie solū valēt quo ad fotū ecclie militāt̄is, hinc olim est cōsonāta canonū. ℣ Tū hīs tm̄ scito, q̄ licet indulgētie tā pro viuis q̄ defunctis sic sint sm̄ iura intēp̄tande: quū non sint melioris cōditionis defuncti q̄ſ viui quo ad cōsequendas indulgētias (imo sint deterioris, q̄ ad eos nō perueniūt nisi p̄ suffragia) si tm̄ papa daret alio modo indulgentiā, ſ. non solū ab iniūctis, sed etiā a quomolibet debitis penis pro peccatis, dicendum secus esset: potest enim absoluere a pena debita licet non iniuncta, dūmodo culpa remissa sit. ℣ Utrū aūt hactenus pontifices sic dederint indulgentiā, nescio. Si em̄ verū est q̄ petrus de pal. refert (q̄ etiā Ioānes monachus in extrauagāti bonifacij. s. de iubileo expositione refert) nō ex litera sed ex intentiōe pape illius, ſ. bonifacij. s. habeb⁹ q̄ nō solū ab iniūcta sed iniūgēda intendebat liberare p illā indulgentiā plenissimā. Sed vereor ne bonifacius nō vt pontifex sed vt doctor illius opinionis sectator, illa dixerit verba. Nec incōuenit ip̄m vt doctorē minus bñ dixisse: quū etiā dixisse referat̄ ab eodē ibidem, q̄ indulgētia illa liberabat etiā a votis: q̄ constat non nisi extorte posse bene intelligi respecta illa inbilei extrauagante. Quocirca p̄opter huiusmodi q̄ ex literis nō constāt aplicis, nō est recedendū a iuris tramite recto, quo cōfessor iniūgere debet penitentiā. etiā si ipsemet vt minister indulgētie statim absoluturus sit eundem penitentē plenarie a pena. ¶ Ad id vero q̄ ex forma plenarie absolutionis obiecit, dicit̄ q̄ de autoritate talis forme q̄cquid sit, potest dupliciter exponi. Primo vt intelligatur edita sm̄ opinionem illā valde vt videtur cōmunem. ſ. q̄ indulgentia liberat ab iniūctis ⁊ non iniunctis penis. Nec mirum alicui videat si ecclesie ministri in formis huiusmodi vtantur opinatis: quum in p̄fatione communi vtat ecclesia opinione dicentium celos esse animatos. ℣ inter creaturas intellectuales celos inserit dicens, maiestatem tuam laudant angeli, adorant q̄ dominationes, tremunt potestates, celi celorumq; virtutes, ac beata seraphin. Et q̄ cum formidine aliquā vtantur ecclesie ministri opinione tua. hac forma in sui murarum ea q̄ ibi apponitur q̄tum se extendunt claues ecclesie: tuabantis enim sunt verba hec. Secundo q̄ intelligatur ex meritis indulgentie: ita q̄ restituto ad puritatem baptismalem non intelligitur fieri simpliciter ⁊ absolute, ſz q̄tū est ex parte indulgētie. Potest em̄ ecclesia arbitratas ac iniunctas esse vere penitentibus et confessis condignas penitentias: ac per hoc absoluēdo ab iniunctis p̄supponit se absoluere ab oibus penis illi debitis, ⁊ cōsequē ter restituere innocētie baptismali. Et hoc sic esse intelligēdū arestat: q̄, p̄culdubio p̄supponit in hac forma ecclesia, penitentē esse cōritū de oibus venialibus: alioquin restitutio ad puritatē baptismalē locū nō haberet. Et q̄ vtraq; p̄sumptio est facti, tenet se ex parte penitēts, ideo forma illa efficax q̄tū ex parte est indulgētie, si fiat in patiēte bene disposito per iniunctas penitentias, efficax simpliciter ⁊ absolute inuenitur. Et ab effectu suo deficere, pōt, si de facto penitēs nō req̄sita oia ad hoc vt absolutio ab omnibus iniūctis, sit absolutio ab oibus simpliciter debitis pro peccatis penis habeat: q̄ tūc accidit. ℣ nō est p̄ susceptas cōdignas penitentias dispositus. Que indispositio penitētibus merito imputatur: q̄ ob cōem penitētiū imperfectionē, cōdigne nō dantur p̄n sacros canones penitentie. Nec debēt penitētes ex imperfectione sua reportare cōmodum indulgētiarū: vt. ſ. valeāt eis aſi iniūctas suscepisset cōdignas penitentias: nō em̄ debēt equiparari ullis qui cōdignas acceptarunt sm̄ sacros canones penitentias, quorū miser⁹ mater ecclesia indulgētie leuamē illis contulit. Et merito: q̄ tā spōte suscepērāt peragēdas. hic cōdignas penitētias q̄ cōstat nō amplecti a modernis penitētibus, q̄bus, p multis ⁊ magnis petis exigua pnia sufficit. Cōsonat aūt hec doctrina ecclesie romane p̄suetudini: q̄ſ in illa viua voce indulgētie p̄cedāt apposita semp clausula ista, videlicet in forma ecclie cōsueta. cōstat em̄ q̄ forma ecclie nō potest melius interp̄tari q̄ſ forma ecclīastici: ſm̄ quā clausula hec nō solū denotat ly vere penitētibus ⁊ cōfessis. sed etiā ly ab iniunctis penitētijs. Et confirmat: q̄ consentaneū rationi est, vt inde ecclesiasticus iudicet non nisi de desistatis a fotū iudicium, ⁊ nō de relictis ab eodē se impediat. illa enim que ad eccl'iasticum forum nō sunt delata (qualia sunt peccata nō confessa) rationabiliter ab ecclesiastici iudicis absolutione alienata sunt: vt sicut non ligat nisi p̄o cognitis in foro ecclesie: ita non absoluit nisi a cognitis in eodē. Oblata p̄terea ad fotū ecclesiasticū p̄ cōfessionē. ⁊ a iudice minori penitētia punita, tanq̄ debita quo ad relīquā p̄tem p̄sentis fori ex ecclīastico videnē: p̄sumit em̄ eccl'ia cōfessores rite arbitratos iudicasse penitētes esse sibi ipsis relinquēdos quo ad relīquū satisfactionis: ac p hoc eccl'iastica cēsura penitētialis fori non se amplꝰ impedit de illis. Quo fit, vt sicut ad eccl'iasticū iudiciū nō redit relīqua satisfactio quo ad vinculū, ita nō redeat q̄ ad absolonē: vt pariligandi soluendiq; ritus passu currat. Ab iniuncta igitur tantummodo penitentia ecclesiastica ⁊ dulgentia de iure cōmuni liberat tam viuos q̄ defunctos: idē est em̄ quod per indulgentiam viuis ⁊ defunctis datur: licet modus dandi sit diuersus. vt p̄z ex dictis. Et sic valet q̄tum sonat sane intellecta sm̄ formā iuris: vñ nulla fraus ab eccl'ie ministris in his cōmittitur si al'r q̄ sm̄ iura intelligāt multi indulgentias, ⁊ sic illis vtant̄, ⁊ cōsequi se illas credant, nulli siquidē nocīa opinionē p̄mittere q̄d noceat. Al'r si dixerit q̄spiam cū hodie nō iniungātur frequēter penitētie indigentes tanto tp̄e, vanus erit accessus ad indulgētias. Respōdet q̄ ꝓterea nō est van⁹: q̄ per indulgentias relaxant̄ penitētie iniūcte q̄ſ sunt facte in p̄tō mortali: q̄tūl i foro eccl'ie exolute erāt, nō tm̄ in foro dei: ⁊ ꝓterea p indulgētias remittunt̄, vtpote iniuncte ⁊ nō adhuc deo exolute. Doctrina igit̄ dicentiū indulgentiā ad iniūctas ⁊ nō iniūctas p̄nias se extendere, vera est q̄tum est ex efficacia populi cōuentre indulgentiemos aut̄ dicentes indulgētiā remittere penitentias iniunctas tantū, verum quoq; dicim⁹ de indulgētia sm̄ iuris formā cōcessa.

¶ Finīto ad q̄nē de indulgētie cā primo, p̄posita in. c. iij. ℣ viij, igitur ad questionē, q̄ nō quecūq; cā sufficit ad indulgentiā dandam, sufficit etiā ad quārumcūq; indulgentiam dandā: ac per hoc indulgentia data sine legitima cā ad dandā tantā indulgentiam non valet quo ad q̄titatem in q̄ excedit̄ limites legitime cause. ¶ Probat̄ hoc multiplr. Primo autoritate cōcilij lateran. sub innocen. iij. vt enim habet̄, [illegible]e p.e ⁊ re. cap. cum ex eo: p indiscretas ⁊ supfluas indulgentias eneruatur penitentialis satisfactio. Ex hoc enim habeo q̄ indulgētie indiscrete ⁊ supflue nō adimplēt satisfactionē penitentialē, sed eneruāt: nisi quis adeo desipiat vt idē putet adimplere ⁊ eneruare: q̄ cōstat esse ꝓia. Et quū cōstet q̄ ꝓpius fructꝰ indulgētie est adimpletio satisfactionis ꝓnialis: cōsequens necessario est, vt p indiscretas supfluasq; indulgētias (que p̄oculdubio sunt ille q̄ ex q̄cūq; pia cā fiunt magne valde) nō cōsequatur penitentialē satisfactionē a nobis debitā, adimpletā esse ꝓ nobis a christo ⁊ sanctis: nā si p̄discretas huiusmodi indulgētias hoc cōsequī remar, nō eneruaret ſz adimpleret pnialis satisfactio. Sz dum indiscrete hmōi indulgētie infructuose sunt sm̄ ſitatē ad satisfactionē penitētialē adimplēdā, ⁊ penitētes putādo sibi eas ꝓ desse omittūt satisfactionē pnialē. eneruāt in ſitate penitentialis satisfactio: vt sacer canō dicit. ℣ Probatur idē secundo autoritate clemētis, vj. in dicta extrauagāte vnigenitus q̄m dicit: ⁊ propius ⁊ rationabilibus causis nūc, p totali nūc, p partiali remissione penalis ⁊c. vt allegatū est in ca. iij. Si em̄ nō solū rōnabiles sed propīe sunt cause nūc totalis nūc partialis remissionis, sequitur manifeste q̄ nō sunt cōes oēscāe idulgētie ad totalē ⁊ ptialē remissionē ſz aliqua pia cā est, ꝓpia ⁊ rōnabilis cā partialis remissionis q̄nō est totalis: alio q̄n nō esset cā propia remissionis partialis, ſz cōmunis partiali ⁊ totali: cuius oppositū litere apostolice sonāt. ℣ Probatur tertio ratione idē. Legitima cā in indulgētijs requirit sm̄ oēs ad salutē dā intentionē christi ⁊ sanctorū: vt. ſ. applicentur sequētibus indulgētiā passiones christi ac sanctorū. acsi ꝓ istis ex intentione ſpaliter illas iustimuissent: sed intētio christi ⁊ sanctorū nō saluatur ex quacūq; pia cā quo ad quātācūq; quātitatē: ergo nō quecūq; pia cā sufficit ad quātācūq; indulgētiā. Probatur minor: q̄ intētio christi fuit pati pro ecclesia in cōmuni: est enim passio christi cā vniuersalis: intētio quoq; sanctorū fuit pati vltra propriā expiationē, p ecclesia. Est em̄ eiusdē rōnis quo ad hoc q̄ est effectō minem, passio sanctorū cū passione christi: q̄ passio sanctorum est cōsummatio passionū christi: testāte hoc apostolo ad colo. primo dicēte: adimpleo ea q̄ desunt passionū christi in carne mea, ꝓ corpore eius q̄ſ est ecclesia. Ex hoc quippe loco sumptus est thesaurus ecclesie quo ad passiones christi ⁊ sanctorū ab aug. super psal. confessa) rationabiliter ab ecclesiastici iudicis absolutione alienata sunt: vt sicut non ligat nisi p̄o cognitis in foro ecclesie: ita non absoluit nisi a cognitis in eodē. Oblata p̄terea ad fotū ecclesiasticū p̄ cōfessionē. ⁊ a iudice minori penitētia punita, tanq̄ debita quo ad relīquā p̄tem p̄sentis fori ex ecclīastico videnē: p̄sumit em̄ eccl'ia cōfessores rite arbitratos iudicasse penitētes esse sibi ipsis relinquēdos quo ad relīquū satisfactionis: ac p hoc ecclīastica cēsura penitētialis fori non se amplꝰ impedit de illis. Quo fit, vt sicut ad eccl'iasticū iudiciū nō redit relīqua satisfactio quo ad vinculū, ita nō redeat q̄ ad absolonē: vt pariligandi soluendiq; ritus passu currat. Ab iniuncta igitur tantummodo penitentia ecclesiastica ⁊ dulgentia de iure cōmuni liberat tam viuos q̄ defunctos: idē est em̄ quod per indulgentiam viuis ⁊ defunctis datur: licet modus dandi sit diuersus. vt p̄z ex dictis. Et sic valet q̄tum sonat sane intellecta sm̄ formā iuris: vñ nulla fraus ab eccl'ie ministris in his cōmittitur si al'r q̄ sm̄ iura intelligāt multi indulgentias, ⁊ sic illis vtant̄, ⁊ cōsequi se illas credant, nulli siquidē nocīa opinionē p̄mittere q̄d noceat. Al'r si dixerit q̄spiam cū hodie nō iniungātur frequēter penitētie indigentes tanto tp̄e, vanus erit accessus ad indulgētias. Respōdet q̄ ꝓterea nō est van⁹: q̄ per indulgentias relaxant̄ penitētie iniūcte q̄ſ sunt facte in p̄tō mortali: q̄tūl i foro eccl'ie exolute erāt, nō tm̄ in foro dei: ⁊ ꝓterea p indulgētias remittunt̄, vtpote iniuncte ⁊ nō adhuc deo exolute. Doctrina igit̄ dicentiū indulgentiā ad iniūctas ⁊ nō iniūctas p̄nias se extendere, vera est q̄tum est ex efficacia populi cōuentre indulgentiemos aut̄ dicentes indulgētiā remittere penitentias iniunctas tantū, verum quoq; dicim⁹ de indulgētia sm̄ iuris formā cōcessa.

¶ Finīto ad q̄nē de indulgētie cā primo, p̄posita in. c. iij. ℣ viij, igitur ad questionē, q̄ nō quecūq; cā sufficit ad indulgentiā dandam, sufficit etiā ad quārumcūq; indulgentiam dandā: ac per hoc indulgentia data sine legitima cā ad dandā tantā indulgentiam non valet quo ad q̄titatem in q̄ excedit̄ limites legitime cause. ¶ Probat̄ hoc multiplr. Primo autoritate cōcilij lateran. sub innocen. iij. vt enim habet̄, [illegible]e p.e ⁊ re. cap. cum ex eo: p indiscretas ⁊ supfluas indulgentias eneruatur penitentialis satisfactio. Ex hoc enim habeo q̄ indulgētie indiscrete ⁊ supflue nō adimplēt satisfactionē penitentialē, sed eneruāt: nisi quis adeo desipiat vt idē putet adimplere ⁊ eneruare: q̄ cōstat esse ꝓia. Et quū cōstet q̄ ꝓpius fructꝰ indulgētie est adimpletio satisfactionis ꝓnialis: cōsequens necessario est, vt p indiscretas supfluasq; indulgētias (que p̄oculdubio sunt ille q̄ ex q̄cūq; pia cā fiunt magne valde) nō cōsequatur penitentialē satisfactionē a nobis debitā, adimpletā esse ꝓ nobis a christo ⁊ sanctis: nā si p̄discretas huiusmodi indulgētias hoc cōsequī remar, nō eneruaret ſz adimpleret pnialis satisfactio. Sz dum indiscrete hmōi indulgētie infructuose sunt sm̄ ſitatē ad satisfactionē penitētialē adimplēdā, ⁊ penitētes putādo sibi eas ꝓ desse omittūt satisfactionē pnialē. eneruāt in ſitate penitentialis satisfactio: vt sacer canō dicit. ℣ Probatur idē secundo autoritate clemētis, vj. in dicta extrauagāte vnigenitus q̄m dicit: ⁊ propius ⁊ rationabilibus causis nūc, p totali nūc, p partiali remissione penalis ⁊c. vt allegatū est in ca. iij. Si em̄ nō solū rōnabiles sed propīe sunt cause nūc totalis nūc partialis remissionis, sequitur manifeste q̄ nō sunt cōes oēscāe idulgētie ad totalē ⁊ ptialē remissionē ſz aliqua pia cā est, ꝓpia ⁊ rōnabilis cā partialis remissionis q̄nō est totalis: alio q̄n nō esset cā propia remissionis partialis, ſz cōmunis partiali ⁊ totali: cuius oppositū litere apostolice sonāt. ℣ Probatur tertio ratione idē. Legitima cā in indulgētijs requirit sm̄ oēs ad salutē dā intentionē christi ⁊ sanctorū: vt. ſ. applicentur sequētibus indulgētiā passiones christi ac sanctorū. acsi ꝓ istis ex intentione ſpaliter illas iustimuissent: sed intētio christi ⁊ sanctorū nō saluatur ex quacūq; pia cā quo ad quātācūq; quātitatē: ergo nō quecūq; pia cā sufficit ad quātācūq; indulgētiā. Probatur minor: q̄ intētio christi fuit pati pro ecclesia in cōmuni: est enim passio christi cā vniuersalis: intētio quoq; sanctorū fuit pati vltra propriā expiationē, p ecclesia. Est em̄ eiusdē rōnis quo ad hoc q̄ est effectō minem, passio sanctorū cū passione christi: q̄ passio sanctorum est cōsummatio passionū christi: testāte hoc apostolo ad colo. primo dicēte: adimpleo ea q̄ desunt passionū christi in carne mea, ꝓ corpore eius q̄ſ est ecclesia. Ex hoc quippe loco sumptus est thesaurus ecclesie quo ad passiones christi ⁊ sanctorū ab aug. super psal.

qſz p modulo nostro exoluimus q̄ debemus, ⁊ p posse virtū nostrarū quasi canonē passionū interimus: paritoria piena passionū non erit nisi quum seculū finitū fuerit. Quamuis quo ad passionem christi ex infinitate persone patitētis sumi, p̄betur, ⁊ ex autoritate Ioā. in. ij. cap. prime sue cano. dicētis: ipse est propitiatio p̄ peccatis nostris, nō aūt p nostris tm̄, ſz etiā pro totius mundi: cōstat em̄ q̄ propitiatio pro peccatis totius mundi excedit oēs penas debitas a cōsequentibus indulgētias. Ex q̄bus haberi facile potest intētionē christi ⁊ sanctorū quo ad penas in thesauro reconditas esse sicut bonū cōe ecclesie, ac per hoc q̄ currāt cursu boni cōis: cōstat aūt q̄ bonū cōe dispēsandū suapte natura est: dispēsatio vero sicut aduersatur donationi ad libitū, ita cōtrariat incōmēsurate distributioni: dispēsationis siq̄dē rationē absq; mēsura intelligere nequeo. ℣ Est igitur intentio christi ⁊ sanctoz, vt passiones sue nō p libito applicentur huic vel illi, sed iuxta mēsurā oportunam ad finē ecclesie dispensentur huic vel illi: sicut in reliquis cōtaribus cōmunium bonorū dispēsatio ex mensura oportunoū ad bonum quod est finis illius cōmunitatis sumitur. Constat aūt manifeste, q̄ nec omne oportunū ad bonū ecclesie est equale, nec ecclesie finis exigit equaliter quodcūq; oportunū etiā vnū ⁊ idē diuersis tēporibus: vt patet, nisi igitur iuxta mēsurā oportunitatis seu oportunoz. ad ecclesie bonū applicentur passiones in thesauro ecclesie recōdite, nō saluatur intētio christi ⁊ sanctorū. Et si ad iūxeris, q̄ varie mēsure oportunoz. ad ecclesie bonū non ois pia cā rīdet: per spicies q̄ non q̄z pia cā sufficit ad quātācūq; indulgentiā. Et confirmat: q̄ dispensatio credita petro ⁊ successoribus imitari debet dispensationē facta ab ipso christo: ois em̄ rpi actio, nra est instructio, imo sic agēdo formā instituit nr̄arū actionū. Cōstat aūt, q̄ xp̄s eundē thesaurū dispēsat cōmēsurate iuxta cōcurrētes cōditiones causarū mediarū: vt patet ex differēti dispēsatione eiusdē p sacramentū baptismi quo tota pena exoluit, ⁊ p sacramētum penitētie quo nō tota pena soluit: ergo ipsius vicario cōmēsurata quoq; applicationē dicti thesauri creditā esse rationabile est. Et est tāto ꝓbabilior hec ratio, q̄to actio sacramētalis eminētior ⁊ efficacior causa media est q̄ actio iurisdictionalis qua dat indulgētia. Et cōfirmat rursus: q: cōstat platos oēs eccl'ie nō nisi ministros ⁊ dispēsatores esse: tota igit̄ eoz. ptās supra thesaur. ecclesie infra limites dispēsatue potētie claudit. Ex q̄bus habem⁹, q̄ nō saluat intētio rpi ⁊ scrōū in applicatiōe thesauri sui, nisi dispensando applicentur passiones in illo recondite huic vel illi.

Ad obiecta

Aūt in oppositū, dicimus q̄ iter duas extremas opiniones incedimus medij. Putantes em̄ efficaciā indulgētie quātificari sm̄ causam indulgentie extremi sunt, cōtra quos diuus tho. processit: q̄ causa indulgētie nō est propria causa remissionis pene, q̄ſ est fructus indulgētie: sed propria causa remissionis pene est passio christi ⁊ sanctorū applicata huic. Existimātes aūt oēm legitimā causam indulgentie esse legitimam causam quātecūq; indulgētie extremi quoq; sunt. contra quos procedimus. ℣ Media aūt via est opinari, q̄ causam indulgētie oportet esse legitimā causam tante dispensationis: ita q̄ causa indulgētie q̄ nō est propria causa remissionis pene, ideo nō quātificat illā, ⁊ q̄ſ est propria causa dispēsationis, ideo, quātificat dispēsationem: quātitas enim effectus propriā causam consequit. Q̄ aūt causa indulgeutie sit propria causa dispensationis, ex hoc patet, q̄ actus applicandi indulgentiam carens legitima causa indulgentie, non est dispensatio, ⁊ sm̄ cōmunem doctorū doctrinā non est indulgētia. Q̄ igitur concurrentibus reliquis ad indulgentiam requisitis, sola legitima causa deficiente actio dandi indulgentiā nō est dispēsatio: habemus q̄ causa legitima constituit actum dandi indulgentiam, in hoc q̄ſ est esse dispensationē. Et ſi subiunxeris vt tā dictū est, q̄ propria causa q̄ſ tificat effectū: apparebit q̄ſ sicut dispensationē oportet causari a causa legitima, ita tantā dispēsationē oportet ex causa legitima tāte dispēsationis, p̄cedere: alio q̄n dispēsatio ipsa depēderet ex causa ꝓpria legitima, ⁊ quātitas dispēsationis nō depēderet ex, ꝓpria cā legitima ipsi⁹ quātitatis. Q̄ sm̄ philosophie, p̄cessus mōstrū cētur: q̄ſ in reliqs magnitudo effectus magnitudini cause illius rei respondet: magnus enim calor ex magnitudine calefacientis procedit, ⁊ sic de alijs. Nō dicimus ergo q̄ remissio pene attendat̄ penes quantitatem cause pro qua fit indulgētia: sed dicimus q̄ actus dādi indulgentiā oportet q̄ habeat causam sufficientē ad hoc q̄ tāta applicatio passionū christi ⁊ sanctorū ad hos nunc ⁊c. fit vere dispensatio earundē. Et q̄ dispēsatio habet vt propriam causam bonū ecclesie seu pietatem, dicimus consequenter, q̄ nō quodlibet ecclesie bonum seu non quecunq; pietas sufficit ad minorem dispensi

Universidad de Deusto
Biblioteca

sationē sufficiat etiā ad quātūcūq; maiorē: sed quātitas dispensatiōis cōsequit suapte natura magnitudinē sue cause. Magnitudinem aūt cause dico nō ſm se, hoc est nō ſm quātitatē quā in se habet, sed ſm relationē ad eccl'ie bonū. nā idē labor, eadē eleemosyna, eadē deuotio ꝛ huiusmodi est qūq; vt parua ratio indulgētie ꝛ qūq; vt maxima ratio indulgētie. Et ideo qūq; ex causa eadē ſm se, dat indulgētia parua ꝛ qūq; maxima, ꝛ apparet q; sit eadē causa totaliter, ꝛ nō est eadē in veritate, sed ſm se: est enim relata valde maioꝛ seipsa absolute. Verbi gra, visitatio eccl'ie sancti petri, equalis est ſm se hodie ꝛ in anno iubilei, sed nō est equalis relata ad bonū eccl'ie: qm relata ad professionem vnitatis eccl'ie sub vno capite petri succedentis (ad qō in anno iubilei refert ab vniuerso orbe terrarū) est immēsa causa indulgētie. Et similiter manere in platea sancti petri die pasche, p bndictiōe, nō est absolute ratio magna indulgētie: sed q; p fiteamur vnitatē eccl'iasticaꝫ sub vno capite, ꝛ viuā cōseruemus autoritatē vniuersalē ꝛ plenissimā rō. pōt immēsa est ratio indulgētie, ꝛ sic de aliis. Et ideo nō est mirū, si ex eadē ex se causa, nūc maioꝛ nūc minoꝛ fit indulgētia. Quātuis etiā hec varietas possit aliūde puenire: ex hoc ſ. q; causa legitima tāte dispēsatiōis nō intelligit ad modū puncti indiuisibilis, ſz in latitudine quadā cōsistit: infra quā etiā si indiscrete plātus indulgentiā det, ac ꝓpterea peccet, valet tñ. Ac q; hoc habes quomodo verificare potes obiecta ex autoritate doctoꝝ ꝛ romane eccl'ie. ¶ Ad id vero qō obiect ex autoritate veritatis eccl'ie (q. ſ. nō valeret vt sonāt) dō. q; q causa indulgētie sortit magnitudinē ex relatione, ꝛ relationes huiusmodi discutere ac pēsare nō est cuiusq; sed dātis indulgētiā: ideo eccl'ia rationabiliter p̄sumit, p dāte indulgētiam, vtpote p iudice. Presumit enī de iure, p iudice semp, nisi manifeste appareat error, ꝛ supponēs ex cā legitima datā tātā indulgentiā, veritatē p̄dicat: sicut absq; falsitate p̄dicat talē scīm, supponēs illū rite canonizatū. Ita q; dato q; iste canonizatus nō esset sctūs ſz dānat, eccl'ie doctrina aut p̄dicatio nō esset mēdax aut falsa: q; hec nō ptinētia ad fidē, nō intelligunt affirmari ꝛ p̄dicari nisi cū grano salis, hoc est stātibus cōter ꝓumptis. Presumit enī eccl'ia canonizationē rite factā, ꝛ similiter indulgētiā rite datā: ꝛ sic p̄dicat indulgētias valere q̄tū sonāt. Sed sicut potest interuenire error humanꝰ in canonizatione alicuius scī (vt sctūs tho, dicit) ita potest interuenire error humanꝰ in collatione indulgētie. Sic q; aūt putet romanū pōtī, nō posse errare in istis particularibus actibus (quales sunt dispēsatiōes bonorū, tā p alīs q̄ spūalīū eccl'ie) putet quoq; ipsum nō esse hoiem. Verū q; nulla forte est tā parua ſm se pia causa, q̄ nō possit eē maxima ex aliqua relatione: ideo noli velle iudicare an ista vel illa causa posita in indulgētia sit sufficiens, si non vis errare. ¶ Habes aūt ex his duo. Primū, quomodo intelligēda sit indulgētia si fiat principaliter p modū dispēsatiōis, cōmunionis aut applicatiōis thesauri eccl'iastici: qm hec dicta ad hmōi cōmunicationē spectāt. Deinde quare mētib⁹ nōnullorū fideliū insita sit ambiguitas nōnulla de effectu indulgētiarū: q; eīs latet eos rōnabilitas cause tāte indulgētie, ideo scrupulū incurrūt, ꝛ admirari nō desinūt quō verū sit q; ꝓ tam paruo actu cōsequatur q̄s tam magnam indulgentiam.

¶ Responsio ad secundam questionem de tempore vere penitentie, ꝓpositam in quarto ca. Caput nonum.

SEcūda Questio in quarto ca. ꝓposita de tpe vere penitētie, facile soluit, dicēdo q; tp̄s vere penitētie, p culdubio est tp̄s vsus indulgentie. Opz enī qū q̄s vtitur indulgētia, tūc esse vere penitentē: alioqn nō recipet remissionē pene pctō debite. Sed quū sint in ꝓposito tria tpa (scilicet cōcessionis, opis ꝛ vsus) q̄ patet diuersa esse, quū papa dat danti eleemosynā talē, vt semel in vita ꝛ sem in morte possit plenarie absolui: tūc enim hodie concessio fit, ꝛ opus eleemosyne fit cras, ꝛ absolutionis plenarie vsus fiet forte hinc ad annum, constat q; hec tempora cōcurrunt q̄nq; simul: vt quum p̄o actu presenti dat indulgētia absolute, vt quum datur indulgētia oībus hic p̄sentibus. Et tunc questio nō habet locū: nā non est in potestate suscipientis indulgentiā differre vsum illius quū absolute datur p̄o actu presenti: q; intelligitur dari tūc p̄o tunc, vt sonant verba. ¶ Et similiter dicūt alīqui de tpe operis q̄ diuersum est a tpe vsus eadē ratione: q; scilicet non absoluit tunc a pena. Sed salua eoū reuerētia oppositū est verū. Tum q; consueta forma eccl'ie que semp in indulgentijs subintelligit (etiam si non exp̄imat) continet exp̄esse q; opus fiat a vere penitentibus: ait enim, oībus igitur vere penitētibus ꝛ confessis, q̄ visitauerint vel dederint vel fuerint. Ubi clare patet opus p̄supponere vere penitentem. Tum q; causa indulgētie ex hoc ipso q; est ratio communionis passionum chr̄isti ꝛ sanctorum cum membris viuis, oportet q; sit infra latitudinem operum viuoꝝ: q; enim est conuentio tenebrarū ad lucem aut mortis ad vitā? constat autem q; opus factū a nō vere penitente est opus mortuū. potest ergo esse legitima causa indulgentie: quā constat cōsistere in cōmunione vitali chr̄isti ꝛ membrorum, nō aridorū sed viuorum. Unde si datur indulgentia alicui q; dicendo septem psalmos, vel visitādo tot eccl'ias, vel faciēdo tale opus piū etiā sit sit eleemosyna, nisi fiat in statu charitatis nō acquirit apud deū indulgentia. Hā licet tunc nō fiat remissio semp (puta quum absolutio futura est) sit tñ tunc meritū remissionis quāuis mediate. hoc est mediāte applicatione passionū chr̄isti ꝛ sanctoꝝ. Adimpletio eīm cause indulgentie est meritū communionis remissiue, ita q; nihil aliud exigitur ad remissionē nisi mera exequutio: debet enim adimplēti causam indulgentie commutio remissiua pene: constat autem q; meritum remissionis pene peccato debite est opus viuū. Spot tet ergo vere penitentem esse consequutum indulgentiam non solum tempore vsus sed etiā tempore operis quod est causa indulgentie: vt ipsa indulgentie verba sonant.

¶ Responsio ad tertiam questionem in ca. quarto ꝓpositaꝫ de tempore confessionis. Caput decimum.

TErtia Questio circa indulgētias ꝓposita de tpe confessionis, a multis soluit dicēdo q; sufficit confessum esse illo anno: q; sic intelligitur confessus ſm ꝓceptum ecclesie. Et licet hec solutio rationabilis multum appareat propter dictam rationem, quia verba iuris sunt intelligenda secundum formam iuris: duo tamen sibi obstant. Primo: quia si ista ratio esset in ꝓposito efficax, quum in forma indulgentie contineantur due cōditiones simul: scilicet penitentie ꝛ confessionis, si tempus confessionis intelligitur secundum formam iuris, tempus quoq; penitentie intelligendum est secundum formam iuris. Constat enim ꝓceptum penitentie sicut ꝛ confessionis affirmatiuū esse, et non obligare necessitatis articulo excepto nisi pro loco ꝛ tempore: ꝛ ecclesiam iam determinasse tempus vtriusq; ad semel in anno. Non obligatur igitur ex forma indulgentie volens particeps illius fieri ad veram tunc penitentiam, [illegible] obligatur tunc ad confessionem. ¶ Secundum quod magis vrget, est: quia si intelligitur confessus secundum formam iuris, vel quod idem est secundum ꝓceptum ecclesie, sequitur vnum maxime absurdum: hoc est q; indulgentie non dantur nisi confessis singulis annis: quia soli isti sunt confessi secundum formam iuris, ꝛ soli isti sunt confessi secundum ꝓceptum ecclesie: vt patet. Et consequenter quicunq; aliquo vno anno quamtumcunq; ꝓterito violasset ꝓceptum ecclesie de confessione annua, non comprehenderetur sub capacibus indulgentie nec dantur: constat enim hoc esse contra communem animi conceptionem omnium ꝛ sapientium ꝛ fidelium. ¶ Quia igit solutio ista vbi credidit extendere indulgentiam, restrinxit multum illam si rationabiliter ꝛ consequenter loqui debet, ideo cum bona tantorum doctorum venia omittenda est. Et dicēdum est cū ipsis indulgentie verbis, ꝛ antiquioze vt apparet mihi doctrina, q; tempus vere penitentie ꝛ tempus confessionis est vnum ꝛ idem ad capessendam indulgentiam, quamuis diuersa ratione necessarium: quia vera penitentia exigitur [illegible] diuino ꝛ humano simul iure, confessio autem exigit ex humana tm̄ autoritate: q; scilicet statuta sit sic indulgentie forma ab ecclesia, vnde papa dare posset indulgentiam absq; actuali confessione. Dicere autem q; forma indulgentie intelligitur de confessis non ſm formam iuris aut ꝓcepti ecclesie simpliciter ꝛ absolute, sed anno illo, voluntariū est: quia nec ex forma iuris nec ex forma iudicis nec ex ratione hoc emanat. ¶ Nec surda pertranseundi sunt aure, detrahentes huic quamuis exangue vigilie, vanitatis eam accusantes: eo q; cras existimantes questum pietatem, apostolicas pulsabunt aures, et indulgentias ad non iniunctas extendi penitentias, confessisq; anno illo modo vere penitentes sint, conferri obtinebunt. Audiant hi primum non frustra fuisse tantillum laborem, si occasio dant hi primum non frustra fuisse tantillum laborem, si occasio nem tanti fructus christiano populo contuleri: neq; enim ea scrīpsimus ratione vt alios dirigeremus, sed inter certa ambiguas discernere stat fuerit. Percipiant deinde pias deuotasq; fidelium mentes, hinc potius excitandas ad petendas condignas secundum sacros canones a confessoribus penitentias: vt vel indulgentie gratia ex passione chr̄isti ꝛ sanctorum soluant deo penitentias, quas prompto animo a seipsis peragendas postularunt atq; suscepturus. Redirent siquidem hoc pacto aurea penitentiū patrum secula.

¶ Et hec de indulgentijs dicta secundum propriū ingenioli vires saluo omnium melius sentientium iudicio sufficiant. Rome anno Dñi. 1517. pontificatus. S. D. N. leonis. 10. quinto: et tuis vero nec. 4. 8. die. 8. decembris.

¶ Tractatus de indulgentijs. thome de vio caietani, cardinalis sancti xīsti: finis.

¶ Thome de vio caietani, cardinalis. s. xīsti viginti septē questionum opusculum.

¶ De thesauro indulgentiarum. Questio. j.

UTrum Indulgētie ecclesie fiāt de thesauro meritoꝝ chr̄isti ꝛ sanctoꝝ. Et vī q; nō. Primo, q; indulgētia non esset indulgētia seu remissio, sed satisfactio ꝛ psolutio vsq; ad nouissimū q̄drāte p alioꝝ opa. ¶ Et sequtur vlterius q̄ oēs negant. ſ. q; cōcedens oneret se ad satisfactionē. Et p dāt sequela. q; sic papa nō remitteret, sed satisfaceret per alios.

¶ Secūdo: q; sic virtute clauiū nō fieret absolutio, sed trāslatio operū: ſ verbū chr̄isti: q; cū q; solueris. ¶ Et vlterius idē p claues aggeret q̄ de facto fit: q; si sunt opa sanctoꝝ in thesauro ecclesie, nō ymittunt ociosa a spū. ſ. sed de facto succurrerēt q̄bus possunt.

¶ Tertio. Nulla sanctoꝝ opa sunt relicta irremūerata: ergo. Antecedens, p batur: tū q; nō [illegible] digne passiones huius tp̄is ad futurā gloriā: tū q; ſm hoc opera superogationis nō remunerarentur in sanctis, ſz in nobis: ac per hoc minoꝛa essent remunerata et maioꝛa nō. ¶ Et si dicat q; ea dē opa sunt etiā in ipsis sanctis remunerata. ergo nulla sunt eoꝝ opa irremunerata relicta. ¶ Quarto. Nullus sanctoꝝ sufficiēter impleuit in hac vita mādata dei: ergo nihil fecerūt supabūdās: ergo nihil religrunt, p indulgētijs. Alīs p bat primo p illud chr̄isti, quū feceritis oīa q̄ scripta sunt, dicite serui inutiles sumus: ſz seruus inutilis nō vltra ſz citra fecisse intelligitur. ¶ Secūdo p illud math. 25. q; sapientes virgines noluerūt cōcare de oleo suo, timentes ne ipsis deficeret. ¶ Tertio. Quis sanctus debitor est dei diligēdi q̄tū pōt, imo vltra q̄s pōt: ſz nullus fecit aut potuit: ergo. ¶ Quarto. Sancti p martyriū (qō est opus perfectissimū) nō faciūt vltra q̄s debēt, imo vix faciūt qō debēt: ergo multo min⁹ in alijs op⁹ plus fecerūt q̄s debuerūt. ¶ Quinto: q; sine scripturis, doctoribus atq; rationibus oppositum dicitur.

Probatur Quoq; idē autoritate sctoꝝ. Psalmo aug. oīb⁹ sanctis suis dicere, dimitte nobis debita: sed q̄ cōtinent debita, nō sunt fundāta: ergo. ¶ Secūdo autoritate hiero. tractātis cōtra pela. illud: btūs vir cui nō imputauit dñs peccā, infra. p hac oratōr oīs sctūs in tpe oportuno. Quō est sanctus, si pro impietate sua oret? ꝛ si est impius, non est sctūs. Itaq; sctus p oronē ꝛ cōfessionē fuę ipietatis merenē sibi nō iputari peccā. ¶ Tertio. Aug. li. primo, retrac. ca. 19. oia mādata iplenē q̄ cōdē nō implēt ignoscit. Negare eīm sctōs implesse pfecte mādata dei: dicēs, magis ignoscēte deo q̄s implēte. ¶ Quarto. Aug. confessi. li. 9. de hoim vite quātūcūq; laudabili, si remota mia iudicetur: tuta illud Iob: si etiā iustū q̄pīā habuero, iudicē meū dep̄cabor. ¶ Quinto. Scōm aug. nulli sctūs in hac vita sine pctō fuit: iuxta illud prime Io. primo. si dixerimus q; [illegible] nō habemus. ꝛc. ergo merita sctoꝝ nulla sunt supflua. ¶ Et si [illegible] q; sctis habētib⁹ aliq̄s veniale. potuerūt plura facere q̄s debuerūt. Cōtra, opus bonū q̄ple factū est veniale pctī: ergo semp min⁹ q̄s debuerūt facere. ꝛc. ¶ peccarūt. Antecedēs est ex aug. vbi supra oia mādata iplenē. ꝛc.

Deinde Arguit. q; dato q; sint supflua sctōrum merita nō prodessent: q; vnusquisq; propriā mercedē acciꝑet ſm propriū laborē, non ſm aliena: vt ad ro. 3. dicit. ¶ Nec dicas ab ecclesia expenderenē: q; solutio pene est vilissimum ecclesie donū. ¶ Nec pie ecclesia ageret relaxādo penas: castigare eīm alios potius est pietatis q̄s remittere penas.

Denicq Probāt q; merita chr̄isti nō sint thesaurus indulgētiarū. Primo: q; assertio illa est sine autoritate scripture. Et si afferat autoritas ro. ecclie, remaneret periculū exponēdi eccl'iam hereticoꝝ irrisioni: dū non possemus reddere rationē de hac q̄ in nobis est fide atq; spe. ¶ Secōdo: q; locū habent primo inducte rationes etiā hic. ſ. q; indulgētie nō essent indulgentie, sed satisfactiones p alīū: ꝛ tñ canon dicit. p indulgētias penitentiales satisfactio eneruat. de pe. ꝛre. cū er eo. Nō dixit mutat, sed eneruat. Et similiter claues nō soluerēt, sed trāsferrent ꝓ alio: impiū est aūt dicere claues nō soluere: ꝛ si soluūt, totū tollunt, non transferūt. Et similiter merita chr̄isti de facto idē operant: q; non sunt ociosa. ¶ Tertio: q; insignis fieret irreuerentia meritis chr̄isti, si solū ꝓ pene relaxatione expenderenē: quum ipse p ea fuerit exēplū oīm martyrū: vilissimū q̄ppe est remissio pene. ¶ Quarto. Sanctus tho. ꝛ bonauē. dicūt opera nr̄a bona melioꝛa esse q̄s indulgentias, ꝛ merita chr̄isti expēdi per indulgentias. Et merita chr̄isti esse multo melioꝛa bona q̄s opera nr̄a bona, cōstat ergo melioꝛes sunt indulgentie q̄s nr̄a opera bona, q̄d est contrariū pīme ꝓpositiōni. Aut ergo indulgētie non sunt merita chr̄isti: aut omissis oībus indulgentie sectande sunt, scilicet chr̄isti merita.

¶ Quinto. Consuluit cōmuniter a doctoribus q; post indulgētias nihilominus sit ieiunandum: q; nemo scit vtrū odio vel amore dignus sit. Tūc sic. Aut ista sententia est impia in deū ꝛ ecclesiam, aut merita chr̄isti non sunt thesaurus indulgentiarum. ¶ Primo, q; sic claues ecclesie nihil factūt certi: quod est blasphemia: et indulgentia esset incerta donatio: ac per hoc impia illusio ab ecclesia fieret, aut post indulgentiā ex meritis chr̄isti ꝛ sanctoꝝ deberet quiescere ab operibus suis. ¶ Secundo: quia si per indulgentias impenduntē merita chr̄isti ꝛ adhuc incertus sum de remissione peccatoꝝ, aut credo opa chr̄isti applicata ꝛ donata mihi esse sufficiētia ad remissionē aut dubito. Si credo, iam non est amplius ieiunandum: quia non debeo mea opera melioꝛa putare q̄s chr̄isti opera. Si dubito, quid hoc dubio execrabilius? ¶ Et cōfirmatur: quia merita chr̄isti nulla proportione bonitatis excedunt opa nostra: ac per hoc aut ipsa nō sunt thesaurus indulgētiarū, aut indulgentie ꝑferēde sunt omnibus operibus diuinoꝝ ꝑceptoꝝ, nisi iniuria fiat meritis chr̄isti. ¶ Sexto: q; ipsa appositio meritoꝝ sanctoꝝ min⁹ cōsonat, quasi merita chr̄isti nō sufficiāt. ¶ Septimo. Nulli datur gra cōtritionis q̄n simul ei dentur merita chr̄isti, ergo sine indulgentijs habet q̄s thesaurum meritoꝝ. ¶ Octauo. Si meritum chr̄isti est thesaurus indulgentiarum, ergo remittet mortem eiusq; penas. Probatur sequela: tum quia alioquin esset infirmus: tum quia potens est remittere penam eternam.

Demum Arguitur. Si absoluere in indulgentijs est dispensare thesaurū chr̄isti, ergo alie etiā absolutiones dispensabunt thesaurum chr̄isti: ꝛ precipue ab excōicatione, quādo quis particeps fit meritoꝝ chr̄isti ꝛ ecclesie. ¶ Preterea. Si absoluere in indulgentijs est distribuere thesaurum chr̄isti, ergo ligare est includere vel colligere thesaurum chr̄isti: quod tamen non spectat ad potestatem clauium: quia sine omni indulgentiarum actu hoc fit.

In oppositum est sententia sacroꝝ doctorum. ¶ Ad euidentiā huius questionis monstrandum est merita chr̄isti ꝛ sanctoꝝ esse thesaurum indulgētiarū: ꝛ qua ratione hoc notum sit, ꝛ quid sit, ꝛ propter quid sit. Et quidem merita chr̄isti ꝛ sanctoꝝ esse thesaurum indulgentiarum, authoritate apostolica tenemus: in extrauaganti siquidem clementis sexti de pe. ꝛ re. vnigenitus: dicitur de thesauro meritoꝝ chr̄isti. Quem quidē thesaurum per beatum petrum celi clauigerū eiusq; successores suos in terris vicarios cōmisit fidelibus dispēsandum: ꝛ pro pijs rationabilibus causis nunc pro totali nunc p partiali remissione pene temporalis pro peccatis debite, tam generaliter q̄s specialiter prout cum deo expedire cognoscerent, vere penitentibus et confessis misericorditer applicandum: ad cuius quidem thesauri cumulum beate dei genitricis ꝛ omnium electoꝝ merita administriculum prestare noscuntur. Hec ibi, post multa de superabūdantia meritoꝝ dicta. ¶ Est autem ex duobus huius decretalis autoritas pensanda. Primo ex decretis dist. xix. in canonicis: vbi epistolis decretalibus romanoꝝ pontī. primus autoritatis locus post sacrā scripturā decernitur: ꝛ ibidem: cap. j. vbi extrauagantes aplice defendunt. Secūdo ex eo q; de vna pte sacramenti penitentie: scilicet satisfactione docet: cōstat nāq; extra de here. ad abolendā: nulli in materia sacramentoꝝ licere dissentire ab eo q̄ ro. ecclia facit ꝛ p̄dicat: credendū est igit, nec in dubium autoꝛi-

tionem vertendū sic esse. Nec somniandū aut fingit sibi romana ecclesia thesaurū istum indulgentiarū: sed ex scripture sacre autoritate, certaq; inde ratione sacroū doctoū sententia probata id habetur. ¶ Ad cuius clarioē notitiā differētia inter meritū ⁊ satisfactionē prelibāda est. Meritū condigni (de hoc eī sermo est) appellatur opus ex quo operans dignus est eterna beatitudine, ita q; debeē sibi illa: iuxta illud apli. bonū certamen certaui ⁊c. ⁊ subdit, reposita est mihi corona iustitie, quam reddet mihi dñs in illa die iustus iudex. Satisfactio aūt appellaē voluntaria solutio pene: tūc eī debitor pene facit satis iustitie, qñ debitā penā exoluit: adequādo ei solutionē debito, satis ꝑcul dubio facit. Nec meritū ⁊ satisfactio adeo a seinuicē elongantur, vt nō coeant sepe in vnū idēq; opus: nā de operibus ex charitate procedētibus loquēdo, quārum habet opus bonitatis tantū habet meriti: ⁊ quātum habet mali pene, tm̄ habet satisfactionis. Verbi gra. ieiunium vt opus bonū, est meritoriū: idēq; vt est penale, est satisfactorium. Hec est formalis differentia inter meritū ⁊ satisfactionē. ¶ Est ⁊ alia differentia quo ad efficaciā seu fructū: nam meritū non excedit psonā que merēt, solo christo excepto, nullus enim potest mereri felicitatem eternam alteri, sed sibi soli: excepto christo, q̄ meruit suis electis. Et ratio assignat: q; gratia christo data est gratia capitalis seu vniuersalis: gratia aūt reliquoū est gratia partialis: merituz eī christi ⁊ non alioū per sacramenta communicat nobis ⁊ nos saluat. Propterea paulus dicebat, nunq̄d paulus crucifixus est pro vobis, aut in noīe pauli baptizati estis? Satisfacere aūt potest vnus pro altero: vt patet quum vnus implet sacramentalē penitētiam pro altero. Et ex hac differentia prouenit, q; sanctoū opera quatenus meritoria fuerūt, acceperunt mercedem suam in ipsis sanctis: qm̄ ipsis solis profuerūt: quatenus vero satisfactoria fuerunt, primum quidē soluerunt debitā pro illoū peccatis penam: deinde si plus penalitatis habuerunt q̄ pena ipsoū peccatis debita exigeret, remansit illud plus tanq̄ ipsis sanctis superfluuz. Et hoc plus est illud qđ a quibusdam vocat irremuneratum in ipsis sanctis nō propter defectū diuine largitatis, aut operis, aut ipsius sancti: sed propter excellentiā ipsius persone que superabū danter passa est voluntarie. Et eo nāq; q; persona patiēs non habet propria penarū debita pro peccatis, prouenit q; satisfactiones supflue non possunt in ipsis remunerari: seu rectius loquendo: nō possunt in ipsis habere effectū solutionis. Et qm̄ constat sanctos multos multo plus passos q̄ ex peccatis suis debuerint pati: cōsequens est vt multa satisfactoria remanserint superflua ipsis sanctis. Patet aūt sanctos satisfactorie plus exoluisse q̄ debuerant pro peccatis suis. Tum q; beata virgo nulla satisfactione ꝑ suis peccatis eguit (q; nullum peccatū commisit) ⁊ tm̄ satisfactoria multa subijt: eius enim vita cunctas illustrauit ecclesias: ⁊ de ipsius dolore scriptū est, ⁊ tuā ipsius aiam ptransibit gladi⁹. Job quoq; testaē ca. 7. vt inam appenderent peccata mea q̄bus ira m̄ merui ⁊ calamitas quam patior in statera, quasi arena maris hec grauior appareret. Et q̄s est tam mētis inops, vt dicat laurentium, vincētium, reliquosq; tanta passos martyres, omnibus illis penis indigusse vt satisfacerēt pro pena peccatis suis debitae? Superfluunt igit multa satisfactoria sanctis vltra ingens pelagus supfluentis satisfactionis christi: qui pro totius mundi peccatis (vt ioannes euangelista testaē) satisfecit, vt etiā ex hoc patet, q; si totus mundus post oia peccata cōmissa baptizaret, statim meritoū satisfactione christi euolaret ad celū. Et tm̄ constat q; tanta hoim multitudo dānata indignam se reddens christi satisfactione, supfluere illam testaē que pro oībus sufficeret. Quocirca ex meritis christi ⁊ sanctoū quatenus satisfactoria supfluis, thesaurum indulgentiarum constitui intelligito si non vis errare. Et quidē q; hutusmodi opera christi ⁊ sanctoū satisfactoria remanserint, declaratū est: q; vero remāserint pro nobis, ⁊ q; remanserint dispensanda per militantem ecclesiā manifestari oportet. ¶ Et primū. s. q; ad hoc remanserint huiusmodi satisfactoria vt nobis communicata, pro nobis satisfacerent tanq̄ si ipsi sancti viuētes ea intentione fecissent vt penas nostris peccatis debitas ipsi exoluerent, monstratur. Tum ex eo q; nō manta aut inutilia huiusmodi satisfactoria esse debent: essent autem vt satisfactoria infructuosa si proprio fructu (qui est satisfacere) essent priuata, non per accidens, puta q; desint hi in quibus fructificēt: sed per se, q; scilicet suapte natura, omnia satisfactoria supererogationis essent infructuosa: quia nec in ipsis operantibus nec in alijs effectum habere possent, eo ipso q; satisfactoria supererogationis sunt. Tum q; vnitas ecclesie exigit, vt quelibet suoū ciuium q̄ possunt esse vtilia reipublice christiane, ordinata a spū. s. ecclesiam regente sint ad vtilitatem ipsius vniuerse vie domini misericordia et veritas. Ex quibus patent omnia premissa.

ecclesie. Constat aūt satisfactoria supererogationis posse ad vtilitatē ecclesie cedere: vt patet ex eo q; per propriā intentionē ipsorum sanctorum potuissent applicari hec ad satisfaciendū pro vel illo ecclesie mēbio, debente satisfacere pro suis peccatis. Consentaneum igitur rationi est, q; hec satisfactoria supererogatorie facta a sanctis, ad vtilitatem aliorum mēbrorum ecclesie ordinata sunt. Utilitas autem propria eorum est satisfacere pro alijs, ex quo pro his qui fecerunt satisfacere non possunt, dicit autem vtilitas propria: q; non ex communibus sed propriis iudicandū est de rebus. Tum maxime, q; paulus ayt ad colo. primo hoc de suis satisfactorijs testatur dicens, gaudeo in passionibus pro vobis, et adimpleo ea q̄ desunt passionum christi in carne mea pro corpore eius qđ est ecclesia. Ubi clare videre potes, intentionē adimplentis in propria carne passiones deficientes passioni christi ad conficiendam mensam a deo definitam pro ecclesia. Idem autem est iudicium de paulo ⁊ alijs sanctis: vt ex aug. super psal. 68. afferente dictam apostoli sententiam patet. ¶ Secundum autez scilicet q; thesaurus iste meritoum vt satisfactoria sunt, dispensandus sit per summum pontificem, facile manifestatur: quoniam communi omni reip. est, vt illius princeps dispensator sit communiū bonorum illius reipublicemā sine omni contradictione, cui cura credita est ipsius reipublice, eidem quoq; credita intelligitur dispensatio eorum que ad commune bonum illius spectant. Huiusmodi autem satisfactoria constat esse velut bona quedaz communia ipsius ecclesie: vtpote pro ipsa facta ⁊ relicta, vt patet ex dictis. Consequens igitur est, vt ad eum qui totius ecclesie curam habet, spectet dispensatio dicti thesauri. Et q; solus petri successor ꝑ est to ecclesie, ideo ad solum romanum pontificem spectat dispensare, nō pro libito donare thesaurum istum. Et quoniam per indulgentias remittitur pena temporalis debita pro satisfactione peccatorum (vt dicta extrauagans dicit) nec papa potest illam remittere sine sacramēto ecclesiastico, nisi applicādo satisfactoria aliorum ad istū cui remittit, ideo applicat sedes in dicta extrauagāte, ⁊ sacri doctores theologi spiritusancti lumine illustrante concludunt ⁊ rationabiliter dictū thesaurum dispensari per indulgēcias christi fidelibus, qui per charitatem christi mēbra sunt. Unde euidentissime sequitur, q; indulgentia fluendo hunc a tanta pena pro suo peccato debita, applicat illi tantum ex dicto thesauro, de satisfactorijs quantum equiualet tante pene que relaxatur, et simul fit opus misericordie, remittendo huic penam: et opus iustitie, applicando huic satisfactionem alioum pro eo, sic enim terrestris hierusalem descendit de celo per imitationem: quoniam vniuerse vie domini misericordia et veritas. Ex quibus patent omnia premissa.

Ad primam

Obiectionem in oppositum dicitur, q; indulgentia secundum diuersos suos actus diuersis rationibus exprimitur: nam secundum q; est absolutio et remissio pene, sic iudicis actus est et dicitur: secundum vero q; est applicatio satisfactionis ad hunc, sic dispensatio est et dicitur: et secundum quod efficit exolutionem pene apud diuinam iustitiam per applicatam satisfactionem, sic opus iustitie est ⁊ dicitur. Unde breuiter respōdetur q; indulgentia vt respicit hūc cui conceditur, est remissio ⁊ relaxatio: quamuis vt respicit diuinam iustitiam sit solutio vsq; ad minimum quadrantem. Est eīm solutio, sed non ab hoc, et istud enarrat gratie, quod soluatur debitum meum non a me. Hec hoc est mirum aut nouum in mysterijs ecclesie: quum etiam in baptismo omnia donari gratiose concedamus eodem modo scilicet vt omnia soluantur nō per baptizatum, sed per christi meritum quod illi per baptismum cōmunicatur. Celerius dicam, tanto vinculo iunxit deus iustitiam misericordie, vt peccatis nostris parcere sic voluerit, vt tamē pena genitum sufficiens filium sue iustitie satisfaceret pro nobis: et hoc abundantioris gratie fuit, vt nō solum debita remitteret, sed satisfactorem daret. Nihil ergo secundum diuine sapientie ordinem admittitur indulgentiaruz gratie ac misericordie ex hoc q; intercedunt ibi etiam solutio per christi sanctorum merita satisfactoria. Argumentum vero procedit de iij hec duo essent incompossibilia: q; vt dictum est, se consequuntur ꝑm ordinem dispositionis diuine: vt ex dictis clare patet. Ad vlteriorē vero sequelam (s. ergo concedens obligat se ad satisfactionem) dicitur q; nec apparentiam habet, ¶ Et quum probatur, q; hoc modo satisfacit per alios, respondetur q; ad bonum sensum admittendo q; papa dando indulgētias satisfacit per alios, hoc est applicat aliorum satisfactionem: hunc etiam nulla ratione apparenti sequitur, ergo papa obligat se ad satisfactionem: aliud est enim applicare huic alienam satisfactionē, ⁊ aliud est obligare se ad satisfaciendum pro illo sicut aliud est volare, ⁊ aliud sedere. ¶ Ad secundam negatur, q; sic virtute eius nihil fiat: fit nam q; nō solum applicato operū sanctoū ad istuz, sed ⁊ absolutie istius ā pena pro peccatis suis debita fit: vnde ⁊ verbū christi, quodcunq; solueris, ad literam adimpletur. Et similiter negatur, q; sic virtute claustri nihil fieret: nisi qđ de facto fit. ¶ Et ad probationem q; merita sanctorum si sunt: nō relinquuntur a spiritu. Lociosa, respondetur q; huiusmodi sanctoū merita satisfactoria sunt facta pro ecclesia, ⁊ non determinate ꝑ hoc vel illo: et ideo non operātur in hoc vel illo particulari, nisi fuerint applicata ab ipso deo vel eius vicario ad hunc vel illum. Non ergo de facto operantur absq; applicatione: q; sunt communia, nec sunt ociosa: q; ad hoc suapte natura sunt ordinata, vt applicata ⁊ non aliter operentur. ¶ Ad tertiam de operibus sancti irremuneratis, dicitur q; communicando in abusu vocabulorum: hoc est accipiendo irremuneratum prout sumitur a sic dicētibus, hoc est non fortia suum fructum in ipsis sanctis. Sic inquā loquendo respondendū est q; opera bona sanctorum dupliciter sunt, scilicet vt meritoria: ⁊ sic oia sunt remunerata in ipsis sanctis, vel vt satisfactoria: ⁊ sic ea que supererogauerunt, nō sunt remunerata in ipsis sanctis. sed relicta sunt remuneranda in nobis. Et contra hec probationes nō militant. Non prima. s. nō sunt condigne passiones huius temporis: quia de passionibus nostris ꝑm substantiam operis seu vt sunt ex libero arbitrio intelligitur: remuneratio autem respicit opera ⁊ passiones vt sunt ex charitate seu gratia dei. Non secunda: scilicet deus premiat vltra condignum, tum quia de premio operum vt sunt meritoria intelligitur sententia illa, tum q; non ex defectu largitatis premiantis, sed ex excellentia sancti operantis prouenit q; opus suum vt satisfactoriuz non remuneratur in ipso sancto: hoc est nō satisfacit pro ipso quia ipse non est debitor: pena pro qua satisfactio fit. Non tertia. s. q; opera supererogationis non remunerarentur in ipsis sanctis, sed in nobis ⁊c. quoniam opera supererogationis vt sunt meritoria, remunerantur in ipsis sanctis: iuxta verbum samaritani, quodcunq; supererogaueris, ego quum rediero reddam tibi. Sed in quantū supererogant penalitates. sic propter ipsorum sanctorum excellentiam non possunt in ipsis actus remunerari. Unde patet nullum inconueniens sequi, sed omnia consonare, habet enim recte ratio nis ordo vt quis prius pro se satisfaciat: ⁊ si supererogat soluēdo qđ non debet, nō pro se sed pro alio soluat. Nec ex hoc q; dixmus eadem opera esse remunerata in sanctis ⁊ in nobis, sequit ergo nulla sanctoū opera irremunerata in ipsis. Nam quum dicitur quedā esse sanctoū merita relicta irremunerata, non fit distinctio operū: quasi quedā fuerint eorum opera remunerata ⁊ qdā alia relicta irremunerata: vt argumentū interpretat, ⁊ male: sed fit distinctio conditionuz etiā vnius ⁊ eiusdē operis. Et est sensus, q; opera sanctoū inquantū sunt meritoria, sunt remunerata in ipsis sanctis: inquātū vero sunt satisfactoria, sunt relicta irremunerata ꝑ tum ad illud penalitatis qđ supererogauerūt. Ubi patet ablq; cōtroversia oia consonare. ¶ Ad quartā dicitur, q; vir sanctus potest iudicari dupliciter, primo inquātū operatur ex suo libero arbitrio, ⁊ sic nullus sanctoū impleuit sufficiēter in hac vita mandata dei. Alio modo inquātū operatur ex gratia diuina, ⁊ in existente et assistente ⁊ sic quilibet sanctus sufficienter impleuit mandata dei in his que obseruasse eos laudamus. ¶ Et si contra hoc probationes assistentis afferant, respondeē. Et ad primam dicitur, q; si verba dñi integre afferant monstrat oppositum: nam dñs dicit, quum feceritis oia quecūq; precepero vobis, dicite, quod debuimus facere: serui inutiles sumus. Ubi vides quod dicendo, quod debuimus fecimus, monstrat eos impleße mandata sufficienter: aliquin non fecerunt qđ debuerunt: nam debuerunt sufficienter impere. Non est autem verum, seruum qui fecit qđ debuit inutilem dicitra feciße: quoniā si citra feciset, tam nō feciset quod debuisset. Sed verū est q; vt sic, nō supererogauit: ⁊ ꝑpterea inutilis dicit: qui eī nō facit nisi qđ debuit, utilis dicit. Uñ ex ista autoritate nihil aliud habeē, nisi q; sancti ex hoc q; impleuerūt ꝓcepta xpi nō supererogauerūt: cū quo stat ⁊ q; sufficiēter mādata christi implere potuerūt, ⁊ supererogare: vt sic nō solū fecerint qđ debuerūt: sed essent sui ipsius in domo dñi. ¶ Ad secundā dicit, q; oleum quod sapientes virgines timuerūt sibi nō sufficere, ad meriti scientiā spectat: ⁊ nō ad penalitates. ¶ Ad tertiam dicit, q; falsum esse cōstat ꝓceptum de deo diligendo obligare hominem plus q̄ possit: maledictus (inquit ille iero.) dicens deum precepisse aliqđ impossibile. Falsum quoq; est sub ꝓcepto de deo diligēdo, cadere q; homo diligat ꝑfam pōt: intelligendo sic q; si dilectionis aliquē actū possibilē sibi omittat quis, peccet: vt patet ex hoc q; multi dilectionis actus spectant ad opera supererogationis: vt bene velle ⁊ bene facere in minimis in particulari extra necessitatis casum: perfectionis siqdem est hoc, non ꝓcepti. Sed ꝓcipit q; hō diligat deum ex toto corde ⁊ ex oibus viribus ⁊c. ad hunc sensum q; nihil cōtrarium diuine dilectioni in corde suo, in mēte sua, in viribus suis ⁊c. admittat. Intellectum autem ꝓcepti illud de actuali dilectione, vt sonat non quid agere hic debemus, sed quo tendere debemus monstrat: ꝑm aug. Uñ de patet q; sancti impleuerūt hoc ꝓceptū, ⁊ supererogauerūt. ¶ Ad quartam dicit, q; sancti ꝑ martyriū extra necessitatis articulum faciunt plus q̄ debent: quia supererogāt. Et rursus in articulo necessitante ad martyriū, ꝑ confessione fidei, supererogant sepe quo ad satisfactionem: oū plus patiunt voluntarie q̄ pro peccatis suis debeant. ¶ Ad quintam dicit, q; doctrina hec, super scripturas ⁊ rationes ⁊ autoritates ro. ecclesie sacroumq; doctorum fundatur. Et non solum temerarie ꝓsumptionis est cōtrarium dicere: verum indisciplinate mentis est nō acquiescere tot allatis, vltra autoritatē sanctoū tho. ⁊ bonauenture ⁊ infinitorum doctoū sequatium: oportet enim virum docilem in moralitam theologia q̄ philosophia nō querere certitudinem mathematicam: sed nisi roni consentaneā, simulq; a cōmuni doctoū sententia probata in moralibus vt certa habeamus, confundere necesse est omnia.

Ad probationes

Deinde ex autoritatibus sanctorum respondēdo dicit, q; cū hoc q; omnes sancti aliquod peccati debitum habuerūt, ꝑ quo q̄dū viuunt oare possunt (non quod oporteat eos semper peccatum habuisse coeuū, quandoq; enim sine omni peccato fuerunt: sed q; quandoq; peccauerunt) stat quod multa supererogationis ⁊ meritoria ⁊ satisfactoria fecerint: qui enim oat dimitti sibi peccata, fatetur se debitorem. Et hoc in tota vita verificatur quantum est ex parte nostra: quamuis secus sit si secundum adiunctam dei gratiam sancti iudicentur. ¶ Et ne sepius idē repetatur, distinguito, q; sancti ⁊ sua opera ꝓpliciter iudicari possunt. Primo ꝑm se ⁊ ꝑm propias vires. ⁊ sic sunt semper debitores ⁊ dānabiles, nō implentes mādata dei: iuxta illud isa. vniuerse iustitie nostre quasi pānus mēstruate. Alio modo ꝑm gratiam spiritussancti in ipsis ⁊ operibus suis, tā informantem q̄ assistēē ⁊ sic implēt mādata ⁊ non sunt debitores sed creditores, digni vita eterna ex ipsis sanctis operibus suis nihil dānationis habentes ⁊c. iuxta illud psme Jo. iij. omnis qui natus est ex deo non facit peccatum, quoniam semen ipsius in eo manet: ⁊ nō potest peccare, qñ ex deo natus est. Et illud apostoli ad ro. viij. nihil dānationis est in his qui sunt in christo iesu. Et illud ejusdem ad thimo. bonum certamē certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitie, quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex. Unde pudē os lectoris erit discernere quando scriptura vel sanctorum doctrina loquitur de nobis aut operibus nostris ꝑm q; sunt nostra, quādo ꝑm q; sunt diuine gratie: omnia eī mala verificātur de nobis ⁊ nostris ꝑm q; sumus nostri vel sunt nostra: ⁊ rursus simul infinita bona verificantur de eisdem, vt sunt diuine misericordie ac gratie: vt patet ex his scripture locis ⁊ multis aliis que afferri possent. ¶ Et hinc habes solutionē huius ⁊ sequētium ⁊ similium obiectionum: nā cū hoc q; omnes sancti sunt ex se debitores, stat q; ex diuina gratia operando superogent. Et similiter quod sint impij ex se: ⁊ orando ex diuina gratia mereantur non imputari sibi impietatē. Et similiter deo ignoscente, hoc est gratiam dante implent mandata: non homine ex seipso implente. Et similiter oia mandata tunc implentur: quando quicquid nō ex nobis impletur, per gratiā impletur. Et similiter ve vite hominum laudabili, si sine gratia (diuine misericordie effectu) iudicetur. Et similiter siquid iusti habuero ꝑm humanā iustitiam, iudicem meum deprecaboz. Et similiter omne opus bonum optime factū, inquātū est ex nobis factū, peccatum est sicut pānus menstruate: sed quatenus ex dei gratia est, nullum peccatum sed meritoum ⁊ supererogatiuum bonum est. ¶ Unde si in quinta probatione intenditur q; simpliciter ⁊ absolute ⁊ nō ꝑm q; ex nobis est, oē opus bonum optime ex charitate factum, est peccatū venialeznon rīsione sed sensu autigne opus est: nā ꝑm hoc beata virgo in oi ope suo peccauit venialiter: cui tamen aug. dicit gratiam collatam esse ad peccatum ex omni parte vincēū. Et ex hoc sequitur cōtra apostolum, indignitas operū suoū ad coronam ꝑm iustitiam diuinam. Et ex hoc sequitur contra ioānem euangelistam, q; etiā natus ex deo facit peccatum. Et ex his patet solutio omnium obiectorum ex authoritate sanctorum.

Ad obiecta

Aute ō naturalē vtilitatē ex supfluis sc. ōū meritis, rīdeē. Et ad ꝑmū (vniuersq; ꝑpriā

Universidad de Deusto
Biblioteca

mercedez ꝛ ꝑm ꝓpriū laborē) dicit ꝙ vt patet de mercede loquit: merces aūt meritū respōdet: ꝛ nos idē diximus ꝙ quilibet sibi soli meret. Nos aūt de penarū remissione loquimur, dicētes ꝙ vnus potest satisfacere p alīū. ¶ Ad secundū (ꝙ non digne expenderet illa ecclesia) dicitur ꝙ dignissima expendit: dū satisfactoria pro satisfactore expendit: neq; enim possunt dignius expendi. Et licet remissio talis pene: in comparatione ad dona spiritualis gratie sit vile donum: est tñ proportionatum ꝛ commensuratum donum meritis sanctoū inquantū sunt satisfactoria: qm̃ vt sic non nisi ex lutua tpalium penaruz sunt. ¶ Ad tertium (ꝙ non pie ageret ecclesia) dicitur, ꝙ pissime mater ecclesia filijs suis remittit, quos deus ex rationabili causa in adoptionis filios cōputauit: non em̃ omni actu debet mater castigare filiū: sed oia tempus habent.

Ad obiecta Deniq; contra thesaurum indulgentiaruz ex meritis christi, respondetur. Et ad primum iam patet ex dictis, ꝙ cum autoritate non solius ro. ecclesie, sed sacre scripture, sanctoū ꝛ doctoū hoc dicitur. Et si solius ro. ecclesie autoritate diffinitiua diceret, sufficeret ad rationē reddēdam de ea que in nobis est fide: non minus q̃ si autoritate generalis concilij diffinitū esset. Hereticī aūt sicut refutare possunt ro. ecclesiā, ita ꝛ concilū. Nec hoc ego somnio: sed hiero. ad damasum papā dicit, si apostolatus tui iudicio fuerit approbatū, hereticū se experiet qui cōtradixerit. Et in concilio florē. sub eugenio 4. acceptat professio armenoū: dicētium, approbamus q̃d approbat ro. ecclesia, ꝛ reprobamus quicquid reprobat ro. eccl'a. ¶ Ad secundum iā dictum est, nisi ad subiunctam ex canone autoritate male allatam: ꝙ tertius non de indulgentijs, sed de indulgentijs indiscrete dicit ꝙ sunt enervationes ratiōe indiscretionis. ¶ Ad tertū similiter dictū est ꝛ probatū ꝙ nulla sit irreuerentia. ¶ Ad quartum dicitur, ꝙ opera bona dicūtur esse meliora indulgētijs, hoc est effectibus indulgentiarū: ꝛ non meritis christi ꝛ sanctoruū, q̃ non sunt indulgentie, sed ex eoū satisfactoria supererogatiōe est efficacia indulgentie. Unde processus illius argumēti assumit tot falsas propositiones, vel veras causaliter ꝛ non formaliter: vt nō sit mirum si seipsum interimit. ¶ Ad quintum dicitur, ꝙ consiliū illud pium est: ꝛ claues ecclesie sicut ꝛ alia sacramenta facere aliquid certi vel nihil certi, potest intelligi dupliciter. Primo quantum est ex seipsis, ꝛ sic dicitur ꝙ faciunt certum quid: ꝛ oppositum est impium. Alio modo per accidens: puta propter indispositionē materie vel subiecti, ꝛ sic contingit non solum claues ecclesie sed ꝛ baptismum non habere certuz effectum: puta si adultus suscipiat ablutionem occulto animo non suscipiendi baptismum: tunc em̃ nec characterem recipit. Et si cum animo solū peccandi moraliter accedat, licet characterem suscipiat, gratiam tamen non suscipit. Et sic est in proposito: quia propter ambiguitatē de dispositione subiecti dubitamus de effectu clauium in isto: ꝛ cū hoc sumus certi ꝙ claues habent certissimum effectum in subiecto disposito ad earū effectum ꝛ similiter indulgentia est certa donatio disposita ad illā. Unde nulla est illusio si applicaꝫ vere penitentibus, nec insufficientia meritorum christi ꝛ sanctorum: sed ex dubio de dispositione subiecti, que consistit in facto non hominis solius sed dei miserentis donando veram contritionem, prouenit ꝙ non quiescimus a nostris penitentijs post indulgentias. ¶ Et quum secundo adiungit, aut credo mihi merita christi applicata p indulgentiaz esse sufficientia aut dubito, respondeꝫ ꝙ plus opor: tet addere. s. suscepta in me seu participata me. Credo enim indubie merita christi applicata per indulgētiaz mihi ꝛ participata a me seu suscepta in me, esse sufficienter exoluentia debitas a me penas tpales pro meis peccatis: sed dubito an sint a me participata: quia dubito an ego fuerim dispositus pro participatione illoum, hoc autem dubium est sanctum. Et rursus si credo me participasse, volo etiam addere meas satisfactiones, non tanꝯ meliores satisfactione christi: sed q̃ melius est duplici via satisfacere q̃ vna tantū: ꝛ plura bona sunt satisfactio christi ꝛ mea q̃ satisfactio christi tātum. ¶ Ad cōfirmationem dicit, ꝙ merita christi non sunt indulgentie, sed causa indulgentiarū efficacie, indulgentie em̃ quas consequunt christifideles, nihil aliud sunt q̃ remissiones suarū penarum p merita christi. Unde sicut remissiones penarum non sunt preferende meritis christi nec preceptis christi aut ecclesie, ita nec indulgentie: ꝛ tamē cum hoc stare liquet ꝙ remissiones fiant per merita christi. ¶ Ad sextum dicitur, ꝙ appositio meritorum sanctorum consonat diuine dispositioni: non ꝙ insufficiens sit christi satisfactio: sed vt pura sint in christi corpore mystico satisfactoria. Sic em̃ docuit apls, adimpleo inquit ea que desunt passioni christi in carne mea pro corpore eius qđ est ecclesia. ¶ Ad septimum dicitur, ꝙ non est hec ecclesie doctrina: vt thesaurus meritorum christi ꝛ sanctorum ita cōmissus sit ecclesie dispensationi per indulgentias, ꝙ ipse ipsis non dispenset a christo, nunc sacerdote. Sed ista consequentia non valet, thesaurus ille potest haberi sine indulgentijs: ergo non habeatur per indulgentias: stat em̃ ꝙ multis modis participari possit a christi membris. ¶ Ad octauum dicitur, negādo sequelam, non ex insufficientia meritorum christi: sed propter diuine sapientie dispositionem ex parte dei, qui non ordinauit thesaurum ecclesie ad remittendū penam mortis: ꝛ propter disparitatez penarū ex parte nostri. Penarū em̃ quidē nostrarū quedam sunt pene naturales ꝛ q̃dam psonales: hoc est quedā consequunt nos p̃pter peccatū nature, qđ est peccatū originale, ꝛ quedā sunt nobis debite p̃pter actualia peccata nostra. Ille pene quas incurrimus propter infectā naturā, reseruant vsq; ad renouationē nature, q̃ in resurrectione fiet ex merito et̃ passionis christi: qm̃ ipse mortem nostrā vtram q; ſ. animę ꝛ corporis moriendo destruxit, ꝛ ideo non remittunt p indulgentias: qm̃ spectant ad tempus nature infecte. Ille vero ad quas tenemur ex p̃priis peccatis actualibus, in hac vita remittunt per indulgentias: presens enim vita tēpus est purgandi, nō naturalia, sed psonalia: vnde etiā in baptismo psona nō natura sanatur. Et q; mors cum suis penalitatibus est pena nature, ideo merita christi per indulgentias applicata, ad penam mortis non se extendunt. ¶ Unde patet ꝙ nō ex infirmitate meritoz christi, sed ex natura pene ꝛ status p̃sentis prouenit ꝙ pena mortis non remittit per illa in hac vita. Nec ex hoc ꝙ remittit penā eterne mortis sequitur, ergo ꝛ temporalis mortis penam. tū quia eterna sensus pena est de numero personaliū penarū, mors aūt de numero naturaliū. Tum qꝛ aliud est loqui de meritis christi ꝛ satisfactorijs absolute, ꝛ aliud de eisdem vt superfluunt sacramentis, vt per indulgentias dispensanda relinquuntur: ipsa em̃ absolute in sacramentis tollunt penam damni, sensus eternam, potius per viam concomitantie q̃ per viam satisfactionis. Reconciliando quippe hostem in dei filium adoptiuum, sequitur ꝙ non hostili pena puniendus est: quod est tollere penam eternam. Soli em̃ hostes exterminatrice pena digni sunt: filij enim castigandi, purgandi suapte natura relinquuntur. Thesaurus autem indulgentiarum christi, merita vt satisfactoria [illegible] set.

Ad Demū obiecta, contra hoc ꝙ absolutioni q̃ fit per indulgentias, annectit dispēsatio thesauri meritoū christi ꝛ sanctorum, respōdeꝫ. Et ad primū dicit, ꝙ non est par ratio de actu absolutionis in indulgētijs, ꝛ de alijs absolutionibus, siue a censuris, siue alijs, sine sacramēti exhibitione. Tum qꝛ absolutio ista respicit tertiā sacramēti penitentie partē. ſ. penitētialem satisfactionem (supplet em̃ eā) christi aūt merita directe ad sacramēta respiciūt: reliq; aūt absolutiones nō respiciūt partē aliquā sacramēti alicuius. Tū qꝛ absolutio ista est a pena debita apud diuinā iustitiā in hac vita vel alia: alie vero absolutiones sunt a penis in hac vita debitis. Hinc em̃ fit, ꝙ ad istas remittēdas sola potestas pape sufficiat ꝛ efficiat: ad illas vero vltra potestatē in papa exigit̃ ꝛ dispositio subiecti ꝙ vera penitentia, ꝛ meritoū christi dispēsatio, non ad libitū applicatio: qm̃ ministri nō est remittere penas principali debitas, nisi dispensando. Sic em̃ nos existimet homo (inquit apls) ministros christi ꝛ dispensatores mysteriorum dei. ¶ Ad secundum dicit, ꝙ sicut in sacramēto penitentie claues respectu peccatoū actum quidē soluēdi exercet positiue, ligādi autez negatiue quo ad clauē potentie, q̃uis positiue ad vtrūq; se habeat clauis scientie, ita in indulgentijs inuenitur ꝙ clauis scientie positiue discernit solutionem ꝛ ligationem: clauis vero potestatis positiue q̃dem absolut, negatiue autem ligat: quia ligare hic sicut ꝛ in peccatis non est aliud q̃ non absoluere ex iudicio ꝛ autoritate clauis scientie. Unde non soluere absolute non est actus clauis q̃ est ligare: sed ex iudicio clauis nō soluere est ligare, qui actus est clauium. Et per hoc patet ꝙ licet effectus solutionis et ligationis, sit sine claubus: ipsum tñ soluere vel ligare nō est in militanti ecclesia sine clauiū exercitio. ¶ Auguste, die. ij. octob. m. cccc. xvij.

¶ De acquisitione indulgentiarum. Eiusdem quest. ij.

Queritur Utrum dare operā ad acq̃rendas indulgentias sit imperfectionis. Et videt ꝙ sic. Primo qꝛ actus nō meritorius est imperfectionis: sed acq̃rere indulgentiā, non est meritorii: ergo ꝛc. ¶ Secōo: qꝛ indulgētie sunt relaxationes penarū debitarū: perfectorū aūt est penas amplecti, non fugere: qm̃ fuit crucem xp̃i vt de sanctis andrea, laurentio ꝛ vincentio legit. ¶ Tertio: quia ꝑm doctores sacros, habēs indulgētias melio? facit si per seipm̃ adimplet iniūcta priùam, q̃ si, ꝑpter indulgentias

omittat illā: p̃fecti aūt emulant charismata meliora: imperfectoꝝ igitur est. Idulgētijs incūbere. ¶ Quarto: qꝛ indulgētie nō, p̃sunt nisi declaratione penarū canonicarū: sed nō nisi criminosis publice ꝑpetrāt canonū pene. q; sūt publice p̃nie p̃tes: ergo nō ē nisi imperfectoꝝ indulgētijs egere. ac p hoc dare operā ad eas acq̃rēdas.

Ad huius Euidētiā, sciēdū ꝙ indulgētiarū fructus prouius est satisfactere diuine iustitie quo ad penā tpalem, ꝓpriꝰ pctis debitā ex penis christi ꝛ sctōrū, ꝑm traditionē ecclie ro. vt patet in extrauaganti clemētis. 6. ꝛ multoꝝ romanoꝝ ponti. applicis literis. Hac aūt suppositione facta (in alia q̃stione adhuc magis probāda, quā in tractatu de idulgētijs firmauerimus) cōsequēter dicendū est, ꝙ quū actus iste q̃ est satisfactere p alīū, nō sit ex suo genere malus, nullā em̃ deordinationem importat nec habet imperfectionē moralē annexam: qm̃ cū feruēti charitate ꝛ p̃optissima volūtate q̃ seipsum satisfaciēdi, stat ꝙ ta li modo. ſ. p sctōum penas velit satisfacere, ꝛ nihilominus operibus scissimis tāto magis intēdere, quāto liberior a debita pena ꝛ gratioꝝ esse debet, ꝓpter hoc cumulariū ōnificū. Sed et actus de genere bonoꝝ moraliū: est em̃ appetitu recto appetibilis: vtpote ablatiuus impedimētoꝝ ad celestē patriā, pene em̃ pctis debite impedit ingressum ad eternā brītudinē, vnde tm̃ oportet alias in purgatorio morari, donec exolutis penis oibus debitis p̃ suis pctis, libere ab oi malo pene, oim bonoꝝ aggregatione perfectū fruantur assequanꝫ. Nec solū est moraliter bonus, sed etiā meritorius si fructuosus est: qm̃ nō nisi existētibus in charitate indulgētie, p̃sunt (vt ipsa cōcessionis forma mōstrat, dicēdo vere penitētibus, confessis aūt acius humanos ex charitate, p̃cedētes meritorios esse cōstat. Nec solū est meritorius eterne vite, sed cōlonus etiam p̃fectis viris: qm̃ cōtinue suspirātibus ad celestē patriā, ꝛ cupientibus dissolui ꝛ esse cū christo. cōlonāt oia recta acceleratiua celestis ingressus: cōstat aūt ꝛolutionē penarū debitarū, p pctis acceleratiuā esse celestis itineris: qm̃ impedimēta ingressus ad felicitatē tollit. Omni igit ex parte apparet ꝙ dare operā indulgentias, est actus cōmunis p̃fectis ꝛ imp̃fectis in charitate cōstitutis, si penis adhuc p̃o pctis suis obnoxii sunt. ¶ Et cōfirmatur: qꝛ oibus q̃ tuncumq; perfectis cōuenit dicere quotidie. dimitte nobis debita nostra: in quoū numero [illegible] nstat esse debitum pene p̃o peccatis, quod autem consonat petere, consonat ꝛ querere. Cōsonat igit etiam perfectis querere debitum pene p̃o peccatis suis debite exolui per satisfactoria opera christi ꝛ sanctoruum.

Ad primā Aūt obiectionem dicitur, ꝙ sermo doctoꝝ dicentiū indulgentias nō esse meritorias, est formalis, ꝛ verus formaliter intellectus: hoc est, ꝙ indulgētia, vt satisfactoria, nō est meritoria. Cōmune est em̃ satisfactoriis oibus (siue p seipsum homo satisfaciat, siue p alium viatorē vel sanctū) q; meritoria nō sunt formaliter sumpta, hoc est, vt satisfactoria. Et ratio est in promptu, qꝛ satisfacere, nō est aliud, q̃ liberari a debitore: hoc aūt, ꝙ aliq̃s a debito liberat̃, nō meretur: vnde ꝛ in purgatorio q̃libet satisfacit, ꝛ nemo meret. Cū hoc aūt, ꝙ indulgētia, quo ad fructū, satisfactionē per alīū, hoc est, christū, ꝛ sanctos donat, nō est meritoria: stat ꝙ aliq̃d facere p̃o indulgentia satisfactoria, sit meritoriū, non solū ex genere operis (puta subuenire ecclesie, aut orare) sed ex intētione faciētis, qui mouet ex charitate, ad hoc vt impedimēta sui ingressus ad eternaz vitam tollant. Et hoc consonare p̃fectis, manifestū est. ¶ Ad secundā dicit, ꝙ perfectū est, penas p̃motiuas sui vel aliorū ad eternā vitā ample ti. Penas aūt ex propria culpa impeditiuas eterne vite, non est p̃fectum iterare. sed q̃ citius fieri potest, liberare se ab illis: vt expeditꝰ semp inueniat̃ p celestis patrie ingressū. Cōstat aūt penas, p peccatis debitas esse ex propria culpa impeditiuas ingressus celestis: ꝛ ideo a p̃fectis p se vel p alīū citius sunt exoluende. ¶ Ad tertiā dicit, ꝙ nihil obstat dictis consiliū de meliori bono: qꝛ melius facit cōsequutus indulgentiam si p seipsum satisfacit. Et p̃oculdubio melius est duobus modis satisfacere q̃ vno. ſ. alīū ꝛ p se q̃ per alīū tm̃. Et rursus p alīū satisfit solū, sed p seipm ꝛ satisfit ꝛ medela adhibet: penitentia em̃ q̃r seipsum impleta, est no solū satisfactio, sed medicina. Cū his cōstat ꝙ p̃fecti emulando charismata meliora, sectent̃ etiam indulgētias, vt expediti sint ad vitā eternā. ¶ Ad quartā dicit, ꝙ multa falsa cōtinet̃ primū eoꝝ q̃ indulgētie nō p̃sunt nisi ad relaxationem penarū que p canones penitētiales imposite sunt: patet em̃ hoc esse falsum ex ipsa forma cōcessionis, fonātis remissionē penarū iniūctarū. iniūcte sunt siue ꝑm canones siue ꝑm arbitriū confessoris. Aliud falsum est, ꝙ pene canonū p̃o solis criminibus publicis imponi possunt: quum constet in foro penitētiali posse imponi, vt p̃o secretis secrete penitentiā agant. Aliud falsum subintelligit, reprobatum in alia q̃stione. s. ꝙ sub pena canonica non includaꝫ etiā pena simpliciter debita pctō. Nō ex eo patet etiā esse falsum, ꝙ nō indicat deus bis in idipsum iudicari aūt bis, si semel p seipsum ꝛ semel p suum vicariū tpalem penā satisfactoriā, p peccato exigeret: qđ cōtingeret si, penitētia a sacerdote ꝑm canones impōsita, nō euacuaret, p sua portione penā satisfactoriaz apud deum. Et hinc est quartū falsum. ſ. ꝙ remissio penitētie minuit̃ aut adepta p indulgentias nō sit remissio pene debite, p satisfactione peccati apud deū: vt in alia q̃stione manifestauimus. ¶ Quocirca cuicūq; obnoxio pene tpali p̃o satisfactione cuiusq; actualis peccati prosunt indulgētie: siue sint iniūcte ꝑm canones, siue cōfessoris arbitrio. Et etiā si nō sunt actu iniūcte: dūmodo ecclia seruatis seruādis in forma indulgētie, etiā ad nō iniūctas penitētias extēdat illā: vt alīs hoc ſ. de nō iniūctis manifestabit. Et qꝛ tam p̃fecti q̃ imp̃fecti, rā sani q̃ infirmi, tā mouturi q̃ diu victuri, tam impediti q̃ nō impediti in charitate cōstituti, rei possunt esse alicuius pene tpalis p̃o satisfactione suoꝝ actualiū peccatoū, ideo nullus excipitur a fructu indulgētiarum, q̃ voluerit earum particeps fieri, rariꝰ videntur esse adeo satisfacientes per seipsos, qui non egeant indulgentijs: qui tamen tutius agunt si per indulgentias etiam a debitis se absolui curent. ſ. Auguste die. 2. octobris. 1518.

¶ De acquirendis rursum indulgentijs. Questio. iij.

Queritur Utrū occurrēti paupi negās eleemosinā quā tñ dat p̃o indulgentia cōsequenda, peccet. Et videt ꝙ sic. Primo: qꝛ agit contra ordiē diuini p̃cepti: quo q̃s pu no seruare tenet̃ p̃cepta seu mandata christi q̃ acq̃rendis vacare indulgētijs: vtpote qꝛ hoc nō est mandatū, sed voluntariū. ¶ Secūdo: qꝛ talis agit cōtra illud ioan. siq̃s viderit fratrē suū necesse habere, et clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in illo? pume ioā. 3. Et dicaꝫ q̃ sola extrema necessitas obligat ad mortale. Contra, tum qꝛ ꝑm hoc charitas nunq̃ vel rarissime locum haberet operandi, tum qꝛ quilibet in necessitate constitutus, vellet non sibi expectari necessitatem extremam, sed p̃ius subuenire: ergo hoc idem seruandum est in alijs.

Ad euidentiā Huius. considerandū est, ꝙ ad hoc ꝙ aliq̃s actus humanus sit peccatū, non sufficit negatio bonitatis matotis: aliōquin nō daretur gradus in actibus bonis, sed soli summe boni actus effugerent rationē peccati, sed exigit̃ ꝙ sit inordinatus: nisi enim a diuino ordine declinaret, pctū nō esset. Deordinatio aūt actus effusiui pecunie sicut et ceterarū moraliū actionum tunc tñ est, quum vel non sua, vel ad qđ non debet, vel q̃n non debet ꝛc. impendit̃ pecunia: nisi em̃ aliquid qđ debuerat adesse desit aut qđ debuerat abesse assit, peccati ratio nō salvaꝫ: quocirca ad debiti rationē oportet spectare pcti iudiciū. Et hinc fit, vt licet melꝰ faceret q̃ pecunias suas i eleemosinas daret, q̃ si expēderet eas in humanis officijs defunctoū, q̃ sunt cōsolationes viuoꝝ: non tñ peccaret expendēs eas p honorabilibus exequijs, q̃nen teneꝫ illas pecunias dare pauperibus: ꝛ actus exequiarū humanus iuxta statū persone ꝛ patrie mozem nō est deordinatus. Unde in proposito quū dare eleemosinam sit p̃ceptū affirmatiuū, obligās tñ p̃o loco ꝛ tpe: si in casu loq̃mur quo p̃ceptū de eleemosina obligat, nō q̃ dubiū ꝙ negans illā vt dēt p̃o indulgētia peccet: non em̃ sunt faciēda mala vt veniant bona. Si autez sumus extra casum in quo p̃ceptum de eleemosina obligat, q̃uis pauper occurrat petēs eleemosynam, licite potest quis omittere eleemosynam ꝛ dare p̃o indulgētia non minus q̃ posset illā simpliciter omittere, ꝛ q̃ posset pecuniaz illam in vsus suos cōuertere. Unde dñs martā discipulis defendit, obijciētibus q̃ ꝓfusum vnguentū quo multis potuisset subueniri pauꝑbus, in vnū humanū opus pderet: affirmās ꝙ bonū opus operata est. Ubi ex subiūcta ratione, pauperes em̃ semp habebitis ꝛc. docuit q̃ cōcurrentibus duobus bonis, altero cōrimo, altero p̃o instante cōmoditate, licitū est omisso p̃o tunc maiou ex suo genere bono, dare operaz minoꝝ illo tpe occurrēti: ad hoc enim spectat, q̃ pauperes semp assunt, ipse autem non semper.

Ad primam Autem obiectionem dicitur ꝙ ordo preceptoū ad cōsimilia est in precepto tunc tantū p̃o quāto preceptū affirmatiuū obligat extra tempus sidem p̃o quo obligat, liberum est cuiq; consilia sequi. Sic autem esse in proposito supponitur. ¶ Ad secundam negatur, ꝙ talis agat contra doctrinam ioan. euange. quia ioannes loquitur p̃o quanto preceptum affirmatiuum obligat: certo autem certus cōstat, ꝙ non quelibet necessitas fratris visa constituit tempus p̃o

quo ꝑceptū eleemosyne obligat. Vñ glosa ibidē dicit in verbo necessitatē victus vel vestitus. Multi aūt sunt pauperes hñtes victū z vestitū: vt patet de gabelo apud thobiā. Et rursus glosa ibidem de substantia super flua exponit dicēs, si supflua nō potes dare fratri, animā tuā nō potes ponere ꝓ fratre. Nō loqr ergo ioannes de q̄libet necessitate fratris: nec de quolibet hñte substātiā huius mūdi: ꝫ de superfluā substātiā habente: iuxta verbū dñi: qđ superest: eleemosynam date. luc xj. Nec ꝓpterea ego abūdans teneor huic pauperi dare, q̄uis tenear dare eleemosynā: si recta ratio mozaliū actuū regula est. ✠ Utrū aūt sola extrema necessitas tps ꝓ quo ꝑceptū obligat determinet, alia qđ est, z alibi memini me scripsisse post beatū tho. q̄ q̄tū est ex parte necessitatis pauperis, sola extrema necessitas determinat tps ꝓ quo ꝑceptū de eleemosyna obligat ad peccatū mortale. Ꝫ extrema necessitas nō intelligit q̄n ꝓpe morte homo est: tūc enī nō pōt sibi subuenire: ꝫ q̄n est adhuc tēpus vtiliter subueniēdi, nec apparet alia via q̄ illi subueniatur si a me nō sibi succurrit: tūc. n. necessitas est extrema ꝫ lōge sit a morte. Rursus ꝫ necessitas nō extrema nō obliget ad peccatū mortale omittētē eleemosynā: magna tñ necessitas visa a potēti sine suo incōmodo subuenire, rōnabiliter tenet vt obliget etiā ad peccatū q̄uis nō mortale. Sicut enī ſm phos in actibus bonis qđ est ꝓpe medium, ad virtutis actū spectat: ita in oppositis nō solū q̄ totaliter declinat peccat, ꝫ etiā q̄ ꝓpe ad vtrūq; appropinqt. z ꝫ theologos nō solū q̄ ꝓceptū ꝫ q̄ ꝑter ꝓceptū facit, peccat. Et ꝓ ista latitudinē q̄ necessitas, ꝓxima visa q̄uis ad mortale, q̄uis ad veniale, q̄uis ad nullū obligat peccatū: noā. euāge. dixit, quo charitas dei manet in illo: z nō manifeste asseruit charitatē dei non manere in illo. Quāuis assertiue intellecta verba illa. Secluſa supfluitate bonorū, de extrema necessitate accipiēda sint: q̄m tūc tñ debita negat subuētio in notabile dānū, ꝓximi vigēs: z ꝓpea sit ꝺ charitatē ꝓximo debitā. Extra hāc aūt necessitatē, aut subuētio nō est ad hoc debita, aut nō est illatiua dāni notabilis ꝓximo, z sic nō sit ꝺ charitatē debitā, sed aut ꝑter eā aut nec ꝑter nec ꝺ illā. ✠ Et quū contra hoc arguit: primo, q: ſm hoc charitas nūq; aut raro haberet locū operandi. Negatur sequela: q̄m charitas etiā sine ꝓcepto operari potest, z frequētissime eleemosynę opus opat. ✠ Et quū dr secundo, q: q̄lz vellet sibi extra necessitatē extremā subueniri: cōcedit: ꝫ negat sequela, ergo subuētio est in ꝓcepto. Nō enī oē qđ volumus nobis fieri, cadit sub ꝓcepto, vt alij nobis faciāt: q̄lz em vellet nunq̄s sibi mēdaciū dici, nō tñ ꝓpterea sequr. ergo q̄libet mētiēs facit contra ꝑceptū. z sic de aliis. ✠ Auguste die. vij. octobris. 1518.

¶ De effectu indulgentie. Questio. iiij.

Queritur Utrū indulgētia absoluendo ab iniunctis penitentijs, absoluat a pena debita peccato apud diuinā iustitiā. Et videtur q̄ nō. Primo: q: iniucte pnie ab hoie sicut nō obligāt nisi in foro ecclesiastico, ita earū absolutio nō est nisi in foro ecclesiastico. ¶ Secundo: q: penitentia voluntaria de qua christus dicit, penitentiam agite, est de precepto christi z de essentia penitentie spiritualis, ac omnino de necessitate salutis: z cōsequēter nō est in potestate sacerdotis cuiusq; dimittere illā. Est enī mortificatio passionū z crux portāda post christum. ¶ Tertio: q: potestas ligādi atq; soluēdi par est: sed papa nō pōt ligare nisi ad penā canonicā: ergo nō pōt absoluere nisi a pena canonica. ¶ Quarto. Satisfactio sacramēt alis nō dr satisfactio q: satisfaciat ꝓ culpa simplr. ꝫ q: satisfaciat ꝫ statura ecclie: ergo absolutio ab illa nō est absolo a satisfactiōe simplr. Adīs, ꝓbat: q: dicēdo, ꝓ culpa satisfit per ieiunīū vel oratiōē. Et, ꝓ eodē peccato tenetur ex iniunctione sacerdotis imponētis satisfacere per determinatā penam, puta ieiunīū septem annoū. Nec tenetur penitens ad duas penas: altera satisfactoriam apud deū, z alteram satisfactoriā ecclesie: sed vna plēdo iniuncta ab ecclesia, satisfacit deo z ecclesie: vel ꝓ tota pena debita illi peccato (si imposita a sacerdote adeqt debitā ſm diuinā iustitiā) vel ꝓ parte illa que correspōdet impositę, si pena imposita minor est ea q̄ ſm diuinā iustitiam determinada erat. ✠ Nec hoc volūtarie dicimus: sed euidenter mōstramus discurrēdo per oēs actus preceptos ab vtrūq; ꝺ deo z ecclesia: vt patet in precepto de observatione festoū z ꝓcepto de observatione ieunioū. Cū enī sit ꝺ deo idē est qđ a deo ecclesiaq; precipitur, ab illo indeterminate, z ab ista determinate: z dū ecclesie obeditur. nō remanet homo obligatus ad dei ꝓceptū iterū implendū circa illud. Et simile est in aliis. ✠ Quocirca deo ecclesiaq; idē ꝓcipiēte, vnus atq; idē actus sit debitus duplici vinculo. ſ. dei z ecclesie. Et, ꝓpterea putari potest ꝙ si miūcta penitētia relaxatur per indulgētiā, nō remittitur pena satisfactoria simpliciter z absolute, ꝫ solū vt est debita ex vinculo ecclesie: z propterea remanet vt est debita ex vinculo diuine iustitie. Sicut quū papa relaxat ieiunia alicui persone, nō cōcedit illi q; nō impleat dei seu nature ꝓceptū de ieiunio: ꝫ q; nō arcetur ex vinculo ecclesiastici precepti ad ieiunium. Et secundū hāc viam sicut ligat sacerdos ad penā, nouum adiiciendo vinculum determinādo q; per qualē q̄tāq; penā satisfacere debet penitens: ita absolueret per indulgētiā tollendo vinculū ecclesie z determinationem ad talem penā. Fallitur aūt opinio hec in hoc q; nō discernit inter absolutionē per viā indulgentie z absolutionē per viā licentie. Absolutio enī per viā licentie cōis est oibus principibus ecclesiasticis z secularibus: dū qulibet pōt soluere q̄ ligauit, licentiam prebendo vt nō teneatur iussa a se adimplere: z de huiusmodi absolutione verificatur licentia ieiunioꝝ z similiū. Ꝫ q; nō fit talis absolutio per indulgentias, patet ex eo q; innititur illi priuilegio christi, quodcūq; solueris super terrā: certū est eīm absolutionē concessam per hoc priuilegium, nō esse illā que cōis oibus principibus est: ad quā nō est opus priuilegio, ꝫ sic. Am vt quis est principes hz illā. Amplius absolutio per modū licentie, extendit se ineque differēter ad singula positiui iuris: pōt enī ita relaxare observantiā nē vnius precepti iuris sicut alterius, vt patet. Absolutio aūt per tro concessa ex priuilegio christi habet ꝓ materia ea q̄ regni celorum sunt (dicēte christo, tibi dabo claues regni celorum) z specialiter culpas (vt patet ex verbo christi: quecūq; remiseritis peccata, remittūtur eis) z penas, ꝓ culpa: vt patet ex verbo christi manifestū, sub Ubi quū dixisset: si ecclesiam nō audierit, sit tibi velut ethnicus z publicanus. Amē dico vobis, quecūq; alligaueritis super terrā ꝛc. Amplius dr: amē dico vobis, quecūq; alligaueritis super terrā ꝛc. Amplius

In oppositū

(per penā mortificatiōis, ꝓpter z hmōi. Autem est communis Ecclesie sensus.

Ad euidētiā

huius, sciēdū est ꝙ pena canonica (hoc est iniūcta a sacerdote in cōfessione sacramētali) z pena satisfactoria ꝓ culpa ſm diuinā iustitiā, nō se habēt sicut due pene: ꝫ se habent sicut pena indeterminata z pena determinata. Sicut etiā ꝓceptū de cōfessione facienda editū a deo z ab ecclesia, nō ꝓcipit duplicē cōfessionē: ꝫ se hz ecclesie ꝓceptū ad diuinū vt determinatū ad indeterminatū. Illud eīm idē quod ꝓcipit deus, precipit ecclesia: sed deus ꝓcipit q̄ cōfiteamur nō determinādo tps, ecclesia idē ꝓcipiendo determinat tps. ſ. singulis annis: vnde vna z eadē est cōfessio ꝓcepta a deo z ecclesia. Et, ꝓculdubio vnica confessione implet qui hz ꝓceptum dei z ecclesie: ridiculum q̄ppe esset semel confiteri vt obediatur deo, z iterū vt obediat ecclesie. Simile qđ est videre in ꝓposito: mā, ꝓ peccato cōmisso (puta per furto) tenetur ex diuino ꝓcepto homo satisfacere, ꝫ nō determinate per istā vel illā penā: mā pōt satisfacere per eleemosynā vel ꝑter ieiunīū vel oratiōē. Et, ꝓ eodē peccato tenetur ex iniunctione

cundam dicitur, ꝙ ecclesia potest absoluere per indulgentias a penis debitis ex ꝓcepto z vinculo diuino. Nec hoc facit ecclesia romana sed diuina autoritate sibi concessa ex priuilegio q̄cunq; solūs: petrus enī vt vicarius christi, minister christi agit autoritate christi. Nec mirū si potest absoluere a pena debita ex ꝓcepto christi, z ad quam obligat interior penitentia, z q̄e est de necessitate salutis, q: potest absoluere a culpa: q̄e tantum excedit penam vt patet ex dictis, z similiter absoluere. Si vero sermo sit de posse tali modo. ſ. directe imponendo vel tollendo, sic minor est falsa: q: non equaliter se habēt quo ad modū claues in ligādo z soluēdo. Potest enī directe absoluere q̄n nō potest directe imponere: vt in culpa. ✠ Potest z nihilominus ad minorē aliter respōderi: dicendo ꝙ in canonica pena q̄ in foro penitētie iniungit in satisfactionē, claudit pena debita peccato coram diuina iustitia: q̄ne eadem est pena ꝓpterea sicut sacerdos ligando ad penam canonicam ligat ad penam simpliciter vestitam qualitatibus appositis ab homine vel canone: ita absoluendo ad huiusmodi pena canonica, absoluit z a pena simpliciter. Nam absoluendo a pena qualificata ꝓ hoiem vel canonē, absoluit z a pena z a qualitate: qui enim absoluit a toto, absoluit a qualibet illius parte q; in toto includit pars. Et sic dato ꝙ non liget nisi ad canonicam, nec absoluat nisi a canonica, adhuc habetur inuentū, ꝙ ligat z absoluit penam simplici ter debitā in satisfactione ꝓ peccato. ✠ Potest z tertio dici ad eādem, ꝙ q; actus z potēzia diuidūt ens z quodlibet genus entis, et ad idē, ꝓpterea genus spectat homo in potentia z homo in actu, album in potētia z albū in actu, z sic de aliis, ideo etiam pena canonica diuiditur in canonicā in actu vel in potētia: z vtraq; infra genus canonice pene clauditur. Et ꝙ ecclesia non solum potest super penas canonicas in actu, sed etiaz sup penas canonicas in potētia. Imo de facto eccliā ꝙ canones penitentiales z ꝙ arbitriū cōfessoū, nihil aliud facit q̄m ꝙ penas debitas simpliciter ꝓ pctis formam canonicam: puta tot dies ieiunij ꝛc. Ac per hoc ecclesia ex hoc ipso ꝙ pōt super penas canonicas tam actu q̄m potētia, pōt super oēm penā tpalē debitam ꝓ satisfactione peccatoꝝ: q̄n oēs tales pene sunt canonice aut in actu aut in potēta, hoc est sunt aut determinate per canones aut determinabiles, sunt aut iniuncte ꝙ sacerdotem aut possunt iniungi. Et propterea hz ecclesia in indulgentijs non consueuerit nisi inūctas penas remittere, quia ita sonāt, posset tamen etiam nō iniunctas remittere: sequitur eīm hoc ex nūc ꝓbatis, z fulcitur autoritate diui tho. aliorūq; doctoꝝ. ¶ Ad quartam dicitur, ꝙ ly simpliciter in duobus sensibus sumi consueuit. Primo vt equivalet ad ly totaliter, secūdo vt excludit additio nē vt ethiops nō dicitur albus simpliciter, sed cū additione dicit albus dentes: nos aūt quia dicimur albi sine additione aliqua, dicimur albi simpliciter. In proposito ergo sī simpliciter sumitur ꝓ totaliter, sic satisfactio sacramentalis q̄nq; satisfacit simpliciter, z q̄nq; nō simpliciter hz partialiter: quia q̄nq; adequat penam debitam peccatis. z q̄nq; nō. z hoc est manifestū. Si aūt sumitur ꝓ sine additione, sic satisfactio sacramentalis semper satisfacit simpliciter, dūmodo penitēs agat illā recte dispositus: quia nō solū satisfacit ecclesie, ꝫ deo, ꝓ tāta pena debita peccatis quāta corrīdet illi satisfactiōi sacrali. Nec hec volūtarie, dicimus: sed, ꝓbata efficaciter sunt ex supradictis. ✠ Auguste die. xxix. septembris. 1518.

¶ De idulgētia plenaria cōcessa defūctis. qb⁹ z q̄ñ. ꝓsit. Qō. v.

Queritur Utrū ob plenariā indulgētiā concessam ꝓ defunctis, z acceptā a viuis pro certis defunctis, aīe illoꝝ defunctoꝝ in purgatorio existentes liberentur totaliter a penis purgatorij. Videtur enī ꝙ sic: quia indulgentie tantum dimittunt quantū sonāt: ꝫ plenaria indulgentia sonat remissionem omnium penarū: ergo ꝛc. ¶ Preterea. Indulgētia valet (vt dicūt doctores) per modum solutionis: ac per hoc indulgētia plenaria valet per modū solutionis plenarie: sed facta solutione integra alicuius debiti, liber est debitor ab vniuerso quod debebat: igitur habita indulgētia plenaria, liberatur anima a penis purgatorij. ¶ Preterea. Doctorum sententia est, ꝙ cōcurrētibus tribus scilicet autoritate in dante, pietate in causa, z gratia in recipiente, indulgentia valet: sed hic cōcurrūt oia: ergo. ✠ Et cōfirmatur ex autoritate predicationis ecclesiastice: multi enim predicando hoc dicunt.

In oppositū

Autem est: q: ex hoc sequeretur ꝙ per indulgētias posset pontifex expoliare purgatoriū. ¶ Ad euidentiā huius difficultatis supponitur (prout rei veritas est) indulgētias nō nisi per modū suffragij prodesse defunctis. tria sunt premittenda: z postmodū rīdēdū questiō. Primum premittendum est de ista indulgentia in se, quid sit plenaria indulgentia per modum suffragij, secundum est de modo seu via quomodo perducatur indulgentia ad animas in purgatorio: tertium est de ipsarū animarū in purgatorio dispositione ad percipientem indulgentie fructum. ¶ Quo ad primum, a quid nominis inchoā. Quia suffragium auxilium significat, z in proposito de ecclesiastico suffragio est sermo, modus suffragij modus ecclesiastici auxilij denotat: ita ꝙ indulgētia per modū suffragij significat indulgentiam per modum ecclesiastici auxilij: hoc est per modum quo nos per pia opera nostra suffragamur seu auxiliamur defunctis. Requit autem intelligi modus iste suffragij nisi ecclesie suffragia ꝓspecta fuerint: q̄ñ ad horum similitudinem indulgentia suffragij modum induit. Et quum trifariā nostris operibus suffragemur defunctis (vel merendo bonis operibus de congruo tamen defūcti aliculus liberationem a purgatorio, vel impetrando nostris oationibus illam, vel satisfaciendo nostris passionibus seu penalibus operibus pro illis) z indulgentiam supponamus fieri ex thesauro superabundantium in ecclesia passionum seu penalū operum: consequens est si singula singulis reddenda sunt, vt indulgentia que penarum solutionem ecclesiastica autoritate collatam sonat, quum ad modum ecclesiastici suffragij determinatur, non cuiuscūq; ecclesiastici suffragij sed satisfactorij suffragij modū induat. Nam quum indulgentia nō ꝑtum indulgentia non sit meritoria neq; impetratoria sed satisfactoria, consentaneum rationi est, vt non induat modum suffragij meritorij, neq; modum suffragij impetratorij: sed modum suffragij satisfactorij, ita ꝙ indulgentia per modum suffragij, est concessum ex thesauro ecclesie opus satisfactorium per modum ecclesiastici suffragij satisfactorij: hoc est ꝑter modum quo nostra satisfactoria suffragia opem ferunt. hec de primo. ¶ Quo ad secundum, qua scilicet via indulgentia per modum suffragij perueniat ad animas in purgatorio, in promptu est vnde manifestum fiat. Ex hoc enim ipso ꝙ indulgentia modum ecclesiastici suffragij satisfactorij induit: vna eadem est via, per quam ecclesie suffragia satisfactoria ꝓ defunctis facta

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſrtietunia, peregrinationes ꝛ alia huiuſmodi) ad defunctoꝝ animas perducuntur, ꝛ per quã indulgẽtia per modũ ſuffragij ad illas peruenit. Et via hec nõ eſt via iuſtitie, ſed via gratie ſeu miſericordie: qm̃ vniuerſa eccleſie ſuffragia diuinã efflagitãt gratiã: qua hec accepta ſint pro aiabus illis purgãdis qbus ſuffragari intendimus. Nõ ex duobus ad ꝓpoſitũ ſpectãtibus declaratur. primo ex hoc q̃ pene noſtre (vt diuus tho. docuit) ſunt alterius ꝛ deficientis rationis a penis aiaꝝ ſeparataꝝ: ſicut pena pecuniaria eſt alterius ac deficientis rationis a pena ſeruitutis. Nunc eñ fit, vt ſicut ſeruitus pecunia nõ redimitur p̃m iuſtitie rigorem, ſed p̃m diſpenſationẽ: ita pene animeſeparate penis noſtris nõ redimuntur p̃m iuſtitie rationẽ. Iꝫ p̃m diuine miſericordie diſpẽſationẽ. Secundo ex hoc q̃ alter eſt fouus noſter in quo nos patimur, ꝛ alter ac alitio in quo aie ſeparate puniunt: noſter eſt fouus mitis, quaſi canonicus vel ciuilis: ille rigoroſus, quaſi ſanguinis ꝛ criminalis. Et ꝓpterea ſiqs hic ob debitã pecuniã in ſeruitutẽ redact⁹ eſſet (vt olim fiebat) aut clericus in foꝝ ſanguinis decidiſſet: ſicut nõ ſufficeret amplius pecunia ad redimẽdũ illũ, nec pene canonice ſufficerent ad redimẽdã clerici vitã: ita nõ ſufficiũt paſſiones noſtre ad ſatiſfaciẽdũ ꝓ penis aiaꝝ in purgatorio. q̃ tñ noſtre paſſiones ſuffecitſſent ad ſatiſfaciẽdũ, ꝓ eoũdẽ delictoꝝ penis in hac vita ſoluendis, antea. ſ. cũ in penas alterius rationis eſſent trãſlate in foꝝ ire ac rigoris diuine iuſtitie: qualis eſt fouus in quo puniunt aīme ſeparate: ſpectãte eñ illarũ pene ad ſtatũ penarũ inferni. Nec putes ꝓpterea eccleſie ſuffragia ſatiſfactoria ꝓ defunctis eſſe vana aut incerta: ſed ſcito eſſe vtilia ꝛ certa: ſicut etiam vtilia ſunt ꝛ certa ſuffragia oratiõũ ꝓ illis: q̃ ꝛſtat diuine miſericordie inniti. Bene ſiquidem nobiſcũ ꝛ cũ illis agitur, ſi diuina gratia acceptãte, eccleſie ſuffragia ſatiſfactoria ad releuamẽ animarum q̃ in alia vita puniũtur deducũtur. Nõ eſt nobis via turis aliqua adeũdi foꝝ illũ ad aliciuius redẽptionẽ: ſed gratia opus eſt. ¶ Manifeſtius quoq; fit q̃d dicim⁹ loc̃u habere in indulgẽtiis ꝓ defunctis ex differentia inter modũ quo cõceditur defunctis ꝛ quo cõceditur viuis: nã defunctis cõceditur per modũ ſuffragij, viuis autẽ per modũ abſolutionis: vt patet extra de pe. ꝛ re. ca. q̃ autẽ. Vbi videre potes, q̃ eccleſiaſticus princeps vtrobiq; autoritatiue Iꝫ actũ diſpẽſandi theſaurũ eccleſie: Iꝫ reſpectu viuoꝝ ſuperaddit actũ abſolutionis, reſpectu vero defunctoꝝ nullũ addit ꝓprie loquendo actũ: latius tñ loquendo addit actũ modificatiuum ad ſuffragia eccleſiaſtica. Et merito ſic fit: q̃m nos q̃ viuimus ſumus ſubditi põtifici, ꝛ pene noſtre ad foꝝ pſentis vite ſpectãt: ꝛ ppea ſeruatis ſeruãdis, indulgẽtia ad viuos defert via iuſtitie per iudicis actũ. ſ. abſolutionem. Exiſtentes aũt in purgatorio (vtpote extra eccleſie pſentis foꝝ) a papa abſolui non poſſunt, ſicut nec ligari: ꝛ ideo indulgẽtiã quã autoritatiue ex theſauro eccleſie cõfert illis per modũ auxilij, ad eoũ ſubleuationẽ mittit cõfidẽs in diuina miſericordia q̃ accepta bitur ad ſubleuamẽ eoꝝ q̃in foro ire ꝛ furoris dñi puniuntur purgãdi. Et eſt ſimile acſi ſit princeps ciuitatis alicuius, ex erario publico liberaturus oẽs ciues ere alieno grauatos, quoũ aliq̃ ſub ſuo dñio, alij in alieno iã ꝓptere a ſeruitutj addicti eſſent. In hoc eñ caſu princeps ex publico erario autoritatiue nũmos diſpẽſaret p̃ſtis ꝛ illis: ſed degẽtes ſub ſua iuriſdictione etiam iudicialiter abſolueret a debito: ad degentes autẽ alibi ſeruos nõ poſſet niſi p modũ auxilij ſubuenire cũ pecunia illa, ꝛ alterius gratiam ac abſolutionẽ expectare. Simili modo eccleſiaſticus princeps ex theſauro eccleſie, viuoꝝ ac defunctoꝝ penas pro peccatis debitas ſoluturus, vtriſq; theſauri opes diſpenſat: ſed viuis applicat abſolutionẽ illos, defunctis aũt applicat auxiliãdo: hoc eſt vt eccleſie ſatiſfactiua ſuffragia ad defunctoꝝ liberationẽ dirigẽdo. Notãter aũt dico eccleſie: q̃m ſatiſfactiones ex theſauro eccleſie diſpenſari intelliguntur ſi ꝓprie loquendũ eſt: non ita vt ſint iſtoꝝ quibus conceduntur tanq̃ ipſimet opera illa feciſſent, aut illi qui fecerũt feciſſent ſpecialiter pro iſtis: ſed tanq̃ eccleſie cõmunia ſuffragia appropriãtur ſingularibus perſonis. Eſt ſiquidem inter ſacramẽtoꝝ ꝛ indulgẽtiarũ efficacią differentia ad ꝓpoſitũ: in hoc q̃ remiſſio pene per ſacramẽtũ fit ex intentione ipſius chriſti, cuius eſt ſacramenti operatio: ita q̃ iſte ſuſcipiens ſacramẽtũ releuatur a tãta pena, acſi ipſe paſſus fuerit patiente chriſto: vt ſacramentũ baptiſmi teſtatur docente hoc apoſtolo ad ro. vj. ꝛ diuo Tho. in tertia par. q. lxv. Per indulgẽtiã aũt remiſſionẽ pene cõſequimur tanq̃ eccleſia pro nobis illa paſſa fuerit: q̃m abundãtia paſſionũ chriſti ꝛ ſanctoꝝ eccleſie diſpẽſationi credita, intelligitur donata eccleſie vt cõmune ipſius eccleſie bonũ: ac per hoc per eccleſie rectores vt ipſius eccleſie ſunt, ex intentione eccleſie applicanda his vel illis. Deuenerunt ſiquidem paſſiones iſte ad theſaurum eccleſie ex intentione chriſti ꝛ ſanctoꝝ ad cõmune eccleſie bonum in genere li, ꝛ commiſſa ſunt vt ex intentione eccleſie ad hos vel illos. Et hoc explicatur in forma indulgentiarum pro defunctis, quum per modum ſuffragij proculdubio eccleſie conceditur. Deducitur indulgentia ad defunctos non iuſtitia, ſed gratie diuine acceptatione duce. Hec de ſecundo.

¶ Quo ad tertium prima fronte apparet q̃ indulgẽtie ſicut ꝛ alia communia eccleſie ſuffragia oibus in purgatorio exiſtentibus ꝓ quibus fiũt ꝓſunt: q̃m omnes tales inter valde malos ꝛ valde bonos medũ ſunt: quibus ſecundum auguſtini doctrinã eccleſie pro ſunt ſuffragia. Si tamen diligentius perſperexerimus, oppoſitũ apparebit, ſectando auguſtini doctrinam in enchiridio, ꝛ in libro de cura pro mor. agen. recitatam a gratiano. 13. q. 2. Videtur eñ q̃ eccleſie ſuffragia ſalte ſpecialia, ꝛ ſimiliter indulgẽtie q̃ ꝛ ſpecialia ſuffragia ſubrogantur. illis ſolis defunctis proſunt, qui in hac vita meruerunt vt in purgatorio hec illis prodeſſent. Et quoniam fructus quem ex ſuffragijs anime que purgantur percipiunt. ad premiũ accidentale ſpectat, quũ ſit pene temporalis remiſſio: conſequens eſt q̃ nõ ad eſſentiale ſed ad accidẽtale meritũ pertineat mereri in hac vita vt ſuffragia proſint in alia vita. Et ſi his adũere ris. q̃ huiuſmodi accidentalia merita nõ ſunt oibus in gratia decedẽtibus ad purgatorium ducẽdis: perſpicuũ erit, q̃ nõ oibus in purgatorio indulgẽtie ꝛ alia ſpãlia ſuffragia proſunt: quia non omnes hic meruerunt vt hec illis poſſint, ꝓdeſſe. cuius oẽs hic meruerint vt hec illis poſſint prodeſſe: quia hoc ſpectat ad meritum eſſentiale. Eodem enim merito quo meruerũt vitam eternam tandem eis exhibendam, meruerunt vt ſanctoꝝ cõmunione tuiari interim ꝛ tandem frui poſſint. Videntur autem ad accidentalia hec merita ſpectare, deuotio magna ad claues eccleſie indulgẽtie donatiuas, miſericordia ſolicitudo ad ſatiſfaciendũ ꝓ peccatis, ſtudiũ ad ſuffragãdũ defunctis, ꝛ ſimilia. ¶ Et confirmatur q̃ dicimus autoritate diui tho. dicentis in tertio par. q. lij. ar. viij. ad primũ, q̃ in defectu chriſti ad inferos nõ ſolũ liberati ſunt illi quoũ tps purgationis aduenerat. ſz illi qui ob ſpecialẽ ad hac vita deuotionem ad chriſti aduentum, meruerũt vt chriſto viſitãte liberarẽtur. Vbi videre potes accidentali merito in hac vita tributum, vt pene remiſſio in purgatorio acc[illegible] fuerit. Dicendum ergo vt detur, q̃ omnes qui in purgatorio ſunt poſſunt eccleſie ſuffragijs ꝛ indulgẽtijs iuuari: Iꝫ de facto ſpecialibus ſuffragijs ꝛ indulgentijs nõ oẽs iuuantur. ſed illi ſoli qui hic meruerũt vt illis iuuarentur. Cõmunibus aũt ſuffragijs pie puto omnes iuuari: plus tñ et minus p̃m diuine diſpenſationis gratiam. Nam qui in hac vita defunctos obſeruationi dant, ſatisfacere eoꝝ propijs peccatis negligunt, ꝛ ſui ita ſunt vt vix cum gratia diſcedant, alienos a fructu omnium ſuffragiorum ibi crediderim: cuius multa pro eis hic fiant, diuina vicíſſente iuſtitia huiuſmodi duritiã cordis atq; incuriam, Hec de tertio. ¶ Ex omnibus aũt premiſſis facile patet reſponſio ad queſitum. Liquet nãq; non oẽs animas in purgatorio opotere liberari, ꝓpter plenariã indulgẽtiam illis conceſſam: tũ quia multe earum ſunt forte de illaꝝ numero que hic nõ meruerũt vt huiuſmodi indulgẽtia illis prodeſſet: tum quia non conſtat ſi huiuſmodi indulgentia per modum ſuffragij coram diuina acceptata ſit gratia pro illa anima.

Ad primum Ergo argumentum dicitur, q̃ indulgẽtie tantum ſonãt quantum ſonãt apud tamẽ aures doctas: apud quas indulgẽtia plenaria ſonat remiſſionem omnis pene pro peccato actuali iniuncte. Et ſi ereꝺeretur ad nõ iniunctam, ſemper ſubintelligeretur modus ſuffragij: qui non minuit rationem plenarie, ſed apponit modum quo indulgentia plenaria fit auxiliaris tantum. ¶ Ad ſecundum dicitur, q̃ indulgentia plenaria in preſenti foro eſt abſolute indulgentia: ꝛ ideo valet per modum ſolutionis plenarie. Sed indulgentia plenaria relata ad foꝝ alterius vite, quia vt ſic indu[illegible] modum ſuffragij, valet per modum ſolutionis plenarie ſuffragando tantum: ac per hoc expectando diuine gratie acceptationem. Et propterea licet indulgentia plenaria ſolueret[illegible] nihil tamen fieret niſi ſolutio acceptetur a principe cuius intereſt. ¶ Quãuis poſſit etiam dici vltra plenariam ſolutionem requiri q̃ ad debitorẽ perueniat fructus ſolutionis: qui poteſt impediri ex hoc q̃ debitor non meruit in iſta vita q̃ teſtate clauium diſpẽſante theſaurum meritorum penalium chriſti ſanctoꝝ in remiſſionem pene temporalis pro actualibus peccatis debite conceditur. Sed modus quo peruenit indulgentia ad vtroſq; diuerſus eſt: quia ad viuos qui illam conſequuntur veraciter, per modum abſolutionis peruenit: defunctos autem qui etiam illam veraciter conſequuntur, per modum ſuffragij liberat.

eſt, importat modus ſuffragij. ¶ Ad confirmationẽ autem de ꝓdicatoribus, dicit, q̃ ꝓdicatores eccleſie perſonã agunt dũ predicant chriſti ꝛ eccleſie doctrinã. Dum aũt ex propio ſenſu aut cupiditate [illegible] ea q̃ neſciunt, nõ agunt eccleſie perſonã: ꝛ ideo nõ eſt mirum ſi in ſtiuſmodi verbis errant. Rome. 20. nouembris. 1519.

¶ An papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in purgatorio. Queſtio. 6.

Vtrum Papa autoritate clauium det indulgẽtiam animabus in purgatorio. Et videtur q̃ non. Primo, q̃ poteſtas petro data nõ niſi ſup terrã eſt: dicente dño, q̃cũq; ſolueris vel ligaueris ſuper terrã. ¶ Secundo: q̃ ipſe ſtilus literarũ indulgentie ꝓ defunctis, expreſſe habet q̃ per modum ſuffragij indulgentia animabus datur: conſtat autem ſuffragium non ſpectare ad poteſtatem clauium, ſed ad ſuffragantium auxilium. ¶ Tertio: quia hec poteſtas nõ habetur ex ſacra ſcriptura, nec ex ſacris canonibus: ergo ꝛc.

In oppoſitum Videtur autoritas literarum apoſtolicarum. ¶ Ad euidẽtiam huius ſciendũ eſt, q̃ quũ actus clauiũ ſit aperire, cõſequẽs eſt vt actus clauiũ regni celoꝝ petro conceſſarũ ſit aperire regnũ celoꝝ, pro cuiuſlibet ingreſſuris in illud: quos conſtat oportere eſſe membra chriſti. Aperiri ſiquidẽ regnũ, quum nihil aliud ſit q̃ tolli impedimenta ingreſſus ad illud, ſicut duplicia ſunt impedimenta, ita dupliciter aperiri inuenit regnũ celoꝝ. Sunt eñ quedã impedimenta nature, hoc eſt ex peccato originali: ꝛ quedã impedimenta perſone, ex peccato actuali. Et quoad impedimẽta peccati originalis, aperuit chriſtus q̃ ſeipſum celoꝝ regnũ per paſſionẽ mortẽq; ſuã (in qua etiã portas abſtulit, vtpote nunq̃ claudẽdas) ꝛ per baptiſmũ: in quo celi aperti ſunt. Quoad impedimẽta vero perſonalia (q. ſ. ex peccatis nris actualibus ſunt: vt culpa ꝛ pena, ꝓ actualibus debita) per petrũ aperire regnũ celoꝝ ſtatuit. ¶ Et, ꝓpterea ſicut ad poteſtatẽ clauium petri ſpectat tollere perſonale culpam p ſacramentũ penitentie: dicẽte dño, quoũ remiſeritis peccata remittunt eis, ita ad clauiũ petri poteſtatẽ ſpectat tollere perſonalẽ penam, que. ſ. ꝓ actuali culpa eſt debita. Vtraq; eñ impedit ingreſſum hois ad regnũ c[illegible] quoquin claues nõ ſufficiẽter aperirent: dũ nõ ſufficerent ad tollendũ vtrũq; genus pſonalis impedimẽti ad regni celoꝝ ingreſſum. Et periclitaret[illegible] illa vniuerſalis dño data autoritas, quodcũq; ſolueris ſuper terrã: nam ſi pena excipitur actuali peccato debita, iam nõ ad quodcũq; ſoluendum extenderetur clauium ſubiunctus actus per dicta verba. Clauiũ igitur Petri actus, cum ſit aperire regnũ celorum chriſti membris, tollendo perſonalia culpe et pene impedimẽta, conſequẽs eſt, vt quia indulgentie autoritate eccleſiaſtica date ſeruatis ſeruãdis, tollit penam ꝓ actualibus peccatis debitã, ad poteſtatẽ clauiũ pertineãt. Et ſi his iunctum fuerit, q̃ indulgentie omnes eiuſdem rationis ſunt quo ad cauſam ꝛ effectum (q̃ oẽs ſunt ab eccleſiaſtica poteſtate diſpẽſante theſaurũ meritorũ chriſti ꝛ ſctoꝝ, quatenus ſatiſfactoria ſunt: ꝛ oẽs tollũt penam aliquam tpalem ꝓ actualibus pctis ſm diuinã iuſtitiã debitã) conſequẽs erit q̃ indulgentia ꝓ defunctis concedit, ad poteſtatem clauiũ ſpectet: ad quam ſpectat cõcedere indulgentiã pro viuis. ¶ Et confirmatur hoc ex ipſo romane eccleſie ſtilo in literis indulgẽtiarum pro defunctis: quo enim ibi dicunt, ꝛ q̃ apli[illegible] autoritate indulgẽtia pro aiabus in purgatorio conceditur, ꝛ q̃ indulgentia ipſa per modum ſuffragij opituletur animabus in remiſſionem ſuarum penarum. Docet. n. per hoc romana eccleſia q̃ apoſtolica ſedes theſaurum meritorum chriſti ꝛ ſanctorum pro animabus in purgatorio diſpenſat autoritate clauium: ſola eñ clauiũ ptãs eſt apoſtolica autoritas ſuper aperiendo celorum regno ex meritis chriſti et ſanctorum animabus purgatorij, tollendo earum pẽnas impediẽtes illas ab ingreſſu regni celorum: vt patet. Et q̃ ad animarũ in purgatorio penas relaxandas indulgentiam conceſſam tranſfert per modum ſuffragij, ꝛ non per modum abſolutionis: quo ſcilicet abſolutionis modo indulgentiam impẽdit viuis: vt patet extra de pe. ꝛ re. ca. quod autem. Vnde patet q̃d indulgentia conceſſa viuis ꝛ defunctis, hoc habet commune, quod vtraq; ex poteſtate clauium diſpẽſante theſaurum meritorum penalium chriſti ſanctorum in remiſſionem pene temporalis pro actualibus peccatis debite conceditur. Sed modus quo peruenit indulgentia ad vtroſq; diuerſus eſt: quia ad viuos qui illam conſequuntur veraciter, per modum abſolutionis peruenit: defunctos autem qui etiam illam veraciter conſequuntur, per modum ſuffragij liberat.

Ad primam Ergo obiectionem concedit, q̃ papa nõ põt autoritatiue abſoluere aiaꝝ exiſtentes in purgatorio: ſed aliud eſt abſoluere autoritatiue illas, ꝛ aliud eſt diſpenſare autoritatiue theſaurum chriſti ꝛ ſanctorum pro illis, vt per modum ſuffragij abſoluantur ille. hoc enim papa facit, non excedit fines iuriſdictionis ſue: quia non ſoluit autoritatiue per hoc ſub terra. ¶ Ad ſecundam dicitur, q̃ ſtilus literarum apoſtolicarum continet quidem modum ſuffragij: ſed non tantum: quoniam continet cum hoc autoritatiuam conceſſionem indulgentie. Et per ambo moniſtrat ꝛ autoritatem diſpenſandi, ꝛ modum ſuffragij in pertinẽdo ad animas in purgatorio. ¶ Ad tertiam dicitur, q̃ hec poteſtas ſatis habet ex ſacra ſcriptura, dũ ex ea habentur claues petri: ꝛ ex conditrice canonum romana eccleſia explicatum eſt, q̃ modis diuerſis claues aperiunt celorum regnum chriſti membris viuis ꝛ defunctis: vt patet ex dictis. Auguſte die. 15. octobris. 1518.

¶ An ſi quis obligetur ad contritionẽ peccatorũ mortaliũ. Nõ. 7.

Queritur Utrũ quoties recordatur quis ſui peccati mortalis, teneatur habere contritionẽ. Et eſt ratio dubij: tum q̃ partes affirmatiua multi tenere videntur ex verbis ſancti tho. in. 4. ſen. di. 17. q. 13. ar. 1. queſtio. 4. dicentis: Ad contritionem tenetur homo q̃ peccata memorie occurrũt quum preciꝑue in periculo mortis exiſtit, aut in aliquo articulo ꝛc. ¶ Tum q̃ ſicut quoties occurrit peccatum mortale vt a ſe committendum tenetur homo refutare commiſſionem, ita quoties vt a ſe commiſſum tenetur illud detestari. ¶ Tum quia nec per momentum licitum eſt ſtare in peccato mortali: ac per hoc ſtatim vt occurrit tenetur illud fugere: iuxta illud eccleſiaſtici. 21. quaſi a facie colubri fuge peccata.

In oppoſitum Autem eſt. Tum quia ſequeretur q̃ quotieſcunq; aliquis de commiſſo peccato occurrente ſibi attereretur peccaret mortaliter: q̃ non haberet contritionem. Tum quia efficax ratio non apparet precepti ad contritionem pro tali tempore, ſcilicet memorie peccati.

Ad euidentiam Huius dubitationis premittendũ eſt, q̃ non eſt hic queſtio de peccato mortali ſemel contrito: quoniam hoc iam deletum prima contritione eſt: ꝛ ſicut peccatum ſemel vere confeſſum non tenetur homo iterum confiteri, eadem ratione de peccato ſemel contrito non tenetur homo iterum conteri. Non enim iudicat deus bis in idipſum (vt dicitur naum primo) tam quo ad vindictam exteriorẽ, quã per confeſſionem exercet, q̃m quo ad vindictam interiorem, quam per actum ipſius penitentis conterendo peccatum exercet: ſufficit eñ ſemel contrito q̃ non placeant ſibi commiſſa a ſe peccata. Et hoc ſiue contrito fuerit de aliquo mortali in ſpeciali ſiue in generali: dummodo fuerit contritio illa ſufficiens ad ſalutem vſq; ad tempus confeſſionis, quando ſingula deteſtando in confeſſione conteretur in ſpeciali. Eſt autem contritio generalis ſufficiens ad ſalutem ad confeſſionem, illa qua homo dolens de omnibus offenſis dei mutat deliberate cor ad ꝓponendum deum omnibus etiam propie vite, intendens congruo tempore cõfiteri. Et eſt ſermo de contritione ipſius peccati ſm ſe: non ſm ſuum effectum, qui eſt retardatio a felicitate, ratione cuius totum tempus preſentis vite eſt tempus contritionis: quia tempus peccato occupatum irreparabile effectum eſt ꝓ felicitate. Hec eſt hic queſtio de contritione in veritate, hoc eſt de doloꝛe charitate informato: quoniam quum nemo ſciat vtrum amoꝛe vel odio dignus ſit, ſi exigeretur certitudo vere contritionis, ſemper eſſet homo perplexus, aut nunquam ceſſaret obligatio contritionis: quod eſt falſum. Sed eſt queſtio de contritione q̃tum eſt ex parte penitentis: hoc eſt quod q̃tum eſt ex parte conditionum requiſitarum ad contritionem ex parte penitentis eſt vera contrito, quamuis neſciatur an ſit charitate informata, quia neſcitur preſentia charitatis. Et ſimiliter eſt queſtio de peccato mortali a ſe commiſſo nunc̃q; contrito, ſi ue ſecundum veritatem ſiue ſecundum eſtimationem.

¶ Quibus p̃miſſis ſciẽdũ eſt, ꝓceptũ hñſde contritionis ꝛ eſſe p ſe primo affirmatiuũ, ꝛ claudere in ſe preceptũ negatiuum. Hã precipit actum contritionis habendũ, ꝛ per hoc eſt affirmatiuũ: ꝛ precipit non eſſe retinendum odium dei in quod ex peccato mortali incurritur, ꝛ per hoc eſt ꝓceptum negatiuum. Et propterea primo tractãdũ eſt de vinculo eius quatenus eſt affirmatiuum, ꝛ deinde quatenus eſt negatiuum: ꝛ demum quatenus eſt ex vtroq; mixtũ.

¶ Preceptorum igitur affirmatiuorum natura quum ſit obligare quidem ſemper: ſed non ad ſemper ſed ad determinatum tem-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pus,hoc est tēpus necessitatis(vt diuus tho.in quarto sen.di.xvij. q.iij.ar.j.q.iiij.dicit)cōsequens est vt preceptum de contritione habenda nō obliget nisi ad tempus vigēs ad cōtritionem,qō cōstat esse tempus tam mortis(qr summa est tūc necessitas contritionis: qm nō remanet āplius tps penitēdi,q̄ tps aī sacramēti cuiuscq̄ susceptionē aut administrationē:qm nisi tūc esset cōtritus,mortaliter peccaret suscipiēs sacramentū aut exercēs actum quem sine peccato mortali oportet exercere. Tēpus aūt occursus quia.s.memoie occurrit commissum peccatū etā practice(puta vt detestandū seu cōtemnendū)nulla apparet ratione esse tps necessitatis:qm cūtali occursu stat hominē se habere circa cōmissum peccatū neutraliter,ac si nō meminisset,aci dormiret. Nā occurrēte peccato cōmisso vt materia detestationis habēde a me,possum tripliciter me habere:vel cōsentiēdo in detestationē,vel aspernādo detestationē vel nec amplectendo nec cōtemnēdo:sed vel nullū actū voluntatis circa illā exercēdo,r tunc essem neuter:vel habendo actum velleitatis circa illā,puta qr vellē habere cōtritionem q̄uis in veritate nō velim:qr nō intēdo abstinere ꝛc. Si occurrēs ergo memoria nō necessitat hominem ad articulū aliquem quo oporteat ipsum actū aliquē exercere(quo pacto tempus necessitatis cōsistit,vt r) si ratiōnē preceptoꝝ affirmatiuoꝝ perspexerimus, apparebit occursum nō cōstituere tps necessitatis:nā in pcepto baptismi q̄tūcūq̄ memoie occurrat baptismus vt suscipiendus cū cōmoditate oblata, nō propterea obligatio fit,p tūc ad baptismū. Et similiter in precepto cōfessionis,r in precepto eleemosynę de superfluo,nō tenetur quis tunc cōfiteri aut eleemosynā dare qñ memoie occurrit cum cōmoditate parata:vt patet ibidē ex diuo tho. Si ergo in aliis affirmatiuis preceptis occursus exercēdi actus cōmode,nō constituit necessitatis tēpus,cōsequens est vt nec in pcepto cōtritionis habende occursus peccati vt cōteredi constituat tps necessitatis. Oportet enī oppositū dicētē rationē reddere quare a cōi regula occurrētis actus r materie cū reliquis paratis in preceptis affirmatiuis excipiatur occurrēs cōtritionis cū sua materia actus: vt scilicet ipse solus habeat vim constitutiuā tēporis vigentis ad seipsum exercēdū,reliquis hāc vim nō habentibus. Et qr nulla apparet exceptionis ratio:sequamur generalē regulā,tanq̄ cōmunē huic r aliis preceptis affirmatiuis.¶ Negatiua vero pcepta obligāt semper r ad semper:phibēt enī mala,que nullatenus cōmitte da aut incurrenda sunt. Et licet oia negatiua pcepta conueniant in obligatione ad semper quo ad esse illicitū:differentia tn̄ quedā inter ipsa pcepta extenso precepti nomine est in obligatione ad semper quo ad actum peccati. Nam negatiua preceptaꝝ de actibꝰ peccatorū obligāt ad semper non solum quo ad esse illicitum, sed etiam quo ad actum peccati:quia prohibent actum peccati, puta mendacii,adulterii,blasphemiā r similia:q̄ nō solū sunt illicita, sed quando assunt peccati actus cōmittitur. Nullus enī trālgredi tur pcepta hec,non mētieris,nō adulteraberis,non blasphemabis,nisi qui mētitur,adulteratur aut blasphemat actu exteriori vel saltē interiori. Negatiua aūt pcepta de habituali statu peccati obligant secundum se ad semper solū quoad esse illicitū,r nō quoad actū peccati:quia nō phibēt actum peccati,sed perseuerātiam in statu peccati talis vel simpliciter. Preceptū autē verbi gratia de nō retinendo alienum inuito dño,dupliciter intelligi potest:primo de detētione habituali:q̄ nō est actus sed effectum peccati.r sic nō est pceptū phibēs actū aliquem. Quod patet ex eo qr qui absfulit etiam si dormiat retinet alienū inuito dño:sed prohibet perseuerātiā in statu peccati talis. Similiter r preceptū de nō retinendo habituliter odium erga deū,nō prohibet aliquem actum,puta actū odij diuini:sed supposito qr homo peccando mortaliter odio habuerit deum,ac per hoc perseueret vsq̄ ad cōtritionē in statu diuini odij nō solum pabue,quia altissimus odio habet peccatores,ſz quod peius est actiue,quia perseuerat in statu peccati mortalis in cludentis in se diuinū odium propter contrarietatē ad dilectionē charitatis,prohibet perseuerantiam in statu peccati mortalis simpliciter quo fit vt qui a statibus sicut habitibus nō meremur nec demeremur sed actibus,nullū nouum peccatum cōtra hoc negatiuum pceptū incurratur nisi status talis de nouo accepterur:puta si de nouo consentiatur in perseuerātiā talis status. Secundo de detētione actuali:que nihil aliud est q̄ consensus efficax in detentionem habitualē seu que est effectus peccati.r sic preceptū est prohibens actum peccati:r constat qr obligat semper r ad semper sicut reliqua negatiua.r sic propie habet vim r nomen precepti: qm pcepta propie de actibus sunt.¶ Discutiendo vero preceptū contritionis vt mutum ex affirmatiuo r negatiuo sicut preceptum de restitutione:inuenimus qr obligat ad statim habendā contritionē,sicut preceptū de restitutione obligat ad statim restituēdū. Et ratio est:quia tempus huiusmodi actuū dilatū annexam habet cōtrarietatē ad virtutē. Restitutio enī dilata annexā habet retentionem alieni inuito dño,que cōtra(ſz iustitie:r similiter contra dilata annexā habet detētionē diuini odij,q̄ cōtrariatur charitati. Nec propterea huiusmodi mixta pcepta exorbitāt a cōmuni regula preceptoꝝ affirmatiuoꝝ:sed sequuntur eā obligādo tm̄ ad tps necessitatis:nā implicatio inhibite contrarietatis ad virtutē,determinat tempus necessitatis ad statim:tempus quippe necessitatis exercēde affirmationis est tēpus ad actionem illam vigēs,sic qō niſi fiat incurritur peccatum. Sicut igitur preceptū de restitutione propter implicitam detentionem alieni obligat ad statim restituendū:ita pceptū de cōtritione,pter implicitā detētionē odij dei,obligat ad statim cōterendū. Et hec ꝑculdubio est veritas.

Sed Exurgit difficultas qñ peccatur contra hoc preceptū.Dicere enim vt prima facie apparet,q̄ cōtra pcepta affirmatiua obligātia ad statim peccetur statim(puta consummato furto si non statim fiat restitutio peccatur cōtra preceptū restitutionis,omittendo statim restituere:r similiter cōsummato peccato mortali,agitur contra p̄ceptū cōritionis si nō statim contritio habetur)irrationabile videtur:qr huiusmodi pcepta obligant ad singula statim,r nō ad primū statim tm̄. Ut patet ex eo q̄ transacto primo statim,non absoluitur a vinculo pcepti.sed remanet semper obligatus ad statim donec adimpleat preceptū. Si autem obligāt ad singula statim,sequitur q̄ infinities peccat moraliter non restituēdo qui furatus est:r nō restituit statim,iuxta infinitas moras temporis intermedij inter furtum r restitutionem si tandē fit. Dagis aūt rationi cōsentaneū est,vt cōtra huiusmodi pcepta tunc solum peccetur ex preteritione temporis,qñ nō solum omittit sed cōmittitur actus peccati determinātis preceptū affirmatium ad statum. ¶ Pro cuius clariori notitia aduertēdum est,q̄ tripliciter inuenitur concurrere tempus vigens ad exercitiū p̄cepti affirmatiui. Primo vt actus illius mensura simpliciter r absolute:sicut tēpus diei festi determinat preceptum de audiendo missam,r quadragesima ieiunij preceptum. Secundo vt actus illius mensura ex preparatione ad aliū:sicut tempus precedens susceptionem vel administrationem sacramenti determinat p̄ceptū contritionis:nō enī tēpus illud viget absolute ad cōterendū,sed ſi suscipiendi aut administrandum est sacramentum. Tertio vt actus illius mēsura ex cōnexione alterius actus:sicut tēpus significatū per ly statim determinat preceptum restitutionis,quia actus differendi restitutionē,habet annexū actum volūtarie detētionis alieni interim. Jnter hec aūt tempora differentia vna ad propositū inuenitur:q̄ ſi tēpus viget ad actum vt illius mēſura absolute,aduenīente illo tempore si omittitur actus ita q̄ omissio sit voluntaria primatiue,quia scilicet potuit r sciuit exercere actum illum,puta audire missam r nō audiuit,incurritur peccatum omissionis contra preceptū illud. Si vero tempus viget ad actum vt mēſura illius ex ordine ad alterū actū,aduenīente quocūq̄ tēpore nisi ille alter actus ꝓpter quē tempus viget exerceatur,nō fit contra perceptū:qr ātūcūq̄ enim aliquis sit administraturus sacramentū nisi administret illud aut ꝓponat administrare illud in p̄tritione,nūq̄ agit propterea cōtra preceptum cōritionis:vt patet. Et simili mō eadem ratione q̄tūcūq̄ aliquis non conteratur ſtim,nisi ad hoc deueniat q̄ commissionis peccato incurrat detē ē diuini odij,non peccat moraliter q̄uis in peccato perseueret in statu peccati mortalis:sicut qui nō ſtatim restituit,nisi ad hoc deueniat q̄ cōmissionis peccato incurrat detentionem alieni,non peccat de nouo mortaliter. Cōtra precepta nāq̄ hec de non detinendo odiū dei vel alienum,quū sint negatiua,commissionis peccato oportet q̄ agatur:ac per hoc ꝓpterea peccatur cōtra precepta affirmatiua de restituendo vel cōterendo,quia contra hec negatiua agitur,non est omissio affirmatiui nisi assit commissio contra negatiuum. Et hec absq̄ omni scrupulo veritas amplectenda est.¶ Ex his autem patet quid dicendū sit ad motā questionē principalē:patet nāq̄ q̄ p̄ceptū cōritionis nō determinatur secundū se ad tps memoie,sed ad ſtatim. Et propterea nisi memoria gerat vigentem causam ad actū actualis detentionis odij dei,nō incurritur noua omissio contritionis:sed antiqua perseuerat. Nulla aūt apparet ratio quare memoria aut occursus commissi peccati vt detestandi,constituat tunc tempus necessarie commissionis ad detinēdum odium dei magis q̄ſ si nō occurreret:nisi forte aut ad diuine inspirationis sequelam dicatur occursum obligare,sed aliud est preceptum de sequela inspiratiōnis diuine:aliud de restitutionis aut cōritionis tēpore)aut occursum seu memoriā tanq̄ appropriās materiam constituere dicatur tempus agēdi:qr tps agēdi est qñ materia est ꝓsens,sed aliud est loq̄ de necessitate agendi,aliud de commoditate seu congruitate agēdi. Approximatio enī ad agēs liberū,nō cōstituit tps necessitatis,sed cōmoditatis ad agendū. Nos aūt vt patet ex dictis,tps necessitatis agēdi,it nisi agat nouū peccatū incurrit ſrimus. Unde restat vt recordatio peccati cōmissi q̄tūcūq̄ practica non obliget ad cōritionē:sicut nec in preceptis alijs occursus materie obligat ad actū. Et hoc loquendo de memoria ſm se:nam si sit sermo de memoria ſm suum effectum quem vt in pluribus habet (qr scilicet parit aut detestationem aut approbationem peccati cōmissi occurrentis)sic obligat ad detestationem:que tamen potest esse attritio vel contritio,ne in approbationem lapsus fiat.

Ad primam Autem obiectionē in oppositū dicitur,q̄ vox dicentis q̄ homo tenetur conteri qñ recordat,verificat ſm id qō vt in pluribus videtur accidere:quia scilicet cōmuniter practica memoria in nō dolente, parere approbationē videtur. Diui aūt tho.verba ſi exacte librent, non dicunt hoiem teneri ad contritionem qñ recordat:sed vnum qñ determinant p alterum qñ. Nam dicunt qñ peccata memoie occurrunt, quim in periculo mortis exſtit,aut aliquo articulo, vbi apparet q̄ tempus memoie determinat per tempus periculi mortis vel p tempus alicuius articuli ꝛc. Nec obstat q̄ apponit ly ꝑcipue qñ ly precipue principalē denotat periculi mortis respectu alterius partis disiunctiue.scilicet aut alicuius articuli ꝛc,periculosius est omittit cōritio in periculo mortis:q̄ non restat locus penitentie. Sed ly precipue denotat principalitatē rationis obligatiue ad cōritionē,ita q̄ tēpus memoie est quedā ratio conterēdi:sed qr nō est ſufficiens ratio obligandi ad conterendū,ideo addit principalis ratio obligādi,dicendo quim precipue periculū aut articulus ꝛc,r redit eadē conclusio. Approbat aūt hanc doctrinā cōmunis peccatorū attritio,q̄a fatenť sibi displicere cōmissa peccata r dicunt suā culpam,r confitenť q̄ſq̄ citra absolutionē,r velleitatē habēt status sine peccatō. Hi enī actus boni sunt r dispositiui ad penitentiā,adeo vt ecclia tales cōfessiones suſcipiēdas dicit extra de pe.r re.qō quidā:r tñ semper peccarēt mortaliter,omittēdo cōritionem si tps memoie esset tps contritionis: quum isti actus nō sint sine memoria peccatoū. Nec obstat q̄ isti cōtriti nolūt suſcipere absolutionē,dicēt ꝛc esse impenitētes: qñ narrare se habituali volūtate esse pseuerante in statu peccati, non est pctm: qñ non approbat sed narrat in penitētia,nec proponit tunc meretrix peccare,sed narrat tūc miseriam status sui cum voluntate illius. Nolle aūt absolui,actus bonus est indisposito tunc ad absolutionem. ¶ Ad secundā obiectionē dicitur,q̄ etiā qñ peccatū occurrit vt cōmittendū,ſufficit nō cōsentire: nec tenet homo dissentire. ¶ Ad tertiā dicit:q̄ licet nunq̄ ſit licitum stare in statu peccati: non ramen de nouo semper peccat perseuerans in statu peccati: non patet ex dictis. ¶ Rome.4.martij.1518.

¶ Circa dispositionem ad confessionem. Questio.8.

Vtrum Cōfessurus peccata sua,id potissimū debeat cogitare, quid faceret si non esset preceptum confitendi, an etiā vellet confiteri r exinde iudicare cōſuus. Et videtur q̄ sic:qr nisi paratus sit confiteri secluso precepto,iam non ex amore nouę vite,sed ex timore precepti confiteretur.

Ad primam Hanc considerandum est, quod actuum humanorū eligibilium duplex est differentia. Quidam enī ſm se boni sunt,r ideo eligibiles: vt diligere deū bene facere proximo r alia huiusmodi. Quidam vero sunt propter aliud boni,r similiter propter aliud eligibiles: vt ieiunare,peregrinari r huiusmodi, hec enī nullus sane mentis eligeret nisi propter aliud:puta mētis elevationem, carnis domationem,diuinū cultum r huiusmodi. Actus aūt iſte de quo est questio(ſ.proponere sibi ipsi quid faceret si non esset preceptū de confessione)constat q̄ non est sub primo genere bonorum. Tum quia actus iſte ad malū r bonū est ſm se:est enim via ad bonū.si ad voluntatem bonam terminat:r est via ad malū,si ad voluntatē malam terminat. Tum qñ actus iſte non propter se, sed propter discussionē preparationis ꝓpone exercetur ad inueniēdum,an sit ſmpreparatus homo ad confitenduz etiam secluso precepto. Restat ergo vt si est eligibilis, sit propter aliud eligibilis. Jn his autem que propter aliud eligenda recte sunt, oportet duo considerare, alterū est vt cōsona sint fini bono,alterū est vt consonent eligenti. Videmus enī medicinas vel q̄ non consonāt morbo pellēdo, vel q̄ proportionate nō sunt cōplectionibus infirmoꝝ,ſm rectam rationem repelli ꝛc. ¶ Et quidē q̄ actus iſte.s.proponere sibi ipsi q̄d faceret si ꝛc.dissonet a dispositione infirmorum(quales credimus communiter esse confessuros peccata sua)ex eo patere potest,qō actus iſte nihil aliud est q̄ tentatio periculosa. Multi enim sunt casti,qui si tentarentur virginitatem perderent: r multi abstinent qui si tentarentur non abstinerent,r sic de alijs. Non conuenit autem infirmis periculum:ergo actus iſte non consonat dispositioni confitentium. ¶ Uz dissonet etiam a fine.s.bono conscientie,ex eo patet:q̄ licet tentari vtile sit ad bonum virtutis,tamen tentari a seipso dissonantiam importat ſm rectam rationem:qr est seipsum exponere absq̄ necessitate periculo peccandi. Et cōfirmatur hoc, tum qr imitari debemus in actibus nostris deum:deus aūt neminem tentat:vt iacobus dixit,nō ergo debeo meipsum tentare. Tū qr in ceteris vitiosum esse constat tentare seipsum: ergo et in hoc. Antecedens patet:qr male faceret quis si proponeret sibi quid faceret si mulierem in lecto ꝛc.haberet,r similiter si regnum mundi vno mendacio posset comparare, r alijs similibus conditionalibus seipsum tētaret. Tum qr officium diaboli est tentare:r huiusmodi conditionalibus deijcere mentem humanā. ¶ Amplius tentare se huiusmodi conditionalibus est superfluum:ergo peccatū. Antecedens probat:qr perfecti nō egēt hac se tentatione discutere:qm ipsorū charitas est adeo radicata vt dicere cum paulo possint,quis nos separabit a charitate christi?certus sum enī q̄ neq̄ mors neq̄ vita ꝛc. Jnfirmis aūt ſufficit ſi testimoniū habent conscientie sue q̄ deus ſuper oia ament opere r veritate: hec enī notitia humano more ſufficit hoibus ad accedendū ad sacramēta ecclesie:q̄uis nō in hoc iuſtificenť. ¶ Et hec in cōmuni dicta sint de huiusmodi tētationibus cōditionalibus:quas opera diaboli esse testat infinita multitudo peccatoū,que fierēt ſi huiusmodi cōditionales sibi hoies proponerēt in variis r diuersis materijs,inciderent enī in velleitates innumeras,que proculdubio essent peccata mortalia:vt de se patet. Unde laudabiliter referť pudēs cuiuſdam responſum ad conditionales huiusmodi propositas, scio quid facere debeꝛem:sed nescio quid facerē. Optime dixit:qr nescimus si diuina nobis tūc manus adesset ſup caput nrm. ¶ Ad propositam aūt conditionalē specialiter descendendo,apparet q̄ multo vanior est. Tum qr preceptū de confessione facienda est,de secundo ordine diuinoꝝ preceptorum.ſ.de bono q̄ preceptū:ac p hoc ſublato precepto non tenerēť quis confiteri. Sunt enī diuina p̄cepta duplicis ordinis. Quedā de prohibitis qr mala,r ꝑceptis qr bona:vt ſunt p̄cepta de dilectione dei r dilectione proximi: hec enī ſunt p̄cepta qr bona ſunt. Et ſimiliter de furto r falso testimonio:ſunt enī hec de prohibitis qr mala ſunt. Alia vero ſunt de bonis qr preceptа:vt preceptū de baptiſmo,baptiſmus enī nisi institutus esset,nō esset de genere bonoꝝ:r potuit instituī a deo ita qō cuiuscq̄ aliud ſicut baptiſmus: ſed ex quo institutus est, bonus est. Et ſimiliter ſunt preceptа de malis qr prohibita: vt ſunt contraria ſacramētis,non baptizari enī r non cōmunicare r huiusmodi,nō ſunt mala nisi qr prohibita ſunt a deo poſt tot temporū curricula. ſ.aduenīente chriſto:vt de se patet. Unde ſi preceptа hec secundi ordinis non essent,ſicut ſtulte,inaniter r ſuperſtitiose ageret ſi qs ad baptiſmum propter eternā ſalutē iret:ita ſiquis confiteretur r alia q̄ nunc ſunt,ſacramenta ageret. ¶ Et ſi conditionalem restringat,q̄ ſacramento confessionis preſuppoſito nullus esset obligatus ſub precepto ad illud.tunc dicit q̄ inanis quoq̄ est iſta tentatio quid tūc faceret:nā cōſentiens in hoc q̄ non confiteret, in nullo peccaret:qr non confiteri nō est prohibitum qr malum,ſed malum qr prohibitum,r ideo ſublata prohibitione nō remaneret mali ratio in nolle confiteri. Non ſoluz ergo confessurus peccata ſua nō tenet ad tentandū ſe tali propoſitione q̄d faceret ſi non esset preceptū cōfessionis:ſed debet alienus esse ab hac tentatione, r ſi fuerit ſibi ab alio illata,prudenter ſuperare illam:vt predictum est.

Ad obiectionem Autem in oppoſitū negatur ſequela:cum hoc enī q̄ ſecluso precepto non confiteret,ſtat q̄ ex quo video deū hoc ꝓcipere, amo r preceptorē r preceptum r fines preceptі,r amore moueor ad implēdum illud. Nec hoc eget probatione:qr ex ſe clare patet,r experientia teſtatur multa nos paterno precepto impoſita ex amore implere,que niſi preceptа essent non faceremus:vtpote vel nesciētes patris voluntatem,que per preceptum innotuit: vel scientes paternam amicitiam non offendi ſi illud omitteremus:vt esset in propoſito ſi confeſſio esset non ſub precepto,ſed ſub consilio. Falſum ergo ſignum ad diſcuſſionem amoris aſſumeretur ex hoc in ſimilibus,non operaretur quis ſine precepto. Sed r in his que ſunt ſm ſe bona vel mala,r ideo preceptа vel prohibita,non eſt tali diſcuſſione ideo examinandum:quoniam ſufficit homini habere

Universidad de Deusto Biblioteca

cer̃paratum ad implendum diuina precepta ex amore dei:non ꝯcurando si deus non precepisset ꝛalia huiusmodi incitamenta ad malum. Plena est enim sacra scriptura quod est amandus:quod preꝯcepta sunt seruanda:ꝛ nunq̃ in ea legi preceptum:mandatum aut consultum,seruare precepta dei si deus non preciperet. Auguste die.viij.octobus. Anno domini.1518.

¶De confessione venialium ꝛ omnium mortalium. Qō.ix.

Queritur Utrum sit p̃esumptionis confiteri venialia ꝛ omnia mortalia. Et videtur q̃ sic. Primo:quia impossibile est vt quis omnia mortalia cognoscat:ad impossibile autem nemo obligatur. ¶Secundo:quia in primitiua ecclesia solum manifesta mortalia cōfitebantur:vt patet prime ad cor.ij,si quis inter vos est fornicator,aut auarus,aut idolatra,aut maledicus,aut ebriosus,aut rapax,cū huiusmodi nec cibum sumere. Et illud ad gal.v.manifesta sunt opera carnis ꝛc. ¶Tertio:quia nulla sunt opera nostra etiam bona quin sint peccata dannabilia si deus in iudicium intret nobiscum:iuxta illud:non intres in iudicium cum seruo tuo domine,quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Item omnis homo mēdax:ergo ꝛc. ¶Quarto:quia dum volumus omnia peccata confiteri,nihil misericordie dei relinquere volumus ignoscendū:q; non confidere in eo sed in confessione nostra cupimus,ꝛ securi esse volumus,nec eius timere iudicium.

Ad euidentiam Horum,scito duo hic verti in dubium:ꝛ an omnia mortalia,ꝛ an venialia confiteri sit p̃esumptionis. Et de primo quidem clare patere potest,quod non p̃esumptionis sed necessitatis ac virtutis est confiteri omnia sua peccata mortalia. Nam ex sedecim conditionibus ad confessionem requisitis secundum communem doctoū sententiam,vna conditio necessaria est q; sit integra quo ad peccata mortalia:non esset autem integra si quedam mortalia essent cōfessa ꝛ quedam non. ¶Est autem huius ratio:quia peccata mortalia quecūq; simul in vno homine sunt,sic se habent q; sunt connexa ex parte auersionis a deo.ita q; vnum non potest remitti sine reliquis omnibus:iuxta illud augu.impium est a deo dimidiam sperare veniam. Et propterea sicut in prima penitentie parte que est contritio,necessarium est vt omnia mortalia concludantur(oportet enim hominem contri de omnibus mortalibus ꝛ non de aliquo tantum)ita in secunda q̃ est confessio,oportet omnia contineri mortalia:sic enim integre homo submittit se ministro christi in confessione,sicut submisit se integre deo per contritionem. ¶Et ne alicui liceat sentire contrarium,affero textum rotundum de pe.ꝛ re. omnis vtriusq; sexus. Ubi expresse p̃cipitur q; quilibet omnia sua peccata solus confiteatur proprio sacerdoti. Et quum ly omnia,nō distribuat pro venialibus(vt tota ecclesia attestatur) restat vt distribuat pro mortalibus,que sunt materia necessaria confessionis: vt etiam ibi glosa dicit. Restringere autem ly omnia ad manifesta tantum,temeritatis est:quia sine ratione ꝛ sine autoritate ꝛ cōtra communem sententiam doctorum rationiq; consentanea,fit restrictio ista. Imo in cōcilio florē.sub eugenio.iiij.declarata est ista particula,omnia quorum memoriam habet.

¶De secundo autem,scilicet confessione venialium, cogitari vix potest q; sit actus p̃esumptionis:quum clare liqueat q; accusare se in cōfessione de venialibus,est actus ꝛ humilitatis ꝛ iustitie vindicative in seipsum,seu penitentie. Et licet nō sit actus preceptus, est tamen consultus:consilium autem non datur de actibus p̃esumptuosis,sed de actibus virtuum scilicet de bonis supererogationis. Testatur autem sic esse communis bonorum religiosorum consuetudo:nam communiter de venialibus confitentur ꝛ credo, magne autē p̃sumptionis est arguere approbatos mores tot religiosoꝝ ac religiosaꝝ. Laudabilis siquidē mos hic vltra vim satisfactiuā acq̃sitiuā gratie ex virtute sacramenti,hz vim cōseruatiuā hominis in gratia dei:nā q; minima negligunt,paulatim desfluunt.

Ad primam Aute obiectionē,dicitur primo q; ecclesia nō p̃cipit q; quilibet cognoscat sed q; confiteatur omnia sua peccata mortalia quorum memoriā habet: hoc eñ constat non esse impossibile. Dicitur secūdo negando q; sit impossibile hominem oīa mortalia cognoscere:peccatū quippe mortale quū sit voluntarium,non fm primos motus sed secundū rationē deliberatione,nullā habet in se causam quare sit impossibile vt cognoscatur ab eo qui commisit illud. Si enim impossibile est vt oīa cognoscantur:aut hoc est quia sunt cognoscibilia supernaturalis ordinis(vt de gratia ꝛ diuinis dicitur)ꝛ hoc nō:aut q; sunt adeo minime entitatis vt cognosci non possint,ꝛ hoc nō:tū q; aliq̃ nes cognoscere conceditur:tū q; non est questio de cognitione qd esset,sed de cognitione an est:nā sufficit penitentem cognoscere q; ipse cōmisit talem actum puta rapinā licet nesciat diffinitiue quid sit rapinatum quia actus humani deliberati contra dei legem nō sunt tam minime entitatis. Aut hoc est quia sunt in quolibet statu peccata mortalia:ꝛ hoc esse falsū patet[illegible] q; a primo die quo q̃s habuit vsuz liberi arbitrij vsq; ad quēcūq; diē sue p̃fessionis,nō fuerūt exercitati a quocūq; infiniti actus deliberati:vt patet. Aut hoc est quia sunt infinita nō simpliciter sed illi qui commisit:ꝛ hoc etiam nō esse necessarium ex eo patet,q; multi sunt qui diariū operum suorū scribūt:ac per hoc finita sunt eis omnia deliberata opera sua contra legem dei. Non est ergo impossibile hominem cognoscere omnia sua peccata mortalia vel sic q; sciat hec esse mortalia, vel in ambiguis q; sciat se commisisse tale de quo dubium est an sit mortale. Et scientia hec ꝛ sufficit[illegible] requiritur ad confitendum omnia mortalia quorum memoriam habet:ꝛ communis est omnibus penitentibus bene instructis. Obligat enim ecclesia ad confitendū oīa peccata mortalia quorū memoriā quis habet, facta secundum humanas vires collectione omnium suorum mortaliū,siue sint manifesta mortalia,siue sint ambigua mortalia:tenetur enim omnia confiteri certa pro certis,ꝛ ambigua p ambiguis. Sic eñ absq; nostra volūtaria glosa,sane patet planus sensus canonis omnis vtriusq; sexus:sic testatur cōmunis mos penitentium atq; confessiones audientium:omnes enim ambigua pro ambiguis confitentur. Nec satisfacere credimus confessioni eum qui opinatur se consensisse in sacrilegiū licet nō fit certus,si nō confiteatur de illo consensu vt opinato. ¶Ad secundam autem obiectionē dicitur,q; ex neutro illoū terminum habetur q; in primitiua ecclesia,lola manifeste mortalia confiterentur homines:nam terulli non loquuntur de confessione:vt clare patet. ¶Ad tertiam dicit,q; opera nostra bona possunt dupliciter considerari. Primo vt ex nobis sunt:ꝛ sic licet dicantur dānabilia,p q̃to indigna sunt deo ꝛ felicitate eterna:non tamen sunt damnabilia vt peccata mortalia:q; in veritate etiam vt ex nobis sunt,non sunt peccata mortalia,sed indigna diuina retributione. Et propterea dicitur:nō intres in iudicium cum seruo tuo domine:quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens,q̃tum est ex se. Et ad hūc sensum multa similia inueniēs scripta. Alio modo considerantur opera nostra vt sunt ex deo in nobis operante per suam gratiam,ꝛ destinante in vitā eternam:ꝛ sic sunt merita ex condigno eterne felicitatis. Nec sunt dānabilia,sed sunt remunerabilia etiam secundum diuinam iustitiā: vt patet ex verbis apostoli. Reposita est mihi corona iustitie,quā reddet mihi dominus in illa die iustus iudex:non solum autē mihi, sed ꝛ his qui diligunt aduentum eius. Ubi vides secundum iustitiam a deo iusto iudice reddendā coronam diligentibus ipsum deum. Non sunt igitur ignota nobis omnia nostra mortalia,quia opera nostra sunt dānabilia q̃tū est ex nobis. Oportet eñ inspicere ad opera nostra bona simpliciter,vt sunt in veritate qualificata, puta a charitate ꝛ gratia informata ꝛc.non secundum quid (puta vt sunt ex nobis) quando iudicari debent si sunt peccata vel nō: q̃uis ad beneficia diuine gratie,reuerētiam diuinam gratiarū actiones,laudesq; diuinas exercendas cōsiderata,oīa nostra vt sunt ex nobis multum prosint:ꝛ nō solum in nobis,sed etiam in beatis cōsideratio hec creature vilitatem seu nullitatem efficiat. Propterea enim de spiritibus beatis canit ecclesia:tremunt potestates.

¶In augusta vindelicorum.die.xvij.septembris.1518.

¶Utrum circūstantia diei festi in necessario confitenda. Qō.x.

Queritur Utrum circūstātia diei festi sit necessario confitenda. ¶Et videtur q; sic. Quia circūstātia repugnās spāli p̃cepto,est specialiter explicanda fm omnes,sed tps festiuum repugnat precepto de observatione festi:ergo. Minor probatur:cum auctoritate ambro super illud luce.xj. archisynagogus indignans q̃ iabbatho curasset,lex enim inquit in sabbatho nō homines curare,sed seruilia opera facere.i.peccatis grauari prohibet. Tum autoritate san.tho.in secunda secunde.q.cxxij.ar.iij.ad tertium magis inquit facit cōtra hoc preceptum qui peccat in die festo,q̃ qui aliquod corporale,opus licitum facit:affertq; ad hoc autoritatem aug.in lib.de decem chordis.

In oppositum Est multorum modernorū opinio,tenentium circūstantiam temporis festiui non esse necessario cōfitendam,nisi in cōtēptū festi peccatū fuerit.

Rñdeo. In hac questione due sunt opiniones. Una est communium partē affirmatiuā:ꝛ hi mouentur ex rōne quam tangit san.tho.ſ.q; quū in festo,phibeat oē opus seruile,et peccatū mortale sit magis opus seruile q̃ op⁹ corpale(puta arare) magisq; contrarietur peccatum mortale sanctificationi adquā ordinatur festum,q̃ opus corporale(vtpote per se ꝛ directe excludens illam)consequens est,q; vtriusq; prohibitio sub precepto cōprehendatur. Aliorum vero opinio oppositum sentit:ꝛ hi moueñtur eo,quod ex[illegible]su litterali secundum dionȳ.ꝛ aug. potest trahi efficax argumentum. Opera autem seruilia prohibita in festo ad literam sunt opera corporalia,quibus seruit distinguuntur a liberis:ꝛ non peccata nisi mystice:vt san.tho.expresse dicit in tertio sen.di.xxxvij.ar.v.q.ij.ad secundum.

¶Et q̃n hec opinio rationabilior est,ideo ad eius euidētiā sciendū est,q; quum obseruatio festiuā literā partim sit moralis ꝛ partim cerimonialis,oportet aut ex morali aut ecclesiastico precepto manasci quicqd obligationis in ea est. Ex morali quidē precepto q; obligatio talis nō pueniat,patet propterea q; nulla certa tēporis pars est quā cultui diuino exteriori naturalis ratio dedicādā censeat:q̃uis eñ morale sit in hoc p̃cepto,q; aliq̃ tps dei cultui exteriori deputetur,non tñ q; hoc vel illud tps. Unde quū singule partes temporis possint ab hac dedicatione absolui,q̃cūq; peccatū committatur,nū q̃ tps aliq̃ diuino dicatū cultui polluitur aut imꝯditur a debito cultu:pōt siquidem alio tpe debitus cultus exolui. Et eadē ratio est de opere corporali:solū eñ peccatū omissionis debiti cultus,ex precepto morali accideret. Ex ecclesiastico autē mandato nō prohiberi specialiter peccata in die festo,ex eo habet ecclesia nō plus,phibet q̃d q̃ ex literali cerimonia antique legis in sabbato prohibebatur:imo minus:vt san.th.placet.

¶Ex precepto aūt hoc,ad literam cerimoniale triplex erat.ſ.certū tēpus,puta dies.vij.ꝛ certus cultus.ſ.memoria creationis mundi in ipsa quiete(quasi quies ipsa esset,p̃fessio q̃dam diuine quietis a creando)ꝛ determinatio operū a quibus cessandū esset.ſ.ab operibus seruilibus. Ex nullo aūt horū peccatum specialiter phiberi conuincitur:sed oppositū potius ratione suaderi pōt. Tum quia (vt allegatū fuit)ad literam opera seruilia tñ sunt,opera,ad que seruos deputatos habemus. Tum q; ex hoc q; aliq̃ certū tēpus dedicatur cultui dei exteriori,nihil aliud sequitur,phiberi nisi id quod repugnat tali cultui illo tēpore exhibendo:ꝛ hoc aut ratione cultus aut ratione tēporis. Sz nec macula nec actus peccati mortalis repugnat aliquo modo cultui exteriori exhibendo in die festo ratione tēporis,ergo cadit sub hoc p̃cepto. Quod enim macula ei non contrarietur patet:alioquin quilibet in peccato mortali existēs, transgrederet preceptum hoc singulis diebus festiuis:q̃ supersticiosa additiōne nō est inducendū. cū his q; credūt cōtritionē esse in p̃cepto in die festo. Tum quia finis precepti non cadit sub precepto. Tum quia preceptum de interiori cultu dei(quo fide,spe et charitate colitur)sub hoc precepto nō cadit,sub quo cultus exterior includitur ꝛ determinatur:sed eccleſa videtur interioris cultus tempus determinasse.quando tempus,sacramenti penitentie ꝛ eucharistie decreuit. Tū quia nec doctoꝝ sanctoū nec ecclesiastica doctrina aut consuetudo hoc habet:q̃ tamen si esset p̃ceptū: transgrederet p̃ceptum hoc singulis diebus festiuis:q̃ superstitiosa additiōne nō est inducendū. cū his q; credūt cōtritionē esse in p̃cepto in die festo. Tum quia finis precepti non cadit sub precepto. Tum quia preceptum de interiori cultu dei(quo fide,spe et charitate colitur)sub hoc precepto nō cadit,sub quo cultus exterior includitur ꝛ determinatur:sed eccleſa videtur interioris cultus tempus determinasse.quando tempus,sacramenti penitentie ꝛ eucharistie decreuit. Tū quia nec doctoꝝ sanctoū nec ecclesiastica doctrina aut consuetudo hoc habet:q̃ tamen si esset p̃ceptū: de iure esset positiuo:vt ex dictis patet. ¶Quod vero actus mortales etiam non repugnet tali cultui,probatur ex eo q; si cultui dei exteriori certo tpe statuto repugnaret peccatū mortale illo tpe cōmissum,hoc nō esset q̃q̃ sic ꝛ q̃q̃ nō,sed vniuersaliter,sed aperte videmus,q; sub p̃cepto quo deus quotidie colēdus a clericis horis canonicis statuit,nō comprehendit prohibitio ab actu peccati mortalis quocūq; tpe,ergo nec in proposito. Uterq; siquidez cultus exterior est,ꝛ eundē hō[illegible]e finē,ꝛ habēs aliqd morale ꝛ aliquid cerimoniale.ſ.certū tps,ꝛ certus cultus modum,nec minus facer est secundus puto,aut minus sub precepto cadens. ¶Nec obstat si dicaſ nō esse aliquam certā horam diei sub precepto taxatā ad horas canonicas,sicut tot⁹ dies festi⁹ deputat⁹ est cultui diuino. Hoc eñ nihil admit efficacie pro[illegible]ui facto:cuius vis nō consistit in determinatione tpis actu tā p̃cepta,sed possibili vel suppositā ac si esset. Si eñ ecclia certas horas sub p̃cepto deputaret horis canonicis exoluēdis,non propterea abstinere ab actu peccati mortalis sub tali precepto comprehenderet,sed satisfieret p̃cepto debitis horis exoluēdo:sicut modo satisfit intra diē deputatum dicēdo,q̃tūcunq; alias peccet. Unde quum ecclesia certum morale legis p̃ceptū mutando in[illegible]euerit,pro die.7.diē cum diem,ꝛ pro cultu missam,ꝛ quietē in memoriā resurrectionis dñi. ce determinādo,ꝛ ab operibus seruilibus non sic arcēe cōsuerit abstinere,cōsequens est,q; nō indicat speciali precepto quietē a peccato in die festo,sed opere corporaliter seruili. ¶Et cōfirma tur,q; quum eccl'ia non iudicet de actibus interioribus (in quibus solis plerūq; cōmittit pctm mortale) sat est sub eius prohibitione cōprehendi illoū impedimentoū amotionē,q̃ ecclesiastici sanctificationi magis repugnet sanctificationi que est finis huius p̃cepti, peccatum mortale q̃ opus corporale licitum fm se:q; tamen sanctitas ipsa interior,que finis est,sub precepto hoc non cadit, consequens est q; nec exclusio ipsius que per peccatum mortale fit, sub hoc precepto comprehendatur:si enim affirmatio non precipitur,ex ipsa non conuincitur q; eius opposita negatio prohibeatur,q̃uis prohiberi possit.

Ad ea Uero q̃ in oppositū obiciunt,respondet. ¶Et ad autoritatē amb.dicit cum.s.th.q; sensum mysticū ꝛ non literalē tangit. ¶Ad autoritatē ipsius sancti tho.dicit dupliciter. Primo q; loquit de p̃cepto quo ad suū finem,qui sub p̃cepto non cadit,ꝛ nō de ipso p̃cepto absolute:intantū enim dicit repugnare huic p̃cepto peccatū mortale in quantū excludit sanctitatē ꝛ applicationem ad diuina,que est finis p̃cepti. Secundo q; loquitur de precepto hoc indistincte.ſ.literaliter ꝛ spiritualiter intellecto,vnde eodē contextu de operibus seruilibus corporaliter ꝛ spiritualiter,doctrinā tradit. Et tū constat ibidem in responsione ad primum,cessationem a peccato sub sensu spirituali huius p̃cepti claudi:ꝛ sic non numerari inter precepta decalogi,sed tñ fm sensum literalē.a q̃tum ad id q̃ continet de iure nature. Ex hoc autem q; aliquid repugnat precepto huic mystice, non potest trahi efficax argumentum:sed rationabilis exhortatio, vt ꝛa peccando in festis abstineaſ(ne de nobis dicatur,populus hic labijs me honorat,cor autem eorum longe est a me)ꝛ commissa confiteantur in fine confessionis perpetrata pro magna vel tanta parte in diebus festis,quatenus reprehensi tempora sacra reuereantur. Medioland.die.xxiij.aprilis.m.cccc.

¶De cibus ad fructuosam absolōnem sacr̃alem necessaria. Qō.xj.

Queritur Utrum ad fructuosam absolutionem in sacramento penitentie exigatur fides,qua penitens credat certissime se esse absolutum a deo. Uideturꝯ sic,primo:q; oportet fidē habere in verbum christi,quodcūq; soluerit⁹ super terram. ¶Secdo:quia si per impossibile confessus non sit cōrit⁹: aut sacerdos non serio sed ioco absoluat,si tamen credat se esse absolutum,veritissime est,absolutus:tanta res,est fides in verbum christi. Probatur assumptū ex ecclesiastica historia:quia beatus Athanasius ludens cum pueris baptizauit eos,sicut videratꝯ fieri a sacerdotibus:ꝛ baptizatos eos iudicauit beatus Alexander episcopus. Item quidam mimus,vt placeret imperatori,ludicro baptismo est baptizatus. ¶Tertio:quia non sacramētum sed fides sacramēti iustificat:fm illud aug. Sacramentū abluit,nō q; fit,sed quia credit. ¶Quarto:quia plus est a cōfitēte requirendū an credat sese absolui q̃ an sit vere contrit⁹:quia contritio nunq̃ est vera satis:q; si esset vera,non tamē certa,et si certa,non tamen satis:fides autem q; verbū christi sunt certissima,ꝛ sufficientissima. ¶Quinto: quia non solum attritus absq; obice actualis peccati vel propositi,sed etiam cōtritus accedens ad sacramentum,a gratia cōsequēda est alienus nisi crediderit in absolutionē: quia sacramēta essent in morte ꝛ damnationē etiā cōtrito. ¶Sexto: quia ad sacrm̃ pnie accedit homo petens a deo remissionem peccatorum:scriptū est aūt:quicqd orates petitis,credite q; accipietis:ꝛ fiet vobis. Et iacobus dicit:postulet autem in fide,nihil hesitans:ergo. ¶In oppositum est communis ecclesie sensus.

Ad euidentiam Hoc autem sciendū est nouitatē superexoram esse, q; huiusmodi fides adeo exigatur vt plus q̃ contritio requirenda sit,ꝛ damnandi sint omnes qui nolunt confidere sese absolutos donec certi sint se satis contritos. Fundatur autem phantasia ista,primo super cōmunissimis scripture autoritatib⁹ de fide ac spe in verbo dei:puta:memor esto verbi tui,in quo spē dedisti:ꝛ simulia infinita. Secūdo super cōmunib⁹ de efficacia sacramentoū:licitet q; fides est que in sacris operat. Tertio sup spālis christi verbi ad ꝓpositum pertinētis efficacia certissima:quodcūq; solueris super terrā ꝛc. Ex huiusmodi siquidē efficacie certificatiē deducit oportere cōfitentē credere se absolutū si sacerdos absoluat,siue erret,siue nō erret:sicut etiam certus est se esse baptizatum,etiam si sacerdos erraret ipsum baptizando. Additungunt q; dicendo quodcumq; solueris,dedit potestatem:dicendo erit solutum,excitauit fidem de effectu. ¶Nouam autem hanc inuentionem alienam esse ab ecclesiastica doctrina,facile patet distinguendo de duplici fide quam habere possumus:scilicet vel acquisita vel infusa. Nam si fides adeo exigatur vt plus q̃ contritio requirenda sit,ꝛ damnandi sint omnes qui nolunt confidere sese absolutos donec certi sint se satis contritos. Fundatur autem phantasia ista,primo super cōmunissimis scripture autoritatib⁹ de fide ac spe in verbo dei:puta:memor esto verbi tui,in quo spē dedisti:ꝛ simulia infinita. Secūdo super cōmunib⁹ de efficacia sacramentoū:licitet q; fides est que in sacris operat. Tertio sup spālis christi verbi ad ꝓpositum pertinētis efficacia certissima:quodcūq; solueris super terrā ꝛc. Ex huiusmodi siquidē efficacie certificatiē deducit oportere cōfitentē credere se absolutū si sacerdos absoluat,siue erret,siue nō erret:sicut etiam certus est se esse baptizatum,etiam si sacerdos erraret ipsum baptizando. Additungunt q; dicendo quodcumq; solueris,dedit potestatem:dicendo erit solutum,excitauit fidem de effectu. ¶Nouam autem hanc inuentionem alienam esse ab ecclesiastica doctrina,facile patet distinguendo de duplici fide quam habere possumus:scilicet vel acquisita vel infusa. Nam si fides sacramēti iustificat:fm illud aug. Sacramentū abluit,nō q; fit,sed quia credit. ¶Quarto:quia plus est a cōfitēte requirendū an credat sese absolui q̃ an sit vere contrit⁹:quia contritio nunq̃ est vera satis:q; si esset vera,non tamē certa,et si certa,non tamen satis:fides autem q; verbū christi sunt certissima,ꝛ sufficientissima. ¶Quinto: quia non solum attritus absq; obice actualis peccati vel propositi,sed etiam cōtritus accedens ad sacramentum,a gratia cōsequēda est alienus nisi crediderit in absolutionē: quia sacramēta essent in morte ꝛ damnationē etiā cōtrito. ¶Sexto: quia ad sacrm̃ pnie accedit homo petens a deo remissionem peccatorum:scriptū est aūt:quicqd orates petitis,credite q; accipietis:ꝛ fiet vobis. Et iacobus dicit:postulet autem in fide,nihil hesitans:ergo. ¶In oppositum est communis ecclesie sensus.

Ad euidentiam Hoc autem sciendū est nouitatē superexoram esse, q; huiusmodi fides adeo exigatur vt plus q̃ contritio requirenda sit,ꝛ damnandi sint omnes qui nolunt confidere sese absolutos donec certi sint se satis contritos. Fundatur autem phantasia ista,primo super cōmunissimis scripture autoritatib⁹ de fide ac spe in verbo dei:puta:memor esto verbi tui,in quo spē dedisti:ꝛ simulia infinita. Secūdo super cōmunib⁹ de efficacia sacramentoū:licitet q; fides est que in sacris operat. Tertio sup spālis christi verbi ad ꝓpositum pertinētis efficacia certissima:quodcūq; solueris super terrā ꝛc. Ex huiusmodi siquidē efficacie certificatiē deducit oportere cōfitentē credere se absolutū si sacerdos absoluat,siue erret,siue nō erret:sicut etiam certus est se esse baptizatum,etiam si sacerdos erraret ipsum baptizando. Additungunt q; dicendo quodcumq; solueris,dedit potestatem:dicendo erit solutum,excitauit fidem de effectu. ¶Nouam autem hanc inuentionem alienam esse ab ecclesiastica doctrina,facile patet distinguendo de duplici fide quam habere possumus:scilicet vel acquisita vel infusa. Nam si fides sacramēti iustificat:fm illud aug. Sacramentū abluit,nō q; fit,sed quia credit. ¶Quarto:quia plus est a cōfitēte requirendū an credat sese absolui q̃ an sit vere contrit⁹:quia contritio nunq̃ est vera satis:q; si esset vera,non tamē certa,et si certa,non tamen satis:fides autem q; verbū christi sunt certissima,ꝛ sufficientissima. ¶Quinto: quia non solum attritus absq; obice actualis peccati vel propositi,sed etiam cōtritus accedens ad sacramentum,a gratia cōsequēda est alienus nisi crediderit in absolutionē: quia sacramēta essent in morte ꝛ damnationē etiā cōtrito. ¶Sexto: quia ad sacrm̃ pnie accedit homo petens a deo remissionem peccatorum:scriptū est aūt:quicqd orates petitis,credite q; accipietis:ꝛ fiet vobis. Et iacobus dicit:postulet autem in fide,nihil hesitans:ergo. ¶In oppositum est communis ecclesie sensus.

et per quā sancti vicerūt regna, opati sunt iustitiā) cōstat q illa est necessaria ad sacramētū pnie: qm ipsi? nō nisi christifideles baptizati capaces sunt. Sz huiusmodi fides tz ad sacramēta se extēdat (vt pz in symbolo) non tū extēdit se ad hec singularia: puta q hoc sit sacramentū. z q in hoc sit effect? sacri: verbi gra: tenemur credere vnū baptisma in remissionē peccatorū: sed nō teneor credere, q dū iste sacerdos abluit ioseph adultū iudeū. dicēs ego te baptizo in nomine patris z filij z spūs. s. sit ioseph vere ꝯsequutus gratiā dei z characterē: q ex intētione baptizātis vel baptizati pōt occulte fuisse simulatio talis q nō intēderit ille facere qō facit ecclesia, aut ioseph non intēderit suscipere baptisma: vt tpibus nostris de facto cōtigisse sibi quidam iudeus coā me cōfessus est: z hec quo ad characterem. Quo ad gratiā vero, quia potest esse q ioseph cū proposito deliberato fornicationem cōmittendi baptisma suscepit. ac q hoc gratie dei obicem posuerit. Similiter posset dari exēplum de eucharistia: cuius eīm teneamur ex fide credere in hostia rite consecrata esse verū corpus christi: nō tamē ad fidem infusam spectat credere an ista hostia sit rite ꝯsecrata: tum ꝓpter intentionem ministri: tum etiā ꝓpter incertitudinē materie, z similes ꝑticulares defect? humanos. Ratio aūt vniuersalis ꝙre sub fide infusa nō cadūt huiusmodi particularia, ēq fidei infuse, (vtpote diuine veritati innixe) nō pōt subesse: falsum est eīm nō minus circa verū cū quecunq; sciētia acq̄sita, que nō nisi verorū est. Esset aūt quādoq; circa falsum, si extenderet se ad hec ꝑticularia, vt pz ex infinitis similibus q̄ possunt afferri in medīū. Nō spectat igitur ad fidem infusam credere absolonis effectū in hoc ꝑticulari, puta in meipso, sed ad fidē ipsam infusam pertinet credere absolonē ab ecclesiastico ministro rite factā efficacem esse, z in suscipiente digne gratiam operari. Hac siquidē fide nullus pōt errare: sed credendo effectum in me vel in illo determinate possum errare: quia potest adesse impedimentū aliquod ex parte mei seu illius. Sicut in alijs sacramentis credimus z verbo dei z sacris: z specialiter efficaciam certissimā illi? verbi: quodcūq; soluēris sup terrā. in subiecto disposito: sed nō habemus infusam fidē q in me effectū sortiatur, q ego sim subiectū dispositū: q pōt in me inuenire impedimentū ignotū. Ex quo autē nō dz subesse falsum fidei (que nō nisi verorū certissimorū est) excitatur imo certificatur fides infusa q illud verbum, erit solutum in celis, de effectu absolutionis in subiecto disposito, z non in me qui forte nō sum dispositus: z sic fides esset falsi. Erronea igitur inuenit opinio dicta de fide infusa intellecta: q sequitur q infuse fidei posset subesse falsum. Si autē dicta opinio intelligat de fide acquisita, erronea quoq; inuenit: nā licet acquisita fides circa huiusmodi ꝑticularia ꝙfetur (tali nā z fide credimus hāc hostiam rite cōsecratā esse, z hunc rite baptizatum z similia) sed hec fides nō est illa qua in verbo christi cōfidimus, que in sacramētis operatur, qua credimus efficax esse christi verbum, quodcūq; solueris super terram: z reliqua que fidei sunt christiane. Et ꝓpterea ex illis authoritatibus, que de fide infusa loquuntur, non potest acq̄sita fides cōcludi: nec potest fides ista de obiecto: (scilicet me esse absolutū etiā per absolutionem in effectu coā deo) esse certa infallibiliter: quia quilibet est dubi? in hac vita ꝑm cōmunem legē z nescit an sit in gra dei. Nec aliquis est q̄ certꝫ sit se esse sufficienter dispositū p gram dei que p absolutionē ꝓcedit: iuxta illud iob. x. z si simpliciter fuero, hoc ipm ignorabit anima mea. Amplius fides ista pōt esse in scismatico vel heretico: alias bene confitente: esset igitur iste vere absolu? si errans sacerdos ipsum absolueret: z cōsequenter iste simul esset in gratia dei (quia vere absolu? coā deo) z in peccato mortali. q; hereticꝰ vel scismaticus: quod est impossibile. Amplius. Si fides ista est q̄ quātū credis tantū habes, quū fides ista sit op? humanū (q; est acquisita) cōsequens est vt in ope sue fidei. cōfidētia penitentie cōsistat: quod est alienū a christiana veritate. Amplius. Quū nec ex sacra scriptura, sacris canonibus. ecclesie traditione, sacrisq; doctorib?, dispositionis istius necessitas in sacramento pnie habeat z rōni aduersetur, non videtur ꝓsumptione aut ignorantia ista excusari.

Ad obiectiones Infinitas de fide vt respōdeas, habeto ꝓe oculis hāc distinctionem: scilicet vel ex parte sacꝝ vel ex parte suscipientis. Et dicito. q; fides certissima est z esse debet etiam de effectu sacramenti particulari in me quantum est ex parte sacramenti: sed ex parte mei suscipiētis licitum est dubitare de illius effectu in me. Et hoc, est quod ecclesia docet, dum in orationibus post communionem petit sacerdos q̄ susceptum sacramentum non sit ad reat? penā, non ad iudicium. Consequenter etiam docet omnem ꝑtumciōq; credentem post cōfessionē z absolutionē dicere: domine nō sum dignus. z non aduertere ad distinctionem hanc, est vt puto causa dicte nouitatis.

Ad primam Ergo obiectionē dicitur, q; in ꝑbo dei et christi sufficiēs fides habet: quum credit oēs articulos fidei. Nec in[illegible] infuse credimus in [illegible] est de effectu horū verborū in me: vt dictu est. Ad secundā dicitur, q; peccat argumentū ꝑm nō causam vt causam quo ad sacramentū baptismi. Nā non ideo illi fuerūt ꝑe baptizati q; credebāt se baptizatos. imo credebāt forte nihil recipe gre: sed ideo baptismus iocose factus est ꝑe baptism?, q; intentio iocosa nō ad baptismum sed ad exercitium baptismi referebatur. Simile est eīm delectandi causa baptizare z baptizari, sicut si auaritie cā quis baptizaret aut baptizaref: vtrobiq; eīm est verū baptisma: q; delectatio z auaritia nō baptismi sed q; iste exercēat vel suscipiat baptismum causa est. Secus autem esset si intentio iocandi ab baptismum referretur. sic q; nō baptizare sed similitudinem baptismi exercere aut suscipere intenderet et ioci aut auaritie gratia: tunc enim nullum esset baptisma. Quod autem assumitur q; non contritus si absoluitur credēs se absolui est vere absolut? nisi sit ita attrit? q; saltē virtute clauiū de attrito ꝑm quosdā fiat cōritus: impossibile est. Nam ex eo q; ponit incontritus z virtute clauiū nō factus de attrito contritus, oportet q; aut sua fide acquisita sit iustificatus, qō est erroneū: aut q; simul sit incontritus z absolut? apud deum, qō est impossibile. Ad tertiam dicitur, q; sacramentū abluit nō q; fit, hoc est nō ꝑm substantiam facti: sed quia credit, hoc est ꝑm virtutem creditam in eo, z n onquia creditur a suscipiente, effect? ꝑm in eo certissime ab hoc. Et nota q; non dixit, quia credit minister aut suscipiens, sed impersonaliter quia cr[illegible], hoc est propter rem creditam: nam nisi intendat quis facere quod facit ecclesia, nō baptizaret. In hoc autem quod est imitari in illo actu ecclesiam, includitur res credita: cuius nec a suscipiente nec a baptizante: vt patet si infidelis baptizaret infantem aut adultum, dicentem vaㄱleat ꝙtum valere potest. Ad quartā dicitur, q; assumptum nō solum falsum, sed z ꝑsumptuosum est valde ꝓtra vniuersalis ecclesie ritū: attritio enim est summe necessaria. Ista autē fides acq̄sita de effectu sacramēti in seipsa est impossibilis: q; semper est z debet esse ambigua: nec est requirenda a cōfitente: qui nisi crederet se absolutum, absolutioni se nō suo[illegible]ret. Nec obstat q; contritio sit incerta: iussit enim deus ipse, vt cum nostra hac incertitudine accedamus ad sacramenta. Quod aūt dicit, q; munꝯ est vera fatis, falsum est: vt patet in multis cum vera z sufficiēti cōritione cōfitentibus. cuius incerta eis. Et quum subditur, q; fides christi est verissima et certissima z sufficientissima: respōdetur q; talis est de rebus subiectis fidei infuse: sed nō de impertinentibus ad ipsam: vt sunt ex parte nostri sin. gulares singuloum effectus sacramentorum. De his enim nec certa nec incerta est fides infusa: quia nō est eorum: est enim fides infusa de gratia per sacramēta certissime cōferenda suscipientibus digne illa: vt in concilio Flozen. sub Eugenio. iiij. determinatum est: z ex apostolo assumptum est, dicente: qui manducat z bibit indigne, iudicium sibi māducat z bibit. Ubi etiam apostolus, ꝑm quid reputare se homo debeat dignum vel indignum ꝓmittit dicens: probet autem seipsum homo: z sic de pane illo edat. Ubi ex subiunctis q; si nos metipsos iudicaremus non vtiq; a domino iudicaremur, patet q; probare seipsum est ipsum iudicare: contra se vindictam exercere: quod vocatur cōritio communi vsu ecclesie z doctorum. Et propterea falsum ac remerarium esse cōstat q; plus est a penitēte requirēdum si habeat credulitatem de effectu in se futuro sacramenti q̄ de illius contritione: probare enim seipsum (quod est contri) tussit apostolus, iubet ecclesia, exigunt omnes cōmuniter confessores. Credere autē se penitentē omnino effectum habiturum, nouitatū exigit dogma.

Ad quintam dicitur, q; duoū quedibi tanguntur, primum q; attritus nō ponꝫ obicem nō cōsequi gratiam absolutiōis nisi credat (vt iam patet ex dictis) voluntarie dicitur, apponēdo nouellis et impertinēs accidēs, ꝑ dispositione necessaria ad gram dei per absolutionem sacramētalem. Secūdum aūq; contrito in damnationem sunt sacramēta nisi credat se absolui, nō est respōsione sed correctione dignū: qm sacramentū pnie ab ecclesia sufficiēter tractatum ꝑ cōfessionē, cōtritionē z satisfactionē, dānabile cōstituit sine quarto. s. certa fide effect? in suscipiente. Hoc eīm est nouā ecclesiam cōstruere. Ad sextam de oratione ꝙ primo, q; rō digredit ad accidentia q̄ sunt extra essentiā sacramēti: nec ea ꝓstat q; a sacris distinguit: imo ponit sub satisfactione, q̄ est tertia pars sacri pnie. Verūtn de oratiōe ipsa etiā dicēdū est, q; fides de effectu oratiōis dupl[illegible] hꝫ pōt. Primo ex pte ipsi? diuine mie, gre, portie, pro-

videtie, pe missionis z. z sic fides debet esse in oratione absq; hesitatione aliqua. Alio modo ex parte eius q̄ orat vel pro quo orat nisi pie q̄q; dubitaret de effectu petito, plerūq; fides inuenitur: vt patet in paulo orant[illegible] absq; hesitatione credendo q; acciperet id qō p[illegible]rta dñi doctrinam, rogauit ter vt stimulus carnis a se discederet, z nō est cōsequutus effectū petitum: vt patet. 2. ad cor. 12. Hinc eīm patet q; fides q; accipiamus q̄cūq; petimus. non refert ad rem petitā accipiendā simpliciter z absolute: hꝫ ētū est ex parte diuine misericordie z. alioqn esset q̄nq; falsa. et pauli fides fuisset falsa: potest eīm aliūde ex aliqua ex parte nostri ratiōe fieri vt illud nō accipiamus. Unde saluator de hac fide docēs ꝓmittit: habēte fidē dei, z habdit. amē dico vobis z. ostendens q; hoc q; firmitas nostre fidei de effectibus particularibus debet esse de illis quātum est ex parte dei, z nō ex parte nostri. In augusta vindelicorum. 26. septembris. 1518.

De effectu absolutionis sacramentalis. Questio. xii.

Queritur Utrum sacramentalis absolutiōis effectus sit remissio culpe. Et videt q; non. Primo: q; solius dei est remittere culpam: vt omnis scriptura z ecclesia fatetur. Secundo: quia culpa est remissa a deo proponēti confiteri anteq̄ penitens a sacerdote absoluatur: iuxta illud, dixi cōfitebor aduersus me iniusitiam meam, z tu remisisti impietatem peccati mei.

In oppositum est, q; sacramenta noue legis conferunt gratiā: ꝑm communem ecclesie doctrinam.

Ad euidentiam huius questionis, scito antiquaz esse hanc questionez, z in. 18. di. 4. sen. tractari. Ubi q; obscure satis sunt autoritates antiquorum doctorum applicate ad hoc, magister sen. concludit sacerdotē euangelicum absoluere, hoc est declarare absolutum a deo, z ad ecclesie communionē admittere. Fuit quidā opinio addit sup hoc effectu pacem animꝫ q̄n ante absolutionē inquieta est anima de remissione sui peccatorū, recepta aūt absolutione cum fide q; vere absoluat[illegible]it secura aia de remissionē peccatorū percepta, z in pace quiescit, tātūq; fit fides de gratia presenti ministerio sacerdotis, q; peccatū maneret nisi remissum crederet: non eīm sufficit remisso peccati z gratie donat[illegible] sed oportet etiā credere esse remissum. Uerum si dñi verba diligentius ꝑspecta fuerint quum potestatē sacramentalē dedit, aliter sentiendum est, nō enim dixit, quorum declaraueritis remissa peccata, sed dixit quorum remiseritis peccata: z similiter dixit q̄cunq; solueris. Nec; dixit remittūtur eis aut solutum erit quo ad ecclesiam: sed solutū erit in celis, z remittuntur eis, simpliciter et absolute. Ideo si verba dñi sunt vera in sensu ꝓprio, conuincunt ecclesie ministros habere potestatem remittendi peccata autoritate christi: par enim ratio est q; verba hec dñi ad sacramentū penitētie spectantia in ꝓprio sensu verificenꝫ, z q; verba eiusdē ad sacramentū eucharistie ptinentia (hoc est corpus meū) in ꝓprio sensu verificenꝫ. Nulla eīm est ratio quare ista in ꝓprio sensu vera esse fateamur, z illa a ꝓprio sensu aliena faciamus: presertim quum maius miraculus sit q; de pane fiat corpus christi ministerio sacerdotis. Unde si verba eucharistie a sacerdote ꝓlata vt vera sint compulerūt vt fateamur hoc (dest contentum sub hac specie est corpus meum. s. christi: nō minus compellamur ad verificand[illegible]m hec dñi verba (quorum remiseritis peccata remittuntur[illegible], z quodcunq; solueris super terram. erit solutum z in celis) in sensu ꝓprio, credere q; sacerdotis ministerio remittuntur peccata, absoluuntur peccatores a culpis. Nec enim minus operatorius esse debet sermo christi per os sacerdotis dicentis absoluo te a peccatis, qō eiusdē christi sermo per os sacerdotis dicentis hoc est corpus meum. vter q; igit operatorius est eius q̄ significat, seruatis seruandis. s. concurrente ex parte ministri autoritate (nā enim quilibet hom[illegible] sed sacerdos ordinariam vel delegatam autoritatē habēs est minister sacramē talis absolutionis) z ex parte penitētis debita dispositione, vt. s. sit absolutione dignus. Alioqn extremus rediret error: a hiero. dānatus: vt ꝓ nō arbitrio dānare innoxios z absoluere noxios posse mus, sicut etiam in sacramēto altaris nā qm cum q; materiā sed panis triticei tantū, cōsecrari per illa verba, nō diaconi sed sacerdotis ministerio ꝓlata cōfessum credim?. In cuius signū dom? quum daret potestatē remittendi retinendiq; peccata, ꝓmisit accipite spiritū: scilicet subiungendo quoū remiseritis peccata z. tanqꝫ dicer et spiritu: scilicet dirigēte quoū remiseritis peccata remittūtur eis, z non spū vestro instigante. Mouet z dirigit proculdubio spiritus sanct? ad absoluēdum vel ligandum, quum seruatis vndiq; seruādis minister christi absoluit vel ligat. Credendū est igitur z cōfitendum, q; effectus sacramētalis absolutionis rite facte: (scilicet a debito ministro, debita forma, supra dispositam materiam. s. peccatorē cōfitentē dignum absolutione) est peccatorum remissio: quam autoritative quidē solus deus facit: ministerialiter autem minister ipse christi sacramēto mediāte efficit. Sic eīm ad literam implet illud, quorum remiseritis peccata remittunt eis: nō q; ꝓprius ecclesia remittat qꝫ deus: tanqꝫ deus ecclesie iudicū sequatur. Nō enim dixit quorum remiseritis peccata remittent eis, in futuro: sed remittūtur in presentia: ad denotandum q; ipsa per ministrum remissio est vna atq; eadē cū remissione quā facit deus. Illam quippe vnā z eandē remissionem peccati quā sacerdos ministerialiter facit, efficit z deus autoritative: sicut eandem ꝓpriōnem panis in corpus christi quā sermo christi per os sacerdotis operatur, efficit deus autoritative. Et licet olim dubia fuerit hec questio, hodie tamen determinata est in cōcilio florent. sub Eugenio. iiij. Ubi dicitur: effectus huius sacramenti est absolutio a peccatis. Absolutio inquit nō declaratio, nō pax. Et rursus effectus sacramenti huius dixit, non effectus solius dei. Et hinc patet, q; sacerdos absoluendo seruatis seruandis, z in veritate absoluit a peccatis, z per viā sequele declarat penitentem absolutum, z certificat (humana tamē coniectura) peccatorē de peccatorū remissione. Remanet enim semper ꝑm cōmunem legē peccator ambiguus de cōsequuta apud deū remissione: quia semp restat ambiguū nobis an ex vel cū infusa charitate sacramentū susceperit penitentie.

Quocirca nouitia opinio relata, nō opinio sed error est: q; ētō efficaciam adimit sacramento penitētie sine credulitate effectus in seipso, z nulli cōferri veniam remittente sacerdote dicit, nisi credat sibi remitti: z quod intolerabilius est nec intelligibile, manere: scilicet peccatum etiā remissione facta z gratia donata nisi credat penitens peccatū remisum. Indigna nempe sunt hec non solum eruditorum sed quorumlibet christianorū auribus. Et quo ad illorum impugnationem seruandū est illud philosophi: quolibet proferente contraria solicitum esse stultū est. Cōstat enim baptismum remittere peccata absq; tali suscipientis credulitate: vt patet in infantibus. Constat omnes fere tremore domini refertos semper dubios de diuina in se gratia z penitentie et eucharistie sacramenta suscipere, et sic ambiguos perseuerare. Imo et hoc sacri doctores laudant: et eius oppositum presumptioni communiter ascribitur aut ignorantie.

Ad primam Ergo obiectionem, q; q; diuersus remittē di modus omnes hmōi autoritates manifestat. Solus eīm deus peccata remittit z autoritative: cui quo stat q; minister euangelicus autoritate a deo concessa peccata remittat ministerialiter, mediāte christi sacramento ad hoc ab ipso christo instituto. Ad secūdā dicit, q; sacramentalis absolutio dī opera ri remissionē peccatoꝝ dupliciter: vel in voto vel in exequtiōe. Nā q; ante cōfessionē remissionē cōsequit. ex sacramētali absolutione in voto cōsequitur: iuxta illud: dixi confitebor. z tu remisisti: peculdubio mediāte cōfessione, ad quā tēdēs dixi cōfitebor: alioquin non oportuisset dicere dixi confitebor: sed sat fuisset dicere, dixi aduersum me iniusitiā meā dño. Et si quidē ante absolutionē cōsequit penitens remissionē peccatorū, per sequētē absolutionem augetur gratia remissiua peccatorū: si vero nō prius cōsequutus est venia, cōsequitur per absolutionē, si tñ (vt dictū est) dignus absolutione tūc est. Nec hec ex ꝓprio arbitrio dicimus: sed ab vniuersa ecclesia accipimus, confitente vnū baptisma in remissionē peccatorum: per oia similiter intelligendo vt diximus scilicet q; baptisma in exequtione remittit peccata in illo in quo inuenit peccata non remissa ex baptismo in voto, z digne ad baptismum accedit: in quo autem remissa ex seipso in voto inuenit, gratiam auget. Hec enim varietas non ex defectu sacramentorum, sed ex varia dispositione participātiū sacramēta ꝓuenit. Auguste die primo octobris. 1518.

De effectu excommunicationis, Questio. xiij.

Utrū Excōicatio priuet a participatione interiori fidelium. Et videtur q; nō. Primo: quia excōmunicatio nō tollit plus qꝫ ecclesiastica autoritas iurisditionis pōt cōferre: est eīm excōicatio actus potestatis. nō ordinis: sed iurisditionis: quam non dedit christus maiorem in auferēdo qꝫ in cōcedēdo, quū ipse sit magis pronus ad inferendum bona qꝫ mala. Sed ecclesiastica huiusmodi potestas nō pōt dare fidē spem z charitatē, per qꝫ quilibet fidelis participat interius aliorū fidelium bona: ergo nō pōt tollere huiusmodi participationē interiorē. Secūdo: q; excōicatio cōiter se habet ad iustā z iniustā: est eīm vtraq; efficax ad ligandū: q; vt greg. dcit, z habet. xj. q. iij. sententia pastoris siue iusta siue iniusta

Universidad de Deusto
Biblioteca

est timenda: sed excõmunicatio iniusta nõ priuat excõmunicatũ cõmunione interioꝛ. sed solum exterioꝛ: ergo excõmunicatio simpliciter nõ priuat nisi externa cõmunione fidelium. ❡ Et confirmatur: quia in sacra scriptura nũq̃ inuenitur excõmunicatio nisi ꝓ priuatione ab externis actibus, seu cum sola extrinseca pena: vt patet discurrenti per epistolas iohannis ⁊ pauli in quibus nihil aliud inuenitur prohibitum nisi extrinseca cõmunio: nam quum tradebantur sathanæ solum extrinsece verabant: vt patet ex eo ꝙ ibi dicitur: vt spũs salus fiat. prime ad coꝛ. v. Nõ nisi voluntarie ergo dicitur: q̃ excommunicatio priuet spiritualibus suffragiis ecclesie.

In oppositum Est magister sententiarũ in. viij. dist. viij. quẽ cõmuniter doctores sequi in hoc videntur. ❡ Ad euidẽtiã quæstionis huius sciendũ est, ꝙ oportet extremũ vtrumq̃ vitare: ne in errorẽ incidam⁹. Tria siquidem inueniunt in cõione fidelũ q̃en⁹ fideles sunt. Vnum est cõio extrinseca in simul oꝛãdo: vt fit cõuentẽdo i ecclesia ad missarũ aliorumq̃ diuinorum officioꝝ solẽnia: ⁊ hoc est vnũ extremũ. Aliud est sanctorũ cõmunio: q̃ fit per charitatẽ vnientẽ christi mẽbra fm fidẽ formatã capiti christo ⁊ reliqs christi mẽbris similibus: ⁊ hoc est alterũ extremũ. Tertium est cõmunio fidelium fm cõmunia suffragia, q̃ in ecclia ex institutione ecclesie fiũt: vt ꝑz in oꝛationibus ⁊ missis, ⁊ hoc est mediũ. ❡ Dupl⁹ ergo cõtingit in ꝓposito errare: vel dicendo ꝙ excõicatio aufert solã extrinsecã cõmunionẽ: vel dicendo ꝙ excõicatio tollit directe oẽm cõmunionẽ: vtrumq̃ eñ est falsum: vt patebit. Veritas autẽ est, ꝙ excõmunicatio tollit extrinsecam ⁊ intrinsecã quo ad cõmunia suffragia cõmunionẽ fidelium: ⁊ supponit ablatam cõmunionem sanctorũ per charitatem.

❡ Pro quorũ intellectu (quia de externa communione nõ est dubium) videnda est primo differẽtia inter dictas duas cõiones internas: ⁊ mõstrãdum est deinde ꝙ alter earũ ꝙ excõicationẽ aufertur. ❡ Cõmunio fidelium quã cõstituit in cõferẽdo ⁊ recipiendo, opꝫ ꝙ interna etiã cõmunio cõsistat in collationibus ⁊ receptionibus. Et collatio quidẽ fit meritis, oꝛationibus atq̃ suffragiis apud deum adiuuantibꝰ ⁊ intercedẽtibꝰ pro aliis. Receptio autẽ fit suscipiendo ex aliorũ ope vel gratiam vel gratie augmentum, vel ꝓtectionem diuine assistẽtie a malis ꝑseruãtis, vel ad bonũ promouẽtis ⁊ huiusmodi. Verũ collationes horũ spiritualiũ auxiliorꝝ ex duplici oꝛiunt cãma q̃ oꝛiunt ex charitate immediate: vt quum in charitate cõstitutus ex priuata intẽtione oꝛat, operaꝫ afflictiõ se pro alio, ⁊ impetrat illi vel gratiã vel gratie augmentũ vel aduto rium ꝺ tentationes ⁊ huiusmodi. Vel ex charitate mediãte institutione seu actione ecclesie: vt quũ ex missis diuinisq̃ officijs aliqs aduuaꝫ ad bonum opandũ vel ad malũ vitandũ: hec eñ ex charitate, sancta matre ecclesia instituẽte sunt, ⁊ ꝓ cõmuni ecclesie bono ordinata: ⁊ ꝓ singulis eius mẽbris agit ea, iuxta singulorũ fidem deuotionẽq̃ offerentium. Et ad hoc collationũ genus, spectat sacramentorum collatio q̃ christifidelibus dispensantur: qñ actione ecclesiastica ꝓferunt. ❡ Quocirca inter cõmunionẽ internã fm charitatẽ immediate ⁊ cõionẽ internã mediãte ecclesie institutione seu actiõe, ex parte receptorũ nõ est differẽtia fm substãtiam: sed fm magis ⁊ minus, nisi quo ad gr̃as sacramentales: qñ omnia illa spũalia dona q̃ ego possum recipere ex vna communione possum recipe ex alia: ⁊ ecõtra. Excepta (vt dictũ est) sacramentali gratia: vrputa charactere in sacramẽto cõfirmationis, ⁊ similiter in sacramento ordinis: hoc eñ nõ põt quis accipe ex cõione solius charitatis: sed oportet interuenire cõionem fm ecclesiasticã sacramenti actualẽ susceptionẽ. Cõio siqdem in sacramẽtis, in voto tñ, stat infra limites cõionis charitatis: ⁊ cõio in sacris fm rẽ, ad cõmunionem actionis ecclesiastice spectat. Et hinc ꝑz ꝙ receꝑta differũt fm magis ⁊ minꝰ: q̃ cõstat ꝙ maioꝛ gr̃a habeẽt quum sacramenta actualiter sumunt, q̃ cũ in voto tñ. ❡ Ex ꝓte autẽ collationis inueniũ magna differẽtia fm substantiã: qñ interna cõio charitatis immediate, in meritis oꝛationibꝰ suffragiisq̃ ꝓuatis cõsistit. Cõio aũt charitatis ad itima penetrãs mediãte ecclie actione seu institutione, in meritis, oꝛationibus suffragiisq̃ cõibꝰ (hoc est in ipsis ecclie ⁊ sacramẽtis ac sacrãlibꝰ) vt in actionibus cõsistit. Oꝛat eñ ecclia, suffragaꝫ, meretur, sacramẽta dat ⁊ sacrãlia ex charitate ꝓculdubio: ⁊ his efficit apud deũ, vt nõ solum ecclesia sed singuli fideles bonum gratie aut augmentum, ꝓtectionem et reliqua bona habeamus, nisi obicem ponam⁹. ❡ Ad primam communionem spectat illud: particeps ego sum omnium timẽtium te. Ad vtrãq̃ simul spectat articulus fidei: scilicet sanctorum cõmunionem: quoniam ad illum spectat cõmunio in sacramentis. Prima cõmunio non est propriene nisi existentis in charitate: secunda autem ad christianos etiam in peccato mortali existentes se extendit: nam ⁊ ꝓ peccatoribus ecclesia oꝛat (⁊ frequenter exauditur) etiam ꝓteruis, ex hoc ꝙ missas celebramus ꝓ cõuersione peccatoꝝ. Hec autem dicta sunt a deo nota vt nulla egeant probatione: qñ ex ritu ecclesie apparẽt eorum veritas. Thesis ꝓmissis manifestũ est, ꝙ excõmunicati [illegible] ecclesie communionem ponut, ab actionibꝰ in quibꝰ ecclesiastice charitatis communio cõsistit vt actionibꝰ, separat: ⁊ cõsequẽter a receptionibus que ex illis actionibus ꝓueniunt segregat. Et q̃ inter hec multa sunt interioꝛa bona anime: cõsequẽs est vt excõmunicatio a cõmunione multorũ internorũ bonorꝰ separet excõicatũ. ❡ Qz autem excõmunicatio extra ecclie cõionẽ ponat quo ad actiones ecclie (ex qua cetera pendẽt) manifestũ ex eo ꝙ ecclesia nõ oꝛat ꝓ excõicatis. Cõstat eñ ꝙ nõ licet celebrare ꝓ excommunicatis: imo (vt bernardus dicit) vide q̃ mala sit excõmunicatio: q̃ in palceue ecclesia ꝓ iudeis ⁊ paganis oꝛat, sed nõ ꝓ excõmunicatis. Probaturq̃ hoc radicaliter ex euãgelica doctrina: cõstat enim ꝙ ecclesia nõ oꝛat fm cõmunem legẽ nisi ꝓ fratrib⁹ nostris: sed excõicati non sunt nr̃i fratres: ergo ⁊c. Minoꝛ ꝑz ex eo, q̃ saluator nr̃ matth. xviij. (vbi excõicandi authoritatẽ ecclie tradit) dixit de excõicato, sit tibi sicut ethnic⁹: id est gẽtilis. Vbi manifeste apparet, ꝙ excõmunicatio ex fratre facit nobis sicut gentilem: vnde aug. dicit: nolli illũ iam reputare in numero fratrũ tuoꝝ: ergo. ❡ Amplius. Si excõmunicatus extra ecclesiã ponit quo ad externa tñ, sequit ꝙ excõmunicatio nõ egeret authoritate christi: qñ q̃libet princeps, q̃libet ciuitas, q̃libet cõmunitas põt externã suã cõionẽ ponere. Cõstat aũt christi authoritate excõicationẽ fieri matth. xviij. vbi subiungit: amen dico vobis, q̃cumq̃ alligaueritis sup terrã (glosa, vinculo anathematis) vbi chr⁹ dicit. Vide qualiter duplicab⁹ colligauit necessitatibus: ⁊ pena que hic est: scilicet ꝓiectione ab ecclesia, sit tibi sicut ethnicus: ⁊ supplicio futuro, quod est esse ligatũ in celo. ❡ Amplius. Eccla extra seipsam excõicatũ eiiciẽdo, ab oibus his separat q̃ suis mẽbris cõfert: sed ipsa ecclesia sua institutione ⁊ actione confert membris suis cõmunes oationes, suffragia ⁊ huiusmodi: ergo hec tollit excõmunicando, ⁊ ad hec admittit recõciliando. Maioꝛ patet ex eo ꝙ excõmunicatio est suprema pena ecclie: non esset aũt suꝑma si nõ tolleret totũ q̃ ecclesia dedit: qñ adhuc maioꝛ supereſſet [illegible]na si adhuc restaret separãdus excommunicatus ab his q̃ dedit ⁊ dat cõtinue ipsa suis membus. Minoꝛ probatur: q̃ ecclia instituit missas nõ solum ꝓ ecclesia in cõmuni, sed ꝓ singulis: vt patet in canone misse: vbi dicitur, ꝙ ecclesia tua sancta catholica, quo ad primum, ⁊ omnibꝰ orthodoxis atq̃ catholice ⁊ apostolice fidei cultoribus, quo ad secũdum. Instituit etiam in memento ꝓ aliquibus singularibus oꝛari. Instituit horas canonicas et oationes ꝓ fidelibus: vt patet. Hec omnia esse suffragia ⁊ ab ecclesia ⁊ in persona ecclesie qui dubitat, nõ eget rõne, sed sensu. Et sic ꝑz excõicatum esse alienũ ab actionibus cõmunibus quibus ecclesia cõmunicat suis fidelibus. Et ꝑz cõsequẽter alienũ quoq̃ esse a fructu illarũ actionũ: hoc enim manifeste sequitur. Et quia fructꝰ actionũ illarũ sunt a diuuari ad gratiam vel gratie augmentũ, ad bene operandũ, ad declinãdũ a malo, ad resistẽdum diabolo ⁊c. ideo patet ꝙ a multis internis bonis excõicatio separet. ❡ Et cõfirmat authoritate aug. de verbis apostoli: sermo. lxviij. omnis christian⁹ q̃ a sacerdotib⁹ excõicat. barbane tradit. Quõ quia scꝫ extra ecclesiã diabolus est, sicut in ecclia christus: ac per hoc qui a diabolo tradit[illegible]ditur, qui ab ecclesiastica cõione remouet. Vbi habes quo extra ecclesiã intelligit aug. nõ ecclesiam materialẽ, nõ extrinsecã cõionẽ, sed extra christũ. Replicãdo aũt dicit, quasi diabolo tradit: q̃ nõ tradit diabolo possidendus, sed corripiendus. Ad idẽ est authoritas hieron. quorum dimiseris pctã ⁊c. id est qbus ecclesiã interdixeritis, nisi recõciliati per satisfactionẽ fuerint, ipsis ianua regni celestis clausa erit. Et habẽtur. xj. qu. iij. ambe authoritates. Ex quibus patet ꝙ excommunicatio ab internis bonis excludit (que regni celestis ianuam aperiunt) ꝓ quanto priuat excommunicatum a communibus ecclesie suffragiis: per q̃ interna bona a diuina misericordia suauiter omnia disponente ad nos descendunt.

Ad obiectionem Ergo primã in oppositum dicitur, ꝙ licet omnia suffragia ex charitate ꝓcedant: non tamen omnia eodem modo a charitate oꝛdinata ꝓcedunt. Sz quedã ꝓcedunt immediate ꝓ solas priuatas intentiones seu actiones fidelũ: ⁊ horum cõmunio spectat ad charitatem: ⁊ ista nõ tollunt directe per excõmunicationẽ: sed ꝑ suppositiue tollunt per eã, quia excõicatio nõ incurrit absq̃ mortali peccato tollente charitatem ⁊ consequenter cõionẽ istã. Quedam autem suffragia ꝓcedunt ex charitate per ecclesie actionem: vt sunt communia suffragia q̃ in ꝑsona ecclie fiunt: ⁊ horũ cõmunio spectat ad fideles oẽs ab ecclia nõ ꝺcisos: sunt enim hec cõia fidelibꝰ omnibus etiã existẽtibus in pctõ mortali: vt ꝓbatũ est. Et hec est [illegible]ia inter hominẽ fidelẽ e[illegible]tẽ in mortali pctõ absq̃ excommunicatione vel [illegible]excommunicatione, q̃ non excõmunicat⁹ adiuuat per illa sed sibi ipsi relinquit vt gentilis, iuxta dñi ꝓceptũ: non tñ omnino deserit illos mater ecclia: quia requirit illos vt resipiscant: nec salutẽ eorũ sicut nec paganorũ negligit: vt aug. vbi supra subiũgit. Et ad hanc solicitudinẽ ultra ꝑsonale onus spectat, q̃ ecclesia obligat clericum excõmunicatũ ad horas canonicas: sicut ⁊ omnes excõmunicatos ad ieiuniũ ab ecclesia institutũ. Cõ ceditur igitur ꝙ excõmunicatio, non nisi ꝑsuppositiue tollit cõmunionẽ charitatis: sed cum hoc stat ꝙ directe tollit cõionẽ suffragiorũ cõmunium ecclie: ac per hoc internorũ bonorum que sunt illorum suffragiorũ fructꝰ: qz ista nõ ſpectant ad cõmunionem charitatis immediate: de qua sola dictũ est, ꝓiceps ego sum omniũ timẽtium te: q̃ uis hec ꝓba verius intelligẽda sint in ꝑsona veri membri ecclesie nõ precisi ab ea: hic enim vere dicit: particeps ego sum ⁊c. quia omniũ simpliciter est ꝓiceps. ❡ Ad secũdã dicit. ꝙ propriae loquendo excõicatio iniusta quo ad ipsam causam (puta pro non crimine) non est excõmunicatio simpliciter ⁊ absolute: sed fm quid tantum. hoc est in foꝛo iudiciali. Et ꝙ nõ sit simpliciter excõmunicatio: patet ex illa vniuersali: iniustũ iudiciũ nõ est iudicium: excõmunicatio enim quoddã iudiciũ est. Et manifestatur facile: quia excõmunicatio actus iudicis est: actus aũt iudicis est ius dicere: cõstat autem ꝙ pcere iniustum nõ est dicere ius. Et simili ter excõmunicare est ius tale dicere: iniusta aũt excõmunicatio est iniustum tale dicere: nõ igit est excõicatio si iniusta est fm substantiam excõicatio. ❡ Secus autẽ est de iniusta ex parte motiui: puta quia ille potest excõmunicari ex suo crimine, sed tamen ego non moueoꝛ nisi ex odio: ad excõmunicandũ. Hec enim excõmunicatio est iusta fm se, q̃uis sit iniusta ex parte motiui: ⁊ ideo est vere excõmunicatio, ⁊ omnes excõicationis effectꝰ secũ fert. Sed excõmunicatio fm se iniusta, nõ fert secum excõmunicationis effectus nisi in foꝛo exterioꝛi: nõ est enim sic excõicat⁹, priuatus suffragijs ecclesie fm veritatem: quia [illegible] est vere excõmunicatus in ceIoꝛ quia nõ est ecclie nõ auctoꝛ, ac per hoc non sicut ethnicus. (vn de aug. de verbis domini matth. xviij. cepisti habere fratrẽ tuum ⁊ quos publicanũ: ligas illũ in terra, sed vt iuste alliges vide: nam iniusta vincula disrumpit iustitia). Parere tamen excõmunicationi debet, ab extrinseca cõmunione se abstinendo: qz in foro extrinseco ligat. Et hoc est quod greg. docet, dicẽs ꝙ sententia pastoꝛis sive iusta sive iniusta est timenda. Secus ast (vt cõmuniter dicitur, et bene) esset si sententia esset nulla, hoc est inualida etiam in foro exterioꝛi: ita ꝙ inter excommunicationem iniustam ⁊ nullam non est differentia quia illa excommunicatio sit ⁊ ista non (neutra eñ est excommunicatio absolute) sed quia illa est excommunicatio in foro exterioꝛi, hec autem in nullo foꝛo: ⁊ ideo nulla dicitur. Et est quando continet error in tolerabilem: vel in facto: puta si excõmunicaꝫ quis quia non tenet concubinam, vel in iure, vt si excommunicet post legitimam appellationẽ ab eodem, ⁊ huiusmodi, vt habes in glosa dicti ca. Non ergo cõmuniter se habet excõmunicatio ad excõmunicationem iustam ⁊ iustam: sed ly iniusta est contentio diminuẽs rationem excommunicationis: sicut homo nõ cõmuniter ad hominem verum ⁊ pictum. Et ꝓpterea nõ se hz cõmuniter ad hominem verum ⁊ pictum. Et ꝓpterea nõ est de natura excõmunicationis iudicandum secundum quod sal tat iniusta: sed simpliciter ⁊ absolute, ꝓout est in sua integra ratione ⁊ efficacia, quam solum significat excommunicatio ꝓprie et formaliter loquẽdo, qñ actus est iudicis dicẽtis ius. ❡ Ad confirmationẽ dicit, ꝙ ex sacra scriptura habet excõicatũ priuatũ ẽ spũalibus bõis ⁊ regno cẽloũ matth. 18. Et eo ꝑ. ecclesie fit vt gentilis, priuatur ecclesie suffragijs: sicut gentilis expers eoꝝ est. ergo aũt q̃ ligatus est in celo, priuaꝫ bonis soluentibus vincula celestia. Habẽt quoq̃ idẽ ex ipsa forma excõicationis: nã ea q̃ extra fiũt ab ecclia sunt signa eoꝝ q̃ fiũt intus, si error nõ intercedat. Et ꝓpterea ex hoc ipso q̃ ecclia ab ecclesiastica cõione excludit, separat hoiem excõicãdo, significat illũ ab interna cõione ecclesie separari. In cuius signũ in primitiua ecclia etiã sensibiliter ꝓtãi demonum excõicati tradebantur: quasi a christo exciꝺi. Hec est verũ ꝙ in primitiua ecclia sola externa pena excõicati mulcta banꝫ: sed vtra interna ⁊ externas addebanꝫ externe pene a diabolo: sicut vtra interna bona in primitiua ecclia boni visibiliter visitabant a spiritu sancto: loq̃ntes linguis ⁊c. Nec obstat qõ dicit, vt spiritus saluus fiat: quoniam hoc spectat ad finẽ. constat aũt ꝙ excõicatio priuat etiam suffragijs ecclesie, ⁊ relinq̃t hominem sibi ipsi, vt resipiscat, vt spiritus saluus fiat: est enim velut medicina quedam in ca. quum medicinalis. de sen. excommu. lib. vj. Auguste, die. 29. octobris. 1518.

❡ De impletione iniuncte penitentie. Nõ. 14.

Queritur Utrũ pnia fm canones imposita a cõfessore, si nõ ipleatur in hac vita, exoluẽda sit in alia vita. Et videtur ꝙ nõ: qi nec canones pniales nec sñie hois intelligunt imponi nisi in hac vita: vt patet discurrẽdo. ❡ Et cõfirmat qi mortui sunt extra territoꝛium humani iuris: ꝺstat aũt ipsum posse non parere extra territoꝛium ius dicẽti.

❡ In oppositum autem est cõmunis ecclesie sensus.

Ad euidentiam huius sciendũ est, ꝙ pena rite imposita, q̃ in hac qstione nuncupaꝫ pena canonica, duo in se cõtinet. Alterũ est id qõ pro culpe satisfactione debeꝫ: qm̃ nisi penitẽs remaneret debitor ad satisfaciendum diuine iustitie, nulla deberet ei pena imponi. Claues enim ecclesie sicut non soluunt in veritate nisi dignos absolutione, ita nõ ligant fm rei veritatẽ nisi alligatione dignos: sic eñ ⁊ non aliter cõfessor exhibet se christi ministrum vtendo claue potestatis. Unde ad discernendũ dignos ab indignis, data est ei altera clauis, s. autoritatis discretiue. Alterum est id qõ confessor apponit: qõ se habet ad primũ sicut determinatũ ad indeterminatum, ⁊ sicut qualitas ad substantiã, seu accidentale ad substantiale. Hã ad satisfactionem pro peccato, substantialiter exigit ꝙ pena sufficienter exoluaꝫ: an aũt tali vel tali pena satisfactio fieri debeat: pro indeterminato habetur donec a deo vel homine determinetur: puta q̃ ieiunet, peregrinetur ⁊ huiusmodi. Et qñ possunt etiam he determinationes mutari (vt patet quum imposita penitentia commutatur, ⁊ substãtiale debitum satisfactionis qõ erat quasi vestitum priori qualitate penitentie induit ex cõmutatione nouam qualitatem: puta si prius erat sub forma oationis, ⁊ postea mutaꝫ in formã eleemosine) ideo vt accidentale ad substantiale, ⁊ vt determinatio ad determinabile se habet qõ apponit a confessore ad id qõ pro peccati satisfactione exoluendũ restat. Imponitur ergo canonica pena, nõ solas qualitates appositas ab hoie fm canones, nec solam suppositã penã peccato debitã: sed vtrũq̃. Ita q̃ inter penam debitam pro satisfactione peccati simpliciter ⁊ absolute, ⁊ penam canonicam, hec est differentia, ꝙ illa primo modo significaꝫ nuda: secundo autẽ, hoc est per penam canonicã, significatur vestita ꝙ determinationes a confessore canonice appositas. ❡ Quocirca ad propositam quæstionem respondendum cum distinctione est: vt vterq̃ extremus error vitetur. Nam si dicatur ꝙ penitens non remanet post hãc vitã obligatus: errabunt multi, inferentes ex hoc ꝙ mortis absoluit omnes a penis debitis pro peccatis, dummodo hic fuerint impositæ a confessoribus ⁊ acceptate, q̃uis non exoluerint omnes. hoc enim clare constat esse erroneum. Et rursus si dicatur ꝙ penitẽs remanet obligatus post hanc vitam: errabunt forte aliqui, sumentes ex hoc alterum extremum scilicet ꝙ mortui tenentur ad ieiunia, peregrinationes ⁊c. quod est ridiculum. ❡ Dicatur ergo fm distinctionem iam dictam ⁊ probatam, ꝙ pena canonica non remanet exoluẽda q̃tum ad qualitatem ab homine appositam: ⁊ ex hoc sequitur quod non teneantur ad ieiunia et alia huius vite opera mortui. Remanet autem quõ ad substantialem penam: et ideo sequitur ꝙ post mortem tenentur exoluere quod hic non soluerunt. Ratio autem quare remanet quo ad substantiale est: qz satisfactio substantialis erat debita ex ipso peccato, secluſa impositione canonis ⁊ sacerdotis, ⁊ nunq̃ est soluta in hac vita. Ex hoc n. cõuincit primo ꝙ aut nunq̃ exoluet: ⁊ sic pctm remanebit absq̃ satisfactione (qõ est impossibile in his qui saluantur) aut quod exoluet post hãc vitam: qõ est verissimũ, ⁊ a catholica ecclesia cõfessum. Cõuincit secundo ꝙ non est eadẽ rõ de remanẽtione post hãc vitã pnie sacralis quo ad substãtiale, ⁊ de alijs penis vel operationibus impositis a iure humano vel ab homine: puta quod dicamus horas canonicas, ꝙ ieiunem⁹ in quadrageſima ⁊ huiusmodi. Manifesta siqdẽ est diuersitatis ratio, ex hoc ꝙ pnia sacramentalis claudit in se penã debitã simpliciter, ꝓ satisfactiõe peccati, ratione cuius remanet: q̃ pena simpliciter debita pctõ, non hic tantũ, sed aut hic, aut in futuro exoluenda est, si in patriam celestẽ ingressus patebit. pene aũt ⁊ opa alia solũm̃ ꝓsentis vite exercitationes debitas continent: ⁊ ideo cum vita ꝓsenti totaliter spirant.

Et per hoc patet rñsio tam ad primã obiectionẽ q̃ ad secũdam: vtrãq̃ n. loq̃tur de vinculo canonũ quo ad id

quod ex solo humano vinculo pendet. ℙNiam aũt sacramentalẽ remanere cõstat non ex canonis vinculo: sed ex eo q̃ in ipsa claudi tur pena simplr peccato debita hic aut in futuro, tam hois q̃ canonis arbitrio seclusо. Auguste die. xxx. septemb. m. cccc. xvij.

¶De pontificatu.

¶Utrum cõfessor teneatur occultã seruare deliberationẽ, ꝓfitentis se oĩno occisurũ regem aut pontificẽ summum. Questio. xv.

¶Veritur Utrum confessor teneatur occultare deliberationem, confitentis se omnino occisurum regem aut pontificem summum. ¶Videtur enim q̃ non. Tum quia confitens non habet ↄtritionẽ aut attritionẽ de tali delibe ratione, ⁊ cõsequenter non est occultanda a sacerdote, sicut nec a deo occultatur. Tum quia peccatum cadens sub sigillo confessionis est cõmissum, non cõmittendũ: cum cõfessio non sit de futuris. Sed homicidium est futurũ: igit licitũ est illud reuelare vt caeat.

In oppositum Autẽ est auctoritas theologoũ in iiij. dist. xxj. ubi eñ cõmuniter tenẽt, q̃ in nullo casu etiam infectionis hereſis licet reuelare peccatũ in cõfessione detectum: vt patet in sancto tho. Sco. petro de palude ꝛc.

Hec questio Nota est occasionaliter quidem propter quendam reuerẽdissimum dominum cardinalem, qui de hoc per contatus iussit vt scriberem: completiue autem propter opinionẽ panormitan. in cap. omnis vtriusq; sex⁹: de penit. et remiſ. ¶Unde duo facienda sunt. Primo fundabitur illius opinio. Secundo confutabitur, ostendendo quid sentiendum sit: ⁊ sic satisfiet obiectis.

Quo ad Primum. Panormita. ex quibusdam innocentij verbis in eodem cap. motus dixit, q̃ ꝓfessor potest reuelare ne eueniat tantũ malũ: dixitq; hoc sentire innocentiũ: fundatq; se super rationibus principio adductis. ¶Sed vt melius veritas elucescat, fundetur opinio ista sic iuxta verba innocentij. Illa tantum cadunt sub sigillo confessionis, que a penitente iniũctum penitens est dicuntur. Sed obstinatio sua ad occidendũ, non dicit ab eo iniũctum est penitens: quia implicat esse obstinatũ ⁊ penitentem respectu eiusdẽ: ergo. ¶Preterea ex parte peccati: ⁊ i idẽ redit. Illa tantũ cadũt sub sigillo ꝓfessiõis, que reuelanꝫ vt occultabilia sacramẽto cõfessionis. Sꝫ obstinatio ad futurum homicidium non reuelatur vt occultabilis ꝓ sacramentũ: q̃ implicat ꝓponere vt absolubile ⁊ vt ptinax: ergo. ¶Et similiter põt fundari ex parte confessionis. Quia scilicet ad illa tiñ se extendit sigillum, ad que se extendit ministeriũ cõfessoris actu vel potentia: sed ad obstinationem nullo modo se extendit: ergo. ℍec de primo.

Quo ad Secundum. Ista opinio tripliciter errat primo a veritate: ex triplici enim capite oꝛ endit talem obstinationem sub sigillo cadere confessionis. ¶Primo: quia eundem rõnis est cõfiteri peccatũ vt absoluendũ, ⁊ cõfiteri impedimẽtum prohibens absolutionem: vt pꝫ ex eo q̃ ad eundẽ iudicẽ ⁊ in eodem foro ſpecat nosse vtrũq; quid absoluendum sit ⁊ an adsit impedimentũ aliq̃, alioq̃n non posset nisi casualiter recte absoluere. Sed obstinatio in peccato, reuelat ⁊ cognoscitur vt impedimẽtum prohibẽs absolutionẽ: ergo eiusdẽ rõnis fori ⁊ iudicis sunt: ſꝫ cõstat peccatũ reuelari a penitente ministro dei: ergo ⁊ obstinationem. Et q̃ hoc patet defectus fundamenti opinionis aduerſe: q̃n penitens inquantũ penitẽs non solum dicit ea quorum penitet, sed impedimẽta vere pnie, ⁊ sic dicit se obstinatum. Et similiter nõ solum quod ꝓponitur vt occultabile ꝓ absolutionem, sed quod apponitur vt impedimentũ absolutionis, infra ordinem occultabilitũ claudit̃r. Et similiter ad ministeriũ cõfessoris pertinet non solũ absoluere, sed impedimẽta absolutionis cognoscere. ¶Secũdo: q̃ sermones, circũſtantia, ⁊ vniuersalr q̃cquid dictũ pãdit hoc petñ cõmissum ⁊ ꝓfessum huꝰ persone, cadit sub sigillo ꝓfessionis. Sed manifestare homicidiũ ab hoc cõmittendũ, pandit peccatum tam cõmissum ⁊ cõfessum, scilicet voluntatem, qua deliberauit se homicidium cõmissurum: ergo cadit sub sigillo ꝓfessionis. Et ex hoc ruit secunda ratio in principio adducta ex panormita. Non enim videꝫ q̃ in cõfessione illiꝰ obstinationis reuelantur duo connexa scilicet cõmissum ꝓpositũ, ⁊ cõmittendũ factum: ⁊ q̃ similiter in reuelatione quam faceret cõfessor, non solum reuelaret cõmittendum factum, sed cõmissum ꝓpositũ. ¶Tertio: q̃ si obstinatio huiusmodi posset reuelari, ergo q̃tum est natura sacramenti, nulla obstinatio de mortali caderet sub sigillo cõfessionis: ⁊ tũc ergo nõ esset reus violati sigilli cõfessionis, quicumq; reuelaret aliquem obstinatũ in odio, in luxuria, in superbia ꝛc. que sunt manifeste contra communem ecclesie doctrinam: ergo. Et propterea sanctus tho. vbi supra hanc opinionem erroneam reputauit in responſione ad primum. ¶Errat secundo a cõmuni theologoꝝ doctrina in quarto vbi supra, vbi etiam ſt aliquos obſtinatus in hereſi cũ [illegible] infectionis aliquam confiterentur, occulta[illegible] de necessitate sacramenti dicitur. Et ratio est: quia confessio immunda nihilominus confessio est sacramentalis. sicut ⁊ baptismus immundus verum sacramentum est. Et tanto detestabilior est error iste, quanto materia hec theologalis non canonica est, nisi per accidens quia canoni inserta: sicut etiam materie de trinitate.

¶Errat tertio ab ipso innocentio: cui hanc imponit opinionem: vt enim ex plana verborum innocentij serie apparet, due ibi distinctiones ponuntur: altera de cõfessione: altera de fine confitentis. ¶De confessione quidem: quia primo ponitur cõfessio sacramentalis: secũdo confessio per modum secreti: scilicet dico tibi hoc in penitentia, seu in cõfessione. De fine autem, quia aut ꝓpter partẽ penitentie suſcipiendã, ⁊ orationum suffragia ⁊ cõſilium anime ſue: aut propter auxilium vel consilium non anime, sed ad alia. ¶Et dicit ibidem innocentius de confessione primo modo propter finem ſpiritualem, q̃ cõfessor teneatur occultare: ⁊ q̃ non placet sibi responſio dicentium q̃ non reuelantur vt ministro. Deinde addit de confessione secundo modo propter finem secularem: ⁊ dicit q̃ tenetur manifestare non obstante cõfessione. Ex quibus apparet, q̃ oppositum concludit eius quod panormitan. somniauit.

¶Nec prima ratio in principio adducta de incontritione aliquid valet. Quia (vt patet ex dictis) et ſufficit q̃ manifestetur vt impedimentum contritionis, et confessio immunda vere sacramentalis confessio est ꝛc. ¶Unde tu ſimpler confessor caue a ſumma angelica in hoc passu: quia nesciens quid diceret, ſcripſit ſibi placere opinionem panormitan. Rome die. xiij. septemb. m. cccc. xiij.

¶De pollutione ex audientia cõfessionis proueniente.

¶Utrum cõfessor cognoſcens ex his que audit in confessione sequi in seipso emiſſionem ſeminis ſibi diſplicentem, peccet mortaliter audiendo vel proſequendo tales confeſſiones. Questio. xvj.

¶Veritur Utrum confessor cognoſcens ex his que audit in confeſſione sequi in seipso emiſſionem ſeminis ſibi diſplicentem, peccet mortaliter audiendo vel proſequendo tales confeſſiones. ¶Videtur q̃ ſic. Primo quia omnis voluntaria ſeminatio extra matrimonium est peccatum mortale: ſed hec est huiusmodi: ergo. Probatur minor: quia in poteſtate iſtius ſtat auferre causam pollutionis talis: voluntaria enim est auditio talis: vt patet. ¶Secũdo: quia ſicut tentatio carnis ex his prouenies: non excuſatur a peccato veniali (dicente Aug. q̃ nonnullum peccatum est cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum) ita ſeminatio ex eiſdem prouenies non excuſatur a mortali: eſt enim huiuſmodi ſeminatio ſm ſe mortalis, ſicut tentatio venialis. ¶Preterea. Si excuſaretur a peccato mortali, hoc eſſet quia ſic eſſet voluntaria causa q̃ non eſſet voluntarius effectus. Sed hoc eſt impoſſibile in cauſis ad quas naturaliter ſequitur effectus, ⁊ ſequela eſt cognita: quicumq; enim vult antecedens, vult conſequens neceſſarium naturali neceſſitate ⁊ cognitum: ſꝫ quis diuerſimode: quia antecedens directe, conſequens vero indirecte.

In oppositum Uidetur, ⁊ eſt multorum opinio: q̃ ex retractione confeſſoris ab huiuſmodi, ſequeretur ſcandalum cũ pluribus inconuenientibꝰ: puta q̃ bonus cõfeſſor nõ poſſet vacare ſaluti animarũ: imo q̃ curari⁹ qui tenetur ad audiendas confeſſiones, teneret̃ mittere curã omnino quãdoq; (puta in paſcha) eſſet perplexus audiẽdo vel omittendo, propter præceptum, quo alligatur pen[illegible]ens ꝛc.

Ad euidentiã Huiꝰ dubitationis, primo manuducendus est intellect⁹ ad cõclone. Deinde intenta rñſio ratione firmãda est. Et ſic ad primum ſatiſfiet obiectio.

Quo ad Primum ſcito, q̃ aliquid est dupliciter voluntarium. Primo in ſeipſo: cum ſ. aliquis vult aliud facere, puta dormire. Alio modo in ſua cauſa: puta cum aliquis vult bene comedere ⁊ bibere, que ſunt cauſa ſomni: ꝙuis non hoc velit vt dormiat. Voluntarium autem tãtum in cauſa, non refert quo ad bonitatem vel malitiam moralem, an in ſomno an in vigilia fiat: ex quo enim ſm cauſam tantum habet rationem volũtarii, in ea quoq; tñ oportet habere rõnem boni vel mali moralis: ⁊ ſi in cauſa tñ cõſiſtit moralitas, cetera erũt ꝓ accidẽs: ⁊ ꝓſequẽter per accidens erit vtrũ in ſomno vel vigilia effectus expleatur. Ex hoc vult ſeqꝫ q̃ q̃n pollutio eſt volũtaria in ſua cã tñ, non refert vtrum [illegible]utio ſequatur in vigilia vel ſomno: ac per hoc ſi talis pollutio [illegible] non eſſet peccatum m[illegible]ale, nec auferret virginitatem, ſi etiam eueniat in vigilia, non auferet virginitatem, nec erit mortale peccatum. ¶Cum autem in queſtione propoſita ſeminatio non ſit voluntaria ſecundum ſeipſam, ſed in ſua tantum cã, idẽ eſt iudicium de tali pollutione, ſi cognoſcitur q̃ ſequitur ſtatim ⁊ vigilando, ⁊ ſi cognoſcitur quod ſequetur nocte ſequenti dormiendo.

¶Ad hoc ergo queſtio oĩs verꝫ. q̃ ſi talis pollutio in ſomno nõ eſſet peccatum mortale nec in vigilia, ⁊ ſi in vigilia. q̃ ⁊ in ſomno. ¶Nec obſtat hiꝰ, ſi dicatur q̃ hoc nõ ſequitur, quia in ſomno homo nõ põt peccare. Quia hoc non eſt verum niſi de peccato volũtario ſecundũ ſeipſum, ⁊ quo ad actum electionis ſeu imperij: quia ſcilicet non poteſt tunc illud imperare vel eligere. Peccatum autẽ voluntarium in cauſa ⁊ in ſeipſo, poteſt homo cõmittere in ſomno multoties quotidie. Et ſic ſunt frequentes. Mulier enim que ideo obdormit, vt a conſanguineo quaſi neſcia opprimatur, inceſtus rea eſt ⁊ virginitatem vtramq; perdit. ſi ab eo dormiens cognoſcitur: electus eſt enim tunc ſomnus vt mediũ cõueniens ad perpetrandũ peccatum. Nec minus reus eſt vtẽs ſeipſo dormiente ad peccandum ꝙ vtẽs miniſtri alicuius opera ad explendũ homicidium, q̃ cõtingit compleri dormiente eo qui præcepit. ¶Pari igitur mõ eadẽ exiſtẽte ratione boni vel mali in ſomno vel vigilia in propoſito, cũ conſtet ex ſancto tho. in. iiij. ſen. di. ix. q̃ pollutio in ſomnis accidens, cum ſecundum ſe non eſt voluntaria, ſecundum cauſam conſiderãda iudicãdaq; eſt, ⁊ q̃ pollutio ꝓueniens in ſomno ex cogitatione diſputationis vel predicationis de materia venerea non eſt peccatum. prouenies vero ex cogitatione tali ⁊ delectatione abſq; conſenſu eſt peccatũ veniale: ſequitur q̃ ſi pollutio ſecundum ſe non voluntaria in vigilia ex eiſdem contingat cauſis, eodem quoq; modo aut non ſit peccatum aut ſit veniale. ¶Nec obſtat ſi dicatur, q̃ ſequela futura in ſomno aut neſcitur aut non conſideratur, ſequela aũt que tunc eſt in vigilia, ⁊ ſcitur ⁊ conſideratur. Quoniam ſequela in ſomnis ſciri poteſt: tum quia naturalis cauſa eſt vt in pluribus multiplicata enim imaginatio venereorum, naturalis eſt cauſa ſeminationis. vt experientia teſtatur: tũ propter [illegible]are cognitionem: tum quia ſi ſciret aliquis ſequelam futuram in ſomnis, non propterea peccaret. Eadem eſt iudicium de conſideratione: poteſt enim quis conſiderare hoc actualiter. ⁊ ſi conſideraret, non propterea peccaret. Nõ enim cauſa quare talis predicator aut diſputator non peccat aut non niſi venialiter peccat, aſſignatur: q̃ neſcit talem ſequelam, aut quia non aduertit: ſed quia cogitatio talis nullum peccatum eſt. delectatio vero ſine conſenſu veniale. ¶Et confirmatur hoc: quia aliter non redderetur ratio de diſputatore ⁊ predicatore abſolute, ſed tali ſcilicet ignorante aut inaduertente: cum tamen de eis abſolute ſit ſermo. ¶Ex his igitur patet iam hoc demonſtratum eſſe q̃ huiuſmodi pollutiones q̃ ſecundum ſe non ſunt volite, ſed diſpliceñt, ſiue in ſomno ſiue in vigilia, tantam habent boni vel mali, quantum in ſua cauſa ſortiuntur. Si ergo auditio talium in confeſſione vel extra ſine peccato eſt, ipſa quoq; ſequens pollutio ſine peccato eſt: ⁊ ſimiliter ſi cũ peccato venali ipſa quoq; venialis eſt: ⁊ ſi cum merito, ipſa quoq; cum merito eſt. Cum igitur confeſſor non ſolum qui tenetur (vt curatus) ſed quilibet vacans animaruꝫ ſaluti ſine peccato quandoq; ⁊ quandoq; cum veniali tantum et quandoq; cum merito audiat talia, interroget reſpondeatq; conſequens eſt, vt patiendo talem pollutionem quandoq; non ſolum non peccet, ſed mereatur: ac per hoc non virginitatem perdit, ſi virgo eſt: nec ecclesia polluit, ſi in eccleſia hoc accidit, quemadmodum nec perſonam ſuam ſacram pollu[illegible]: ſicut nec ſi in ſomnis hoc pateretur. ℍec de primo.

Quo ad Secundum. Iam habetur ex dictis, vna ex communibus ratio ſcilicet q̃ voluntarium in cauſa tantum, menſuratur in bonitate ⁊ malitia morali ſecundum bonitatem vel malitiã cauſe tantum: ſed hec pollutio (de qua eſt ꝙſtio) est voluntaria in cauſa tñ. ergo ꝛc. Cum igitur cã quandoq; non mala, ſꝫ bona ſit moraliter, reſtat vt pollutio ipſa mala moraliter non ſit. ¶Ex propriis aũt probatur dicta concluſio ꝛc. Voluntarium indirecte. i. q̃ eſt in poteſtate volũtatis. nõ imputatur volenti ex eo quia poteſt facere ⁊ nõ facit, ſed ex eo q̃ poteſt ⁊ ꝺz facere ⁊ nõ facit: vt patet in prima ſecunde. s. th. q. vj. ar. iij. in cor. ar. vbi ſic dicit in forma. Volũtarium dicitur quod eſt a volũtate. Ab aliquo aũt dicitur eſſe aliquid dupliciter: vno modo directe, qõ. ſ. procedit ab aliquo iniũcto tñ eſt agẽs: ſicut calefactio a calore. Alio modo indirecte, ex hoc ipſo q̃ nõ agit: ſicut ſubmerſio nauis dicitur eſſe a gubernatore iniũctum deſiſtit a gubernãdo. Sed ſciendũ. q̃ nõ ſemp id qõ ſequit ad defectũ actionis, reducit̃ ſicut in cauſam in agẽs ex eo q̃ nõ agit: ſed ſolũ tũc cũ poteſt ⁊ debet agere ⁊ non agit. Si eñ gubernator nõ poſſet nauẽ dirigere, vel nõ eſſet ei cõmiſſa gubernatio nauis, non imputaret̃ ei nauis ſubmerſio, q̃ per abſentiã gubernatoris cõtingeret ꝛc. Hec ille in forma. ¶Voluntarium igit indirecte. i. q̃ eſt in poteſtate volũtatis, nõ imputat̃ voluntati ex eo q̃ poteſt facere ⁊ non facit. ſed ex eo q̃ poteſt ⁊ debet facere ⁊ nõ facit. Sed in propoſito pollutio hec nõ cadit ſub volũtario niſi indirecte (q. i. volũtas non diuertit ab auditione, que eſt eius cauſa) ⁊ volũtas ꝙuis poſſit. nõ tñ debet diuertere a tali actu auditionis, cogitationis ⁊ ſimiliũ: ergo hoc nõ imputat̃ volũtati. Declarat̃ minor: q̃ nullus artifex debet omittere inchoationẽ aut proſecutionem operis propter defectus conſequentes ex neceſſitate materie: ſtulte eñ aliquis omitteret cõſtructionem ſerre aut gladij ex eo q̃ rubiginem contrahant: propterea q̃ ex ferro fiunt: ⁊ ſic de aliis. Pollutiones autem ⁊ ſtimuli carnis in propoſito cõtingunt ex neceſſitate materie: ex eo enim quod res venerea eſt materia purganda, lauanda, diſputanda, predicanda, cogitanda, exinde naturali ſequela, ſequitur commotio carnis ꝛc. ¶Dicatur autem hoc non ſolum experientia, ſed doctrina triplici de anima, vbi in capitulo, de motiuo principio vult ariſto. quod quando q̃ intellectus non precipiente, ex imaginatione moueatur pars aliqua corporis ꝛc. Non igitur debet homo propter defectus contingentes ex neceſſitate materie veneree, omittere non ſolum neceſſarias, ſed vtiles cogitationes, locutiones, auditiones ꝛc. nam alioquin oporteret aut angelos, aut viros valde pſule gatos tãtum, de huiuſmodi diſputare, audire ꝛc. cuius oppoſitum eccleſiaſtica habet conſuetudo, ⁊ ratio docet. ¶Animaduerte in re hac quatuor: primum in mente: ſecundum in imaginatione: tertiũ in ore: ⁊ quartum in corpore. ¶In mẽte qdẽ, ne ex auditione huiuſmodi multiplicetur tẽtatio in mẽte: aliud eſt eñ tentari in mẽte, ⁊ aliud in carne tñ: hec enim (vt dictum eſt) ex neceſſitate ꝓuenit materie, ⁊ ꝙ voluntatẽ ſuſtineri ꝓſupponitur: alia autem ad voluntatẽ currit: ⁊ ad cõſenſum trahit. Si enim aliquis ex his periculo cõſenſus, primus fit: omittere dz tã incoationem q̃ ꝓſecutionẽ: quoniã ad mortale petñ nulla rõne, ꝓperandum eſt. ¶In imaginatione vero. ne timeat commotiões carnis: quoniam ſicut imaginatio lapſus pedum, facit labi (quia excitat motũ circa partes imaginatas) ita imaginatio huiuſmodi cõmotionũ, que magna eſt in timentibus: cauſat illas: ꝓuenireq; actualiter timentibus: vt vnde credunt obuiare cõmotionibus, inde excitent. ¶Et hoc dico de timore habẽte ꝓ obiecto huiuſmodi cõmotiones: timor autem habens ꝓ obiecto dei offenſam cũ elongatione ab imaginatione talium, valde iuuat cõtra huiuſmodi commotiones. Unde huiuſmodi confeſſores ſaluti animarũ vacare ſic debent. vt de huiuſmodi cõmotionib⁹ quas patiunt, q̃tum poſſunt nõ cogitẽt q̃uis ſentiant: ipſa enim cogitatio in cauſa eſt. ¶In ore autem, neſuperfluas faciant interrogationes in hac materia: ⁊ q̃tum poſſunt celeriter hec pertranſeant: agentia nam q̃ naturalia magis videtur agere ex mora, q̃ ex magnitudine virtutis. ¶In corpore demũ ne putent omnem efluxum humoris eſſe ſeminationem: eſt enim preter vrinam ⁊ ſemen, tertius quidam humor, qui ex calefactione ſeu ex inflammatione carnis fluit: de quo niſi cum rebellione carnis veniret, non magis curandum eſt q̃ de ſudore videtur. Nunc autẽ non ratione ſui, ſed tentationis cauenda eſt, non tamen tanq̃ pollutio: vſ non excedit limites peccati venialis. ℍec de ſcõo.

Quo ad Tertium. Pro ſolutione obiectorum memoresto duarum diſtinctionum iam poſitarum, altera eſt de voluntario in ſeipſo, ⁊ volũtario in ſua cauſa tantum, altera eſt de voluntario in ſua cauſa tantum, aut quo ad conditionem electam in cauſa, aut ex neceſſitate materie eiusdem. Seminatio enim voluntaria, in ſeipſa, extra matrimonium eſt peccatũ mortale: voluntaria autẽ ſm cauſam, ⁊ non quatenus eſt electa, ſed ex neceſſitate materie, non eſt peccatũ, imo meritoria quãdoq;. ¶Et per hoc patet rñſio ad primũ ⁊ tertiũ. Idẽ enim eſt iudicium de cauſa ⁊ effectu ⁊ antecedente ⁊ conſequente. ¶Quis etiam poſſit ad vtrum q̃ argumentũ aliter diſtingui de voluntario in cã ſeu indirecte: q̃ quoddã eſt q̃ volũtas põt ⁊ ꝺz in ſua cã vitare: quoddã eſt q̃ poteſt qdam, ſed nõ ꝺz: ⁊ q̃ primũ eſt peccatũ, ſecũdũ non. Et quia pollutio in caſu propoſito eſt voluntaria in cauſa tantum ſecundo modo, ideo q̃uis ſit quodãmodo voluntaria, nõ tñ eſt voluntaria imputabilis. ¶Ad ſecundũ vero ꝺz, q̃ licet oĩs concupiſcentia carnis aduerſus ſpiritũ ſit cũ peccato: nõ tamẽ habet rõnẽ peccati ex hac ꝑte, qua procedit ex cogitatione vtili et quandoq;

Universidad de Deusto Biblioteca

ri territoria: vnde hec causa excusat quantū est ex pte sui, et a mortali pollutione, z a veniali tentatione. Sz qz pollutio aliūde nō hz rōnem mortalis: ideo simplr restat sine mortali: concupiscentia aūt carnis aliunde pōt habere rationem venialis: z ideo nō concluditur, q concupiscentia carnis interueniens simplr non sit veniale peccatum. Et hec de questione hac dicta sufficiant. Florentie in sancto marco, die, xvij. octobris, m. cccccix.

¶An in purgatorio possit esse meritum &c. Questio. xvij.

VTrum In purgatorio possit esse meritum aut charitatis augmentū. Et videt q sic. Primo, qz vna ex penis purgatorij est timor: ex imperfecta charitate p̄cedens: q desinere nō potest nisi charitate p̄fecta: que foras mittit timorem, p̄me 1 ioh. iiij. Probat assumptū: qz horor mortis, q imperfecte anne? est charitati, peccatū est: qz qui voluntarie non mouet, non obedit deo vocanti nisi inuitus: huiusmodi autem horor animā sequitur in purgatorio proportionaliter. ¶Secūdo, quia anime in purgatorio sunt in via: impossibile aūt est cē statū in via in qua nō ꝓgredi, reuerti est: vt Hiero. dicit. ¶Tertio, quia virtus in infirmitate perficit. p̄me ad cor. xij. in purgatorio aute est maxima infirmitas. ¶Quarto, qz diligentibus deum omnia cooperant in bonū ad ro. viij. igitur z his qui sunt in purgatorio. ¶Quinto, quia impossibilis est vlla creatoris perseuerantia nisi accipiat magis atq magis: igitur non perseueraret in charitate qui sunt in purgatorio nisi magis ac magis acciperent.

Ad euidentiam Huius sciendum est, q qz statꝰ purgatorij est a nobis remotꝰ, et parum de eo in scriptura sacra habet, opz nō ex opinatis hz ex certis inuestigare qđ querim⁹. Certū aūt est in primis q statꝰ ille medius est inter nostrū z beatorū statū: dum nos omnino in via, beati omnino in termino felici. illi vero q in purgatorio sunt nō totaliꝫ in via aut extra viā, z similiter nō totaliter in termino aut extra terminū sunt. Et quidem q nō totaliter in via sunt, ex eo patet q extra viam cōmunem ad inferos z superos, non possunt incurrere amplius supplicium eternū. Et similiter q nō totaliter sint extra viā, ex eo patet q adhuc nō peruenerunt ad patriā celestem: pro qua assequenda purgātur. Et hinc patet quoꝺ q nō sunt totaliꝫ in termino, ad quem continua purgatione appropiquāt: nec sunt totaliter extra terminū, in quo sunt sic diuia cōfirmatiōe fixi, vt ab illo diuertere nequeāt. Hec de purgatorij statu vt certa cōmunioꝫ ecclesie sensu cōfessa habemus: ex quibus clare patet an purgatorium sit vt via vel vt terminus quo ad meritū. ¶Sed qm̄ status purgatorij nō est per se sed per accidens medꝰ inter nostrū z patrie statum (vt patet ex hoc q medium per se est in quod oportet ex altero procedentem extremo, primo peruenire ꝺ̄ in extremū: vt patet v. phy. z. t. meta. constat autem q ex hac peregrinatione multi in celestem patriam perueniunt absq transitu per purgatorium: nō igitur est purgatorij status per se medius inter nostrū z beatorū.) et ꝓpterea ex ratione medij si ꝓcesserimus, facile fallemur: cōtingit eīn in his que sunt p accidens etiam sapientes falli. Quocirca oportet videre penes quid est medū purgatorij, vt sic veritatem quesiti sciamus: inuenimus autem ab ecclesia diffinitum purgatorium esse medium quo ad satisfactionem p actualibus peccatis, tūc tantū quādo homo in charitate decedens non plene satisfecit pro illis in hac vita: ita q si homo in charitate decedens satisfecit hic, non transit per purgatorium. et si non satisfecit hic, trāsit per purgatorij. ¶Et qua determinatione iuxta regulā non topicorum sed posteriorum analeticoꝝ: si affirmatio est causa affirmationis, negatio negōnis, z econtra in causis ꝓprijs: habemus q purgatorij per se z propie nō est nisi ad satisfactionem debitā p actualibus peccatis exoluendā. Nā affirmatio satisfactionis adhuc debite in decedente in charitate, est causa affirmati trāsit? per purgatorium: z negatio debite satisfactionis in decedente in charitate, est causa negati transitus per purgatorium. Habetur autem hec determinatio in cōcilio flor. sub eugenio, iiij. inter definita pro concordia grece z latine ecclesie: vbi sic legitur: Si vero penitentes in dei charitate decesserint anteq̄ dignis penitentie fructibus de commissis satisfecerint z omissis: eorum animas penis purgatoriis post mortem purgari. Vbi apparet affirmationem debite pro actualibus peccatis satisfactionis, esse causam purgatorie pene: et subditur: Illorum q animas qui post baptisma susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerūt, illas etiam que post cōtracti peccati maculam vel in suis corporib⁹ vel eisdem exute corporibus (prout superius dictum est) sunt purgate, in celum mox recipi z intueri clare ipsum deum trinum z vnum sicuti est. Vbi patet negationem debite satisfactionis poni causam negationis purgatorie pene: dum z baptizatos sine aduncta decedentes culpa, z eos qui in suis corporibus satisfecerunt, mox in celum recipi, z intueri clare deū sicuti est, diffin[illegible]. Ex his siquidem patet [illegible] pro fomite purgādo (qui etiam in bapti[illegible] liquijs quibuscūq̄, nisi satisfactione debita pro cōmissis vel omissis, pene sunt purgatorie. Et similiter nec pro merito augendo: quoniam satisfacere pro peccatis, nec meritū nec cum nouo merito oportet esse: quia nihil aliud est q̄ exoluere penas debitas. Credendum est igitur z pro determinato habendum q anime in purgatorio nō sunt in via quo ad meritum. ¶Et confirmatur auctoritate aug. in enchi. cap. ex. de purgatorio loquēdo dicentis, q̄ illis prosunt ecclesie suffragia, qui hic meruerunt vt eis prodesset. Et rursus: hic omne meritū cōparatur. Et rursus: nemo speret quod hic neglexerit. cum obierit a domino se promereri quo possit post hanc vitam relaxari quispiam. Ex quibus absq̄ alia probatione patet, quod ponere meritum post hanc vitam, contradicit sententie beati aug. aperte. Et in literis apostolicis, vbi dat indulgentia pro defunctis, dicitur de illis: quō magis aliorum eē̄t suffragia pro defunctis, dicitur de illis: quō magis aliorum eē̄t suffragia, z quo minus sibi ipsis proficere valent. Consonat autem hoc etiam rationi recte: qz eo q constat illos qui in purgatorio sunt, non posse demereri (alioquin possent dānari) cōsequens est vt non possint mereri. ¶Quocirca cōsequenter ad determinationem ecclesie loquendo, dicendū est ex similitudine in naturalibus: q̄ sicut admodum naturalia corpora extra propria loca genita (puta si lapis genitus sit in loco superiori) habent determinationem sui ad propriū locum, a quo impediuntur propter aliquod prohibens motum, ita decedētes in charitate habent determinationem sui ad celestem patriam, ad quā statim irent nisi prohibens pena debita temporalis pro peccatis adesset. Et ꝓpterea sublata pena, vel per propriā exolutionem vel per aliorū suffragia, statim celum aditus cui graue remoto prohibenti tendit deorsum. Et sicut nihil acquirit graue ex remotione prohibentis (sed iuxta positum grauitas tendit ad propriū locum) ita anima ex remotione prohibentis, iuxta sortitam prius charitatem in celestis patrie mansionem sibi paratam intrat. Et hec sic exemplariter sint exposita: z vt nouius intelligere possint, qualiter anim[illegible] in morte sortitur diffinitionem sui status quo ad meritū z demeritum, z c. hoc stat q impeditur a cōsequutione regni celestis propter debitā penam: que absq̄ merito exoluitur z aufertur a suffragātibus, velut a remouente prohibēs. ¶Consonare siquidem discursum hunc determinationi ecclesie de purgatorio pro sola satisfactione necessario, cuilibet exercitato facile patere potest. Quod tanto magis approbandum est, quanto illi omnia consonare videntur: que de purgatorio habemus: legitur enim scōi Mac. xij. Sancta ergo z salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt a peccatis soluantur. Solui enim vinculis absolutionem importat: detinentur enim penalibus vinculis suorum peccatoꝝ. Nec obstat si in textu hoc non inuenit: quia maior est ecclesie authoritas, ex Hier. hoc docentis, purgatorij quoq̄ nomen ideo accepit, q a peccatorum penalibus immunditijs animā purget: vt idonea sit ciuis celestis patrie. ¶Et quia status augmenti charitatis ad statum meriti eiusdem spectat (nam augmētum charitatis terminat illius meritum) eadē ratione qua charitas in purgatorio extra statū est meriti, statu quoq̄ augmenti excluditur.

Ad primum In oppositum dicitur, q cōcesso in purgatorio timore non damnationis sed pure rationis magne future pene (vtpote quia incerti sunt de affinalis suffragijs diminutionis penarū) non propterea sequit q̄ oporteat charitatem augeri ad excludendum timorem: qm̄ potest aliunde timor auferri. s. ex certificatione tēporis z ēternitatis pene. Sed argumentum falsum assumit. s. q timor ois aut ille z imperfecta procedat charitate? potest eīn cū ꝑfectissima charitate stare timor: vt patet de timore christi. Nec obstat q perfecta charitas foras mittit timorē: quoniā nō vniuersaliter, sed particulariter intelligitur fm gloss. de timore: scilicet seruili vel initiali ingressum initiali. Falsum quoq̄ est, q horor mortis sit peccatum: qm̄ naturalis est: z si cum imperfecta charitate sit, non tamen ex illa, sed ex naturalis fugi mortis. Et licitum est inuoluntarie voluntate naturali mori, z similiter voluntarie voluntate rationali mori: dicendo cum christo: non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Vbi monstrat se nolle mori, et submittere tamen se voluntati diuinali autem est dispositionis quicunq̄ in charitate decedit. Huiusmodi autem voluntas naturalis fugiens naturaliter penas, comitatur animā si ad purgatorium accedit, z facit animā tristari de penis: qz tristitia est de his que nobis nolentibus accidunt: fm aug. Nec vnq̄ separatur ab anima, nisi ipsa posset separari a seipsa: hz act⁹ eius (puta tristari, timere) cessant cessantibus eorū materijs seu causis. s. malis pene. [illegible] nō oportet crescere ꝓpter ea charitatē: hz desinere obiecta [illegible] equā charitate tolli posse cōstat. Nec [illegible] etiā si aia secū aliquod timoris vel alterius passiōis pctīs deferret, nō ꝓpterea oporteret nouū in illa meritū ponere ad delendum illud pctm: vt patet matth. xij. in glo. sup illo ꝙbo nēq̄ in futuro dicente: quedā culpe pue. s. in futuro laxantur: que quidē post mortē grauant, sed z dimittunt si homo bonis actibus in vita vt ibi dimittant promeruit. Hec illa. ¶Ad secundum dicitur, q anime in purgatorio eo modo quo sunt in via ꝓgrediunt: sunt eīn in via quo ad satisfaciendum: z cōtinue ꝓgrediunt exoluendo per se vel per alium. ¶Ad, tertiū ꝺ̄, q ad literā apls loquit in hac peregrinatione: in qua virt⁹ in infirmitate perficitur: non directe (infirmitas enim nō est virtutis ꝑfectiua) sed occasionaliter. Nō est aūt in purgatorio huiusmodi occasione op⁹: vbi nō est stat⁹ ꝑficiēdi. ¶Ad quartū dicitur, q diligentib⁹ deum oīa cooperantur in bonū celestis beatitudinis: z sic oīa in purgatorio cooperantur animab⁹ in bonum celestis patrie: quia in maiorē appropinquationē in illud. ¶Ad quintum dicitur, q ly magis ac magis potest referri vl ad rem acceptam, vt sit sensus, nisi maiorem rem accipiat: z sic falsum assumitur: cōferuatur enim res sine augmēto sui. Vel ad acceptionem: vt sit sensus, nisi maior extensiue sit acceptio: z sic est verum: nā nisi conseruatio continue extendatur, desineret res esse: omnia enim in nihilū redigerentur, nisi ea manus omnipotentis conseruaret. inquit greg. Unde ex hoc non habetur augmentum charitatis sed conseruatio eius. Auguste die, xvij. octobris, m. cccc. xviij.

¶An omnes aie in purgatorio sint certe de sua salute. Nō. xvij.

VEritur Utrum anime oēs in purgatorio sint certe de sua salute eterna. Et videtur q nō. Primo, quia pene infernī z purgatorij sunt eedem: ac per hoc tantus est pauor z horor alicuius animarū: vt impediat eas vt nesciant in quo statu sint. ¶Preterea. Quia multe defunctorū anime apparuerunt nescientes statum suū: tanq̄ deus sic eas iudicauerit: suspenderit tamen promulgationē sententie respectu illarū. ¶Tertio, qz nulla ratione aut auctoritate scripturē aut ecclesie inuenit, q omnes anime in purgatorio sint certe de sua eterna salute &c. ¶In oppositum est communis ecclesie doctrina.

Ad euidentiam Huius questionis sciendū est, q quum quelibet alia a corpe separata videat seipam, z omnes species seu habit⁹ in seipa existētes (qm̄ [illegible] intuitus eius fertur in seipsam nō impedita a corpe: vt in hac vita cōtingit) cōsequens est vt anima existens in purgatorio videat charitatem seu gratie habitū in seipsa existentem: ac per hoc sciat q est in statu gratie: z cōsequenter est certa de sua salute eterna. Et confirmatur: qz in omni anima separata que purgatur, remanet fides z certa cognitio quā hic habuit q omnes in purgatorio sunt de numero electorū: scit se esse in purgatorio: ergo est certa de sua salute. Probatur q sciat se esse in purgatorio: quia retinet eeram fidem quā hic habuit: scilicet q nō datur quartus gradus animarū separatarū baptizatarū: hz aut beate, aut dānate, aut purgande sunt statim post mortem: z scit se esse baptizatā, z extra hāc vitam corpoream, z non beatam nec damnatam: ergo purgari ad eternam salutem. ¶Et confirmatur idem potest ex parte spei: remanet quidem in oibus animabus purgatorij virtus non solū charitatis z fidei, sed etiam spei: non otiose, sed tunc maxime accensa ad suum obiectum, quod est beatitudo eterna. Et quum spes sit certa expectatio future beatitudinis: quam in dānatis impossibile est esse, sequitur idem quod prius.

Ad primam Ergo obiectionem dicitur primo, q licet aliq̄ pene sint cōmunes inferno z purgatorio: non tamen eodē modo ex parte patientiū: quia patientes in inferno diuersissimo modo sunt dispositi a patientibus purgatorio: vt patet. Quia qui purgant, habent voluntatem rectam z conformem dei voluntati amātes iustitiā dei, z sperantes in deo ac iesu christi salute: dānati vero opposito modo se habent. Et ꝓpterea ignis communis inferis z purgātis nō eodem modo suscipitur q dānandis z purgandis: z ad modoum diuersitatem spectat error. in inferno enim horror est z diuine iustitie z penarum ꝓpter peruersam voluntatem eorum: in purgatorio vero dolor quidem penarum, sed non horror est: quia amant diuinam iustitiam, z libēter sustinēt penas ꝓpter diuinam iustitiam. ¶Dicitur secundo, q sicut horor maxime in dānatis non impedit eos a perceptione sui status, multo minus impediret purgandos a perceptione sui status: non enim horor maior in purgatorio cō in inferno est. ¶Ad secundum dicendum, q doctrina ecclesie non inheret incertis visionibus: quales sunt iste, quas ecclesia nō approbauit: z forte fuerunt somnia aut extases, aut syncope: aut illusiones demonū ad noua dogmata inducenda. ¶Ad tertium patet ex dictis, q certa ratione habetur omnes animas in purgatorio certas esse de sua eterna salute. In Augusta. xxv. septembris. m. cccc. xviij.

¶An imperfecta charitas necessario deferat secū post mortem, timorem penalem. Questio. xix.

VTrum Imperfecta charitas necessario deferat secum post mortem, timorem penalem. Et videtur q sic: quia imperfecta charitas cō diu homo est in hac vita habet secum timorem (qm̄ de sola perfecta charitate scriptū est p̄me Jo. iiij. perfecta charitas foras mittit timorem) sed ex sola morte nō perficitur: ergo necessario fert secum timorem: sed timor penam habet: vt ibidem dicitur: ergo.

In oppositum Est: quia si sic esset, oporteret vt quilibet imperfecte charitatis transiret per purgatorium: quoniam nullus ingreditur celum cum timore penali, sicut nec cum quacunq̄ alia pena.

Ad euidentiam Huius sciēdum est, q quia de statibus vite future id tenere debem⁹, qō scripture sacre aut ecclesie auctoritate didicimus, idcirco oportet hic supponere ecclesie diffinitionē, scilicet q si aliquis baptizatus moriatur ante cō culpam aliquam committat, ipsum in celum mox recipi, z intueri clare ipsum deum trinum z vnum sicuti est: vt sub Eugenio. iiij. in cōcilio Flor. patet. Ex qua diffinitione sequitur q charitas imperfecta nō necessario fert secum post mortē, timorem penalē: quoniam cōstat baptizatum hodie Johannē adultum, z statim absq̄ cōmisso peccato aliquo defunctum, non oportere habuisse charitatem perfectā. Imo cōmuniter baptizati sortiuntur charitatem imperfectā, q incipiētiū, z deinde proficiunt, et demum sunt pfecti: charitas enim meretur augeri, z aucta meretur perfici fm aug. Nō consonat igit ecclesiastice doctrine, charitatem imperfectā ferre secum necessario post mortē timorem penalem: a ratione quoq̄ dissonat huiusmodi necessaria cōuectio. Habes quoq̄ ex dicta diffinitione flo. cōcilij, aias nō retardari a visione dei z beatitudine, ex hoc q ꝺ̄diu vixerūt in corpore, comite cū imperfecta charitate habuerunt: nam si retardarentur, non statim baptizati qui post non peccauerunt, beati migrantes essent. Nam quum timor seruilis a quacunq̄ minima charitate excludat (qm̄ per charitatem filij sumus dei, z non per spiritum seruitutis in timore: sed spiritum adoptionis filiorum dei accepimus, in quo clamamus abba pater fm apostolum) timor quicunq̄ alius cōpossibilis charitati nō necessario ponitur in actu ex sola imperfecta charitate: sed oporter aliā positiuam causam apponere: puta aliquod malum immunēs. Sed stat q homini imperfecte charitatis nihil imminentis mali occurrat post mortem: puta quia est in statu in quo satisfecit plene pro omnib⁹ peccatis suis: ergo charitas illius nullum penalem secum ducit timorem: sed statim perficitur perfectione patrie celestis. Et sic licet in toto tempore precedente charitas cōpassa fuerit aliquem timorē: ratione tamen status illius hominis (quia. s. nulli culpe nullius q̄ malo pro peccato subiacere tunc inuenitur) in primo instanti quo nō viuit hic sed ibi, charitas illa perficitur perfectione patrie: vt dictum est z non nisi timorem illum secum retinet qui permanet in seculum seculi.

Ad obiectionem Dicitur, q glo. ibidem exponit de timore seruili: qui nec cū perfecta nec cum imperfecta charitate manet. In cuius signum text. dicit vtrumq̄: z q timor nō est in charitate, z q perfecta charitas foras mittit timorem. Aliter exponit primum de timore seruili, z secundum de timore initiali. ¶Aliter z altius posset exponi de timore simpliciter z charitate simpliciter: vt sit sensus: timor non est in charitate: quia scilicet necessario comitat charitatē. Et ratio redditur, qz perfecta charitas (q̄ scilicet est pfectio z perfecta simpliciter) foras mittit timorē: qz timor penam habet. Charitas aūt simpliciter sine omni etiam passibili malo z pene z culpe est: charitas eqm quum sit vna ex perfectionibus simpliciter, cōmunis est deo et creaturis: z in solo deo inuenitur perfecta, sicut et sapientia et bonitas: in quo nullum cōpati timorem siue naturalem siue reuerentialem manifestum est. Et hec expositio licet sit quo ad text. illū noua: est tamen in se vera, z non aliena a tex. illo incipiente ibi, de charitas est &c. z ex charitate dei perfectionē charitatis in nobis imitandam proponente z docente. Sed ad propositum sufficit ex

positio duplex inducta ex glosa. ¶Ad id vero qđ dicit, q̄ per solā mortem charitas nō perficitur: ꝛ idetur q̄ sola mors non perficit charitatē: ꝛ solus deus gloriosus inueniēs hominem in morte liberū a culpa ꝛ pena peccatis cōmissis debita, perficit charitatem, umē gloriæ illi infundendo. ꝛ ad visionem fruitionēq̄ sue maiestatis illum admittendo. Auguste die. xiij. octobris. 1518.

¶In iustus timendo penam, peccet. Questio. xx.

VTrū Justus timēdo penā, peccet. Et videtur q̄ sic. Primo, q̄ iustus nihil timere dz nisi solum deū. ¶Tū secundo, q̄ timor penę est ex amore sui, qui est peccatum: charitas enim non querit que sua sunt: puta ad cor. xiij. ꝛ ab apostolo vituperantur. ij. ad tim. iij. homines seipsos amātes. ꝛ infinite ad hoc sunt auctoritates. ¶Tū tertio, q̄ ratio suffragat: q̄ odio hīs penā, plus amat sitā quietē q̄ dei iustitiā ꝛ voluntatē: hoc aūt cōstat esse iniquum. ¶Quarto, q̄ timor omnis ex diffidētia est: iurta illud: confidite, nolite timere. ꝛ sicha: diffidentia aūt peccatum est: ergo ꝛc.

Ad euidentiā Huius questionis sciendum est, q̄ timor ꝛ dolor conueniunt in materia hac scilicet malo pene: vt patet: ꝛ vtrumq̄ est de his que nobis nolentibus accidunt (vt aug. dicit) q̄uis differenter: quia dolor de presenti, timor de futuro est malo. Unde sicut contingit recte ꝛ non recte dolere de presenti malo pene, ita contingit recte ꝛ non recte timere futurū malū pene: nā si dolor q̄tūcūq̄ magnus sit, volūtatem hominis a diuinis preceptis non auertit, recte tristamur ꝛ dolem⁹ de malo quod patimur. Et vtrūq̄ clare videmus in domino iesu: qui ait, tristis est anima mea vsq̄ ad mortem. Et rursus: o vos omnes q̄ transitis per viam, videte si est dolor similis sicut meus. Et similiter timor futuri mali pene q̄tūcūq̄ sit, si non auertit hominem a diuinis preceptis, rectus est. ꝛ hoc etiam est videre in domino iesu: qui cepit pauere ꝛ tedere. mar. xiiij. Tunc autem tātum tam dolor q̄ timor malus est, quando hominem abducit a dei mādatis: vt patet in his qui dolore ꝛ timore fidem negant, vel quicq̄ aliud mandatorum omittunt. Ex quibus clare patet, q̄ nec dolor de presenti malo pene, nec timor de futuro, est secundum se malus: alioquin nunq̄ esset rectus. Nec dissonat ab homine mortali q̄tūcunq̄ perfectissimo: alioquin nō inuentus fuisset in christo omnīū perfectionum fonte. Et hinc prouenit q̄ timor pene q̄ncq̄ vituperatur, ꝛ quandoq̄ non, sed nature testis est bone. Et propterea iusti timendo penam infra limites nature ac recte rationis, nullo modo peccat: nisi christus peccauerit, quod est blasphemia.

Ad obiectionem Primam in oppositum dicitur, q̄ naturalis timor mali pene infra limites rationis recte consistens, non est timor alterius q̄ dei vt iusticiarij penam: quoniam non est malum pene in ciuitate quod non fecerit dominus. Timor enim solius dei vt punitoris, non excludit timorem rectum penarum: vt patet. ¶Ad secūdam dicitur q̄ amor sui duobus modis in sacris literis sumit. Primo pro amore sui secundum id quod est ex naturalibus siue gratuitis dei donis: ꝛ sic amor sui est de precepto nature. Et ad huius sui amoris imitationem precepit deus, diliges proximum tuū sicut teipsum: ꝛ sm hoc apostolus dixit, nemo vnq̄ carnē suā odio habuit: ꝛ dns, ded dilectā aiam meam in manus ꝛc. Aliomodo sumitur p amore sui secundum id qđ ex peccato habet: puta p̄nitatē ad malum, auersionem a deo ꝛ huiusmodi: ꝛ sic amor sui nō est rectus: dz em homo odisse in se quicquid mali hz in̄ctum est malū: amor em nō nisi boni est. ¶Quocirca si timor ex amore sui secundum dei in se dona naturalia vel gratuita procedit, ꝛ infra rationis recte limites sistit, nullum peccatū est: sed testis est bone nature, bonitatisq̄ diuinæ effectuū amabilū. Si aūt prouenit ex amore sui secundo modo, sic est pecc̄ū: sicut ꝛ ipse sui amor: qui est fundamētū ciuitatis diabolice. Unde prudentis lectoris erit discernere qñ scriptura catholica vel doctor loq̄tur de amore vel odio sui primo modo ꝛ qñ secundo modo: ꝛ sic nō falletur. Ad em dicitur, erūt homines seipsos amantes. de amore sui ḡtum ad id qđ peccati est refertur ꝛ sic de aliis vituperatis amoribus sui. Ad aūt dicitur, charitas non querit q̄ sua sunt, multipliciter a glo. exponitur. Primo referendo cōmuniter ad ea q̄ ipsius charitatis esse possunt materia: ꝛ exponit apponendo ly tm: hoc est charitas nō tm querit q̄ pro ipsa in habente ipsam sunt, sed etiā q̄ pro aliis sunt: secundo exponēdo de tēporalibus bonis: ꝛ sic vel nō repetit ablata, vel nō est amatrix pecuniarum. Aug. aūt in regula exponit de eis dē tpalibus: q̄ cōmunia, p̄nis. nō propria cōibus anteponit. Ex q̄bus oībus patet q̄ in nullo obstat hec autoritas dicta. ¶Ad tertiam dicitur, q̄ maior est vniuersaliter falsa: christus em̄ restatur se nolle mortis penam, ꝛ se tamen plus velle dei voluntatem q̄ suam, quū dixit. verūtm non sicut ego volo, quo ad primum: sed sicut tu vis, quo ad secundum. Et similiter accid[illegible] in omnibus recte tristibus [illegible] mentibus: habent em̄ simul nolle [illegible] amore naturali quietis a malis (ꝛ quo ad hoc aug. dixit, q̄ sunt de his que nobis nolentibus accidunt) ꝛ velle respectu diuine voluntatis. iustitie ꝛ precepti: alioquin non sisteret tristitia aut timor infra limites recte rationis. Et propterea falsum esse liquet, q̄ odio habens penam ꝛ appetens non pati, plus amat se ꝛ suam quietem q̄ dei iustitiam, preceptum aut voluntatem. ¶Ad quartam dicitur falsum esse. q̄ omnis timor sit ex diffidentia: q̄uis enim timor quia spei opponitur, minuatur ex confidentia ꝛ ex diffidentia augeatur: nō semper tamen ex diffidentia oritur: vt patet de timore christi: in quo nulla fuit diffidentia. Et de timore hiero. ad eustochium dicentis: ego ille qui tim[illegible]re gehēne tali me carceri dānauerā: ꝛ tamen tunc maxime confidebat de diuina gratia. Unde autem oriatur vniuersaliter timor, alterius est negotij: sat est q̄ nō est opus culpabilem semper esse. Auguste d[illegible]. xiij. octobris. 1518. Mō. xxi.

De obligatione precepti.

Veritur Utrum omne preceptum obliget ad peccatum mortale. Et videtur q̄ sic: quia communis animi conceptio est, quicquid sub precepto positum est ad mortale peccatum obligare: in tantum q̄ percūctantibus de aliquo actu an cadat sub precepto, vbi responsum est affirmatiue, sf atim intelligitur obligatio ad mortale peccatum.

In oppositum Autem est: quia sequeretur omnem actum cuiuscūq̄ vitij esse peccatum mortale: quod cōstat esse falsum. Et patet sequela: quia cuitatio cuiuscūq̄ vitij cadit sub precepto.

Ad euidentiam Huius dubij sciendum est, q̄ preceptum contra consilium distinctum in hoc a consilio differt q̄ consilium est de bonis quorum opposita non sunt mala: datur em̄ consilium de virginitate: quam si quis noluerit seruare, nō peccat: vt patet p̄me ad cor. vij. ꝛ simile est de aliis. Preceptum aut̄m de his bonis quorū omissio mala est moraliter: soli enim illi virtutum actus [illegible] precepto cadunt quorum omissio peccatum est: vt patet discurrendo. Et propterea apostolus ibidem dicit, de virginibus preceptum domini non habeo. consilium autem do. ꝛ subdit, q̄ si nupserit virgo, non peccat. Habet ergo preceptum pro materia actum bonum cuius oppositū est peccatum: ꝛ econtrario omne peccatum opponitur alicui commissio[illegible] ni vel omissioni precepte. Nō ex eo patet q̄ trifariam diuisis actibus (quia aut precepti aut consulti aut indifferentes sunt) neq̄ contra indifferentia neq̄ contra consulta agendo vel omittendo peccatum incurritur: restat igitur vt quod peccatum sit, opponatur commissioni vel omissioni precepte. Quo fit vt euidenter hinc sequatur non quicquid clauditur sub precepto vinculum habere mortale: nisi quis putet omne peccatum esse mortale. Si enim omne peccatū opponatur alicui pcepto, ꝛ nō omne peccatum est mortale. Dare sequitur q̄ aliq̄ peccatū est contra preceptum qđ nō est mortale.

¶Sed q̄ūo hoc sit declarandū, restat. Scito ergo q̄ pceptoꝝ modi[illegible] (de quibus solis est sermo) quedā habent p materia bonos actus quoū cōtrarij cōtrariantur charitati: vt patet de pceptis q̄ uetis in sumēdo cibū aut cōuersando aut iocādo: quorum contraria (vt species gule ꝛ rusticitatis) nō sunt contra charitatē dei ꝛ proximi. Quedā vero habent p materia actus bonos quoū cōtrarii nō cōtrariantur charitati: vt patet de pceptis abstinētie, affabilitatis, vbanitatis ꝛ similiū. Sunt em̄ de obseruandis modis debitis in sumēdo cibū aut cōuersando aut iocādo: quorum contraria quia naturalis ratio sic dictat veritatem sectādam ꝛ iustum sm se ipsum diffinitur: ꝛ simile est de vinculo ad vitanda quelibet vitia. Tenetur quoq̄ princeps ad obseruationem legis cōmunis ex debito morali (iurta illud, patere legem quā ipse tuleris: extra de constit. cap. quum omnes. ꝛ dñicam rep̄hensionē: matth. xxiij. debēt et non faciūt) cuius non teneatur ad legis obseruationem ex debito legali: quoniā lex nō habet vim coactiuam supra principē. Uerū hmōi debitum morale ex naturali ratione sola vt a virtute coactiua vim habens, occasionaliter ortū habet a lege, extra: nā nisi lex maneret in suo robore, rō naturalis nō obligaret principē ad illū obseruationem, sicut nec subditos: quos lex primo ꝛ recta ratio secundo obligat vt vis coactiua ad legis eiusdem obseruationem. Debitum autem legale est, quod a lege vt vis coactiua virtute eius[illegible] ex enim nisi habeat coactiuam virtutē lex non est: ac per hoc

pliciter: vt in quibuscūq̄ preceptis naturalis iuris: vt deum esse colendum, nō esse adulterādum, ꝛ hmōi. Uel ex suppositiōe: vt in q̄dā pceptis diuini vel humani iuris: vt suscipiendū esse baptis[illegible] seruādos esse tales dies [illegible] stuos ꝛ huiusmodi: sunt em̄ hec necessaria [illegible] quia sic instituit deus vel ecclesia. Quedā habentū vinculū peccati venialis. ꝛ tantū: ꝛ hec sunt quoū violatio stat cum charitate dei ꝛ primi. Siue sint de iure nature: vt nō esse mentiendū esse affabilem ꝛ hmōi: siue sint de iure positiuo: vt benedicendam esse mēsam a clericis ꝛ hmōi. Peccant em̄ violantes hec pcepta, sed nō mortaliter. Ūñ patet q̄ nō omne pceptū habet vinculū peccati mortalis. ¶Et sī ad hāc distinctionem aduertissent pōres, nō cōclusissent al[illegible] esse de cōsilio, ex eo q̄ non est in precepto habēte vinculum pc[illegible] mortalis. Crediderim quoq̄ ego multa nos habere hodie fm animi cōem cōceptionem p̄ceptis habentibus vinculū peti mortalis, que si a patribꝰ cū hac distōne fuissent inter ptata, nō haberemus hodie hec sub precepto vinculi mortalis: vt est p̄ceptum de ieunio ꝛc. Multa enim sunt. ꝛ opiniones mea infinita, positui iuris pcepta mortalia absq̄ vinculo peccati mortalis. Sub huiusmodi siquidem moralī nō mortali precepto cadit tota regula beati aug. ex eo q̄ in principio dicit: hec sunt que vt obseruatis precipimus in monasterio constituti: ꝛ q̄ monachi carnes nō comedant. de consec. dist. v. carnem ꝛc.

Ad obiectionem Ergo in oppositum dicit, q̄ q̄ nomnibus vtendi est vt plures vruntur, precepti nomen dupliciter inuenitur. Primo fm proprietatem significationis sue: ꝛ sic preceptum in politicis seu moralibus distinctū cōsilium in duo secatur genera: vt declaratū est. Alio modo p antonomasiā: ꝛ sic preceptum antonomastice dicitur solum illud qđ habet vinculum peccati mortalis. Et hic orta videtur ista communis vox. Rome, die. xiiij. februarij. m. cccc. xviij.

¶An religiosus factus episcopus ad obseruantias regulares ex debito legali teneatur. Questio. xxij.

Veritur An religiosus factus episcopꝰ teneatur debito legali ad obseruantias regulares. Et videtur q̄ nō: q̄ in decretis. xviij. quest. j. cap. vnico: dicitur q̄ monachus factꝰ episcopus electione canonica, est absolutus a iugo regule professionis monastice: cōstat enim absolutum a iugo legis, non teneri debito legali ad legis obseruationem. ¶Et confirmatur ex glo. ibidem dicente, q̄ non tenetur ad ieunia: similis enim ratio est de aliis.

In oppositum Autem est autoritas et ratio. s. tho. in secunda secunde. quest. clxxv. ar. viij. dicentis q̄ tenetur ad omnia nō repugnātia episcopo: quia dispositio non tollitur aduenīente perfectione, sed magis perficitur. ¶Et confirmatur hoc, quia aliter sequeretur q̄ monachus episcopus gauderet beneficio capituli explicati, extra de obser. ieiu. vbi conceditur in die natalis domini esus carnium etiam feria. vj. eis qui nec voto nec regulari obseruantia sunt astricti ad abstinentiā a carnibus. Consequēs aūt videtur falsum, quia constat exceptionem illam comprehendere monachos quibus regularis institutio carnes inhibet, absq̄ tamen peccati mortalis nota.

Ad eudentiam Huius dubitationis sciēdū est, q̄ dupliciter aliquis tenet ad aliqđ obseruandū, vel ex debito legali vel ex debito morali tm. Dico autem tantum: quia debitū legale claudit in se morale debitū, ꝛ addit. s. aliud legalitatem. Appellatus autem ꝛ est debitum morale, vinculum ex recta ratione: debitū vero legale est vinculum ex lege. Ita q̄ vis obligatiua in debito morali, ex sola recta ratione vt a coactiua virtute proficiscitur, sine habeat aliunde occasionē sumptionem. Tenet enim quilibet ex debito morali ad non mētiendum: quia naturalis ratio sic dictat veritatem sectādam ꝛ iustum sm se ipsum diffinitur: ꝛ simile est de vinculo ad vitanda quelibet vitia. Tenetur quoq̄ princeps ad obseruationem legis cōmunis ex debito morali (iurta illud, patere legem quā ipse tuleris: extra de constit. cap. quum omnes. ꝛ dñicam rep̄hensionē: matth. xxiij. debēt et non faciūt) cuius non teneatur ad legis obseruationem ex debito legali: quoniā lex nō habet vim coactiuam supra principē. Uerū hmōi debitum morale ex naturali ratione sola vt a virtute coactiua vim habens, occasionaliter ortū habet a lege, extra: nā nisi lex maneret in suo robore, rō naturalis nō obligaret principē ad illū obseruationem, sicut nec subditos: quos lex primo ꝛ recta ratio secundo obligat vt vis coactiua ad legis eiusdem obseruationem. Debitum autem legale est, quod a lege vt vis coactiua virtute eius[illegible] ex enim nisi habeat coactiuam virtutē lex non est: ac per hoc respectu illius supra quem non habet virtutem coactiuam lex nō est simpliciter ꝛ absolute, sed fm quid scilicet vt directiua. Et propterea dicitur ꝛ bene, q̄ princeps solutus est legibus: quia scilicet lex simpliciter ꝛ absolute nō est supra eū: quia nō ligatur coactiua virtute legis. Et quia vis coactiua legū per legis actum punitiuum exercetur vt p̄ma actū: q̄ pena est propriū legis medium per qđ ad sui obedientiā inducit: vt. s. tho. docuit in prima scōe. q. xcij. art. ij. ideo illi soli subsunt virtuti coactiue legis q̄ legū penas incurrunt cōtrafaciendo. Qui autem suapte natura nō ex priuilegio, legum penas nō incurrūt, q̄tūcūq̄ cōtra pcepta legū agant, virtuti coactiue legis nō subijciunt. Quocirca q̄ religiosus factꝰ episcopus nō subiacet penis regule aut statutorum regularium (quod ex eo patet. q̄ si puniēdus est, nō punit fm regularia institutura, sed fm sacros canones, sicut reliqui epi) consequens est, vt religiosus factus episcopus nō teneatur ex debito legali ad obseruātias regulares. Et q̄ censurarū ꝛ peccati mortalis pena ad vim coactiuā legis spectāt, ideo nō incurrit cēsuras aut mortale peccatum, si huiusmodi ex regula aut cōstōnibꝰ tantū prohibeant, oppositum faciēdo: q̄uis peccet mortaliter aliq̄ trium essentialium votorū trāsgrediendo: quia ad illorum obseruationē ex voti vinculo cessante lege tenet. ¶Tenetur tñ ex debito morali religiosus factus episcopus aut sue religionis regulares obseruātias nō cōtrarias aut dissonas ei⁹: quia ex ascēsu ad pfectionis statū nō debet deficere a fructu prioris vite: vt rō sancti tho. monstrat. Perderet autem si ea que etiā nō cōferūt ad pfectionem ea lem, per q̄ ad illam peruenit, desereret: simile siquidē accidit istis regularibꝰ bonis in eo quod accidit in naturalibus ꝛ disciplinabilibꝰ dispositionibus. Uidemus enim ad generationē ignis peruenīri per calorem disponētem ad ignē: ꝛ ppterea igne genito calor non minor manet: aliter tamē: q̄ prius inerat per virtutem, sī coactiuam agētis: postea inest vt cōsequens naturam geniti. Et similiter frequēs meditationis studiū ad doctoratum ducit: ꝛ ppterea doctor nisi cancri more retrocedat amplꝰ meditat: licet aliter: q̄ prius quasi pedagogo cogente, postmodū tanq̄ actum cōnaturalē exercens. Ita ꝛ religiosus, p̄fitēdo per regulares obseruātias, ad episcopalem perfectionem deducit: qua aduenīente, regulares obseruantie episcopum decentes magis assumit: aliter tamē: q̄ prius teneba tur ad illas ex virtute coactiua legis: modo vero ex recta rone dictante laborē vie non debere pire in termino, ꝛ q̄ p eadem bona perfectio conseruari debet per que acquisita est. ¶Ex quibus patet vtrāq̄ opinionē verū diuersimode dicere, ꝛ q̄ tenet ad regulares obseruātias, ꝛ q̄ nō tenet: nā tenetur ex debito morali ꝛ non tenetur ex debito legali. ¶Et hinc patere potest, q̄ monachus factus epⁱ licite pōt carnibꝰ vesci in sexta feria quādo natiuitas domini in illa euenit: qm̄ a debito legali quo sub iugo prohibētis regule astri[illegible] gebat, absolutus est, ꝛ debitū morale tunc nō habet locum. Quia cōuenientissimum est, inquit diuꝰ th. in tertia parte. q. xl. art. ij. vt qui cū aliquibus cōuersatur, se eis in cōuersatione conformet: ita q̄ in cibo ꝛ potu cōformiter se sicut alij habeat: constat enim monachum episcopū ad cōuersandum cū ecclesia sua ꝛ specialiter clericis suis translatum. Et hoc precipue locum habet in tanta solemnitate: in qua ꝛ sancti viri abstinentie detrahunt: decet enim tantam interne letitie causam foris erūpere ad letas mēsas.

Ad primam Ergo objectionē pro pte negatiua ex decretis, dicitur q̄ monachus factus episcopus absoluitur a regulari iugo, qđ coactionē importat, sed nō absoluitur a morali debito opis regularis. Et similiter glo. verificanda est, q̄ absoluitur a iugo ieunij, ꝛ nō a ieunij debito morali.

¶Ad obiectionē autē primam, p parte affirmatiua ex autoritate s. tho. dicit, q̄ intelligēdꝰ est de debito morali, ꝛ nō de legali. Nō patet tum ex ratione ibi reddita, q̄ non nisi debitum morale cōcludit tum ex eo q̄ iurta illā doctrinam religiosus factus episcopus etiam romanus tenet ad regulares obseruātias non decentes ipsum, ꝛ tamen cōstat ipsum non teneri debito legali, sed morali tantum ad huiusmodi. Ratio enim litere illius nō magis militat pro alijs episcopis q̄ p romano: quū isse teneatur esse perfectior cęteris. ¶Ad secūdam obiectionem dicit, q̄ canon ille honorij. iij. explicando restringēs esum carnis in die natalis domini ad eos qui nec voto nec regulari obseruātia sunt astricti, intelligit de astrictis ex debito legali ad regularem obseruantiā: ꝛ nō de his qui ex debito morali subsunt regulari obseruantie. Et ratio est: quia in qualibet scientia nomina sunt inter ptanda fm vsum illius scientie: constat aūt solos astrictos debito legali appellari in iure astrictos lege, ꝛ non astrictos legali debito appellari solutos a lege: princeps enim solus dicitur legibus, qui tamen fm morale debitum subest

legibus. Et qō magis viget ad propositū, monachus eps a iugo regule monastice, pfessionis absolutus dicitur. ca. statutū. xviij. q. j. nō cōprehenditur igitur monachus eps in iuris dispositione inter astrictos regulari obseruantia: ꝫ inter absolutos a iugo regularis obseruātie, si iuris textum vnum ꝑm eiusdem iuris textū alium intelligere debemus. ¶ Ettu lector memento scripta nostra de huius questionis materia in commētarijs super secunda secunde ad hec referre subtilius discussa. Rome. xiij. februarij. 1518.

¶ De collatione ordinis.

¶ Utrū in collatione sacri ordinis sufficiat tactus corporalis post cōpletā prolationem verborū in quibus cōsistit forma. Nō. xxiij.

Queritur An in collatine ordinis sufficiat tactus corporalis post cōpletam prolationem verborū in quibus cōsistit forma. ¶ Et videtur q̄ sic. Primo quia de facto ritus hic seruat̄ alicubi absq; reprehensione: vt a fidedignis dicit. Porro igitur siquidem ab eo dicente semel tantū forme verba in numero plurali, accipite potestatē ꝛc. calix preparatus, ꝛ quotquot sunt ordinandi in sacerdotes, singillatim accedunt ad contactum calicis eo non repetente: neq; cōtinuāte verba, sed deinceps silēte, absurdū est autem dānare tantam multitudinem: ergo ꝛc. ¶ Secūdo: quia vbi est diuersitas opinionū, nō est diffinitiue asserēdū, nisi liquide manifestata sit veritas. ergo multo magis vbi nihil inuenitur etiam opinatū, non est dānāda altera pars, sed quilibet sensui suo relinquendus. Sed de simultate contactus corporalis in sacrorum ordinum susceptione, nihil apparet etiam opinatum, quinpotius de contactu ipso corporali diuerse sunt opiniones: vt. s. th. in iiij. sen. di. xxiiij. dicit. Nō sunt igitur dānandi, qui tetigerūt quidē calicem preparatum ꝛc. cui⁹ non simul cum prolatione verborū. ¶ Tertio: quia si contactus ꝛ verborum prolatio deberent esse simul tempore, hoc esset, q̄ verba forme aliter nō verificarent. Sed hoc non accidit in ꝓ posito: nā in verbis imperatiui modi satisfit, si incontinenti obeditur ꝑm intētionē imperantis. Eo aūt porrigēti ꝛ dicenti tot ordinandis, accipite, obeditur incontinenti ꝑm eius intentionem: quoniam eps etiam explicite dicit, ego intendo omnibus conferre ordinem sic successiue venientibus: ergo ꝛc.

Respondeo. In hac difficultate ꝓmo declarabit veritas de necessitate contactus. Secundo de simultate contactus ꝛ verborum: tertio satisfiet oppositis.

Quo ad Primū scito, q̄ non opinatiue sed assertiue dicendū est, q̄ contactus corporalis necessarius est in sacramento ordinis, non solum quia simile est in ceteris sacramētis in quibus adhibetur extranea materia (baptismus enī sine cōtactu aque, confirmatio sine contactu manuum vel chrismatis, et extrema vnctio sine contactu olei non fit ꝛc.) sed quia ꝓpria ratio forme sacramenti ordinis hoc exigit: vt diuus th. in prealleg̃ato loco docuit. Oportet siquidem verba in quibus consistit forma ordinis, verificari sic q̄ actus significati impleantur: alioquin ineffica cia vana q̄z sunt: sed in verbis forme precipitur actus susceptionis corporalis: ergo oportet impleri tale imperium per corporalē acceptionē. Probatur minor: q: cū dicitur, accipe, aut imperatur solus actus interior, aut cū exteriori acceptione. Non interior solus quia de interioribus solis ecclesia non se impedit: ergo iunctus exteriori acceptioni. ¶ Et confirmatur: q: cū sacramenta cōsistant in rebus ꝛ verbis sensibilibus (vt patet in principio quarti sen.) demonstrationes iussionesq; sacramentales ad sensum impleri oportet. Propter qō sicut cū in forma eucharistie dicitur, hoc est corpus meū, opz fieri demonstrationem non ad intellectū tm̄ ꝫ ad sensum. ita cū in forma ordinis dicitur, accipe, oportet fieri iussionem ad sensum. Et sicut ꝑi oportet monstrare cōtētū sub his sensibilibus speciebus panis ꝛc. ita hic imperari acceptionē sensibilē, que cōtactu corporali perficitur ꝛc. Et hec ratio nō solū infert, q̄ oportet corporalem susceptionē interuenire in illis traditionibus q̄bus imperatur explicite acceptio alicuius rei corporalis (puta cū dicitur. accipe libum vel claues ꝛc.) sed etiam cū dicitur, accipe potestatē. vel accipe spiritum sanctū: idē enī est vtrobiq; iudiciū: quia idē est in vtrisq; imperatū. Meminisse enī opz q̄ sicut in consecratione sanguinis iesu christi, nō demonstratur ex vi verborū id qō cōtinetur sub specie vini. quod tū deberet demonstrari sicut in cōsecratione corporis: ꝫ demonstratur calix cōtinens illas species, dicendo, hic est calix ꝛc. ꝛ iuxta tropū methonymie ponitur continēs ꝓ cōtēto, ad insinuādū q̄ cōuersio fit in sanguinē vt potabilē: ita in sacramento ordinis iubetur ex vi verborū q̄z acceptio spiritualis rei (puta potestatis seu spiritussancti) ꝛ iuxta eūdē tropum ponitur id quod dicitur ꝓ eo qō fit. i. acceptio potestatis, ꝓ qua acceptio corporalis fit. loco ipsius acceptionis in corporalis, q̄z in re ei veritate imperatur. Opz enī (vt dictū est) iussionē sicut ꝛ demonstrationē sacramētorū, ad sensum impleri ꝛc. ¶ Amplius. In [illegible] nus oporteat impleri qō fit in sacramento [illegible] ordinis si fit traditio calicis actiue ꝛ nō accipitur, cōstat q̄ nō impletur qō fit: nulla enī actio impletur sine passione, vnde eps ꝛ verbo (vt dictum est) iuxta tropū ꝑdictū, ꝛ facto ipsa. i. porrectione calicis, vel actiua manuū impositione, imperat corporalē susceptionē. Propter quod sicut nō sufficit eps manus imponere actiue tm̄: sed opz corporaliter tāgi ordinandum, ꝛ obedire, cōtactum corporalē sustinendo. cui⁹ ex vi verborū spiritussanctus accipiendus iubeat in illa impositione: ita nō sufficit calicē cū verbis porrigere. ꝫ oportet ordinandū obedire ad corporalē tactū accedendo. cui⁹ ex vi verborū potestas accipiēda dicatur imperatiue ꝛc. ¶ Cōfirmat quoq; hoc autoritate decretalis de sa. nō inte. ca. ꝑbi ter. Ubi expresse apostolica traditione tactū corporalē debere interuenire gregō. 9. dicit ꝛc. ¶ Non deest quoq; autoritas sancti thō. ꝛ petri de pal. ꝛ rubricarum librorum pontificalium ꝛc. Hec de primo.

Quo ad Secundū: scito, q̄ oportet corporalē cōtactū fieri cū prolatione verborū in, q̄bus cōsistit forma, simul tempore in toto vel in parte ꝛc. q̄m nulla oratio verificat aut adimpletur nisi significatū ponatur in tēpore cōsignificato. Eps aūt cōsignificatū per orationē q̄ est forma sacramenti, nō se extendit extra totū tps ꝓlationis eius: ergo intra tps ꝓlationis verborū, oportet acceptionē significatam impleri ꝛc. maior est per se euidens. Minor aūt continet duo: vnū est q̄ tps cōsignificatū sit presens: alterū vero q̄ tale tps presens nō extēdatur extra tps ꝓlationis verborū: his enī duobus euidēter habitis, tota ratio clara erit, ac efficaciter inferens intentum. ¶ Primū aūt horum euidēs fit, ex cōditionibus verbi imperatiui: nā inter presens indicatiui, ꝛ presens imperatiui, ꝛ futurū eiusdē (verbi gratia. accipis, accipe, ꝛ accipito) cōuenientia est in significatione: singula enī acceptionē significant. In modo aūt significandi differentia est. q̄m ly accipis significat acceptionē indicatiue. ly vero accipe ꝛ accipite, significant acceptionē imperatiue. In tēpore vero differentia est. ꝫ aliter: q̄m tam ly accipis q̄m ly accipe, significat acceptionem in presenti. ly vero accipito, significat acceptionem in futuro. Unde inter ly accipis ꝛ ly accipe, neq; in significato. neq; in tēpore est differētia aliqua: sed in modo tantum: q̄m dicendo accipis: acceptionem presentē in te indico: dicendo vero accipe, acceptionē presentē tibi imperato ꝛc. Et ex hoc sequitur, q̄ sicut verum non est dicere accipis, te in presenti nō accipiente (indicatur siquidem esse in presenti q̄ non est) ita efficax non est dicere accipe, te nō in presenti accipiente: imperatur siquidem esse in presenti quod non est. Ex propinquate igitur consignificati temporis in forma sacramenti ordinis consistente in verbo imperatiuo presentis temporis: apparet q̄ oportet impleri quod iubetur in presenti tempore. ¶ Quod aūt tale presens non extendatur vltra tēpus ꝓlationis verborum probatur. Primo ex ipsa ratione tēporis cōsignificati. ¶ Ad cuius euidentiam aduerte tria. Primū est q̄ differentia tēporis verborum non tenet se ex parte ꝓlationis, neq; ex parte proferentis, sed ex parte significati: nam si ad tēpus ꝓlationis inspicias, ita mensuratur tēpore presenti accipiā ꝛ accepi. sicut accipio ꝛc. similiter si ad intentionem huius vel illius proferentis aduerteris, ita potest intendere presens tempus vnius anni, mensis vel diei ꝛc. sicut huius nūc ꝛc. Sed si significationem verbi perspexeris, ꝛ mensuram durationis eius consignificatam consideraueris, inuenies, q̄ tempus cōsignificatum vt mensura ipsius actus significati ex vi talis verbi intelligitur. ¶ Secundum est, q̄ consignificatum tempus est ꝛ dicitur presens, preteritum vel futurum in respectu ad tempus quo verbum ipsum significans profertur: quilibet enim fatetur se falsum dicere si dicendo, credo, non habeat in se credulitatem quando hoc dicit. Et similiter si dicendo, credidi, scit se nunc̄ nisi tunc quando dicit habuisse credulitatem, falsum dicit ꝛc. Et verba igitur presentis temporis significant actum coexistentem ipsis verbis quando dicuntur, ꝛ preterita preterito, ꝛ futura futuro. ¶ Tertium est, q̄ licet ꝑm veritatem nihil de tēpore sit vnic̄ presens nisi instans: apud grāmaticos tamen tēpus presens dicitur ꝛ cōsignificatur, q̄ cuicūq; parti orationis coexistit, ꝑpter quod in sacramentorum actionibus apud theologos effectus quidem quia in instanti fit, in fine ꝓlationis verborum fit. Actus aūt sacramētalis tam actiue q̄m passiue in quacūq; parte mensurante prolationem verborū coexistat, sufficit. Ex propinquate igitur consignificationem verborū coexistat, sufficit. Ex propinquate igitur consignificati temporis euidēter pz q̄ tps ꝑis cōsignificatū in forma sacramē-

torum nō extenditur vltra mēsuram ꝓlationis eorum. ¶ Et cōfirmatur: quia sicut in eucharistie cōsecratione cū dicitur, hoc est corpus meum. ly est. nō cōsignificat tēpus extra prolationem verborum. ita in sacramento ordinis cum dicitur, accipe, nō cōsignifica [illegible] m plationis verborum: vtrobiq; enim est verbum plenum reponis, ꝛ nō differunt nisi in modo indicatiuo scz ꝛ imperatiuo. Mēsura aūt nō ex parte modi ꝫ tpis se tenet: ꝛ propterea eadem est vtrobiq; ratio. Et ex hoc habes non solum q̄ ex proprietate verbi se tenet, ꝫ q̄ talis rigorosa ꝓprietas in sacramētis ecclesiasticis seruat, intendit ꝛ exigitur. adē enim esse de oibus iudicium debet. ¶ Et cōfirmat: q: nisi tps presens ꝓ significatū intelligat ꝑcise terminari cū prolatione verborū, nulla esset certitudo ex tū hoc ꝑis duraret: ꝛ sic post aliquis semel dicēdo decē milibus hominū ego vos baptizo ꝛc. pe[illegible] tū diem effundere aquam super singulos, ꝛ essent baptizati: qō constat esse falsum. Hec de secūdo.

Quo ad Tertium. Ad primū in oppositum dicendū est, q̄ non est mirum si ꝑsūptuosi ꝓmittit aliquos episcopos errare in istis: quoniam manifesta appet in eis demeritoria causa: q: scilicet nō submittunt actus suos rubricis pontificalibus: sed sensum ꝓprium sectantes, euanescunt in cogitationibus suis: ꝛ dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Episcopi tamē mutantes numerum singularem in pluralem, ꝛ dicentes pluribus simul tāgentibus, accipite, in nullo errant: sicut nec baptizās plures simul aspergendo ꝛ dicendo, ego vos baptizo ꝛc. Illi quoq; qui inter dicendum semel verba forme pluribus successiue tangentibus porrigūt, dicendo accipite, satisfaciunt sacramento: quia etiam si vni tantum tradant, dicēdo accipe, nō exigitur q̄ a principio forme vsq; ad finē. i. semp adsit contactus: sicut etiā in baptismo nō oportet ablutionē vnius durare cū ꝺo durant verba forme. Sed sat est si in aliqua parte verborū durante fiat hic ablutio, fiat ibi cōtactus ꝛc. Illa aūt qui ante vel post ꝓlationē verborum tāgunt. nihil suscipiūt: sicut nec essent baptizati, qui ante vel post ꝓlationem verborū abluerentur. ¶ Ad secundum vero dicit, q̄ autoritas rubricarum pontificalium, expresse statuentium contactū eius simultatem cū prolatione, ꝛ rationes autoritatesq; supradictę excludūt huiusmodi opiniones ꝛ determinant. ¶ Ad tertium autem tam patet, q̄ nō saluatur veritas seu efficacia orationis in peritia presentis tēporis. nisi illo tēpore presenti fiat q̄ imperatur: ꝛ q̄ sacramentorū efficacia certa exigit tēpus presens, nō ad libitum ministri, sed ꝑm naturā ipsius sacramēti intelligi. Unde intentio episcopi etsi in his que iurisdictionis sunt, possit presens ampliare, in his tamē que ordinis sunt, nō potest: ꝫ oportet ipsum in captiuitatem reducere intentionē suā in obsequiū christi ꝛ ecclesie ꝛc. Nec obstant his dicta doctorū, sentientium q̄ sacerdotes nouiter ordinatione formam cōsecrationis eucharistie proferunt, et omnes referunt intentionem suam ad instans. quo terminat prolatio forme consecrationis eucharistie ab episcopo. Hoc enim nō est intelligendum, q̄ fiat ex vi intentionis nouorum sacerdotum, quasi ipsi possint suspendere effectū verborum in aliud tps. hoc enī nō min⁹ possent perficere sacerdotes. Sed quia sic fit in ecclesia a spiritusancto gubernata, vt omnium consecratio efficax inueniri possit. humana ratio tentauit suadere, adhuc tamen nō persuasit, sed in captiuitatem ducto intellectu actus fit. Et hec dicta sufficiant. Pisis die. xx. nouembris. m. ccc. xx.

¶ Utrum summus pontifex possit dispensare cum sacerdote occidentalis ecclesie, vt accipiat vxorem. Questio. xxiiij.

Queritur Utrum summus pont. possit dispensare cum sacerdote occidentalis ecclesie, vt accipiat vxorem. ¶ Uidetur enim q̄ non. Primo: quia traditum alteri nō potest abs; iuria ab eo tolli: sed corpus sacerdotis occidentalis tradit tum est diuinis obsequiis in castitate: ergo ꝛc. ¶ Preterea. Secūdum sanc. Tho. in secunda secunde queſt. lxxxviij. art. ij. dicitur q̄ summus pont. non potest dispensare religiosum ad contractū matrimonij: ergo nec sacerdotem.

In oppositum Est: quia. castitas annexa est ordini sacerdotali ex statuto ecclesie: ergo, per eam potest tolli.

In hac Nōe in xta tria que apparent in sacerdote occidentali, discutienda sunt tria, vt plenius satisfiat ꝛ cuiusdam reuerendissimi domini cardinalis votis, ꝛ parisius nuper exorta questio clarius appareat. ¶ Uidendum est igitur primo de sacerdotio absolute quomodo se habeat ad matrimonium. Secōdo de annexo voto cōtinentie. Tertio de statuto ecclesie. ¶ Ex his enī et non aliūde impediri contingit sacerdotē a matrimonio.

Quo ad primum ergo duo dicuntur. Alterum affirmatiuum: scilicet q̄ sacerdotium impedit matrimonium contrahendum: alterum negatiuum: scilicet q̄ non dirimit contractum. ¶ Et primum quidē intelligendū est de congruo: quoniā nec ratione nec autoritate probatur, q̄ absolute loquendo sacerdos peccet contrahendo matrimonium: quinpotius ꝛ ratio ad oppositum ducit: quoniam vt patet in. xxxvij. dist. iiij. sent. nec ordo ingressum ordo, nec ordo sacer ingressum sacer est impedituus matrimonij: ꝛ in ecclesia occidētali olim dyaconi poterant contrahere matrimonia: vt dicitur cap. dyaconi. dist. xxvij. Manifeste quoq; in. xxxj. dist. in cap. aliter: dicitur q̄ orientales in sacramentis cōstituunt copulantur matrimonijs. Nec admittenda est glosa. exponens copulantur ad est copulato vtuntur: quoniā manifeste series textus de contractu matrimonij loquitur vt cōfirmat etiam aduersatiua subiuncta: scilicet q̄ occidētales nō fortiuntur coniugia ꝛc. ¶ Secūdum vero dictū intelligendum est q̄ nō dirimit matrimonium cōtractum siue ante siue post. Et hoc (vt dixi) seclusis omnibus legibus ecclesiasticis, stādo tantum in his que a christo et apostolis habem⁹. ¶ Et cōfirmatur vltimo vt. vnq; horum ratione. Si ordo sacerdotalis ex natura sua impediret matrimonū cōtrahendū (ita q̄ cōtrahere esset pcm̄) aut dirimeret cōtractū. sequeretur q̄ in nullo casu ēt ecumenę necessitatis aut vtilitatis per ecclesiam militantem posset dispensari cum aliquo sacerdote q̄ cōtraheret matrimonium. Hoc cōsequens est ꝛ contra theologos, et contra canonistas, ꝛ contra autoritatem, qua de facto vtuntur. ecclesia. Cōsequentia autem manifeste patet ex exercitatis in philosophia saltem rationali: quoniam quod est ꝑm se prauum, nulla ratione potest fieri licitum. Hec de primo.

Quo ad Secundum, duo discutienda occurrunt. Alterum est, an ꝑm veritatem sacerdos voueat castitatem: alterum est de efficacia illius voti. ¶ Quidam putant sacerdotes occidentales in hoc differre a religiosis quo ad debitū seruandi continentiam: q̄ religiosi astringūtur voto solēni: sacerdotes autem non voto, sed statuto ecclesie. Uerum hi manifeste errant. quoniam expresse mandatur episcopis, q̄ neminem ordinent nisi voueat castitatem: vt patet dist. xxvij. in cap. nullum. Ex quo formatur talis ratio. Aut omnes episcopi occidentales sunt transgressores precepti apostolici, aut nō. Non est dicendum primum: cum constet multos esse viros timoratos ꝛ sanctos, nec reprehendi se a conscientijs propijs, q̄ in actu ordinandi sint trāsgressores huius precepti: ergo obseruāt hoc preceptum: ergo suscipientes ordines sacros intelliguntur vouere castitatem ipso facto, nō verbo, sed facto suscipientes ordinem sacrum occidentali ritu. ¶ Nec putes fco. durand. et petrum de pal. his aduersari, eo q̄ dicunt q̄ non potest quacumq; ecclesiastica autoritate annecti votum ex facto extrinseco: quia votum est actus voluntatis intrinsecus existens. Stant enim hec simul cum predictis: quoniam ex antedictis habetur, q̄ suscipientes ordines sacros, absq; peccato fictōis vouent castitatē. Ex hoc autem habetur, q̄ absolute loquendo possunt suscipere ordinem sacrū absq; voto castitatis, quia voluntas non compellitur: sed tamen (vt dictum est) cum peccato fictionis: mentiuntur enim facto profitentes se vouere, et interiori actu oppositum intendentes. ¶ De efficacia autem solēnis voti, diuersa est theologorū opinio. Sco. nāq; ꝛ pet. de pal. in. iiij. dist. xxxvij. putant eandem vim habere simplex ꝛ solenne votum quo ad deū: ac per hoc nullum ex natura sua dirimit matrimonium contractū. Potestq; eorū positio fundari super hoc, q̄ si solēne votum ex natura sua dirimeret matrimonium post cōtractum, nullo casu posset dispensari. ¶ Sanc. tho. autem ꝛ ricar. vbi. s. tenent votum solēne dirimere ex propria natura matrimonium ea ratione, quia potuit ipsum deū seu ecclesiam in possessionem propri corporis. Addit tamen in secūda secunde. s. tho. q. lxxxviij. aliam rationē ex parte cōsecrationis: q: scilicet quod semel sanctificatum est deo, non potest in alios vsus cōuerti. ¶ Nec valet responsio scoti ad primam rationem, soluēntis eam per interemptionē, dicendo q̄ nō plus ponit in possessionē votum solēne q̄z simplex. eo q̄ nihil intrinsecum voto habet solēne quo careat simplex: vt patet in actu interiori voluntatis, cuius est vouere. Hec inq̄z derisio derisibilis est: quoniā manifeste patet, q̄ vouēs votū solēne, non solum promittit, sed mutat de facto statum, ac per hoc vouens soleniter vt sic, acceptat interiori actu mutationem status, promittens viuere de cetero in illo ꝛc. ¶ Uideur autem mihi rationabilior via sancti tho. si tamen recte intelligatur. Puto enim q̄ ad mentem eius, ꝛ ꝑm veritatem distinguendum sit eum ipso in secunda secunde vbi. s. q̄ solenne: votū est duplex. Quoddam per se solēne: vt professio religiosorū

tquoddam per accidens solēne: vt votū castitatis annexum ordini sacro. Est autem ratio huius differentie: qr solēnitas, siue consistat in exhibitione siue in consecratione, per accidens cōingitur voto suscipientis ordinē sacrū. Qui talis exhibet seipsum, & consecratur nō ad castitatem, sed ad actus ordinis. Religiosus vero benedicitur & exhibet se ad religionis statū: qui importat per se negationem propie voluntatis, corporis & bonorum. ¶ Hac vero distinctione stante duas dico propositiones. Altera est, q votū annexum ordini sacro, per se non dirimit matrimoniū contractū: & ratio est: quia est solēne per accidens. Nec etiā per accidens fit ibi exhibitio corporis propij ad aliqd repugnans matrimonio, sed pmissio tātū: vt patet in ca. nullū. di. xxviij. Altera est, q votū religionis, per se dirimit matrimonium cōtractū: tum qr in eo fit exhibitio corporis ad statū repugnantē matrimonio: tum quia tante vis est, vt soluat matrimonium prius legitime contractū & nō cōsummatum, nō ex statuto ecclesie, sed ex propria natura. ¶ Et hanc rationē bene notabis contra doct. discrepātes a san. tho. ipsimet. n. dicuntur voto p̄fessionis vt morte ciuili. cum ad matrimonium prius cōtractū disputatio trahitur: cum vero ad sequēs matrimoniū dirimendi sermo cōuertitur, dicūt professionem nō plus efficacie habere q̄ votū simplex. manifeste insinuantes viris doctis doctrine sue ruinosum fundamētum. Eadem siquidē ratione & efficacia, qua, p̄fessionis votum dirimit prius cōtractū, eadem dirimit post contractū. imo minor vis requiritur ad dirimendū cōsequens matrimoniū q̄ antecedens: vt patet in ordine sacro dirimente consequens & nō antecedens. Non est post cōtractum matrimoniū per verba de p̄senti. siquis inuita vel consentiente sponsa sacerdos fiat, p̄terea soiuitur est matrimonium: sed illa non potest alteri nubere: cū tñ constet, q si religiosus fuisset factus, soluta esset a vinculo cōiugali. ¶ Nec obstat q̄ in lib. 10. vj. de voto & voti redēp. dicitur, q solēnitas voti per solam ecclesie constitutionem est admixta. Hoc est verū est, quēadmodū etiam consecratio calicis per solam ecclesie cōstitutionē adimuenta est. Cum hoc nāqs stat, q quemadmodum nec cōsecratio calicis in solo ecclesie statuto consistit, sed in diuina benedictione, ita solemnitas quoqs voti in diuina benedictione cōsistit: vt in secunda secunde. q. 88. dicitur, iuxta illud nume. vj. inuocabunt nomē meū super filios israel, & ego benedicā eis. Et rursus: sicut calix iam cōsecratus ex propria natura repugnat prophanis vsibus, sic professus solemniter, ex propria natura repugnat propiuetati rerum, & actibus venereis, & ceteris. ¶ Cum his tamen teneo, q apud san. tho. potest ecclesia dispensare in vtroqs voto scilicet religionis & ordinis, pro aliqua maxima necessitate. Et q ecclesia quidē possit, nolo aliter probare q̄ ex facto: quia scilicet summus pont. regem aragonum (vt pe. de palu. refert) dispensauit, imo compulit, vt religione dimissa vxorem duceret &c. propter regni illius dispositionem. Quod autem hoc sit de mente san. tho. manifeste cōcipi pōt ex initio & fundamento positionis sue in contrarium in secunda secunde, loco allegato. Ibi siquidem volens concludere, q papa non possit dispensare cum religioso, pro radice positionis assumit autoritatem decretalis, dicens: sed quia decretalis, cū ad monasterium, manifeste dicit &c. & deinde vt conformaret se decretali, adinuenit illam adaptationem de consecratione: vt ibi patet. Ex quibus, omni passione semota, quilibet perspicacis ingenij elicere potest, quod si tempore suo summus pont. dixisset oppositum verbo vel facto (vt postm. dum fecit) quod ipse quoqs accommodasset rationem inobedientie sedis apostolice. Et propterea illa opinio nō est sua, nisi pro quanto sustentabak ab illa decretali.

Potest Igitur ad rationes supratactas, que videntur cōcludere indispensabilitatem voti solennis religionis, respondeti. ¶ Et ad illam quidem de consecratione, potest cum alijs dici, quod semel sanctificatum deo, non potest in alios vsus passim conuerti: sed bene in magne necessitatis articulo. Liceret siquidem bibere in calice consecrato, vbi aliquis non posset aliter bibere &c.

¶ Ad aliam vero de exhibitione, eodem modo dici potest, quod q̄uis res alteri tradita dono, non possit regulariter a deo auferri: potest in casu necessitatis, quo ablatio esset magis vtilis q̄ possessio propter commune bonum, quod preeminet bono particulari.

¶ Ad aliam vero que adducta est pro fundamento positionis aliorum doctorum, dici potest quod magna differētia est inter aliquid esse per se tale, & posse per se tale quid. Quod enim est per se tale, nullo casu nullaqs dispensatione potest non esse tale: sed quod potest per se in aliquid, contingit impediri vt effectum intentum non producat: vt patet in agentibus naturalibus. Dico ergo in proposito, quod votum religionis est potens per se in hunc effectum ideō dirimere matrimonium sequens: contingit tamen (et hoc rarissime) vt intentum effectum non habeat propter concursum alterius cause scilicet ecclesie autoritatis et publice vtilitatis non parue. Hec de secundo.

Quo ad Tertium (scilicet de ecc[illegible] quod hodie ex ecclesiastico statuto ram ordo sacer q̄ votum professionis in aliqua approbata religione, impedit matrimonium contrahendum, atqs dirimit contractum. Et quoniam ordo sacer non dirimit post contractum ex natura sua, nec ex natura voti impliciti (quia non est solenne nisi per accidens: vt patet ex dictis) sed ex statuto ecclesiastico, idcirco cū summus pont. possit ad libitum relaxare statuti vinculum, sequitur necessario, q̄d si sacerdos occidentalis contrah[illegible] matrimonium de licentia summi pont. absqs vlla rationabili c[illegible]a, quod matrimonium ipsum est vere matrimonium, et contrahentes sunt vere coniuges, & proles est vere legitima. Quamuis contrahendo tale matrimonium sic peccet mortaliter vterqs contrahens, contra votum castitatis agens absqs rationabili, aut dubia saltem causa licentiatus: et consequenter nec ipse pont. a mortali excusar[illegible]ur: sed si causa rationabilis dispensandi in voto castitatis adsit, contrahens dispensatus tute contrahit, ac contracto vtitur. ¶ Et hinc patet, quod cum rationabilis causa dispensandi in voto castitatis possit esse non sola vtilitas publica ciuilis aut ecclesiastica, sed aliquod aliud maius bonum nunc hic et ab hoc &c. q̄ seruata castitas, consequens est quod summus pontifex non solum potest, sed etiam salua conscientia potest dispensare cum sacerdote occidentali quod contrahat etiam cessante causa publice vtilitatis. Et propterea presumptio fuit quorundam determinatio, dicens a. solute quod absqs tali causa papa non potest. Cum tamen vt ostendimus, papa absqs causa vlla possit peccando tamen, et cum causa rationabili quacumqs, absqs peccato: et vtrobiqs matrimonium est validum. Rome die. xij. aprilis. 1505.

¶ Utrum matrimonium legitime contractum inter christianos per verba de presenti, possit ante carnalem copulam dirimi autoritate pape absqs religionis ingressu. Questio. xxv.

Queritur Utrum matrimonium legitime contractum inter christianos per verba de p̄sen[illegible]ti, possit, ante carnalem copulam dirimi autoritate pape absqs religionis ingressu.

¶ Et arguitur quod non. Primo ex ipsius nature ratione: quando cumqs est aliqua res transiens, ad cuius positionem per se ponitur aliquid concomitans, impossibile est poni rem illam transeuntem, et non poni illud concomitans: quia quod conuenit alicui per se, conuenit necessario & inseparabiliter. Sed sacramento matrimonij coniungitur indissibilitas & inseparabilitas personarum, que fiunt coniuges: quod probatur, quia hoc ponitur in diffinitione matrimonij. Ergo si matrimonium positum est actu & transit, impossibile est quin restet inseparabilitas: sed nulla dispensatio potest super impossibile: ergo.

¶ Secundo ex parte institutionis. Matrimonium est de iure diuino: vtpote institutum a deo in paradiso (dicente, crescite & multiplicamini) secundum quod est officium nature, & a christo secundum quod est sacramentum ecclesie, sicut cetera sacramenta: vnde math. xix. dicitur: quos deus coniunxit, homo non seperet: et ad eph. v. sacramentum magnum in c[illegible]isto & ecclesia. Papa autem non potest supra ius diuinum: ergo.

¶ Tertio ex parte ipsius sacramenti. Non minoris efficacie est sanctificatio veri sacramenti sanctificatione consecrationis ecclesiastice. Sed res consecrata, puta calix non potest dispensatione pape definere esse consecratus q̄diu est calix: ergo vir & mulier sanctificati coniuges ipso sacramento matrimonij, non possunt q̄diu viuunt definere esse coniuges.

¶ Et confirmatur: quia sicut papa non potest facere quod hostia semel consecrata desinat esse consecrata, ita non potest facere q̄ vinculum matrimonij semel contractum desinat esse inter personas inter quas est contractum.

¶ Quarto ex parte talis sacramenti. Matrimonium inquantum sacramentum significat coniunctionem spiritualem christi & ecclesie: vt patet per magistrum sen. in. iiij. di. xxvj. Sed coniunctio spiritualis inter christum & ecclesiam est inseparabilis: quoniam ferit. ult. ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsqs ad consummationem seculi. Ergo matrimonium inquātum sacramentum est inseparabile. ¶ Et confirmatur hec ratio autoritate sancti tho. in. iiij. di. xxiij. q. ij. ar. ij. q. j. ad tertium, dicentis quod matrimonium ex quo institutum est vt sit sacramentum, est indispensabile, nisi forte a deo. ¶ Et confirmatur: quia tria sunt bona matrimonij, fides, proles et sacramentum: id est indissibilitas. [illegible]unto ex autoritate. Quia ista videtur communis sententia theolog[illegible]

In oppositum Est autoritas canonistarum: vt patet in cap. ex publico. de conuersio ne coniugatorum.

In hac Dubitatione intendo, theologaliter veritatem inquirere et concludere precipue secundum doctrinam sancti tho. vnde tria agenda sunt. Primo ostendetur in quo stat ratio ambiguitatis. Secundo ipsa ratio tractabitur. Tertio satisfiet oppositis.

Quo ad Primum sciendum est, q cum matrimonium dupliciter consideretur (scilicet vt est officium nature, et vt est sacramentum ecclesie) si attendamus in omnibus et singulis conditionibus quas habet secundum q̄ est nature officium: questio hec clara est: quia constat matrimonium esse dissolubile etiam post consummationem: vt patet de coniugio infidelū. Unde a presenti disputatione resecanda sunt quecumqs spectant ad matrimonium inquantum est nature officium. Et propterea rationes omnes ex institutione in paradiso, et ex traditione mutue potestatis in corpus proprium, et ex commixtione carnali, et ex inseparabilitate his annexa, non coniuncunt intellectum ad confitendum indispensibilitatem: hec enim omnia ad matrimonium secundum q̄ est nature officium spectant, & de nature iure sunt, recipere tamen dispensationem in aliquo casu patet. & j. ad Count. ij. et a sancto Tho. in. iiij. dist. xxxiij. quest. ij. art. j. q. ij. ¶ Si vero cōsideremus matrimonium p̄m q̄ est ecclesie sacramentum, tunc distinguere oportet singulas eius cōditiones. Sunt autem he quatuor: scilicet sacramentum tantum, res & sacramentum, res tantum significata et contenta, & res significata et non contenta: vt patet ex iiij. sent. Sacramentum tantum, vocantur actus sensibiles quibus contrahitur matrimonium, non absolute (sic enim spectat ad nature officium) sed vt ex diuina institutione signum & causa sunt inuisibilis gratie. Res & sacramentum vocatur ipsum vinculum coniugij, non absolute (quoniam sic spectat ad nature officium) sed vt ex institutione significat aliquid sanctum (puta coniunctionem spiritualem inter deum & animam) & disponit ad gratiam. Res tantum, significata & contenta, est gratia gratum faciens, que in hoc sacramento confertur ad sancte posse vti coniugio. Res autem significata et non contenta, triplex assignatur: scilicet coniunctio spiritualis per charitatem inter deum & animam & coniunctio etiam per charitatem inter christum & ecclesiam, & cōiunctio personalem inter verbū & humanam naturam: que vocatur confortas in natura christi ad ecclesiam. Si igitur ex nullo horum habetur indispēsabilitas, dissolubile erit. si autem ex his habetur inseparabilitas, dispensari non potest. Si diligenter autem inspiciamus, nihil inuenitur in omnibus his supra ea que ad nature officium spectant nisi signum & signatum, & causa & causatum: hec enim tantum addit sacramenti ratio supra nature officium. Et ex parte quidem cause & causati, manifeste patet non haberi omnimodam inseparabilitatē matrimonij: quoniā nihil in hoc sacramento causatur indelebile: cum non imprimat caracterem, sed sit iterabile etiā viuentibus coniugibus: vt patet si alter religionē profiteatur: gratia quoqs hic causata amitti potest: imo quandoqs fit sacramentū sine gratia, cum scilicet celebratur in peccato mortali incontrito. ¶ Ex ratione igitur signi & signati oportet inseparabilitatē hanc esse, si ex sacramēti vi sit. Et si quidē sacramentū hoc primo significatum habet inseparabile, oportet inseparabilitatem sequi: si autem primarium eius significatum non est inseparabile, ipsum quoqs separari potest. Notāter autē dixi primo seu primarium eius significatum: q̄m didici a. s. tho. vbi supra q̄ contra prima precepta sacramenti, nō admittitur dispensatio, nisi forte a deo. Prima autē precepta signi, circa primarium significatū ostat attēdi: sicut vltima precepta cuiuscūqs gradus vel officij, circa principale illius finē. Ad hoc igitur tota questio hec reducitur, an sacramentum matrimonij significat primo aliquid indissolubile. Et hec de primo.

Quo ad secundum Duos ego in hac re inuenio dicendi modos. Magister siquidem sent. in. iiij. dist. xxvj. expresse tenet, q matrimonium cōtractum est signum coniunctionis spiritualis inter christum et ecclesiam. Et quoniam coniunctionem hāc constat esse inseparabilem, oportet p̄m ipsum & eius sequaces, q matrimonium ratū etiā non cōsummatū, sit omnino indispensabile. Hāc opinionē vident sequi omnes theologi qui partē negatiuā questionis tenēt: ponentes tertiū bonū matrimonij (q̄s sacramentū dicit) indissolubilitatem coniugij, non absolute, sed inquantū signum indissolubilitatis inter christum & ecclesiā ponit. ¶ Sed hec opinio salua tantorum virorum reuerētia, falsa videtur: quod dupliciter ostendit. Primo, Si matrimonium contractū ac ratum, sacramentū esset coniunctionis inter christū & ecclesiā sequeretur q̄ maritus relicte ante consummationē matrimonij esset vere bigamus: hoc est falsum: ergo. Probatur sequela: qr ratio bigamie est defectus sacramenti: quia scilicet non est vnicus vnius, sicut christus vnus vni tantum vnitus est ecclesie. Hic autē defectus manifeste adest secundo cōiugio, si matrimonū ex solo ꝺcto sacramentū est cōiunctionis christi & ecclesie. Falsitas cōsequētis patet ex determinatione ecclesie, extra de bigamis, cap. debitū. ¶ Et scito, q̄ sumpta est hec ratio ex illa decretali, & conuincit me: quoniā a destructione consequentis ad destructionem antecedētis est optimus & necessarius processus. Et attestatur eidem ipse magister sent. quoniā sicut tenet antecedens. ita etiā affirmauit cōsequēs in. xxvij. dist. iiij. Unde a nobis sicut nō sustinet in cōsequēte ita nec in antecedēte tenendus est q̄n potius ecclesia determinando oppositum cōsequētis, determinauit oppositum antecedentis: cōtra quæ sunt hec. Vñ inaduertēter loqui videtur, q̄ in materia bigamie dicūt bigamiā nō fieri ex cōsummatione pluriū cōiugiorum, & in materia matrimonij dicūt matrimoniū nō cōsummatū sacramentū esse cōiunctionis christi & ecclesie: hec enim (vt ostēsum est) habent cōtradictionē implicitā. ¶ Secundo. Si matrimonium solo ꝺcto significat cuniunctionem inseparabilem inter christum & ecclesiam, sequeret q̄ nec etiā per ingressum religionis naturaliter solueretur: hoc est falsum: ergo. Consequētia probat: quia nō sunt facienda mala vt veniant bona. Violatio aūt sacri cōiunctionis inter christum & ecclesiam, malū est nō parum: cum sacrilegiū sit. Et fieret per hmōi ingressum: q̄n solueretur matrimoniū, & cōsequēter sacrū signum, & cōsequēter daretur intelligi q̄ significatum esset solubile. Falsitas aūt cōsequētis ex eo p̄z, q̄ nō dispensatiue sed regulariter licet cuilibet ante cōsummatum matrimoniū ire ad religionē. imo ꝑm sanctum Tho. dantur coniugibus duo menses ante consummationē ad hoc: & (vt in cap. ex publico de coniug. patet) papa non dispensando, sed sequendo ecclesie morem determinat matrimonium solui per religionis ingressum. Sunt etiam contra hoc autoritates que infra afferentur. ¶ Alij igitur sequentes determinationem in prealleg[illegible]ato cap. de bigamis factam, dicunt q̄ matrimonij sacramētum quo ad significationem non est completum vsqs ad carnalem copulam inclusiue: ita q̄ matrimonium contractum significet coniunctionem dei ad animam per charitatem, consummatum vero coniunctionem christi ad ecclesiam. Et inquantum prima coniunctio est solubilis, secunda non, ideo matrimonium contractum tantum solui potest, cōsummatum autem minime: vnde dominus matth. xix. non dixit: quos deus coniunxit homo non separet, nisi post illa verba, & erunt duo in carne vna. Et ideo leo papa (vt referunt magister in. ij. dist. primi, & gratianus. xxvij. quest. ij.) ait: societas nuptialis ita est a principio instituta, vt preter commixtionem sexuum nō habeat christi & ecclesie sacramentum. Hec ille. Ubi clare videtur assertum a tanto doctore, quod probare laboramus nos. ¶ Sanctus tho. quoqs in. iiij. dist. xxvij. quest. j. art. iij. quest. ij. expresse dicit duo notanda ad propositum. Primum est in responsione ad primum, q̄ quia matrimonium cōtractum significat coniunctionem spiritualem inter christum & animam, & hec est solubilis, ideo religionis ingressus aufert sacramentum. Secundum est in responsione ad tertium, q̄ matrimonium contractum tantum non est perfectum, ideo non habet omnimodam indissibilitatem. ¶ Ex his enim confirmātur omnia dicta. Et colligere potes hāc rationem sic. Si matrimonij sacramentum non consummatum esset indissolubile autoritate pape, hoc esset quia omnimoda indissolubilitas esset de ratione eius: sed hoc est falsum: ergo. Probatur falsitas cōsequētis: quia aut est de ratione eius inquantum est officiū nature aut inquantum est sacramentum: sed neutrum est, vt probauimus: ergo. ¶ Potest quoqs idem probari sic. De sacramentis ecclesie illud tenendum est, quod romana ecclesia tenet: sed ro. ecclesia dispēsat de facto apostolicis literis super huiusmodi matrimonia contracta: ergo. Minor patet in martino. v. & eugenio. iiij. quorum bullas super hoc refert archiepiscopus florentinus se vidisse: et nostris temporib⁹ pluries hoc factum videtur. ¶ Non deest etiā naturalis ratio q̄ sit dispensabile. Videmus enim in vniuersotria

genera rerum: quedā eñ sunt necessarie simpliciter, quas. s. impossibile est aliter se habere: vt sunt motus celestes: z quedā sunt contingentes simpliciter: vt res voluntarie: z quedam necessarie non simpliciter, sed vt in pluribus: vt naturalia istorum inferiorum. Et inter hec manifesta est hec differentia, q̄ necessaria nō possunt impediri: contingentia possunt fieri vt libet: necessaria vero vt in pluribus possunt quidem impediri, sed raro. Cum autem indissolubilitas sacramenti matrimonij non sit de genere contingentium (vt patet: quia non potest ad libitum dissolui) nec sit de genere necessariorum simpliciter (quia potest quandoq̄ impediri: vt patet si alter coniugum ingrediatur religionem) restat: vt sit de genere necessariorū vt in pluribus. Et vere sic est: essentia nāq̄ matrimonij annexam habet indiuisibilitatem possibilem impediri ex concursu alterius cause. Et hoc dupliciter: vel cause quasi eiusdem ordinis: z hec est professio regularis: vel superioris ordinis: z hec est autoritas apostolica cum causa aliqua rationabili. ¶ Utrum autē discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedij, sit rationabilis causa dispensandi: crediderim q̄ sic: consensu cōiugum accedēte. Tum in fauorem animarum: ne. s. in adulteria adolescētes ruāt, aut permanere quasi cogantur dum separati perpetuo manerent. Tum ad euitanda homicidia, que a desperatis coniugibus facile procurari possunt: presertim cum hac de causa mos ses libellum repudij permiserit. Tum ad bonum pacis restituendum inter eos, sublato hoc vinculo quod causa discordie est: presertim quia coniugij finis vnitas est. Et hec de secundo.

Duo ad tertiū Respondetur ad primam obiectionem: z dicitur q̄ in diffinitione matrimonij non ponitur indiuisibilitas simpliciter, i. omnino: sed quantum est ex se, id est nisi impediatur. Et propterea posito matrimonio, ponitur indiuisibilitas personarum sic non omnino: indiuisibilitas autem sic non repugnat impediri. ¶ Ad secundum vero iam patet ex dictis, q̄ institutio refertur ad sacramentum perfectum in significando. z non inchoatum tantum. ¶ Quāuis posset etiā dici z bene, q̄ deus nō instituit matrimonium indissolubile omnino, sz quantum est ex se, vt dictum est. Et ideo papa non dispensat contra institutionem diuinam: sed vtitur potestate sua, qua potest impedire aliam causam impedibilem institutam etiam a deo. ¶ Ad tertium dicitur, q̄ coniuges non aliter sanctificantur hoc sacramēto, q̄ per gratiam gratū facientē, z repesentationem christi z anime per charitatem vnitorū. Unde cum vtrūq̄ sit separabile, nulla est hic sanctificatio habens effectum perpetuū. Unde quāuis nō possit fieri q̄ coniuges non fuerint sanctificati, potest tamen auferri vtraq̄ sanctitas ab eis. Et propterea non est simile de eis, z de calice consecrato: a quo non potest consecratio auferri. ¶ Nec est, propterea minoris efficacie sacramentum q̄ sacramentale: quoniam lōge maius est facere sanctum formaliter etsi amitti possit illa sanctitas, q̄ facere sanctum ministerialiter, z secundum qualcūq̄ alis huiusmodi denominationes. Unde sacramenta omnia quia gratiam conferunt, magis sanctificant ceteris consecrationibus: licet non ita diuturnos habeant effectus propter variam dispositionem subiecti: effectus eñ cōsecrationum z benedictionū non exigunt nisi constantiam subiecti: gratia autem z significatio vltra substantialem constantiam subiecti exigunt immutationem voluntatis z status, z propterea mutatis his desinunt. ¶ Ad confirmationē autem dicitur, q̄ peccat supponendo id quod probare debet: z quod in dubium vertitur: hic eñ nihil aliud dubitatur, nisi an vinculum ex sacramento matrimonij cōtractum semel, sit inseparabile a personis que contraxerunt: z argumentum hoc supponit: quia supponit, q̄ se habeat ad personas sicut corpus christi ad species panis semel consecrati: quod constat se habere inseparabiliter. Unde neganda est similitudo: quia vinculum matrimonij non habet necessariam connexionem cum personis, sicut corpus christi ad hostiā: necessaria nāq̄ connexio est, que impedit dispensationem. ¶ Ad quartum patet responsio ex dictis: negamus. s. significari coniunctionem christi ad ecclesiam per contractum matrimonij. ¶ Posset quoq̄ dici, q̄ coniunctio spiritualis christi ad ecclesiam potest considerari dupliciter. Primo secundum suam rationem: z sic est solubilis: quia est coniunctio per charitatem vie. Secundo secundum extrema inter que est: scilicet christum z ecclesiam: z sic est insolubilis. Et quia primo modo vnio spiritualis consideratur per se, secundo per accidens, ideo potest dici, quod vnio illa est solubilis: vnio autem in conformitate nature est omnino insolubilis: quoniam est secundum esse diuinum hypostaticum. ¶ Hec responsio licet quo ad solubilitatem sustineri possit, non tamen euadit inconuenientia de vnitate: et propterea non est totaliter ei innitendum.

¶ Ad confirmationem vero ex autoritate sancti tho. dicitur, quod loquitur de matrimonio consummato: vt manifeste patet: z ex articulo precedente in responsione ad secundum coniungitur. ¶ Ad aliam autem confirmationem de [illegible] sacramenti, dicitur [illegible] pie z formaliter loquendo, sacramētum q[illegible] matrimonij, inuenitur quidem in matrimonio contracto, sz imperfecte: quia non nisi causaliter, inchoattue z impedibiliter: vt patet ex supradictis. In consummato autem inter fideles inuenitur formaliter, complete, z vt necessarium simpliciter: z propterea cōsummato repugnat dispensatio, vt sancto docuit. ¶ Ad autoritates tenentium oppositum nescio quid dicam: misi quod si diligentius hec animaduertissent, forte sententiam mutassent. Rome die. xviij. Iañ. Dd. Dvij.

¶ De redditione debiti vroris ad virum adulterum. Nō. xxvj.

Queritur An vxor teneatur sub peccato mortali abstinere a carnali cōmercio viri publici concubinarij. Et videtur q̄ sic. Uir tenetur ad abstinendum se ab vxore publice adultera: ergo econtrario. Antecedens patet in scriptura: quia patronus est turpitudinis qui crimen celat vroris: vt in ca. quemadmodū de iureiurando dicitur: z in sacris canonibus extra de adulte. ca. si vir. et. xxxij. q. prima. ca. primo. et ca. si quis vrorem: et sacris doctoribus in. xxxv. di. quarti sen. consequentia autem probatur: quia vir et vxor ad paria iudicantur circa fidem libertatem et debitum matrimonij.

In oppositum Autem est: quia vxor non tenetur ad correctionem viri sicut econtrario: quia vir est caput mulieris: vt dicitur prime ad cor. xj.

Ad euidentiam Huius sciendum est, quod actus coniugij quum secundum se licitus sit, ad hoc quod reddatur illicitus ex alterius crimine, oportet vt culum aliquod nouum inde ad innocentem deriuari ad hoc vt reneatur abstinere. Crimen autem mariti publici adulteri, quadrupliciter potest considerari: primo inquantum offensiuum vroris: secundo inquantum emendabile p bono ipsius mariti: tertio inquantum punibile pro bono communi. quarto inquantum quandā maculi speciem in coniugem ducit. Si primo modo sumatur crimē proximo: ipsum quidem virum in lege coniugij errantē fidem violando, priuat iure exigendi non petendi actum coniugij. Iustum quippe est, vt iniuriam faciens matrimonio z a fide recedens: tuscogendi alterum ad seruandum sibi promissum perdat: simplicita men petitione actum coniugij postulare non prohibetur a volente sibi consentire: sicut in aliis debitis quamuis extinctis iure, potest creditor petere a voluntario debitore, qui non vult iuris rigore vti. Sed ex hac ratione vrorem offensam in nullo ligat: non est enim addenda afflicto afflictio: sat est quod quatenus offensum est, ipsam affligat. Si secundo modo, vxor innocens non tenetur ad abstinentiam actus coniugij. nisi vt habet rationem remedij curatiui criminis viri: et hoc quia non tenetur ad hoc nisi ratione precepti de correctione fraterna, ac iuxta mandatū domini matth. xviij. si peccauerit in te frater tuus &c. si monitio verbis facta per se vel alios non sufficit (quum ipsa nō possit verbere virum adducere ad penitentiam, sicut econtrario, tenetur adhibere penalem medicinam abstinendo ab eo, z denunciare ecclesie si hoc non sufficit. Sed quoniam preceptum de correctione fraterna non habet locum vbi non est spes penitentie (quoniam finis eius est bonum ipsius peccatoris) ideo si vxor non sperat penitentiam per hoc remedium, non tenetur ad illud faciendum: z tanto minus si credit quod peior fiet. Si tertio modo, sic quum procurare bonum commune in huiusmodi fiat per viam accusationis, non tenetur vxor ex solo crimine adulterij viri: quum hoc non sit in corruptionem spiritualem vel corporalem boni communis: nisi ammeram haberet corruptelam fidei christiane, vel proditionem patrie, et huiusmodi. Si quartomodo, tunc pro tanto habet speciem mali (vt communiter affirmatur) quod innocēs insceatur adultero publico, pro quanto videtur illius peccato consentire, correctionem debitam non apponendo. Constat autem q̄ si non est spes penitentie per huiusmodi abstinentiam, correctio hec non est debita fraterna, veritatem: et quod si notum est quod vrori hoc valde displiceret, et propterea ducit in amaritudine animam suam (vt communiter accidere videtur) cessat ratio apparētis mali z scandali actui in vxore. ¶ Ex oibus igitur cōsiderationibus opportunis colligit, q̄ vxor innocens z in amaritudine posita de viri adulterio publico, non sperans per abstinentiam actus coniugij emendationem viri, non

tenetur ad abstinendū ab eo: sed licite potest matrimonio vti tam petendo q̄ reddendo.

Et ad Obiectiones in oppositum dicitur, q̄ nec vir tenetur ad abstinentiam nisi subsit spes correctionis futu[illegible] ture z[illegible] Sed quia ad virum spectat corrigere vrorem etiam facto, ideo tenetur ad vtendum omnibus remedijs vtilibus sibi tamen conuenientibus: puta ad verberandum eam, segregandum q̄ a practica z huiusmodi: inter que remedia computatur abstinentia a thoro illius quando creditur expedire. Tenet quoq̄ magis ad euacuandum a se scandalū actiuum: quia nō facile credit vroē publice adulterari sine tacito consensu viri. Propter hec nāq̄ duo omnes auctoritates allate damnant virū non separantem se ab adultera: vt pote cōnū turpitudinis. Nec sacri canones intelligendi sunt condidisse suū ius: sed applicasse doctrinā diuini iuris ad materiam matrimonij: vnde z patrocinium peti et patrocinari turpitudinis z huiusmodi q̄ diuini iuris sunt asserit. Et hec de istione hac sufficiant. Rome die. xiij. mar. m. cccc. xij.

¶ An apostolica sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacre scripture. Questio. xxvij.

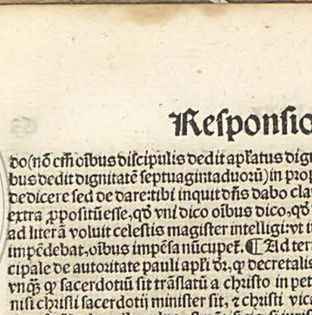
Caritate Jesu christi cogente, queritur, an apostolica sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacre scripture. Et videtur q̄ sic. Primo, quia clemens sextus in extrauaganti vnigenitus: de pen. z re. abutitur auctoritate. prouer. cap. viij. dum ad thesaurum ex quo fiunt indulgentie applicat eam: dicens q̄ est thesaurus, quo qui vti sunt, participes facti sunt amicitie dei. Constat enim q̄ per indulgentiarum gratiam non fit homo particeps amicitie dei: sed solūmodo satisfacit pro pena debita. ¶ Secūdo, quia pelagius papa in decre. dist. xxj. cap. quamuis: probat sedem apostolicā esse prolatam cunctis ecclesijs euāgelica voce matth. xvj. tu es petrus, z, quodcūq̄ solueris &c. Et tamē cōstat p illam domini sententiā non esse petrum prelatū ceteris. Tum quia verba illa dicta sunt petro in persona omnium, sicut ipse petrus respondit pro omnib⁹. Unde z sacri doctores intelligūt ibi non vni sed vnitati equalitatis omnium discretum, quodcumq̄ ligaueris &c. Tum quia ipse dominꝰ replicauit in plurali eandē sententiā, quecūq̄ alligaueritis. Matth. xviij. Tum quia dominꝰ dicit: quod vni dico omnibus dico. mar. xiij. ¶ Tertio, quia extra de constit. cap. translato: affertur autoritas apostoli: translato sacerdotio, necesse est vt trāslatio legis fiat. Et decretalis sentētia est: sacerdotium est translatum a moyse in christum, et a christo in petrum: sic enim interpretātur iuriste: z ponti fex permittit seu approbat. Cōstat autem impium esse dicere sacerdotium translatum a christo in petrum: abusiue ergo apostolica sedes in suis decretalibus sacrā scripturam affert: vimoq̄ illi infert. ¶ In oppositum est ipsius apostolice autoritatis dignitas.

Questio Hec nota est charitate vigētem: hi qui minus eruditi sunt legētes vulgatas has iniurias apostolice sedi illatas: putent veras esse. Et si forte hi qui nouitatibus illis student, discant sapere ad sobrietatem, aut saltem cohibeant linguas suas. Dedecet siquidem pastoꝝ z doctoꝝ omnium christianorum romano pont. etiam si quādoq̄ transumptiue vteretur aliqua autoritate scripture (vt creb. doctores sacri faciunt) detrahere, non modo contumeliam irrogare: publice scribendo q̄ abutitur sacra scriptura, q̄ vim infert sacro eloquio. Hunoq̄ hieron. ambro. aliiq̄ sanctissimis doctoribus didicimus: si quis inquit iacobus apostolus, putat se religiosum esse nō refrenans linguam suam &c. huius vana est religio. Reducēdus quippe est potius aut intellect⁹ aut sermo in captiuitatem in obsequiū christi in suo vicario, quādo videntur nobis minus consona eius verba. moda fides salua sit: nec ponamus os in celum: presertim q̄ humanum sepe fallitur iudicium: z quod vnus putat abusiue dictum, alter intelligit propie dictum. Et quia sic accidit in proposito (nulla siquidem inductarum autoritatum abutuntur sacri canones: sed in proprio sensu illarum qualibet vtuntur: vt sigillatim manifestabitur) ideo paruulum hunc laborem non subterfugi. ¶ Clemens imprimis. vj. non abusiue sed propie vtitur autoritate scripture: quoniā thesaurus de quo loquitur scriptura, est thesaurus diuine sapientie: est enim thesaurus meritorum christi: quiest ipsa diuina sapientia, z fons sapientie. Et quicumq̄ thesauro hoc vere vti sunt, efficaciter cōsequendo indulgentias cū perseuerantia (sine qua quocūq̄ thesauro vane vtimur) vere participes fiunt amicitie dei consummate. Cuius nullus potest esse particeps, q̄diu obnoxius est pene alicui p quocūq̄ pctō: qm̄ dei amicitia cōsummata nō nisi in celesti patria habet: in quā nihil pene subiectū ingredi potest. Q: igit indulgētie tollūt ab hoie impedimēta diuine amicitie cōsummate, vere z propie dicitur, thesaurus indulgētiarum est, quo qui vtuntur participes fiunt amicitie dei. Nec valet argumentum, thesaurus diuine sapientie fuit ante indulgentias, z illo potest quis vti sine indulgentijs, ergo indulgentie non spectāt ad illum: qm̄ thesaurus diuine sapientie continet multa in se diuine sapientie opera: vt sunt actus sapiendi fm deū, z merita christi vt meritoria, z eadē vt satisfactoria, z multa alia. Et vt thesaurus ipse prior indulgētijs, nō depēdet ab indulgētijs: sed econtra indulgētie depēdēt ab illo. Et potest aliquis vti thesauro illo diuersimode: z propterea potest quis vti illo sine indulgentijs et per indulgentias. Et, similiter potest aliquis fieri particeps diuine amicitie consummate, z sine indulgentijs et per indulgentias. Non docet siquidē romana eccl̄a indulgentias esse mediuz sine quo nō possit diuina amicitia cōsummata haberi: sed esse mediuz per qō potest haberi. tāq̄ per remouēs prohibēs: vt declaratum est. ¶ Ad aūt secundo obiciē de autoritate euāgelica, pspicacter intentū pelagio pōtifici absq̄ abusu suffragar: nam q̄ illa dñi verba ad sūm petrum dirigank, ex multis habeē. Primo ex hoc q̄ eidem facta est promissio cui exhibita est promissa res: sed soli petrum constat a dño constitutum caput ecclesie: vt patet Joan. vlt. vbi dominus post resurrectionem petro vt distincto ab alijs apostolis dixit, pasce oues meas, fecit enim comparationem petri ad alios dicens, diligis me plus his? et statim ipsius, non ipsius z aliorum martyrū, pastoralis officij fructū subdidit, quum esses iunior &c. Et hoc idē confirmat christ, preteriens inquit dñs alios apostolos ad petrū dixit, si amas me &c. ¶ Secundo ex eo q̄ dñs dixit. beatus es simō bariona, q̄ caro z sanguis &c. certum est eñ q̄ ex hoc dñs non beatificauit oēs apostolos: nec q̄ singulis pater reuelauerit q̄ petro reuelatum est. ¶ Et confirmatur: quia inter discipulos erat tunc iudas, qui nō erat beatus nec in re nec in spe: quum esset fur: vt Joan. euangeli. testatur. ¶ Tertio patet ex hoc, q̄ dominus inchoauit sententiam a petro vt ab alijs distincto, dicendo: z ego dico tibi quia tu es petrus, z super hanc &c. cōstat autem q̄ nec de andrea, nec de ioanne, nec de iacobo &c. verificatur tu es petrus. Uerba igitur textus euangelij manifestant q̄ petro singulariter dictum est. tibi dabo claues regni celorum: ac per hoc pelagius papa non abusiue sed propie vsus est autoritate illa ad probandum petri sedem a domino voce z sensu ceteris esse prelatam. Nec fuit pelagius primus, qui hac eadē autoritate vsus est ad idem probandum: quoniam anacletus martyr z sub traiano hoc idem dixerat: vt habes in decre. di. 22. c. sacrosancta. ¶ Ad primam obiectionem respondetur, q̄ petrus dicitur respondisse pro omnibus: q: dominus communiter interrogauit, vos autem quē me esse dicitis? sed sicut reuelatio (teste domino) soli petro dicitur facta, ita responsio nō ex consilio aliorum sed ex diuina reuelatione a solo petro facta est. Sed q: omnibus placuit responsio, pro omnibus respondisse dicit. frequentissime siquidē accidit q̄ multis collegis presentibus, q̄ vnus optime dixit, tanq̄s si ab oibus fuerit dictum habetur: laus tamen solius est illius qui sapiēter respondit. Sacri aūt doctores accipiētes hec verba nō pro vno sed pro vnitate nō obstant: q: vera sunt. Nec aduersant dictis, quia de vnitate ecclesiastica loquunt: que est vnitas ordinis, caput vnum habens. Imo interpretatio hec, pelagij sensum cōfirmat: qm̄ verba illa dum vnitatem ecclesie respiciunt, caput vnū designāt: per qō vnitas ecclesie claues habeat regni celorū, z ordine quodam a petro ad alios in partem solicitudinis assumēdos potestas absoluēdi atq̄ ligandi deriuet. Et propterea nō vnus petrus in persona sed in omnibus successoribus suis. nec vnus petrus cum successoribus solus suscepit claues vt solus retineat: sed vnitas ecclesie per vnum suscepit, dum petrus suscepit cōmunicandas in vnitate ecclesie. Quod autem affertur in argumento de vnitate equalitatis, falsum est: nec est sanctoū sententia de vnitate equalitatis, sed ecclesie: quā constat esse vnitatē ordinis. Et aduerte q̄ non solum glossa ordinaria, sed cyrillus inter patres orientales nulli secundus in libro thesau. de petro z successoribus in ro. ecclesia hoc intelligit: vt in cath. au. matthe. 16. habes. ¶ Ad secundam vero obiectionē dicit, q̄ dñs non replicauit de clauibus regni celoū quum oibus cōmuniter dixit: quecūq̄ alligaueritis: in hoc discernendā relinquens excellentiam petri sup alios. Et rursus ordo ipse, dū primo soli petro z deinde cōmuniter alijs loquitur, insinuat q̄ primus petro deinde alijs epis autoritas conuenire debebat absoluendi atq̄ ligandi. ¶ Ad tertiam autem q̄ vni dico oibus dico, respondet q̄ dominus non dixit, quod vni do omnibus

do(nō cñi oībus discipulis dedit aplatus dignitatē,nec etiam oī-bus dedit dignitatē septuagintaduoū)in proposito aūt nō est qō dicere sed de dare:tibi inquit dñs dabo claues ⁊c. Unde patet extra ,ppositū esse,qō vnī dico oībus dico,qō de doctrinali dicere ad literā voluit celestis magister intelligi:vt instructio quam vni impēdebat,oībus impēsa nūcupet. ¶ Ad tertiū argumentū prin cipale de autoritate pauli aplī dī,q decretalis illa nec somniauit vnq̄ q sacerdotiū sit trāslatū a christo in petrū: quū petrus non nisi christi sacerdotij minister sit,⁊ christi vicariū esse decretales clamēt.Unde nulla culpa est pontificis,si iuriste male illā intellexe rūt:nisi qs adeo desipiat,vt pontifici imputet oēs errores doctorū q nō reprobat eos.Admiratione ,pfecto dignū esset q in papaz, in decretalē,sensum alienum retorquēt arguētes isti,nisi manife-stior lapsus,testimoniū eorum studio phiberet:subdūt em plusq̄ octingētorū annorū christianos totius oriētis ⁊ aphuice nūq̄ sub romano pontifice fuisse.Nā si calcedonēsi.synodū(vnā ex quatuor q̄s sicut sanctū euāgelū grego.excipit)plegissent,patrūq̄ decreta ac gesta libri assent:vidissent contigua oīm etatū testimonia,primatū romane eccl̄e pferentia:falsissimūq̄ esse aphuice oriētisq̄ christia nos romane eccl̄e subditos non fuisse.¶ Ad qō pro nō sufficiant duo testes ante annos mille fere.Alter ex grecis, cyrillus.l.in li-bro thesau.vt habes in cathena au.matth.16.dicēs: Sedm hanc dñi promissionē eccl̄ia aplica petri,ab omni seductiōe hereticaq̄ cōuentione manet immaculata.sup propositos epos.⁊ super oēs primates eccl̄esiarū ⁊ populorū in suis pontificibus in fide plenis-sima ⁊ autoritate petri.Alter ex latinis,gregorius.l.ad Joā.epi-scopum siracusanū scribēs, constantinopolitanam eccl̄esiā quis eam dubitet sedi aplice esse subiectam:vt habes in decre.dist.22. ca.de constantinopolitana. Maguntie die.22.martij.1519.

¶ Thome de vio Caietani: Cardinalis sancti Xisti Opusculum XVII. Respōsionum.

¶ Ad Leonē.x.pont.max.dānati sensus Articuloz.v.expositio.

Petri apostoli vestigijs inherentes,parati sumus rōnē reddere oi poscēti nos de ea q̄ in nobis est fide.¶ Quibuscūq̄ ,pinde christi fidelibꝰ viris pbis,pie trepidātibus circa q̄nq̄ articulos i aplicis literis cōtra martinū luterū inter reprobatos con tētos, opē luminis fer re volētes, apire intēdimus quare reproba ti merito fuerint: sub-nectēdo sigillatim dictos articulos cum dubitantium obiectiōibus(prout ad nos de-lati sunt)⁊ cuiusq̄ rationem reddendo.

Primus Igitur articulus est. Ueruz est pro-uerbium,et omnium hominum do-ctrinā de contritione adhuc traditis prestantius,q̄ summa penitentia est non amplius peccare,⁊ q̄ opti ma penitentia est noua vita.

¶ Objicitur.In hoc articulo oēs sancti patres videnť consentire cum lutero:⁊ ideo nec error potest esse hic,nec heresis.

Rñdemus Hūc articulū merito reprobatum tam sm ipsius articuli sensum q̄m q̄ a lutero pro-latus est.Et q̄dem si ad ,ppriū sensum verborū spectet, falsus cō-probat.mā nec summa nec optima penitētia est qua nō fit remissio pctōrū: p mulgauit em saluator penitentiā christianā esse remissi-uā pctōrum.luc.vlti.oportet inquit p̄dicari penitentiā in remissio-nē peccatorū.¶ Hec aūt duo in articulo posita(valet non amplius peccare ⁊ noua vita)cōstat nō sufficere ad penitentiā in remissio-nē peccatorū:q̄siquidē exigit preter hec ⁊ dolorē de p̄terito pecca-to(petrus em post pctm cōmissum fleuit amare)⁊ recursus ad di-uinā misericordiam cū publicano.deus ,ppitius esto mihi pctōri. Unde eccl̄iastici.21.dicit,fili peccasti, ne adiicias iteruz, sed pro pristinis depreca re,vt dimittant tibi. Ubi(vt etiā aug.notauit)nō suffecit dicere,ne adiicias iterū: adiecta est deprcatio p- stinis remittēdis. Nō est igit̄ summa peni- pecca re:nec est optima penitētia noua vita, q̄ dolorē pro pctis ⁊ deprecationē pro pristinis in se non claudit. ¶ Et vide quo pcipitem daret penitentē hic articulus:maz ſm eundē summe ⁊ optime peniteret auarū:si ab auaritie actibus cessaret,⁊ liberalē deinceps vitā age ret.Et similiter incideret in tēperantiā,si a passionibus intēperatis cessaret,⁊ deinceps cōtinenter viueret(⁊ sic de alijs)hoc em signi-ficat nō amplius peccare ⁊ noua vita. Et si hec summā optimāq̄ penitentiā constituūt, inanis fiet nostra tam de necessario fietu peccatorū q̄ de recursu ad deū pro remissione eorūdem inuenť. Merito igit̄ ſm ipsius sensum articuli reprobatus est. ¶ Si autē idē spectet articulus vt a lutero manauit, reprobatus quoq̄ ra-tionabiliter inuenit:mā huiusmodi ,puer biū allatū comprobatur a viro negāte duas partes penitētie.l.cōritionē ⁊ satisfactionem: ⁊ ad hoc p huiusmodi prouerbiū tēdit.vt am necessitatē cōritio nis(q̄ pcipue consistit in dolore pro pctis) q̄ satisfactionis tollat: vt patet in libris suis,⁊ alijs eius articulis damnatis. Non consō-nat ergo dictus articulus sanctis patribus tā ſm seipsum q̄ vta martino manauit,q̄uis si in sanctis patribus huiusmodi senten-tia inueniretur,pie esset interpretanda, ⁊ ad bonum sensum reducenda.

Secūdus Articulus est. Nemini remittuntur peccata,nisi credat sibi remissa esse quando presbyter remittit ⁊c.

¶ Objicitur. Ille articulus sinceram videtur continere verita-tem:vtpote que stabilimento fidei innitatur.

Rñdemus. Credere sibi esse remissa peccata absolven te sacerdote, contingit dupliciter,vel quan tum est ex parte sacramenti,vel quātum est ex parte ipsius q̄ ab-soluitur. Credere primo modo,necessarium est. Ad remissionē pec catorum:nam hoc credere est actus fidei infuse:sine qua impossi bile est placere deo. Credere autem secundo modo,non est necessarium ad remissionem peccatorum:quoniam potest penitens qui absoluitur,pie dubitare de propria dispositione, an scilicet digne suscipiat illud sacramentum,verebar inquit iob omnia opa mea: ⁊ isa.64.dicitur,vniuerse iustitie nostre quasi pannus menstrua-te. Et cum hac pia dubitatione, stat q̄ digne suscipiat sacramen-tum absolutionis,⁊ consequatur remissionem peccatorum: quo-niam huiusmodi pia dubitatio non contrariatur stabilimento fi-dei infuse,sed firmitati fidei acquisite:ad quam constat q̄ spectat credere de seipso an sit vel non sit sufficienter dispositus. Sequi-tur igitur articulum comprobari falsum:ex hoc q̄ alicui remittun tur peccata,qui non credit sed pie dubitat ex parte propie dispo-sitionis remissa sibi esse peccata absq̄ preiudicio stabilimenti fi-dei christiane:que non est de hoc obiecto scilicet mihi esse remissa peccata:sed de hoc quod est remissa esse peccata mihi digne suſci pienti sacramentum penitentie. Sicut non est fides christiana q̄ sub hac hostia est corpus christi:sed q̄ sub hac hostia concurren-tibus vndiq̄ omnibus requisitis necessario ad sacramentum eu-charistie, est corpus christi. Non continet igitur hic articulus synceram veritatē: sed merito reprobandus fuit, vtpote falsus.

Tertius Est error illorum magnus est qui pa-dunt ad communionis sacramēta sub hac confidentia q̄ sunt confessi,⁊ q̄ agnoscunt esse se sine peccato mortali propter preces et preparatoria premissa ⁊c.

¶ Objicitur. Et hic articulus nititur firma fide,⁊ ob id non vide tur erroneus sedum hereticus.

Respondemus. Et si ad sacramentum communio nis accedere cum dicta fiducia tanquam iustificatrice magnus error est, cōtra apostolicam do-ctrinam(dicente nihil mihi conscius sum,sed non in hoc iustifica-tus sum) accedere tamen cum eadem confidentia tanquam pie-seruatrice a peccato indigni accessus ad sacramentum eucha-ristie, nullus est error: sed consilium apostolicum. Docens si-quidem idem apostolus quo pacto quis ad dictum sacramēntum non indigne accedat,nec ad iudicium sibi manducet et bibat, in-quit:probet autem seipsum homo,et sic de pane illo edat ⁊ de ca-lice bibat. Ubi manifestat eum qui probauit seipsum,secure ad sa-cramentum accedere:ita q̄ non est reus corporis ⁊ sanguinis do-mini,nec ad iudicium sibi manducat ⁊ bibat. Et quoniam po-

pulus christianus frequenter vtrāq̄ apostoli doctrinam audit:et vt vnusquisq̄ potest de seipso testari,quilibet ante communionis sacramentum probans seipsum contritione, confessione, oratione [illegible]ur hac fiducia tanq̄ pia ruatrice a peccato indigni acces-[illegible]trice:ideo articulus iste luteranus tanq̄ perniciosus,tanq̄ fiducie christiane plebis,⁊ scandalosus, ⁊ inimi-cus apostolice doctrine,reprobatus est.

Quartus Articulus est.Thesaurus ecclesie vnde papa dat indulgētias,nō sunt merita christi ⁊c.

¶ Objicitur. In hoc articulo nulla autoritate lute-rus potest conuinci:hoc tamen facere decretum est,⁊ bullam confirmare.

Respondemus Denotando non vno atq̄ eodem modo nec equaliter conuinci autoritate posse christianum hominem de ecclesiasticis mysterijs:sed licet quedam plus quedam minus explicata inueniantur in sacra scriptura,conuincit tamen omnia autoritate affirmamus. Exempli gratia.Sacramentum baptismi autoritate conuincitur: quia tam materia q̄ forma eius in sacra explicatur scriptura:sacramentū ve ro confirmationis, q̄uis nec materia nec forma nec institutio illi⁹ in sacra explicetur scriptura:conuincitur tamen ex autoritate,qua apostoli imponebant manus,⁊ ecclesia vtitur:⁊ similꝫ est in mul-tis alijs. Proinde si in articulo de thesauro indulgentiarum, lute-rum non posse conuinci autoritate dicitur, quia nō ita explicite si-cut baptismus in sacra habetur scriptura,verum dicitur sed delira cut,querendo equalem certitudinem in omnibus ecclesie mys-terijs. Si autē pie queritur autoritas qua luterus potest de thesau-ro indulgentiarum conuinci,non est difficile respondere:dicendo conuinci posse luterum autoritate sacre quidē scripture radicali-ter,vniuersalis vero ecclesie implicite, romane autem ecclesie et multorum sanctorū doctrinā explicite.Ex sacra quidem scriptura habetur thesaurus superefluentium passionum christi ⁊ sanctorū quatenus satisfactoie sunt.Et q̄ christus quidem plus patiendo satisfecerit q̄ exigat satisfactio omnium illorū q̄bus q̄ps applica-tur passio christi,⁊ secundum se liquidū est,⁊ ex sententia ioannis euangeliste habetur:ipse est inquꝫ propitiatio ,p peccatis nostris, ⁊ nō ,p nostris tm̄,sed ,p peccatis totius mūdi. Cōstat.n.ex eo q̄ passio christi quo ad effectū nō satisfacit ,p peccatis totius mūdi, q̄ tota illa satisfactionū multitudo q̄ posset satisfacere ,p his q̄ pe-fecit,superabūdat. De passionibus vero sanctoz.q̄ scilz plus passi sunt multi eorū q̄s satisfacere ,p propijs debuerit peccatis, testat beatus iob dicens:vtinā appenderentur peccata mea q̄bus iram merui,⁊ calamitas quam patioz in statera,quasi arena maris hec grauioz appareret. Simile est aūt iudicium de iob ⁊ multis alijs san cis:pcipue martyribus,q̄ tot superauerūt tormenta:⁊ beatissima virgine,q̄ quū ,p nullo propio satisfactura esset peccato, sustinuit tamen iuxta symeonis verbum vt suā christi gladius pertransiret animam:vnde plusq̄ martyr iure dicitur. Nec inueniri tantū the-saurum istum ex sacra habemus scriptura:sed ex eadē quoq̄ ha-bemus thesaurum istū ea intētione a christo ⁊ sanctis conditum, vt ecclesie vtilitati ,p desse t restāte hoc aplo ad colo.primo quum ait,adimpleo ea q̄ desunt passionum christi in carne mea pro cor-pore eius quod est ecclesia. Sim- est aūt iudicium de paulo ⁊ alijs sanctis plus patientibus q̄s satisfacere debeant ,p propijs peccatis. Nec huic tam sancte sententie obuiat alia eiusdem apo-stoli sententia:qua ait, non sunt condigne passiones huius tēporis ad superuenturam gloriam. Nam passiones sanctorū quatenus meritorie sunt ⁊ ad premiū respiciunt, sunt proculdubio non con-digne:⁊ remunerātur a deo supra cōdignum:⁊ hoc explicat quū dī.q̄ non sunt condigne ad gloriā superuenturā. Sedē tñ passiones sanctorū quatenus satisfactorie sunt.sepe superabundant:quotiesq̄ cum,ꝫ scz plus patiuntur pro christo sancti q̄s sit pena debita pro propijs peccatis actualib⁹. Et hoc enim ipso q̄ ipsimet icapaces sunt huiusmodi supabundantium satisfactionum vt satisfactorie sint (qi caret peccato ,p quo satisfacia) relinquūtur superabun-dantes:ac p hoc vt apls ,pmulgauit: p corpore christi q̄ est ec-clesia relinquunt. ¶ Cōuinci igitur potest luterus ex autoritate sacre scripture, ⁊ q̄ in ecclesia dei est thesaurus meritorū christi ⁊ sanctorū quatenus superabundāter satisfactoria fuerūt.⁊ q̄ hic thesaurus est pro corpore christi q̄ est ecclesia. Et si his adun xeris: q̄ vniuersalis ecclesia probat iudulgentias: vt pia matris ecclesie dona succedentia loco satisfactionis pnalis, q̄ est tertia pars sacramenti penitentie: perspicuum fiet q̄ indulgentie inue-nunť apud diuinam iustitiam satisfactrices pro pena actualibus peccatis debita,quam exoluisset apud eandem diuinam iustitiaz penitentialis satisfactio. Ex hac autem vniuersalis ecclesie appro batione oportet alterū horum fateri:aut q̄ indulgentie ex sola au toritate huiusmodi vim satisfactiuam habent,aut q̄ ex dicto the-sauro fiant. Et primum quidem horum,qm tanq̄ absurdum non admittitur,restat vt ex dicto thesauro indulgentie vim satisfacti-uam habeat:quod autoritate sancte romane ecclesie omnium ec-clesiarum magistre expressum est pluries. ¶ Nec desunt autorita-tes sanctorum,thome,bonauenture ⁊c. Intelligat ergo eruditus quisq̄ falsum esse,q̄ nulla potest luterus autoritate cōuinci de the-sauro indulgentiarum.

Quintus Articulus est. Si papa cum magna parte ecclesie haberet hanc vel illā opinionem ⁊ non erraret,tamēnec peccatum est nec heresis contra sentire(presertim in re nihil pertinen-te ad animē salutem)donec alterum per generale cō cilium reprobetur vel approbetur.

¶ Objicitur. Qui hunc damnarunt articulum sentiunt papam esse super concilium generale, quod nunq̄ vlla bona autoritate scripture probari potest:vt aperte declarat patriarcha anthiochē nus in libello de comparatione pontificis maximi ad sacrosanc-tum concilium.

Rñdemus Falso creditum ab obiicientibus est,dam-nationem huius articuli procedere ex opi-nione superioritatis pape ad cōcilium. Nulla siquidē cura huius questionis habita,damnatio huius articuli procedit aliunde: ex hoc scilicet q̄ summus pontifex habet autoritatem determinandi questiones fidei. Quam autoritatem in summo residere pontifice sacri canones clamant.hier.ad damasum testatur dicens:q̄ si hec nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumq̄s me culpare voluerit,se imperitum vel maleuolum vel etiam non catholicum, non me hereticum comprobabit. Et dominus ape-ruit dicens petro:ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua, ⁊ tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. ¶ Articulus siquidē iste propter latens venenum in ly donec alterum per generale concilium ⁊c. reprobatus fuit:vtpote dogmatizans summi pon tificis diffinitiuam in questionibus fidei sententiam non ligare, sed contra sentire nec peccatum nec heresim esse:hoc enim infert ly donec approbetur vel reprobetur per concilium generale. Et quoniam magistra rerum experientia testat multas hereses dā-natas a sede esse apostolica sine generali concilio.idcirco articu-lus iste merito reprobatus est. ¶ Hec sunt pater beatissime, que inter tot aduersas corporis valetudines obedientie tue gratia ex prompto animo sub apostolatus tui censura protulit. Tacitis obij-cientibus:vt nemine accusato,cuiusq̄ in pectus, liberum habeat veritas agnitum. Rome die.vj.Junij.m.cccc.xxj.

¶ Ad reuerendissimum dominum Nico.cardinalem de flisco,su-per sex propositionibus in commēdationem beati Joseph a quo-dam theologo assertis.Eiusdem secunda responsio.

Quidam Magister in theologia in commen dationem sanctissimi Joseph et in laudem eius, dixit dum sermonem haberet ad po-pulum latino sermone que sequuntur. Primo,q̄ Jo-seph,fuit magni meriti.⁊ pater putatiuus christi: qui christum ipsum palpauit,⁊ eo familiariter vsus est. Secundo, q̄ Joseph sanctus fuit verus vir virginis marie iuxta illud:iacob au tem genuit ioseph virum marie. Tertio,q̄ fuit verū matrimoniū inter virginem gloriosam ⁊ sanctum Joseph quod nō potuit esse nisi per mutuam corporis donationem:que donatio fuit inter Jo-seph ⁊ virginē. Quarto q̄ illud matrimonium fuit priuilegiatum: quoniā in isto matrimonio virgo nō dedit rsum corporis:licet per cōtractū matrimonij dederit corp⁹,edocta a spiritusancto:vbi re-gulariter per cōtractum matrimonij datur corpus ⁊ vsus copule carnalis. Quinto q̄ virgo maria dādo corpus suum Joseph,de-dit ⁊ sanguinem totius corporis:ex quo sanguine fuit completum corpus christi. Sexto dixit,q̄ hec propositio est vera:ex sanguini-bus ioseph fuit formatū corp⁹ christi:quam propositionem ita ex-posuit.Ex sanguinib⁹ propijs virginis marie,Joseph sancto da-tis per contractum matrimonij fuit formatum corpus christi.

Reuerendissime Domine domine ,ptector, vidi sedulam a dominatione ,vestra reuerendissima mihi transmis sam, sex dictorum a quodam magistro in theologia in commendationem sancti ioseph.Et respondeo q̄ in tertio,quarto,quinto ⁊ sexto vnū est non perspicacissime dictū

c non plene discussa est differētia inter copulā coniugalē z copulam carnalē. Si eñ hec nota fuisset, nō dictū esset hic q̄ verū matrimoniū esse nō potuit sine mutua donatione corporis: mā per copulā coniugalē non donat corpus cōiugi, sed potestas vtēdi corpore cōiugis: iuxta illud apl̄i prime ad cor. 7. vir nō habet potestatē sui corporis z̄c. Ubi nota q̄ dicit corpus sui, nō alterius: z dicit potestas in alio. Non dat ergo corpus quo ad vsum p coniugalem copulā: sed potestas vtendi tm̄: sed p copulā carnalem datur corpus quo ad vsum. Et ex hoc fundamēto patet, q̄ minus p̄spicaciter in quarto dicit, q̄ regulariter p contractū matrimonij datur cōingi corpus z vsus z̄c. Cōstat eñ falsum esse: q̄ non p cōtractū absolute, sed adiūcta cōsummatione dat corpus z vsus: imo si puella cōtrahat vere matrimoniū animo ingrediēdi religionem si deus dederit sibi spm̄ bonū, verū contrahit matrimoniū, nec pdit ex hoc virginitatē mentalē: q̄ cōsentire in copulā coniugalem nō est cōsentire in copulā carnalē nisi in potētia: q̄ est conditio diminuēs: vt patet. Et propterea beata virgo non pdidit virginitatem mentalē ex consensu in copulā coniugalē: nec exposuit se periculo pdendi propter priuilegiū diuine reuelationis: sicut modo ꝓpter statutū eccl̄ie concedētis duos mēses spōsis ad cōsummandum matrimoniū vel ingrediendū religionē, cōtrahentes, matrimoniū nisi intendāt cōsummare, nec se exponūt periculo pdendi virginitatē, nec pdunt virginitatē mentalē. Ex eodē fundamēto patet minus p̄spicaciter in quinto dicto dictū esse q̄ sanguis beate virginis datus est ioseph, z absurde dictū in sexto q̄ corpus christi fuit formatū ex sanguinibus ioseph: q̄n sanguis btē virginis non fuit datus ioseph, ac p hoc nō fuit ioseph etiā vt datus: vt patet ex dictis. Q̄nāuis habeat z alia dissonantia, ex hoc q̄ sanguis nō dicit alicuius simpliciter nisi sit ipsius vt pars q̄. l. est aut fuit pars ei⁹ (eo modo quo sanguis dicit pars animalis) z non ex eo q̄ est alicuius possessiue, vt ager aut seruus: aut quia potest vti eo, sicut equus conductus. Videtur ergo mihi q̄ vitimum dictum sit simpliciter falsum: reliqua vero quo ad supradicta minus p̄spicacia: z breuiter q̄ sententiam teneat, linguam cohibeat qui hec dixit. Nihil tamen contra aut ꝓter fidem hic apparet.

¶ De validitate matrimonij a iuuene post religionis ingressum z egressum contracti. Eiusdem responsio tertia.

Magnifice Dñe salutē z commendationē. Ad casum mihi ꝓpositum. An scilicet matrimoniū contractū a iuuene postq̄ religionem post discretionis annos ingressus est aio mutādi omnino vitā, z intra nouitiatus tñ annū egressus est ad seculare vitā z habitū, sit validū. Breuiter respōdeo, q̄ absq̄ dubio matrimoniū illud est validum, q̄ vt expresse dicit in. 6. de voto, c. j. solū votū, vel sacri ordinis, vel professionis tacite vel expresse, dirimit post cōtractū matrimoniū. Constat aūt ex capitulo nō solum. de regularibus lib. 6. q̄ iste casus distinguit cōtra casum professionis tacite vel expresse per notam disiunctionis vel, ergo iste casus nō habet vim professionis tacite vel expresse, quo ad matrimoniū dirimendū. Textus aūt in oppositū soluunt facile ad literam: q̄ capl̄m nō solū, z in fauorē anime nouitij z propter ius religionis noluit prohibere fratres ab impeditione istius, ne redeat ad seculū: cū etiaz si votū simpler in seculo de ingressu religionis fecisset, religio cōtra ipsum agere posset. Capitulū vero beneficiū thidem (q̄ tantum ponderatis) non obstat: q̄ renuntiatio beneficij, quam iste nouitius ex facto suo p̄sumitur facere, dū manifestat se omnino vitam velle mutare, tunc sufficit ad hoc vt beneficium possit alteri conferri: quatamen non sufficit ad professionem tacitam vel expressam. ista ergo duo non parificantur, nec equiparantur in textu. ℞ Sed nec quo ad vacationem beneficij hic casus equiparatur: quia in professione tacita vel expressa est vera renuntiatio. hic autem ex ꝓsumpta, quare z̄c. Bene vale. Caiete, die 22. octobris. 1505.

¶ Eiusdem ad fratrem cherubinum de florentia, diuini verbi predicatorem. Responsio. 4.

Questio Proposita est, an adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum a coniuge innocēte. Et est ratio dubij diuersa (vt videtur)

In hac sententia doctorum. Dubitatione ꝓeadūertenda sunt tria. Primum est, q̄ non est ambiguitas aliqua nisi in foro conscientie: nam in foro iudiciali constat non statim esse priuatum adulterantem coniugem. Scōm est, q̄ etiam in foro conscientie tam quādo adulterium vnius publicum est cō̄ quando occultum est, notum tamen est certitudinaliter innocenti, absolutus est si vult innocēs a vinculo reddendi debitum: ac per hoc adulter non potest exigere actum matrimonij, quamuis possit petere illum. Exigere siquidem importat coactionem, z est in proposito petere actum matrimonij vt debitum. petere autem p̄ludam petitionem actus significat: petimus enim etiam que gratis [illegible] tium est, q̄ tota hec difficultas consistit quando adulterium commissum latet innocentem coniugem. Et est ratio pro parte affirmatiua: quia statim q̄ alter coniugum in adulterium declinat, reliquus innocens sm̄ rem est absolutus a debito reddendo: z solū deficit sibi notitia facti, per petrati scilicet adulterij. Si namq̄ sciret factum, constat q̄ esset absolutus: notitia enim nō absolute, sed factum ipsum ex notitia sua, disponente sic iure naturali z diuino. Naturali quidem, propter violatam fidem: diuino autem, propter auctoritatem dñi matth. 5. vbi dicitur fornicationis causa in precepto de non dimittendo vxorem. Pro parte vero negatiua est communis (vt videtur) animi conceptio. l. q̄ adulter occultus post penitentiam potest exigere debitum ab innocente. ex hoc namq̄ arguitur, q̄ non statim innocens coniunx fuerat absolutus a debito, ac per hoc nec adulter priuatus iure exigendi. Manifestatur autem hoc sic. Post penitētiam occulti adulterij, innocens in eodem statu est in quo erat ante penitentiam adulterij: quoniam penitentia alterius non fecit ipsum de absoluto ligatum. Si ergo post penitentiam alterius tenetur sm̄ rem reddere debitum, etiaz ante tenebatur sm̄ rem: z si ante penitentiam non tenebatur secundum rem, sequitur q̄ etiam post penitētiam illius non tenetur secundum rem.

His premissis Harrādum est primo quid appareat veritatis ꝓ altera parte, deinde inquestiganda est causa. Quum coniugium ergo societas quedam sit, ex alijs natura vel volūtate cōtractis federibus, sumere possimus negatiuam partem veram esse. l. q̄ non sit statim priuatus sed priuandus iure exigendi. Inter patrem siquidem z filium naturale ius est, sic vt si filius patrem etiam occulte offendat, nō teneatur pater heredem illum habere: similiter inter patrem z filium adoptiuum simile ius est: inter socios quoq̄ negotiatores violata ab altero fide reliquus non tenetur. In his tamen omnibus et similibus apparet q̄ licet cuilibet qui fidem violauit vti iuribus societatis illius, filius siquidē tam naturali q̄ adoptiuo iure post crimen in patrem grauissimum latens patrem, potest etiam in foro conscientie hereditatem adire, z similiter connegotiator, modo dampnum non intulerit: q̄ obligaretur ad restitutionem. Quo fit vt adulter occultus quamuis violati federis reus sit, non prohibeatur a matrimonij iure, sed prohibendus: sicut in supradictis similibus priuandus est violato fidei iure illo. ¶ Et quoniā hec ita esse mihi videntur, ratio reddenda est. Occurrit autem mihi vna cōmunis horum ratio, z est, q̄ pene ille que in potestate partis vel iudicis sunt ita constitute, q̄ iudice vel parte scīente et eodem modo se habente vt prius aliquis non punitur, non incurrit ipso facto: cōstat autem tales esse penas priuationum iurium de quibus est sermo: ergo. Maiorem propositionem differentia penarum clarificat: pene namq̄ ecclesiasticarum censurarū nec sunt ita in potestate iudicis aut partis vt iudicis vel partis, vt prius perseuerantia excuset contra facientem ab incursu censure pene autem alie siue conuentionales siue a iure: nisi pars aut iudex sciens velit, non ligant. Minor autem clara est: quia si innocens coniunx sciat adulterium alterius, z pater offensam filij z eodem modo se habeant cum eis vt prius non sunt priuati. Consonat autem hec ratio specialitati pene consequentis incestum cū cōsanguineis cōiugis: ad huiusmodi enī incestū comitat ipso facto priuatio iuris exigēdi: nec est in potestate partis nō imputare crimē hoc ad hāc penā. nec etiā in potestate iudicis, q̄uis possit dispēsare. Ad adulteriū aūt simpler, priuatio cōsequens est in potestate partis. l. offensi coniugis: vt patet. Differentia igitur inter vtrūq̄ adulteriū est, q̄ ille sic incestuosus est priuatus ipso facto: iste aūt adulter est nō priuatus, sed priuādus: alioquin nihil speciale de adulterio sic incestuoso diceretur. Et hec positio nō dissonat forte ab aliquo doctorum: nā illi qui videnī ꝓ parte affirmatiua, ad hoc tendūt, vt scilicet adulter priuandus sit ab altero innocente in foro conscientie: quum dicūt, dignus est vt nō seruet fidei ei, vel aliq̄d huiusmodi, alij aūt ꝓ parte negatiua volūt, q̄ nō est ipso facto priuatus, z vtrumq̄ est verum. ¶ Ad rationem autem ꝓ parte affirmatiua, negatur q̄ sm̄ rem innocens ipso facto sit absolutus: est enim ipso facto habens ius quo seipsum posset absoluere in foro conscientie, si sibi constaret de facto. Rome, 20. decembris. 1513.

¶ Eiusdem ad fratrem Cherubinum. Responsio. 5.

Iteris Tuis frater charissime perlectis, in quibus quedam dubia soluenda mihi ꝓposuisti respondere distuli aliquot diebus, occ[illegible] alijs: verum ne omnino charitati tue deesem, hodiernum diem censui eximendum ab alijs.

Ad primum Itaq̄ dubium, an iuridice inquisitus de aliquo crimine, teneatur z debeat nominare simplices si non sunt infamati z ante correctionem fraternā: z similiter ad secundum, an ip̄sos tales nominauerit, possit iudex cōtra tales procedere ad inquisitionē. z eorum rationē (q̄ pstuetudo secularīū iudicū habet q̄ tot mēs cōplices req̄rit, z q̄ cōtra noiatos, p̄cēdit in oppositū tū est de fraterne correptionis z occultum cōplicis pctm̄.) Respōderi vnico verbo potest, q̄ he ōstiones decise videnī extra de cōfessis ca. gnū monasterū. Ubi dicitur, q̄ sm̄ vtriusq̄ iuris statuta de se cōfessi, sup aliorū conscientijs interrogari nō debēt, crimine lese maiestatis excepto: z q̄ si cōtingat aliquos noiari, tales noiati nulli sunt pene subdēdi. si tū infamia hūiusmodi noiati laborēt: iudicenda est purgatio tribus sui ordinis adiūctis socijs. ℞ Ut tū multe sunt exceptiones ab ista regula, et multi multa dicūt (vt diffuse habes a panor. sup dicto ca.) videtur mihi in primo dubio q̄ triplici distinctione vtendum sit in proposito. prima est, si nomen cōplicis est vel nō est circunstātia actus ꝓprij illius q̄ inquirit. secunda, si crimē de quo inquirit, pendet in pernicie publici boni seu alterius. tertia est, si iudex ex solius illius cause ritu z meritis procedit aut ex zelo ꝓprij officij. Nā si nomē cōplicis esset circūstantia ꝓprij actus, quum q̄libet iudex cognoscēs de aliquo actu habeat ex meritis illius cause etiam iudicare de illius circunstantijs, tunc iudex potest inquirere z tenet inquisitus cōfiteri complicē: sicut q̄n in foro penitentiali penitens non potest aliter exprimere peccatū suum nisi nominādo complicem, debet reuelare complicem: puta quum quis cognouit ꝓpriā matrem. Constat aūt inter circunstantias annumerari, quibus auxilijs aliquis fecit. ℞ Difficile tñ apparet accidere casum in quo nomen complicis sit circūstantia ꝓprij actus in foro iudiciali, nisi q̄ accidens: puta q̄ probabiliter aliunde iudex dubitat q̄ reus fateatur id q̄ non cōmisit vt euadat forte tormēta, q̄n tunc exnoīa tis complicibus cognoscere potest an verum dicat: sicut ex alijs circunstantijs, puta loci vel temporis. Sed hoc ex parte iudicis licitum videtur: sed ex parte rei qui scit se verum dicere, non debet infamia alterius occulti testari culpam suā, ex quo complicis nomen non est actus sui circunstantia quantum est ex parte ipsius actus perpetrati. Similiter si crimen pendet adhuc in perniciem reipub. ecclesie aut aliorū ꝓuatorum (puta quia sunt multi coniuratores fidei aut conspiratores aut latrones aut subuersores aliorum) debet iudex ex officio inquirere, z reus huiusmodi perseuerantes in malo pernitiosos, omnino occultos (de his sermo est) debet reuelare: nisi forte probabiliter crederet correctione fraterna eos amplius non peccaturos, quod non facile credendum est de religiosis. p̄sertim huiusmodi sceleribus irretitis: sed dubitandum potius videtur q̄ fingent se emendare. Et propterea tutius est in huiusmodi casibus, prelato potenti per se vel alium z volenti salnare non perdere oues suas, z curam fame proximorum soli to habere vt pastorem decet, complices siue non complices tales reos notos reuelare. Si autem crimen in detrimentum aliorum nō pendet, non tenetur reus occultos alios reuelare, sed ordinem fraterne correctionis preponere. ℞ Illud pre oculis est semper habēdum, q̄ quemadmodum in communi precepto inq̄sitionis si quis scit z̄c, subintelligitur seruato iuris ordine: ita quum quis inquiritur in genere de complicibus, subintelligitur sm̄ iura reuelandis: quia non potest plus ꝑlatus seu iudex precipere. Et propterea non peccant prelati seu iudices de complicibus inquirendo, si intentio infra iuris limites consistit. Et similiter non peccant inquisitus si omnino occultos tacent, aut dicunt se non habere complices aliquos habendo occultos tantum: quia, responsiua verba intelligenda iuxta sensum interrogationum sunt: intentio tamen oportet q̄ sit infra iuris limites.

In secundo Autem dubio si aliunde omnino occulti sunt qui nominati sunt, non est procedendum cōtra eos: quoniam talis reuelatio nō sufficit ad accusandū, necad denuntiandum, nec ad infamandum seu clamorose insinuandum: propterea omnis via procedendi que in tribo dictus inchoat, auferetur. ¶ Ad id vero quod de consuetudine opponis seruari: quia consuetudines patriarum consistunt in facto, ipsi viderint si ita est. Non tamen credo ita esse nisi in quibusdam crimibus exceptis (et hoc propter sequaces bartholi) z q̄ nihilominus aliqua interueniant indicia contra sic nominatos.

Ad tertium Autem dubium, vtrum iudex sciens defectum alicuius a tribus vel quatuor non petere modum iudicij, possit ipsum cogere ad dicendam veritatem. Respondeo q̄ questio hec decisa est extra de accusationibus. cap. inquisitionis. Ubi expresse dicitur q̄ si non extat infamia vel clamorosa insinuatio, non debet fieri inquisitio, etiam si duo vel tres iurati dicāt se vidisse delinquentē, aut alicui libellū secreto tradāt. Unde patet q̄ non pōt prelat⁹ cogere talē ad dicendā veritatem.

Ad quartum Dubium: vtrum infamatus de aliquo possit de omnib⁹ inq̄ri (vt tenet pet. de pal. in iij. sent.) respondeo q̄ non potest inquiri de illis de quibus non laborat aliqua infamia: iuxta dictā decretalem, dicentem: super illis solummodo fieri inquisitio debet, de quib⁹ clamores aliqui precesserunt. Dictum autem petri de pal. (cum bona reuerentia dictum sit) tantum valet quantum sua ratio: scilicet quia iudicare de occultis nō ꝓpter peccatum sed ꝓpter peccato: z̄ ꝓhibetur. Hec enim ratio falsum assumit: quia occulta ex ipsa ratione qua occulta sunt, ab humano iudicio exempta sunt: z proportionaliter occulta in tali iudicio seu processu, ab illo excepta sunt suapte natura. ¶ Hec sunt pater venerāde, que mihi occurrerūt scribenda ad tua dubia, non plus, auctoritatis habitura sicut nec cetera mea q̄n ratio eorum mereatur. Bene vale, z deum pro me ora. Rome, die quinta nouembris. m. cccc. xvij.

¶ Eiusdem ad reuerendum patrē fratrem mathiam de pace sacre theologie magistrū ac regentem salamanticen. Ꝛ̄sio. vj.

Reuerende Pater salue. Humillimis patueris plectis: ꝺbus petit ab illis q̄ ex iudēs originem ducūt, si in nullo culpabiles inuenti nec aliter suspecti nisi ratione origuis sint, possit negari ingressus religionis, et si fuerit nouitij negari possit professio absq̄ peccato mortali: an sit hoc cōtra ꝓceptū charitatis. Respōdere vt par est volēs, paucis me absoluā: eo q̄ cū sapiēte sit sermo. Actus recipiendi ad religionis statum, vt a ꝑtis ipsarū religionū egredit z terminat ad aliquē indeterminate. licet habeat rationē debiti (q̄n religiones institute sunt non solū ꝓpter p̄sentes, sz etiā futuros) vt tamē terminat ad hāc vel illā conditionē p̄sonarū vel hāc aut illā p̄sonā, caret debito rationem nisi necessitas aliqua debiti rationē inducat. ℞ Et de ꝑsona quidē determinata patet ex hoc, q̄ charitas nō arctat ad diligendū aut beneficiendū alicui particulari nō alias cōiuncto, nisi in articulo necessitatis, vt testant p̄cepta charitatis rā in corporalibus de eleemosina q̄n in spūalibus de correctione fraterna. Unde z diuus tho. in quolibetis dicit, q̄ habēs de supfluo non tenet obuiāti paup̄ri ac petēti eleemosinā dare: q̄ licet teneat supfluum largiri, nō tñ dare huic. Et in secūda secūde de correctiōe fraterna dicit, q̄ cadit sub p̄cepto sm̄ q̄ est necessaria ad fratris emendationē. Cōstat aūt quēliberi idoneū ad religionis statū, cōmuniter inuenire alibi gram si ab vna religiōe refutat. ℞ De conditione vero p̄sonarū patet ex hoc, q̄ religionis ꝑlati statuto possunt cauere vt genus aliq̄ hoim sine eoū culpa ad religionem nō admittatur: vt testat statutū de non recipiēdis illegitime natis. Nec multum refert inter recipere huiusmodi ad habitū, z receptos ignoranter reiicere ante professionē: q̄n non minus libera est religio intra annū probationis q̄n nouitius: quum annus probationis in fauorem vtriusq̄ datus sit, nec vlla pollicitatio implicite fiat magis hinc q̄n inde. Constat autem ex sacris canonibus (vt patet extra de regu. ca. statuimus) nouit ium posse libere intra annum probationis redire ad priorem statum: igitur religio potest nouitium libere a se excludere. Et confirmatur: quia quemadmodum nouitius si perlectis nouiter censuris in iure latis contra religiosos, z inhabilitatibus mendicantium, quas tamē in seculo prescire potuisset, relicta religione potest ad priorem statum redire: ita religio cognita origine nouitij prius indiscussa potest illum refutare. Quum igitur natio eorum qui ex iudeorum genere sunt, conditionem habeat quibusdam minus gratam ꝓpter tot eiusmodi publicam apostasiam, in hispania si religionis alicuius ꝑlati statuto vel opere eos recusent recipere ad habitum, vel ignoranter receptos nolint ad professionem admittere, nullum ex hoc mortale peccatum ex suo genere incurrunt.

¶ Et q̄uis ita esse mihi videat irrationabile tñ mihi videt ꝓpter tuū statutū aut opus hmōi refutatiōis respectu illoz q̄ nulla alia suspitionis nota sunt affecti. nisi q̄ origine ex iudeis fraterūt. Tū quia salus nostra ex iudeis est, ex q̄bus natus est christus sm̄ car-

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem.⁊ apli.⁊ plurimi patres fidei⁊ ingrati inuenimur, sui generis filios repellendo. Tum q̄ occasio daretur iudeis vt ad fidem non conuertantur, dum intelligunt cōuersorum filios in generatione⁊ generatione repulsos a religione. Tum q̄ religiosis status est talis vbi ipsi potius si in aliquo dubitant, solidari in fide ꝯ alios inficere possunt. Hec sunt pater Reuerēde, que mihi occurrunt respondenda. in die. s. matthei apostoli. Sents. 1514.

¶ Eiusdem ad fratrem vincentium de sancto geminiano: ad questionem an ingressus religionem cum proposito deliberato perseuerandi, ad religionem teneatur. Responsio. 7.

Charissime Fili, questioni tue ob occurrentis de facto casus necessitatez interpositis aliis respondendū duxi. In casu ergo ꝓ posito quum sez N. ingressus est religionem ꝑdam mendicantium, in quodam illius conuentu regulatis vite, cum animo deliberato perseuerandi vsq; ad mortē in illa particulari religione, ⁊ in illo particulari conuentu in seruitiū beate virginis, cui ecclesia illa dicata est: ⁊ postꝯ multos menses ibidem egit, ob quorundam scelera ibidem impunita, ad seculum intra annum probationis rediit. Scito ex duobus capitibus procedi posse. primo ex assumpto habitu cum deliberatione perseuerandi vsq; ad mortem. secundo ex intentione particulari ad hunc conuentum, frustrata ob inopinatum successum male vite inuente in conuentu illo. Et vt a primo incipiamus, questio ista petita fuit ab innocentio. ⁊ vt patet extra de regu. ⁊ tran. ad religio. in capi. consulti. ⁊ ab ipso distincta: ⁊ postmodum a grego. 9. in capi. statuimus, magis explicata. ¶ Est autem eorum sententia, q̄ suscipiens religionis habitum volens absolute vitam mutare, ad religionem tenetur. Quod potest dene ⁊ male intelligi. Si ens per voluntatem absolute mutandi vitam intelligatur deliberatum ꝓpositum perseuerandi vsq; ad mortem ⁊ nihil aliud, male intelligitur: si autem per voluntatem absolute mutandi vitam, intelligatur deliberatum propositum perseuerādi vsq; ad mortem cum promissione implicita huiusmodi perseuerantie, bene intelligitur. Quod patet dupliciter. Primo ex eo, q̄ votum requirit tria: propositum, deliberationem ⁊ promissionem: ita q̄ absq; promissione nullum est votum. Secundo ex eo, q̄ ratio quare talis volens absolute mutare vitā tenet etiā ad religionem, expresse assignatur in dicto capitulo, quia ipse renunciat anno probationis in fauorem suum, sic suscipiendo habitum. Ex hoc enim habetur q̄ voluntas illa est voluntas renunciantis probationi, ⁊ facientis hodie quod post probationem erat acturus: quod nihil aliud est ꝯ promittere perseuerantiam vsq; ad mortem, quod est vouere religionem. ¶ Et si hanc distinctionem vis plenius intelligere, finge in religione duos modos distinctos sensibiliter ⁊ notorie omnibus esse regulariter institutos ad ingressum religionis: alterum cum anno probationis. ⁊ alterum sine vlla probatione. ⁊ finge rursus duos iuuenes ambos cum proposito deliberato perseuerandi vsq; ad mortem, ingredi religionem illam, sed alterum per illum modum cui adiungitur annus probationis, ⁊ alterum per reliquum modum cui nulla adiungitur probatio. Et discernes voluntatem vnius a voluntate alterius in hoc, quod iste secundus cum deliberatione promissionem imo exhibitionem sui habuit: ille non: ⁊ videbis quod de primo non verificatur quod vult absolute mutare vitam. sed de secundo tantum. Suscipere igitur habitum nouitiorum (siue sola benedictione distinguatur ab habitu professorum siue aliter) cum deliberato proposito perseuerandi vsq; ad mortem, ita etiam quod vellet hodie esse finem anni vt posset tunc profiteri, non obligat hominem ad religionem in particulari aut in communi: sed liberum relinquit vt redeat ad seculum. Dixi autem nouitiorum, propter suscipientem voluntarie habitum professorum sciendo quid hoc importat: talis enī facto exhibet seipsum religiosum professum: et quia voluntas conformis est facto suo voluntario, in voluntate non solum est deliberatio, sed promissio ac exhibitio cum renunciatione probationis. ¶ Nihil tamen scrupuli in re hac accidit, si nouitius continue gesset habitum veterem benedictum pro altero, etiam si libentius deuotionis causa quia benedictus creditur gestetur: quoniam habitus professorum vbi sola benedictio distinguit, penes benedictionem que fit propie professionis tempore, attenditur: vt ex dicto capitulo statuimus: sumitur.

Et licet hec ad propositi casus claritatem sufficiant: vt tamen desiderio tuo an etiam si inter cessisset promissio teneretur, respondebo iuxta secundum caput. Scito quod si simplicis voti promissio comes fuisset, duo consideranda essent. Primo ex parte intentionis distinguendo inter intentum et attractuum: quia fiat quod attractuum alicuius ad particularem religionem ⁊ ecclesiam sit deuotio ad aliquam figuram beate virginis, conuersatio cum quibusdam religiosis, gratia[illegible] tas loci ⁊ huiusmodi. intentum autem [illegible] quum scilicet intendit esse sicut sunt illi religiosi, qui possunt ad arbitrium prelati sm regularia statuta inde mitti ad alios conuentus: hoc enim testatur intentionem non esse limitatam ad hūc conuentum solum. Et si intentio alicuius fuisset limitata ad vnūz solum conuentum: euentus ille in mentorum scelerum considerandus est an sint crimina communia aut paucorum, an cum spe prouisionis an sine spe prouisionis. Si enim impune scelera committer licet committere, nec [illegible]es humano more sit superuenture prouisionis: non obligat[illegible]ite ad obseruandum voti sui legem, quam constat in tali euentu non esse intentam. Horum enim religionis quasi ad tutum portum tendens, non debet esse vinculum detentiuum hominis in tali peremi periculo: scriptum est enim, cum sancto sanctus eris, ⁊ cum peruerso peruerteris ⁊c. ¶ Hec sunt fili charissime que mihi videntur ad questionis tue solutionem dicenda. tuum erit applicare ad particulare factum, et melius vbi opus est iudicio vrendo de N. casu iudicare. Bene vale ⁊ deum pro me ora. Rome die. xj. nouembis. 1512.

Responsio. 8.

¶ Eiusdem ad eundem.

Questioni Tue frater charissime (an is qui in choro sic diuinum officiū soluit, q̄ sui chori versus submisse sibiipsi soli dicit, alterius vero chori versus audit tantummodo, satisfaciat precepto ecclesie de persoluendis canonicis horis) respondeo ex pacto proposuit, vt quia diuersa dicere videntur, vtriusq; partis rationes pensentur: ⁊ sic veritas elucescat. ¶ Opinio igitur dicentium, quod in casu proposito satisfit ecclesie, fundatur super hoc, quod nullus in choro vel comitatus soluens diuinū officium tenetur dicere totum: sed sufficit medietatem dicere: ⁊ medietatem audire, secundum alternationem versuum. Nunc ⁊ inde vix consuetudo ecclesie testatur: sic autem sit in proposito: quia iste vnus partis versus dicit ⁊ alterius audit: ergo satisfacit. Sed contra istā rationē militat: q̄ vtitur eo q̄d est per accidens loco eius q̄d est ple-

Ad cuius Euidentiam clarameūcito, quod precipitum ecclesie est, vt quilibet dicat totum officium: vt patet extra de celebratione missarum, ca. presbyter. Sz quoniam aliquem dicere totum officium contingit dupliciter (scilicet communicando cum alio in officio. ⁊ sine communione cum altero) ideo duobus modis satisfit diuino officio scilicet persoluendo sine alterius communione: ⁊ tunc, quia cum alio non communicat, totum solus dicit, ⁊ communicando cum altero: ⁊ tunc alternando, totū quilibet communicans dicere censetur: dum quilibet cōmunicans in persona communicantis secum dicit id quod dicit. Unde in hoc modo dicendi officium scilicet alternatim, aliquid concurrit per se scilicet communio dicentium, quo fit vt quodlibet ab altero dictum sit commune alteri: ⁊ aliquid per accidens scilicet quod iste partem dicat ⁊ partem audiat. Constat autem quod quum aliqs sic partem suam dicit non vt communem: sed vt propriam, non cōmunicat in ea cum altero: talis autem est dicens partem sui chori sic submisse q̄ sibi soli dicit. Non communicat igitur iste in proposito casu cum altera parte chori: ac per hoc non satisfacit. ¶ Et confirmatur: quia etiam in choro dicere partē suā nō ſlitercūqz sed vt cōmunē, est ꝓ choro. Dato ergo, q̄ ecclesia nō ꝓcepisset dicentib⁹ officium cum aliquo, nisi dicere partem suam, adhuc sequit, q̄ iste non satisfacit in proposito: quia non dicit id officiū quod dicit vt partem: et quo id quod dicit, non dicit vt partem communis officij sibi ⁊ alij. sed vt propriam sibi: quia non communicatur alij per audibilitatem. ¶ Et confirmatur: quia si sufficit medium dicere ⁊ medium audire, possem medium matutinale officium solus in camera dicere. ⁊ deinde audire aliū legentem reliquum: quod est ridiculum. Concludendum ergo mihi videtur absq; ambiguitate, quod in casu proposito iste non satisfacit officio. ¶ Et hec intelligenda sunt de toto officio: nam in aliquo particulari versu deficere, non est contra preceptum. Rome die tertio nouembris. 1514.

¶ Ad tres questiunculas. s. de vsura, pertinacia inveniali, ⁊ publico delicto.

Eiusdem Responsio. 9.

Receptis Literis vestris reuerende pater, intuenti tria in illis dubia a me requisita. Primum est, an vsura soluta ab accipiente sine necessitate pecunias mutuo, sit restituenda illi, qui

soluit. Et est ratio dubij: quia videtur hic iniustitia esse etiā ex parte dantis. ¶ Secundum est, an pertinacia etiā vsq; ad mortē in aliquo veniali nō ex cōtēptu. sed quia est veniale, sit denegāda absolutio[illegible] Tertium est, Quomodo intelligatur decretum publicum: vt[illegible] peccato possit reuelari: an q̄ potest probari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice, an quouis alio modo.

Ad que Prout paternitas vestra exposcit, breuiter respondendo dicitur, q̄ vsura sic soluta proculdubio restituenda est ei, qui soluit: quoniam ex parte dantis non est iniustitia sm ipsam dationem, sed sm causam tantum: puta si propter pompas faciēdas accipit mutuum sub vsuris: datio enim ipsa sm se non habet vnde sit illicita. ¶ Quidam quoq; est, q̄ pertinaci proposito, cum venialium oxidit[illegible]non transcendāt, nec venialia remissionem mortalium impediant, nec vnum veniale connexionem cum aliis venialibus habeat, impendenda est absolutio ceterorum peccatorum. ¶ Ad id vero quod tertio queritur, dicitur q̄ per se publicum (quod per accidens vero infinitis modis inueniri potest) est, quod ex se habet vnde in communem notitiā perueniat. Unde non censendum est publicum aliquid ex hoc q̄ probari potest, cum hoc non adhuc habeat vnde exse in communem notitiam veniat, cuius hoc habere possit. sed bene constituitur in esse publico ex hoc q̄ confessus est iudicialiter: nisi per accidens a iudice inhibeatur executio publicationis. Contingit enim non solum predicto, sed multis modis humana delicta deuenire ad predictam publicationem: vt puta si delinquatur in communi hominum presentia, loco, scriptura, ⁊ aliis huiusmodi: quibus contingē tibus sine detractionis vitio possunt delicta hec tanqz publica dici. ¶ Hec sunt doctissime pater, que pro responsione occurrunt: que tu ipse optime mouenti potuisses, si voluisses. Bene vale, et ora deum pro me. Florentie in sancto Marco, xvj. Octobris. m.cccc.ix.

¶ Eiusdem ad quendam de venditione annue pensionis ex beneficio ecclesiastico debite.

Responsio. x.

Mantissime Frater, questioni tue an possis annuam pensionem tibi ex quodam beneficio ecclesiastico debitam absq; simonie vitio pro certa summa pecunie semel persoluenda vendere, respondendo dico nullam interuenire in hoc contractu simoniē labem: quia annue pensionis pure temporale est, nihil spiritualitatis habēs. Quod ex duobus patet. Et ex eo q̄ solos fructus beneficij ecclesiastici respicit: nam annua pensio non est beneficium ecclesiasticum, propie loquendo: sed beneficium ex quo tibi annua debetur pensio, illius est qui tibi debet annuam pensionem de fructibus: propter quod solus ipse beneficium hoc habens, tenetur ad diuinum officium horarum canonicarum: tu enim ex pensione hac non teneris ad diuinum officium, ꝓpote non propterea habens aliquod ecclesiasticum beneficium. Et ex eo q̄ potest etiam laicis concedi ⁊ conceduntur eis decime ecclesiis debite. Ut enim dinus Ho. in secunda secunde quest. c. art. iiij. ad tertium dicit, quum concedit papa decimas ecclesiarum laicis, non intelligitur concedere ius spirituale decimarum, sz temporalem actionem circa fructus decimarum. Et similiter est dicendum in proposito, quod concessio annue pensionis non est nisi pure temporalis rei donatio: ac per hoc potest licite pro certa summa pecunie beneficium ab onerationis liberari. ¶ Nec obstat, q̄ in bullis pensionis appositum est, q̄ si non annuam soluerit pensionem beneficium sit ipso facto: qm hec ⁊ similia non ad ipsius pensionis naturam, sed ad penam non soluentis spectant: iudicium autem de contractibus non secundum adiunctas accidentales penas, sed secundum eorum naturas attenditur. ¶ Et hec accipe cessante fraude: quam scio in te non habere locum. Nam si quis in fraudem simonie, vnico contextu renuntiat beneficio, reseruat sibi pensionem, ⁊ extinguit pensionem pro tanta summa, non solum apud deum (qui venditionem beneficij palliatam inspicit in corde) sed etiam in foro humani iuris ab equo iudice damnaretur: sicut in similibus damnatur contractus in fraudem vsurarum. Bene vale. Rome, die. xvj. februarij. 1518.

¶ Eiusdem ad magistrum Conradum Woelin. Ratisponē. xij.

Solicitudini Tue pater reuerēde deesse nequaq̄ possum, quū ex tote pietatis illam procedere video. Questionis igitur in qua meum petis iudicium, propterea q̄ nuper in partibus germanie est exorta, casus de verbo ad verbum est ille: vtrum petrus consignans centum florenos apud paulum mercatorem, vt ei pro parte lucri capitali saluo assignet per annum quinq̄ florenos residuo lucri sibi reseruato, licite contrahat, ⁊ ad restitutionem illorum in foro anime non teneatur. ¶ Et est ratio dubij: quia iste cōtractus, vt proponitur, est manifeste illicitus sed vt exponitur, dicitur licitus. Exponitur autem q̄ contractus iste includit virtualiter tres contractus: primo contractum societatis negociatiue inter petrum ponentem centum florenos, ⁊ paulū ponentem industriam: secundo contractum assecurationis capitalis inter eosdem, paulo assecurante petrum de suo capitali: non esse licet minus paulo ꝯ cuicūqz alteri assecurare petrum, ⁊ propterea ponitur hic capitale saluum: tertio contractum venditionis ⁊ emptionis lucri sperati inter eosdem: petro vendente lucrum speratū paulo pro certo pretio scilicet quinq̄ pro centum. Et iste similiter contractus non est minus licitus petro cum paulo ꝯ inter petrū ⁊ quemcūqz tertium: ⁊ propterea determinatur hic certum lucrum scilicet quinq̄ pro centum. ¶ Hic est casus vt proponitur ⁊ exponitur. In quo tria dicenda occurrunt: primo quod contractus iste falso exponitur: ita quod non est capax istius expositionis: secundo qualiter deberent adiungi alij duo contractus puno: tertio qd absolute respondendum est questioni.

Quo Ad primum declaratur quod contractus iste falso exponitur: quia iste contractus secundum suam formam manifeste est cōtractus societatis: ⁊ si includit alios duos, aut includit eos ex natura sua, aut ex conditionibus appositis. Non ex natura sua: quia contractus societatis est contractus disparatus ab illis aliis: sunt namq; oēs isti contractus velut singulares quedam species non ordinate sicut numeri aut figure, nec sicut causa ⁊ effectus virtualiter inclusi i causa: vt patet ex hoc q̄ singuli seorsum sine alio inueniri possunt, non includit ergo iste societatis cōtractus alios duos ex natura sua. Nec ex conditionibus appositis: q̄ ista conditio, saluo capitali, non infert contractum assecurationis. Probatur: q̄ contractus assecurationis capitalis est cōtractus commutationis: ac per hoc debet fieri dato aliquo honesto pretio pro assecuratione: alioquin commutatio non esset: in proposito autem casu nihil omnino datur aut promittitur a petro pro assecuratione: non igitur ex illa cōditiōe apposita. s. saluo capitali, habet cōtractus assecurationis capitalis: vt exponitur fingit. Similiter altera cōditio. s. assignet q̄nq̄ florenos ꝓ parte lucri, residuo lucri sibi reseruato, nō infert cōtractū vēditionis ⁊ emptionis lucri sperati ⁊ incerti: qm contractus venditionis ⁊ emptionis lucri sperati incerti est etiam contractus cōmutationis, ⁊ debet ita fieri cum paulo sicut fieret cum tertia persona. Constat autem q̄ tertia persona non emeret a petro lucrum speratum ex centum hoc modo. s. vt ipsa tertia persona nihil in presenti acciperet, sed solā spem habendi lucrum vltra quinq̄ pro centum, ⁊ ex ista sola spe obligaret se ad dandum petro singulis annis quinq̄ pro centum ex lucro illorum centum. Et circa hoc non oportet aliam probationem afferre: quoniam mercatores ipsi locupletissimi testes sunt, q̄ quilibet inturus hunc contractum, pretium aliquod vltra illaz spem exigit pro sua obligatione et periculo. Et quia in casu proposito ista certificatio sperati lucri absq; pretio aliquo imponitur paulo, manifeste patet quod non interuenit hic contractus emptionis et venditionis sperati lucri, sed solus contractus societatis cum illis conditionibus, falso ergo exponitur contractus iste.

¶ Hec de primo.

Quo Ad secundum, licet dicti tres contractus in veritate in casu posito nec formaliter nec virtualiter sint: quia tamen fieri possent distincte et seorsum dicti contractus cum appositis pretijs, dicendum occurrit quomodo licite vel illicite fieri possunt. ¶ Dupliciter autem contractui societatis possunt dici duo contractus coniungi. scilicet ex pacto, sine pacto. Et si quidem contractus societatis habeat hec pacta annexa scilicet vt paulus teneatur assecurare capitale ⁊ certificare lucrum sine aliquo pretio, manifesta est iniquitas, nec eget declaratione aliqua: quoniam ex dictis satis patet, quod esset societas hec leonina. Si vero contractus societatis habeat hec pacta annexa scilicet vt paulus teneatur assecurare capitale, et certificare lucrum pro eodem pretio, quo tertia persona assecuraret, et certificaret, adhuc paulus iniuste aliquantulum grauaretur quantum est ex ratione iustitie: quoniam contractu societatis habente suam equalitatem non debet secundum iustitie rationem superadungi paulo hoc grauamen scilicet q̄ teneatur assecurare capitale et certificare lucrum illo pretio quo alius faceret: quoniam constat quod ex equalitate societatis ad hoc non tenetur, licet gratiose posset hoc facere, sicut non est licitum ex pacto obligare

accipientē mutuo vt teneat rem vtuare, cuius hoc gratiose possit vt debeat facere. Vixi autē sm iustitie rationē: qz si ex quasi cōdicto cōmuni pacta hec in cōsuetudinē deducta vt licita essent (sicut pactum de retrouendēdo introductum cōmuniter est in detestationem fraudis vsurarum) tolerari possent ista pacta ratione huiusmodi cōsuetudinis, que tñ non esset introducēda: qz in fauorē est fraudis vsurarū. Aperitur esn per hec pacta via palliandi vsuras cum damno virorum industriorum, qui hec pacta subeunt quia egent pecuniis vt possint de suis industrijs viuere: et minus malum est eis hec pacta subire cū manifesto interesse inuenire pecuniam eis opportunam. ¶ Sine pacto autē si dicti contractus superueniant cōtractui societatis, ita vt cōtractus societatis fiat libere ex omni parte cum debitis cōditionibus societatis z ociorum, sed seorsum ac disparate superaddant isti contractus vt petrus a cura solicitudineq se exoneret, z a timore fraudis se liberet, dicendū occurrit q cōtractus assecurationis capitalis z contractus certificationis lucri ita possunt licite fieri inter petrum et paulum socios, sicut inter petrū z tertiam personam possent licite fieri: adhibitis .s. honestis ptijs sm iudicia sapientum in illa arte, illo tpe, in illo loco, cū tali psona, z breuiter cōsideratis induidua libus conditionibus: q scientifice determinationi non subsunt. Cō stat nāq q tali tpe vel propter talem personam vel propter talem artem in tali loco vir inueniretur assecurato: aut certificato: lucri non solum quinq pro cētum, sed nec in minimo. Et propterea nō videtur absq vsurarum fraude fieri si promiscue presupponat cū qualibet persona aut in quolibet artificio lucrum certificandum quinq pro centum, aut capitale saluum. Experientia siquidem testis est multos ex vitio persone, multos ex temporis euentu etc. deficere. Hec de secundo.

Quo Ad tertium, satis patet ex dictis, q absolute loquendo in questione casus propositi tam vt proponitur cū vt exponit, iniustum est societatem hanc inire, z petrum teneri in foro anime ad restitutionem si huiusmodi societatem cum paulo de facto contraxit: quoniam eum inique grauauit, de facto condiciones vsurarias apponendo capitalis salui z lucri certi: vt manifestum esse puto ex dictis. ¶ Hec sunt pater amantissime q mihi occurrunt pro solutione questionis proposite. Rogo vt oeris deū pro me. Rome die prima aprilis. 1515.

¶ Eiusdem ad eundem. Responsio. xij.

Accepi Reuerende pater schedulam quinq dierum, nescio cuius viri notabilis scrupulose conscientie petentis a me satisfieri: qū tamen pa. v. doctissima optime illi satisfacere potuisset, si mihi hanc sarcinam imponere noluisset. Ut ergo charitati vestre z illius conscientie non desim, cuius conualescens, respondere curabo petente reuerendo latore responsionem breuem.

Est igitur Primum dubium, an sit simpliciter de necessitate salutis penitentem conteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, quādo potest ea sigillatim ad memoriam reducere. Et est ratio dubij: quia hoc videntur cōmuniter doctores in. 4. sen. sentire. ¶ Ad hoc dubium breuiter dicitur, q licet quidam videantur hoc sentire quantum ad integritatem satisfactionis (ita q sicut sigillatim in singulis peccatis mortalibus adimpleuit voluntatem suam contra deum, ita si integre satisfacere debet, oportet q sigillatim toties detestet crimina sua) si quis tamen diligenter consideret, nec ad contritionem, nec ad confessionem, nec ad satisfactionem exigitur huiusmodi numeralis dearticulatio peccatorum. Et de cōtritione quidem patet ex veteri testamento (qz in quacūq hora ingemuerit peccator, oīa iniquitatum eius nō recordabor) z ex nouo: quia dimissa sunt pec catrici mulieri peccata multa quoniam dilexit multum. Impossibile siquidem est in quacūq hora ingemiscimus relinquendo peccatorum multitudinem copiosam, omnia dinumerare: et ratio dimissionis peccatorum nō detestatio multiplex sed multa dilectio redditur. Et vtriusq ratio est: quia momentanea contritio virtualiter extendens se ad omnia crimina commissa, sufficit ad salutē, z tanta posset esse q sufficeret ad omnimodam satisfactionem: vt de latrone creditur. Non minus siquidem satisfacit debito: centum quadrantum, si dat vnum aureum valentem centum quadrantes cū si daret centum quadrantes numeraliter. Et de confessione vero clarum est, q vnico verbo potest confiteri centum milia peccatorum: nec oportet sigillatim singula numeraliter dicere. Et de satisfactione autem eadē est ratio, que de cōritione dicta est: vnū siquidem opus penale magnum multis paruis equipalet, z tanto melius est cūto maius est virtutis vnum magnum opus cū multa paruia facere: vt patet in ethicis. Sententia igitur doctorum in quarto verificat in hoc, q oportet de singulis aut formaliter aut virtualiter conteri.

Scōm Dubiū, quando [illegible] rio confitenda sm doctrinam sancti Tho. z sm veritatem. ¶ Ad hoc breuiter dicitur, q tunc tantum quando actus peccati commissus directe contrariatur sanctitati loci. i. ei ad qō sanctificatus est locus, verbi gratia: Locus consecratus est ad sepulturam vel ad cultum diuinum, z ex consequenti ad libertatem coniugientium z depositarum rerum z huiusmodi: quando ergo fit contra ista, tunc z non aliter venit confitenda circunstantia loci sacri necessario.

Tertiū Dubium est: si [illegible] venditor cū emptor sciat naturam rei et valorem, an nullum subsit peccatum si res vendatur pro maiori vel minori pretio. Et est ratio dubij: quia scienti z volenti non fit iniuria, z si in casu subsit peccatum, declaretur vnde oriatur peccatum illud. ¶ Ad hoc breuiter dicitur, q si res venditur pretio quod est extra totam latitudinem iusti pretij, nec aliqua hic interuenit donatio (vt presupponendum est) sine dubio peccatum est. Nec oportet querere aliam originem huius peccati cū in equalitatem rei ad rem. s. pretij ad rem emptā: in hoc enim cōsistit ipsa iniustitia opposita commutatiue iustitie. Occasiones autem peccandi, quum possint esse diuerse z sint per accidens, extra artem relinquantur. Communiter tamen necessitate compellente id fieri videtur: que causat inuoluntarium mixtum, r Nec est simile quod pro simili adducitur de puella pauperrima, que nubit viro seni diuiti non nisi necessitate paupertatis cogente ducta: matrimonium enim non est contractus in equalitate rei ad rem consistens, sed socialis coniunctio: ad quam per accidens se habent diuitie z paupertas, z consequenter metus seu fuga paupertatis, z cetera spectātia ad id. Fit ergo satis iniuria in casu posito scienti z volenti voluntario mixto.

Quartū Dubium est, an principes terrarum per consuetudinem possint sibi licite appropriare feras. Et est ratio dubij: q autoritate legis nature, fere durante earū naturali libertate appropriantur cuilibet occupanti: vt patet inst. de re. diui. §. fere. Et consuetudo contra nature ius videtur irrationabilis: z similiter prescriptio ab huiusmodi iure introducta, non videtur iuuare principes. ¶ Ad hoc dicitur, q quum proprietas rerum ex iure sit positiua, z consuetudo ad ea se extendat q iuri subsunt positiuo, cōsequens est q sicut lege positiua appropriari possunt alicui fere, ita z consuetudine potest huiusmodi appropriatio fieri. Et hoc manifestum est in piscibus, dum vendunt iura piscādi. Et constat q populus habens dūium alicuius siluę, posset legē ferre q solus rector possit ibidem venari. Nec in hoc preiudicium fit iuri nature: qm de iure nature non sunt fere communes, nisi negatiue: hoc est q nulli eas appropriauit. Cum quo clare stat, q a superueniente iure legis vel consuetudinis potest appropriatio fieri: sicut de reliquis. Nec est cōtra allatam legem: que loquitur de feris que in nullius bonis aliquo iure sunt: dictas enim feras consuetudo in bonis principis posuit.

Quintum Dubiū, an dicti principes possint ita distribuere pecuniam dictarum ferarum captionem vt nullus subditus possit eas capere quin grauissime puniatur, etiam si capiat eas vt sea damno preseruet quod inferunt in blados vel huiusmodi. Et huic annectitur aliud, an confessores principum possint eos absoluere si nolunt huiusmodi statuta reuocare. ¶ Ad hoc dicitur, q licet principes possint huiusmodi venationes prohibere, non tamen possunt prohibere in damnum aliorum: imo tenentur ad restitutionem principes de damnis illatis a suis feris ex hoc q non permittunt alios venari, sicut habens bouem corrupetam sibi notum z non prouidens, tenetur de damnis subsequutis. Et ex hoc patet quid debeant facere confessores talium principum: quum enim iniustitia sit peccatum mortale de genere suo, z statutum hoc sit iniquum, non debent ipsos absoluere nisi desistant a peccato. Bene valete, et pro me orate. Rome secunda maij. 1514.

¶ Eiusdem ad eundem. Responsio. xiij.

Iteris Tuis pater venerande, petentibus quādam in commentarijs nostris super secunda secunde tanq dubia seu obscura declarari, distuli huc usq responsionem ob impedimenta imbecillitatis z occupationum aliarū. Nactus vero nunc aliād oci, satisfaciendum charitati tue duxi: vt nouitijs qbus hec obscura videnf, magis elucescant. Breuiter tñ: qz res clare sunt,

Primum Igitur dubium propositum est: quia in. q. r. ar. iij. dictum est, quod licet vendere iudeis res [illegible] ipsi vtuntur in suis sacrificijs: in. q. autē. 169. ar. j. ad quartum [illegible] coopariad reedificationem synagogę iudeorum.

¶ Facile respōdetur in primo loco sermonem fuisse de his rebus que non per se ordinantur ad superstitionem iudaicam: sed de rebus indifferentibus, quibus tamen ipsi indei abutuntur ad superstitionem suam. In secundo autem loco sermo est de synagoga que presupponitur per se ordinata ad superstitionem iudaicam. Et propterea eadem vtrobiq seruata est sententia: vt patet legenti vtrumq.

Secundum Est. Jn. q. xj. ar. iiij. dicit q occultissima per accidens subiacent ecclesie censuris: in. q. vero. 69. ar. j. dicitur q author homicidij occultus, nō est sub iudicio humano: quia persona est occultissima.

¶ Soluitur z hoc facillime, remittendo ad locum secundo allegatum: vbi expresse dicitur: quod occultissimus author notorij incendij non subest humano iudicio quo ad hoc vt teneatur se prodere subest tamen humano iudicio quia potest excommunicari: vt ibidem dicitur.

Tertium Est. Jn. q. 78. ar. iiij. dicit nullo mō lz inducere ad minus malū etiā paratos: in. q. aūt. 95. ar. 8. in. 9. causa duelli, videtur dici q lz inducere vt peccent minus.

¶ Soluitur hoc dubium declarando differentiam quam non penetrarunt mouentes hoc dubium. Aliud est enim inducere ad totum hoc. s. minus peccandum: z aliud est inducere solummodo ad ly minus. Primū nunq est licitum, z hoc in primo loco dicit. Secundū est non solū licitū sed sanctum imo z angelorū officium, et hoc in secundo loco dictū est. Et hinc fit vt adulterū quum aliter nō valemus retrahere, ad simplicē fornicationem licite prouocemus: nō hortando vt fornicet, sed si sue vult satisfacere voluptati, alieno nō iniuriet thoro. Nec tñ oportet huiusmodi conditionales semp exprimere, sed sufficit q ita eas mente retinere pro loco t tpe vt sapiens iudicabit, hoc enim non est inducere ad malū magis vel minus, sed est sm rem retinere a malo maiori. Fitq frequentissima exercitatione hoc a redimentibus vexationem suam: vt fecerunt illi decem viri apud hiere.

Quartum Est. Jn. q. 147. dicit: Excusant qui omnino cenaturis tpe ieiunij exhibēt cenā: z doctor sanc. dicit nō licere exhibere vinum volenti omnino se inebriare.

¶ Soluitur hoc, dicendo q exhibens cenam ministrat homini, nō vitio: exhibens aūt vinum, manifeste ministrat vitio. Nō patet ex differentia inter vacantem cene z vacantem ebrietati: nam vacans cene, vacat actui humano: z deformitas vitij, solummodo se tenet ex parte circunstantie cenantis: puta q quando non debet cenat. Vacans autem ebrietati, vacat actui per se deformi: ebrietas enim presupponitur per se prava.

Quintum Est. Jn. q. 72. art. 3. dicit. Sicut in alijs iniurijs sufficit restituere z nō oportet petere veniā, ita nec in contumelia: in quol. aūt. q. illa an in vsura transferat diuum cōtrariū videt dici. Ubi habetur qñ translatio nō est oīno voluntaria, oportet nō solū reddere [illegible] etum agri, sed aliquid correspondens illi conditioni involuntarij: sicut semper in restitutionibus faciendum est. ¶ Soluitur hoc, dicēdo q petere veniam, duplicitur concurrere potest, vno modo vt pars restitutionis. Et sic cōtingat ad restitutionem honoris oportere veniam petere, ita necessaria est venie petitio, sicut necessarium est quodlibet aliud requisitum ad integritatē satisfactionis. Et hoc nunq negatum est, qm semp affirmata est integra satisfactio. q. proculdubio intelligenda est cum oibus requisitis ad eius integritatē: ac per hoc cū petitione venie si ex parte restitutionis honoris exigit. Alio modo petitio venie concurrit vt res cōtra restitutionem distincta. Et sic dictum est q non est necessaria: qm sicut in ceteris iniurijs sufficit integram exhibere satisfactionem, z non oportet petere veniam, ita z in contumelia: q enim petitio venie vltra restitutionē honoris, annexam habet submissionem petentis veniam, ad quaz submissionem non facile quilibet flecti potest, ideo prudentis viri consilio relinquitur si casus accidat in quo integritas restitutionis honoris debiti contumelia passo, exigat petitionem venie.

Sextum Dubiū est. Cur neq in textu neq in commento totius secunde secūde tractat de famoso murmurationis vitio.

¶ Ad quod dicitur, q murmuratio nō est genus aut species alicuius vitij. sed circuit multa vitia vt imperfectum quid in multis speciebus vitiorū: z propterea non debuit specialis de murmuratione fieri tractatus, quum de generibus z speciebus vitiorū tractatum est. Neq tamen silentio inuoluta est: quoniam murmuratio vt imperfectum quid sonat in vitijs verborum (puta contumelia, detractione z susurratione) tractata intelligitur inter imperfectas contumelias, susurrationes, z detractiones: z similiter quatenus sonat imperfectum quid in vitijs actionum vel passionū intus vel extra (vt inobedientie, impatientie vel presumptionis) tractata quoq intelligitur cum imperfecta inobedientia, impatientia etc.

Septimum Dubium est, quid importat scrupulus conscientie quo stante licite operamur oppositum.

¶ Ad hoc quesito dupliciter videtur ab alijs responderi. Quidam enim distinguendam putant quantitatem ambiguitatis: ita q quum quis scrupulum habet de aliquo actu exercēdo (puta an liceat pulsare in die festo, si sic fluctuat, q plus aut eque credit esse illicitum, scrupulus est quo stante non licet sibi pulsare in die festo, si vero plus credit licitum esse cum hesitatione tamen illiciti, scrupulus (inquiunt) est quo stante licitum est illi pulsare in die festo. Quibusdam autem videtur ad rationem licite operationis exigi fidem certam excludentem omnem hesitationem: alioquin periculo peccandi contra conscientiam exponeret se operans cum formidine alterius partis. Et apud istos scrupulus contra quem licet agere, non est hesitatio aliqua de opposito: sed consistit positus in quadam apparentia. ¶ Mihi autem videtur dicendum, q siue scrupulus occurrat ex parte appetitus (vt contingit timentibus peccare in aliquo actu, et nesciunt quare) siue ex parte rationis (vt contingit ijs qui ex aliqua ratione magna, mediocri vel leui fluctuant) distinguere oportet de modo, an huiusmodi hesitatio seu vacillatio sit modo speculatiuo vel modo practico: hoc est an dubitet de licito vel illicito secundum se, vel vt est ratio operis sui hic z nunc. Nam si quis dubitaret an pulsare in die festo sit licitum vel illicitum, et tamen non dubitaret sibi tunc esse licitum pulsare, esse non peccaret pulsando. Cūtumcunq magna esset dubitatio apud eundem de actu pulsandi secundum se an sit licitus vel illicitus, et similiter quamtumcunq esset maximus timor de eodem. Et per oppositum si quis esset certissimus de actu pulsandi secundum se quod est licitus in die festo, et tamen fluctuaret de exercenda nunc a se pulsatione, ita q ratio applicandi se ad pulsandum, cum ambiguitate applicat, illicite quis pulsaret: intellectus siquidem speculatiuus nihil dicit de operando. Et si certitudo speculatiua exigeretur, non solum rudes qui sola certitudine adhesionis aliene doctrine sunt contenti, sed doctores aliorum passim periculo se exponerent: eo quod innumera sunt dubia quoruin alteram partem sic amplectuntur vt ablq scrupulo operentur, et tamen an veritatem speculatiue euidenter habeant non pertinaciter asserunt, difficile enim inquit ari, est nosse se scire: quia difficile est discernere ac scire an ex propijs etc. sciatur. Et diuersitas ipsa opinionum circa aliquod vnum nata est reddere intellectum speculatiuum nutantem. Non est ergo in hoc quesito spectandum ad hesitationem magnam vel paruam, ad fidem certam vel incertam de licito vel illicito absolute: sed ad rationez operandi in singulari. Si enim applicatio ad operandum certa est, quicquid tam in ratione quam in appetitu fluctuet, scrupulus est quo stante licite oppositum operamur, si autem applicatio ipsa ad opus fluctuat circa rectum vel obliquum moris, scrupulus est conscientie contra quem illicite agitur, z obliquitas moralis incurritur. Ratio autem horum est: qz in proposito conscientia non significat scientiam, sed applicationem cognitionis ad opus exercendum: z propterea scrupulus conscientie qui per se opponitur conscientie in ipsa applicatione consistit, z eadem ratione scrupulus omnis ad ipsam applicationem non se extendēs, conscientie non opponitur. Hinc enim fit, vt vacillatio conscientie in applicatione consistēs deformem reddat actionem, quoniā fit applicatio modo quo non debet, debet enim potentia rationalis determinari ad vnum si recte exire debet in actum: alioquin discrimini exponitur vtriusq oppositi, si fluctuante illa quis vtitur. Fluctuans enim quantum sapit fluctuationis, tantum sapit indeterminationis: ac per hoc indebiti modi operandi. Et hoc ambe supradicte opiniones forte intendebant. Prima enim ad hesitationem intellectus in se, videtur respexisse: secunda autem de fidei certitudine vt est ratio operis, intelligenda est.

Bene vale, et ora pro me. Rome nono februarij, anno salutis. M. D. xv.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Eiusdem ad eundem super .v. quesitis. Responsio .xiij.

Delsas Venerande pater frequenter me pijs dubitationibus, non vt discas, qui alios gloriose doces & verbo & scripto: sed vt explicem potius sensum meum. Unde charitati tue satisfacere cupiēs, propositis quæstionibus breuiter respondere curaui.

Queris Ergo primo cur in commentarijs nostris super secunda secunde. q. xxxiij. articu. j. in responsione ad tertium. et. q. 83. articu. iij. in fine permittitur simul stare bonitatem substantialem atq; veniale peccatum. Inde namq; cōsurgere videtur vt iustus in bono quolibet opere ob aliquam accidētem imperfectionem simul mereatur et peccet venialiter: vt lutherani nouiter dogmatizant.

¶ Huic quesito respondetur primum, non esse in commentarijs nostris scriptum vnum atq; eundem actum numero esse simul bonum bonitate essentiali & malum venialiter: vt patet intuenti. Nam in primo loco allegato peccatum veniale dicitur omissio: bonitas autem essentialis saluatur in animo seu in virtutis habitu. in secundo quoq; loco bonitas ponitur in actu orationis, peccatum autem veniale in omissione. ℞ Deinde dicitur, ad rem potius spectando cū ad verba, quod magna est differentia inter has duas combinationes scilicet bonitatem substantialem cum peccato veniali, & meritum cum peccato veniali. Nam prima combinatio frequenter simul concurrit in eodem numero actu, dum sepe facimus actus moraliter bonos ex suo genere, cum aliqua circunstantia moraliter mala: vt quum quis' reddit mutuum, non tamen ea hilaritate qua debet. et sic de alijs. Secunda autem combinatio nunq; simul inuenitur in eodem actu: quoniam nullus peccando meretur vitam eternam. Est enim tante vis peccatum veniale, vt tollat ab actu quem afficit meritum eterne vite: cuius non tollat eterne vite meritum a persona: multi enim sancti viri absq; hoc quod perdant eterne vite meritum peccant venialiter: verum per illos actus qui peccata sunt venialia, non merentur vitam eternam. Hinc clare patet, ex hac sancta & sana doctrina non sequi quod iustus in quolibet suo bono opere peccet. Nam etsi posset in sopere aliquo bono ex genere peccare, in nullo tamen opere meritorio potest peccare.

Secundo Queris ex eisdem commentarijs. q. 62. arti. vj. circa respōsionem ad tertium: vbi dicitur non oportet restituere cū damno in re superioris ordinis &c. quod videtur ex hoc sequi mulierem que ex adulterio suscepit prolem, non teneri ad se prodendum. quantumcūq; veri heredes inde dānificentur: quod tamen sententie notabilium virorum refragatur.

¶ Huic obiectioni respondetur, mulierem que ex adulterio genuit, et propterea veri heredes damnificantur, non teneri ad damnificandam seipsam in fama. vt quantum in se est veros heredes a damno hereditatis preseruet. Quoniam quemadmodum cessante iudiciaria coactione non tenetur homo perdere vitam aut libertatem vt satisfaciat debito pecuniario, ita nec tenetur mulier huiusmodi perdere famam aut vitam pro euitando damno alieno in re pecuniaria. Et si hoc aliquibus, (vt dicis) viris notabilibus graue videtur, mirandum potius mihi videtur de ipsis: quum decretalis de pe. et remiss. ca. officijs: expresse dicat mulieri que timet viro suo hoc indicare, non esse denegandam penitentiā. Constat enim q; certitudo de perdenda fama pensanda est sicut timor &c. quum non solum melius sit nomen bonum q; diuitie multe: sed tolerabilior sit mulieris seruitus aut mors q; eius infamia si communi consanguineorum voto creditur.

Tertio Queris ex eisdem commen. q. 78. circa articu. iij. & nec no quo opusculo nostro: vbi dicitur vtentem malitia alterius semper petere debere aliquid a bsq; peccato pensabile. si solidum est hoc fundamentum. Nam videtur quibusdam hoc non oportere, ob id quod apud augu. licite petitur iuramentum ab eo qui per falsos deos iurat, ita quod si per verum deum iurare vellet non admitteretur iuramentum: et proinde petitur inquantum per falsos deos iurat: ergo petitur quod sine peccato fieri nequit: ergo potest etiam peccatum licite peti dummodo nullum agatur preiudicium salutis.

¶ Ad huiusmodi obiecta respondetur solidissimum esse iactū fundamentum scilicet nunq; licitum esse petere peccatum: & implicare contradictoria. petere peccatum & non agere in preiudicium salutis: quoniam ipsum petere peccatum, est peccatum. Quod ex eo patet, quod quicquid licet petere: licet etiam appetere: quum petere actus humanus sit, ab appetitu rationali qui voluntas est, procedens. Sed constat quod non licet appetere peccatum alterius cūtumcunq; parati. Aug. autem v[illegible] patet in [illegible]lam. non dicit barbari iuramentum si velle[illegible] non esse admittendum: sed vtentem fide barbari firmata iuramento per falsos deos. non communicare peccato illius quo per falsos deos iurat. sed fidei. i. fidelitati qua dicta fiunt. Unde perens iuramentum ab idolatra, petit opus sanctum quod ille potest si vult absq; peccato prestare: quia nihil aliud petit nisi fidem iuramento firmatam: quod ille prestare potest si vult, credendo in vnum solū verum deum & iurando per illum. Sed ex sua infidelitate apponit ipse iniquitatem iurando per falsos deos. Falsum ergo opponit, dicendo q; si vellet iurare per verum deum, iuramentum non admitteretur: nisi forte obijcientes referant hoc ad irrisoriam iurationem: quasi idolatra non vt iuramento sed vt vana & superstitiosa iurandi admonitione. illo vteretur iuramēto per iesum christū. Juxta hunc enim sensum, fateor q; non admitteretur: non ex defectu christianorum. sed ex defectu idolatrarum exhibēntium hoc nō vt iuramentum. Sed ex ista refutatione si accideret, non sequitur, ergo petendum esset vt iurarent per falsos deos: sed ergo petendū esset vt iurarent & non irriderent veram fidem. Et tunc vt primo dicebatur, non petitur nisi iuramentum: cuius sciatur q; iurans, iniquitatem apponet iurando per falsos deos.

Quarto Queris ex eisdē cō. q. 83. circa art. 8. An sicut votum abstinentie vxoris sic & votum continentie vir irritare possit. sic vt vxor secura sit atq; tuta.

¶ Huic questioni respondetur non esse eandem rationem de vxoris voto circa abstinentiam & circa continentiam quo ad irritationem a viro: quoniam potestas irritandi vota vxoris, spectat ad virum quatenus gubernator est, & vxor est illi subdita. Circa actus autem continentie, vir & vxor ad paria censentur: & propterea non spectat ad potestatem viri irritare votum continentie vxoris: quod non potuit facere nisi quatenus ad petitionem debiti: secundum quam libera est nec viro subditur.

Quinto Queris an sit vere sancti tho in iij. sen. dis. xviij. q. ij. ar. j. q. iij. prout quidam sibi imponunt, q; excommunicatio iniusta priuet suffragijs ecclesie: cuius contrarium in quadam questione speciali nostra legisse dicis.

¶ Ad hanc ambiguitatem respōdetur duos esse modos, quibus communia ecclesie suffragia participantur a christifidelibus. Primus est per communem ecclesie intentionem, qua communia suffragia pro ecclesie membris communiter fiunt. Secundus est per specialem alicuius fidelis & precipue ministri ecclesiastici intentionem, qua communia suffragia dirigūtur pro isto particulari: vt quum aliquis dicit vel facit dici missam pro ista singulari persona. Excommunicatio autem iniusta habet suum effectum in priuando suffragijs ecclesie hoc secundo modo: quia timenda est non solum ab excommunicato, sed ab alijs: ac per hoc alij prohibētur celebrare spectali intentione pro illo, & pari ratione alia communia suffragia pro illo specialiter agere. Et iuxta hunc sensum intelligendum thomam dicentem excommunicationem iniustam habere effectum. ℞ primo autem modo excommunicatio iniusta non priuat excommunicatum suffragijs ecclesie: quia rationabiliter interpretamur communem ecclesie intentionem in suffragijs communibus esse conformē diuine dispensationi secundum veritatem, et non secundum apparentiam aut errorem humanum (descendit enim ut actiue militans ecclesia a celo) constat autem q; excommunicatio iniusta ex errore humano procedit. ac per hoc sub communi intentione ecclesie qua excommunicati priuantur cōibus suffragijs apud deū, non comprehenditur priuatio excōicatorum iniuste. nō em intendit aduere afflictionem afflictoris: et quos cogitur ex humano iudicio excōicando priuare vno modo non propterea intendit priuare vtroq; modo. Et sic intelligenda sunt que alibi scripsimus q; excōicatio iniusta non priuat communibus ecclesie suffragijs. ℞ Hec mihi occurrerunt amantissime pater ad questa tua scribēda: que si satisfecerint. grā. te referantur deo: sin alr. suppleat perspicacia tua. Bene vale, & ora pro me. Rome die .ij. Junij. 1522.

¶ Eiusdem super duo questa (de voto. s. & vnitate vel plurificatione numerali peccati actus exterioris, prter diffōrmitatē actus interioris voluntatis) ad priorem sancti Miniati. Responsio .xv.

Charissime Frater acceptis literis tuis consilijs me de duobus, considerans solutionem huiusmodi dubioum multis profuturam, statim respondere inter tot occupationes curaui.

℞ Primum igitur dubium natum ex ratione voti est. Quomodo sustinetur, q; votum est de meliori bono. i. bono supererogationis, [illegible]religiose persone venereis vacantes agant contra votum: qñ [illegible] suam [illegible]. alienam ℞ se malum est: & abstinere ab huiusmodi bonum est nō supererogationis, sed necessitatis. ℞ Alterum dubium est. An is qui ad occidendum hominez pergit, quoties interrupta cogitatione inter eundum renouat voluntatem affectumq; occidendi, toties nouum peccatum committat, an totum sit vnum numero peccatum, an aliquanta mora et quanta distinguat hec peccata: per quid enim inquis individuātur voluntatis actus?

Ad primam Dubitationem facile dici posset, q; propria quidem voti materia est bonum supererogationis: communis tamen voti materia est etiam bonum necessitatis, non quatenus necessarium, sed quatenus voluntarium est, vnde & iacob geñ. 28. legitur vouisse habiturum se dominum in deum. Et multi vouerunt se suscepturos baptisma seu christi fidem: vt gallicanus & clodoueus. Et si quis voueret se non cōmissurum adulterium, si contrafaceret, nō solum adulterij sed fracti voti reus esset. Unde religiose persone non solum abstinēt ab a coniugio, sed ab actu venereo vouisse dici possunt: restante hoc communi animi sermonis conceptu ac vsu, & credimus namq; fatemur omnes castitatis votum in omni esse religione. Constat autem q; castitas continentiam non solum a coniugio, sed a ceteris venereis significat, & sic votum castitatis nō solum castitatem supererogationis, sed omnem respicere potest & respicit. ¶ Perspicacius autem dici potest, q; quia per votum religionis persona diuino cultui dicatur, ac per hoc fit alterius dei scilicet specialiter quo ad abdicationem etiam licitorum venereorum a se, vt cogiter que domini sunt: ideo non solum si coniugem de facto acciat, sed etiam si ad alterius vxorem accedat, vel quomodolibet aliter venereis operam det, sacrilegium committitur: dum persona diuina violatur. ℞ Et hoc in suo simili patet. Mulier cum nubit, nihil aliud sibi illicitum coniugali fide reddit, nisi libertatem alterius coniugij. Cognosci enim a quocunq; non suo, omnino et illicitum erat: nupta tamen non sequm alteram de facto coniugij contrahit, sed si cuicunq; alteri consenserit, adulterij rea est propter dictam rationem: quia scilicet persona sua iam est alterius. Sicut igitur fiat, q; fides coniugij non respiciat vt propriam materiam nisi debitum coniugale huic et non alteri coniugi (alteri enim persone coniungi omnino illicitum ex se est) & tamen cū quacunq; persona alter coniux coeat adulterium committit: ita stat q; votum religiosi vt propriam materiam respiciat abstinentiam a cōiugio, et tamen quomodolibet religiosus coeat, sacrilegium committit. Et vt robiq; (vt dictum est) eadem est ratio: q; vt robiq; persona fit alterius quo ad partem generatiuam. ac iniuria semper fit illi alteri. s. deo vel cōiugi, & sic quemadmodum fides coniugalis redundat in omnes actus venereos extra cōiugium, sic votum religionis in omnes actus venereos simpliciter.

Ad secundam Uero dubitationem dicitur, q; ibi est vnum tantum numero peccatum, tāto grauius q̄to pluries firmatum. ¶ Ad cuius euidentiam non oportet inspicere per quid voluntarij actus individuetur. sed per quid peccatum sit vnum vel plura. Multi enim actus voluntatis sunt vnum numero peccatum. vt patet cum quis actum intentionis, fruitionis, electionis &c. ad delectabile vnum habet. Peccatum autem formaliter, cum deordinationem actus voluntarij importet, vbi est vna numero deordinatio ibi est vnum numero peccatum. Cum autem aliquis actualiter pergit ad occidendum, constat q; in eo est actualiter voluntarium deordinatum in spem homicidij: & q; verum est q; hic actualiter peccat in spem homicidij: & q; voluntas eius est actualiter peccās tali peccato: alioquin non voluntarie iret ad occidendum. Interrumpendo autem intentiones actus circa idem: non fit noua deformitas: sed multiplicatur actus voluntarij, ita q; quod prius erat voluntarium imperatum, modo est imperatum & elicitum, sed quotquot multiplicant, in eandem incidunt deordinationem voluntarij quam inueniunt augendo illam. Ita q; quemadmodum lumen aduenies diaphano iam illuminato, non constituit aliud lumen, sed cedit in identitatem cum eo quod inuenit, cuius ℞ se constitueret lumen nouū ita quilibet actus elicitus circa homicidium in pergēte ad illud, cedit in identitatem actualiter inuenti voluntarij homicidij, q̄ uis ℞ se constitueret nouum peccatum homicidij: regulare quippe est q; accidens eiusdem speciei in eodem identificatur inuento. ¶ Hec sunt amantissime frater que mihi circa vestra dubia occurrunt. Supereest vt vna cum fratribus tibi creditis ores pro me, & bene valeas. Florentie. 27. aug. 1508.

¶ Eiusdem super duo de conceptu entis quesita, ad magistrum franciscum ferrarien. Responsio .16.

Amantissime Pater ex acceptis vestre solicitudinis literis percepi libellum nostrum de analogia nominum vos peregisse, duoq; dubia de conceptu entis mentem vestram tenere, soluiq; a me familiariter flagitastis. Ego autem q̄ primum compleui expositionem librorum de anima (cuius fini incumbebam cum vestras recepi) respondere curaui: ne preclaro ingenio tuo deessem. ℞ Primum igitur dubium fuit ad hominem meipsum scilicet quia in cōmentarijs de ente & essentia, sustineo vnum conceptum mentalem representatiuum entis: & in tract. de analogia nominum video: hoc negare. ℞ Secundum autem est ad diuum thomam: quoniam ego in prefato libello sustineo analogum non absolui ab his quibus analogum dicitur, et diuus tho. in. q. de veri. q. j. art. j. docet ens habere conceptū vnum simplicem, ad quem omnia predicamenta et transcendentia adduntur in quem resoluuntur, qui est primo notus. Hec enim inuicē sibi aduersari videntur: quandoquidem si ens absolui non potest a naturis rerum non erit simplicissimus nec primo notus: nec in quem vltimo resolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

Ad euidentiam Horum, & specialiter primi, recolligo, q; quicquid est imago alicuius similis alteri, est etiam imago illius alterius quatenus primo assimilatur: ac per hoc omnis conceptus creature est conceptus dei, sicut omnis creatura aliqua est similitudo dei. Hinc ergo fit, q̄ cum vnum proportionalitrate vt sic habeat singula membra similia proportionabiliter, oportet q; habeat etiam vnum conceptū mentalem representatiuum illius vnius proportionabiliter. ℞ Hec huius oppositum teneo in tract. de analogia nominum, sed cōceptus iste vnus numero in mente ℞m esse subiectiuū, est vnus analogia ℞m esse representatiuum, nec representat vnam solam naturam: sed vltra vnam quam determinate representat, a qua est impressus) representat implicite ceteras similes illi primo representate ℞m id in quo proportionabiliter eis similis est: idem enim est iudicium de similitudine rerum inter se, & conceptus mentalis et rerum. Quemadmodum enim ossis natura similis est nature spine in sustinendo carnes animalium (in quo analogantur) ita cōceptus mentalis ossis vt sustinens carnes, est similis ossi & spine: sed ossi determinate, spine autem implicite, sicut etiam ipsum os non est simile spine determinate, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus, quo analogum habet vnum conceptum mentalem ac per hoc ens, cum analogum sit, vnum hoc pacto habet conceptum in mente a rebus impressum. ℞ Alter autem modus super ipsius intellectus opere quo natus est adunata diuidere, fundatur: & est tunc conceptus similis vnus numero in mente, representans analogum quidem determinate, nullum autem eorum que fundant analogiam explicite. Contingit autem hoc, cum intelligens, mentalem conceptum quem paulo ante diximus, exploiat ab illa determinata natura quam representabat, & loco illius nature concipit pronomen aliquod referens naturas fundantes analogiam indeterminate, verbi gratia: Sic cōceptus ossis, est os sustinens carnes: intelligens loco ossis ponat quod, & dicat quod sustinet carnes. tunc enim manifeste representatur analogum explicite, implicite autem tantum nature fundantes analogiam. ℞ Est autem inter hos duos conceptus non soluz dicta ex radicibus differentia: sed etiam quia primus ad quid rei spectat analogi, secundus autem ad quid nominis, neuter tamen perfecte representat analogum. De quo scilicet perfecto seu adequato explicite conceptu analogi inter pretandum est, cum a me vel ab alio scriptum inuenitur q; non potest analogum, vnum numero mentalem conceptum habere, sed vnum analogia tantum. ℞ Et quoniam conceptus mentales sunt imagines rerum representatarum, (nisi sint ficitij) quemadmodum in mente conceptus adequatus analogi non est vnus, sed exigit representationem omnium fundantium analogiam, ita significatum analogi adequatum & perfectum non potest sic abstrahi vt objiciatur, represententur aut concipiatur absq; fundantibus rebus. Et sicut in mente dupler cōceptus imperfectus reperitur, ita res significata, extra potest obiici dupliciter imperfecte scilicet vel in vno explicite in quo cetera objiciuntur indeterminate: vel in nullo explicite, sed omnia implicite, in solo formalissimo significato explicite. ¶ Hec predicta cōtrariantur doctrine. s. thome, ens enim primo notum

Universidad de Deusto
Biblioteca

ordine generationis est secundum conceptum imperfectum: ordine autem distincte cognitionis est secundum conceptum perfectū. ℣ Ens quoq; habere conceptum simplicissimum,consonat dictis: quoniam cum simplicitas compositioni opponatur,& vnum analogia non sit vnum compositione aliqua,non habebens ex hoc quod analogum,compositionem admittam. Et vt exercitatione resolutio monstretur,si substantiam in ens vis resoluere,si in conceptum distinctum entis resolutio queritur,resoluetur in ipsam naturam substantie quatenus esse fundat:quod est simplicissimum,cui & addit ipsa substantia & addunt transcendentia. Et si in conceptum cōfusum,quod est,resolues:quod etiam est simplicissimum, cui etiā predicta addunt. ℣ Sed occasio errandi multis,est quia in resolutione distincta querunt resoluere in vnum analogia, sicut consueuit resolui in vnum vniuocatione. Ita q; querunt in analogia qua si vnum numero terminum sicut in vniuocis:cum tamē terminus in analogia sit vnus proportionabiliter tantum. Ita q; & singula resolubilia resoluuntur in conceptus simplices obiectiuos & mentales,& omnia in conceptum obiectiuum & mentalem simplicem et vnum proportionabiliter. Ita q; (vt vnico verbo rem absoluā) ens esse primo notum,in quod sit omnis resolutio,in quod omnia addunt,per modum analogi interpretandum est:cum quo stare potest,q; ens secundum perfectum adequatumq; conceptum non abstrahit a naturis predicamentalibus:sicut nec aliquod analogum a fundantibus analogiam. ℣ In hoc pendet tota vis claritatis rei huius:vt semper animaduertatur secundum analogorum modum hec dici. ℣ Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda:imo prolixiora,sui acutissimo ingenio tuo: quo ex vnico verbo concepisses cuncta. Bene vale,& pro me ora digneris. Rome die xxvii. Februarii. M.D.ix.

¶ Ad fratrem thomam ragusinum ordinis predicatorum.

Precte Fili. pijs precibus tuis satisfacere volens,consideraui in literis tuis questionem distinctam in quinq; articulos circa emptionem raptarum rerum in bello iniusto. ℣ Primus est,an huiusmodi rapta etiam difficillime reparabilia,sint iudicanda tanq; habita p derelicto. Ad quem respondetur negatiue: quia nec veri domini (quibus non possint recuperare res suas) abdicauerunt a se dominium illarum:nec ex conditione rei,loci aut tēporis derelictio huiusmodi consurgit:vt in thesauris & similibus. Distinguendum tamen esse inter rem & rem videmus rome:quoniam sere,vectes & id genus reliqua publice exposita, rome,nullum inuenientia dominum quia nullus scit discernere seras suas ab alienis (quum etiam vendentes lateat cuius fuerint) pro derelictis habentur per accidens & licite emuntur publice. Diri per accidens: quia discernere nemo potest cuius fuerint:& publice ac promiscue quilibet emit,cuius nō dubitetur q; pars direptionis romane fuerint:hec enim signa derelictionis sunt.

¶ Secundus est,an rapta a pyratis,possint licite emi post diem seu certum tempus:vt nonnulle leges admittunt. Ad quem respō detur negatiue in foro conscientie:cuius ciuiles leges impunitatē concedant ad euitandas lites. Et ratio illicite emptionis in vtroq; articulo est,quia emitur res aliena sine consensu veri domini.

¶ Tertius est,an in huiusmodi casibus in ementibus scienter,restitutio sumenda sit ex intētione vtilitatis propriae vel dominitatis q; ementes pro sua totaliter vel principaliter vtilitate, sine [illegible] lesi fidei possessores:ementes autem pro do[illegible] lumento,recte faciant preterumq; repetere possint a quem respondetur,q; per se loquendo nulli licet emere rem alienam sine consensu veri domini. & si quis emit etiam bona fide,tenetur ad restituendum rem emptam quam habet vero domino:nec potest pretium solutum petere a vero domino:quia tenetur ad restitutionē non ratione iniuste adeptionis,sed ratione rei alienę que apud ipsum est. Nec hoc est vertendum in dubium,loquendo per se & proprie. Dico autem,proprie:quia magis non refert emere vel redimere:nā emere huiusmodi aliena non licet:redimere autem licet:sed redimit is solus qui vice veri domini redimit occupatam ab alijs rem illius:vnde non redimit nisi qui personam veri domini induens significaturus est vero domino vt rem suam recuperet redemptionis pretio soluto. Nec solum licet sed pium est redimere vilioti pretio huiusmodi res. Emere autem proprie & per se non licet. Dico autem per se:quia per accidens potest esse licitum:vt si cognoscā res raptas fuisse consanguinei mei,impotēs redimere & destituti omni spe recuperandi res suas,& presumens gratum esse consanguineo meo q; ego fruar rebus sic irreparabilibus,emā illas. Sed eorum que contingunt per accidens,non est certa regula.

¶ Quartus est,an dictum cuiusdam doctoris dicentis sic:probabiliter credo q; taliter emens,paratus reddere vero domino si cōparuerit,credens tamen q; non comparebit,& consequēter sperās pro se rem habiturum,non peccat:quia verisimiliter potest de veri domini voluntate presumere:sit in conscientia rutum,& aliis diuulgandum. Ad quem patet ex dictis responsio. & q; nec per se est licitum (quoniam ratione rei aliene tenetur ad restituendum vero domino sine pretio q̄diu res est apud eum:nec ipsa adeptio caret iniuria,ex eo quod notum ementi est quod res est aliena) nec per accidens apparet aliquid speciale excusans a dictionem: quoniā communia tantum proponuntur in articulo.

¶ Quintus est,an emat recte quis ex pietate calices & huiusmodi sacra,dedignatus q; maneant apud infideles, daturus propria authoritate ea occurrenti ecclesie habenti pretio. Et huic adungitur,an dominus talium sit censendus omnino ignotus stante notitia religionis,puta hungarie. ℣ Ad quem respondetur, quod hoc est vnum per accidens reddens licitam emptionem. Telus enim dei humanis omnibus preferendus efficit,vt licite quis hec redimat de manibus infidelium,redditurus etsi non illi ecclesie cuius erat & est restituto pretio redemptionis. Et q̄uis nō censenda sit ecclesia oīno ignota cuius regio scitur:est tñ maior pōsumptionis locus ex hac religiosa causa vni ecclesie de alia,q̄ mihi de consanguineo meo:quoniam vnica domus est vniuersa per orbē sparsa christi ecclesia. Hec sunt fili charissime que mihi occurrerunt respondenda. Bene vale,& ora pro me. Rome die,xxvij. nouembris,1529.

Secundi tomi opusculorum Thome de Vio Caietani Cardinalis. S. Xisti fi. ℣.

¶ Secundi tomi index: & primus questionum de sacramentis, commentarie [illegible] adiectarum.

¶ De attritione & contritione questiones quattuor.

An attritio possit fieri contritio. Qō.1.
An exigatur ad contritionem q; sit singulorum peccatorum mortalium. Questio.2.
An peccator teneatur ad cōritionem quando recordatur peccatorum suorum. Questio.3.
An contritio remittat non solum culpam, sed penam debitam peccato. Questio.4.

¶ De confessione questiones quinq.

An omnes teneantur ad confessionem. Qō.1.
An peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessario confitenda. Qō.2.
An oporteat cōfiteri in speciali singulas species & numerum certum peccatorum. Qō.3.
An peccata semel rite confessa,subsecuta absolutione & satisfactione,possint iterum fructuose confiteri &c. Qō.4.
An confessio informis sit iteranda. Qō.5.

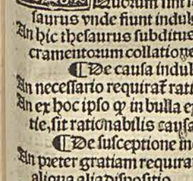
¶ De satisfactione questiones due.

An satisfactio possit esse de alias debito. Qō.1.
An pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio,si exoluatur in peccato mortali,sit iteranda. Qō.2.

¶ De ministro penitentie.

An sacramenti penitentie minister possit esse sacerdos absq; iurisdictione. Questio vnica.

¶ De thesauro indulgentiarum questiones quatuor.

An thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum. Qō.1.
Ex quibus constet thesaurus vnde fiunt indulgētie. Questio.2.
Quorum sint satisfactiones ex quibus constat thesaurus vnde fiunt indulgentie. Qō.3.
An hic thesaurus subditus sit dispensationi pape aliter q̄ per sacramentorum collationem. Qō.4.

¶ De causa indulgentiarum questiones due.

An necessario requiratur rationabilis causa indulgentiarū. Qō.1.
An ex hoc ipso q; in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentie,sit rationabilis causa tante indulgentie. Qō.2.

¶ De susceptione indulgentiarum questiones due.

An preter gratiam requiratur ex parte suscipientis indulgentias aliqua alia dispositio. Qō.1.
An tempore quo fit opus pro indulgentia (oporteat operantem esse in gratia. Qō.2.

¶ De modo tradendi seu recipiendi ordines articulus vnus.

¶ De sacramento matrimonij questiones tres.

An matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum. Qō.1.
An contractus matrimonij clandestinus sit quandoq; licitus. Questio.2.
An matrimonij contractus non propter prolem aut vitādam fornicationem,sit licitus. Qō.3.

¶ De vsu matrimonij questiones due.

An vsus matrimonij sit licitus ante benedictionem. Qō.1.
An vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter. Qō.2.

¶ De delectatione morosa questiones tres.

An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum. Qō.1.
An vidua que voluntarie delectatur de coniugali actu preterito, peccet mortaliter. Qō.2.
An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere,sit computanda inter peccata mortalia delectationis morose. Qō.3.

¶ Tractatus de indulgentijs index.

De a priscis constant de indulgentijs. Cap.j.
Quid est indulgentia? Cap.ij.
Obiectiones contra assignatam rationem indulgentie. Cap.iij.
Questiones tres circa assignatam diffinitionem indulgentie. Caput.iiij.
Solutio obiectionum in tertio ca.positarum, contra hoc q; dare indulgentiam est actus iurisdictionis. Cap.v.
Solutio obiectionum in tertio ca. contra hoc q; indulgentia est absolutio. Cap.vj.
Solutio obiectionum in tertio ca.contra hoc q; indulgentia respicit penitentiam iniunctam. Cap.vij.
Responsio ad questionem de indulgentie causa primo propositā in ca.4. Cap.viij.
Responsio ad secundam questionem de tempore vere penitentie, propositam in ca.4. Cap.ix.
Responsio ad tertiam questionem in ca.4.propositam de tempore confessionis. Cap.x.

¶ Index opusculi.27.questionum.

An indulgentie ecclesie fiant de thesauro meritorum christi & sanctorum. Qō.1.
An dare operam ad acquirendas indulgentias sit imperfectionis. Qō.2.
An occurrenti pauperi negans eleemosinam quam tamen dat pro indulgentia consequenda peccet. Qō.3.
An indulgentia absoluendo ab iniunctis penitentijs, absoluat a pena debita peccato apud diuinam iustitiam. Qō.4.
An ob plenariam indulgentiam concessam pro defunctis, et acceptatam a viuis pro certis defunctis,anime illorum defunctorum in purgatorio existentes liberentur totaliter a penis purgatorij. Qō.5.
An papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in purgatorio. Qō.6.
An quoties quis recordatur sui peccati mortalis,teneatur habere contritionem. Qō.7.
An confessurus peccata sua,id potissimum cogitare debeat quid faceret si non esset preceptum confitendi,an etiam vellet confiteri,& inde iudicare cor suum. Qō.8.
An sit presumptionis confiteri venialia & omnia mortalia. Qō.9.
An circunstantia diei festi sit necessario confitenda. Qō.10.
An ad fructuosam absolutionem in sacramento penitentie exigatur fides qua penitens credat certissime se esse absolutū a deo Questio.11.
An sacramētalis absolutionis effectus sit remissio culpe. Qō.12.
An excommunicatio priuet a participatione interiori fidelium. Questio.13.
An penitentia ſm canones imposita a confessore, si non impleat in hac vita,exoluenda sit in alia vita. Qō.14.
An confessor teneatur occultam seruare deliberationē confitētis se omino occisurum regem aut summum pontificem. Qō.15.
An confessor cognoscens ex his que audit in confessione sequi in seipso emissionem seminis sibi displicentem, peccet mortaliter audiendo vel prosequendo tales confessiones. Qō.16.
An in purgatorio possit esse meritum aut charitatis augmētum. Questio.17.
An anime omnes in purgatorio sint certe de sua salute eterna. Questio.18.
An imperfecta charitas necessario deferat secum post mortem timorem penalem. Qō.19.
An iustus timendo penam peccet. Qō.20.
An omne preceptum obliget ad peccatum mortale. Qō.21.
An religiosus factus episcopus teneatur debito legali ad observantias regulares. Qō.22.
An in collatione sacramenti ordinis sufficiat tactus corporalis post completam prolationem verborum in quibus consistit forma. Qō.23.
An summus pontifex possit dispensare cum sacerdote occidentalis ecclesie vt accipiat vxorem. Qō.24.
An matrimonium legitime contractum inter christianos per verba de presenti,possit ante carnalem copulam dirimi autoritate pape absq; religionis ingressu. Qō.25.
An vxor teneatur sub peccato mortali abstinere a carnali cōmercio viri publici concubinarij. Qō.26.
An apostolica sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacre scripture. Qō.27.

¶ Finis presentis Indicis.

Index capitum opusculi. xvij.

Responsionum.

De expositione quinq articulorum lutheri reprobatorum. Primus articulus est: verum est puerbium omnis hominum doctrinis de contritione adhuc traditis pstantius, q summa penitentia est noua vita. Secundus. Nemini remittuntur peccata, nisi credat sibi remissa esse quando ꝓsbiter remittit ꝛc. Tertius. Error illorum magnus est qui vadunt ad communionis sacramentum sub hac confidentia, q sunt confessi, ꝛ qꝫ agnoscunt esse se sine peccato mortali propter preces ꝛ preparatoria premissa ꝛc. Quartus. Thesaurus ecclesie vnde papa dat indulgentias, non sunt merita christi ꝛ sanctorum. Quintus. Si papa cum magna parte ecclesie haberet hanc vel illam opinionē et non erraret, tñ nec peccatū est nec heresis contra sentire (presertim in re nihil pertinente ad animę salutem) donec alterum per generale concilium reprobetur vel approbetur. Responsio. j.

Quid sentiendum de sex ꝓpositionibus, in laudem beati Ioseph a quodam theologo predicatis: prima q Ioseph fuit magni meriti, ꝛ pater putatiꝰ? christi, qui christū ipsum palpauit, ꝛ eo familiariter vsus est: secunda q Ioseph sanctꝰ fuit verus vir virginis marie: iuxta illud: iacob autem genuit Ioseph virum marie, tertia q fuit verum matrimonium inter virginem gloriosam ꝛ sanctum Ioseph: qꝫ non potuit esse nisi per mutuam corporis donationem, que fuit inter Ioseph ꝛ virginem, quarta q istud matrimonium fuit priuilegiatum: quoniam in isto matrimonio virgo non dedit vsum corporis, licet per matrimonium dederit corpus: edocta a spiritusā. vbi regulariter per contractum matrimonij datur corpus ꝛ vsus copule carnalis, quinta q virgo maria dādo corpus suū Ioseph, dedit ꝛ sanguinem totius corporis: ex quo sanguine fuit complenum corpus christi, sexta quod hec propositio est vera: ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus christi idest ex sanguinibus propriis virgini marie a Ioseph sancto datis per contractum matrimonij, fuit formatum corpus christi. Responsio. ij.

An matrimonium contractum a iuuene postꝫ religionem post dispensationis annos ingressus est animo mutandi omnino vitam, et intra nouitatus tamen annum egressus, est ad secularem vitam ꝛ habitum, sit validum. Bñsio. iij.

An adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum a coniuge innocente. Bñsio. iiij.

Ad quatuor dubia primum. An iudice inquisitus de aliquo crimine teneaꝭ ꝛ debeat nominare cōplices si nō sunt infamati, ꝛ ante correctionē fraternam. secundum. An si ipse tales nouerit, possit inde ex officio contra tales procedere ad inquisitionem. tertium. An iudex sciēs defectum alicuius a tribus vel quatuor non per modum iudicij, possit ipsum cogere ad dicendum veritatem. quartum. An infamatus de aliquo possit de omnibus inquiri. Bñsio. v.

An ius qui ex iudeis originem ducunt, si in nullo culpabiles inuenti nec aliter suspecti nisi ratione originis sunt, possit negari ingressus religionis: ꝛ si fuerint nouitij, negari possit professio absq; peccato mortali: an sit hoc contra preceptum charitatis. Responsio. vj.

An. N. ingressus religionem quandam mendicantium, in quodaꝫ illius conuentu regularis vite, cum animo deliberato perseueranti vsqꝫ ad mortē in illa particulari religione ꝛ in illo particulari cōuentu in seruitium beate virginis cui ecclesia illa dicata est, postꝫ multos menses ibidem degit, possit ob scelera ibidē impunita ad seculum intra probationis annum redire. Responsio. vij.

An ius qui in choro ꝛc diuinū officium persoluit, q sui chori versus submisse sibi ꝓpsi soli dicit, alterius vero chori versus audit tantūmodo, satisfaciat ꝓcepto ecclie de psoluēdis canonicis horis. Bñ. viij.

Ad tres questiunculas: primam. An vsura soluta ab accipiente sine necessitate pecunias mutuo, sit restituenda illi qui soluit: secundam. An pertinaci etiam vsqꝫ ad mortem in aliquo venali, nō ex contemptu sed quia est veniale, sit deneganda absolutio de ceteris peccatis. tertiam. Quomodo intelligatur delictum publicum vt sine peccato possit reuelari: an quia potest ꝓbari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice, aut quouis alio modo. Responsio. ix.

An possit annua pensio ex beneficio ecclesiastico debita, pro certa summa pecunie semel persoluenda vendi. Bñsio. x.

An petrus consignans centum florenos apud paulum mercatorē vni pro parte lucri capitali sakio, assignet. v. flo. residuo lucri sibi reseruato. licite contrahat, et ad restitutionem illorum in foro anime non teneatur. Responsio. xi.

Ad. v. dubia. primum. An sit sum[illegible]citer de necessitate [illegible] nitentem cōfiteri de singulis peccatis nu[illegible] in specie. quando potest ea sigillatim ad memoriam reducere. secundū. Quando circunstantia loci sacri sit necessario confitenda. tertium. An si tam venditor q̄ emptor sciat naturam rei ꝛ valorem, nullum subsit peccatum si res vendatur pro maiori vel minori pretio. quartum. An principes terrarum per consuetudinem possint sibi licite appropriare feras. quintum. An dicti principes possint ita districte prohibere dictarum ferarum captionem, vt nullus subditus possit eas capere quin grauissime puniatur. etiam si capiat eas vt sea dāno preseruet quod inferunt in bladis vel huiusmodi. Bñsio. xij.

Ad. vij. dubia. primum. Quomodo stent hec simul: licet vendere iudeis res quibus ipsi vtuntur in suis sacrificijs, non licet cooperari ad reedificationem synagoge iudeorum. secundum. Quomodo stent hec simul: occultissima per accidens subiacent ecclesie cē furis: ꝛ author homicidij occultus non est sub iudicio humano, q persona est occultissima. tertium. An hec sibijnuicem repugnent: nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratos, et licet inducere vt peccent minus: quartum. Quomodo hec se compatiantur. Excusantur qui omnino cenaturis tempore ieunij exhibent cenam, ꝛ non licet exhibere vinum volenti omnino se ebriare. quintum. Quomodo hec. Sicut in alijs iuuris sufficit restitue re ꝛ non oportet petere veniam, ita nec in contumelia: ꝛ quādo trāslatio non est omnino voluntaria, oportet non solum reddere ꝓtiagri, sed aliquid correspondēs illi cōditioni inuoluntarij: sicut semper in restitutionibus faciendum est. sextum. Cur neqꝫ in terris neqꝫ in commento totius secunde secunde tractatur de famoso murmurationis vitio, septimū. Quid imponet scrupulus cōsciēte, quo stante licite operamur oppositum. Bñsio. xiij.

Ad quinq dubia. Primum cur permittitur simul stare bonitatem substantialem ꝛ veniale peccatum. secundum. Quomodo verificetur quod non oportet restituere cum damno in re superioris ordinis: quum ex hoc videatur sequi mulierem que ex adulterio fuscepit prolem non teneri ad se prodendum. quantumcunqꝫ veri heredes inde damnificentur. tertium. An homicidium sit solidum fundamentū contemptus et malitia alterius, semper petere debere aliquid absq; peccato prestabile. quartum. An sicut votum abstinentie vxoris sic et votum continentie vir irritare possit, sic vt vxor secura sit atq; tuta. quintum. An sit mens diui tho. in. iiij. sen. di. xviij. q. ij. ar. j. q. iiij. qꝫ excommunicatio iniusta priuat suffragijs ecclesie. Bñsio. xiiij.

Ad duo dubia primum. Quomodo sustinetur quod votum est de meliori bono (dest bono supererogationis. et quod religiose persone venereis vacantes agant contra votum. secundum. An sis qui ad occidendum hominem pergit, quotiens interrupta cogitatione inter eundum renouat voluntatem peccandi, totiens nouū peccatū committat, an totum sit vnum numero peccatum ꝛc. Bñ. xv.

Ad duo dubia primum. Quomodo sit vnus conceptus mentalis entis. secundum. Quomodo hec stent simul analogum non absolutum ab his quibus analogum dicitur: ꝛ ens habet conceptū vnū simplicem, ad quem omnia predicamenta ꝛ transcendentia adduntur in quem resoluuntur, qui est primo notus. Bñsio. xvj.

Ad quinq articulos circa emptionem reruꝫ raptarum in bello iniusto. primus est an huiusmodi rapta etiam difficillime reparabilia, sint iudicanda tanq̄ habita pro derelicto.

Secundus est: an capta a pyratis, possint licite emi post diem, seu certum tempus: vt nonnulle leges admittunt.

Tertius est: an in huiusmodi casibus: in ementibus scienter tota resolutio sumenda sit ex intentione vtilitatis ꝓprie vel domini ꝛc.

Quartus est: an dictum cuiusdam doctoris dicentis sic probabiliter credo quod taliter emens paratus reddere vero domino si comparuerit, credens tamen quod non comparebit, ꝛ consequenter sperans ꝓ se habiturum, non peccat: quia veri similiter potest de veri domini voluntate ꝓsumere. sit in conscientia tutum talibus diuulgandum. quintus est: an emat recte quis ex pietate calices ꝛ huiusmodi sacra dedignatus quod manent apud infideles, paratus ꝓpria auroritate ea occurrenti ecclesie habito pretio: et an dominus talium sit censendus omnino ignotus stante notitia regionis: puta hungarie. Responsio. xvij.

Indicis capitum secundi tomi finis.

Opusculorum Thome de vio Caietani, Cardinalis sancti Xisti Tomus Tertius.

Tractatulus de Conceptione beatissime Virginis Marie: Ad Leonē Medicen decimum, Pontificem Maximum.

Iustum fe[illegible] sit leo. x. ponti. maxime q de supremo ꝓtestatis tue opere pium offeren de tue beatitudini lucubratiūcule causa fese obtulit. Definitio secretorū christiane fidei que nosse soli deo natura cōuenit in medium venit, ꝓpositum est vt decernas in lateranensi synodo vtrū deus beatissimā virginē mariam a peccato originali ꝓseruauerit an mūdauerit. Quo circa duo occurrunt scribenda. Primo vie decernendi ea que sunt fidei, modiq; quibus aliquid eiusmodi credendum decernit, explicabunt, deinde iuxta singulos modos q vias ipsas sermonis gressus dirigent. Due sunt vie quibus decerni potest religioni christiane quid credendū sit, altera ordinaria: altera extraordinaria. Ordinaria est diuina reuelatio facta in primis autoribus sacre scripture, contenta in canonicis libris biblie, traditionibusq; apostolorum in symbolo ꝛ alijs que constat ecclesiam per apostolos suscepisse: vt sacramenta. Reuelatio deinde facta apostolice sedi siue cum synodo siue sine synodo. Hec enim differentia ad solemnitatem ꝛ congruitatem spectat iudicij apostolici de his que sunt fidei, ꝛ non ad necessitatem: vt vniuersa testatur ecclesia, hereticos indubie tenēs qui ab apostolica sede damnatam heresim sectantur. Reuelatio demum facta sacris doctoribus, his precipue quorum et vita et doctrina approbata est ab ecclesia. Sed est inter hec distantia multa: quoniam reuelationi contente in sacra scriptura et decretalibus fidei inheremus tanquam necessarijs: ita quod si hereticum comprobat quicunq; pertinaciter alicui horum reluctatur. Reuelationi autem facte sanctis alijs quorum doctrinam ecclesia suscepit, tanquā probabilibus inheremus: vt diui Augustinus, Thomas, ꝛc scripserunt, et magistra rerum experientia continua testatur. Hec refert in sacra scriptura et alijs an aliquid sit reuelatum ex plicite (vt creatio mundi, incarnatio verbi dei ꝛ alia eiusmodi) an implicite: vt sunt omnia illa quorum opposita non possunt sustineri cum veritate sacre scripture ꝛ aliorum que certa fide scimus: nisi quod ingenio labore ratione ꝛ intellectu opus est vt manifestentur hec que implicite dicuntur contineri. esse necessario connexa illis in quibus contineri dicuntur. Quo fit vt in istiusmodi rebus an aliquid constet quid necessario connexum sit certis ꝛ indubitatis fidei traditionibus, vnicuiq; liceat quod rationabilius sibi videtur amplecti, sine pertinacia tamē. Et hinc rationibus locus datur ad ea que sunt fidei: vt scilicet afferantur rationes ostendentes consona aut dissona esse fidei que in dubium vertūtur. Propter quod oportet omnes rationes ad ea que sunt fidei non ex solo naturali lumine sed ex lumine diuine reuelationis in predictis contente prouidere: ꝛ in diuinam reuelationem in predictis contentam resolue re. Et ideo non ratio sed diuina reuelatio non cuicunq; sed predictis facta est, cui fides nostra innititur: ꝛ secundum eam oportet decernere quicquid in fide decernendum est. Extraordinaria vero via qua potest aliquid decerni in fide esset, si miraculo quod vere miraculum esset, deus attestaretur aliquid ad fidem spectās. Sed hic esset opus cautela magna: tum ex parte operum mirorum: quo fiam angelus satane transfert se in angelū lucis: ꝛ signa ꝛ prodigia facere multa potest que nos vere miracula a solo deo factibilia putaremus: vt opera sanitatis ꝛ elementorū ꝛ similium. Unde ꝛ antichristus facturus dicit tot miracula in oculis hoīum vt si fieri possit etiā electi fallerent. Tum ex parte illusionū: vt cōtingit in prestigijs, tum quia signa teste apostolo. i. ad corin. 14. ex beato gregorio in omelia. x. data sunt infidelibus non fidelibus, ecclesie vero tanq̄ fideli nō infideli data est reuelatio ꝓphetica ꝛ aplica. Unde via signorū etsi est a dño data marci vlti. ꝓpter infideles ꝛ ab ecclesia approbata quo ad fidē personalem. s. dicentis se missum a deo: vt in ca. ex inuncto. extra de heret. tñ nisi coram romana ecclesia euidentissime fieret verū ꝛ indubitatū non mutū sed miraculū, expresse ad testificandū hoc esse verū, nō deberet ꝛ oma nus pōtifex determinare aliquā fidei ambiguitatē ex hac via. Et ratio est, q̄ habemus a deo ordinariā viā decretorū fidei: tantūmodo vt si angelus de celo oppositum huius ordinarie vie diceret, non esset ei credendū: vt aplꝰ dicit ad galat. i. Accedit ad hec q̄ mira cula q̄ ab ecclia suscipiunt in canonizationibus sanctorū q̄ tñ maxime autētica sunt, quū humano testimonio innitant (eoꝝ scilicet q̄ restant) nō oīno certa sunt: quū scripti est, oīs homo mēdax: licet sint certa more humano, fidei aūt christiane certitudo nō humano more certa esse debet, sed infallibile oīno debet habere testimoniū: quale nullus homo sed solus deus ꝓstare potest. Unde ꝛ petrus aplꝰ celestis vocis in transfiguratione dñi a se audite, ꝓpter testimonio tanq̄ humano vtens subiūgit, ꝛ habemus firmiorem ꝓpheticū sermonē, subiungēdo q̄ nō volūtate humana ꝓphetia allata est. Diuino ergo testimonio non humano certitudo haberi debet in decernendo iudicialiter res fidei. Ex dictis aūt patet nō solū decernendi via duplex, sed ꝛ modus duplex quo credēdū esse decerni potest. Nā quedā decernunt credenda tanq̄ necessario credēda, ita q̄ cōtrarium sentiēs est hereticus, quedam vero tanq̄ probabiliter ꝛ pie credēda, ita q̄ contrarium sentiens non est hereticus: vt de assumptione beate virginis cum corpore, ꝛ sanctificatione eius in vtero matris, ꝛ alijs huiusmodi communis ecclesie pietas probabiliter credit. Ratio aūt quare omnis via tam ordinaria q̄ extraordinaria decernendi ea que sunt fidei sola reuelatio diuina est, in promptu est: q̄ scilicet ea que sunt fidei lumē humane mentis excedunt, ꝛ ex solo diuine volūtatis beneplacito dependent istiusmodi singularia, scripti aūt autem q̄ que sunt hois nemo nouit nisi spūs hominis, ꝛ que sunt dei, nemo nouit nisi spiritus dei ꝛ cui voluerit spiritus reuelare, ut hec de primo.

Quoniam vtilis incēdēdo vt propositū deinde fuit, manifestāt primo q̄ neutra pars q̄stionis vt in dubiū vertitur est necessario credēda. Et ratio est q̄ neutra in sacra scriptura certoq; fidei dogmatibus necessarijs explicite habet, ꝛ vtraq; pars sustineri potest cū veritate sacre scripture reliquisq; necessario creditis a christifidelibus. Et de parte quidē illa q̄ tenet beatā virginē a peccato originali mūdatā, certū est q̄ fidei cōsonat. tū qm̄ vniuersales ꝓpositiones de peccato originali in oībus pure hoībus in sacra scriptura habent: vt patet ad ro. 3. ꝛ. 5. ꝛ. 2. ad cor. 5. tū qm̄ vniuersali redēptioni christi in sacra scriptura tradite cōsonat, tum oīs innumera sacrorū doctorū ꝛ sanctorum multitudo hanc partē explicite tenuit: vt. j. patebit. De parte aūt altera credēte. s. beatam virginem preseruatam a peccato originali, licet quidam scripserit q̄ contrariatur sacre scripture ꝛ determinationi ecclesie, quidā aūt q̄ non: mihi tñ theologorum minimo distinguendum videtur circa sensum huius opinionis. Nam potest dupliciter intelligi. Primo vt beata virgo sit preseruata totaliter a peccato originali tra q̄ fuit exempta ab oībus ad dictū peccatū spectāntibus, secundo vt beata virgo sit ꝓseruata a sola macula peccati originalis p infusionē gratie ꝓsonalis. Est aūt inter istos duos sensus maior distātia q̄ inter celū ꝛ terrā. Nam cū aia alicuius hois qui generat incurrit originale peccatū, nō solū macula originalis peccati cōtrahit, sed in primo instanti in quo anima rationalis creando infundit ꝛ infundēdo creatur, priusq; secundū nature ordinem caro seu materia cui anima infundit est infecta: vtpote genita ex commixtione vtriusq; parentis, ꝛ propterea aia que infunditur illi carni contrahit maculam in seipsa originalis peccati, quia infunditur carni infecte, neq; solam maculam ex carnis infectione contrahit persona in vtero genita, sed multa alia. licet reatum clauseli ianue, fomitem peccati, ꝛ penam mortis temporalis: ita quod infecta caro cui infunditur anima est in qua fundatur ratio nō potentie contrahendi originale peccatum, sed ratio contracti in propria persona debiti q̄ contrahatur in anima rationali sua peccatum originale ꝛ secundum maculam et secundum reatum penarum spiritualis et temporalis. imo est talis carnis infectio peccati originalis intrinseca inexistens in persona que tunc simul concipitur et concepta est. Quocirca positio dicens beatam virginem

preseruatam totaliter a peccato originali dicit ipsam non contra-
xisse carnem suam infectam: ac per hoc nō solum sine macula pec-
cati conceptam ꝛ reatibus ꝛ fomite: sed etiam sine debito in pro-
pria persona habendi hec. Positio vero dicens beatam virginem
preseruatam solum a macula peccati originalis ꝛ ijs que a macu-
la sunt inseparabilia (vt est reatus eterne pene damni) non ne-
gat beatam virginem carnem habuisse infectam: ac per hoc in
propria persona debitum contrahendi maculam originalis pec-
cati, et quo ad maculam ꝛ quo ad reatus omnes et fomitem: sed
preseruante dei gratia non redundauit in animam illius macula
peccati originalis, licet redundauerit ꝛ fomes ligatus tamen per
gratiam et reatus clause ianue vite eterne et mortis tempora-
lis: quia hec pena scilicet mortis erat nature ex parte carnis: illa
scilicet clause ianue erat nature ex parte temporis: quia scilicet
christus adhuc non aperuerat per suam mortem ianuas para-
disi clausas per originale peccatum: et similiter fomes ex parte
carnis se tenet.

¶ After
Has igitur opiniones hec mihi vi-
detur quo ad fidem differētia quod
positio dicens beatam virginem esse preseru-
tam a peccato originali et reatibus ꝛc. est contra
ria fidei catholice: quoniam repugnat his que
in sacra scriptura ꝛ aliis documentis fidei certis
ꝛ necessarijs continentur. Oportet nāq; de beā-
ta virgine firmiter credere quod christus est mortuus pro ipsa, et
quod ipsa est mortua morte peccati: quoniam in sacra scriptura
habetur ista conditionalis, si christus est mortuus pro omnibus
omnes mortui sunt: vt patet secunde ad corin. v. ca. Constat enim
quod omnis conditionalis vera est necessaria ꝛ quod a destructio
ne consequentis ad destructionem antecedentis valet argumen-
tum. Formata ergo ratione clare apparebit scripturam esse falsam
et fidem nostram procedendo sic: si christus est mortuus pro om-
nibus omnes mortui sunt: sed per istam positionem nō omnes mo
rtui sunt: quia beata virgo non est mortua morte peccati: ergo chri-
stus non est mortuus pro omnibus: quod est manifesta heresis.
Nec potest hic locus glosari quod omnes distribuat generaliter:
ꝛ quod patitur exceptionem ꝛ similia: quoniā constat quod in hac
propositione illud signum omne dissipuit pro omnibus sine vlla
exceptione: quoniam hereticum constat esse dicentem christū non
esse mortuum pro omnibus sine vlla exceptione. Nec etiam potest
negari quin de morte peccati sit sermo in consequenti: vnde augu-
sti. in. vj. contra iulianum tractans hec verba apostoli concluden-
do dicit hec verba. Consequens ergo esse voluit vt omnes intel-
ligantur mortui si pro omnibus mortuus est. Quia ergo non in
corpore restat vt in peccato mortuos esse omnes pro quibus
mortuus est christus nemo negetur nemo dubitet, nisi qui se negat
aut dubitat esse christianum. Hec ille. Unde cum opinio illa ne-
get beatam virginem mortuam morte peccati, ac per hoc chri-
stum non mortuum esse pro ipsa: sustineri iudicio meo non potest.
Et ne longius protrahatur hoc oportet summarie ante oculos ha
bere quod iste quinq; propositiones sunt omnino confitende sci-
licet christus mortuus est pro beata virgine, beata virgo est ali-
quo modo mortua morte peccati: beata virgo est reconciliata deo
per christum, beata virgo est redempta per mortem christi, beata
virgo etiam post sanctificationem sui non nisi per christi mortem
aditum habuit paradisi apertum. Quibus adduntur alie aut per
se note (scilicet quod omnis reconciliatus fuit inimicus: et quod
beata virgo mortua est morte temporali) aut determinate per ec-
clesiam scilicet omnis homo redemptus a christo fuit vere capti-
uus, ꝛ mors est pena peccati originalis. Primam enim harum re-
fert augustinus ad optatum de origine anime a papa zozimo de-
cretam dicens, In epistola zozimi sic legitur: Nullus nisi qui pec-
cati seruus est liber efficitur: nec redemptus dici potest nisi qui ve
re per peccatum fuit ante captiuus: sicut scriptum est si vos filius
liber auerit vere liberi eritis. Et subdit, In his verbis apostolice
sedis tam antiqua atq; fundata certa ꝛ clara est fides catholica vt
nefas sit de illa dubitare christiano. Hec ille. Secundam vero sci-
licet quod mors est pena peccati originalis constat decretam esse
a concilio mileuitano: vt patet de conse. distin. iiij. ca. placuit. Unde
patet quod distinctio illa de redemptione preseruatiua vel libera-
tiua, quo ad homines reprobata est per romane ecclesie determi-
nationem: cuius sanctus bernardus super canticis sermone. xxij.
illam vsurpauerit quoad angelos. Sunt ꝛ alie vniuersales propo
siciones certe et indubitate scilicet per vnum hominem peccatum
transijt in omnes et per peccatum mors ad ro. v. et omnes in ada
peccauerunt ad ro. iij. Et quisquis hominem aliquem esse putat
cui necessaria non fuerit remissio peccatorum excepto vno media
tore. contrarius est sacre scripture inquit august. in lib. de perfe-
ctione iustitie. Et solus christus h[illegible]uit sin[illegible]ec-
cati. Et alie huiusmodi que aut nullo modo aut vix possunt saluari
ab huiusmodi opinione. Si tamen opinio nominanda est: quum
videatur manifestus error in fide. Unde nec sixtus quartus in ex
trauaganti graue nimis de hac positione se impedиit sed solum
de preseruatione beate virginis a macula peccati originalis: vt
expresse patet legenti illam. Damnanda ergo videtur specialiter
positio que assereret beatam virginem totaliter preseruatam a pec
cato originali vt scilicet nihil eius incurrerit: cuius neminem ad-
huc sciam hoc tenuisse.

¶ In secundo autem sensu intellecta opinio de preseruatione
beate virginis scilicet quod preseruata est a macula peccati origi-
nalis et non ab infectione carnis, ac per hoc nec a debito in pro
pria persona illius macule nec a fomite ꝛ penis. non est contraria
sacre scripture nec determinationi ecclesie nec aliquibus neces-
sario creditis: quoniam beata virgo preseruata ex speciali pre-
uentione gratie a macula originalis peccati et habens cetera
que diximus. non est extra latitudinem mortuorum, inimicorum,
indigentium remissione peccatorum, captiuorum, habentium car
nem peccati, obnoxiorum morti et clausure celi. Et consequen-
ter non est extra latitudinem eorum pro quibus christus mortuus
est, reconciliatorum, liberatorum, redemptorum, mundatorum, in
troductorum beniq; per christi mortem in vitam eternam anime
et corporis. Et in promptu ratio est: quia ex eo quod habuit car
nem infectam cum fomite ligato et reatibus, egebat futuro re-
medio per incarnationem et mortem iesu christi exhibendo. Et
ex eo quod in propria persona habuit debitum contrahendi ma-
culam originalis peccati. imo initium vnde redundare in animā
suam debebat originalis peccati macula, gratia illa que preuenie-
do sanctificauit eam ligando eriam fomitem, habuit rationem gra
tie mundatiue reconciliatiue redemptiue ꝛc. Liberans namq; ani
mam a macula non actualiter habita sed ex propria carne tunc
debita, et in eadem carne tūc inf[illegible]ata, non est extra latitudinem li-
berantium a peccato, mundantium a sorde, redimentium a capti-
uitate. Neq; enim vno modo tantum quodlibet horum dicitur:
sed latitudinem habet. Dicitur namq; captiuus non solum qui to-
taliter in captiuitatem est redactus: sed qui cepit in fui aliqua par
te duci in captiuitatem ꝛ obnoxius est captiuitati. Et similiter dici-
tur mors peccati, non solum ipsa actualis mors, sed debitum et
initium in propria persona habendi illam. Et similiter dicitur apec
cato originali mundatus, non solum qui a contracta actuali macu
la mundatus est: sed qui a macula quidem in debito et initio in
propria persona fundato, et reliquis tot quasi partibus peccati
originalis actualiter contractis mundatus est: et sic de aliis. Nec
putet quisq; de mea hec phantasia me proferre: sed videat diuum
thomam in primasecunde. q. 81. articu. iij. (vbi inter alia tractat
etiam illud ad roma. v. per vnum hominem peccatum transijt in
omnes et per peccatum mors) sustinentem quod per mortem suffi-
cit intelligere debitum seu reatum in propria persona mortis, cu-
ius nunq; actualiter aliquis careretur. Ex quo habetur quod cū
apostolus duo simul dicat (scilicet quod in omnes pertinent pecca
tum et mors) sicut secundum scilicet mors sufficienter saluatur ex
ponendo mortem vel in actu vel in debito in propria persona, ita
et primum scilicet peccatum, saluatur exponendo peccatum in
actu vel in debito in propria persona. Dixi autem totiens in pro
pria persona: quoniam si debitum aut initium peccati originalis
non ponitur proprium huius qui concipitur sed commune, tam nō
saluaretur quod illa persona esset mortua redempta reconciliata
ꝛc. Nec esset formalis differentia inter errorem iuliani contra quē
scribit augusti. ponentis per gratiam redemptionis christi filios
christianorum preseruatos a peccato originali quod habebant in
debito communi: sed esset materialis differentia: quia ille gratiam
preseruationis cōem christianorū filijs posuisset: hic autē ponere-
tur propria vni. Saluatur quoq; manifeste in hac positione singu-
laris prerogatiua iesu christi, q; solus cōceptus est sanctus ꝛ nō in
carne peccati sed in similitudine carnis peccati: nō solum ea rōne q;
ipse ex vi seu natura sue conceptionis que nativitas in vtero vo-
catur, sanctus nascebatur (iuxta verbum gabuelis ad beatam vir
ginem, quod ex te nascetur sanctum) sed etiam quia beata virgo
concepta est cū carne infecta sed cū alia sancta ex gratia impedien
te redundantiam infecte carnis in maculam anime. Saluantur et
oēs vniuersales ꝓpositiones in scriptura ꝛ ecclesie determinatio-

nibus: vt facile puto apparere exercitatis ingenijs ex dictis. ¶ Nec
obstat dictis si obijciatur quod reatus ꝛ fomes dicti consequūtur
infectam carnem mediante macula in anima: ac per hoc si macula
non[illegible]a fuit. cuta: imo videtur quod sine macu
le incursu, anime anima rea remaneat: quum pene iste propie, cul
pe originalis tamen sint pene. Hoc inquam non obstat: quia me-
diatio macule licet sit ordinaria, non tamen est sic necessaria vt im
pedita macula oporteat impeditam esse consecutionem aliorum:
sufficit enim quod omnium horum communis radix (scilicet infe-
cta caro) sit in instanti illo quo anima infunditur infecte carni. Nec
est inusitum quod habenti culpam in proprio debito initio, actua
lis culpe incursus impediatur ꝛ reatus penarū nature remaneāt:
quoniam extra propriam culpam originalem omnino non est qui
in proprio debito ꝛ initio illam habet. ¶ Et quoniam in hoc sensu
ḋicatur hodie beata virgo preseruata a peccato originali ab his
qui dicunt ipsam sine originali peccato conceptam (ita quod per
peccatum originale intelligunt maculam peccati originalis: vt pa
tet ex predicta bulla sexti extrauaganti sixti quarti edita in fauorem
huius opinionis de preseruatione a macula originalis peccati: et
ex studio scoti in. iij. senten. distin. iij. q. j. ad hoc tendentis vt a cul-
pa, offensa in inimicitia q; animam beate virginis in conceptione p̄-
seruaret: a qua pueri nunc per baptismum ꝛ olim per circumcisio-
nem liberi sunt effecti. Et ex defensionibus francisci de maironis
in. iij. sen. dist. iij. q. ij. in quibus conatur saluare sanctitatem forma-
liter cuius sola anima est susceptiua in beate virginis conceptione
preoccupantem peccatum originale) idcirco quū de duabus opi-
nionibus de cōceptione beate virginis erit reliquus sermo an mū
data an preseruata fuerit ab originali peccato, de ipsa macula ori-
ginalis peccati intelligendus est. Quocirca coercende sunt predi-
catorum lingue scriptorumq; manus in hac questione: ꝛ neutram
debent damnare partem, vt erroneam, vt fidei vt sacre scripture aut
ecclesie determinationi contrariam: sed sobrie scribere ꝛ loqui de-
bent ꝛ non plus sapere ḋ̄ oportet, iuxta apostolice sedis precepti
a sixto quarto editum.

¶ Cum igitur
Neutra pars sit necessario
credēda, oportet videre an
altera an vtraq; sit probabilis. Quod enim pars illa
que tenet beatum virginem esse a peccato originali
mundatam probabilis sit, ex eo patet quod tot sancti
doctores ꝛ tot illustres doctores in theologia ꝛ in iure canonico q̄
scripserunt. hanc partem non in communi sed in singulari nomina
tim de beatissima virgine maria loquentes docuerunt. Et ne fin-
gere videar, nominatim sanctos in suis locis afferre censui: ita vt
eorum non solum nomina ꝛ loca in quibus hec scripserunt sed ver
ba afferantur. Occurrunt ergo quindecim sancti.

Sanctus augustinus super psalmum. xxxiij. dicit. Adam est mor
tuus propter peccatum. maria ex adam mortua est propter pecca-
tum: caro autem domini ex maria mortua est propter delenda pec-
cata. ¶ Et in libro secundo de baptismo paruulorum dicit: solus ille
homo factus manens deus peccatum nullum vnq̄ habuit nec
sumpsit carnem peccati q̄ius de materna earne peccati. ¶ Et in li
bro. x. super genesim ad literam dicit. Corpus christi q̄ius ex car-
ne femine assumptum sit que de illa carnis peccati propagatione
concepta fuerat, tamen quia non sic in ea conceptum fuit quomo-
do fuerat illa concepta, ideo ipsum non fuit caro peccati sed simili
tudo carnis peccati.

Sanctus ambrosius super beati immaculati dicit: venit dominus
iesus, ꝛ in carne que peccato in matre fuerat obnoxia militiam vir
tutis exercuit.

Sanctus ioannes chrysostomus super matthеum dicit. Quāuis
christus non esset peccator, naturam tamen humanam de peccatri
ce suscepit.

Sanctus eusebius emissenus epūs in secundo sermone natiuitatis
domini qui incipit nostis charissimi, ait ra peccati originalis nexu
nullus immunis extat. nec etiam ipsa genitrix redemptoris.

Sanctus remigius super psal. deus deus meus respice, dicit. Bea
ta virgo maria fuit ab omni macula peccati mundata ita vt ex ea
conciperetur sine peccato homo christus iesus.

Sanctus maximus in sermone de assumptione beate virginis di-
cit. Beata virgo gloriosa fuit in vtero matris sanctificata, ꝛ ab om
ni contagione originalis culpe anteq̄ nasceretur per spiritum sanc-
tum mundata.

Sanctus beda in omelia super missus est (ꝛ habetur in glosa ordi
naria) dicit: spiritus sanctus superueniens in virginem mentē eius
ab omni vitiorum sorde castificauit, ꝛ ab omni estu concupiscentie
carnalis cor eius temperauit atq; mundauit.

Sanctus anselmus in libro cur deus homo ca. xvj. dicit. Licet ipsa
christi cōceptio munda sit, virgo tamen ipsa vnde assumptus est in
iniquitatibus cōcepta est, ꝛ in peccatis cōcepit eam mater eius.

Sanctus bernardus in epistola ad Lugdunesi. dicit. Beata vir-
go post conceptum in vtero iam existens sanctificationē accepisse
creditur, que excluso peccato sanctam fecerit natiuitatem non cō-
ceptionem.

Sanctus erardus epūs ꝛ martyr in sermone natiuitatis beate vir-
ginis dicit. O felix puella que concepta in peccato purificanda
ab omni peccato ꝛ filium concipit sine peccato.

Sanctus antonius de padua ordinis minorum in sermone de na
tiuitate beate virginis dicit. Beata virgo fuit in vtero matris a
peccato per gratiam sanctificata ꝛ sine peccato nata.

Sanctus thomas de aquino in tertia parte. q. 27. ar. 2. dicit. Bea
ta virgo maria quia fuit concepta ex commixtione parentum, ori-
ginale peccatum contraxit.

Sanctus bonaventura ordinis minorum in. 3. senten. di. 3. q. 1. ar.
2. dicit. Dicendum est q; beata virgo fuit concepta in peccato ori-
ginali, ꝛ q; eius sanctificatio subsecuta est peccati originalis con-
tractionem. Hic modus dicendi est communior, rationabilior et
securior. Communior, qi fere omnes id tenent. Rationabilior q;
esse nature precedit esse gratie ꝛc. Securior quia magis consonat
fidei pietati ꝛ sanctorum autoritati ꝛc.

Sanctus bernardinus ordinis minorum in sermonum suorū ope
re tertio inciptente ignis a facie eius exarsit, in tractatu de beata
virgine sermone quarto incipiente sicut sol oriens mundo dicit.
Tertia fuit sanctificatio maternalis, ꝛ ista remouet culpam origi
nalem, confert gratiam, ꝛ remouet peonitatem ad peccandū tam
mortaliter q̄ venialiter, ꝛ hec fuit in virgine matre.

Sanctus vincentius confessor in sermone de conceptione virgi-
nis dicit. Beata virgo maria fuit in originali peccato concepta,
sed eadem die ꝛ hora statim post animationem fuit per sanctifica
tionem a peccato contracto mundata.

¶ Preter dictos autem sanctos multitudo magna antiquorum
doctorum comenti dicens in individuo beatam virginem conce
ptam in peccato originali, quorum dicta aut in fonte aut in libus
dñi ioannis de turre cremata ꝛ magistri vincentij de castro nouo
de conceptione beate virginis compilatis vnde sumpta sunt inue
nire quilibet potest.

¶ Hi sancti atq; doctores probabilem valde reddunt fidem cre-
dentium beatam virginem in originali peccato conceptam.

Et quia
Autoritates iste non de humano gene
re aut christianis in communi sed de
beata virgine in individuo expressa loquuntur, ideo
glossa illa qua sanctorū autoritates intelligēde dicū-
tur de lege cōmuni ꝛ nō de priuilegio singulari, locū
hic nullū habet. cū q; glossa huiusmodi de lege cōmuni aut, priui-
legio locū habere potest q̄ est sermo in communi seu vniuersalis
(ꝓpter q̄ nō attuli vniuersales ꝓpositiones sanctorū solū christū
a petō originali excipientiū) sed q̄ est sermo de aliquo singulari
individuo notato, locū nō habet glossa q; intelligat de lege cōmu-
ni nisi hoc (scilicet sermonē esse ḋ̄tū est ex lege cōmuni) specifice-
tur, vel ex ignorātia aut maliuolētia aut dissimulatione hoc pce-
dat, q̄ oia longe a scris ꝛ eorum autoritatibus allatis esse constat.
Tum q; ex eo q; sancti ꝛ doctores beatā virginē in particulari ex-
plicant subiacere legi cōmuniū conceptione cū peccato origina
li, ꝛ excipiūt ipsam beatā virginē a cōmuni lege aliorū in duratio
ne peccati originalis (q; dicūt ipsam ex priuilegio sanctificatā in
utero) cōstat q; sancti ꝛ doctores antiqui beate virginis priuilegia
seruati nullū de preseruatione eius a macula originalis peccati
priuilegium admiserunt. ¶ Excludunt quoq; dicte autoritates
glossam aliam. i. de facto vel debito, vel (ꝛ in idem redit) ḋ̄tum est
ex se vel ex causa extrinseca. Quasi sancti intenderint q; beata vir
go incurrerit peccatum originale non de facto sed de debito: hoc
est quia debuit contrahere originalem maculam sed non contra-
xit de facto, similiter q; ḋ̄tum est ex se beata virgo cōtraxisset pec-
catum originale, sed de facto non contraxit ex causa extrinseca:
deo scilicet preseruante per suam gratiam. Hāc inquam glossam
excludunt tum q; ly de debito ꝛ ly ḋ̄tum est ex se, est conditio se-
cundum quid aut diminuens: quoniam habens aliquid quan-
tum est ex se vel de debito non habet illud simpliciter et absolute,
sed si solum ex debito habet, secundum quid habet: et si solum
quantum est ex se habet, non habet illud sed oppositum illius.
Sancti autem ꝛ doctores dicunt q; beata virgo habuit peccatum

Universidad de Deusto
Biblioteca

caiginale sine vlla conditione secundum quid aut diminutione: ac per hoc simpliciter et absolute. Tum quia non deerant vocabula sanctis ꝛ doctoribus quibus debitum originalis peccati in beata virgine et non peccatum ipsum explicarent. Tum quia pretendum est ab istis si verba ista, beata virgo fuit concepta in peccato originali et similia, non explicant q̄ ipsa de facto contraxit originale peccatum, quibus verbis vti debebant sancti et doctores ad hoc explicandum. In his nanq̄ explicatur persona beate virginis nominatim vt subiectum originalis peccatī: explicatur tempus conceptionis, explicatur originale peccatum explicatur factum per ly concepta est, contraxit et similia: quid vltra debuit apponi. Et si ista hoc non significant, consequens est vt dicentes oppositum (scilicet beatam virginem non esse conceptam in peccato originali) non significant hoc quod debent. Fatue ergo atq̄ temerarie sunt huiusmodi non extorsiones sed corruptiones autoritatum locutionumq̄ latinarum.

¶ Repellunt etiam dicte autoritates glosam de conceptione ante infusionem anime vel in ipso instanti infusionis anime: quasi sancti ꝛ doctores intendant q̄ beata virgo fuit concepta in peccato originali quo ad conceptionem ante infusionem anime, ꝛ non quo ad conceptionem in infusione anime. Tum quoniam sancti et doctores ita loquuntur de conceptione beate virginis in peccato originali sicut de conceptione aliorum hominum per commixtionem seminum genitorum: constat autem q̄ sermo semper est de conceptu in infusione anime: ergo. Tum quoniam ante infusionem anime non habet locum peccatum originale: quoniam sine anima rationali non inuenit culpa originalis. Tum quoniam loquuntur de beata virgine: constat autem q̄ ante infusionē anime non erat beata virgo. Restat ergo vt sola illa stultitia p̄.o glosa sanctorum ꝛ antiquorum doctorum admissione digna sit: scilicet si sancti et pulsi doctores nunc essent, dicerent oppositum. Hanc ego glosam ita veram putauerim quemadmodum verum puto q̄ si christus nūc in terris conuersaretur, mutaret doctrinam fidei sue vt conformaret se populis ꝛc. Stant igitur solide allate sanctorum ꝛ doctorum autoritates ad sustinendum beatam virginem conceptam esse in peccato originali: et propterea rationabilem probabilemq̄ esse partem illam constat.

Vterius autem partis (scilicet q̄ beata virgo p̄seruata est de specialissima gratia a macula peccati originalis) probabilitas affertur ex nouem: ex autoritate doctorum multorum, ex determinatione synodi, ex cultu ecclesiastico, ex indulgentia concessa, ex communitate sequacium, ex scandalo piarum aurium, ex pietate opinionis, ex reuelationibus nouis, ex miraculis. Que sigillatim examinada sunt pro veritatis honore.

Doctores tenentes beatam virginem esse preseruatā sunt numero infiniti, si ad modernos spectem⁹: paulo ante tamen aliqui licet pauci fuerunt: vt scotus, frā ciscus de maironis. Et beate bigide reuelatum dicitur beatam virginem preseruatam esse ab originali peccato. ¶ Sed hec probabilitas valde exigua est: tum quia est contra tot sanctos: ꝛ nullus est inter istos sanctus. Sancte autem bigide e regione ponitur sancta catherina de senis que dixit sibi reuelarum esse oppositum: vt refert archiepiscopus florentinus in prima parte summe sue titulo. viij. cap. ij. circa finem. Et maioi fide digna videtur sancta catherina: quia canonizata est sicut ceteri sancti: sancta vero brigida canonizata est tempore schismatis quo nullus habebatur certus et indubitatus papa, a bonifacio in sua obedientia nono. Tum quia in ijs que sunt fidei magis sentiendum est cum antiquis ea⁹ cum modernis. Tum quia ipse scotus qui primus doctor aut inter primos introduxit hanc opinionem timet hanc opinionem sequi. Nam in. iij. senten. distinct. iij. quest. j. post tractatas de conceptione virginis cum peccato aut sine peccato originali opiniones dicit. Quod autem horum factū sit, deo nouit: si autoritati ecclesie vel autoritati scripture non repugnet, videtur probabile quod excellētius est attribuere marie. ¶ Quod autem noui sint omnes doctores hanc opinionem tenentes patet, ex eo q̄ magister sententiarum de sanctorum testimonio in re hac dicit in. iij. distinct. iij. Sane dici potest et credi oportet iuxta sanctorum attestationis conuenientiam, ipsam (scilicet carnem christi) priuis peccato fuisse obnoxiam sicut ꝛ reliqua virginis caro: ꝛ sanctī spiritus operatione ita mundatam vt ab omni peccati contagione immunis, vt vtretur verbo. Hec ille. Et sctūs Bonauentura in. iij. senten. distinc. iij. quest. j. loquens de autoritate sanctorum dicit: Nullus autem inuenitur dixisse de ijs quos vidim⁹ et audiuimus auribus nostris beatam virginem fuisse ab originali peccato immunem in sui conceptione. [illegible] distinct. iij. dicit, Si credendum est dictis sanctorum est beatam virginem fuisse conceptam in peccato originali: ꝛ nullus sanctorum inuenitur dixisse contrarium. Hec ille. Et ipse Franciscus de maironis in. iij. distinct. iij. quest. ij. artic. iiij. dicit q̄ nō obstante q̄ beata virgo fuerit p̄seruata a peccato originali, propter dicta tamen sanctorum possumus dicere q̄ aliquo modo peccatū originale contraxit. In quibus verbis ipsemet ostendit q̄ dicta sanctorum cogunt ad confitendum peccatū originale in beata virgine. Ipse enim labor istorum a[illegible] glosandum dicta sanctorū testatur q̄ sancti contrarium sue opinionis sonant. Quamuis vanus sit eorum labor nisi ad autoritates sanctorum q̄ in communi de humani generis originali peccato loquuntur referatur. Ille nanq̄ que de originali peccato in beata virgine in individuo contracto loquuntur, glosari nequeunt: vt patet ex dictis. Propterea non est mirum si nullus sanctus nullus illustris doctor antiquus pro hac parte afferatur, nisi forte a falsarijs. ¶ Unde autoritates quorundam sanctorum (scilicet augustini, quum de peccatis agitur de maria propter honorem domini nolo habere questionem. Et anselmi, decuit vt mater domini ea puritate niteret ꝛc. Et sancti Thome in primo sent. immunis fuit ab omni peccato ꝛc. ꝛ si que sunt similes que pro hac opinione afferuntur) licet scholastica disputatione non sint indigne, a iudicio tamen veritatis procul esse debent: quoniam non ex dictis facile veras glosas ꝛ expositiones rationabiles habentibus extorqueri debet hec singularis veritas: sed debent afferri autoritates sanctorum et antiquorum non in genere, sed in specie peccati originalis maculam negantes a beata virgine, non tempore conceptionis iesu christi sed tempore conceptionis proprie: vt nos fecimus pro opposita opinione pretermittendo cōia. Cōstat nihilomin⁹ allatos tres sanctos ex⁹ se docuisse beatam virginem cum pcō originali cōceptam: vt patet ex allegatis.

Determinasse quoq; inducitur Basillien. synodum in sessione. xxxvj. pro hac opinione in hec verba, Hos diligenter inspectis autoritatibus et rationibus ꝛc. dotrinam illam asserentem gloriosam virginem preueniente et operante diuini numinis gratia singulari nunq̄ actualiter subiacuisse originali peccato, tanq̄ piam et consonam cultui ecclesiastico, fidei catholice, recte rationi et sacre scripture ab omnibus catholicis approbandam fore tenendam et amplexandam diffinimus et declaramus: mulliq̄ de cetero licitum, esse in contrarium prædicare seu docere. Hec ibi. Anno domini. m. cccc. xxxix. xv. Kal. Octobris.

¶ Sed isthec determinatio multo minus prodest ea⁹ prima: tum quoniam congregatio illa Basilien. tunc temporis non erat synodus nec concilium. sed erat schismatica: vtpote scissa a capite ecclesie Eugenio quarto: vt patet ex ordine sessionum: nam in. xxxiij. sessione. vij. kal. Julij deposuerunt de facto Eugenium, et post in sessione. xxxvj. quintodecimo kalend. Octobris sequentis determinarunt de conceptione. Unde hinc nō nisi synagoge satane iam totas afferri potest: quod [illegible] et ipsa verba allata cōtraria dictis sctōrū vt in supra allegatis patet manifestent, vniuersalis ramen ecclesia adorans tunc et post continue vsq̄ hodie dictum eugenium, et nicolaum quintum eligens ac suscipiens superstitem papa Basilien. conciliabuli amadeo locupletior testis est. Quoniam allegare Basilien. synodum pro tēpore illo quo fuit schismatica, perinde est ac si allegaretur pisanum nuperrime contra ecclesium secundum celebratum cōciliabulum: quod videmus omnes etmanibus tetigimus fuisse schismaticum. ¶ Tum quoniam dicto conciliabulo e regione opponitur verum ac venerandum concilium ex Ferraria in Florentiam translatum grecorum et latinorū sub predicto Eugenio quarto: vbi inter dogmata fidei traditur hec verba, Firmiter credit profitetur et docet sacrosancta romana ecclesia nemine vnq̄ ex viro femina⁹ conceptum a diabolo dominatu fuisse liberatum nisi per fidem mediatoris dei et hominum, Jesu christi domini nostri: qui sine peccato conceptus natus et mortuus humani generis peccata delendo sol⁹ sua morte prostrauit, et regni celestis introitum quod primus homo peccato propio cum omni sua successione perdiderat reseravit. Hec ibi. Que pro tanto inducta sunt vt appareat q̄ illo tempore quo res in questione erat, vniuersalis ecclesia solum christum excepit ab originali peccato: quod non erat dicendum si beata quoq; virgo excipienda esset.

Ecclesiasticus deinde cultus affertur q̄ iam per oēs fere ecclesias latinas festum conceptionis non sanctificationis celebratur: insinuando per hoc q̄ non [illegible] est a peccato originali sed concepta est [illegible] sanctissima virgo. ¶ Sed et hec probabilitas dupliciter deficit. Primo quia multe ecclesie sunt per orbem diffuse celebrantes in illo die sanctificationem non conceptionem. Et in hoc ecclesia vnumquemq̄ in suo sensu abundare permittit. Secundo quia constat q̄ a quibuscumq; catholicis celebratur hoc festum, celebratur ratione sanctificationis beate virginis in vtero matris: siue illa sanctificatio fuerit preueniens et quasi preoccupans peccati originalis actualem incursum, vt opinio ista dicit: siue fuerit mundans ab originali peccato iam contracto, vt altera dicit opinio. Quocirca omnes conueniunt in sanctificatione beate virginis: et q̄ fuit in vtero. et q̄ est ratio celebritatis: inxta illud, tu solus sanctus Mariam sanctificans. Licet differant in effectu sanctificationis: an scilicet preseruauerit an mundauerit a macula. Et propterea rationabiliter ab omnibus deberet celebrari dies conceptionis sub nomine sanctificationis vt nomen consonaret rei.

Indulgentia vero concessa nihil cōfert huic opinioni sicut nec festi celebritas: quia ad honorem beate virginis ob gratiam propie sanctificationis in vtero refertur, relinquendo ambiguum an preseruans a macula an mundans fuerit gratia illa: vt dictum est.

Q̄ autem tam communis facta sit hodie ista opinio (ita vt omnes fere catolici latine ecclesie ad[illegible] bitrentur obsequium se prestare deo in huiusmodi sequela opinionis) ex eo reddit opinionē probabilem: quia probabile est quod multis videtur. ¶ Sed probabilitas hec vulgarem autoritatem non excedit: et eidem contraponitur q̄ probabile in veritate est quod videtur sapientibus: qui vt patet ex supradictis cōtrariam secuti sunt opinionem. Vulgus autem probabile in apparentia non in veritate constituit.

¶ Quia scandalosa deinde dicitur opposita opinio ꝛ piarum aurium offensiua a multis etiam vniuersitatibus theologorum, probabilis redditur ista opinio. ¶ Sed quoniam vniuersitates contra tot sanctorum ꝛ communem pascoum doctorum doctrinam in his que sunt fidei pressus, prudose sunt. et scādalum hoc non actiuū sed passiuum insipientium est potius q̄ piarum aurium, imo phariseorum conuinceretur esse declarata eis veritate, ideo nihil hoc probabilitatis sortitur opinio hec nisi apud ignorantes.

Pietas denique huius opinionis magna esse dicitur: quoniam pium valde est credere q̄ beate virgini quicquid gratie conferri potuit sub christo tamen, totum collatum est: quoniam illi dixit angelus q̄ erat plena gratie ꝛc. ¶ Sed hec radix zelo quidem, imitatur sed non secūdum scientiam: propter quod a fide ad deuia multa abduceretur iuxta hanc siquidem vocatam pietatis regulam licet cras credere q̄ beata virgo fuit concepta de spiritusancto, et tamen sub christo: quia propterea non esset deus et homo. Possemus quoq; dicere q̄ beata virgo erat in hac vita simul viatrix et comprehendens: et tamen sub christo: quia non in tam alto beatitudinis gradu. Possemus etiam adhuc dicere q̄ ipsa fuit deus et homo: et tamen sub christo, quia Christus masculus et ipsa mulier: Christus vniuersalis redemptor, per suam mortem, ipsa non. Et multa forte alia erronea aliquis ex tali pietate deduceret. De solo nanq̄ vnigenito dei credimus q̄ non ad mensuram datus est spiritus: beate autem virgini et reliquis sanctis secundum mensuram donationis Christi plus et minus prout voluit datum credimus. Si tamen restringatur ad actualem munditiam a peccati macula dicta propositio, et dicatur q̄ pium est credere q̄ beate virgini quicquid gratie sub Christo tamen conferri potuit ad actualem munditiam a peccati macula collatum est, fateor q̄ pia esset credulitas ista nisi sanctorum autoritates obstarent. Quod scotus timuit: sed minus docti nō timent: propterea forsitan quia ad pauca respicientes de facili enunciant.

¶ Neue autem reuelationes contra tot sanctos et antiquos doctores, angelum satane in angelum lucis tranformatum aut phantasias vel etiam figmenta sapientibus ingerere videntur. Ne siquidem cum vocatis miraculis que in hac causa afferuntur pro mulieribus cultus non pro sacra sunt synodo: vnde nec censeo digna de quibus verba fiant.

Exemplus autem dictis facile est colligere q̄ neutra pars propositionis questionis in sensu quo vertitur in dubium est necessario credenda: et q̄ altera (scilicet dicens beatam virginem esse mundatam ab originali peccato) est probabilis: altera vero (scilicet dicens beatam virginem esse preseruatam a macula originalis peccati, est tolerabilis: et apud sic affectos vel assuetos aut vere theologie sanctorum parum aut nihil habentes, probabilis. ¶ Hec sunt beatissime pater que sanctitati tue cuius correctioni atq̄ iudicio hec et reliqua a me tam scripta q̄ scribenda submitto, offerenda occurrunt. Unde euidenter cernitur pars credens beatissimam virginem ab originali peccato mundatam in sinu sanctorum ꝛ sacrorum doctorum pascuorum quiescēs, nilq̄ sibi timens a sacrosancta synodo (quandoquidem a spiritu sancto quo inspirati locuti sunt sancti dei homines contrarie in fide sententie prodire nequeunt) quimpotius sperat si decernendum aliquid est seipsam ranc̄ probabiliorem et sanctorum ac doctorum dictis consonam approbandam: exemplo Vienneñ. synodi sub clemente quinto que de baptismi effectu decreuit partem probabiliorem, dictis sanctorum et doctorum consonam. Pars vero reliqua credens beatam virginem a macula originalis peccati preseruatam, multitudine sequacium ꝛ fauoris amplitudine cōspicua apparet. ¶ Superest igitur. P. S. vt inter quindecim sanctos (augustinū Ambrosium alios⁊ quorum expressa sunt nomina) nec non innumeros doctores antiquos ex vna, et pauidum in causa hac Scotum, Franciscum de maironis, Petrum aureoli (contra tamen patres sui ordinis) modernos et promiscui vulgi clamores ex alia, medius tu arbiter a christo datus in hac sancta Laterañ. synodo religioni christiane vel veritatem firmiter amplectendam tradere, vel a publicis oblocutiōibus ꝛ scandalis cōsulere digneris: memor illius oraculi non in multitudine nec in cōmotione dominus. Vale felix semper auguste. Rome anno saluti. 1515.

¶ Tractatus de conceptione beate marie virginis, editi per thomam de vio caietanum cardinalem sancti Xisti: finis.

¶ Instructio nuntij circa errores libelli de cena domini, per capita iuxta ordinem libelli: a thoma de vio caietano cardinali sancti Xisti edita, iussu clementis septimi pontif. in arimi.

Primum Capitur est q̄ dñs ioā. 6. nō loquitur de eucharistia. Tū q̄ loquit de fide ꝛ fiducia hoim in christo. Tū q̄ ibidē dicit, q̄ māducat carnē meā ꝛ bibit meū sanguinē, in me manet ꝛ ego in illo. Constat aūt multos sumere eucharistie sacramentū, ꝛ non manere in christo q̄ fidē charitate formatā.

Circa hoc capuerte erudite lector, aliq̄d dici verū ꝛ aliq̄d falsum. Verū quidem est q̄ in capite. 6. ioā. dñs loquit de fide formata charitate in ipm habēda. Unde ꝛ prius loquit de credēda diuinitate sua: ꝛ deinde de credēda morte sua pro vita mūdi. ¶ Falsum aūt dicit: pro quanto excludit a sermone illo fides sacramēti eucharistie. ¶ Ad cuius euidētiā memēto q̄ tria inueniunt in eucharistia: scilicet ipm sacramentū qō adoramus, ꝛ māducatio sacramētalis, q̄ est cōmunis bonis ꝛ malis: dicēte apl̄o. 1. ad cor. xj. q̄ māducat ꝛ bibit iudigne. Ubi clare patet indignos māducare ꝛ bibere sacramētaliter māducatione ꝛ potu: hoc est sumūt hostiā sacrā vt sacramentū. nō vt panē. sumūt enim credēdo illud esse sacramentū corporis christi. Tertio interuenit māducatio spūalis: q̄ est, ppia bonis, q̄ fit q̄ fidem formatā charitate: q̄ est refectio aie ſm vitā spūalem, ſm vitā de qua dicit, viuo ego iā nō ego, viuit vero in me christus, ad gala. 2. ¶ His aūt tribus mūeris circa sacramentū eucharistie, ex eo q̄ in hoc capite dñs nō loquit de vno eorū (scilicet de sacramētali māducatione) nō vere infert q̄ excludant reliqua duo. stat eīn q̄ de reliquis duobus loquat: de sacramēto ipso, ꝛ de māducatione spirituali sacramenti. Et quidem quod loquatur de manducatio

ne spirituali, verba ipsa sonant. dicendo: qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet ⁊ ego in illo. Manducare enim spiritualiter eucharistie sacramētum, est per fidem formatam charitate in christo manere et econuerso christum in ipso manere. Vt de sacramēto quoq; ipso loquatur, apparet tum quia in futuro loquitur, dicens panis quem ego dabo: nondum siquidem instituerat sacramentum eucharistie quum hec diceret in synagoga capharnaum: constat enim q̄ sacramentum eucharistie institutum est hierosolymis in nocte qua tradebatur. Tum quia distinguit manducare ⁊ bibere, dicens: nisi manducaueritis carnem filij hominis ⁊ biberitis eius sanguinem, non habebitis vitā in vobis. Si nanq; de fide solius mortis sue pro vita mundi loqueretur, sat fuisset explicare mortem suam pro vita mundi per separationem carnis a sanguine, que in cruce facta est: sed vbi non solum carnis ⁊ sanguinis separationem pro vita mundi, sed carnem precepit manducandam et sanguinem bibendum si vitam velle habere in nobis ipsis, insinuauit q̄ sacramentum erat instituturus corporis ⁊ sanguinis sui per modum cibi et potus, ita q̄ nisi spiritualiter manducauerimus ⁊ biberimus carnem et sanguinem in cruce immolanda et in sacramento continendā, non haberemus vitam in nobis. Significatur siquidem per hoc q̄ de necessitate salutis tenemur credere etiam eucharistie sacramentum.

¶ Accedit ad hec q̄ Johannes euangelista (cuius studium fuit scribere altissima Christi mysteria, minus ab aliis euangelistis explicata) tractans cenam domini nihil de sacramento eucharistie scripsit: quia sacramentalem vsum alij euangeliste expresserant. Spiritualem autem cum illius effectu, ipse hic describserat: dicens qui manducat meam carnem ⁊ bibit meum sanguinem, habet vitam eternam ⁊c. Nisi enim tanti sacramenti rationem Johānes habuisset, non tanta fuisset vsus diligentia ad distinguendum actus manducandi ⁊ bibendi, ad declarandum vtrumq; coire in vnum in presenti (scilicet manere in christo ⁊ econuerso) ad declarandum effectum perpetuum vtriusq; vitam eternam, ad declarandam vtriusq; necessitatem, nisi manducaueritis ⁊c. Hec enim omnia collecta pre se ferunt q̄ de manducatione et potatione spirituali non solum mortis christi sed sacramenti mortis christi sub specie cibi ⁊ potus, euangelista scribebat. ¶ Ex his omnibus collatis cum textu euangelico, videre facile potes erudite lector: q̄ licet verum sit et q̄ de fide formata Christi filij dei ac mortis eius pro vita mundi, et q̄ non de manducatione sacramentali est sermo in capite sexto Johannis, non tamen verum est excludi a capite illo fidem formatam seu manducationem spiritualem sacramenti eucharistie. Hec de primo.

Secundum Caput est: q̄ dominus Johannis quoq; vj. dicens caro non prodest quicq̄ exclusit a sacramento Eucharistie veram suam carnem: quia sensus proprius est, caro comesta non prodest quicq̄. Et hunc esse naturalem sensum, patet ex eo q̄ iudeis querentibus, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum dominus dixit, caro non prodest quicq̄. Ex hoc enim q̄ questio ⁊ sermo de manducatione erat, consequens est vt de carne relata ad manducationem dictum sit, caro non prodest quicq̄: quod est dicere, caro comesta non prodest quicq̄. Hinc enim sequitur q̄ caro in hoc sacramēto non comedatur, q̄ nulla sit in hoc sacramento caro (vtpote que nihil prodest) nulla debet in hoc sacramento de carne q̄stio esse: quia caro non prodest quicq̄.

Circa hoc caput Quia pro fundamento firmissimo totius errouis assumitur, et millies repetitur, aduerte primo non esse naturalem sensum litere caro non prodest quicq̄, glosare caro comesta non prodest quicq̄: quoniam expresse contradicit euangelico contextui. Nam ibidem eodemq; cōtextu dominus dicit carnem suam comestam dare vitam eternam: ait enim qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem habet vitam eternam. Non solum ergo contra sensum sed contra verba domini est glosa ista, caro comesta non prodest quicq̄. ¶ At si quispiam excuset glosam dicendo q̄ mens glosatoris est non de comestione spirituali sed de comestione carnali glosare, habes tunc intentum: quia verba domini sic glosata non excludunt carnem christi ab hoc sacramento: quoniam ecclesia non docet carnem christi carnaliter manducari in hoc sacramento. Si enim caro carnaliter comesta excluditur a sacramento, optime excluditur: sed non potest propterea inferri, ergo vera christi caro excluditur a sacramento: quia caro christi vera spiritualiter comedenda est in hoc sacramento: ⁊ comesta spiritualiter in hoc sacramento, dat vitam eternam. Et vsq; adeo spirituali comestioni hoc tribuimus, vt fateamur q̄ quantumcumq; caro christi sumatur in sacramento, si spiritualiter manducata non prodest quicq̄.

¶ Aduerte secundo q̄ germanus sensus dupliciter potest explicari: ⁊ vtroq; modo in vnam ⁊ eandem veritatis sententiam redit. ¶ Vbi nota q̄ christus non loquitur in istis verbis plus de carne sua cōq̄ de aliena, sed simpliciter ⁊ absolute de carne: non enim dicit caro mea non prodest quicq̄, sed caro non prodest quicq̄. Rursus christus loquitur de carne, e regione distinguendo carnē a spū: vt cōtextus testat euāgelicus, dicens: spūs est qui vivificat, caro non prodest quicq̄, procul dubio ad vivificandum.

¶ Alter ita q; modus intelligendi est, caro sola non prodest quicq̄: ita q̄ ly sola excludat spiritum. Ac si dictum sit: caro sine spiritu non prodest quicq̄ ad vitam eternam, quia spiritus est qui vivificat. Et hec glosa fundatur, tum super verbum caro absolute prolatum: constat enim carnem simpliciter et absolute sine spiritu, nihil oferre ad vitam eternam. Tum super distinctionē carnis contra spiritum a domino inductam. ¶ Firmatur quoq; hec glosa: quia applicata ad propositum inuenitur quadrare. Tum quia de carne christi, que descripta est dans vitam eternam manducata, modo aperitur q̄ sine spiritu nihil prodest ad vitam eternā. Et vere sic est: quia caro christi quātūcumq; crucifixa pro nobis, nihil prodest sine spiritu adoptionis filioū dei. Tum quia iudeis querentibus, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum directe respondet q̄ non de sola carne fuit sermo quū dictum est, caro mea vere est cibus, ⁊ nisi manducaueritis carnē filij hominis ⁊c. quia caro sola non prodest quicq̄ ad vitam eternam: sed de carne comitata spiritu: quia spiritus est qui vivificat: vt sic intelligere possent q̄ eius caro quidem esset manducanda, sed spiritu interueniente, sed spiritu faciente manducationem: nam efficiente spiritu manducationem carnis mee, erit quod dixi, qui manducat meam carnem habet vitam eternam.

¶ Alter modus est: q̄ caro non est nomen substantiale, sed carnalis officij hoc in loco, et significat cibum carnalem. Ita q̄ sensus est: cibus carnalis non prodest quicq̄. Et hic sensus ex eodem procedit fonte: quia scilicet de carne absolute, non de carne sua specialiter dicit caro non prodest quicq̄, et caro dicitur contra spiritum: et vbi de māducatione est sermo, ⁊ dicitur spiritus est qui vivificat caro non prodest quicq̄: sensus est q̄ caro carnalis cibus non prodest quicq̄, spiritualis autem cibus est qui vivificat. Et hoc directe respondet questioni iudeorum: qui non de substantia sed de modo querebant, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? presupponebant carnem et querebant modum, respondet dominus q̄ modus non est carnalis sed spiritualis: quia caro id est cibus carnalis non prodest quicq̄ ad vitam eternam, spiritualis autem cibus est qui vivificat animam. ¶ Quod enim in scriptura sacra caro sumatur quandoq; non pro substantia carnis sed pro officijs carnalibus, patet in apostolo prime ad Corinth. xv. dicente: caro et sanguis regnum dei possidere non possunt. Constat enim q̄ non excluditur a regno dei substantia carnis ⁊ sanguinis (quoniā resurgemus sicut christus carnem ⁊ ossa habētes) sed carnalia officia.

¶ Quod autem in hoc loco caro nō sumatur pro substātia carnis, ex ipsomet euāgelico contextu patet. Nam ibidem dominus dixit de substantia carnis sue: qui māducat meam carnem ⁊ bibit meū sanguinem habet vitam eternam. Hinc enim clare patet q̄ substantia carnis eius spiritualiter manducata prodest multum, et vivificat: vtpote dans vitam eternam. Non ergo de ipa substantia carnis dictum est: caro non prodest quicq̄. ¶ Q̄ autem de carnali officio ad literam sit intelligendum, patet tamen ex eo q̄ iudeis carnaliter querentibus, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum directe respondetur q̄ caro: id est carnalis cibus non prodest quicq̄: sed spiritualis cibus facit vitā eternam: vt per hoc intelligere possent q̄ quū dictum est, nisi māducaueritis carnē filij hois, caro mea vere est cibus ⁊c. nō de carnali cibo sed de spirituali fuit sermo. Tum quia sicut nicodemum talēquēs dominus de generatione spirituali, postq̄ dixerat nisi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spiritu non potest introire in regnum dei, statim subiunxit ad excludendam generationem carnalem: quod natum est ex carne caro est: et quod natū est ex spiritu spūs est: ita iudeis querentibus, quomodo potest hic nobis dare carnem suā ad manducādum dixit spūs est qui vivificat caro non prodest q̄cq̄: significans q̄ cibus carnalis non prodest nisi carni, cibus autem spiritualis est qui vivificat. ¶ Et si vnico verbo vtrumq; modum exponendi placet complecti, dic. caro carnaliter non prodest quicq̄ ad vitam anime, spiritu autem predita vivificat. ¶ Ex his omnibus [illegible] licet verum sit quod de carne relata ad manducationem dominus loquatur, dicens caro non prodest quicq̄, falsum tamē est quod loquatur de carne comesta: sed loquitur de carne vt cibo carnali. Falsum quoq; est quod per hec verba excludatur ab eucharistia vera christi caro. Et si preterea ex euangelicis verbis vis conuincere, petito an caro christi manducata spiritualiter prosit ad vitam eternam: si prodest, ergo vera christi caro comesta prodest: ergo ex hoc quod dominus dicit, caro non prodest quicq̄, non excluditur quin caro christi spiritualiter manducata prosit. si non prodest, quia caro, non prodest quicq̄ ergo falsum est quod dominus ibidem dicit, qui manducat meam carnem ⁊ bibit meum sanguinem ⁊, ⁊ vitā eternam. Hec de secūdo.

Tertium Caput est quod theologi prēdunt corporaliter ⁊ perceptibiliter in eucharistia sumi corpus christi iuxta coactam confessionem berengarij de conse. dist. ij. ego berengarius.

Circa Hoc caput, constat falsissimum esse quod theologi dicant corpus christi corporaliter ⁊ perceptibiliter sumi: quoniam ⁊ spiritualiter ⁊ nō percipiendo (siue sensu siue intellectu) sed credendo dicunt corpus christi sumi in eucharistia: sacramentales autem species corporaliter ⁊ perceptibiliter sumuntur. ¶ Verba autem confessionis berengarij ex ratione dicendi inter pretanda sunt. Quia enim berengarius errorem quem ipse suscitare conatur secutus est (scilicet quod in sacramento caro christi erat sicut in signo tantum, ⁊ ecclesia catholica fatetur carnem christi non solum significari sed contineri in hoc sacramento) ideo patres in concilio decreuerunt in detestationem talis erroris quod confiteretur berengarius corpus christi sensibiliter sumi, manib⁹ sacer dotum tractari ⁊ dentibus p̄terit: vt intelligerent christiani per hec verba quod fideles sumendo eucharistiam sumunt non solum sacramentum (hoc est sacrum signū carnis christi) sed sumunt etiam speciem continentem carnem christi quod heretici isti negant ⁊ impugnant. Et non intelligebant patres nec volebant intelligi quod caro christi in seipsa sentitur, tangitur, conteritur dentibus: hoc enim nec somniant christifideles. ¶ Tota ista q̄stio differentia in hoc consistit quod qui pius confitebatur christum manducari in signo tantum, coactus est a fide catholica confiteri carnem christi manducari non solum in signo sed in continente sacramento eucharistie. Hec de tertio.

Quartum Caput est quasi theologi errent in duobus. Primo quod putant fidem ex hominis venire iudicio atq; electione. Secundo quod fidem ad res sensibiles extendunt: quū nullus credat q̄ sentit aut videt.

Circa Hoc caput scis erudite lector: falsum esse q̄ theologi dicant primum: quoniam cum paulo apostolo ad ephe. ij. fateantur fidem donum dei esse, q̄ q; non confertur inuito sed volenti, sed dispositio ad illud voluntaria electione christianitatis. Deo dispositue verificat fidem pendere ex hominis electione. ¶ Secundum autem dictum nosti posse bene ⁊ male intelligi. nam si intelligeretur fidem extendi ad res sensatas tanq̄ ad res creditas, falsum esset: constat enim q̄ que creduntur non sentiuntur. Sed in hoc sensu non dicunt theologi fidem extendi ad sensibilia, nam fatentur cum paulo ad heb. xj. q̄ fides est eorum que non apparent. Si autem intelligitur q̄ fides extendatur ad res sensibiles tanq̄ ad extrema rerum creditarum, optime dicitur, ⁊ pessime reprehenditur. nam multe res credite consistunt in coniunctione rerum sensibilium cum rebus insensibilibus: ac per hoc quum oporteat credere coniunctionem rei sensibilis cū re insensibili, necesse est tunc fidem extendi ad rem sensibilem tanq̄ ad alterum extremum coniunctionis credite. Et patet quod dicimus in mysterio incarnationis: fide credimus quod verbum caro factum est, et consistit mysterium hoc in coniunctione verbi ad carnem sensibilem: nec potest credi ista coniunctio nisi credulitas extendatur ad carnem. Ita quod si videremus christum hic presentem, non crederemus carnem quam videremus, sed crederemus coniunctionem diuinitatis cum carne: ac per hoc extenderetur fides nostra ad carnem visam, non quatenus videtur, sed quatenus est extremum inuisibilis coniunctionis cum deitate. Unde habes clare q̄ qui negat fidem sic extendi ad sensibilia, negat fidem christianam esse de mysterio verbi incarnati. Sic autem est in proposito: quoniam non credimus sed videmus species sacramenti eucharistie: credimus autem presentiam corporis christi sub illis speciebus, ita quod coniunctio ineffabilis illarum specierum ad corpus christi, sub fide cadit: et non species ipsa que palpatur ⁊ videtur. Hec de quarto.

Quintum Caput est q̄ simul stare non possunt hec duo: in sacramento eucharistie esse verum christi corpus, et spiritualiter manducari, q̄ spiritus ⁊ corpus adeo a se distant vt neutrum possit alterum esse: ⁊ dicere corporalem carnem spiritualiter manducari, nihil aliud est q̄ dicere spiritum esse corpus ⁊ econuerso.

Circa Hoc caput, q̄ ridiculum est argumentum, manifeste videre potes prudens lector q̄ digredika re ad modum rei. Nullus ita insanit vt dicat spūs esse corpus: sed dicimus corpus christi habere modum essendi spiritualē in hoc sacramento: q̄ est quidē in sacramēto verum corpus, sed nō per modū corporis, in sacramēto existit, per modū quidē corporis existit in celo in sacramēto aūt non existit q̄ modū corporis: non enim existit occupando locum, sed spūalimodo incōprehenso ab intellectu humano, sicut etiam incomprehensus est modus vnionis verbi dei ad humanitatem assumptam: sicut etiam incomprehēsus est modus quo vnus deus est trium in personis. Credimus enim hec omnia, q̄uis non cognoscamus illa. Et similiter manducatur verum christi corpus in sacramento, sed non corporaliter, sed spiritualiter. Et hoc est dictu q̄ manducatio corporalis non manducat christi corpus, q̄uis conteratur sacramentales species corporis Christi sub quibus continetur vera caro christi: sed spiritualis manducatio que per animam fit, ad christi carnem in sacramento existentem pertingit. Hec de quinto.

Sextum Caput est q̄ theologi docuerunt vnō cogitent christiani in mysteriis eucharistie, vt eo pacto veritas non prodiret in lucem.

Circa Hoc caput, ridiculum fere est respondere. Quia constat theologes iuxta qualitatem personarum consilia dare: et idiotas ac simplices hortari vt sufficiat eis credere ea que sunt trinitatis q̄s ea que sunt huius sacramenti ⁊ predestinationis et similia: iuxta illud, altiora te ne quesieris: viros aūt idoneos ad capiendū mysteria fidei hortari ad meditandū ⁊ sciendū ex sacris literis mysteria fidei ⁊ sacramenti eucharistie. Hec de sexto.

Septimum Caput est q̄ in verbis consecrationis (hoc est corpus meum) verbum est, non est intelligendum secundum propriam significationem: sed vsurpatur extra propriam significationem, ita vt sumatur est, pro significat: ⁊ est sensus, hoc significat corpus meum. Unde corpus christi no est in hoc sacramento nisi sicut in signo. ¶ Ubi quatuor dicūtur. Primum q̄ in sacra scriptura pluries vsurpatur est, pro significat: vt patet Gen. xlj. ⁊ Matth. xiij. ⁊ Luc. viij. Secundo redditur ratio quare cogimur intelligere in verbis consecrationis est pro significat: quia oportet alterum duorum dicere: aut q̄ christus falsum dixit, dicendo caro non prodest quicq̄, quod est impium: aut q̄ est sumitur pro significat. Et patet sequela: quia si est sumitur proprie, esset in hoc sacramento vera christi caro vtilis ad vitā eternā: ⁊ sic falsum dixisset christus, caro nō prodest quicq̄. Tertio assignat alia ratio ad idem ex fide: quia quicquid corpus est, vel quod, percipi aut tangi potest, nullo pacto ad fidem pertinet. Quarto assignatur ratio ad idē: q̄ omnia quadrāt intelligendo est p̄ significat. Quadrat enim q̄ dominꝰ dixit, hoc facite in mei cōmemorationē. Quadrat q̄ paulus dixit: quotiescūq; māducabitis panem hunc ⁊ calicem biberis, mortem domini annunciabitis. Quadrat quod in primitiua ecclesia describitur fieri: prime ad Cor. xj. de cōuentu christianorum in ecclesia ad cenam domini, ⁊c.

Circa Hoc caput, singula sigillatim notanda sunt. Quod igitur imprimis dicitur in scriptura sacra vsurpari quādoq; est pro significat, verum dicitur: sed in hoc erratur q̄ nō discernitur diuersus loquēdi modus. Scriptura siquidem quandoq; loquitur metaphorice ⁊ quandoq; proprie. Et quum sermones sunt metaphorici, tunc est equiualet ad significat: puta petra autem erat Christus. ego sum vitis vera, ego sum ostium, et similia. In his enim vis sermonis similitudinarij cogit ad intelli-

gendum esse.est.erat,sum.fui,non secundum proprietatem sed secundum similitudinem.Et in hoc genere constat cõtineri omnes textus scripture quos iste allegat:vt patet intuenti. ¶Quum autem non secundum similitudinem sed secundum propietatem scriptura loquitur,nunq̃ est,esse,erat,fui,trahitur extra propiam significationem:sed secundum proprietatem sue significationis intelligitur.In proposito autem constat christum non loqui de corpore suo similitudinarie sed de vero z proprio corpore suo,dicendo hoc est corpus meum:vt etiam ipsi aduersarij confitentur.Erratur ergo vsurpando hic est pro significat,ex eo q̃ in locutionibus metaphoricis z parabolicis est vsurpatur pro significat.

¶Quum autẽ secundo affertur ratio quia caro non prodest quicq̃,amplioꝛe instructione non eget. Monstratum siquidem est in secũdo capite q̃ per illa verba caro non prodest quicq̃,dominus nihil aliud significat nisi q̃ caro sola seu carnalis cibus non prodest quicq̃ ad vitam eternam.Cum qua veritate optime quadrat hec etiam veritas q̃ hoc, id est substantia sub his accidentibus est corpus meum:quoniam corpus christi in hoc sacramento contentum,nec est cibus carnalis nec prodest sine spiritu.

¶Quum vero tertio loco affertur ratio ex parte fidei,dicendo q̃ quicquid est corpus nullo pacto spectat ad fidem;mirum est tam manifestam falsitatem ingeri.Plenum est symbolum fidei q̃ credimus christum crucifixum,mortuum z sepultum,q̃ ascẽdit in celum,credimus carnis resurrectionẽ:hec omnia corpora sunt:quomodo ergo dicit q̃ ad fidẽ nullo pacto spectat quicq̃d corp⁹ este ¶Quum demum quarto affertur,q̃ omnia quadrant scripta de hoc sacramento ꝛc.aduerte venenum. Verum siquidem est q̃ sacramẽtum hoc est memoria recordatioq̃ mortis christi:imo quod plus est, q̃ est signum corporis christi. Scis enim plenis buccis theologos in quarto senten.sonare q̃ species sacramentalis est signum gemine rei:scilicet corporis christi naturalis vt rei contente et significate, z corporis christi mystici vt rei non contente sed significate.Hec enim omnia vera esse affirmamus: sed iste homo ab affirmatione signi, memorie et huiusmodi, infert negationem carnis christi contente. Quasi non stent simul q̃ in sacramẽto hoc sint ambo:signum scilicet et signatum:que tamen constat verissime stare simul:sed iste homo ex veritate non integra excludit aliã veritatem. ¶Et per hoc patet q̃ conuentus cointhiorum ad cenã domini z annũciatio mortis christi z id genus reliqua, vera sunt, affirmant quod verum est:sed non negant alteram veritatem de existentia corporis christi in eodem sacramento.

¶Vbi etiam libet inuieri q̃ conuentus cointhiorum. ad cenam domini, ab apostolo ꝑaulo monstratur q̃ non erat conuentus ad gratiarum actionem tantum,ad panem significatiuum tantũ, sed ad verum corpus christi sacramentali ꝛ sumendum:alioquin non dixisset: qui manducat et bibit indigne,iudiciũ sibi manducat z bibit.Et quare subdit,non dijudicans corpus domini Si ad signum tantum corpus domini conuenirent sumendum, non esset reus corporis z sanguinis domini indigne sumens:quia constat non esse reum corporis z sanguinis domini qui indigne pacẽ in ecclesia sumit, qui panem benedictum (vt in multis ecclesijs fit)comedit, qui diuinis interest officijs vt christianus. Et tamen ad hec omnia conuenientes in ecclesia,profitemur nos esse christianos,nos pertinere ad corpus christi mysticum: vtpote christianos:sicut apud istos hereticos conuenientes ad cenam domini profitentur se esse de corpore christi mystico. Vnde ex ipsa apostoli doctrina circa illum conuentũ,docemur conuẽtum ad cenã domini plus importare q̃ ad panem significatiuum:dum instruimur q̃ reus erit corporis z sanguinis domini qui indigne sumit.

Queratur ab istis,quibus verbis debuisset vti apostolus ad significandum verum christi corpus,si hec non sufficiunt: quibus verbis christus vti debuit,si illa non sufficiunt hoc est corp⁹ meũ. ¶Confunde demum istos,querendo ab eis:si hec christi z ꝑauli verba non sat sunt ad docendum verum christi corpus esse in sacramento eucharistie,dicite queso vos quibus verbis vtendum erat vt exprimeretur verum christi corpus esse in hoc sacramento? Si hec christi verba(hoc est corpus meum)ꝓprie imo ꝓprissime significantia substantiam demonstratam sub accidentibus panis esse corpus christi non sufficiunt, si locutio secundum proprietatem sermonis non sufficit,nullus sermo sufficiet. Si metaphoricus fuisset sermo,varius esset sensus:si circumlocutiõe vsus fuisset,minor inueniretur certitudo, minor inueniretur veritatis explicatio:omnis enim sermo alius a ꝓprio, minor est ꝓprio. Dicite queso quibus verbis ꝑaulus manducationem sacramentalem veri christi corporis debebat explicare,si dicendo qui manducatet bibit indigne,iudicium sibi manducat z bibit non dijudicans corpus domini,explicando reus erit corporis z sanguinis domini,non explicanti Hec enim tam clare significant vt clarius explicari nequeat:reus inquit er corporis [illegible] corporis aut sanguinis. Erubescant ergo.

Circa claram Intelligentiam verborum consecrationis(hoc est corpus meum)recolligo primo q̃ verba hec sortiuntur veritatem suam in fine prolationis et non ante. Et hoc non est ꝓprium huic locutioni,sed est cõmune el et omnibus locutionibus enunciatiuis. Et ratio est:quia veritas locutionis enunciatiue comitatur significationem eius: constat enim q̃ non ꝓius locutio enunciatiua est vera q̃ significet:ac per hoc anteq̃ habeat completam significationem nec est vera nec falsa. Constat quoq̃ q̃ vsq̃ ad finem prolationis non completur significatio orationis:et consequenter non est vera nec falsa ante finem prolationis. Et hinc est q̃ si sacerdos non finiret verba hec non conficeretur sacramentum. Recolligo secundo q̃ verba hec non solum significant verum, sed etiam efficiunt veritatem quam significant. Significant enim hoc esse corpus christi(quod est verissimũ prolatis his verbis in persona christi:in cuius persona constat sacerdotem affirmare hoc est corpus meum) efficiunt q̃ hoc esse corpus christi. Et significationem quidem verba ipsa sonant: efficientiam autem exercere fides christiana confitetur: credimus enim verba hec esse conuersiua panis in corpus Christi. Et ad hoc sola fides sufficit. Collige consequenter verificari in fine prolationis horum verborum duo simul: scilicet esse et fieri:id est hoc fieri z esse corpus christi. Hã significationi vere respondet esse:id est hoc esse corpus Christi: vere autem efficacie respõdet fieri.i.hoc fieri corpus christi,ita q̃ simul semel in eodem instanti verificatur hoc fieri z esse corpus christi. Quod si quis philosophie naturalis expers mirabile reputet aliq̃d simul in eodem instanti fieri z esse, habes in promptu canonem philosophicum de efficientijs instantaneis, quibus idem simul in eodem instanti fit z est tale:vt patet de aere qui instantanea illuminatione simul in vno instanti et fit et est diaphanus actu.

His premissis patet primo q̃ iuste vbis, hoc est corp⁹ meum, pronomen hoc neq̃ demonstrat panem, neq̃ demonstrat corpus christi:quia demonstrationi panis repugnat veritas essendi nam sensus esset, hoc:id est iste panis est corpus meum:quod constat esse falsissimum: nã nec in fine sermonis nec postea nec antea iste panis est corpus christi:quoniam nunq̃ panis est corpus christi. Quãuis enim sacramento confecto z ꝑo durante,verum sit q̃ id quod fuit panis est corpus Christi,nunq̃ tamen verum est q̃ panis est corpus christi. Demonstrationi autem corporis christi repugnat verum fieri seu veritas efficiẽtie:quoniam corpus christi non fit corpus christi. Si enim ꝓnomẽ hoc demonstraret corpus christi,esset sensus,hoc:id est corpus meum est corp⁹ meum:quod cõstat nõ fieri per hec verba,ꝛ esse verissimũ ante ista verba prolata. Vere ergo significationi verborũ repugnat q̃ pronomen hoc demonstret panem: quia panis nunq̃ est corpus christi. Et vere efficientie eorundem verborum repugnat q̃ pronomen hoc demonstret corpus christi:quia corpus christi non fit corpus christi, non conuertitur in corpus christi. Oportet igitur per pronomen hoc demõstrari id quod cõgruit vtiq̃,scilicet z esse z fieri:vt illud demonstratũ simul z semel z fiat z sit corpus christi. Quod(vt patuit patres docuerũt)est individuum subsũtie absq̃ determinatione nature tam panis q̃m corporis christi. Nec hoc voluntarie asseruerunt:sed quia ꝓnomen hoc est demonstratiuum substãtie ꝓcul dubio singularis,ideo [illegible] demonstrari substantiam individuam. Et quia non plus exigit vis ꝓnominis, quam etiam apud grammaticos significet substantiam sine qualitate: id est sine determinatione nature)z huiusmodi demõstratio quadrat tam respectu fieri q̃m respectu esse, ideo concludunt q̃ pronomen hoc in his verbis demonstrat substantiam que sub illis est accidentibus:non explicando naturam panis aut corporis christi. Quadrare autem hanc demõstrationem tam ad fieri q̃m ad esse,clarissime patet.nam per hec verba in fine prolationis substantia contenta sub his accidentibus fit corpus christi:z rursus verissimum est in fine prolationis q̃ substantia contenta sub his accidentibus est corpus christi. Vbi manifeste videre potes,iuxta hunc sensum verificari z veram significationem verborum z eorundem veram efficientiam:q̃ per hec verba in ꝓsolla christi,ꝓlata(scilicet hoc:id est hec substãtia est corp⁹ meũ)hec substantia fit z est corpus christi.

¶Ampliꝰ z magnificato hec: eo q̃ nulla in hoc sensu intervenit extorsio,nulla impropietas,nulla mendicitas, sed sistitur infra propietatem verborum et fidei christiane confessionem. Hec de secundo.

[illegible]m [illegible]put est, q̃ falsa est fides sacramentum hoc delere peccata: quia sola mors christi nostra delet peccata.

Circa Hoc caput errorem facile deprehendes si vim rationis inspicias. Ex hoc enim quod sola mors christi nostra delet peccata : non sequitur, ergo applicatio mortis christi ad nos non delet peccata. Sicut namq̃ ex hoc quod solus artifex facit spheram, non excluduntur instrumenta artificis quibus spheram operatur,ita ex hoc q̃ sola mors christi delet nostra peccata,non excluduntur sacramenta ecclesie que sunt instrumẽta quibus mors christi applicatur ad nos,aliquin delere oportet ex symbolo, confiteor vnum baptisma in remissionem peccatorum. Si enim ex hoc quod sola mors christi delet nostra peccata excluderentur sacramenta, baptismus quoq̃ excluditur a deletione peccatorum. Et sicut secundum veritatem non excluditur baptismus,ita nec alia sacramenta,excludũtur a deletione peccatorum. Nihil ergo valet inducta ratio. Hec de octauo.

Nonum Caput est,falsa est fides tenens q̃ eu charistia sit sacrificium. Cum quia sacrificium christi semel in cruce oblatum sufficit in eternum : vt patet ex doctrina pauli apostoli ad hebr.10. vna enim sanctificatione consummauit in eternum sanctificatos. Et nono per propium sanguinẽ introiuit semel in sancta,eterna redemptione inuenta. Cum quia falsum est christum offerri in eucharistia, nam christus non offertur in sacrificium nisi moriatur, nisi sanguine intercedente : vt patet ex doctrina pauli apostoli etiam ad hebr.9. dicentis, neq̃ vt sepe offerat semetipsum: alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi ꝛc. Constat autem christum in hoc sacramento nõ mori nec posse mori. Cum q̃ nec a christo nec ab apostolis institutа est missa.

Circa Hoc caput,aduerte errari in hoc quod existimatur sacrificium altaris esse diuersum sacrificium a sacrificio quod obtulit christus in cruce : quum tamen in veritate sit illudmet : sicut est illudmet corpus christi et illemet sanguis christi in altari et in cruce et in celo modo. ¶Differentia autem est in modo offerendi : quia tunc oblatum est corporaliter,modo offertur spiritualiter:tunc est oblatum in re mortis, nunc offertur in mysterio mortis. Et hoc,intellige referendo oblationem tam ad rem contentam quam significatam in sacrificio hoc. Quod dico: quia si ad species sacramentales refertur, oblatio corporalis et sensibilis manifeste, est. Nec propterea spiritualis hec oblatio fit quod insufficiens fuerit sacrificium christi:sed vt in aliis mysteriis christus eiusq̃ sacrificium iugiter recolatur, secundum christi mandatum, hoc facite in mei commemorationem. Vnde patet rationes allatas ex doctrina pauli ad hebr. ad equiuocum afferri:quoniam ꝑaulus apostolus loquitur de corporali oblatione christi,quam fatemur esse vnam et sufficientissimam in eternum : quum autem de Eucharistie sacrificio est sermo,ad spiritualem oblationem Christi transitur. Et bene nota q̃ non dicimus spirituale corpus Christi offerri in sacrificio altaris : sed dicimus spirituali oblatione offerri naturale Christi corpus in sacrificio altaris. ¶Et hec erudite lector intellige spectando ad rem contentam in hoc sacrificio : corpus scilicet et sanguinem Christi:nam si ad mortem Christi sacrificium altaris refertur, signum tantum z non res inuenies. Nam neq̃ mors christi neq̃ status mortis Christi est secundum se:sed Christus viuit et regnat in celo : et consequenter in sacrificio hoc non continetur sed significatur mors christi. Intellige sane iterum duo: Christus in hoc sacrificio significatur et continetur:mors vero eius significatur quidem sed non continetur. Vnde non oportet quoties hoc sacrificium offertur, verificare q̃ Christus moritur: sicut oportet verificare q̃ Christus est in eo, continetur in eo, offertur in eo tanq̃ res existens contenta et oblata. Significatur autem christi mors hoc sacrificio non solum quia verba consecratoria illam explicant(dicendo qui proꝙobis et pro multis effundetur,sed etiam quia sanguis seorsum a corpore consecratur:ipsa enim separatio sacramentalis significat separationem realem sanguinis a corpore christi in morte ꝙsius.

¶Quum autem obijcitur,sacrificium altaris nõ esse institutum a Christo neq̃ ab apostolis:aduerte q̃ ex verbis Pauli apostoli in epistola ad cointhios prima,colligitur christum instituisse hoc sacrificium,et tempore apostolorũ fuisse in vsu non solum vi sacramẽtum sed vt sacrificium. Inquit siquidem apostolus:ego enim accepi a domino quod z tradidi vobis,quoniã dñs ihesus in qua nocte tradebatur ꝛc.Ex hoc enim q̃ paulus dicit se tradidisse cointhijs anteq̃s scriberet eis primam epistolam quod acceperat dominо de eucharistia,duo discimus. Alterum est:quod multa apostoli tradiderunt ecclesijs seruanda,que tradita fuisse ab apostolis non est scriptum in sacre scripture libris. Ecce vides hic quod nisi subsecuta fuisset hec epistola,nesciremus paulum tradidisse cointhijs id quod accepit a domino de eucharistia,z tamen in rei veritate ipse tradiderat cointhijs ante epistolam doctrinam eucharistie quam acceperat a domino:vt ipse testatur. Alterum est quod id quod acceperat a domino z tradiderat cointhijs de eucharistia,est illud cuius in precedenti capitulo memineramus tanq̃ ritus iam in ecclesia cointhiorum vsitati,dicendo:Fugite ab idolorum cultura:calix benedictionis cui benedicimus,nonne cõmunicatio sanguinis christi est:z panis quem frangimus, nonne participatio corporis domini est:quoniam vnus panis z vnum corpus multi sumus,omnes qui de vno pane z vno calice participamus:videte israel secundum carnem, nonne qui edunt hostias participes sunt altaris:Quid ergo,dico quod idolis immolatũ sit aliquid aut quod idolum sit aliquid:sed quod que immolant gentes, demonijs immolant z non deo:nolo autem vos socios fieri demonio rum:non potestis calicem domini bibere z calicem demoniorum: non potestis mense domini participes esse z mense demoniorum. In quibus verbis,in quo textu z contextu clarissime patet quod apostolus supponit ritum ecclesie qui tunc z nunc seruatur : scilicet quod sumentes eucharistiam sumunt de sacrificio altaris, et ex hoc ipso quod sumunt de sacrificio, de immolatis deo, monet cointhios vt fugiant culturam idolorum:afferens ex veteris ritu legis quod edentes hostias erant altaris participes:et similiter gentiles demonijs immolantes,mense demoniorum sunt participes ꝛc.Habes ergo ex hoc singulari textu,quod calix et panis dominі tempore apostolorum in sacrificij vsu erant:nisi quis adeo desipiat vt impertinenter hec omnia ab apostolo tam accurate allata putet. Et hic textus iunctus ei quod dixit apostolus,ego enim accepi a domino quod z tradidi vobis,sufficit ad testimoniũ perhibendum quod christus instituit non solum hoc sacramentũ sed etiam hoc sacrificium,z quod apostoli docti a christo tradiderunt ecclesie hoc sacrificium.

¶Si extra sacram scripturam alijs scriptoribus credendum est, inuenimus iacobum fratrem domini misse celebrationem addidisse:vt sexta synodus refert de conse.di.j.ca.iacobus. Inuenitur tempore telesphori pape(quo octauus computatur papa a beato petro)missas celebrandas esse nocte natiuitatis domini:vt patet de conse.distin.j.ca.nocte. Nota hic,non institutionem sed testimonium sexte synodi de additione facta a iacobo fratre domini circa missam:quia non romanus pontifex,non latina ecclesia sed greca sed orientalis tempore agathonis pape z constantini tunioris imperatoris constantinopoli congregata centum quinquaginta patrum,testatur missam a iacobo apostolo ordinatam:si vnius historici scriptoris testimonio creditur,certe indubia debetur fides centum quinquaginta patrum testimonio. Taceo quod etiam, vt dictum est tempore telesphori pape qui octauus a beato petro papa recensetur(quando ecclesia romana nullo temporali gloriabatur imperio sed triumpho martyrum)inuenitur sacrificium misse in nocte natalis domini offerendum:vt patet de conse.di.j. ca.nocte. Et si gestis martyrum autenticis apud ecclesiam, fides ab istis datur, habes ante constantini tempora(quum ecclesia romana non gloria temporali sed martyrio floreret)sacrificium eucharistie viguisse:vt patet ex verbis laurentij ad sixtum: quo sacerdos sancte sine diacono properas,tu nunq̃ sine ministro sacrificium offerre consueueras. Ecce quod sixtus sacrificiũ offerre consueuerat,procul dubio eucharistie. Vnde de se diacono subdit:experire vtrum idoneum ministrum elegeris,cui commissi sui dominici sanguinis dispensationem.

¶Aduerte hic demum quod etiam si nihil esset scriptum, ipsa successiua traditio non vnius partis mundi sed vniuersalis ecclesie toto orbe diffuse,sufficiens testimonium preberet sacrificium hoc institutum esse a christo et traditum ab apostolis:vt patet ex eo quod autoritas ecclesie sufficit ad maiora. Et autoritate siquidem ecclesie habemus omnes libros sacre scripture:nam euangelium ioannis nescirem magis q̃s bartholomei nisi me autoritas ecclesie admoneret:z sic de alijs. Si sacrificiũ hoc latina tantum ecclesia

habueret,aut de nouo in ecclesia dei esset introductū, esset forte locus suspitioni q adinuētio fuit romana:sed vbi greci,latini, barbari ꝛc.hoc semper habuerunt sine initio alicuius medij tēporis, etiam si scripture testimoniū deesset,sufficere deberet: quanto ergo magis cum tot scriptis testimoniis.¶Hec de nono.

Decimum ¶Caput est,q idolatria est adoratre eucharistie sacramētum. Tum quia pura christi humanitas non est adoranda. Tū quia solus deus quem nemo vidit vnq̄, adorandus est:adorantes autem eucharistiam adorant quod vident.Tum q non legitur apostolos adorasse eucharistiā in cena.

Circa ¶Hoc caput, facile patet error prime rationis :quia in sacramento hoc non adoratur humanitas christi pura,sed adoratur christus verus deus ꝛ veram habens carnem assumptam.ℱ Et per hoc idem patet error secunde rationis , quia non adoramus accidentia illa panis ꝛ vini que videmus,sed christum contentum sub accidentibus illis.¶Circa id vero quod tertio affertur(quia non legitur apostolos adorasse eucharistiam in cena)duo dicito. Primum q̄ non legitur eos adorasse christū presentem in cena:q̄d mirum si non legit adorasse sacramentū ipsi⁹ christe?Si propterea q̄ non legitur apostolos christum adorasse in cena argumentum valet,ergo nec a nobis christus est adorandus.ℱ Deinde dicito non valere argumentum vniuersaliter : non legitur hoc factum ab apostolis,ergo non est faciendum . Nusq̄ enim in sacra scriptura legimus eos condidisse symbolum fidei,ꝛ tamen fecerunt illud:nusq̄ enim legitur in sacra scriptura approbasse eos euangelium luce ꝛ marci,et tamen ab illis credimus approbatum.¶Hec de decimo.

Vndecimum ¶Caput est:q̄ tertulian⁹, augustinus,origenes hilariusq̄ fouēt q̄ in eucharistia corp⁹ xpi est vt in signo ꝛc.

Circa ¶Hoc caput(in quo iste homo multa affert,que facile ab erudito quoq̄ ex supradictis comprobantur inutilia ad errorem istius)aduerte q̄ autores isti vbi quandoq̄ affirmant sacramentum esse figuram aut signum corporis christi,aut aliquid huiusmodi,vera dicunt : non tamen propterea negant cum hoc signo inueniri etiam rem signatam figuratam ꝛ contentam christi carnem.Ratione siquidem speciērū sacramentaliū appellauerūt ꝛ appellant doctores sacramētum hoc signum,figuram ꝛ id genus reliqua:non tñ propterea negant rem cōtentam sub tali signo.ℱ Vbi etiā aduerte q̄ sapienter sacri doctores frequentiā sacramentorum posponūt virtutibus: quia virtutes sunt bona propria bonis hominibus,sacramenta vero communia sunt bonis ꝛ malis.¶Hec de vndecimo.

Duodecimum ¶Caput est,q̄ si fides esset de eucharistia esset due vie salutis:vna fidei in christum, altera fidei in sacramentum.

Circa ¶Hoc caput , scis erudite lector ridiculum esse. Non enim due sunt artes in aurifice:altera operandi aurea:altera vtendi instrumentis ad faciendum aurea opera . Non sunt due fides:altera ad christū:altera ad instrumenta christi quibus mediātibus nobis suam virtutē salutiferam applicat.Sacramenta siquidem ecclesie instrumenta sunt christi ad nostrā salutē ab ipo instituta.Et qui fidē sacramentoꝝ negat,deleat ex euāgelio,nisi quis renatus fuerit ex aqua ꝛ spiritu nō potest introire in regnum dei.¶Hec de .xij. anno .m.cccc.xxv.ℱ Hec sunt pater beatissime que pro instructione eruditi nuntij mihi occurrerunt scribēda:vt bea,tue mādato(vt par est)parerem:sub apostolatus tamen tui censura.Amen.

¶De celebratione misse questiones due.

¶Vtrum sacerdos sumpta ablutione,licite possit sumere reliquias eucharistie,in calice vel extra remanentes. Questio.j.

Queritur Vtrum sacerdos sumpta ablutione , licite possit sumere reliquias eucharistie , in calice vel extra remanentes. ¶Et videtur q̄ non.Primo quia vere non est ieiunus ieiunio nature:quoniā sumpta ablutio vinum vel aqua est,quorum vtrumq̄ soluit ieiunium nature. ¶Secundo. Quia si hoc liceret,cum ita sit perfecte corpus christi in qualibet particula relicta sicut in tota hostia,pari ratione posset vnam aliam hostiam consecratam sumere:quod constat esse illicitum . Et rursus pari ratione posset aliam missam celebrare:quod non esse licitum, patet ex ritu ecclesie in nocte natalis domini ꝛc. ¶Tertio.Si liceret sacerdoti post ablutionem sumere reliquias eucharistie, liceret quoq̄ communicantibus:sed hoc non licet:vt patet:ergo ꝛc.

In hac dubitatione [illegible] Quia enim(de quorum numero est scotus in .iij. senten. dist. .viij.)putant non licere post sumptam ablutionem reliquias eucharistie sumere propter primam rationem:quidam autem sentiunt oppositum. ¶Et quoniam hec opinio rationabilior atq̄ ecclesie ritui conformior est:ideo declaranda firmandaq̄ est.Scito ergo.q̄ vnum(vt patet.v.meta.)cum multipliciter dicatur,quātum ad propositum spectat,dicit duplr:scilicet simplicitate ꝛ perfectione.¶Quod nō solum est verum in rebus ,sed in actibus:nam non solum aliqua res est vna simplicitate(vt albedo)ꝛ aliqua perfectione(vt calceus cōstans ex omnibus ad ipsum requisitis)ſz aliqua operatio est vna simplicitate,vt visio:ꝛ aliqua perfectione,vt prandere constans ex multis operationibus requisitis ad prandium:vt sumere panem, carnem,vinum ꝛc.¶Qui igitur examinat actus sacerdotis sacrificium offerentis ꝛ sumentis,secundum naturam actuum simplicium cōgruit consequenter dicere,q̄ sumpta ablutione non possunt sacerdotes sumere reliquias.¶Qui autem actus sacerdotis secundum naturam actuum perfectorum cōstantium ex pluribꝰ ad suū perfectionem,discutiunt,dicunt q̄ sicut oblatio corporis ꝛ sanguinis est vnum perfectum sacrificium,ꝛ sumptio eorundem sub speciebus panis ꝛ vini est vna perfecta refectio constans ex cibo ꝛ potu,ita tota sumptio eucharistie , reliquiarum et ablutionis est vnus consummatus actus:ac per hoc reliquie tūc sumpte ad eundem numero actum perfectum spectant , non vt necessario requisite ad integritatem illius,sed vt partes materie.¶Quę autē accessiones eucharistie et actus ablutionis , computari debeant non tanq̄ diuersi simplices actus.sed pro vnico actu:ritus ecclesie cogit omnes cōfiteri.ex hoc q̄ non saluari recte aliter possunt difficultates accidentes in huiusmodi sumptionibus,ꝛ sic optime saluantur.ℱ In primis nō potest aliter saluari quomodo reliquie eucharistie adherentes palato vel dentibꝰ, possint licite post ablutionem deglutiri.Et patet ratio:quia sumptio cibi vel potus quo ad ieiunium nature,ꝛ quo ad veram comestionem ꝛ potationem, non est absq̄ deglutitione : cum igitur in casu hoc non sit ieiunus, quomodo hoc saluabis,nisi dicendo q̄ totum pro vnico actu computatur.ℱ Nec officit intento,si quis dicat, q̄ non est simile de reliquis in calice ꝛ patena et in ore: quia iste sunt semel sumpte , ille non. Nā satis est in proposito,q̄ oportet acceptari ab omnibus hoc, q̄ actus isti non iudicantur vt diuersi secundum se,sed computantur pro vnico,adhuc enim eucharistia etiā tota remanente in ore, etiam ablutione sumpta , licite sumitur absq̄ dispensatione ieiunij ,non alia ratione , nisi quia totum pro vnico actu computatur. Nam si singuli actus seorsum acciperentur,non posset ille ieiunus eucharistiam vere sumere:ad est deglutire:sumptio enim in ore sola,non est sumptio,sed inchoatio eius:quia non est comestio neq̄ potatio.ℱ Non potest quoq̄ deinde aliter saluari quomodo in pateue quādo hostie pars in vino posita remaneret in calice sumpto vino.sumi a ieiuno recte potest,nisi totum pro vnico actu computando:secundum enim simplices actus iam non ieiunus sumeret.ℱ Non potest quoq̄ saluari quomodo distinctis hausti⁹ sumpta etiam prima ablutione , licite sumitur a non ieiuno (quod tamen oportet)nisi totum pro vnico actu computando. Quę autem oporteat primam ablutionē si statim sumitur,sumi a non ieiuno, ex eo patet.q̄ statim adhuc est ibi verus sanguis christi.Cum enim semper in calice maneat aliquid humiditatis post sumptum sanguinem:ꝛ illud non sine subiecto,si vinum fuisset , procul dubio retinet adhuc vini speciem:ꝛ cum nō tam cito corrumpatur, restat vt in secundo haustu sanguis christi adhuc sumatur mixtus vino: qui non nisi a ieiuno sumendus est.sicut nec pars hostie mixta vino ꝛc.ℱ Nō potest quoq̄ aliter reddi ratio,quare liceat ablutionē sanguini mixtam statim duobus haustibus sumere,ꝛ particulam hostie post primum haustum in calice remanentem oporteat reinquere:quare enim magis licet sanguinis reliquias vino mixtas q̄ hostie post primum ablutionis haustum sumere?ℱ Non potest q̄q̄ aliter saluari differentia in prefatis casibus inter hominem sumpta ablutione,ꝛ hominem qui paus tantumdem bibisset.Et ta men qui bibisset,ab omnibus iudicatur inhabilis ad sumendas etiam reliquias:hic autem qui ablutionē sumpsit,in omnibus predictis casibus absq̄ dispensatione excusatur.Nec hoc est aliunde q̄ ex hoc q̄ ablutio non computatur contra reliquias. ¶Quę vero reliquie eucharistie vt partes materie se habeant,ex ritu eccle-

sie et ratione apparet.Ex ritu quidem:quia non dicitur his communicare,qui post sumptam hostiam sacram particulas reliquas [illegible] etiam si credens se nihil amplius accepturum,adoratū iuit [illegible] eligit fit.Et tamen si aliam hostiam sumeret quamuis [illegible] ieiunus,iterum communicaret:nisi forte vt reliquias cōmunionis susciperet:quod cōfirmaret intentum:quia scilicet ratio reliquiarum haberetur.ℱ Ex ratione autem: quia scicut in aliis rebus duplices assignātur partes:scilicet speciei ꝛ materie,ita in eucharistia vt partes speciei sunt species sacramētales panis ꝛ vini:hec enim in diffinitione cadunt:vt partes vero materie sunt particule specierum panis ꝛ vini:que etsi in diffinitione nō ponerētur,sicut nec semicirculus in diffinitione circuli,ad integritatem tamen materie spectant.Vnde cuius eucharistie sacrificiū sumpta hostia ꝛ sanguine,perfectum sit essentialiter,adhuc tamē perficiendū restat q̄ ad partes materie:q̄ reliquie sunt.Et quoniā ablutio necessario immiscet his partib⁹,ideo sumptio ablutionis et partium huiusmodi,pro vnico actu rationabiliter computātur.

¶Ex predictis igitur studiose collige quid est in hac difficultate,super quod rationes fundari ꝛ difficultates solui possint:ꝛ est q̄ sumptio reliquiarum eucharistie ꝛ ablutionis earum pro vnico actu computantur.¶Oportet enim hec duo simul concurrere:scilicet rationem reliquiarum ꝛ rationem ablutiōis earum ad hoc vt ad vnum spectent actum:propter quod non est idem iudicium de alia hostia ꝛ de reliquiis:nec de potatione ꝑcedēte ꝛ de ablutione. Hec de ablutione quā pro reuerētia sumunt cōmunicātes sub specie panis,ꝛ ablutione sacerdotali:q̄nista est ablutio reliquiarum extra manentium.illa non,sed aut pro intus tantū manētibus,aut pro reuerentia.Et quoniā ablutio sacerdotalis non est ablutio specierum sanguinis tantum,sed corporis ꝛ sanguinis post sumi possunt.Et quoniam particule hostie remanentes in patena vel corporali de numero reliquiarum sunt , q̄uis non ablute,sumi sicut ablute possunt:alioquin particula hostie ex stridore frigous forte parietibus interioribus calicis inherens non abluta,sumi nō posset cū abluto:quod est ridiculum.Ex quo enim saluatur ratio tam reliquiarū, q̄ ablutionis reliquiarum,q̄uis non omnes sint actu ablute omnium sumptio pro eodē actu computatur ꝛc.

Ex his patet Responsio ad obiecta.ℱ Nam ad primum dicit q̄ ieiunū nature debet precedere totum actum sumptionis sacramenti.ꝛ non singulas eius partes ꝛc.reputatur enim ieiunus totum sumere qui ieiunus cepit:vt dictū est. ¶Ad secūdum patet responsio:quia licet quo ad rem sacramenti:scilicet corpus ꝛ sanguinem christi idem sit de toto ꝛ partibus iudicium:non tamen quo ad species ipsas:que sunt sacramētum tantum:vt ritus ecclesie cōmunicat. ¶Ad tertium autem dicitur.q̄ communicans statim vt ablutionem reuerentialem acceperit,refectionem suam cōpleuit. Nec est amplius de numero discumbentium : vnde est mirum si non potest sumere reliquias. Sacerdos aūt qui ablutionibus reliquiarū sumendis vacat,adhuc est in actu refectionis:ꝑpter quod nō est mirum si ꝛ sibi reliquias sumere.Et simile est iudicium de sumentibus priculas hostiarum sacrarum in vino calicis: potest enim post primū haustū remanentes reliquias ,secundo ꝛ tertio haustu assumere,ꝛ herentem sacerdotis digitis particulam ſzgere:q̄diu sumendis vacat reliquiis ꝛ ablutioni earum.Et hec dicta sufficiāt. Bilis die.xxvj. nouembris.m.cccc.ix.

¶Vtrum sacerdos celebrans pro pluribus , satisfaciat pro singulis. Questio.ij.

Queritur Vtrum sacerdos obligatus ad celebrandum pro aliquo, et accipiens eleemosinam ab altero vt celebret pro eo,satisfaciat dicendo vnam tantum missam pro vtroq̄. ¶Et videt q̄ non.Primo quia effectus misse pro quo habendo missa petitur ꝛ promittitur,est finitus.Finitum autem diuisum,minus haberur a singulis q̄s si totum haberetur ab vno . Quicquid igitur darur secundo admittur a primo,ꝛ sic neutri satisfit.Assium:scilicet q̄ effectus misse sit finitus probatur ex eo,q̄ pro eodem dicuntur plures misse. ¶Preterea.Cum idem sit iudicium de duobus ꝛ de valde multis,imo de omnibus,si potest missa pro vni satisfacere pro altero,satisfactiua ergo est pro omnibus: et sic ecclesia non bene instituisset missas pro aliquibus determinate,sed debuit omnes pro omnibus offerre:vt bonum commune sine detrimēto particularium procuraret,cōmunis mater omnū. ¶Preterea.Si satisfacit hic sacerdos vnica missa pro pluribus, pari ratione satisfaciet etiam vnica missa pro quatuor missis pro-

missis eidem,accepta ab illo eleemosina pro quatuor missis. Hec autem constat esse falsa:damnaretur enim ab ecclesia,q̄ vnica missa dixisse se satisfeciſse ꝑ missis beati gregorij.q̄ sunt .xxx.ergo ꝛc.

In oppositum Est: quia virtus misse est infinita: quia est virtus iesu christi in seipo. Infinitum autem potest quibuscūq̄ applicari,ꝛ ab eis participari ablq̄ vllo singulorum damno:ergo ꝛc.

In hac questione Quia missa continet duo:scilicet oratiōnem ꝛ sacrificium eucharistie,primo de sacrificio(quod est precipuum in missa)deinde de oratione dicendum est.Rursus quia effect⁹ vtriusq̄ est multipler:scilicet meritum,impetratio et satisfactio,sigillatim definiēdum est.Rursus quia effectus dupliciter oritur scilicet ex opere operato et ex opere operante,vt perfecta habeatur de questo notitia,singulis examinatis decernetur demum quid simpliciter respondēdum sit quesito.¶Sacrificium igitur misse dicit duo. Est nanq̄ sacramentum ꝛ sacrificium:ꝛ inquantum sacramentum non est ad propositum: quia effectus eius est respectu sumentis tantum.Inquantum vero sacrificium est ad propositum,ꝛ distinguitur ex parte operis operantis ꝛ ex parte operis operati.ℱ Et sumptum hoc sacrificium ſm opus operatum considerat⁹ dupliciter:scilicet ſm seipsum absolute,et ſm set;sum applicatum huic : siquidem cōsideratur hoc sacrificium ſm opus operatum absolute,sic est immolatio iesu christi:ita q̄ res oblata est iesus Christus. Et quantitas huius sacrificij est infinita:ita q̄ est impetratiuum, meritorium ꝛ satisfactium infinite:vnde effect⁹ eius infinitus est sicut et passionis christi:est enim deo acceptius q̄s sint exosi omnes peccatores ꝛc.Verumtamen sicut infinitas effectus christi crucifixi est ſm sufficientiam,ꝛ non ſm efficientiam,ꝛ ſm naturam causę vniuersalis indeterminate:scilicet ꝛ non determinate ad hunc aut illum:ita hoc sacrificium est ex suppositis natura infinite sufficientie ꝛ indeterminate efficacie.Et sicut efficacia passionis christi determinat ad hūc per hoc vel illud sacramentum,ita efficacia huius sacrificij per hanc vel illam deuotionem.Et quoniam deuotio pertinet ad applicationem sacrificij.ideo loquendo de effectu huius sacrificije ꝛ solo opere operato secundum se, patet nullum habere particularem effectum in quocumq̄ homine:sed tantum in ordine ad deum habet acceptibilitatem , gratiarum actiones, commemorationem,ꝛ si quid est huiusmodi. Vnde in hoc videtur communis multorum error,q̄ putant hoc sacrificium ex solo opere operato habere certū meritum vel certam satisfactionem que applicat huic vel illi:hoc enim non esse verum,tam paret.ℱ Et confirmatur:quia cum ex opere operato sit infinite virtutis etiam in satisfaciendo,non esset maior ratio ex se, quare magis tantam et non maiorem satisfactionem daret. ¶Si autem sumatur hoc sacrificium vt applicatum isti vel illi,sic effectus eius est finitus iuxta quantitatem deuotionis offerentium vel eorum pro quibus offertur:ita q̄ quia in applicatione huius sacrificij duo sunt:scilicet applicatio ipsa ad hunc vel illum,et effectus particularis in hoc vel in illo,duo quoq̄ actus cōcurrunt ad hanc determinationem: intentio scilicet ꝛ deuotio:intentio enim applicat hoc sacrificiū huic vel illi,deuotioni autem effectus respondet:vnde intentio propria est sacerdoti,deuotio aūt communis est ei et alijs.Vnde ꝛ in canone misse sacerdos actum intentionis applicatiue huius sacrificij exercens,dicit:tibi offerimus pro ecclesia tua sancta, papa nostro ꝛc.ꝛ memento domine famulorum famularumq̄ ꝛc. ꝛ omnium circumstantium.Deinde actum deuotionis subiungit quorum tibi fides cognita est ꝛ nota deuotio.Hoc enim non solum ad circūstantes,sed alios refertur:ex his insinuans applicationem huius sacrificij non solum intentione sed deuotione adiuncta perficiri:ita q̄ quanta est horum deuotio,tanta applicant eis ex illa infinitate satisfactio.ℱ Et ratio est:quia in sacrificijs ꝛ oblationibus quantitas deuotionis magis pensatur q̄s quantitas rei oblate . Vt patet de vetule oblatione Luc.xxj.ꝛ ex autoritate Greg.in omelia, ambulans iesus iuxta mare galilee,dicētis. Nō ꝑpēdit deus quātū in eius sacrificio,sed ex quāto,ꝑferat.Et q̄n ex pte rei oblate, est infinitas in hoc sacrificio,et per vnicā deuotionem nō exhauritur nec minuitur,consequens est vt non solum pluribus , sed infinitis deuotionibus vnicum sacrificium sufficienter respondeat: cuilibet certam pariendo satisfactionem. Nihil igitur admitur alicui facienti pro se offerri hoc sacrificium,ex quātitate effectus huius sacrificij ꝛ in se et applicati ad ipsum ,ex hoc q̄ alter procurat eandem pro se dici nec econuerso:sed vnicuiq̄ respondet tantumdem quantum si pro se solo diceretur:quia vnicuiq̄ sufficienter et efficienter iuxta quantitatem deuotionis sue. ¶Et confirmatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

hec ex ipso canone misse in quo non solum generaliter pro ecclesia, pro principibus & omnibus christianis, sed specialiter pro his qui in memento cogitantur, & oibus circunstantibus offerri dicit hoc sacrificium. Cōstat nāq; q nō est determinatus numerus cogitandorum in memento: & multo minus determinatus est numerus circunstantium: & q nullus ex alterius consortio minus habet de effectu misse: et quod hec non referuntur ad orationem sed sacrificium: quoniam ibi expresse dicitur: pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis. Et quod non solum p impetratione, sed pro satisfactione offertur: quoniam expresse dicitur, pro redemptione animarum suarum: redemptio enim a malis est: & vt ipsum nomen testatur, satisfactio per modum solutionis est: sicut christus redemit nos soluendo pretium deo patri. Potest igitur sine cuiusq; detrimento pro infinitis sacrificium hoc offerri: & satisfacere iuxta singulorum deuotiones. ¶ Caue tamen hic ne fallaris: putans ex hoc sequi, quod vna missa tantum satisfacit si dicatur pro vno quantum pro pluribus. Hoc enim non sequitur ex dictis: quoniam non diximus, quod effectus huius sacramenti respondet intentioni sed deuotioni. Non enim quantum intendo ex hoc sacrificio satisfacere tantum satisfacio: sed quantam deuotionē habeo, tantum ex filo haurio. Unde si ego offerens hoc sacrificiū, habeo deuotionem tantam quod ei respondet in hoc sacrificio satisfactio vnius anni, et intendo celebrare pro satisfactione vnius, ille releuabitur satisfactione vnius anni. Si autem intendo satisfacere pro duobus equaliter, quilibet releuabitur pro medio anno tantum: si pro tribus, pro tertia parte anni: & sic de singulis. ¶ Et similiter etiam dico de satisfactione respondente deuotioni martini qui facit celebrari eandem missam, quod si pro vno fit, totam sortitur ille: si pro pluribus, diuiditur inter eos. ¶ Et similiter dico de quotcunq; alijs facientibus eandem missam celebrari. Semper enim satisfactio cuilibet deuotioni respondens est finita: et si ad plures per intentionem applicetur, diuiditur, & minus a singulis participatur. Et sic verificatur theologorum sententia, dicentium effectum huius sacrificij finitum et diuisum minorari in eis quibus applicatur. Intelligitur enim (vt patet ex dictis) non in ordine ad plurium deuotiones: sed vti participatum ab hac vel illa deuotione.

¶ Ex his ergo patet, q missa rogata a pluribus, plus satisfacit ceteris paribus q̄s rogata a paucioribus: quia ex pluribus deuotionibus offertur: et similiter missa rogata pro aliquibus, plus valet illis q̄s si ex sola deuotione sacerdotis pro illis diceretur: quia ibi effectus est iuxta deuotionem etiam rogantium, hic non. ¶ Et ex hac doctrina (quam accepi ex tertia parte diui tho. q. 79. arti. v.) soluuntur omnes difficultates accidentes in hac materia quo ad valorem sacrificij. Hinc saluatur infinitas sacrificij secundum se, & finitas effectus in vnoquoq;, & autoritas doctorum, & ritus ecclesie in celebrando pro particulari, & maior fructus in vno q̄s in pluribus, et consuemdo tam offerentium pro vna missa (vt in paro. chijs accidit) q̄s celebrantium pro pluribus petentibus eandem sine fraude: vt in solemnitatibus accidit. ¶ Si autem consideretur hoc sacrificium ex parte operis operantis, sic etiaz quantitas effectus eius attenditur secundum quantitatem deuotionis offerentiū. Sz q̄n ex hac parte nō est questio, nec ex ista parte petita aut promissa intelligitur missa (sola enim intētio sacerdotis applicatiua sacrificij ad hūc, petitur & promittitur cōiter) ideo pertranseo.

Et ad Secundam partē misse q̄ est oratio descēdēdo dicēdū occurrit, q oratio cū sit actus religionis, cuius est cultū deo exhibere (vt ex secunda secunde. q. 83. patet: per orationē eēm mens ipsa deo offertur: vt dion. y. greg. z. s. tho. dicunt) ex proprio genere infra latitudinem sacrificij cōtinetur: iuxta illud osee vlti. reddemus vitulos labiorū nostrorū. & ad heb. vlt. per ipsum ergo offeramus hostiā laudis semper deo i. fructū labiorū confitentiū noī eius. Addit tñ aliquid speciale ex propria ratione inquantum est petitio: ppter qō distinguitur de oratione inquātū est meritoria vel satisfactoria, vel impetratoria, vel consolatoria. ¶ Et quia nullus meretur de condigno nisi sibi, & similiter quia consolatio spiritualis est effectus in ipso orante ex attentione & meditatione propria procedens, nulla est hic difficultas de oratione inquantū meritoria & cōsolatoria, vbi de oratione s̄m eius cōicabilē effectū est questio. ¶ Impetratoria autem vis, fidei pricipaliter innititur ex p̄te nostri: iuxta illud mar. xj. quicquid orantes petitis credite, quia accipietis, & fiet vobis: ex parte vero dei innititur sue misericordie. Et quoniam nec fides de vno petito minuit fidem de alio obtinendo, nec liberalitas diuina circa vnum minuitur ex alterius largitione, ideo oratio inquantum impetratoria non minus si pro pluribus q̄s p̄ro vno fiat valet: sed magis, pro quanto ex maiori fiducia diuine largitatis, & ampliori charitate procedit. ¶ Inquantū autē satisfactoria, vim habet ex duobus, scilicet ex deuotione (sicut [illegible] sacrificia) & ex penalitate orātis, sic [illegible] de omni sacrificio verū est, q̄ satisfacit iuxta quantitatem deuotionis offerētiū (vt patet ex autoritatibus adductis) vel eorum p̄ quibus offertur (vt patet ex responsione ad secundum in. q. supradicta tertie par.) ideo idem est, p̄portionabiliter iudicium, de satisfactione orationis & sacrificij eucharistie: ex quo ad quantitatē oblati, sed quoad quantitatem deuotionis & satisfactionis illi respondentis: & propterea sicut dictum est illud posse pro pluribus offerri, ita & orationem. ¶ Quo ad penalitatem autem resultātē in orante, quū sit personalis, & oratio de genere suo nō sit opus penale, nulla etiā apparet difficultas in proposito: quia non petitur proprie a sacerdote afflictio (vt in ieiunio) sed iudicentio applicandi orationes ad impetrandum pro se primo, & ad satisfaciendum: quoniam dum petitur oratio, tale sacrificium, i. petitorium postulatur. ¶ Ex his autē patet quid dicendum sit etiam de ipso sacrificio misse inquantum impetratorium vel meritorium. Nec restes dubius propter meritum congrui: quoniam cum consistat in quadam condecentia (vt scilicet nobis facientibus quod in nobis est, deus faciat quod ipsum decet) vis meritoria de congruo in sacrificijs et postulationibus attenditur secundum deuotionem et fidem offerentium vel eorum pro quibus offertur. Et ideo multitudo nihil nocet singulis ex hac parte: sicut de alijs dictum est. Et per hec patet, quod affirmatiue respondendum est quesito.

Unum Tamen dubium restat in p̄dictis, an appellatione deuotionis eorū p̄ quibus offertur, veniant defuncti & remoti, nihil scientes de hac missa, que offertur pro omnibus s̄m eorum deuotionē: q̄m si oēs intelligūtur par erit conditio procurantis & non procurantis missam: omnino eēm s̄m suā deuotionē erit eius particeps. Si vero nō omnes intelligūtur, nō erit vniuersaliter verū, q̄ hoc sacrificiū valeat s̄m deuotionē eorū p̄ quibus offertur: pro omnibus eēm offertur. ¶ Sed hec ambiguitas ex ipso concursu deuotionis ad sacrificia, soluitur. Concurrit nāq; deuotio vt causa q̄dā determinatiua sacrificij ad hūc effectū: vti greg. in autoritate allegata, affectus deuotionē ponit vt causam, dicens q̄ perpendit deus ex quanto proferur. Unde deuotio quantificās effectum sacrificij non se tenet ex parte accipientium effectum, q̄s indispositio talium, ad impediendam receptionem talis effectus sufficiat: sacrificium eēm non operatur per modū agentis vt sacramenta, sz per modū oblationis: sed tenet se ex parte concurrētiū ad tale sacrificium causaliter, quomodolibet sit causalitas ista pura petendo, ministrando, consulendo, adiuuando, fauendo &c. Quo sit vt defunctis secundum precedentem eorum deuotionem in communibus vel in specialibus, & s̄m deuotionem viuentium p̄ eis offerentium, viuentibus vero circunstantibus tanq̄s seruitoribus ad minus, vniuersis autem tanq̄s communicantibus in tali oblatione iuxta eorum deuotionem prosit. Quum enim sacerdos oret & offerat in persona ecclesie, & quilibet fidelis sit membrum ecclesie, consequens est vt quilibet per sacerdotis actus oret & offerat: & sic causaliter concurrat ad sacrificiū: ac per hoc quelibet missa singulis fidelibus prodest. Et iam satisfactorie iuxta eorum deuotionem, quam habent in communibus ecclesie orationibus & sacrificijs: sicut habentes deuotionem in orationibus & missis alicuius persone, participes fiunt illarum iuxta suam, deuotionem ex generali communione sanctorum. ¶ Nec propterea equa est rogantis & non rogantis conditio: sicut non est magis & minus deuoti equa conditio: sicut non est equa vno tantum, & vno & altero modo facientis sibi aliquid debitum conditio. Rogare enim & eleemosynam pro hoc tribuere, corporaliter venerari & huiusmodi, & maioris sunt deuotionis, & faciunt vt non ex communione sanctorū tantum, sed ex tali actu etiam hoc assequatur.

Ad primum Argumentum in oppositum iam patet responsio ex dictis: quod effectus scilicet misse est finitus cuilibet secundum suam fidem quo ad impetrationem, & s̄m suā deuotionem quo ad satisfactionē. propterea vtrūq; dicitur in canone: quorum tibi fides cognita est & nota deuotio, licet tamen infinitus in multitudine: quia infinitis potest respōdere, singulis suas satisfactiones finitas & impetrationes pariendo.

¶ Ad secūdū dicit, q canō misse testat missas ita ab ecclesia ordinatas p̄ particularibus, vt tñ semper pro oībus viuis & defunctis explicite celebrentur: vt patet minuti. Tñ puida simul & pia mater voluit, vt ex deuotiōe sua omnibus sacrificiū p̄desset, & specialiter capitibus: & ex deuotionibus primatis his vel illis prodesset, ex fine fraude & sine cuiuscunq; damno excitat priuatas deuotiōes pro se vel alijs, vt iuxta eorū deuotiones fructus referāt speciales. Est etiā & alius fructus ex spālib⁹ misse: q̄m enim naturaliter vnicuique [illegible] bonū, & cōmune est negligitur, excitamur magis. [illegible] quoq; nō puipēdēdus effectus in sacerdote: q & de propria deuotione offert pro particularibus a quibus suscepit eleemosinas vel quibus afficitur. ¶ Ad tertium dicitur, q si offerentes & pro quibus offertur haberent tantam deuotionem in vna missa, quantam habēt in triginta, vna missa satisfaceret pro triginta. Sed quia non est sic (manifeste enim patet petētem habere maiorem in triginta, & meritoria: quia maior honor exhibetur deo in pluribus q̄s in vna ceteris paribus) ideo qui promittit dicere triginta, tenetur dicere triginta. ¶ Et hec de hac q̄stione dicta sufficiant. Rome. in. cccc. c. die primo Decembris.

¶Questio de valore orationum dictarum ab audientibus missam in festo.

Queritur An obligaⁿ ad canonicas horas exoluens earū aliquā infra missam ad quam die festo obligāt, satisfaciat vtrūq;. Videt nāq; q nō, primo ex numero cultus: quia cultus misse distinguit cōtra cultū horarū canonicarū. Nam sicut tenet q̄s ad primam & tertiam vt duos cultus, ita tenet ad missam & horas vt diuersos cultus: ac per hoc sicut non potest simul duas horas exoluere, ita nec missam & horam. ¶ Et confirmatur q̄: homo tenetur interesse misse attente, sicut tenetur exoluere horas attente. Cui⁹ signū est, q̄ si quis ex proposito per notabilem partem misse non curaret attendere s̄m suum modum sed mentem ad alia diuerteret, nō satisfaceret precepto de missa: quia non diceret interesse misse plus q̄s dormiens. ¶ Secundo ex tempore: quia sicut ecclesia totum diem festum determinauit ad cultū dei per celebrationē & seruitus, ita partem temporis (scilicet qua missa celebratur) determinasse videtur ad cultum dei positiuum: ac per hoc non licet occupare hoc misse tempus ad quēcunq; alium cultum propium exigentem tempus: vt est quelibet canonica hora.

In oppositum est Quia obligationes iste sunt de compossibilib⁹ simul: quia missa exigit solam presentiam, & hora exigit q̄ attente dicatur: constat autem q̄ vtrūq; potest simul fieri. Sz autem ad missam sufficiat presentia, patet ex eo q̄ aliter tam surdus & cec⁹ q̄s multitudo maxima vni presens misse, & vbi sacerdos submisse dicit (vt in germania) nō satisfaceret presens misse: quod falsum reputat. ¶ Preterea. In huiusmodi missa. p̄sentibus licitū est orationes vocales priuatas dicere, saltē quum sacerdos non auditur aut non intelligitur: sed nulla hora canonica, nulla oratio iniuncta pro penitētia est quam quis non possit dicere vt priuatam orationem: ergo pari ratione vtrūq; licet. ¶ Et cōfirmat: q, duob⁹ dicentibus in missa tertiam aut psalmos penitentiales, altero pro debito hore seu penitentie altero ex sua deuotione, & vtroq; pari attentione dicente, aut neuter minuit debitū misse, & habetur intentū: aut vterq; violauit debitum misse, quod omnes negant: aut alter tantum qui debitū erat hore aut penitentie: et tunc nisi voluntarie hoc dicatur, oportet reddere rōnem differentie: quum conueniant ambo in oratione dicta & illius quantitate & in attētione. Si dicat q̄ quia differunt in ratione debiti (quia alter debet, alter non) ideo ille non satisfacit, & iste sic: hec differentia nihil facit ad p̄positum: q̄ ratio debiti per accidens se habet ad impediendū vel non impediendum cultum misse. Si enim huiusmodi oratio impedit cultum misse, ita impedit si spōte q̄s si ex debito dicat: & si non impedit, ita potest sollicite ex debito sicut spōte: tota enim ratio illiciti si est dependet ex hoc q̄ vnum impedit seu tollit aliud tanq̄s sibi incompossibile. ¶ Preterea. Quum de hoc sint cōtrarie opiniones, & contingit aliquem de facto exoluisse infra missam in festo horam aut penitentiam, si nō licet et ipse reus dimissionis aut misse (& sic errauit irreparabiliter) aut tot horarum: & sic commisit tot peccata mortalia omissionis: quod est durū. Et preterea que est maior ratio q̄ sit reus omissionis horarum q̄s missarum aut econuerso: quum alterum alterum impedierit.

Ad eudentiam Huius questionis primo premittendū est quid sub precepto cultus misse comprehendatur quantum ad populum, secundo declarandum est in quo stat difficultas, tertio respondendum quesito. ¶ Quo ad primum, quia missa principaliter importat sacrificium et secundario doctrinam (vnde pars doctrinalis vocatur missa cathechuminoū, quia ad eruditionem ordinat: sacrificiū vero vocatur missa sine additione aliqua) ideo sicut ministris precipitur vt sacrificium offerant, ita populo precipitur vt intersit corpore & mente. Si enim sola corporalis presentia sufficeret, posset quis se presentem sacrificio facere & voluntarie dormire: & rursus posset mentem ad quecunq; voluntarie diuertere: quorum vtrūq; est absurdum. Preceptum enim ecclesie hominibus factum de interessendo sacrificio, intelligendum est more humano: vt scilicet intersint vt rationales. Ita q̄ sicut clericos preceptum de horis canonicis dicendis obligat vt dicant ore & mente, hoc est proposito seu animo vacandi deo (quia precipitur cultus diuinus homini vt homo, hoc est vt rationali: non colit autem ratione vtens q̄ animū ad alia sponte diuertit: quia ratio ipsa dictat oppositum) ita populus ex hoc q̄ obligatur ad misse cultui interessendum, tenetur corpore & mente interesse: hoc est cum animo vacandi deo quantum deus dederit. ¶ Est autem in misse cultu inter sacerdotem & populum conuenientia & differentia. Conueniunt siquidem in duobus: scilicet in attentione & materia, scilicet missa: nam vterq; tenetur attendere misse: & de sacerdote quidem clarum est. De populo autem vltra dicta, declaratur ex quatuor. Primo ex eo q̄ ipsi dicitur, orate fratres &c. vbi mandatur petitio: vt petat scilicet sacrificij acceptationem. Secundo ex eo q̄ eidē dicitur, sursum corda. vbi indicitur oratio: hoc est mentis eleuatio ad instans sacrificiū. Tertio ex eo q̄ eidem dicitur, gratias agam⁹ &c. vbi inuitatur ad gratiarum actionem. Quarto ex eo q̄ institutio misse habet vt populus et audiat que doctrine sunt, et dicat que laudis sunt. ad populum enim (iuxta patrum institutā) spectat hymnum cantare sanctus sanctus &c. dum sacerdos agit sacra mysteria. Communis est igitur vtrūq; attentio ad missam. Sed differunt in exteriori occupatione: quia sacerdos est exteriori operatione occupatus circa missam tam dicendo q̄s faciendo: populus autem secluso auditu eorū que alte dicuntur quum intelligūtur, ab exteriori occupatione vacat & in sola attentione ad missam relinquitur. Et quoniam imperfectorum (qui sola mente circa missam occupari non sufficiunt) magna est multitudo, inde fit vt licite populus aliquā vocalem orationem dum sacerdos diuina facit aut secreto dicit, & pari ratione dum alte dicit si non intelligūtur que dicuntur, assumat ad excitandam aut cōseruandam mentem attentam seu vacātem deo durante sacrificij tempore. Hec eēm in adminiculum humane imperfectionis ad vacandum mente tanto sacrificio, fieri pie intelligūtur: melius enim imo recta via esset vt sola mēte aut quasi sola mēte circa tantum sacrificium occuparentur presentes: petendo vt sacrificium gratum sit pro ecclesia, pro se, pro defunctis &c. gratias agendo deo de tanto beneficio passionis christi & presentie ibi &c. ¶ Hec, propterea laquedam inijcimus animabus: quoniam sicut clericus obligatus ad horas & sacerdos celebrans, si preter intentionem euagatur excusatur ab attentione, ita & populus: satisfit enim huic precepto ex proposito quo quilibet vadit ad missam vt faciat quod ecclesia ordinauit: dummodo voluntarie postea non poriat obicem, diuertendo aduertenter mentem ad alia notabiliter: quia modicum pro nihilo reputatur. Hec de primo.

Quo ad secundum Difficultas consurgit ex eo q̄ hinc licitum est populo assumere quancunq; orationem ad habēdam mentem deo vacantem tēpore sacrificij: ac per hoc non prohibetur ad hoc assumere orationē votiuam aut penitentialem aut etiam horam canonicam: quū nihil horum habeat aliquid in se repugnans ad finem ad quem assumitur: imo quodlibet horū ad sacrificiū misse optime ordinatur. Unde autem obstat: quoniam si sic fieret, ex duobus cultibus debitis non solueret nisi vnus tā quo ad attentionem q̄s quo ad tempus: nam quū in missa dicuntur psalmi penitentiales, dicatur missa & dicantur psalmi, vnica tamen attentio est qua licet dicatur missa & dicantur psalmi, vnica tamen attentio est qua quis attendit misse & psalmis: & similiter vnicum tempus est quo persoluit vtrūq;: quum tamen duo disparati cultus (quales sunt proposito) exposcant suas duas attentiones (sicut quilibet due disparate materie exigunt suas duas disparatas formas) & similiter exigant duo sua tempora. Unde fraus cōmitti videtur quo ad numerum cultus s̄m attentionem & tempus: ex duabus debitis attentionibus per soluēdo vnam, & ex duobus temporibus soluendo vnū. Hec de secundo.

Quo ad tertium Duo occurrunt pro responsione ad questum dicenda. Primum est: non licet in missa precepta dicere orationes alias preceptas. Probatur itum quia disparati cultus debiti sunt in sua disparatione exoluendi: alioquin non sua uiter, exoluunt: rum quia

oppositum faciendo interuenit confusio attentionum ꝛ temporum dum due attẽtiones confunduntur in vnam ꝛ duo tempora in vnũ. Tum quia minus soluitur: quoniam pro duabus attẽtionibus soluitur vna, ꝛ pro duobus temporibus dicatur deo vnũ. Tum quoad horas, quia priuata autoritate non licet vnum publicum cultũ subordinare alteri publico cultui disparato: quod tamen fieret si vna hora canonica diceretur infra missam: quia assumeretur ad habendam mentem vacantem deo tempore sacrificij. Et sic verificatur opinio tenens quod non possunt hec infra missam preceptam dici. Non tamen per hec intelligas quin dum cantatur ỹrie, possit licite sacerdos lectis legendis dicere horas canonicas: quoniã tunc non tam missa ꝯ̃ misse solennitas agitur: ꝛ ipse nihil omittit misse, sed est tempus et per accidens vacans, ꝛ idem est iudicium de ministris ꝛ aliis in choro qui graduali lecto, dum cantatur, horam persoluunt residuam. ¶ Secundum est. Si infra preceptam missam aliqua oratio alias precepta dicitur, vtrique satisfit: ꝯ̃uis minus bene, vt dictum est. Et loquor quãdo secreta dicuntur: vel quãdo sacerdos non auditur aut non intelligitur. Et similiter loquor de satisfacere quantum ad vitandum peccatum mortale omissionis vtriusq; non autem quantum ad meritum: quia nullus peccando venialiter meretur vitam eternam. Et propterea si peccatũ est dicere hec infra preceptam missam, tollitur meritum quod haberetur per talem actum si recte fieret. ¶ Hanc itaq; conclusionem nõ pono eo quod illius rationem affirmatiuam videam, sed quia non video vnde sit falsa: vt patet discurrendo per singula. Rationes eñ que inferunt precedentem conclusionem, quãuis sufficere videantur ad cõcludendum esse illicitum exoluere vtrũq; debitum simul, nõ tamen sufficiunt ad concludendũ non valere solutionẽ vtriusq; si de facto fiat. Quod enim multa debita ex diuersis preceptis possint simul ꝛ vnico actu deo exolui, non est dubium: nam si quis vouisset exponere se martyrio, ꝛ anteq; implendi votum tempus trãseat occurrit casus in quo quis ex precepto confitende fidei tenetur exponere se martyrio, non est dubium q; exponens se satisfacit ꝛ precepto voti reddendi, ꝛ precepto christi de martyrio, ꝛ precepto de satisfactione pro peccatis commissis. ¶ Potissima igitur ratio in oppositum est quia disparati debiti cultus non exoluuntur vt sunt (vt scilicet diuersi ꝛ disparati sunt) si simul exoluuntur. Sz hec recipit distinctionem: quoniã disparati cultus sunt duplices. Quidam quorum materie sunt simul incompossibiles, vt due hore canonice ꝛ similes: quorum scilicet vter q; exigit occupationem exteriorem: ꝛ hos oportet disparatos solui vt sunt. Quidam vero quorum materie sunt simul compossibiles: quia alter non requirit occupationem exteriorem ꝛ hi possunt vtroq; modo exolui: ꝛ disparate, ꝛ simul subordinando vnum alteri. Et tunc licet non exoluatur vt sunt totaliter disparati, exoluitur tamen disparata materia: quia vtraq; materia (missa scilicet ꝛ penitentialis oratio) exoluitur. Et hoc sufficit: quia nullibi hoc preceptum inuenitur vt non valeant nisi exoluantur vt totaliter disparati. Et sic quando populus non occupatur exterius circa missam, potest oationem penitentialem vel votiuam assumere ad mentem deo vacantem habendam tempore sacrificij: sicut potest quãcũq; aliam assumere: ꝛ sic cultui vtriq; faciet satis. ¶ Quod vero de duabus attentionibus ꝛ temporibus obstare apparet, euaditur ex eo q; licet preceptum sit q; quilibet cultus exoluatur attente, non tamen inuenitur preceptum qõ omnes duo cultus duabus attentionibus exoluant. Et propterea si duo cultus possunt sub vnica attentione exolui, nulla cõuincitur precepti transgressio, sat eñ est q; quilibet exoluatur attente. Et idẽ dicitur de duobus temporibus: nullum enim inuenitur preceptum de duobus temporibus: ꝛ propterea si multi possunt sub eodẽ exolui tempore, nullum preceptum violatur. Et similiter dicitur q; licet minus quãrũ ad numerũ attẽtionum ꝛ temporum exoluantur, non tamen huiusmodi minoratio destruit valorem cultuum debitorũ. Et similiter licet male faciat aliquis subordinando priuata autoritate horam canonicam misse, non tamen propterea euacuat alterũ cultum. Et sic verificatur altera opinio.

Unde patet responsio Ad primum argumentum. Concedit enim q; peccatum est simul hec exoluere: si tamen fiat valet. ¶ Et idem dicitur ad secundum: addendo q; nõ est simile preceptum de festo ꝓcepto de missa: q; illud datur directe de tempore: ꝛ ideo tps oportet in illo precipue considerare: in quo tamẽ ꝛz dicere votiuas ꝛ penitentiales orationes: quia tps festiuum habet indeterminatã materiã posituã in qua homo occupari debet: ꝛ libertati christiane relinquitur in quo sancto opere (siue alias debito siue non) qs se in festo occupet. Illud vero dat directe de cultu misse, ꝛ tẽpus missam mensurans per accidens respicitur. Si enim tempus misse per se precipiretur, quum habeat materiam determinatam (scilicet missam) non satisfieret vtriq; cultui: quia non satisfieret vtriq; tempori: vt patet.

¶ Rationes autem ad alteram partem allate non concludunt q; liceat vtrũq; simul exoluere. Prima eñ soluitur: quia suauis exolutio exigit duas disparatas attentiones in duobus disparatis cultibus. Missa cñ exigit solã presentiam, sed nõ solius corporis ꝛz etiã mentis: vt declaratum est. ¶ Ad secundam dicitur q; non est pars ratio: quia hic sunt duo cultus disparati debiti vt sunt: non sic autem est in spõtaneis orationibus. ¶ Et per hoc respondetur ad cõfirmationem. Et quũ instatur quia ratio debiti est per accidẽs ad impediendum: respondetur q; non ideo illicitũ interuenit in hoc casu quia vnus impedit alium: sed quia vnus occupat attentionem ꝛ tempus ꝛ suauitatem alterius: qđ per se oritur ex hoc q; vterq; est debitus seorsum suauiter. ¶ Ad vltimã dicitur q; non interuenit debitus seorsum suauiter. ¶ Ad vltimã dicitur q; non interuenit mortale peccatum: ꝛ si reatus omissionis esset, omissa esset oratio assumpta: quia principale quod est missa, intelligeretur non violari per adiunctam orationem alias debitam: quia ad vacandum deo sacrificij tempore assumpta intelligitur.

¶ Eiusdem de precepto eleemosine Tractatus, mentem diui Thome circa idem declarans, et quorũdam falsam opinionem explodens subtilissime.

¶ Operis ratio ac intentio: atq; falsa quorundam opinionis super mente diui tho. circa eleemosynarum largitionis necessitatem relatio et possibilis origo. Cap. j.

Haritas christi vriget me, vt pp fres meos ꝛ primos meos loq̃r pacẽ (q̃ est ordinis trãquillitatẽ) in eleemosynarũ largitiõe necessario seruãda: itur? siqđe fuit ob quorũdam scripta minus bene doctrinam sancti thome intelligentiũ multos facile periclitari. Et ꝯ̃uis ois qõ de pctõ mortali, periculosam habeat a vero deuiationẽ, ꝛ ea maxime timẽda ac cauẽda sit a veritate declinatio qua latiori quis se credit vie (tũ quia proni sunt sensus hominis ad assensum ꝓbendum his que libenter sequuntur: tum q; facile est viã ingredi, quũ multorũ sit, ꝛ peccati expers vix esse põr) in hac speciali tate qõne tãto maius imminet periculum, quãto vltra ꝓdictas causas viri celebres (quorum cõsilio cõfessores reguntur) sanctum thomã docuisse id qõ in re hac falsum esse ostẽdetur, asserũt. Sane abbas siculus in iure canonico doctor famosus super secundo decretaliũ, de iureiurando ca. si vero: ꝛ frater antonius archiepiscopus florẽtinus veteribus christiani gregis pastoribus nõ minor, in secunda parte sue summe titulo primo ca. xiij. de inhumanitate, ꝛ et quidã frater ordinis minorum, qui summulã fecit rosellam nomine, in de eleemosyna ꝛ usuris: nõ malitia, sed minus perspicaci intellectu in hac re ducti imponũt sancto doctori ex secunda secunde. q. xxxij. erroneam ꝛ procul ab hũanis finibus opinionẽ circa eleemosynarum largitionis necessitatẽ. Aiunt q; ꝓm san. tho. ibidem hos non tenetur de necessitate salutis facere eleemosynam, nisi cõmo currentibus his duabus conditionibus simul scilicet q; dans habeat aliquid superfluũ ne cum nature. i. vite, sed persone id est decentie status, tam sibi ꝯ̃ suis (quorũ. ſ. ei cura incumbit) ꝛ q; appareat pauper patiens extremam necessitatem: alias licet beneficiat quis eleemosynam faciendo, non tamen tenetur.

Cõcipere Autẽ potuerũt hunc sensum ex sancto doctore ppter duo. Primo ex eo q; articulo. v. tertie secũde. q. vbi disputat an dare elymosinã sit sub ꝓcepto, in corpe articuli determinãs hanc qõnem, dicit hec verba. Ad ꝓcepta dantur de actibus virtutũ, necesse est q; hoc mõ donũ sit ne cadat sub precepto ꝓm q; actus est de necessitate virtutis: scilicet ꝓm q; recta ratio requirit: ꝓm quã est aliquid cõsiderandũ ex parte dãtis, ꝛ aliquid ex parte eius cui est eleemosina danda. Deinde subdit q; sunt ista cõsideranda: scilicet quia necessitas nõ solũ nature ꝛz ꝓsone ex parte dãtis, ꝛ extrema necessitas ex pte pauperis: ꝛ subdit deinde: alias autem eleemosinas dare est in cõsilio. Ex his eñ videt haberi, q; ad hoc q; eleemosina cadat sub ꝓcepto, opz simul concurrere aliquid ex parte dãtis. ſ. superfluitatem, ꝛ aliqđ ex parte recipiẽtis. ſ. extremã necessitatem. ¶ Secũdo ex eo q; in sequenti articulo determinando dicit, q; quãdo occurrit extrema necessitas alicuius prima te persone, vel etiã aliqua magna necessitas reipublice, laudabiliter aliquis ꝓmitteret id qõ ad decentiam sui status pertinere videtur, vt maiori necessitati subueniret. In his enim verbis expresse dicit, q; cõcurrente altero ꝓdictorũ tñ. ſ. extrema necessitate alicuius, nõ habẽs de superfluo persone, id est decẽtie status sui, laudabiliter eleemosinam facit. Quod si laudabiliter, igitur non de precepto, sed de consilio est eleemosinam dare nisi vtraq; supradicta cõditio concurrat. ¶ Confirmatur hoc: q; ante hec verba loquens de necessario ꝓsone ꝓmittit hec ꝛba: de huiusmodi ergo dare eleemosinam est bonum, ꝛ nõ cadit sub precepto, sed sub cõsilio. Hec ille.

¶ Exclusio dicte opinionis. Caput. ij.

Quod autem Predicta expositio nõ sit �something mentẽ doctrinã sanctho. liquet primo ex eo, q; sanc. tho. in. iiij. sent. dist. xv. q. ij. ar. j. q. iiij. expresse determinat oppositum. Tenet enim has duas ꝓclones. Prima est. Habẽs supfluũ nature et ꝓsone tenetur de ꝓcepto erogare paupi? illud supfluũ, etiam si nõ patiatur extremã necessitatem. Scõa est. Patiẽtiã extremã necessitatẽ tenet de ꝓcepto habẽs supfluũ nature ꝛz nõ persone, subuenire. Supfluũ nature ꝛ persone dr, qđ �something statũ ꝓsentẽ non est necessariũ sibi vel his quorum sibi cura incũbit crassa pẽsatione: attentis tamen futuris casibus qui ꝓbabiliter futuri esse timabunt, ꝛ non omnib? q; pñt contingere: hoc enim ad cõsiliũ non pertinet, vt dr. ij. ethic. Extrema aũt necessitas vocatur, nõ quando aliquis iam spiritũ efflare cernit, ꝛ subsidium recipere nõ põt: sed cum apparent signa ꝓbabilis future necessitatis extreme nisi subueniatur, nec appareat nec in ꝓpto est q; ei subueniat. Deter minat aũt has cõclusiones adeo clare, vt inficiari impossibile sit. Sunt siquidẽ verba eius ibidẽ ista. Quũ eleemosina sit actus virtutis, oportet q; aliquo modo cadat sub precepto: q; ꝓcepta legislatoris ad virtutẽ inducere intendunt: vt dicitur. ij. ethi. reducitur autẽ ad hoc precepti: honora parẽtes. Honor aũt ille �something aug. ad reuerentiã ꝛ subuentionẽ in necessariis ptinet, ꝛ nomine parentũ omnis proximus intelligitur: sed ꝓcepta affirmatiua nõ obligãt ad semper, ꝯ̃uis semper obligent, sed obligãt pro loco ꝛ tẽpore, et �something alias determinatas cõditiones. Quum autẽ vsus diuitiarũ sit ordinatus aũ subuenẽdym necessitatibus ꝓsentis vite, que quidem subuentio debet esse ordinata, patet q; qui diuitijs non vtitur ad subueniendum necessitatibus ꝓsentis vite vel inordinate vtitur, a virtute recedit. Ordo autem subuentionis talis debet attendi quantum ad duo. Primo ex parte eorum quibus subuenitur: vt primo sibi, postea sibi coniunctis subueniat, deinde extraneis. Secundo ex parte necessitatis talis debet esse ordo: vt prius absolutis necessitatib? subueniatur ꝯ̃ alicui necessitati conditionate: que est quum quis indiget aliquid ad sui status decentem conseruationem. Et ideo preceptũ legis ad hoc obligat, vt illud quod superest alicui post subuentionem perfectam sibi ꝛ sibi coniunctis (puta familie, quam gubernare debet) respectu vtriusq; necessitatis, in eleemosinas expendat ad subueniendum aliis respectu vtriusq; istarum necessitatum: sicut etiã nature, ad qõ sibi de alimento superfluit ab actu nutritiue (in quo attenditur necessitas absoluta) ꝛ actu augmentatiue, in quo attenditur qua si necessitas conditionata, parat ad cõseruationem speciei generatiue virtuti subministrãs. Et similiter preceptum legis obligat q; etiam necessitati extraneo absolute, primo subueniatur ꝯ̃ necessitati propie vel propinquorum conditionate: et ideo dicitur cõmuniter q; dare eleemosinam de superfluo cadit in precepto, ꝛ similiter dare eleemosinam et qui est in extrema necessitate. Dare autem de eo quod est necessariũ secundum necessitate secunda, non autẽ de eo quod est necessariũ necessitate prima: quia hoc esset contra ordinem charitatis. Hec ille. ¶ Ubi apparet ꝯ̃ aperte suprãdictas cõclusiones asserat arq; cõfirmet: et consequenter manifeste cuiq; liquere potest q; doctrine sue consona non est opinio illa sibi imposita ex secunda secunde. ¶ Nz si aliquis dixerit hoc qđ dixit in. iiij. senten. retractatum ab ipso sanc. tho. in secũda scõe. Adduertat se in errorem lapsum propter septem. Primo q; nõ est cõsuetudinis sue vt opinionẽ quã alibi non solum sequutus est sed, ꝓbauit retractet absq; memoria vel sue olim opinionis, vel illorum qui sequuntur eam velipsius opinionis. ¶ Secundo ex eo q; ista sententia non solum sua sed cõmunis antiquoꝝ fuit: vt ipse refert in suprãdictis verbis. Quis autẽ vnq̃ inuenit sanc. doct. reprobare suam olim et communem aliorum opinionem, si non illius opinionis meminerit, ac aliqua ea ratione refellerit. In hac siquidẽ secunda secunde quest. lxxxviij. art. ij. opinionẽ quam in. iiij. sent. dist. xxxviij. q. j. art. iij. secutus fuerat circa dispẽsationem voti per professionẽ solennizati reprehendẽs expresse eius meminit. In tertia quoq; parte. quest. ix. art. iiij. opinionẽ quã tenuit in. iiij. sent. dist. xiiij. art. iij. circa scientiam anime christi retractãs, explicite seipsum reprehendit. In tertia similiter parte. q. lxx. art. iiij. opinionem quã in. iiij. sent. dist. j. q. ij. art. iiij. circa gratiã circuncisionis secutus est reprehendens, expresse etiã seipsum mutasse opinionem asserit. Alibi quoq; similiter facit: sed sufficiat hec tria adduxisse, vt ostendatur mos eius. Si ergo hec est eius consuetudo. quomodo hoc in loco suã ꝛ communem ipso teste sententiã reuocat, nullã penitus inuenes illius memoriam me. ¶ Tertio patet hoc idem ex eo, q; non sine sue gloie macula potuit intẽdere retractationẽ sue olim ꝛ cõmunis opinionis verbis adeo obscuris, ꝛ extorte exponendis, absq; (vt dictum est) sue intẽtionis propalatione. Hoc siquidem et est cõtra promissionem a se factã in prooemio totius summe: vbi dilucide ꝓm q; materia patietur se prosequi cuncta velle spondet. Et est contra tanti doctoris prouidentiam: quis enim (nisi desiperet) in re tam ardua verbis oppositum pse referentibus vteretur potens claris vti? Nunquid timebat hic seipsum ac alios reprehendere, ꝛ alibi equanimiter factus est? An forte diuites odio habebat, vt veritatẽ eos celare vellet? ¶ Quarto ostenditur hoc idem ex verbis sanc. Tho. in secunda secunde ibidem: concludendo enim ait, Si ergo dare eleemosinã de superfluo est in precepto, ꝛ dare eleemosinam ei qui est in extrema necessitate, alias autem eleemosinas dare est in consilio. Quum eñ sanc. Tho. latina scripserit lingua ꝛ dilucide, is sensus ex istis est sumendus verbis, quem verba ipsa significant. Accersito autem quemcumq; optimum grammaticum, et proponas sibi quid intelligendum sit ex istis verbis: preceptum est vt fiat hoc et fiat illud, respondebit certe q; duo precipiuntur: ꝛ q; scilicet hoc fiat, ꝛ q; illud fiat. Quum autem verba sanc. Tho. talia sint, quare non talis sumẽdus est sensus: Dixit enim in precepto est dare eleemosinam de superfluo, et dare eleemosinam ei qui est in extrema necessitate. Duo ergo grãmaticaliter intelligẽdo precepit cum dixit, et q; detur eleemosina de superfluo, ꝛ q; detur eleemosina patienti extremam necessitatem. ¶ Quinto confirmatur hoc idem ex verbis sanc. Tho. in eadem secunda secunde quest. lxvj. artic. vij. in co. vbi ait, Res quas aliqui superabundanter habent ex naturali iure debentur pauperum sustentationi: vnde dicit Ambros. et habetur in decretis dis. xlvij. e fur sentium panis est quem tu detines, nudorum indumentũ est quod tu recludis: miserorum redemptio et absolutio est pecunia quam tu in terra effodis. Sed quia multi sunt necessitatem patientes, et non põt ex eadem re omnibus subueniri, committitur arbitrio vniuscuiusq; dispensatio propriarum rerum: vt ex eis subueniat necessitatem patientibus. Hec ille. Ubi cernere potes punam conclusionem. Secunda autem ex his que addit ibi in corpore, et in responsione argumentorum elici potest. ¶ Sexto confirmatur hoc idem ex verbis sanc. Tho. in eadem secũda secunde quest. lxxxvij. artic. j. ad quartum: vbi ait, Tertie vero decime quas cum pauperibus comedere debebant (scilicet in veteri testamento) in noua lege augentur, per hoc q; dominus nõ solum decimã partem sed omnia superflua pauperibus iubet exhiberi: ꝓm illud Luce. xj. quod superest date elee. mosinam. Hec ille. Ubi aperte cernis tu fisse, nõ cõsuluisse dominum iesum superflua erogari pauperibus ꝓm doctrinam sanc. tho. ¶ Septimo confirmatur hoc idem ex verbis sanc. tho. in eadem secunda secunde. q. cxviij. art. iiij. ad secundum: inquirens enim ibi an auaritia semper sit peccatum mortale, arguit secundo loco ad partem affirmatiuã sic. Minimum in auaritia est q; aliquis retineat sua inordinate, sed hoc videt esse peccatum mortale: dicit eñ basilius: est panis famelici quem tu tenes: nudi tunica quã tu conseruas: indigentis argẽtum quod tu possides: quocirca tot iniuriaris quot exhibere valeres: sed iniuriari alteri est peccatum mortale, quia contrariat dilectioni proximi: ergo multo magis omnis alia auaritia est petiõ mortale. Deinde rñdendo huic argumento ait, Ad scõm dicendũ, q; basilius loquitur in illo casu in quo aliquis tenetur ex debito legali bona sua pauperibus erogare vel propter periculum necessi-

ratis,vel propter superfluitatem habitorum.Hecille.¶ In quibus verbis clarissime vtrãq; conclusionem posuit,quomodo ergo in secunda secunde retractauit quod dixit in.iij.sen.si in tot locis in secũda secunde expresse cõfirmat qõ determinauit in quarto. Caue ergo ne decetero talia sancto doctori imponas.

¶ Verborum diui tho.ex quibus explosa opinio pullulauit, declaratio. Cap.iij.

¶ Verum quia non sat est falsam expositionem destruere nisi vera apponatur,ideo declaranda sunt verba eius que illi minus bene intellexerunt.Verba eius in loco allegato (.i.in secunda secunde.q.xxxij.ar.v.vbi inquirit an dare eleemosynã sit in ꝑcepto)sunt ista.Quum dilectio proximi sit in ꝑcepto,necesse est omnia cadere sub ꝑcepto sine quibus dilectio proximi non conseruatur.Ad dilectionem autem proximi pertinet,vt proximo non solum velimus bonum sed etiam operemur: ſm illud.j.ioan.iij.non diligamus verbo neq; lingua sed opere et veritate.Ad hoc autem vt velimus z operemur bonum alicuius, requiritur q; eius necessitati subueniamus:quod fit per largitionẽ eleemosynarum:z ideo eleemosynarum largitio est in ꝑcepto. Sed quia ꝑcepta dantur de actibus virtutum necesse est q; hoc modo donum eleemosyne cadat sub ꝑcepto.ſm q; actus est de necessitate virtutis.i.ſm q; recta ratio requirit:ſm quam est aliquid considerandum ex parte dantis,z aliquid ex parte eius cui est eleemosyna danda.¶ Ex parte quidem dantis considerandum est,vt id quod in eleemosynas est erogãdum sit superfluum:ſm illud luce.xj.quod superest,eleemosynam date.Et dico superfluum nõ solum respectu sui ipsius(quod est supra id quod est necessarium indiuiduo)sed etiam respectu aliorum quorũ cura sibi incumbit, quia pius oportet q; vnusquisq; sibi prouideat z his quorum cura sibi incumbit,z postea de residuo aliorum necessitatibus subueniatur:respectu quorũ dicit necessariũ ꝓsone,ſm q; persona dignitatẽ importat:sicut z natura puma accipit cibi quod est necessariũ ministerio nutritiue,superfluum autem erogatad generationem alterius per virtutem generatiuam.¶ Ex parte autem recipientis requritur q; necessitatẽ habeat:alioquin nõ esset ratio,quare ei eleemosyna daretur.Sed quũ nõ possit ab aliquo vno omnibus necessitatem habentibus subuenire non omnis necessitas obligat ad ꝑceptum,sed illa sola sine qua is qui necessitatem patitur sustentari nõ potest:in illo enim casu locum habet quod Ambro.dicit: pasce fame morientem:si non pauperis,occidisti. Sic ergo dare eleemosynam de superfluo est in ꝑcepto.z dare eleemosynam ei qui est in extrema necessitate:alias autem eleemosynas dare in consilio est, sicut z de quolibet meliori bono dãtur consilia.Hec ille.¶ Ex quibus talis est accipienda sententia.Eleemosynarum largitio est in ꝑcepto:quia dilectio proximi non solum ſm affectum sed effectũ est in ꝑcepto.Tunc autem est in ꝑcepto quando est necessaria virtute charitatis.ita q; sine tali eleemosyne dõatiõe charitas manere non potest:quia est actus eius.Tunc autem est de necessitate charitatis,quando recta ratio ad hoc necessitat. Necessitantia autem ſm rectã rationem ad eleemosyne actum sunt duo:aliquid scz ex parte dantis,z aliquid ex parte eius cui eleemosyna est danda.¶ Ex parte quidẽ dantis necessitans ad eleemosyne actũ est superfluitas bonorũ nõ solũ nature sed persone:iuxta ea;dicti ꝑcepti z nature processum.¶ Ex parte aũt eius cui eleemosyna est danda necessitans ad eleemosyne actũ est necessitas seu indigẽtia, nõ q̃cũq; (q; adhuc etiã habente superflua nõ põt oibus necessitatibus apparentibus subuenire)sed extrema,iuxta verba ambro.ij.Vnde z dare eleemosynã de superfluo est in ꝑcepto ratione superfluitatis:z dare eleemosynam ei qui est in extrema necessitate est in ꝑcepto ratione necessitatis extreme:alias autem est in consilio.Nõ autem ille sit verus sensus patet ex eo q; ſm illum sensum nulla ex toto est litere nullum sequitur inconueniens,nulla discordia inter principia z cõclusiones,nulla cõtradictio inter dicta eius hic z in aliis locis supra allegatis:sed oia inueniuntur consona,non solum supradictis sed etiã aliis dictis san.tho.¶ In q̃stionibus siquidem de malo.q.xiij.ar.vj.ad quartum,exponens supradictã auctoritatem basilij ait,Basilius loquitur in casu illo quando aliquis tenetur bona sua pauperibus erogare:puta si sit ei superfluũ: ſm illud luce.xj.quod superest,date eleemosynam.¶ In quolibetis quo q; quolibeto.vij.vel.viij.apud aliquos codices.q.vj.articu.ij.vbi queritur vtrum ille qui non dat pauperi petenti si habeat de superfluo peccet,ponit eandem pumam conclusionem in hec verba:Circa hoc distinguendum est:supposito enim q; aliquis habeat de superfluo z respectu indiuidui z respectu persone quod teneatur pauperibus erogare,aut videt in paupere petente euidentia signa extreme necessitatis aut non.Si videt certum est quod tenetur dare z peccat non dando:in hoc enim casu loquitur ambro,pasce fame morientem,si non pauperis,occidi[illegible] Si vero non apparent [illegible] non tenetur dare pauperi petenti:quia quamuis habeat superfluum pauperibus,non tamen tenetur omnibus dare,nec huic dare,sed tenetur distribuere secundum quod sibi visum fuerit opportunum.Hec ille.Ex quibus prima cõclusio euidenter apparet.

¶ Fundantur aũt he conclusiones super rationes multas. Quia enim bonum consurgat ex causa integra:malum autem ex particularibus defectibus(vt dio.dicit.iij.ca.de diui.nom.)charitas ipsa erga proximum indigentem conseruari non potest,nisi ex parte vtriusq; omne corruptiuum rollatur:cõtrariatur autem dilectioni proximi(vt ex dictis z dicendis patet)ex parte dantis superfluum, ex parte indigentibus negare,ex parte vero pauperis extrema necessitas non adiuta:et ideo quodcũq; illoꝝ inueniatur, charitas non saluatur,z consequenter malum culpe moralis consurgit:et hec est ratio quam tetigit sanctus tho.in.q.xxxij.loco prealegato: quum dixit quod actus eleemosyne est de necessitate virtutis secundum quod recta ratio requirit,secundum quam aliquid est considerandum ex parte dantis z aliquid ex parte eius cui danda est eleemosyna.¶ Amplius.Quum ordo charitatis sit in ꝑcepto(vt testatur sanctus thomas in secunda secunde.q.xliij.articu.vlti.)¶ ex charitate diligenda sit vita corporalis proximi,secundum omnes plus tenemur diligere vitam proximi q̃ bona nostra exteriora sicut plus animam proximi q̃ corpus nostrum.Sed decentia status est quoddam bonum exterius:igitur tenemur de necessariis ad decentiam status nostri subuenire vite corporali illius qui est in extrema necessitate.Et similiter quum charitatis ordo exigat,vt decentiam status proximi superfluitatibus nostris proponamus (quoniam tale bonum charitas proximo vult)hoc autem malum abiicit.tenemur ex superfluo nature z persone aliorum necessitatibus subuenire.Et hec est ratio quam addurit san.tho .in.iij. sen. vbi supra.¶ Amplius.Quum virtuti duo sint extrema contraria scilicet superabundantia z defectus(vt dicitur.ij.ethi.)charitas autem licet secundum se extremo superabundanti careat(quia vt inquit bernar.charitatis modus est absq; modo esse:ex eo quod obiectum non potest tantum amari quantum est amabile)virtũ tamen extremum habet secũdum exteriores operationes:vt ex secũda secunde.q.xxvj.ar.vij.habetur:vnde z ex superabũdãtia z defectu exteriorũ operũ corrũpit.Ad excessum aũt in ꝓposito pertinet plus de corporalibus bonis q̃ oporteat attribuere tã sibi q̃ aliis: quia amicabilia que sunt ad alios sunt ex amicabilibus que sunt ad se.vt dicitur.viij.ethi.Effectus vero est min? corporalibus bonis vti q̃ oporteat z ad suã z aliorum sustentationem. Quum autẽ superflua nature z persone habens necindigentibus dispensans, plus sibi q̃ oporteat huiusmodi bonorum applicet(aliter superflua nõ sunt)manifestum est q; in charitatis extremum contrarium ſm superabundãtiam incidit:sicut z ille qui in superfluis z voluptuosis comunius plus aliis q̃ deceat tribuit:z consequẽter vtercz peccat mortaliter.Similiter quũ negans necessariũ persone patenti extremã necessitatẽ,minus aliis q̃ oporteat cõicet huiusmodi bona(q; debẽtur exteriora bona ordine naturali sustẽtationi vite humane primo.deinde ceteris cõmoditatibus)ꝑs q; in extremũ ſm defectũ declinat:sicut z ille q̃ ſuppluꝰ ob suã miseriã corporali salutẽ subuenire negligit:vñ z vterq; a charitate recedit:z cõsequẽter mortaliter peccat.Et hec est ratio quã tetigit san.tho.in quolibetis vj.q.vij.¶ Amplius.Quũ de iure naturali oia sint cõia,z tus gentiũ res appropriauerit quo ad vsum ꝓcuratione z dispensationem (vt dicit san.tho.in secũda secunde.q.66.ar.ij.)cõsiet quoq; q; a iure gentiũ nihil inordinatũ vim sumit(quia a natura vt rationalis est oritur)impossibile est ea q̃ huic supflũit quo ad naturã z personã eius esse quo ad vsum (vsus eñ supfluoꝝ inordinatus est,alter supflua nõ sunt)ꝛ istius sint q; ad ꝓcurationẽ z dispõẽ.Sicut ergo iura regentiũ eius nõ sunt quo ad vsum indigentibus ex iure naturali debentur:dispensanda tamen secundum arbitriũ possidentis, cui (vt dictum est)dispensatio huiusmodi bonorum appropriatur.Contra ius ergo naturale est superflua nature z persone indigentibus non largiri.Similiter licet necessarium persone sit habẽtis etiam quo ad vsum simpliciter loquendo:in casu tamen quo extrema necessitas alterius appropiat,vt superfluũ cẽsetur eius vsus respectu istius patientis extremam necessitatem.z iuris naturalis vis exigit vt tã q̃ superfluum patienti debeatur.Non enim ratio a qua ius gentiũ dependet,ita necessarium persone appropiat huic quo ad vsum, vt dicet in casu necessitatis alteri deberi ob iuris naturalis

vim.Cuius signum est:quia si ab isto possidente necessarium persone in tali casu non dispensetur patienti extremam necessitatem, [illegible] habiliter ab eo auferri potest.vt extremis necessitatibus subue[illegible] ntra ti[illegible] naturale non subuenire extreme ne cessitati de necessario persone.Et hec est ratio quam tetigit sanc. Tho.in secunda secunde quest.xxxij.in hoc art.in responsione ad secundum:z est sumpta ex verbis basilij z Ambrosij.Ille enim exponens verba diuitis Luce.xij.dicentis: congregabo omnia que nata sunt mihi z bona mea:ait.Dic mihi que tua,vnde ea sumens in vitam tuliſtie sicut qui preueniens spectacula prohiberet aduenientes sibi appropiando q̃d ad cõmunem vsum ordinatur: similes sunt diuites qui communia que preoccupauerunt estimant sua esse.Si enim quilibet sue necessitatis sufficientiam recipiens relinqueret superfluũ indigẽti,nõ esset diues nec pauper.Ceterum si fateris ea tibi diuinitus prouenire,an iniustus est deus inequaliter res nobis distribuens?cur tu abundas,ille vero mendicat,nisi vt tu bone dispensationis merita consequaris, ille vero patientie brauiũ decozetur?Nonne spoliatores es,qui dispensanda suscepisti propria reputando?Est panis famelici quem tu tenes:nudi tunica quam in conclaui conseruas:discalceati calceus qui penes te marcescit:indigentis argentum quod tu possides inhumatũ:quocirca tot iniuriaris quot dare valeres.Amb.autem eandem parabolam tractans(vt in decretis habetur dist.xlvij.sicut hi)ait, Proximum nemo dicat quod est commune:quod plus q̃ sufficeret sumpſit etiam violenter obtentum est:et subdit.Quis enim tam iniustus q̃ qui tam multorum alimenta non suum vsum sed abundantiam et delitias faciat?neq; enim minus est criminis habenti tollere q̃ quum possis et abundas indigentibus denegare. Concludẽ igitur secundum veritatem et sanc.Tho.doctrinam duas diuisum radices necessitatis ad eleemosine opus producendum dicimus:superfluitatem:scilicet nature et persone ex parte dantis, et extremam necessitatem ex parte indigentis.

¶ Obiectiones illam falsam expositionem verborum diui Tho. confirmantes. Caput iiij.

¶ Ad hec Aũt satisfiat motiuis vnde oia credi tur ill'a falsa expositio, alias quasdam obiectiones cõtra determinatã veritatẽ ad illius falsæ expositionis robur afferẽdas cẽsui. ¶ Quadruplici ter igitur instak. primo sic.Quũ eleemosina sit ad alterum.oportet cõiunctim vtriusq; cõditiones cõsiderare,z non diuisim:sicut z de iustitia dicitur.v.ethi.vnde z sanc.tho.in hoc ar. ait q; nulla est ratio quare eleemosina alicui detur quantũcumq; alias habeat supflua,nisi iste egeat:ergo copulatim oportet intelligere q; duo sunt psiderãda ad ꝑceptũ eleemosine.i.supfluitas et extrema necessitas.¶ Secũdo:q; si non cõiunctim intelligak, sequit deficiẽs doctrina,z quodãmodo impossibilis ad impleri.Deficiẽs quidẽ:q; dicit q; hĩs supflua tenetur largiri eleemosinã?,z nõ dicit cui:z sili'r q; patienti extremã necessitatẽ sub ꝑcepto subueniendũ est,z nõ dicit a quo.Impossibilis vero q̃cq;:quia in aliqua patria nullus est pauper,z tamẽ aliqs habebit de superfluo. ¶ Tertio:q; post articulũ,istũ querit.s.tho.vtrũ corpalis eleemosina sit danda de necessario:ex hoc eñ arguit sic.Si in ꝑcedẽti articulo iam determinatũ est,q; patienti extremam necessitatẽ tenemur dare de necessario persone,q̃d opus erat dubitare vtrum sit danda eleemosina de necessario?¶ Quarto:quia sanc.tho.in quolibeto.vj.quest.vij.seu ar.xij.in respõsione ad primũ.dicit hec verba;Non semper peccat mortaliter quotiescũq; nõ dat pauperi qui superfluum habet,sed quando necessitas imminet.Qñ autem sit talis necessitas q; obliget ad mortale,non potest ratione determinari sed cõmittitur prudentie.¶ Et in ꝛi.ꝓsione ad secundũ dicit. Dare omnia sua pauperib?,cadit sub ꝑcepto ſm animi ꝓparationem:vt scilicet homo sit ꝑarat? hoc facere si necessitas immineat. Dimot tamen necessitas requiritur ad supflua erogãda q̃ ad oia retinenda:tamẽ hoc totũ rõne vniuersali determinari non potest, sed cõmittitur prudentie vt dictũ est.Ex his eñ verbis vñ q; supflua erogare ſm sanctũ Tho.nõ sit in ꝑcepto nisi tpe necessitatis.

¶ Ad hec Rñdetur.Et ad primũ dr, q; aliud est loq de exequutione ꝑcepti eleemosine,z aliud de obligatione eiꝰ.Nã eñ ad exequẽdũ eleemosine ꝑceptũ exigunt duo.i.supfluitas nature z ꝑsone et pte dantis,z indigentia nature vel ꝑsone et pte eiꝰ cui est eleemosina dãda:vel supfluitas nature et pte dãtis,z indigentie nature.i.extrema necessitas ex pte patiẽtis (q; alr nõ est ratio q̃re danda sit eleemosina) obligak tñ q̃s p se loquendo et hoc solo q; superfluum nature z ꝑsone habet illud distribuere. Solo autem dico,excludendo non oẽm sed extremam alteri? necessitatem:quã hic sanc.tho.superfluitati cõbinat: oportet eñ q; si vni superest, alteri deficiat:vt basilius dixit. Et similiter ipsa extrema necessitas alicuius quãtum est ex se,obligatiua est ad hoc vt sibi subueniatur.Per accidens aũt est,q; hic vel nunc quis non teneatur:puta quia latent eum indigentes.Unde quia sanc.Tho. radices ꝑcepti inuestigabat,z nõ exequtionem,ideo diffũctim intelligendus est (vt probatum fuit)aliter in maximos incideret errores.Et si subtiliter aspiciat quis,videbit q; et ad ipsam obligationem ꝑcepti duo concurrunt:scilicet supfluitas nature vel persone ex parte dantis,z necessitas nature vel persone ex parte patiẽtis:quonia ꝑcepta moralia dantur de his que vtplm eueniũt:vt pluries arist.in ethicis dicit.Cõmuniter autem imo potiꝰ semp, superfluitas vnius est indigentia alterius:sed quia non ex parte indigentie est obligatio ad mortale,nisi sit extrema, neq; ex parte superfluitatis est ꝑceptum,nisi sit vltra ꝑsone dignitatem,ideo summarie loquens sanc.tho.ea que complent rationes ꝑceptorum assumens,ad alia q; loca tanq; ad cõmentaria que se scripsisse nouerat remittendo,assumpsit:z conclusit dicens duo ꝑcepti, et dare de superfluo,et dare extremam necessitatem patienti.

¶ Ad secũdum dicit,q; doctrina sufficiens esset quia summarie tradita,z quia alibi explicata est:z quia facile subintelligi põt, cui danda sunt superflua(indigenti scilicet z patienti extremã necessitatem)z a quo subueniendum est,ab eo scilicet qui nouit z potest. Posse autem quẽlibet supfluũ nature habentẽ,clarum est. Hec est verũ q; qñq; impossibile sit hoc obseruare:qñ ſm euãgelicam doctrinam pauper semp habebim? nobiscũ:z dato q; nõ appareret aliquis indigẽs,obseruaret ꝑceptũ futuris pauperibus thesaurizando.¶ Dicitur secundo,q; quia(vt dictũ est)sermones morales sunt ſm subiectã materiam, que vt in pluribus hoc habet,ideo si in aliquo particulari casu aliqd occurrat qõ ꝛpedire videt observationem ꝑcepti,nihil vigorus ipsi ꝑcepto adimit.¶ Ad tertiũ sufficiẽter rñdetur quantũ ad ꝓpositũ spectat,querendo ab obijcientibus,ad qd sanctus doctor in.iij.sent.dist.xv. post articulum adductum,in quo exꝑsse has cõclusiones determinauit,mouit illãmet dubitationẽ(an.i.eleemosina danda sit de necessario)in eadẽ q.art.iij.Causa enim quã reddituri sunt quare hoc fecit in.iij.est illa quare hoc fecit in secũda secũde:z quum in.iij.videant q; talis articuli questio nõ repugnet veritati huius ꝓsentis determinationis, nec superflue addita sit,fateant fallax assumpsisse signũ in secũda secunde ad suã expõnem,pbandã.Est aũt in ꝓpositu cã quare vtrobiq; talem articulũ adiecerit:q; specialẽ.i.ꝓe se fert difficultatem necessariorum distributio:quũ enim audis necessariũ, distribuendum non videt.Unde licet ex ꝑcedenti articulo facile deduci potuisset cõclusio ista,q; necessariũ persone erogandũ est patienti extremam ꝛcessitatem:tñ tota qõ(an.i.liceat necessarium erogare) nota non erat:quare ꝛc.¶ Ad quartũ dr,q; opꝰ intelligere responsionum terminos ſm q; in argumentis oppositis assumpti sunt. In illis aut argumentis non est sermo nisi de necessario naturee z superfluo nature(vt ꝑs in primo ex ꝑcepto Johannis baptiste Luc.iij.qõ inducitur.i.qui habet duas tunicas,det vnã nõ habenti:due enim tunice sunt supfluũ nature,nõ persone:vt glossa ibidẽ dicit,z petrꝰ de palude in.iij.dist.xv.z ratio conuincit,tum ꝓpter ꝛpoũ variationẽ naturalẽ ſm calidum z frigidum serenitatem et intẽperiem:tum ꝓpter cõmunẽ hũmani generis morẽ.) Ad ꝓbationẽ illa q̃ in solutione primi dicit,cõfirmant secam cõclusionem supra determinatam:quia necessarium persone qõ est nature superfluũ, in articulo necessitatis extreme erogandum dicit sub peccato mortali. ¶ Secũdum autem argumentũ replica est cõtra hanc respõsionem hoc modo.Dare oia etiã necessaria nature est in ꝑcepto in articulo necessitatis,quod tamẽ simpliciter est in ꝓsilio:ergo dare superflua nature quod est in ꝑcepto, obligat extra articulum necessitatis.Tenet cõsequẽtia:quia ꝑceptũ obligat plus q̃ cõsilium:ergo male respõsum est q; ꝑceptũ illud de duabus tunicis, et similia intelliguntur in articulo necessitatis.¶ Et ad hoc respõdet q; vtrũq; est in ꝑcepto ſm ꝑparationem animi ꝓ articulo necessitatis:sed articulus necessitatis habet latitudinem.Necessitas eñ obligans ad necessaria nature cõmunicanda est nõ quecumq; extrema necessitas pauperis,sed illa qua quis etiam vitam propriam tenetur distrimini exponere propter illũ:si enim pro fratribus mori aliquãdo est in ꝑcepto,cõsequẽs est q; priuare se necessarijs vite administrando se diuine prouidentie in alt quo casu ꝑceptum sit.Necessitas autem ad superflua obligans nature cõmunicanda est minor:sufficit enim ad hoc q; pauper nõ habeat vnde sustentari queat.Unde ex hac rñsione secũda conclusio iterum confirmatur,sicut ex ꝑcorpus illius articuli.

¶ Solutio obiectionum ꝓ fundamẽto illius opinionis in primo capit. adductarum. Cap. v.

ADeaꝝ uero q̃ in principio ꝓ fundamento illius expõnis adducta sunt rñdetur. ¶ Et ad primum q̃dem rñsio ex dictis aperta est. Jã em̃ declarauimus ꝛ ꝓbauimus quõ duo cõsideranda sunt ſm rectam rationẽ ad necessitatẽ virtutis eleemosynarie.

¶ Ad secũdũ vero dicit q̃ ly laudabiliꝫ põt dupliꝫ sumi. Uno modo vt distinguitur cõtra vituperabiliter: ꝛ sic idẽ sonat laudabiliter q̃ bene, sed nõ de precepto sed de cõsilio. Alio modo vt distinguitur contra vituperabiliter: ꝛ sic idẽ sonat quod virtuose. In proposito san. tho. accepit laudabiliter secundo modo, ꝛ non primo. Et nihil aliud voluit dicere, nisi q̃ in illis casibus tribus quos enumerat non inordinate sed virtuose quis necessaria persone largiretur. Ex hoc aũt q̃ virtuose hoc fieri dicitur, non sequitur ergo non de precepto: quoniam actus virtutis communis est preceptis ꝛ consiliis. Licet quia hoc verbum arbitror fuisse occasionem errandi aliꝭ, et falsam fouisse expositionem, ꝓterea quod creditum est q. s. tho. vteretur ly laudabiliter primo modo, ideo ostendo q̃ secundo modo accepit laudabiliter ex quatuor. Primo ex articuli titulo. ac. s. tho. more. Quũ enim cõsueuerit diuinum eius ingeniũ questionibus respondere sermone formali (propter q̃ vniuersaliter profunde sunt eius sententie, ꝛ occulte minus perspicacibus) ꝛ titulus articuli non sit an de necessario fieri eleemosyna debeat sub precepto vel consilio, sed an de necessario dare liceat eleemosynã, sua non intererat respondendo dissere q̃ hoc sit in cõsilio vel precepto: ſꝫ q̃ hoc sit cõtra virtutẽ vel ſm virtutẽ: licet ad perfectionem doctrinam potuisset post subiungere: ꝛ hoc non solum est ſm virtutẽ: sed etiam in ꝓcepto. Quod dixit ergo laudabiliter, virtuose exponendum est. si difficultati mote formaliter responsum esse fateri volumus. ¶ Secundo ex prima parte corporis illius articuli: ait em̃ ibi, q̃ non licet dare de necessario nature, nisi ad sustentationem reipublice, vel ecclesie in aliquo casu necessitatis: tũc em̃ laudabiliter in quit seipsum ꝛ suos mortis exponeret periculo: q̃ bonũ cõmune ꝓponendũ est ꝓprio. Ex hoc arguitur sic. Certum est q̃ in aliquo casu tenetur q̃s de precepto non solum mortis periculo se exponere, sed etiã mori ꝓ fratribus: ergo quum san. tho. dixit laudabiliꝫ hoc fieri in aliquo casu, non accepit laudabiliter vt distinguitur cõtra necessario, seu de precepto: quia falsum diuisset, quum in precepto hoc esse non sit dubium in aliquo casu, accepit igitur laudabiliter. i. virtuose. Quod si hic hãc acceptas glosam, quare non infra in ꝓposito nostro nulla siquidem est questionis aut fuit disparitas. ¶ Tertio ex regula generali, ex qua excipiẽs ꝓfert hec verba. Quũ em̃ distinxisset necessariũ in necessariũ nature ꝛ persone: ꝛ de necessario nature regulã tradidisset q̃ nõ ꝛ dare ex eo eleemosynã, ꝛ exceptionem fecisset, ad necessariũ persone transiẽs ipsum absolute cõsiderans (vt questio exigebat) duas regulas tradidit. Prima est q̃ dare de necessario persone, simpliciter. s. ꝛ absolute cõsiderando ipsum: est bonũ sub cõsilio tm̃, non precepto: secunda autem quasi aduersatiue addita est, q̃ inordinatũ est dare tantum de necessario persone q̃ de residuo non possit cõuenienter vita peragi. Et ab hac secunda regula excipit tres casus, ingressum religionis, facilem reparationem, ꝛ extremã necessitatẽ priuate ꝑsone vel magnam reipublice: quia in hꝭ laudabiliter necessaria persone erogantur. Ex his verbis videre quispiam põt clara luce, q̃ laudabiliter posuit cõtra inordinatũ. Regula em̃ erat, q̃ necessariũ ꝑsone nimijs a seipso subtrahere est inordinatũ. Exceptio autem est q̃ in tribus casibus hoc fit laudabiliter: id aũt est dictu laudabiliter vt distinguitur cõtra inordinate ꝛ contra vituperabiliter. ¶ Quarto patet hoc idẽ ex. iiij. sen. di. xv. q. ij. ar. iiij. q. j. ibi em̃ tractans hũc articulũ eandem regulã tradit. ꝛ eosdẽ tres casus excipit ab illicitis. Constat autem, q̃ ibi iam determinauerat. q̃ non solum licitũ sed preceptũ erat dare de necessario persone vltimã necessitatẽ patiẽti. Nihil ergo obstat ꝓdeterminate sententie. q̃ id quod preceptũ dixerat, post laudabile aut licitum dicat, exigẽte hoc noua difficultate: quia formaliter sibi vult rñderi. Laudabiliter igitur ideſt virtuose dixit dari eleemosynam de necessario in articulo necessitatis. ¶ Et ꝓ hec patet qualiter intelligenda sint verba illa que ad confirmationem dicebantur. s. dare eleemosynam de necessario ꝑsone est bonũ, ꝛ non cadit sub precepto sed cõsilio. Quum em̃ hec verba in eodem sint articulo, accipiẽda sunt vt q̃situ formaliꝫ determinat. Querit aũt ibi, nõ an liceat de necessario dare eleemosynã in tali vel tali casu: sed (vt dictum est) quia ipsum necessarij nomen erogationem excludere videtur, queritur an considerando id q̃ necessariũ est alicui absolute ꝛ simpliciter, liceat eleemosynam dare. Ad hoc autem quesitum facta distinctione de necessario nature ꝛ persone, subtiliter ꝛ optime quo ad necessariũ persone dicum est q̃ licet seu bonum est de cõsilio tamen non de precepto. Ex hac tamen responsione non sequ[illegible] ergo [illegible] casu extreme necessitatis hoc non cadit sub precepto, quẽadmodũ em̃ aliter a sapientibus determinantur solitarie sumpta, ꝛ aliter coniuncta alicui casui siue fini. Si enim queras an occidere hominem sit bonum, optime respõdebitur quod non: q̃ si addas in casu quo iustitia exigit, respondetur q̃ hoc est in precepto. Similiter si quaras an exponere se mortis periculo sit bonũ, optime respondebit q̃ nõ: q̃ si addas ꝓpter actum virtutis, dicetur quod hoc q̃nq̃ cadit sub precepto: ꝛ similiter de aliꝭ euidenter apparet, q̃ aliam responsionẽ sibi vendicant solitarie quesita, ꝛ aliã coniũcta cũ altquo aliõ. Unde ad insinuandũ. s. th. q̃ dare de necessario ꝑsone solitarie sumptũ bone affectionis est, ꝛ rit. q̃ sub cõsilio nõ ꝓcepto cadit. Ad insinuandũ aũt q̃ hoc in aliquo casu sub ꝓcepto cadit. s. dixerat ꝛ. j. dicit ꝛ alibi (vt est allegatũ) q̃ de necessario ꝑsone extreme necessitati sub ꝓcepto teneꝫ q̃s subuenire. Patet igit ex dictis. q̃. s. th. sententia est q̃ duo sunt ꝓcepta circa eleemosinam faciendã. s. dare de supfluo nature ꝛ ꝑsone indigentibus q̃buſcũq; ꝛ dare de necessario persone patienti extremam necessitatem.

¶ Exposite opinionis. s. tho. ex multis illustribus doctoribus, antiquis ꝛ modernis, confirmatio. Caput. vi.

ETq̃ hoc videbit multis forte nimis graue, s. s. tho. quẽ ꝓius imitabant sequendũ nõ putabũt, ꝛ coacerabũt sibi magistros piarũ ꝛ fidei aurigas, vt oĩo inexcusabiles reddant, apponendos cẽ sui multos illustres doctores eandẽ tenẽtes sententia: licet nõ paruipẽdendũ sit verbũ illud. s. tho. in. 4. q̃n ait hanc esse cõmunẽ sententiã. ¶ Prima ergo cõclusionẽ (s. q̃ habẽs superfluũ nature ꝛ ꝑsone teneꝫ alijs subuenire ratione suppfluitatis, licet pauper nõ appareat i extrema necessitate) tenẽt impmis basilius ꝛ ambr. ofsius in verbis. s. adductis: Aug. quoq; ad macedonũ (vt habet. 14. q. 4. ca. q̃d dicã) idẽ sentit in his verbis: Nonne oẽs q̃ sibi videnꝫ gaudere cõquisitis. eisq; vti nesciũt, alienũ possidere cõuincimus: hoc em̃ certi alienũ non est q̃ iure possidet: hoc aũt iure q̃ iuste, ꝛ hoc iuste q̃ bene, omne igit quod male possidet alienũ est: male aũt possidet q̃ male vtitur. Hec ille. Ubi apparet suppfluum nature ꝛ ꝑsone alienũ esse quo ad vsum, ꝛ cõsequenter dispẽsandũ: aliter iniuste possidet, q̃ habens nõ recte vtitur illo. ¶ Eãdem cõfirmat sententiã hiero. di. 42. ca. hospitalem, dicens, aliena rapere conuincit qui sibi vltra necessaria retinere probatur. Hec ille. ¶ Theophilus quoq; sup illa verba luce. 18. facilius est camelum, tractatus an hec dñi sententia impossibilitatẽ ostendat circa diuitum salutẽ, affirmãtq; impossibilitatẽ ait. Bene ra ita est: aliud em̃ est diues, ꝛ aliud economus: nam diues est, qui sibi reseruat diuitias: economus vero siue dispensator, qui ad opus aliorum has tenet. Porro attẽdatur, q̃ diuitem quidem impossibile dicit saluari, possidẽtem vero diuitias difficile, quasi diues qui captus est a diuitijs ꝛ famulatur eis, non saluabit: habẽs vero illas, qui. s. eis dñatur, vix saluabitur causa humane fragilitatis. Hec ille. Ubi manifeste damnantur omnes reseruantes sibi diuitias. i. supflua, ꝛ q̃ eis famulant. Nec aũt talis famulatus excludẽs a vita eterna, sit ipsa custodia supfluoũ, apparet ex verbis chrysostomi ibidem dicẽtis, Nõ prohibet ditari, sed opibus famulari, vult vt in necessarijs vtamur eis, non vt custodiamus: nam famuli est custodire, sed dñi dispensare. Si conseruare eas vellet, non tradidisset eas hominibus, sed sineret eas in terra iacere. ¶ Apparet etiam ex verbis domini matthei. 6. non potestis deo seruire ꝛ mammone, vbi hieronymus, exponens quid sit seruitus diuitiarum ait, Audiat hoc augustus, audiat hoc qui censeruat vocabulo chrũtianus, non posse simul diuitijs christoq; seruiri et tamen non dicit, qui habet diuitias: sed qui seruit diuitijs. qui em̃ diuitiarũ seruus est, diuitias custodit vt seruus: qui autem seruitutis excussit iugum, distribuit eas vt dominus. Hec ille. Ubi expresse apparet, quod est impossibile superflua custodire non dispensando, et christum amare diuitijs enim amatis, se odio haberi, necessarium esse ibidem dicit dominus. ¶ Beda quoq; super illud luce. 11. quod superest, date eleemosynam: ait. Neq; enim ita faciendã iubetur eleemosyna, vt ipsum consumas inopia: sed vt tui cupiditas distributione ꝓpria ꝛ eẽdi mutuari possit, stat. sit bonũ eiues ad hꝰ ereẽndũ cũ his capitis. ¶ Pio q̃ custodiãt dicta pecuniã, ꝛ sĩt parati ad mutuãdũ egẽtibꝰ tot aureos (puta tres ad fũmũ) ꝛ intra tm̃ nõ plus tpis (puta ãnũ) restituẽdos, ꝛ hꝰ vt bonũ possit esse cõtus. ¶ Scõo q̃ pignora ab accipiẽtibꝰ mutuũ sumãt, et suo piculo custodiãt in domo ad hꝰ ducta, ꝛ restituẽtibꝰ intra an

nũ reddãt: nõ restituẽtiũ vero publice vẽdãt, ꝛ ex vẽditione pecuniã exigerẽt reddẽdã dño vẽditi pignoris, deducto pmo eo q̃ mõtidz: ꝛ hoꝝ oĩm ꝛ totalis sue admistratiõis rõnes scriberẽt ꝛ rederẽt. Et hꝰ totũ fit, vt ppetuari possit mõs, ꝛ futuꝝ paupibꝰ prodesse. Tertio q̃ vltra pecuniã mutuatã exigãt ſm nũerũ librarũ singulꝰ mẽsibꝰ tot denarios a pdictis obitoribꝰ: ita q̃ ſt libras aliq̃s mutuo suscepit a monte, tot denarios singulis mẽsibus q̃bus illas retinet dare teneat. Et hoc nõ vt aliq̃d vltra sortẽ mõti accedat: ſz ꝓ recõpensatiõe operarũ custodũ ꝛ ministroũ, q̃ publico pauperũ bono in supradictis cũ suo ꝛ periculo ꝛ labore deseruiũt, ꝛ expẽsarũ q̃ ꝓ pẽsione domus, ꝛ emptione libroũ, ꝛ ceteris ab eisdẽ fiũt. Hec sunt capitula mõtis pietatis. ¶ Quoꝝ duo prima, q̃m per se notum est esse sancta, tertiũ examinandũ restat an sit licitum aut illicitum: ꝛ si illicitum, an vsuram sapiat.

¶ Ex qbꝰ ꝛ quõ ꝓcedẽdũ ẽ ad huiꝰ ſtatis iuestigatiõez. Ca. ij.

OPortet Aũt huiꝰ dubitatiõis sicut ꝛ cuiuslibet alterius verã solutionez ex eius ꝓpriis puncipijs indagare. Quũ aũt questio hec moralis sit, ꝛ ab hoie naturaliter scibilis, nõ est ex authoritate diuina aut humana, sed moralis philosophie puncipijs tm̃ ꝓcedendũ. Ex autoritate siquidẽ diuina in canonicis sacre scripture libris contenta quedam per se ponuntur credenda, ꝛ hec sunt que humani excedũt vires ingenij (q̃m fides est argumentũ rerum non apparentium) vt puta q̃ deus sit trinus, ꝛ alia huiusmodi. Quedam quasi per accidens, et hec sunt multa ratione naturali cognoscibilia tam credenda quam operanda, vt citius communius ꝛ rutius ꝛitas humano gñi innotescat: vtputa q̃ deus sit, ꝛ q̃ sit vnus, ꝛ q̃ adulterium est malum ꝛc. In neutro autem horum genere ꝓcisens continetur questio: scibilis siquidẽ naturaliter est, ꝛ nullibi in sacra scriptura decisa inuenitur. Ex traditis aũt in ea ſsolui debet. opz ad morales venire ꝓpitiones: non inquãtum creditas, sed lumine naturali notas. Hoc aũt est ex puncipijs moralibꝰ non ex diuina ꝓcedere authoritate. ¶ Autoritas vero humana tam canonica q̃m ciuilis duo similiter tradit operum genera. Quedã ideo bona q̃ mãdata, vel mala quia prohibita: ꝛ quedã ideo ꝓcepta q̃ bona, vel prohibita q̃ mala. In horum primo ordine cõstat hos de quibus agimus actus. nõ contineri: in secundo aũt clauditur nullibi explicite habetur. Implicite aũt ꝓbari nõ põt ex iuris puncipijs inquãtũ humana sunt: autoritate firmata: sed oportet recurrere ad philosophiã moralẽ, vt ex eiꝰ rõnibus naturali lumine fultis, ostendat an hoc sit ſm̃ se malum aut bonũ.

¶ Ex hoc aũt q̃ nulla autoritas questionẽ hãc ꝓpriã sibi vendicat, euidẽter quatuor patere possunt. ¶ Primo q̃ ꝓtis qõnis decisio, nec canonici nec ciuilis iuris doctores, nec purũ theologum ſm q̃ theologia vltra philosophicas disciplinas est simpliciter necessaria, exposcit, sed moralẽ philophũ. ¶ Secundo, q̃ sapiẽtes in hac pte nec hſidi nec vocãti sunt doctores pdicti: sed ponẽtes potius falcẽ in messem alienã. Sẽ tm̃ sunt eis habẽde, qui ſm iura quantũ licuit qõnem hãc ventilarunt. ¶ Tertio, q̃ nõ est mirum si tot hmõi hoies in re hac minus bñ dixerint: q̃m tractãt fabulia fabri. ¶ Quarto, q̃ ex eo q̃ tot ꝛ tales dixerit vel dicturi sint in re hac suas opiniones aut decisiones, nemo hec intelligẽs dz aut põt cõscientiam suã eis credere: sicut nec corporee infirmitatis periculũ aromatarijs, nisi stulte cõmitteret. ¶ Nec obstat q̃ agere de contractibꝰ ꝛ usura, ad iura spectet ꝛ ad papã ꝛ ꝓncipẽ decernere: hoc em̃ verũ est quo ad ꝓtentiola foꝝ exercitia ꝛ humana iudicia. Inter hoies siquidẽ summi põtifices est vsurarũ ambiguitates determinare, ꝛ non simplr. ¶ Dupliꝫ em̃ aliq̃d ad ecclesiasticũ iudicium spectat. s. per se ꝛ simplr. Et sic summi põtificis iudicio subsunt ea tantũ que sunt fidei: eo q̃ ipse est constitutus a christo doctor ꝛ rector fideliũ inquãtũ fideles sunt, ꝛ nõ hoim̃ inquãtũ hoies sunt: et sibi ꝓmissa est ois veritas de necessarijs ad salutẽ fidelium: ꝛ non ois veritas naturaliter scibilis aut moralis. ¶ Aliq̃d ꝛo subdit ecclesie iudicio per accidẽs ꝛ ſm qd: s. i. illud necessariũ certa rõne nesciturꝫ aut si ratio vere scita ab aliquibus, non capitur ab aliis ꝛc. ꝛ de horum numero constat ex dictis questionem hanc esse. Et ꝓterea sicut in his que sunt fidei, summi põtificis autoritas oĩbꝰ ꝓest ꝛ rõnibus: ita in his scibilibus supra tam ipsum q̃m quẽcum q̃ alium iudicem, ratio naturali lumine roborata locũ obtinet: cõtra quã sola autoris nature autoritas statuere aut decidere aliq̃d potest. ¶ Et quoniam solius veritatis amore opus hoc agitur ꝛ materia moralis est, vt oĩbꝰ amabilis veritas reddatur, nemo opinãs nominabitur aut mordebitur quouis modo: sed opiniones discutiemus bene dicta suscipientes, minus autem bene, ordinantes, et secundum vires fraternitate ꝛ charitate emendantes,

Thome de vio Caietani Cardinalis sancti Xisti, de Monte pietatis, Tractatus.

¶ Quid sit Mons pietatis, que eius Capitula, et quid discutiendum. Caput primum.

MOns pietatis in multis tam Ytalie Populis erectus et nunc discutiendus vocatur summa quedam pecunie ad perpetuum vsum pauperum deputata, hoc modo. Compatientes diuini verbi predicatores aliqui inopie multorum pauperum, quorum facultates (quia non semper in promptu habere contingit, vnde suis prouideãt necessitatibus) at Hebreoũ vsuris vorãt: induxerũt pplm vt pietatis inuitu oblatiõe volũtaria q̃sq; q̃ sibi placeret, offerret, quatenꝰ ex multis oblatis vna quedã fieret nũmoꝝ summa, ꝛ seruãda integre ad hoc vt pauperibus q̃ mutuari possit vnde sibi prudeat. Et q̃m charitate plena res est hec, fructuosa fuit pdicatio: adunataq; est pecunia multa sub ꝛoibus custodibꝰ repositã. q̃ mõs pietatis dr. ¶ Quõq; modũ cõueniẽtẽ ꝛ ppetuũ humano more rectores ciuitatis statuere velĩt, quo paupibꝰ ꝛ [illegible] cunta distributiõe ppetua ꝛ eq̃li mutuari possit, stat. sit bonũ eiues ad hꝰ ereẽndũ cũ his capitis. ¶ Pio q̃ custodiãt dicta pecuniã, ꝛ sĩt parati ad mutuãdũ egẽtibꝰ tot aureos (puta tres ad fũmũ) ꝛ intra tm̃ nõ plus tpis (puta ãnũ) restituẽdos, ꝛ hꝰ vt bonũ possit esse cõtus. ¶ Scõo q̃ pignora ab accipiẽtibꝰ mutuũ sumãt, et suo piculo custodiãt in domo ad hꝰ ducta, ꝛ restituẽtibꝰ intra an nũ reddãt: nõ restituẽtiũ vero publice vẽdãt, ꝛ ex vẽditione pecuniã exigerẽt reddẽdã dño vẽditi pignoris, deducto pmo eo q̃ mõtidz: ꝛ hoꝝ oĩm ꝛ totalis sue admistratiõis rõnes scriberẽt ꝛ rederẽt. Et hꝰ totũ fit, vt ppetuari possit mõs, ꝛ futuꝝ paupibꝰ prodesse. Tertio q̃ vltra pecuniã mutuatã exigãt ſm nũerũ librarũ singulꝰ mẽsibꝰ tot denarios a pdictis obitoribꝰ: ita q̃ ſt libras aliq̃s mutuo suscepit a monte, tot denarios singulis mẽsibus q̃bus illas retinet dare teneat. Et hoc nõ vt aliq̃d vltra sortẽ mõti accedat: ſz ꝓ recõpensatiõe operarũ custodũ ꝛ ministroũ, q̃ publico pauperũ bono in supradictis cũ suo ꝛ periculo ꝛ labore deseruiũt, ꝛ expẽsarũ q̃ ꝓ pẽsione domus, ꝛ emptione libroũ, ꝛ ceteris ab eisdẽ fiũt. Hec sunt capitula mõtis pietatis. ¶ Quoꝝ duo prima, q̃m per se notum est esse sancta, tertiũ examinandũ restat an sit licitum aut illicitum: ꝛ si illicitum, an vsuram sapiat.

¶ Ex qbꝰ ꝛ quõ ꝓcedẽdũ ẽ ad huiꝰ ſtatis iuestigatiõez. Ca. ij.

OPortet Aũt huiꝰ dubitatiõis sicut ꝛ cuiuslibet alterius verã solutionez ex eius ꝓpriis puncipijs indagare. Quũ aũt questio hec moralis sit, ꝛ ab hoie naturaliter scibilis, nõ est ex authoritate diuina aut humana, sed moralis philosophie puncipijs tm̃ ꝓcedendũ. Ex autoritate siquidẽ diuina in canonicis sacre scripture libris contenta quedam per se ponuntur credenda, ꝛ hec sunt que humani excedũt vires ingenij (q̃m fides est argumentũ rerum non apparentium) vt puta q̃ deus sit trinus, ꝛ alia huiusmodi. Quedam quasi per accidens, et hec sunt multa ratione naturali cognoscibilia tam credenda quam operanda, vt citius communius ꝛ rutius ꝛitas humano gñi innotescat: vtputa q̃ deus sit, ꝛ q̃ sit vnus, ꝛ q̃ adulterium est malum ꝛc. In neutro autem horum genere ꝓcisens continetur questio: scibilis siquidẽ naturaliter est, ꝛ nullibi in sacra scriptura decisa inuenitur. Ex traditis aũt in ea ſsolui debet. opz ad morales venire ꝓpitiones: non inquãtum creditas, sed lumine naturali notas. Hoc aũt est ex puncipijs moralibꝰ non ex diuina ꝓcedere authoritate. ¶ Autoritas vero humana tam canonica q̃m ciuilis duo similiter tradit operum genera. Quedã ideo bona q̃ mãdata, vel mala quia prohibita: ꝛ quedã ideo ꝓcepta q̃ bona, vel prohibita q̃ mala. In horum primo ordine cõstat hos de quibus agimus actus. nõ contineri: in secundo aũt clauditur nullibi explicite habetur. Implicite aũt ꝓbari nõ põt ex iuris puncipijs inquãtũ humana sunt: autoritate firmata: sed oportet recurrere ad philosophiã moralẽ, vt ex eiꝰ rõnibus naturali lumine fultis, ostendat an hoc sit ſm̃ se malum aut bonũ.

¶ Ex hoc aũt q̃ nulla autoritas questionẽ hãc ꝓpriã sibi vendicat, euidẽter quatuor patere possunt. ¶ Primo q̃ ꝓtis qõnis decisio, nec canonici nec ciuilis iuris doctores, nec purũ theologum ſm q̃ theologia vltra philosophicas disciplinas est simpliciter necessaria, exposcit, sed moralẽ philophũ. ¶ Secundo, q̃ sapiẽtes in hac pte nec hſidi nec vocãti sunt doctores pdicti: sed ponẽtes potius falcẽ in messem alienã. Sẽ tm̃ sunt eis habẽde, qui ſm iura quantũ licuit qõnem hãc ventilarunt. ¶ Tertio, q̃ nõ est mirum si tot hmõi hoies in re hac minus bñ dixerint: q̃m tractãt fabulia fabri. ¶ Quarto, q̃ ex eo q̃ tot ꝛ tales dixerit vel dicturi sint in re hac suas opiniones aut decisiones, nemo hec intelligẽs dz aut põt cõscientiam suã eis credere: sicut nec corporee infirmitatis periculũ aromatarijs, nisi stulte cõmitteret. ¶ Nec obstat q̃ agere de contractibꝰ ꝛ usura, ad iura spectet ꝛ ad papã ꝛ ꝓncipẽ decernere: hoc em̃ verũ est quo ad ꝓtentiola foꝝ exercitia ꝛ humana iudicia. Inter hoies siquidẽ summi põtificis est vsurarũ ambiguitates determinare, ꝛ non simplr. ¶ Dupliꝫ em̃ aliq̃d ad ecclesiasticũ iudicium spectat. s. per se ꝛ simplr. Et sic summi põtificis iudicio subsunt ea tantũ que sunt fidei: eo q̃ ipse est constitutus a christo doctor ꝛ rector fideliũ inquãtũ fideles sunt, ꝛ nõ hoim̃ inquãtũ hoies sunt: et sibi ꝓmissa est ois veritas de necessarijs ad salutẽ fidelium: ꝛ non ois veritas naturaliter scibilis aut moralis. ¶ Aliq̃d ꝛo subdit ecclesie iudicio per accidẽs ꝛ ſm qd: s. i. illud necessariũ certa rõne nesciturꝫ aut si ratio vere scita ab aliquibus, non capitur ab aliis ꝛc. ꝛ de horum numero constat ex dictis questionem hanc esse. Et ꝓterea sicut in his que sunt fidei, summi põtificis autoritas oĩbꝰ ꝓest ꝛ rõnibus: ita in his scibilibus supra tam ipsum q̃m quẽcum q̃ alium iudicem, ratio naturali lumine roborata locũ obtinet: cõtra quã sola autoris nature autoritas statuere aut decidere aliq̃d potest. ¶ Et quoniam solius veritatis amore opus hoc agitur ꝛ materia moralis est, vt oĩbꝰ amabilis veritas reddatur, nemo opinãs nominabitur aut mordebitur quouis modo: sed opiniones discutiemus bene dicta suscipientes, minus autem bene, ordinantes, et secundum vires fraternitate ꝛ charitate emendantes,

¶In quo genere et in qua specie virtutis aut vitij operationes relocentur. Caput.iij.

Humana Opera virtutis aut vitij susceptiua, in duo secant genera. Quedã enim sunt quorũ bonitas vel malitia ordine ad opantẽ cõsistit: vt cõcupiscere, irasci, timere, audere, & vniuersaliter humane passiones. Talium siquidẽ recitando sufficicter habet, si ipse operãs in seipso aliqualiter se habet: puta si passio sm rationẽ refrenet &c. Alia aũt sunt quorũ propria & per se primo bonitas aũt malitia cõsistit in ordine ad alterũ, licet ad cõpletã virtutis bonitatẽ etiã in ordine ad operantẽ bona esse oporteat: vt reddere depositũ, restituere accõmodatum, & vniuersaliter operationes q̃ iustitie subiacẽt. Ad horũ siquidẽ recitudinẽ propriam. i. ad hoc vt iusta opera sint, sufficit q̃ alteri equaliter commensurata sint: puta q̃ restitutio acceptioni equet. Nõ ẽm refert qua q̃s intentione depositũ reddat, aut debitus p̃soluat, si operis iustitiã inspicimus: licet plurimũ interfit, si iustitie virtute operãti attribuere volumus. Propter qõ hoc est singulare iniustitie opẽ tibus, q̃ iusta opari possunt carẽtes iustitie virtute, ceterarũ aũt virtutũ opera, nemo absq̃ virtute illa explere sufficit. Et ideo (vt ex dictis patet) accidit, q̃ cetere virtutes pficiunt hoiem in his q̃ sunt ad se, iustitia vero in his q̃ sunt ad alterũ: vt in quinto dicitur ethi. ¶Quum aũt clara luce liqueat opera hec de q̃bus presens agit questio, in numero eorũ q̃ ad alterum sunt cũ equalitatis cui libebito cõtineri, eorũ bonitatem vel malitiã ex ipsa ratione iusti q̃ ad alterũ est sm equalitatẽ ciuiliter debitã, considerare oportet. Et ob hoc oẽs rationes q̃ in re hac adducuntur, ex rectitudine volũtatis & pietate intentionis cõmunitatis & ministroũ defectiue sunt: non ẽm attingũt ad opus sm se, a iustũ vel minus sit. Et q̃n iustũ nõ humana lege positũ (q̃n illud nõ est ad ꝓpositũ, eo q̃ non habet locũ nisi in indifferentibus) sed naturale. i. ex ipsa rei natura equalitate aliqua alteri cõmensuratũ, in quas secatur species. s. fm iustitiã commutatiuã & fm iustitiã distributiuã, oportet non latere fm quam iusti speciem opera hec examinare oportet: non ẽm eodem modo iusti ratio in vtraq̃ inuenitur. Quãuis aũt primo aspectu ad cõmutatiuam iustitiã oia huiusmodi opera spectare videant (q̃ vel restitutionis, vel recõpensationis, vel locationis actus sunt) q̃ tamen fm multos distributiua admiscetur iustitia, idcirco primo fm formam iustitie cõmutatiue, deinde fm admixtam distributiuam, & demum quandam singularem opinionem examinando procedemus.

¶Conditiones iusti commutatiui & distributiui. Caput.iiij.

Quia vero Ignoratis rationibus terminorũ impossibile est intelligere cetera. prelibãdũ est q̃d ratio iusti in cõmutationibus exigat, & similiter q̃d ratio iusti in distributionibus requiratur: ad hec ẽm aspicientes, oportet reliqua examinare. In ciuitate quum totũ quoddam sit, tripler debiti ratio sine qua iustũ nõ inuenit, cõsiderari potest. s. partis ad partẽ, & totius ad partes, & partiũ ad totũ. Primus ordo dirigit a iustitia cõmutatiua, secundus a distributiua, tertius a generali, q̃ legalis alio noie dicit, de qua in quinto ethicorũ dicit, q̃ neq̃ hesperus neq̃ lucifer est ita fulgẽs aut admirabilis. Partes siquidem ciuitatis sunt singulares psone: quarũ res & opera & psonas commutare adinuicẽ oportet, vt q̃ vni deest, absq̃ dantis dãno ab altera habeat. Bonũ similiter vel malũ cõmune necesse est singulis ꝓportionaliter distribuere: singulorũq̃ bona ad cõmune bonũ ordinãda esse nemo dubitat. ¶Sz omissa pro nũc tertia hac iustitia (q̃n vt post patebit, nõ est ad propositũ) sciendũ est q̃ iustũ sm iustitiã cõmutatiuã reqrit tres cõditiones. Prima est q̃ ibi sit datio & acceptio ex parte vtriusq̃ extremi: aliter cõmutatio nõ esset, & cõmutatiue iustitie (q̃ directiua cõmutationũ est) ꝓpria deesset materia. Secũda est, q̃ sit inter partem & partem. i. singulares psonas: aliter a distributiua aut generali iustitia nõ distingueret, vnde scrutiũ cõmunitati exhibitũ, recõpensak ab ea vt singulare personam induit: sicut & vẽdit & emit vt psona singularis. Tertia est, q̃ seruet equalitas arithmetica. i. quãtitatiua: vt. s. quantũ fuit seruitũ, tanta sit merces, & quãta lesio, tanta vindicta &c. aliter commutationes iuste nõ essent. Mutuanti esñ quatuor, nisi quatuor restituerent, iniustitia esset, & simile est in aliis. ¶Iustũ aũtez sm iustitiã distributiuã. tria similiter exigit. Primo q̃ ibi sit distributio: que propria est iustitie distributiue materia, vt ex eius nomine patet. Secundo q̃ sit inter totũ & partes, ita q̃ a toto ad partes terminet: aliter debiti ratio & distributio in vnũ non coirent. Distributio nam q̃ partitionẽ sonat alicuius: qõ nisi totius esset, partibus debitũ vt distribueret non esset. Vocamus aũt totum cõmunitatem vel principẽ vt sic: partes aũt ipsos ciues. Tertio q̃ seruetur equalitas geometrica id est proportionalis: vt. s. talis sit proportio eius qõ datur de cõmunibus bonis, et pe[illegible] ri. qualis est inter ꝑsonas ipsas id est vt quantum vna persona precedit alteram in illa republica, tantum quod vni datur excedat id quod datur alteri. Aliter equa non esset distributio: quia boni totius partibus debiti, tanto plus alicui parti debetur, quãto pars illa principalior est in illo toto: quo principalitas in diuersis politijs sm diuersa attenditur, scilicet secundũ virtutem aut diuitias, aut aliquid huiusmodi.

¶Prima opinio, dicentium nihil vsure aut iniustitie inuentri in contractibus montis pietatis stando infra limites iustitie commutatiue. Caput.v.

Iis igitur Premissis illorũ occurrit opinio, qui terminos commutatiue iustitie non egrediendo, cõtractus oẽs huius mõtis, nec vsure nec iniustitie aliquid sapere credunt. Et q̃n hi duabus incedunt vijs: illa primo adducenda est, que hos contractus ad. o fm se iustos dicit, vt si de cuiusq̃ priuate psone intentione recta constaret sicut de pia cõmunitatis & mõtis intentione modo constat, cuilibet liceret pecunias suas cũ supradictis contractibus pauperibus mutuare. Vt autẽ huius ambiguitatis veritas clarius elucescat: ex quo non refert sm hanc viam quis mutuet, publica. s. an priuata persona, nec refert cuius sit quod mutuo datur, an. s. mutuãtis sit an alterius: ponamus in terminis casum discutiendum presupposita recta intentione mutuantis, quam tamen presupponere non est opus: q̃ contractus sm se iustitiam querimus. que in equalitate commutationis consistit quacunq̃ id intentione fiat. Sit ergo petrus mutuis indigẽtium exponens, 10000. ducatos. conducatq̃ ministros scriptores et custodes pignorum, sine quibus mutuum nulli dare vult: exigatq̃ vnum denarium pro qualibet libra singulis mensibus a singulis accipientibus & retinentibus mutuum, supposito quod tanta quantitas pecunie requiratur ad mercedem reddendam debitam ministris et custodibus &c. Dicit itaq̃ his stantibus hec prima opinio tria. Primo quod hic sunt tres contractus, secundo q̃ in his nulla interuenit vsura, tertio q̃ in his nulla inuenitur iniustitia. ¶Primum horum declaratur distinguendo contractus. Est siquidem hic primo contractus mutui inter petrum mutuantem et ioannem pauperem. Est deinde contractus pignoris inter ioannem pauperem et ipsum petrum seu ministros eius, quod idem est: quia in mutuantis persona pignus suscipiunt. Est & tertio contractus locationis, quo ministri operas suas locant adscribendum, custodiendum & exequendum pignora &c. et pauperes mercedem eis debitam retribuunt, vnum denarium pro libra soluendo.

¶Secundum vero. s. q̃ hic nulla sit vsura, probant ex ipsius vsure ratione dupliciter. Primo. Quia vsura est quãdo aliquid vltra sortem ex mutuo queritur: ita q̃ mutuum sit non occasio aut causa sine qua non, sed ratio & causa propter quam aliquid pecunia estimabile vltra sortem percipitur. Constat autem ex distinctione contractuum, q̃ hic nihil propter mutuum vltra sortem queritur: sed tantum propter locatas operas ministroũ, cuius euidens signum est, q̃ si ministri gratis hec facere volunt donantes singulis illos denarios, nemo turbabit. Secundo. Q: si ista ministroũ merces esset vsuraria, a quocũq̃ redderet esset vsuraria: non enim refert an feneratoꝛi vsure denẽ ab accipiente mutuũ, vel a principe vel a quocunq̃ alio. Sed cõstat q̃ ꝓdictis ministris absq̃ vllo scrupulo potestãta merces pro his laboribus q̃ cõmutate vel puncipe reddi: vt mediolani & brixie & verõe fit, ergo nõ est vsura.

¶Tertium autem. s. q̃ hic nulla sit iniustitia declarat sic. Si hic esset iniustitia, aut esset iniustitia ista ex parte ministroum: vt ideo iniusta sit exactio ista q̃ ipsi gratis tenentur operas suas impendere, & hoc non: q̃ non sumus in casu extreme necessitatis, aut superfluitatis tante q̃ teneantur ad hoc. Aut ex parte modi accipiendi: vt ideo iniusta sit acceptio, quia taxatur vnus denarius, q̃ libra singulo mense, & hoc non. Tum quia multorum sapientum & bonorum virorum sententia consideratis particularibus circumstantijs vlã hec equissima iudicata est: particularium autem iudicium prudentibus viris committendum est secundum moralem philosophiam. Tum quia huic modo rario suffragatur, cõmensuratur enim hoc modo soluto periculo & labori ministroum. Quãto maioris pretij pignus aut maiore tempore retinetur, tanto plus periculi custodes subeunt et cure et laboris, si excutienda

(vt sepe accidit) pignora sunt. Aut ex parte pauperum: vt iniusta sit hec exactio q̃a nõ debẽte soluere exigit, & hoc nõ propter duo. Primo q̃a si pauper non teneꝛ ad hoc, cũ aliq̃s ad hoc teneat, de[illegible] hoc [illegible]iget. Ipse petrus mutuãs nõ tenetur: q̃n damna incurrere nõ tenet ex hoc q̃ beneficiũ mutui impẽdit, quinimo si aliq̃ damnũ ex hoc incurreret, posset a paupe accipiẽte mutuũ illius recõpẽsationẽ exigere: vt ab oibus doctoribus cõcoꝛditer dicit. Princeps quoq̃ aut cõmunitas ad hoc nõ tenetur, tum q̃ sumus extra casus extreme necessitatis & supfluitatis, extra quos cleemosina nõ est ꝓcepto, tũ q̃ principes etsi teneãtur pauperũ curam habere & [illegible] subuenire, nõ tñ tenent hoc modo subuenire: vt de se patet. Si ergo nullus inuenit qui ad hoc teneatur, restat q̃ pauper ipse teneat. Secũdo, q̃ morale principiũ est, q̃ ille debet onera rei sustinere in cuius fauoꝛem res agit, &c. m aũt consset q̃ ministroũ opera ꝓpter pauperes fiant vt habeãt vnde suis prouideant necessitatibus, consequens est q̃ ipsi pauperes debeant ministroum operas recompensare.

¶Examinatio prepositie opinionis cuiꝰ determinatione q̃ in his contractibus committatur multiplex iniustitia. Caput.vj.

Quod Aũt predicta opinio. i. multis a veritate deficiat, non ex opinabilibus, sed ex per se notis principijs moralibus deducendũ est. Assumamus itaq̃ duo principia in cõmutatiõis cõtractibus p se euidẽtia. Alterũ affirmatiuum. s. tale tenet merce dem reddere in cuius fauoꝛem opus agit. Alterum negatiuum. s. nullus tenet mercedẽ reddere pro opere facto in alterius fauoꝛe. Hec principia stando infra limites iustitie commutatiue p se nota sunt: q̃n ex ipsis equalitatẽ iustitie clare continent, & ideo indiscipinati esset gerere eorum probationẽ. Sub his autem principijs oportet subsumere propositiones minores: quas difficile esset intellectu penetrare nisi prius operationes ministroũ interuenientes in contractibus istis distinguerent & singillatim discuterentur q̃n in cuius fauoꝛe fiat, hac enim decisione habita, statim tota ratio integre patebit. Sed ad hanc decisionẽ absq̃ errore habendam, oportet ex his q̃ per se inuenunt in operatione qualibet, & non ex his q̃ per accidens insunt, & ex principijs & immediatis cuiusq̃ cõditionibus & nõ ex cõmunibus & remotis sententijs proferre. Propter qõ nõ est in hac cõsideratione immiscendũ q̃ hoc vel illud opus fiat in fauoꝛe boni cõmunis aut aliud huiusmodi finis siquidem cõmunis & remotus est vniuersitatis bonũ in particularibus cõmutationibus. Jã ẽm stabilitũ superius est q̃ iustũ sm iustitie cõmutatiue formã attẽdit sm equalitatẽ cõmutationis huius ꝑsone ad illã ꝑsonã. & nõ sm oẽs alie ad cõmunitatẽ. ¶Ex p se ergo & primis cõsideranti, distinguamus impias operas has ministroũ, dicẽtes q̃ harũ operarũ quedam sunt quasi per se cõmuniter iuste, & he sunt ille q̃ vsq̃ ad venditionẽ pignorum interueniunt. Quedã vero sunt speciales per accidens intẽte, & he sunt subhastatio & venditio pignorum, & his annexa que ex mora quorundam debitorum accidunt. Distinguendo autem singillatim prima opera dicimus ea esse hec, scilicet custodiam pecunie, preparationem ad mutuandum, actum mutuandi, sumere pignus, scribere hec, cui annectuntur expense pro libris &c. custodiam pignorum: cui coniungitur conductio domus pro eorum cõseruatione, et tandem restituere pignora. Horum autem pars maior & periculosior in fauoꝛem sit petri mutuantis aut vniuersitatis pauperũ: custodia enim pecunie, acceptio pignorum, eorum custodia, scribere hec, expense pro libris, conductioq̃ domus (in quibus totum periculũ est) ad alterius vel vtriusq̃ ordinarie securitatẽ. Reliqua autẽ paucula. s. ꝓparatio ad mutuandũ, & ipse actus mutuandi, et restitutio pignoris, ad huius pauperis ordinantur vtilitatem.

Et vt clarius Elucescant hec, videamus singula. Custodia imprimis pecunie, in illius fauorem proxime sit, cui custodienda reponitur, pecunia autem hec cuilibet duobus: scilicet petro mutuanti, cuius est directum dominium huius pecunie, et vniuersitati pauperum, cuius est quasi dominium vtile eiusdem. Nulla enim alia ratione hanc pecuniam oportet conseruari nisi vt petrus sit securus, si quando vellet rehabere pecuniam suam: & vniuersitas pauperum sit certa q̃ communis sit etiam futuris pauperibus vtilitas ista. Acceptio itaq̃ pignorum, quum ad conseruationem et securitatem capitalis proprie ordinetur, constat, q̃ in fauoꝛem ipsius petri et vniuersitatis pauperum sit. Et simile omnino est de ipso actu scribendi, & expensis pro libris. Hec enim omnia, nulla alia ratio fieri cogit, nisi ob integritatem et securitatem pecunie. Joannes enim pauper mutuam accipiens, non curat q̃ hec scribantur aut q̃ pignus ab eo exigatur, sed hec omnia pecunia dominus securitati sue consulens fieri vult. ¶In custodia autem pignorum considerandum est, q̃ sicut pignus habet in se duo: scilicet q̃ sit pign⁹, & q̃ sit talis res (puta vestis) ita in ipsa pignorum custodia distinguendum est, q̃ ipsa est custodia pignoris, et q̃ est cura talis rei. Si consideretur formaliter pignorum custodia, manifeste patet q̃ in fauorem petri mutuantis, & vniuersitatis pauperum fit: quia proxime ordinatur in securitatem pecunie rehabende. Unde quia contractus pignoris sm veritatẽ est in fauoꝛe accipientis, ideo accipiẽs ipsum tenet ad restionem ei⁹, si etiã perdidit illud: vt cõmictur ex illo morali principio restitutionũ posito a sancto in scõa scõe. q. lxij. q̃ aliquis tenetur ad restitutionem non solũ rõne rei accepte, sed etiã ratione acceptionis tenetur restituere etiã perdita re. Et in hoc differt accipiens depositum ab accipiente pignus, q̃ ille depositum perdito non tenetur ad restitutionem: quia obligatur ad reddendũ depositum ratione rei accepte, et non ratione acceptionis: quia depositum datur in fauoꝛem deponentis: isse autem. s. accipiens pignus, quia tenetur et ratione pignoris accepti, & ratiõe acceptionis (quia pignus datur in securitatẽ perentis ipsum, obligatur ad restitutionem nõ solum quãdiu pignus habet, sed etiã si non habet: suo enim periculo tenetur naturali iure illud custodire: sicut qui accõmodatũ accipit eadẽ ratione &c. ¶Si autem consideretur cura talis rei que est pignus, puta excussio vestium et huiusmodi solicitudo) sic quia hoc accidit pignori, de sui ratione non exigit q̃ sit in tali materia, sed sufficit sibi q̃ sit tanti pretij vt secura sit pecunia rehabenda: ideo non est eadem ratio de solicitudine exercenda, et de ipsa custodia. Hec namq̃ cura q̃uis in fauoꝛem vtriusq̃ dantis scilicet et accipientis cedat (dum pignoris dominio res sua illesa seruatur, & huic creditori pignoris partium conseruatur vnde posit mutuatam rehabere pecuniam) simpliciter tamen et per se sit in fauoꝛem domini pignoris: quia mutuans licet exigat pignus: non tamen exigit qualitatem pignoris, imo hãc onerosam cõditionem refugit naturaliter. Unde pascisci posset cũ domino pignoris talis, quod ipse non vult solicitudinem hanc, sed quod dominus ipse muttat tempoze cure habende ad excutiendas vestes suas, & alia huiusmodi. Nec obstat quod si nullo intercedente pacto vestes in pignus acceptas contingit ledi, retinens ipsas tenetur ad satisfactiõem domino pignoris. Hoc enim non prouenit ex eo quod retinens tale pignus teneatur per se ad curam eius: sed ex eo quod per accidens iste tenebatur ad hoc: quia scilicet non fuit protestatus, manifestando domino pignoris, quod talis pignoris curam refutaret. Implicite enim obligatur quilibet sumens pignus qualecũq̃ ad eius curam (expensis tamen dñi) nisi aliud protestetur. Domus autem conductio inquantum deseruit custodie pecunie & pignorum &c. in fauoꝛem est petri mutuãtis, & vniuersitatis pauperum. Inquantum autem pignorum expansioni & cure vtilis est, in horum pauperum fauoꝛem fit. Reliqua autem tria opera scilicet actus mutuandi, & restituendi pignus, sub mercede non cadunt: quoniam actui mutuandi respondet actus restituendi acceptum mutuum: & actus restituendi pignus respondet actui dandi ipsum pignus: sicq̃ par pari refertur. Tertium autem sub mercede esse ꝓbatur: pecunia siquidem estimabilis est obligatio ad paratum esse ad mutuandum. Opera vero in altero diuisionis membro posita. s. que specialiter respectu quorundã accidunt (vt vẽditio pignoris, & cetera annexa) nõ opus est discutere, in cuius fiant fauoꝛem: quoniam propter moram debitoris ab ipso soluenda sunt: sicut & expense, que post eius moram fierent in citatione coram iudice & litibus &c.

Ex omnibus Igitur his colligendo, cum pateat vnũ tantum actum mercenarium propriet & per se ordinari vniuersaliter in fauoꝛem cuiusq̃ singularis pauperis scilicet obligatã preparationẽ ad mutuandũ. ex supradictis principijs facile veritas intenta deduci põt, cõsistes in q̃nq̃ cõclusionibus. Prima est negatiua, scilicet Nullus pauper tenetur ad reddendam mercedem debitam ministris huiusmodi pro custodia pecunie vel pignoris, pro opere scribendi libros ratiocinij, aut pro domo ad hec conducta. Patet ista ex illo principio negatiuo, quo dicitur q̃ nullus tenetur mercedem reddere ꝓ opere facto in alterius fauoꝛem. Ex dictis enim iam constat ista opera non esse facta in fauoꝛem ioannis pauperis, sed alterius: puta petri mutuantis, vel vniuersitatis pauperum, vel vtriusq̃. Secunda est etiam negatiua. s. Non omnis pauper accipiens mutuum tenetur ad reddendam mercedem ministris pro cura pignorum, aut domo ad

hec vtili. Patet ista ex eodē principio: q̄ nō ois pauper offert pignus tale. i. oneros um, cōsequēter nō omni pauperi exhibet hoc seruitū. ac p hoc nec a quolibet reddendam esse mercedē iustitia exigit cōmutatiua. ℣ Nec obstat si q̄s fingat oēs teneri ad hoc; q̄ licet hic nō det mihi pignus excutiendū. ego iū q̄ ignora bā quale pignus esset allaturus, iā cōduxi excussoē in seruitiū eius ⁊ aliorū paratū. Ignoātia siq̄dē hec nō suffragat: q̄m probabilē cognitionē (q̄m huiusmodi certitudine par est) mons habet q̄ pauperū indigentiū mutuo alij afferēt pignora excutiēda, ⁊ alij nō: vt quotidiana experiētia testat. Et cōsequēter conducēdus est sibi excussor pro q̄busdam, ab illis mercedē recepturus, si iustitie cōmutatiue equalitas seruari debet. ℣ Tertia est affirmatiua, s. Petrꝰ mutuās, siue vniuersitas pauperū teneť ad satisfaciendū ministris p opibus in prima cōclusione positis. s. custodia pecunie et pignoris ⁊c. Patet ista ex affirmatiuo principio, quo dicit q̄ ille tenetur mercedē reddere in cuius fauoē opus agit. Patet equidē ex dictis, q̄ opera ista in vtriusq̄ vel alterius horū fauorem p se fiunt: nō ioannis pauperis. ℣ Quarta etiam est affirmatiua. s. Quilibet pauper mutuū sumens teneť satisfacere pro obligata p̄paratione ministri ad mutuandū. ⁊ illi pauperes tenenť ad satisfaciendū pro cura pignoū oneroſoū ⁊ particula pensionis domus inquantum deseruit ad hoc, qui pignora talia offerūt. Patet ista ex eodē principio: patet enim ex dictis obligatam p̄parationē ad mutuādum in fauoē singulorum pauperū esse, ⁊ excussionē pignoū in fauoē dn̄oum. ℣ Quinta conclusio principaliter intenta (que ex p̄dictis aperte sequit) est ista. Iniuste exigit a quolibet paupere vnus denarius pro libra singulis mensibus. pro mercede reddenda supradictis ministris ⁊c. Clarissima est ista: q̄ cum iniuste exigatur ab aliquo id ad q̄d non teneť, ⁊ ex dictis cōstat q̄ pauper quilibet nō teneť ad hec oia soluēda (sed ad vnum. s. obligatā p̄parationem ad mutuandum) consequēs est q̄ iniuste exigatur a quolibet merces pro omnibus ministrorum operibus reddenda.

¶ Secunda opinio examinatur, soluendo duo dubia concernentia dicta in precedenti capitulo. Caput. vii.

Materia Soluant obiectiones ad oppositum facte et examinet an vsura hic inueniat, dubia duo circa supradicta relicta soluēda sunt: inserendaq̄ horū solutioni est secūda opinio, q̄ eius decisio simul apparet. Restat igit dubiū primo, an petrus mutuans, an vniuersitas pauperū, an vterq̄ simul teneat ad satisfaciendū ministris pro illis operibus pro q̄bus ioannes pauper nō obligat. Sed si predicta diligēter inspiciant, patebit, q̄ nō petrus mutuās, sed vniuersitas pauperum tenetur ad hoc. Adductū em̄ iam est principiū, dicēs q̄ ille in cuius fauorem res agit, tenetur ad mercedē reddendā: constat aūt q̄ custodia seu cōseruatio pecunie integre (ad quam cetera hec opera ordinantur) non in petri fauorē, sed pauperū vniuersitatis fit: q̄ petrus non propter se custodiendā pecuniam deponit, ipse enim per seipsum custodiret pecuniam propriā, nisi pauperū vtilitas exponendam pecuniam suam custodibus expoſceret. Patet etiam hoc idem ex eo, q̄ pecunia hec non custoditur periculo petri offerentis: q̄m restituenda est sibi non solum ratione rei accepte, sed ratione acceptionis, ⁊ iam dictum est, q̄ quando aliquis tenetur ad restituendum ratione acceptionis, etiam re perdita tenetur: petrus igitur grātis offerens pecuniam mutuis, licet non donet, non teneť sed pauperum vniuersitas.

Et tunc Surgit secundum dubiū, cur iniuste dicatur exigi a ioanne paupere particula quedā eius, ad q̄d vniuersitas pauperū tenetur, cū ioannes pars sit totius pauperū vniuersitatis: sicut aūt vniuersitas tenetur ad integrā satisfactionem, sic pars eius. A parte. Quinimo impossibile est, q̄ aliter vniuersitas pauperum satisfaciat: q̄m preter pauperum res nihil habet. ¶ Sed ad hoc quoq̄ dubium ex dictis respōsio facile haberi potest. Iniustā siquidem esse huiusmodi exactionem ratio indicat commutatiue iustitie infra cuius latitudinem stando, a parte exigi nō potest id ad quod totum tenetur: eo q̄ totum vt extremū est commutatiui iusti, partis rationem habet, idemq̄ est a parte exigere p̄m iustitiam commutatiuam id ad quod totum p̄m eam tenetur. ac si exigeretur ab vna parte id ad quod pars alia teneť: quod iniustissimum esse constat. Ex predictis autem sufficienter habetur, q̄ omnes huiusmodi operationes p̄m iustitie commutatiue formam modo examinantur. ℣ Quid autem dicendum sit p̄m iustitiam distributiuam, si locum in hac re habet, propriō loco dicetur. Sat sit nunc scire q̄ iniuste exiguntur hec a ioanne paupere, si infra iustitie commutatiue limites res agatur: vt opinio prima dixit.

Ex premissis Aūt patere potest defectꝰ alterius opinionis, defendētis contractus istos sm̄ iustitiā commutatiuā. licet non i[illegible] sm̄ quidem accedēs seā hec opinio ad casum montis pietatis, et non curans an singulari persone liceret pecuniā propriam tali mutuo exponere, casum in terminis ponēs, licet in ceteris cōcordet cum p̄decentibus in hoc tū differt, q̄ petrū ponit abdicantē a se proprietatem ⁊ dn̄ium pecunie mutuāde, sicut ⁊ illi q̄ montī pietatis pecunias offerunt, donant. Et sic casus omnino idem cum mōte pietatis est iste. Petrus vocato populo cum eius rectoribus offert donatione libera ⁊ irreuocabili, 10000. ducatos, ad hoc vt inde ppetuo pauperibus mutuetur: hac donatione facta statuuntur postmodum a populo et rectoribus ministri ⁊c. vt supra. In isto dicit casu, cum dominium pecunie nec petri nec alicuius alterius sit (cuius signum est, q̄ absolute loquendo quicunq̄ eam distraheret, iniuste hoc faceret: vtpote contra expressam intentionem piam donantis, qui non nisi ad hoc donauit) consequens est q̄ obligatio ad mercedem reddendā ministris, ad singulos deriuetur pauperes. Cōmunitas em̄ ad hoc non teneť: cum extra casum necessitatis extreme ⁊ superfluitatis res hec agatur, ⁊ vt dictum est, non tenetur ad habendum determinatū modum subueniendi. ¶ Patet siquidem huius opinionis defectus ex consideratione principiorum supradictorum, nihil enim minus iniustitie in hoc accidit casu q̄m in precedenti. Tum q̄ ioannes pauper etiā hic non teneť ad mercedē reddendam: q̄ non sit opus in suum fauorem, ⁊ nihil refert, an hoc opus fiat in fauoē petri mutuantis, an cōmunitatis, an vniuersitatis pauperū, an etiam ipsius dei. Sufficit namq̄ ioanni pauperi ad hoc q̄ ipse non teneatur, ista negatio. s. q̄ opus hoc non fiat in suum fauorem: q̄ in hoc casu inueniri probatum fuit. Principiū enim negatiuū adductum est, q̄ nullus sm̄ iustitiā cōmutatiuam teneť ad mercedē reddendā pro seruitio alteri impenso. Alterum aūt esse etiam ipsum pauperū collegium a singulis pauperū, in primo politicorū patet, ⁊ infra iustitiā cōmutatiā stando, probatū est prius. ℣ Tum q̄m vniuersitas sue collegium pauperū ad hoc teneť etiā in isto casu: ⁊ cōsequenter iniuste a singulis pauperibus mutuū accipiēbus hoc exigitur. Cadē siquidem ratio, qua vniuersitatē pauperū ad hec teneri prius dicebat, hic locū habet: q̄m nō ratione dn̄ij ipsius pecunie ad hoc tenebat, sed ratiōe quasi vtilis dn̄ij, id est q̄ pecunie securitas ⁊ integritas in suū p se ⁊ prime fiebat fauorē: q̄ in hoc casu manifestius fieri apparet. Et ideo vniuersitas ipsa pauperū ad satisfaciēdū ministris p operibus illis q̄ nō sunt in fauorē ioannis pauperis, teneť. Est igitur multiplex sm̄ vias ⁊ viam in contractibus his iniustitia. ¶ Solutio rationum, arguentium q̄ contractus predicti sm̄ cōmutatiuam iustitiam sint iusti. Caput. viii.

Obiectionum Autem in oppositum adductarum soluere, que iniustitiam ab his contractibus auferre conabantur, ⁊ postmodum illas examinare que de vsura eorum agebant. Dupliciter igit hic inuenitur iniustitiam ex dictis patere potest. s. ex parte modi exigendi, et ex parte pauperū a quibus exigitur. Ex parte siquidem pauperum: q̄ ipsi nō tenentur ad satisfaciendū ministris, nisi quo ad aliquid tantum. Nec est inter modica deputandum id in quo aggrauantur: q̄m vt ex dictis liquet, non tenetur forte quilibet pauper ad terciā partem soluendam eorum que ab ipso modo exiguntur, vniuersaliter enim non tenetur nisi ad satisfaciendum pro obligata p̄parationē ad mutuandū. q̄ cum omnibus suis appenditijs si mercedis nunc exacte tertian. partem sibi vendicat, sufficientem remunerationem habet. vnde cum grauetur Joannes pauper in duabus partibus, non in modico grauatur. Imo si in mediocre, vel tertia vel quarta vel decima parte grauari eum necesse esset, iniustitia esset non inter modica reputanda, tum quia decima pars aliquid notabile esse potest: incerta siquidem est eius quantitas: quoniam sm̄ montis diuitias plus et minus poterit mutuari ⁊c. tum q̄ iniustitia modica non reputatur nisi quando per accidens incurritur: in proposito autem ex intentione committitur, vnde iniustitie mortale peccatum non euitatur.

Ad id Autem q̄d obiciendo queritur, quis teneatur ad hoc si ioannes pauper non tenetur, dico duo. Primo q̄ de iuris rigore tenetur vniuersitas pauperum: cui pecunia conseruatur per pignora ⁊c. Et teneretur ipse petrus mutuans si non in fauorem vniuersitatis pauperum pecuniam custodiendam exponeret aut donaret. ℣ Et ad id quod in contrarium adducitur: scilicet q̄ nullus mutuans tenetur aliquod dānum incurrere ex hoc q̄ beneficium mutui impendit, quinimo poteſt si quod dānum ex hoc incurrit, sm̄ omnes doctores exigere. Dico q̄ hoc cōmunis[illegible] sed male applicatur ad propositum: quoniam expense iste non causantur ex beneficio mutui, licet occasionentur ⁊ remote ex mutuo proueniāt: sed causantur ex cōtractu pignorum, quod formaliter est in fauorem mutuantis. ℣ Dicit notabiliter q̄ occasionantur ⁊ remote prouenīunt expense iste ex cōtractu mutui, ⁊ non dicit ex beneficio mutui causant: quia mutuum non est causa, sed occasio harum expensarum, non proxime, sed remote: nec habet rationē occasionis huiusmodi inquantū est in fauorē accipientis mutuū. Propter q̄ ratio ista cōcludit oppositum sui intētī: eo q̄ sicut iniquū est mutuantē ex hoc q̄ mutuat dānificari, ita iniquū est dantē pignus ex hoc ledi: equa em̄ est vtriusq̄ conditio per se loquendo. Unde exemplū quod adducūt (quod opinionem hanc plurimum fouisse videtur) ad propositū non est. Dicunt enim: si petrus mediolani existens Johanni petenti ibidē pecuniam mutuo: frater dicat, pecuniam quā petis tanue habeo, mittamus tuis expensis pro illa, et sic mutuum gratis accipito, constat q̄ Petrus non exigit iniuste a petente mutuum expensas illas: quia non tenetur incurrere dānum hoc ex hoc q̄ mutuat: ergo a simili, neq̄ in his contractibus iniustū est expensas exigere. Ad propositum inquā non est exemplū hoc: quia clare patet q̄ expense iste fiunt ad hoc vt pecunia ad mutuum petentem perueniat et consequenter in eius fauorē per se ⁊ proxime ordinantur: in proposito autē nostro expensas istas non ordinari per se in fauorē Johannis pauperis mutuum accipientis, ex dictis clarissime cōstat. ¶ Propter quod aduertant cuiusq̄ ordinis viri, vt exemplis non fallantur: quoniā multa in eis dissimilia inueniuntur: quorum quodlibet, quia nō facile est cuilibet discernere, duo subiūgēda duximus, ex quibꝰ cetera facilꝰ diiudicari possint. Credit em̄ primo, q̄ sicut martinus, q̄ mutuet bernardo indigēti accepit pecunias a feneratore, ⁊ expensas fecit vt pignora per famulos tute deuehantur, licite poteſt a bernardo paupere exigere nomine interesse huiusmodi expensas ⁊ vsuram quam soluit: sic in proposito fieri posſit a petro seu cōmunitate, qui ad has expensas cogitur ex alio opere facto in fauorē Johannis pauperis: scilicet mutuo. ℣ Credit quoq̄ secundo, q̄ licita a petente mutuū licite poteſt mutuās exigere securitatē: ⁊ si accipiens mutuum, chirographo eum facere rutū eligat, notariooq̄ mercedem reddat, non iniuste grauat, et tamen chirographū sit in fauorem mutuantis: ita in proposito petens pignus non iniuste grauat Johannē pauperē circa expensas, ex quibus nihil sibi vtilitatis accrescit, sed sola indēnitas mōtis seruatur. ¶ Sz in his ⁊ huiusmodi plurima est dissimilitudo. Et primū quidē exemplū in hoc a mōtis natura differt: q̄ expēsas illas martinus facit, vt bernardi personā induit indigentis subsidio tali, quali sibi pignoꝝ accōmodans vt mutuū inueniat: ⁊ ideo non est mirū si expensas tales bernardus tenetur subire: nihil em̄ minus tenetur q̄s si ipse per seipsum a feneratore mutuū sumens expensas illas feciſſet propter hec accidentia. In casu vero montis nec petrus nec communitas in p̄sonā ioā. pauperis expensas has facit, sed collegij pauperū: vt ppictis patet: ⁊ ideo ioānes pauper iniuste grauatur in huiusmodi expensis. ℣ Circa secundum vero exemplum sciēdum est, q̄ vt dicitur in. iij. metaphy, nisi cuiq̄ q̄ sito rideatur formaliter, omnes certitudo destrueť: eo q̄ extra rationem formalem vagāribus infinita occurrunt circa quodlibet. Unde in proposito solicite semper attendēdū est quid formaliter q̄ratur, aut ratiocinando adducatur. Aliud. n. est petere securitatē habēde pecunie, ⁊ aliud est petere talē securitatē. s. habentem ex pensas annexas. puta chirographum, q̄ emadmodum etiam supertus distinctum est, q̄ aliud est loqui de pignore, ⁊ aliud de tali pignore. Petens em̄ securitatem nihil perit in sui fauorem h̄ns annexum dānum eius a quo petit illam: sicut nec petens pignus. Unde si accidat, q̄ petitam securitatem aut pignus ego dare non posſim nisi cum aliqua expensa, quam qualitas securitatis aut pignoris a me electa parit: ego ipse dānum mihi hoc infero: sicut in exēplo adducto contingit. Non enim ex securitate petita, sed ex qualitate securitatis a me oblata expense iste per se prouenīunt. Et ideo teneor ego notario mercedem reddere: sicut ⁊ expensas mias subire, que ex pignoris emanant accidentibus. Petens vero securitatem talem (puta chirographū) cū in fauorem sui petat rem habentem expensas annexas, ⁊ iniquum sit ex eo quod in fauorem sui agitur, alterū dānificari, iniuste grauat eum a quo illam petit, ad reddam mercedem notario debitam. Unde euidenter patet, q̄ mōtis natura ab hoc exemplo distat in hoc, q̄ hic petens securitatem

nihil petit ex quo per se oriatur expensa aliqua, in monte autem volens pignus vult sibi a ioanne paupere solui pro custodia ⁊ aliis, ad que ipse tenetur naturali iure, aut que ipse fieri vult, non in ioannis pauperis fauorem: vt ex dictis patet. ℣ Omnes ergo iterum atq̄ iterum monitos esse rogo, quatenus caueant ne exemplis inhereant: quoniam multa latent in eis accidentia, ex quibus etiam sapientes contingit falli.

¶ Secundo dico, q̄ non sufficienter arguendo probatur communitatem aut principem non teneri ad soluendam ministris mercedem. Licet enim recte concludatur, q̄ non teneantur simpliciter: non tamen ex hoc concluditur quin teneanť ex suppositione. idest supposito q̄ hunc modum mutuandi statuant. Et licet (vt dictum est) vniuersitas pauperum de iuris rigore, non communitas aut princeps ad hoc teneatur (quia hec omnia ad commutatiuam iustitiā spectant, ⁊ absq̄ publica autoritate facta iniusta non essent) equitas tñ a iustitia nō multū remota exigit, q̄ princeps aut communitas ex publico erario pauperibus etiā hoc modo subueniat.

¶ Modus aūt accipiendi q̄ etiā iniustitiam cōtineat, manifestatur. Cū duo genera operū sint pro q̄bus hec a paupere exigunť, s. illa pro q̄bus non teneť, vel q̄ nullus pauper ad hoc teneť (puta pro custodia pignoū) vel q̄ hic non teneť: puta pro excussione pignoū, q̄ ferreas virgas in pignus dedit de modo exigēdi mercedē pro istis nō oportet, p̄bare q̄ sit iniustus: q̄ si exactio est iniusta, modus eius iustus esse nō potest. Sed ⁊ modus exigēdi p̄ his ad q̄ ioannes pauper tenetur. s. pro obligata p̄paratione ad mutuandū, iniustus ostendit: ex eo q̄ obligate p̄parationi ministri ad mutuandū, nec ratione periculi, nec ratione laboris, aut cuiusuis occupationis aut dāni commensurāť diuturnitas tēporis quo mutuū acceptū teneť, aut quātitas accepte mutuo ipsius pecunie. ℣ Nisi q̄s diceret dānū incurri ex eo, q̄ nō potest tā freq̄nter mutuū iterare: ac p̄ hoc cessat ministri merces a pluribus suscipiēda. Sed subtiliter cōsiderāti apparebit, q̄ ex hoc nō habet q̄ oporteat mercedē istā quātitati mutui, ⁊ tpi quo retineť, cōmensurare: sed q̄ oportet consideratis oibus certū salariū sibi statuere, ⁊ illud summarie ac verisimiliter calculatis prudentiū arbitrio pauperibus venturis ad suscipiendū mutuū, soluendū equaliter taxare, eo q̄ equaliter ad oēs huiusmodi se obligat, sic enim merces ministris debita reddeť absq̄ ambiguitate ⁊ iniustitia aliqua. ℣ Nec inconuenit cōtingere pauperē pluries indigentē plus soluere minus paupere: q̄m merces hec reddit non mutuo, aut quātitati pecunie mutuate, sed obligate p̄parationi ad mutuandū: que equalite oēs respicit, ⁊ pauper pluries sumēs, duoū ratione habet. Nec est opus prudentiū virorū iudicio ista tñ submittere, q̄ scientie subiacent: sed eorū arbitrio (vt dictū est) relinquitur quātitas stipendij ministrio debiti, ⁊ taxatio quātitatis pecunie a singulis soluēde equalitate suppositā, ⁊ alia huiusmodi singularia.

¶ Determinatio quod in predictis contractibus committitur vsura. Caput. ix.

Peliquum Quo ad hanc partem est, vt videatur an iniustitia que in his inuenitur contractibus, vsure rationem habeat, quod ex duobus considerandum est. ¶ Primo ex eo, q̄ vsura duobus modis committitur. s. augendo ex mutuo capitale, ⁊ exigendo recompersationem damni quod nō propter mutui beneficium incurritur. Neq̄ enim minus vsuram sapit, velle ab accipiente mutuum recompensationem damni, quod ab hostibus vel latronibus passus est, quam velle ad augendas opes aliquid vltra sortem. In proposito autem cum tam pateat montem pietatis, siue vniuersitatis pauperum, et breuiter volentem sibi pecuniam montis integre et secure saluari (quicunq̄ sit ille) exigere a ioan. paupere mutuum petente expensas que non in illius fauorem fiunt, consequens est quod exigat recompensationem damni quod non ex mutui beneficio incurritur, sed propter pecunie rehabende securitatem. ℣ Nec obstat aliqualiter quod damnum hoc ex mutuo emergit saltem occasionaliter: nihil siquidem refert vnde damnum hoc proueniat, aut a quo inferatur, dummodo ex eo quod fit in fauorem ioan. pauperis vt sic non causetur, ista enim negatio sufficit ad hoc quod iniuste exigatur ab eo: et consequenter quod vsurarie, ex quo (vt dictum est) non refert ad vsuram, damnum indebitum a petente mutuum exigere, aut lucrum querere.

¶ Secundo, ex eo q̄ nō minus vsurarium est mercedē alteri debitam non ex seruitio impenso ad mutui beneficium vt sic, ab accipiente mutuum exigere, q̄s quodcunq̄ aliud lucrum vltra sortem petere: neq̄ enim ab vsura remotius est grauare iniuste

accipientem mutuum ad soluendum aliquid vltra sortem alteri quacūq; ex causa,q̄ sibipsi mutuanti. Constat autem quod hic grauatur iniuste Ioan.pauper,dum accipit mutuum ad soluendū ministris pro operibus pro quibus non tenetur: q̄q̄ nihil ad montis mutuantis augmentum exigatur. Non igitur subterfugi potest,qui vsuraria sit exactio ista secundum iustitie commutati ue formam loquendo.

Ad euidentiã Vero solutionis obiectionū in oppositum diligenter attendēdum est,q; hic sunt duo scilicet reddere mercedem ministris,seu(quod idez est) ipsos ministros accipere mercedem pro locatis operibus.et hoc est iustissimum et omni equitate plenum:quia eius causa est locatio operū suorū. Alterum est exigere huiusmodi mercedē a Ioan. paupere,et hoc iniustuz et vsurarium est:q; eius nulla causa alia est,nisi mutuum:quoniā opere ille locate non sunt Ioan.pauperi, vt ,pter illas ab eo exigi merces possit. ¶Unde prima ratio peccat,assumēdo q̄ hic nihil vltra sortem queritur propter mutuum sed tātū ,pter locatas operas:qm̄ ſm veritatē ex mutuo exactio ista causatur:vt ex dictis pz. Vel(z in idē redit)verbaliter rūdēdo dicaſ,q; exigere ,pter locatas operas,potest contingere dupliciter. Uno modo ,pter locatas operas in fauorem accipientis mutuū,et tūc bene sequiſ.ergo nō ,pter mutuum: q; locatio operarum in huius accipientis mutuum fauorē facta, causa proxima est q̄ ab eo iuste merces hec exigaſ. Alio modo ,pter locatas opas nō in fauorē huius accipientis mutuū.sed alteri⁹,quicūq; sit ille.z tunc male inferſ.ergo nō ,pter mutuū:qm̄ causa ,prima huius exactionis est vel mutuū,vel locatio operarū:sed locatio operarū causa ſm iustitiã esse nō pōt,eo q̄ opere nō sint in fauorē hui⁹ accipientis mutuū locate.igit mutuū huius exactionis causa ,prima est,ac p hoc vsura cōmittiſ. Nec obstat id quod cōfirmando subdebaſ.l.q̄ si ministri donare hoc volūt,mons non turbabitur. Ex hoc enim nihil aliud haberi potest, nisi q̄ mons lucrum ex hoc non querit,sed nō habetur quin Ioan.pauper grauetur ex accepto mutuo ad mercedē reddendam ministris,ad quam non tenetur:sicut si pauper ab aliquo mutuum sumat,cū onere q; rustico cultori vinee mutuantis mercedem reddat, vsura non deficit ex eo q̄ rusticus potest illi pauperi absq; mutuantis turbatione donare mercedem propriam. ¶Secūda autē ratio cōcludit mercedem ministroū non esse vsuriam,z hoc ,pcludubio verus est: qm̄ iusta z sancta est,sed nō probat quin mercedis exactio a Ioan. paupere q̄ non teneſ,sit vsura:debet enim merces illa exigi ab eo q̄ teneſ ad illā,z non ab hoc paupere. Et ideo si reddaſ merces talis ab eo qui teneſ,iustitia est, vel charitas, si pietatis intuitu ab aliquo q̄ non teneſ. Si aūt exigatur ab eo q̄ non teneſ, clare constat,q; quāuis merces sibi debeaſ,iniusta tñ exactio est:q; hic nō teneſ. Et si aduūerteris,q; exactio ista nō nisi propter mutuū mādatur,vsuraria manifeste apparebit:qō in casu isto cōtingere tā pater. Est igit infra iustitie cōmutatiue terminos loquēdo,multiplex iniustitia z vsura in capitulis montis pietatis.

¶Opinio dicentium iusta esse capitula montis pietatis ſm formam iustitie distributiue.

Caput.x.

Sed igitur Alij subtilius naturam montis huius speculantes,qui infra iustitie cōmutatiue limites standum nō credunt: sed iustitiam distributiuam inseruā dicentes ſm eius formam iustificari in his capitulis saluari defendunt. Ut casum mōtis pietatis illum esse approbātes,qui in cap.vij.posius est(in quo scz petrus vocato populo donat.10000. ducatos non consumēdos,sed mutuādos perpetuo tēpore pauperibus ꝛc. vt supra.)non inseruit iustitiam distributiuā ipsius cōtractibus mutui,vel pignoris,vel locationis operarū,sed inuētioni mercedis reddēde operarijs. Si nāq; superius dicta aduenerſ,ad hoc deuētum est,q; pauperū vniuersitas teneſ reddere mercedē ministris mōtis:z ideo ipsa vniuersitas pauperū, ex quo in communi nihil possidet,inuentre volēs vnde soluere possit mercedē hāc ministris sibi deseruiētibus,onus hoc distribuendū esse in suas partes pauperes.l.statuit. Unde ipsa mercedis redditio in iustitie cōmutatiue terminis relinquiſ:sed intētio mercedis reddende ſm iustitie distributiue formā fieri ſm hāc opinionē potest,z de facto in mōte hoc fit. ¶Dicit igit duo,hec opinio. Primo,q; ſm distributiuā iustitie formā in vniuersitate pauperū inuenieda est merces reddēda ministris. Secūdo,q; inuētio ista iuste ſm iustitie distributiue equalitatē in capitulis huius mōtis ordinaſ.ita q; nullus pauper iniuste grauaſ. ¶Primū probatur dupliciter. Primo,q; cum vniuersitas pauperū teneaſ de suo satisfacere his ministris,suum autem nō sit nisi altero modo,vel q; in cōmuni aliq̄d habetur,vel q; suarum est partiū:z in proposito vniuersitas nō possideat aliq̄d in cōmuni,restat vt de his que partiū sunt satisfacere debeat,partes aūt pauperes esse patet,inter [illegible] igit[illegible] oportet pecuniā [illegible] inueniri. Et cū constet,q; cōmunia onera [illegible] sunt, consequēs est,q; ſm iustitiā distributiuā inuento hec fieri debet. Secūdo,q; sicut bonū totius partibus est debitū,z ideo proportionaliter eis distribuendū,ita z malū totius partes quoq; ,proportionaliter sustinere tenenſ.onera aūt omnia inter mala cōputanſ, onus igit huius mercedis soluēd partes vniuersitatis pauperū proportionabiliter sufferre tenenſ. Hoc aūt est inueniri pecuniam istā in vniuersitate pauperū ſm iustitie distributiue formaz: quod erat probandū. Scōm autem.l.q; de facto nulla iniustitia in modo distribuēdi hec onera inuenaſ, probaſ etiam dupliciter. Primo,q; in hac vniuersitate bonū ſt ipsa subuētio z releuatio pauperū,malū vero est onus soluēdi mercedē:equum autē est vt qui plus boni percipit plus etiā mali sentiat: cui igitur maioz fit subuentio,is magis onus solutionis subire debet. Et sic statutum est in hoc monte:vt.l.cui plus z maioz tpe mutuaſ,plus onus soluēdi ministris sentiat. Secūdo,q; equū est vt cōmunium onerum illis plus imponaſ,qui maioē occasionē subeūdi talia onera vniuersitati prebent. Illi aūt quoz pignora maioz tpe z periculo custodiuntur sunt huiusmodi:qm̄ maiorem mercedē tenetur reddere vniuersitas ministris pro custodia illoz[illegible] aliorū, ergo illi q̄ diutius pignora ibi tenent,z similiter illi qui pretiosiora offerunt pignora,ex hoc q; maius mutuum sumunt debent amplius grauari:quod in capitulis montis pietatis continetur. Non est ergo iustitie distributiue violatio in capitulis istis.

¶Examen predicte opinionis,determinans quomodo hic sit distributio.

Caput.xj.

Ateodem Autē ordine ostendaſ opinionem hanc deiicere,primū dictum examinādo,oportet ex communibus animi conceptionibus inclpere,z ostēdere quomodo ratio distributionis hic saluatur. Quia ergo vt dicitur in quinto ethi. iustum in distributionibus consistentur omnes secundum dignitatem quandam oportere esse,ita q; sicut iustitia commutatiua dignitatem persone non considerat nisi inquantum in quantitatem rei redundat (vt puta cum considerat dignitatem principis percussi,quia percussio ex hoc crimino[illegible]or est) ita iustitia distributiua quantitatem rei non ponderat nisi inquantum redundat in dignitatem persone: vt puta cum magnificit virtutis egregium actum, ex hoc quod dignioz persona illa ex tali opere redditur, ex hoc inquam consequ[illegible]s est,quod distributionis ratio absq; dignitate non inueniatur. Dignitatem autem dicimus nō quodcūq; bonum hominis,sed illud ex quo homines sortiuntur quod partes sint totius vniuersitatis,siue illud sit virtus: vt in politia aristocratia, siue rerum abundantia aut nobilitas: vt in oligarchia Alias + oligarchia + siue libertas: vt in democratia, siue quodcunq; aliud. Et cum talis partium dignitas ad commune aliquod opus quod totius proprium est,ordinetur,oportet si hanc pauperum vniuersitatem in communitatem quandam erigere velimus, inuenire z qd sit totius opus, z secundum quid partium dignitas attendatur. Est aūt hic opus totiꝰ ppetua cōmoditas mutui inueniēdi,ppter hoc eñ oia fiūt, z hoc sequiſ mediate pecunie mutuāde(que mōs dicit)integra cōseruatiōe. Dignitas vero indigētia est, id eñ ex quolibet cōmunicatiōe dignitas dicit;ppter qō aliqs debet admitti,et iniuste repelli putaſ:vt discurrēdo p oēs supradictas politias pz. Sola aūt indigētia exīte, mereſ qs de hoc esse collegio, z iniuste expelleret.suppositis scz.4. his, q̄ ſm legē ordinata essent: puta q; tantū pauper ciuitatis admittātur, igit indigēna pro dignitate in hac vniuersitate habeſ. Indigētia aūt dicim⁹ non quācunq;,sed talem,que scz pignoraꝰ possit securū facere mōtē. Hic est modꝰ quo vniuersitas pauperum velut communitas quedam distributionis est auctrix z capax. Qui licet sit susceptabilis,clarius tamē z verius distributionis forma in ea saluatur,dicendo quod sicut militibus vltra debita stipendia propter res bene gestas pro republica distribuenda statuatur quedam pecunie summa, distributio illa tanto modus erit,vt quanto melius hic ille egit,tanto maius [illegible]quidem hic eo quod illi datur: z sic modus z forma distributiue iustitie seruaſ absq; tot difficultatibus. Ita si pauperibus multis onera distribuēda sunt(vt hic accidit)sufficit q̄ distributionis iuste forma seruetur:q̄ exigit eſſilitatē p̄portionis,vt dictū est q̄ tūc pārtū esse monstratum est. Iniquum quippe secundum iustitie distributiue formā est,vt is plus cōis mali sustineat q̄ plus boni suscipere debet:quia vt dictum est,minus malum quoddam bonum est.

perū vniuersitate,nō refert quo ad ꝑsentē questionē,idcirco concedatur distributionem inueniri in inuētione mercedis reddēde operarijs montis:a quocūq; distributio ista mādetur,siue a principe [illegible] sive a [illegible]pa pauperū vniuersitate.

¶Determinato q̄ ſm iustitie distributiue formam multiplex in hoc monte iniustitia committatur.

Cap.xij.

Restat ergo Cōsiderandū scōm.l.an distributio isto modo facta iusta sit. Ubi p̄mittendum est,q; licet in distributionibus communiter minꝰ seruetur iustum etiā absq; conscientie periculo,q; in commutationibus(eo q; comparationes personarum sunt odiose,z pacis bonum tollunt,q; ceteris bonis cōmunibus ꝑstat)stamen distributionū dispositiua tāto iustiora esse oportet,quanto facilius ab eis declinare quodammodo cogimur. Si enim ipsa statuta a iusto declinare inciperent,numia postmodū in distribuēdo elongatio a medio fieret, sicq; iustitia corūperet. Et ideo diligēter oportet distributionis huius statuta examinare,ne lex iniusta sui obseruatores ad iniustitiã deducat. ¶Sciēdū est igit,q; aūr bonū,aliter malum distribuendū est inequalibus partibus alicuius totius. Bonū siquidē distribuēdū est sic,vt digniori maius bonū deb̄. Et rō est:q; bonū totius qō est debitū alicui parti,tāto maiꝰ est quāto pars illa maiorē principalitatē habet in toto,z tāto minus quanto pars minorem habet dignitatē in toto. Malū aūt econuerso distribuendū est:vt.l.digniori parti minus malū,z minus digne maius malū imponatur. Et huius ratio est:quia ex quo minus malū habet rationem boni(vt dicitur in.5.ethi.q; eligibilius est q̄ maius malum) eiusdem rationis est,q; alicui debeatur plus boni z minus mali. Cōsequēter parti principaliori cui debetur maius bonum,debetur etiā minus malū:z proportionaliter parti viliori cui min⁹ bonorum debetur,plus maloꝝ imponendum est. Et loquimur semper de bono z malo totius,quod partiū distribuēdū est. ¶Sua det quoq; hanc distributionis esse equalitatem nature operatio: que alimentum distributura membris,ad principalia membra digniores partes,et ad viliora viliores transmittit.inter mitatem autem si,pōt a principalib⁹ mēbris ad viliora propellit:vt experientia continue docet. Unde si in pauperum vniuersitate que superabundantia fundaſ,bona distribuenda essent, quanto aliqs esset magis indigēs,tāto maius bonū sibi deberet:eo q; maiorē principalitatē habet in tali toto sicut magis diues maiorē principalitatem habet in politia q̄ fundaſ supra diuitias:q̄ oligarchia vocaſ. Et cōsequēter quāto aliqs est magis indigēs,tāto minus mali cōmunis sustinere debet. Et q; onus hoc mercedis soluēde inter mala cōmunera,oportet q; ſm iustitie distributiue formā magis indigens minus soluat. Magis aūt indigentē inter pauperes esse constat,q̄ maioz egget mutuo,et minus cito potest soluere. Non ergo iuste statutum est,quōd plus mutui sumentes et maioꝝ tempore retinentes,plus teneantur soluere. Hec impeditur contrario[illegible]ius processus,si quis cauillationibus forte admuentis non susceptat id quod tamen probatum est scilicet vniuersitatem hanc super indigentia fundari,aut quod ista non sit vere communitas quedam. Stat enim vis rationis in hoc q; distributio onerosa nō debet commensurari indigentie,ita quod quāto quis plus eget, tanto plus communis oneris sustineat:hoc enim probatione non eget. Sub hoc autem puncto,siue vera distributio,siue modus distributionis hic sumatur,subsumitur quod ista distributio est onerosa(quod manifeste patet)ergo non debet quanto quis magis eget tanto magis grauari. Sed secundū capitula huius montis quanto pauper magis eget magis grauatur,quod manifeste patet:quia magis grauatur diutius plus mutui retinens:hic autem est magis egens:ergo. ¶Cōmittit etiā vltra hec iniustitia hic dupliciter:et ea scilicet ad que aliqui tantum secundum iustitiam commutatiuam tenentur,omnibus imponendo scilicet mercedē pro excussione pignorum:z ea ad que omnes equaliter tenentur: scilicet mercedem pro obligata preparatione ad mutuandū.imponendo inequaliter,qm̄ omnia in vnum adunando ad formā seu modum distributionis,et que cōmutatiue iustitie sunt confundūtur,z que distributiue sunt violantur.

Ex his Dūt facile est soluere rationes in oppositū. Primo siquidem peccat primo in medio termino,in quo tota vis rationis consistit. Assumit enim equum esse,vt qui plus boni totius percipit,plus etiam eius mali sentiat.hoc autem falsum est.Iniquum quippe secundum iustitie distributiue formā est,vt is plus cōis mali sustineat q̄ plus boni suscipere debet:quia vt dictum est,minus malum quoddam bonum est.

Sed aduerte diligenter,quod dicentes plus aut minus boni vel mali,de quātitate absoluta ipsius boni vel mali loquimur, et non de quantitate proportionali. De hac enī loquēdo equale malum et equale bonum omnibus partibus de communibus dandum est:quia iustum in distributionibus in equalitate proportionali consistit:vt superius ex quinto ethicorum diximus. Et quia parvum malum magis ledit nobilem partem q̄s magnum vilem (vt patet in membris corporis)et in proposito plus pauperculus leditur ex solutione duorum solidorum q̄s artifex minus egens ex solutione quatuor,ideo non vsquequaq; falsum est illud assumptum scilicet equum est,vt qui plus percipit boni plus sentiat mali.sed vt iam patet,etiam sic non est pro opinione illa. Secundo peccat,in eo quod subsumit scilicet subuentio mutui est bonum commune huius vniuersitatis pauperū. Releuatio nāq; pauperis ex accepto mutuo ex ipso mutui beneficio causatur. Mutuum autem ad iustitiam commutatiuam adeo spectat,vt in iustitie distributiue attribuere ridiculum sit, nisi forte distributio mutui statueretur:quod hic non fit. Iniusta deinde lex esset,si qua statueret,quod ex subuentione quā ex mutui beneficio quis percipit,aliquid pecunia estimabile mutuanti daret.et similiter cuicūq; alteri cui ex alia causa non tenetur. Ex hac siquidem causa nulli ciuiliter obligatur,quāuis amicabiliter debeat. Si mutaretur quoq; argumentū.et esset sermo non de subuentione per mutuum,sed de commoditate perpetua mutui inuemendi(quam totius commune bonum esse dictum est)non potest adhuc cōcludi iustitiam seruari:qm̄ si penes commoditatem illam,distributio oneris agēda est,cū cōmoditas illa oīb⁹ mutuū sumētib⁹ equaliter respōdeat,inequaliter distribui solutionis onus nequaq; deberet:licet vt ex dictis pāret,iniquum sit malum distribui sicut et bonum. ¶Scda vero ratio(que mentitur onus soluendi iuxta datam soluendi occasionem)facile solvitur,dicendo q; aut occasionis vocabulo propie vtitur,au communiter,vt etiam causam occasionem vulgariter dicim⁹. Si ,ppie loquaſ,falsum est, q; hmōi occasionibus cōmensurāde sint distributiones boni aut mali:cōmunis quod debetur partibus:vt patet in omni politia:secus autem de gratuitis dicendum esset remuneratiōnibus. Si autem occasionem pro causa ponit, tunc falsum subsumitur: causa enim harum expensarum est vniuersitas ipsa,que pignoribus tute vult pecunie montem saluari. Et ex hoc clarius patet veritas primi membri: quia pauper ipse occasio valde remotaest, et non nisi ipsa mediante z causante vniuersitate que soluere tenetur:vtpote non concurrens ad hoc nisi propter mutui petitionem.ex qua occasionem sumit mutuans q; pignus vult,ex quo deinde prouenit q; vniuersitas teneatur soluere. Patet igitur q; occasionibus huiusmodi nulla iustitia distributiones equari debēt. ¶Ex his autem formari alia potest ratio ad principale intentum talis. In hac pauperum vniuersitate ,tuor sunt: commoditas perpetui mutui habendi, releuatio ex mutuo suscepto,remota occasio non data sed sumpta alicuius expense,z indigentia:nulli horum distributio oneris huius iuste cōmensuratur in hoc monte:vt patet ex dictis: ergo in capitulis montis iustitia distributiua non saluatur.

¶Opinio dicens in monte hoc nullum esse proprie mutuum,sed societatem potius quandam pissimis capitulis ad commune bonum vniuersum.

Caput.xiij.

Verexit Propter has forte rationum angustias opinio alia, nedum hec capitula.sed alia que ab oibus repulsā videntur cōmunitatibus pietate plena defendere volēs. ¶Hec quātum ad ,positum spectat,tria dicit. Primo,q; hic est contractus societatis positiue z perpetuo conseruatiue. Secundo, q; hic non est contractus mutui proprie.sed rē pozalis vsus cōmunis deposite. Tertio q; hic est contractus locationis operarum ad custodiam pignoꝝ ꝛc.cui a pauperibus merces reddenda iuste exigiſ ꝛc. Primū declaratur explanando naturam huius montis sic. Paupere enim cuius conuenientes media intercessione predicatorum ꝛc.a diuitibus z a seipsis quādam pecunie summam dono obtinent,non distribuendam, sed perpetuo vsui eorum per modum mutui conseruandam, eiusq; custodie ac predicti vsus dispensationi,et pignorum custodie et cure et ceteris vt supra, pro securitate communis pecunie ministri quidā a pauperum patribus p̄eponuntur reddendaq; statuitur eorum operibus merces a singulis pauperibus vt supra:scilicet vnus denarꝰ pro libra singulis mensibus ꝛc.Hec est pauperum ciuium societas.deponens summam illam sub cōmunibus custodibus per modū mutuicius pauperibus dispensandam,z reddens mercedem custodibus de-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bitam ꝛc. Et q in societate ista nullꝰ intẽdit diuisio capitalis cõmunis. s. depositi, nec ꝑm totũ nec ꝑm partẽ, sed potius ꝓcurare augmentũ, ꝛ ꝓ cõseruatione illius tuta q̃libet aliqd soluit (puta duos denarios ꝓ libra ꝛc.) ideo hic est ꝓtractus societatis nõ diuisiue sed positiue ꝛ ꝑpetuo cõseruatiue. ¶ Scõm vero (. s. q nõ sit hic cõtractus mutui) ꝓbat ex parte rei q̃ mutuari dicit. ꝛ ex parte extremoũ inter q̃ mutuũ dicit. Vbicũq; nãq; est ꝓprie mutuũ, ibi ꝛ res mutuata aliena est a iure petẽtis mutuũ. ꝛ mutuãs oĩno a petente mutuũ distinguit. Sed hic neutrũ istorũ inuenit: q pecunia q̃ mutuaꝫ cõmunis est eis q̃bus mutuaꝫ, ꝛ mutuãs est ipsum cõe depositũ seu ipsa societas. q̃ a pauꝑibus societatis mẽbris nõ oĩno distinguit, ergo nõ est hic ꝓprie mutuũ. Maior ꝓpositio assumpta quo ad vtrãq; sui partẽ ex ratione iustitie cõmutatiue in mutuis patet: q̃ iustitia cõmutatiua nõ est inter totũ ꝛ partes: ꝛ mutuũ nõ est nisi de eo quod alterius partis id est singularis ꝑsone est, ꝛ cõsequenter oĩno alienũ ab hoc perẽte mutuum. vnde quando pauper a monte mutuũ ꝓpter penuriã vocabulorũ petit. tẽporalem vsum cõmunis depositi ꝑm veritatẽ petit nõ mutuum. ¶ Et ex hoc vlterius manifeste sequitur. q vsura hic nõ est. q̃ mutuũ explicite vel implicite comitatur. ¶ Tertiũ autem. (q. s. hic fit contractus mercenarius inter ministros ꝛ pauperes, ꝛ consequẽter q̃ pauperes iuste teneantur reddere eis mercedem ꝛc.) vt ꝑ se notum relinquitur.

¶ Examen prędicte opinionis, determinans iniustitiam nihil minus inueniri in capitulis montis ꝑm hanc viam, q̃ ꝑm alias suprадictas. Ca. xiiij.

QVoniam autem opinio hec tanq̃ singularis communiter derelicta videtur duo in eius examine facienda occurrunt: vt scilicet primo ostendamus male formatum esse ab ea casum montis pietatis, ꝛ propterea, communiter minus eius dicta recipi. Deinde admisso casu quod iniustitiam non euitet, manifestandum est quod contractus iste non sit socialis: vt ex pauli secundi pont. max. literis ad perusinum legatum habetur. vbi monet ne vltra stipendia ministris debita aliquid accrescens habeatur. ne forte vsure labes aliqua incurratur. In contractu enim socialiter hoc quod socij ad communis boni augmentum tendunt, ridiculum est in dubium apud sedem maxime apostolicam verti an sit vsura. Quod etiam hic sit contractus mutui, ex literis pluribus plurium romanorum pon. patet. Semper enim mutuari dicunt pecuniam pauperibus a ministris montis: ꝛ distributionem mutuo sic annectunt, vt vere mutuum reflet: quoniam mutuari secundum quandam distributionem dicunt: vt scilicet plus egentibus si constat plus mutuetur, infra tamen statuti latitudinẽ. ¶ Nec sufficit fugiendo dicere, quod penuria vocabulorum huius causa est. Tum quia in ꝓmptu vocabulum temporalis vsus, communis depositi vel boni erat. Tum quia expresse in literis huiusmodi pecuniam collectam montem pietatis vocari dicitur: et depositа pecunia apud eos qui mutuaturi pauperibus sunt, appellatur. Si enim mutuum vere non interueniret, mutui nomen quandoq; mutatum quoq; esset, ꝛ saltem circumlocutione aliqua non esse mutuum insinuatum esset: presertim quia omnes forte huiusmodi literе emanarunt ad instantiam eorum, qui vsuram in hoc monte non esse contendunt. Qua enim facilione ꝛ magis apparente via excludi vsura potuisset. q̃s mutuum non interuenire declarandos? Sed quid in probabilibus moror? probatur ratione non esse huiusmodi contractum faciem absq; mutuo, vt dicitur. Abicunq; iustum est secundum equalitatem simpliciter rei accepte ad datam, ibi vere est iustitia commutatiua: sed contractus ille, qui mutui vocatur inter montem ꝛ ioannem pauperem est iustus secundum equalitatẽ simpliciter pecunie eddite ad acceptam: ergo est contractus iustitie commutatiue. Sed iustitia commutatiua non vertitur inter totum seu totius bonum vt sic ꝛ partem, sed inter partez ꝛ partem ita quod etiam totum vt extremum commutatiue iustitie, partis rationem habet: vt ex dictis patet, que ex san. tho. expresse habentur: ergo contractus iste non est inter montem inquantum est totũ siue commune bonum, ꝛ ioannem pauperem inquantum totius ꝑtem, sed est inter totum inquantum partis rationem habet, ꝛ ioannem pauperem vnum de populo ꝛc. ꝛ consequenter est vere contractus mutui. ¶ Admisso autem talis societatis contractu (que si nõ est, posset tamen fieri) iniustitiam omnino ibi committi sic declaratur. In contractibus istis de quibus est sermo, aut standum est infra limites commutatiue iustitie, aut infra limites iustitie distributiue, aut vtriusq;, aut neutrius. Si ꝑm iustitie cõmutatiue pure formam agimus, cum constet quod totum apud eam vt pars reputatur id ad quod totũ tenetur, a parte exigi nõ potest. ꝛ cõsequẽter quãuis societas pauperũ teneatur soluere mercedẽ ministris, iniuste tamẽ ab hoc pauꝑe exigitur: quia nõ in eius fauorẽ fit. Et breuiter eodẽmodo hic cõuincit iniustitia [illegible] infra iustitie cõmutatiue terminos probau[illegible]. ¶ Si ꝑm iustitiã distributiuã puram procedendũ esse creditur (q̃n contractus locationis operarũ nõ est inter ministros ꝛ singulos pauperes, sed inter ministros ꝛ societatẽ pauperũ: vt superiꝰ dicebatur) manifestus error: statim ꝑz: q̃n locatio operarũ et eius merces, et similiter acceptio pecunie que mutuata dicitur, ꝛei restitutio. finigi non potest quin equalitatem [illegible] mutatiue iustitie requirãt. ¶ Si autẽ vtriusq; iustitie forma misceatur, ꝑm veritatẽ idẽ est casus iste cũ eo quem superius ꝑm distributiue iustitie modũ dispuraui? ꝛ ꝛ ꝛ

Universidad de Deusto
Biblioteca

siue fiant litere cambij ꝛ non presententur, siue non fiant litere. Interuenit siquidem hic manifeste solo nomine cambium, ꝛ secundū rem mutuum cum lucro, aut spe lucri. ℔m quod diuersimode fit.

¶Secundo (ꝛ in idē redit) quū campsor vt lucret, dat mediolani petro egēti centum ducatos recepturus ab ipso petro ibidē hinc ad mēsem tātū quātū valebūt tunc venetijs ℔m cursum cābiorum decē libre grossorum: que equalent centū ducatis regulariter, sed in cursu cambiorū venetijs q̄nq; excedūt, ꝛ q̄nq; exceduntur. Hic em ℔m veritatē est ꝛctus mutui, cambij nomine palliatus: ꝛ fit cū spe lucri: cōtra illud luc. vj. mutuū date, nihil inde sperātes. Et celebratur cōiter cū ꝓbabili coniectura, q̄ erit ibi lucrū: q̄ cōiter solēt tūc valere plus decem libre grossorū, quāuis quandoq; sed raro mū valeant. ꝛ ꝓpterea est hic vsura. ℣ Nec potest excusari, nisi in casu, in quo petrus egeret illis cētū ducatis, ꝛ cāpsor haberet in promptu verum cābiū agēdū cū illis cētū pro venetijs illo modo. et ad instantiam petri illos sibi eo pacto daret. Et hoc si contractus talis veri cambij est licitus, de quo infra erit sermo.

Dubia Autem cābia, quedam sunt ex parte cāpsorū, q̄dā ex parte accipientium cābia. Ex parte quidē cāpsorū sunt, que dupliciter fiunt: aut ſcz appetitādo numisma extraneū de quo restitutio fienda est, minus q̄ valeat communiter in loco vbi debet fieri restitutio: aut appetitādo numisma propriū q̄ datur, magis q̄ valeat communiter in loco vbi restitutio debet fieri. Ad hos enim duos modos (qui valde propinqui sunt, ꝛ in idē redeunt) omnia cambia ficca reducuntur pro quibuscūq; locis fiāt. ℣ Ad primū enim modū spectat cambiū lugduni: in quo petro indigenti marca auri, que communiter valet ibi. 60. scutos campsor mediolani dat. 60. scutos, nō ℔m valorem scuti lugduni, sed quum ibi cōmuniter valeat scutus. xxx. grossos, appretiatur hic. xxviij. et sic dat sibi tātam summam pecunie, que alcēdat ad. 60. scutos ad rationem. xxviij. grossorū ꝓ scuto. ¶Ad secundum vero modum spectat cābiū tam londrēse q̄ burgēn. in quo petro egēti ianue dat campsor ianue. 1000. ducatos, non ℔m valorem ducati currentem bugis aut londres, sed quum ibi valeat ducatus. 50. grossos, appretiatur ianue. 52. ita q̄ pro quolibet ducato tenetur, accipiēs cābiū restituere bugis vel londres. 52. grossos. ℣ Cetera autē cābia ex parte cāpsorū similia sunt. Nec fiat vis si in istis exemplis vera quātitas monetarū nō recitatur: q̄m exempla ponimus vt addiscētes intelligāt. ℣ Auget autē cambiorū ꝓdictorū ambiguitatē inserta temporis ratio, fatentur eīm cāpsores, q̄ quāto tp̄s restitutionis est distātius, tanto minus appretiatur moneta in primo modo, et tanto magis in secundo modo. ¶Ex parte aūt accipiētū cābia, sex modis variantur cābia ℔m differentiam, eiusdē vel diuerse monete, ꝛ differentiam certi vel dubij aut accidētis lucri: h̄ c em videtur alliquā per se differentiam in cambijs facere. ℣ Cōtingit primo modo, q̄ petrus dat mediolani campsori centum ducatos florentinos aureos, ꝛ vult totidem florētinos florētie. Cōtingit secundo q̄ petrus pro dictis ducatis vult florētie monetā argēteā: puta grossos florētinos, sed tot quot equaleāt florētie ducatis. 100. florentinis aureis. Contingit tertio, q̄ petrus pro dictis ducatis vult bonā monetā aureā vel argēteā florētie, ℔m q̄ tpe solutionis (puta in nūdinis) cābia valebūt florētie. ℣ Et quodlibet horū contingit dupliciter fieri, ſ. simpliciter v. ꝓpositum est: ꝛ cū aduncto aliquo certo lucro: puta. ſ. q̄ petrus vult non solum predictos. 100. ducatos florentie modo dicto, sed vltra hoc vult sibi dari quatuor alios ducatos. Et quoniam de his non principalis est questio, sed de illis que se tenent ex parte campsoris cōiter, ideo de illis erit sermo diffusius: de istis aūt in fine tractatus dicēt. ℣ Et ne nugatio aut equiuocatio accidat legēt̄ibus, vocenē in sequētib⁹ cābia nūc discutienda cābia realia: q̄ruis a multis cābia ficca, aut p̄ſas nūcupētur.

¶De opinionibus dicētū in cambijs realibus esse mutuū. Ca. ij.

Quoniam Autem secundum diuersa ꝓpositā diuersimode inueniūtur doctores locuti de huiusmodi cābijs, ꝛ ex alijs p̄cipijs procedunt supponentes huiusmodi cambia mutui contractum sapere, ꝛ ex alijs procedunt negātes hic mutuum interuenire: ideo singillatim discutiende sunt singulorum rationes. ¶Unde eorum occurrūt primo opiniones, qui asserūt aut suscipiunt contractus cābiorum realium ℔m veritatē esse contractus mutui, licet cambia vocentur. Sūt aūt contrarie horum opiniones: dum quidam dicunt talia cambia esse inusta ꝛ vsuraria, q̄dam vero q̄ sunt licita. Et illi quidem qui asserunt vsuraria, licet multis rationibus moueantur, hoc tamen habent pro fundamento: quia vsurarium est mutuare sub spe ꝛ pacto verisimilis lucri: vt patet. constat autem omnes campsores spe lucrandi hec cambia exercere: et ideo pacta supradicta adijcere: vt verisimiliter lucrum euenire possit. quāuis non semper eu᷑niat: vt ipsimet fatentur: ꝑsumarium est igitur hec cambia facere. Quod a[illegible] tur hic esse mutuum, probant ex eo, quod contractus ille dat pecuniam que est inuendibilis cum translatione dominij, et recipit pecuniam: has autem esse constat conditiones ad mutui contractum sufficientes. Muntur q̄ opinio hec authoritate gof. ℣ host. in summa de vsuris: ꝛ archiepi. scopi florētini. p. ij. ꝛ. iij. parte summe vbi etiā dicit multos viros doctos ꝛ timoratos fuisse huius opinionis.

¶Acceptantes autem mutuum h[illegible] esse, ꝛ tamen absq; vsura cambia fieri, fundantur super ratione interesse, ꝛ operarum locatarum. Et quo ad interesse quidem: quia etiam in contractu mutui licet seruare se indēnem: constat autem quod mutuans ianue. 100. ducatos aureos, dānum incurreret si burgis restituuntur sibi totidem aurei vel eis equiualens ibi precise. Tum quia plus daret q̄ reciperet: ex eo quod ducatus aureus plus valet ianue q̄ burgis. Tū quia oportet ipsum subire expensas delatorum pecunie vt ianue rehabeat, vbi contractus mutui celebratus est: ergo licitus est estimare ducatum aliquid plus, vt mutuans nullum dānum incurrat: ꝛ hoc in istis cambijs accidit. ℣ Quo ad locatas vero operas: q̄ quum nullus debeat propijs stipendijs militare, ꝛ campsor ꝛ ministri publice vtilitati deseruiant in opere licito in mutuis faciendis predictis, consequens est quod propriam mercedem reportare debent: quemadmodum ministri montis pietatis. Et quia industrie accedentis operi licito, ratio est habenda, aliquid etiam mercedis ei dari debet: quo sit vt omnibus ꝑfatis talis excrescētia sit licita.

Sed reuera Neutra harum opinionum veritatē assequitur. Prime enim fundamentum ruit: quoniam (vt infra patebit) hic non est contractus mutui.

¶Secunda autem ꝛ falsum assumit, ꝛ consequenter non loquitur. Falsum quidem assumit, dum dicit in his cambijs illud plus sumi vt vitetur interesse. hoc enim campsores testantur esse falsum, ꝛ dicunt quod non vt dānum euitent, sed vt lucrentur huiusmodi cambijs insistunt: ꝛ quod si accipientes cambia obligarent se ad restituendum precise quantū accipiunt in loco vbi accipiunt, ipsi non mutuarent quia lucri causa artem hanc exercent. ℣ Et ex hoc patet, quod nec pro interesse stipendij ministrorum plus sumitur. Si enim campsores ex cambijs nihil aliud quererent q̄m se seruare indēnes, cambia non aggrederentur: sed pecunias suas secum tenerent, aut aliter exponerent: vt ipsimet testantur. ℣ Consequenter autem non loquitur: quoniam non est licitum artem mutuatiuam in ciuitatibus exigere ꝛ ministros statuere, ꝛ laborum industrie ratione habita, inde etiam sustentatorium lucrum quere: quoniam hoc esset vsurariam artem facere moderatam, vt patet. ℣ Ministris autem montis pietatis quomodo ꝛ qualiter liceat mercedem reddi, ꝛa quibus oportet recedi, in tractatu speciali de hoc diffuse diximus. Hic autem satis sit nosse, ꝛ quod non est similē: quia in cambijs intenditur lucrum, et quod experientia testenō licet artem facere mutuatiuam, vt operarum, periculorum ꝛ industrie rationem habendo, plus forte recipiatur, vnde ipse cum familia sustententur: sicut in artibus ꝛ negociationibus licet. Est igitur vsura in his cambijs, si contractum mutui implicant. Propter q̄ gof. host. sub mutui nomine casum tractantes (quum scilicet mutuatur vt restituatur alterius generis moneta cum spe lucri) vsuram esse dixerunt.

¶De opinionibus dicentium in cambijs realibus esse contractū permutationis. Cap. iij.

Videtur Ergo propter predicta forte alicui opinio, dicentium in his cambijs nō esse contractum mutui sed innominatum scilicet do vt des: vel si nominari debet, esse contractum permutationis. ℣ Et horum contrarie quoq; sunt opiniones alijs asserentibus hec cambia licita, ꝛ alijs illicita. Et illi quidem qui dicunt esse licita, studiosum suum adhibent non tam ad probandam eorum iustificationem, q̄m eorum naturam extra mutui rationem esse. ℣ Et quāuis multiplicent rationes, ex tribus tamen connumerationibus separāt cambia hec a mutuis. Primo ex periculo. Mutui enim natura periculum mutuate sortis in accipientem mutui transferri: cambium vero reale, dāni periculum campsori relinquit, si minus sorte contingat accipere: vt quandoq; (licet raro) contingit. ℣ Secundo ex diuersitate rei restituende et locimam mutui ratio exigit vt eiusdem generis ꝛ bonitatis res restituatur, ꝛ ibidem. Nec sufficit reddere equiualens: aurum enim pro auro ꝛ triticum pro tritico restituendum est, ꝛ adducitur ad hoc textus iuris ciuilis. ff. de solu. l. paulus. In cambijs autem realibus fit permutatio monetarū diuersorū generū ꝛ in diuersis locis. ¶Tertio ex modo cōtractus: q̄ in cābijs realibus est vēditio vel cōtractus similis [illegible] conditioni (dū ducatus [illegible] ndit. 52. grossis fiādr̄ēsibus) ꝛ estimatur [illegible] alia, quod licere patet extra de cēſi. ca. olim causam. ꝛ ca. cum canonicis. in mutuo autē nihil horum fit. Quū igitur mutui contractus non sit, sed pmutationis ꝛ negotiatiuus, pro licito relinquit. spes enim lucri in his nō dānatur, ꝛ industrie, laborum, periculorum, expensarumq; ratio habenda est. ¶Dicētes vero cābia hec nullo modo licere, ꝛ tū mutuum non implicare, quāuis non inuenerim: ex dictis tamen ab his q̄ absolute cambia hec dānant, aut dubitant illicita esse, tripler ratio colligitur. ℣ Prima ex eo q̄ cambia hec in fraudem vsurarū introducta videnē, quum permutationem mo[illegible]etarū campsor non intendat sed necessitatibus indigentis noler[illegible] gratis mutuare, noīe permutationis monete mutuū palliat vt lucret: ꝑsertim quum plerumq; contingat in eadē fieri moneta restitutiones (ꝛ hoc in cābijs infra italiam) ꝛ periculū q̄ raro accidit pōderandū non sit in communationibus, que regulande sunt ℔m cōmuniter euenientia. ℣ Secūdo ex eo, q̄ ratio tpis etiā in contractu emptionis ꝛ venditionis haberi nō potest, in huiusmodi aut cambijs (vt patet in casu posito) quanto distantius est solutionis tempus, tanto plus sibi solui patiscitur campsor. ℣ Tertio q̄ etiam in cōtractu vēditionis, vendere plus q̄ nunc aut hic valet, non est licitum: nisi vendens intendeb at vsq; ad tempus illud seruare (vt in ca. inaūgāti, extra de vsuris) aut intendebat ad illū locum deferre: vt dicit ray. inno. ꝛ ioan. andre. ꝛ ioan. calde. cāpsores aūt non intendūt seruare, aut transferre pecuniam: sed paratam ad huiusmodi cambia tenent. Quid aūt de his sentiendū sit, in decisione manifestum erit. Nunc autem ad aliam properandum est opinionem.

¶De opinione singulari circa cambia. Caput. iiij.

Post predictas Opiniones egregij cuiusdam doctoris in theologia opinio singularis occurrit: tenens huiusmodi cambia esse licita, ꝛ tria singulariter dicens. ℣ Primū est, q̄ contractus iste quem innominatum vocant, nomen habet: quoniam vt sanctus tho. dicit in secūda secunde. q. 77. negotiatio tripliciter fit, aut commutādo res pro rebus: vt vinum pro tritico, aut res pro pecunia, aut pecuniā pro pecunia. Et quū primus contractus vocē vulgo baratto, secundus vocetur vēditio ꝛc, ꝛ tertius cambiū, ita q̄ cambium est permutatio pecunie, pro pecunia. ¶Secūm est, q̄ in cambijs non consideratur pecunia vt pecunia, seu vt mensura est: sed vt res quedam est. Constat enim ℔m oēs vtroq; modo posse accipi pecuniam: vt patet de locantibus pecuniam ad ostentationem. Et q̄ campsores pecuniam vt rem consideret, ex sancti tho. autoritate probat in secūdo de regim. dicentis, q̄ numisma potest accipi vt mēsura ꝛ vt quedā res est, ꝛ hoc modo vtuntur eo campsores. Fabricatq; sup hoc fundamento doctor ille vendibilē esse pecuniam a campsoribus, vtpote rem quandam, ꝛ eius pretia variari sicut aliarum rerum, iuxta tēporum, locorumq; diuersitates ꝛc. ¶Tertiū est singularissimum, q̄ licitum est cāpsoribus plus accipere quando tp̄s solutionis dilatatur. Distinguit siquidē acciꝑere plus ratione tpis dilati dupliciter, vno modo, q̄ sola tpis dilatio excessum pretij operet, ꝛ hoc dicit esse vsurariū. Alio modo, q̄ res in dilato tpe considerata, pretiū augeat in cōmutationibus, ꝛ hoc dicit esse licitū. Et dat exēplum in emptionibus rerū in futuro assignandarū. Si quis em hyeme emit lanas assignandas sibi in vere minus q̄ valeant in hyeme, eo q̄ lane tpe veris credunē minus valiture, iuste emit: eo q̄ res in tpe illo sumpta pretiū minuit. Sūt minus emeret, quia nunc anticipat s[illegible]ationē: vsurā committeret: q̄ propter solā tpis morā pretium variat. Subdu q̄ cāpsores non plus [illegible]ccipere ratione dilati tpis, sed ratione rei in dilato tpe considerate. Ām verbi gratia, marcha auri soluēda in nundinis ianuarij nō ideo minus emitur a cāpsoribus mediolani mense octobri, q̄ nouembri, q̄ longius distat ℔m tp̄s: sed q̄ marcha illa cōsiderata in tali tpe minus estimat communiter a negotiatorib[illegible]s, ꝛ magis in tpe propriori. Et merito vt dicit: q̄ quum negotiatoris finis sit cōmuniter lucrari, nec ideo emat vt empta habeat, sed vt iterum [illegible] tet cum lucro: licitum est sibi considerare quanto tpe [illegible] cuparam in re empta tenere oportet. carius enim emitur quod citius distrahitur, q̄ quod longo oportet tpe retinere, ne pecunie mortue teneantur. Signum autem, q̄ campsores non rationem temporis dilati, sed rei in tempore habeant, est q̄ non semper ℔m tem pora approximationem pretium crescit: sed quādo, ꝑ instantibus nundinis contingit pretium minui, adeo vt minus vendatur tunc marcha auri in proximo assignanda q̄m fuerit vendita tribus mensibus ante.

Sed hec Opinio (cū bona venia) multipliciter a veritate deficit q̄ius bono zelo ad veritatē accedere conetur. Primū in primis dictū secundo non consonat: q̄m noia formaliter sumpta intelligi oportet (vt in. 4. metaphi. tradit aristo.) alioquin periret certitudo a locutione: q̄m extra formale significatum infinita sunt, vt ibidem dicitur. Unde si in cambijs pecunia consideraē vt res, non vt pecunia (vt dicit) contractus iste non debet permutatiuus pecuniarum vocari: nec debet in tertio loco cōtractuum a san. tho. dictorum reponi, sed primo. ¶Secundū dein de dictum verū non sonat, ꝛ sancti tho. verba male interpretari videē. Verba siquidem eius in secundo de regi. p̄n. ca. 14. sunt ista: Numisma q̄ius sit mensura ꝛ instrumentū in permutationibus, tū per se aliquid esse potest: puta si cōſtetur. erit aliquid, videlicet aurum vel argentum: ergo semper non ordinatur ad permutationes. Et hoc etiam habet veritatem in aliis speciebus pecuniarū: imo amplius, vt in campsoria: que non propter ordinatur, vt sit mensura rerum venalium, sed magis ad permutationē numismatis. ℣ Ex quibus verbis non habetur, q̄ pecunia consideretur a campsoribus non vt mensura, sed vt res: sed habetur q̄ pecunia non vtuntur campsores vsu primario, propter quem est inuenta, scilicet vt mensura seu pretium sit rerum venalium: sed vsu secundario, ad quem est translata, inquantum tamē pecunia: scilicet vt permuteturcum alia pecunia, vter q̄ siquidem vsus conuenit pecunie per se, ꝛ secundus campsoribus conuenit: vt infra patebit ex primo politicorum. ¶Quid autem de tertio dicto sentiēdum sit, in decisione dicetur. Hec igitur sunt, que hactenus de cambijs dicta sunt.

¶De natura artis campsorie. Caput. v.

Nunc autem Natura cambiorum vniuersaliter ꝛ faciliter percipi possit, tali ordine procedendum credimus, vt scilicet primo de ipsa arte campsoria dicatur, ꝛ quid sit et q̄ licita sit, deinde de conditionibus requisitis ad eius actus rectitudinem tractetur, ꝛ demum ad cambia predicta descendendo videatur, an artis sint campsorie, et quid in eis licitum aut illicitum est, obiectiones factas soluēdo. Sic enim de huiusmodi cambijs sermone completo, ad alia proposita procedi libere poterit. Principium autem ad declarandam campsoriam, oportet sumere ex primo politicorum, eius vestigia sequēdo. ¶Sciendum igitur inde est, q̄ rei vsus per se est duplex scilicet propriꝰ ꝛ communis, seu primarius ꝛ secundarius. Est autem propriꝰ cuiusq; (siue naturalis siue artificialis) ille vsus, ad quem ex ipsa rei natura primo ordinatur: vt vestis ad vestitum, panis ad esum, et vinum ad potum ꝛc. Communis autem siue secundarius est, quo res inquātum talis, alteri tamen a primo fine applicatur: vt commutatio respectu calcei aut tritici, ꝛ alioum huiusmodi. Calceus em quum venditur, inquantū calceus consideratur (non enim pro simplici pelle venditur) non rē propter vēditionem est calceus, sed ꝓpter calceationem, ꝛ sic de alijs. ℣ Quemadmodum ergo ceterorū, sic ꝛ numismatis duplex est vsus: vt ibidem dicitur. Primus est commutatio pro rebus venalibus necessarijs. ſ. ad vitam humanam scilicet tritico, panno, aromatibus ꝛc. propter huiusmodi enim cōmutationes numisma inuentum esse constat: dum ea que vni patrie desunt, aliunde haberi non possent. nisi datis pro eis equitalentibus, ꝛ multum incommodi esset res semper transferre equales. Ob hoc enim aurum, argentum, es, ꝛ quicquid eiusmodi est facile portatile ꝛ vtile, statuerunt commutandis rebus adequatum iri, et propterea numisma dicitur mensura rerum venalium. Refertur enim ad naturalia ad vsum necessaria, vt mensura ad mensurata: propter quod charactere insignitum est, in testimonium qualitatis ꝛ ponderis, sicut et ceteris mensuris publicis cōsueuit signum impūmi testans earum iustificationem. ℣ Secundus autem numismatis vsus est commutatio pro alio numismate: vt ducati aurei pro carlenis. Non enim propter hoc factū est, et tamen hanc commutationē subit, non inquantum aurum aut ens absolute, sed inquātum numisma: vt continua experientia docet. Orta aūt videtur hec commutatio ex inequalitate numismatum: dū vel ad supplendam rei naturalis equalitatem, ad numisma maius paruula numismata addebant: vel habēti maius minora erāt cōmodiora, aut econuerso. Lucrū aūt ex numismatū cōmutatione primo quidem (vt philosophus ibidem dicit) casu euenisse videtur: dum accidit aliquid puta aureum numisma, plus alicubi estimari, ficq; pro illo plura erea dari ibi quam dentur ibi vnde

Universidad de Deusto
Biblioteca

ructum fuit. Humana deinde industria artificiose circa huiusmodi numismatū commutationes lucri vias cōposuit: sicqs ars cāpsoria contexta est. Unde nihil aliud cāpsoria est q̄s negociatio in commutatione numismatum: materia siquidē z actus z finis eius, sufficiēter in hoc explicant: vt patet. ¶ Quāuis aūt a philosopho campsoria vituperetur, z ratione materie: quia tm̄ numismata tractat, a proprio numismatis vsu diuertēs: z ratione finis: q̄ lucri gratia, q̄s fine carer: z vtriusq; simul: quia pecunie vt instrumenta ieconomice z politice, habende querendeq; sunt nō p̄pter se, sicut nec quodcūq; aliud organū per se appetitur. Si tamē ex hominis cāpsoris fine honestetur (vtpote ad familie z status sui decentem sustentationem ordinata) licita est. quēadmodū alie negociationes. Pōt ēt id qđ solitarie consideratum cōsonum non videtur. ex ad iuncto fine honestum reddi: vt patet de hominis occisione, que absolute repellenda est: si tamen ad datur propter iustitiam. ꝛc. precipienda est: sicut econuerso ars ex se honestissimum finem habens, vt medicina sanitatem vituperabilis ex fine medicātium reddi potest. dum lucri causa medentur. ¶ Quum ergo experientia teste pateat. q̄ multa necessaria ciuitatibus plurimis deessent. nisi mercatores essent: z ipsi nō commode possint. absq; cambiis negocia sua exercere, necessarium z honestum est campsoriam in ciuitatibus esse. nō quatenus pure campsoria est: sed quatenus economice potest seruare se indēnes. sed etiā lucrari z industrie rationem habere: quum negociationi licite z vtili reipublice illam apponant.

¶ Quomodo oporteat numismatum commutationes fieri: vt rectitudo seruetur. Cap. vj.

Non solum autem oportet declarare quid rectitudo cambiorum in communi exigit. sed in speciali quomodo in hoc, vel illo modo rectitudo seruanda sit. dicendum est: omissis tamen singularibus, que scientifice determinationi non subsunt. Quum ergo campsoria circa commutationem numismatum versetur. necesse est iustitie commutatiue canones in ea seruari, sicut z in ceteris commutationibus. ¶ Ex quinto vero ethi. patet quod vniuersalis regula commutationum est. vt seruetur eq̄litas rei ad rem: vt scilicet equale sit datum accepto z econuerso. vnde si cōmutatio numismatū iusta esse debet. equalis valoris oportet esse commutanda numismata. Et quoniam hoc pluribus modis contingit seruari. secundum differentiam numismatum z locorum z temporum. ideo potest equalitate salua lucrum prouenire cāpsoribus. Quod quomodo contingat, videri potest. si predictas differentias scrutati fuerimus. Numisma igitur quum vbiq; duplex esse consueuerit (scilicet expendibile ibidem, z non expendibile ibidem) contingit dupliciter cambium fieri. Aut dando numisma expendibile pro non expendibili. aut pro expēdibili. ¶ Et vtrūq; horum contingit dupliciter: aut dando numisma melius, commodius, z magis amatum communiter, pro minus bono, commodo z amato: vt aureum pro argenteo vili. vel ereo ꝛc. aut econuerso. Et quodlibet rursus horum potest fieri pro eodem vel alio loco z similiter pro eodem vel alio tempore. ¶ Et q̄ simplicia prioza z certiora compositis sunt. a primis inchoandum est. nulla locorum aut temporum diuersitate admixta: sed in sola talium numismatuz commutatione sistendo. Si igitur commutandum est vnum numisma expendibile cum alio expendibili, quantum est ex parte cōmutationis oportet numismata commutanda equalis valoris esse: q̄m vtrunq; lege aut consuetudine certum habet pretium. Nec saluare tur in commutatione equalitas, si ex aliqua parte excessus esset. Contingit tamen ex parte qualitatis numismatum in se vel in ordine ad campsorem. q̄ sit hec commutatio iusta. numisma minoris p̄tij absolute dando. Et hoc est quando campsor dat bonam monetam pro mala non falsa aut defectiua: vt ducatos aureos pro argēteis. que vix argenti nomen merentur. Tūc enim licet campsor det minus in aurea pecunia q̄s accipiens det in illa moneta: equalitas tamen seruatur ex eo. quod centum ducati in moneta sic bona et portatili equiualēt centum z duobus (verbi gratia) in moneta tam vili: vt patet si conflanda essent numismata. z ex vtilitate. que potest ex illis percipi in faciendo ex eis vasa. z ex vtilitate expensionis secundum locum z tps (bona esti numismata quāuis antiqua aut extranea, libenter acceptantur) z ex periculo: quoniam male monete vtpote ex ose facile possunt a principibus inexpendibiles reddi. et de facto in prouincijs bene ordinatis z nō oibus redduntur. ¶ Nec obstat determinatio valoris monetarū per legem: quoniam illa respicit numisma quo ad per se primum vsum eius. qui est commutatio pro venalibus. Lege siquidem vel consuetudine statuitur, qō aureus ducatus z nonaginta solidi in commutationibus economicis z politicis equialeant: in quibus pecunie pro rebus cōmutantur. Commutatio autem numismatum. arbitrio sapientū inuenta eorum qualitatem. aut abundantia. ꝛc. dinoscitur. ¶ Similiter quoq; seruatur equalitas si quis commutans numismata minus dat pro eo q̄ danda a se numismata commodiora sibi erant: sicut etiam licet vendere rem cariis q̄s absolute valeat. ex eo q̄ vendenti commodior est. Unde habens ducatum aureum. si a volente commutare parū m monetam pro illo. solidum vnum exigat. quia ille sibi commodior. non peccat. Qui tamē non vult absq; lucro commutare ducat. s ianuenses pro aliis ducatis eque pretiosis z sibi commodis. quia petenti commutationem cō modiores sunt ianuenses ad deferenda sua vasa. peccare videtur: eo quod vendit alterius commodum. Et quia in istis non ex campsorum expensis aliquid plus accipitur. sed aliūde (vt patet) ideo cuilibet ex istis. causis licet in huiusmodi cambiis minus pecunie dare q̄s accipere. Campsori aūt vltra hec licitū est in cambio minuto (etiam si meliorem z commodiorem q̄s det accipiat) aliquid plus accipere propter expensas ꝛc. vt superius dictum est.

¶ Si autem fiat commutatio numismatis expendibilis pro non expendibili. notabile potest inde lucrum prouenire: ex eo q̄ non solum habeti potest ratio materie z commodi. sed etiā extraneitatis: qua fit vt tales pecunie in tali commutatione multum a numismatis ratione declinantes. quasi vt res quedam commutentur. Duplici en existente pretio numismatis (s inquantū est talis res pura aurum. z inquantum numisma) z secundo excedente primū. ex hoc quod aliqua pecunia alicubi inexpendibilis est. numismatis pūū ibi perdit. magisq; vt res quedam commutanda venit: quā tū campsor in locis vbi numismatis pretium obtinet procurans habere. ipsam commutando multum lucrari potest. Et quoniam pretia rerum prudentis arbitrio relinquuntur. erit in hac commutatione equalitas seruanda. pensata q̄titate extraneitatis. z aliis conditionibus vt sapiens determinabit.

Loci autem Differentia tripliciter potest omnibus p dictis commutationibus admisceri. Campsore enim existente. z dante suas pecunias mediolani. z recipiente alias alibi. aut contractus commutationis fit pro mediolano. aut pro alio loco vbi accipiens cambium habet pecunias (puta lugduno) aut pro vtroq; simul

¶ Si contractus fit primo modo. s. mediolani z pro mediolano. tunc quum accipiens cambium ex vi talis cōtractus teneatur mediolani dare pecunias quas commutat. nulla diuersitatis locorū ratio habenda est: sed tan. q̄ cambium manuale agendum est. eorum que supradicta sunt rationem habendo. Ex eo tū q̄ accipiens cambiū vult se liberare ab obligatione z onere z periculo deferēde pecunie ex loco vbi habet. mediolanū. z campsor vult hec subire. licitum est mercedem exigere. Sed hoc potius ad contractus locationis z conductionis spectat q̄s cambij: z ideo iusta eorum ca nones reguletur si accidat. Quod tamen raro credo euenire.

¶ Si vero contractus fit secundo modo. s. mediolani quidem. sed pro lugduno. tunc nulla mediolani ratio habenda est: sicut nec in cōtractu emptionis. quo absentes merces p loco in quo sunt. emūtur. Oportet enim loci sicut z tēporis p quo cōtractus fit. rationē habere. nō in quo fit. si p alio loco aut tpe tantū contractus fit: vt nūc proponitur. Et hoc siue certificetur mediolani cōmutatio. coniectando verisimile pretiū loci. p quo fit. ¶ Et q̄uis talis modus cambij nūq̄ forte fiat: fieri tū posset hoc modo. q̄ petro habēti venetijs venetā monetā. z egenti mediolani centū ducatis. campsor mediolani det centum veteres aureos recepturus de illa moneta venetijs tm̄ quantū venetijs p illis cōmutat in cambio manuali. et nō in cursu c. ioz. q̄ fiunt p locis distantibus. Sicut etiā triticum existens in villa emit ab his q̄ sunt in ciuitate tanti quanti venditur in villa vbi assignat. z non quanti venditur assignā. in mediolani.

¶ Si aūt contractus fiat tertio modo (vt cōtiger accidit. s. mediolani pro mediolano z lugduno simul) tunc vtriusq; loci simul. per hoc distantie eorum periculorum expensarūq; intercedentiū adhibenda est ratio: sicut z in contractu emptionis. Constat enim q. [illegible] ta alexandrie. assignanda ianue. empta atq; soluta vt ta. [illegible] antur. longe minus valent q̄s si manualiter ianue assi gnarentur: quia res conducenda a tanta distantia. cum tot periculis z expensis ꝛc. longe minor est ianuensibus. seipsa conducta. et sed ex tali euentu in tpe: puta bello, penuria, aut abūdantia ꝛc. Ex hoc vero q̄ pecunie diutius occupate sunt tenende in hac cōmutatione. res cōmutanda nec pretiosior nec vilior communi pretio redditur: vt sanct. tho. expresse dicit in secunda secunde. q. 78. ar. 2.

catis aureis mediolani. trecenti argent ei lugdunēses adequarētur lugduni assignati ducēti z nonaginta forte ad equank. cōcurrentibus etiā aliis supradictis rationibus: z forte pauciores. Ei [illegible] dē sunt ad cēda ci [illegible] riculis z expēsis. q̄s manualiter habita. ¶ Nec obstat. q̄ cāpsor mediolanēsis habet fratrē aut factorē lugduni aut oino erat lugduni tātā summā pecunie expēsurus. p aliis suis negotijs. hec em oia p accidēs se habēt ad cōtract⁹ natură. in cui⁹ equalitate iustitia cōsistit. Quid em ad cōtractus cō mutatiuos. in qb⁹ equalitate rei ad rē fieri opz. si ex idustria mea. aut casu ego affines habeo i [illegible] uersis locis. aut ministros fere gratis inuenio. z exinde. viarū m. [illegible] ustroq; expēsas lucrās diues fio. dummodo rerum conditionibus pēsatis equa fiat commutatio.

De tēporis Aūt differētia. bimēbris tm̄ distinctio cōsideranda est. s. p̄sentis tm̄. aut futuri tm̄: vtriusq; em simul ratio habita. alīā iustā diuersitatē pretij in commutationibus facit. vt infra patebit. potest ergo in cōmutatione numismatū iuxta tps contractus equalitas sumi. Et hoc siue fiat manuale cambiū. siue nō: z siue in eodē loco sit equialens reddēdum siue alibi. locoq̄ tm̄ ratione habita. Unde potest cāpsor dans aureos z recepturus alīā monetā vel ecōue. so. certificare quātitatē reddēde pecunie. ac si tūc manualis cōmutatio fieret. Pōt z futuri tps: quo scilicet assignatio reddēde pecunie erit. rationem habere. Et hoc dupliciter. aut incerte cōmutationē relinquēdo: vt scilicet pro centū aureis nūc datis teneat accipiēs post duos mēses dare tot argēteos. quot post illos duos mēses equalebūt centum aureis. aut certificādo cōmutationē: vt. s. habito respectu ad futuras cōmutationes post duos mēses. stabiliat nūc cōmutatio cōmensurata illis. ita q̄ parū plus aut parū minus verisimiliter credatur cōmutāda esse talia numismata. Ut si credit q̄ hinc ad duos mēses quum assignanda erit pecunia ab accipiēte cābium 100. aureis equialebūt. 1000. argētei vel. 1000. z. 20. potest ex nūc certificari cōmutatio q̄ pro centū aureis datis teneat accipiens assignare tunc. 1000. z. 10. argenteos. siue plus siue minus tūc contingat cōmuniter assignari. ¶ Patēt aūt hec ex aliis cōmutationibus: vt in cōtractu emptionis ret assignāde futuro tpe manifestū est. z habeē expresse extra de vsur. ca. nauiganti. in secūdo casu. in ista em cōmutatione numismatū tps assignādi numismatis attēdit. Nec aliq̄d plus aut minus sumi dixim⁹. ex eo q̄ pretius cāpsor sua numismata dat. ¶ Utriusq; aūt tpis simul differētia nullam diuersitatē videt in q̄buscunq; cōmutationibus facere. sicut vtriusq; loci: q̄m res in tpe futuro dāda nō est deteriotis cōditionis ex hoc. q̄ absens a p̄senti. z reducenda ad p̄sens. sicut res in loco distāti ex hoc q̄ reducēda ad locū p̄sentē. Nec subiacet periculis. z expēsis. industrie aut ministris. vt ad presens p̄m tps fiat. sicut p̄m locum. ¶ Nisi q̄s dicat q̄ subiacet periculo p̄ditionis: q̄ potest mori debitor. aut interim pauper effici ꝛc. Sed hec pericula pro nihilo in cōmutatibus reputari patet. tū ex eo q̄ aut tam rara sunt. q̄ cōsilio nō subsunt (vt de status deiectione dicit intra tam breue tps) aut talia sunt. q̄ etiā si acciderēt. adhuc tuti essent creditores: vt de morte. z huiusmodi patet. Tum q̄ ex mutuis et alijs cōmutationibus experientia teste patet. huiusmodi pericula nō considerāda esse. non em q̄ mutuat aut vēdit licite aliq̄d. plus exigit propter huiusmodi pericula. q̄ in tpis dilatione possunt accidere vendendo ad tps aut mutuādo. Et q̄ brevitas z prolixitas tpis. differētie sunt tpalis q̄ntie. cōsequens est. q̄ nec in cābijs. nec in alijs cōmutationibus ex quātitate tpis aliqua conditio rei cōmutande accedat per se. ex qua possit vilior aut pretiosior iuste estimari. ¶ Notanter aūt dico p se: q̄m per accidens contingit res equalis bonitatis eodem tpe assignanda. diuersa notabiliter habere pretia z iuste. vt si tritticum assig. a. dū mense iulij. ianuario precedente emat iusta estimationē cōmunem pretij assignationis tpis futuri. z deinde mēse martij subitis exortus bellis credat multo plus vendendū. fiet aliud ptiū pro eodē tpe ab alijs emēdus: z si in mēse maij cōtingat bella augeri. aut spicas grādinibus pcutiri ꝛc. augebit ptium pro illo met tpe. Sed hoc nō operatur tpis. p se. sed ratione brevitatis: sed euētus incidentes. ex q̄bus res estimatur vilior aut pretiosior: vt de se patet. ¶ Unde singularis illa opinio. dicēs in cōmutationibus prolixitatis tpis rationem habere posse nō ratione tpis. sed q̄ res in tpe prolixiore considerata minus valet ꝛc. a veritate deuiat in hoc: q̄m res. nec ex eo q̄ in tpe. nec ex eo q̄ in tanto tpe sumpta cōmutatur. estimatur vilior aut pretiosior. sed ex talī euentu in tpe: puta bello, penuria, aut abūdantia ꝛc. Ex hoc vero q̄ pecunie diutius occupate sunt tenende in hac cōmutatione. res cōmutanda nec pretiosior nec vilior communi pretio ad primū. asserens q̄ mercator vendens rem aliquam ad tēpus. nō potest vendere plus communi pretio ex hoc q̄ pecunias suas mortuas tanto tpe tenebit. Et si hoc licitum diceretur. iam vsura non esset dānata in vēditione ad tempus ꝛc. ¶ Qz autem merces cariius emant. que citius cōmutāde sunt. proposito nō obstat: q̄m celeriori venalitas estimata. a maiori vsu aut necessitate illius rei procedit. Res aūt q̄to magis necessaria aut vsitata alicubi. tanto ibi est pretiosior. z ideo merito ibi cariius a primo vendit. et a mercatore emit reuendenda. In rem igit cōmutandā redundātem conditionem aliquā sub tpe. ex qua res cōmuniter pretiosior aut vilior estimet. z non quanto tpe pecunia occupet. cōmutationum natura pensat: que equalitatē rei ad rem exigit sic longissimo ac iuncto tempore. ac si manualiter cōmutatio perficeretur. Propter qđ campsoribus non licet mēsurare tps medium inter dationem z acceptionem aut rem seu pecuniam prolixioi tempore dandam vilius estimare: q̄uis liceat in dando equalitatem commutationi statuere. iuxta presentem estimationem de futuri temporis cōmutationibus: que sūt diuersos euentus temporibus diuersis varia est sicut z in ceteris commutationibus.

¶ An cambia p̄posita sint vere cambia z iustificata. Caput vij.

Facile aūt Est expredictis videre an p̄dicti cōtractus a cāpsoribus nuper inuenti (de q̄bus questio p̄sens est) sint vere cambia. et iuste fiant. Quum em cābij cōtractus consistat in cōmutatione numismatū. z in propositis casibus nulla alia cōmutatio nisi numismatū fiat. consequēs est. q̄ predicti contractus ex sua forma vere cābia sint. diuersoum tamen graduum. ¶ Quadrifariā nāq; numismatum cōmutatio in huiusmodi cambijs fit. Aut totaliter. s. fit in cābio brugēsi z lōdrensi. in quo totaliter alia est moneta data ab accipienda. Aut partialiter. vt fieri cōtingit (q̄uis non semp) in cābio lugdunēsi. in quo marcha auri accipit in tribus monetis. s. scutis. aureis z argenteis ꝛc. z contingit q̄ dans dat etiā scuta. Aut quasi nihil: vt fieri contingit in cābijs infra italiā. in q̄bus numisma datū ab accipiendo parum aut nihil q̄s differt. propter p̄dictam locorum z cōmunicationem in nūmis. Aut omnino nihil: vt fieri cōtingit z in italia. z forte extra. q̄s nulla ratione habita qualitatis numismatū. sed sola q̄titate date z accipiende pecunie in alio loco pensata. cambium dicitur fieri. vt quum petro habenti rome pecuntas suas. z egēti mediolani. 1000. ducatis. campsor dat mediolani. 1000. ducatos pro 1002. z. 10. verbi gratia. assignādis sibi rome. ¶ Et in primis quidem tribus modis. quum cōmutatio numismatū semper interueniat. licet plus z minus. contractus cambij saluatur. In quarto aūt modo cambij nomē non nisi equiuoce saluari videt: nulla siquidem ibi numisma. ū cōmutatio in pactum ducitur. z manifeste patet. q̄ cōtractus cōmutationis numismatum non est. qui si manualiter fieret. nullam numismatum cōmutationem requireret. sicut nec contractus venditionis est rerum distantiū ille. qui si manualis cōmutatio fieret. venditio non esset: vt patet. Constat autē q̄ si cāpsor mediolani pro datis. 1000 ducatis daret. 1000. z. 10. ducati. nulla esset commutatio numismatum. nisi q̄ alij numero essent dati ab acceptis: quod est extra propositū. Propter q̄ videt q̄ cōtractus iste mutui sit. sed cambij nōie palliatus: ac p hoc non licet lucrari cāpsori ex eo. sed se tm̄ seruare indemnē: vt superius de mutuātibus pro locis remotis declaratum est. ¶ Si quis tñ diligenter cōtractum cōsideret. videbit nec mutui nec cābij propie cōtractum esse: sed contractū quasi emptionis z venditionis. per quandā analogiā ad cābia pertinentem. Cuius em in cōtractu hoc numisma pro numismate non cōmutet. cōmutat tm̄ numisma p̄sens cū numismate distante localiter. Et numisma in hac cōmutatione. materialiter z vt res quedā accipit: cōmutatur em vt res tanti pretij p̄sens. cū re equali distāte. habita vtriusq; ratione loci. Cōstat aūt q̄ res distans a mediolano vilior est mediolanensibus seipsa mediolani sita. propter expensas z pericula z cetera ad vehendum. ipsam requisita. Unde quemadmodum emit pecunia in naui fluctuāte cōstituta minus q̄s absolute valeat (q̄ non emit inq̄tum pecunia. sed inq̄tum res tanti pretij sub tali periculo cōstituta) z sicut pecunia debita ioanni a malo debitore emitur a petro minus q̄s valeat (q̄ est res sub tali labore possidendi constituta) sic pecunia absens inquantum res subiacens periculo et expensis delationis emitur minus. quam absolute in se valeat. Et propterea nec mutui. nec cambij contractus iste est propie: sed ad cambium quodammodo reducitur. pro quanto res p̄sens et res absens q̄ cōmutanē. numismata sunt. ¶ Et q̄ hic contractus p modū cōditionis oibus supradictis adest. ideo pensandus est

fr ceteris. ¶ Iustitia vero in his cãbijs tunc erit, quando nec excessus fiet in estimãdo, sed pensatis conditionibus numismatum ex qualitate ⁊ distantia ⁊ aliis ad rem facientibus ⁊ industrie ratione habita, equa fiet commutatio. Seruabitur autem hoc quando fm cõmunem estimationem commutatio regulabitur, aut sapientum in hoc arbitriũ imitatũ fuerit: nec temporis prolixitas aut brevitas pensabitur, sed semper in veri estimatione pretij stabitur, siue cito siue tarde pecunia assignanda sit. Si eñ hoc defuerit, vsura est ratione impliciti mutui: sicut in venditione plus iusto pretio ad tps. Si autem primum deesse contigerit, vsura quidem non est sed minus tũ lucrum, ⁊ restitutioni obnoxiũ: sicut qñ res plus iusto ꝑtio venditur. ⁊ Unde proposita cambia, si seruatis his duabus cõditionibus necessarijs ad iustificationem etiam ceterarum cõmutationum celebrãtur, iuste fieri possunt. ¶ Ex his autem patet nõ licere campsoribus, aduenientibus nundinis brugensibus vel londrensibus, debitoꝝ tunc ex accepto plus cambio dilationem solutionis conedere vsq; ad sequentes nundinas, ⁊ ex hoc plus recipere ꝙ prius deberet, aut pascisci sibi deberi sicut in sequentibus nũdinis cambia current: hic eñ est contractus mutui cũ spe lucri solo cambij noie fultus: ⁊ prolixitatis temporis ratio manifeste habetur. Campsoribus quoq; ꝑ lugduno vel alio loco iurta prolixitatem aut breuitatem tẽporis medij inter dationem ⁊ acceptionem marchã auri aut reddẽdã quãcũq; monetã plus ⁊ minus estimantibus, eterna ex hoc paratur dãnatio: vtpote vsurarijs. ¶ Nota tamen diligenter hoc in loco, ꝙ sufficiens signum iniusti cõtractꝰ, non est minus dare ꝙ cambio multo interiacẽte tẽpore vsq; ad nũdinas, ⁊ plus dare qñ proxime sunt nundine: quoniam consetudo hec cuius prima facie introducta videatur pro habenda ratione tẽporis medij, quo accipiens pecunias medio. ani reꝺditurus in nũdinis lugduni vtitur illis pecunijs acceptis: perspicacius tamen scrutantibus occurrit, ꝙ consuetudo hec introduci potuit propter inuentionem aut non inuentionem campsorum tenentiũ loca quasi venditorum: vel propter multitudinem aut paucitatem eorum. ¶ Propter quod sciendum est, ꝙ in huiusmodi cambijs accipientes mediolani pecunias pro assignanda marcha auri lugduni in nundinis, qui sunt quasi venditores, marche auri absentis loco et tẽpore, cõmuniter cũ suo dãno cãbiũ hoc faciunt: scientes semper ꝯtũ dãni ex tali venditione incurrent. Ex hoc autem prouenit consequenter, ꝙ nullus simpliciter loquendo inuenitur quasi venditor in huiusmodi cãbijs: sicut nec in quacũq; alia cõmutatione, in qua certum est venditorem dãnificari. Nec ꝓpterea cẽsenda est illicita cõmutatio: q. ſ. venditor nocumentũ incurrit: qr dũmõ res absens vel presens vẽdatur iusto ꝓtio, ꝑctus est licitus, qcũq; pars inde nocumentum incurrat. ⁊ Ex hac quoq; eadẽ radice prouenit, qõ tũc tm inueniuntur quasi vẽditores in istis cãbijs qñ mercatores egent pecunijs, ⁊ voluit potius tales inire venditionis contractus cum aliquali dãno ꝯ a maiori lucro vel cõmodo abstinere, quod ex accepta pecunia paratum vel acquirendum sperant. Unde nisi esset huiusmodi indigẽtia pecuniarum cũ intermedio tẽpore, quo negociationibus suis ꝓsidere ex acceptis pecunijs possent illi q̃ sunt quasi vẽditores, nullus vnq; inueniret quasi vẽditor in istis cãbijs. Quẽadmodũ ergo tps intermediũ est occasio, ꝙ inuenian tur quasi vẽditores, ita multum tps intermediũ est occasio multorum venditorũ cõiter, ⁊ paucũ ꝑs multorũ emptorũ. Ac per hoc multo interiacente tẽpore, ꝓpter abundãtiam venditorum ratio nabiliter minus datur a soluẽtibus, q̃ sunt quasi emẽtes marchas absentes: ⁊ modico interiacente tpe, ꝓpter abundãtiã emptorum plus ab eisdem quasi ementibus soluitur. Adeoq; dicuntur abundare quando q; emptores ꝓpe nũdinas, vt nihil lucrentur, imo cũ dãno suo cãbiũ faciãt: qi nõ inueniuntur vẽditores: ⁊ hoc contingit qñ friget negotiatoria ars. Unde qũ ℑctus cãbioꝝ huiusmodi abstracta ista tẽporũ differẽtia liciti sint (vt ex dictis ⁊ dicendis patere põt) ⁊ hec tẽporis differentia dãnari non possit, qr predicto modo saluari põt, restat ꝙ si pẽsata loci absentia ⁊c. alias iuste fiat talis numismatũ cõmutatio, iniusti iudicari nõ debent contractus tales. ⁊ Mõ si plenius vis cõspicere, finge lanas vel qualibet alã rem absentẽ loco, vẽdi ꝛ eml in huiusmodi cõtractibus: videbis eñ clarius veritatem: qñ quũ numismatũ cõmutatio tractatur, inter nummos hinc ⁊ inde mens posita, semper ad mutui cõtractus declinare consueuit. ⁊ Utrũ autem de facto moderatum sit lucrũ, qõ ex huiusmodi cãbijs reportatur, scientifice non subest decisioni, q̃ ad singularia non descendit. Illud tamen rationi consentaneum videtur ꝙ moderatum censendũ sit lucrum quod communis consuetudo appiobat: vt. ſ. cambia fiant secundum ꝙ tunc currũt pro locis illis communiter. Pensanda autẽ diligenter ⁊ applicanda subtiliter hec sunt cambijs pro bruges ⁊ londres ⁊c.

Hec obstant Predictis rationes ad oppositũ in tertio capitulo adducte. Falsum siquidem supponit prima, ꝙ cambia hec fiant i[illegible] cõmuni bono mercatorũ sunt introducta. Nec ideo ꝙ petrus non mutuaret pecuniam, qui cõmutare propter spem lucri est paratus peccat: quoniam nec opus nec intentio defo[illegible]mitatem continet, qr non tenetur ad mutuum, ⁊ iustis commutabilibus vacat.

¶ Secunda vero ratio concludit, non illicitos contractus, sed illam temporis conditionem non pos[illegible] apponi sine vsure vitio: sicut etiam in venditione ad tempus.

¶ Tertia aũt, cambia hec nõ subtiliter scrutatur: qr campsor emẽtis rem in futuro assignandam mꝰ qs ꝯ vendentis rem conseruã dam aut transferendam locum teneat in vtroq; modo cambij. qm̃ etsi in secundo modo videatur vendere ducatũ ex hoc ꝙ estimat ipsum. 52. grossis, secundum tñ veritatem emit tot grossos flandrẽses bugis assignandos vno ducato. Illa siquidem estimatio ducati concurrit ibi vt modus computandi faciliꝰ ꝯtitatẽ ducatorũ ⁊ grossorum commutandorum, ⁊ non vt ducati venalis pretium. ⁊ Est autem interpretatio hec merito admittenda, ex eo ꝙ ipsi contractũ realis seu veri cambij dicunt se facere, qui tali modo interpretandus est vt iustitiam contineat: cambij siquidem nomen sensum hunc admittit. Quid ergo de cambijs his ⁊ de recitatis opinionibus sentiendum sit, ex dictis manifestum est. Nunc ad reliq; cambia ex parte accipientium proposita transeamus.

¶ De alijs cambijs propositis ex parte accipiẽtiũ cãbia. ℭa. viij.

Reliqua Igitur in fine primi capituli proposita cãbia examinando, distinguẽdum videtur: ⁊ dicendum q̃d de facto sit, ⁊ q̃d possit fieri. Aliter siquidem hec cãbia fieri ex eoꝝ verbis percipitur, aliꝫ fieri possent. ¶ Cõsiderãdo ergo qõ sit, ofa illa cãbia ex parte non cãploꝝ, sed petrj dantis pecuniã campsori alibi sibi assignandam, iniusta esse videntur ꝙ se loquendo: qui enim campsor non accipiat pecuniam a petro in fauorem sui, sed petri cui assignanda est alibi, nulla equitas censet cãpsorem ex hoc dãnum aliquod pati. ⁊ Pateretur autem in his cãbijs dãnum ad minus duplex. Primũ est, ꝙ seruitiũ suum quo pecunias mediolani acceptas florẽtie perinde ac tuto delatas assignat, irremuneratum remanet, ⁊ tamen seruitiũ mercenarium est. Secundũ est, ꝙ plus dat aut dabit campsor vt sperat petrus qñ acceperit: qm̃ ducati florentini min⁹ valent mediolani, vbi dantur campsori, qñ florentie vbi assignantur. Unde cãpsor si se indẽnem quo ad hoc seruare debet, deberet mittere eos florentiam, ⁊ sic expensarium damnum maius incurrere: alioquin expendendo eos extra florentiã. constat ꝙ plus dat ꝙ acceperit. Et hec duo instribus primis modis locũ habent: in alijs aũt tribus, in qbꝰ vltra predicta petrus vult. 4. ducatos vltra illos. 100. ⁊ vanum campsori adiungitur. ⁊ Dixi aũt, hec esse illicita fm qꝰ fiunt: qr hmõi homines exigunt hec a cãpsoribus (vt vi.) ꝓpter vsuꝝ pecunie quam dant, in tẽpore medio a dationevsq; ad assignationẽ. Dicunt. n. cãpsori, tu lucraberis cum his pecunijs interim, ⁊ negocijs tuis eas accommodabis. ⁊ ꝓterea volo ⁊ ego aliquid commodi. Sic ex lucrũ ex industria campsoris nõ ex pecunijs prouenies iniuste pensando lucrari volunt nõ absq; vsura. ⁊ Dixi autem per se loquendo: qm̃ per accidens conting.. absq; culpa hec fieri. vtin 3° casu q̃busdam vr. si petrus ex abusione mercatoꝝ ⁊ campsoꝝ nescire põt ꝯtum ducati sui florentie valẽt, ⁊ sic egens pecunijs suis ibi, coniectat iustũ prout cambia valebunt tunc, non ex spe lucri: ⁊ sic quũ cõsueuerint ad primã petentiũ vocem cãpsores seruitium suum gratis impẽdere, ne forte volentes transferre pecunias cambij cõtractum secũ velle inire deposcant. ⁊ tic equalem ꝙ mittunt florentie summam pecunie, videtur posse transire. Quamuis enim hoc faciant campsores, ꝓpter vsum pecunie: quia tamen eoꝝ seruitiũ in his oneros̃ non est, qr omnino mittunt pro gluis lo haberi videtur, sicut de vsu libri in pignus dati. san. th. dicit.

Si aũt De cãbijs his loquamur vt fieri possunt, qu. ſ. petrꝰ posset emere mediolani a campsore. 100. ducatos florentinos assignãdos florẽtie, vel cõmutare numismata attẽta ꝗlitate numismatũ ⁊ distãtia locoꝝ (vt de ꝯtib⁹ cãpsoꝝ diximus) tũc oia cãbia ꝑdicta iustificari possent: qm̃ stingit inter dũ. 100. ⁊ duos emi alibi. 100. vt ex dictis patet. ⁊ Nec obstat. qꝰ petrus nõ intẽdat pecuniã absentẽ presentẽ facere, sed potius presentẽ absentare qm̃ ex industria petri hoc prouenit qꝰ absentaturus pecuniã suã expoꝝ nit eã tali cõmutationi numismatũ, aut cõtractui emptionis rei assi

gnande in illo loco, vt sic vbi cũ damno suo trãstulisset ea simpliciter, ꝙ talẽ negotiationẽ trãsferat cũ lucro. Nec est hec industria ꝛ habilis tãgꝫ in fraudẽ ipẽta, sed laudabilis tangꝫ admuetiua vi[illegible] simul. unde puer. ca. xj. dicit, simulator deci pit amicũ suũ, iusti aũt liberabunt sciẽtia. ¶ Et qm̃ multos contingit esse volẽtes trãsferre pecunias suas de loco ad locũ, ⁊ audiẽtes alios ex huiusmodi trãslatiõe lucrari, saltẽ propter varietatem monetarũ, ⁊ nescientes distinguere cõtractũ simplicis trãslationis ab huiusmodi cõtractibus cõmutationũ. ⁊ cõfuse intẽdentes licite lucrari nõ ex vsu[illegible] cunie quã dant cãpsori, sed ex cãbio ex quo credũt alios lucrari. ⁊ videt ꝙ isti sint dãnãdi, sed in meliorẽ partẽ eorũ potius cõtractus sint interpretandi. Ex hoc eñ ꝙ ex cãbio dicũt velle lucrũ, ita cõtractũ quẽ nescũt se velle inire, in sinuare videnꝫ: ꝑsertim si arguãt, ideo se hoc lucrũ velle, qr ũi ipsi cãpsores ecõuerso contractũ talem cũ eis facerẽt, maius lucrum exigerent. Ex hoc eñ iam manifeste patet, ꝙ cõtractus cãpsoꝝ supradictos inire intendunt: ⁊ tanto iustius ꝯto minus ꝙ cãplores. ⁊ Accedit ad hẽc ꝙ nõ videt verũ, ꝙ de facto cõmuniter volẽtes suas pecunias trãsferre cũ lucro, dicãt se hoc ꝑ vsu pecunie velle: sed forte aliqui mali sunt hoc dicentes, vel (qõ verius puto) verba illa ignoãter a ꝙbusdam dicunt credentibus se rationabilem causam assignare. Et siquidẽ ignoanter assignãtes huiusmodi rationẽ, intendãt contractũ cambij inire, ⁊ propter hoc lucrum referre, cuius in ratione assignãda errent: minus tñ non faciunt. Sicut si quis credat se in cõtractu venditionis ⁊ emptionis licite lucrari, ꝓpter tps quo pecunias suas occupatas tenet, ⁊ tamẽ nõ vendit aut emit nisi iusto pretio. ⁊ Signũ aũt ad cognoscendum q̃ sunt qui hoc intendant, potest accipi duplex. Primũ est, si in animo habent nullo pacto vsurarijs contractibus se immiscere, ẽm vero est, si assignãt aliã rationẽ tangentem contractũ licitum: puta ꝙ ita eis licere credunt, sicut campsoribus. Et hec de cambijs dicta sint. Mediolani in conuentu sancte marie gratiarum. Anno salutis. 1499 die. 9. decembris. ¶ Hec sunt pater venerande, que mihi de cambijs sentienda videntur, saluo semper omnium melius sentientium iudicio. Tu ergo perspicaci ingenio quo polles, dicta scrutando perlege, et si vꝛis rem parem feci, omnipotenti deo, dmoq; thome gr̃ie referantur. Sin autem, dat veniam: ego enim secũdum ingenioli mihi ꝓsiũ vires: quod potui, feci. Bene vale. Finis.

¶ De vsura questiones sex.

¶ Utrum in vsura transferatur dominium, Questio j.

Queritur Utrum in vsura trãsferatur dominiũ. ¶ Et videt ꝙ sic. Primo, quia cũ homo sit dominus rerũ exteriorũ per voluntatem, ex volũtaria trãslatione rei sue in alterũ, transfertur dñium: sed accipiens mutuum sub vsuris, volũtarie transfert plus sorte in alterum, ergo. ⁊ Si dicatur ꝙ vsure solutio non est simpliciter volũtaria, et ideo non trãsfert dominiũ. Contra. Voluntariũ mixtũ quale est in vsura, est volũtarium simpliciter, cuius non sit omnino volũtarium, quia habet aliq̃d inuoluntarij admixtũ: vt patet tertio ethi. ⁊ ex eo ꝙ si ꝗs taliter voluntarie cõsentiret actui peccati (puta stupro) nõ excusaret a peccato mortali, qõ nõ posset nisi voluntarie cõmitti: cuius eñ malelibenter, oibus tñ cõsideratis volũtarie hoc eligit. ¶ Preterea. In his que traduñt metu mortis, transfert dñium, ergo ⁊ in vsura. ¶ Cõsequẽtia probat: qr tãto minus est de volũtario, ꝙto metus mortis maior amissione vel defectu rerũ exterioꝝ inducente ad accipiendũ mutuũ sub vsuris. Titulus quoq; habendi ⁊ possidẽdi iniusticia est in extorquente aliquid metu mortis ꝯ in extorquente per vsurarium mutuum. Si ergo ibi trãsfertur dñium, necesse est hic quoq; transferri.

In oppositum Est sanctus tho. in secunda secunde. q. 77.

Rñdeo. In hac dubitatione sunt tres opiniones. Prima est tenentiũ in vsura trãsferri dñium, ꝙ hoc ꝓ rationibus adductis. Habetq; opinio hec antiquos sectatores: vt san. tho. in. 4. di. 15. dicit. Sequiq; eã videnꝫ scotus in. 4. di. 15. q. 2. ar. 3. ⁊ pe. de palu. ibidem. ⁊ glo. 14. q. 4. si quis vsuram. ⁊ Secũda est tenentiũ in vsura transferri ⁊ dñium aliquorum. ſ. eoũ que vsu cõsumunt: ⁊ aliquoꝝ non. ſ. eorum quorũ vsus nõ est eoũ cõsumptio. Sed qr hec distinctio nulla ratione fulcit, ideo dimittẽda est

nouitas hec. Non enim ex qualitate rei per vsuram extorte, oriri potest ratio transferendi vel non transferẽdi dominium: cum res data, materialiter cõcurrat in huiusmodi cõtractibus, ⁊ translatio dñij ex voluntate ⁊ iustitia dependeat. ⁊ Tertia autem opinio est dicentium in vsura non transferri dñium, ⁊ hec habet omnis generis sectatores. Tenent aũt eã. s. tho. ⁊ bonauentura, hic quidem in. 4. di. 15. ille vero in secunde secũde. q. 77. ar. 3. vbi in calce corporis articuli dicit hec verba. Siquis domũ vel agrũ alterius ꝙ vsuram extorsisset, non solum tenetur restituere domũ vel agrum, sed etiam fructus inde perceptos: qi sunt fructus rerum quarũ alius est dñs: ⁊ ideo ei debentur.

Et q: Hec opinio iudicio meo rationabilior est, ideo intendo probare eius veritatem tripliciter. Premonendo primo, quod traditio rei et translatio dominij illius rei non sunt inseparabiliter connexe. Contingit enim rem puta vestem alteri tradere absq; translatione dominij: quia potest multis rationibus tradi in depositum scilicet vel in pignus ⁊c. Contingit et dominium rei, pura vestis alteri tradere absq; ipsius vestis traditione: vꝫ patet cum donatur alteri res a tertio occupata. Ex hac autem separabilitate manifeste habetur, quod ad voluntariam traditionem rei non sequitur necessario volũtaria translatio dñij illius rei. Ad qõ eñ nõ sequitur trãslatio dominij, fieri nõ potest vt sequatur trãslatio dñij volũtaria. Cõstat aũt ꝙ voluntariam traditionem rei, dominij trãslatio non sequitur: vt patet cum traditur in depositum. Nõ comitatur igitur necessario voluntaria trãslatio dominij volũtaria traditionẽ rei. ⁊ Hoc ergo stante arguitur sic. In vsura aut trãsfertur dominium ex ipsa volũtaria vsure exhibitione, aut ex adiuncta voluntaria translatione dominij, aut ex vtroq; simul: ſz nihil horũ hoc efficit: ergo. Diuisio est sufficiẽs: qm̃ homo est dñs rerũ exteriorum per volũtatẽ: ⁊ in proposito necesse est si dñium transfertur, voluntate soluentis vsuras hoc fieri: quoniam constat lege aut quacũq; aliena volũtate hoc nõ causari. Volumtate autem soluentis hoc fieri, duplici tantum via potest: aut per exhibitionem rei, aut per ipsam translationẽ dominij. Aut eñ transfertur dñiũ eo qꝫ soluens vsuras voluntarie dat vsurario plus forte, aut quia intendit transferre dominium illius excrescentie a se in vsurarium, vel propter vtrũq;. Sed ꝙ dñium non transfertur ex vi volũtarie traditionis illius excrescentie, ex dictis patere potest: tam enim patet, ꝙ ad hoc nõ sequitur necessario translatio dominij. Ex hoc enim ꝙ vsurario do vnum ducatum pro vsura nihil aliꝫd necessario cõsequitur, nisi ꝙ voluntarie illum ei assigno: nec potest ex hoc conuinci ꝙ trado illum ad hoc vt sit suus. ⁊ Et si queratur, ad quid ergo das ducatum illi: m prompru respõsio est: ego quidẽ do, quia mutuare aliter non vult. Ad quid autem ipse videt, qui iniusse a me hoc vult. ⁊ Et cõfirmatur: qr sicut soluens vsuram consentit in solutionem ducati: ⁊ tamen non consentit in eam in ꝯtum iniusta est (quia nullus patitur iniustũ volens: vt dicitur in. v. ethi.) ita cõsentit in nudã traditionem ducati absq; hoc ꝙ consentiat in translationẽ domini illius. ⁊ Quod vero in soluente vsuras non sit intentio transferendi dominiũ, patet ex eo qõ in huiusmodi partim inuoluntarijs traditionibus ꝯto minor abdicatio iuris ꝓpꝛij saluari potest, tanta censenda est ⁊ non maior: vt patet de proiciente merces proprias in mare orta tempestate. Quamuis enim proiectio talis sit voluntaria, non tamen habẽtur res proiecte pro derelictis: sed intendit proiciens si res casu saluãtur vt suas habere. Unde ⁊ delatas a maris impetu in terram si quis acciperet, teneret dño petenti ⁊ ostendenti suas esse, libere tradere. Constat aũt ꝙ minus abdicat a se ius qõ habet in re, dãs eam retinendo sibi dñium, ꝯ transferendo dñium, ⁊ reseruando sibi tantum ius repetendi: qm̃ primum claudit secundum, et non econuerso. ⁊ Constat quoq; ex dictis, ꝙ vsure solutio voluntaria saluari potest absq; intenta abdicatione dñij: qr aliud est voluntarie dare, ⁊ aliud est voluntarie dare ad hoc vt sit suum. Non igitur est intentio aut voluntas transferendi dñium in soluente vsuram. ⁊ Et confirmatur: qr quum contra vsurarios omnia iura clament, interpretãda sunt oia ꝯtum veritas permittit in odium eorum, ⁊ si res hec penderet sub dubio, contra vsurarios declinandum esset. Liquet autem ꝙ translatio dominij multum fauet vsurarijs: ergo non est censenda, nisi ratio ad hoc cogat: ex supradictis autem apparet rationem ad oppositum esse: ergo. ⁊ Et q hec sufficienter patet tertium membrum: qꝫ scilicet in vsura non transfert dñium propter vtrũq; simul. ſ. voluntariã assignationem rei ⁊ intẽtionẽ trãsferẽdi dñiũ. ¶ Scõo pncipaliter, pbabilẽ sic. Si in vsura trãsferret dñiũ, extorquẽs agrũ vsurarie nõ teneret ad restitutionẽ oĩm fructuũ, sed satisfaceret restituendo agrum vel eius

pretiū:sed hoc est falsum ꝛ cōtra oēs:ergo in vsura nō trāsferꝝ dominiū. ¶Cōsequētia(tm q̄ sola cōsistit,tota difficultas)declaranda est differentia q̄ est inter eq̄litatē seruādam in recōpēsatione rei fructificatis q̄m trāslatū est dñiū,ꝛ eq̄litatē seruādam in recōpēsatione eiusdē q̄n nō est trāslatū dñiū. ¶Cū em̄ ager trāsit de domino in dñz quocūqz titulo id fiat,sufficienter satisfit primo dño,si dar̄ sibi tm̄ cōtū vz substantia agri,pēsata virtute fructificatiua,ꝛ aliis conditionibus q̄ in cōtractu vēditionis eius pensande fuissent:nec plus exigit iustitia cōmutatiua:q̄m seruata equalitate rei ad rem cōpleta est ratio iustitie. ¶Si vero ager mutat quidē possessoꝛē, sed non dñm m̄ veritatē,nō sufficiēter satisfit dño eius dādo pretiū agri: sed oportet oēs fructus perceptos,ꝛ qui potuissent a diligenti cultore percipi restituere,quia sunt fructus agri cuius alter est dñs. Si ergo in vsura trāslatū est dñiū agri per vsurā extoti,sufficienter fieret restitutio dādo agrū tm̄ vel pretiū eq̄le,pēsata substantia agri ꝛ eius virtute fructificatiua,non autem fructibus perceptis: q̄m vsurarius percepit fructus de re sua. ¶Et cōfirmatur hoc ex ratione,q̄ cōstat,q̄ fructus perceptos ex agro empto ex pecunia vsuraria nō tenetur quis restituere:q̄ sunt fructus agri sui. Hec ei eadē ratio cū efficax sit,in vi iustus vniuersalis tz,nullus tenet restituere alteri fructus agri,ppū,nisi em̄ vniuersalis hec verificaret,rō ex particularibus cōficeretur,ꝛ cōsequenter rueret. Si ergo agri per vsurā extoti trāsfertur dñium in vsurariū,sequit̄ q̄ nō tenebitur ad restōnē fructuū quos per viginti forte annos percepit,qō erat deducēdū. ¶Si dicatur q̄ in trāslatione dñi oīno volūtaria(cūm sit vēditio ꝛc.)verū est,q̄ sufficit reddere equalēs agro, sed in translatione inuolūtaria aliqualiter(qualis est vsure solutio) nō sufficit reddere pretiū agri,cz oporteꝛ fructus quoꝛz perceptos restituere. Hoc nō euadit:q̄m tota differentia ex hac ratione assignatur,ppter oīo volūtarii ꝛ volūtarii mixtū. Ephac aūt differētia nihil aliud occurrit,nisi q̄ vbi trāslatio nō fuit oīno volūtaria,oportet nō solū reddere pretiū agri,sed aliquid corrūdēs illi conditioni nuolūtarij:sicut semper in restitutionibus faciendū est. Nec habetur ex ea q̄ teneatur restituere fructus:qua em̄ rōne pōt vnq̄z conuinci,q̄ teneatur alīq̄s restituere alteri fructus agri propij ? ¶Si dicatur q̄ restitutio fructuū facieda est non ratione dñij, sed rōne dāni,qō patitur ille a quo ager extortus est per vsurā dānificatus siquidē est nō solū in agro,sed in fructibus percipiendis:ꝛ ideo q̄tus vtroūqz trāslatū sit dñiū a se,cōpetit tm̄ repetitio. Hec responsio falso innititur fundamento.s.q̄ dānificatus in agro sit dānificatus in oībus fructibus percipiendis,sic q̄ restitutio dz adeq̄re ei agrū ꝛ fructus. Tū q̄ hoc nō hz locū q̄n trāsfertur res fructificantis dñiū:q̄ statim trāslato dño rei,oē dānū aut emolumentū futurū,dño rei cedit. Tū q̄ etiā q̄n nō trāsfertur dñiū,vniuersaliter,verū nō est. ¶Ad cuius euidentiā,subtiliter ꝛ breuiter,tāgendū est q̄ re ꝛ q̄n aliq̄s teneatur ad restitutionē fructuum,ꝛ q̄n nō,hoc aūt ex duobus principijs regulātibus restitutiones haberi potest. Primū est,q̄ sufficit restituere simpliciter:scōm est,q̄ aliter restituēdū est dānificato in his q̄ erāt eius in actu,ꝛ aliter in his q̄ erāt eius in potentia. ¶Ex his em̄ habetur,q̄ si ponatur q̄ petrus rapuerit agrū martini,quē subito cōbusserit ac inutilē totaliter reddiderit,ꝛ idē petrus rapuerit similē ꝛ equalē agrū ioannis,quē conseruauerit fertilē:ꝛ elapsis ꝛ annis petrus vtriqz satisfacere velit, non tenetur tm̄ dare martino q̄m ioanni:cz martino sufficit reddere tm̄ q̄tū valebat ager tempore rapine ꝛ cōbustionis(subintellecta semper satisfactione iniuriet interesse.)Jo. vero oportet reddere ꝛ agrū ꝛ fructus per decēnū perceptos. Quia quū sufficiat reddere simpliū qō simplum ablatum est,ꝛ a martino sit ablatus tantum ager cū fructibus in potentia,q̄ in potentia fructificatiua agri pēsarentur q̄n vēderetur ager,sat est reddere tantū q̄tū valebat ager fructificatiuus. Quia vero a ioanne nō tm̄ ablatus est ager, sed fructus actu producti per decēnium occupati sunt,q̄n fructus agri nascuntur dño agri,non satisfieret ioanni,si equale agro ꝛ potentie fructificatiue restitueretur:cz oporteat equale fructibus actu perceptis reddere. Statim em̄ vt producuntur fructus,sunt actualiter sub dño eius q̄ est agri dñs,cuius non possideat:ꝛ ideo oportet tanq̄s res q̄ fuerūt actu alterius restituendo recōpēsare. ¶Ex his autem oībus id qō intēdimus euidēter habetur:q̄.s.fructus restitutioni obnoxij nō sunt,nisi quia sunt fructus rei quarū alius est dñs:ita q̄ dñiū fructuū nō qōcūqz sed actuale exigitur ad hoc q̄ fructus agri sint sibi restituēdi. Sed s̄im vsura transfertur dñiū nec actuale nec potētiale proxime dñiū fructuū remanet apud eū a quo extortus est ager:q̄ nō remanet actu dñs agri,qui est dominus in potentia proxima fructuū producēdoꝝ. Nulla igitur ratione vsurarius tenebitur ei de omnibus fructibus perceptis:sed sat

erit,si vel pretium agri tantum reddet,vel secundum hec vltimo tractata si satisfaciet quo ad fructus perceptos ad arbitrium boni viri:sicut de dānificans aliquē in his que habet in potētia. Utrūqz autem horum est contra omnes doctores et veritatem Euangelii est ergo absolute q̄ in vsura non transfertur dominium.

Et per hec Patet rūsio ad obiecta. Ex dictis siquidem in prima ratione,patet solutio vtriusqz. Primi quidem quia plus requiritur ad translationem dñij q̄z volūtaria traditio illius rei:exigitur em̄ q̄ voluntarie tradat eam alteri ad hoc vt sit sua:quod soluens vsuras non facit. ¶Et per hoc idem negatur assumptum secundi:meticulosus em̄ q̄uis voluntarie det pecuniā propriā inuasori:nō tñ ad hoc vt sit sua,sed ipse videritur. Et ideo non transfert dñiū illius a se. Mediol. die. ij. aprilis. 1500.

¶Utrum mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi, non aliter mutuaturus absqz omni tamen conuentione,sit vsurarius mentalis.

Questio.ij.

Queritur Utrum mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi, non aliter mutuaturus absqz omni tamen conuentione,sit vsurarius mentalis. ¶Et videtur quod sic. Primo, quia spes principalis alicuius muneris habēdi ex mutuo vsuram parit iuxta illud luc.vj.mutuum date nihil inde sperantes ꝛ communem sententiam doctorum:sed in casu proposito inuenitur talis spes:ergo. ¶Preterea. Taliter mutuans male agit:vt patet extra de vsuris,ca. consuluit:ꝛ vt ibi dicitur,tenetur ad restitutionem. Constat autem quod nulla alia prauitas hic inuenit nisi propter aliquid vltra sortem sperari ex mutuo, quod pertinet ad vsurariā prauitatē:ergo talis mutuans est vsurarius mentalis.

In oppositum Est commune hominum iudicium, excusans eum qui non vult amplius mutuare amico qui noluit sibi remutuare,sed vult mutuare alteri amico,a quo sperat quod accidente casu remutuauit sibi. Talis enim manifeste sperat obsequium a manu mutuando:et nisi crederet illud futurum,non mutuaret:vt patet ex eo,quod nō vult priori amico amplius mutuare,quia noluit sibi remutuare,ꝛ tamē secundum communem sentētiam non peccat. Non est ergo vsura mutuare sub spe aliquid vltra sortem consequendi.

Respondeo. Ista questio mota fuit coram vba. no.iij. (vt in decretali allegata patet) nec fuit aperte decisa : sed glosa ibidem distinguit de duplici spe (principali scilicet et secundaria) ꝛ dicit quod spes principalis constituit vsuram,non autem secundaria. ¶Subtilius autem decidendo,occurrit ex dictis san.tho.in.q.de malo.q.xiij.arti. vlt.ad decimumtertium,notādum quod dupliciter aliquid potest a mutuante sperari. Uno modo quasi debitum ex aliqua obligatione tacita vel expressa,ꝛ sic quodcūqz munus speretur,illicite speratur. Alio modo vt gratuitum ꝛ absqz aliqua obligatione prestādum:ꝛ sic quodcūqz munus speretur,licite speratur. ¶Licite autem sperari a mutuante dico quodlibet munus,gratuite ꝛ amicabiliter tribuendum sibi ab eo cui mutuat. etiam si alias nollet mutuare. Et hoc probatur dupliciter:ratione scilicet ꝛ autoritate. Ratio siquidem huius est:quia licitum est ex mutuo affectum benevolentie spe etiam principali intendere. Ex vero autem amore ꝛ solo ipso sufficienter emanat gratuita ꝛ amicabilis recompensatio,ꝛ propterea eiusdem rationis est fouere amicitiam, ꝛ sperare gratuitam remunerationem. Unde si mutuans spe principali affectus benevolentie,nihil illicite sperat, consequens est quod mutuans spe gratuite remunerationis nihil illicite speret. ¶Et confirmatur:quia quum gratuita remuneratio sit mutuanti debita secundum naturale ius,ꝛ ipsa sola speretur in proposito, nec in ciuile deducatur, consequens est quod nihil vltra sortem et debitum speretur:et quod sicut rationabiliter a mutuando desistit desperans de restitutione mutuande sortis, ita rationabiliter quoqz desistit desperans de amicabili affectu. Utrumqz horum mutuanti naturali iure debetur, cuius deformiter: quia primum ciuili etiam obligatione reddendum est,secundum naturali gratitudine tantum. ¶Autoritas autem ad hoc habetur,differentia assignata ibidem a san.th. inter spem in vsura ꝛ simonia:scilicet quod quia in simonia id quod datur est christi ꝛ non dantis, ideo nullum munus debet sperari. In vsura vero mutuās dat id quod suum est,ideo potest sperare aliquam amicabilem recompensationem. Ex hac siquidem differentia patet,quod de spe principali loquitur:sine qua scilicet res non fieret. Aliter differentia nulla esset: nam constat q̄ etiam in traditione spūali,oculus siniſter seu spes secundaria p̄t dirigi circa aliquā remunerationem temporalem.

¶Quum ergo querit,an mutuās sub spe aliquid vltra sortem habendi,aliter non mutuaturus,omni tamen conuentione ꝛ petitione cessante,sit coram deo vsurarius. Absolute quidem respondent pleriq; vsurarius ? quia talis sic proposita sonat spem mutuanti tenere,vt ex mutuo aliquid habeat vltra sortem:quod est illicitum. Si addatur titulo questionis ly amicabiliter aut gratuite(vt scilicet queratur : an mutuans sub spe alicuius muneris amicabiliter consequēdi,alias non mutuaturus ꝛc. sit vsurarius) dicendum est q̄ non : quia nihil speratur ex mutuo vltra sortem, ex affectu amicabili. Unde neuter posset cū distinctione ad q̄stionem motam dici,q̄ aut talis mutuās sperat aliquid vltra sortē ex mutuo:et sic vsuram cōmittit:aut ex affectu amicabili eius cui mutuat:ꝛ sic non peccat.

Et per hec Patet responsio ad obiecta : quoniam mutuans dantes ubētur nihil inde.i.ex mutuo sperare. Et in decretali illa dicuntur male agere:quia nisi ex mutuo aliquid sperarent emolumenti,non mutuarēt. Ex dictis autē patet hoc esse verum. Nec obstare determinationi qua dictum est licitum esse sperare aliquid gratuite consequendum. Mediolani, die.vj. Aprilis.m.cccc.

¶Utrum vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem. Q̄.iij.

Queritur Utrum vsurarius mētalis teneatur ad restitutionem. ¶Et videtur q̄ sic. Omne alienum restitutioni est obnoxium,sed omne lucrum vsurariū est alienum : vel quia non est translatum dñium,vel saltē q̄ cōpetit repetitio:ergo.

¶Preterea,Extra de vsuris,cap.consuluit:dicitur q̄ vsurarij mēales ad ea que taliter sunt accepta restituendum in animarū iudicio efficaciter sunt inducendi:ergo ad restitutionem tenentur.

In oppositum Autem est quia nullus tenetur ad restitutionē ei? q̄ nullo modo occulte aut manifeste extorsit per se vel alium,cuius intendat extorquere:sed vsurarius pure mentalis nihil directe vel indirecte extorquet,cuius hoc intendat:ergo non tenetur ad restitutionē eius quod sibi vltra sortem datum est ꝛm spem suam.

Respondeo. In hac dubitatione premittendū est,q̄s ꝛ quotuplex sit vsurarius mentalis:dem de respondendum est q̄sito. Ad vsurariū mentalem tria requiruntur,primo q̄ intendat per mutuatā sortē aliquid lucri:alr vsure ratio nō saluaret. Secundo q̄ talis intentio sit talis q̄ sine ipsa nō mutuaret:spes enim secundaria vsurarium non facit. Tertio q̄ illud lucrum non intendatur quasi gratuite et amicabiliter habendum,sed vt ex obligatione propter mutuo prestitum dandum : vt enim in alia questione ex doctrina sancti Tho. diffinitum est, spes habendi aliquid vltra sortem gratuite et amicabiliter vsuram non facit,sed licita est. Et sic vsurarius mentalis est qui intēdit ex mutuo aliquid vltra sortē nō gratuite dandum, aliter nō mutuaturꝰ.

¶Quis aūt proprie loquendo duplex tantū sit vsurarius mētalis(de quo est questio)extēso tamē vocabulo triplex inuenitur. Primus est,cui lucrum sperati succedit modo sperato:id est non gratuite,sicut ꝛ ipse sperabat nō gratuite sibi dandū. Secūdꝰ est, cui lucrum speratum succedit nō modo sperato,sed meliori:quia scilicet lucrum quod sperabat ex obligatione dādum,gratuite sibi datum est. Tertius est,cui lucrum speratum datur propter aliquam tacitam eius petitionem. ¶Q̄. quia vsurarius tertio modo,est nō mentalis propter exteriora signa quibus tale petit aliquid vltra sortem ex mutuo,et hoc parum differt a perfecta vsure ratione,qua pacto aliquid plus exigitur,ideo de hoc nō est presens questio,constat enim talem teneri ad restitutionem. Quia etiā vsurario mētali primo modo lucrū qō datur,nō datur omnino voluntarie,ꝛ praua intentione ab eo speratur. cōmuniter ꝛ bene dicit etiā tales teneri ad restitutionē. ¶Sed de vsurario secūdo modo(cui scilicet gratuite donatur quod praua intentione speratur)diuersa doctorum videt esse opinio. Joan.and.in mercurialibus,regula pacti. Jnno.host.ꝛ pact.in cap.cōsuluit de vsuris,ꝛ glo.in cap.mādato.de simonia:dicentibus talem obnoxium restitutioni,ricardo vero ꝛ scoto in.4.di.15.cū sequacibus hoc negantibus. ¶Et illorum quidem ratio duplex est. Prima: q̄ omne lucrū vsurariū est lege vtriusqz testamenti prohibitum,ꝛ restituendum,inquiunt a theologis dicitur. Constat autem tale lucrum cuius dono datum esse vsurarium ex eo q̄ mutuum fuit vsurarium ex prauitate intentionis. Secunda: q̄ contractus a principio vitiosus effectum sortitur vitiosum. contractus aūt talis mutui est vitio vsure depraua tus ex intentione lucri cōsequendi,ergo effectum inde secutum.s. lucrū dono datū,vitiosum necesse est esse,ꝛ cōsequenter restitutio ni obnoxium. Jstorum aūt ratio sup donatione libera illius lucri fundar̄,astruūtqz hoc exēplo furti mētalis,dicētes si alicui intendenti furari aliquid,illud a dño donet,licite accipit absqz obligatione ad restituendū. Simile enim q̄d patet accidere in vsurario mentali:intēdit nāqz iniuste habere lucrū,melius tm̄ sibi succedit q̄ donar̄. ¶Dicentiū quoqz vsurariū mentalē teneri ad restitutionem alij asserūt restituēdum esse ei qui donauit: q̄ regulare est q̄ lucrum vsurariū reddēdum est ei a quo habitū est. Alij aūt affirmant dandū esse tale lucrum pauperibus,non illi q̄ dedit: q̄m ex quo sponte dedit,repetitionis ius a se abdicauit:ex quo vero vsurarius iniuste accepit,retinere illud nō potest,ac p̄ hoc pauperes christi succedunt. ¶Et q̄m(vt ex inferius dicendis patet) opinio dicens talē vsurariū non teneri ad restitutionē, veritatē assequit, ideo declaranda sunt tria. Primo q̄ non tenet restituere illi,q̄ dedit,secundo q̄ non tenet restituere pauperibus,tertio q̄ absolute non tenet restituere. ¶Primum declarat sic. Restitutio ꝛm cōmunem theologorū doctrinam nō ideo est necessaria,vt ab illo qui lucratus est lucrū auferat:sed in cōmutationibus inuoluntarijs,vt damnū passo satisfiat,ꝛ in cōmutationibus volūtarijs,vt illi qui minus habet q̄z debet habere,reddat q̄d est sibi debitum. Sed in casu proposito,ille qui dedit nec est damnum passus:q̄ nullus patit iniustū volens,nec minus habet q̄z sibi debeat: q̄ libere donauit:donū aūt est datio irredibilis:ergo sibi nō est restitutio facieda. ¶Secundum declarat dupliciter. Primo q̄(vt patet ex theologis in.4.sen.di.15.)duo sunt genera lucri illiciti,pauperibus erogandi. Alterum prohibitum ꝛm se:vt simoniacum ꝛc. Alterū prohibitum ꝛm suam causam tm̄:vt meretricium. Constat autē lucrū propositū nec esse prohibitū ꝛm se:q̄ datio non est iniusta,quum sit libera donatio,nec ꝛm suā causam:q̄ supponit libere et sponte hoc donari,ꝛ non ex obligatione mutui accepti,ergo nulla ratione pauperibus est erogandum. Secundo,si pauperibus erogandum esset,hoc non esset ob aliud nisi propter iniustam acceptis intētionem:sed ex hoc nō sequitur obligatio ad restituendū:ergo. Declarat minor:q̄ suscipiendo illud lucrum ꝛm veritatē dono datum,aut credit illud donari:et tunc patet etiam receptionem esse iustam,cuius prima mutuantis intentio fuerit praua,ꝛ adhuc pseueret,sicut q̄ etiam si non donaret,vellet aliquid lucri. Aut credit illud non donari,sed male libenter sibi dari:ꝛ tunc quum ꝛm veritatem illud donet,ꝛ donum licite accipi possit,iste iniuste accipit non ideo q̄ agat contra aliq̄s ius, sed q̄ agit cōtra conscientiam dictantē sibi q̄ receptio hec sit iniusta:quum(vt dictū est) ꝛm veritatem sit iusta ꝛm se,ꝛ in promptu sit,vnde possit discerni q̄ iusta sit,ex eo nāqz q̄ nec dire cte nec indirecte ipse aliquid petijt,et ille sponte offert,conijcere poterat q̄ libera donatio erat. Ex hoc aūt solo q̄ acceptio est contra conscientiam, nulla ratio suadet nasci obligationē ad non retinendum illud acceptū nisi durante tali cōscientia:potest nam q̄z postmodū conscientia erronea deponi,ꝛ incipere iuste possideri q̄ cum peccato retinebatur. Si autem talis conscientia deponi non posset ab aliquo,reddendum esset nō pauperibus,sed illi qui dedit:q̄ non est acceptata donatio quam non credit esse. Aut neutrum credit:vel q̄ non cogitat,vel dubius est, ꝛ tunc quicquid sit de peccato,eisdem rationibus habetur, q̄ ad restitutionem non tenetur:quum non sit deterioris cōditionis in hoc tertio casu q̄z in secundo. ¶Tertium aūt declaratur soluendo simul rationes alterius opinionis. Ubi scito q̄ aliquod esse lucrū vsurarium dupliciter contingit.s.per se,ꝛ per accidens. Usurariū per se,integrat ex duobus:quoum secundum sequitur ex primo.s. ex eo q̄ est pretium rei tam solute vel non extantis, ꝛ q̄ est aliquo modo inuoluntarium. hec enim est natura vsure:vt patet exercitatis. Usurarium autem per accidens est,q̄ ꝛm se has non habet conditiones,sed ꝛm q̄ stat sub intentione vel opinione alicuius,ꝛ propterea contingit esse voluntarium, ac per hoc non esse vsurarium,ꝛm q̄ vsurarium lucrum species est lucri inuolūtarij. Quū aūt restitutio ex natura lucri nascatur quod ꝛm se alteri debitum est vt reddatur(q̄ est actus iust itie cōmutatiue : cuius terminus ꝛ obiectum est id q̄ ꝛm se est iustū,q̄ opponit iniustio ꝛm se,non ꝛm accidens)consequens est q̄ lucrum vsurariū per accidens nō est restitutioni obnoxiū,sed tm̄ luerum ꝛm se vsurarium. ¶Et q̄ in casu proposito lucrū perceptum nō est vsurariū per se(q̄ nec, dar̄ pro mutuo,nec inuoluntarie,sed ex affectu gratuito sponte donatur)sed est vsurarium p accidens propter intentionem.s.corruptā suscipientis,consequens est q̄ tale lucrum non sit restitutioni obnoxium. Et quoniam scientia est de his que sunt per se,ideo sermo theologorum dicens indistincte vsuram esse restituendam intelligitur de vsura per se, non per accidens , qualis est in pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

posito, ¶ lucrum siquidem vsurarium per se effectus ipsius prauę intentionis adiuncte mutuo, ꝛ datur nō omnino volūtarie. Quod aūt ꝓte dono datur, cūius ex prava intentione suscipientis vsurarium ꝙ accēs sit, nō illius prave intentionis effectus est, sed ex gratuito affectu donantis procedit: ꝛ ideo restitui non oportet.

Et per hoc Idem fundamentum patet rūsio ad obiecta in principio: quia licet vsurariū per se sit alienū, non tamē vsurariū per accidens: quale est illud. Decretalis quoq; illa de lucro vsurario per se intelligenda est: non de eo quod est per accidens. Mediolani die. viij. Apulis. m. cccc.

¶ Utrum omnia bona vsurarij sint obligata eis, a quibus vsure extorte sunt. Questio. iij.

Queritur Utrum omnia bona vsurarij sint obligata eis, a quib⁹ vsure extorte sunt. ¶ Et videtur ꝙ non. Quia obligatio realis trāsit cum re sed multe res vsurariorum possunt alienari absq; aliqua obligatione eas concomitante: vt patet de bonis patrimonialibus: non ergo oia bona vsurarij sunt obnoxia vsuris reddendis. ¶ Preterea. Si omnia vsurarij bona essent obligata, nec gener vsurarij posset accipere dote ab eo qui habet alias vnde posset restituere, nec aliquis posset aliq̄d ab eo emere simpliciter. et creditoribus competeret actio super illis rebus: ꝛ sic multi illaquearentur etiam bona fide incedentes. Hec autem omnia absurda sunt: ergo ꝛc.

In oppositum Esi glosa extra de vsuris i cap. tua nos: ꝛ in. vj. in cap. q̄q̄.

Respondeo In hac questione sunt due opiniones: vt refert panormita. extra de vsuris in cap. quum tu. et in cap. tua nos. ¶ Cōmunis siq̄dem antiquorum canonistarū opinio fuit, ꝙ omnia bona vsurarij sunt tacite obligata eis a quibus vsure extorte sunt. Joannes aūt and. et host. et ipse panorm. et moderni tenent oppositum: quia nullo iure probatur talis obligatio. et quia aliter multi illaquearentur. ¶ Sz si diligenter considerauerim⁹, inueniemus vtranq; opinionem aliquo modo verū dicere. ¶ Sciendum est ergo triplicia bona posse habere vsurarū. s. extorta ꝙ vsuram, ꝛ empta ex pecunia vsuraria, ꝛ alia q̄ oīno mūda sunt ab vsuris: puta patrimonialia. Obligatio quoq; alicuius rei est duplex: realis et personalis. Obligatio realis est, que cōuenit rei ex iure quod habet super re illa particulari. Obligatio vero ꝓsonalis in proposito est, que conuenit rei non rōne sui sed rōne ꝓsone cui⁹ est. ¶ Differūt aūt he obligationes tripliciter. Primo in radice iam tacta: quia. s. realis oritur ex ipsa re, q̄ alteri obnoxia est: vt patet de re furto ablata. Personalis vero redundat in rē ex persona domini obligati ad satisfaciendum: puta ad reddendū creditoribus. 1000. ducatos quos accepit. Secundo: quia realis semper comitatur rem ad quēcumq; ꝙ quocumq; res transeat: vt patet de re rapta: personalis vero nō semp comes est rei. sed quandoq; res liberatur ab illa obligatione, perseuerante tamē obligatione in domino eius. Quum enim domus (verbi gratia) non est obligata creditori inquātum hec res. sed inquātum est debitoris, statim vt desinit esse debitoris, desinit esse obligata: cessat enim obligationis ratio. Ex hoc autem differunt tertio: quia res obligationem realem habens annexām. nec vendi nec emi aut quocumq; alio modo alienari libere p̄ test: obligata aūt ratione persone, alienari libere potest. q̄dū apud personā illam remanet vnde creditori satisfacere possit. Patent autem hec in bonis furtis, non tamen furto ablatis, ꝛ in ceteris debitis. ¶ His igitur stātibus deduco duo. Primo ꝙ bona per vsuram extorta sunt obligata eis a quibus extorta sunt, obligatione reali. Secundo ꝙ bona cetera siue empta ex pecunia vsuraria siue nō, sunt obligata vsurario obligatione personali. non reali. ¶ Primum patet ꝙ ex eo, ꝙ vnaquęq; res occupata ab altero habet realem obligationem ad dominum suum: sed res per vsurā extorte occupantur ab vsurario ablq; trāslatione dominij: vt alias diffinitum est: ergo sunt reali obligatione obnoxie eis a quibus extorte sunt. Cōfirmatur quoq; hoc ex iure fructuum. Res enim ex sui natura non fructificans possessori sed alteri, illius alterius actioni reali subiecta est. alioquin enim ex sui natura non fructificaret illi, sed res per vsuram extorte si fructificant, non vsurarijs sed illis a quibus extorte sunt fructificant, non ex aliquo pacto aut contractu superaddito, sed ex natura rerū: vt patet: ergo. ¶ Secundum vero quo ad oēs partes a. s. th. quoq; in secunda secunde. q. xcvij. art. iij. ad secundū, habetur: ꝛ rōne probatur. Qz enim non sit in eis obligatio realis: patet ex eisdem medijs negatiue sumptis: q. scilicet talū bonorum vsurarij sunt vere dñi ꝛ eis fructificant. Qz vero ꝓsonalē habeāt obligationē annexam, patet ꝛ ex eo ꝙ passi vsurā habent actionem super omnibus bonis vsurarij, si vsurari⁹ soluere renuit: sicut quilz alī⁹ creditor: non enim deteriorātis est cōditionis ꝛc cui vsura restituēda est alijs creditoribus. Et ex eo ꝙ ꝑm theologos . . . bonorem nō excedunt vsuras reddendas, nullus potuta cōscientia vxorem accipe cū dote: hoc aūt nulla alia rōne dī, nisi quia supponit oia bona illius obligata esse eis a qbus vsure extorte sunt. Et sic tam antiquoz q̄m modernoz opinio saluari pōt: vt illoꝝ sermo de personali, horum vero de reali obligatione accipiatur.

Ad obiecta Vero ꝙ ille dictis possit patere rūsio: q̄dam tñi vni distinōe addendā est. s. de titulo lucrativo ꝛ oneroso, dicētes ꝙ si bona vsurarij transeunt ad alterū titulo oneroso (puta emptione vel dote ꝛc.) ꝙ transeunt absq; obligatione aliqua: si vero transeunt titulo lucrativo, ꝙ remanent obligata. Alij vero huic distinctioni aliā superaddunt de bonis emptis ex pecunia vsuraria, ꝛ bonis alter habitis: et credunt distinctionem illā de duplici titulo locū habere in bonis emptis ex pecunia vsuraria, ꝛ hoc ex officio iudicis, et non in alijs bonis. ¶ Et quoniam nulla necessaria ratione hec firmare vsus, dicendū est sequendo theologos (quoꝝ est de vsura determinare) ꝙ loquēdo de bonis nō per vsurā extortis, sola tēporis distinctio cōsiderāda est. s. ꝙ aut tpe q̄ res vsurarij ad me deuenit q̄cumq; titulo, vsurarius remanebat potens ad restituendū, aut non. Si remanebat potens, res transit absq; aliqua obligatione: si remanebat impotens, transit cum obligatione. Et sic ego teneor ad satisfactionem pro illa parte, quocūq; titulo ad me res deuenerit: ꝛ multi imputandum est. si ab illo emi vel dotem accepi, cuius erāt tot debita quot adequabāt vel excedebāt bona propria. Nec distinguo inter empta ex pecunia vsuraria ꝛ alia bona, quoniā idē esse iudicij de eis ꝛ alijs ratio suadet, ex quo vere habet eorū dominū ꝛ fructus. s. th. o. tho. vbi. s. dicit hec sicut alia bona obligata esse. Et ideo in decret. cum tu, extra de vsuris. alex. iij. nō mandat ipsa restitui, sed vendi vt pretium habeatur ex quo possint vsurarij reddi. Mediolani die. xiij. Apulis. m. cccc.

¶ Utrum altero herede vsurarij non potente restituere, alter teneatur in solidum. Questio. v.

Queritur Utrū alter⁹ herede vsurarij nō potente restituere, alter teneaꝫ in solidum. ¶ Et videt ꝙ sic. Primo: q̄ hoc sentit gl. in cap. tua nos: de vsu. ꝛ eā cōiter sequunt doc. vt panor. ibidem dicit. ¶ Sc̄o: q̄ filij tenent ad restōne sicut parentes sui si viuerēt: vt in ꝓdicta decre. dī: sed parētes tenerent ꝑ totam facultatē suā: ergo filij tenent ꝑm tōtā hereditatem: sed absq; cōsumptione medie hereditatis quādoq; restitutio integra fieri potest: vt pz in magna hereditate ꝛ paucis paruisq; vsuris. ergo altero herede non soluendo, alter tenetur in solidum.

In oppositum Est generalis regula soluendorum debitorum: scilicet ꝙ heredes tenentur ꝑm hereditarias portiones tantum.

Respondeo Qz canoniste (vt allegatū est) tenent partem affirmatiuā: aut q̄ credunt oīa bona vsurarij esse tacite obligata eis, a qbus vsure extorte sunt. ac ꝙ hoc quilibet heres tenet ratione hereditatis obligate: aut quia putāt hoc esse practicandū in fauorem defuncti: vt ei⁹ anima citius liberetur, cūius nō credant de iuris rigore esse necessariū. ¶ Mihi autem ꝑm theologalia principia videtur oppositum: ꝛ ratio est: quia sufficit restituere simplū quod simplum ablatum est. Constat aūt, ꝙ in diuisione hereditatis admixte vsuris diuidit simul et es alienum. ac per hoc ꝑm portiones hereditarias fiūt ꝛ portiones vsurarum, vt. s. succedens in duabus partib⁹ hereditatis, suscipiat etiā duas ptes lucri vsurarij ꝛc. Si igitur vnus restituere vult, sat est ꝙ tantū reddat cūtū hereditauit: vel vt ꝛ alī⁹ loquar, cūtū hereditasset ꝑm, ppriā portionē hereditatis. Dico aūt hoc, q̄ etiā si nihil vsurarū ad heredē puenerit, nihilominꝰ tenet ꝑm portionē hereditariā, q̄ ꝓsona ꝑis indurat ꝑm suā portionē, cōfir et⁹ obligationē ꝓtis cipat. ¶ Et confirmat: quia nulli tenet ad restituēdū plusq; obligatur: iz obligatio paterna diuidit in heredib⁹ proportionaliter, sicut hereditas. admodum ꝛ tius exigendorū: nō ergo tota obligatio ad alterū trāsit heredē, ꝛ ꝑ ir non tenetur in solidum. ¶ Nec obstat si dicatur, ꝙ regulariter heredes vsurarij tenentur secundum hereditarias portiones: sed in casu quo alter efficitur impotens ad solvendum, ꝛ vires hereditarie in altero sufficiunt, alter tenetur in solidum. Hoc em esse volūtariū ex eo patet, ꝙ quū ex iure successionis ꝛ hereditatis ꝓcepte manifestum sit non teneri nisi ꝑm portionem hereditariā, ex hoc ꝙ alter in mora restituendi fuit, nō debet alter grauari alioꝝ in seq̄ref, ꝙ si alter heres in principio successionis ꝑm portionem suā restituisset altero nolente satisfacere, ꝛ postmodū impotēte reddito, ꝙ ille innocēs tunc teneretur satisfacere etiam ꝓ aliena. . . heredi. id est manifeste absurdū, ꝛ contra rationez: q̄ quū hereditas ꝑm iustitiā adeūda sit deducto ere alieno, cōsequens est ꝙ ille, qui portionē hereditatis sibi debite percipit, proportionaliter satisfacturus quo ad es alienū, etiam ꝑm iuris rigorem nullo reatu astrictus remaneat. Non ergo tenetur alter in solidum eo herede impotente effecto, ꝛ hoc per se loquendo: posset em per accidēs cōtingere ꝙ teneret in solidum, si in diuisione, aut successione hereditatis indura. et coheredē ad retētionē vsurarū.

¶ Rationes aūt alterius opinionis facile soluuntur: quū em obligatis oium bonoꝝ vsurarij ad vsuras restituēdas non sit realis, iz rōne ꝓsone (vt super iis dictū est) consequens est ꝙ diuisa persona vsurarij in heredes, diuisa quoq; ꝓportionaliter transeat ad heredes obligatio illa: ac per hoc nullus heres tenetur ex hoc nisi ꝑm suā portionem. ¶ Et nota ꝙ obligatio illa bonorum quodammodo augetur, ꝛ quodammodo minuitur in diuisione hereditatis. Minuitur quidem pro q̄to diuiditur sicut hereditas. Augetur vero pro quāto singule partes illius obligationis singulos heredes sic afficiunt, vt transeant in omnia eorum bona etiam aliunde habita: ita quod omnia bona cuiusq; heredis vndecūq; illa aduenerint, sunt obligata ratione persone ad satisfaciendum pro illa parte obligationis, ex quo illam obligationem in se semel hic heres suscepit, hereditatem adeundo. Hec enim est natura tacite obligationis bonorum ratione persone, vt omnia bona illius inquantum illius sunt, non absolute afficiat. Practica aūt que in fauorē anime creditur exercenda, nullū fundamentū iustitie hz sed eleemosynarie largitatis tm: nō em dz cogi aliqs ad id ad quod non tenetur.

Ad primum Ergo horum que in principio obiecta sunt, dicitur quod quum glo. fundetur super obligatione totius hereditatis ad restitutionem vsurarum, ꝛ ex hoc non sequatur conclusio sua scilicet quod alter teneatur in solidum, admittenda non est glose autoritas, nulla sufficienti ratione fulta, sed sola turba sequacium. De qua non est curandum: quia voluntarie sequuntur glosam negando eius fundamentum (vt moderni) vel errant in fundamento, vt antiquiores: quem admodū in precedenti questione dictum est.

¶ Ad secundum vero dicitur, quod filij tenentur sicut ꝛ pater obligatione scilicet personali omnium bonorum suorum. Sed in hoc est differentia, quod pater est tota illa persona, ac per hoc habet totam obligationem: quilibet autem heres est pars illius persone, ꝛ cōsequenter partem tantum obligationis subit: ꝛ ideo quemadmodum viuente patre omnia sua bona erant tacite obnoxia ratione persone eis a quibus extorte sunt vsure quo ad omnes vsuras extortas, sic diuisa hereditate cuiusq; heredis bona omnia sunt tacite obligata ratione persone eisdem quo ad partem vsurarum iuxta portionem hereditariam. Nec aliud potest concludi ex decretali illa. Mediolani die. xviij. apulis. 1500.

¶ De petitione lucri cessantis.

¶ Utrum quando licet petere dampnum lucri cessantis, possit peti totum lucrum cessans. Questio. vj.

Queritur. Utrum q̄si licet petere dānū lucri cessantis, possit peti totum lucrum cessans. ¶ Et videt ꝙ sic. Primo, q̄ hoc videt decisum in ca. nauiganti, de vsuris in fine, vbi excusatur vendens rem seruandam tanti q̄ti vendenda creditur tpe statuto: hoc enim nihil aliud est q̄m totum lucrum speratum in futuro ex nūc percipere. ¶ Preterea. Sc̄o doctores credit: post moram debitoris potest petere interesse lucri cessantis, sic ꝙ potest petere tantum quantū verisimiliter ille lucratus fuisset cum illa pecunia, si esset mercator industrius. Hoc autem est totum lucrum cessans petere, ergo.

In oppositum Est differentia inter interesse damni emergentis, et lucri cessantis: q̄ illud est equaliter compensandum, hoc autem non.

Rñdeo Qz q̄ cōtingit scire in vniuersali, ꝛ ignorare ei particulari. ꝛ. posse. ideo quū cōmunis opinio . . . ꝛ theologoꝝ ꝛ canonistarū sit, ꝙ inter habere aliqd . . . habere illud in potētia multū refert, sic magna debet esse differentia inter recōpensationē eius qđ habet in actu, ꝛ illius qđ possidebat in potētia. Cōtingit tñ quoslibet nō adueretes ꝙ lucrū cessans sit de numero eoꝝ q̄ habent in potētia, ꝛ veritati ꝛ sibi ipsis cōtradicere: dū asserunt posse peti totū lucrū cessans, q̄si damnum lucri cessantis recōpensandū venit. Manifeste siquidē patet lucrū cessans nondū actu haberi sed in potentia tānum esse vel fuisse: ac ꝙ hoc multipliciter possibile impediri, vnde absq; dubio cūius licitum sit q̄libz petere damnum lucri cessantis, non tamen est licitū petere totum lucrum cessans, sed ꝑm propinquitatem et elongationem potentie ab actu, ꝛ alias particulares circunstantias ad arbitrium boni viri recompensatio facienda est.

Ad primum Ergo in oppositū dicendū, ꝙ decretalis illa nō habet rationē lucri cessantis, sed tpis pro quo res vendit. Quum em regulare sit, ꝙ pretiū rei venalis statuit ꝑm tps pro quo fit venditio non in quo, ille qui erat seruaturus suas merces ꝛ tamen nunc vendit, supponit ꝙ vendat ꝓ tpe pro quo intendebat vendere tunc, nunc vero contractum celebrare cum rei exhibitione, ꝛ ideo potest vendere quanti creditur tunc vendenda. ¶ Quamuis etiam decretalis hoc non dicat: sed solum ꝙ potest vendere amplius ꝑ tempore contractus valeat.

¶ Ad ꝑm dicitur, ꝙ doctores illi imitandi in hoc non sunt: quia sibiipsis etiam contradicunt. Unde in multis particularibus casibus (quos hic non oportet enumerari) quando doctores dicūt, ꝙ licet plus forte accipere ratione interesse, q̄ negotiationibus licitis aut agris emendis pecunia exposita esset, non intelligas ꝙ liceat petere tantum sed aliquid ad arbitrium sapientum. Mediolani die. 24. apulis. 1500.

¶ De Simonia, Questiones tres.

¶ Utrum emptio beneficiorū ecclesiasticorū sit simoniaca quia prohibita, vel prohibita quia simoniaca: hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino aut positiuo. Questio. j.

Queritur Utrum emptio beneficiorum ecclesiasticorum sit simoniaca quia prohibita, vel prohibita quia simoniaca: hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino aut positiuo. ¶ Videtur enim ꝙ sit iuris positiui. Primo: quia titulus prebende annexus est ecclesiasticis ordinibus a iure positiuo: vt patet ex eo ꝙ in primitiua ecclesia erāt pastores ꝛ ordines absq; prebendis: imo vsq; ad vbanum primum ecclesia romana dicitur absq; redditibus vixisse. ¶ Secundo: quia quandocumq; sunt duo coniuncta, alterum spirituale ꝛ alterum temporale: emere illud totum ratione temporalis non est illicitum ꝑm se: vt patet de vasis sacris ꝛ decimis ꝛc. sed in beneficijs est vnum spirituale (puta ordo aut cura animarum) et alterum temporale scilicet prebēda: ergo licet hec emere ratione ꝓbendę sed omnes qui emūt, non nisi ratione prebēde emunt: ergo nullus committit simoniā, nisi forte agat contra ius positiuum.

In oppositum Videtur communis theologorum sententia.

In hac questione Tria agenda sunt. primo ponentur opiniones. Secundo examinabuntur. Tertio respondebitur obiectis.

Quo ad primum Tres sunt hic opiniōes: due extreme, et vna media. Prima extrema est, ꝙ simonia in beneficijs vniuersis est tantum prohibita iure positiuo. Et consequenter quum papa sit supra ius positiuum, ipse non solum censuras, sed peccatum euadit simonie vendendo ecclesiastica beneficia: quamuis non euitet peccatum scandali ꝛ acceptionis personarum in huiusmodi. Et hanc opinionem sequuntur gloss. in cap. ex parte de officio deleg. et ibidem Anton. de But. imo. ꝛ cardinalis in cap. primo de simonia. ¶ Secunda opinio extrema est, ꝙ simonia in omnibus beneficijs ecclesiasticis est prohibita iure diuino: ac ꝓ hoc quum papa dispensando subdatur iuri, peccatum simonie incurrit hec vendendo, cūius iuris positiui penas euadat. Et hanc videntur communiter theologi sequi. Ratio huius opinionis ponitur a sanc. Tho. in secunda secunde queſt. c. art. iiij. quia scilicet beneficia ecclesiastica non possunt esse sine spiritualibus antecedentibus ꝛ causantibus ipsa. Ex hoc enim sequitur, ꝙ venditio prebendis etiam spiritualia venditioni subiaciantur. ¶ Tertia autem opinio media est, ꝙ simonia in beneficijs quibusdam est prohibita iure diuino, et in quibusdam iure humano. In habentibus siquidem administrationem ordinis vel executionem clauium, simonia prohibetur diuino iure: in non habentibus autem alterum horum (vt sunt administrationes hospitalium ꝛc.) simonia iure tantum humano committitur. Et consequenter in illis papa inuoluitur vitio simonie si vēdit, in istis nō. Et hec est opinio panormite i cap. j. de simonia.

ctim repetitione: qui vero, in cap. extirpande. de preben. ¶ Et fundatur hec opinio super duobus. Unum est q ordo est de iure diuino: quod probatur: quia erat in veteri testamento. Alterum est, q in connexis, vēdito vno venditur reliquum. quod probatur. j. quest. iij. si quis obiecerit. Ex his enim arguit q in horum venditione vēditur executio ordinis: ac per hoc quodammodo ordo ipse: quod est in se simoniacum. Nec potest dici q annexum temporale tantum vendatur: quia neutrum inuenditum relinquitur. Hec de primo.

Quo ad Secūdum, quia omnium opinionum rationes ex duobus pendent: scilicet distinctione eius qō est ex iure positiuo ab eo qō est ex iure diuino, z connexione eorū, ideo tria sunt perscrutanda. Primo quid in his ecclesiasticis beneficijs sit ex iure diuino z quid ex iure positiuo. Secundo, an id quod est in eis ex iure positiuo, sit venale. Tertio, an connexio talis efficiat, vt vno vendito vtrum cq necessario vendatur. His ēm elucidatis, opiniones omnes radicitus examinate erunt, et veritas simul totius questionis apparebit. ¶ In ecclesiastico beneficio duo sunt: clericatus ad minus, et prebende titulus. Clericatū esse ex iure diuino constat: tum ex eo q clericatus nihil aliud est qm addictio ad ministrandum sacrificijs diuinis: vnde z a sorte nomē accepit: quia in sortem domini qui clerici sunt electi sunt. Fuerunt enim omni tempore clerici. Ante legem quidem primogeniti clerici erant: vnde et primogeniture ius, sacrū erat. Sub lege autem tota tribus leui sanctificata est ad diuina officia. ¶ Tum ex eo q spirituale quoddam est: omnis enim clerici officium in spiritualibus actibus consistit: vt patet discurrenti. Unde in prima tonsura ex vtraq parte precisio corporalis in capite fit: scilicet fm partem superiorem in qua fit tonsura: et secundum partem inferiorem per quatuor angulos, in qua inciduntur capilli. ad significandum q a temporalibus vndiq precisi, ad superna que spiritualia sunt ministri deputantur. ¶ Tum autoritate sanc. Tho. in secunda secunde quest. c. art. iiij. qui officium clericale non spirituali annexum, sed spirituale esse adeo dicit, vt ideo beneficium ecclesiasticum spirituali annexum censeatur, quia clericali officio coniunctū est. Spiritualium autem autor deus est, quamuis ex institutione ecclesie sit modus faciendi clericos. ¶ Et ex hoc patet q opinio panormite diminuta est, enumerando executionem ordinis et clauium, et pretermittendo officium clericale. Cuius enim in spiritualibus sint gradus, z ordo sit spiritualis: clericatu, et claues sint magis spirituales multis ordinibus, omnia tamen in spiritualium genere sunt: et omnia inuendibilia sunt: quia totum genus spiritualiū est materia repugnans venalitati: vt pulchre in eadem quest. art. j. ostendit sanctus Tho. Est ergo in omnibus ecclesiasticis beneficijs vnum spirituale z oīno inuendibile: scilicet officiū clericale.

¶ Alterum vero scilicet prebende titulus multa in se cōtinet. Prebenda enim duo dicit: scilicet stipendium clericale: et certam determinationem talis stipendij fm quantitatem (puta. 1000. ducatorū) secundum tempus (puta annuam) secundum locum: puta ex fructibus talis territorij ꝛc. Et consequenter in prebende titulo possunt considerari quatuor: primo ius stipendij: scōo stipendiū: tertio ius talis z tanti stipendij in tali loco ꝛc. z quarto ipsum tale et tantum stipendium ibi ꝛc. De quibus sigillatim est dicendum. Jus stipendij, pculdubio ex diuino est iure et spirituale: quia eo ipso est quo officium clericale. Ex hoc enim q aliquis diuinis est addict⁹ ministerijs, ius habet vt sustentetur a populo, pro quo duo ministrat. Unde et sacerdotibus egypti ex publico prouidebatur: vt dicitur Geñ. xlvij. et tribus leui quia ius hoc habebat, partem inter fratres suos non accepit: z vt dicitur. j. Coūnt. ix. qui altari deseruiūt, de altari participant: et rursus: quis militat suis stipendijs vnqᵉ. Stipendium vero ipsum temporalis res est, sed diuino iure debitum: vt probatum ē. Iniquum quippe esset, vt assistentibus pro nobis, opportuna non daremus. Jus autem talis aut tanti stipendij, ex iure proueniit positiuo, si tale ius a primo iure aliud est: si enim idem est cum primo, quum primum sit ex diuino iure z spirituale, hoc quoq; erit ex diuino iure z spirituale. ¶ Ex autem non sint duo iura (vnum scilicet respectu stipendij, z alterum respectu quantitatis et qualitatis stipendij) sed vnum tantum, probatur dupliciter: rationes scilicet z autoritate. Ratio est. Quia ita se habet ius clericale ad beneficium ecclesiasticum, quemadmodū ius sacerdotis ad curam habendam animarum: imo magis z arctius coniungitur ius clericale cum prebenda q̄ ius sacerdotis cū animarum cura: quia ibi est ratio debiti: hic non: clerico enim debetur stipendium, sacerdoti autem non debetur cura animarū. Sed sic est, q per hoc q sacerdoti ex iure positiuo datur cura talis ecclesie aut autoritas audiendi confessiones, non confertur ei nouū ius, sed iuri q̄ habet a deo determinat ab ecclesia materia circa quam operatur. Non ēm sacerdos parrochialis hz duas autoritates (alterā a christo z alteram ab ecclesia) sed vnā tantū a christo: qua sacerdos potest absoluere z li[illegible]re indeterminate. Et quum ab ecclesia determinatur, q persone talis loci, aut voluntarie subijciantur ei, potestas illa determinatam iam habens materiam, potest exerceri. que prius ex defectu propie materie exerceri non poterat. Ergo a fortiori per hoc q clerico confertur certa prebenda, nō confertur ei nouū ius. sed determinat iuri quod a deo hz certa possessio. Jta q ius clerici a deo est indeterminatum, nec magis exigit hoc q̄ illud stipendium: sed ecclesia dando certos reddit⁹ determinat illud assignando illi, pprā materiam. Unde non sunt duo iura in clerico respectu beneficij: sed vnum tantū et a deo, indeterminate datum quo ad materiam, z ab ecclesia postmodū determinatum. ¶ Et confirmatur hec ratio ex multis similibus: scilicet precepto de sanctificatione festorum z de confessione facienda, et decimis soluēdis ꝛc. Hec enim omnia ex iure diuino sunt indeterminate, z ab ecclesia sunt quo ad determinationē tēporis, quātitatis, modi ꝛc. Et tamen non sunt duo precepta de custodiendis festis (vnum ex iure diuino, z alterum ex iure positiuo) sed vnum tantum de iure diuino indeterminate, z ab ecclesia determinatū, et similiter est de aliis. Quēadmodum ergo in preceptis indeterminate datis a deo z determinatis ab ecclesia, nō multiplicamus precepta, ita in iure indeterminate dato a deo et determinato ab ecclesia, non multiplicatur ius, sed vnum restat in seipso. ¶ Autoritas est sanc. Tho. in quest. prefata ad tertium: vbi dicit, q ius accipiendi decimas est spirituale. Constat enim idem esse iudicium quo ad propositum de iure decimarum z prebēdarum: quia vtroq; est aliq̄d ex iure diuino: scilicet q aliquid indeterminate determinatur: z aliquid ex iure positiuo: scilicet q illud aliq̄d sit decima para, aut q sit tale vel tātum, hic vel ibi ꝛc. Si ergo ius decimarum est spirituale, et tamen decima est de iure positiuo quo ad determinationem (vt patet. et sanc. Tho. expresse dicit in secunda secunde. q. lxxvij. art. j.) cōsequens est, q ius prebende est spirituale, z de iure positiuo non sit, nisi quo ad determinationem temporis, quantitatis ꝛc. ¶ Eorum igitur que in clerico beneficiato sunt, omnia de iure diuino sunt. nisi quartum scilicet determinatio stipēdij. Et iure siquidem positiuo a prelatis ecclesie actum est, vt annua stipendia, z tante quantitatis ꝛc. in illa aut illa sint ecclesia, z tali ministro applicata sint ꝛc. Et sic patet primum quod discutiēdum erat.

¶ Secūdum autem (quid scilicet sit hic venale z quid non) ex his facile haberi potest. Quum enim spirituale venditionis materia esse non possit, et ius omne clericale tam respectu stipendij indeterminate q̄ respectu talis z tanti stipendij spirituale sit, sequitur necessario q ius prebende venale non sit: et si venditur, simoniacum est, non quia prohibitum, sed quia in se est simoniacum. Ipsum autem stipendium seu ipsa prebenda, quum sit pure temporalis res, vendi potest. Unde sanct. Tho. in prefata quest. c. dicit. q quum papa concedit decimas militibus, non concedit eis ius spirituale accipiendi decimas: sed tantummodo res temporales, que decime appellantur.

¶ Ex his autem patet tertium propositorum: an scilicet connexio ista excludat venalitatem. Sit enim hic duplex cōnexio: scilicet inter prebende ad clericatum: et ipsius prebende ad hunc clericum. Et prima quidem connexio venalitatem omnino excludit: tum ex natura connexorum: quia vtrum cq est spirituale: vt patet ex dictis: tum ex natura connexionis: iam enim patet q ius prebende non est connexum quasi altera res coniuncta, sed est connexum per identitatem aut quasi identitatem cum ipso clericali officio. Ho tanter autem dixi, aut quasi identitatem: quoniam forte ius prebende se habet ad clericatum vt passio ad subiectum. z non vt omnino idem. Unde sanc. Tho. in quest. prefata beneficium ecclesiasticum annexum clericatui, et pendere ab eo dixit. Sed in proposito nihil refert: eiusdem enim rationis est subiectum z passionem vendere, vt ipsa pidem et proprietatem eius. ¶ Secunda autem connexio venalitatem z compatitur et excludit diuersimode. Compatitur quidem respectu ipsius clerici actue: quia potest ipse vendere et locare fructus beneficij sui. Excludit autem respectu eiusdē partis: quia scilicet nō potest sibi vendi propter duo. Primo, quia venalium pot res a non dominonullus autem prelatus, nec sumus pont. est dominus fructuum percipiendorum: redditus enim omnū ecclesiarū q̄ius sint pape vt principalis dispēsatoris, non tamē sunt ei⁹ vt dñi z possessoris, th. quit san. tho. vbi supra art. j. ad septimū. Secōo, quia proferendo alicui clerico beneficiū z vendēdo sibi fructus percipiendos, nihil aliud est q̄ vendere illi executionem, ppriā z spūalis iuris: partia aūt sunt vēdere ius z illius executionem. Unde z duo pctā hic cōcurrūt, iniustitie: q vendit clerico qō suū est, puus em intelligit habere titulū, q dicit gratis dari: z deinde exact[illegible]ne habendi. ita titulū ipso iure est. Et simonie: q vendi cōuncit, exequntio tpalis iuris. ¶ Ex pdictis aūt patet soluto q̄stionis. Liquet siquidē ex rationibus adductis, q emptio ecclīasticoū bñficiorum q̄ clericatui sunt annexa, z nō solū illoū q̄ habēt administrationē clauiū aut executionē ordinis, est, phibita q si simoniaca, z nō simoniaca q̄ prohibita: q emptiōis materia est res spūalis, q̄ venalitati oīo repugnat: qō q nō aduerterunt alij dñi canonisti, errauerūt. ¶ Et cōfirmat hec cōclusio: q emēs bñficiū, pculdubio intendit emere ius talis pbende. Unde si papa vellet sibi vēdere fructus abq; iure pbēde, aut nō emeret, aut multo min⁹ solueret. Sz ius tal[illegible]pbende est spūale, sicut z ius decimarū, ergo velint nolint res spūalis est q̄ vēdit z emit. Et cōsequiter simonia, nō q̄ phibita, sed in se cōmittitur. Hec de secūdo.

Quo ad Tertiū satisfaciendū est obiectis. ¶ Et ad primū (q̄d est fundamentū totius erroris) dicit primo, q peccat fm non causam vt causam. Dependentia nāq; ex iure positiuo nō est causa venalitatis, sed negatio spūalitatis, vnde spiritualia q̄ ex iure positiuo pēdent, venalia nō sunt: vt patet de consecratione sacroū vasoū z vestiū, z de benedictione nuptiarū ꝛc. Oportet ergo pro fundamēto assumere, q titulus prebēde est res talis, z nō q est de iure positiuo, vt possit fm se materia venditionis esse. ¶ Secundo dicitur, q aliq̄d esse de iure positiuo, cōtingit dupliciter. Uno modo quo ad substantiā rei: vt sunt officia temporalia: z alia huiusmodi. Alio modo quo ad determinationem tantum. Prima q̄ sunt totaliter ab homine, venalia sunt: alia vero q fm spūalem eorum substantiā sunt, z ab ecclesia tantū modificationem z determinationem recipiunt, venalitati repugnant. ¶ Rursus, prima, ecclesia potest annullare: vt pote totaliter sua opera. secunda vero potest mutare z aliter determinare. Unde quamuis in potestate ecclesie sit separare a iure clericali determinationem prebende quam acceptauit z statuit: si tamen sustinet, ex quo spiritualis iuris determinatio est, vendi non potest. Quemadmodum in potestate ecclesie est, subtrahere consecrationem virginum quam determinauit: si tamen sustinet, vendi non potest, nisi simoniace. ¶ Ad secundum etiam dico duo. Primo, q loquendo de iure prebende, falsum supponitur q sit res tpalis. Secūdo, q loquendo de ipsa prebenda tpali, distinguendum est de connexione: quia connexio rei tpalis cum spirituali (vt sanctus thomas ibidēdicit) contingit dupliciter. Uno modo quod tpale se habeat ad spirituale vt ad consequens, ita quod tpale ordinatur ad spirituale aliquod exercitium, et in his connexum potest vendi ratione tpalis: vt patet de calice. Alio modo vt tpale se habeat ad spirituale vt ad precedens, ita quod tpale ortur et conseruatur ex spirituali, et in his connexum non potest vendi ratione tpalis. Tale autem est beneficium ecclesiasticum: quoniam ex clericatus gradu quo, addictus quis est ministerijs diuinis, ius nascitur prebende: et stante illo, prebende stipendium debetur diuino naturalīq; iure. ¶ Ratio aute[illegible] diuersitatis huius inter hec duo cōnexoū genera assignat ibidem: q in istis in quibus tēporale dependet ex spirituali, intelligit vendi spirituale. in illis non. Et ratio est: quia paria sunt vēdere effectū, z vendere cām eius in fieri z cōseruari (quum ex tali cā omnino pēdeat effectus) sed non est par vendere rem z ordinem ad vsum illius: modo prebēda (vt dictum est) pendet ex spirituali in fieri z esse: calix autem et similia nō pēdent ex spirituali vsu, ad quem sunt sacrata. Rome die, xxviij. Decembris. M.cccc.iiij. inchoante.

¶ Utrum emens z acquirens episcopatum nō tenendēdo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus. Questio. ij.

Queritur Utrum emens et acquirens episcopatum non intendēdo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus.

¶ Et videtur q non. ¶ Tum q peccatum principaliter consistit in voluntate: voluntas autem istius nō fert ad simoniā. ¶ Tū quia non fertur actus cōpletus, traditio. s. tpalis [illegible] spirituali.

In oppositum Dicit est: quia hic interuenit acceptio spiritualis: scilicet episcopat⁹ ex pactione procedēs, z cōsequēter simonia: vt patet ex diffinitione simonie assignata per host. in titulo de simonia.

Ad euidentiam Huius dubitationis duo sunt vidēda. Primo, an fm rem sit hic simonia. Secūdo, an fm ecclesie iudicium sit hic simonia, sacris canonibus punita et excommunicata.

Quo ad Primū, quū actus exterior ad genus moris nō nisi, pter actū interiorem specret, quū simonia vitiū morale sit, oportet primo ipsam intus inuenire. Et quum non circa passiōes, sed actiones liberas versetur. in voluntate oportet eam primo inquirere. Unde z in eius diffinitione dicitur, q est studiosa voluntas ꝛc. vbi igit deest oīno emendi voluntas, ibi emptio fm veritatem nō est. Sz in ppōsito casu, hic nō intēdit emere: nulla ergo est fm rem emptio, sed emptionis tantūmodo simulatio. ¶ Et quia emptio z venditio correlatiua sunt, nec claudicare pñt, consequens est q nulla sit hic venditio fm rei veritatem, quāuis sit venditionis affectus cū opere subsequuto quanto quantum est ex parte vendentis. Neq; ēm intelligi potest, vt vendat quis nulli ementi: cui⁹ fieri possit vt velit z credat quis se vēdere, emere simulanti. Ubi autem nec emptio nec venditio fm veritatem est, sed fm apparentiam, ibi nec simonia fm veritatem est. sed fm apparētiam tantum: si de spiritualibus agitur, vt in ppōsito. Et quoniam pene iuris institute sunt contra ipsa vitia fm veritatem, non fm apparentiam tantum (non enim apparentes simoniaci, sed simoniaci suspenduntur et excommunicantur: apparentia enim est condicio diminuens, sicut pictura: nō autem homo pict⁹ est homo, z ita nec apparens simoniacus) idcirco in hoc casu nulla incurritur cēsura. ¶ Nisi quis dicat propter affectum intentionis cum opere subsequuto, venditorem tanq; simoniacum punitum censuris iuris: iuxta dicta extra de bigamis nuper, z ca. a nobis. Sed illud videtur singulare ius: non enim qui facit aliquid quod credit prohibitum censuris excommunicationis z irregularitatis ꝛc. contēnens illas, incurrit easdem: z tamen in eo est affectus intentionis cum opere subsequuto. ¶ Quamuis aūt simulato: hic a propria simonia z penis illius excusetur: non excusatur tamē a peccato mortali multiplici. Primo participationis cum simonia mentali vendentis, dando ad hoc operam efficacem. Secundo infamie ppie: sufficienter siquidem mentitur se simoniacum, quod si cōtractū p̄ primū ageret, detractionis vitio nō careret: q̄to magis ꝛ seipsum, quem plus proximo diligere tenetur. Tertio scandali manifeste si quidem dat occasionem scandali alijs: vt patet. Quarto mēdacij, dū fingit q̄d non hz in corde: q̄d est fm se peccatum (vt dicitur tertio ethi.) nec vlla potest intentione recte fieri. Quod cui⁹ veritati pniciose opponatur, ac per hoc officiosum videatur: secūdum tamē veritatem propter predicta perniciosum est. Hec de primo.

Quo ad Secundum, sciendum est, quod non vertitur hic in dubium, an in iudicio ecclesie staretur testib⁹ z non excusationi istius simulatoris, qua diceret se finxisse: quoniā liquidum, si quod secundum ea que exterius acta sunt, ecclesia iudicaret. Sed quod multis ingerit dubitationem est, quia nō est cōsummate perfectus actus exterior. Interuenit siquidem hic vltra pactionem datio z acceptio spiritualis: sed deficit datio z acceptio temporalis. s. pecunie promisse pro spirituali. Uidentur enim canoniste omnes dicere, quod ad hoc vt incurratur simonia punita ab ecclesia, requiritur actus exterior, non tantum intentio aut pactio sed cum intentione et pactione exequutio: an autem completa vel incompleta, non dicunt q̄tum vidisse me memini. ¶ Sciendum est igitur, quod tria enumerata (scilicet intentio, pactio z executio) ita se habent ad simoniam punitam ab ecclesia, quod quodcūq; hoz defecerit, non incurritur vere simonia punita. Si enim intentio deficit, vera simonia non est. Et si intentio est absq; alijs, mentalis tantum est. Et si intentio cum pactione absq; executione est secundum tancre. (vt refert glo. in ca. tua nos. de simonia) videtur ista simonia punita: quia sola pactio apud ipsum facit simoniam. Et satis rationabiliter videtur hoc dici: quia vbi est intentio cum pactione, ibi est vera venditio z vera emptio spiritualium ꝛc. z consequenter vera simonia: z est exterius subiacens iudicio ecclesie. Unde nulla apparet ratio, quare penas iuris statim pactione facta simoniaci incurrere non debeant. ¶ Et confirmatur: quia simonia in contractu emptionis z venditionis consistit in rei veritate: executio enim nihil aliud est, q̄ ponere in possessionem rei iā empte z promissi pretij. Unde nulla ratione cogente: sed sola autoritate veterum, creditur requiri tertium scilicet executionem. Quod ex host. diffinitione apparet: inquit enī q simonia est acceptio vel datio spiritualis ex pacto temporalis, ꝛc. prouenies. Ubi manifeste patet q in simonia punita ab ecclesia pactum locatur vt causa, ipsa vero executio locatur vt substantia simonie.

¶ Patendo ergo quod hec tria requirantur, restat videre, an executio incompleta z claudicans ex altera parte. s. temporaliū sufficiat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Et breuiter ex tribus colligo q sic. Primo ex predicta diffinitione hoste. q communiter acceptat: in ea enim dicit. q acceptio siue datio spiritualis ex pactione rei temporalis. est simonia punita ab ecclesia: ergo. ¶ Secundo ex cõmuni dicto doctoriũ. l. q qñ occurrit ex pacto collatio spiritualis. ẽ simonia punita: nec vllus vnq̃ addidit. q requiratur acceptio etiam temporalis. ¶ Tertio ex cap. si quis: de simonia. vbi expresse iudicat simoniacus conferens ordinem ex pacto rei future. ¶ Sed tunc insurgit dubitatio, an sit etiã simonia punita. si claudicat executio ex parte spiritualis: puta ille dedit ex pacto tẽporale (puta pecuniam) et hic accepit: sed non dedit adhuc spirituale. puta episcopatum. In hoc siquidem casu nulla interuenit datio aut acceptio spiritualis: sed intentio et pactio vtriusq̃ executio autem solius temporalis. ¶ Auditrem libẽter decisionem. Crediderim tamen ego. q non incurrantur censure ex defectu executionis. Nec est eadem ratio de claudicatione ex hac parte et exilla: quia spirituale tenet principalem locum. z est ratio et radix totius repugnantie ad venalitatem: et ideo penes illius executionem videtur attendi executio simoniaca. Quia ergo in casu nostro ecclesia presupponit simoniacam intentionem. et constat de pactione z de acquisitione spiritualis. et deficit tantum executio temporalis pro spirituali. iudicabit ecclesia simoniam esse sacris canonibus vetitam et punitam: et vtranq̃ partem excommunicatam. Hec de secundo. ¶ Nec oportet aliter respondere ad in principio obiecta: quia satis patent ex dictis. Rome die. iiij. Januarij. m. cccc. liij.

¶ Utrũ vacãte sede. z querentibus oĩbus pontificatũ p fas z nefas. ppter ambitionẽ z auaritiã ac ecclesie ruinã. liceat viro ꝓbo et digno q̃re pontificatũ. adhibendo promissiones et exhibendo tempoalia z beneficia ꝛc. pro suffragijs. ppter hunc finem. vt in sede positus. ecclesie prosit. et illam reformet.

Veritur Utrum vacante sede. z q̃rentibus omnib⁹ põtificatũ p fas et nefas propter ambitionem z auaritiã ac ecclesie ruinam: liceat viro probo et digno querere pontificatum. adhibendo promissiones. et exhibendo temporalia z beneficia. ꝛc. pro suffragijs. propter hunc finem. vt in sede positus ecclesie prosit. et illam reformet. ¶ Est aũt ratio dubitandi: q; vtrinq̃ rationes sunt. ¶ Q; enim hoc sit licitum. quadruplici ratione videtur. Primo. Quia cuius finis bonus est. ipsum quoq̃ bonum est: constat autem finẽ huius operis sanctũ esse: ergo. ¶ Secundo. Quia non magis obligant iura prohibentia huiusmodi ꝓmissiones et emptiones q̃ votum z iuramentũ: sed constat. q; qñ votũ et iuramentũ seruata in publice vtilitatis dãnum redũdant. seruãda nõ sunt. cuius alis iusta z sancta essent: ergo nec huiusmodi leges seruari debẽt in tali casu: in quo ecclesiastice reip. ruina imminet manifeste. ¶ Tertio. Quia si hic interueniret aliq̃ peccatum. hoc non esset nisi simonia. Sed simonia hic non est: probatur. quia in beneficijs ecclesiasticis simonia est de iure positiuo: vt multi canonista asserunt. Constat autem. q; nullum ius positiuum cõtra communem ecclesie vtilitatẽ ad eiusdem ruinã seruãdum est: qm̃ ola (vt bernardus inqt) statuta tãdiu seruãda sunt. q̃diu cõtra charitatẽ nõ militãt: ergo ꝛc. ¶ Quarto. Q; vnicuiq̃ licet redimere vexationẽ suã. z. primi z ꝑcipue publicã: sed in hoc casu nihil aliud fit. nisi q; redimit vexatio ꝓpria z publica totius ecclesie: ergo licet.

Pro opposita Autẽ parte est. q; nõ sunt facienda mala vt veniant bona: sed emere spirituale est malum: ergo non est faciendũ ꝓpter quodcũq̃ bonũ.

Ad euidentiam huius questionis quatuor agã. Primo oñdam distincte in quo stat difficultas. Secundo. quia difficultas stat in duobus. respondebitur quo ad vnum illorum. Tertio quo ad alterum. Et quarto satisfiet rationibus in contrarium.

Quo ad Primũ sciendũ est. q; opationũ humanarũ q̃dã sunt gña. Nã prima diuisione distinguunt in bonas. malas. z indifferentes. Et rursus. bone distinguũtur in omnino bonas z in bonas nõ omnino: z male quoq̃ distinguunt in ẽm se prauas. z in solitarie malas. Unde fiunt quinq̃ genera: duo bonarum. z duo malarũ. z vnum indifferentium. Omnino bona opera sunt. que non solũ bona sunt. sed non possunt male fieri. vt interior charitatis actus proprius: non enim potest quis deum amare ex charitate z tamẽ male: vt ꝑz. Bona autẽ nõ totaliter sunt. q̃ licet in seipsis bona sint. ꝑsit tñ mala intentione fieri: vt dare eleemosinam. colere deum exterioribus sacrificijs ꝛc. possunt esse hec ꝓpter inanẽ gliam fieri. Mala ꝙo ẽm se prava sunt. q̃ nulla ꝓ possunt intẽtione bene fieri: vt mẽdici. adulterari: et alia huiusmodi. Mala aũt solitarie vocant illa opa. que si sola nuda q̃ cõsiderant. nocumentum aliq̃ important: que tñ possunt tot circunstantijs vestiri vt bona z sancta sint: vt occidere. furtiue aut priuare hominẽ rebus suis. Hec enim si sola cõsideretur. quia bona sint nõ habeant. mali rationem ꝓtendunt. ꝓ q̃to mala proximorum afferunt: z tñ si hec fiant. ppter bonũ publicũ ab habente autoritatem seruato iuris ordine ꝛc. iusta z sancta reddunt. Indifferẽtia demum opera sunt. que ẽm suam spẽm nec boni nec mali rationem habẽt: vt leuare festucam de terra. Hijs aũtem stantibus liquet. q; actus iste (de quo disputamus) scilicet dare aliquid temporale pro episcopali sede habenda. ẽm se nõ est in genere bonorum nec indifferentium: quum sit prohibitus. Sed dubium est. an contineatur in genere malorum q̃ sunt ẽm se prauum. an inter ea q̃ sunt mala solitarie. Si enim est ẽm se prauus. nulla intentione. nullaq̃ circunstantia poterit fieri licitus. de talibus enim malis intelligitur illud apostoli. non sunt facienda mala. vt veniant bona. Si autem nude sumptus speciem habet mali honestabilem per adiunctas circunstantias. poterit aliqua intentione z ratione rectus reddi: cuius sit ꝓhibitus: quia vt plurimum male sit. Ut autem manifestẽ in quo genere contineatur. ꝓius distinguere oportet in quot speciebus locari potest operatio proposita. Potest siquidẽ reponi in specie duplici scilicet emptionis vel quasi emptionis. z in specie redemptionis. In specie quidem emptiõis aut quasi. in ẽm datur vel promittitur pecunia pro suffragijs habendis. In specie vero redẽptionis. in ẽm promittitur vel datur pecunia ꝓ redimenda vexatione ecclesie aut ꝑsone. Usi ad hec duo vniuersa q̃stio ducit: an scilicet emptio talium suffragiorum aliquo casu sit licita. vel an hic habeat locum redemptio vexationum: altero enim horum modorum oportet saluare actũ istũ. si licit⁹ est. Unde si emptio est illicita z redemptio nõ haberet locũ. nõ video tertium modũ. quo quis fingeret actũ istũ bonificari posse. Hec de primo.

Quo ad Secundũ dico. q; actus iste est simoniacus. Quod ꝓbo sic. In ẽpatu sunt multa ap̃tibilia: vt habes a sanc. tho. in scda scde. queſt. clxxv. puta cura animarũ. excellentia gradus. sufficientia temporalium ꝛc. Que quantũ ad propositum spectat. ad duo reducunt. ad titulum pastoralem. et titulũ prebẽde. computando cum prebenda omnia tporalia. honorem. gloriam ꝛc. Aut iste vir probus et dignus pontificatu. intendit directe ad acquisitionem autoritatis pastoralis. aut ad titulum prebende. Si intendit directe emere suffragia pro titulo ꝑbende. tũc insurgunt diuerse canonistarum opiniones: credentibus quibusdam hoc esse simoniacũ. quia prohibitum: alijs ꝓ prohibitum. q; simoniacũ. De qua difficultate erit q̃stio specialis post: quia in proposito cõstat. q; non refert q̃ harum opinionum sit vera. Et casu nãq̃ proposito patet. q; iste nõ directe intendit ad acq̃sitionẽ tẽporalium: sed directa z principalis intentio eius est acquirere episcopalem potestatem. qua possit reformare ecclesiã. Si ergo intendit directe ad pastoralem autoritatẽ manifeste et statim liquet q; intendit directe emere suffragia pro spirituali autoritate habẽda: z cõsequenter ẽm omnes cõmittit simoniam. nõ iuris positiui. sed diuini. Autoritas nãq̃ qua cura habet animarũ. qua ꝑsuppõ. ꝓdest. quaue cõseruari. z reformari ecclesiasticũ corp⁹ põt. est spiritualis. z a christo data petro quum dixit: pasce oues meas. Et confirmatur: quia ista duo obiecta: scilicet pastorale officiũ. et titulus ꝑbende. opposito modo se habẽt respectu intentionis et respectu emptionis. Respectu nãq̃ intentionis vituperatur titulus prebende: q; auaritie aut ambitionis esse videt affectꝰ ẽpatus ꝓter annexa tẽporalia. Cõmendat aũt pastorale officiũ: q; charitatis est velle alicui incũbere saluti. Sed respectu emptionis magis vituperat pastorale officiũ q̃ ꝑbẽda: qm̃ illud materia nullo modo vendibilis. hec aũt aut est aliquo modo vendibilis. aut magis appropinquat ad naturã rerũ venalium. Usi emptio in casu proposito. cuius videat habere in se quandam pietatis spẽm ex intentione bene vtendi pastorali autoritate. est tñ ẽm genus suum grauius simonie pctm. q̃ recedentis emere suffragia. ꝓpter annexa tpalia: q; actus emptionis cadit sup materia magis repugnãte. Et q; ois actꝰ moralis trãsiẽs sup materia sibi repugnãte ẽ fz se prauus. hoc est. vt actus iste sit ẽm se prauus: ac per hoc nulla possit esse intentionis bene fieri. Hec de secundo.

Quo ad Tertiũ. an fz redẽptio vexatiõis hic habeat locum. distinguo: quia aut est sermo de redẽptione vexatiõis ꝓprie. Et de hac dico q; nõ habet locum: qm̃ ẽm sanctum tho. z cõmuniter doctores. in cõsequtione beneficiorũ redẽptio vexatiõis ꝓprie nõ hz locum. ñ ius acq̃situm: cõstat aũt q; huic nõ est acquisitũ pontificatus ius. Aut est sermo de redemptione vexationis ecclesie. Et de hac dico q; posset habere locum in proposito si vna circũstantia amoueretur: quia ecclesie debetur bonus et dignus pastor: nec dubium q; sit illi ius quesitum de hoc. et q; electores teneantur sibi prouidere de tali capite. et excellentis esset charitatis. si volentibus electoribus caput gnitiosum eligere. pecuniam q̃s eis daret. ne tam immane sacrilegium committerent: sicut volentibus materiale templum spoliare. pecunia laudabiliter datur ne hoc faciant: et incidentes in latrones. licite offerunt pro vita aut libertate. Indemnda pecuniam: et si iuramẽto se obligẽt ad aliquid eis dandum. tenentur seruare promissum. Tanto autem magis in casu nostro licitum et laudabile est pecuniam dare et promittere. quanto vita ouium christi omnib⁹ rebus tẽporalibus ꝓponenda est: quum ꝓ his dominꝰ animam ꝓponat. ceteri q̃q ponenda mãdauerit non solũ exteriorem substantiam. sed vitam quum oportuerit. Circunstantia autem auferendi est velle sedem episcopalem pro seipso siue pro quocumq̃ alio in particulari. cui ius q̃situm nõ est. Hec nanq̃ circunstantia relinquit esse aliquo modo vendibilis. hec aũt aut est aliquo modo vendibilis. aut magis appropinquat ad naturã rerũ venalium. Usi emptio in casu proposito. cuius videat habere in se quandam pietatis spẽm ex intentione bene vtendi pastorali autoritate. est tñ ẽm genus suum grauius simonie pctm. q̃ recedentis emere suffragia. ꝓpter annexa tpalia: q; actus emptionis cadit sup materia magis repugnãte. Et q; ois actꝰ moralis trãsiens

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc non est,etiã si cõsistat in sanctitate cõsecrata:quia licet pctõr tangere corpus christi,leuando ipsum de iutoꝛet baptizare in casu necessitatis sine solemnitate. Nec ex sanctitate officij tantum : quia oportet actum ipsum esse sanctum:alioquin episcopꝰ aut curatus exigendo debita subsidia,si esset in peccato mortali,de nouo peccaret:quia officij sui actum exequitur:hoc autem est ridiculũ.Ergo ex sanctitate vtriusq;.Et cũ nõ ex sanctitate large sumpta(quoniam sic non liceret petõrem clericũ orare:quoniã etiã orare in peccato mortali,est peccatum mortale per accidens:vt patet in celebrando missam in peccato mortali.Hec de primo.

Quo ad Secũdum verba diui tho.in.iiij.dist.v.ꝛ di,xix. ar.j.q.ij.ꝛ in seda sede.q.xxxiij.art.v.ꝛ.q.ix.ar.ij. ad tertium:ꝛ in tertia par.q.lxiij.ar.vj.ꝛ specialiter ad primum,cõsona non videtur. Nã in sententijs dure nimis loqui videtur:ꝛ prelatum expresse dicit peccare corripiendo,ꝛ omne aliud propriũ officij exequendo,si est in peccato mortali. In summa expresse dicit peccatorem corrigere absq; nouo peccato,si humiliꝛ hoc facit: et similiter iudicem non peccare arguendo ꝛ iudicando:ꝛ vtrumq; super eadem aug.autoritate fundat.Si enim peccatorem prelatum ista facere,esset ꝑm se peccatum mortale,nulla humilitas stãs cum peccato mortali,faceret vt esset licitum:vt hic docemur.Et in tertia par.vbi supra docuit nos illam distinctionem de duplici sanctitate tam actus q̃ ministri.Et per illam ostendit,q; peccatores ministrantes deo in operibus charitatis non peccant:ꝛ tanti eam facit,vt vtatur ipsa iuxta illam regulam:si affirmatio est causa affirmationis,negatio est causa negationis,et econuerso:dum ex negatione sanctitatis consecrate,infert negationem peccati in ministro peccatoꝛe:ꝛ ex affirmatione consecrate sanctitatis, infert affirmationem peccati in ministro peccatoꝛe. Et quia super hoc tota hec decisio fundatur, optima censenda est : procedit enim ex per se causa. Ex quibus credo ego,q; dicta in sententijs,ad doctrinam in summa traditam tanq̃ resolutionem sint reducenda,ꝛ non econuerso. Unde cum omnes actus in arguendo allati sint sancti, quia sunt actus virtutum, et non consecrati(vt patet discurrendo in singulis)eos in peccato mortali exercens,per se loquendo non mortaliter peccat. Nisi predicatio excipiatur:quia est actus sacerdotis aut ydiaconi : cuius hec exceptio non necessaria videatur: quia predicatio non est actus ordinis ꝓ se loquendo:ꝛ consequenter cum non sit nisi secundo modo actus sanctus,idem videtur de ipso ꝛ aliꝫ iudicium:non tamen ex equo:quia precipuus est passoris actus,dicente christo in institutione pontificatus petro : pasce oues meas. Et confirmatur hoc de predicationis ministro:quia in synagogis iudeoꝝ et templo etiam non sacerdotes aut leuite predicabant:alioquin non fuisset christo permissum predicare:ꝛ act.xiij.non fuisset a principibus synagoge requisitum et concessum q; paulus predicasset in synagoga. Cum hoc tamen stat, q; forte predicare ex officio(sicut episcopus predicat)cum solemnitate,sit mortale:sicut baptizare ex officio,vti sanctus Tho.dixit.

In cõ. iii.p.di. Tho.q. lxiiij.ar tic. vj. ad ꝓmũ hic dcã de actu ꝓdicandi retractãtur; ibi etei act? predicandi de nũero actuum consecratorũ ꝑ.q. circa hũc pas sum vide etiã ibi.

Ad rationem ergo primam(que in.iiij.sent.mouit autorem)dicitur q; indigne pro nũc sumit dupliciter; scilicet priuative ꝛ contrarie:ꝛ q; indigne priuative exequens,non semper peccat : sed non meretur id quod priuata dignitas admit. Indigne aũt contrarie faciens aliquid,peccat:sed tunc hoc restat probandum,q; prelatus exequens officium suũ quo ad actus charitatis ꝛ iustitie:scilicet corrigere,docere ꝛc.indigne agat contrarie. Quid enim cõtra sanctitatẽ horum actuum facit persone macula:non dico manifesta aut scandalosa,sed absolute ipa macula peccatiꝰ Certe nihil video,nisi q; priuat illos actus bonitate meritoria: quod non est de nouo peccare mortaliter. Nec autoꝛ ibidem ex hac ratione concludit peccatum mortale,sed peccatum tantum:vt patet intuenti. Hãc autem rationem ipse modificauit in tertia par.quasi addens, q; tunc est indignus contrarie quando est respectu actꝰ sancti:id est consecratione mystica sanctificati. Et in secunda scõe ad propositum idem.i.de correctione fraterna explanauit,q; reddit ipm correctoꝛem indignũ sic q; quoddã impedimentũ correctioni primi cõfert,nõ tamẽ tale,q; p humilitatẽ pcõus non possit suppleri seu honestari. Unde actus iurisdictionis quorũcumq; ꝓlatoꝝ ꝛ superioꝝ,ꝛ actus per accidẽs ministroꝝ ordinis,ꝛ vniuersaliter nõ cõsistẽtes in cõsecratione aliqua,a peccatoꝛibus exercitati,nõ pariunt per se nouum pctm mortale. Ministratio autem sacramentoꝝ ꝛ eoꝝ susceptio puritatẽ a mortali crimine exigi. Uerũ scito, q; nec vere cõtritus,nec credens se cõtritum quia diligẽter etsi nõ sufficienter discussit seipm,censetur in peccato mortali quo ad hec existere:alioquin q̃libet qui peccauit mortaliter,exponeret se periculo peccãdi mortaliter,cũ ad administrandũ aut ad suscipiendũ sacramenta accedit:cũ nemo scial[illegible]trum odio vel amoꝛe dignus sit:et hoc expresse sentit sanc.tho.in.iiij.dist.[illegible].ꝛc. Et per hec patet responsio ad obiecta. Rome die.xxiij. Augusti.m.cccc.vj.

De voto non nubendi.

Utrum votum non nubendi equipolleat voto castitatis. Nõ.j.

Queritur Utrum votum non nubendi equipolleat voto castitatis.

Et videꝛ q; nõ. Primo. Q: minus non equipollet maiori.Sed votum castitatis maioꝛ est q; nõ nubendi:sicut seruare castitatem plus est q; non nubere.ergo. Preterea.Duoꝝ cõuertibilium quicũq; destruit vnum,destruit ꝛ reliquũ: sed committens fornicationem agit contra votum castitatis, ꝛ nõ contra votum nubendi:ergo hec duo non conuertuntur.

Respondeo Ad hec questio duplicem sensum habere potest. Primo vtrũ hec duo vota simpliciter equipolleãt. Secõ vtrũ equipolleãt quo ad indispẽsabilitatem aut incõmutabilitatẽ, ita q; nulla autoritas possit in alterũ q; non potest in reliquum. Et in primo qdẽ sensu licet prima fronte ꝓpter argumẽta adducta videat q; nõ equipolleant:attentius rẽ cõsideratibus appet q; distinguendum est de voto. Potest esse dupliciter sumi:vt placet theologis in.xxxviij.dist.primi. Uno modo ꝓprie:alio modo cõiter. Uoti siqdẽ ꝓprie sumpti materia tm modo est bonũ supererogationis:eo q; de ratione voti est,q; sit de meliori bono. Uoti vero cõmuniter materia,ẽ etiã bonũ ad qd̃ q̃s alias tenet:non inquãtum huiusmodi sed inquantũ voluntariũ: vt ꝓpe voto in baptismo emisso. Si ergo loquamur de voto castitatis ꝓprie,cum sub tali voto non cadat nisi castitas supererogationis,que nihil aliud excludit nisi coitum matrimonialem(quia ad seruandã extra matrimonium castitatem quilibet ex precepto tenetur)cõsequẽs est q; tale votũ ꝛ votũ nõ nubẽdi equipollẽt. Si vo loquamur de voto castitatis cõiter, cum sub tali voto claudatur ois castitas, cõsequẽs est q; tale votũ ꝛ votũ nõ nubẽdi nõ equalent:sed longe maius est votum castitatis. In secundo vero sensu quid tenendũ sit,ex modo dictis cõcludendũ est. Quidã enim q; sedi aplice vltra illa tria vota peregrinationis,duo tantũmodo nunc̃ reseruata,s.religionis ꝛ castitatis,et reseruationes non sunt ampliande,sed potius restringende(quasi odiose prelatis,quoꝝ autoritas restringitur)ꝛ votum castitatis omnẽ coitũ ꝑm communem loquentium vsum excludere intelligitur,credũt hec vota nõ esse eque incommutabilia:sed in voto nõ nubendi episcopum, in voto vero castitatis solum papam dispensare posse. Sz opinio hec a veritate lõge est:quod tripliciter probatur. Primo:quia hec duo vota equipollent quo ad id quod per se et simpliciter in voto castitatis absolute loquendo inuenitur. Sub voto enim castitatis,absolute loquendo,cedit castitas supererogationis per se et simpliciter:vtpote tanq̃ ad quod institutum est:castitas aũt ad quam omnes necessario tenentur,non cadit,nisi forte ꝑm quid:cõstat aũt q; in voto nõ nubendi claudatur tota castitas supererogationis. Relinquit igitur,q; eiusdem rationis est dispensare vtrũq;. Secundo: quia votum castitatis intantũ est reseruatum papę, inquantum est ab eo dispensabile. Non est aũt dispensabile nisi quo ad castitatem supererogatiõis:in qua eiusdem rationis est cum voto non nubendi. Ergo hec duo vota incõtum dispẽsabilia non solũ equipollent,sed sunt idem:nihil enim aliud dispensando in voto castitatis conceditꝑpa,nisi nubere:ꝓpter nullo alio obtinendo vult se adire sedes apostolica ab hũmodi votũ castitatis,nisi ꝓpter cõiugio. Unde dicere votum non nubendi non esse reseruatum,vt votum castitatis,est ꝓpriꝰ ignorare vocem. Tertio:q; nisi aliunde ad oppositũ quandoq; cogamur,verba iuris ꝓprie interpretanda sunt. Alioquin nulla posset expositio certa haberi:cũ ea ambigua essent,dum ꝓprie vel improprie intelligi dubitaretur. Uoti aũt nomẽ(vt ex dictis,ꝛ ex suo ꝓprio fine ad quem inuentũ est, patet)obligationem ad ea que supererogationis sunt,ꝓprie importat:nulla ẽm est necessitas votiue obligationis ad ea,ad que ex precepto tenemur. Unde applicatum ad materiam venereã,dicendo votum castitatis, obligationem ad abstinendum a venereis que licuissent, propria significatione insinuat. Quum ergo reseruatũ apostolice sedi dicitur,ꝓprie sumitur. Sic aũt equipollere,imo idem esse quod votũ non nubẽdi,ostensum est. Relinquitur ergo, q; vtrumq;

q; vtrumq; apostolice sedi eadẽ ratione ꝛ reseruatione reseruatũ est. Nec sit hic aliqua reseruationis ampliatio:nec vocabula extra cõem vsum doctoꝝ ꝓtrahuntur,quibus vulgares largius loquantur.

Ad vtranq; Aliter rationem in oppositum simul dicitur,q; nihil aliud cõcludunt,nisi q; votum castitatis large sumptum,ꝛ votum non nubendi,non equipollent simpliciter:quod(vt ex dictis patet)non contrariatur determinationi nostre:qua diximus q; votum castitatis ꝓprie,ꝛ votum non nubendi,simpliciter equipollent:ꝛ q; votum castitatis absolute loquendo,ꝛ votum non nubendi,quo ad dispensabilitatem vel indispensabilitatem equipollent. Mediolani,die.xxiij. Decembris.m.cccc. In sancta maria gratiarum.

De Monitijs.

Utrum emissurus professionis votum,possit absolute renuntiare propinquis hereditatem,quam probabiliter dubitat male adepto ere infectam. Questio.ij.

Queritur Utrum emissurus professionis votum,possit absolute renuntiare propinquis hereditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ere infectam. Et videtur q; sic. Primo:quia vnusquisq; potest libere vti iure suo, etiam si inde alterius damnũ sequatur. Jus autem renuntiandi competere cõstat tali nouitio,qui nondum adijt hereditatem:potest igitur iure huiusmodi vti. Preterea. Nullus tenetur constituere se debitorem alteri nisi propter aliquam acceptionem aut rem acceptam. Constat autem q; in hoc casu nouitius adhuc nullo modo concurrit ad aliquem acceptionis modum,nec res peruenit ad eum, q̃ius sit in potentia proxima ad perueniendum ad ipsum. Et adeo hereditatem infectam,constitueret se debitorem his a quibus res iniuste extorte sunt : ergo non tenetur ipsam acceptare. Et confirmatur : quia hereditati q; uate debitis nouitius indubie posset renuntiare,ꝛ nor se constituere debitorem: ergo hereditate obnoxia multis restitutionibus idem poterit:neq; enim magis ad hec q̃s ad illa tenetur: imo ẽm quoscũq; solutio debitoum ex mutuo vel emptione ꝛc. precedit restitutionem male ablatorum.

Preterea. In confessione religionis homo mouitur mundo, ac per hoc debet abdicatis omnibus solicitudinibus seculi huius in nouitate se vite transferre. Constat aũt q; si restituendi in se onus suscipit,continget multa opus esse solicitudine,reb? presertim dubijs extantibus:tum videndo ꝛ examinãdo rationcinia multa antiqua et diffomia:tum in rerum venditione,vt possit ex pretio singulis satisfieri:tum in creditoꝝ infinitoꝝ inuestigatione,ꝛ aliꝫ ꝓplurimis,que cum religiosi animi quiete non stant. Oportet ergo si renuntiare non potest, aut professum solicitari circa ea que mundi huius sunt multo tempore, aut paternam obligationem obicem sibi esse ad professionis holocaustum offerendum. Quorum vtrumq; videtur inconueniens. Unum beatus matheus, qui rapere solebat aliena(teste beda)relictis omnibus secutus legitur dominum luc.v. sic q; vt gloss. dicit,etiam rationes incompositas dereliquit: ergo.

In oppositum Est,q; ius nature expressum a domino matth.vij.(quecũq; vultis vt faciant vobis homines,hec eadem illis facitatis)inuiolabiliter seruandum est. Constat autem q; ipse nouitius si esset in statu creditoum,a quibus res iniuste extorte sunt, vellet regulata voluntate sibi satisfieri a bene dispositis ad restituendum,ꝛ non remitti ad mundanos qui naturaliter abhorrent restituere:ergo ꝛ ipse debet hoc facere a aliꝫ.

Respondeo Cum distinctione:ꝛ dico quatuor. Primo,q; si propinqui ad quos post renuntiationem perueniret hereditas,sunt tales q; indubie credãtur restituturi,quando,cui,quibus ꝛc. debetur,potest nouitius absolute renuntiare et insinuando illis propinquis dubitationem quã habet,ꝛ vnde eã concepit ꝛc. Secundo:q; si propinqui predicti sunt tales,q; indubie credant nunc̃, aut quasi nunc̃ restituturi,non potest nouitius absolute renuntiare. Tertio,q; si propinqui medio modo se habent:scilicet q; dubitetur an restituent vel ne,nõ potest nouitius absolute renuntiare. Quarto,q; in,his duobus vltimis casibus,ꝛ vniuersaliter in omnibus casibus extra primum tenetur nouitius sic prouidere,vt absq; dubio credatur restitutio futura tempore debito ꝛc.

Ad quorum euidentiam aduertendum est,q; renuntiare hereditati duo importat: vnum explicite scilicet notionem hereditatis:et alterum implicite scilicet diuersionem hereditatis ad alium vel alios. Renuntiante enim aliquo,hec duo semper se insequntur: sic q; renuntians,directe hereditatem nolle se fatetur,ꝛ ex hoc naturali necessitate sequitur,q; ad alterum hereditas declinet. Et si in renuntiationis quidem actu sola notitia consideretur hereditatis,difficile ꝛ forte impossibile est, impedimentum aliquod afferre vetans talem nouitium a libera ꝛ absoluta renuntiatione:quoniam nec precepta restitutionis ad hoc ipsum cogunt,quum ad ipsum adhuc se non extendant:quia non comprehenditur sub aliquo nouem generum personarum ad restitutionẽ obligatarũ ꝑm doctoꝛes in illis verbis,Jussio consilium ꝛc. vt patet discurrenti per singula. Nisi quis crederet,q; nolendo hereditatem fieret non obstans detentioni rei aliene,quum possit non renuntiando obstare:ac per hoc obnoxius fieret restitutioni. Sed hoc non videtur necessarium:quia vt sanc.Tho.in secunda secunde quest.lxxxvij.ad tertium dicit,tunc solum non obstare obligat aliquem ad restitutionem,quando presupponit obligationem ad obstandum in eo qui non obstat:in hoc autem nouitio nulla ꝓsupponitur obligatio,sed queritur an in eo sit. Nec apparet aliqũ ꝓceptum charitatis ad hoc obligans:sed(vt objiciendo tactum est)apparet oppositum.ex eo q; cuilibet licitum est vti iure suo : et nullus omnino expers tam facti q̃s rei tenetur se inuoluere nouis questionibus et obligationibus vt alteri satisfiat. Si vero in renuntiationis actu consideretur declinatio hereditatis ad aliũ vel alios,cũius ꝓpria facie videatur,q; quicquid hinc sequatur,ponderandum nõ sit:eo q; renuntians non est autoꝛ talis diuersionis, nec intendit eam,sed ordinario cursu concomitatur intentum a renuntiante scilicet notionem hereditatis. Diligenter tamen considerãti videri facile potest declinationem istam esse etsi non principaliter,secundario tamen intentam a renunciante:quoniam scit principali suo intento annecti declinationem hereditatis ad tales, et potest impedire connexionem talis declinationis,renuntiando aliꝫ,vel modificando ꝛc. Attenta ergo in renuntiationis actu diuersimode hereditatis ad tales ꝓpinques,verificandi via habet per quatuoꝛ supradictas cõclusiones. Quum enim huiusmodi hereditatis declinatio ex voluntate libera renũtantis procedat, nõ vt casualis sed vt per se secundo intentus effectus(vt patet ex se et ex dictis)et ex hac dependeat detẽtio aut restitutio alieni eris hereditati immixti(quoniã ex ista declinatione ius hereditatis acquritur,ꝛ dominum facti respectu eris alieni:etsi ad auaros diuersio fit,perseuerabit detentio alieni:si vero ad bonos viros fiet restitutio)cõsequens est q; talis diuersio debeat sic a renũtiante eiꝰ autoꝛe modificari,quatenꝰ nullius iuris ex illa violẽt:alioquin ipse reatum iniustitie euadere non potest. Et confirmatur: quia renũtians inquãtum est autoꝛ talis deuolutionis quãuis implicite,ꝓsitiue tamen disponit de hereditate infecta. Constat autem q; ordinans ꝛ disponẽs de hereditate infecta,immunem ab iniustitia nõ se seruat nisi prudenter ꝛ fideliter disponat de ere alieno restituendo nec ꝓtestatione aut renũtiatione aliqua excusari potest. Tenetur igiꝫ huiusmodi nouitius ad sic prouidẽdum, vt restitutio fiat: alioquin vt mutuis subtractione ꝓcipti ad quod tenetur in dispositione hereditatis infecte,ad restituendũ ipse tenebit. Hec refert in proposito an certum aut dubium verisimile sit de infectione hereditatis:quoniã quẽadmodum disponens de hereditate,tenetur que constat aliena esse ordinare vt omnino restituatur:sic tenetur de dubijs bonis ordinare vt certitudo habeatur,et si aliena comperiantur reddantur:quia ad hoc teneretur ipse si hereditatem in se susciperet. Quia igitur huiusmodi liberi renuntiationis nihil obstat nisi restitutio alieni quã ante professionem fieri non posse supponitur ob sui intricationem,consequens est q; renuntiatio licita sit,si annexam habet debitã prouisionem restitutionis agende: siue hoc sit ꝓpter cognitam fidelitatẽ bonoꝝ propinquoꝝ successorum post liberam renuntiationem:vt prima conclusio dixit: siue hoc sit ꝓpter multas cautelas ꝛ fideles executoꝛes electos,ꝛ alias huiusmodi circũstantias in modificata renuntiatione:vt ꝗrta conclusio ꝓpposuit. Et quia oppositoꝝ eadem est disciplina,ex eisdem principijs patet illicitum esse absolute renuntiare, quando ex hoc scitur aut dubitatur ad tales restitutio eris alieni deuoluẽda,qbꝰ exosa est restitutio:vt scõa ꝛ tertia ꝛcõne dicũ est. Hec est in dubiũ vertendũ,an fideliꝰ restituẽt coheredes,qui ꝓpriõe sua infecta nõ curãt satisfacere:voce eteꝛni dii ꝺ matth.vij. A fru-

Ad argumenta (ctibus eoꝝ cognoscetis eos. Ergo in oppositum pro quanto

inferre int̃ēdāt licitū esse absq; distiõe aliq̃ absolute renũtiare, rñdeñ esi. ¶ Ad primũ ergo dicit, q nouitio nõ cõpetit ius absolute & libere renũciãdi hereditati infecte in oi casu: sed tũc tãtũ quãdo extãli renũtiatione hereditas deuoluitur ad non detẽtores alieni: vt ex dictis patet. ¶ Ad scõm dicit, q quũ in renũtiatione interueniat dispositio q̃dã rei aliene hereditati immixte, nisi talis dispositio debitis circunstantijs fulta sit, dãnificarentur ex hoc illi quibus res dz restitui: ac per hoc acceptio q̃dã aliene rei subintraretur in ipso renuntiante, obligans ipsum ad restitutionẽ: acceptionis si quidẽ nomine ois dãnificatio intelligitur in hac materia. Unde tenetur nouitius non debitorẽ se constituere, sed sic ordinare vt satisfiat: nõ propter aliquã precedentem acceptionẽ: sed ne in ipsa dispositione aliene rei, acceptio interueniat. ¶ Ad cõfirmationẽ vero dicitur, q ideo grauamen debitorũ paruipẽditur, q creditoribus consueuit etiã a detẽtoribus alieni fatisfieri, z̃ propter contractuum cautiones, z propter suorum quinterniorũ fidẽ seruandã, z alia huiusmodi. Unde si contingeret ex renũtiatione ad tales heredes deuolui dã esse hereditatem grauatã debitis, quos credebatur nõ solu futuros, z propter potẽtiã vel aliquid aliud non posse cogi (vt plures contingit circa grauamen legatorum ad pias causas) eadem esset regula seruanda q̃ circa restitutionẽ male ablatorũ dicta est. ¶ Ad tertiũ dicẽdum, q nouitius perplexus non remanet in hoc casu: sed absoluere se absq; multa difficultate põt ab huiusmodi scõs licitu diuinibus, etiam q̃si habet propinquos auaros, adhibendo necessarias cautelas in renuntiatione. Quod potest multipliciter fieri: vel renuntiando alijs quos nouit non detenturos alienum: vel renuntiando quidem auaris propinquis, sed substituendo alios heredes, nisi intra certum terminum sub certis iudicibus discussum sit quid restituendum sit z restitutum: vel renuntiando q̃dem auaris propinquis, sed ordinando q hereditas ad eorũ manus peruenire nullatenus possit, quousq; tales electi ab ipso renũtient, non inquisierint, examinauerint, iudicauerint, z restituerint quicquid restituendũ est. Et quoniã nemo militat propriis stipendijs, legare debet huiusmodi iudicibus z exequutoribus condignam z honorabilem mercedem, vt accendantur ad fideliter cuncta peragenda. Et sic horum aliquo, vel quouis alio modo recte disposita renuntiatione, chaltum nudum nudus sequi profitendo poterit. Matheus enim nõ ante restitutionem pauperem chaltũ pauper sequutus est, quum zacheus luce. 19. legatur restitutionem pollicitus. Nec euangelista de vsu rerum simpliciter, sz de affectu quidem simpliciter de vsu vero pro tunc dixit, relictis omnibus secutus est eum: nam posmodum conuiuium magnum fecit in domo sua sumptibus propijs. glosa quoq; illa eodem est intelligenda modo. Mediolani, die. xxix. septembris. M. ccc.

¶ Utrum per votũ quo quis p̃mittit offerre aliquid alicui particulari imagini beate virginis, fit acq̃situm ius illi ecclesie.

Oritur Utrum per votũ, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beate virginis, fit acquisitum ius illi ecclesie. ¶ Et videtur q sic. Primo: quia per promissionẽ acquiritur ius illi cui fit promissio: vnde potest agere contra eum qui promisit, si non seruauit promissum. sed in talibus votis fit promissio non soli dẽo. sed etiam tali ecclesie implicite vel explicite. ergo per tale votum acquiritur ius illi ecclesie. Minor patet ex eo, quod sic vouens intendit se obligare non solum ad offerendum deo tale quid, sed ad offerendum tali ecclesie vel imagini. ¶ Si dicatur, quod illa promissio non est acceptata a platis illius ecclesie, z ideo non acquiritur illis ius. Contra hoc est. Tum quia est acceptata implicite: quoniam quemadmodum constat deum acceptare promissionem sibi factam, ita ecclesiam. Tum quia acceptatio non exigitur ad hoc quod acquiratur ius in huiusmodi: vt patet in legatis factis ecclesijs. Preterea. Si per tale votum nõ esset acquisitum ius ecclesie, non posset ecclesia ipsa agere contra vouentem: sed ecclesia agit contra non seruantes talia vota: vt patet extra de censibus, ca. ex parte: z ab inno, z ab abba. ibi. z ex glo. ij. q. j. ca. scimus, z archi. ibi. Ergo.

In oppositum Est guilielmi z summe pisane sequacumq; opinio.

Rñdeo. Quidam tenẽt vel absq; ratione aliqua vel propter rationes adductas, q tali voto acquiritur ius illi ecclesie, cui res offerenda vouendo decreta est: z propterea talia vota esse incommutabilia, ac per hoc mortaliter peccare commutantes huiusmodi vota. Alij vero oppositum sentiunt, dicẽtes hec vota esse commutabilia, sicut z cetera: quando, s. necessitas vel vtilitas id exposcit. ¶ Et horum iudicio meo opinio vera est, z conformis theologorum antiquorum sententie. Vera quidem: q cum ex voto nullus ius aliquod acquiratur nisi ex obligatione vouentis obligatio autem vouentis ex sola ei[illegible]promissione oriatur, secundum q in voto inuenitur promissio, iudicanda est obligatio z iuris acquisitio. Cum aũt in voto sint duo. s. promissio, z res promissa, et contingat q̃q; rem promissam vnã aliam promissionẽ esse (vt patet in voto professionis) necesse est duo esse genera votorum: q̃dã vna promissione contẽta: quedam duplici promissione munita. Et vota quidem illa que vnicã tñ cõtinent promissionem, soli deo, cui promissio illa necessario fit, ius acquirunt: talia autem sunt omnia vota quibus deo tñ aliq̃d promittimus. Uota aũt q̃ duplicẽ implicant promissionem (alteram vt[illegible]teriam voti, alteram vt essentia voti, duobus ius acquirunt. z creaturis illis quibus aliqua boni p̃missio fit: z creatori. cui vouetur implenda promissio creaturis illis facta. Talia aũt sunt vota, quibus sanctis aut prelatis aliquid pollicemur: vt san. tho. in iij. distin. xxxviij. q. j. ar. j. q. j. ad quintum. ¶ Nec opponet in huiusmodi votis obliquos nominũ casus põderare: an scilz vouẽs dixerit secũ, p̃mitto deo z tibi beate marie offerre cereũ in tali ecclesia: an dixerit, p̃mitto deo z tibi beate marie talis ecclesie offerre cereum: vt credatur per hanc diuersitatem in secundo casu acquiri ius illi ecclesie, quia imago illius ecclesie significatur ibi concurrere vt persona cui fit promissio. ¶ Hoc em̃ friuolũ esse ex duobus patet. Primo: quia imaginem vouens nõ alloquitur: nisi fm id qõd repẽsentat. s. beatã virginem in celo regnantẽ z cum non p̃minat nisi ei cui loquitur, ipsi soli promittitur: z sic cetera concurrũt vt circũstãtie rei promisse. Secundo: q omnia q̃ implicite in voto inueniũtur infra voti limites fm voti rationẽ interpretãda sunt, nisi ex intentione vouentiũ aliud habeatur, voti autem ratio deo promissionẽ fieri exigit. Aliã aũt promissionẽ vt materiam habere tñ, p̃mittitur, q̃ alicui creature rationali promisso seruãda, voto vel promissioni adiungitur: vt ex dictis patet. Constat autẽ ex intẽtione vouentiũ q nõ nisi vouere intendunt (quod p̃missionẽ superne curie creditur importare) q talis promissio non adtunc[illegible]tur voto. Relinquitur igitur q oia vt circũstãtie rei promisse intelligant, z sola suprema curia occurrit vt persona cui fit promissio.

¶ Consonus aũt theologis opinio ista est: quia indistincte communiter theologi scripserunt omne votum esse commutabile in votum religionis. Constat autem id de quo est ius acquisitum alicui ecclesie, non posse commutari in votum religionis. Non enim fas tñ sit pensioni debite ecclesie cathedrali, si debitor ingrediatur religionem: nec ab obligatione soluendi legati aut contractus, ingressus religionis absolui. ¶ Nec acceptanda est cuiusdam glosa, dicẽs hoc intelligi de votis personalibus: nõ autẽ de votis realibus. voluntaria enim est. Admirandum quippe est valde si restringendum dictum com[illegible]mune[illegible]cur eorum aliquis explicite vel implicite non restrinxerit. Imo ricardus omnia ad realia vota extẽdi vult: vnum tantum excipiens: scilicet de notabili subsidio terre sancte: in quo papam consulendum dicit. ¶ Sanc. Tho. quoq; in secunda secunde quest. vlt. expresse sentit q obligatus voto simplici religioni imperfectioi, regressus voti non est si perfectiorem religionem ingreditur: quia in maiori clauditur minus. Ex hoc aperte insinuans per votum non esse acquisitum ius religioni illi imperfectioi: si enim acquisitum ius alteri religioni esset, non posset absq; violatione voti propio motu aliam religionem perfectiorem ingredi: quoniam in his que alterius ius concernunt, locum non habet propositio dicens, q in maiori clauditur minus. Non enim qui debet. c. alicui ecclesie, si soluat. cl. alteri ecclesie vbi sanctius viuitur z. absolutus est a debito. Si igitur ex voto simplici non acquiritur religioni ius persone voto promisse, consequens est q nec aliarum rerum. Non acquirit igitur ius aliquod ecclesie, ex eo q aliquid ibi offerendum vouetur (siue ad ornatum, siue ad subsidium, siue ad quodcũq; aliud commodum ecclesie spectet) tenetur tamen vouẽs implere quod vouit, z ibi offerre vbi se oblaturum vouit: alioquin si absq; dispensatione vel commutatione votum integre non seruaret, mortaliter peccaret.

Et per hec Patet responsio ad primum. Falsum est enim q in his votis fiat aliqua promissio prelatis ecclesie: iam enim patet, q cum dupliciter promissio possit in voto inueniri scilicet formaliter et materialiter, de illa que est essentia voti, constat q creatori tantum fit: materia autem voti si promissio esse debet, oportet q creature rationali fiat. Et si indispensabilis aut incommutabilis, oportet q fiat creature rationali militantis ecclesie, cui ex commutatione damnum et preiudicium fieret: quod his non accidere ex dictis liquet. ¶ Ad secundum dicitur fm theologiam loquendo (ad quam spectat de votis tractare) q ecclesiam posse agere contra vota huiusmodi non seruantes, potest dupliciter intelligi. Uno modo vt ecclesia agat pro iure suo contra eum qui vouit: sic nec iure probatur, nec rationi consonat q agere possit: quia nulla sibi pollicitatione facta, nullum sibi exigendi ius congruit. Ex decretali siquidem illa hoc non habet: quoniam ibi agitur contra eos, q iam antiqua obseruatione se debitores ecclesie constituerunt ex votis emissis: cõcurritq; ibi obligatio votiua quasi per accidens: ex quacumq; siquidẽ causa longis temporibus continuẽ persoluisset quedam frumenti mensurã, eadẽ questio emersisset. ¶ Autoritas autem Innoc. abba. archi. et glo. non est maior rationibus super quibus fundantur: quas cõstat non concludere acquisitum esse ius ecclesie alicui. Innoc. enim opinans monasterijs posse agere contra eũ qui vouit ingredi illos: fundat se super hoc, q votum est obligatorium. Ex hoc autem non sequitur, q illud possit agere: sed ille cui p̃missio facta est: deus scilicet. ¶ Abbas vero super verbis illius decretalis: scilicet cogendi, exigenda. Sed ex his nihil habetur ad propositum: quia vt patet, textus loquitur quando ecclesie erat ius acquisitum ex ipsa vouentium antiqua obseruatiõe. ¶ Gloss. vero illa, quia vniuersaliter absolute z imperialiter loquitur, dicens q ex nulla pollicitatione potest quis conueniri, nihil obstat. Quãuis sup nulla ratione fundetur si ad hoc adducatur propositum. Archi. vero predicta sequitur. ¶ Posset quoq; z forte melius dici, q doctores isti licet dicant q ecclesia possit agere: non tamen ideo quia habeat ius acquisitum, sed potius propter obligationem vouentium: vt patet ex rationibus suis. Alio modo contingit ecclesiam agere vt vices dei gerit, cui est facta promissio. Et hoc modo episcopus quidem ex officio agere potest contra nos seruantes talia vota: alie vero ecclesiastice persone possunt indirecte agere, suggerendo in fauorẽ diuini cultus. Et quia hoc medium est inter posse cõuenire ab ecclesia: vt illi dicebant, z non posse cõuenire, vt alij sentiebant, ideo non est mirum, si diuersa senserunt: ad medium enim ex extremis venitur. Mantue, die. xiij. Martij. M. cccc.

¶ De Maleficijs.

¶ Utrum liceat maleficium soluere, opera malefici ad hoc parati viendo. Questio. j.

Oritur Utrum liceat maleficium soluere opera malefici ad hoc parati vtendo. ¶ Et videtur q sic. Quia necessitate exigente, licet vti iniquitate alterius ad commodum propium: vt patet in petente mutuum ab vsurario. Sed hic nihil aliud interuenit nisi, vti iniquitate alterius parati &c. ergo hoc est licitum. ¶ Et confirmatur: q non minus malum est iurare per idola q̃ simplex maleficium: sed fm Aug. ad publicolam, licitum est vti iuramento alterius per idola in pacis federe componendo: ergo licitum quoq; erit necessitate vigente vti maleficio alterius.

In oppositum Est communis sententia theologorum.

Respondeo. Quamuis presumptuosa quedam ac temeraria opinio senserit licitum esse non inducere ad maleficium faciendum, sed necessitate extante vti iniquitate parati ad maleficium faciendum propter rationem supradictam: indubie tamen ab omnibus fidelibus oppositum tenendum est. ¶ Tum propter diuinum preceptum promulgatum Leuit. xix. z xx. z Deut. xviij. prohibẽt siquidem in his locis recursus ad magos, ariolos diuinos &c. Constat autem q tales sunt parati ad huiusmodi sacrilegia, et homines vt plurimum necessitate aliqua constringuerunt declinare ad eos. Autoritate ergo diuina damnantur recurrentes ad eos qui parati sunt maleficia agere: z mortis pena puniendi dicuntur, z abominabiles domino. Illicitum est igitur vti iniquitate fortilegorum, maleficorum, z aliorũ huiusmodi ad suum commodum, quacumq; id necessitate, voluntarie tamen fiat. ¶ Tum propter rationem.

Ad cuius Euidentiam sciendum est, non semper licere vti iniquitate alterius parati ad peccandum, sed tunc solum quando potest hoc fieri absq; participatione in crimine: quando autem hoc contingat, hic fumendum est. Duo sunt genera operum que male exerceri possunt a paratis ad peccandum. Quedam sunt, que deformitatem peccati habent necessario annexam, sic q ab his non possunt etiam si vellent absq; peccato fieri: vt patet de meretricio actu. Quedam vero sunt que fm se bona vel non mala sunt, que tamen ex voluntate operantium semper habent annexum peccatum: vt patet de mutuo vsurarij: mutuare enim non exigit peccatũ: sed vsurarius paratus est annectere semper mutuo vsure vitium. ¶ Ex hoc autem sequitur alia differentia, q primos actus nullus potest petere, aut cõsentire vt ab alio fiat: quia sunt fm se mali: z ro. primo, dicitur: digni sunt morte non solum qui talia agunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Secũdi vero generis actus licite potest quis petere, et eis consentire: quoniam deformitatem peccati non ex se trahunt: sed voluntatem alterius adiunctam sustinent. ¶ Ex hoc autem sequitur tertia differentia, q scilicet in primis actibus non licet vti iniquitate alterius: quia hoc fieri non potest absq; propria. In secundis vero licite potest quis vti iniquitate parati ad hoc: quia ipse petit actum bonũ (puta mutuũ) sed ille adiungit iniquitatẽ sibi ipsi. ¶ Duobus quoq; modis ptingit maleficiũ a maleficis solui. Primo per simplicẽ dissolutionem seu destructionem maleficij prius facti: puta dissoluendo ligaturam capillorum cum anulo ligneo &c. Et hoc absq; dubio licitum est nec est opus malefici vt maleficus est: sed hominis scientis impedimẽtum boni proximi sui. Quoniam hic nulla enent demonum inuocatio: sed sola dissolutio signi, quo durante diabolus statuerat, malum conseruare alterius. ¶ Secundo per inuocationem demonum, seu aliud maleficium. Et hoc est absq; dubio peccatum mortale: z est opus malefici inquantum maleficus. Et quia tale opus non ex voluntate malefici, sed ex necessitate defoimitatem peccati sibi coniungit, ideo non solum agentes, sed petentes z consentientes, peccato se subiiciunt. Et ideo quamuis liceat debita prudentia adhibita, ire ad maleficium, z rogare vt factum maleficiũ destruat simplici dissolutione: non tamen licet ire ad eum, petendo vt alio maleficio aut inuocatione demonum primum destruat. ¶ Nec etiam licet absolute ire ad maleficum, z absolute petere vt succurrat maleficiato. Tum quia malefici op9 vt sic pertitur, quando absolute petitur sicut cum quilibet alius artifex exposcitur. Tum quia particulare opus necesse est petere, z nõ vage relinquere arbitrio viri diabolici petitionem propriam.

Et per hec Patere potest responsio ad obiecta: Tunc enim tantum licet vti iniquitate alterius ad propium commodum &c. quando petens petit actum bonum vel non malum, sic q potest a rogato fieri absq; peccato: quemadmodum cõtingit z in acceptione mutui sub vsuris, z in postulatione pacti pacis cum infidelibus. Ille enim petit mutuum, quod potest gratis accedi: z hic petit fedus pacis, quod potest ab illis principibus fieri z stabiliri absq; peccato, veniendo ad fidem z iurando per verum deum: quamuis sciatur neutrum id velle facere absq; peccato: quia parati sunt ex bonis petitis sumere occasionẽ

Universidad de Deusto
Biblioteca

De Spasmo Virginis Marie Questio.

peccandi. Sed a maleficis id quod petitur, fieri non potest absq; peccato: quoniam subuentio demoniaca petitur necessario ab his qui non possunt aliter subuenire q̄s per demonum inuocationem. Medioł. die. xxvj. martij. 1500.

¶ De spasmo gloriosissime virginis marie matris dei. Questio.

SApplicantibus Quibusdam, in dulgentiaq; petentibus in festo spasmi beate marie z eius octaue, (quod celebratur a dominica in passiõe vsq; ad dominicam palmarum inclusiue) iussum est, vt ego consulerem. si id quod dicitur de spasmo sit canonicum: cui precepto pro eo ac debui confestim obtemperans, quid mihi videtur z qua ratione, scribere curaui, quatuor dicturus. Primo, quid intelligatur ratione spasmi beate marie. Secundo, si illud fuit spasmus propie dictus. Tertio, si fuit spasmus vulgariter. Quarto respõdebitur directe q̄sito.

Quo ad primum Cum saluator noster, tempore passiõis exiuit a domo pilati in caluarie locum, baiulans sibi crucem (vt dicitur ioan. xix.) et tres alij euangeliste (vt patet math. xxvij. z mar. xv. z luc. xxiij.) narrant simonem quendam cirenensem angariatum, vt portaret crucem domini. euidenter elicitur q̄ saluator noster adeo debilitatus erat q̄ crucem solus toto itinere portare nequiit. ¶ Sed preter hec que ex euangelio habentur, scriptum inuenimus. non tamen authentice, q̄ saluator noster ante angariatum simonem, sub cruce cecidit: et quod beata virgo mater eius compatiens, etiam cecidit spasmata z q̄ō ad perpetuam memoriam edificata est ecclesia ibi, vocata sancta maria de spasmo. Festum igitur spasmi beate marie significat festum illius tristitie in illo casu habite, z tante asserte quod fuerit spasmus. Hec de primo.

Quo ad Secundum spasmi nomen dupliciter sumit. Uno modo proprie: vt sumitur a phy sicis. Alio modo vulgariter: vt communiter idiote consueuerunt dicere aliquem cecidisse in spasmo. Primus ergo de spasmo propie dicto videamus, si in beata virgine fuit. Videtur enim q̄ in ea fuit vel esse potuit: q̄ posita causa, ponitur effectus: sed excellens dolor quandoq; est causa spasmi ſm auicē. in tractatu de spasmo. igitur cum doloi christi beate virgini fuerit maximus: vt patet per damas. in lib. iij. dicentem, q̄ dolores quos mater domini euitauit in partu, passa est in passione filij: tunc enim impletum est illud symeonis luc. ij. z tuam ipsius animam pertransibit gladius, ergo potuit causare spasmum propie dictum. ¶ Sed si diligentius consideretur, neq; litere neq; rationi hoc consonat. Dissonat quidem a ratione beatā virginem egritudinem aliquam passam fuisse. Tum quia similis debet credi filio per omnia quantum fas est: de filio autem testatur christo. quod non fuit conueniens ipsum aliquo morbo languescere. Tum quia hoc prestitum videtur ioanni euangeliste: dicente hieron. in prologo euangelij io. q̄ positus est ad patres nostros tam extraneus a dolore mortis, q̄s a corruptione carnis inueniturr alienus: spasmum autem propie constat esse morbum contrahentem neruos: non igitur conuenit ipsum asserere in beata virgine. ¶ Dissonat quoq; a litera euangelij, nam ioan. xix. dicitur, q̄ beata virgo stabat iuxta crucem: z si spasmum, (idest neruorum tam ditā contractionem) in itinere passa est, quomodo tam cito liberata ad crucem, venit, nec sedet sed stat: presertim non subtracta, sed potius crescente causa doloris spasmantis? Nec currendum est ad miracula: sed quod verisimile ac rationi consonum, dicendum. ¶ Nec large putes euangelistam dicere stantem, quasi dixisset manentē. Tum quia euangelista replicat subdens: cum vidisset iesus matrē z discipulum stantem. Tum quia consuetudo litere euangelice est quando rem gestam narrat propietatem situs designare: vt patet ioan. j. de ioanne baptista: stabat ioannes &c. z ioan. iij. iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic supra. Intentio autem erat quasi serta &c. z luc. xviij. duo homines ascenderunt in templum, vt orarēt, vnus phariseus z alter publicanus. phariseus stans hec apud se orabat &c. z infra. z publicanus a longe stans: z infra. stans autez iesus iussit illum adduci ad se. Et nisi nomina propie interpretemur, omnia confusa erunt: vt philosophus docet. iij. meta. ¶ Tenēdum igitur indubie mihi videtur, q̄ nec neruorum contractio, nec morbus alius in beata virgine fuerit. Et quāuis dolor ingens spasmum causare posset, non tamen necessario causat. potest enim z nō causare spasmum: vt patet in saluatore nostro, cuius dolor fuit maximus absq; spasmo. Hec de secundo.

Quo ad Tertium: quia nominibus est vtendum vt plurescunt vruntur secundum philosophum. q. topi. non inconuenit etiam de spasmo vt vulgus loquitur tractare. Dicitur igitur vulgo spasmatus aliquis cecidisse, cum p̄e dolouis magnitudine syncopim seu extasim patiens cadit: occurritur enim tunc ad frontem ego dici beate marie spasmum. Huiusmodi autem dolorem modum in beata virgine fuisse, ex magnitudine sue tristitie credi potest. ¶ Sed reuera neq; isto modo spasmus in beata virgine fuit: cū enim fuerit gratia plena luc. j. oportet illos corporales defectus de ea negare, qui plenitudinem perfectionem q̄s gratie impediūt. Q̄ō fiat autem q̄ dolor extra se personam faciens, exercitium rationis impedit pro tunc: z tunc erat tempus maxime actualiter secundum rationem considerandi passionem christi. Igitur huiusmodi dolor gratie perfectionem secundum actualem considerationem rationis turbasset: quod est valde inconueniens: non fuit igitur huiusmodi casus in beata virgine. ¶ Et confirmatur, q̄ gratius erat deo, q̄ beata virgo compareretur ei secundum rationem q̄s secundum partem sensitiuam: quia illa pars est nobilior propie meritoria, z per se grata. Oportuit ergo vt dolor beate virginis trasiesset summus, q̄ tamen tota pars sensitiua regularetur z subderetur rationi eius vigilanti: stante aūt rationis exercitio ac dominio actuali super partem inferiorem, non accidit dolor extra se faciens personam z casum. Quare spasmus vulgariter dictus longe a beata virgine videtur fuisse. Hec de tertio.

Quo ad Quartum: ex supradictis motus, dico ad questum id quod de spasmo dicitur, non esse canonicū multipliciter. Tum quo ad radicem: quia non est authentica. Tū quo ad veritatem significatam per nomen: quia spasmi nomen, nec propie propter dignitatem corporis, neq; vulgariter sumptum propter dignitatem anime, verificatur. Tum quo ad tempus: quia vestigijs sanctorum patrum inherendo, dominica in passione z dominica in ramis palmarum, etiam si festum annunciationis beate virginis euenit, non celebratur, sed transfertur: sunt enim priuilegiate dominice ille. Et tamen isti non quandoq;, sed perpetuo, prefatis diebus volunt noua festa celebrare, z consequenter antiqua delere. Octaue quoq; si iuges illo tempore permittūtur, misse quadragesimales aliaq; vetusta officia, cessare possunt. ¶ Accedit ad hec q̄ cum in cena domini sacramenta corporis z sanguinis christi instituta noscantur, ecclesia tamen transtulit festum corporis christi in aliud tempus: quoniam circa corporis christi venerationem illo tempore occupata, distrahi in alia quāuis bona non debet. Unde si festum dolous beate virginis celebrandum est, in aliud iudicio meo tempus z nomen mutandum est. ¶ Hec sunt reuerendissime. Que mihi visa sunt in re hac dicenda. Apostolice tamen sedis censure omnia submitto. Rome, die. xvij. julij. 1506.

¶ Tertij Tomi opusculorum Thome de vio Caietani, Cardinalis sancti Xisti, Finis.

Locorum tertij Tomi Index. 93

¶ Index opusculorum tertij Tomi.

ODe conceptione beate virginis, Tractatus.
De cena domini, Tractatus duodecim capitum.

¶ De celebratione misse, Questiones due.

MA sacerdos Sumpta ablutione, licite possit sumere reliquias eucharistie in calice vel extra remanentes. Qō j.
An sacerdos celebrans pro pluribus, satisfaciat pro singulis. Questio ij.
An obligatus ad canonicas horas, exoluens earum aliquam infra missam ad quam die festo tenetur, satisfaciat vtriq;. Capitum tractatus de precepto eleemosine inder.

PAtio et Intentio operis, atq; false quorūdam sup mente diui Tho. circa eleemosinarum largitionis necessitatem, opinionis relatio et possibilis origo. Caput j.
¶ Exclusio dicte opinionis. Caput ij.
¶ Verborum diui Tho. ex quibus exposita opinio pullulauit expositio. Caput iij.
¶ Obiectiones illam falsam expositionem verborum diui Tho. confirmantes. Caput iiij.
¶ Solutio obiectionum pro fundamento illius opinionis in primo cap. adductarum. Caput v.
¶ Exposite opinionis sanc. tho. ex multis illustribus doctoribus antiquis et modernis, confirmatio. Caput vj.

¶ Tractatus de monte pietatis capita.

QUid sit Mons pietatis. et que eius capitula z quid discutiendum. Cap. j.
¶ Ex quibus, z quomodo procedendum est ad huius veritatis inuestigationem. Caput ij.
¶ In quo genere z specie virtutis aut vitij operationes iste locentur. Caput iij.
¶ Conditiones iusti commutatiui z distributiui. Caput iiij.
¶ Duma opinio, dicentium nihil vsure aut iniustitie inueniri in cōtractibus montis pietatis stando infra limites iustitie commutatiue. Caput v.
¶ Examinatio predicte opinionis, cum determinatiōe, q̄ in his contractibus committitur multiplex vsura. Caput vj.
¶ Secunda opinio examinatur solvendo dubia concernentia dicta in precedenti capitulo. Caput vij.
¶ Solutio rationum arguentium q̄ contractus predicti ſm commutatiuam iustitiam sint iusti. Caput viij.
¶ Determinatio q̄ in predictis contractibus committitur vsura. Caput ix.
¶ Opinio dicentium iusta esse capitula montis pietatis ſm formam iustitie distributiue. Caput x.
¶ Examen predicte opinionis, determinans quomodo hic fit distributio. Caput xj.
¶ Determinatio q̄ ſm, iustitie distributiue formam multiplex in hoc monte committatur iniustitia. Caput xij.
¶ Opinio dicens in monte hoc nullum esse propie mutuum sed societatem potius quandam pissiuis capitulis ad commune bonum vnitam. Caput xiij.
¶ Examen predicte opinionis determinans iniustitiam nihil minus inueniri in his capitulis montis secundum hanc viam, q̄s secundum alias supradictas. Caput xiiij.
¶ Exclusio quorundam extraneorum dictorum, concludens vltimo intentam sententiam. Caput xv.

¶ Tractatus de Cambijs capita.

OE tribus Generibus cambiorum. Cap. j.
¶ De opinionibus dicentium in cambijs realibus esse mutuum. Caput ij.
¶ De opinionibus dicentium in cambijs realibus esse contractum permutationis. Caput iij.
¶ De opinione singulari circa cambia. Caput iiij.
¶ De natura artis campsorie. Caput v.
¶ Quomodo oporteat numismatum cōmutationes fieri, ad hoc vt rectitudo seruetur. Caput vj.
¶ An cambia proposita sint vere cambia z iustificata. Cap. vij.
¶ De aliqs cambijs propositis ex parte accipientium cambia. Caput viij.
¶ An in vsura transferatur dominium. Questio j.
¶ An mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi, non aliter mutuaturus absq; omni tamen conuentione, sit vsurarius mētalis. Questio ij.
¶ An vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem. Qō iij.
¶ An omnia bona vsurarij sint obligata eis a quibus vsure extorte sunt. Questio iij.
¶ An altero herede vsurarij non potente restituere, alter teneatur in solidum. Questio v.
¶ An quando licet petere damnum lucri cessantis, possit petri totum lucrum cessans. Questio vj.

¶ De Simonia, Questiones tres.

AM emptio Beneficiorum ecclesiasticorum sit simoniaca quia prohibita, an prohibita quia simoniaca &c. Questio j.
¶ An emens z acquirens episcopatum non intendēdo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus. Questio ij.
¶ An vacante sede, et querentib⁹ omnibus pontificatum per fas et nefas, propter ambitionem z auaritiam z ecclesie ruinam liceat viro probo z digno querere pontificatum adhibendo promissiones et exhibendo temporalia z beneficia &c. pro suffragijs, propter hunc finem vt in sede positus, ecclesie prosit z illam reformet. Questio iij.
¶ De vsu spiritualium rerum in peccato mortali. Questio.

¶ De Voto, Questiones tres.

NIsi votum Non nubendi equipolleat voto castitatis. Questio j.
¶ An emissurus professionis votum, possit absolute renuntiare propinquis hereditatem quam probabiliter dubitat male adepto ere infectam. Qō ij.
¶ An per votum quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beate virginis, sit acquisitum ius illi ecclesie. Questio iij.
¶ An liceat maleficium soluere, opera malefici ad hoc parati vtendo. Questio.
¶ De spasmo beate virginis. Questio.

¶ Indicis tertij Tomi finis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sex orationum Thome de vio Caietani, Cardinalis.s.Xisti, Opusculum.

De vi cultus diuini, coꝝ alexandro.vj. pont.max. dñi nr̃i pma aduẽtus ãno salutis.1501. habita, oratio prima.

Respicite et leuate capita vestra luc.xxi.cap. Ingenij mei vires meritus.S. ac.B. pater mihi ipsi satis esse ad dicẽdum coram maiestate tua, pollicitus nõ sum. Noui siquidẽ quanta mẽtis acie, qͥ ãta oratoꝝ arte et consuetudine, quanta disciplinarum omniũ vbertate opus sit, vt in hoc celeberrimo orbis senatu digñ quis ad oratoꝝ habeatur. Nec adduci potui, vt mea huc sponte conscenderem, sed malo parendo tanto me discrimini credere, qͥ minus auscultando in tuto silentij portu me commorari: presertim ꝙ nõ aduentitium, sed ꝓprio annexũ officio munus explẽdũ est. Verũ qͥ etiã ignorantibus quid agere debeamus, hoc superest refugij vt oculos nostros ad patrem luminũ dirigamus, eius opem quo vberius impetremus, reginam celi vna precor adeamus. Aue maria ꝛc.

Excitaturus Torpentium corda fidelium dñs ac redemptor noster, prodigia illa tremenda commemorauit, quibus vniuersus conquatietur orbis: ꝛ vbi cunctorum animos ingenti pauore soluendos respexit, tremefactis discipulis, orationis protinus patefecit auxilium. Respicite inquit. mẽtis proculdubio lumine, ad quam maxime spectat oratio, ꝛleuate capita vestra, intellectum ꝛ affectum ad superiora erigite. his nãqꝫ partibus suis, duabus veluti libʒata alis, tribunal altissimi nr̃i petit humana: cuius nimirũ ascensum ꝓprie orationẽ appellamus. Ea de re a dñice exhortationis instituto nequaqꝫ diuertens, de vi orationis aliquid in mediũ afferendũ censui, qͦ ꝛ tãto cõfessu indignũ nõ sit, ꝛ mentis vtrãqꝫ ptẽ vel mediocriter oblectet. Apud maiores nostros, eosdẽ studiosissimos viros, nõ negligẽda illa ambiguitas excitata iampridẽ fuit: quis votorũ, mortaliũ precũue ad deum propius fructus sit: quorsum orationes, obsecrationes, certe monie, sacrificia, omnisqꝫ dei optimi maximi cultus. Epicurei siquidem, stoici, peripatetici oẽsqꝫ nõnulli (diuerso quãuis calle) contra deũ hominumqꝫ cõmercia ꝓgressi sunt: in eã tñ sententiã cõuenere, vt eorũ qui diuinis rebus operã dant, spem oẽm deludãt. frustrari nãqꝫ expectationẽ lachrymarũ, oblationũ, venerationũ, ꝛ id genus humanorũ officiorũ omniũ asseuerãt. Egyptij vero, suppli cationibus, pcessionibus, reliquoue diuinarum reruꝫ cultui eam tribuere potestatem, quo ipsum mundi rectorẽ mouere, atqꝫ in alterutrã partem flectere posse crediderint. Christiana aũt religio spũsancti virtute fundata, ꝛ splendore pariter illustrata, orationuꝫ effectus tam pulchre moderata est, vt neqꝫ diuine ꝓuidentie quippiã ademptũ autumet, neqꝫ mobilem eam quouis pacto fateatur. Quocirca pro huius tante difficultatis veritate dispurãda prouinciam suscipiens, primum quod oratio in numero causarum, deinde quod in effectiuarum ordine, demum quod in suprema earũ sede locanda sit, disserere constitui.

Omnipotens deus etsi solus quecũqꝫ facta infectaue simul nõ implicant, efficere potest: quẽadmodũ tñ diffundẽde bonitatis suę gratia, res oẽs quecunqꝫ sint existentia donauit, ita res fere cunctas omni relegata inuidia ad supremã deitatis participationem asciuit, dũ agẽdi eis virtutes liberali largitione cõcessit: ꝛ tãto federe secũdas sibi cãs deuinxit, vt nec illius immẽsitas quãtulancũqꝫ efficaciã ablocabẽdo cõsumeret, aut ꝓuenientẽdo impediret, nec harum interuẽtus, illius ad vltima queqꝫ aditũ obstrueret. Ita plus.n.qdã diuini numinis adeo intime sit, vt celũ ac terras camposqꝫ liquentes, Lucẽtẽqꝫ globũ lune, titaniaqꝫ astra, Spiritus intus alat: torãqꝫ infusa per artus Mẽs agitet molẽ, ꝛ magno se corpore fundat. Distribuit quoqꝫ ea lege totã agentiũ seriem in tres ordines (corruptibiliũ, celestium, ꝛ immaterialiũ) vt ꝛ inferior superiori obtemperet, atqꝫ extra quinq̃ supra oẽs, ipse totius orbis princeps moderator presideat: neqꝫ.n. est alijs pumam cõnumerare causam, quasi partis cuiusdam naturam locũqꝫ teneat: qñ totius bonitatis fons, origo, custodia, consummatioqꝫ sola ipsa existit. Quãobrem preclare aristoteles gloriosum deũ summũ bonũ vniuersi, nõ in ipso clausum, sed extra ipsum tradidit. Nec ipsius sola natura, cuiusqꝫ naturalis ordinis legibus est absoluta, verum diuinas etiam quasdam partes ipationes fatemur exemptas. Credimus modũ quẽdã rerum esse, quas etsi imparuri plerisqꝫ intellectu preditis nõ ambigimus, cõnaturales tñ alicui nulla autoritate fieri posse predicamus. do.emus, demonstramus: sunt autẽ gratia, charitas, lumẽ glorie, ꝛ id genus multa. Que idcirco supernem eleuantur naturam ꝛ creatã ꝛ q̃ creari posset, qͥ diuinum assequuntur ordinẽ veluti deitatis (si fas est dicere) ꝓpietates. Eo dẽ quippe nature vinculo, quo vltime ꝓparationes, cõsequẽtesqꝫ vires, ꝓpriis cõnexe sunt formis, ꝛ parẽ esse oportet nature cuiusqꝫ ꝛ comitũ cõcationẽ, eodẽ inquã vinculo, que memorauimus, excellẽtissime illi nature cõiunguntur diuine: nec minus vis ois seipsam excedens illius fieri consors potest essentie, qñ rerũ harũ fiat participio insignis: nec deitatis capax esse quisqꝫ magis potest qñ earũdẽ perfusione redditur. Has itaqꝫ creaturarũ eminentissimas qualitates, naturaliũ causarũ ordines transcendere ea fatendũ est ratione, vt inter causas secũdas annumerate, primarũ obtineant. Vniuerso itaqꝫ agentiũ principiorum ambitu, quo disseruimus modo dispposito, quam promissimus orationum causandi vim, diuersos causarũ gradus inuestigando, perscrutemur. Familiaribus qdem nobis rerum principijs ꝓducẽdum si quid est, caloꝛ resolui, frigoꝛ cõprimi, humido fluere, ariditate sisti, raritate extendi, densitate cõstringi, affectionibus reliquis subijci, siuxta atqꝫ oppressa pugnantium inter se virtus exigit. Mens autem cuius oare prospicium est. quãtũ hec aspernetur, his ꝑstet, horũ intra se subiecerit potestatẽ, nec illos quidem latet, quibus phia, sensuum quoqꝫ opera ab his libera esse mõstrauit, ꝙ quibus in semetipsis vel hoc aduertere datũ est, qͥ immutati cõtẽplemur. Paulo superius artiꝛ genus, organoũ series secreto vehit nexu, hisqꝫ ademptis otiosi redduntur opifices. At qui optimã elegerint marie partem, exterioribus sese negãtes, publicas priuatasqꝫ actiones solicitudinesqꝫ recusant. Bonoũ deinde officioũ virtutis, morũ, totiusue animi ornatus, que indita a natura semina sunt, intra singulos quoqꝫ cõtinentur: neqꝫ fieri potest, vt altero voluptates a se abdicãte, paritoniã sectante, tram moderante, timorem depellente, ius vnicuiqꝫ reddente, discipline cuiusuis operã dante, mentẽqꝫ quomodolibet excolente, continens, temperatus, mãsuetus, fortis, iustus doctusue efficiatur alius. Diuinarũ vero obsecrationum vis, in angusto oãntis angulo nõ arctatur, sed ad extrema queqꝫ diffunditur. omnia perlustrat, cunctoũ fines attingit, penetrat pertransit. Sydera quoqꝫ potestas quinte integratur essentie, a terminis astroũ, cursu, luce, occultoue influxu perficitur. Supplicationes vero sacras, celestis nature motus, huminis influxusqꝫ expertes vtroqꝫ patet esse modo: agere eñ nostra isthec celestium more nemo (nisi despiat) credit. Algi autem superioꝝ corpoũ afflatu opinantes intellectuã anime portionẽ (vt princeps phyticoũ ait) a sensitiua separare nescierũt. Intelligẽtie denicꝫ (quas angelos appellamus) aut absqꝫ orbis motu efficere possunt nihil, aut certe solis localibus (vt theologis placuit) presunt mutationibus. At ꝓcibus puro de pectore emanantibus hominum, subdi omnia, obsequi, subterfugereqꝫ nihil earum, ꝙ verum, veritas testatur, quicquid oãtes petitis, credite inquit, quia accipietis ꝛ eueniet vobis. Quapropter si natus ales, factiue, actiue, celestes spirituales qꝫ cause, nostrarum intra se non claudunt oratiõnum potentiam, solusqꝫ supernaturalium diuinarũqꝫ ordo superfit. in hoc rerum fastigio humanarum ꝓcum si cause sunt, reponendam esse dignitatem mẽteqꝫ quis nõ videt. Verum cum altissima sit isthec rerum series, creatoꝝ soli cognita, fieri quo pacto potest, vt obseruantie huiusmodi (humana quidem facta) nostro subdite arbitrio, in tam excelso rerum cacumine, cande credantur? Incredibile autem dissonũqꝫ ne cuipiam hoc esse videatur, humana vota bifariam perspicienda sunt: vt hominis nuda opera, atqꝫ iterum vt celestis gratie afflatu decorata. Nostra si conspecta fuerit, concentum boni cupidinem ad bene beateqꝫ viuendi facultatem ꝓ se ferunt, ꝛ veluti semina terre commẽdata, sole, imbre, roꝛe, cultuqꝫ reliquo pullulant, crescunt, floreꝛcunt atqꝫ fructificant: non secus latens in homine spiritus, frequenti officio, disciplina, studio, diligentiaqꝫ excultus quicquid virtutis excolpi potest, proferet, fouebit, alet, atqꝫ perficiet. Est quia natura superuacanea abhoꝛret, nec ratio suadet alterius opem querere vbi possis ipse pficere, nulla adhuc suppli candi necessitas, nulla tot ꝓcũ vtilitas appet. Quo fit, vt posthabendi penitus no sint magno excellentiꝫ ingenio prediti philosophi, si ad vulgares compescendas insolentias, ad effrenẽ modo randam audaciam, ad bonos inferendos mores, cultum isthunc adhibendum tradiderunt. Insitas scrutati vires, singularem dominis salute clemẽtissimi dei solicitudinem, ex qua nostrarum petitionum oritur efficacia, promissamqꝫ eterne vite beatitudinẽ que eisdem fructum ꝓbet, ignoꝛarunt: absconditenim hec deus pater archana a sapientibus et prudentibus huius seculi, que suis erat paruulis quandoqꝫ reuelaturus. Omata autem humana mens gratia, fide, spe, charitate, ceteriscqꝫ perfusa celestibus habitibus, prime summeqꝫ bonitatis amore rapitur, illius intuitum concupiscit, inhiat, anhelat. Et quia oculus non vidit, nec auris audiuit, et in cor hominis nõ ascẽdit quod preparauit deus diligẽtibus se: et non modo debilis, infirmus, deficiens omnium hominum et angelorum conatus, verum etiam nullus fore compiobatur: hinc potentissimi dei inuocanda est manus, hinc imploꝛandũ auxilium, hinc expetendus ducatus, hinc miris quidem, veris tamen modis, ꝛ immoto consilio diuina exoꝛatur clementia, ꝛ orationum nostrarum non perit efficacia. Quemadmodum enim generi animantium inanimatarumqꝫ rerum omniũ est a natura tributus appetitus quidam inquirendi boni, id tamen assequi neqꝫ potest, nisi secretis adhibitis adminiculis ab eo qui operatur omnia in omnibus, eoqꝫ ducatur: ita sane concitata in nobis per spiritum sanctum summi boni desideria, expletum iri humili intercedente postulatione congruit. Exposcit nanqꝫ diuinitatis perspecta lex, ab optimo omnia nedum prona ad bonum fieri, sed opem sortiri, qua sese ad id diuerso ferant gradu: si enim effusa diuine bonitatis quantulacumqꝫ similitudo res omnes constituẽs atqꝫ decoꝛans secum affert, nisi contingens quippiam prepediat innati cuiusqꝫ appetitus finem voluptatemqꝫ nature, quanto magis impressa sanctissime trinitatis imago ineffabili gratie splendorem couscans conferet, vt quem a facie domini concepimus et parturiuimus spiritum salutis, propriis nexibus quandoqꝫ parta mus. Cõmonentis preterea officiũ est, si quos ad optandum, aggrediendum, agendumqꝫ impulerit, eorundem electione, aggressu, actione, vti, ceptaqꝫ quo ad eius fieri potest, perficere: propterea quidem qua ratione mouentur singula eadẽ ꝛ quiescunt. Natura etenim lata, natura ꝛssequuntur, natura manẽt: vi aũt expulsa, vi trahũtur, viqꝫ cõsistunt. Fecit ad sapientissimus deꝰ nos ad se, ꝛ inquietum est cor nostrum donec requiescat in se. Scimꝰ nãqꝫ, ꝙ omnis creatura ingemiscit ꝛ parturit, et intra nosmetipsos gemimus adoptionem filiorum dei: expectantes redemptionem corporis nostri. Suum igitur erit, pios quos inseruit affectꝰ, quibus ad eum suspiramus, quos petendo accendimus non excludere, sed admittere. fouere, beare. Cur rationalis creature sublimitas scribitur, predicatur, extollitur, vt diuine nature consortes, vt filij dei nominemur et simus, si dei cooperatores non sumus? Si ad capessendum paratum nobis ab origine mundi eternitatis regnũ opera nostra efficiunt nihil, miserabiliores profecto non modo nationibus, sed vilissimis etiam quibusqꝫ rebus filij dei sunt: ꝙ reliquorum forme actiones ꝛ fines paritate congaudent, eis vero accepte nature ad quietẽ obtinendã omnis actio subtracta sit. Quorsum diuine amicitie munus humano collatũ est gñi, si amicorum iura seruare nõ ꝓtest si cuiusqꝫ hominis apud deũ nulla est autoritas? si qͦ optat quis optimũ, potentissimi dei amicus efficere nequit? si est petentis atqꝫ nõ petentis cõditio, ꝛ par vtriusqꝫ facultas? Prestare nequit obsecrantẽ nõ id impetret, vt aliquid velit aut malit immutabilis deus: sed vt opa nostra fiat qͦ alias fallit aut malit immutabilis deus: sed vt opa nostra fiat qͦ alias facturum nõ fuisset, sed vt accõmode cause efficiendis adhibeantur rebus. Secundarũ quippe causarũ leges qui nouit, nõ ideo negat vanas esse, ꝙ summi opificis potẽtia augeãt aut volũtatẽ mutẽt: sed qͥ status ordo seruat, qͥ effectꝰ cognatas etiã hñt causas, qͥ a summo bono descendũt consono gradu rerũ perfectiões. Ita nãqꝫ sapientia attingit a fine vsqꝫ ad finẽ fortiter, ꝛ disponit omnia suauiter. Proinde q̃ seruoũ dei paupertatẽ, celibatum, seruitutẽ, ieiunia, vigilias, solicitudinem, orationes, ceteroscꝫ superne vite gratia susceptos labores despiciunt, et causare nihil contendunt, defendant vana esse singula hominum studia: accusent auidos agricolas, arguant solicitos negotiatores, milites, omnium artiũ opifices, et varijs literarum disciplinis operam dantes, damnent ipsam denicꝫ naturã. q̃ sicut ad vite status gliscꝫ commoda possidenda, laborandũ esse suggerit, sic ad felicitatẽ habendã orandũ esse docuit fidelissimo nature testimonio, omniũ nationũ, omniũ prorius seculoũ ritu cõprobãte: neqꝫ enim vel noua vel singularis obsecrationũ est religio, sed erates tempora euitatesqꝫ si recenseas, vetustissimã hanc observationẽ totoqꝫ orbe terrarũ diffusam, tametsi diuerso cultu, semper inuenies. Quod aũt indeficies apud omnes perseueraꝛ, a natura inditũ, aut immobilioꝛi aliqua causa institutũ esse, oim philosophantiũ schola cõfirmat. Nõ vana itaqꝫ nec parua ptãte donati sumus, qñ interpellande nobis diuine maiestatis facultas concessa est, qñ nostre oꝛones nostri explendi effi ciumẽ cause desiderij: hoc de prio qdẽ diuiliõis mẽbio diximus.

Deinceps Vt erat ꝓpositũ, ad qͦs genꝰ causarũ referẽda sit oratio, paucioribus absoluam. Quãuis. P.b. arguta dicta q̃ disseruimus scioli pleriqꝫ putent: retundere tamen qñ assentire malunt. Causarum inquiũt genus quadrifariã diuisum cũ sit, vestra isthec religiosi earũ cõtinẽt ambitu, quãdeniqꝫ subit causandi rõnẽ: finis, forma ꝛ materia eoꝝ q̃ in sacrificijs obtenta creduntẽ, ab humana longe sunt opera: efficies ꝺo cũ oporteat dẽ aliquã dare factis, ꝛ hominũ vota nil oꝛone tribuãt impetratis, ꝑcul esse ab agẽtiũ finibus fatendũ est. Deficiunt preterea nunqꝫ aut certe raro, rerũ per se actiua, oratur aũt plerũqꝫ expectatione vana: fortuita igiꝭ, aut nulla hmõi cultus vis est. Eiaduertissent profecto hi argumentationũ suarum quam friuola sit ratio, si mẽtis oculos ad geminã coniecissent sectionẽ. Alterã agẽtis in disponẽs, adiuuans, cõsulẽs, ꝛ pficiens: alterã modi agendi in imperiũ, suffragiũ, atqꝫ ministeriũ. Relucet in his agentis noie etiã suffragante admitti, nec eñ duntaxat dicit dare q̃ tribuit, sed et qui interpellat vt detur. Nec ab re: vt enim precipies effectiuum esse cõstat (quia obteꝑante exequutore ad agẽdũ ꝓmouet) sic et petens q̃ actorẽ ad faciendũ flectit: quia ꝛ apud grãmaticos idem imperatiuus ꝛ depecatiuꝰ est modus. Nec indignũ rõnali censeas creatura, qͥ reliquis quietum esse ex ꝓpriis viribus sit a natura collatũ, ipsi autẽ tam humili actione aliena opẽ imploꝛare necesse sit. Meminisse eñ opz quã in ardua difficultate de celestibus moribus disserens autor peripatheticoꝝ protulit sententiã: meliozem inquit foꝛe egrotantis fortunam compluribus auxilijs perfectam assequi sperantis valetudinem, qñ paucioribus exiguã. Libandas rerum naturas ex hoc voluit, non quia potiundi boni potentia est maioꝛ, sed qͥ bonũ potiundũ est maiꝰ. Nõ minoꝛ itaqꝫ rõnalis est creatura, qͥ externo destitura auxilio optimum in tota natura, consequi non valet: sed eo altioꝛem conscendit gradũ, quo excellentioꝛ ꝛ omni cogitatu superioꝛ illi felicitas ꝓpositaqꝫ pparemus. Clausis oculis intempesta nocte se puerisqꝫ suis somnum capientibus, euangelicus amicus post negatum mutuum, post increpatam molestiam, improbitate pulsantis victus, quotquot opportunitati fuerãt panes elargitus est. Pro se vero: quãdoquidem obstare eius cui petimus aut oꝛamus scelera, ne etiam sanctorum preces admittantur, hieremie cõtestaꝰ est dominꝰ: tu, inquit, noli oare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem et oꝛationem, ꝛ non obsistas mihi, quia non exaudiam te. Et rursus: si steterint moyses, iob ꝛ samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Necessaria demum ad salutẽ eternam petenda

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt: q̄d est reliquoꝝ oremus sicut opꝫ nescimus. nouit autem celestis medicus, quid egris salubre sit: z idcirco sepe non tribuit qđ volumus, vt tribuat quod mallemus. Si enim nos cum simus mali, nouimus bona data dare filijs nostris, nec credentibus se petere panem, ouum aut piscem, lapidem, scorpionem aut serpentē porrigimus: quanto magis pater noster celestis, que ob futura videt elementius negat q̄ indulgeat. Jacobus z Ioannes induidi christi comites, dextram leuā q̄ regni sedem petitum mittunt, z audiit nescitis quid petatis. ℣ aulus vas electionis stimulum carnis sue angelum sathane egre ferens, ter domino rogato pro illius ablatione exauditus non est: quia sibi caruisset, saluus esse non potuisset. ℣fficit ergo semper optatum, modo suis partibus constet oratio: reliquum est, vt in suprema sicut premissimus reponatur. Tanti nos fecit munificentissimus deus, vt ex infimo genere vota huiusmodi in altissimo posit se causarū solio, omni ei creatura subacta statueret, declararet, factisq̄ comprobaret. Oratione namq̄ terra aperta est, z deglutiuit dathan, z operta congregatione abirō rursus clausa est. Jordanis vnda perpetem suum meatū retorsit, aer mensibus sex z annis tribus serenitatem seruauit, ignis ℣ castrorū combustione cessauit. Oratione grando, tonitrua, pluuia, musce, rane, locuste fugate sunt, rebeccha a sterilitate soluta, maria a lepra mundata, excecati z rursus illuminati syri, ezechie ter quini ad tuncti sunt anni, vita functi pueri reuixerunt. Oratione moyses amalechitarum prosligationem, sanson extremum robur, salomon sapientiam, daniel visorum reuelationem, hester assueri gratiam, mardocheus populi liberationem, susanna intentate mortis vltionem obtinuit. Oratione sol commoratus in celo, longiorem triumphanti populo diem prestitit: solis recessus in decimum pertransite vie gradus, ysaie vaticinio testis affuit. Oratione immanissimus draco, cui permissus est animas seducere, in angustum deserti carcerem detentus est, demonum genus apostolice autoritati resistens efficitur, angelus domini centum octogintaquinq̄ virorum milia interemit, michael iudeis presidium tulit, gabriel danielem solatur, raphael thobie lachrymis affuit: sed quid per creaturas vagor, creatorem pe ipse humillimi famuli sui oratione detentus se fatetur: dimitte inquit me, vt irascatur furor meus. ℣ humilis lachryma, quanta est potentia tua, vincis inuincibilem, z superas omnipotentem. Tua sunt hec deus optime opera, qui seruos tuos tam ineffabiliter magnificas: quippe cum eorum interpellationibus desideriſq̄ vniuersam subiecueris creaturam, tu amicos tuos tam admirabili gloria decorasti, vt quicquid a natura, virtute, fortuna, spiritu, atq̄ a temetipso expectandum est, hoc totum illorum votis committeris. Vere misereris omnium domine, z nihil odisti eorum que fecisti: quando quidem ceci illius tr christum tuum adhuc caligantis sententiam (qua dixit nos scimus quod peccatores deus non exaudit) dum nabuchodonosor, achab, publicani, petricq̄ preces admittis confutasti, z ad flagitiosos quosq̄ exorandi imitus extendisti. Habet itaq̄ ecclesia tua. B. P. sacrum cultum non vanum aut fortuitum, sed inter causas effectuas supremi ordinis omnia sua dictione concludentem. Nec in vacuum obsecrantam dei gratiam, largitatemq̄ recipiamus. regnum tuum domini iesu est oratione comparatum: dicente ad illum patre, posiula a me, z dabo tibi gentes hereditatem tuam z possessionem tuam terminos terre. idem est eiusdem oratione confirmatum: dicente ipso ad petrum: ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: propter quod ro. ecclesia immaculata fide perseuerat. Collapsuq̄ ergo idē preceps ac prope ruinā cum videamus, expertamur, sentiamusq̄ surſum respiciamus z leuemus capita nostra. Oremus mente, oremus z spiritu: ne vox illa repetatur. populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longe est a me: cui debetur omnis honor et gloria in secula seculorum. Amen.

¶ De vnione verbi cum natura humana, coram eodem Alex. vj. dominica prima aduentus anno salutis. M.ccccc.ij. habita, Oratio secunda.

Videbunt Filium hominis cum potestate magna z maiestate. Luce. xxj. ca. ℣ Admirabile sacramentum, quo filius dei se nostra cum humanitate contunxit. dionysius areopagita. B. P. profundius sensit, q̄ a nobis explicari possit. Silentium tamen ob hoc nobis non indixit, sed mysterijs altitudinem commendauit. Quamobrem studiosas mentes que ad difficillima queq̄ perscrutanda sese rapiunt prouocauit ad huius tante rei contemplationem non minus salutarem q̄ difficilem. Tali concitatus desiderio statui apud me de ipsa vnione verbi cum natura hominis aliquid tam subtiliter tamq̄ modeste disserere, vt tāto loco dignū quippiam afferem, z professioni meę videretur aptissimum. Vtinam vnum mihi martem numen vt presens nobis adsit, humiliter implorem: dicentes, Aue maria. ℟.

Cum ad edificationem perpetui templi solius atq̄ omnipotentis dei, in quo vos. B. P. reuerendissimi domini tanq̄ columne positi, statis, illud immutabile fundamentum iaceretur, verbum quod in principio erat deus, caro factum est. admiratione patriter z stupore commoti sunt plurimi: subtiliusq̄ inuestigare molientes, quomodo vnus atq̄ idem verus deus et verus homo esse possit. ad philosophiam sese cōtulere. Cumq̄ in illa prosperissent, quod omnis vnio aut secundum substātiam aut secundum accidens sit, vtramq̄ perscrutati diuersa vtriusq̄ obstacula offenderunt. Etenim si substantialis est ipsa dei hominisq̄ cōiunctio: aut diuinitas erit humanitatis forma, et perinde vt Apollinaris somniauit, tertia quedam natura et vtriusq̄ commixtione conflata est. Si vero accidentalis affirmatur, siue diuinum dicamus verbum habitare in illo homine, veluti in templo, siue vt indumento connexum (quemadmodum duas hypostases in eandem personam cōponentes cōcedere oportet) nestoriana impietatem a finibus ecclesie tam procul dem a patribus explosam vltro renocaremus. ℣ Quo fit vt nodosa nimis questio christiane religionis professoribus obiecta videatur. An forte satis erit nobis pertransire crassa (vt aiūt) minerua: z ruditer arbitrari talem fuisse illam vnionem, qualem deus voluit, aut qualem ecclesia credit. Sed si hec fides sufficit, vana est admonitio principis apostolorum, qua nos paratos esse iubet de ea que apud nos est cōsulta fide omni posceti nos rationem reddere. Quo itaq̄ federe verbum caro factum sit, quantum a sanctis patribus acceptimus, e nobis tribuere dignatus est qui oēm hoiem ad se humiliter pperātē adiuuat et illuminat. paucis mihi prosequendū restat. ℣ Et quoniam omnis de aliqua re institutio a diffinitione dz pficisci, vt intelligatur quid sit id de quo disputat. impium siblidādū reor. qđ sit vniri in natura q̄due in psona. Vniri in natura dicunt. q̄cunq̄ e diuerso venientia ad vnius nature integritatē perficiēdā cōcurrūt. siue informatione quadā vt aia z corpus hoiem integrāt, siue cōtinuatione qualibet a natura instituta: qualē aīalis membra p̄ se ferūt siue quauis alia enascētiū cōuersatione rerū id euenire cōtingat. Cum autē ex philosophia nedū a sacris literis, didicerimus diuinitatē z in scipsa oīs cōpositionis expertē. z in cuiusuis alterius concretionē vepure nō posse (vtpote cuiuslibet imperfectionis ratiōe illi repugnā te) assumptio hominis a dei verbo vnionē in natura repellit. ℣ Iam vero in persona illa dicuntur, quorum vna eademq̄ existit a gremio hypostasis appellata, a nobis autem substātia indiuidua. Didicimus autem indiuiduā: quoniam consuetudo latinorū, z q̄ communis est substantiam vsurpat. At vnio hec ſm personā nō vno tantū modo intelligi pōt: nā qđlibet accidens ab eo in quo est, constat se cūdū personā indiuisunctū esse: z partes vel integritatis vel essentie cuiuscūq̄ hois quātū ad psonā attinet, eedē sunt cū eo cuius partes esse dñr. Verū cū diuino verbo fac nō sit quippiā accidere, et ordo rerū nequaq̄ patiatur humanitatem que ad substantiam spectat, accidētis essentiam subire, intelligi nullo modo potest, vt humana natura deuicta deo personaliter sit: quēadmodū accidēs subiecto suo inhesecit. Quod si ad alterum modum recurras, quo g tes atq̄ membra persone cōparantur, incidis in scyllam cupiens vitare charybdim. Deum enim aut hominem partis diffinitionē subintrare fatendum esset: quoū vtriusq̄ riuerēt philosophi. alterū orthodoxa detestaretur ecclesia. Quid ergo? succūbēdum ne nobis erit? minime gētiū. Perspicacius quidē intuētibus videri potest, q̄ mēbra cuiusq̄ hominis z partes sunt z organa: partes quidem: qm totū integrāt. organa vero: q̄ ad officia muneraq̄ propria accommodantur. Organa autem dixerim nō quecūq̄, sed connexa. Habēt siquidem artifices z alia instrumenta a seipsis abiuncta: que a pcedentibus tantum distant. vt nequaq̄ valeat alter alteri manus aut oculos, quemadmodū ensem aut calamū commodare, ppterea q̄ nostra isthec membra nobiscum subsistunt, illa vero remota a nobis sunt, z extant per seipsa. Hec partes z que diximus coniuncta organa. tam mutuo inter se cōnectūtur vinculo, vt neutra possint ab alterutris separari: quandoquidē etsi nullū intelligatur genus ptiū, possunt nihilominus huiusmodi instrumēta remanere. Nā z sensoria queq̄ partes, nō eo q̄ partes cōpares habēt, or-

gana sunt: sed qm ad suas apte sunt functiones, vnde si senex oculum solū iuuenis assumeret, videret vtiq̄ sicut iuuenis, et si quis preterea corpus totum ani organum diterit, nullus erit error. Quocirca modus quidam relinquit, quo psonalis aliqua coniunctio definiri potest, nulla se vel partium vel accidentiū natura cōmiscēte, qñ organū implicitū asseueratimus cuipiam tributū esse psone, atq̄ hoc nimirū pacto nostrā naturam dei verbo vnitam citra oēm dubitationem cōfitemur. ℣ Et qm in tota earum q̄ apud nos sunt vniuersitate rerū, nihil tam simile verbo dei q̄ intellecta anima reperit: ab ipsa exēplo qualicūq̄ sumpto, ea q̄ diximus fortasse subobscura pandant. Cernere libet nostrā animaz, preterq̄ corporis est forma, vtroq̄ pollēs instrumenti genere: dum et sui corporis eiusq̄ partiū perinde q̄ cōgenitorum organorum vtitur ministerio, z externa adminicula perficiendis adhibet operibus: hominis em corpus coniunctū intellectiue anime organum putādum est non ob id esse q̄ ipsa illud informat z perficit, sed ob eam potius causam, q̄ idem cū ipsa fortitum est subsistere. Animuero si sola vi intelligentie adimeretur anime, hoc ipsum q̄ corporis perfectio est, retineret nihilominus secū illud idem corpus quatenus instrumentū coniunctū: vt platonici oēs. peripateticoū vero illi q̄ vnum hominibus dedere intellectū, affirmant. ℣ At si incredibile aut ambiguum adhuc cuiq̄ videtur, vt spiritualis aliqua substātia corporeum habeat quippiam eiusdem secum esse participans, quo propius absoluat actiones, z tñ eius forma nō sit, ad seipsuz redeat, seipsum intueat, de seipso dubitet. Nonne intellectus hominis ad explicandos eorum que intelligit conceptus lingua vtitur, que corporalis est, z eadē omnino persona cum illo constans, z tñ intellectus nullius corporis est actus. Quemadmodum itaq̄ intellectiua anima miris quidem veris tamen modis geminū habet instrumentū, iunctum z abiunctuz: non secus profecto gloriosus deus vniuerso creaturarū genere veluti organo vtitur, separato, dum per secretum intimumq̄ illa ipsum se rebus immiscens, ad sue voluntatis arbitrium deducit omnia, z cuncta in singulis, et singula in cunctis operatur. Illā aūt humanitatē que in christo permanet, tanq̄ organum coniunctum assumpsit: atq̄ ad illa ima ptifica z excellentissima solius dei opera, redemptionem generis humani, sanctificationem peccatorum, eterni regni aditum, et id genus multa accōmodat, agit, exercet. Quare preclare athanasius illonem anime ad corpus non vt materiam, sed vt instrumētum proprium intuitus dixit, sicut anima rationalis z caro vnus est homo, ita deus z homo, vnus est christus. ℣ Cum igitur vnio omnis (vt primo loco diceb amus) vel ſm personam sit vel ſm essentiam, essentialem procul a proposito repulerimus, superest vt persona lem vnionē hanc asseramus. Rursus cū personalis vnio inter dū penes substantiā constare possit inter dū aūt penes accidens, z q̄ accidentis est similiter pretermissa sit, vtiq̄ substantialis remanebit. Postremo qz hec in eam que asseicit partes, z in eam q̄ organis contenta est distincta reperitur, constet vero partium proprietates vtriq̄ repugnare nature: consentaneū est, vt diuinitas atq̄ humanitas christi in vnam coeant non naturam, sed personā, non accidentaliter (vt ita loqui liceat) sed substātialiter, non vt partes: sed vt altera. humanitas, qđ veluti instrumētum quoddā (vt seve dictū est) adiunctū diuine psone sit atq̄ ita sane adiunctū, vt corpus illud verū dei corpus, z anima illa vera dei anima vere atq̄ constanter possit appellari. ℣ Nec officit quicq̄ nobis, q̄ continua organa ad integritatē nature eius cuius sunt spectare videantur, nec enim oportet id cōmune verum esse: vt sexti digiti quacūq̄ re causa congeniti exemplo probari potest. is enim de speciei humane integritate ton est. z tñ organum cōnexum est hominis habentis illū. ℣ Ceterum quo vsillus hesitandi locus, excellēti cuiq̄ ingenio relinquatur, nihil obesse scito, q̄ ipsum dei verbum sola vi intelligentie ad assumptā naturam referē: hoc enim minoris refert q̄ curandum sit. Relatio namq̄ sola non tantum habet momenti, vt hominem deum faciat: verum suum insp iciendum est ex quo oritur fundamentum. Quod hoc itq̄ loco si attenderis, in eo consistit, quod filius dei ad idem omnino esse persone subsistaticq̄ sue naturam hominis complexus est: hec enim eiusdem. esse diuisio, est qua deus homo est. Que z tāta, z maq̄ singularis habetur, vt in tam numerosa rerum conditarum multitudine nulla diuus bernardus repererit, quam non fateretur ab ea excedi: cū docente aug. didicerimus potiorem vnionem obtinuisse hominem in filio dei, quam (mirabile dictu) ipsemet filius in patre, cum quo tam singulariter vnus deus. Hec est que prodigijs omnibus adeo prestat, vt ne dicam cetera mirabilia dei opera (que vel tenuiter inspecta laudamus, miramur et obstupescimus) sed miracula vniuersa q̄ fieri posse credimus lōgo superemineat interuallo: qñquidem homo qui natus est in ciuitate carnis nostre, idem ipse est altissimus, qui fundauit eam. Hoc est magnum illud, atq̄ apostolicum sacramentum: quo secundus adam tanq̄ sponsus, precedens patrē reliquit z matrē, qñ forma suscepta serui, splendorem maiestatis obtexit: et synagoga dimissa noue sponse inhesit, factiq̄ sunt duo, deus inquā z homo in carne vna. Hec est ardentis simulq̄ incombusti rubi flagrantia: qua deus noster (qui ignis consumens appellari voluit) quam assciuit humanitatem absq̄ consumptione continet atq̄ illustrat. Hec secus q̄s ros in vellere abditus: et tanq̄ lapis sine manibus humani operis de monte virginee altitudinis abscisus creuit in montem maximum, omnia implentem, quando vniuersa et que in terris z que in celis sunt, instaurat, magnificat, beat. Hec demum est, que mortalitatem nostram abiectam atq̄ prostratam supra ne dicam syderā. sed angelorum quoq̄ altitudinem efferens diuinitatis consortium adeo nobis impartiuit, vt nunc quidem essemus et appellaremur genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis eius qui de tenebris nos in admirabile lumen suum vocauit: z demum quando apparuerit similes ei simus, immortales, impassibiles, nullius egentes, sancti, gloriosi, beati. ℣ Agnosce ergo quisquis christiane professionis censeris, dignitatem tuam, et diuine iam consors factus nature, noli in veterem vilitatem degeneri conuersatione redire. Memento cuius capitis, corporisq̄ membrum sis. Etenim si pre oculis nostram hanc tantam prestantiam in promptu haberemus, et ad illam mores nostros metiremur et cogitaremus, q̄ parata et expedita esset nobis via ad bene beateq̄ viuendum. Quicumq̄ nempe salutis sue curam non negligit, in hac vnionis gratia, qua christo insectus est, standum aut ad eam redeundum sibi fore facile prospicit. Nam quia nos insani per impietatem nostrarū iniquitates ab vno verum summoq̄ bono resilientes euanuerauimus, in multa discussi, per multa inherentes multis: mutu deuiq̄ dei nostre perditionis miserentis, venit emmanuel vnus, et se nobiscum effecit vnum, vt a multis exonerati, applicaremur ad vnum, amaremus vnum, frueremur vno, persisteremus vnum: qui cum patre et sancto spiritu vituit z regnat deus. Amen.

¶ De causa mali et abundantia mali in specie humana, coram Alex. vj. dominica prima quadragesime anno salutis. M.ccccc.ij. habita, Oratio tertia.

Factus est Jesus in desertum a spiritu vt tentaretur a diabolo. Propositum hodie singulare duellum. S. ac B. P. admirandum vniuerse creature spectaculum exhibet. Unigenitus namq̄ omnipotentis dei, idemq̄ deus omnipotens trabea nostre mortalitatis indutus. non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati progrediens, alter pugilum medijs veluti in arenam, z totius orbis theatrum, prosilijt, contra principē tenebrarum pugnaturus. Quis non miret? quis non stupeat? q̄s non omnibus prope sensibus deficiat? Magnitudo rei et scaturiē tum multitudo mysteriorum, rationis virtutem omnem circūfundit. Cum autem cuncta mens nō valeat humana comprehēdere, z que percipere datum est, enumerare singula orationis modus nō libenter sinat: ad vnum illud oculos intendi meos, non alioum potissimum, sed quod exilibus ingenijs (quale meum fateor) z tractatu facilius, z ad nostram maxime respiciat naturaz. Cum enim intueor salnatorū nostro, eidemq̄ deo optimo, creaturam suam quaz bonam sanctāq̄ condiderat, obutam fieri, culpam suadere, z nequitie sue venenum ad fontem vsq̄ bonitatis extendere tentare: id modo versatur in animo. deus omnipotens maximus authorem omnium, eorūdēq̄ z singula bona, z cuncta valde sunt bona. vnde igitur malum rebus aduncrum este? quis malū mūdo inseruit? Operepretiū itaq̄ esse arbitror q̄ breuissime discutere pmus vnde malum in vniuerso sit. deinde quam ob causam hominum genus pre ceteris plus mali occupauit. Verumtamen nostro vt aspiret instituto, mariam summi boni parentem adeamus. Aue maria.

Malorum originem Inuestigare tētantibus illi le q̄stionis nodus. malum an ab alio producium, an vero ex seipso suborium sit. Si ab alio, a bono igitur: aliud nempe a malo, non nisi bonum est. Quo autē pacto a bono malum manare potest: cum pugnent inter se, nec solū cōtraria, sed filiorū quoq̄ cause sint. Si ex semetipso malū est, manichei

Universidad de Deusto
Biblioteca

rediterror, nec vnus vniuersi est princeps (vt stoici et peripatetici rationibus affirmarunt) sed duo rerū puma principia, alterū quidem bonorū, alterū vero malorū (vt pithagorici finxisse visi sunt) cōfiteri necessarii esset. Implicite aūt huius difficultatis nexū q sibi absolut explicarīq desiderat, eor q sunt geminā aduertat esse naturā. Altera quidē ad ppuū bonū ita disponit vt tñ ab eius cō secutione deficere possit: qualia sunt ea oia, q in hoc vltimo orbe frequenti z alterna generatione atq corruptione variant. Altera vero (ad quorū numerū celestia ptinent corpora) infallibili ratione propriū bonū consequuntur. ¶ Nascit aūt hec rerū disparitas ex ea q precedit diuersitate mutabilitatis atq cōstātie. Illud q̄pe rerū genus, cui opportuna queq principia ad vltimū sue nature adipiscendū mutabilia sunt, fraudari pfecto suo bono potest. Cui aūt vel obtēti vel obtinēdi necessaria oia pst o certaq assunt, hoc a suo desiderio decidere (etiā si fingere liceat) impossibile esse videt. Plante ereis z semina idcirco ab intento germine inueniuntur quidē defecisse, q p impedimēta obuiātia naturalis eorū pfectus interceptus est, sol vero ab instituto nusq diuertit ob eā causam, q inuariabili ordine natus est mouert. Quī z hec diuersitas ex prioze differētia fit potentiā z eā quā greci endelechiam, nos vero actū atq pfectionē appellamus: variabilitas quippe cōnexionis cuiusq ex potentia surgit, inflexibilitas vero ex illa rei cōsummatione firmat, q potentiā oēm ad oīus repugnans procul abegit. Hunc esti obtinent alia, si tanta esset pfectio vite, q oēm mouēdi potentiā excluderet. Sunt tñ no pari ratiōe tante inequalitatis prima principia actus z potentia, ille esti primā sedē tanta sibi autoritate vendicat, vt antecedens omne sm qōcunq genus abijciat. Hec aūt z priius se fundamentū cōsequi nō recusat: possibilitatis nāq cuiusq radix censet ex nihilo esse (vt nostri) vel nō ex se esse (vt philosophi tradūt) cum potentia mater est defectus. Quē ex nō ex se esse pullulare ab aere proferamus exēplū, quem admodū esti aer q non ex se lucet q̄cquid luminis habet, alioviq illustrāte habet: quotusq̄sq vero sit gradus illi defuerit, ex hoc ipso prouenit, q nullū ex seipso aspirat lumen. Haud aliter creatura q̄libet, q nō ex se existit, quicquid perfectionis possidet, alio largiēte quocūq sortit: defectus aūt oīs qui affuerit, ppterea aduenit, q nihil ex se est. Quamuis autē cuiuslibet possibilitatis ipsum nihilū radix sit: non oia tñ que in nihilū reuerterentur, nisi illa manus omnipotētis tueret, huiusmodi habēt potentias: sed sua cuiq pro natura atq propriū finis ratione accommodata est. Quocirca licet ea q̄ suapte natura ad singulare aliq̄d bonum ppona sunt, diuerso calle ex nihilo prodierint (dū alia id boni tāto sibi fedare copulārūt, vt nullus sit relictus contrario aditus: alia vero ab illo nihilo vnde veniūt, tam parū discesserūt, q nō modo ad destinatū finem tendere, sed in contrarium possunt inter ea remeare) q̄cunq tñ ad vniuersale bonū capescendū facta sunt (qualia sunt cūcta intellectu p̄dita) vno eodēq interuallo ex nihilo pficiscunt: qsiquidē eorū nullū ad finē propriū necessario ptingit, sed oia ingenito possunt arbitrio z ad ppriū se agere bonū, z in aduersam partē renitt. pgere, pcurrere. Diuinitatis nāq cum propriū sit, vniuersum bonum esse, ipsam q̄met sibi legem existere, z habere deniq rationem eādem quam z voluntatem, reliqua natura q̄ intellectus z rationis est particeps, libertate donari haud alia valuit cā q̄ que ex nihilo potuit exire: hec aūt cū particulare quoddam bonū assequitur, z alterius legi, cui vniuersum bonum est naturale subijcitur, z voluntatem ex se defectricem affcit. Eiusdem enim rationis est, esse creaturam liberam ab isq potentia diuertēdi ab eo ad q̄d destinata est vniuersum bonum, z creaturā vniuersum bonū esse: q̄d profecto non solū non fieri, sed ne cogitari potest. Qui est tanta quidem viget libertate, vt a bono discedere nequeat (cū bonum omne voluntas possit appetere) totam bonitatis naturam eādemq immobilē in semetipso habeat necesse est: nam aliter pro ea parte qua minus habet, aut mutabilis est, posset plane decidere. Quamobrem ariopagita dionysius, malū particulari bono comitem alligauit indiuiduum. ¶ Quum igitur malum ex naturali boni defectu, defectus ex mutabilitate, mutabilitas ex possibilitate, possibilitas ex finitate, finitas demum suboriatur ex nihilo: consequens est, vt quecunq mala sunt, idcirco sint, quoniam illa que malis subijciuntur, ex nihilo veniunt. Et cum potestati non subiaceat diuine, vt creature sint z non ex nihilo, ineuitabile est, quin malum sit, si tamen subsistere mundus debet. ¶ Verum inter malum nature atq moris tantum interest, vt illud quidem z posse z esse necessarium sit: hoc autez posse similiter necessarium, facere autem libertatis fuerit. Percunctantibus itaq vnde malum, ex se an ab alio, iā liquet malum quidē posse quatenus in malū tendit, nec ex se (qr ex nihilo exurgit) nec ab agente autoriez aliquo, siue volente siue nolente, aut p se aut per accidēs proueniēte. Quēadmodū non frigescēte igne inseparabiliter comitat: nulla tñ causa petenda est, q ignem efficiens frigidū. Malum vero ipsum a bono nascit, sed p accidens: dum quedam bona appetunt, quibus mala implicita sunt aliorū. Nullus enim operatur aspiciens ad malum: sed ad bonum ipsum aut saltē apparens bonum, agentis ois studium contendit. Nemo profecto lacessitus tanto vnq furore vltionem expetit, vt alterius malum primaria optione eligeret: sed dum bonis quibusq nostris (vtilia, delectabilia, honestaque sint) acquirendis tuendisq operam damus, aduersa queq declinanda, refellenda, destruendaq occurrunt. Hec est o igo atq via, qua malum mundo obrepere cepit, extremasq eius partes ambas iam penetrat, lustrat, occupat. Sed de mali origine hactenus.

Deinceps Ut promisimus, quare tanta mali inundatio hominēs pre ceteris ingauerit, paucioribus absoluamus. Singularis humane nature miseria atq calamitas. Sancte pater, fienda potius q̄ disputanda esset. Celum enim et terras et mixta queq conspiciens, intueor rerum omnium species ad propios certatim fines contendere, intentis bonis potiri, vel in nullis aut certe in paucis singularibus desiderium falli, et impedimentum perpeti. Humanum autem genus omne, terra vorago vitiorum (que vere mala sunt) sic complexa est atq absorbuit, vt rara auis in terris, et nigro similliuma cigno, vir bonus z sapiēs, qualē vix repperit vllum, millibus e cunctis hominum consultus apollo. Cur solum humanum genus deus optime tot ac tantis malis respersisti, aut certe inuolui passus es? Nunquid omnia certo fine gubernas, hominumq solos despicis actus? Nūqd totius huius operis abiectissima ps hoīes sumus? Hoccine est imago tua domine? Ubinā illud, ppbe te tui, de tua erga nos misericordia admirantis: vt tanti homines feceris, q eor pedibus cūcta subiecerīs, oues z boues vniuersas, quin z pecora campi? Si ceteris animantibus prestamus, quanta obsecro z qualis excellentia hec si communem nobis z illis optimi appetitionem congenerasti, z illa fere omnia finem assequūtur, nostrum autem paucissimi voti compotes euadunt.

¶ Vsitariā aliquid accidere rebus factis, ex philosophia didicimus, ex electione ipsius artificis, vt accōmodū quippiā sit ad boni aliquid: z rursus ex materie necessitate que cōstat: veluti ex pura tinea, z ex ferramentis quibusq coīrodens emergit rubigo. Quapropter sicut faber serā facturus, ferrā ferri eligit materiam, z ad secandum idoneā: q autem rubiginem contrahat, tantum abest vt optet, vt quoad possit studeat propulsare. Haud aliter plasmaturus deus hominem, quoniam anime actiones instrumento indigebant pro tangendi sensu, nobilissimo (ob id q molles carne, bene aptos mente, docilesq videmus) oportuit tale effingere corpus, quod earum qualitatum que tactu percipiuntur, medium temperamentum haberet. Compositum, pinde oportuit fieri hominem ex intellectuali z sensitiua natura, ex spiritu z carne, ex rationali appetitu atq sensibili. Electa nimirum sunt ambo vt sensibilibus pariter z intelligibilibus bonis certa quadā ratione frueremur. Hec autem cum simulatq editi in lucem z suscepti sumus, sensibilibus assuescimus bonis, quum vtilibus tum delectabilibus: atq itaq hec sensuum blandimenta naturali nobis necessitudine tuncta, frequēti vsu adeo familiaria fiunt, z tam vehementer nos impellunt, vt z insignem mentis nobilitatem obnubilent, z putemus nos sensitiua natura primo constare. confectamur propterea blandientem libidinem, nullum habentem modum nullumq finem, z toto impetu paulatim ferimur, imo rapimur in istas sensuum oblectationes. Delecta hec non sunt, vt in homine essent, sed ex connexione q tum pullularūt: hinc siquidem caro concupiscit aduersus spiritū z spiritus aduersus carnē: hinc apostolus querit: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee, z captiuantem me in lege peccati. et rursus, non quod volo bonum, sed quod nolo malum hoc ago. Hinc manifesta carnis opera, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, auaritia, veneficia, inimicitie, emulationes, contentiones, ire, rixe, dissensiones, secte, inuidie, homicidia, ebrietates, commessationes, et id genus multa, quibus non sat est animum inficere, nisi etiam corporis mala tot tantaq secum ferant, vt in nobis ipsis experiamur nullam fere hominibus egritudinem accidere que ex animi huiusmodi perturbationibus origine non traxerit: ob eamq causam ceteris animalibus, crebrioribus et grauioribus molestijs, infirmitatibus, morbis et erumnis infestatur et quatitur genus hominum,

In sola igitur nostra natura, mirū nō est si tanta vtriusq mali rubigo residet. qñ sola ex sensu z intellectu constat: et eo vinculo, vt sensus et que illius sunt, molesta, facilia, domestica q nobiscum coalescant, intellectus autem et eius bona, obscura, ardua alienaq appareant. ¶ Accedit ad hec, q sicut a sanctis patribus accepimus, aduersarius noster diabolus circūqueritans quem deuoret, z menti falsa suggerere, z suas delitias sensibus suadere, et si qua sunt spiritualium bonorum desideria vel extinguere vel infucere non desistit. An sunt nobis forasse longius aut ignota exempla petenda? audacissimam enim bestiam illam z infensam domum iesum paulo ante audiuimus? cū importunissime aggressam. Et primo quidem esurientem ad ea que carnis erāt, sola tamen externa suasione inuitauit: non enim decebat immaculatum agnū qui venerat tollere peccata mundi, interna carnis pugna tentari: cum (vt diuus ait aug.) nonnullū peccatum sit, cū caro cōcupiscit aduersus spiritū. Deinde religionis sanctimonia ad egregiam populari fame extensionem quocans, si illesus per aera descenderet, que mundi sunt subministrauit. Demū ratus, q si peccare licet, regnandi gratia maxime licet, omnia regna terrarum pollicitus est. ¶ Et sic dum res gesta geminatos hostes (intimos scilicet et exteros) habere nos admonet, causam simul affert, quare rempublicā humanā malis crebrescētibus labefactam singulariter videmus.

¶ Hec propterea virtutis nomen tanq impossibile paucūm nodis est, z via desperanda salutis: bonorū enim officiorum omnium semina a natura nobis indita sunt, et aduersantia queq valemus pro nostro intregro arbitrio superare. Adijce q intus et extra ad vtriusq generis inimicos supplantandos, magna et munitissima presidia posuit conditor omnipotens z gloriosus victor noster. Exteriora quidem arma illamet quibus ipse vsus est, ad vtendum contulit: sacrorum, nempe librorum doctrinam: nulla siquidē ratione alia cā q̄ sola scripture autoritate certamen totum ad victoriam vsq perduxit: compertum suo experimento id esse monens, vt quicquid credendum, agendum, omittendumq occurrit, hoc sacri eloquij lance libradum esse censeamus. Interius vero auxilium tribuit: quandoquidem a te q̄ duceretur a spiritu sancto vt tentaretur a diabolo, aquarum fluēta benedictione proprij baptismatis consecrauit: z deinceps cum primum in nouā creaturam sacro fonte regeneramur, sue gratie z charitatis aliarumq omnium virtutum muneribus sic prouexit, vt omnia nequissimi tela igneo veneno armata, facile possimus abrumpere, retorquere et extinguere. Minimam nāq charitatem diuus Tho. edocet ad omnia genera exquisita tentata sufficere. Quis nos, inquit apostolus, separabit a charitate christi? tribulatio, an angustia, an gladius, an fames? certus sum q neq mors, neq vita, neq angeli, neq principatus, neq creatura alia poterit nos separare a charitate que est in christo Jesu: qui cum patre z spiritu sancto viuit z regnat in secula. Amen.

¶ De immortalitate animorum coram Julio. ij. pont. max. Dominica prima aduentus anno sal. m.cccc. iij. habita, oratio quarta.

Propest regnum Dei, Luce. xxj. z postq̄ rerum humanarum atq earum q̄ intra nos sunt diuinarū culmine, potita est beatitudo tua sanctissime pater, agnosco hoc orandi munus eadē spectante felicitate mihi forte obtigisse. Eapropter omnes aut expectare catha logum quendam laudū marsia me recēsitum iri, aut inuidere arbitror, mihi fortunā meā. Magnouis esti oratorū animi, excelsa virtutum tuarū fastigia cōmendare gestientes, optassent vehementius hunc sibi locum dari, quo tam in latum cāpū riuos totius effundere liceret eloquentie. Hos ego, tantum abest vt reprehendam, vt ingentes quoq gratias pijs eorum affectibus, sancti tatis tue nomine, agendas putauerim. Attamen ab ista procul val de sententia meum consilium distraxi: spectans enim ad magnani mitatem tuam, quam preclara facinora luculentius ostendūt, quā ue mortales omnes pleno ore congratulantes predicant, aurē istā popularem ventosamq oratorum, quam ar ni magnis do vti cetera queq caduca atq fluxa spernit, omittendam censui. Verum maximam de immortalitate animorum difficultatem, z eam penitus explicatam (si tamen ita dici sine arrogātia licet) malestati tue offerendam attuli. Ad primum siquidem mortalium principē, patriarchāq animarū, prima oratio a prima religione, prima de hoīum natura habetur. ¶ Verū quo tam arduū negocium dignius tractemus, diue marie numen imploremus. Aue maria &c.

In principio veluti basim quandam atq totius oratorii fundamentum id firmiter ab oībus teneri velim, ad cognitionem latentium substantiarū, occultarūq rerū, propriis earum effectibus deducentibus, nos rite saneq peruenire. Effecta nāq si tollas, nullus notitie de archanis relinquitur locus, cum (vt inuisibilia mittamus) de corporibus celestibus, de sole, de luna, deq reliquis astris, sublatis officiorum suorū actionibus quis vel tenuem coniecturam caperet? Quis ignem leuem, terrā grauem, illū calidum, hāc frigidam dignosceret, si ascensus atq descensus, si calefactio frigefactione nunq fuissent sensibus explorata? ¶ Sine igitur maximus ille philosophie parens, aristoteles, Si animus inquit aliquā habet operationē propriā fieri poterit eundem a corpore quoq separatum nihilominus manere atq viuere, si nullam sibi vendicat, sed oēm (vt, ita diserim) supellectilem habet cū corpore communem, cū ipso quoq corpore interea opus est. Hoc itaq iacto fundamento, subtilius est inquirendum, an animus per se solū agat quicq. Et qñ si quippiam solus perficit, in precipue est contemplationis opus, ad hoc vniuersa deducit questio, nunquid intelligere solius animi sit, an vero animi simul atq corporis? Vt aūt quod querimus, clarius, facilius, tutiusq inuestigemus, rebus omnibus distributa pariter z accōmodata officia legere atq accuratius distinguere opere pretium duxi. ¶ Quatuor esse actionum genera philosophi tradidere: quarum due extreme sunt, relique autem medie. Et illarum quidem vnum genus est, q̄ in solo corpore materiaq versat: quales sunt affectiones, que a calido frigidoq, humido, sicco, duro, leni, atq his similibus proficiscunt. Alterū vero est, q̄ a rerum sensibilium mole eleuatum, ad spūalium naturam solummodo refertur. ¶ Hostram aūt intellectionem ad neutrum horum generum primere facile constat, nec enim cū intelligimus, affectus (quos modo dicebam) patimur corporales: quin potius si intenta mentis acies nimis fuerit, q̄ q̄ extrinsecus illa nobis admoueant, non sentimus. Neq rursus tam alta petimus, vt corporeis imaginibus non immisceamur: oporet enim intelligentem phantasmata speculari. Inter mediorum vero generum alterum, q̄ mali est, ppinquius (in quo z actiones sensuū continent) ab eiusmodi affectionibus liberū est, sed corporeo organo exple, audientes nempe vel videtes, etsi non frigemus aut estuamus, quibusdam tñ corporeis intercedentibus portionibus, sonos, calores, odores, ceteraq sensata percipimus. Reliquum autem spiritualibus actionibus affine, non solum ab elementaribus qualitatibus, sed a corporeo quoq instrumento sese eleuat: obiectis tñ non corporibus, sed corporum imaginibus (q̄ phantasmata philosophi appellant) naturali quadam necessitudine deuincrū est. In hoc profecto actionū genere nostra intellectione locari quisquis veri iudicis naturam nouit, nequaq ambigit: experimur nāq nosmetipsos intelligere discernereq nō genus hoc aut illud, sed vniuersam corporum naturaz. Decernere autem recte nō contingit aliter, q̄ si is qui arbitratur, omni vacet affectu. Probant hoc quotidiane controuersie: q̄bus sedandis iudicē ad neutram partem propensum exquirimus atq laudamus. Probant interni mores, affectus passioneſq: quibus manifestū fit neminē omni hora sapere, sed qualis vnusquisq inuenit, talis et finis videt. Probant nature exēplā: vt enim vere discernamus quid amarū, quidve dulce sit, nullo affectum sapore gustū seruare oportet: egro nāq ideo cūcta videnī amariora, q̄m colerica amaritudo sensorū infecit. Nec dissimile reliquis sensibus accidit, vna siquidē omnis iudicij communis est ratio, vt sit q̄ iudicat, a rebus iudicādis alienus: nō si illarū aliqua inhesit, aut totū sibi iudicium inflectit, aut falsam facit aliarū afferre censurā. Quocirca q̄m vniuersa ac singula que materie concreta sunt, intellectu nos discernere, atq hec ipsa a spiritualibus distinguere experimento cōprobamus, necesse est vt nr hic animus vniuerse nature corpore natus arbiter, ab omni sit corpore alienus. Unde p̄clare anaxagoras atq ari. intellectū oportere esse immixtū dixere. rametsi diuersis rationibus ducerentur: alle enim vt libero expeditoq imperio cūcta disponat, hic aūt vt recto sanoq iudicio omnia decernat. ¶ Nec audiendi sunt nobis, qui actiones se ingenio preditos existimantes, organum quidem (hoc est quandam corporis portionem) menti non assignant: ab vniuerso tamen hominis corpore eādem abiungi ratione quam attulimus aiunt non satis probatum iri. Tam irrationalis est istorum cauillatio, vt nisi velim eos nosse eam me scire, atq a sententia ea dimotum, referendam putassem minime. Dicant obsecro isti, si intellectū ab omni parte corporis oportet esse liberū: vt oē possit cor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pus dijudicare, quo pacto vni toti corpori mersus, vniuerse rei corporee equus erit iudex: siue eñ pars siue totū, modo corpus aut corporeū aliq̄d sit cui intellectua vim quispiā affixerit, ad certam trahit, flectit, definitq̄ cognoscēdorū corporū speciem: q̄ non solum amplissimā illā de omni mole corporea cognitionem prohibet: impedit atq̄ obstruit. Verū intellectū quoq̄ ipsum cum sensu miscet, solaq̄ vocabuli differētia alterū secernit ab altero. Nō si absonū valde est (q̄nquidē nihil distaremus ab animātibus) oportet vt intellectus exercitiū solius animi esse fateamur, z non animi corporisq̄ cōmune quēadmodū sentire. ¶ Quecunq̄ aūt species, operationū quippiā, sola efficit, retinet ac suffert, sustinētis alicuius adminiculo non eget. Alteri nāq̄ si inniteret, eoq̄ submoto labesceret, nequaq̄ sola eā actionē contineret: sed cōmunē magis reciperet cū eo sine quo subsistere nō posset. Q̄ si alieno fulcimento diuine huic forme opus nō sit, sua tñ virtute subsistere q̄s dubitabit? Alterū esñ ex duobus fateri oportet: aut illam p seipsam stare aut herere, z si q̄dem p se cōstat, in portu (vt aiūt) nauigamus. Si aūt subnenit, quomodo contemplationē suā in suo tñ sinu cōplecti, fouere, gerereq̄ valet? Si species itaq̄ ois, q̄ propriā sibi vel vnā vēdicat operationē, cōmuni philosophoū sententia constans atq̄ perēnis est, inficiari, pfecto nemo poterit quin nostra mens (quā dum contemplamur, p se solam agere comprobauimus) per se quoq̄ solam esse, manereq̄ possit ac viuere. Immortalem ergo animum esse hactenus a propria actione probauimus.

Deinceps Eiusdem sempiternitatē a naturali eius desiderio mōstrandā curabo. Si cuiq̄, P. B. a natura inditū est, vt semp esse desideret, rem hāc philosophi pariter z theologi ppetuam fore, ea potissimū, ratione sunt arbitrati, q̄ nature appetitus inanis esse nō potest, quare si noster animus suapte natura sempiternā cupit vitā, eū immortalitate vigere nemo dubitauit. Q̄z aūt ita sit a natura institutus, vt optet se semp fore, manifestū sic fiet. Appetitionū duo sunt genera, alterum rebus oībus cōmune: quo vnūquodq̄ ad accommodum, tuāb̄ profuturū q̄s fertur. Alterū eorum q̄ cognitione pollent propriū: quo metuunt cupiuntq̄, dolēt gaudentq̄, z mille alijs variaē affectibus. Utrumq̄ tñ pro tuendo esse contendit: q̄nquidem nulla prorsus res est, q̄ se esse nō amet. ¶ Quēadmodum aūt communis ille appetitus, nō vno tantum inuenit modo in his q̄ certis finiuntur etatibus, z his q̄ nunq̄ desinunt (q̄nquidem que senescunt, effundere desiderium in omne tps non audent: quorum aūt vigor, tpis diuturnitate nō lentescit, pseuerare semp eadem magnopere concupiscūt) haud secus appetitus alter quē cognoscēdi cupidum diximus esse propriū, diuersa ratione reperit in his que sensu tñ mouent, atq̄ his q̄ intellectu prestant. Illa eñ q̄m solum qō ad-st aut imminet apprehendūt in longū appetitiones nō suspendunt, hec aūt q̄ vniuersa varietatū, mutationū temporumq̄ volumina contemplatione pariter z prouidentia excellunt, reliquum est vt parē vim appetēdi sortita, non hoc tñ aut illo tpe, sed in euum deducere vitam cupiāt. ¶ At si ambiguū, subobscurū, aut leue testimoniū hoc habet: z obijcitur, nosmetipsos intellectu quidē preditos nō dubitamus, semper tñ viuere, aut natura appetimus minime, aut morientes fallimur. Eleuate obsecro paulisper mentis oculos, constantissimas vniuersalis nature leges intēdite, sanctiones spectate duas. Alteram qua equalia pariter congenerant oibus, durandi desideriū z permanendi robur: ita vt q̄diu q̄q̄ duraturū est, tandiu esse desideret, z q̄to tpe expetit existere, tantisper permansurū sit. Altera, qua appetitus omnis quo vnūquodq̄ esse pseuerare q̄s subinde cōcupiscit, aut ad quandā tpis mensurā clauditur, aut vltra q̄cunq̄ tpis longitudinē se extēdit, comparata sunt hec in his q̄ de celo natū. Escripsit interpres. His aūt iunctū si fuerit, q̄ intellectualis spūs desiderū tendat ad esse, non hac aut illa etate cōclusum, sed ab omni tpe eleuatū (q̄n intellectu apprehensum solūmodo cupit bonū, q̄ ab oīm tēporum differētijs, q̄ viuuersale est, cōstat esse absolutū) cōsequens est vt is quo intelligimus z sapimus animus, in vniuersum tempus effusum habeat viuendi desiderium: cum pari roborе: euadere quippe q̄ nō potest, q̄n aut certo tpe, aut semp esse desideret, cū definito nō subsit tpi, reliquum est vt ad sempiternā se extendat vitā. Immortalē perinde esse nō hoiem, sed seipsum nr animus, ppria appetitione (q̄ prava falsaq̄ esse nequit) testat, clamat, demōstrat: ipsiusq̄ppe animi, ppria est cupido hec, veluti ipsius cupidinis parens intellectiua cogitatio, nos aūt semp viuere nequaq̄ optamus, nisi quēadmodū volare interdū cupimus. ¶ Sed q̄d diutius q̄ domi sunt versam? nōne z q̄ extera a nobis sunt, celestē hūc vigorē, z diuinū nostrum profitenē animū? Ex illo q̄ppe nature vultu, quē dixere chaos, rudem indigestāq̄ molem: res oēs eo ordine propagatas, eo federe dispositas atq̄ cōneras esse spicimus, vt ab imis ad supiora cōscendentibus pfectionū incremēta sic̄ appareāt succrescere, et que coniuncta sunt, alterum alteri paulum admodum prestare. Consurgunt siquidē velut depressi quidā gradus aut numeri rerum species, z ab his que singulis prime sunt nullo distant interuallo: atq̄ idcirco adeo similes cognataq̄ habent habitudines, naturas, actiones atq̄ figuras, q̄ sibi mutuo contigue sunt, vt nō facile plerūq̄ sit illas distinguere. ¶ Peragratis autem vniuersis corporū plātarum animantumq̄ naturis, ad hoiem cum venitur, idē grauis ascensus, quo sensim pedetentimq̄ procedebatur, nec quaq̄ seruat: sed sursum repēte natura trahit z ad alterā eāq̄ remotissimam contignationem elevatur. Maioi namq̄ interuallo homo a suprema animantum specie, q̄ summum animal ab infimo non modo viuentium sed abiectissimorum quoq̄ corporum genere distat. ¶ Ne autem hoc absq̄ ratione dicere videamur, citentur nostra alienaq̄ genera, conditiones actionesq̄. Genera in primis: quandoquidem cetera omnia ex materie transmutatione proficiscunt, nostra sūt mens de fouis venit. Cōditiones deinde: illa eñ tenui supellectile contenta, pauca quibus indigēt, ab ipsa natura simulatq̄ edunt in lucē, accipiunt. Indumentorum vice cortices, festas, coria, spinas, villos, setas, pilos, plumam, pēnas, squammas, vellera: pro armis aūt cornua, vngues, dētes, rictus, rostra, aculeos, morsus, calces, venena. Homo aūt pro vniuersis his, z alijs q̄plurimis z varijs z magnificis, studiosas faciles q̄ solas manus accepit. Actiones demū, q̄ singulis speciebus alijs, definitus est agendi modus: homo autem tot tamq̄ dissimilibus vtitur vijs, vt hic solus sit hominibus operandi modus, sine vllo certo agere modo. Alia, sola salus iuuat: hominem vero tam sensu q̄ ratione apprehensa, etiam si nil aliud vtilitatis accessurum sit, delectant. Alia de prole ciboq̄ solicita pugnant: homo autem famam extendere factis auidus, nomen z gloriam & soboli, saluti, vitaq̄ anteponit. Alia postremo a consono illis bono raro deficiūt: homo autem (proh dolor!) suum vere bonum septissime amittit. ¶ Unde igitur tanta distantia inter hominem ceteraq̄s naturas? vnde solite pedetentim scandere, tantus repente nature saltus? vnde que consueuerat per similiora in simillima duci, in tam dispāria statim eleuata conspicitur? Nullam profecto causam aliam reddidisse sat erit, nisi animum e summo rerum fastigio venisse diximus: qui in alterum rerum ordinem naturam transfert, supremis infima iungit, caduca immortalibus inserit, orizonta eternitatis z temporis constituit: sic scilicet omnis admiratio disparitatis cedit, si ex duabus naturis, spiritu et corpore, intellectu et sensu, immortali et corruptibili hominem constare non dubitamus. ¶ Quas ob res si animi nostri (de quo agimus) facultas certi aliquid comperire potest, z veritatis quippiam de seipso perspicere, si fortissimis argumentis fides vlla adhibenda est, si rattone inuestigata et ad sensuum vsq̄ exploratationem deducta humane sententie quietem tribuunt, ineruditi, indocilis, tardi, hebetis, stupidiq̄ est immortalitatem animorum in problem revocare neutrum. O quam sibi meliius consulerent isti, qui se rerum occultarum scrutatores profitentes, que natura in sole exposuit offundunt atq̄ obtegunt, si suam celeritatem silentio opprimerent: meliores namq̄ haberentur philosophi dum tacerent, q̄ imperitiores, dum tam inepte garriunt. ¶ Et quid nobis cum re temeraria animum, P. b. fortissimum? indū, purum, splendidum, diuinum, thesaurum profecto pretiosū, imum in vasis istis fictilibus reconditum. Mundum inquam accepimus quandoquidem non obmerita (vt origenes fabulatur) corporeis vinculis est adactus, neq̄ vt luteum vinificando corpus eiusdem sordes contrahat: sed vt nature federe vitam influat, cupiditates, libidines, reliquosq̄ aut tollat aut moderetur affectus, huāna quā tum par est disponat eterna intendat, ad ea cuncta dirigat, z esse totum dedat. Accepimus preterea purum pariter z splendidum: vt quia illustrium spirituum vltimus, fulgorem micantissime lucis cum alijs non suffert, obumbratū materie tenebris lumē vel oculo nocme similis inspiceret intelligibilia colligeret, atq̄ vniuersa natura ascita sei ipsum, omnia faceret. Accepimus denicq̄ diuinum, vt summum bonum intelligeret, intelligendo amaret, amando possideret, possidendo frueretur. ¶ Seruemus igitur obsecro, seruemus depositū quale accepimus: curemus ne tēporalib̄ cōtagione polluatur. Timeamus ppheticū illud, homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipiētibus, z similis factus est illis. Excolamus virtutum semina nobis indita, tenebrarumq̄ operibus procul reiectis, induamur dominū Iesum Christum: quo felici immortalitate, atq̄ immortali felicitate tandem perfruamur. Dixi.

¶ De modo quo animi patiuntur ab igne corporeo, coram Julio. 2. dominica prima aduentus. anno. 1504. habita. Oratio quinta.

Irescentibus hominibus pre timore z expectatione eorum que superuenient vniuerso orbi. luc. xxi. ¶ Si humane mentis imbecillitatem z abyssum caligtnis, qua se rerum veritas recondit, animo revoluerimus, B. p. nihil fere est, de cuius exploata cognitione placere nobis z gloriari valeamus. Non enim ea solum que procul a nobis natura reposuit, sz illa quoq̄ que in promptu habemus, que ipsi sentimus, ambiguitatis nebula offusa sunt. Hoc qui aduertit z sapit, sic difficillima queq̄ cūctabundo ingenio stiloq̄ attingit, vt preclare, secum actum putet, vbi de occultis rebus probabile potuit quippiam attulisse. De subterraneis igitur pentis reprobotum, demonum hominūq̄ siue animas siue corpora postremo cruciaturis, dicturū hodie me eo animo queso audite, vt cum rationi maxime consentanea patefecero, malitis vtcunq̄ concipere, q̄m vel sensu vel certa demonstratione callere. Quod si vires siue corporis siue anime huic pronunciationi succumbent, aut impares erunt, date precor veniam valetudinario. ¶ Diue itaq̄ marie tribunal solita prece veneremur. Aue maria.

Excellentissimum Illud genus rerum que solo spiritu constant z intellectu vigent, an penas aliquas subire dignum sit, quoue penarum genere affligi possit, diuersos authores varias legimus attulisse sententias. Quorum opiniones recensere z a fide aut veritate discrepantes sine interuallo refellere ea ratione constituī, vt purgatis erroribus, credibilis magis veritas fiat appareatq̄. ¶ Plurimi philosophorum intellectualis nature prestantiam merentes, ab vniuerso penarum genere tam humanas animas, q̄m angelicas omnes substantias liberarunt: ea potissimū ratione persuasi, quod malum omne citra orbem lune (infra quem duntaxat potest aliquid preter intentionē obuiare) conclusum est: neutraq̄s proinde illarum naturarum potest inuoluere. que a corporibus vniuersis sunt segregate. Horum error facile deprehenditur, si recti operis ratio, si create voluntatis natura in medium deducta fuerit. Rectū quippe opus, z opus est z rectum, quare a duobus necesse est proficiscatur principijs: quorum altero opus, altero rectum sit. Illud voluntas, hoc lex est. Quocirca illa quidem voluntas que simul voluntas z lex est, errare potest minime, que vero voluntas tantum est, non lex, nec legi immobiliter herens, a rectitudine declinare suapte natura valet. Cum autem liberi arbi. vniuersa lex perfectam omnis boni rationem in se claudat (quandoquidem ad omnia liberi arbi. appetitio extenditur) z nec fieri nec cogitari valet, vt creata voluntas omne bonum sit, aut congenita natura possideat, consequens est vtipso summo bono excepto, reliqua libertatem sint flexibilem ad bonum z malum sortita. Potest igitur in separatis ab vniuersa corporea mole spiritibus malum culpe ineste, et quoniam inssisti dignine, et sic est, vt omnis inordinatus animus sibiipsi sit pena, opus et malum queq̄ pene eis ineste. ¶ Ex propria igitur officina conflatis philosophis, alij penis affici posse autumant angelos, verum omnem eorum erumnam in meroze amisse felicitatis consistere arbitrati sunt. Hos gemina peccatimalitia statim arguit. Ut enim peccantes duo mala faciunt (dum deum respuunt fontem aque viue, z cisternas propriarum affectionum sibi fodiunt dissipatas) par est vt duplici etiam in pena dolore conterantur: et damno contempte felicitatis, z supplicio inuoluentis calamitatis. ¶ Alij animarum supplicia asseuerantes, finxerunt nasci ea ex terribilibus corporum quorundam imaginibus: quas aspicientes, perinde aiunt pauore concuti ac dormientes aut phreneticos quos mania vel insomnia terrent, vel phantasmata alligant, tribuunt siquidem separatis animis organum quod am celestis nature, quo terrificas formas concipiant ad se cruciadas. Fabula quippe hec est, quasi reditum animis ad compares stellas pollicita. Et q̄m q̄m tam ineptę composita sit, vt digna non habeatur, quam vel philosophia nedum diuina sapientia coarguat: dedit tamen quibusdā ex nostratibus occasionem, etsi non stultius cogitandi, a veritate tñ nihilo errandi minus. Quantum eñ puduit peritos viros has ineptias sectari, tantū de nouo suo commento gloriati sunt: asserentes nō sensibilibus, sed intelligibilibus corporū figuris mētes torqueri. Verū hoc philosophorum theologorūq̄ schola confutat: eo q̄ intelligere omne p seipsum delectabile est. Argutos autem eorū intellectus decipi, vt tristitia putent que vere non sunt tristitia, aperta fictio est. ¶ Nōnulli deniq̄ eorum eo igne cremari mentes astruere conantur: verum ne puerilis sententia videretur, nescio quem habitum illas induerunt, quo fieret vt ignis vstionem persentirent. Voluntario profecto sunt hec conficta et vana: nulla ratione, nullaq̄ auctoritate constantia. ¶ At qui in philosophie gymnasio, sacrarumq̄ literarum ornatissimo domicilio versati sunt, duo penarum genera spiritibus insligenda docuerūt, alterum iacture summe beatitudinis: alterum detrusionis teterrimo ignis carceri. Et quoniam damnum in aperto est, de igneo ergastulo libet parumper differere. Detrusum iri dicimus abiectissimo loco non modo illustres demonum animarumq̄ substantias, sed insignes quasq̄ earum vires, intellectum, liberum arbitrium, actuamq̄ potestatem. Coercentur autem vinculis, cathenisq̄ igneis, non eo quidem modo quo corpus corpore his nexibus prepeditur: sed quemadmodum humanus animus terraceo huic corpori tanto federe implicitus est, vt suo arbitrio inde emigrare non possit, et tamen illum spiritum esse, hoc autem corpus nemo dubitat, non secus spiritus illi tartareo deuinciuntur igni. Sed tārum refert q̄ noster animus hoc in quo tenet corpus, vuificat, illi vero spūs, q̄bus alligant corporibus, vitam minime p̄bent. ¶ Per spicua aūt detrusio hec nobis fiet, si modū ordineq̄, quo corpori spiritus iungit ac deuincit, in medio dedurerimus. Spiritus omnis preter deum certo loco suapte natura communi physicorum consensu potest definiri. Definitum autem etiam nolentem detineri nature vigore, noster animus testatur. Q̄z si tanta est nature vis, vt iunctū corpori spiritum manere cogat, quāto magis omnipotens conditoris nature autoritas addictum loco spiritum detinere etiam inuitum potest? Definitus igitur non natura, sed vi detentus in loco spiritus, naturalem libertatem ac dignitatem, qua nulli subiicit corpori: qua omne corpus eminet, qua omni corpori preeminet presidet q̄, infelicissimus perdidit, et se perdidit miserrime meret, atq̄ merendo ineffabiliter cruciatur. Afflictatur intellectus quando sue captiuationis erūnam non recogitare subinde nō potest. Cumq̄ simul multa meditari nequeat, ab aliorum omnium que leuamē afferre possent consideratione prohibetur. Et q̄ q̄ meditatio pene pena non sit cum liber quis meditatur solum, nihil aduersi sentiens aut metuens: attamē vbi presens est dolorus obiectum, vbi suam vim exercet in meditantem, vbi deniq̄ meditatio ipsa coacta est, nihil acerbius animum q̄ eiusmodi consideratio afficere potest. Afflictatur voluntas: quippe ab omni delectabili depulsa, id ferre compellitur, quod dedignatur, respuit, abhorret: quam maxime odit dei iustitiam, cui precipue inuidet diuinam celsitudinem magnificari in propria z ea abiectissima pena, dolet, gemit, corroditur. Afflicrantur deniq̄ actiue potentie: siquidem diro igni addicte, nulla aut certe modica possunt exercitatione sese subiectis admouere rebus. Quod eo intolerabilius est, que tanta eis vis inest, vt commouere nutu singula possent. Accedit ad hec, q̄ iugis perennisq̄ est eis definitus carcer z dolor: ita vt nulla valeat minuere aut mollire aduentans conditio, sed semper vti ab initio acerbissime merere op̄ est: neq̄ enim detrusi spiritus obliuione mederi, meditationi vacare, affectum deponere, sese adhortari, facere (vt aiunt) de necessitate virtutem vsquequaq̄ valent. Nulla eis clementie aut varietatis spes, nulla in pretereuntis temporis euentu expectatio: sed quas luunt penas nunq̄ terminandas aut minuendas certissime sciunt, imo inuiti ad meroeus culmen clara luce vident. Hec paucissima de spirituum penis attigerimus.

Deinceps De corporum cruciatu aliquid afferamus. Corporeum ignem esse P. S. apud inferos corporibus infestum ex nostris quidā impudenter negarunt: scripturas autem sacras que illius meminerunt metaphoice asserunt interpretandas, non minus q̄ cum tineam, vermē, fletumq̄ ad terrendos flagitiosos minantur: quemadmodum econtra cibum potumq̄ z humanas mille delitias iustis et sanctis in beatitudine pollicentur. ¶ Quidam vero opinionem hanc tanq̄ absonam respuentes: in aliam vulgarem magis q̄ sapientem inciderunt. Vere enim affirmantes ibi ignem esse, falso tamen estimauerunt eius incendio corpora ipsa affici, calore estuare, citra consumptionem ardere, et nihil tandem a nostro quo vtimur igne, in actione differre. ¶ At hi qui et vi rationis, z lumine celesti pfusi secreta rerū diuinaq̄ mysteria indagarūt, media

Universidad de Deusto
Biblioteca

rie n sectati sunt. Aiunt nam q̄ corporeum verum q̄ illic ignē fiagrare, cuius corporis tamen calefactionē, eius vim atq̄ incēdium sentire in neruos, in medullas q̄ seuire, fibras q̄ illas arripere ac torquere, e quibus dolor nascitur. ℟ Corporeum quippe ignē credimus, tum q̄ corporalis pena nullo aptius modo q̄ per corpus infligit. Tum q̄ in exponēdis sacris eloquiis ea est lex, vt q̄ propie intelligi potest, ad metaphoricū sensum a literali expositione minime trāferat: nā secus nulla definiri posset scriptura certa interp̄tatio. Cū aūt in penā reproborū paratū ignē saluator nr fuerit cōminatus, possimus q̄ eū aptissime sic accipere tanq̄ p̄spicue locutū, vt q̄ parabolice dictū putamus, q̄ nodū in scirpo queri mus. Ignē saluator noster cōminatus est, verū ignē intelligere p̄hibet nihil. corporeū ergo ignē fateri oportet. ℟ Non calefactū autem iri illic corpora, sed ignem illū spirituali pariter q̄ sensibili afflictione corpora vexaturū ratione dicimus. Primo obis motu iuxta euangelicā lectionē trāseunte, reliqua ois corporalis affectio atq̄ alteratio ab illo vtiq̄ dependēs, desinet: q̄ quemadmodū celestis corporis, cui primus ille inerat motus sensibilis, quē cū supererit actio, qua lucet, illuminat, atq̄ videtur (quā nostro vocabulo intentionalē appellamus) haud secus in ceteris quoq̄ corporibus eas aptitudines atq̄ affectiones estimādum est remāsuras, quibus videri, tāgi, audiriq̄ possint. Duo eñ hec genera actionū corporū inesse, neutriq̄ ab altero pēdere, in his que de anima preclare scripsit aristo. didicimus. ℟ Quocirca ignis omnis geminam in corpora nunc exercet actionem. Alterā: qua calefaciendo vrit: q̄ id a celi motu pendet. Alterā qua speciem non calidam tactui imprimendo sentitur: quemadmodum anulus aureus figurā nō aureā cere imprimit: q̄ hec ab altero actionis genere, quod pauloante celo inesse dicebamus, pendet. Proinde nunc vtraq̄ actione agit, q̄ offendit, quiescente autem celo illa duntaxat vacabit, que a motu p̄ficiscitur. Reliqua vero perpetua remanebit: hec nimirum posterior in reproborum corpora exercebitur, seuiet, affliget. Hec est doloris huiusmodi ratio querenda alia, q̄ excellentia sensibilis sensus organo admoti, habet eñ quilibet sensus ex his que in rerum natura sensibilia cōsistūt, vnū aliq̄ sibi proprium ac peculiare q̄ philosophi obiectum appellāt (vt visus colorē, auditus sonū, olfactus odorē) quo cum tāta conciliatione atq̄ necessarie connectitis vinculo deuincitur, vt sine eo agere possit nihil: vt quādiu sue facultati potēte apte cōgruit, est q̄ maxime accōmodatū, tocūdissimos fructus carpat naturalis amicitie. Vbi vero sensibile in immensum excedit, quasi dissoluta amicitia, que mutua quadam proportione, certeq̄ rationis temperamēto posita erat, sensum ipsum protinus irritat, lacessit, vexat, torquet. Stridēs eñ sonus turbat auditum, visus aciē lux immensa retundit ac dissipat: q̄ rigentem manum pre algoris magnitudine, ad ignem vehementē propius admoueris, protinus intimū irrepit atq̄ cruciat incendiū, vt hominem, ppe cōficere videatur. Unde queso tūc ille dolor? num ex calore? nequaq̄: tā eñ nihil aut parum admodum caloris inhesit, vt si altera manu attentes, plus frigere sentias q̄ calescere. Immo derata itaq̄ vis sensibilis, hutusce doloris relinquitur causa. Patimur igitur atq̄ summo dolore sensibili cruciamur, cum vehementer calida absq̄ eo q̄ caleamus tangendo sentimus, cū sensus suscipit excellentis sensibilis speciem sine materia. Talem fatemur esse apud inferos corporum cruciatum. Hoc tantum pacto credimus reproborum corpora ab igne pati, q̄ tamen non calefieri, nec consumi. ℟ Nec quicq̄ obest id quod recte dici solet, sensuum passiones eos perficere, non offendere, sed eo educere, quo maxime euadere, postremo valeant. Volebat sane autoritas illa ostendere q̄tum he spirituales sensuum passiones ab his que circa corpus fiunt alterationibus differant. Tanta siquidem est inter eas distātia, quod he semper imperfectionis aliquid secum vehunt: illas autem puras atq̄ sinceras contingit aduenire, q̄uis non semper ab omni sese eximant admixtione mali. Obiectorum enim incompactiones ac incongrue disparitates, sensibus ipsis (vt dicebamus) maxime aduersantur atq̄ efficiunt. ℟ Quocirca in promptu causa est cur glorificato corpori dolorem excellens sensibile non infert. Dote namq̄ impassibilitatis protectum, vehementiam obiecti nequaq̄ admittit. Corporalis itaq̄ cruciat? nulla deest causa apud inferos, subtracta vulgari hac vstione quam calentes experimur. Et vt summam rei vno verbo complectar, corporeum supplicium omne in hoc completur quod malum q̄ id corpori admotum passibili, sensu percipitur, hec vbi sunt, dolere opus est secundum eam sensitiue anime partem quam affectuam dicimus. Eapropter tam ingēs tāgibilis excessus quantus in igne est, malus cum sit corpo reorganī temperamento, dum passibilem reproborum sensum inuadit, acerbissimo dolore afficit, vexat, cruciat. ℟ Nec q̄ audiendi sunt, qui nescio quam turbationem sensorie armonie addere atq̄ interponere voluerunt. Tempestiuis enī est commotio ois: sentire aūt oē siue accōmodatū siue exceden. absq̄ mora cōtingit. Quare in reperatū immēsumq̄ sensibile suapte natura sensui non aduersaret, nisi simul atq̄ coniunctis alterū alteri officeret: neq̄ vnigenia cōtrarietas foret, si in momēto non cōsummaret. ℟ Atte stat plane his q̄ diximus dissimiliū, genarū alteratio: etenim quo nam alio pacto ab aquis niuiū ad calorē nimiū, rursusq̄ ex hoc in illas sine dolore interstitio aut mitigatione trāsibūt? Si eñ estimatq̄ algoris corporaliter sentirēt, nō solas spūales vexationes excipiētes, sepissime dolore vacarent. ℟ Perennis aūt atq̄ continuus erit dolor: q̄n iuges ac vinaces q̄ erunt cause, et homo ipse sine morte passibilis erit: alterū reparata natura, alterū culpa exigente. Si igit ignem illū tartareū vere corporeū esse nō ambigimus, si vnū atq̄ eundē demonibus hoibusq̄ reprobis paratum credimus, consequens est, vt vtriq̄ corporeo afflicti sint igni. Sed tāti refert, q̄ spūs carceris afflictione, corpora aūt sensibilis quoq̄ intentionis effusione cōtinue, ppetuo acerbissimeq̄ torquebuntur. Arescētibus itaq̄ hoibus pre timore tā dire gehenne manifestan de vniuerso orbi, nobiscū bene actū erit, si timor dñi inditū fuerit sapientie. Si ceu seta filum amore honesti, bonarū artium, optimorumq̄ officiorū introduxerit. Non enim accepimus spiritū timoris in seruitute, sed spūm filiorum, in quo clamamus, abba pater. Sit redēptoris nostri leua sub capite nostrarū actionū, vt demū dextera amoris illius amplexet nos, cum tradiderit regnum deo et patri, qui viuit et reg. gloriosus in se. Amen. Dixi.

¶ De ecclesia et Synodorum differentia coram Julio 2. in secunda sessione concilij lateranen. 17. kalen. iunij. 1512. habita Oratio sexta.

Julii ii. pōt. max.

EAm animaduertā reliquas oēs ecclesiastice reipu. cōsuetudines actionesq̄ singulas, esse singulis ecclesie partibus accōmodatas, generales vero synodos vniuersalem ecclesiā penitus respicere, eamq̄ tanq̄ finē sibi propriū attēdere: existimaui me facturū rem et vtilem et oibus gratam, si hodierno die primum de ecclesia ipsa, deinde de synodis huius tēporis, illarumq̄ differētia ac diuersitate dicerem. Sed cū his diebus ex hoc loco viri doctissimi (qui hoc oratorie munere magna cū laude perfuncti sunt) de his, ere rebus verba grauiter sapienterq̄ fecerint: ego qui ingenio illis et doctrina inferior sum, quo meis viribus minus confido pater sancte, eo humilius atq̄ propensius tuam humanitatem et clementiam mihi propitiam esse, et summisse oro, et suppliciter peto. ℟ Sed quoniam nihil est, quod homo de se metipso sine auxilio opeq̄ diuina possit pollicere, ad gloriosam ipsam virginem dei matrem, primum conuertam oratione meā. Aue maria &c.

EAm dilectus Christi discipulus et euangelista, multa nobis ex p̄phetica illa mystica q̄ visione nuntiare instituisset, de deo, de agno, de dei agni q̄ gloria, deq̄ venturis preteritisq̄ tpibus ac rebus diuinitus retulit: atq̄ eo etiam christianam rempublī. et ecclesiam cōtemplatus, in hi? modum ipse aut p ipsum potius sanctus spiritus locutus est, vt ciuitatem sanctam hierusalem nouā descendentē de celo. Magna profecto et diuina, maxima q̄, imo atq̄ oēm humane rationis terminum exuperantia ioannes vidit, vidi inquit ciuitatē, vidi sanctā, vidi hierusalem, vidi illam nouam, ac de celo descendentem. Que est ista ciuitas, quam ioannes vidit? que est ista, quam magister discipulo, christus apostolo, spiritus sanctus euangeliste ac vati figuris et allegoriis reuelauit? Certe ciuitas hec christiane reipubli. vbis est: que non vallo aliquo terreno, non caduco muroꝝ menium q̄ ambitu cincta est, sed multitudine copiaq̄ innumerabili clausa est ac permunita. Quamuis enim huius mundane sapientie artifices, certo quodam et prescripto ciuium numero ciuitates constitui oportere arbitrati sint, nimiamq̄ et nimis late diffusam multitudinem summouerint, neq̄ inter centies cētena milia (vt ipsi aiunt) cōmercū fieri posse vllum existimauerint: solum ne christianum genus tāta tamq̄ indubitata deo optimo maximo, cognationis, necessitudinis societatisq̄ copula deuinctū ac coniunctū est, vt in vnitate maximam multitudinem, vnius vbis ambitu spatium amplissimum, in vna deniq̄ ciuitate totum terrarum orbem complectatur. Nam cum in condenda et constituenda qualibet ciuitate duo in primis requirant (primū vt partibus suis oibus ipsa constituat respub. deinde vt he partes inter sese ciuili amicitia quadā et cōmunione consipirent) licet cognoscere, quomodo priuatis publicisq̄ in rebus ambabus his partibus nra hec christiana ciuitas excellat. Q̄ enim ea partes oēs perfectissime reipu. habeat atq̄ cōtineat, ea in primis sacra q̄ sacramēta appellamus, ostēdunt: q̄ rante sunt efficacie et virtutis, partim vt hoim generationes matrimonio propagent, partim deo filios baptismate vt gignant, tum vt genitos cōmunicatione corporis christi alant et vegetent, deinde diuina christmatis virtute corroborēt, vbi corroborauerint potestate atq̄ auctoritate ecclesiasticis ordinibus augeant, mor aliquo errore lapsos confessione restituant, et postremo humanis culpis abluendis sanctū oleum unctione perungant. Preter hec autem diuina et preclara munera multa habet alia hec ciuitas cumulatissime, habet nam q̄ apostolos, habet euāgelistas, habet prophetas, habet pastores, doctores, martyres, habet sermones scientie, sermones sapientie, genera linguarum, interpretationes sermonū, discretionem spirituū, gratiam sanitatum, fidem, vaticinia, miracula, et eam celū claudendi, rursum aperiendi potestatē, vt quicquid in terris ligauerit, quicquid soluerit, deniq̄ id continuo in celo dissolutū vel ligatū sit. Et q̄d? hec magna maiq̄ sunt: satis tū non fuit tot tantaq̄ ecclesiā habuisse, nisi et angelorū reuelationes, illuminatiōes, defensionesq̄ habuisset. Qui bus oibus actionis nostre cōtemplationisq̄ studia nō tuerī modo ac defendere, sed propensius etiā et augere, et ornare, et p̄ficere conatur. Ciuitas igit hec diuina illis reipu. partibus illustratur, quibus nulla vnq̄ alia vel meliorib⁹ vel ornatioribus illustrata est. ℟ Q̄ aūt ciues ipsi actiuis in hac copulatusq̄ q̄ in ciuili alia cōmunitate deuincant, vel hinc patet manifeste, q̄ hinōiā ciues sunt aut aduene, sed ciues sanctorū, sed domestici dei, sed mēbra christi: et ita vnius eiusdemq̄ mystici corporis mēbra, vt alij alijs et mēbria sint, et quemadmodū sunt, mutua sese cōmunicatione ac societate cōfoueant. Cum igit hec ciuitas ex perfectissime reipu. partibus perfectissimis constituat, ipsiusq̄ ciues interiore et cognatione q̄ omnes alie societates genere colligentur, patet certe hanc vbem alijs esse digniorem, perfectiorem, excellentiorem, ipsamq̄ prestare omnibus honore, decore, et (quod maximum est) humana beatitudine ac felicitate. Quam q̄ enim cuiusuis ciuitatis proprium esse videtur, sufficienter ex se bene q̄ ac beate viuere: nulla tamen alia nisi hec nostra hoc ipsum habere cumulate ac largiter potest, sed ne imitari quidem. In alijs namq̄ finis ciuilis amicitie et societatis est optima inter se hominum coniunctio: in hac vero nostra, in qua heredes dei omnes, coheredes autem christi sunt, ad deum ipsum vt propium christiani generis finem cuncta referuntur. Hec cum ita sint, recte christi ecclesia, nō tam ciuitas ab apostolo christi q̄ ciuitas sancta a viro sanctissimo cōmemoratur.

Id aūt Patres (vt nunc vos alloquar) mox extrema oratione ad hūc summum pont. caput omnium reuersurus, id inquam patres qua et ego quoq̄ ratione demonstrauero, queso intelligite. Sanctitas ipsa, vt a diffinitione incipiam?, vtq̄ dionysio, ariopagite placet) immaculata, libera, p̄fectaq̄ mūdicia est. Proinde tametsi hoc summus antiquoū nr̄oūq̄ rōnibus firmatū sit, in deo vniuersoū autore et gubernatore, oim rerū naturā, excellentias dignitatesq̄ consistere: deus tamen ipse pre his omnibus, ipsis propria ita sibi vendicat sanctitatem: vt etiā summi philosophi, dei substantiam munditia et sanctitate definirēt. Nā cū invisibilia dei per ea q̄ facta sunt, sempiternā quoq̄ eius virtutē ac diuinitatem intellectu cōspicerent, vellentq̄ dei naturā et volūtatem, ac quicquid in deo est, ab omnibus rebus incommunicabili proprietate eximere: nec virtutis q̄dē, nō diuinitatis, aut religiante maiestati consentaneis noibus vsi sunt, sed munditie et sanctitatis significationibus: solam enim deitatis substantiam, a cetoris potētie macula et labe liberā rem tāq̄ esse perpēdentes, illamq̄ ob id esse dicētes actū purū, eandē certe ipsam diffinitione hac mundissimam esse sanctissimamq̄ dixerunt. Nec mirum si tā tantaq̄ sanctitas, tantum in mentibus hominum et animis habuit et maiestatis: quandoquidem intelligentias etiam beatis (quas angelos dicimus) hymnū carmenq̄ deo propium constituit: angeli nanq̄ atq̄ archangeli, cherubin quoq̄ et seraphin repetitis ingeminatisq̄ vocibus, sanctus, sanctus, sanctus, proclamant: quo fit vt dei quoq̄ ciuitatem (in qua magnus dominus habitat) deceat sanctitudo. ℟ Atq̄ hanc partem (que paucis demonstrari potest) breuissime ostendam. Omnibus rebus, tum natura, tum arte constitutis, hoc principio attributum ingenerat q̄ est, vt

cum alie alijs iungende sint, pari mutuaq̄ dispositiōe ac similitudine conueniāt: hoc ipse forme sīt materie recipientis merita distribute testātur, hoc ad propria peculiariaq̄ munera obeunda apte appositeq̄ nostrorum membrorum habitudines manifestant: denitq̄ hoc confirmant innate materijs ipsis (vt ita dicam) patientie, quibus ipse res hominum artificio subiecte obtēperant. Hec nāq̄ omnia et reliqua id genus, siue natura siue arte componēda sint, nisi primum amica inter se cōsensione conueniant, coponi cōiungiue nō possunt. Cū igitur sanctitas et munditia propria deo sit, illiq̄ cōueniat maxime, cūq̄ cōiungēdas res ipsas habiles inter sese ad cōiunctionē esse oporteat, neminī dubiū esse puto ecclesiasticam ciuitatē, q̄ deo cōiunctissima est, purā, mundā, sanctā, immaculataq̄ existere. Veritate etenī prima, qua cōfirmat, ac i qua fundat, et errorū oīm expers pura mēte pseuerat, et dilectione ppetua, qua ipsa in christo et christ? in ipsa manet vsq̄ ad seculi cōsummationē, ab omni vitiorū sorde et cōtagiōe remota est: atq̄ ita virtute bonitate q̄ficit ac vallat, vt neq̄ mors, neq̄ vita, neq̄ instāta, neq̄ futura, neq̄ altitudo, neq̄ p̄fundū, neq̄ creatura alia illam possit a christi amore separare. Recte igit ciuitas hec nostra (q̄siquidem oīm celestiū virtutū pcipua, adeo pollet sanctitate) oibus ea ceteris mūdi dignitatibus, potestatibus, imperijs antecellit, satis esse arbitror huius ciuitatis demonstrata sanctitatē. Que ciuitas q̄ sancta est, iure optimo a sancto spiritu nomē illi impositum est p̄clarissimūs eñ hac sancta ciuitate hierusalē appellauit, q̄ p̄fecto nomē ob hāc causam adepta est, q̄ hierusalē nō modo pacem ipsam, sed ea etiā q̄ pacis sunt innuere, sanctorū interp̄tatione tradat. Tria igit in hoc sunt, nā et hoc hierūm atq̄ pacis optimum est, et id verū huius ciuitatis nomē, et postremo huic ciuitati ita propium, vt nulli preterea alteri vere conuenire possit. Optimum certe est, nam optima res pax est: adeoq̄ magna et diuina, vt viuiuersa creatura hanc appetere, et perq̄ desiderare videatur. Cum enim par ipsa (aug. teste) tranquillitas ordinis sit, et tranquillitas ordinis tunc sit, cum seclusis contrarijs quibuscunq̄ ordo conquiescit: constat res omnes (siquidem naturaliter fines suos appetant, et impedientia cuncta summouere contendant) pacem appetere, pacisq̄ et quietis fructus vt adipiscantur, summa ope laborare. ℟ Quod autem hierusalem pacisq̄ nomen verum nostre ciuitatis nomen sit, is testis bonus est, qui dixit: factus est in pace locus eius: dei scilicet qui et huiusce vbis fines pacem posuit: et tantā in ea voluit propagari abundantiam pacis, vt ciues ipsi non modo cum deo pacis autore et principe, non modo inter se omnes pacem haberent, sed singuli etiam pacis tranquillitatisq̄ abundantia, et intelligendo in veritate, et appetendo in ipsa bonitate conquiescerent. Ea vero par, hec vbs hierusalem, hoc sanctissimum dei hominumq̄ domicilium, non quidem impiorum hominum est (qui quomodo non vera bona sectantur, ita nec veram pacem inquirunt, sed illorum est patres, qui pacifici sunt, qui pacis domum vnanimes inhabitant qui pacem his qui prope et his qui longe sunt annuntiant, qui his ad quos diuertunt, pacem deferunt, et cum hospitio recepti non sunt, redeuntem ad se pacem ipsi recipiunt. Illorum est hec sanctissima hierusalem, que ex viuis lapidibus construitur, de qua dauid loquitur, et cuius portarum sere ac claustra a diuino confottantur. Hec est illa hierusalem patres in qua sicut paulo ante inter diuinas res perlectum est, rex pacificus pacem relinquit nobis, pacem suam dat nobis. Sed non quomodo huius mundi homines dant, ipse dat nobis, hi enim pacem dant vt molestia careant: sed pat ibi vera non est, vbi nec vera concordia est, nec corda hominum coniuncta, sed disiuncta sunt. Ea autem pax quam christus dat, et que in testamento pacis et in hierusalem diuenitur, ea est patres, amoris vinculum, tranquillitas animi, simplicitas cordis, consortium diuinitatis. Quis vnquam vidit vel audiuit taliaq̄ quid fuit vnquam tam singulare, tam nouum, tam inusitatum? Pax christi non modo corda nostra et nostras intelligentias custodit, sed omnem etiam et humanum et angelicum sensum exuperat: omniq̄ homo sanctus vocatur, qui scriptus, et qui relictus, et qui residuus fuerit in hierusalem. ℟ Hanc itaq̄ preclaram in mutuatione mundi rerum nouitatem videns ioannes, ciuitatem hanc non solum sanctam, non solum hierusalem, sed nouam etiam hierusalem spiritu sancto dictante appellauit. Noua est enim, nam qui in throno sedebat, et qui de thesauro suo noua et vetera profert, noua in ea fecit omnia. Fecit namq̄, vt neq̄ languescēret aut veterasceret vnquam, neq̄ senio conficeretur. Ex quo fit, vt hec longe sit, origine, dignitate atq̄ authoritate eminentior hebreorum synagoga: que per antique

legis vetustate consumpta, cultum z notitiam veri olim̃q; p̃missi deifilij solita pertinacia atq; animi obstinatione repudiauit. Nã cum in synagoga ipsa in hodiernũ vsq; diẽ vetus homo sit, vetus lex, vetus fermentũ: pristina conuersatio: in nostra certe hac noua hierusalẽ omnia noua sunt, nouum cor, noua lex, nouus homo, noua conspersio. Que eñ maior nouitas esse potest, q̃s deum hoiem esse, z rursus hoiem deũ, eundemq; verũ deũ ac hoiem, clauis cõfixum, spinis coronatũ, z innumeris affectũ contumelijs, nõ alijs ipsum armis, q̃s cruce, q̃s morte, q̃s vulneribus infernũ vicisse, celos ascẽdisse, ad patris dexterã consedisse, propterq; suũ nomen ac legem trucidatos, z gloria z honore z felicitate perpetua affecisse. Quid q; illius discipuli rudes, pauperes, abiecti obscuriq; homines, cum vniuersus fere terrarum orbis ignorantie tenebris inuolueret, z erroribus superstitionibus sceleribusq; obtemperaret (tot atq; tantis, vt demones omnium gentium dominarent, ac summopere ab hominibus colerent) hunc tñ ipsum mundum immundũ hi christi discipuli, hi ex infima plebe viri contra synagoge pontifices, contra mũdi imperatores, contra humani generis hostes, contra leges, consuetudines, opiniones, non armis, non opibus, non vi aut ferro vicerunt: sed fide tantum spe z charitate superarunt, purgauerunt, illuminarunt. Tam autem propria est nostre ecclesie diuina atq; sempiterna nouitas hec, vt nulla homi num etas fuerit, nulla vnq; ciuitas aut respubli. que non ab hac christiana ecclesia cũcta acceperint, que filiorum dei adoptionis perpetue existunt. Nam (vt a diuo thoma preclare scribitur) summum illud dei beneficium, quod nostri gratiam appellant, et quo dei filij efficimur: ad a deo nouit testamenti est, vt a mundi creatione sancti sancteq; omnes quatenus natũ e diuine participes fuerunt, eatenus sub nouo testamento comprehendantur: ad qõ veteris omnia sunt referẽda. Verum cum hoc fieri nequiuerit, vt excellens hec diuini humaniq; consortij nouitas ex terra terrenisq; rebus oriretur (quod enim natum est ex carne, caro est, z quod natum est ex spiritu, spiritus est) par certe et consentaneum rationi fuit, vt de celo ciuitas hec sancta z noua hierusalem descenderet. Descendit namq; de celo vbs hec noua: cuius fundamẽta nec in poetarũ figmentis, nec in humane sapientie persuasibilibus verbis, neq; in cuiusuis mortalis aut create voluntatis appetitu seu opinione iacta sunt: sed que in mõtibus sanctis, hoc est in patriarcharum figuris, in prophetarum testimonijs, in preconijs apostolorum, in supplicijs martyrum, in admirandis christi operibus, in sanctorum proborumq; hominum purgatissimis mentibus, in virtutis deniq; z spiritus ostensione inconcussa ac firma perseuerãt. Descendit autem de celo non gressibus corporis, sed imitatione ac similitudine. Illius namq; exemplo, que in celis est, reipu. beatissime, huius que in terris est regimen cõstituit deus, vt illud nõ penes omnes aut multos, sed penes vnum christi vicarium z dominici gregis pastorem cõsistat. Nam sicut in hierusalem illa que in celis est mater nostra, vnus tãtum dñs est iesus christus: ita in hac hierusalem illius filia, que christi sanguine irrigata et matris est illustrata splendoribus, vnus tantũ princeps est vicarius christi, z põtifex maximus, cui omnes descendentis hierusalem ciues z incole, nõ solum vt separatim singuli, sed etiam vt simul vniuersi obedire debent: quemadmodum qui in superna sunt hierusalem sancti, cum singulatim, tum vniuerse diuinq; ac simul omnes, vni omnium creatori subsunt, parent, obtemperant. Vt vero preclarissima hec sunt! At dicet forte quis, cum his temporibus due nobis ecclesie z due synodi proponantur (vna romana, pisana altera) vtrum ambe de celo descenderunt? Alteram enim earum tantummodo descendisse necesse est, siquidem christi sponsa vna est. Sinite me hoc in loco patres, respirare paulisper: nã quid a vobis in hac re constituendum sit, paucis dicam.

Quinq; christi (diftis) sanctus euangelista proposuit, illam enim in primis esse ciuitatem, deinde sanctam hierusalem post, tum nouam esse, et de celo postremo descendisse affirmauit. Illam igitur synodum z in terris ecclesiam militantem, quam de celo credimus descendisse, cõsentaneam esse prescriptis conditionibus z in celo triumphantis ecclesie formulis, proculdubio reperiemus. Eam vero que a supernorum imitatione prolapsa in preceps, ab illis deflectit viam, non vtiq; de celo descendisse, quinpotius ab inferis ascendisse iudicabimus. Hoc quãdo ita se habet, non descendit de celo patres pisana nuper patrum illorum ecclesia, nõ descendit de celo infaustus vbiq; z inuisus cetus, non tantum e celo facinus. Non descendit inquam, sed ruit. Quã obrem: quia non obseruat ea que celi sunt, non imitatur que celorum regni esse traduntur. At quare hoc rursus? quia prorsus aliena est a reuelatis apostolo conditionibus. Ut autem eas cõgruo ordine percurramus, quis vestrum putabit patres, illum conuentum qui vnius tantummodo nationis est (si tamen vnius est, z nõ dimidiate vel nullius potius gentis legitima coitio) quis putabit illum vniuersam coegisse synodum eius ciuitatis, ad quam fortitudo gentium venit ad quam multitudo maris conuertitur, ad quam omnes per circuitum orbis terrarum congregantur, cuius minimus in mille est, z paruulus in gentem fortissimam? Tãtum enim abest vt ecclesia illa pisana vera dei ciuitas sit, quantũ abest vt sancta z legitima sit: tantumq; recedit a candore sanctitatis, tantum ad erroꝝm sordes accedit, accedit autem plus tanto, quanto magis z petrum ecclesie, z papam concilio, z suo conciliabulo summum verum certumq; christi vicarium subijcere conatur. Quod tamen nil aliud est mea sententia q̃s nature ipsius rationisq; ordines peruertere, z filios patri, z membra capiti, pastoriq; ipsi suarum greges ouium preficere. Sed z illud perspicuũ est, hierusalem nomen illi ecclesie nequaq̃ conuenire: propterea qõ nec pacem habet, nec ordinis tranquillitatem, q̃z tam excellentem ecclesie ordinem subuertere cõtitur: vtpote q̃ contra romanam ecclesiam togata armataq; bella cõmouerit: queq; ad quoscunq; diuerterit, non modo pacem illis non attulerit, sed spem omnem pacis funditus euerterit, que singulatim omnia commorarem, nisi intelligerem nimio etiam plus q̃s vellem esse manifesta. Non igitur pisarum synodus, synodus hierusalem est, sed ciuitas ac turris babel potius: que in terra sennaar confusionem fecit, z concordiam edificantiũ disiecit. At dicent nonnulli: Sit tamen vna ex multis, z quarta ex quinq; prescriptis conditionibus pisano cetui conuenient: nouitas scilicet. Quid enim tam nouum z inusitatum ac mirabile est, q̃s esse qui conuentus efficere: vt miles duci, filius patri, domino seruus imperet, oues pastori, denicq; pedes z cetera membra capitis? Fateor equidem z ego quoq; noua hec esse, sed tamen aliena prorsus ab illa sempiterne sanctissimeq; ciuitatis nouitate. Multum enim inter hanc illamq; interest nouitatem, nomen vtriusq; commune est, sed res z significatio diuersa. Hec enim hierusalem nouitas a spiritu sancto est, z eterna est, at illam pisanam vnica tantum obedientia z ecclesie pars tũc esse cit, cum scismatis illius tempore, tres ita maximi pontifices habebãtur, vt nullus eorum aut certus quidem, aut absq; ambiguitate verus petri successor existimaretur. Hec itaq; nunc pisana nouitas constantie tunc otium habuit, z euanuit, basilee repullulauit, z exposita est, atq; his etiam temporibus (si vos viri eritis) interibit: quemadmodum sub eugenio quarto, summo maximoq; huiusce sedis pontifice repressa est. Neq; enim de celo descẽdit, atq; ob id diuturna non est, neq; vnius principatum amplecti tur, qui et in illa triumphante ecclesia est, et hanc militantem conseruat: quemq; synodus pisana amplecti deberet, si e celo descendisset, z nunq; multitudinis regimini (vti facit) inniti. Cõgitur ab hac christi pisarum ecclesia discrepat. hec enim fidelium est, illa cauillantium: hec domesticorum dei, illa aberrantium: hec christianorũ hominum, illa vero eorum qui christi vestem conscindere, z a mystico christi corpore mystica christi membra seiungere non verentur. Habetis patres, quid de pisana synodo communiter constituendum sit, nunc de nostra laterana z de sensu animi mei pauca dicam.

Cum ecclesia (pisana de celo non descenderit, vti tã vidimus) alteram ex proposito descẽdisse necessarium sit (hoc enim posuimus paulo ante) patet ecclesiam nostram, quam lateranen. synodus perficere refert, diuinam illam esse ciuitatem, que habet sanctitatem propriam, pacisq; abundantiam, et eterne nouitatis azimos z sinceritatis panes, queq; cum vno summo vnius christi vicarij principatu, de celo descendit. Hec tametsi magno nobis esse debeant argumẽto concilium nostrum rectum, sanctum atq; legitimum esse: huc accedit tamen primum quod conciliꝰ hoc a rom. pontifice indictum, inchoatumq; est, deinde quod preclara nostrorum maiorum concilia nõ imitatur modo, sed eorum etiam multa apostolici splendoris presentia exuperat, quippe eidem postremo apterea quia presentia hec illustratur, dominus promisit spiritum veritatis omnem illi veritatem esse patefacturum. Que cum ita sint, nequaq̃ illis assentior patres, qui solo concilij nomine audito, rem sanctam z vtilem continuo arbitrantur effectam esse: propterea q; qui aptius z callidius fallere consueuerunt, hi prauis rebus honesta vocabula pretendere sunt soliti. Et tamen concilium illud probo, quod suis partibus omnibus absolutus perfectumq; est, quodq; illa habet, que z necessaria concilijs sunt: z a sacrosanctis requiruntur atq; expectantur. Expectantur aũt multa hoc tpe z requiruntur: atq; hec potissimum, ecclesie vidꝫ et reformatio, morũ prolabentium restitutio, exoriti iam schismatis oppressio, conuersio infidelium, reuocatio hereticorum, roboratio optimarum legum atq; sanctionum, que ad salutem vniuerse fidei christiane pertineãt. Atq; illa etiam que passim deprauata z deformata cernimus, vt ecclesiastice dignitates benemeritis tribuantur, virtutes premijs honorentur, vitia aut seuere puniantur, aut saltem ab honoribus z premijs arceantur. Hoc enim nostrum lateranense concilium, quod pia origine z ab autore suo sancte z legitime inchoatum est, si ad propriũ quoq; z cognatum finem corrigendi atq; emendandi que deprauata sunt pretenderit, nulla erit ratio quare qui contradicere aut vllo pacto opponere se voluerint, temerarij amentes, scelerati insuper z nepharij hoies non merito existimentur. Quare si concilium hoc nostrum eũ finem exitumq; habere desideratis, quem sanctissima semper florentissimaq; concilia habuerunt, de his patres (q̃ tam dirti) prouidendum est diligenter: atq; de hoc celeriter omni cura diligentiaq; consultandum, quod neq; hodierno die dissimulare possum, neq; silentio vllo pacto preterire. Jactantur enim voces (que etiam ad aures meas peruenium) percussum pastorem, oues dispersas, pisanam synodum summo põtifice z in terris deo potestate autoritateq; interdixisse. Maximis ecclesiam patres, et dissensionibus involui: z nouis quibusdam vexari z perturbari malis iampridem vidimus: sed hec tanta, tam exitiosa, tam periculosa haberi concilia a patribus illis, q̃s quesso vnq̃ putauisset? Hũc quicquid est: quãtum ad vos delatum dedecus, z facinus admissum sit, videtis, memoriaretenetis patres: legistis enim q̃ pluruma. Quid aliquando viri clarissimi z sapientissimi in calcedonensi synodo contra ephesinam secundam, z illius principem dioscorum, quid in constantinopolitana (que octaua fuisse dicitur) contra fotium omnium discordiarum satorem decreuerunt, propterea qõ ephesinus cetus grauiter errauerit, dioscorus in leonem vrbis episcopum sententiam scripserit: fotius autem non solum absq; romani pontificis autoritate concilium congregauerit (quod quidem alienum est ab horrine christiano) sed in nicolaum etiã summum pontificem anathema promulerit. Quemadmodum igitur cõuentus pisanus fotum z dioscorum secutus est delinquendo, ita vos consulendo atq; animaduertendo, celeriter synodum calcedonensem, illamq; constantinopolitanam imitemini, incumbite patres ad omnium gregem, ad pastoris autoritatem, salutemq; ecclesiarum omnium respicite, prouidete (quod ipsum z facile factu est, z fieri debet) prouidete patres, ne quis talia posthac vnq̃ non modo perpetrare, sed ne cogitare quidem aut desiderare possit.

Verum Ne sanctissimo concilio nostro in tot aduersis rebus ad communem salutem z conseruandam et amplificandam legitima presidia deſint, quinpotius (quod oĩm votis expetitur, desiderisq; postulatur) ad debitum finem perueniat, ad te conuertor, iuli pontifex maxime, q̃ ea abs te peto, que tue virtutis, tue dignitatis, tue potestatis propria sunt. Antea eñ cum in singulis rebus insisteba mus, alios ordines ecclesie inferiores sumus allocuti: nunc de summa rerum dicturi breuiter, summum principem z caput omniũ appellamus. Te itaq; pater beatissime obsecro atq; obtestor (tua enim post deum maxima est potestas) tuum est imperium, tua respu. gubernatio, christiane fidei defensio) obsecro inquam z obtestor, hoc omni studio cures atq; efficias, vt hec synodus lateranensis parte congregata, quemadmodum ecclesia quam refert, de celo descendit (vti ioannes vidit) ita cum illa rursus ascendat in celum: hoc enim vniuersi totis devotisq; animis deprecamur. Assequetur autem hoc, te volente, deq; imperante, si tuipse, pater sancte, omnipotentis dei (cuius vices in terris non solum honore dignitatis, sed etiam studio voluntatis gerere debes) potentiam, perfectionem sapientiamq; imitaberis. Atqui vt in primis potentiam imitaberis, accingere pater sancte gladio tuo, tuo inquam accingere: habes enim habes, alterũ ubi reliquisq; huius mundi principibus communem: alterum tibi proprium, atq; ita tuum, vt illum alius nemo nisi a te habere possit. Hoc itaq; gladio tuo (qui ecclesiasticꝰ potestatis est) accingere potentissime: z accingere super femur tuum, i. super vniuersas humani generis potestates. Cumq; accinctus fueris, tum intende contra errores, contra hereses, contra dissensiones, deniq; contra inferni portas, errorum, heresum z dissensionum autores, nec intende solum, sed etiam procede, z regna. Procede in primis z prospere procede gentes que bella volunt dissipando, tu regna, sacerdos z rex que pacis sunt cogitando, inquirendo, persequendo, is namq; idem quem imitari debes, et rex regum est, pacisq; princeps, et dominus dominantium, rexq; pacificus. Hanc autem summam potentiam tuam, diuina perfectio comitetur, perfectio hec misericordia est: qua pater ille celestis et perfectus, solem suũ oriri facit super bonos et malos, pluitq; super iustos ac peccatores. Nam si tanta vbiq; misericordia prestabis, vt non modo amicos, sed inimicos etiam ac hostes ad tui nominis reuerentiã, ad apostolice sedis cultum, ad christi ecclesie vnitatem, ad huius concilij manifestam professionem venire compellas, recte pater sancte, dei perfectionem imitaberis humano more. Nulla enim de virtutibus omnibus, nec admirabilior, nec excellentior misericordia est, nulla magis principi propria, nulla potentie summe cognata magis atq; amica est. Hec te pre regibus terre excellentissimum, hec te vniuersis populis adorandum, deoq; insuper te et gratum z amicum z simillimum reddet. Verum cũ multos multarum nationum gentiumq; viros clarissimos per dei tuamq; misericordiam ad hanc synodum venturos accessurosq; existimemus, vna se tibi ad hanc rem offert diuina sapientia: que a fine ad finem fortiter attingit, et disponit omnia suauiter. Huius nuper exemplo, a fine ad finem tum attigisti fortiter pater sancte, cum indicto concilio hoc atq; inchoato, vniuersos ad bene de christiana repu. sperandum excitasti. Dispones autem suauiter, prouidendo sapienter, ne vocati a te iuste queri possint, se (vt parerat) in re tanta expectatos non fuisse. Quare postquam hodierno die (quod bonum, faustum felixq; sit) de singulis que ad huiusce sanctissime synodi conseruationem z statum spectare videbuntur constitutum fuerit, tum de his quoq; constituatur nationibus: que quum intellexerint rome z a romano pontifice concilium synodumq; haberi, z desiderari se atq; expectari, cuncte proculdubio nobiscum vna ad christiane religionis disciplinam, ad apostolice autoritatis malestatez, ad communem fidelis populi salutem, ad labentium rerum restitutionem, ad totius p̃terea ecclesie defensionem z rem, conuertentur. Sic namq; z a crosanctum concilium in celum ascendet, cum catholica ecclesia quam refert, z quam ioannes ciuitatem esse, sanctam esse, hierusalem nonam q; esse, atq; de celo descendisse contemplatus est. Dixi.

Orationis Thome de Vio Caietani Cardinalis sancti Xisti, finis.

Thome de Vio, Caietani, Cardinalis sancti Xisti, subtilissima de dei glorioſi infinitate intensiua, Questio.

Utrum deus gloriosus sit infinite virtutis, Questio vnica.

Queritur Utrum deus gloriosius sit infinite virtutis. Et arguitur q̃ nõ. Primo, Quia aut deus mouet celum effectiue z immediate, aut non effectiue sed vt finis tantum, vel effectiue z mediate. Si primo modo, z est infinite virtutis: ergo motus celi esset in nõ tempore, quod est contra sensum. Consequentia patet ex. viii. phy. tex. 79. z primo celi. tex. 52. z secundo celi. cõ. 58. z alibi etc. Si secundo modo aut tertio, z est infinite virtutis, ergo habetur in rerum natura vna virtus, que si moueret effectiue z immediate, motus fieret in non tempore. Tunc vltra, sed possibile est virtutem illam infinitam mouere effectiue z immediate: ergo possibile est ex ea sequi motum in non tempore, quod est impossibile simpliciter. Prima consequentia ex antedictis est euidens. Affirmatio vero vltimi antecedentis patet ex eo quod virtus infinita nec est alligata causalitati finali motus nec mediate causalitati effectiue eiusdem, quia possibile sit ipsam ab his absolui, alioquin infinita virtus non esset. Si dicatur q̃ hec ratio supponit deum agere naturaliter (id est non quantũ vult, sed quantum potest) z quod hoc non est necessarium: quia deus est natura intellectualis: cuius proprium est agere secundum intellectus sui diffinitionem: vt artifices facere videmus: z consequenter deus tanta velocitate mouet: non quin plus possit, sed quia sic explicande sue arti expedire videt. Contra hoc primo, Quia saltem haberur intentum secundum aristo. z auer. ceterosq; philosophos, tenentes deum licet intellectualem, naturali tamen necessitate agere. Demonstratio siquidem posita in primo celi text. 90. ad ostendam vnitatem mundi, manifeste supponit hoc: vt patet ex dubio ibidem moto ab alexã. z auer. z san. tho. z ceteris. Genatio etiã numeri intelligentiarum iuxta numerum motuum celestium in. 12. meta. tex. 43. hoc idem ponit. Numerus enim motorum non adequatorum, non potest ex motuum numero efficaciter concludi:

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum posset facile quispiam dicere plures motus ab eodem excedente motore fieri. Inconueniens quoq; reputatur ab arist. viij. phy. tex. 79. quod virtus finita ⁊ infinita possint equali tẽpore mouere: quod tamen ex hac resp̃one sequeretur. Auer. quoq; viij. phy. cõ. xv. ⁊ primo celi. cõ. xij. ⁊ Auic. vj. meta. hoc idem sentire videntur. ¶ Secundo. Quia vt dicitur primo priorum. ⁊ primo celi, tex. 119. id ad quod sequitur falsum impossibile, est simpliciter impossibile: sed ad virtutem infinitam positam in rerum natura, licet agẽtem libere sequitur falsum impossibile scilicet posse fieri ab ea motum in non tempore. ergo ipsam esse in rerum natura est simpliciter impossibile. Probatur minor. Tum quia non est impossibile deum velle vt tota virtute sua: vt inductiue patet in omnibus agẽtibus. Et vt dicitur in primo celi. tex. 102. ab vniuersali manifestata per inductionem in omnibus sensibilibus, non est resiliẽdum. Tũ quia considerata tantum virtute diuina infinita, ⁊ non considerato modo agendi, qui est posterior, scilicet agere per libertatem, sequitur motum fieri in non tempore: quãuis non de facto: tamen quantum est ex ratione potentie motiue. Constat autem non solum esse impossibile illud ad quod sequitur de facto poni aliquod impossibile in rerum natura, sed etiam illud, ad quod sequitur aliquod impossibile simpliciter. Unde hoc posset exemplificari sic. Quemadmodum positio tua duo dicit scilicet quod est virtus infinita. et q̃ agit libere: sic consequenter ego deduco duo. Et primo quidem, q̃ fieret motus in non tempore: ex secundo autem quod de facto hoc falsum est. ¶ Ex quibus simul infertur quod ad infinitam virtutem licet agentem libere, sequitur aliquod falsum impossibile, ⁊ consequenter ipsam inueniri est impossibile.

¶ Secundo arguitur sic. Omni potentie actiue, in natura respondet aliquod possibile ex potentia passiua, ⁊ econuerso (vt dicitur in primo celi. cõ. 124.) vel saltem respondet aliquod possibile manifestatiuum totius illius virtutis actiue vt sic, aliter frustra esset: cum potentia sit propter opus, ij. celi. tex. xvij. Sed virtus diuina motiua est infinita per te. ergo sibi respondet saltem possibiliter aliquis motus manifestatiuus infinitatis illius. Hoc autem est impossibile: quia aut ille motus esset corpus infiniti, quod impossibile est inueniri: aut corpus finiti in non tempore: quod est impossibilius aut esset corpus finiti in tempore eterno, vt est motus celi. et hic non concludit infinitam virtutem motoris: sed immutabilem ⁊ immaterialem: aliquin omnes motores celorum essent infinite virtutis. ¶ Et confirmatur. Quia quantitas virtutis actiue ex effectus quantitate cognoscitur: vt dicitur in primo celi tex. 116. Unde cum deus non possit producere effectum infinitum (vt communiter tenetur, ⁊ a philosophis ⁊ a theologis) consequens est quod virtus diuina infinita non sit. ¶ Et confirmatur secundo ex. iij. phy. text. 31. sic. Si impossibile est esse mobile, impossibile est esse motium. ⁊ econuerso. ⁊ similiter, si impossibile est esse mobile velocitate infinita, impossibile est esse motiuum velocitate infinita: sed impossibile est tale mobile inueniri: ergo ⁊ motiuum infinite virtutis.

¶ Tertio arguitur a credentibus se arguere ex cõ. xxxviij. secundi de celo: vbi auer. dicit, quod si motor non haberet potentiam terminatam, ergo neq; naturam terminatam: ⁊ sic intelligerentur ex sua natura motores infiniti: ⁊ non intelligerentur ex suo esse res proprie ei ⁊c. Ex illo enim commẽto arguunt, quod infinita virtus est ens impossibile inueniri in rerum ordine: quia si ponatur, sequeretur inquiunt quidam, quod totum non esset maius sua parte: accepta enim virtute illa infinita, et diuisa secundum intellectum in duas quasi partes: ex quo quanta est virtualiter, cum quelibet pars infiniti sit infinita, ⁊ vnum infinitum non sit maius alio, consequẽs est quod tota virtus infinita est equalis cuilibet suarum partium: quod est impossibile. Et ad hoc deducit ibi auer. cum dicit, quod si esset motor infinitus, intelligerentur ex sua natura motores infiniti. ¶ Alij vero eandem inde volentes deducere conclusionem, dicunt ideo esse impossibile ens habens virtutem infinitam: quia infiniti proprium est occupare totum. ⁊ ideo si daretur infinitum secundum virtutem, occuparet omnem virtutem: nec compateretur secum aliquam aliam virtutem. ⁊ sic pertret ordo vniuersi. Et quia infinita natura contineret ⁊ occuparet infinitas naturas, natura autem est primum principium motus, ideo dixit, quod intelligeretur ex sua natura infiniti motores. ¶ Potest tamen difficilius, ⁊ ad mentem auer. ibidem argui sic, causa finitatis intensiue est distinctio formarum: ⁊ hec est communis formis materialibus ⁊ immaterialibus: ergo finitas illa est communis omnibus formis. Antecedens probatur. Tum quia distinctio formarum mouentium est causa finitarum proportionum ad mobilia: nisi enim esset diuersa natura mouentis solem, a natura mouentis saturnum, non posset reddi ratio suarum commensurationum ad mobilia propria. Tum quia constitutiua formarum, ex quibus oritur earum distinctio, sic se habere necesse est, quod vnum aliquid dicendit positiuum, quod reliquum non claudit, ⁊ econuerso. Ab infinito autem nullum positiuũ excluditur, ac per hoc periret multitudo ⁊ differentia motor.

¶ Quarto arguitur sic. Si deus esset infinite essentie, sequeretur, quod nullum ens esset perfectius alio, hoc est falsum. ergo. Consequentia probatur supponendo, quod perfectio attendatur penes accessum ad summum, quod etiam habetur in proposito ex. v. meta, cõ. viij. vbi dicitur, quod primus motor est mensura omnium substantiarum. Hoc enim stante deducitur consequentia sic. Eorum quorum nullum est alio propinquius summo, nullum est alio perfectius: sed si deus est infinitus, nullum aliorum entium est sibi propinquius alio quia a quolibet distat in infinitum. ergo inter entia alia a deo non datur perfectius ⁊ minus perfectum.

¶ Quinto arguitur autoritatibus. ¶ Et primo auer. viij. phy. cõ. 79. vbi negat primum motorem esse infinit. m. ¶ Secundo in secundo celi. cõ. allegato. 38. ⁊ 39. vbi subdit, quod infinitas intensionis impossibile est quod inueniatur in formis inquantum sunt forme. ¶ Et confirmat hoc idem in cõ. 71. ⁊ in de substantia orbis ca. 3. ⁊c. ¶ Arist. quoq; in secundo celi. tex. 71. testimonium huic parti perhibet: dum dicit, quod si adderetur stella orbi erratico, vltimus orbis esset in laboze. Constat enim vt ibidẽ. ⁊ in cõ. 58. declarat auer. quod vltimum orbem reuoluere alios. est motorem eius hoc facere, quem omnia desiderant: quem constat esse deum: ⁊ consequenter nihil aliud est dicere: vltimus orbis esset in laboze, q̃ deus esset in laboze. Hoc aũt nõ sequeretur si deus esset infinitiv igoris: ergo.

In oppositum Est autoritas arist. octauo phy. text. cõ. vlt. vtentis infinitate pro medio termino ad concludendum deum esse ince. poreum.

In hac questione Tria sunt agenda. ¶ Primo declarabitur titulus. ¶ Secundo probabitur pars affirmatiua. ¶ Tertio respondebitur rationibus ad oppositum.

Quo ad primum Cum finiti ⁊ infiniti ratio quãtitati congruat (vt dicit primo phy. tex. xv.) ⁊ quantitas diuidatur in successiuam ⁊ permanentem, ⁊ hec in quantitatem molis ⁊ perfectionis: supponamus q̃ deum esse incorporeum ⁊ immortalem ⁊c. consequens est, quod nec de quantitate durationis, nec molis questio presens sit: sed de quantitate perfectionis, an infinita sit. Quia vero in infinitum negatione claudit, non est putandum priuatiue teneri, sed vt communiter et vere dicitur, negatiue: quoniam non queritur, vtrum deus non habeat perfectionis terminos, quos sua vel alicuius alterius natura nata est habere, sed simpliciter queritur vtrum nullos habeat perfectionis terminos. ¶ Et licet mutuo se consequantur infinitas virtutis ⁊ infinitas essentie: tamen quesita formaliter sunt, ⁊ diuersa habent propria media. Propter quod diuus tho. in. vij. q. prime partis tractat infinitatem essentie dei: ⁊ in. q. xxv. infinitatem sue potentie. Unde questio nostra de infinitate virtutis inquirens, si infinitatem essentie, quasi pertransibit, arguenda insufficẽtie non est. ¶ Uertitur ergo hoc in loco in dubium: an virtus seu potentia dei gloriosi sit tante perfectionis quod nullis perfectionis limitibus angustetur, an non. Uerbi gratia, applicando questionẽ ad virtutem motiuam, an virtus motiua dei gloriosi sit tante perfectionis quod q̃tum est ex se nullo limite claudatur, sed q̃cũq; velocitate data possit facere maiorem: an concludatur aliquo termino: puta quod vltra velocitatem, xxiij. horarum non possit facere maiorem. Et hec de primo.

Quo ad secundum Quia non est intentionis discutere difficultatẽ hanc nisi inter peripateticos: ⁊ horum duos tantum, principem scilicet eorum ⁊ auer. a quibus metaphysicalia media proprie. ¶ Ad infinitatem subsistantie diuine aut non habemus, aut sic, vt nefas videatur mordaci multorum imperitie exponere: ideo duabus tantum viis propositum ostendetur. Unum tamẽ de ipsa diuina essentia premittendo scilicet quod est ipsum esse per essentiam, ⁊ totam essendi virtutem possidens, superexcedẽsq; nobilitates omnium rerum que fuerunt, ⁊ que sunt, ⁊ que possunt esse, etiam simul sumptarum. ¶ Quod enim sit ipsum esse per essentiam. ari. ij. meta. tex. iiij. ⁊ auer. xij. meta. cõ. 51. testantur. ¶ Quod vero ipsum esse per essentiam, totam essendi virtutem prehabeat. apud sapientes pene trantes terminos, in dubium verti non potest: sed vt communis animi conceptio est, quemadmodum incorporalia non esse in loco. Exprimitur quoq; ab auer. in cõ. xxj. v. meta. vbi dicitur in deo

contineri nobilitates omnium generum: cuiusq; siquidem rei nobilitas, ℈m aliquam essendi rationem est. ¶ Confirmatur q̃ ab eodem in. 12. meta. cõ. 18. ⁊ 36. vbi dicit, in primo motore omnia contineri actu, ⁊ in con[illegible]. ¶ Quod autem omnium nobilitates simul sumpte, deficiant a nobilitate prima: ex eo patet, q̃ cum ipse tota sit summum ens, q̃ ceterorum nobilitates claudat in se nobilissimo modo, tanto omnibus prestat, quanto eorum in se naturas nobilior habet modo. Habet enim omnia in se per modum sui: qui est purus actus omnino. Unde ridiculum est quod quidam non sunt veriti scribere scilicet q̃ cum supliciter possit intelligi deum habere in se perfectiones omnium, vno modo sic, vt habeat in se vnam simplicem essentiam prehabentem omnia, vt pura actualitas, alio modo sic, vt habeat in se gradus perfectionales correspondentes singulis perfectionibus contentis. Si secundo modo verificaretur, tunc deus esset perfectior ceteris simul sumptis. si vero primo modo, non concluditur deum esse perfectiorem omnibus simul, sed singulis. Et q̃ primo modo verificatur, ideo ex his non habetur deum esse perfectiorem omnibus simul sumptis. Ridiculum inquam est: q̃ puerile est in philosophia, equare perfectiones particulares perfectionibus vniuersalibus. Non enim est possibile ℈m rem. neq; ℈m intellectum (etiam data fingendi licentia) vt aliquid sit melius ipsa bonitate per essentiam, aut magis ens ipso esse per essentiam, aut magis viuens, aut intelligens ⁊c. q̃ ipsa vita, ipse intellectus per essentiam. Si ergo deus ℈m veritatem est huiusmodi, quomodo potest aliquid eo pfectius fingi? Unde arist. xij. meta. tex. 39. notanter concludit deum esse viuum, ⁊ sapientem ⁊c. vt platoni attributum dogma confutaret, quod nobilitates entiũ diuisit, ponens aliud esse per se vnum, ⁊ aliud per se ens, et aliud per se vitam ⁊c. Unde sicut leo platonicus esset perfectior non solum singulis, sed omnibus leonibus simul quatenus leones sunt, ⁊ si infinities infiniti leones particulares essent, omnes a per se leonis nobilitate deficerent: sic omnia entia per participationem, a primo per essentiam ente necesse est deficere. Quod etiã ex causalitate equiuoca primi super omnia, manifeste patet. ¶ Hac igitur primi entis nobilitate prehabita, ostendendum est, an virtus eius sit infinita intensiue.

Prima Ergo via ex fine. 8. phy. sumit sic. Arist. (vt auer. cõ. vlt. inquit) concludit in secunda figura deũ nõ esse virtutem in corpore, sic. Nullum corpus aut virtus in corpore est infinitum, primus motor est infinitus, ergo primus motor non est corpus, nec virtus in corpore. Probatur maior, q̃ virtus infinita aut esset in corpore infinito, ⁊ hoc non datur: aut in corpore finito, ⁊ hoc ostensum est esse impossibile. Minor vero quia mouens tempore infinito est virtutis infinite, primus motor est huiusmodi. ergo. Iste est processus arist. in quo manifeste vtitur infinitate virtutis pro medio termino. Nec refert siue sic, siue aliter formetur processus arist. quoniam quocunq; modo formetur, in idem redit: vt patet in tex. ¶ Quidam autem peruertentes textũ dicunt, q̃ arist. sumit quidem pro medio infinitam virtutem, sed virtus infinita potest esse dupliciter. Uno modo intensiue, et sic non accepit arist. Alio modo ℈m durationem: ⁊ sic intellexit. Ita q̃ maior est, nulla virtus in corpore est infinita ℈m tempus ⁊c. ¶ Sed contra hos ex hoc processu arguitur sic. Premisse alicuius syllogismi probate anterioribus syllogismis, in eo sensu sunt sumende, in quo fuerunt concluse in precedẽtibus rationibus. ista patet de se. ¶ Sed premisse syllogismi facti in tex. vlti. fuerunt probate p alias rationes factas: vt ibidem fatetur etiam arist. ergo accipiẽde sunt in sensu, in quo probate sunt. Constat autem q̃ premisse ille probate sunt loquendo de infinitate intensiua. ergo accipiende sunt vt loquuntur de infinitate intensiua. Discursus bonus, et vltima tantum propositio restat declaranda. Que sic declaratur. Maior huius syllogismi fuit conclusio probata in tex. 79. quo ad hoc, q̃ virtus infinita non potest esse in magnitudine finita, ⁊ fuit conclusio probata in tertio phy. longo processu, quo ad hoc q̃ magnitudo infinita non datur. Sed in tex. 79. non potest inficiari, quin loquatur de virtute infinita intensiue, ergo prima premissa loquitur de virtute infinita intensiue. Minor vero est conclusio probata ab arist. in hoc textu ex conclusione tex. 78. Probat enim hic primum motorem esse virtutis infinite, quia mouens tempore infinito est virtutis infinite: vt ibi probatum fuit. Ad illum enim textum expresse in hoc loco se remittit arist. dicens q̃ impossibile est a finito moueri aliquid ℈m tempus infinitum. monstratum est nunc. Cõstat enim q̃ nullibi probatum est nisi in tex. 78. Apertissime autez liquet etiam ceteris, q̃ in tex. 78. non est sermo nisi de finita ⁊ infinita virtute intensiue, ergo altera etiam premissa loquitur de infinitate intensiua. Superfluum autem esse duri adducere demõstrationes aristo. in tex. 78. ⁊ 79. vt ostendam ibi sermonem haberi de finitate ⁊ infinitate intensiua. Rationes enim adeo aperte sunt, vt ostensione hac non egeant. exigitur tamen ad hoc vt videantur. Et ne suspensum quempiam reddamus, donec libuum phy. viderit, fideliter ipsas demonstrationes adduximus. ¶ Demonstratio ergo habita in tex. 78. ad ostendendum q̃ motus in tempore infinito non potest fieri a virtute finita, est ducens ad impossibile. Et accipit primo ab aduersario eius positionem scilicet q̃ sit ita q̃ a virtus vt centum, moueat. b. mobile centum cubitorum in. c. tempore infinito. Deinde adiungit huic propositionem possibilem scilicet q̃. d. virtus vt decem, que est decima pars virtutis vt cẽtum, moueat. e. mobile decem cubitorum, quod est etiam decima pars primi mobilis, in tempore. 3. Et tunc arguitur sic. Hoc tempus, in quo mobile decem cubitorum mouetur a virtute vt decem, non est equale tempori illi, in quo mobile centum cubitorum mouetur a virtute vt centum, sed minus eo. Quia demonstratum est in. 6. q̃ ceteris paribus totum mobile, seu mobile maius, maiori tempore egerit pertranseundum aliquod certum signum q̃ pars eius seu mobile minus, ⁊ ad sensum patet. Uel ℈m auer. (⁊ in idem redit) quia maior potentia mouet maiori tempore scilicet maius mobile respectu alicuius signi pertranseundi seu quod idem est, conditividendo tempus mobili, aliter non esset verum: quia vt dicitur in. 7. phy. tex. 36. media potentia mouet medium mobile in equali tempore per equale spatium. Cum ergo illud tempus sit infinitum, restat q̃ hoc sit finitum. Sit ergo tempus. 3. decem horarum. Et tunc arguit sic. Si augeatur virtus vt decem, donec cõsumat, aut adequet virtutem vt centum, ⁊ similiter augeatur mobile. 10. cubitorum donec consumat vel equet mobile centum cubitorum, necesse est proportionaliter augeri tempus. 3. decem horarum donec consumat, aut adequet tempus in quo virtus vt centum mouet mobile cẽtum cubitorum: quia necesse est equales virtutes mouere equalia mobilia tempore equali. Sed infinitum nõ potest consumi, nec aliquid potest ei multiplicatum equari, ergo tempus quo virtus vt centum mouet, impossibile est esse infinitũ: quod erat probandum. ¶ Demonstratio autem posita in tex. 79. probans, q̃ in magnitudine finita non potest esse virtus infinita, est etiam ad impossibile. Et primo supponit tria. Primum est, q̃ maior virtus motiua facit equalem motum in minori tempore. Secundum (quod ex primo sequitur) est q̃ infinita virtus facit plus in equali tempore quam finita. Tertium est, q̃ omnis motus est in tempore. Quibus stantibus arguit sic. Si in magnitudine finita esset virtus motiua infinita, sequeretur quod in equali tempore equaliter mouerent virtus finita et virtus infinita, hoc autem est impossibile, ergo. Consequentia declaratur ibidem sic. Sit. a. tempus vnius hore, in quo virtus infinita mouet: et sit. b. tempus mille horarum, in quo virtus finita, puta vt centum, mouet. Tunc cum quanto virtus motiua fit maior, tanto tempus in quo mouet fiat minus per suppositiones, augeatur virtus motiua vt centum, in tanta proportione in quanta tempus vnius hore exceditur a tempore mille horarum, et tunc manifeste patet, quod in equali tempore equaliter mouebit virtus illa finita in mille culpa proportione ad virtutem vt centum, ⁊ virtus infinita. quod erat impossibile deducendum. ¶ Ex his iam manifeste patet, quod nunc̃ fit sermo de infinitate durationis, sed semper de infinitate ⁊ finitate intensiua: vt qui his oblatis hoc nõ videt, non egeat medio, sed sensu intellectuali. ¶ Et confirmat. Premisse istius vltimi syllogismi intellecte, vt dicunt, de infinitate durationis, aut assumuntur ab arist. vt per se note, aut vt probate. Non vt per se note: quoniam sunt aut false, aut merime dubitabiles: tum quia sol habet virtutem motiuam tempore infinito motu alterationis: tum quia totum corpus celeste mouet actiue motu locali sphẽram ignis ⁊ supremum aeris tempore infinito, ⁊ tamen constat q̃ hec sunt corpora: nec secundum veritatem apparet aliquid cogẽs: nisi loquentes ad dicendum, q̃ virtus corporea actiua est necessario finita secundum durationem. Unde aristo. assumens vt per se nota ea que sensus perhibent esse falsa, plurimum peccasset. Hec vt probate: quia nullibi inueniuntur in hoc sensu probate, ergo.

¶ Et quoniam questionem hanc non aggredimur ea ratione, vt sciamus quid senserit arist. quoniam hoc a philosophia extraneũ est, sed vt sciamus, qua ratione hoc cõclusum sit. ⁊ in processu predicto ambiguitas magna est circa probationem minoris (que est questionis huius obiectum) ideo videndum hic est q̃ efficaciter minor illa probetur. Est autem ratio dubitandi: quia cõ. tex. 78. (s. mouens tempore infinito est infinitum, ex qua probatur minor. tex.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vlt.scilicet primus motor est infinitus) loquitur de mouente tempore infinito ex parte mobilis: vt patet ex ratione probante ipsam: cõcluditur enim ibi de mobili. minor autem ista loquitur de mouente tẽpore infinito ex parte magnitudinis. seu spatij super quod fit motus: vt patet in motu celi. Primus enim motor non aliter mouet tẽpore infinito. nisi quia mouet celum tempore infinito. Constat autem quod nec tps. nec motus celi habet infinitatem ex parte mobilis: sed ex parte spatij infinities pertranseundi. Constat autem q ad mouendum tempore infinito primo modo. requiritur virtus infinita: vt patet ex demonstratione arist. tex. 78. z hoc siue virtus ista sit corporea. siue incorporea. permanet verum. z quod ad mouẽdum tempore infinito secundo modo. non requiritur virtus infinita: vt patet de motore orbis lune: qui est virtutis finite z sufficiens est mouere motu eterno. Eodem siquidem vigore. quo semel põt mouere suum orbem. potest infinities iterare motum illum: qz est inalterabilis z immutabilis virtutis: z vt dicitur in. 8. phy. tex. 85. semper similiter se habens in se z ad mobile. semper idem faciet.

¶ Et vt clarius percipiatur nodus questionis. sciendum est. ex. 6. phy. longo processu. quod tempus motus continuitur mobili. et continuatur magnitudini. super quam est motus. Et similiter dupliciter infinitum esse contingit. Uno modo ex parte ẽtitatis mobilis. Alio modo ex parte quantitatis spatij. Mobili quidem continuatur tempus. z ex eo infinitatur: quia si aliquod certum signũ in aliquo spatio designatum sit pertransseundum. puta pertransitur ab vna parte mobilis õ ab alia. z si pertransseundum est a pluribꝫ mobilibus inequalibus vno decem cubitorum. z altero viginti &c. z ceteris paribus queratur ẽtum erit tempus mensurans transitus istos: manifeste patet quod si mobile decem cubitorum transierit illud signum in vna hora quod mobile viginti cubitorum pertransibit illud in duabus: sicut etiam illud met signum prius transit medietas mobilis õ totum. Oportet enim seruata equalitate motus. ẽ to mobile est maius tardius pertransire signũ illud. verbi gratia: Si primus orbis z orbis lune equaliter mouerentur. signatum punctum orientis orbis lune tanto citius pertransiret õto minor est primo orbe. Ita quod quando orbis lune peregisset suum transitum. forte adhuc nec millesima pars primi orbis punctum illum orientis transisset. z idem est in motu recto. Unde si infinitum est mobile. infinitum necesse est. esse tempus. in quo datum signum pertransseundum est. Magnitudini vero conditur tempus. z ex ea similiter infinitatur: quia finitum mobile prius transit vnam partem magnitudinis õ aliam. z sic ceteris paribus õto maior erit magnitudo pertransseunda. tanto maius erit tempus mensurans motum: z si infinita infinitum: vt in motibus processiuis manifestum est. ¶ Hec refert in ꝓposito. an magnitudo seu spatium coincidat ratione materie in idẽ realiter cum quantitate mobilis: vt in motu celi contingit. Non enim est aliud spatium pertrãseundum a primo corpore õ quantitas ipsius: vt auer. dicit in. ij. celi. cõ. 46. Patet enim quod celum primus pertransire partem spatij. que est ab oriente ad meridiem. õ illam que est a meridie ad occidens: nihil minus õ si ibi esset realis distinctio quantitatis spatij z quantitatis mobilis. Similiter non refert in proposito. an quãtitas spatij quantitatem temporis augeat. ex quantitate suarum ptium nunq̃ ab illo mobili pertransitarum: vt contingit in motu recto z prima reuolutione circulari. tan ex quantitate earundem partium que pluries pertranseunde sunt: vt contingit in reflexione motus recti. z in secunda reuolutione circulari. z deinceps. Spatium enim idem secundo pertrãseundum. alterius spatij equalis primo rationem habet. z perinde quantificat z extendit tempus. acsi alterum equale primo esset (seu vt melius loquamur) ac si esset altera pars totalis spatij equalis prime partt. z similiter est de omnibus reuolutionibus circularibus.

¶ Ex his igitur patere possunt tria. ¶ Primum. quod tempus quo mouetur celum perpetuo. est infinitum non ex parte mobilis. sed magnitudinis seu spatij: quia celum corpus finitum est. z ideo tempore infinito mouetur. quia spatium ab oriente in occidens infinities peragit. ¶ Secũdum. quod tempus quo probauit arist. in tex. 78. non posse fieri motum a virtute finita. est infinitum ex parte mobilis: quoniam manifeste ibi fit diuisio temporis secundum diuisionem mobilis: dum augendum proportionaliter dicitur ꝓm augmẽtationem mobilis z motoris. vt contra proteruos syllogizetur sic. Quãtitas temporis aucta z diminuta proportionaliter ꝓm augmentationem z diminutionem potentie motoris z quantitatẽ ipsius mobilis. est õtitas se tenẽs ex parte mobilis. patet ista ex terminis: z ex septimo phy si. tex. xxxvj. sed quantitas hec tẽporis. de q̃ loquitur arist. est huiusmodi: vt patet de se: z auer. in cõ. expresse ait

serit cum ceteris expositoribus. ergo. ¶ Ex his autem liquet tertiũ principaliter intentum: quod scilicet processus arist. non sufficienter videtur probasse minorem scilicet primus motor est virtutis infinite: sed equiuocationem videtur commisi. in medio termino. qui est mouens tempore infinito: dum in maiore pro syllogismi. q̃ fuit conclusio tex. 78. sumitur pro tempore infinito infinitate se tenente ex parte mobilis: cum dicitur. omne mouens tempore infiniti est virtutis infinite: z in minore sumitur pro tempore infinito infinitate se tenente ex parte spatij. cum dicitur: ꝯz primus motor mouet tpe infinito. restat igitur ambiguitas nõ partia in hoc ꝓcessu.

¶ Omnibus autem opinionibus pluribus. que a diuersis de vi huius demonstrationis dicta sunt. Sco. enim in quolibet. q. vij. ad primum credens secundum arl. primum motorem infiniti vigoris intensiue. dixit hoc concludi ex eo quod mouet a se: quia quod mouet a se. est a se: et consequenter habet plenitudinem actiuitatis et entitatis. que absq̃ infinitate intensiua non est. Egidius vero in. 8. phy. credens idem. dixit hoc concludi ex eo quod totus motus infinitus est propius effectus dei: quia quod potest in infinitum motum quo ad suam totalitatem. potest nihil minus in ipsum. tã si sit vnius mobilis absolute õ si sit vnius mobilis infinities iterati. z consequenter est virtutis infinite: quia a. ꝓpria causa effectus recipit mensuram z speciem. His inquam omissis. quia absq̃ probatione dicta sunt. quod mihi videtur scribendum est. Mirum enim. z (vt melius dicamus) extraneum valde est quod arist. medium terminum tacuerit. z tantum studium apposuerit circa id. sine quo sua ratio ex tacito medio tenet: vt sco. dicit. Non enim in. 8. phy. aliud medium assumitur. nisi mouere tempore infinito. de hoc magna solicitudo fuit. quod exigat virtutez infinitam. Constat autem quod hoc abstrahit a mouere a se. relatum a se: z quod motum a se accidit. quod sit in infinito tempore. nihil enim minus concluderetur. si esset in tempore finito: vt ipsemet fatetur. ¶ Nec valet ratio dicens. quod infinitas non dependens. sed ꝓpria est ꝓprium medium ad virtutem infinitam: quia secundũ hoc ꝓmitas motus esset ꝓprium medium siue ille motus sit finitus. siue infinitus: z sic idem quod ꝓius. Unde finitas z infinitas motus vndiq̃ per accidens concurrunt. z sic arl. scientiarũ artifex. tacuisset ea que sunt per se in medio te. mino scilicet primitate motus: z solicitus fuisset circa ea que sunt in eo. per accidens scilicet infinitatem temporis. cuius oppositum vbiq̃ docuit faciendũ.

¶ Egidij vero deductio õuis veritatem a longe tangere videat (vt in sequentibus patebit) veritatem tamen assecuta non est: quia ex eo quod totus motus celi ponitur effectus alicuius causę ꝓpe. non est ab eo nec sequaci. us deducta infinitas intensiua illius cause: sed assumpte sunt proportiones voluntarie vel remote: vnde quod ꝓprius effectus a per se causa recipit speciem z mensuram. Ex hac enim non habetur quod totalitas infinitatis extensiue necessario fiat per se ab infinitate intensiua: sicut nec ex hac esse ens infinitus fit a causa infinita. cum non appareat. quare ipsa totalitas z vnitas infiniti motus non possit per se intendi. z fieri a virtute finita immobili ad continuandam z conseruandam perpetuo inferiorum successionem &c. vt dicitur in secundo de generatione tex. 56. 7. 12. meta. cõ. 306. Latius igitur quod mihi in re hac apparet prosequendum est: eo quod difficultatem motam directe discutit. z ad principale propositum propius viam docet. z arist. tã mentẽ õ verbis consona videtur. Premittendum est ergo primo. quod per penuitas motus sicut z alia quantitas dupliciter imaginari potest quod fiat ab aliqua virtute. Uno modo per se primo. secundo modo non per se primo. Et ne in equiuoco laboremus: illud dicitur fieri per se primo ab aliqua virtute. in quod potest virtus illa ex ꝓpria ratione: in illud autem dicitur posse aliqua virtus ex ꝓpria ratione. in quod potest ex perfectione clausa infra latitudinẽ propriam illius virtutis. Et per oppositum illud debet fieri non per se primo ab aliqua virtute. quod quidem fit ab illa virtute ex aliqua conditione annexa illi virtuti. que est extra latitudinem illius virtutis formaliter sumpte: verbi gratia: z est exemplum deseruiens propositio. Virtus calefactiua vt octo. b. ignis durantis centum annis. potest in duos effectus scilicet z calefacere vt octo. et centum annis continuare hunc calefactionis motum: sed primum potest ex ratione ꝓpria inquantum est virtus calefactiua tante perfectionis scilicet vt octo. hec enim perfectio infra latitudinem virtutis calefactiue clauditur. Secundum vero non potest ex ꝓpria ratione: alioquin omnis virtus alefactiua vt octo hoc posset: quod patet falsum in. b. igne durante per diem tantum: sed potest ex annexa sibi duratione centum annorum: quam patet esse extra rationẽ virtutis calefactiue. z cuiuscũq̃ alterius virtutis motiue

formaliter sumpte. Ideo enim. b. ignis potest continuare calefactionem per centum annos. qz virtus eius durat centum annis: vt de se patet. Tunc ergo per penuitas motus dicitur fieri per se primo ab aliquo. quando ex perfectione infra latitudinem potentie agentis clausa causatur. tunc autem non per se primo. quando nõ ex ratione ꝓprie potentie agentis. sed ex conditione illius fit. ¶ Ex hac autem distinctione ex parte effectus. manifeste patere potest alia distinctio ex parte causę. Potest siquidẽ dupliciter imaginari aliquam virtutem esse continuatiuam motus tempore infinito. Uno modo per se primo. z ratione propria. vt expositum est. z alio modo non per se primo. sed ex annexa eius cõditione: vt etiã expositum est. ¶ Differunt aũt vis perpetuatiua motus per se primo. z vis perpetuatiua non per se primo. ex assignatis rationibus adhuc dupliciter. Primo in hoc. q vis perpetuatiua per se primo. respicit infinitatem durationis vt ꝓ se primo effectum. z per se primo terminum: qz ex propria latitudine in illã potest: sicut vis calefactiua respicit calefactionem seu calorem: vt per se primo effectum et terminum. Alis aũt perpetuatiua non per se primo respicit infinitatem durationis non vt per se primo effectum. sed vt conditionẽ ꝓprij effectus. ¶ Secundo in hoc. q illa respicit õtitatẽ durationis vt ꝓ se ꝓpium effectum: qz infinitas durationis quedã õtitas durationis essentialiter est. cõm õtitatis durationẽ in se claudens. Ista aũt non nisi per accidens õtitatẽ durationis respicit. vt conditionem necessario comitẽ sui ꝓprij effectus: qz nõ ex ꝓpria ratione. sed ex annexa conditione hoc facere supponit. ¶ His vero pręlibatis. oportet secũdo tres cõditionales stabilire: ex quarum veritate ꝓpositi ratio habebit. ¶ Prima conditionalis est. Si a. per se primo mouet tpe infinito. a. est virtutis infinite intensiue. Declaratur ista: qz stando infra latitudinem virtutis ꝓ se respicientis quantitatẽ durationis vt ꝓprium effectum. q̃ potest vocari virtus quantificatiua motus. intelligendo de quantitate durationis. valet argumentum. Ad cõtinuandum aliquanto tpe requiritur aliquanta virtus. ergo ad maius tps. maior virtus. ergo ad infinitum. infinita. Et fundat hec consequentia super illam regulam: Sicut simpliciter ad simpliciter. ita magis ad magis. et maximum ad maximum. Que absq̃ dubio vniuersaliter z necessario tenet in his. q̃ se respiciunt per se primo: vt. 6. ethi. in tertio contra gen. ca. 139. dicit. Fundat etiam sup illud principiũ metaphysicum. Cuiuscũq̃ potentie actiue ꝓpria latitudo. ꝓportionabiliter respondet ꝓprie latitudini sui per se primo effectus. Hõ patet inductiue in omnibus: ergo virtutis quantificatiue motus. si esset ꝓpria latitudo. responderet ꝓprie latitudini õtitatis durationis. sed ꝓpria latitudo õtitatis durationis attendit penes extensionẽ durationis: qz duratio non augetur per intensionem. vt qualitas: sed extensionem. vt quantitas: ergo virtus quantificatiua quanto maiorem posset quantitatem durationis producere. tanto maior esset. ergo si infinitam infinita. Unde ꝓportio virtutis quantificatiue seu continuatiue motus. ad õtitatem per se durationis. est sicut ꝓportio virtutis calefactiue ad õtitatem per se calouis. Et nulla est differentia ꝓportionum: q̃uis sit differentia rerum subsistarum ꝓportionibus. qz quantitas per se caloris est õtitas intensiua. õtitas vero durationis est extẽsiua. Quod si vt ex dictis patet. ꝓportionem non variat: eo q hoc est materiale z per accidens. Forme enim est. vniuersaliter loquẽdo. q latitudo cuiuscũq̃ potentie actiue respondeat latitudini ꝓprie sui ꝓ se primo effectus. ¶ An vero latitudo ꝓpria effectus attendatur ꝓm extensionem vel intensionẽ. accidens esse cognoscit ab exercitatis in metaphysica. z ideo eadem ratione ꝓportionis tenet consequentia supradicta. qua tenet ista. Ad producendũ aliquantum caloris requiritur aliquanta virtus calefactiua. ergo ad maiorem maioris. ergo ad infinitum infinita. Si quis aũt dixerit supradicta principia non habere locũ. nisi quando quantitas ꝓ se effectus est quantitas intensiua: cũ philosophia abhorreat volũtarių. oportet huius restrictionis rationem reddere. Nulla autẽ ratione fulta apparet hec responsio. nisi forte dicatur. q q magnitudo virtutis non est nisi ꝓm quantitatem ꝓfectionalem. ideo non respondet nisi quantitati perfectionali effectus: quantitas aũt perfectionalis non est quantitas durationis. Non enim quãto maior duratio. tanto perfectio effectus fit: sed equalis perfectionis est ignis durans per horam. z per duas horas. z per tempus infinitum: vt dicitur primo ethi. ca. 7. ¶ Sed hec ratio in hoc deficit et quasi equiuocatur: qm̃ duplicitur contingit loqui de quantitate durationis. Uno modo ꝓm se. alio modo vt est conditio aliarum rerum. Si consideretur vt est conditio rerum (puta hominis. aut albedinis) sic cum sit extra rationes formales rerum. nõ auget ꝓpriam perfectionem alicuius rei: non enim est perfectior calor durans centum annis. q̃s durans vno die. Et hoc modo est sermo de quãtitate durationis in primo ethi. vt patet ibi ex con. auer. z sancto. z consequenter hoc modo verificatur. q quantitas durationis non est quantitas perfectionalis. nec sibi ꝓportionatur virtus actiua alterius effectus. Si vero consideretur primo modo. ꝓm se: sic cum bonum diuidatur in. 10. predicamenta sicut ens (vt in primo ethicorum ibidem dicitur) z quantitas durationis sit q̃dam entis species: quandam etiam bonitatem ꝓm se necesse est ꝓponat. Ac per hoc manifeste patet. q si duratio aliquam perfectionem secundum se ponat. maior maiorem ponet. z infinita infinitatẽ: sicut etiam quantitas molis aliquam perfectionez dicit: alioquin inter entis species nõ esset: z maior maiorem. z infinita infinitatem: non minus in suo ordine quam calor infinitus. et tamen quantitas molis maior et infinita dicitur secundum extensionem. ¶ Nõ ergo quantitas durationis sit quantitas perfectionalis. potest dupliciter intelligi scilicet vt conditio aliorum. et sic est falsum: quia est extra latitudinem rationis formalis cuiuslibet alterius rei. Alio modo secundum se. et sic ipsa quantitas durationis est quedam perfectio vendicans sibi quantitatem perfectionalem secundum suam extensionem: quemadmodum calor vendicat sibi eam ꝓm suam intensionem. ¶ Unde ad rationem in oppositum dicenda sunt duo. ¶ Primo q non oportet quãtitatem durationis esse quãtitatem perfectionis: sed habere illam infra suam latitudinem: sicut nec calor est quantitas perfectionis: sed habet illam. Secundo q falsum est. q quantitas durationis secundum se non ponat quanto maior maiorem perfectionem: cuius non ponat maiorem perfectionem huius: ꝓpria caloris. vel hominis. Et quia sermo in predicta conditionali habitus. non est nisi de quantitate durationis secundum se. consequens est. quod firma stet veritas illorum principiorum etiam in his effectibus. quorum propria quantitas est quantitas extensiua. Talia enim maiorem semper ponunt ex augmentata extensione perfectionẽ siue speciem. Manifeste autem patere possunt omnia. que de perfectione quantitatis durationis diximus in hac solutione ex quantitate molis: applicando distinctiones factas z cetera dicta ad ipsam: vt facile est cuiq̃ exercitato deducere. ¶ Unde potest formari ad principale propositum ratio talis. Magnitudo virtutis respondet ꝓportionaliter magnitudini per se effectus: sic quod aliquanta virtus. ad effectum aliquante perfectionis requiritur: z maior ad effectum maioris perfectionis: et infinita ad infinite perfectionis effectum. sed duratio est effectus aliquante perfectionis. ergo ad faciendum per se primo aliquantam durationem requiritur aliquanta virtus. et ad maiorem maior. et ad infinitam infinita: cum maior duratio maiorem dicat perfectionem. z infinita infinitatem. ¶ Rogoq̃ omnes iterum atq̃ iterum. ne auertendo mentis intuitum ab eo q̃ est per se ad id quod est accidens. fallantur. inuitentes supra adducte glose: absq̃ ratione dicendo quod si ad effectum aliquante perfectionis requiratur aliquanta virtus. ad effectum maioris perfectionis intensiue requiritur maior virtus: non autem ad effectum maioris perfectionis extensiue. qualis est maior et minor duratio. Hec enim glossa (vt ex dictis patet) optima est. loquẽdo de causa per se primo illius effectus. cui vtraq̃ quantitas conuenit. intẽsiua infra propriam latitudinem. z extensiua extra: sicut est calor &c. Uniuersaliter aũt loq̃ndo de quãtitate cause in ordine ad ꝓpriũ effectũ. z eius õtitate infra latitudinis sue limites clausa. nulla opus est distinctione: eo quod eadem ratio saluatur in ꝓportione cause z effectus. siue secundum propriam rationem augeatur intensiue. siue extensiue: ratio scilicet maioris perfectionis secundum propriam rationem sue speciei. Non enim tenet illa regula in effectibus õtitatis intensiue alia ratione: nisi quia quanto effectus per se primo alicuius est perfectior infra latitudinem propriam. tanto perfectiorem causam exigit. Propter hoc enim ex maiore quantitate extensiua caloris producti non concluditur maior virtus calefactiua: sed intensiua tantum. Illa enim auget perfectionem caloris extra propriam latitudinem caloris: ista autem intra. ¶ Hec autem met ratio saluatur in effectibus quantitatis ꝓcise quantitate extensiua: quoniam eorum propria perfectio augetur infra propriam latitudinem secundum extensiuam augmentationem. Unde vniuersaliter loquẽdo effectum esse perfectiorem intensiue vel extensiue. accidit effectui perfectiori secundum propriã latitudinem sue rationis formalis: quod per se cõsideratur in hac ratione. z est ratio vtriusq̃ eorum. quod perfectiorem causam exigat z cõcludat: sicut esse album vel nigrum accidit colorato: z est ratio eorum q̃ sint visibilia. ¶ Falli autem multos contingit in re

Universidad de Deusto
Biblioteca

hac ex eo quod in ceteris entibus a quātitate manifeste videmus, quod sola augmentatio intensiua effectus per se concludit maiori tatem virtutis per se primo actuam illius: z nullam perhibent sensus virtutem actuam per se primo quātitatis: propter quod nunc intellectui oblata apparet augmentatio virtutis ex extensiuo crementō effectus. Quicquid enim sit de virtute actiua per se primo quantitatis, siue permanentis, siue successiue, discernendum est in tellectus acumine (vt dictum est) inter entia, quorum propria perfectio consistit in intensione: z quorum propria perfectio consistit in extensione: quoniam in illis extendi est extra limites rationum formalium suarum. z propterea non concludit maiorem perfectionē virtutum actuarum illorum entium. In istis autem extendi est infra rationes formales eorum. est ipsum eorum intendi: z ideo idē exigit z concludit in virtute eorum actiua per se primo, quod in illis infert intendi. si inuenitur virtus per se primo actiua quantitatis. ℣ Unde non obstat proposito, siquis dicat non dari in rerum natura huiusmodi virtutem quantificatiuam motus: nobis enim sat est veritas conditionalis, que permanet etiam antecedente z consequente impossibili. Similiter puerile est, siquis putet dictum processum ideo non tenere in effectibus quantitatis extensiue sed intensiue: quia in extenso id quod additur licet perfecto quedam sit. nō includit in se minus extensum. z aliquid vltra: intensius autem includit in se remissum. z aliquid vltra perfectionis addit: z ideo hoc requirit maiorem virtutem, illud vero equalem. Puerile inquam dicit: quia sic se habet maius secundum extensionem ad minus (puta spatium duarum horarum, ad spatium vnius, aut bicubitum ad cubitum) sicut maius intensiue ad minus: puta calor vt quatuor, ad calorem vt duo. Ut obiicit siquidem maius claudit minus. z aliquid perfectionis propie rationis formalis addit. Consiat autem ex dictis, q in predicto processu nulla est ratio exigens aut suppones aliam similitudinem proportionum inter intensum z extensū, nisi maioris ad minus. Argumētū enim semper est hoc modo. Potens per se primo in aliquantum. est aliquante virtutis. ergo potēs in maius. est maioris. ergo in infinitum est infinite. ℣ Nihilominus diligenter aduertenti apparebit. q quemadmodum in extenso p̄s addita priori non includit priorem. z ideo secūm non infert maiorem virtutem ita in intenso gradus (verbi gratia) additus non includit priores. nec est maiores perfectionis gradus quartus albedinis q̄ sit primus: nec ex perfectione maiore quarti gradus seorsum infertur maior vis calefactiua: sed ex eo quod totum calidum (puta habens quatuor gradus caloris. est per fectius q̄ calidius vt duo) quemadmodum etiam arguitur ex eo. quod totum extensum est perfectius. ℣ Fruolum quoq; omnino est si quis admittat predictum processum tenere quo ad effectus q̄ tos quantitate permanente. nō autem successiua. Oporteret enim aduadere principia tradita in sexto z septimo z octauo phy. de virtutibus motuis z earū proportione: cum motus z p̄s. de quibus ibi est sermo, successiua entia sint. Stat ergo veritas prime conditionalis.

¶ Secunda autem conditionalis est ista. Si a. mouet tempore infinito vnum motum continuum etc. a. est mouens immobile. z accipimus mouet propie. vt distinguitur contra mutare. Et inquisus accipimus mouet vt motor. non vt instrumentum motoris. primum propter illuminationem. secundum propter corpus celeste trahēs secum ignem: quem nihil minus traheret, si idem ignis numero q̄ petuo conseruaretur secundum totum z partes: z etiam propter primum eidem trahentem secum alios: vt multis placuit, q̄uis non sufficienter. ℣ Probatur ista cōsequentia octauo phy. tex. 85. ex proposito: z. 12. meta phy. tex. 43. ex hoc q̄ motor motus non semper eodem modo se habet aut in se aut in ordine ad mobile: id autem a quo semper proueniunt idem, eodem modo se habere necesse est vtro q̄ modo: vt patet. ergo. ¶ Ex his autem duabus conditionalibus verificatis ante q̄ veniamus ad tertiam iam patere potest distinctio superius premissa cum suis membris in speciali. Liquet enim iam, quod perpetuitas motus duabus attestatur causis scilicet in finitati virtutis per se primo causantis ipsam. aut immobilitati motoris. z consequenter quod diuersimode, ab illis dependet. z illas infert: quoniam infinitatem non infert nisi in virtute per se primo (seu ex propie latitudinis perfectione) illam causante. Immobilitatem vero virtutis infert in omni virtute causante ipsam. Et merito: quia immobilitas est extra latitudinem perfectionis virtutis tā motiue q̄ quantificatiue motus. Infinitas autem rationis formalis cuiusq; infra ipsius latitudinem clauditur. Gradualitas enim alicuius speciei (puta caloris) etiam si in infinitum crescat. caloris naturam non exit. Immobilitas vero conditio est extra totam latitudinem caloris. Siue enim intelligat calor vt quatuor siue vt mille. siue vt infinitus: munq̄ peruenietur ad hoc, q̄ sit immobilis infra limites caloris stando. Et quod de calore exemplificauimus de ceteris virtutibus actiuis, formaliter sumptis, siue secundū rē sint in materia siue non, intelligi volumus. oportet enim philosophum formaliter loqui. Unde distinctio iam probata in terminis specialibus reperi potest sic. Perpetuitas motus dupliciter potest imaginari quod fiat. Uno modo a virtute per se primo ipsam causante. z sic oportet, quod fiat a virtute infinita intensiue: vt patet ex prima conditionali. Alio modo a virtute non p̄ se primo ipsam causante. sed per se primo causante talem motum. z secundario causante eius perpetuitatem vt illius conditionem. Et sic oportet q̄ fiat a virtute mota immobili: que ex perfectione sue virtutis causet talem motum, puta saturni. z ex immobilitate eiusdem semper perseueret idem faciens. Ut sic conditio virtutis sit causa conditionis effectus: sicut in primo modo propria perfectio ipsius virtutis est causa propie perfectionis effectus. z propter hoc arist. viii. phy. in tex. 78. infinitatem temporis motus ascripsit infinitati virtutis. et in tex. 85. ascripsit immobilitati motoris: vt faceret fundamenta: et ad primum motorem. z alias intelligentias inuestigandum: vt ibidem diuus tho. notauit. Ex primo enim primum motorem octauo phy. tex. viii. z. 12. meta. tex. 41. concluſit. Ex secundo vero numerū intelligentiarum tex. 43. z. 44. Non enim ibi inuestigatur numerus infiniti motoris (vt quidam rudes z ceci dicunt) sed numerus motoris malterabilis z immobilis: vt patet ex fine tex. 41. z ex ipso tex. 43. vbi semper est sermo de immobilitate motoris tpe eterno etc.

¶ Tertia igitur conditionalis, cuius antecedens supponit arist. cum suis sequacibus esse ista. Si celum mouetur tempore infinito, primum mouens ipsum est infinite virtutis intensiue. Et aduertendum inter hanc consequentiam z priores. In prioribus enim inferebatur. a. mouet etc. ergo. a. est infinite virtutis: vt in prima: vel ergo. a. est virtutis immobilis: vt in secunda. In hac vero non infertur. ergo mouens celum. nec ergo quilibet motor celestis: sed ergo primum mouens est virtutis infinite intensiue. Probatur ista sic: Celum mouetur tempore perpetuo, ergo ab aliqua virtute per se primo z directe potente in sempiternitatem motus erabilis est infinita intensiue: vt patet ex veritate prime conditionalis. probate: ergo inuenitur aliqua virtus infinita. nō siue. Aut igitur ista virtus est in quolibet motore celesti, aut in primo tantum. Non in quolibet: tum quia non oportet: tum quia neuter ab altero dependeret in sempiterne mouere: fatuum enim est ponere infinitum vt sic dependere. tum quia aliquid conueniret pluribus primo scilicet mouere sempiterne. quod est impossibile: vt monstratur primo posse. ergo in primo motore tantum. Totus processus clarus est z firmus. si prima consequentia probabitur. Cuius vis consistit in ista cathegorica: sempiternitas motus causatur ab aliqua virtute, per se primo intendente z potente in ipsam. Hac igitur propositione probata, nihil remanebit huius rationis probandum. ℣ Probatur ergo primo, q̄ hoc sit possibile: deinde q̄ sit de facto. Primum probatur: quia si esset inconueniens aut impossibile, sempiternitatem motus causari ab aliqua virtute actiua per se primo: hoc non esset, nisi vel quia duratio motus, cuius species est sempiternitas, non est res separabilis a motu, sed simul est z non est, z fit z non fit cum motu: ac per hoc sufficienter fit a qualibet mouente, sicut et motus: vel quia duratio motus passio motus est: eo quod tps vt dicitur in quarto phy. tex. 130. z. 12. metaph. tex. 29. aut est idem motui aut eius passio. Passioni autem non debetur aliud agens q̄ productuum subiectum: vt patet inductiue. Vel quia vt superius dictum est, duratio motus non est nisi conditio eius: conditionibus autem rerum non debetur proprium virtus actiua: sed sat est conditionem actiui sequi. Preter enim hec tria non apparet ratio, quare impossibile, aut inconueniens sit sempiternitatem vendicare sibi virtutem per se primo eius actuam: sed nihil horum impedit. Inseparabilitas siquidem duarum rationum formalium, etsi concludat. q̄ producens vnam in rerum natura producat alteram: non tamen concludit. q̄ a quocūq; producatur per se primo vna. ab eodem, producatur per se primo z altera. Quamuis enim esse ens sit inseparabile ab esse tale vel tale ens: z per hoc habeatur q̄ causans tale ens causet etiam ens: non tamen sequitur. ergo si est causa per se talis entis inq̄. antum tale. ergo z inquantum ens: vnde arist. in. vi. metaphy. in principio venatur principia z causas entium inquantum entia. Durationem autem passionez esse motus, etsi verum sit quoad a quid: puta quia sub ratione temporis diffinitur per motum, z inseparabiliter concomitatur ipsum tanq̄ posterius suum prius non tamen est verum simpliciter: quia constat q̄ vere z simpliciter passio alicuius, sic producitur consecutiue ad productionem subiecti: vt a virtute p̄ se primo productiua subiecti, secluso quocunq; extrinseco, sufficiēter emanet. Duratio aūt siue sempiternitas motus nō emanat a virtute motiua, vt sit ratione ipsius virtutis: sed consequitur conditiones extrinsecas ipsius virtutis. s. durationē eius: vt patet inductiue. Nō est igit passio propie loquēdo: sed potius cōditio inse parabilis. Nec ex hoc q̄ talis conditio potest poni in esse ex cōditione virtutis motiue, concludi potest, ergo superflue q̄rit aliā causa: q̄n non querit causa ad hoc vt fiat absolute: sed ad hoc vt per se primo fiat. Non enī superflue queritur a quo p̄ se primo fiat animal. Cuius sciamus ipsum fieri a generante hoiem z bouem. ℣ Nec inconueniens aliquod sequit, si tam nobilis cōditionis motus, qualis est sempiternitas. specialis causa queratur. et non sat sit credere. q̄ fiat vt conditio precise: nihil enim cōtra principia naturalia, aut metaphysica, aut quecunq; alia apparet sequi: imo inuestigatio hec consequens est processibus arist. in sexto et septimo et octauo phy. vbi causas motus aprauit sm diuersas proportiones ad eius durationē. Nō est igit impossibile aut inconueniens, sempiternitatē motus tale esse effectam, q̄ possit produci ab aliqua virtute per se primo. ℣ Quāt hoc sit de facto, probatur primo: q̄ vt dicit secundo phy. li. tex. 26. z. 8. tex. 30. semp ponendū est id q̄ est aut causat per se, ante id q̄ est aut causat per aliud. Constat aūt q̄ causans sempiternitatem motus q̄ immobile, causat eam per accidens seu p aliud a virtute sua actiua. ergo debet precedi ab eo q̄ est propria p̄fectione siue virtutis actiue sempiternitatem facit. hoc enim tantum est q̄ per se primo illā causare potest. ℣ Secundo. Quāt sempiternitas motus celestis est effectus dignissimus. vt eius effectus ostendit. s. perpetuitas omnium generabilium z corruptibilium. ad quam tota sphera actuorū z passiuorum, z singula in ea contenta sm vires conantur, z pro ea agūt, quicquid agunt. vt auer. dicit secundo celi commen. 17. z albertus magnus ibidem confirmat. Irrationabile est autem effectū adeo nobilem, in rerum natura abiq; per se primo causa actiua fateri. ℣ Et confirmatur. Quā cum in motu celesti sint due conditiones. s. sempiternitas z determinata velocitas, que in sui ratione claudit tēpus: vt patet in quarto phy. li. tex. 96. z sempiternitas eius sit nobilis: determinata velocitate (vt ex affectibus. z de se patet. z. 12. meta. cō. 41. habetur: vbi certa velocitas finitati virtutis. sempiternitas vero infinitati attribuitur motoris abiq; potētia oīno. secundo quoq; celi tex. 17. dicitur, q̄ sempiternitas est propriū diuinitatis opus. z platonicis confirmātibus, ibidem a sancto tho. cognouimus entia tm sempiternitatis quantum diuinitatis sapere.) z determinata velocitas abiq; dubio habeat causam per se primo ipsam causantem apud oēs philosophos: que dementia esset sempiternitatem celestis motus causa per se primo priuare? Relinquitur igitur ratio tota. z stabilis. z efficax: cum etiam fugiendi via concessa non sit. ℣ Quibus enim modis poterat quis tantum laborem fine priuare. Vel dicendo. q̄ sempiternitas motus nō habet causam per se primo actiuā: quod esse nefas ostensum est. Vel dicendo q̄ habet quidem. sed illa est virtus finita, immobilis. Et hoc ostensum est esse ignorantiam propie vocis: q̄ nulla virtus per se primo actiua alicuius. est actiua illius ex aliquo extra eius propriam rationem formalem: alioquin esset actiua illius. circunscripto omni alio. et non circunscripto omni alio: quod implicat. Impassibilitas aūt z vnius. saliter immobilitas (vt de se patet. z superius declaratum est) extra latitudinem est cuiusq; rationis formalis virtutis actiue formaliter sumpte, vnde dicere q̄ virtus a. sit p̄ se primo actiua sempiternitatis. z dicere, q̄ ideo est actiua sempiternitatis quia est immobilis. z semper manet eodez modo: est ignorare propriam vocem. ¶ Hiis ergo premissis ad motum dubium contra processum aristo. redeundo, dicimus q̄ q̄ sempiternitas motus exigit. in per se primo motore sed in eius propria potentia actiua infinitatem intensiuam: z hoc non habet ex eo q̄ ponitur in motu infinito ex parte mobilis. nec ex eo, q̄ ponitur in motu infinito ex parte spatij infinities iterati, sed inquantum est sm se effectus quidam, cui accidit q̄ hoc vel illo modo saluetur: ideo ex propria ratiōe sempiternitatis motus siue saluetur in motu infinito per se siue infinito per accidens, concludi optime potest absq; equiuocatione infinitas intensiua primi motoris potentis per se primo in sempiternitatem. Unde attenta sempiternitate motus formaliter, z relata ad virtutem actiuam per se primo illaz respicientem, cuius eque bene concludatur infinitas intensiua illius virtutis, siue hoc siue illo modo ponatur. Aristoteles tamen a notioribus doctrinam subtilissimam tradens, deduxit in tex. 78. ex sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte mobilis, infinitatem intensiuam potentie: z in tex. vltimo ex eadem sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte spatij, concluſit infinitatem primi motoris. Insinuans nihil obstare rationi sumpte ex sempiternitate formaliter accepta. in quouis motu saluari ponatur. ℣ Propter quod in tex. 78. non posuit mobile infinitum, sed tempus tantum: vt doceret q̄ nō concludebat ibi infinitatem potentie ex infinitate mobilis, sed ex propria ratione infinitatis temporis. z in tex. vltimo sm vtramq; translationem non sat fuit arist. subsumere, q̄ primum mouens mouet motum perpetuum, aut tempore infinito, sed subsumpsit vtrumq; simul: vt ostenderet, q̄ non arguit absolute ex hoc q̄ mouet perpetuo (cum hoc sit commune omnibus motoribus celi) sed ex eo, q̄ sic mouet tempore perpetuo: vt ipsam infinitatem temporis per se primo causet: alioquin nugatio commissa esset in illa minore: quam nefas est aristoteli imponere. ¶ Formaliter ergo dubium soluendo dicimus, q̄ medium ad probandum illā minorem scilicet primus motor est virtutis infinite. est hoc, mouens per se primo tempore infinito: ita q̄ maior syllogismi sumpta ex tex. 78. est ista, mouens per se primo tēpore infinito, est virtutis infinite. Minor vero subsumpta in tex. vltimo est ista: primus motor mouet per se primo tempore infinito, ergo primus motor est virtutis infinite, vbi nulla equiuocatio interuenit. Et maioris probatio ex infinitate temporis saluati in motu infinito ex parte mobilis, non obstat, sed magis attestatur processui: quia proportio virtutis per se primo respicie tis durationem motus, ad finitatem z infinitatem temporis, absolute declarata z concluſa est ibi in materia clarius eam representante scilicet in motu infinito per se: vt ex notioribus fieret doctrina. ℣ Differt autem deductio hec a subtilissima deductione, quam diuus tho. octauo phy. docuit in duobus. Primo in medio termino. Cum enim medium aristo. sit mouens tempore infinito, ille apposuit ly per se supra ly infinito, nos vero supra ly mouens. Secundo in minore: quia apud nos, minor est vera de facto quo ad operationem primi motoris: apud illum vero minor est vera quo ad virtutem primi motoris. Non enim de facto primus motor mouet tempore infinito per se: sed oportet eum esse tante virtutis, q̄ quantum est ex parte virtutis sue posset mouere tempore infinito per se: quia cause per se oportet respondere effectum per se. Primus autem motor est causa per se infinitatis motus, ergo siue sit possibile tempus infinitum per se inuenti, siue non, oportet primum motorem tante virtutis esse, si est per se causa infinitatis motus. ℣ Conueniunt tamen he deductiones z in conclusione (quia vtrobiq; concluditur infinitas intensiua primi motoris) z in radice: quia vterq; processus ponit primum motorem esse per se causam durationis infinite ipsius motus. Sed ille processit ex eo q̄ cause per se oportet esse tantam virtutem vt possit in effectum per se: quod fundatur super secundo phy. tex. 36. Iste vero ex eo, q̄ causam per se primo alicuius. oportet proportionaliter augeri sm augmentum propium effectus sui: cuius fundamenta superius dicta sunt. ¶ Et vt multis philosophantibus complaceamus, qui volunt potius cum auer. errare quam cum alijs verum sequi: ostendum superest hoc idem auerroym docuisse. ℣ In. 12. siquidem meta. con. 41. post q̄ concluſit iuxta demonstrationem. 8. phy. q̄ virtus infinita requisita ad quoendum tempore infinito corpus celeste, non est in magnitudine. quia moueret in non tempore: mouet statim dubium communiter tactum a doctoribus. 8. phy. scilicet cur si ponitur virtus infinita in magnitudine, sequitur motus in non tempore. et si ponatur extra magnitudinem, non sequitur motus in non tempore, que est ratio difformitatis? Et statim respondet, quod hoc ideo est. quia motus celi fit a duobus motoribus: quorum alter est finite motionis. z est anima celi. z alter infinite. z est potentia omnino sine materia: z q̄ motus celi a motore finito habet, q̄ sit in non tempore. z a motore infinito. q̄ sit tempore perpetuo. ℣ Ubi a plano sensu litere non diuertendo, manifeste patet, q̄ ipse est opinatus primum motorem esse infinite virtutis intensiue. et propter istam infinitatem causare per se primo sempiternitatem motus celi. z in hoc differre a ceteris intelligētijs: que cum sint immobiles, possunt virtute propria causare perpetuitatem motus, per accidens tamen: vt ex dictis patet. Et quia predicta verba auer. alijs locis eiusdem contradicere videntur (vt adducimus arguendo ad oppositum) ideo a diuersis diuersimode exposita, vel potius exorta sunt: prout quilibet voluit non se auerroystam, sed auerroym suum facere, vnde oportet expositiones eorum afferre, vt firmetur veritas. ℣ Quidam igitur dixerunt, q̄ auerroys intendit q̄ sit finitus intensiue primus motor. infinitus autem in duratione non tantum formaliter. sicut alij motores. sed etiam causaliter: quia sempiternitas motus ascribitur fini ipsius

Universidad de Deusto
Biblioteca

motus.qui est purus actus omnino.ꝛ per hoc differt a ceteris motibus.ℜ Et hi diuisi sunt in duas vias. Nam quidã eorum dicunt quod illa distinctio motus infinitum ꝛ infiniti,est distinctio realis. Quidam vero quod est distinctio rationis.in primum motorẽ secundum ꝙ est finis ꝛ ipsummet secundum ꝙ est agẽs.ℜm quod agens mouet in tẽpore:quia est vigoris finiti intensiue.secundum vero ꝙ finis.perpetuat motũ:ꝛ ideo dicitur infinitus in duratione causaliter. Alij vero dixerunt.ꝙ primus motor non est virtutis finite nec infinite intensiue:quia non est virtutis actiue,sed dicitur infinitus causaliter.causalitate finali:vt dictum est. Alij autem dixerunt.ꝙ illa verba auerroys examinanda ꝛ glosanda sunt secõm determinationes factas in de substantia orbis ꝛc.vbi magis ex ꝓposito tractauit rem hanc.vbi manifeste negauit infinitatem intensiuam.ℜ Sed ꝙ omnes huiusmodi rõnes errent.manifestatur. Et primo ꝙ loquatur de infinitate intensiua, probatur primo sic. Quicũq; fit aliqua distinctio per opposita habentia plures significationes,ꝛ alterũ oppositorũ declaratur ab ipso distinguente quo ad qd nominis.ℜm quã intẽtionẽ sumitur.reliquũ dz sumi ℜm oppositã intẽtionẽ. Patet ista: alioquin perireꝫ oĩs certitudo diuisionum.ꝛ syllogismi diuisiui ꝛc.sed auer.diuisit motorem celi in motorem finite motionis,ꝛ infinite motionis:ꝛ descripsit alterum mẽbrum.s.motorẽ finite motionis per finitatem intensiue(vt patet) qz ibi expresse subdit.Dicere finitatem,est dicere proportionem motoris ad motam rem.ergo reliquum mẽbrum.s.motor infinite motionis est describẽdum ℜm intẽtionẽ oppositã.s.ꝙ dicere infinitatem, est dicere improportionẽ:ꝛ sic erit motor infinitus intensiue.ℜ Secundo sic.Termini questionis ꝛ responsionis ℜm artem demonstratuam non differunt:sicut nec questio differt a conclusione in terminis,sed in modo.Cõstat autem ꝙ motor infinitus de quo est sermo in questione,est infinitus intensiue:qm̃ est ille .de quo dicit in.viij.phy.tex.79.ꝙ mouet in non tempore:ergo finitas ꝛ infinitas de qua est sermo in responsione,est etiam intensiua.ℜ Tertio sic.Quelibet responsio a sapiente data,debet sumi in sensu in quo questioni mote respondet:sed ista nõ rndet questioni mote,nisi intelligatur de infinitate intensiua:ergo ꝛc. Declaratur minor: questio est cur virtus infinita requisita ad mouendũ tẽpore infinito,posita in magnitudine infert motum in non tẽpore,ꝛ posita extra magnitudinem non.Huic aũt ꝙsito non satisfit dicendo, ꝙ hoc ideo est,qz ibi sunt duo motores separati ꝛ ambo finiti,sed alter actiue ꝛ alter vt finis:ꝛ ex motore vt finis est sempiternitas.ex motore vero vt agens est ꝙ motus sit in tẽpore.Hoc enim siue verum siue falsum sit,est impertinens questio,ꝛ solicitudo superflua.Tota enim questio est quare a virtute separata nõ sequitur motus in nõ tẽpore,sicut a virtute posita in magnitudine.Et constat ꝙ est sermo de virtute actiua.Hec aũt questio vt ꝛ nouiti possint percipere(sicut ꝛ quelibet alia)supponit aliquid certũ.s.infinitatem virtutis siue in magnitudine,siue extra.Et querit dubium,quare si illa infinita virtus ponitur in magnitudine.mouet in nõ tempore:ꝛ extra magnitudinẽ nõ.ℜ Queratur ergo ab istis primo.Qualis est illa infinitas virtutis q̃ supponitur.intensiua,an durationis.ℜ si intensiua, habetur intentũ:si durationis,questio ꝛ nulla ꝛ ridiculosa est. Nulla q̃dem:quia a virtute actiua infinita in durationẽ posita in magnitudine,nõ sequitur motus in nõ tẽpore:vt patet de virtute alterariua solis,a qua res aliqua alteratur,ꝛ tamen in tẽpore. Nec potest dici ꝙ illud est verũ tm̃ de virtute motiua vnico motu localitatis:qm̃ expresse arist.in.viij.phy.tex.79.vnde hoc sumptum est,dicit hoc verificari in oĩbus virtutibus motiuis quocũq; motu. Ridiculosa aũt:q; puerile est querere,quare a virtute finita in vigore,infinita autem duratione separata a materia, ꝓuenit motus in tẽpore,ꝛ nõ in nõ tẽpore. Quis enim est adeo rudis.vt ignoret finitatem ꝛ infinitatẽ intẽsiuã virtutis seq; velocitatẽ certã vel incertã motus.ꝛ nõ finitatẽ ꝛ infinitatẽ durationis.ℜ Ultimũ igitur refugiũ horum est, ꝙ questio illa neutram infinitatẽ determinate supponit.ℨ infinitatem in cõi:qm̃ ex motu perpetuo neutra infinitas determinate cõcluditur,sed in cõmuni cõcluditur, ꝙ oportet virtutẽ motiuã tẽpore perpetuo esse infinitã. Unde dicunt.ꝙ qõ auer. est cũ sit ꝙ virtus motiua tpe infinito sit infinita abstrahendo ab hac ꝛ illa infinitate,quare posita in magnitudine infert motum in non tẽpore,ꝛ extra magnitudinẽ nõ. Et responsio est supponendo, ꝙ si aliqua virtus posita in magnitudine dz mouere tẽpore perpetuo,opz ꝙ sit infinita intẽsiue ex.viij.phy.tex.78.ꝛ cõsequenter moueret in nõ tẽpore ex tex.79.ꝛ addendo.ꝙ si aliqua virtus motiua tẽpore perpetuo ponatur extra magnitudinẽ,ꝛ illa est necessario infinita ℜm durationẽ ꝛ distingitur in motorẽ vt agens:ꝛ sic est finis motionis.i.mouet in tempore:ꝛ motorẽ vt finis,ꝛ sic est infinite motionis.i.mouet infinito tempore,quod virtuti posite in magnitudine conuenire nõ potest. Nõ enim potest distingui in motorem vt agens,ꝛ vt finis:ꝛ ideo oportet,ꝙ virtus motiua tempore infinito, si est in magnitudine,moueat in non tempore extra magnitudinem non.ℜ Sed vere isti inuoluuntur telis aranearum. Deficiunt enim dupliciter scilicet in re ipsa,ꝛ in expositione auer. In re ipsa quidem: quia falsum est,ꝙ virtus motiua tẽpore infinito,si ponitur in magnitudine,est infinita intensiue:si extra magnitudinem non. Queratur enim ab ipsis(ne in equiuoco laboremus)de quali infinitate tempoꝛis est sermo. Distincta est enim superius ex.vj.phy.quia est duplex:ex parte mobilis,ꝛ ex parte spatij:seu per se,ꝛ per accidẽs. Si est sermo de virtute motiua tempore infinito ex parte mobilis, nulli dubium est.quod illam oporet esse infinitam intensiue:in textu enim.78.non est sermo de tali virtute,sed de prima:vt ex dictis patet.ℜ Amplius.Cum philosophus obedire debeat rationi,oportet reddere causam,quare cum ad mouendum.b.mobile certa velocitate.puta motu vnius horę,requiratur tanta virtus intensiue, puta vt centum:ꝛ ad continuandum illum motum tempore perpetuo sufficiat ex parte virtutis motiue.quod semper ꝓseueret in eodem vigore:quare inquam est,quod virtus talis si ponatur in magnitudine,sequitur quod sit infinita intensiue.Hoc enim nego ex parte perfectionis virtutis.nec ex natura magnitudinis oritur. et tamen hoc est super quod isti fundantur.ℜ Quod si dicatur, quod hoc oritur ex hoc ꝙ illa virtus actiua semper remanere debet in eodem vigore, hoc puerile est:quia ex hoc nihil aliud sequitur, nisi ꝙ illa virtus oportet ꝙ ponatur in magnitudine inalterabili et incorruptibili.Ex hoc autem quod virtus actiua ponitur inalterabilis ꝛ incorruptibilis,infinitẽq; durationis siue in quanto,siue extra,non habetur maior perfectio intẽsiua:vt de se patet:ꝛ in primo ethi.cap.vij.ab arist.ꝛ auerroi dicitur.Et datur exemplum de albedine:quod ex hoc,quod ponitur perpetuum,non sequitur ergo est albedo:quia differentia maioris ꝛ minoris rationis non infert differentiam secundum magis ꝛ minus. Unde ridiculum est quod quidam inter philosophos se locantes dicunt,ꝙ ideo non potest esse virtus motiua actue tempore ꝓpetuo in magnitudine, qz oportet ipsam esse durationis infinite,ꝛ per hoc infinitam intensiue. Debet enim inferre,ac per hoc inalterabilem ꝛ incorruptibilem: ad quod sequitur infinitas intensiua.ℜ Pudet autem adducere quorundam fatuitatem.dicentium.quod processus non fit ab auer.et arist.ad cõcludẽdũ primum motorem esse incorporeum absolute, sed ad concludendum ipsum esse incorporeum, id est non immersum materie ad esse:que est tantum apud eos in generabilibus et corruptibilibus. Rationis siquidem arist.a textu.78.vbi incipiat.te ste ipso arist.ibi cum auer.tractatus intendentis ostendere impartibilitatem primi motoris,vis est ex natura quanti et extensi, siue corruptibilis,siue non:vt patet.ꝛ in tex.vi.rationem formans ex efficacia probatorum et non aliter, concludit primum motorem impartibilem.vnde hoc est simpliciter error nimis fatuus.ℜ Amplius.Hoc dictum scilicet quod virtus motiua actiue tempore perpetuo si est in magnitudine.est infinita intensiue,si extra non: oportet vel ex rationibus formalibus terminorum intelligibiliter deducere,vel ex sensibilibus assumere.Sed iam ostensum est ex rationibus terminorum hoc non deduci:sed oppositum quo ad primam partem,et sensibilia idem testantur.ergo hoc est voluntarie dictum. Ex sensibilibus enim habemus, quod virtus alteratiua solis est motiua actiue, et est in magnitudine:et tamen non est infinita intensiue,nec alterat in non tempore.ℜ Nec potest dici, quod quia sermo est de virtute actiua motus localis, ideo instantia non militat. Cum quia eadem est ratio quo ad mouere in non tempore,et infinitatem intensiuam.de virtute alterativa et motiua secundum locum,et vniuersaliter motiua ponantur in magnitudine: vt dicitur.viij.phy.text.79.vt iam adductum iterum est.Tum quia si idem alterabile semper supponatur alterationi solis, tunc sol vnum numero motum perpetuum posset continuare,nulla facta augmentatione siue virtutis, quicquid sit de antecedente huius conditionalis:ꝛ sic virtus finita intensiue,infinita durationẽ,moueret in tempore infinito vnum motum continuum.ꝛ non in non tempore.vnde quod de facto non sit hoc, est per accidens quantum est ex efficacia virtutis. Accidit enim tante virtuti,quod vnum vel plura subiacentur ꝛc.ꝛ nihil minus posset in vnum semper q̃m plura.ℜ In expositione autem verborũ auer.errant:quia ex huiusmodi sensu non habetur responsio ad questum.esset enim responsio ꝙ ideo virtus motiua tempore infinito posita in magnitudine moueret in non tẽpore,ꝛ posita extra magnitudinem non:ꝙ virtus extra magnitudinem distinguitur

in motorem vt agens,ꝛ motorem vt finis, in magnitudine autem non.Ex hoc aũt quomodo haberi possit questa differentia.centũ tuga boum non deducere.Quarto principaliter probatur,ꝙ de infinitate intẽsiua sit sermo auer.ibidem:ex eo,ꝙ ibi dicit,ꝙ motus celi in quantum est ab anima celi sortitur determinatã velocitatem.in quantum vero est a primo motore sortitur sempiternitatẽ.Ex hoc enim arguitur sic.Aut intendit subtrahere ab anima celi causalitatem actiuam sempiternitatis:aut primo motore effectiue.aut finaliter.ℜ Si effectiue,cum in hoc ponat differentiam inter primum motorem ꝛ animam celi,tripliciter potest hoc imaginari.ℜ Primo ꝙ anima celi, aut non efficiat.aut nõ sufficienter possit efficere sempiternitatem motus,ꝛ ideo attribuatur primo motori tanq̃ cause sufficienti,et hoc conuincitur demonstratiue esse falsum,supponendo animam celi esse virtutem motiuam immobilem:vt patet ex.8.phy.tex.85.ꝛ ex supradictis.ℜ Secundo,ꝙ anima celi dependẽter illam faciat, primus aũt motor independenter: ꝛ ideo attribuitur primo motori vt eius cause actiue independenter. Et hoc conuincit esse cõtra auer.ibi:ꝙ aut loquimur de communi dependentia,qua oĩa entia alia a primo ꝛ actiones eorũ dependent a primo,ꝛ sic nõ saluatur cõmentũ,ponens differentiã inter sempiternitatẽ ꝛ determinatã velocitatem motus celi in hoc,ꝙ illa est a primo motore, hec ab anima celi.tali enim dependentia cõmuni tam sempiternitas q̃m determinata velocitas est a primo motore mediante anima celi. Aut loquimur de singulari dependẽtia:qua in faciẽdo talem effectũ.s. sempiternitatem motus,anima celi dependet a primo motore. Et hoc cõuincitur esse impossibile tenendo primũ motorem finitũ intensiue,ꝛ deducit sic.Motore sufficiẽte ex his,que in se intrinsece sunt,applicato mobili dispositio,circunscripto quocũq; alio, excepta cõmuni dependentia ad primũ,necessario ꝓuenit effectus ꝓpius illius motoris. Patet ista ex terminis:alioquin nulla esset via ad probandã conclusionẽ cause ad effectũ ꝛ econuerso. Sed alia celi est actus sufficiẽs ex suis intrinsecis respectu motus eterni.ergo circũscripto quocũq; alio excepto cõmuni influxu primi, potest in motum eternũ,ergo nulla est opus speciali dependẽtia. Probatur minor ex eo,ꝙ anima celi habet ex suis intrinsecis duo requisita ad faciendũ sempiternitatẽ motus.s.tantam virtutẽ intẽsiue(puta vt mille)ꝛ immobilitatẽ:quilibet enim motor habẽs hec duo,potest sempiternũ facere motum.cuius non per se:vt dictum pluries est.ℜ Tertio,ꝙ anima celi licet sufficienter,tamen ꝙ accidens facit sempiternitatem motus.primus aũt motor facit eam ꝙ se:ꝛ ideo attribuitur primo motori,vt eius cause actiue per se primo intendenti ꝺam.ℜ Sic habetur intentum:ꝙ vt ex prima conditionali probata patet.ex hoc sequit,ergo primus motor est virtutis infinite intẽsiue. Et in rei veritate ista videtur mens auer. in illo loco. Loquitur enim de actiua causalitate:vt ꝙstio mota ostendit.ꝛ non intendit subtrahere ab anima celi causalitatem actiuam sempiternitatis: sed per seitatem causalitatis: cuius nulla virtus finita est capax:vt patet ex dictis. Unde causam actiuam ꝙ se determinate velocitatis posuit animam, sempiternitatis vero primum motorem. ¶ Si finaliter,hoc potest dupliciter imaginari. Primo,vt sit sermo de dependentia communi:qua omnia causantur in genere cause finalis a primo. Et hoc est contra auer. ibidem:quoniam hoc modo non saluatur sua differentia inter determinatam velocitatem motus ꝛ eius sempiternitatem: hoc etenim modo vterq; effectus dependet finaliter a primo motore.ℜ Secundo,vt sit sermo de aliquo speciali modo dependendi, in genere tamen cause finalis. Et quantum verba eorum sonant, videntur dicere,quod quodam singulari modo sempiternitas est a primo fine,quoꝛ est determinata velocitas: sic quod sempiternitas motus in hoc differt ab eius velocitate, quod ista sufficienter fiat ab agente.illa aut non nisi adiuncta causalitate finali primi motoris. Sed quia facile est dicere distinctionem in qualibet re quamuis ardua: et inexercitati est admittere illam in aere, ideo queramus ab istis quomodo sit ista differentia. Hoc enim non potest nisi tripliciter imaginari scilicet aut sic,quod sempiternitas careat causa actiua.ꝛ finali tantum attribuatur. Et hoc est ridiculum:quoniam non est intelligibile, ꝙ aliquid effectiue producat motum,ꝛ non producat eius durationem.maxime,ꝛ cum tempus,quod est duratio illa(vt.12.meta.tex.29.dicitur) aut est ipse motus,aut eius passio. Constat autem quod hec ab eodem fiunt actiue ℜm rem, quamuis non eodem modo: potest enim eorum que sunt idem realiter ,vnum per accidens produci ab agente inferiori.et alterum per se:vt patet cum sortes generat platonem. Tunc enim licet fiat plato per se:fit tamen corpus vel mixtum per accidens: vt dicitur in primo phyꝰsycoꝝ,tex.76. Aut sic, ꝙ ad determinatam velocitatẽ causa actiua sufficit absq; finali,ad sempiternitatem aũt non. Et hoc etiã est ridiculũ:qz finis est causa ceterarum causarũ: nullusq; est effectus nature aut artis absq; fine. Aut sic ꝙ ad determinatã velocitatẽ causa actiua cũ fine cõmuni sufficit.ad sempiternitatẽ autẽ nõ,ℨ requiritur specialis rõ depẽdẽtie ad primũ motorem vt finẽ. Et hoc est iterũ loq in aere: nisi huiusmodi rõ assignet.ℜ Nec apperet alia rõ q̃m illa,q̃m eodẽ cõ.xij.ex intentione themistij subditur.s.ꝙ motor ꝙ mouet ad cõse quendũ aliquid,vel cõseruandũ aliquid transmutabile, necesse est ꝙ quãdoq; cesset. Motor aũt ꝙ mouet ꝓpter aliq̃d semp in actu ꝛ immutabile,q̃ rõne mouet vno tpe,mouet semp. Et sic habeꝫ spãlis rõ depẽdẽtie sempiternitatis ex fine.q̃ non hꝫ in velocitate motus. Sed adducere hoc ad propositum,nouitium est. Cum enim omnes anime celestes prima intentione operentur ꝓpter se(vt dicitur.xij.metap.cõ.xxxvj.ꝛ scõo celi,consilio.xvij.ꝛ.xxj.ꝛ ipsarũ natura sit immutabilis ꝛ in actu:ꝛ earum opera sint sicut opa artũ: vt dz.xij.metap.cõ.xliij.ꝛ finis sit principiũ in opabilibus: vt dicitur in.ij.phy.tex.lxxxviij.Quẽadmodũ ex actualitate immutabili finis sumitur aĩe ille rationẽ sempiternitatis in suis opibus,ita ex aliqs cõditionibus nobis ignotis sumũtur rõnes tante velocitatis: et quare magis ab oriẽte moueant versus hemisperium superius et alia huiusmodi.Hec enim oĩa fiunt ꝓpter melius:vt ex scõo celi, tex.ꝛ cõsi.xxxiij.habeꝫ. Et ex fine necesse est bonitatẽ eorum fieri cũ naturalia agant ꝓpter finem:vt dz.ij.physic.tex.lxx. Ulti ex hoc nõ magis habeꝫ, ꝙ sempiternitas specialiter dependeat a primo q̃m certa velocitas:vtrũq; enim eorũ hz hoc modo spãlẽ rõnẽ dependentie ex fine.ℜ Amplius.Cum rõ sempiternitatis motus sufficiẽter sumatur ex his fictis cõditionibus.ſ.ꝙ sit in se actu,ꝛ habitus a mouente,et immutabilis,et hec sint cõmunia oĩbus motoribus celorum respectu propriarũ essentiarum:nihil ꝓprii primo motori dixisset auer.sed totum qõ dixit.cõuenit oĩbus aĩabus celorũ in ratione finis. Nec potest dici ꝙ dictũ auer.cõe quidẽ est omni motori separato in rõne finis,sed appropriatur primo propter dependẽtiam aliorum a primo et in rõne finis:qm̃ sic non saluaꝫ differentia inter sempiternitatẽ ꝛ velocitatem:vtrq; enim ꝓpter indepẽdentiã primo est attribuenda fini. Nec si tanq̃ ad vltimũ refugiũ recurrẽdo dicatur.ꝙ sempiternitas motus dependet a primo fine quodã singulari modo ignoto nobis:ꝛ hoc cognosci ex hoc ꝙ oẽs motores celestes conueniunt in sempiterne mouere,non autem in velocitate motus,(hoc enim ideo esse credendum est.qz rationẽ sempiternitatis habent respiciendo primum,velocitatẽ vo respiciendo propria.)Hoc est cõtra auer.qui expresse dicit in secũdo celi.consi. lviij.ꝙ motores inferiores sumunt rõnes suarũ velocitatũ, ℜm ꝙ magis desiderãt assimilari primo. Et loquitur non solum de motu diurno,sed etiã in circulo obliquo. Deinde hoc nõ est sufficiẽs rõne firmatum:ꝙ enim conueniant omnes in sempiternitate motus: vt dicit auer.in secundo celi.consil.xxxviij.ꝛ.xxj.ꝛ alibi.est ꝙ conueniũt oẽs in hoc,ꝙ sunt motores immateriales. Et ideo hoc nõ oportet cõsicere,ꝙ sit ex singulari modo dependendi a fine: cum clare pateat,ꝙ finis cõmunis cum immaterialitate motoris sufficiat:nec locus est coniecturis in manifestis.ℜ Amplius. Velocitas de qua ibi loquitur auer.vt patet in commen.nihil aliud est q̃m tẽporalitas,in qua omnes motores celi conueniunt,sicut ꝛ in sempiternitate:nullus enim mouet in non tẽpore. Restat ergo ꝙ de infinitate intensiua sermo auer.ibidem sit. Et licet euidentiores sint predicte rõnes si duo motores ℜm rem in primo orbe ponant:efficaces tñ sunt etiã si duo ℜm rõnem, vnꝰ aũt ℜm rem ponit:vt patere põt cuilibet eas applicare scienti. Uñ oẽs expones cõmenti predicti falsę apparẽt.ℜ Ultima aũt ordinẽ libroꝝ auer.non pensauit. Cũ enim cõstet ex scõo celi.cõ.ij.ꝙ tũc iam fecerat libellũ de substantia orbis. Et ex pluribus cõmentis,ꝙ tunc etiã fecerat super libros physicoꝝ:ꝛ ex.xij.metap.cõ.lxv.ꝙ iuuenis erat quando fecit sup lib de celo,ꝛ sperabat in cõ.cclix.se perfecturũ astrologiã: et ꝙ senex scripsit super meraphysica, manifeste liquet, ꝙ omnia dicta auer.sunt examinanda ad.xij.metaphisice eius,et non econuerso:quoniam opus illud testamentum eius est.

Secunda Autẽ via ad ostẽdendã infinitatem virtutis dei glorioſi sumpta ex san.tho.breuior est. Et supponit deũ esse cãm actiuã alicuius substãtie,siue mũdi,siue primę intelligentie,siue oĩm incorruptibiliũ,siue ab eterno,siue in tẽpore:nihil enim horum refert,dummodo cõcedatur per simplicẽ emanationẽ(quam nos creationẽ dicimus)deum aliquid produxisse. Hoc aũt nunc supponatur:Tum ꝙ cõmuniter excellẽtes viri hoc concedunt etiã de mente arist.ꝛ auer. Tum quia expresse contra algazelẽ pluries auer.hoc dicit.Tum qz hoc exigeret spe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tialem questionem, quam alibi tetigimus. ℣ Acquiescentibus ergo huic supposito, hec via paratur: iuxta quam arguitur preludo rationes terminorum: scilicet q virtus creatiua est virtus actiua effectus ex nulla potentia passiua: siue sit creatiua ab eterno, vt plato, et arist. cum sequacibus posuerunt: siue in tẽpore, vt fides christiana determinat. Cetere autem virtutes actiue sunt effectuũ ex aliqua potentia passiua presupposita: vt patet in naturalibus et artificialibus. ℣ Arguit ergo sic, loquendo semper de q̃titate virtutis seu perfectionis. Omne quantum excedẽs aliud q̃tum, sic, q̃ quantumcumq; excessum crescat, nunq; inter ipsa est aliqua proportio, est necessario infinitum intensiue. Ista patet ex terminis: quoniam vt dicitur in. viij. phy. text. lxxix. si excedens est finitũ, addendo semp quantum ad excessum, q̃q; equabit et excedet. Sed virtus creatiua est aliquante pfectionis: et sic excedit virtutem factiuam rerum ex potentia subiecti, q quantumcumq; augeatur, non est inter eas proportio: ergo virtus creatiua est infinita intensiue. Probatur minor: quo ad vltimam partem (que sola eget probatione) ℣ ducendo ad impossibile: quia sequeretur q virtꝰ tantũ actiua ex aliqua potentia, ℣ virtus actiua ex nulla potentia possent esse equales: quod est manifeste impossibile. Tenet consequentia, supponẽdo vnum, q̃ probatione non eget. s. q quãto aliquod actuum potest educere rem de remotiori potẽtia ad actum, tanto est virtuosius. Ad sensum enim patet, q ad educendũ calorem de potentia aque, maior virtus requirit q̃ ad educendum ipsum de potentia aeris: hoc igitur supposito arguitur more aristotelico sic: Sumatur virtus productiua alicuius (puta bouis) ex nulla potentia, et sit. a. Sumatur quoq; virtus productiua bouis ex aliqua potentia. puta. c. et sit virtus illa. b. Tunc sic: Iste due virtutes: scilicet. a. et. b. per ie habẽt aliquam proportionem, sit ergo proportio centupla: ita q. a. excedat. b. non plus q̃ in centuplo. Et tunc sumatur potentia passiua in centuplo magis elongata ab actu q̃ sit. c. et sit. illa. d. Cum ergo oporteat tanto virtuosius esse agens quanto elongatior est potentia ab actu, necesse erit virtutem actiuam bouis de potentia. d. esse in proportione centupla ad. b. ac per hoc esse equalem ipsi. a. Et sic virtus productiua ex aliqua potentia et virtus productiua ex nulla erunt equales, quod est impossibile. Imo etiam eodem processu potest deduci, q illa sit etiam maior: quod est impossibilius. Nec potest inficiari quispiã hunc processum ex eo, q non potest sumi in rerum natura potẽtia remotior ab actu quacũq; potẽtia data: oportet enim sic dicentes negare processum arist. iij. phy. text. lxxij. vbi assumit plenum subtili? quocũq; pleno. et. vj. phy lic. text. xv. vbi assumit motum velocioꝛẽ quocũq; motu: ℣ breuiter destruere doctrinam traditã in lib. phy. Saluatur enim efficacia horum ℣ similium processuum ex rationibus formalibus terminorum. ℣ ex veritate conditionaliũ: quicquid enim repugnat veritati conditionalis est falsum ℣ impossibile: vt auer. dicit in. viij. phy. text. lxxviij. Unde proposito sufficit veritas conditionalium: puta, si virtus aliqua produceret ex potentia in centuplo remotiori, esset in centupla proportione ꝛc. Stat ergo ratio firma: cuius quidam nescientes aut non volentes eam formare, soluisse se arbitrati sunt: vt de scoto patet prima dis. quarti. Qui ideo credidit se soluisse: quia sanc. tho. non solicitus circa terminos: qui in autenticis rationibus solent sibi intelligi. fecerat maiorem huiusmodi. Eorum inter que nulla est proportio alterum est infinitum: soluit scotus, q hec non est vera: vt patet de puncto et linea: et tamen punctum non est infinitum. Propter quod notanter nos posuimus in maiore vtrumq; esse quantum: vt has pueriles cauillationes effugaremus. Et hec de secundo.

Restat igitur Argumentis in oppositum rũdere. Ad primũ ergo (quod tres difficultates tangit, vnã principaliter ℣ duas ex cõsequẽti) tali est ordine dicendum, q duas annexas difficultates. s. an deus moueat vt finis tantum, vel vt finis ℣ agens, ℣ si vt agens, an mediate vel immediate: pertransibimus dicendo, quia est. ℣ Tertiam vero principalem. s. an ex positione virtutis infinite intensiue in rerum natura necessario sequatur motus in non tẽpore, pertractabim⁹ dupliciter. s. ſm auer. ℣ simpl'r. Quius igit multi ex scõo celi, text. lxiij. vbi in summo gradu pfectionis vniuersi locat id, q̃ sine actione optimum possidet: ℣ ex xij. metap. tex. xxx. vbi dicitur, q deus mouet sicut amatũ ℣ desideratũ: credã deum non esse causam agentem. sed finalem: veritas tamẽ dicunt sentientes vtroq; modo deũ esse causam: vt simplicius arguit ex primo celi tex. xxx. vbi arist. dicit deũ nihil agere frustra. Si enim ad hoc inconueniens solicitus fuit arist. deducere, q deus nihil agit frustra, ergo supponebat deum agere propter finem: ridiculum enim esset deducere ad hoc inconueniens de causa non actiua. Auerroys quoq; in de substantia orbis, manifeste reprehendit dicentes oppositum esse de intentione Aristot. et in. x. metap. con. xij. expresse dicit q deus mouet non tantum vt finis, sed vt motor. Quod etiam firmat in. xij. con. vj. et in cõ. xlvij. vbi etiam postmodum auicennam ponentem deum esse tãtum finem arguit: q oportet primi principis esse actionem que cum hoc q sit sibi propria, sit communis ceteris: qualis est motus diurnus. Et in secundo celi. cõ. xvij. dicit, q omne habens actionem in se, habet actionem aliam: et in cõ. xxj. dicit q omne, quod inuenitur propter se primo intẽtione, inuenitur propter aliud secunda intentione nisi illic esset natura non innata ad largiendum. Et breuiter totus auerroys est hac sententia vel formaliter vel radicaliter: vt puta q in separatis a materia causalitas finalis et efficiens eidem conueniunt: vt dicitur in. xij. con. et xxxv. et. xxxviij. et. lv. ℣ Nec obstat q Aristot. dixit deum mouere vt amatum: non enim dixit hoc cum dictione exclusiua: imo ex hoc magis habetur propositum, supposita illa vniuersali Auer. quam modo diximus. Id vero quod ex secundo celi adducitur, admiratione dignum est, qua fronte ab auerroystis adducatur: quum auerroys ipse ibidem in cõsilio. lxxj. expresse dicat q in illo summo gradu habente optimum sine actione, datur latitudo includens omnes intelligentias: ita q apud ipsum omnes intelligẽtie sunt in illo primo gradu, et non tantum deus: et tamen constat apud eos etiam, q cetere intelligentie agunt ad extra. Intendit enim ibi aristoteles apud auer. intelligentias quatenus intelligẽtie sunt, habere optimum (quod est felicitas speculativa) sine omni dependentia ab exteriori actione, non sicut in nobis: iuxta illud. xij. metaph. text. xxxix. deductio autem qualis optima ꝛc. ℣ esse in primo gradu. Quatenus vero anime sunt, optimum assequi per motum: et in secundo locari ordine simul cum corporibus, quorum sunt anime. Unde deum mouere non solum finaliter, sed actue dicimus. ℣ Et q̃uis ex multis commentis videatur haberi, q deus mouet immediate: quia in cõ. xlvij. xij. metaph. reprehenduntur ponentes deũ esse primum motorem primi orbis: et in cõsil. xxxviij. expresse dicitur, q primus motor mouet sine medio: et in consil. xlviij. numerantur substantie immateriales secundum numerum motuum celestium expresse supponendo nullam esse, que non mouet: vt tamen ex dictis superius patere potest, in cõ. xlj. xij. expresse dicit motum celi cõponi ex duobus motoribus. Et ideo sciẽdum est q ista sibiinuicem non contradicunt: quoniam quum sint in hac re opiniones extreme: vna Auicenne, dicentis deum nihil agere ad motum celi, nisi ſm q prima causa operatur per secundas: sed primum motorem esse primam intelligentiam productã a deo, que cum anima celi mouet: alia eorum qui dicunt deum formaliter mouere primum celum. Auerroys via incessit media vtriusq; declinãs extremum: ℣ ideo nunc hoc, nunc illud excludit extremũ, quãuis pluries auicennam impugnauerit. Est igitur apud eum primus motor deus gloriosus, non tamẽ mouet solus. ℣ Sed quia in motu primi celi sunt duo (sempiternitas motus, ℣ certa velocitas: puta. xxiij. horarum) posuit vtrumq; horum habere per se primo causam actiuam ℣ propriam: ℣ sempiternitatis quidem deum, certe vero velocitatis animam celi. Et hic sensus respondet plane expositioni illius commenti absq; extorsione. Et sic deus non est primus motor totius: imo facit per se primum totius quo ad nobilissimam eius rationem: que est sempiternitas: et hoc modo deus nõ est anima alicuius orbis. Et ideo dixit ibi auer. q est potentia non in materia: et per hoc volebat q differret ab anima celi. Et hoc modo saluatur quod cõ. xliij. dicit, q illud q̃ intelligit motor corporis celi de primo motore, est aliud ab eo quod intelligit motor orbis saturni. Et sic numerus immaterialiũ substantiarum ſm numerum motuum saluatur: quia ex motuum numero inuentus est numerus motorum aliorum a primo: qui iam ex infinitate motus stabilius erat. Nullam enim substantiam immaterialem ponimus nisi ex motu cõclusam: sed primam ex infinitate motus, ceteras ex numero motuũ regulariũ ℣ ppetuoũ erigẽtiũ motores immobiles. Et hoc cõsonat ei, cui arist. expresse querẽti numerũ motorũ immobiliũ, nõ numerũ motorũ infinitorũ: vt per hoc insinuaret q de [illegible] a primo loquebat: cuius primus quoq; sit immobilis. Est siquidem sermo aristot. ℣ auer. ibidem contra ponentes substantias immateriales absq; aliqua ꝓpria motione alicuius corporis. vt patet ibidem: quod nos non diximus. Et breuiter hoc modo omnia dicta auer. inueniunt cõsona: ℣ merito: quia vero omnia consonant. Unde helie hebrei labor, cũ vanus fuerit patet. Putauit enim q ex hoc q deus dicitur motor effectiue primi celi, sequeretur, ergo mouet solus primum celum. Jam enim liquet,

deum propium motorem primi orbis, quo ad sempiternitatem sui motus actue causandam. Mouet ergo deus celum effectiue vt motor propius, ℣ mediante anima celi, sic vt virtuosꝰ propius effectꝰ motus celi sit huiusmodi. ℣ sic quo ad duo prima pateat quid tenẽdũ sit. ¶ De tertio aũt (in quo tota stat difficultas presens) ambiguitas magna videt, diuisi siquidem sunt peripatetici circa id. Quibusdam em apparet q ex hoc antecedente, dat virtus infinita in natura sequitur necessario, ergo motus in nõ tpe. Quibusdã vero videtur q distinctione opus sit in re hac, et hi in tres distincti sunt vias. Alij putant q distinctione modi agẽdi. s. libere vel necessario opus sit. Alij vero q distinctio modi essendi illius virturis infinite. s. an habeat esse materiale, an immateriale, ad hoc sufficiat. Alij aũt duas distinctiones necessarias credunt ad saluandã infinitam virturẽ in rerũ natura. s. modi essendi (que modo dicta est) ℣ modi agendi. s. mediationem vel immediationẽ, ita q oẽs huiusmodi opiniones sunt quatuor. Et primã quidem postponentes (qr de discussione aliarũ q̃d veritatis habeat patebit: ℣ eius fundamenta sunt, q̃ arguendo adduximus) ad secundã nos trãsferamus opinionẽ: que tria dicit. ℣ Primo q ex hoc antecedente, virtus infinita est in magnitudine: necessario sequit, ergo mouet in nõ tpe. q̃ implicat cõtradictionem. Et in hoc cõueniũt cum arist. 8. phy. text. 79. omnes peripatetici: licet differant in modo deducendi consequentiam. Sco. enim in primo sen. di. 2. q. 2. ad vlti. dicit, q ex eo q in antecedente assumit virtus infinita, subintelligẽdo agat, necessario sequit, ergo actio sua est in nõ tpe: aliquin in equali tpe agere contingeret virturẽ infinitã ℣ finitã, iuxta deductionẽ aristotelis ibi. ℣ ex eo vero q in antecedente addit ly in magnitudine (idest extensa) sequit q ℣ si agit, agat circa corpus, ℣ consequenter q sit ibi aliqua resistentia, ℣ sit etiam diuersa approximatio partium passi ad agẽs, ac per hoc sequitur, ergo actio illius virturis est mouere: quoniam he due cause scilicet diuersa approximatio partium et resistentia, faciunt successionem esse in motu, ℣ sic ex toto antecedente simul scilicet virtus infinita in magnitudine, sequitur motus in non tempore. Sed hec deductio manifeste peccat: q ex hoc q aliqua virtus est extensa ℣ agit in, corpus, non sequuntur ille due cause successionis: sed vna tantum scilicet diuersa approximatio partium passi ad agens: sed ex omnibus his absq; resistentia non sequitur, ergo illa actio est motus. Et hec omnia non egent probatione: quia manifeste patẽt de virtute illuminatiua. Hec enim est extensa, ℣ agit in corpus ꝛc, ℣ tamẽ non est motus propue (de quo loquimur) vt distinguitur cõtra mutationem. ℣ Sanctus tho. autem q arist. non fuit solicitus ibi de vtraq; parte consequentis deducenda, supponit cum auerroy et ceteris expositoribus (quantum vidisse me recolo) q subiectum illius antecedentis scilicet ly virtus seu potentia supponit pro virture motiua propue sic: mendo motum, ita q antecedens illius consequentie ſm veritatem est hoc, virtus motiua infinita est in magnitudine, ergo. Et q hec sit mens aristotelis, patet ibi, ex eo q probando suppositionem vnam scilicet q maior virtus facit equale in minori tempore: dicit vt calefaciens, aut dulce faciens, aut proiciens, ℣ omnino mouens. vbi manifeste patet q de virtute motiua loquitur. Patet etiã ex fine intento: ad nihil enim aliud inducebat demonstrationem illam, nisi ad inuestigandam impartibilitatem primi motoris, quem constat mouere propue. Unde impertinens erat propositio tractare de omni virtute extensa: quãquis ex ista negatiua, non potest dari virtus motiua infinita in magnitudine, habeatur ex consequenti quod nulla virtus in magnitudine est infinita: quia quum sit virtus, aut substantialis, aut accidentalis, et accidentalis infinita non inferat infinitatem substantialis, et omnis virtus substantialis in magnitudine, si est simplex, sit principium alicuius motus naturalis (vt patet in primo celi. tex. 7.) et simplicibus existentibus finitis impossibile sit aliquid fieri infinitum, manifeste deduci potest ex negatione infinitatis virtutis motiue in magnitudine, negatio infinitatis omnis virtutis extense. ℣ Facit tamen vim sanctus tho. in ly magnitudine: ex hoc quod virtus extensa non est intelligens, virtus autem extra magnitudinem est intelligens: vt patet tertio de anima. con. 5. virtus autem motiua non intelligens mouet quantum potest. Ac per hoc tenet consequentia aristotelis. Quia si est virtus motiua infinita, et cum hoc mouet tantum quantum potest: sequitur, ergo mouet in non tempore: vt patet ex deductione aristot. ibidem. ℣ Secundo dicit, q ex hoc antecedente, virtus infinita est (etiam loquendo de motiua) non sequitur necessario, ergo mouet in non tempore: quia potest illa virtus esse agentis liberum cuius potestas est et actus et modus agendi. Et quum hoc arguitur esse contra Aristot. ℣ auer. et omnes philosophos. Sco. cum sequacibus non reputat hoc inconueniens: primo dicit in secundo sent. dist. j. quest. iij. eos sibiipsis contradicere ponendo deum agere necessario. ℣ Mihi autem videtur hoc non esse contra arist. eo q nulli imponendum est quod nec dixit, nec necessario sequitur ex dictis eius. Deum autem non esse agens liberum nullibi dixit aristot. nec ex dictis eius sequitur necessario. Demonstratio siquidem posita in primo celi. tex. xc. sufficienter saluatur supponendo omnes intelligentias differre specie, ℣ mouere quantũ possunt, vt assimilentur deo gloriosoꝰ cuius proprius effectus est sempiternitas, siue libere, siue necessario illam causet. Numerus quoq; intelligentiarum eisdem suppositionibus stantibus optime inuestigatur ex numero motuum: sunt enim omnes motores adequati. Inconueniens etiam quod dicitur in text. lxxix. s. virtutem finitam et infinitam mouere equaliter: manifeste ibidẽ asscribitur virtutibus mouẽtibus naturaliter: et breuiter quecumq; alia ad hoc adduci possunt, facile saluari videntur absq; hoc. Volo tamen ꝓpterea Aristoteli attribuere, q posuerit deum agere libere: sed opinionem suam ad nos non peruenisse tantum: contra Auer. tamen illam responsionem esse non dubito: vt ex cõ. xiij. duodecimi metaphysice deducere facile esset: et cõ. xxj. secũdi de celo manifeste habetur. ¶ Sed quoniam ex principiis philosophie non necessario sequitur deũ agere necessario: adcirco quum soli rationi obediendum sit, quod secundo loco contra hoc obijcitur soluendum est. Quum ergo dicitur, id ad quod sequitur falsum impossibile, est simpliciter impossibile ꝛc. negatur minor. ℣ Et ad primam probationem dicitur, q̃ cuius non sit impossibile deũ velle vt tota virtute sua: est tũ impossibile deũ velle vt tota virtute sua: in hoc effectu, q̃ est velocitas motus. Nec hoc est ex defectu virtutis, aut voluntatis: sed quia hoc non est factibile: vnde deus vtitur tota virtute sua per se causando sempiternitatem motus, ℣ creando ꝛc.

¶ Ad secundam vero dicitur premittendo quatuor. ℣ Notandum est enim primo, q aliud est arguere ex potentia motiua infinita, aliud est arguere ex potentia motiua infinitta habente talem modum essendi: scilicet in magnitudine, vel extra, vel modũ operandi scilicet necessario, vel libere. Primum siquidem antecedens abstrahit ab omni modo essendi et operandi: secundum vero modum essendi vel operandi coassumit. Constat autem q multa possunt deduci ex aliqua ratione formali, et modo essendi vel operandi simul: que non possent deduci ex illa ratione formali absoluta. ℣ Notandũ est secundo, q ex aliqua ratione abstracte seu absolute sumpta, dupliciter aliquid deducere consueuerũt philosophi. Uno modo necessario: sicut ex ratione motus deducitur, q oportet esse in tempore. Alio modo nõ repugnanter: sicut ex rõne motus deducit, q quocumq; motu dato, põt dari velocior ꝛc. Et inter hec tm refert, q ꝑis aliqd necessario, comitatur ipsum in quocũq; ponatur ſm omnẽ modũ essendi illius. cõsequẽs vero aliquid non repugnãter, non oportet comitari illud in aliquo: imo stat quod repugnet ei in quocũq; modo essendi: vt patet in exemplis adductis. ℣ Notandum est tertio, quod tripliciter potest imaginari q potẽtia motiua infinita ereat in actum secundum, vel q moueat a. mobile certa velocitate. ita quod non possit velocius illud mouere. sed illud mouere sit sibi adequatum. Vel quod moueat infinita velocitate. i. in non tempore: non est enim intelligibile q aliquid actualiter moueat infinite velociter, ℣ tamen in tempore: quia ex quo actualiter mouet, tempus illius motus certum est secundum se: signetur ergo, ℣ tunc procedatur iuxta text. 79. octaui phy si, ℣ venietur ad hoc, quod motus infinite velocitatis erit in equali tempore cum motu finite velocitatis (vtpote a virtute finita facto) quod est impossibile. Idem est ergo mouere actu infinite velociter, ℣ mouere in nõ tempore. Vel medio modo scilicet quod nunq; moueat tanta velocitate. a. mobile, quin possit illud velocius mouere. ℣ Hec autem tria aliter se habent ad potentiam motiuam infinitam absolute, et aliter ad eam in magnitudine. Ad potentiam siquidem motiuam infinitam in magnitudine, duo extrema comparantur immediate. ita quod respectu talis virtutis non datur medium inter mouere in non tempore, ℣ mouere certa velocitate adequate. Ad potentiam vero motiuam infinitam absolute. extrema hec sunt mediata, ita quod stat quod moueat sic velociter, quod tñ semp velocius mouere possit. Et ratio differentiatis est: quia virtutis extense quantum est posse, tantum necessario est facere: vt patet inductiue, et consequenter si est infinitꝰ posse, ergo habet adequatum facere, aut ergo hoc est certa velocitate mouere, aut in non tempore: mouere enim sic quod velocius possit, non esse adequatum virtuti patet. Virtu-

Alis ✠ abstrahente.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis vero motiue,infinite absolute, non oportet quantum est posse, tantum esse facere:quia abstrahit ab omni modo operãdi ꝛ essendi et consequenter abstrahit ab hoc ꝙ faciat ℈m totum posse aut partem, et tantum vel tantum:ꝛ ideo non necessario sequitur, ꝙ si ereat in actum, ꝙ ereat in opus adequatum. ✠ Notandũ est quarto, ꝙ aliter arguẽdum est ex infinita velocitate ad infinitatem potentie motiue absolute, ꝛ aliter econuerso. Ex infinita siquidem velocitate, determinate infertur, ergo potentia motiua est actu infinita:quia impossibile est aliter talem effectum saluare. Ex infinita vero potentia motiua nihil aliud potest inferri,nisi ergo potest infinita velocitate mouere:quia si aliquanta virtus motiua põt mouere aliquanta velocitate,maior potest maiore,ꝛ infinita infinita. Sed quia posse mouere infinita velocitate contingit dupliciter. Uno modo sic ꝙ possit facere motum infinite velocitatis in actu: alio modo sic ꝙ possit semper facere maiorem velocitatem quacumq; facta velocitate:ideo non potest ex infinitate potentie motiue absolute,inferri determinate,ergo est actu infinita velocitas: sicut econuerso. ¶ His autem premissis , dico quatuor. Primo ꝙ ex hoc antecedente.a.est virtus motiua infinita in magnitudine, optime sequitur,ergo mouet in non tempore:quia si non,ergo mouet adequate certo tempore ex tertio notando:ꝛ tunc sequitur intra deductionem Arist.ergo virtus finita et infinita secundum totum posse mouent equaliter. ✠ Secundo dico, ꝙ ex hoc antecedente.a.est virtus motiua infinita,non sequitur necessario,ergo.a.mouet in non tempore:dicentibus enim ꝙ non,subinferri non potest, ergo mouet adequate in certo tempore:datur siquidem medium: scilicet ꝙ permittitur mouere.a.mobile tanta velocitate(puta decem horarum)non tamen adequate.sed pot.est semper velocius:vt patet ex tertio notando. Quod non potest dici,si virtus illa est in magnitudine:ꝛ ideo arist.fundans demonstrationem suam super illa distinctione:aut mouet in non tempore,aut certo tempore: loquendo de adequata operatione assumit ab aduersario virtutem motiuam esse in magnitudine:quia de tali constat, ꝙ oportet supponere aliquã velocitatem esse illi adequatã:quod non oportet verificari de virtute motiua absolute:quia abstrahit ab his. ✠ Tertio dico, ꝙ ex hoc antecedente.a.est potentia motiua infinita, non sequitur non repugnãter.ergo motus in nõ tempore. Probatur hoc ex illo principio:impossibile in se ex rationibus terminorum.ex nullo deducitur possibiliter.ex quo nõ sequatur necessario.Hec enim est differentia inter conseqũs possibile ꝛ impossibile ex terminis: ꝙ possibile ex aliquo antecedente oritur possibiliter.ex quo nõ oritur necessario:vt patet de velocitabilitate motus respectu motus ꝛ mobilis. Impossibile vero nisi habeat connexionem necessariã cum antecedente,ex illo oriri nõ potest:et hoc ideo est:quia impossibile ex terminis,est impossibile simpliciter et omnino. Tale autem ex nullo oriri potest,nisi ex alio impossibili.ad quod conditionaliter sequatur:quod sine necessaria connexione fieri nequit. Cõstat autem ꝙ motus in non tempore claudit ꝓtradictionem ex terminis:si est enim motus,ergo in tempore:et si in non tempore, ergo non est motus. Et ex antedictis patet, ꝙ hoc impossibile non sequitur necessario ex infinita potentia motiua:ergo nec sequitur possibiliter. ¶ Sed accidit hic dubium ex triplici capite. Primo, quia id quod sequitur necessario ad aliquid cum aliquo speciali modo essendi,sequitur permissiue ꝛ possibiliter ad illud absolute: verbi gratia:quod sequitur necessario ad animal rationale, sequitur possibiliter ad animal:sed motus in non tempore sequitur necessario ad virtutem motiuam infinitam habentem esse in magnitudine: vt patet:ergo sequitur possibiliter ad virtutem motiuam absolute. ✠ Secũdo, ꝙ quum hoc argumentũ valeat, Si aliquanta virtus motiua potest mouere aliquanta velocitate, ergo maior potest maiore,et infinita infinita:et vlterius valeat,aliquanta virtus motiua potest mouere tanta velocitate,ergo potest facere tantam velocitatem actualiter,ꝛ maior similiter maiorem:quare non valet,ergo si est infinita potest infinitã facere actualiter. Nulla ẽ ratio apparet differentiatis:et tamẽ oportet si tenenda sunt predicta,negare illã vltimam cõsequentiam:quia vt patet ex dictis,posse facere velocitatem infinitam actualiter,est idem quod posse mouere in nõ tempore. ✠ Tertio,quia etiã assignata sit ratio quare infinite potentie absolute,non oportet assignare adequatum facere: quia scilicet abstrahit a modis operandi:non tamen habet,quare infinite potentie motiue absolute repugnet mouere ℈m totum suum posse. Si enim non repugnat dato ꝙ ex ea non sequatur necessario nec possibiliter,habet intentum quia si hoc sibi non repugnat:ergo est sibi possibile:possibili autem posito, nullum sequitur impossibile. Ex hoc autem sequeretur, ꝙ moueret in non tempore:vt patet:ergo. ¶ Ad primũ horũ dicitur, ꝙ maior est sic modificãda:illud quod sequit necessario ad aliquid cũ aliquo speciali modo essendi cõpossibili illi primo sequit omnisse ad illud absolute:sic enim est vera,et non aliter. Si enim aliquid iungat cum aliquo sibi incompossibili ex terminis.id quod sequitur ad coniunctum,vtriq; partium repugnat:vergi gratia, Ad hominem aereũ sequitur habere perfectissimum sensum tactus,non medium inter contraria:quod vt patet,non sequitur ex ratione hominis absolute,nec aeris. Sic autem est in proposito:quia virtutem motiuam infinitam esse in magnitudine,implicat cõtradictionem:presq; cõiuncti non sunt cõpossibiles:vt ex iam dictis patet: et effectus necessario sequens monstrat:scilicet motus in non tpe. ✠ Ad secũdũ dicit, ꝙ nõ differentiatis inter vltimã consequentiam ꝛ priores est: quia in omnib9 proportionaliter adaptat propria causa proprio effectui. In vltima autem non ℈m veritatem,sed solam apparentiam:non est ꝓprius effectus virtutis potẽtis infinita velocitate mouere.est actualiter mouere infinita velocitate:sed nulli certe velocitati obligatum esse suum mouere , quantum est ex parte motiue potentie. Hoc autem saluatur.si sic possit mouere actualiter,vt semper possit velocius mouere:vt patet. ✠ Et si queratur, quã virtuti potenti mouere velocitate vnius hore,proprio effectu assignet mouere actualiter in vna hora,ꝛ duple potẽtie potẽti mouere in medietate hore ꝓprius effectꝰ dicat mouere actualr in medietate hore:ꝛe vi tuti potẽti mouere infinita velocitate ꝓprius effectus nõ assignet mouere actualr infinita velocitate. Rñdetur, ꝙ hoc ideo est:quia quicumq; quãtitati virtutis põt dupliciter attribui quãtitas opis,ꝛ altero modo est impossibile ꝓpter ꝓplicationẽ cõtradictionis in ipo ope,altero vero est possibile,dicẽdũ est,ꝙ effectꝰ ꝓprius illi9 est ille,in quo saluat modus possibilis. Verbi grã:ꝛ est exẽplũ theologicũ:dicim9 ꝙ virtꝰ creatiua dei est infinita,nõ solũ ex pte modi agẽdi,sꝛ ex pte creabiliũ.non tñ saluat infinitas in creabilib9.sic ꝙ deus possit creare aliquod infinitũ ens, sed sic:quacumq; creatura facta põt facere perfectiorem. Infinitum ergo in proposito inter virtutem motiua quamcumq; finitã,ꝛ infinitam respectu velocitatis motus hec sit differentia,ꝙ finite virtutis quãtitati vno modo ꝛ illo possibili.rñdet quantitas velocitatis in effectu.ſ.faciẽdo illã actu:infinite vero virtutis quantitati duobus modis quantitas velocitatis respondere videtur: scilicet faciendo infinitã in actu,vel mouendo absq; obligatione ad certam velocitatem.ꝛ primo modo infinita velocitas effectus nõem habere non põt(quã sit de genere impossibilium ex terminis)secũdo modo infinite potẽtie ꝓprius effect9 est. ✠ Ad tertium dicit, ꝙ infinite potentie motiue absolute,repugnat mouere actualiter ℈m totum suum posse quo ad velocitatem motus,non autem quo ad durationem eius:quia operatio talis est de genere operationum impossibilium ex terminis. Et id quod multos in materia ista decipit,est,quia assumitur talis motio vt operatio quedã,ꝛ quare infinite potentie motiue repugnet querũt:quum tamẽ(vt ex dictis patet)nõ sit de genere operationũ,sicut nec alterare celũ. Nec ex his imponas mihi ꝙ dicã infinito posse nõ posse attribui adequatum operati actualiter. Hoc enim ex dictis nostris diligẽter inspectis non habet:sed tantum ꝙ infinito posse motiuo nõ potest respõdere adequatum opari actualiter,quo ad velocitatẽ motus. Et hoc enim nõ sequitur vniuersalis negatiua,ergo non põt respondere adequatum operari:stat nãq; ꝙ rñdeat infinitum operari quo ad durationẽ motus:et quo ad operationes immanẽtes: scilicet intelligere ꝛ amare ꝛc. Unde ad questum cũ distinctione dicendũ est,ꝙ infinita potẽtia motiua potest referri ad motus velocitatẽ, et ad eius durationem. Primo modo repugnat sibi mouere ℈m totum suum posse quia ista non est operatio,sed quiddam plus quã chimericum. Secundo modo,non repugnat,imo de facto connotat:vt ex dictis patet. ¶ Quarto dico, ꝙ ex hoc antecedente.a.est virtus motiua infinita agẽtis liberi:nõ potest inferri, ergo mouet aut potest mouere in nõ tempore:dicã enim in illo tẽpore mouere põt tanq; adequato effectu.sed mouet semp certo tẽpore sicut elegit:non tamẽ sic quin quantum est ex ratione virtutis posset velocius mouere. Quũ enim ex rõne potẽtie motiue infinite absolute, nihil sequat.si ꝙ quia tanta potẽtia põt mouere tanta velocitate ꝛ maiore infinita potest infinita velocitate mouere:et hoc contingat dupliciter:scilicet aut ꝙ possit exire in actum secundum faciendo infinitam velocitatem:aut ꝙ sic semp possit:vt nunq; ereat in actum secundum faciendo aliquam velocitatem quin possit adhuc facere maiorem:et ex ratione potentie motiue infinite absolute nõ necessario sequat.ꝙ possit exire in actum primo modo: et ex hoc ꝙ est agentis liberi, necessario sequatur ꝙ

ereat in actum secundo modo,si debet exire in actum: consequẽs est,ꝙ non ex infinita potentia motiua agẽtis liberi absolute considerata.nec ex ipsa sumpta cum aliquali modo agendi deducatur necessario.ergo motus in non tempore. Et consequenter quum omnis conditionalis non vera sit necessaria,ista conditionalis non est vera: si datur virtus motiua infinita agentis liberi,posset dari motus in non tempore. Et sic patet ad secũdam probationẽ illius minoris quid dicendum sit.ſ.ꝙ falsum est,ꝙ ex ratione infinite potẽtie motiue,absolute sequatur,ergo motus in nõ tẽpore. ✠ Tertium ꝙ habet hec scda opinio est,ꝙ non põt aliter saluari infinita potẽtia in rerũ natura,nisi ponendo ipsam agere libere,eo ꝙ aliter sequeret motus in non tẽpore. Sed hoc non est dictũ cõe:vnde non vr tutũ sequi illud:presertim,quia(vt expressius ꝛ dicẽdis apparet)a multis illustribus viris saluatur,etiam si deus non ageret libere. ¶ Tertia vero opinio,quã sanc.tho.viij.phy.protulit in lucem:dicit ꝙ sola distinctio modi essendi.ſ.in magnitudine.vt extra,sufficit ad saluandam virtutẽ motiuam infinitam absq; motu in non tempore, quicquid sit de modo operandi. Ita ꝙ ℈m eã quãuis ista cõditionalis sit vera,si virtus motiua infinita est in magnitudine,daretur motus in nõ tẽpore:ista tamen est vera,si motiua virtꝰ infinita est extra magnitudinem,daretur motus in non tẽpore. Et fundamẽtum huius est:quia veritas prime conditionalis fundatur sup tribus. Primo super infinitate motiue potentie : ex qua habetur ꝙ possit mouere infinita velocitate. Secundo super modo essendi eius in magnitudine:ex quo habetur ꝙ quantum est posse, tantũ est operari. Tertio super hoc ꝙ effectus non est dignior sua causa: ex quo habetur si aliqua virtus est in magnitudine,eius adequatum opus potest recipi in magnitudine. Ex his enim tribus consurgere veritatẽ illius conditionalis,patet ex eo,ꝙ quodcũq; horum trium desit.cõditionalis non est vera. Si enim deest infinitas potentie motiue.nunq; deduceretur motus in non tempore: similiter si nõ ponitur in magnitudine,seu operari tantũ quantũ potest: nunq; deduceretur motus in nõ tempore:ꝛ nihil minus si nõ ponitur ꝙ operetur in passo capaci adequate operationis illius potentie, nunq; sequetur motus in non tẽpore:quem constat non sequi ni si ex motione adequata potentie motiue infinite. In operationibus siquidem transeuntibus nõ solum impeditur operatio ꝛ eius quantitas ex parte potentie actiue,sed ex parte passi. Cõstat autẽ ꝙ ꝓpium passiuum motiue virtutis,est mobile in actu:qũ oportet esse actu quantũ,et corpus ꝛc.vt patet.vj.phy.text.xxxij.ꝛ ideo nisi ponatur, ꝙ adequata motio virtutis motiue infinite assumpte in antecedente possit recipi in corpore in actu seu in magnitudine(idem enim sunt in proposito)non potest deduci,ergo mouet in non tempore:et quia hoc non poni potest absolute, quia est impossibile:ideo oportet poni vt sequens ex antecedente aduersarij habetur autem vtiam dicimus ex illo,quia causa nõ est indignior effectu. Ex his autem patet,quare secunda conditionalis:scilicet si virtus motiua infinita esset extra magnitudinem ,daretur motus in non tempore , non est vera: quoniam deficit sibi tertia conditio: non enim oportet virtutis existentis extra magnitudiem dari adequatũ opus in magnitudine,ꝛ ratio est:quia virtus immaterialis comparatur ad omnia quanta vt vniuersale ad particulare.non in predicando.sed potius in essendo,ꝛ causando: nec est rationabile vt materiale possit totam immaterialium virtutem adequare. ✠ Unde ad maiorem horum euidentiam considerandũ est,ꝙ motus relatus ad infinitam potentiam motiuam in magnitudine ꝛ extra,diuersimode comparatur. Illi quidem vt effectus ꝓpius cause particulari ꝛ ꝓprie,huic vero vt effectus ꝙ ticularis cause vniuersali(quemadmodum liquefactio cere virtute solaris)quia motus est effectus in corpore:ꝛ consequenter fit a virtute corporea sicut ab vniuoco,a virtute vero immateriali,sicut ab equiuoco ꝛ vniuersali,ꝛ ideo sicut ridiculum esset ex quantitate virtutis solaris inferre quantitatem huius particularis effectus, vt adequantem virtutem solis,ita irrationabile est ex quantitate virtutis immaterialis inferre ẽqualitatem huius effectus particularis, qui est velocitas motus tanq; effectum adequatum. ✠ Considerandum rursus est,quod inter potentiam motiuam infinitam in magnitudine seu absolute,ꝛ potentiam motiuam infinitam ꝛpotream:hoc interest,quod illa aut nihil aliud per se dicit,nisi principium motus(vt patet si sumatur absolute)aut si aliquid aliud addit,nihil addit eleuans ipsam supra rationem ꝓprii principij motus:vt patet si sumatur in magnitudine. Ista autem ex hoc, quod immaterialis ordinis ponitur,supra rationem ꝓprii principij motus eleuatur:sicut ꝛ supra corporalia. Propter quod ex hoc ipso, ꝙ ponitur extra magnitudinem,sequitur quod non per se primo,respiciat motus velocitatem,qui est corporeus effectus.quemadmodum faciunt virtutes corporales:sed altius quid per se primo aspiciat,ꝛ secundario ꝛ quasi per accidẽs motum. Unde fit vt infinitas virtutis motiue si esset in magnitudine,motus velocitate necessario manifestaret. Infinitas autem virtutis motiue existẽtis extra magnitudinem non:q.ſ.infinitas potentie in magnitudine est ꝙ se primo particularis principij motiui,infinitas vero potentie extra,est per se primo rei eleuate supra ordinem principiorum motiuorum particularium.ac per hoc altius quid respicit vt adequatum motum ✠ velocitatem motus. Imaginandum est enim ꝙ res illa infinita extra magnitudinem,cuius habeat in se vnde possit mouere:hoc tamen opus non per se primo respicit ab illa, sed aliquid altius:quia vt pluries dictum est, motus per se primo est actus corporis, virtus autem illa eleuata est sicut supra corpora, ita super omnia corporalia per se primo, quod dico propter ens, ꝛ bonum,ꝛ alia huiusmodi:que ꝛ si sint corporalia, non tamen per se primo,ꝛ ideo non oportet,si virtus illa est infinita, velocitatem infinitam posse ab ea prouenire. ✠ Ex duobus ergo falsificat ℈m san.tho.conditionalis ista. Primo ex eo ꝙ virtutem extra magnitudinem non oportet habere adequatum facere sue virtuti, quum agat per intellectum:vt dictum est in secunda opinione. Secũdo, ex eo ꝙ considerata virtute infinita extra magnitudinem non consideratio modo operandi,sequeretur.ergo daretur motus in non tpe:q; non posset fieri motio quo ad velocitatem adequata virtuti motiue:q; moueret corpus in actu puta celum, quod non esset casus motionis adequate illi virtuti,nec absolute,q; hoc implicat: nec ex hypothesi data, quia infinita potentia non est concessa in magnitudine,sed extra. ¶ Contra hanc autem opinionem duplici obiicitur. Primo quia si ex sola incorporeitate virtutis motiue infinite habetur sufficiens ratio falsitatis secunde conditionalis,manifeste sequitur ꝙ non refert:si ponatur virtutem illam esse motiuam necessario,dummodo ponatur incorporea:stant enim ista duo simul, non enim est impossibile virtutem immaterialem esse necessario motiuam:vt arist.ꝛ philosophi tenent de animabus orbium. Et hoc autem queratur in quãto tempore moueret virtus infinita extra magnitudinem mouens ℈m totum posse,ꝛ signetur illud tempus,ꝛ tunc procedatur iuxta tex.79.octaui phy.deducẽdo ad impossibile, ꝙ equaliter moueant virtus finita et infinita. ✠ Secundo:quia hoc est expresse contra auer.in secundo celi.con. 38.ꝛ.71. ¶ Ad primum horum dicitur, ꝙ iste due conditionales distant sicut celum et terra. Si infinita potentia motiua esset extra magnitudinem,moueret in non tempore,ꝛ si infinita potentia motiua existens extra magnitudinem moueret secundum totum suum posse,moueret in non tempore. Secunda enim est vera : quia in antecedente eius tam ponitur ipsam secũdum totum posse actualiter mouere,ꝛ consequenter habere mobile talis motionis subiectum:quum motus sit actus mobilis,ac per hoc in hac conditionali saluantur tres antedicte conditiones. In alia vero non habetur ex hypothesi antecedentis,mobile capax totius posse,ꝛ ideo est falsa ex defectu tertie conditionis. ✠ De illa autem conditionali super quam firmatur argumẽtum scilicet si esset extra magnitudiné infinita virtus motiua,necessario daretur motus in non tempore:dicenda sunt duo. Primo ꝙ ea impertinens proposito:q; nõ habetur ex dictis san.tho. Multum enim refert posita virtute infinita incorporea,loqui de ipsa,ꝛ consequentibus ad ipsam vt sic, abstrahendo a quibuscumq; alijs,que non necessario ipsam infinitam ꝛ incorpoream comitantur:ꝛ loqui de ipsa addendo sibi specialem modum agendi.ſ.necessario. Primo enim modo est sermo san.tho,ꝛ non secundo,ꝛ primus nihilominus modus nihil ponit incompossibile,secundus vero forte adunat incompossibilia:quia quamuis virtuti incorporee non repugnet esse necessario motiuã ꝛ velocitatiuam motus,repugnat tamen forte virtuti incorporee infinite, vnde non oportet de illa conditionali solicitum hic esse. Si tamen de veritate eius queratur,dicendum secundo viderur, ꝙ est falsa eadem ratione:quia scilicet ex hypothesi antecedẽtis habetur ꝙ in mobili posset recipi adequatus effectus illi virtuti. Ut enim tam infinities tactum est,motus in non tẽpore est quoddam impossibile ex terminis,ꝛ non sequitur nisi ex aliqua hypothesi impossibili: quam requirere illa tria monstratum est. ✠ Et quum contra arguebatur,ergo moueret in aliquo certo tempore, signetur illud ꝛc. Respõdetur,ꝙ quia ex parte motoris nulla posset certitudo velocitatis determinari : quia nec ex libertate, nec ex finitate potentie , et in non tempore mouere non sequitur ex hypothesi: oportet dicere quod si moueret , moueret ea velocitate, cuius mobile esset capax: puta si esset mobile non vio-

Als ✠ motus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lentabile et capax motus, xviiij. horarum, tanto tempore moueret illud et non minore. Et si contra hoc dicatur: signetur tempus illud: intrepide assignetur: puta vna hora vel decem: hoc enim non refert. Et si procedatur deinde ad hoc q̄ eodem tempore mouebit idem mobile virtus finita et infinita: dicetur hoc non esse inconueniens, quando aliunde prouenit cā ex virtute motiua. Inconueniens siquidem est, q̄ virtus finita ꝛ infinita ex propriis meritis considerate moueantur equaliter: sed quando aliunde hoc prouenit: puta ex libertate agentis (vt secunda opinio dicit) vel ex parte mobilis: vt modo dicitur, vel ex mediatione alterius motoris, vt vltima opinio auer. dicet, nullum inconueniens est. ¶ Sed sunt in hac responsione adhuc duo dubia. Primum est: quia ex eo q̄ in antecedente ponitur virtus infinita motiua, ponitur consequenter mobile adequatum. Motiuum enim ad mobile refertur: vt dicitur. v. meta. cap. de ad aliquid: et sic tertia conditionalis est vera. Secundum est quia licet tale vel tale mobile certam velocitatem sibi determinet: non tamen mobile in cōmuni: ꝛ ideo cōparando illam virtutē infinitam separatam necessario agentem ad mobile in cōmuni, restat dubium, an moueret in non tēpore. an certo tēpore. ¶ Ad primū horum dicit, q̄ ratio illa tenet, quādo vis motiua est eiusdem ordinis cum mobili: tunc enim ex suppositione tanti actiui, necessario supponitur adequatum proportionaliter passiuum. Quando autem supponitur tantū actiuum altioris ordinis, non opꝫ tantum passiuum supponere: quia quū passiuum nō respiciat nisi mediate actione trāseunte (quā facit vel facere pōt in eo) et virt⁹ altioris ordinis, s. vniuersalis immaterialis, non opꝫ habeat, aut habere possit aliquam actionē in passo corporeo sibi adequatam, consequens est, q̄ non necessario supposita tanta virtute motiua immateriali supponatur mobile adequatum proportionaliter. Unde licet motuū dicatur ad mobile vniuersaliter: tantum tñ motuum nō vt ad tantum mobile vniuersaliter: sed quando motuū est eiusdē ordinis cū mobili. ¶ Ad scām dicit, q̄ quāpis docuerit aristo. in physicis motorem in cōmuni mobili in communi cōparare, ꝛ quicquid cōtradicit talibus proportionibus esse impossibile: non tamen didicimus cōparare mobili in cōi motorē contractum: qualis est iste, de quo loquimur: motor enim est separatus a materia. Unde tali motori attribuendum est tale mobile: puta celum, et non mobile in communi. Constat aūt q̄ tale mobile aliquam sibi certā velocitatem determinat: vt dicitur secūdo celi. ex. xxxix. ¶ Et si curiose queratur quid dicendum sit ad illud q̄situm. Dicēdum est, q̄ si ille motor applicaretur corpori mobili absolute, q̄ moueret nulla certa velocitate. Et si dicatur, hoc est impossibile: concedatur: q̄ etiā antecedens est impossibile: nec est a nobis vnq̄ concessum. ¶ Ad alteram obiectionem, qua dicebatur hanc tertiā opinionē esse contra auer. dicitur dupliciter. Primo q̄ non est verum nisi per accidens. Auerroys enim ideo dixit q̄ anima celi esset infinite virtutis, moueret in non tempore: quia supponebat ipsam necessario mouere: vnde ex modo agendi supposito tenet apud ipsum cōsequētia. Sanc. Tho. aūt loquitur de virtute infinita incorporea, abstrahendo a modo operandi: ideo in hac opinione non sunt ꝓtrarij per se. ¶ Et si dicatur, saltem habetur q̄ ſm auerroym illa tertia conditionalis est vera. Dicitur secundo q̄ hoc est verum: non tamē propterea est relinquenda: quoniam maior est autoritas rationis cā sit auerroys ꝛ omnium philosophorū simul. Et puerorum non philosophorum est sequi dicta alicuius, credendo q̄ non dixit hoc absq̄ magna et sufficienti ratione: et relinquere argumenta ad oppositū necessaria, aut prope. ¶ Quarta opinio ab Auerroy. xij. metap. cō. xlj. explanata: duabus distinctionibus censet egere positionem dicentem virtutem motiuam infinitam absq̄ mo[tu] in non tempore. Prima est modi essendi: vt scilicet ponat immateriales ꝛ nō in magnitudine. Secūda est modi operādi: vt scilicet moueat mediate ꝛ nō immediate. Supponit em̄ oīa imaterialia agere naturali necessitate: ꝛ sic dicit q̄ ideo nō sequitur motus in non tpe, si ponatur primus motor virtutis infinite: quia ille mouet mediante anima celi, modificante in effectu velocitate: scilicet motus, infinitatem primi. ¶ Sed hec opinio a sanc. Tho. ꝛ egidio. viij. phy. arguit insufficientiem Scoto aūt in primo sen. dist. viij. q. vlt. rōne vlt. arguit falsitatis. Jusufficiēs q̄dē dicit a sanc. tho. q̄ quum aristoteles. viij. phy. duos effectus attribuerit infinitati virtutis: s. ꝛ mouere tēpore infinito in ter. lxxviij. ꝛ mouere in non tpe in ter. lxxix. et auer. ponendo infinitam virtutē, ex mediatione motoris finiti dicat impediri motum in non tempore, et nō impediri motum in infinito tempore: imo dicit q̄ quia ille primus motor est infinite motionis, ideo mouet tempore infinito: et quia ibi est alius motor finitus, ideo mouet in certa velocitate.

Alex. de spiritu.

Restat assignanda ratio quare mediate mouere non impedit infinitatem temporis, sicut impedit infinitatem velocitatis: q̄ auer. non fecit. Ab egidio vero: quia si deus moueret immediate, non propterea moueret in non tēpore: quia motus non tēpore est de genere impossibilium. Falsa autē dicitur: quia virtus infinita habet omnem perfectionem cause efficientis, quā habet ipsa cum causa secunda proxima: et ideo sequit̄ q̄ immediate potest causare oēm illum effectum in celo per se, quem potest cum anima, ergo et causat. si necessario agit quicquid potest: vt supponitur: et vltra, si causat illud immediate ergo in non tēpore: quia virtus infinita agens ſm vltimum virtutis sue ꝛ immediate, non potest agere in tempore. ¶ Ad horum autem primū dici potest, q̄ ꝗuis difficile sit reddere illius quesiti rationē: non tamē est impossibile. Difficile quidem: quia ratio ei⁹ nō potest sumi ex eo q̄ infinitas tēporis sit effectus possibilis, infinitas vero velocitatis impossibilis. Ex hoc em̄ non habetur quare mediatio impediat sequelam huius et non illius: licet habeatur quare illud possit fieri et non hoc. Nec potest sumi ex eo q̄ aliter attribuitur infinite potentie infinitas temporis, et aliter infinitaꝫ velocitatis: scilicet q̄ illa attribuitur infinite potentie sue in magnitudine, siue extra. hec autem in magnitudine tantum: quoniam dato q̄ hoc sit verum, apud auerroym reputatur falsum: vt patet ex dictis: et ideo solicitus fuit de virtute immateriali infinita quare non mouet in non tēpore, ꝛ posuit mediationem motoris. Nec potest sumi ex eo q̄ virtus velocitatiua in infinitum non est cōmunicabilis, virtus autem cōtinuatiua in infinitum est cōmunicabilis: quoniam hoc est falsum loquendo de virtute per se continuatiua in infinitum: qualis est virt⁹ primi motoris. ¶ Impossibile autem non est: quia potest sumi ratio ex eo, q̄ ad hoc vt infinitas temporis proueniat ab infinita virtute, sufficit per se primo respici ab illa: quod mediatio motoris nō aufert: mediatio enim causarum non aufert per se itatem causalitatum. Non enim ex hoc q̄ sol ꝛ homo generāt hominem, tollitur perfectas causalitatis solis respectu propriꝰ effectus, quem habet in homine, ad hoc autem q̄ infinitas velocitatis proueniat a virtute infinita, exigitur q̄ virtus illa absq̄ vlla modificatione attingat motum. Hoc autem motoris mediatio tollit: quia virtus primi motoris modificata in secundo, et non in sua limitatione attingit motum. Et sic ex vi mediatiōis satisfieri videtur questio, et sufficies reddi responsio data. ¶ Ad egidium vero dicitur, q̄ illa ratio non excludit quin illa cōditionalis sit vera: si deus virtutis infinite moueret immediate, moueret in non tempore supposito eo quod supponit auerroys: scilicet q̄ agat secundum totum suum posse: vnde impossibilitas consequentis nihil aliud concludit, nisi q̄ antecedens est impossibile: cuius oppositum probandum erat ab Egidio, si ex impossibilitate consequentis reprehensione dignus censebatur Auerroys. ¶ Ad secundum autem dicitur, q̄ aliud est loqui de perfectione cause, aliud de modo causandi: nec licet ex perfectione cause ad modum causandi inferendo digredi: sed cōmittitur sophisma figure dictionis. Unde ex hoc q̄ primus motor est non minus perfecte virtutis cā ipse cum anima celi simul, non licet inferre: ergo eodem modo potest solus facere quod facit cum anima celi: quia aliud est posse, aliud posse tali modo. Et similiter non licet inferre: ergo potest immediate facere quicquid potest facere cum medio: quia immediate agere ad modum agendi pertinet. ¶ Et si queratur vt arguendo dicebatur, vnde potest reddi ratio, q̄ virtus infinita sit alligata tali modo mouendi, scilicet mediate. Diceret auer. q̄ hoc non est ex defectu potentie, sed ex essentiali ordine connexionē causarum et effectuum vniuersi: vt in eo saluetur vtrumq̄: scilicet et perfectas causalitatis primi dependentieq̄ aliorum ab eo, et distinctio causarum effectuūq̄ cum illarum efficacia, et istorum dependentia ab illis. Nihil enim horum necessario saluaretur in vniuerso, ordoq̄ vniuersi necessitate careret, si primus motor infinite virtutis non esset necessaria connexione conjunctus mediis causis in causando. ¶ Et si contra hoc instetur, quia vt dicitur in prima propositione libri de causis: causa prima plus influit et prius in effectum, cā secunda, ergo si est infinita et agit naturaliter, in primo signo temporis. Effectum totaliter causat, et sic nō remanet ad quid actio cause secunde terminet. ¶ Responderi potest, q̄ ex hoc q̄ causa prima plus et prius natura influit cā secunda: non habet, ergo totaliter causat ipsum, quātūcumq̄ ponat infinita ꝛ naturaliter agens: accipiēdo ly totaliter ex pte causalitatis. Tū q̄ non causat ipsum omni modo, quem effectus exigit ad sui factionem naturalem: nec ex eo q̄ totus effectus causatur ab vna causa: habet, ergo alie cause nihil faciunt: q̄ faciūt idē realiter alio modo. Nō em̄ ideo dan-

untur plures cause essentialiter ordinate eidē, quia aliquid eius fiat ab vna ꝛ aliquid ab alia: sed vt totus effectus secundum quālibet sui rationem habeat propriam per se primo causam, quāuis tot⁹ a qualibet fiat secundum rem: vt superius dictum est. Tum quinfinitas cause prime non largitur necessario nisi efficaciam causalitatis eius in suo ordine, vel di gratia. Quantūcūq̄ ponatur solis virtus infinita, ex hoc non habetur, q̄ ipse absq̄ homine posset producere hominem: sed q̄ effectus proprius in homine efficacissime fortiretur, ita quantūcūq̄ ponatur diuina virtus infinita ꝛ necessitatio agens, ex hoc non subtrahunt actiones secundorum agentiū sed ponit ipsam omnibus coagere, ad omnia que illa agunt alio modo, ꝛ saluat aliquem effectum (puta sempiternitatem) habere per se causam, ꝛ proprium effectum primi esse intimum ꝛ primum in quolibet effectu. Illud aūt quod ibi dicit, q̄ in primo signo effectus totaliter est a prima causa ꝛc. imaginantium magis cā philosophicum quid sonat, non enim alia ratione philosophi (ſm quorum intentionem loquimur) dicunt primam causam plus et prius influere in effectum cause secunde cā secundam: nisi q̄ per se primo effectus prime cause, communius ꝛ intimius ac prius rationem habet in effectu, vt patet in propositione adducta et eius commento: sicut verbi gratia causans per se vitam in homine, magis ꝛ prius dicitur influere in hominem, cā causans per se animalitatem in eodem: quia illud est intimius, prius ꝛ cōmunius. ¶ Ex hoc autem nō habetur, q̄ in illo priori totus effectus ſm omnem rationem habet sufficientem causam per se, ꝛ q̄ alie superfluant: etiam si dans vitam, esset virtutis infinite, dato etiam q̄ speciali causalitate attingeret hominem. Quod tamē est erroneum in philosophia: q̄ causa prima non attingit effectum cause secunde, nisi media actione cause secunde: quamuis magis ꝛ prius propter rationem dictam. ¶ Colligendo ergo respōsionem ad primum argumentum principale, dicimus tripliciter responderi posse, vel tenēdo primum motorem mouere libere, vel non considerando hoc, vel tenendo ipsum esse immaterialem, vel tenēdo ipsum mouere mediate. Et q̄ nulla harum aristo. repugnat. Auer. autez sola prima, quamuis tertia ab ipso habeatur. ¶ Ad secundum argumentum principale dicitur, q̄ tenendo viam auerroys de necessaria cōnexione virtutum agentium ꝛc. manifeste patet, q̄ non ponitur in rerum natura aliquid possibile ſm potentiam actuam, quin ponatur ſm potentiā passiuam. ꝛ q̄ infinitati potentie diuine respondet potentia passiua celi ad sempiternitatem motus: nec est alius effectus in motu possibilis ex illa virtute accepta, ſm omnes conditiones necessarias ipsam comitantes q̄ rerum natura. ¶ Tenendo autem alias respōsiones, iam patet responsio dupliciter. Primo admittendo q̄ omni potentie actiue respondet passiua: sed nō quo ad omne quod esset absolute possibile ex illa virtute fieri, ꝛ sic potentie infinite motiue respondet potentia celi quo ad sempiternitatem motus: non autem quo ad quemlibet gradum velocitatis, q̄ posset fieri ex illa virtute absolute. Et huius ratio ex dictis haberi potest: quia potentie actiue vniuersali altioris ordinis: non oportet respondere passum corporeum capax totius eius virtutis quo ad omnia: quia non per se primo respicit effectum particularem: vt dictū est, ꝛ est philosophie principijs satis consonum. ¶ Secundo potest dici, q̄ licet omni potentie actiue respondeat possibile, non tamen potentia passiua, vt patet de productione intelligentia a deo: siue ab eterno, siue in tempore. Et hoc propter rationem dictam. Nec tamen oportet respondere aliquod vnum possibile adequatum: sed vt ex dictis patet, virtuti infinite respondet infinitum possibile, non sic q̄ possit produci aliquod infinitum nisi ratio: sed sic q̄ omnis finibus possibilium producibile ab ipsa arctatur: sed quocūq̄ producto potest perfectius producere cā tum est ex ratione virtutis actiue. Et hoc modo cā tas virtutis in effectu manifestatur: ꝛ non primo modo tantum. ¶ Quod vero in vltima cōclusione dicitur, proportionaliter intellectum propositū magis confirmat cā impugnet: q̄ quemadmodum mobile infinita velocitate potest dupliciter intelligi (vno modo q̄ possit actuare infinita velocitate mouert, alio modo sic q̄ quacūq̄ velocitate motum potest velocius mouert) ꝛ primo modo impossibile est ponere mobile, secundo vero est possibile, ita ſ de motore, q̄ ſ.im possibile est dare motiuum infinita velocitate primo modo, sed secundo tantum: quod etiam oportet esse infinite virtutis. ¶ Et aduerte, q̄ de facto ſm philosophos huic argumento dicendum est, q̄ potentie infinite respondet in rerum natura effectus infinitus ſ. tempus infinitum motus celi per se productum, ꝛ potentia passiua celi ad hoc. Et q̄ hoc est sufficiens manifestatiuum infinitatis virtutis: vt patet ex dictis. Cetera autem pro vere philosophantiū quiete dicta sint. ¶ Ad tertium principale dicitur, q̄ licet solo tertio modo arguatur ibi ſm mentem auerroys, ꝛ nec etiam illo modo habeat intentum, attamen singulis ordinate respondendū est, premissa prius intentione illorum verborum ſm veritatem. Intēdit igitur ibi auer. loquens de proximis motoribus orbium, non excludere infinitatem vigoris a deo: qui nullius orbis est anima. Sed concludere infinitatem vigoris nō sequi ad motorem tpe infinito: ex hoc q̄ motor infiniti vigoris habet necessario infinitam potentiam, ꝛ consequenter infinitam naturam. Ex hoc enim sequitur, q̄ si motor tpe infinito necessario esset infiniti vigoris, q̄ haberet ꝛ potentiam ꝛ naturam infinitam. Et quum plures sint motores tempore infinito, sequeretur vlterius q̄ ex positione plurium motorum celestium tempore infinito, non haberentur propria naturis motorum: sed hoc tantum q̄ sunt motores infiniti. Et sic vlterius sequeretur, q̄ nō esset ibi multitudo motorum, nec diuersitas proportionum motorum ad mobilia: sed motus in non tpe ꝛc. Et tenent consequentie vt ibi: quia tunc illi motores conuenirēt in natura ꝛ potentia infinita intensiue, quemadmodum modo de facto conueniunt in immobilitate: ex qua habent q̄ possint continuare motum tempore infinito. Et sic non esset vnde differrent abinuicem. Hec est sententia auer. ibidem: vt patere potest cuilibet exercitato, ex qua non habetur primum motorem esse vigoris finiti. ¶ Ad primum ergo modum arguendi ibi tactum, dicitur q̄ non sunt in eo tot verba quot errores. Consequentia primo nihil valet. Propositio deinde dicens, q̄ quelibet pars infiniti est infinita, licet sit vera de parte aliquota, non tamē iuuat cū alia coassumpta. s. infinitū non est maius alio infinito. Patet enim in qnātitate permanēte, q̄ si ponatur linea infinita vtrinq̄ versus orientem et occidentem, et secetur in directo puncti meridiei, q̄ vtraq̄ pars est infinita, et tota est maior vtraq̄ parte. Et similiter in qnātitate successiua, si secetur in termino decime hore huius diei totum tempus eternum, vtraq̄ pars est infinita: ꝛ tamē totū tempus est maius qualibet earū. Falsum est ergo cōparando infinitū simpliciter infinito ſm q̄d, quale est pars aliqua infiniti, q̄ vnū non sit mai⁹ alio: ꝛ talis ē cōpassio in ꝓposito nō. patet nihil cōcludi. ¶ Et vt ostēdat quant⁹ error in hoc sophismate lateat, adhuc declaratur, q̄ etiā cōparando infinitum simpliciter infinito simpliciter, stat vnum esse maius alio. Numerus enim reuolutionū lune est maior numero reuolutionum saturni (ꝛ loquimur de motu proprio) ꝛ tamē vter q̄ est infinitus ſm ponentes motū eternum. Antecedens patet: q̄ singulis reuolutionibus saturni respōdent amplius trecente sexaginta reuolutiones lunares: q̄n ille singulis triginta annis vnam complet: illa vero vigesimo octauo quoq̄ die vel circa suam peragit. Unde diuus Tho. preclare docet in tertia parte. q. x. art. iij. ad tertium, q̄ non est proprietas infiniti non excedi simpliciter, sed non excedi in illo ordine, in quo ponitur. Et fundat hoc sup̄ textu. xxxviij. ꝛ xxxvij. tertij phy. vbi dicitur, q̄ infinitum nō est vt substantia, sed vt accidēs querendum: accidētis autem proprium est qualificare id cuius est accidens. Et, ꝓpterea quēadmodum infinitas aduenies alicui, puta diebus, non infinitat nisi numerum dierū: ita impossibilitas infinitate consequens non ponit nisi in ordine dierū. Et, ꝓpterea infinitis diebꝰ simpliciter, non possunt dari plures dies: sunt tamē multo plures hore illorū dierum cā ipsi dies. Et similiter infinitis horis nō dantur plures hore: sunt tamen multo plura minuta illarum horarū cā horeipse. ¶ Nefas quoq̄ esse videtur, conditiones totius ꝛ partis in imparibili et summe perfecto, ac per hoc vocato quanto virtualiter, requirere: quum non maius quid sit totum hoc: deus bonus, sapiens, vnus, cā hoc solum, scilicet deus, aut econuerso: siue ponatur finite virtutis siue infinite: quia non equalis, sed eadem est perfectio rei illius et omnium que eius sunt. ¶ Ad secundum vero modum arguendi dicitur, q̄ sicut tactus quantitatiuus, quia secundum extrema est, expellit id in quod fertur, tactꝰ autē virtualis, q̄ interiora penetrat, magis conseruat et firmat sibi contrarius non est tactor: ita infiniti corporei propriū est, sic omnia occupare, vt omnia excludat, nihil secum cōpatiens: infiniti vero virtualiter, ꝛ ꝓprium est sic oia implere, vt ea faciat virtuosa et cooperantia, ꝛ modificantia illimitationem suam in effectibꝰ. Unde ex infinitate virtutis non excluduntur alia actiua, sed magis ponuntur: vt superius quoq̄ dictū fuit. ¶ Ad vltimū aūt dicit, q̄ dupliciter pōt poni distinctio formalis. Uno modo sicut aliqua ꝓtipantia aliquid, ꝓpriꝰ constituitur is diuersificantur: sicut homo differt ab equo, ꝛ albedo a nigredine. Alio modo sunt aliquid per essentiam distinguitur ab alijs que sunt talia per participationem: sicut homo separatus distingueretur a singulis hominibus. Di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

stinctie primo modo est causa finitatis vtriusq; extremi: et de hac est sermo auerroys ibidem. Secõ modo non infert finitatem nisi vnius extremi: scilicet participantis tm̃. Illud autem quod est per essentiam. ex hoc ipso q̃ purum est. ab alijs distinguitur absq; aliquo finitante et contrahente. Et licet ab infinito nullum positiuum excludatur virtualiter, multa tamen excludũtur formaliter: quibus participantia ipsum ab ipso distinguunt, excellentiori modo omnia prehabente. ¶ Ad quartũ principale dicit, q̃ finitia nihil valet. Et ad probationẽ. cõcessa suppositione, negat minorem: scilicet q̃ distantiũ ab aliquo in infinitum, alterũ non sit altero propinquius illi: vt patet manifeste ꝛ in quantitate permanẽte et successiua. In permanẽte quidem, si ponatur linea infinita ex parte septẽtrionis, constat q̃ tam pars intercepta sub tropico cancri, et circulo equinoctiali, q̃s pars intercepta inter circulum equinoctialem ꝛ tropicum capricorni, in infinitum distat a quantitate linee infinite versus septentrionem: ꝛ tamẽ dubiũ non est quin pars sub tropico cancri esset illi propinquior: quia minorem viam actura esset, si ad infinitam attingendam moueretur. In successiua vero, quum tam dies hesternus q̃s hodiernus in infinitum distet ab eterno tempore preterito, constat tamen q̃ propinquior hesternus fuit q̃s hodiernus ꝛ hodiernus q̃s crastinus. Alioquin mundꝰ quotidie non esset maioris durationis, nec aliquid antiquius altero simpliciter: que sunt cõtra sensum. ¶ Est autem ratio quare stat inter aliqua esse distantiam infinitam. ꝛ tamen vnum altero magis distare, quia distantia illa non est infinita vtrinq;, sed ex vna parte tantum: sicut contingit in proposito, ꝛ in instantijs adductis. Tũc enim ex parte infiniti habetur ratio infinite distantie ceterorũ ab illo, et ex parte finitorum habeẽ ratio maioris appropinquationis ad primum: vt patet in exemplis adductis: quia enim tempus preteritum est infinitũ, ideo infinita distãtia est a parte ante inter singulos dies ꝛ ipsum: quia vero hodiernus dies finit hinc tempus elapsum, ideo est finita distantia a parte post. Et consequenter ex ista parte potest accipi ratio, quare est propinquior eterno elapso q̃s dies crastinus. ¶ Et similiter est de distantia inter deũ ꝛ creaturas. Ex parte siquidem dei infinite distantie ratio habetur: ex parte vero creature distantia finitur. Et ideo hinc sumitur, q̃ vna est propinquior altera primo enti infinito. ¶ Vñ posset cũ distinctione dici ad minorem, q̃ distãtia infinita est duplex: scilicet infinita vtriq; seu simpliciter, ꝛ infinita fm quid seu ex altera parte tantum: et q̃ quamuis primo modo sit vera, secundo tamen est falsa: et sicut est ad propositum. ¶ Ad quintum principale dicitur breuiter, q̃ omnes autoritates auer. in hac re, excepta illa octaui phy. qua dicitur non esse virtutis finite nec infinite: loquuntur de motoribus proximis: id est animabus celorum: vt ipsemet auer. in 3ommẽ. xlij. duodecimi dicit: quum post distinctionem motoris infiniti a finito, subdit q̃ proportio inter motorem ꝛ mobilem in celestibus, est propter motorem finitum: ꝛ q̃ propter ipsum dixit aristo. in. ij. celi, q̃ primus orbis esset in laboꝛe ꝛc. ¶ Vel ꝛ clarius (licet in idem redeat) dicẽdum, q̃ ideo sepe auer. negat dari motorem infiniti vigoris, sic q̃ possit semper velocius mouere: non ex defectu potentie primi motoris, sed ex ordine essentiali causarum ꝛ effectuum, ꝛ finitate motorum proximorum. Ex his enim fit, vt quẽadmodum negatur. ix. meta. cõmen. vij. deum posse producere mulcam, non ex defectu potentie, sed ex ordine essentiali causarũ et effectuum exigente talem effectum fieri mediãte corpore celesti mobilitia nihil min⁹ negari simpliciter ab ipso potest, q̃ motor aliquis possit sem per velocius mouere. Non ex defectu potentie primi motoris, sed quia non potest mouere nisi mediante anima celi in qua modificatur virtus eius. Et sic nullus motor restat potens maiorem velocitatem facere: quam uis primus sit vigoris infiniti. ¶ Illud vero quod in commẽ. lxxix. octaui phy sicorum dicitur: scilicet q̃ motor immaterialis, nec finitus, nec infinitꝰ dici potest: quamuis sonet quid falsum ꝛ ridiculosum, et propterea reprehensum sit a multis. Quidam errorem intelligunt ea ratione dictum de solo deo: quia non est virtutis actiue, sed tantum mouet vt finis. Quidam vero, quia non est virtutis actiue respectu velocitatis motus, de qua ibi est questio: sed tantum sempiternitatis motus. ¶ Ego autem nolens auerroim thomistã facere, neq; me auerroistam, ꝛ veritatem solam sequi (quantum cognoscere potero deo concedente) puto id tunc voluisse auerroim, quod sepe mẽtem meam pulsauit: tanq̃s de aristo. officina veniens: scilicet q̃ virtutes immateriales non sunt quante virtualiter, ꝛ consequenter nec finite nec infinite. Non simpliciter: sed eo modo quo sunt quãte virtutes corporales: scilicet q̃ non sunt proportionales motibꝰ: vt scilicet quãto maior motus: tanto virtus immaterialis maior: quẽadmodum est in corporalibus, sed sunt altioris ordinis virtutes. ¶ Et hoc modo saluari videtur processus aristo. viij. phy. ij. quia quum sufficiẽter excludat ex textu. lxxviij. ꝛ lxxix. q̃ nulla virtus corporea potest mouere tempore infinito, ex eo q̃ talem virtutem oportet esse infinitam, et ad hoc sequeretur motus in non tempore. et de facto supponatur virtutem motiuã celi mouere tempore infinito: restat q̃ virtus illa sit extra ordinem virtutum corporearum: quarum nulla potest hoc facere: quia nec finita nec infinita. Et consequenter habetur q̃ sit impartibilis, ꝛ nec finita, nec infinita: etiam de virtuali quantitate loquendo. eo modo quo virtutes corporee: aliquin eodem modo posset argui de virtute corporea sicut de corporea. Et secundum hoc quum in textu vltimo octaui phy sicorum dicitur motorem celi esse potentie infinite: ly infinite pure negatiue tenẽri debet, id est non finite. ¶ Hanc credo fuisse tunc mentem auerroys: quam tamen quia vidit postmodum non esse veram (vt ex supradictis examinando rationem aristotelis, et commentũ. xlij. deduct ab exercitatis põt ex medio termino aristot.) ideo in. xij. meta. commutauit in melius, admittendo ibi finitatem ꝛ infinitatem virtutis ꝛ proportionis. ¶ Et sic sit finis presentis questionis: anno salutis. m. cccc. xcix. die. x. Septembris: Papie, in conuentu sancti Apollinaris. Ad dei gloriosi laudem ꝛ honorem: ꝛ eorum te meritatem retundendã, q̃ philosophiam suo ingenio metiri presumentes, non verentur dicere virtutem infinitam non esse in rerum natura quia est ens impossibile secundum principia philosophie. Jam esn patet, q̃ nullo philosophie principio negato: nõ solum sustentatur: sed etiam ex sensibilibus probatur. Erubescant ergo.

¶ Thome de vio caietani cardinalis sanc. Xisti due questiones: scilicet an in rebus naturalibus detur potentia neutra, ꝛ an potentia receptiua actuum supernaturalium sit naturalis.

¶ Utrum in rebꝰ naturalibus detur potentia neutra. Mo j.

Articulum primum questionis remanet tractanda questio de potentia neutra. Unde queritur, Utrum in rebꝰ naturalibus detur potentia neutra. ¶ Circa quam difficultatem quatuor agenda sunt. Primo declarabitur titulus questionis. Secundo ponetur opinio scoti. Tertio probabitur opposita opinio. Quarto respondebitur obiectis.

Quo ad primum.

Res naturalis sumit hic vt distinguitur contra artificiales. ¶ Inuenitur vero in rebus naturalibus, sumitur pro inuentione reali in singularibus naturalibus simpliciter. Et hoc ad differentiam eoꝝ que dicuntur in abstractione: sicut contingit de proprietatibus quantitatis vt sic, et alijs similibus: que tñ in rerũ natura actualiter non inueniũtur. ¶ Potentia in proposito sumit pro potentia receptiua. ¶ Neutralitas inclinationem naturalem respectu vtriusq; actus, scilicet huius et oppositi negat, non simpliciter, sed in potentia receptiua vtriusq;. Dico autem hoc: quoniam dupliciter contingit imaginari potentiam aliquam neutram. Primo per negationem potentialitatis ad vtrumq;: quemadmodum colorabile, nec ad grauem nec ad acutum sonum est in potentia. Et sic non vocatur potentia neutra, sed potentia nulla: colorabile enim nõ est receptiuum sonorum. Alio modo per negationem inclinationis in potentia receptiua vtriusq;: sicut si poneremus aliquam superficiem receptiuam albi et nigri, et tamen ad neutrum inclinatam: et hec proprie vocat potẽtia neutra. ¶ Est ergo sensus questionis, an inueniatur aliqua singularis potentia in rebus naturalibus, receptiua alicuius actus, ꝛ tamen nec ad illum nec ad oppositum inclinetur. Hec de primo.

Quo ad secundum.

Scotus in prologo primi sent. quest. j. et in. ij. dist. ij. quest. vj. tenet dari potentiam neutram: ponens q̃ potentia receptiua relata ad actum aut est naturalis, aut violenta, neutra. Naturalis quidem si naturaliter inclinetur in illum. Violenta vero si ille sit contra ejus inclinationem naturalem. Neutra vero si neq; inclinetur ad istam formam quam recipit, neq; ad oppositam. Exemplum primi: vt motus deorsum lapidis. Exemplum secundi, motus nostrum eiusdem. Exemplum tertij: superficies respectu albedinis ꝛ nigredinis. Etenim manifeste patet inueniri in angelis talem potentiam: eo q̃ potentia passiua, que est in angelo ad essendum in loco neutra est. Quod probat dupliciter: tũ quia tale passum non inclinatur naturaliter ad istam formam vel oppositam: tum quia si esset in aliquo loco naturaliter, esset in alio loco violenter. Et probatur sequela per Auicennam, ix. meta. volentem, q̃ si motꝰ celi esset naturalis, terminaretur ad quietem naturalem, et

motus ab illa esset violẽtus. Posset quoq; multipliciter argui pro hac opinione, sed quoniam stabiliendo oppositam habetur solutio omnium ideo hec sufficiant de secundo.

Quo ad tertium

Propono vnã propositionem: ꝛ vnam distinctionem: ex quibus probabit intentũ. Propositio igit est hec, Omnis potentia rei naturalis respicit per se primo ꝛ naturaliter aliquem actum. Probatur quo ad primam partem: quia vt dicitur. ix. metap. tex. xiij. potẽtia diffinitur per actum. Actus q̃nq; diffiniens potentiam, proculdubio est per se primo respectus ab illa: quoniã neq; actus per accidens, neq; actus per se secundo, illi equiualet. Quo ad secundã vero partem (scilicet naturaliter) probatur: quia ex secundo physi. text. lxxviij. vnumquodq; sicut dicitur, ita aptum natum est agi, et econtra: sed potentia fit a natura ꝛ est propter actum: vt patet. ix. metap. textib⁹. xv. ꝛ xvj. ergo potẽtia naturalꝰ fit ꝛ est ꝓpter actũ, ergo ꝓpter actum, quẽ p se primo respicit: ꝛ sic ois potẽtia naturalꝰ respicit suũ per se primo actũ. Totus processus clarus est ex allegatis et traditis in. ij. phy. quomodo natura agit propter finẽ: et quo pacto ea que a natura aguntur propter finem, naturaliter inclinantur in finem ꝛc. ¶ Distinctio vero est, q̃ potentia receptiua potest comparari quatuor modis ad actus. Potest enim colorabile (verbi gratia) comparari ad colorem, ad species colorũ, ad contrarium colorũ, et ad disparata scilicet sonos. Si comparetur ad colorem, sic comparatur naturaliter et per se primo. Si ad speciẽ eius, naturaliter quidem, sed non per se primo. Si ad cõtrarium, violente. Si ad disparata, nulliter nisi forte per accidens. Nec hec egent probatione: quoniam per se sunt nota ex terminis: nisi quis obijciat actus ad quos potentia se habet obediential. Sed quoniam de hoc erit sequens questio, nec hi locantur a scoto sub potentia neutra, ideo nihil ꝓposito obstãt. ¶ Ex his autem deducitur opposita opinio: scilicet q̃ omnis potentia in rerum natura relata ad actum receptibilem in ea, aut est naturalis aut violenta: ita q̃ nulla est neutra. Omissa pro nunc potentia obediential: vtpote non spectante ad presens propositum. Probatur autem hec conclusio sic. Omnis potentia receptiua alicuius actus, aut respicit illum per se primo, aut per se secundo, aut contrarium his: sed tam actum per se primo respectum q̃s per se secundo, respicit naturaliter, et contrarium eis respicit violenter: ergo omnis potentia receptiua alicuius actus, aut est naturalis aut violenta. Minor, est per se nota. Et maior probatur sic. Si daretur quartum genus actuũ receptibilium in aliqua potentia, illud esset actus disparatus ab eo quem per se primo recipit illa potentia: sed hoc esse non potest: ergo potentia non potest recipere nisi illa tria numerata. Q̃z autem hoc sit impossibile, patet inductiue. Colorabile enim nullam habet potentiam ad sonos, neq; calefactibile ad colores: et sic de alijs. Et probatur ratione: quia potẽtia vnius generis non est ad actus alterius: vt patet. xij. metaph. In tractatu de principijs predicamẽtorum. Et quoniam rationi hec consonant, ideo hanc sequamur viam. Et hec de tertio.

Quo ad quartum

Respondetur, q̃ distinctio illa trimẽbris est voluntaria quo ad tertium membrum. Nec id quod adducitur de superficie iuuat: quoniam aliud est loqui de superficie absolute: et aliud de superficie physica tali in rerum natura inuenta. Superficies enim absoluta non solum abstrahit ab albo ꝛ nigro, sed etiam ab omni sensibili: ꝛ rursus aliqua superficies est que repugnat colori omni: vt patet de superficie celi. Itaq; loquendo de superficie tali: id est colorabili, dicitur q̃ vt sic non est indifferens ad album et nigrum per exclusionem inclinationis naturalis, sed per exclusionem maioris ad vnum q̃s ad alium: quoniam huiusmodi superficies respicit naturaliter colorem, et omnes species eius, ſz colorem per se primo, speciem vero per se secundo. Et simile est de materia prima respectu diuersarum formarum substantialium: ipsa quidem per se primo respicit formam per motum aut mutationem acquisibilem quouismodo, per se autem secundo respicit hanc et illam formam. Et sic naturaliter inclinatur in omnes: ꝛ indifferens est ad omnes aut multas, non per exclusionem inclinationis naturalis ad eas, sed per exclusionem maioris inclinationis ad vnam q̃s ad aliam. ¶ Ad id vero quod adducitur de potentia locabili in angelo, dicitur q̃ falsum supponit: scilicet in angelo esse potentiam passiuam respectu ipsius vbi. Et enim in tractatu de angelis dictum est, angelum esse in loco, non est ipsum recipere aut pati, sed operari, seu virtualiter tangere locum. Unde non oportet solicitari nisi de actiua potentia angeli: quam constat esse naturalem, libere tamen exercitam. ¶ Quamuis ea que adducuntur a scoto ad probandum suum intentum de angelo, non cogant: quoniam hec consequentia formaliter non valet. A. est naturaliter in vno loco. ergo est violenter in aliquo alio: vt patet de singulis partibus orbis lune. Quelibet enim est naturaliter in occidente et similiter in oriente. et tamẽ nullibi violenter: et mutat locũ subiecto et ratione. Hec confirmatio ex auicen. conuincit: quoniam non nisi de motu mere naturali verificatur dictum eius. Motus enim celi naturalissimus est ex parte principij passiui (ita q̃ ex hac naturalitate redditur ratio (quare in eo nullus est labor mouenti: vt patet secundo celi text. iij.), quamuis ex parte principij actiui sit animalis. Unde hoc magis ad oppositum intenti scoti videtur: quoniã sic motus angeli esset naturalis ex parte principij passiui absq; sequela inconuenientium, sicut de motu celi dicimus. Hec de quarto et de tota questione.

¶ Utrum potentia receptiua actuum supernaturalium, sit potẽtia naturalis. Questio ij.

Arta eundem articulum querendum erat, Utrum potentia receptiua actuum supernaturalium, sit potentia naturalis. ¶ In qua questione quatuor agẽda sunt. Primo declarabitur titulus. Secũdo recitabit opinio scoti. Tertio examinabit. Quarto rñdebit.

Quo ad primum

(bit q̃sito. Potẽtia receptiua hic sumitur formaliter vt receptiua est quicquid sit de ipsa vt elicitiua actus. Actus supernaturalis dicitur, quem non potest fm nature cursum adipisci: vt gratia, charitas, visio dei, et reliqua huiusmodi. Potentia naturalis vocatur non subiective: id est potentia nature: sed formaliter: id est potentia naturaliter inclinata. Ita q̃ sensus questionis est, Utrum potentie in rebus naturalibꝰ inuente in quibus recipiũt actus supernaturales, naturaliter inclinentur ad illos. Hec de primo.

Quo ad secundum

Scotus in primo. quest. j. prologi ꝛ in. xiij. distinc. xlix. in pluribus locis tenet affirmatiuam partem questionis. Putat namq; q̃ potentia comparari potest ad actum recipiendum, et agens impressiuum actus. et q̃ in prima comparatione nulla est supernaturalitas. sed potentia est, vel naturalis, vel violenta, vel neutra. In secunda autem comparatione est differentia naturalitatis a supernaturalitate: quoniam si comparatur ad agens naturaliter impressiuũ, est naturalitas: si nõ naturaliter impressiuũ, est supernaturalitas. Cõfirmatq; positionẽ suã ex hoc, q̃ potentia receptiua actus supnaturalis, seipsa est receptiue capax illi⁹: ꝛ naturaliter pficitur p illũ cum hz, ꝛ naturaliter appetit illũ. Ex his manifeste sequit, ergo naturaliter inclinat in illũ, ꝛ ergo est potẽtia naturalis respectu illi⁹. ¶ Singula autẽ assumpta ꝓbant. Primũ q̃dẽ; q̃ nullo eget potentia anime medio ad recipiendum charitatem: et similiter intellectus respectu luminis glorie ꝛc. Secũdũ ꝓo: q̃ potẽtia naturaliter perficitur per actum qui est eius perfectio. Tertium autem: quia vnumquodq; appetit naturaliter suam perfectionem, sed maxime naturaliter appetit maximam perfectionem, ex principio metaphysice, sed actus supernaturalis, vtpote visio dei ꝛc. est maxima perfectio. ergo ꝛc. Sumendo igitur secundum hec in naturali potentia ad supernaturales perfectiones: non possumus tamen acquirere eas nisi supernaturaliter: quia oportet acquisitionem hanc ab agente supernaturali scilicet deo gratioso causari. Hec de secundo.

Quo ad tertium.

Tria minus bene dicta in prefata opinione videntur: scilicet principalis conclusio ꝛ eius probatio, ꝛ vsus vocabulorum. Male in primis vtitur ly supernaturale, dum omnem actionem dei ad creatura supernaturalem vocat: quia deus est agens non naturale, sed liberum. Constat namq; quod alia est distinctio naturalis contra supernaturale, ꝛ alia naturalis contra liberum. Primo namq; modo anima sortis producitur naturaliter, secundo autem non. Unde nisi vocabulis abuti velimus ad placitum cuiusq;, supernaturale est quod supra facultatem ordinis creaturis debiti in eis est. Omnes enim naturalia a supernaturalibus distinguimus frequenti vsu per hoc quod aliquid fit secundum debitum nature ordinem, ꝛ aliquid fit supra illum. Ratio deinde assumpta manifeste aut falsa est, aut petit principium. Quum enim dicit, quod potentia naturaliter perficitur per suum actum, ꝛ similiter appetit suam perfectionem: aut ly suum significat suum per informationem actu vel potentia, aut suum per naturalem proportionem seu inclinationẽ. Si primo modo, falsa est maior: graue enim existens sursum, non

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturaliter sed violenter perficitur per esse sursum, ꝛ tamen esse sursum est actus ꝛ perfectio eius per informationem. Si vero secundo modo, petitio est principij in minore, hoc enim est probandum scilicet quod potentia naturalis habeat actum supernaturalem vt suum hoc modo. ℟ Quod quoꝫ dicitur de immediata receptione ad propositum nihil infert: ens enim immediate est receptiuum figure mercurij, ꝛ tamen non naturaliter. ¶ Conclusio demum principalis voluntaria relinquitur: ꝛ irrationabilis ostendetur probando oppositam. Hec de tertio.

Quo ad quartum ¶ Conclusio responsiua questionis est, q̄ potentia ad actus supernaturales nō est naturalis, sed obedientialis. Et probatur tripliciter. Primo ex parte actus sic. Actus supernaturalis dupliciter inuenitur. s. fm se: vt gratia, ꝛ fm talem modum fiendi: vt visus ceco datus. Visus enim secundum se est naturalis actus hominis: sed q̄ ceco in instanti detur, supernaturale est. Charitas vero ꝛ talia, sunt secundum se actus supernaturales: adeo vt implicet contradictionem connaturales esse, aut fieri alicui creature facte vel factibili, vt etiam ipse scotus in secundo. di. 23, fatetur. Si ergo in natura nulla est naturalis potentia ad actum supernaturalem ratione modi vt sic, a fortiori nulla est naturalis potentia ad actus supernaturales simpliciter. Sed in natura nullam esse naturalem potentiam ad illos actus, patet ex frequenti vsu: quo naturalem potentiam ad miracula negamus. Et ex hoc sequitur q̄ supernaturalitas inuenitur non solum comparādo potētiā ad agens, propter supernaturalem acquisitionem actus: sed etiam cōparando potētiam ad actum propter supernaturalitatem actus in se. ¶ Secundo ex parte potentie sic. Omni potentie passiue naturali, respōdet aliqua potentia actiua proxima: ergo respondet potētia actiua naturalis. Antecedens est maxima assumpta ab aristo. 3. de anima tex. xvij. ad probandum dari intellectum agentem. Fundatur enim super hoc, q̄ in omni natura vbi est patiens, oportet ponere agēs. Et certum est q̄ de proximo non de primo agente loquitur: alioqn distributiuam nō feciſſet: dicens in omni natura ꝛc. Et per hoc excluditur responsio scoti, dicentis, q̄ sufficit q̄ detur primum agēs. Consequentia autem probatur: quia potentia supernaturalis nō est proximum actuum naturalis potentie: vt ex terminis patet. naturale est soli naturali cognatum est. ¶ Tertio ex parte subiecti. Quū enim quidditatiua cognitio alicuius sit sufficiens ratio omnium proprietatum eius, ꝛ ex ea soluantur omnes difficultates cōtingentes rei (vt in quarto phy. dicitur) cōsequens est, q̄ cognita q̄ddittatiue re aliqua, cognosci ex ea possint oēs ei⁹ naturales potentie: ꝛ quū potentie cognito ex actu pendeat (vt dicitur. ix. meta.) cōsequens est, q̄ actus ad quos sunt naturales potētie cognoscantur, ꝛ cum huiusmodi actus sint supernaturales apud scotuꝫ, sequitur de primo ad vltimū, q̄ ex cognitiōe quidditatiua alicuius naturalis cognoscitur supernaturalia: quod est manifeste falsum. ℟ Et confirmatur. Quia certe scimus hanc maiorem, q̄ nulla naturalis potentia est frustra. ergo si scimus hanc minorem, q̄ in materia vel anima vel quacūq; alia re est naturalis potentia ad actū supernaturalem. opꝫ cōcedere q̄ scimus supernaturalia illa deberе esse: ꝛ sic sciemus resurrectionem mortuorum futuram, ꝛ gratiam iustificantem impium ꝛc. quod est ridiculum. ℟ Nec euacuat hanc rationem responsio scotica, dicens q̄ anima fm illā rationē est ignota. Cognitio nāq; q̄ddittatiua alicuiꝰ, nihil naturale illius incognitum relinquit: qm̄ continet formaliter vel virtualiter oēm illius notitiam. ℟ Nec euaditur, dicendo q̄ substantia non potest a nobis, p statu isto quidditatiue ꝛ ppie cognosci: qm̄ quicquid sit de hoc, habetur intentum, scilicet q̄ ex quidditatiua rerum naturalium cognitione, siue habeatur pro statu isto siue non, possit scientia haberi de supernaturalibus, ꝛ sic reuelatio de gratia, beatitudine pollicita, resurrectione ꝛ aliis huiusmodi, ad que naturalis ponitur potentia receptiua non frustra, erit necessaria secundum quid scilicet pro statu isto, ꝛ non simpliciter: quod est manifeste falsum. Hec de quarto. ¶ Finis.

¶ De subiecto naturalis philosophie ad fratrem vincētium de vincentia lectorem mediolani, Questio.

¶ An ens mobile sit subiectum in philosophia naturali. Nō. xix.

Queritur ¶ An ens mobile sit subiectum in philosophia naturali. ¶ Et videtur q̄ non. Primo. Quia aut ens mobile significat substantiam mobilem, aut accidens mobile, aut tertium commune vtrisq; Si primum cum substantia mobilis ꝛ corpus mobile sint idem convertibiliter, sequitur q̄ poneretur secundum rem corpus mobile subiectū philosophie. quod est contra tenentes ens mobile. Si secundum, hoc est manifeste contra omnes, ꝛ veritas. Si tertium, tunc sequeretur, quod ens diceret tertium cōceptum ab habilem a substantia ꝛ accidente: quod est contra thomistas. ¶ Secundo sic. Subiectum scientie debet esse vnius rationis formalis: aliōquin nō haberet quod quid est, ꝛ consequenter nec esset principium scientie: qz vt dicitur in primo de anima in textu. vj. principium omnis demōstrationis est quod quid est. Nec haberet aliquā per se primo passionem: quia ei quod non est in se natura vna, quicquid per se vni conuenit, conuenit ratione partium, ꝛ consequenter nulla passio cōuenit ei primo. ens autem mobil. dicit aggregatum ex duabus rationibus formalibus: ergo non est subiectum. ℟ Si dicatur, quod illa duo ponuntur ad circūloquendum vnam rationem formalem, quemadmodum moris est ponere passiones loco differentiarum, contra. Ratio subiecti in scientia debet esse primo ꝛ maxime nota in scientia: eo quod tota scientifica cognitio ex illa dependet: sed si circunlocutione eget, non esset huiusmodi implicatio siquidez est in adiecto, dicere quod est ratio formalis in scientia, ꝛ quod circūloquimur illam passionis nomine, vtpote occultam. ergo ꝛc. T.c. 42.

¶ Tertio. Si ens mobile esset subiectum philosophie naturalis, aut philosophia naturalis esset pars metaphysice, aut esset subalternata illi. vtrumq; est falsum: ergo. Tenet consequentia: quia aut ens mobile addit supra ens conditionem per se diuidentem ens, aut accidentalem enti. Si primo modo: sequitur quod ens mobile a metaphysico considerandum est: quia in primo poste. ca. xxij. dicitur quod eiusdem scientie est considerare subiectum aliquod et partes subiectiuas per se. ꝛ consequenter esset philosophia naturalis, cui ascribitur ens mobile, pars metaphysice. Si secundo modo, sequitur quod philosophia naturalis metaphysice subalternata retur: eo quod vt dicitur in primo poste. ca. viij. descendere de genere in genus secundum quid, idest secundum conditionem accidentalem (vt communiter exponitur) est solius scientie subalternate conditio ab aristo. tradita.

¶ Quarto sic. Subiectum in scientia debet esse illud, ad cuius rationem formalem omnes resoluuntur passiones et conclusiones illius scientie: vt de se patet: sed passiones ꝛ consequenter conclusiones physice resoluuntur vltimo in philosophia naturali ad qd quid est substantie, seu corporis naturalis: eo quod omnia accidētia physica causantur ex substantia naturali. ergo substantia naturalis seu corpus naturale ponendum est subiectum.

In hac dubitatione Primo distinguam opiniones. Secundo declarabitur opinio san. tho. Tertio simul ipsa confirmabitur, et contra alias opponetur. Quarto respondebitur argumentis in oppositum.

Quo ad primum Sciēdum est de subiecto adequato philosophie naturalis (de quo hic est sermo) quosdam loqui in re hac naturaliter, quosdam vero innaturaliter: propter quod hi a nostra resecandi sunt disputatione, quam inter philosophos agimus. Supponunt enim intelligentias mobiles esse: ꝛ philosophiam naturalem infra sensibilia non arctantes, commune aliquid sensibilibus et separatis a materia, quatenus mobilia sunt, subiectum philosophie dicūt: operiuntq; errorem suum theologice pietatis nomine.

¶ Contra hos enim non oportet naturalem disputare: apud quos indubitatum principium est, substantias abstractas immobiles esse: ꝛ terminum considerationis philosophice esse animam, humanam, partim abstractam, partim non: vt dicitur. ij. phy. ti. tex. xxvj. ꝛ vltimum quod potest naturalis de intelligentijs attingere, est declarare quia sunt: vt auer. dicit primo phy. cō. vlt. ℟ Quanta tamen sit quorundam horum temeritas, silentio inuoluendum non est, cū presumant propriam opinionem theologi sententiam asserere: sicq; theologice facultatis expertibus, in philosophia tamen nutritis, deridendi theologiam occasionem prebent. Non est enim ex sacra scriptura, nec ex theologis sanctis ab ecclesia approbatis traditum quod angeli sint mouentes. vt motus continui subiectū sint: sed potius oppositum. et in theologia discussum a sanctis est. Amplius si peripatheticos arguendos censent, gloiantur ex scotica officina hos se errores deprehendere, non ex theologia.

¶ His ergo omissis, ad naturales transeamus. Quorum opinio non est vna: dum alij mobile, alij ens, alij vtrunq; ex subiecto physice resecandum putant. Et illi quidem qui neutrius nomen recipiunt, secunda ꝛ quarta ratione ad oppositum facta mouentur: et sensibilem seu naturalem substantiam subiectum esse censent. Qui vero ens tantum abijciunt, corpus mobile subiectum philosophie ponunt. Et hi adhuc diuisi sunt dum quidam ly mobile passionē significare concedunt: qui vero rationem formalem corporis physici supponere contendunt. Mobile autem tantum abijcientes, sunt qui ens naturale subiectum dicunt. ℟ Sunt ergo quinq; opiniones naturaliter loquentium: scilicet thomistarum, tenentium ens mobile: et albertistarum, dicentium corpus mobile: ꝛ modernorum multorum, dicentium substantiam naturalem seu sensibilem: et quorundam etiam modernorum asserentiū corpus physicum seu naturale: et eorum qui ens naturale subiectum credunt.

Quo ad secundum ¶ Cum ens mobile cōpletionem quandam nominum contineat, singula distinguenda sunt. Et primo quidem circa ly mobile triplici opus est distinctione. ¶ Prima est q̄ cū mobile motum respiciat, sicut motus sumitur dupliciter: scilicet propie, vt distinguitur contra mutationem in. v. physic. et ad tria tantum genera esse dicitur, et communiter, vt continet in se et motum propie dictum et mutationem scilicet generationem et corruptionem: ita mobile dupliciter sumi potest. In questione tamen ista sumitur communiter: prout idem est, quod mutabile physica mutatione. ¶ Secunda est: q̄ aliquid potest dici mobile dupliciter: scilicet subiectiue: quod scilicet est subiectum motus: et terminatiue: quod scilicet est terminus alicuius mutationis. ℟ Et quamuis prima facie mobile sonet subiectum motus, si tamen restringendum est in proposito, magis tenendum est terminatiue q̄m subiectiue: vt ex dicendis apparet. Judicio tamen meo indistincte tenendum est: non ea ratione vt sit commune ad omnia quomodocumq; mobilia: contineatq; vt partes subiectiuas materiam et formam ꝛc. (quia hoc est contra sanc. Tho. in primo physic. super text. consil. vj. vbi in diuisione litere expresse dicit, q̄ in primo libro phy. agitur de principijs intrinsecis entis mobilis, scilicet de materia et forma: ex hoc aperte in finuās ens mobile quod est subiectum philosophie, non esse totum vniuersale respectu materie et forme, sed totum integrale seu essentiale) sed ea potius ratione: vt scilicet illa notissima sui acceptio supponat: ꝛ quam ex sensu supponere oportet: per hibent enim nobis sensus mobilia esse, an autem subiecti- ue an terminatiue mutentur ea que mouerī videmus, ratione magis discernitur q̄m ex sensu habeatur. ¶ Tertia est, q̄ mobile equiuocum est nomen ad aptitudinem ad motum et ad fundamentum illius aptitudinis: sicut si risibile significaret aptitudinem ad ridendum. et rationalitatem. que est eius fundamentum. Quid autem mobile in proposito significet, difficile est hac sola questione elucidare. Quamuis enim impossibile sit subiectum et passionem simul accipi pro subiecto in aliqua scientia, sic q̄ totum aggregatum subiectum sit (quia oportet subiecti vnam esse rationem formalem. et ex quod quid est subiecti, et quid est passionis vna ratio formalis constitui nequit) nihil tamen prohibet aggregatum ex subiecto et passione. subiectum sic cōstitui, vt passionis quod quid est, sit ratio formalis subiecti in illa scientia. ℟ Et hoc modo intelligi potest mobile passionem significare in proposito: ita q̄ mobilitas que est passio, sit ratio formalis enti vel corpori q̄ sit subiectum philosophie naturalis: vnde solet fieri reduplicatio supra ly mobile, dicendo ens aut corpus mobile inquantum mobile est subiectum physice. ℟ Suadetur autem in proposito sic. Sumi debet ex subiecto mathematice: sicut enim physica est de entibus in eo q̄ mobilia, ita mathematica est de entibus in eo q̄ quanta. Cōstat autem mathematice sic esse subiectum ens quantum: vt quantitas ipsa que substantie materialis passio seu proprium accidens est, ratio formalis subiecti mathematice sit. Erit ergo physice subiectum ens aptum mouerī, sic q̄ aptitudo ad motum ratio formalis subiecti sit. ℟ Et confirmatur hoc magni alberti autoritate: qui in. j. phy sic. distinguens corpus in metaphysicum, mathematicum et physicum, mobilitatem quam rationem formalem subiecti dicit, posteriorem corpore quanto naturaliter dicit. Nec obstat q̄ eiusdem scientie est considerare de passione et subiecto eius: quoniam hoc intelligitur, quando tractatur de passione vt passio est: non autem quando passio primum subiecti locum tenet: vt patet de quantitate in mathematica, que de substantialibus passionibus subiecti eius a quo fluit, non se impedit. ℟ Similiter non obstat q̄ perfecta cognitio de re non habetur absq; quod quid est subiecti: hoc enim non est sic accipiendum, vt omnis cognitio circa illam sit imperfecta, ita q̄ non sit euidens et scientifica: sed vt absq; quod quid est subiecti. consummata omnimoda cognitia de re haberi non possit. Quod physice accidere non inconuenit: quoniam mathematice hoc conuenire certum est: mathematicus enim ignorat, an quantum sit substantia vel accidens, et quantitatis subiectum ꝛc. et tamen certissimus est omnium: vt dicitur in secundo metaph. text. et consilio vltimo.

¶ Sed contra hanc viam est, q̄ secundum eam ad philosophum naturalem non pertineret considerare aliquod predicatum quidditatiuum cuiuscumq; substantie: nisi forte aliqua substantia sit, de qua quidditatiue predicaretur aptitudo ad motum: et consequēter philosophia naturalis non esset de substantia, sed esset de accidente, quemadmodum mathematica. Si enim mobilitas (id est aptitudo ad motum) que passio ponitur entium naturalium, ratio formalis subiecti physice acceptatur, non licebit physico de ratione adequati subiecti eius differere: quia illa prior est, ac per hoc descendendo a mobilitate in communi ad talem vel talem mobilitatem in specialibus partibus philosophie naturalis, non licebit ad quod quid est talis vel talis subiecti descendere: sed quemadmodum adequati subiecti mobilitatis quod quid est omissum fuerat, pari ratiōe specialia quod quid erat esse subiectum talium mobilitatum omittenda sunt: quoniam nulla pars alicuius scientie tractat de aliquo priori propria ratione formali. ℟ Hec video quomodo possit huic rationi satisfieri, nisi tenendo q̄ metaphysice est considerare quod quid est in particulari. Quod quia non credo verum, idcirco puto melius tenere, q̄ mobile in proposito non significat ipsam aptitudinem ad motum, si est passio: sed eius fundamentum. Cum enim ista aptitudo quam mobilitatis nomen sonat, quibusdam entibus repugner, scilicet separatis a materia, et quibusdam non, scilicet materialibus, et de entibus materialibus (puta homine et boue) non reputetur predicari substantialiter: consequens est, q̄ aliquid precedat in eis, ex quo ipsa aptitudinem hanc sortiantur: et hoc fundamentum mobilitatis est. ℟ Notanter autem dixi non reputetur: quia communi voci satisfacere volens distinctionem hanc mobilitatis pertractaui. In x. siquidem metaph. text. vlt. sub dubio relinquitur, an corruptibile sit substantia, an in substantia id est sit de substantia rei, aut eā sequatur: vt exponit auerroys. Corruptibilitas autem quedā mobilitatis species est, vel mobilitas ipsa: secundum illud. viij. physic. tex. consilio. xxv. in omni motu corruptio est. Sanctus tho. etiam ibidem inter substantialia predicata corruptibile ponere videtur. ℟ Aristoteles quoq; in primo physic. tex. viij. idem sentire videtur: dum dicit, q̄ ad naturalem non spectat probare mobilitatem: hoc enim non esset verum, si mobilitas esset passio preueniens a forma. ℟ ratione subiecti philosophie naturalis: posset enim per illam rationem a naturali philosopho probari. Nisi forte quis dicat dictum Aristot. non esse verum per se, sed per accidens: quia scilicet est passio notissima. Sed hoc non est tutum: tum quia non est sermo per accidens consuetus Aristot. tum quia saltem defendere mobilitatem pertineret ad philosophum naturalem, et non ad metaphysicum: sicut et quamlibet passionem subiecti propij quilibet artifex defendere debet. ℟ Nec obstat q̄ sit passio per se nota de adequato subiecto: quoniam per se notum et non per se notum, faciunt quidem differentiam quo ad probari vel non probari posse aliquid: vt patet in. ij. physic. text. consilio. vj. non tamen faciunt differentiam quo ad defendere vel non defendere: quoniā si occulta tuenda sunt, manifesta, magis sunt tuenda, modo non sint principia, sed ex principijs: qualis est mobilitas si passio ponitur. Quicquid autem de hoc sit, mobilitas que est ratio formalis subiecti physice, non passio sed quod quid erat esse est entium naturalium: et preuenit naturalitatem et mobilitatem passionem eorum si concedatur: illam quidem, quia relatiua proprietas est: istam vero, quia passio dicitur.

¶ Circa vero ly ens, hoc tantum distingue. ꝛ oportet, q̄ dupliciter entis nomine vti consueuimus. Primo pro omni eo quod habet esse quocumq; modo: et sic hic non capitur. Secundo pro eo quod propie esse dicitur: hoc autem in his que fiunt, est id quod propie fit: eius siquidem est esse propie, cuius est fieri. Id autem quod propie fit (vt. vij. metaph. text. consilio. xxviij. patet) est compositum: siue substantiale, vt homo: siue accidentale, vt homo musicus. Et sic sumitur in proposito. ℟ Unde colligendo dicta, ad hoc q̄ aliquid sit pars subiectiua entis mobilis, quod subiectum physice dicimus, exigitur et q̄ sit propie ens, et q̄ sit mutabile physica mutatione. Et propterea nec materia prima, nec forma substantialis aut accidentalis ens mobile est: sed entis mobilis principia hec omnia sunt. Esti ergo ens mobile communius q̄m sit corpus mobile, et q̄m substantia naturalis siue sensibilis: quia continet sub se omnia materialia composita. que sola mutabilia sunt: siue sint substantialia: siue accidentalia: siue secundum formam ab-

Universidad de Deusto
Biblioteca

soluta, siue secundum vbi. Est ⁊ ens mobile abstractius quid quocunq; predictorum, quanto ens aliquem gradū cōmunitatis plus est illo, dato etiam quod ad composita accidentalia se non extenderet. Nec obstat contractio per ly mobile: quoniam sicut substantia rationalis abstractius quid est q̄ animal rationale, sic ens mobile, abstractius ⁊ plus quid est q̄ substantia mobilis: quamuis enim ex parte ly mobile equa sit abstractio, ex parte tamen ly ens, z ly substantia abstractius est ens mobile. Unde quemadmodum concedens substantiam rationalem, adhuc disputandi locum haberet, an illa rationalis substantia esset corpus, an animal ⁊c. Continue ab abstractione ad minus abstractum questio descenderet: dum a substantia rationali ad corpus rationale, ⁊ a corpore ad corpus animatum ⁊c. veniretur, sic sub ente mobili questio remaneret, an illud sit substantia, an corpus ⁊c. Cum igitur in re mutabili considerari possit ⁊ quod sit corpus mutabile: ⁊ quod sit substātia mutabilis, ⁊ quod sit ens mutabile. diui thome sententia est, naturalia rationem subiecti philosophie naturalis induere primo, nō q̄tenus sunt corpora mutabilia: aut substantie mutabiles. sed quatenus sunt entia mutabilia: ita quod ens mobile licet complexionem nominum contineat, incomplexum tamen ⁊ per se vnum quod qd est significat, sicut ens per se. Quemadmodū enim diuiso ente in per se ⁊ in alio, si simplicibus vocabulis careremus, substantiam ens per se nominaremus, ⁊ accidens ens in alio, et tamen vnā formalem rationem significaremus, non aggregatam ex pluribus: ita diuiso ente in transmutabile ⁊ in intransmutabile, carentes simplici vocabulo, ens transmutabile seu mobile vocamus alterū mēbrū, quod vnius est quidditatis, ⁊ illud philosophie naturalis subiectum esse a dequatum dicimus. Hec de secundo.

Duo ad tertium. Cum ens mobile duo nomina complectatur, ⁊ vnum significaret, primo ostendendum est, quod eius significatum est adequatū philosophie subiectum: deinde quod his nominibus conuenientissime significatur. ¶ Primo probatur tripliciter. Primo sic. Adequatum subiectum primarum passionum naturalium est adequatum subiectum philosophie naturalis: sed ens mobile, ⁊ non substantia aut corpus naturale seu mobile, est adequatum subiectum primarum passionum naturalium ergo ⁊c. maior est p se nota. Minor vero probatur, accipiendo transmutabilitatem, seu (quod idem est) mutabilitatem pro prima passione phy sica, vel saltem vna de primis, aut eis equiualente: vt ab omnibus supponitur. Tunc sic. Adequatum subiectum transmutabilitatis habet materiam, formam ⁊ priuationem pro adequatis principijs: sed tantum ens mobile habet hec pro adequatis principijs: ergo nihil aliud ab ente mobili est subiectum adequatum transmutabilitatis. ⁊ consequenter primarum passionum naturalium. quod erat probandum. Maior huius prosyllogismi est ex eo euidens, quod oportet ista tria in omni materia esse adequata sibi inuicem. scilicet passionem, ⁊ subiectum, ⁊ propria passionis principia: vt patet de risibilitate ⁊ homine, ⁊ animali rationali. constat autem ex .j. phy. per longum processum, transmutabilitatis principia prima esse materiam, formam ⁊ priuationē: oportet igitur eius ad quod tanq; ad adequatū subiectum primo sequitur transmutabilitas, esse adequata principia, materiam, formam ⁊ priuationem. Minor patet ex his que in .xij. meta. a ter. 19. vsq; ad ter. 29. dicuntur scilicet quod materia, forma ⁊ priuatio ad genus substantie non arctantur, sed materia, forma ⁊ priuatio generis substantie sunt principia propria substantie mutabilis: ⁊ materia, forma ⁊ priuatio in genere quantitatis sunt propria principia quanti mutabilis: ⁊ materia, forma ⁊ priuatio in genere qualitatis sunt principia propria qualis mutabilis. ¶ Si dicatur quod quemadmodum principia propria substantie continent propria principia ceterorum generum, quia sunt cause eorum (vt ibidē docet aristo.) sic substantia mutabilis continet omne quantum et quale mobile, ⁊ transmutabilitas substantie omnem aliam. Et propterea licet materia, forma ⁊ priuatio excedant substantiam mobilem formaliter, non tamen virtualiter. Hoc licet sit subtiliter dictū, vim tamen rationis non excludit propter duo. ¶ Primo, quia falsum est, quod principia propria substantie mutabilis sint principia principiorum ceterorum generum mutabilium. Quālis enim sit verum ⁊ expressum in .xj. meta. ca. supradicto, quod per se principia essendi in genere substantie sunt principia principiorum essendi in ceteris generibus: id est quod materia ⁊ forma substantie sunt cause materie ⁊ forme in quantitate ⁊ qualitate ⁊c. Veritati tamen aduersatur, quod per se principia trāsmutabilitatis substantialis sint principia principiorum transmutabilitatis aliorum generum. Priuatio enim in genere substantie, que est per se principium non substantie, sed transmutationis substantialis, non est vniuersaliter, et consequenter nec per se principium priuationis que est principiū transmutationis accidentalis: vt in (pote celesti patet. vbi ens mobile secundum locum, habet omnia pro[illegible]a principia scilicet materiam, formam ⁊ priuationem: celum autem substantialiter nō habet nisi duo principia, que sunt essendi per se principia, siue ibi sit materia, que est pura potentia: siue simplex corporeitas pro materia ⁊ intelligentia pro forma: nullo enim modo est ens mobile substantialiter. ¶ Secundo, quia dato quod esset talis inclusio virtualis, adequatum tamen subiectum transmutabilitatis, ⁊ similiter adequatum principiatum ex materia, forma ⁊ priuatione, esset non substantia mobilis, sed ens mobile: quoniam quando aliqua proprietas vniuersalis secundum predicationem habet subiectuz adequatum secundum predicationem, in quo reperitur causa secundum quam inest quibuscūq; proprietas illa, illud tale est eius subiectuz secundum quod ipsum. Nec est requirendum pro primo subiecto illius illud ad quod per viā resolutionis proprietas illa ⁊ eius principia reducūtur: alioquin periret doctrina tradita in lib. poste. ca. de vniuersali. Docemur enim ibi sistere, quando adequatum subiectum secundum predicationem inuenimus, ⁊ causam in eo per quam sibi ceteris; illa passio inest. Nulla etiam posset poni, ppietas communis alicui analogo ad substantias ⁊ accidentia: cum accidentia ⁊ eorum proprietates ⁊ principia in substantijs virtualiter includantur. Nisi ergo velimus abuti vocabulis ⁊ rationibus eorum, quod in se est subiectum adequatum transmutabilitatis in se ipso adequate, claudit propria principia transmutabilitatis, Sed nec substantia mobilis, nec corpus mobile claudit in se illa: quoniā propria principia transmutabilitatis vniuersalis seu in communi, sunt materia forma ⁊ priuatio in communi, que genus substantie transcendunt. Ens autem mobili adequatur: quicquid enim ex materia, forma ⁊ priuatione constat, ens mutabile est, ⁊ econuerso. eo quod priuatio machinatur ad malum. Ens igitur mobile est p primum ⁊ primum mobilitatis subiectum.

¶ Secundo probatur propositum, ⁊ directe arguitur contra ponentes corpus mobile sic. Coniunctio omnis mobilis cum ratione corporeitatis, non supponitur in naturali philosophia, sed in .vj. phy. probatur, ergo non corpus mobile, seu ens mobile est subiectum philosophie naturalis. Antecedens patet in text. xxxij. sexti phyſi. vbi probatur, quod omne mobile est corpus. Consequentia vero patet tum ex eo, quod si corpus mobile ponitur adequatum subiectum, oportet supponi mobilitatem coniunctam esse corpori, aut vt rationem formalem, aut vt passionem eius ex eo, quod oportet supponi corpus coextendi. Si mobili alioquin non supponeretur subiectum adequatum scientie. Utrumq; autem horum impossibile est supponi ignorata vniuersali coniunctione ipsius mobilis cum corpore: vt de se patet. ergo. Et hec est ratio san. tho. in primo phyſi. nunq; eam dixit ipse, quod philosophus naturalis probet corpus mobile esse: vt communiter sibi imponitur, quia non intelligit (corpus enim mobile esse qui dubitant, non egent medio. sed sensu quo vel seipsos moueri percipiant) sed dixit, quod probat omne mobile esse corpus. ¶ Et vt [illegible]nius huius rationis vis percipiatur aduertendum est primo, quod subiectum adequatum scientie resoluentis suas conclusiones in principia per se nota (qualis est philosophia naturalis) oportet ⁊ quod sit subiectum primarum passionum. ac per hoc quod sit principium essendi, ⁊ consequenter cognoscendi secundum naturam ceterorum: ⁊ quod sit principium cognitionis in nobis, siue ad latentes proprietates ⁊ occulta principia a posteriori siue a priori procedatur: quoniam subiecti cognitio omnibus presupponi[illegible]r. ⁊ vt dicit auer. in .ij. phy cō. xxvj. nec a priori nec a posteriori probari potest in scientia: ⁊ innatum est nobis, quod oportet semper a notioribus nobis procedere: vt in primo phy. cō. iij. dicitur. Sicut ergo prima ratio superius facta procedit ex ordine nature, sic ista procedit ex nostro ordine cognoscendi. Et propterea san. tho. dixit, quod ad audientes probatur omne mobile esse corpus: insinuans per hoc, cognitionis magis q̄s rei ordinem. ¶ Aduertendum est secūdo, quod quamuis aliud sit omnem mobilitatem esse coniunctam corpori ⁊ aliud cognoscere omnez mobi[illegible]em esse coniunctam corpori, ad hoc tamen quod corpus mobile ponatur subiectum adequatum, nihil refert quod horum deficiat: quoniam sicut deficiente coniunctione illa secundum rem, corpus mobile prohiberetur ex parte rei esse subiectum, ita deficiente coniunctione illa in esse cognito, ex parte cognitionis que preberi debet, impeditur. Non sufficit autem presupponi aliquod mobile esse corpus (quod ad sensum patet) sed oportet supponere omne mobile esse corpus: tum quia ad hoc quod complexus aliq̄s

vel complexe significatum induat rationem subiecti adequatiin scientia, oportet id quod est vt formale, et sit et supponatur per se coniunctum alteri[illegible]passi[illegible]el ratio formalis: alioquin frustra de materiali parte complexi illi? quod fieret: cum ea que sunt per accidens, variabilia et extra questiones scibiles sint. Hoc autem sicut impossibile est esse nisi omne tale illi insit, ita eimpossibile supponi, nisi omne tale inesse illi supponatur: quoniam omnia hec, sicut in nature ordine precedunt de omni, ita et in cognitionis ordine. Unde si naturalis scientie subiectum est corpus mobile, oportet in hac scientia que de mobili in eo q̄ mobile tractat, supponere mobile quod vt formale se habet, coniunctum esse corpori per se, vel vt passionem, vel vt rationem formalem. Neutrum autem horum fieri potest, nisi supponat[illegible]r omne mobile corpori conuenire esse: imaginari enim non potest vt propria passio aut ratio formalis credatur esse alicuius id quod communius illo dubitatur. Tū quia ad hoc, vt aliquod complexum vt complexe significatum habeat rationem adequati subiecti alicuius scientie, nō minus oportet id quod vt formale ponitur adequari scientie, q̄s id quod vt materiale sumitur coextendi illi formali: alioquin si materiale rationē formalis contraheret, scientia que adequate rationem formalem respicit, subiectum suum excederet: nihil autem refert (vt dictum est) coextensionem talem non esse aut non supponi. Si igitur corpus mobile in eo q̄ mobile, adequatum subiectum ponatur philosophie naturalis, oportet philosophiam que de mobili in eo q̄ mobile est, supponere corpus euacuare mobile: alioquin adequatum sibi subiectum quamuis haberet, non tamen supponeret, et consequenter subiecti rationem non haberet. Hoc autem impossibile est supponi quādiu nescitur an omne mobile sit corpus: vt de se patet. ¶ Potes autem rationem hāc iuxta sanctum thomam, sic colligendo formare. Nulla scientia habens subiectum complexum aut complexe significatum, probat eam coniunctionem partium subiecti sine qua complexum illud subiecti rationem induere non potest: alioquin scientia construeret sibiipsi subiectum: quod de nulla scientia speciali dicere licet. Hec enim maior equiualet maiori sancti tho. breuius assumendo: nulla scientia probat id est construit vel componit, sibiipsi subiectum: loquendo enim de subiecto complexo, equiualet dicere, nulla scientia componit aliquid vt sit suum subiectum, et dicere, nulla scientia probat suum subiectum, apud formaliter terminos speculantes. Sed philosophia naturalis, si corpus mobile ponitur subiectum, cōstrueret subiectū suū, ergo ⁊c. Patet minor ex dictis: quia probat vniuersalem coniunctionem mobilitatis cum corpore, sine qua corpus mobile subiecti rationem habere non potest. ¶ Omissa autem verborum solicitudine, directe syllogizandum est sic: nullum coniunctum cuius de omni coniunctio probatur in aliqua scientia, est subiectum adequatum illius: corpus mobile est coniunctum, cuius de omni cōiunctio probatur in philosophia naturali. ergo corp⁹ mobile nō est subiectum in philosophia naturali. Maior iam patet, ex eo q̄ omne coniunctum quod ponitur adequatum subiectum, supponitur et per se cōiunctum saltem ex parte formalis, et coextensum rationi formali adequanti scientiam: sed cuius coniunctio dubitatur de omni, non supponitur coniunctum per se, nec coextensum rationi formali: ergo. Minor ex sexto phy. patet, tex. xxxij. cō. xxxij. vbi probatur vniuersalis coniunctio mobilis cum corpore: et processu philosophie naturalis, maxime in secundo phyſic. ⁊ secundo tractatu primi de celo, vnde habetur vniuersalis coniunctio corporis cum mobili.

¶ Sed remanent due contra rationem hanc obiectiones excludende. ¶ Prima est, quia non videtur verum q̄ in sexto phyſi. probetur omne mobile esse corpus: eo q̄ in text. xxxij. probatur tantū omne mobile esse diuisibile. Constat autem q̄ si probatur passio alicuius de mobili, non propterea probatur ratio formalis subiecti illius passionis: sic autem se habent diuisibilitas et corporeitas, vt patet. ¶ Secūda est: quia videtur hec secunda ratio aduersari prime: in hac siquidem dicitur omne mobile esse corpus: in illa vero dicitur ens mobile communius esse, et corpore et substātia mobili. ¶ Ad primum horum dicitur, q̄ quia non cedit in intellectu humano, q̄ aliquid supponat[illegible]r esse corpus de quo dubitetur esse diuisibile, nisi apud antiquis attributos errores, ponentes corpora indiuisibilia (quia diuisibilitas ipsa sic comes est corporeitatis et in esse et in cognosci, vt prius absq; posteriori nunq̄ cognoscatur: experimur enim non aliter nos cognoscere aut supponere corpus, nisi vt quantum quoddam quantitate molis:) ideo si in philosophia non supponatur omne mobile esse diuisibile, a fortiori supponi non potest esse corpus: quia coniunctio mobilis cum corporeitate dum dubitatur, cum diuisibilitate non potest cognosci, nisi ratione aut sensu. Ex sensu autem constat q̄ non habetur: ratio autem ad illam nulla inuenitur. Et si ex demonstratione illa .vj. phy. sic. non acceptatur probatum saltem tanq̄ necessario consequens conclusionem formaliter conclusam; relinquitur malus inconueniens: q̄ scilicet omne mobile esse corpus, longe remotius est a philosophie principio: vt pote .iij. cel. et .j. de generatione. Peripatetici tamen ibidem vtranq; concludi propositionem indistincte intelligunt vnde auerroys in primo celi, consilio. v. dicit, q̄ probatum est in .vj. phyſic. q̄ omne mobile est corpus ⁊c. ¶ Ad secundum vero dicitur, q̄ licet ens mobile sit cōmune? corpore (quia de multis predicatur quidditative de quib⁹ corpus non predicatur quidditative) non tamē est sic cōmunius, q̄ alicui insit cui corporeitas coniuncta non sit, omne enim ens mobile est corpus, vel claudit in se corpus. Potest et secundo dici (licet in idem redeat) q̄ in .vj. phyſic. probatur omne mobile esse corpus: i[illegible] est corporeum aliquid. Probando enim mobile esse diuisibile, nihil aliud probatur q̄s mobile esse ens corporeum: siue illud sit corpus, siue corporeum aliquid. Corporeum autem conuenit cum ente mobili, dato q̄ corpus cum eo non conuertatur.

¶ Et eodem modo potest argui contra ponentes substantiam naturalem aut mobilem. Omne enim naturale aut mobile esse substantiam cum oporteat supponi, aut haberetur ex sensibus, aut ex naturali philosophia, aut ex metaphyſica. Ex sensu quidem non habetur. Ex naturali autem philosophia si haberetur, concluderet hoc non posse supponi in ipsa. Si autem a metaphyſico tractatur (vt auer. dicit. ij. phyſic. consilio. iiij.) hoc etiam concludit illud non posse esse subiectum in philosophia naturali: que scientia ex se est euidens absq; metaphyſica. Habet enim subiectum et principia propria ex sensibus per se nota: et non accipit ea positione: quamuis a metaphyſico defendi debeant si impugnentur: vt in primo phyſic. text. consilio. xij. dicitur.

¶ Tertio probatur idem authoritate: et primo Aristot. in tertio phyſic. vbi in diffinitione motus non posuit corpus aut substantiam, sed ens in potentia ⁊c. Ex quo arguitur sic. Id est subiectum philosophie, quod ponitur in diffinitione primorum accidētium naturalium: quia tale est proprium subiectum eorum, vt patet in septimo metaphy. text. xv. sed non corpus nec substantia, sed ens in potentia secundum q̄ in potentia (quod idem est quod ens mobile, vt patet in tertio phyſic. tex. vj. et. ix.) ponitur in diffinitione primorum accidentium naturalium: scilicet motus ⁊c. ergo ens mobile est subiectum philosophie naturalis. ¶ Et confirmatur hoc idem ex primo phyſic. tex. xj. vbi supponendum dicitur in philosophia omnia aut quedam moueri, et non omnia aut quedam corpora ⁊c. ¶ Secundo auctoritate auerroys, qui licet nō solicitus de vocabulis in .iij. metaphy. consilio. j. ens mobile, et in .xij. eiusdem consilio. v. corpus mobile et in prooemio phyſic. res sensibiles subiectum philosophie nominauerit, et propterea non verba sua in hac re, sed sensum pōderari voluerit: in secundo tamen phyſic. expresse docet aliquid primus corpore subiectum esse philosophie naturalis: dum dicit consilio. iij. Et sciendum est, q̄ subiectū istius libri est natura et principia naturalia, cum sint communia omnib⁹ rebus naturalibus: et ideo in hoc libro non diffiniuit corpus, neq; alia de quibus considerat naturalis, sicut fecit in primo celi ⁊ mundi. Ex quo habetur, q̄ apud ipsum consideratio de corpore mobili differtur vsq; ad librum de celo et mundo, vbi ab eius diffinitione inchoatur: vt patet in text. consilij secundi. Et rursus habetur subiectum phyſice esse commune corpori ⁊ aliis de quibus considerat naturalis: vt in prima ratione assumpsimus. Non ergo corpus mobile, sed aliquid primus eo commune naturalibus omnibus est subiectum philosophie: quod ens mobile esse ex prima ratione liquet. Est ergo significata ratio per ens mobile subiectum philosophie naturalis: non autem significata per substantiam aut corpus naturale vel mobile vel sensibile.

¶ Quod autem illis vocabulis conuenientissime significetur, sic patet. Mobilis vocabulum in primis conuenientius sumitur q̄s sensibilis: quoniam admisso ente sensibili, adhuc non est naturalis philosophus liber a parmenidis et melissi inuectione: concedentes enim ens sensibile, negabant mobile: supposito autem ente mobili, philosophie principia inconcussa manent. ¶ Similiter conuenientius est q̄s naturalis nomen: tum quia redit idem inconueniens. Nam supposito ente naturali, adhuc philosophus naturalis liber non incedit, nisi mobile addat: vt ipse Aristotel. te-

Universidad de Deusto
Biblioteca

statur in primo phy.si.tex.xl .contra parme.z meliss.concedentes ens naturale.subdens.nobis autem subijciatur omnia aut quecã naturalia moueri.Tum quia subiectum notissime debet supponi, z constat diffinientia notiora esse diffinito:vnde cum motus naturam diffiniat,quod clare significatur per ens mobile,obscure importatur per ens naturale:hoc enim si declarandum est.ad motuz oportet venire.Tum quia nominibus vtendum est vt plures.ij.topico.vsitatissimum autem est z nature nomen ad cuiuscunq; rei quod quid est,z naturale ad omne non artificiale:siue de genere mobilium sint siue non.Et propterea si ens naturale supponeret, ens non artificiale intelligeretur subiectum in philosophia naturali:quod est falsum.Et sic inficiationi locum daret vocabuli equiuocatio,quod si distinguendum esset,z ens naturale id est habens in se principium motus supponendum.cur non potius absq; glosa z distinctione ens mobile a principio dictis.clarius expimẽdo.Deinde certum quod secundi phy.puncipium anticipandum esset,vt glosa illa intelligeretur.Entis autem nomẽ clarius propositis,ex dictis patet.Hec de tertio.

Nunc quarto Superest argumentis in oppositum satisfacere.Et ad primum quidez dicitur,quod ens significare tertium quid commune secundum analogiam substantie z accidenti,non est contra sanctum tho.nisi secũdum analogie naturam ignorantes.Unde nullum inconueniens est,ens mobile commune esse secundum rationem formalem ,non vnam simpliciter,sed vnam analogice entibus mobilibus omnib? scilicet substantijs, quantis,z qualibus z ceteris.Quis etiam ratio ad oppositum non concludat contra tenentes ens mobile extra substantiam non inueniri:quia homo ipse inquantum est ens mobile,aliud est a seipso inquantum est substantia mobilis.Et propterea non sequeretur,ergo ponendo ens mobile subiectum,ponitur substantia,aut corpus mobile:quoniam differunt formali ratione.Ad secundum dicitur dupliciter.primo quod mobilitas communiter sumpta(vt de ea in hac loquimur questione)non est passio sed substantiale predicatum:sicut z materiale z possibile, iuxta ea que supra adducta sunt.Que possunt etiam ratione confirmari:ex eo quod possibile substantiale predicatum est entiũ.a materia sumptum.non enim homo est ens possibile per aliquam propietatem ipsum consequentem,sed per intrinseca sua.Mobilitas autem apud naturalem idem sonat quod possibilitas apud metaphysicum:vt exercitatis in istis scientijs.non authoritatibus notum est.Sed quia hoc non est a p̃ decessoribus discussum,z vt notum non facile acceptabitur sic debiliter firmatum.ideo secundo dicitur,quod si mobilitas sit passio,adhuc subiectum philosophie conceditur esse vnius rationis formalis circunlocute per ly ens mobile.Et ad instantiam contra hanc responsionem respondetur tripliciter.Primo quod quamuis in scientijs a priori proceden tibus subiectum debeat esse primo z maxime notum quo ad quid rei.non tamen hoc oportet in scientijs a posteriori doctrinam facientibus.qualis est naturalis philosophia:vt commentator dicit in prohemio z in cõ.primi phy.cõ.ij.Sufficit enim quod sit primo z maxime notum quo ad an est z quid nominis vt ex primo posterio patet.Huic autem nihil obstat talis circũlocutio.Secundo dicitur,quod notitiam subiecti debere esse maximam ,potest dupliciter intelligi.Uno modo respectu cognitionum possibilium haberi de illo.potest enim idem cognosci probabiliter z demonstrative.p communia z propria ꝛc.Et hoc modo de subiecto non oportet supponi a nobis maximam cognitionem:vt patet inductiue etiam in mathematicis.Alio modo respectu aliarum cognitionum que in illa scientia acquiruntur.Et hoc modo est verum:z conceditur q̃ cognitio ista quam habemus de illa ratione formali in isto circumlocuto est maior omni cognitione quam acquirimus in philosophia naturali.Et si contra hoc instetur:quia multorum notitiam acquirimus in philosophia naturali,que per intima eorum cognoscimus z nominamus.Perfectior autez est cognitio per intima q̃ per passionem,sicut ratio illa cognoscitur.Respondetur quod perfectio cognitionis de qua est sermo in primo poste.vnde sumitur quod subiecti cognitio debet esse maxima,non attenditur penes aliud q̃ euidentiam.Unde maius z minus in cognitione in proposito.penes euidentie latitudinem attendere oportet.z propterea aliud est cognosci intimius,z aliud euidentius.Tum enim omnis cognitio acquisita in scia,siue pertingat ad intima alicuius questi siue non,habeat euidentiam ex cognitione subiecti sicut ex principio,necesse est cognitionem subiecti esse euidentiorem, z consequenter maiorem ceteris.Et vere sic est in proposito:quia cognitio entis mobilis,quam circunloquendo supponimus.est ex sensibus euidens:quecunq; autem alia acquisita est discursu syllogistico ex illius euidentia certa:propter quod aut non vnumquodq; illud magis est:vt dicitur in primo poste.Tertio dicitur,quod si philosophia haberetur a nobis sub perfecta ratione scientie qua est in se.procul dubio subiectum oporteret omnino esse primo z maxime notum,vt arguendo dicitur.Quia autem non sic est, tantum imperfectionis scientie nostre admittet, quantum subiecti cognitio compatitur:ex hac enim incompleta cognitione subiecti,minus plena est cognitio subsequentium, difficultasq; in soluendis questionibus non parua.Ad tertium dicitur negando consequentiam autem conditionem entis mobilitatem esse,vt subalternatio requirit.nullo modo est possibile:vt ex his que scripsimus super cap.xiij.primi poste.patet:quia accidentalitas illa perfectam z extraneitatem simul respectu illius subiecti exigit.quod respectu entis non est possibile:cum nihil extraneum sit ab ente:vt dicitur iij.meta.tex.xj.Nec mihi obiciatur,quod san.tho.in tractatu de natura generis dicit philosophiam naturalem propter accidentalitatem huiusmodi subalternari metaphysice:quia tractatum illũ forte nunq; vidit.s.tho.Stilus enim eius non est:z multa ibi sunt, que doctrine eius non consonant.Ad quartum dicitur,quod plus requiritur ad hoc quod aliquid sit subiectum q̃ quod ad ipsum fiat resolutio:aliquin principia subiecti ad que vltimo fit resolutio,essent subiectum.Oportet ergo quod ad eius rationem formalem fiat resolutio.tanq; adequatum principiarum passionum subiectum:ad substantiam autem mobilem non fit mobilium resolutio sicut ad adequatum mobilitatis subiectum,sed circa ad primũ clausum in adequato mobilitatis subiecto,quod est ens mobile. Post resolutionem siquidem passionum communium in analogum subiectum,potest analogum ipsum in se resolui.posterius in prius reducẽdo:vt tractatu de nominũ analogia diffuse diximus.

Et hic sit finis huius questionis in conuentu sancte marie gratiarum in mediolani xiiij.kalendas iunias.anno salutis.1499.die.s.nouembris.

Sume igitur amantissime mi frater vincenti solicitudinis hospitalitatisq; tue fructum:z quo prestas ingenij acumine discute, dans veniam minus consentaneis,memor quod nihil in vllo vnq̃ genere cultum repentinum q̃z fit z male.

Thome de vio caietani cardinalis.s.xisti de nominum analogia tractatus,ad omnes scientias,potissimum metaphysicam(vtpote isagege et clauis)viam planam, tutam ac necessariam reserans.

Quotuplex sit analogia:cum declaratione primi modi. Cap.j.

Quitatus z ab ipsius rei obscuritate, z a nostri eui flebili profunditatem literaruz penuria.de nominum analogia,his vacationibus tractat.ad cuius cognitionem intendo.Est siquidem eius notitia necessaria, a deo vt fine.illa non possit metaphysicam quispiam discere, et multi in aliis scientijs ex eius ignorantia errores procedãt.

Quod si vlo vsq; tempore accidit,hac etate id euenire clara, luce videmus:dum analogiam,vel indistinctionis,vel ordinis,vel cõceptus precisi vnitate, cum inequali participatione constituunt. Ex dictis namq; patebit opinionis huiusmodi a veritate,(que vltro se offerebat) per abrupta deuiasse.

Analogie igitur vocabulum proportionem seu proportionalitatem(vt a grecis accepimus)in proposito sonat.Ideo tamen extrinsece ab illa animalis sanitate significatiue vel causaliter ꝛc. Medicatiuum quoq; a medicinali arte derivatum,medicum formaliter denominat.Instrumenta vero et quecunq; alia medicatiua dicũtur,extrinseca denominatione ab illa arte dicuntur.Sola etiam substantia formaliter est ens,quasi esse subiectum,et habẽs esse:cetera autem entia ideo dicuntur,quia illius entis mensure, dispositiones,actiua ꝛc.sunt.Boni quoq; ratio in bono per essentiam saluata,quo exemplariter cetera denominantur bona,in solo primo bono formaliter inuenitur:reliqua autem extrinseca denominatione secundum illud bonum bona dicuntur.Sed diligenter aduertendum est,q̃ hec huiusmodi analogie conditio,scilicet q̃ non fit secundum genus cause formalis inherentis,sed semper secundum aliquid extrinsecum,est formaliter intelligenda,et non materialiter:id est non est intelligendum per hoc,q̃ omne nomen quod est analogum per attributionem,est cõmune analogatis,sic q̃ primo tantum cõuenit formaliter,ceteris autem extrinseca denominatione(vt de sano z medicinali accidit)ista enim vniuersalis est falsa;q̃ patet de ente et bono:nec haberi põt ex dictis nisi materialiter intellectis.Sed est ex hoc intelligendum.q̃ omne nomẽ analogum per attributionem vt sic,vel inquantum sic analogum, commune est analogatis sic,q̃ primo cõuenit formaliter,reliquis autem extrinseca denominatione.Hoc siquidem verum est,et ex formali intellectu precedentium manifeste sequitur.Ens em̃ quãtus formaliter conueniat omnibus substantijs,et accidentibus ꝛc. in quãrum tñ entia oia dicuntur ab ente subiectiue vt sic,sola substantia est ens formaliter:cetera autem entia dicuntur , quia entis passiones vel generationes ꝛc.sunt.Licet entia formaliter alia ratiõe dici possint.Et simile est de bono.Licet enim omnia entia bona sint bonitatibus sibi formaliter inherentibus:in quantum ramen bona dicuntur bonitate prima effectiue,aut finaliter,aut exẽplariter.omnia alia nõ nisi extrinseca denominatione bona dicuntur:illamet bonitate , qua deus ipse bonus formaliter in se est.

Et ex hac conditione statim infertur alia:scilicet q̃ illud vnum ad quod diuerse habitudines terminãtur in huiusmodi analogijs, est vnum non solum ratione.sed numero.Uõ dupliciter intelligi potest,pm q̃ analogata dupliciter sumi possunt.s.vniuersaliter et particulariter.Si enim sumuntur analogata particulariter , illud vnum necessario est vnum numero vere z positiue.Si autẽ sumantur vniuersaliter.illud vnũ necessario est vnũ numero negatiue.i. non numeratur in illis analogatis vt sic, quãuis in se sit vniuersale quoddam z non vnum numero.Verbi gratia:si sumatur hec vrina sana,hec medicina sana, z hoc animal sanum:hec omnia dicuntur sana.sanitate existente in hoc animali,quam constat vnam numero vere esse.Sortes em̃ dicitur sanus,quia hanc habet sanitatem:medicina.quia illã fecit:vrina, q̃ eadem significat ꝛc. Si vero sumantur,animal sanum in cõmuni, z vrina sana in cõmuni, et medicina sana in cõmuni: sic formaliter loquẽdo,sanitas a qua huiusmodi sana dicũtur.non est vna numero in se: eo q̃ cause vniuersales effectibus vniuersalibus comparãde sunt.Et simile est de signis, z instrumentis,z cõseruatiuis, z alijs hmõi.sed est vna numero in istis analogatis.Non enim numeratur sanitas in animali,vrina z dieta:quoniã nõ est alia sanitas in vrina, z alia in dieta,z alia in animali.Et sequit̃r conditio ista ex precedenti:quia cõmune secũdum denominationem extrinsecam nõ numerat id, a quo denominatio sumitur in denominatis.sicut vniuocũ multiplicatur in suis vniuocatis:et propter hoc,dicitur vnũ ratione tantum, et nõ numero.in suis vniuocatis.Alias em̃ est animalitas hominis,z alia equi,z alia bouis:animalis nomine,adunate in vna ratione. Ex hac autem cõditione,infertur alia:scz q̃ primum analogatũ ponitur in ratione ceteroũ, secũdum illud nomẽ analogum:quia cetera nõ suscipiũt illud nomẽ, nisi per attributionem ad primũ:in quo formaliter saluatur eius ratio.Dadit siquidẽ in ratione medicine,z diete,z vrine ꝛc.in quãtum sana sunt animalis sanitas:sine qua intelligi cetera sana nõ possunt.z simile est de alijs iudiciũ.Ex hoc autẽ sequit̃ vltertius, q̃ nomẽ sic analogum, vnũ certum significatum cõmune omnibus partialibus eius modis.seu omnibus analogatis nõ habet.Et cõsequenter, q̃ nec cõceptum obiectiuũ, nec cõceptũ formalem abstrahentem a conceptibus analogatorum habet:sed sola vox.cũ idẽtitate termini diuersimode respecti cõmunis est.Ita q̃ cum in hac analogia sint tria:vox.f.terminus,z respectus diuersi ad illũ nomẽ analogũ terminũ.quidẽ distincte significat(vt sanum sanitate)respectus autẽ diuersos ita indeterminate,z cõfuse importat,vt primum distincte vel quasi distincte ostendat:ceteros autem confuse,et per reductionem ad primum. Sanum em̃ respectus multos ad sanitatem,

sum distinctumq; est,vt multa nomina analoga abusiue dicamus, et multarum distinctionum adunatio si fieret,cõfusionẽ pareret. Ne tamen rectum obliquo iudicio putetur,z singularitas in loquendo accusetur,vnica diuisione trimembri omnia comprehendemus:et a minus ,ppie analogis ad vere analoga procedem?.

Ad tres ergo modos analogie analoga omnia reducuntur:scz ad analogiã inequalitatis,z analogiã attributionis,et analogiam proportionalitatis.Quam is pm veram vocabuli propietatem et vsum aristot.vltimus motus tantum analogiam constituat.primus autem alienus ab analogia omnino sit.

Analoga pm inequalitatem vocantur,quoruũ nomen est cõmune,z ratio pm illud nomen est omnino eadem,inequaliter tamẽ participata.Et loquimur de inequalitate perfectionis:vt corpus nomen cõmune est corporibus inferioribus et superioribus.Huiusmodi autem analoga logicus vniuoca appellat.philosophus vero equiuoca:eo q̃ ille intẽtiones cõsiderat nominũ,iste aũt naturas vnde z in.x.metaph.tex.cõi.vlt.aristot.dicit q̃ corruptibili et incorruptibili nihil est commune vniuocum;despiciens vnitatem rationis seu conceptus tantum.Et in.vij.phy.sic.tex.cõ.xxxj.dicit iuxta genus latere equiuocationes:quia huiusmodi analogia cũ vnitate cõceptus non dicit vnam naturam simpliciter,sed multas cõpatitur sub se naturas ordinem inter se habentes:vt patet inter spẽs cuiuscũq; gẽris specialissimas,et subalternas magis.Dẽ eiũ genus,analogũ hoc modo appellari põt:iz nõ multum consueuerunt nisi generalissima z his ppinqua , sic vocari:vt patet de quãtitate et qualitate in predicamentis,z corpore ꝛc.Hanc analogiã sanct.Tho.in primo sent.dist.xix.vocat analogiam secundum esse tantum,eo q̃ analogata participantur in ratione significata per illud nomen commune,sed non participantur in esse illius rationis. Perfectius siquidem esse habet in vno q̃ in alio cuiuscunq; generis ratio:vt in metaphysica pluries patet.Non solum enim plãta est nobilior minera,sed corporeitas in planta est nobilior corporeitate in minera:et sic de alijs.Perhibet quoq; huic analogie testimonium auerroys.in com.ij.xij.metaph.dicens cum vnitate generis stare priorit̃ z posterioritatẽ eorum que sub genere sunt. Hec pro tanto analoga vocantur:quia considerata inequali perfectione inferiorum,per prius et posterius ordine perfectionis de illis dicitur nomen illud commune.Et iam in vsum venit,vt quasi synonyme dicamus aliquid dici analogice.et dici per prius et posterius.Abusio tamẽ vocabulorum hec est,quoniã dici per prius et posterius,superius est ad dici analogice.In huiusmodi autem analogijs:quomodo inueniantur vnitas , abstractio , predicatio, comparatio,demonstratio,et alia huiusmodi , non oportet determinare:quoniam vniuoca sunt secundum veritatem , et vniuocorum canones in eis seruandi sunt.

Analogia attributionis quid sit,z quot modis fiat,et que eius conditiones. Caput ij.

Analoga Autem pm attributionẽ sunt quoz nomẽ est cõe,ratio aũt pm illud nomẽ est eadẽ pm terminum , z diuersa pm habitudines ad illum.Ut.sanũ cõe nomẽ est medicine z vrine z animali.et ratio omnium in quantum sana sunt.ad vnum terminum sanitatem scilicet, diuersas dicit habitudines.Si quis enim assignet quid est animal in quantum sanum,subiectũ dicet sanitatis:medicina autem, in quantum sanam.cãm sanitatis proferet.Ubi clare pz rõnem,sanũ esse nec oino eãdẽ,nec oino diuersas:sed eandẽ pm qd,z diuersam pm quid:est enim diuersitas habitudinum,z idẽtitas terminorũ illarũ hãc tractanti. Quadrupliciter autem fieri potest hmõi analogia pm quatuor genera causarũ vocando pro nunc cãm exemplarẽ cãm formalẽ.Cõtingit siquidem multa ad vnũ finẽ,et ad vnum efficiens z ad vnũ exẽplar z ad vnũ subiectũ pm aliquã vnã denominationem , attributionẽ diuersimode habere:vt patet ex exemplis ipsius aristot. Ad cãm em̃ finalem pertinet exemplũ de sano in.iij.metaph.tex.cõ.ij. Ad efficientem vero exemplũ de medicinali ibidem positum. Ad materialem autem analogia entis ibidem subiuncta. Ad exemplarem demum analogia boni posita in primo Ethic.cap.vij. Attribuũtur autem analogie huic multe conditiones,ordinate se consequentes:scilicet q̃ analogia ista fit secundum denominationem extrinsecam tantum:ita q̃ primum analogatorum tantum est tale formaliter,cetera autem talia denominantur extrinsece. Sanum enim ipsum animal formaliter est,Urina vo z medicina et alia huiusmodi sana denominantur non a sanitate eis inherente,sed extrinsece ab illa animalis sanitate significatiue vel causaliter ꝛc. Medicatiuum quoq; a medicinali arte derivatum,medicum formaliter denominat.Instrumenta vero et quecunq; alia medicatiua dicũtur,extrinseca denominatione ab illa arte dicuntur.Sola etiam substantia formaliter est ens,quasi esse subiectum,et habẽs esse:cetera autem entia ideo dicuntur,quia illius entis mensure, dispositiones,actiua ꝛc.sunt.Boni quoq; ratio in bono per essentiam saluata,quo exemplariter cetera denominantur bona,in solo primo bono formaliter inuenitur:reliqua autem extrinseca denominatione secundum illud bonum bona dicuntur.Sed diligenter aduertendum est,q̃ hec huiusmodi analogie conditio,scilicet q̃ non fit secundum genus cause formalis inherentis,sed semper secundum aliquid extrinsecum,est formaliter intelligenda,et non materialiter:id est non est intelligendum per hoc,q̃ omne nomen quod est analogum per attributionem,est cõmune analogatis,sic q̃ primo tantum cõuenit formaliter,ceteris autem extrinseca denominatione(vt de sano z medicinali accidit)ista enim vniuersalis est falsa;q̃ patet de ente et bono:nec haberi põt ex dictis nisi materialiter intellectis.Sed est ex hoc intelligendum.q̃ omne nomẽ analogum per attributionem vt sic,vel inquantum sic analogum, commune est analogatis sic,q̃ primo cõuenit formaliter,reliquis autem extrinseca denominatione.Hoc siquidem verum est,et ex formali intellectu precedentium manifeste sequitur.Ens em̃ quãtus formaliter conueniat omnibus substantijs,et accidentibus ꝛc. in quãrum tñ entia oia dicuntur ab ente subiectiue vt sic,sola substantia est ens formaliter:cetera autem entia dicuntur , quia entis passiones vel generationes ꝛc.sunt.Licet entia formaliter alia ratiõe dici possint.Et simile est de bono.Licet enim omnia entia bona sint bonitatibus sibi formaliter inherentibus:in quantum ramen bona dicuntur bonitate prima effectiue,aut finaliter,aut exẽplariter.omnia alia nõ nisi extrinseca denominatione bona dicuntur:illamet bonitate , qua deus ipse bonus formaliter in se est.

Et ex hac conditione statim infertur alia:scilicet q̃ illud vnum ad quod diuerse habitudines terminãtur in huiusmodi analogijs, est vnum non solum ratione.sed numero.Uõ dupliciter intelligi potest,pm q̃ analogata dupliciter sumi possunt.s.vniuersaliter et particulariter.Si enim sumuntur analogata particulariter , illud vnum necessario est vnum numero vere z positiue.Si autẽ sumantur vniuersaliter.illud vnũ necessario est vnũ numero negatiue.i. non numeratur in illis analogatis vt sic, quãuis in se sit vniuersale quoddam z non vnum numero.Verbi gratia:si sumatur hec vrina sana,hec medicina sana, z hoc animal sanum:hec omnia dicuntur sana.sanitate existente in hoc animali,quam constat vnam numero vere esse.Sortes em̃ dicitur sanus,quia hanc habet sanitatem:medicina.quia illã fecit:vrina, q̃ eadem significat ꝛc. Si vero sumantur,animal sanum in cõmuni, z vrina sana in cõmuni, et medicina sana in cõmuni: sic formaliter loquẽdo,sanitas a qua huiusmodi sana dicũtur.non est vna numero in se: eo q̃ cause vniuersales effectibus vniuersalibus comparãde sunt.Et simile est de signis, z instrumentis,z cõseruatiuis, z alijs hmõi.sed est vna numero in istis analogatis.Non enim numeratur sanitas in animali,vrina z dieta:quoniã nõ est alia sanitas in vrina, z alia in dieta,z alia in animali.Et sequit̃r conditio ista ex precedenti:quia cõmune secũdum denominationem extrinsecam nõ numerat id, a quo denominatio sumitur in denominatis.sicut vniuocũ multiplicatur in suis vniuocatis:et propter hoc,dicitur vnũ ratione tantum, et nõ numero.in suis vniuocatis.Alias em̃ est animalitas hominis,z alia equi,z alia bouis:animalis nomine,adunate in vna ratione. Ex hac autem cõditione,infertur alia:scz q̃ primum analogatũ ponitur in ratione ceteroũ, secũdum illud nomẽ analogum:quia cetera nõ suscipiũt illud nomẽ, nisi per attributionem ad primũ:in quo formaliter saluatur eius ratio.Dadit siquidẽ in ratione medicine,z diete,z vrine ꝛc.in quãtum sana sunt animalis sanitas:sine qua intelligi cetera sana nõ possunt.z simile est de alijs iudiciũ.Ex hoc autẽ sequit̃ vltertius, q̃ nomẽ sic analogum, vnũ certum significatum cõmune omnibus partialibus eius modis.seu omnibus analogatis nõ habet.Et cõsequenter, q̃ nec cõceptum obiectiuũ, nec cõceptũ formalem abstrahentem a conceptibus analogatorum habet:sed sola vox.cũ idẽtitate termini diuersimode respecti cõmunis est.Ita q̃ cum in hac analogia sint tria:vox.f.terminus,z respectus diuersi ad illũ nomẽ analogũ terminũ.quidẽ distincte significat(vt sanum sanitate)respectus autẽ diuersos ita indeterminate,z cõfuse importat,vt primum distincte vel quasi distincte ostendat:ceteros autem confuse,et per reductionem ad primum. Sanum em̃ respectus multos ad sanitatem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

puta habentis significantis, causantis ꝛc. sic in vna voce sanitatē distincte importante confundit: vt respectum primum scilicet habentis seu subiecti distincte significet. Sanum enim absolute dicimus sanitatem habentem, vt subiectum: ceteros autem respectus indeterminate importat ꝛ per attributionem ad primum: vt patet ex dictis. ¶ Et propter hoc tria de huiusmodi analogo dicuntur. s. q̄ commune est omnibus analogatis, non secundum vocem tantum: ꝛ quod simpliciter, platum fiat pro primo: ꝛ quod nō est prius primo analogato, in quo tota ratio formaliter saluatur. Primum quidem peculiarius significat, ꝛ supra omnia analogata superius significatum non habet.

¶ Diuiditur autem a san. tho. analogia hec in analogiam duorum ad tertium: vt vine ꝛ medicine ad animal sanum: ꝛ in analogiam vnius ad alterum: vt vine vel medicine ad animal sanum. Nec habet diuisio ista alia membra a supradictis: quoniam hec circuit analogiam secundum omnia genera causarum: sed ad hoc facta est, vt ostendatur differenter suscipi nomen analogum, quando ponitur primum analogatum ex vna parte, ꝛ cetera ex alia parte: et quando secundorum analogatorum vnum hinc ꝛ alterum inde ponitur, secundum quodcunq; genus cause analogia fiat. Primo enī ꝛ ceteris sic commune est analogum, vt nihil eis prius ponat aut significet: ꝛ propterea vocatur analogia vnius ad alterum, ponendo omnia alia a primo loco vnius. Secūdis autem analogatis sic commune est nomen analogum, vt aliquid omnibus eis prius ponat: primum scilicet ad quod omnia secunda attribuuntur. Et vocatur analogia duorum ad tertium vel multorum ad vnum: quia non inter se est attributio, sed ad primum. ¶ Appellantur autē analoga, secundum attributionem a logico equiuoca: vt in principio p̄dicamentorum patet: vbi animal equiuocum dicitur ad animal verum ꝛ pictum. Animal enim pictum non pure equiuoce, sed per attributionem ad animal verum animal picitur: ꝛ in ratione eius inquantum animal manifeste patet verum animal accipi. Querenti enim, quid animal pictum in eo quod animale respondebitur, imago animalis veri. ¶ Philosophis vero grecis, nomina ex vno vel ad vnam aut in vno, ꝛ media inter equiuoca ꝛ vniuoca dicuntur: vt pluries in metaphysica patet: ꝛ expresse in primo ethi. huiusmodi nomina contra analoga distinguuntur: vt infra amplius dicetur. ¶ A latinis autem vocantur analoga vel equiuoca a consilio. Hanc analogiam san. tho. in primo senten. di. 19. vocat analogiam secundum intentionem ꝛ non secundum esse: eo quod nomen analogum non sit hic commune secundum esse id est formaliter, sed secundum intentionem. i. secundum denominationem: vt enim ex dictis patet, in hac analogia nomen commune non saluatur formaliter nisi in primo: de ceteris autem extrinseca denominatione dicitur. Ideo ideo analoga apud latinos dicuntur: quia proportiones diuersas ad vnum dicunt, extenso proportionis nomine ad omnē habitudinem, abusiua tamen loquutio hec est: quāuis longe minor q̄ prima. ¶ Quomodo autem de huiusmodi analogiis sit scientia, ꝛ contradictiones, ꝛ demonstrationes, ꝛ consequentie ꝛ alia huiusmodi de eis fiāt, ex dictis ꝛ aristotelis cōsuetudine patet. Oportet enim significationes diuersas prius distinguere (propter quod ambigua apud arabes hec dicuntur) ꝛ deinde a primo ad alia procedere: sicut a centro ad circūferentiam diuersis proceditur viis.

¶ Analogia proportionalitatis quid ꝛ quotuplex, ꝛ sola proprie analogia vocatur. Capitulum. iii.

Ex abusiue igitur analogis ad propie analoga ascendendo, dicimus analoga secundum proportionalitatem dici, quorum nomē est commune, ꝛ ratio secundum illud nomen est proportionaliter eadem. Vel sic, analoga secundum proportionalitatem dicuntur, quorum nomen commune est, ꝛ ratio secundum illud nomen est similis secundum proportionem: vt videre corporali visione, ꝛ videre intellectualiter, communi nomine vocantur videre: quia sic intelligere rem anime effert, vt videre corpori animato. Quamuis autem proportio vocetur certa habitudo vnius quantitatis ad aliam (secundum quod dicimus quatuor duplam proportionem habere ad duo) ꝛ proportionalitas dicatur similitudo duarum proportionum: secundum quod dicimus ita se habere octo ad quatuor, quemadmodum sex ad tria, vtrobiq; enī dupla proportio est ꝛc. Transtulerunt tamen philosophi proportionis nomen ad omnem habitudinem conformitatis, commensurationis, capacitatis ꝛc. Et consequenter proportionalitatem extenderunt ad omnem similitudinem habitudinum. Et sic in proposito vocabulis istis vtimur.

¶ Fit autem duobus modis analogia hec. s. metaphorice ꝛ propie. Metaphorice quidem, quando nomen illud commune absolute vnam habet rationem formalem, que in vno analogatorum saluatur, ꝛ per metaphoram de alio dicitur, vt risus pratj florentis, aut fortune successui. sic enim significamus hec se habere, quemadmodū homo ridens. Et huiusmodi analogia sacra scriptura plena est de deo metaphorice notitiam tradens. Propie vero fit, quando nomen illud commune in vtroq; analogatorum absq; metaphoris dicitur: vt principium in corde respectu animalis, ꝛ in fundamento respectu domus saluatur. Quod vt auer. in cō. vii. primi ethi. ait, proportionaliter de eis dicitur.

¶ Preponitur autem analogia hec ceteris antedictis dignitate ꝛ nomine. Dignitate quidem: quia hoc fit secundum genus cause formalis inherentis: quoniam predicat ea que singulis inherent. Altera vero secundum extrinsecam denominationem fit. Nomine autem: quoniam analoga nomina apud grecos (a quibus analogie vocabulum habemus) hec tantum dicuntur, vt ex aristo. etiam colligitur: qui in metaphysica, nomina que dicimus analoga per attributionem ex vno, vel ad vnum, vel in vno vocat: vt patet in principio. iiij. ꝛ in. vij. tex cō. xv. In quinto autem metaphisice. c. de vno in tex. xij. diffiniens vnum secundum analogiam, vt synonymus vtitur vnum analogia ꝛ vnum proportione: ꝛ diffinit esse ea quecunq; se habent vt aliud ad aliud. Aperte insinuans illā esse propue analogorum diffinitionem, quam diximus. Nō tamen clarius in arabica habetur translatione, dicente. Illa que sunt vnum secundum equalitatem, scilicet proportionalem, sunt quorū proportio est vna, sicut proportio alicuius rei ad aliam rem. vbi auer. exponens ait, Et illa dicuntur vnum, que sunt vnum secundum proportionalitatem: sicut dicitur, quod proportio rectoris ad ciuitatem ꝛ gubernatoris ad nauem, est vna. In secundo quoq; poste. c. xj. huiusmodi nomina proportionalia, analogia vocat. Et quod plus est, in primo ethi. c. vij. distinguit supradicta nomina ad vnum aut ex vno, contra analoga: dum loquens de communitate boni ad ea que bona dicuntur, ait, Non assimilantur a casu equiuocis: sed certe ei quod est ab vno esse, vel ad vnum omnia contendere, vel magis secundum analogiam. Et subdens exemplum analogie dicit, Sicut enim in corpore visus, in anima intellectus. In quibus verbis diligenter lector non solum nomen analogie hoc, quod diximus sonare docuit: sed preferendam esse in predicationibus metaphysicis hanc insinuauit analogiam in qᵛ magis: vt. s. tho. ibidem propter supradictam rationem optime exponit. Scimus siquidem secundū hāc analogiam, rerum intrinsecas entitates, bonitates, veritates ꝛc. quod ex priori analogia non scirūt. Unde fine huiusmodi analogie notitia metaphysicales processus absq; arte discuntur. Accidit q̄q; huiusmodi ignorantibus, quod antiquis nescientibus logicam: vt m. ij. elenchorum dicitur. Nec fuit forte ab arist. tempore tā periculosus casus: iste, sicut modo apud nos est: quoniam blasphemare fere videtur, qui metaphysicales terminos analogos dicēs secundum proportionalitatem communes exponit. Cum tamen auer. dicat super predicto tex. Et dignius his tribus modis est: vt nomen boni dictum de eis secundum viam, que dicitur de proportionalibus. ¶ Vocatur quoq; a. s. tho. in primo sen. di. xix. analogia hec, analogia secundum esse ꝛ secundum intentionem: eo q̄ analogata istā nec in ratiōe communis nominis, nec in esse illius rationis participantur, ꝛ tamen tam in ratione illius nominis q̄m in esse eiusdem proportionaliter convenīunt. Sed quoniam vt dictum est, obscura ꝛ necessaria valde res hec est, accurate distincte q̄ dilucidand a est per plura capitula.

¶ Quo analogum nomen ab analogatis distinguatur. Capitulum. iiij.

Quoniam autem analogia media est inter equiuocationem puram ꝛ vniuocationem, ex extremis medij natura declaranda est. Et quia in nominibus tria inueniunt. s. vox, conceptus in alia ꝛ res extra, seu conceptus obiectiuus, ideo singula pluſtrando. dicendum est quo analogū ab analogatis distinguatur. ¶ Et a rebus incipiēdo (q̄ priores conceptibus ꝛ nominibus sunt) dicimus q̄ nomina equiuoca ita diuerse res significantur, q̄ vt sic nō nisi voce adunantur. Vniuoco vero diuerse res ita significantur, quod vt sic ad rem in se simpliciter vnā, abstractam ꝛ p̄cisam in esse cognito ab eis, adunātur. Analogo aūt noie res diuerse ita significantur, quod vt sic ad, rem diuersas secundum proportionē vnā vnuntur. Vocatur aūt in ppositio res nō solū natura alia quā ꝛ q̄cunq; gradus, quecunq; realitas, ꝛ q̄cunq; reale in rebus inuentū. ¶ Unde inter vniuocationē ꝛ analogiā hec est differentia, q̄ res fundantes vniuocationē sunt sic adinuicē similes, quod fundamentum similitudinis in vna est eiusdē rōnis omnino cum fundamento similitudinis in alia: ita q̄ nihil claudit in se vnius ratio, quod non claudat alterius ratio. Ac per hoc fundamentum vniuoce similitudinis, i. vtroq; extremorū eque abstrahit ab ipsis extremis. Res autē fundātes analogiā, sic sunt similes, q̄ fundamentum similitudinis in vna diuerse est rōnis simpliciter a fundamento illius in alia: ita q̄ vnius rō nō claudit id qō claudit ratio alterius. Ac per hoc fundamentum analoge similitudinis, in neutro extremorū opz esse abstractū ab ipsis extremis: sed remanent fundamenta distincta, similia tamē ſm ꝓportionem: propter quod eadem ꝓportionaliter vel analogice dicuntur. ¶ Et vt oibus possint predicta patere, declarabitur exemplariter in vniuocatione huius nominis animal, ꝛ analogia huius nominis ens. homo, bos, leo, et cetera animalia: q̄ habēt in se singulas naturas sensitiuas seu propias aialitates: quas constat diuersas ſm rem esse, ꝛ mutuo similes: sic q̄ in quocūq; extremo (puta homine aut leone) cōsideratur ſm se animalitas, que est similitudinis fundamentū, inuenitur equaliter abstrahens ab eo in quo est, ꝛ nihil includens in vno quod non in alio: ideo ꝛ in rerum natura fundant ſm suas animalitates similitudinem vniuocam: que idēitas generica vocat: et in esse cognito adunātur nō ad duas vel tres animalitates, sed vnam tantum: que aialis nomine in concreto per se primo significatur, et vniuoce vocatur cōmuni noie animal. Quin siquidē eorū ſm q̄ naturas sensitiuas habent, indistincta oīno est rō: que illius rei quā animalitatem vocauimus, adequata est diffinitio. Substātia autem, qualitas, quātitas, ꝛc. q̄ non habent in suis quidditatibus aliquid predicto modo abstrahibile (puta entitatē) q̄m supra substantialitatem nihil amplius restat, ideo nullam substantialitatem vniuocantem inter se compatiuntur. ¶ Et quia cum hoc q̄ nō solum eorum quidditates sunt diuerse, sed etiam primo diuerse, retinent similitudinem. in hoc quod vnumquodq; eorū ſm suā proportionem habet esse ideo ꝛ in rerum natura nō ſm aliquam eiusdem rationis in extremis sed ſm propias quidditates, vt cōmensuratas his propriis esse fundant analogā. i. proportionalem similitudinem. Et in intellectu adunantur ad tot res quot sunt fundamenta, proportiones similitudine vnitas, significatas propter q̄lem similitudinem, entis nomine, et analogice communi nomine vocantur entes. Differenter ergo res adunantur sub nomine analogo et vniuoco. ¶ Conceptus quoq; mentalis non eodem modo inuenitur in vniuocis et analogis: quoniam nomen vniuocum et omnia vniuoca, vt sic, vnum tantum conceptum in mente habēt perfecte et adequate eis correspondentem: quia fundamentū vniuoce similitudinis (quod significatum formale est nominis vniuoci) vnius omnino rationis est in omnibus vniuocatis: ac per hoc in vno representato, omnia representari necesse est. In analogis vero, quoniam fundamenta analoge similitudinis diuersarum sunt rationū simpliciter, et eiusdem ſm quid (id est secūdum proportionem) oportet duplicem analogi mentalē cōceptū distinguere: perfectum ꝛ imperfectum: et dicere q̄ analogo et suis analogatis respondet vnus conceptus mentalis imperfectus, et tot perfecti quot sunt analogata. Quia enim vnum analogatorum vt sic, simile est alteri, consequens est, q̄ conceptus representans vnū, representet alterū: nisi ratiā maioritatis: quicquid assimilatur simili vt sic, assimilatur etiam illi cui illud tale est simile. ¶ Quia vero talis similitudo ſm proportionem tantum est, que diuersam rationem in altero fundamento hz̄, cōceptus perfecte representans vnum analogatorū, a perfecta representatione alterius deficit: et consequenter oportet alterius analogati alterum adequatum conceptū esse. Unde ꝛ analogū vnū habere mentalē conceptū, ꝛ plures habere conceptus mentales, verum est diuersimode: quemadmodum supra loquendo magis debeat dici, analogi esse plures conceptus, nisi loquendi occasio aliud exigat. Dico autem hoc: quoniam cum contradicendus analoga omnino carere vno conceptu mentali sermo est, vnum eorum conceptum absolute dicere non est reprehendendum. Propter quod oportet solerti discretione lectorem viti: quando inuenitur scriptum q̄ analogata conueniunt in vna rōne, et quando inuenitur alibi, q̄ analoga nō conueniunt in vna ratione. ¶ Est ergo differentia inter analogiam et vniuocationem quo ad conceptum mentalem, q̄ vniuoci et vniuocatorum vt sic vnus est conceptus perfecte et adequate eis respondens: vt de conceptu animalis patet. Analogi vero et analogatorum vt sic plures necessario sunt conceptus perfecte ea repsentantes, et vnus est conceptus imperfecte representans. Nō tamen q̄ sit vnus conceptus adequate respondens nomini analogo, et inadequate analogatis: quoniam secundum veritatem nomen illud vniuocū esset, sed ita q̄ cōceptus vnus representās perfecte alterū analogatum vt sic, imperfecte representat reliquus. ¶ Quo ad vocem aūt non est inter analoga ꝛ vniuoca differentia. ¶ His aūt prelibatis, intentū facile patere potest: quomodo scilicet distinguit analogū, puta ens, ab analogatis: puta substantia, quantitate ꝛ qualitate. Uniuocum enim, puta animal distinguitur ab vniuocatis (puta homine ꝛ leone) quo ad rem significatam seu cōceptum obiectiuum, ꝛ quo ad conceptum mentalem, sicut vnū simpliciter, abstractū ꝛc. a multis simpliciter ꝛc. Analogum vero quo ad rem seu obiectiuum conceptum distinguitur sicut vnum proportione a multis simpliciter, vel (ꝛ idē est) sicut multa vt similia ſm proportiones a multis absolute: verbi gratia, Ens distinguit a substantia ꝛ quantitate, non q̄ significat rem quandam eis cōmunem, sed q̄ substantia quidditatem nō substātie importat, ꝛ similiter quantitas, quidditatem quātitatis absolute significat: ens aūt significat ambas quidditates vt similes ſm proportiones ad sua esse, ꝛ hoc est dicere vt easdem proportionaliter. ¶ Quo ad conceptum aūt mentalem adequatum, hoc quoq; eodē omnino modo distinguit. Secundū conceptū vero mentalē imperfectum, quāuis distinguatur sicut vnū simpliciter a multis simpliciter, non tñ sicut vnū abstrahens in representando ab illis multis: que admodum in vniuocis contingit. Cum vt ex dictis patet, cōceptus ille, puta qualitatis inquantum ens, alterius analogati idest ipsius qualitatis ſm q̄ se habet ad suum esse, est adequate representatiuus, ꝛ a qualitatis quidditate non abstrahēs, ceterorum vero (puta quantitatis ꝛ substantie) imperfecte tārum est representatiuus, inquantum eis similis proportionaliter est.

¶ Qualis sit abstractio analogi ab analogatis. Caput. v.

Oportet autem Ex premissis ostendere, qualiter analogū abstrahat ab his, q̄bus cōmune ſm analogiam dicitur: puta qualiter ens abstrahit a substantia ꝛ quātitate. Insurgit siquidem difficultas quedam in re hac, et ex parte rerum, ꝛ ex parte conceptus. ¶ Ex parte siquidem rerū: quia videtur analogi nominis res significata, eodem abstrahibilis ꝛ abstracta modo, quo res vniuoco nomine significata. Quoniam cum (vt in. v. meta. dicitur) vnum in qualitate facias simile nulla apparet ratio, cur a quibuscunq; similibus sit vna res abstrahibilis, ꝛ a quibusdam non. licet cuidens ratio sit, cur ab iis similibus, puta forte ꝛ platone, abstrahibilis sit res magis vna, ꝛ ab illis, puta homine ꝛ lapide, minus vna. Unde si substantia ꝛ quantitas assimilantur in hoc quod vtraq; est ens, et consequenter in eis est aliquid vnum, quod est fundamentum illius similitudinis: quid vetat ab eis abstrahi rem vnam vtriq; communem? ¶ Ex parte vero conceptus: quia videtur eodem modo conceptus analogi abstrahere ab analogatis, sicut vniuocum ab vniuocatis: eo quod analogum nomen importat in confuso singulas proportiones analogatorum, et distincte non significat nisi proportionem in communi: verbi gratia, ens non significat habens se ad esse sic vel sic: puta vt substantia, aut vt quantitas: sed si proportionale nomen est, significare videtur habens se ad esse secundum aliquam proportionem, quecunq; sit illa. Hoc autem constat esse eque abstractum a substantia et a quantitate: ꝛ consequenter per modum vniuoci in analogis abstractio conceptus apparet.

Ut autem Cuidēs fiat huius ambiguitatis determinatio: sciēdum est, quod licet abstrahere, diuersa significet cum dicimus intellectum abstrahere animal ab homine et equo, et cum dicimus animal abstrahere ab homine et equo: eo quod tunc significat ipsam intellectus operationem attingentem in eis vnum et non alia, nunc vero significat extrinsecam denominationem ab illa intellectus operatione, qua res cognita abstracta denominatur. In vnum tamen et idem semper tendit: quoniam semper sonat intelligi vnum non intellecto altero. Ideoq; nihil aliud est agere de abstractione analogi ab analogatis, quam inquirere et determinare, quomodo res significata analogo nomine intelligi possit, non cointellectis analogatis: et quomodo conceptus illius habeatur absque conceptibus istorum. Cum igitur ex supradictis, et ex ipso analogie vocabulo pateat, quod analogo nomine non simpliciter vna res, sed res proportione vna significatur: talis autem idem est quod res diuerse vt similes proportionaliter, facile deduci potest, q̄ res analoga potest quidem intelligi non cointellectis analogatis, et consequenter abstrahere ab eis. Sed non sicut in vniuocis res vna

Universidad de Deusto
Biblioteca

sputa natura sensitiua, seu animal intelligiꝫ nõ cointellectis oĩno natura humana ⁊ equina vt sic) sed sicut due res vt proportionaliter similes intelliguñ, non cointellectis ipsiſmet duabus rebus ſm suas proprias naturas absolute. Jta ꝙ analogi abstractio nõ consistit in cognitione vnius et non in cognitione alterius: sed in vnius ⁊ eiusdem intellectione vt sic, ⁊ non in intellectione absolute. verbi gratia entis abstractio non consistit in hoc, ꝙ entitas apprehenditur, ⁊ substantia aut quantitas non: sed in hoc ꝙ substantia. aut quantitas apprehenditur vt sic se habet ad proprium esse: ſm hoc enim similitudo proportionaliter attenditur: ⁊ non apprehenditur substantia, aut quantitas absolute. Et simile est de aliis rebus analogis: quales sunt fere omnes metaphysicales. Unde concedi potest rem analogam abstrahere, et non abstrahere ab analogatis diuersimode. Abstrahere quidem, pro quanto abstrahit ab eis quemadmodum res vt sic idest res similis alteri ꝓportionaliter abstrahit a se absolute sumpta. Non abstrahere vero, ꝓ quãto res vt sic accepta seipsam necessario includit, ⁊ abſq; seipsa intelligi non potest. Quod de vniuocis dici non potest. ⁊ res vniuoca, abſq; aliis quibus est vniuoce communis, intelligitur, sic ꝙ eas in suo intellectu nullo modo actualiter includit: vt patet.

Obiectiones Autem ad oppositum adducte ex analogie similitudinis natura, facile satisfit. dicẽdo ꝙ cum vnum multipliciter dicaꝫ, nõ oportet oẽm similitudinẽ attendi ſm vnum simpliciter: sed ꝙlibet sufficit ꝙ vnum ſm proportionem faciat simile. Unum aũt proportionaliter non est simpliciter vnum. sed multa similia secũm proportiones, a quibus ideo nõ potest abstrahi res vna simpliciter: ꝙ similitudo ipsa ꝓportionalis tãtum est. ⁊ fundamentum non est vnum nisi proportionaliter. De ratione siquidem vnius proportionaliter est habere quatuor terminos: vt in quinto ethi. dicitur. Ām ꝓportionalitas, qua similitudo proportionum fit inter quatuor ad minus (que duarũ proportionum extrema sunt) necessario est, ⁊ consequenter vnum proportione non vnificatur simpliciter, sed distinctionẽ retinens, vnum pro tanto est ⁊ dicitur, pro quanto proportionibus dissimilibus diuersum non est. Unde sicut non est alia ratio quare vnũ proportionaliter non est vnum absolute, nisi ꝙ ista est eius ratio formalis: ita non est querẽda alia ratio, cur a similibus proportionaliter non potest abstrahi res vna, hoc enim ideo est, ꝙ similitudo proportionalis talem in sua ratione diuersitatem claudit. Et accidit vltertius procedentibus, vt querant id quod sub questione nõ cadit: vt quare homo est animal rationale ⁊c.

De abstractione Quoꝫ conceptus eodem dicẽdum est modo, abstrahit eñ cõceptus analogi nominis non sicut vnum simpliciter, sed sicut vnũ proportione: seu simile ſm proportiões a multis absolute. Sed ꝙ obijciendo tangitur de abstractione conceptus analogi a specialibus cõceptibus illius analogie, ⁊ abusiue analogata, ibidem vocantur partiales analogi rationes: ideo diligenter cauendum est, ne apparentia in obiectione tacta in illum errorem ducat, qui ibi tangitur. ℣ Sciẽdum siquidem est, ꝙ licet in analogis ſm attributionem in hoc omnia analogata conueniant, ꝙ eandem formam omnino respiciunt ita ꝙ nõ solum conueniunt in vno termino, sed in hoc quod est respicere illum. Erroneum tamen est, analogo ꝙ attributionem, conceptum vnum respectus in commune ad illum terminum per abstractionem a tali ⁊ tali respectu. attribuere: verbi gratia, animal inquantum sanum, vrina inquantum sana, ⁊ medicina inquantum sana, licet conueniant ⁊ in sanitate tanq; termino: cuius animal est subiectum, vrina signum, ⁊ medicina causa, ⁊ conueniant in hoc quod est respicere sanitatem: quodlibet eñ eorum sanitatem respicit, licet diuersimode. Ab his tamen specialibus respectibus non abstrahitur respectus in commune ad sanitatem importatus sani nomine: in cuius conceptu omnes speciales respectus ad sanitatem, confuse ⁊ in potentia claudantur. Falsum enim est, ꝙ sanum significet hoc quod dico respiciens vel aliqualiter se habens ad sanitatem. Tum qꝛ sic sani nomen vniuocũ vere esset ad animal ⁊ animal ⁊c. vt patet ex vnius eorum diffinitione. Tum qꝛ hoc est contra mentionem dicẽtium, vrinam aut dietam sanam. Deerunctantibus siquidem, quid est vrina inquãtum sana? non respondetur, respiciens sanitatem: sed omnes respectũ illum specificant respondentes signum sanitatis, ⁊ similiter de dieta respondetur, ꝙ est conseruatiua sanitatis ⁊c. Tum qꝛ contra omnes ⁊ philosophos, ⁊ logicos hucusq; a me visos hoc est. Sicut autem in predictis analogis predictus cauendus est error: ita in analogis ſm proportionem (que sola simpliciter analoga sunt) similis cauendus est error, ex simili causa apparentie firmitatẽ trahens. ℣ Quia enim analogata conueniũt in hoc, ꝙ vnumquodq; eorum commensuratum seu proportionatum est. licet diuersimode: credi potest ꝙ ab his specialibus ꝓportionibus abstrahatur proportionarium in communi, ⁊ nomine analogo significetur. Ac per hoc analogum habeat conceptum vnum, in quo confuse ⁊ in potentia claudantur omnes speciales proportiones analogatorum, verbi gratia, vt quia substantia proportionata est suo esse, ⁊ similiter quantitas et qualitas. licet diuersimode: ideo a substantia ⁊ quantitate ⁊ qualitate ⁊c. diuersimode proportionatis suis esse. abstrahatur res siue quidditas proportionẽ habens ad esse, qualiscunq; sit illa proportio. et hoc sit entis primarium significatum: in quo omnes speciales proportiones substantie, quantitatis et qualitatis ⁊c. ad sua esse confuse claudantur et in potentia. ℣ Sed hoc falsissimum est. Tum quia hoc quod dicitur, scilicet res proportionata ad hoc quod sit, non est res vna simpliciter etiam in esse obiectiuo, nisi chimerice. Tum quia proportionalia nomina vniuoca essent (vt ex vniuocorum diffinitione patet) et consequenter periret proportionalitatis ratio: que extrema vnum simpliciter esse non compatitur, ⁊ sic essent proportionalia et non proportionalia: quod intellectus capere non potest. Tum quia contra aristo. authoritatem in. 2. post inferius adducendam. ⁊ adductam ex primo ethi. ⁊ san. tho. ⁊ auer. ⁊ alber. expresse est. Unde confusio, qua analogum tam secundum attributionem quam secundum ꝓportionem importat species habitudines aut proportiones, non est confusio plurium conceptuum in vno communi conceptu: sed est confusio significationum in vna voce. licet diffoꝛmiter. Quoniam in analogis attributionis vox analega pluꝛa distincte significat, cetera autem confuse. In analogia vero proportionis, nomen analogum ad omnes suas significationes indistincte se habere permittitur.

¶ Cautum tamen ⁊ attentum oportet hic esse: quia cum analogi rationes dupliciter sumi possint scilicet ſm se. ⁊ vt eadem. ⁊ ipse vt eadem propter identitatis proportionalis naturam non abstrahant a seipsis: et tamen aliquid conuenit eis ratione identitatis, seu inquantum eadem sunt, quod non conuenit eis ratione diuersitatis (vt patet de communibus eis) videtur ꝙ duo incompossibilia ſm apparentiam, analogi rationibus conueniant: scilicet ꝙ ipse vt eadem non abstrahant a seipsis, ⁊ ꝙ ipse vt eadem aliquid causent ⁊ habeant. quod non vt diuerse, reduplicatiq; ponunt vt eadem. non reduplicatis vt diuerse sunt. Hec enim non solũ compossibiliter. sed necessario fieri sibi vendicat identitas proportionalis: quoniam ⁊ extrema vnius omnino non patiens, ab eis omnino abstrahi non permittit; ⁊ extrema aliqualiter indiuisa ⁊ eadem ponens, vt eadem ea cõsiderabilia ⁊ reduplicabilia exigit. Sicq; fit, vt in analogo secundum identitatem in se clausam, ad diuersitatem rationum in se quoq; clausam comparato, abstractio quedam (que non tam abstractio, quam quidam abstractionis modus est) inueniatur: propter quam non solum ab analogatis (puta substantia et quantitate) analogum, puta ens, abstrahere dicitur: vt supra diximus: Sed ab ipsis eius rationibus, seu a diuersitate ipsarum rationum eius: puta rationis entis in substantia, et rationis entis in quantitate. Non quia quandam rationem eis communem dicat: quia hoc est fatuum, nec quia ille rationes omnino sint eedem, aut eas omnino vniat: quia sic non esset analogum, sed vniuocum, sed quia eas proportionaliter adunans, et vt easdem proportionaliter significans; vt easdem considerandas offert, annexa inseparabiliter diuersitate quasi seclusa: et identitate proportionali vt ait, et confundit quodammodo diuersitatem ratiorum. Sicq; non sola significationum in voce confusio, analogo conuenit: sed confusio quedam conceptuum, seu rationum sit in identitate eorum proportionali, sic tamen vt non tam conceptus quam eorum diuersitas confundatur. ℣ Et quoniam analogum talem identitatem precipue importat: et tali confusione frequenter vtimur, analoga nomina ab omni rationum eius diuersitate abstrahere dicentes (dum confuse pro omnibus supponere ipsum pluries exponimus) ideo non mediocri opus est vigilantia, ne in vniuocationem labi contingat. Abstrahit igitur analogum a suis analogatis (puta ens a substantia et quantitate) sicut vnum proportione a multis: seu sicut similia proportionaliter a seipsis absolute, tam quo ad conceptum obiectiuum quam mentalem: siue sit sermo de abstractione totali, siue de formali. Hec enim abstractiones non differunt in eodem, nisi secundum precisionem, et non precisionem: vt alibi declarauimus.

Unde nihil aliud est dicere ens abstractum a naturis predicamentorum abstractione formali, q̃ dicere naturas predicamentales ꝓportionales ad sua esse. vt ita precise: a specialibus autem seu singulis analogie rationibus extremis, non tertio conceptu simplici sed voce communi, ⁊ identitate proportionali earundem, quodammodo abstrahit.

¶ Qualis sit predicatio analogi de suis analogatis. Cap. vj.

Videbitur autem Forte alicui ex his quod ꝓdicatio analogi de suis analogatis (puta entis de substantia et quãtitate, aut forme de anima ⁊ albedine ⁊c.) sit sicut predicatio equiuoci de suis equiuocatis: ita quod nõ sit predicatio superioris de inferioribus, nec communioris de minus communi. nisi sola voce: sed eiusdem de seipso. Non est enim analogo res vna significata, que in vtroq; analogatorum saluetur. absq; hoc autem predicatio communioris aut superioris non inuenitur secundum intrinsecam denominationem, seu inexistentiam. Sic enim analogum secundum ꝓportionalitatem commune esse dictum est. ℣ Fouere quoq; potest non parum opinionem hanc ꝓcessus iuxta pumum topi. Aut scilicet analogum est predicatum conuertibile, aut inconuertibile, seclusa vocis communitate. Et cũ constet non esse inconuertibile (quoniam substantia vt sic se habẽs ad suum esse. quod ens de substantia dictum predicat. conuertitur cum substantia: ⁊ similiter quantitas sic commensurata suo esse, cum quantitate conuertitur, ⁊ sic de aliis:) consequens est, quod analogum tanq; superius, de analogatis predicari non possit. Superioris enim intentionem suscipere non potest, quod conuertibile esse comprobatur. ℣ Et quoniam secundum veritatem analogum vt superius predicatur de analogatis, ⁊ non sola voce commune est eis, sed conceptu vnico proportionaliter: cuius vnitas ad hoc quod predicatum aliquod superioris rationem habeat, sufficit: ꝙ superius nihil aliud sonat q̃ vnum predicatum ad plura se extendens, vnum autem non per accidẽs, aut congregatione (sicut acervus lapidum) sed per se. constat esse etiam vnum proportione. ideo ad huius veritatis claritatem ex extremis procedendo, scendum est, quod quia analogum medium est inter vniuocum ⁊ pure equiuocum. consequens est quod analogum idem aliquo modo, ⁊ non idem aliquo modo de suis predicet analogatis. Et quia predicat aliquid abstrahens aliquo modo a suis analogatis (vt ex premisso patet ca.) consequens est, quod comparetur ad sua analogata vt maius ad minora, seu superius ad inferiora: licet non omnino vnũ secundum rationem sit, quod eis imponit. ℣ Quod vt clarius pateat, figuraliter declaratur sic: Tam in equiuocis q̃ vniuocis et analogis, quatuor inueniuntur scilicet due res ad minus, equiuocate, vniuocate aut analogate: et due res, seu rerum rationes equiuocationem, vniuocationem aut analogiam fundantes. verbi gratia, In equiuocatione canis inueniuntur hec quatuor, scilicet canis marinus, ⁊ canis terrestris, ⁊ ratio illius, ⁊ ratio istius secundum nomen canis. In vniuocatione quoq; animalis inueniuntur quatuor scilicet homo ⁊ bos, ⁊ natura sensitiua hominis ⁊ natura sensitiua bouis: q̃ animalis vniuocationem fundant. In analogia similiter entis quatuor sunt. ſ. substantia ⁊ quantitas, ⁊ substãtia inquantũ commensurata suo esse, ⁊ quãtitas ſm q̃ suo esse proportionatur. ℣ Et licet prima duo. ſ. equiuocata ⁊ vniuocata ⁊ analogata eodem modo quantum ad propositum spectat in omnibus his distinguantur, qꝛ vbilibet ex opposito condistincta sunt: altera tamen duo vniuocationem, equiuocationem ⁊ analogiam fundantia. diuersimode vnita aut distincta sunt. In equiuocis nam q̃ rationes ille, puta canis marini ⁊ terrestris, sunt omnino diuerse ſm rationem: ⁊ propter hoc id quod predicat canis de mari. no cane, nullo modo predicat de terrestri. ⁊ econuerso: ideo sola voce communius aut magis equiuocatis dicitur ⁊ est. In vniuocis vero res ille (puta animalitas in boue ⁊ animalitas in leone) licet numero ⁊ specie diuerse sint, ratione tamen omnino eedem sunt: ratio enim vnius est omnino eadem quod ratio alterius, ⁊ econuerso: et propter hoc id quod predicat animal de homine, idem omnino predicat de boue, ⁊ vniuocũ dicitur ⁊ superius homine ⁊ boue. In analogis autem res analogiam fundantes (puta quantitas vt sic se habẽs ad esse, ⁊ substãtia vt sic se habens ad esse) licet diuerse sint ⁊ numero ⁊ specie ⁊ genere, ratione tamen eedem sunt non omnino. sed proportionaliter: qñ enim ratio proportionaliter eadem est alteri. Et ꝓpter hoc id quod predicat analogum, puta ens de quantitate, illudmet proportionaliter predicat de substantia, ⁊ econuerso. Est enim illudmet proportionaliter id quod in substantia ponit, ⁊ econuerso, ⁊ propter hoc analogum (puta ens) nõ sola vo-

ce communius, maius aut superius analogatis est, sed conceptu (vt dictum est) proportionaliter vno. Jta quod analogum ⁊ vniuocum conueniunt in hoc: quod vtrumq; communioris ⁊ superioris rationem habet. Differunt autem in hoc, ꝙ illud est superius analogice seu proportionaliter, hoc vero vniuoce. Et merito: quia fundamentum superioritatis vtrobiq; saluatur, vniuocationis autem non. Fundatur enim superioritas super identitate rationis rei significate idest super hoc ꝙ res significata inuenitur non in hoc tantum, sed illamet non numero sed ratione, inuenitur in alio. Uniuocatio autem super modo identitatis omnimode scilicet identitate rationis rei significate idest super hoc ꝙ ratio rei significate in illo ⁊ in isto est eadem omnino. Quamuis enim in analogis hic identitatis modus non inueniatur, quem in vniuocis inueniri pluries dictum est: identitas tamen ipsa rationis rationum inuenitur, est namq; identitas proportionalis, identitas quedam. Et ideo nõ minus analogum (puta ens) est predicatum superius quam vniuocum, puta animal: sed alio modo, analogus enim est superius proportionaliter: quia fundatur supra identitatem proportionalis rationis rei significate, vniuocum autem precise ⁊ simpliciter: quia super omnimoda identitate rationis rei significate eius superioritas fundatur. Propter quod sanctus thom. superioritatis fundamentum aspiciens in quinto meta. dixit, quod ens est superius ad omnia, sicut animal ad hominem ⁊ bouem.

Als ✝ identitas tis ratio nuꝫ ⁊c.

¶ Unde obiectiones ad oppositum adducte, in hoc peccant, ꝙ inter identitatem ⁊ modum identitatis non distinguunt. Fatendũ est enim ꝙ ad hoc ꝙ aliquis terminus denominetur superior. aut communior, oportet vt rem vnam et eandem in vtroq; ponat: sed sophisma consequentis committitur inferendo ex hoc, ergo oportet ꝙ dicat rem vnam et eandem omnino. Et est semper sermo de identitate secundum rationem, seu diffinitionem. Identitas enim ⁊ vnitas continent sub se non solum vnitatem ⁊ identitatem omnimodam, sed proportionalem, que in analogi nominis ratione saluatur. Negandum est igitur, ꝙ in analogis non predicatur idem de vno ⁊ alio analogato: quoniam vnum ⁊ idem proportionaliter de omnibus analogatis dicitur: et propterea inter predicata non conuertibilia numerãdum est. Quantitas enim licet adequet ens de quantitate verificatum secundum rationem omnino eandem, non tamen secundum rationem illam proportionaliter: quoniam entis ratio non alia proportionaliter ad substantiam ⁊ qualitatem se extendit. Verum quia analogum sonat identitatem proportionalem, ideo huiusmodi rationibus formaliter respondendo, nullo pacto concedendum est analogum conuerti cum aliquo analogato.

¶ Ad materiam tamen descendendo, potest intrepide dici, ꝙ quia analogum rationem vnam, ꝓportionaliter tantum predicat, ⁊ vniuocum conueniunt in hoc: quod vtrumq; communioris ⁊ superioris rationem habet. Differunt autem in hoc, ꝙ illud est superius analogice seu proportionaliter, hoc vero vniuoce. Et merito: quia fundamentum superioritatis vtrobiq; saluatur, vniuocationis autem non. Fundatur enim superioritas super identitate rationis rei significate idest super hoc ꝙ res significata inuenitur non in hoc tantum, sed illamet non numero sed ratione, inuenitur in alio. Uniuocatio autem super modo identitatis omnimode scilicet identitate rationis rei significate idest super hoc ꝙ ratio rei significate in illo ⁊ in isto est eadem omnino. Quamuis enim in analogis hic identitatis modus non inueniatur, quem in vniuocis inueniri pluries dictum est: identitas tamen ipsa rationis rationum inuenitur, est namq; identitas proportionalis, identitas quedam. Et ideo nõ minus analogum (puta ens) est predicatum superius quam vniuocum, puta animal: sed alio modo, analogus enim est superius proportionaliter: quia fundatur supra identitatem proportionalis rationis rei significate, vniuocum autem precise ⁊ simpliciter: quia super omnimoda identitate rationis rei significate eius superioritas fundatur. Propter quod sanctus thom. superioritatis fundamentum aspiciens in quinto meta. dixit, quod ens est superius ad omnia, sicut animal ad hominem ⁊ bouem.

¶ Qualis analogatorum ſm analogi nomen diffinitio. Cap. vij.

Apparere quoq; Potest alicui, ꝙ in ratione vnius analogati (puta qualitatis) secundum analogi, puta entis nomen, alterius analogati, puta substãtie vel quantitatis

Universidad de Deusto
Biblioteca

ratio ꝑm idem analogi nomẽ cadere debeat: sicut in analogia attributionis contingere dictum est. Fundamentum aũt unde apparentia hęc sumit: qꝛ ratio vnius analogati vt eadem proportionaliter est alteri, absq; illa altera exprimi complete nequit. Dictũ est aũt, qꝛ analogo nomine rationes hę important vt eadẽ proportionaliter sunt. ☞ Et confirmat hoc expositio ipsa analogię ab aristo. auer. ⁊ san. tho. in primo ethic. posita, Exponunt enim qꝛ bonũ seu perfectio analogice dicitur de visu ⁊ intellectu: qꝛ sicut visus in corpore, ita intellectus in anima perfectio est. Constat autem qꝛ nõ est intelligibile hoc se habere sicut illud, nisi vtrumq; extremorum ꝓcipiatur. Necessario igitur videtur, vnum analogatorum ꝑm analogi nomen per aliud diffiniendum esse.

Et autem Liqueat huius ambiguitatis solutio, recolẽdum est analoga hec dupliciter inueniri. i. ꝓprie ⁊ metaphorice. Diuersimode enim hec se habent ad propositam questionem. In analogia siquidem ꝑm metaphoras, oportet vnum in alterius ratione poni: non indifferenter sed propie sumptum, in ratione sui metaphorice sumpti clauditur necesse est: qm̃ impossibile est intelligere quid sit aliquid ꝑm metaphoricum nomẽ, non cognito illo ad cuius metaphoram dicitur. Neq; enim fieri potest vt intelligam quid sit pratum in eo qꝛ ridens, nisi sciam qd significet risus nomen propie sumptum: ad cuius similitudinem dicitur pratum ridere. ☞ Est autem huius ratio radicalis: qꝛ analogum metaphorice sumptum, nihil aliud predicat, q͂ hoc se habere ad similitudinem illius: qõ absq; altero extremo intelligi nequit. Et propter hoc huiusmodi analoga ꝓius dicuntur de his, in quibus propie saluantur, ⁊ posterius de his in quibus metaphorice inuenitur, ⁊ habent in hoc affinitatem cum analogis ꝑm attributionem: vt patet. In analogia vero in qua nominis saluatur propietas, nullum analogi membrum per alterum diffiniri oportet: nisi forte gratia materie: vt san. tho. in. 2. q. de veri. articu. xj. docuit. Sunt enim analogatorum rationes ꝑm analogi nomen quodammodo medie inter analoga ꝑm attributionem, ⁊ vniuoca. In analogis enim ꝑm attributionem primum diffinit reliqua. In vniuocis vero neutrum alterum diffinit, sed vnius diffinitio est completa alterius diffinitio: ⁊ econuerso. In analogis autem neutrũ alterum diffinit: sed vnius diffinitio est proportionaliter alterius diffinitio. Et loquimur semper de ratione ꝑm nomen commune, verbi gratia, in diffinitione cordis ꝑm qꝛ principium animalis, nõ ponitur fundamentum ꝑm qꝛ principium domus, nec econuerso: sed eadem proportionaliter est principij ratio vtrobiq; vt cõmen. vbi supra dicit. ¶ Duobus autem opus est distinctionibus vti in re hac: ea scilicet que in logica traditur de actu signato ⁊ exercito: ⁊ ea que a metaphysico, vt plurimum tractatur, de ordine rerum sub vno nomine ex parte rei. ⁊ parte impositionis nominis. ☞ Ex prima siquidem distinctione scimus duo. Primo, qꝛ sicut animal dictum de homine ⁊ equo, importans vniuocationem in actu exercito, non predicat de homine totum hoc scilicet naturam sensitiuam eandem omnino ꝑm rationem nature sensitiue equi ⁊ bouis, sed naturam sensitiuam simpliciter: quam tamen ad hoc qꝛ vniuoca sit predicatio, oportet esse omnino eãdem ꝑm rationem nature sensitiue equi ⁊ bouis, ita ens importãs proportionalitatẽ in actu exercito, non predicat de quan[illegible]tare totum hoc scilicet habens se ad esse sic proportionaliter vt substantia aut qualitas ad suũ esse, sed habens se ad esse sic absq; alia additione: quod tamen oportet ad hoc qꝛ analoga sit predicatio, idem proportionaliter esse cum altero, sic se habere ad esse quod de substantia aut qualitate ens predicat. ☞ Secũdo, qꝛ sicut ex declaratione qua manifestatur animal esse vniuocum, qꝛ dicit vnam ⁊ eãdem omnino rationem in omnibus, non fallimur, nec confundimur, nec vagamur circa hominis ⁊ bouis ꝑm animalis nomen rationem: sed quiescimus, intuentes qꝛ animal exercet quod vniuocorum diffinitio ⁊ expositio significat. Ita ex hoc qꝛ declaratur ens aut bonum aut quodcũq; aliud esse analogum: quia dicit rationes plures easdem proportionaliter, ⁊ importat hoc se habere quemadmodum proportionaliter se habet illud ad esse vel appetitum ⁊c. non debemus turbari, ⁊ inquirere in analogi nominis (puta boni) ratione significationem istam, sed sat sit, distinguendo inter actum signatum ⁊ exercitum, inspicere qꝛ analogi nominis ratio id exercet, quod analogi ratio ⁊ declaratio significat. ☞ Ex his autem duobus patere tã potest intentum, qꝛ scilicet non oportet vnum analogie membrum per alterum diffinire, ex eo qꝛ analogum significat ea esse eadem proportionaliter: quoniam hoc in actu exercito significat. ¶ Ex secunda vero distinctione scimus, nõ solum qꝛ preposterus est ordo rerum ⁊ significationum quandoq; sub nomine analogo: ita qꝛ

prior ꝑm rem ratio, posterior interdũ significatione est (vt de ente ⁊ bono, ⁊ aliis huiusmodi communibus deo ⁊ creaturis accidit: ratio enim quam in deo quodlibet horum ponit significatione quidem posterior, re autem prior est) ⁊ qꝛ propter alterum horum dicitur analogum predicare de suis analogatis secundum prius ⁊ posterius, ipsam analogi rationem ☞. Sed etiam scimus, quod quãdo ratio quam ponit analogum in vno, ex ratione quam in altero ponit exponitur, non ideo fit quia vnius in alterius ratione cadat: sed quia vnius ratio posterior alteri est significatione, ⁊ per priorem vtpote notiorem declaratur, vt sanctus tho. in. 2. articulo. q. 13. prime partis fecit, declarans, quod dicendo, deus est bonus: sensus est, id quod bonitatem in creaturis dicimus, preexistit in deo ꝓportionaliter ⁊c. Et eadem intelligendum est ratione fieri, si posterior secundum rem per priorem declaretur. Non diffinit ergo analogum ꝑm vnam rationem, seipsum ꝑm alteram, licet exponat ⁊ declaret.

Obiectionibus Autem in oppositum quamuis ex dictis satisfactus sit: formaliter responderi potest, quod cognosci aliqua vt eadem proportionaliter, seu hoc se habere sicut illud: dupliciter contingit. Uno modo formaliter ideſt quo ad relationem identitatis ⁊ similitudinis, et sic absq; extremis cognitio hec haberi nõ potest. Alio modo fundamentaliter, et sic in ratione vnius non cadit reliquum: sed ratio vnius est alterius ratio, omnino, vel proportionaliter. Constat autem, quod analogum nomen (puta ens aut bonum) non relationem identitatis aut similitudinis significat, sed fundamentum: ⁊ ideo obiectiones que iuxta primum sensum procedunt, nihil concludunt contra intentum. Patet autem facillime hec esse vera exempla de vniuocis, ponendo ⁊ applicando ad identitatem vniuocationis. Significat namq; nomen vniuocum plura inęqꝛtum eadem sunt vniuoce, seu secundum rationem omnino. Et identitatis relatio in nullo extremorum absq; altero intelligibilis est ⁊c.

¶ Qualis sit in analogo comparatio. Caput. viij.

Difficultas Etiam non parua (que multos inuasit ⁊ superauit) de comparatione in analogo dilucidanda est. Creditum enim a quibusdam est, qꝛ nõ posset analogia posita, sermo ille nisi extorte exponi, quo vnum analogatum magis aut perfectius tale ꝑm analogi nomẽ diceretur: verbi gratia: substantia est magis, aut perfectius ens q͂ quantitas. Uerti sunt autem ex eo, qꝛ comparatio in vno communi, vtrunq; facienda est etiam ꝑm grammaticos: qꝛ in analogo non inueniri videtur. ☞ Et potest formari ratio pro eis talis. Aut comparantur analogata in vna communi eis ratione, aut in suis rationibus. Non in ratione communi: quia illa analogum caret. nec in rationibus ꝓprijs: quia tunc falsum est substãtiam esse magis ens q͂ quantitatẽ. Nõ enim minus aut imperfectius quantitas est sua ratio quam ens in ea ponit, q͂ substantia sua ratio ⁊c. Nullo igitur modo videtur comparationem cum analogia saluari posse.

¶ Succumbitur autem difficultati huic: qꝛ propium comparationis fundamentũ non considerat. Fundat enim sup identitate seu vnitate rei in qua fit comparatio, ⁊ non super modo identitatis aut vnitatis: sicut de intentione superioritatis predictũ est. Unde cũ analogũ ex dictis constet rem vnã licet proportionaliter dicere, nihil prohibet in ipso comparari analogata: licet nõ eo modo quo vniuoca fit cõparatio. Ad cõparationem siquidem curꝛrantur ⁊ sufficiãt hec tria, scilicet distinctio extremorum, ⁊ identitas eius in quo fit comparatio. ⁊ modus essendi illius in extremis. s. eque vel magis aut minus perfecte: sub identitate autem seu vnitate proportionalis vnitas seu identitas continetur, consequens est, qꝛ si in diuersis idem proportionaliter eque vel magis aut minus perfecte esse habet, comparatio secundum illud proportionale fieri possit, comparatione non vniuoca, sed analoga. Sicut enim quia natura sensitiua est in boue, et illamet omnino secundum rationem est in homine, ⁊ perfectius esse habet in homine q͂ in boue, homo perfectius animal boue dicitur vniuoca comparatione, sic quia substãtia est in boue, ⁊ habere esse est in substantia, ⁊ hoc idem proportionaliter est in quantitate, ⁊ imperfectius esse habet in quantitate q͂ in substantia, dicitur substantia magis seu perfectius ens quã quantitas, analoga comparatione. Unde sanctus tho. in. 7. articu. q. 7. de po. dei, tripliciter comparationem fieri docens, duos modos analogice comparationis ponit: aperte ex hoc insinuans, comparationem non solum super identitate numerali, specifica aut generica fundari, sed etiam proportionali. ☞ Modi autem

comparationis ibidem traditi sunt hi. i. ꝑm solam quantitatem rei participare, ⁊ sic vnum album dicitur altero albius. Uel extendẽdo propter presens propositum, hunc modum ad omnem comparationem vniuocam, dicatur qꝛ primus attenditur ꝑm quantitatẽ rei participate eiusdem omnino ꝑm rationem, siue illa ratio sit specifica, siue generica: vt calidum magis calidũ altero dicitur, ⁊ homo perfectius animal leone est. ¶ Secundus vero modus attenditur ꝑm qꝛ res aliqua in vno inuenitur participatiue, alterũ vero est per essentiam, quemadmodũ homo platonicus longe ꝓfectior homo esset nobis. Et abstractione intellectus vtẽdo: quemadmodum bonitas longe melior est quocunq; bono, quod participatiue bonum dicitur. ☞ Tertius autem modus attenditur ꝑm qꝛ res aliqua in vno inuenitur formaliter ⁊ ꝑm se, in altero aũt virtualiter ⁊ eleuatum ad rem superiorem ordinis. Quemadmodum dicimus qꝛ sol est magis calidus q͂ ignis: vel qꝛ calor perfectius esse habet in sole q͂ in igne. Nec est dubium hos duos modos vniuocam comparationem impedire vt san. tho. ibidem dicit. et aristo. in primo ethic. de primo modo testatur: vbi bonum commune nõ vniuoce, sed ꝑm proportionalitatem dicendum docet, bonitati separate ⁊ bonis ceteris per participationem. Patet igitur ex his, eadem proportionaliter vt sic esse comparabilia: quamuis physice loquendo in sola specie aut genere comparatio fiat.

Ad Obiectionem autem in oppositum, dicitur quod vtroq; modo in analogis comparatio fit. Comparantur siquidez analogata (puta substãtia ⁊ quantitas) in ratione vna et communi proportionaliter, quam analogi nomen (puta ens) dicit, et addit supra analogata: vt ex dictis patet. Et comparantur secundum suas rationes, secundum tamen analogi nomen, que earum sit perfectior: secundum quod dicimus, substantia est perfectius ens quantitate: qua ratio entis in substãtia perfectior est ratiõe entis in quantitate. Ita quod iuxta istam comparationem est sensus, substantia habet perfectiorem secundum entis nomen rationem q͂ quantitas, ⁊ non qꝛ substantia est magis aut perfectius substãtia q͂ quantitas sit quantitas: vt quidam somniare videnꝫ. Unde comparatio ista extenditur vsq; ad analoga ꝑm attributionẽ: licet in tali analogia nõ nisi abusiue comparatio fieri possit. Dicimus enim qꝛ ens reale est magis ⁊ perfectius ens ente rationis: quod per attributionem ad illud, ens dicitur in. 4. meta. tex. 2. quia ens reale habet perfectiorem secundum entis nomen rationem. Iuxta quem modum si visus admitteret, diceremus, animal est magis sanum vrina: quia perfectiorem secundum sani nomen rationem habet.

¶ Qualis sit analogi diuisio ⁊ resecando. Caput. ix.

Qualiter autem Analogum diuidẽdum sit, ex dictis manifestius est. Potest siquidem triplex analogi diuisio intelligi. ☞ Primo, vt diuidatur vox in suas significationes. Dictum est enim qꝛ analogum plures rationes significat immediate. et hec diuisio conuenit sibi inquãtum equiuocum quoddam est. ☞ Secundo, vt diuidatur significatum eius in quasi membra eius: eo modo quo eius quod proportionaliter vnum est, sic et sic proportionatum mẽbra dicit possunt. Dictum est enim qꝛ analogum non ita diuersas rationes significat, quin significet vnam rationem proportionaliter. Omnes nãq; rationes analogo nomine immediate significate, eadem proportionaliter sunt. Ratio autem vna proportionaliter, cum constituatur ex pluribus rationibus proportionalibus, in eas secari potest. Hec autem non est diuisio analogi in sua analogata: quoniã rationes he in his suis analogi ratione earum insecte cluduntur, et analogata ea sunt in quibus rationes ille saluantur, nõ ipse rationes. Entis enim analogata sunt substantia et quantitas: et non rationes entis in substantia et quantitate. Rationes enim (vt dictum est) analoge sunt. ☞ Unde tertio modo potest diuidi analogum, diuidendo significatum eius in sua analogata per diuersos modos quibus analogi rationem proportionalem analogata ipsa diuersimode suscipiunt. Ita qꝛ diuisum est significatum vnũ proportionaliter: diuidentia sunt modi fundantes et facientes in analogatis proprias proportiones, secundum quas ꝓ analogia: scilicet natura aut per diuisionem vt partes subiectiue, sunt analogata ipsa. verbi gratia: Quando ens diuiditur in substantiam et quantitatem, diuisum est ratio entis nomine significata: que omnes in se entis nomine significatas rationes claudit, vtpote vna proportionaliter: diuidentia sunt substantiarum ⁊ membrorum, seu per se et in alio, sicut ex quibus substantia et quantitas habent qꝛ diuersas entis rationes subintrent: partes autem subiectiue sunt substantia et quantitas: que in entis ratione analogantur. ¶ Et quia hec est propria analogi diuisio, idcirco distincte explicãdum est, quomodo differat diuisio hec ab vniuoca. Tripliciter siquidem differunt. ☞ Primo ex parte diuisi: quia diuisione vniuoca vnum omnino secũdum rationem secatur, hic autem vnum proportionaliter. ☞ Secundo ex parte diuidentium: quia differentie secantes genus sunt extra genus, modi autem secantes analogum, in ipsius analogi ratione clauduntur, quemadmodum ipsa analogata (vt in capitulo de abstractione declaratum est) propter quod in tertio metaphy. text. 2. ens genus esse negatur. ☞ Tertio ex parte ipsarum partium subiectiuarum, que per diuisionem fiunt: quia partes diuisionis vniuoce licet ordinem habeant secundum se (et originis: vt dualitas est prior trinitate: et perfectionis: vt albedo est perfectior nigredine) tamẽ secundum diuisi rationem, puta numeri aut coloris, neutra altera prior aut posterior est: hz omnes equaliter in diuisi ratione communicãt. Analogata vero, que analoga diuisione constituuntur, non solum ꝑm se, sed etiã in ipsius analogi quod diuiditur ratione, ordinem habent. et aliud prius, aliud posterius est: adeo vt in vno eorum tota ratio diuisi saluari dicatur, in alio autem imperfecte ⁊ ꝑm quid. Quod nõ est sic intelligẽdum: quasi analogum habeat vnã rationem, que tota saluetur in vno, et pars eius saluetur in alio: qm̃ puerile est hoc. Sed cum totum idem sit quod perfectum, ⁊ analogo nomine multe importentur rationes, quarum vna simpliciter ⁊ perfecte constituit tale ẽ illud nomẽ, ⁊ alie imperfecte et ꝑm quid: ideo dicitur qꝛ analogũ sic diuiditur, quod non tota ratio eius in omnibus analogatis saluatur, nec equaliter participant analogi rationem, sed secundum prius et posterius. ☞ Cum grano tamen salis accipiendum est analogum simpliciter saluari in vno, et secundum quid in alio. Sufficit enim hoc verificari, vel absolute (vt patet in diuisione entis in substantiã ⁊ accidens: illa enim absolute loquẽdo dicitur ens simpliciter, hoc autem secundum quid) vel in respectu: vt patet in diuisione entis in deum ⁊ creaturam. Utrũq; enim licet ens simpliciter sit ⁊ dicatur absolute loquendo: creatura tamen in respectu ad deum, ens secundum quid, ⁊ quasi non ens est ⁊ dicitur.

Circa resolutionem Autem analogatorum, sciendum est, quod cum vnum per aliud in compositione sit vltimum in resolutione, ⁊ per diuisionem in ea que actu in aliquo sunt resolutio fiat: eodẽ modo resoluenda sunt analogata in analogum, quo cetera resoluuntur. Scilicet vtendo diuisione predicta (que vocatur diuisio in partes essentie vel rationis) et a posterioribus secundum cõsequẽtiam ad priora procedendo, si longa esset resolutio facienda. ☞ Ad rationem autem analogi cum deuentum fuerit, singulis analogatis in suas rationes secundum analogi nomen resolutis: cum illa analogi ratio ex multis constituatur rationibus, ordinem inter se et proportionalem similitudinem habentibus: vel ordinate ad primam resolutio fiet: ꝓcedendo semper ad similius ⁊ propinquius prime, et id in quo dissimilitudo est, relinquendo. Uel si non sic ordinatas inter se contingit esse rationes illas, ad primam omnes modo predicto deducende sunt. Ordinem enim ad primam nulla subterfugere potest. Nec refert in proposito, an fiat resolutio ad rationem primam significatione, vel secundum rem. Intelligẽda esse sunt hec in suo ordine, scilicet significationum aut rerum.

¶ Qualiter de analogo sit scientia. Cap. x.

Visum est Autem quibusdam de analogo scientiaz esse non posse, nisi quem admodum de equiuocis scientia habetur: eo quod plures rationes dicit, licet similes. Imo fallaciam equiuocationis committi in syllogismis, in quibus analogo pro medio sumpto, certum analogarum subsumitur (nisi forte gratia materie bonus esset processus) asserunt eadem ratione. Nec posse ex vnius analogati ratione secundum analogi nomen concludi alterum analogatum tale formaliter esse: sed semper predicta incidere vitium ratione predicta confirmant. verbi gratia, Si ponamus sapientiam esse analogice communem deo ⁊ homini: ex hoc quod sapientia in homine inuenta secundum formalem rationem precise sumpta, dicit perfectionem simpliciter non concludere possum, ergo deus est formaliter sapiens. Sic arguendo: omnis perfectio simpliciter est in deo: sapientia est perfectio simpliciter, ergo. Minor enim distinguenda est: ⁊ si ly sapientia pro ratione sapiente que est in homine stat, argumentum erit ex quatuor terminis: quia in conclusione sapientia stat pro ratione sapientie quam ponit in deo, cum concludatur, ergo sapientia est in deo. Si autem pro ratione sapientie in deo stat in minore, nõ

Universidad de Deusto
Biblioteca

concludit ex perfectione sapiẽtie create deum esse sapientẽ: cuius oppositũ: z philosophi z theologi omnes clamant. ¶ Decipiuntur aũt isti, scotum (cuius est ratio hec in q.1.di.3.primi lib.) sequẽtes: q in analogo diuersitatem rationũ inspicientes, id qđ in eo vnitatis z idẽtitatis latet non considerant. Rationes enim analogi (vt superius etiã diximus) possunt dupliciter accipi. Uno modo ꝑm se (inquantũ ab inuicem distinguuntur) z ea q̃ conueniũt eis vt sic, seu ex hoc. Alio modo inquantũ eadẽ sunt proportionaliter. Primo modo accepte, vitiũ equiuocationis inducerẽt, sicꝫ eis vteretur: vt patet. Scõ aũt modo eis vtẽdo, peccatũ nullũ incurritur: eo q̃ quicquid cõuenit vni, cõuenit etiam alteri proportionaliter: z quicquid negatur de vna, negaꝫ proportionaliter de alia: q̃ quicquid conuenit simili in eo q̃ simile, cõuenit etiam illi cuius est simile, proportionalitate semper seruata. Unde si ex immaterialitate anime concluditur eam esse intellectualem, ex immaterialitate proportionaliter posita in deo, optime concluderet deũ esse intellectualẽ proportionaliter: vt quantum immaterialitas illa excedit istam, tantũ intellectualitas illa excedat istam ꝛc. Propter qđ sanctus tho. in q.2. de potẽtia dei, ar.5. analogata omnia sub vna analogi distributione cadere dixit. Et merito: q̃ vnitas analogie non esset in coordinatione vnitatũ numerãda, nisi vnũ proportionaliter, vnũ esset affirmabile z negabile, z cõsequenter distribuibile, z scibile vt subiectũ, z mediũ, z passio. ¶ Unde ad obiecta in oppositum dicit, q̃ q̃ (vt in.2. elenchorũ, ca.10. dicit) equiuocatio latẽs in huiusmodi proportionalibus, pitissimos etiã latet. Ideo oportet huiusmodi analogis nominibus vtendo ex parte vnitatis, semp modũ proportionalitatis subintelligi: aliter in vniuocationem lapsus fieret. Nisi eñ pre oculis haberẽt proportionalitas cũ dicit immateriale omne esse intellectuale, tanq̃ vniuoce dictũ accipere tur, z latens equiuocatio nõ visa obieperet. ¶ Proportionalitate aũt seruata de analogis scientiam esse, z diui tho. processus de bono z vero z aliis huiusmodi, z quotidianũ conuincit exercitium. Testatur quoq̃ demõstratiue artis pater aristo. in secũdo poste. ca.xj. incipiẽte. (Ut habeamus aũt proposita vel problemata) analogum causam adequatam esse alicuius passionis, z in medium oportere q̃riq̃ a demonstratoꝛe assumi: dum venationem propter quid docens, inquit. Amplius alius modus est ꝑm analogiã eligere vnum: idem enim non est accipere, quod oportet vocare sepion, z os, z spinam. Sunt autem que sequuntur, z hoc tanq̃ natura vna huiusmodi existente. Et in sequenti cap. ait. Secundũ aũt analogiam eiusdem, z medium se habet ꝑm analogiam. In quibus verbis non solum docuit analogum vt medium assumi quandoq̃ in demonstrationibus: sed etiam ipsum ✠ non esse vnum in se expressit, z cum hoc habere passionem adequatam, acsi vnus esset nature. ¶ Nec impedit analogia hec processum formalem ad concludendum de deo z creaturis predicatum aliquod eis commune: quoniam accepta sapientie ratione, z segregatis ab ea per intellectum eis que sunt imperfectionis, ex hoc q̃ id quod est sibi proprium formaliter sumptum, perfectionem absq; imperfectione claudit, concluditur ergo sapientie ratio non omnino alia, nec omnino hec, sed hec proportionaliter est in deo: quia similitudo inter deum z creaturam non est vniuoca, sed analoga. Nec pari ratione potest concludi deum esse lapidem proportionaliter: q̃ ratio lapidis formaliter sumpta quantumcunq̃ expoliata, imperfectionem aliquam claudit: que prohibet tam ipsam ꝑm se, q̃ ipsam proportionaliter in deo repertã, nisi metaphorice: quemadmodũ dictum est, petra autem erat christus. Unde cum sit huiusmodi processus, omnis perfecto simpliciter est in deo, sapientia est perfectio simpliciter, ergo ꝛc. in minoꝛe ly sapientia non stat pro hac vel illa ratione sapiẽtie, sed pro sapientia vna proportionaliter. i. pro vtraq̃ ratione sapientie non coniunctim vel disiunctim: sed inquantum sunt indiuise proportionaliter, z vna est altera proportionaliter, z ambe vnam proportionaliter constituunt rationem. Significantur enim analogo nomine inquantum eedem sunt, vnde non oportet analogum distinguere, ad hoc q̃ contradictionẽ fundet, z enuntiationis subiectum aut predicatũ fiat: sed ratione idẽtitatis proportionalis in se clause, z quam principaliter dicit, ex se ad hoc sufficit. Contradictio enim dicitur consistere in affirmatione z negatione eiusdem de eodem ꝛc. z non in affirmatione z negatione vniuoci de eodem vniuoco: identitas siquidem tam rerum q̃ rationum (vt pluries replicatum est) ad identitatem proportionalem se extendit. ¶ Ex hoc autem apparet Sco. in primo sen. dist. 3. q6. 1. vel male exposuisse conceptum vniuocum, vel sibi contradicere: dum volens vniuocationem entis fingere ait. Conceptum vniuocum voco, qui ita est vnus quod eius vnitas sufficit ad contradictionem affirmando z negando ipsum de eodem. z sic vniuocum vult esse ens. Si enim identitas sufficiens ad contradictionem, vniuocatio dicitur. constat q̃ ꝑ[illegible]endo ens esse analogum z ꝑm proportionalitatem tantum vnum, satis[illegible] vniuocationi, quod scotice doctrine aduersatur. tenenti ens habere cõceptum vnum simpliciter z omnino indiuisum: vt de vniuocis diximus. Si autẽ non omnis talis identitas sufficit ad vniuocationem, non recte igitur vniuocatio conceptus declarata est esse eã, que ad contradictionem sufficit, quasi proportionalis identitas ad hoc non sufficiat.

¶ De cautelis necessariis circa analogorum nominum intellectum z vsum. Caput.xj.

Alis ✠ ipsius

Quia vero Aristo. in predicta ex elenchis autoritate, doctissimos viros circa horum nominum conceptus errare dicit ob latentem eorum vnitatis modum: idcirco necessarium fore duximus in fine huius tractatus cautelas quasdaz tradere, quibus possit se quis ab erroꝛe multiplici in re hac preseruare.

Cauendum Est igitur imprimis, ne ex vniuocatione ipsius nominis analogi respectu quorundam, credamus simpliciter ipsum esse vniuocum: omnia enim fere analoga, propue fuerunt prius vniuoca, z deinde extensione, analoga communia proportionaliter illis quibus sunt vniuoca et aliis vel alij facta sunt. Sapientie enim nomen primo impositum est humane sapientie, z vniuocum omnium hominum sapientiis erat. Deinde ad diuine nature cognitionem ascendentes, proportionalemq̃ similitudinem inter nos vt sapientes z deum contemplantes, sapientie nomen extenderunt ad id in deo significãdum, cui nostra sapientia proportionalis est: sicꝫ vniuocum nobis, analogum factum est nobis z deo. Et similiter de aliis accidit. ¶ Falli autem contingit faciliter ex hoc, quia illa ratio prior, vtpote notioꝛ z familiarioꝛ z prioꝛ quo ad nos, semper profertur ab illustribus viris z eorum sequacibus, quando analogi significatio queritur, z dicitur esse tota analogi ratio. pro qua simpliciter prolatum stat z omnia analogata illam participare: vt patet cum sapientie ratio redditur. Assignatur enim differẽtialis eius cõceptus pro ratione, ꝑm quam communis ponitur deo et creature, et simile est in aliis. Creditur enim ex hoc, quod illa sit ipsa analogi ratio, z incaute vniuocatio acceptatur: non enim illa ratio est ratio analogi, sed eius origo quo ad nos: quoniam non illa sed illa proportionaliter in altero analog[illegible]inuenitur: vt ex dictis patet.

Cauendum Secundo est: ne nominis vnitas aut diuersitas rationum, analogam vnitatem obnubilet: hoc enim tanquam quoddam accidens, in re hac suscipiendum est. Nihil enim minus analogice idem sunt sepion, os et spina, vnum non habentia nomen, quam si vnum nomen haberent: nec magis idem essent si vnum nomen haberent, et tamen si communi nomine ossa vocarentur, ita quod defectu vocabulorum, vel rerum proportionẽ similitudine, ossis nomen ad cetera extensum esset, crederemus eiusdem esse nature et rationis ossa z spinas ꝛc. Presertim quia (vt dictum fuit) ad ea que sunt proportionaliter eadem, consequuntur passiones tanquam si eorum esset natura vna.

Cauendum Tertio est: ne vocalis vnitas rationis analogi nominis, mentem reuoluat. Ex eo namq̃ (verbi gratia) quod principium dicitur esse id ex quo res fit, aut est, aut cognoscitur, et hec ratio in omnibus que principia dicuntur saluatur, principij nomen vniuocum creditur. Erratur autem: quia ratio ipsa non est vna simpliciter, sed proportione et voce: vocabula enim ex quibus integratur, analoga sunt: vt patet, neq̃ enim fieri, neq̃ esse neq̃ cognosci, neq̃ ly ex, vnius omnino est rationis: sed proportionalis. Et propterea ratio illa in omnibus vtpote proportionalis saluatur: sicut et principij nomen proportionaliter commune dicitur.

Cauendum Demum est: ne diuersa doctoꝛum dicta de analogis, nos perturbent. Considerandum quippe est, q̃ quilibet analogum medium inter equiuocum z vniuocum est, z medium extremorum naturam sapiens, ad alterum comparatum, alterum induit: adeo vt quando medio ꝑm id quod de vno extremo habet vtimur, illius extremi conditiones et attribuamus (vt in quinto phy. ter.con.6.7.52. patet) ideo plerumq̃ doctoꝛes vrentes analogo ex parte vnitatis quam ex vniuocis participat, vniuocoꝝ non solum conditiones (puta abstractionem, indistinctionem ꝛc.) sed etiam nomen ei attribuunt: vtentes vero analogo ex parte diuersitatis quam ex equiuocis trahit, conditiones quas supradictis oppositas, et nomen illi imponunt equiuoci. ¶ Et vt de multis pauca dicantur, Aristotel. in secundo metaphy. text.xiij. ens et verum vniuoca vocat: quia ex parte identitatis illis vtitur: vt processus suus aperte ostendit. ¶ Sanct. Tho. quoq̃ pluries dicit in ratione alicuius analogi (puta paternitatis communis diuine et humane paternitati) omnia contenta esse indiuisa et indistincta: et q̃ paternitas (verbi gratia) abstrahit a paternitate humana et diuina: quia vtitur analogo ex parte identitatis. Nec tamen fic[illegible]se sunt aut abusiue predicte locutiones et similes, sed ample, potius et large, quemadmodum pallidum nigro contrarium est et dicitur. Saluatur siquidem in analogis identitas nominis et rationis: in qua (vt ex dictis patet) nõ solum analogata, sed etiam singule analogi rationes vniuntur, et quodammodo confunduntur: vtpote abstrahentes aliqualiter ab earum diuersitate. ¶ Aristotel. rursus in primo physic. ex parte diuersitatis, ente vtens contra parmenidem, multiplex seu equiuocum (vt ipsemet illum text. sic exponendum specialiter in secundo elenchorum tradit) vocauit: vnde et Porphyrius Aristot. dicere ens esse equiuocum accepisse videtur: vtens ente ex parte diuersitatis. Quod tamen scot. in primo, distinc.iij, quest.iij. in logica aristot. non inueniri ideo dixit: quia predictos text. non coniugauit. Propter quod ibidem quoq̃ contra textum glosauit principium Aristot. contra parmenidem in primo physic. text.xiij. vt in elenchis (vt dictum est) clare patet. ¶ Sanc. Tho. etiam ens primo esse primo analogato, nihilq̃ deo prius secundum intellectũ esse dicit: pluries vtens analogo ex parte diuersitatis rationum. Quelibet siquidem eius ratio secundum se quia proprium analogatum in se claudit, et in sui abstractione illud secum trahens cũ illo conuertitur (vt supra diximus) ideo prioꝛ secundum consequentiam, aut abstractionẽ suo analogato negatur: ac per hoc primo analogato et deo nihil est prius: quia eius ratio secundum analogi nomen, quę ipso prioꝛ secundum se non est, sed conuertitur, ceteris prioꝛ rationibus. Cum his tamen stat, q̃ ratio illa in deo vt deadẽ est proportionaliter alteri rationi, secundum idem nomen superiori et secundum consequentiam prioꝛ logice loquendo sit: vt ex dictis patet. Dico autem logice: quia physice loquendo analogum nec est prius secundum consequentiam omnibus analogatis (quia ab eorum propriis abstrahere non potest: quamuis vt saluatur in vno sit prius altero) nec potest esse sine primo analogato, vbi analogata consequenter se habent. Unde si quis falli non vult, solerter sermonis causam coniectet, et extremorum conditiones medio applicaturum se recolat: sic enim facile erit omnia sane exponere, et veritatem assequi, que a prima est veritate. Cuius cognitio ex hoc exaltetur et firmetur opusculo, completo in conuentu sancti Apollinaris, papie suburbio, die primo Septembris. M. cccc.xviij.

¶ Preclarissimus reuerendissimi domini, domini Thom. de vio, Caietani. Cardinalis sancti Xisti, de nominum analogia Tractatus explicit.

¶ Eiusdem super duo de conceptu entis quesita, ad fratrem Franciscum de Ferraria, magistrum studentium in conuentu Bononiensi, Responsio.

Magnifice pater ex acceptis vestre solicitudinis literis percepi libellum nostrum de analogia nominum vos perlegisse, duoq̃ dubia de conceptu entis mentem vestram tenere, solitiq̃ a me familiariter flagitastis. Ego autem q̃ primum compleui expositionem librorum de anima (cuius fini incumbebam cum vestras recepi) respondere curaui me preclaro ingenio tuo deesse. ¶ Primum igitur dubium fuit ad hominem mei sum scitor, quia in cõmentarijs de ente z essentia: sustineo vnum conceptum mentalem representatiuum entis: z in tractatu de analogia nominum videor hoc negare. ¶ Secundum autem est ad diuum Thomam: quoniã ego in prefato libello sustineo analogum non absolui ab his, quibus analogum dicitur, z diuꝰ tho. in q. de veri. q.j. ar.j. docet ens habere conceptum vnum simplicem, ad quem omnia predicamenta, z transcendentia addunt, in quem resoluuntur, qui est primo modo ab eorum propriis abstrahere non potest: quamuis vt saluatur in vno sit prius altero) nec potest esse sine primo analogato, vbi analogata consequenter se habent. Unde si quis falli non vult, solerter sermonis causam coniectet, et extremorum conditiones medio applicaturum se recolat: sic enim facile erit omnia sane exponere, et veritatem assequi, que a prima est veritate. Cuius cognitio ex hoc exaltetur et firmetur opusculo, completo in conuentu sancti Apollinaris, papie suburbio, die primo Septembris. M. cccc.xviij.

¶ Preclarissimus reuerendissimi domini, domini Thom. de vio, Caietani. Cardinalis sancti Xisti, de nominum analogia Tractatus explicit.

¶ Eiusdem super duo de conceptu entis quesita, ad fratrem Franciscum de Ferraria, magistrum studentium in conuentu Bononiensi, Responsio.

Magnifice pater ex acceptis vestre solicitudinis literis percepi libellum nostrum de analogia nominum vos perlegisse, duoq̃ dubia de conceptu entis mentem vestram tenere, solitiq̃ a me familiariter flagitastis. Ego autem q̃ primum compleui expositionem librorum de anima (cuius fini incumbebam cum vestras recepi) respondere curaui me preclaro ingenio tuo deesse. ¶ Primum igitur dubium fuit ad hominem mei sum scitor, quia in cõmentarijs de ente z essentia: sustineo vnum conceptum mentalem representatiuum entis: z in tractatu de analogia nominum videor hoc negare. ¶ Secundum autem est ad diuum Thomam: quoniã ego in prefato libello sustineo analogum non absolui ab his, quibus analogum dicitur, z diuꝰ tho. in q. de veri. q.j. ar.j. docet ens habere conceptum vnum simplicem, ad quem omnia predicamenta, z transcendentia addunt, in quem resoluuntur, qui est primo modo tus. Hec enim inuicem sibi aduersari videntur: quandoquidem ens absolui non potest a naturis rerum, non erit simplicissimus nec primo notus: nec in quem vltimo resolutio fiat, z ad quẽ omnes addunt.

Ad euidentiam horum Et specialiter primi, recolito, quod quicquid est imago alicuius similis alteri, est etiam imago illius alterius quatenus primo assimilatur: ac per hoc omnis conceptus creature est conceptus dei. sicut omnis creatura aliqua est similitudo dei. Hinc ergo fit, quod cum vnum proportionabilitate vt sic habeat singula membra similia proportionabiliter, oportet quod habeat etiam vnum conceptum mentalem representatiuum illius vnius proportionabiliter. ¶ Nec huius oppositum teneo in tractatu de analogia nominum, sed conceptus iste vnus numero in mẽte secundum esse subiectiuum. est vnus analogia secundum esse representatiuum: nec representat vnam solam naturam: sed vltra vnam, quam determinate representat (a qua est impressus) representat implicite ceteras similes illi primo representate secundum id in quo proportionabiliter eis similis est: idem enim est iudicium de similitudine rerum inter se. z conceptus mentalis et rerum. Quemadmodum enim ossis natura similis est nature spine in sustinendo carnes animalium (in quo analogantur) ita conceptus mentalis ossis vt sustinens carnis, est similis ossi z spine: sed ossi determinate, spine autẽ implicite: sicut etiam ipsum os nõ est sile spine determinate, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus, quo analogum habet vnum conceptum mentalem, ac per hoc ens, cum analogum sit, vnum hoc pacto habet conceptum in mẽte a rebus impressum. ¶ Alter autẽ modus super ipsius intellectus opere, quo natus est adunata diuidere, fundat, z est tunc cõceptus similis vnus numero in mente, representans analogum quidẽ determinate, nullum aũt eorum que fundant analogiam explicite. Contingit autem hoc, cum intelligens, mentalem conceptum quem paulo ante diximus, expoluat ab illa determinata natura, quam representabat: z loco illius nature cõcipit pronomen aliquod referens naturas fundantes analogiam indeterminate, verbi gratia: Si conceptus ossis est, os sustinens carnes: intelligens loco ossis ponat quod, z dicat qđ sustinet carnes, tunc eñ manifeste representatur analogum explicite, implicite autem tantum nature fundantes analogiam. ¶ Est autem inter hos duos conceptus non solum dicta ex radicibus differentia: sed etiam quia primus ad quid rei spectat analogi, secundus autem ad quid nominis, neuter tamen perfecte representat analogum. De quo scilicet perfecto seu adequato explicite conceptu analogi interpretandum est, cum a me vel ab alio scriptum inuenitur, q̃ non potest analogum, vnum numero mentalem conceptum habere. sed vnum analogia tantum. ¶ Et quoniam conceptus mentales sunt imagines rerum representatarum (nisi sint ficticij) quemadmodum in mente cõceptus adequatus analogi nõ est vnus, sed exigit representationem omnium fundantium analogiam, ita significatum analogi adequatum z perfectum non potest sic abstrahi, vt obiciatur, representetur, aut concipiatur absq; fundantibus rebus. Et sicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur: ita res significata extra potest obiici dupliciter imperfecte. scilicet vel in vno explicite in quo cetera obiciũtur indeterminate: vel in nullo explicite, sed omnia implicite, in solo formaliss̃imo significato explicite.

¶ Nec predicta contrariantur doctrine sancti Thome: ens enim primo notum ordine generationis est ꝑm conceptum imperfectũ: ordine autem distincte cognitionis est ꝑm conceptum perfectum. ¶ Ens quoq̃ habere conceptum simplicissimum, consonat dictis: quoniam cum simplicitas compositioni opponatur, et vnum analogia non sit vnum compositione aliqua, non habet ens ex hoc quod analogum, compositionem admittam. Et vt exercitatione resolutio monstretur, si substantiam in ens vis resoluere, si in conceptum distinctum entis resolutio queritur, resoluetur in ipsam naturam substantie quatenus esse fundat, quod est simplicissimum, cui z addit ipsa substantia et addunt transcendentia. Et si in conceptum confusum, quod est, resolues: quod etiam est simplicissimum, cui etiam predicta addunt. ¶ Sed occasio errandi multis, est, quia in resolutione distincta querunt resoluere in vnum analogia, sicut consueuit resolui in vnum vniuocatione. Ita quod querunt in analogia quasi vnum numero terminum sicut in vniuocis: cum tamen terminus in analogia sit vnus proportionabiliter tantum. Ita quod et singula resolubilia resoluuntur in conceptus simplices obiectiuos et mentales,

Universidad de Deusto
Biblioteca

comnia in conceptum obiectiuum ⁊ mentalem simplicē ⁊ vnum proportionabiliter. Ita q̄ (vt vnico verbo rem absoluam) ens esse primo notum in quod fit omnis resolutio, in quod omnia addunt, per modum analogi interpretandum est: cum quo stare potest, q̄ ens ſm perfectum adequatumq̄ conceptum non abstrahit a naturis predicamentalibus, sicut nec aliquod analogum a fundātibus analogiam. ¶ In hoc pendet tota vis claritatis rei huius: vt semper animaduertat ſm analogorum modum hec dici. ¶ Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda. imo prolixiora fui acutissimo ingenio tuo: quo ex vnico verbo concepisses cuncta. Bene vale, et pro me orare digneris. Rome die. 27. Februarij. M.ccccc.ix. Finis.

¶Thome de vio Caietani Cardinalis sancti Xisti, in librum diui Thome Aquinatis de ente ⁊ essentia, Commentarij.

T.c.33. ca.5.in prin.

QVia paruus error in principio magnus est in fine secundum philosophum primo celi ⁊ mundi, ens autem ⁊ essentia sunt que primo in intellectu concipiuntur (vt dicit Auicenna in metaphysica) ideo primo ne ex eorum ignorantia errare contingat ad horum difficultatem aperiendam dicendum est quid nomine essentie ⁊ entis significetur, ⁊ quomodo in diuersis inueniantur, ⁊ quomodo se habeant ad intentiones logicas scilicet genera, species, ⁊ differentias.

OPus istud Insigne in duas partes diuidi tur puncipales: in proemium. ſ. ⁊ tractatum: incipientem ibi sciendum est ꝛc. In proemio artem rhetorice seruando tria agit. Primo reddit auditores benivolos, vtilitatem ⁊ necessitatem dicendorum ostendens tali ratione, omnis errans circa principia omnium intelligibilium magis errabit circa alia: omnis errans circa essentiam ⁊ ens errat circa principia omnium intelligibilium: ergo omnis errans circa essentia ⁊ ens magis errabit circa alia, vtile igitur ⁊ necessarium est tradere notitiam de essentia ⁊ ente ad vitandos multiplices errores qui ex eorum ignorantia accidunt, huius rationis maioris subintellecte probatio ponitur in litera sumpta ex primo celi tex. con. 33. Minor autem probatur auctoritate aui. primo sue metaph. ca. 5. ¶ Ad euidentiam maioris ⁊ sue probationis scito, q̄ q̄ principium, est paruum in quantitate, ideo error in principio paruus appellatur, ⁊ q̄ principium est magnum in virtute (vtpote virtualiter continens omnia principiata) ideo error in principio paruus, in fine efficitur magnus. Crescit enim error sicut ⁊ dilatatur principium in suis principiatis: vt manifeste patet in principio diuiſ in quo modica deuiatio ad magnam distā tiam deducit in processu.

ca.5.in prin.

Ø5.j.

Ad euidentiam Minoris occurrit dubitatio i hoc studio trita an. ſ. ens sit primo cognitum ordine originis ab intellectu nostro. ¶ In hac questione quinq̄ agam. Primo declarabitur in quo stat difficultas questionis, secundo ponetur opinio Scoti cum fundamentis suis, tertio ponetur opinio sancti Tho. ⁊ impugnabit simul opinio Sco. quarto arguetur contra dictā sancti thome ⁊ respondebitur, quinto satisfiet argumentis principalibus.

Quo ad Primum notandum est q̄ vniuersale (q̄ tātum ab intellectu directe cognosci supponimus) duplicem habet totalitatem. est enim totum diffinibile, ⁊ est totū vniuersale. Differunt autem he totalitates tripliciter. Primo q̄ totalitas diffinitiua fundatur supra actualitatem rei: totalitas autem vniuersalis supra virtutem seu potestatem. Secundo q̄ illa est in ordine ad superiora (si habet ea) ista vero est in ordine ad inferiora. Tertio quia illa naturaliter est ista prior. Et sicut habet duplicem totalitatem ipsum vniuersale: ita habet duplicem cognitionē confusam ⁊ duplicem distinctam. Prima cognitio confusa est qua cognoscitur vt totum diffinibile non resoluendo in partes diffinitiuas. Secunda cognitio confusa est qua cognoscitur vt totū vniuersale non componendo ipsum cum partibus subiectiuis. Prima distincta est: qua cognoscitur totum diffinitiuum resoluendo ipsum in singulas partes diffinitionis: ⁊ hec respondet prime confuse. Secunda distincta est qua cognoscitur totum vniuersale cōponendo ipsum cum suis partibus subiectiuis: ⁊ hec respōdet secunde confuse. Differunt autem ille due cognitiones confuse inter se tripliciter. Primo quia prima cognitio respicit obiectum: vt totum diffinibile, secunda vero vt totum vniuersale. Tertio q̄ prima nullam notitiam distinctam eiusdem obiecti secum compatit. Secunda vero compatitur secum notitiam distinctam eiusdem obiecti: in eo q̄ totum diffinibile vtpote nō sibi oppositam. Similiter enim signato animal in suis speciebus, ⁊ noui quid sit animal. tertio q̄ prima naturaliter est prior secunda. Ex quibus pono verbalem differentiam. Et prima vocetur cognitio confusa actualis, secunda vero notitia virtualis confusa. Et merito: eo q̄ prima cognitione cognoscitur confuse id quod actualiter in obiecto reperitur, secunda vero cognoscitur confuse id quod virtualiter in obiecto includit. ¶ Ille vero due distincte cognitione differūt etiam tripliciter. Primo q̄ prima cognitione penetratur res, vt totum diffinibile, secunda vero vt totum vniuersale. Secundo q̄ prima compatitur secum causdem obiecti aliquam cognitionem confusam vniuersalem scilicet vtpote sibi non oppositam, secunda vero nullam confusam secum compatitur: cum notitia enim animalis cum suis speciebus non stat ignorantia animalis in se, ⁊ ex hac sequitur tertia differentia: q̄ secunda distincta infert primam: et non econuerso. Ex quibus pono etiam hic verbalem differentiā ⁊ prima quidem vocetur notitia distincta actualis, secunda vero notitia distincta virtualis ⁊ merito: q̄ prima penetratur res ſm id q̄ actualiter in ea inuenitur, secunda autem cognoscitur res ſm id quod virtualiter in ea includitur.

Ex his Dicto primo diffinitiones istarum quatuor cognitionum: deinde coordinationes quatuor earundem. Et quia priuatio cognoscitur ⁊ diffinitur per suum habitum: ideo a distinctis incipiendo dicitur q̄ cognitio distincta actualis est: qua penetratur id quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio confusa actualis est qua citra penetrationem cognoscitur id quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio distincta virtualis est qua obiectum penetratur ſm id quod virtualiter in ipso includitur. Cognitio cōfusa virtualis est qua obiectum ſm id quod virtualiter in ipso includitur non perfecte cognoscitur.

Coordinationes Harum cognitionum sunt iste. prima est, cognitionū cōfusarū actualiū: secūda, cōfusarū virtualiū: tertia, distinctarū actualium: quarta, distinctarū virtualiū. In prima est cognitio qua cognoscit subſtātia in seipsa non penetrando tñ, ⁊ cognitio qua cognoscitur corpus vt corpus: ⁊ qua corpus animatum vt sic: ⁊ qua animal vt sic: ⁊ qua homo vt sic: semper absq̄ penetratione idest absq̄ hoc quod habeatur ratio formalis clara ⁊ resoluta. In tertia sunt cognitiones opposite supradictis scilicet qua substātia ⁊ qua corpus ⁊ qua animal ⁊ qua homo quidditatiue cognoscuntur. In secūda sunt cognitiones quibus substantia: corpus, corpus animatum, et animal cognoscuntur non componendo cum inferioribus suis. In quarta sunt cognitiones his oppositе scilicet qua substantia tam cum suis inferioribus perfecta cognitione componitur, totum vniuersale scilicet cum suis partibus: ⁊ qua corpus similiter cum suis partibus subiectiuis penetratur. ⁊ sic de aliis. Cum autem vt ex dictis patet: ordo cognitionum confusarum actualium sit via quidam prior ceteris. primum cognitum in ordine cognitionis confuse actualis: erit primum cognitum simpliciter ⁊ sic cū hic queramus: quid sit primum cognitum simpliciter ab intellectu nostro via originis: nihil aliud dubitamus nisi quid sit primum. cognitum in ordine cognitionis confuse actualis. Stat ergo inter nos ⁊ Scotum difficultas in hoc: an in ordine cognitionis confuse actualis via originis primum cognitum sit ens: an species specialissima. Ex quo patet defectus Antonij trombete qui hanc questionem mouēdo adducit opinionem sanct. Thome ex prima parte. q. 85. articu. 3. etenim a san. tho nulla ibi facta est comparatio inter cognitiones confusas actuales: de quibus est hic tota questio, sed comparauit ibi cognitiones distinctas actuales inter se. comparauit quo q̄ distinctam actualem superioris distincte virtuali eiusdem. comparauit ⁊ confusam virtualem superioris distincte virtuali eiusdē. comparauit ⁊ confusam actualem distincte actuali eiusdē obiecti: vt patet intuenti. ⁊ hec de primo.

Quo ad Secundum Scotus primo sent. di. 3. q. 2. ponit hanc conclusionem. Primum cognitum cognitione confusa actuali est species specialissima: cuius singulare efficacius primo mouet sensum. Et probat tribus rationibus. ¶ Pri-

ma est: cause naturales non impedite producunt primo perfectissimum effectum: quem possunt primo producere, patet ista, q̄ agūt ſm vltimum potentie sue, ⁊ agentia ad primum actum intellectus sunt cause naturales non impedite, ergo producunt primo perfectissimum effectum: quē possunt primo producere: talis effectus non est nisi conceptus actualis confusus speciei specialissime, ergo ꝛc. probatur hoc vltimo assumptum: q̄ si talis cōceptus scilicet perfectissimus sit conceptus cōmunior, sequit q̄ nunq̄ illa agentia poterunt producere conceptum speciei specialissime, tenet cōsequentia: q̄ nunq̄ aliqua potētia potest in effectū perfectiorem suo pfectissimo effectu, cōceptus aūt speciei specialissime est pfectior conceptu cōmuniori sicut totū sua parte. ¶ Et confirmat inquit Anto. trōbeta: q̄dcunq̄ sunt aliqua duo naturalia agētia eque approximata passo debite disposito id q̄ est actuali? peuenit id q̄ est minus actuale in agēdo erga passum: sed rationes obiectiue speciei specialissime: ⁊ cuiuscunq̄ superioris sunt huiusmodi. ſ. q̄ species specialissima est actualior, ergo species specialissima prius producit effectū suum q̄ genus. ¶ Scōa ratio est ista: termini metaphysicales, vel vniuersalissimi sunt vltio actualiter noti via doctrine. patet ista ex Aui. primo metaphy. ca. 3. dicēte q̄ metaphysica est vltima ordine doctrine, sed termini illi sunt vniuersalissimi, ergo vniuersaliora non sunt prius nota actualiter. ¶ Et confirmatur, ait Anto. trombeta: q̄ ordo scientiarū quo ad nos attendit penes ordinē cognoscibiliū quo ad nos, si ergo metaphysica est vltima quo ad nos, ergo termini sui erunt etiā vltimo noti quo ad nos. ¶ Tertia ratio est ista. si oporteret ante speciei conceptū concipere vniuersaliora: tūc supposito sensu in actu ⁊ intellectu soluto: magnum tpis interuallum accideret ante cognitionem intellectus cognoscere speciem, tenet consequentia. q̄ multa sunt predicata media inter supremum ⁊ infimum. ¶ Quarto ad idem arguit Anto. trombeta sic. id prius cognoscitur q̄ō est facilioris abstractionis, sed species specialissima est facillime abstractōis, ergo species specialissima prius cognoscitur, probatur maior: q̄ cum intellectus non intelligat nisi abstrahendo: sicut se habet ad abstrahendum, ita se habet ad intelligēdum. Minor patet, quia a similioribus facilior est abstractio: cū a dissimilioribus: individua autem vnius speciei: a quibus abstrahitur genus: seu quoduis superius. ¶ Quinto id vniuersale prius cognoscitur ab intellectu: cuius singulare fortius mouet sensum, sed singulare speciei specialissime fortius mouet sensum: cū cuiuscunq̄ superioris singulare, ergo species specialissima primo cognoscitur ab intellectu. Minor patet: q̄ nostra cognitio intellectiua nascitur ex sensitiua. Minor probatur dupliciter. ¶ Primo, quia mouetur a singulari, ergo maxime mouetur a maxime singulari (per regulam topicam, sicut simpliciter ad simpliciter) sed maxime singulare est singulare speciei specialissime: quia est determinatum non solum determinatione singularitatis: sed etiam natura determinate: nō amplius determinabilis per aliam naturam, quod in diuiduis superiorum non conuenit. ergo ꝛc. ¶ Secundo probatur eadem minor sic. singulare actualius fortius mouet sensum, sed singulare speciei specialissime est actualius: cum sit perfectius: cum ad alia singularia addat. ergo singulare speciei specialissime fortiꝰ mouet. ¶ Sexto sic: compositius est prius notum: species specialissima est compotior omnibus superioribus. ergo species specialissima est prius nota omnibus superioribus, maior habetur a commentatore primo phyſi. commento tertio. Minor a Porphyrio dicente q̄ species abundat a genere. ⁊ hoc de secundo.

Quo ad Tertium ponuntur due conclusiones. Prima est: ens concretum quidditati sensibili est primum cognitum cōgnitione confusa actuali. ¶ Antēq̄ hec conclusio probetur duo premittam. Primo declarabo quid nominis subiecti conclusionis scilicet quid sit dicere ens concretum quiditati sensibili. Secundo declarabitur quoddam quod presupponit ipsa conclusio. ¶ Circa primum scito q̄ ens sub triplici cōditione potest terminare actum intellectus. Primo vt habet conditionem istam que est abstractio totalis (non dico a singularibus) sed a speciebus ⁊ a generibus. Secundo modo vt habet conditionem istā que est abstractio formalis similiter a speciebus et generibus. Tertio modo vt neutram istarum conditionum habens: abstractum tamen a singularibus. primo modo, ens non est pertinens ad hanc questionem: quia ipsum vt sic est totum vniuersale. nos autem loquimur de cognitione confusa actuali non virtuali. Secundo modo ens est terminus metaphysicalis: ⁊ forte adhuc viris doctissimis non innotuit. Tertio modo ens est primum cognitum ⁊ nuncupatum est ens concretum quidditati sensibili: quia nō est separatum aliqua dictarum abstractionum a quidditate specifica vel generica.

¶Ad horum plenioꝛem intelligentiam nota quod sicut est duplex compositio scilicet forme cuꝰ materia, ⁊ totius cum partibus: ita duplex est abstractio per intellectum scilicet qua formale abstrahitur a materiali: ⁊ qua totū vniuersale abstrahitur a partibus subiectiuis. secundum primā, quātitas abstrahitur a materia sensibili: iuxta secundam, animal abstrahitur a boue ⁊ leone. primam vo co abstractionem formalem secūdam vero voco abstractionem totalem. eo quia quod abstrahitur prima abstractione est vt forma eius a quo abstrahitur. Quod vero abstrahitur secūda abstractione est vt totum vniuersale respectu eius a quo abstrahitur. ¶ Differunt autem he due abstractiones quadrupliciter. Primo quia in abstractione formali seorsum vter q̄ conceptus completius habetur: eius scilicet quod abstrahitur: ⁊ eius a quo abstrahitur. i. formalis ⁊ materialis: ita q̄ conceptus alter alterum non includit. linea enim in eo q̄ linea hz cōplete suam diffinitionem non includentem materiam sensibilem ⁊ econuerso. māsensibilis linee habet cōplete suam diffinitionem non includentem aliquid linee: nec in eo q̄ linea, aliter diffinitiones naturales abstraherent a materia sensibili. In abstractione vero totali non remanet seorsum vterq̄ conceptus completus. ita quod alter alterum non includit: sed vnus tātum, eius. ſ. quod abstrahitur. Quando enim abstraho animal ab homine non precedunt se in inuicem conceptus hominis ⁊ animalis: sed tantum conceptus animalis non includit conceptum hominis: homo enim non est intelligibilis sine animali. Fundamentum huius differentie est. q̄ illa abstractio fit per considerationem alicuius quod est de ratione inferioris: ⁊ per remotionē. i. non considerationem alicuius quod est de ratione illiusmet inferioris: abstrahitur enim animal ab homine per hoc quod intellectus considerat in homine aial ⁊ nō rationale quoꝝ vtrūq̄ est de ratione hominis. Illa aūt abstractio nō fit per cōsiderationē alicuius q̄ō sit de illius ratione ⁊ materie: et p non considerationē alicuius q̄ō sit de illius ratione: sed potius fit per separationem eoꝝ que sunt de ratione formalis ab his que sunt de ratione materialis, ⁊ econuerso. vt exemplum datum ostendit.

¶Secundo differunt: quia per abstractionem formalem oritur in eo quod abstrahitur actualitas: distinctio ⁊ intelligibilitas. In abstractione vero totali oritur: in eo quod abstrahitur potentialitatis confusio: ⁊ minor intelligibilitas. ¶ Tertio differunt: quia in abstractione formali quanto aliquid est abstractius, tanto est notius nature. In abstractione vero totali quanto est abstractius, tanto est notius nobis. Fundamentum harum differentiarum est quia abstractio formalis fit per separationem a materialibus potentialibus, ⁊ huiusmodi. Abstractio autem totalis fit per separationem a specificis actualitatibus: a quibus cōto aliquid est abstractius: tanto est potentialius: cum genus, potestate contineat inferiora: ⁊ tanto est minus intelligibile cum actus secundū se sit notior potentia sexto metaphy. tex. commen. ij. T.cō.1.

¶Quarto differunt: quia penes diuersos modos abstractionis formalis scientie speculative diuersificātur. vt patet sexto metaph. in principio. Abstractio autē totalis cōmunis est oi scientie. Propter quod (metaphysicalia vt sic) non comparantur ad naturalia per modū totius vlis ad partes subiectiuas, sed vt formalia ad materialia: sicut et mathematicalia: licet esn gradus metaphysicales sint vniuersaliores alijs: ⁊ cōparari possint ad alia vt ad partes subiectiuas: eo quod eidem potest vtraq̄ abstractio conuenire: tamen inquantum stāt sub consideratione metaphysicali non sunt vniuersalia respectu naturalium sed forme: ⁊ naturalia sunt earum materia, et hoc est valde notandum. Patet ergo quomodo ens quandoq̄ habet abstractionem formalem quando. ſ. cum precisione ceterarum rationum genericarum ⁊ specificarum accipitur: ⁊ quomodo quādoq̄ habet ab stractionē totalem, quando. ſ. vt totum vniuersale potestate includens cetera genera ⁊ species cōsideratur. Patere etiā potest q̄ nunc intendimus quomodo ens sit concretum quidditati sensibili. cum. ſ. neutra illarum abstractionū fulcitur: sed in quidditate sensibili abstracta a singularibus absq̄ aliqua separatione inspicitur: ⁊ sic est manifestum quid significetur nomine entis cōcreti quidditati sensibili. ¶ Id vero quod presupponit conclusio est ens posse cognosci cognitione actuali confusa: quod Scotiste negant tenentes ens non posse cognosci cognitione actuali confusa, sed distincta tantum. ¶ Et probant sic. Id quod habet conceptum simpliciter simplicem, non potest cognosci cognitione confusa actuali: ens habet conceptum simplicem. ergo. Maior patet ex eo q̄ cognitio confusa actualis fit cum intellectus fertur in ob-

Universidad de Deusto
Biblioteca

fectum ſm id quod actualiter in eo includitur, neſciendo reſolue-re in partes rationis illius obiecti. Jn id autem qđ habet conce-ptum ſimpliciter ſimplicẽ non contingit intellectum ferri ſecundũ aliquid z ſm aliquid non: aliter conceptus eius eſſet compoſitus. Minor pater: quia cõceptus entis eſt irreſolubilis. Ut autẽ videa-tur q conclusio non preſupponat aliquod falſum: z pateat inſuffi-cientia huius rationis. Aduertas q ſicut de ratione cognitionis diſtincte actualis non eſt q obiectum cognoſcatur per reſolutionẽ in partes rationis: vt patet, cum diſtincte cognoſcitur ens: ꝯ eius ratio ſtat in hoc q obiectum penetretur ab intellectu ſecũdum oẽ quod actualiter in illo inuenitur: ſiue hoc fiat per reſolutionem ob-iecti in partes rationis: ſiue fiat ex claro intuitu obiecti ſimplicis: ita nõ eſt de ratione cognitionis confuſe actualis q intellectus in-telligat obiectum ſecundum aliquid: z ſecundum aliquid ignoret: ſed ſufficit q intellectus feratur in obiectum ipſum actualiter z nõ penetret eius actualitatem. ita q in hoc ſtat ratio cognitionis con-fuſe actualis q intellectus feratur in obiectum ſecundum id quod actualiter in eo eſt non penetrando ipſum. Siue autem hoc contin-gat ex eo quod obiectum eſt reſolubile in plures conceptus, ſiue ex alio per accidens: hoc ſe habet ad cognitionem confuſam actua-lem: z ſic ratio Scoti aſſumit maiorem falſam: z probationem pec-cantem falſam conſequentis ab inferiori ad ſuum ſuperius negati-ue: a negatiua vnius modi cognitionis confuſe ad negatiuam om-nis modi. ¶ Et qđ ita ſit z quod ens z quodlibet ſimpliciter ſim-plex poſſit cognoſci cognitione confuſa actuali probo ſic. Quando cunq; intellectus fertur in ens actualiter ipſum concipiendo z ne-ſciendo ſeparare ens a ſubſtantia z accidente habet de ente cogni-tionem confuſam actualem. ſed multorum hominum intellectus eſt huiuſmodi: ergo ꝛc. maior ſic manifeſtatur: quia cuz intellectus actualiter fertur in ens: z tamen neſcit ſeparare propriam eius ra-tionem a rationibus propriis ſubſtantie z accidentis. aut habet co-gnitionẽ cõfuſam: aut diſtinctam: aut nõ diſtinctam. quia effectus inſeparabilis cognitionis diſtincte eſt ſcire illius obiecti differen-tiam ab aliis, ergo confuſam: z cum poſitum ſit quod ſit cognitio actualis. ſequitur quod ſit cognitio confuſa actualis. Minorem ex-perientia docet: videmus enim multos per plures annos exercita-tos in ſtudijs adhuc neſcire diſtinguere rationem propriam entis a ſubſtantia z accidente: quos neſcire habere cõceptum actualem entis fatuum eſt dicere z contra ſenſum. conſiderant enim ens ſm id quod actualiter in ſe habet z totum attingunt: ſed quia non tota-liter comprehendunt: ideo neſciunt ipſum ab aliis ſeparare: reſtat igitur preſuppoſitum in noſtra concluſione ſolidum, z falſum eſſe quod ens ſola cognitione actuali diſtincta cognoſcatur. ¶ Hunc ſupereſt probare concluſionem quam habes quo ad primam par-tem a.s. Tho. z Ant. dicentibus quod ens eſt id quod intellectui noſtro primo inprimitur. probatur ergo ſic concluſio. conceptus imperfectiſſimus omnium eſt primus via originis: ſed conceptus actualis confuſus entis eſt conceptus imperfectiſſimus omnium ergo eſt primus via originis: maior patet: quia imperfectiora ſunt T.c.15. priora via generationis. ix. meta. text. cõ. 15. Minor etiam eſt de ſe euidens: quia omnis alius conceptus cum addat ad entis conce-ptum eſt perfectior illo, ſicut totum ſua parte. ¶ Reſpondet Anto. trõbeta q perfectio conceptus eſt duplex. perfectio obiectalis z perfectio euidentie, ille conceptus eſt perfectior obiectalis qui T.ec.2. habet obiectum perfectius poſitum: ille autem eſt perfectior euidẽ-ter qui habet obiectum pauciora includens ex Ariſto. (in proẽ-mera.) Unde ſi in argumento fit ſermo de perfectione obiectali ma-ior eſt falſa z minor vera. ſi de perfectione euidentie maior eſt vera z minor falſa. ¶ Contra. z probo quod minor ſit vera de perfectio-ne euidentie ioquendo: ita quod conceptus actualis confuſus en-tis ſit imperfectiſſimus quo ad euidẽtiam. Ille conceptus eſt om-nium ineuidentiſſimus ſub quo intellectus poſitus magis remo-tus eſt a cognitione aliorum omnium ꝯ ſub quocũq; alio conce-ptu. conceptus actualis confuſus entis eſt huiuſmodi ſcilicet qđ intellectus habens ipſum magis diſtat ab aliorum cognitione ꝯ habens quemcũq; alium conceptum. ergo conceptus actualis cõ-fuſus entis eſt ineuidentiſſimus omnium. maior patet ex eo quod euidentia conceptus cum ſit propria perfectio intellectus, quan-to maior eſt: tanto intellectum magis propinquum reddit ad alio-rum cognitionem. preſertim cum intellectus ex euidentibus ad in euidentia naturaliter procedat. Minor vero probatur ſic. quando-cunq; ſunt aliqui duo conceptus quorum vnus actualiter alterum includit. z non econuerſo. Jntellectus habens illum qui actualiter includit alterum eſt in priori diſpoſitione ad cognoſcendum reliquum ꝯ econuerſo. modo cõceptus entis ita ſe habet ad alios q ipſe alios non includit. alii vero actualiter ipſum includũt. ergo intellectus habens conceptum entis magis diſtat ab aliorum co-gnitione ꝯ habens quẽcunq; alium conceptum. ¶ Et confirma-tur per Sco. dicentem q pars rationis actualiter intellecte eſt ſa-tis proxima intellectui, adeo vt proximius eſſe non poſſit. Illud autem quod adducitur ex prohe. metaphy. quod euidentia attendi-tur penes obiectum pauciora actu includens. ad propoſitum nõ eſt: quoniam certitudo illa eſt certitudo obiectalis. ſermo autem noſter eſt de euidentia ſe tenente ex parte intellectus: ex talibus eſt euidentibus z certis procedit intellectus ad ſibi ineuidentia et in-certa. ¶ Secundo probatur eadem concluſio ſic. cognitio primo-rum principiorum eſt prima cognitio complexa. ergo cognitio en-tis eſt prima cognitio incomplexa. antecedens patet ex eo qđ co-gnitio que eſt a natura debet precedere eam que eſt ex induſtria: z ex eo quod in omnium ſunt notitia etiam in puericia. z ex eo qđ ꝓ ſupponuntur ad quodlibet diſcere. vt habetur primo poſter. conſe-quentia vero probatur quia cum ens ſit terminus ille ex quo con-ficitur principium primum. ſi ens non eſſet primum cognitum. ſed aliquid aliud. poſſet fieri talia complexio ab intellectu: adhuc non habita notitia principij ꝛc. ¶ Contra ipſam poſitionem Sco- T.cõ.1
ti arguitur: ſpecies ſpecialiſſima non eſt obiectum confuſiſſimum ſimpliciter. ergo cognitio eius actualis confuſa non eſt prima ſim-pliciter: z conſequenter ipſa non eſt primum cognitum. conſequen-tia tenet ex poſitione aduerſa dicente, qđ ideo ſpecies ſpecialiſſima eſt primum cognitum: quia eſt confuſiſſima. Antecedens probat ſic. genus eſt confuſius ſpecie. ergo ipſa non eſt confuſiſſima. con-ſequentia iterum eſt nota. antecedens probatur. quod plura con-tinet eſt confuſius. genus plura continet ꝯ ſpecies: aial eñ contí-net plura ꝯ homo. ergo ꝛc. ¶ Reſpondent q continentia eſt du-plex. quedam actualis. quedam potentialis: z q id eſt cõfuſius qđ plura continet actualiter non potentialiter. modo genus continet plura in potentia: ſpecies autem in actu. z ideo ſpecies eſt cõfuſior. ¶ Contra. confuſius eſt quod continet plura ſine ordine ꝯ quod continet plura cum ordine, ſed continens actualiter continet plu-ra ordinate. ſpecies enim ordinate continet partes diffinitiuas: cõ-tinens autem in potentia continet plura ſine ordine. ergo continẽs plura potentialiter eſt confuſius. ¶ Reſpondet Anto. trombeta q c. de dif-
genus continet ſpecies ordinate z non ſine ordine. eo quod non re- ferẽtia.
ſpicit eas niſi mediis differentijs que ſunt valde ordinate. ¶ Con- T.c.49
tra. genus continet ſpecies z differentias in actu: ſz in potẽtia (vt dicit Porphyrius). ergo continet eas indiſtincte. tenet conſequen-tia: quia actus eſt qui diſtinguit ſeptimo metaphy. text. cõ. 49. tunc vltima continet indiſtincte. ergo non ordinate. tenet conſequentia: quia ordo abſq; diſtinctione non eſt imaginabilis (etiam ſi fingen-di detur licentia). Quod autem dixit genus ſcilicet non reſpicere ſpecies niſi mediis differentijs ordinatis non iuuat: eo quod non ſolum ſpecies. ſed etiam differentias inter ſe ordinatas gñs abſq; ordine continet. vt probatum eſt. ¶ Aduertas hic quod confuſio non ſequitur cõtinẽtiam plurium (vt ſcotiſte fingũt.) ſic. n. vniuerſum eſſet maxime cõfuſum: ſed cõtinentiam pluriũ ſine ordine. vnde ꝓ uerbium eſt. vbi pluralitas ſine ordine ibi cõfuſio ꝛc.

Secunda Concluſio eſt iſta inter conceptus actuales cõfuſos predicatoriz quidditatiuorum nõ eſt eſſentialis ordo originis. probatur ſic. quandocunq; ſunt aliqui con-ceptus eſſentialiter ordinati ordine originis, impoſſibile eſt extre-mos generari non gentis intermedijs. iſta patet de ſe. aliõquin nõ eſſet ordo eſſentialis originis inter illos: ſed de facto habemus conceptus confuſos actuales extremorum abſq; intermedijs conceptibus. ergo non eſt inter eos eſſentialis ordo originis. minor rem experientia declarat. experimur namq; nos concipere homi-nem z ſubſtantiam. z tamen intermedia ignoramus non ſolum di-ſtincte ſed confuſe. caremus enim conceptibus propijs eorum q̃-bus actualiter in ipſa dirigatur intellectus acies. z non ſolum igno-ramus reſoluere ipſa in partes diffinitiuas. Et quia hec ratio con-uincit me: ideo ſolam addu co. Ex hoc patet defectus ſcotiſtarum dicentium q̃ eſt ordo eſſentialis inter conceptus confuſos. nõ eñ poſſunt ſoluere hanc rationem. ¶ Sed immediate cõtra hec obii-citur ſic. inter conceptus confuſos actuales ſuperioris z inferio-ris non eſt ordo eſſentialis originis. ergo ita poteſt primo genera-ri conceptus ſpeciei ſpecialiſſime ſicut entis: quod eſt contra pri-mam concluſionem. tenet conſequentia: quia ordo non eſſentialis nõ eſt neceſſarius: z variari poteſt. ¶ Ad hoc dico negando con-ſequentiam. licet enim ſit ordo eſſentialis inter omnes conce-ptus confuſos: eſt tamen talis ordo inter conceptus entis z quem-cũq; alium. Nec hoc eſt voluntarium. eo q conceptus entis eſt q̃-

dam forma generaliſſima ipſius intellectus. ſicut forma corporei-tatis eſt forma generaliſſima ipſius materie, vnde ſicut inter for-mam corporeitatis z alias eſt ordo eſſentialis, nõ aũt inter alias formas inter ſe, ita inter conceptũ entis z alios: nõ aũt inter alios inter ſe. poteſt eñ poni cõceptũ entis qcũq; aliud concipi: ſiue ſubſtãtia, ſiue accidens: ſiue ſpecies: ſiue genus. eſt etiam conce-ptus entis quaſi naturalis ipſi intellectui: ſicut z cognitio primi principij: ſtatim eñ preſentatum ens ab omnibus cognoſcitur. et ideo ipſum oportet eſſe primo aliis eſſentialiter ſicut vniuerſaliter, actus naturalis precedit ceteros qui penitus ab extra ſunt. nõ eſt aũt ſimilis ratio de aliis conceptibus inter ſe. z hec de tertio.

Quo ad Quartũ, q Anto. trõbeta impugnat quedã di- q.85. 3c.
cta. s. Doc. in prima parte, qõ. 85. ar. 3. vbi tradit ordinẽ intellectualis cognitionis ſm viã peripateticam. ideo ad-duco eius impugnationes z ſolno. Quinq; autẽ ſunt dicta contra que arguit. primum eſt. intellectus eſt vniuerſalium et primo ma-gis vniuerſalium. ſecundum intellectus noſter procedit de poten-tia ad actũ. tertium notitia rerũ in vniuerſali eſt notitia incomple-ta. quartum notitia in vniuerſali eſt notitia ſm quid z in potentia, quintũ ſenſus exiẽs de potẽtia ad actũ primo cõmunius q̃ minus cõmune cognoſcit. ¶ Cõtra primũ arguit ſic. s. Tho. tenet. q̃ qc quid eſt in re z ex natura rei ſit ſingulare, addo huic aliã propoſi-tionẽ. ſ. illud qđ precedit actũ intelligẽdi eſt reale: tunc ſic, quicqd eſt in re eſt ſingulare, qcquid prima intellectiõe intelligit eſt in re, ergo qcquid prima intellectione intelligit eſt ſingulare, ergo nõ poteſt intelligere magis vniuerſaliter, maior eſt. s. Tho. Minor ex ſcõ ſuppoſito patet: qđ quadrupliciter probat. Tum q ens ra-tionis eſt poſterius actu collationis intellectus. Tũ q tale obiec-tũ eſt cauſa entis realis. ſ. primi actus intelligendi. Tum q talis primus actus refert ad obiectũ relatione reali que non eſt niſi ad terminum realem. Tum q talis primus actus dependet ab obie-cto: vt a menſura. ens autem reale non dependet ab ente rationis. ¶ Ad hec reſpõſio q maior poteſt habere duplicem ſenſum. Pri-mus eſt q qcquid eſt in re eſt ſingulare. i. quicqd eſt in re eſt ſingu-laritas. z ſic eſt falſa. eſt enim in ſorte nõ ſolũ ſingularitas: ſed huma-nitas z aialitas. Scõs ſenſus eſt, quicquid eſt in re eſt ſingulare. i. quicqd eſt in re habet eſſe ſingularizatum. et hoc modo eſt apud peripateticos veriſſima, vnde argumentũ ſi debet eſſe tribus ter-minis maior eſt falſa in primo ſenſu. Jn ſecũdo aũt conceditur totũ argumentũ, ens ſiquidẽ primo cognitũ nõ habet eſſe reale niſi in ſingularibus. Que aũt addit quantũ veritatẽ habeant infra pate-bit. ¶ Cõtra ſecundũ dictũ. ſ. intellectus nr procedit de potentia ad actũ arguit ſic. Iſta ꝓpoſitio aſſumit a. s. Tho. ad probandũ illã cõcluſionẽ. ſ. magis vniuerſale primus intelligit: aut iſta ꝓpoſi-tio cõcludit nihil ad propoſitũ: aut ipſa eſt ſimpliciter falſa. Z ſi intelligit q̃ intellectus primus intelligat aliqđ in potẽtia q̃ in actu ipſa eſt vera, ſed nõ ad propoſitũ. concedo eñ q intellectus primus intelligit ſpeciẽ ſpecialiſſimã in potentia q̃ in actu: ſed hoc nõ ha-betur q primus genus q̃ ſpeciẽ intelligat. Si aũt intelligat q intel-lectus procedit de potentia ad actũ. i. de notitia imperfecta ad p-fectã: ipſa non eſt vniuerſaliter vera, vt patet cũ procedit a notitia premiſſarũ ad cõcluſiones: z a notitia cauſe ad effectus notitiã, z q hoc patet etiã illud eſſe falſum. ſ. q intellectus primus puenit ad actũ imperfectum q̃ perfectũ, nam aer illuminatus nõ primo impfe-cte: deinde pfecte illuminat a ſole, ſimiliter intellectus primus reci-pit actũ q̃ habitum: z tñ actus eſt pfectior habitu, vnde ad hoc q propoſitio ſit vera oportet probare ordinẽ eſſentialẽ actus incõple-ti ad actũ completũ. ¶ Ad hoc reſpõdeo q. s. Tho. intelligit illã propoſitionẽ neutro illorũ modorũ precise: ſed hoc modo, intelle-ctus exiẽs de potentia ad actũ vltimate perfectũ tranſiturus per T.c.58
multos actus medios primus peruenit ad actum imperfectum q̃ T.c.15
imperfectum, z habet iſta propoſitio ex octauo phy. text. cõ. 58. z no-no metaphy. textu commenti. 15. z in libro ſecundo de partibus animalium, q priora via generationis ſunt imperfectiora. Sub illa ergo maiore ſuo ſumat minor. ſ. intellectus noſter eſt exiens de potentia ad actum vltimate perfectum. puta cognitionem diſtin-ctam ſpeciei ſpecialiſſime tranſiturus per multos actus interme-dios. ergo primus peruenit ad actum imperfectum q̃ perfectũ. mi-nor eſt euidens: eo q cognitiones generũ ad omnibus concedun-tur actus intermedij. z ſic ratio concludit q primus magis vniuer-ſale q̃ minus vniuerſale diſtincte cognoſcamus: quod intẽdebat beatus Tho. ſed ille deceptus eſt q credidit. s. Tho. loqui de co-gnitionibus confuſis actualibus cum (ſicut ſupra dictũ eſt) loqua-tur de cognitione confuſa virtuali ipſius ſpeciei: z diſtincta eiuſ-dem z generis, cognitio eñ diſtincta actualis generis appellatur ibi confuſa ipſius generis z ſpecierum: eo q cõfuſe in illa ſpecies z generis poteſtas cognoſcantur. Ad id quod additur cõtra hãc propoſitionem. intellectus procedit de notitia imperfecta ad per-fectam, dico q hec propoſitio eſt vera vniuerſaliſſime ſi intelliga-tur. ¶ Pro cuius intellectu z omnium inſtantiarum ſolutione ad-uerte primo q proceſſus nature z intellectus eſt duplex: alter ſm ordinem generationis tantum: alter ſm ordinem generationis z cauſalitatis effectiue vel finalis. Primus proceſſus eſt qñ inter terminos z media non cadit niſi prioritas z poſterioritas ſm ge-nerationem. Secundus eſt qñ vltra iſtam prioritatem inuenitur in illo quod eſt prius etiam prioritas cauſe effectiue vel finalis. ¶ Secundo aduerte q aliquid eſt perfectius altero dupliciter. ſ. ſimpliciter vel ſm quid. ſtat enim q aliqđ ſit ſimpliciter, ideſt ſm ſuam naturam altero perfectius: quod tamen ſm aliquam condi-tionem eſt imperfectius illo: ſicut ſubſtantia materialis eſt ſimpli-citer perfectior accidente: quo tamen eſt imperfectior ſm quid in-quantum actuatur per illud. Dicit ergo q tam natura ꝯ intelle-ctus in proceſſu generationis tantum ſemper procedit de imperfe-cto ſimpliciter ad perfectum ſimpliciter: eo q ordo generationis attenditur penes genus cauſe materialis: ſicut animal prius ge-neratur ꝯ homo (vt dicitur in libro de animalibus). Jn proceſſu autem ſecundo proceditur de imperfecto non ſimpliciter: ſed ſm quid ad perfectius ſm quid, ſicut ſubſtãtia eſt prior generatione accidente: z vltra hoc eſt prior cauſalitate finali: eo q eſt finis eius z quandoq; agens: conſtat autem ipſam eſſe ſm quid imperfectio-rem accidente inq̃tum eſt in potentia reſpectu eius: z cauſalitark materialem participat. ¶ Ad primam igitur inſtãtiarum dicitur q premiſſe non ſunt priores concluſione via generationis tantum: ſed etiam ordine cauſalitatis effectiue, vt dicitur ſecũdo phy. ter. comment. 31. Jn alia litera: vt teſtatur ibi ſan. Tho. z colligi po- T.c.31.
teſt ex primo poſteriorum, z ideo ſufficit q notitia earum ſit imper-fectior ſm quid, vnde etiam in genere cauſe materialis collocan-tur, ſecundo phyſi. ibidem, z quinto metaphy. ter. com. 32. Idem T.c.31.
dico ad ſecundam de proceſſu notitie cauſe ad effectum. De aere T.cõ.3
illuminato non eſt ad propoſitum: q illuminatio non eſt ſucceſſi-ua, cõceptus vero generis z ſpeciei ſibi ſuccedũt. Falſum quoq; eſt q actus precedens habitum ſit ſimpliciter habitu perfectior: licet hoc ſit verum de actu elicito ab ipſo habitu, vt habes primo ethi. talis autem eſt poſterior habitu. Ordo quoq; eſſentialis con-ceptus generici ad ſpecificum ſatis ſufficienter notus in notitia diſtincta eſt ex dictis ibidem, vnde non oportebit aliter laborare. ¶ Contra tertium ſcilicet q notitia in vniuerſali eſt notitia incõ-plera: arguit ſic. demonſtratio vniuerſalis eſt potior demõſtratio-ne particulari, ergo notitia in vniuerſali que acquiritur per demõ-ſtrationem vniuerſalem eſt potior notitia particulari. ¶ Ad hec dico q argumentum peccat per fallaciam equiuoca-tionis illius termini vniuerſale. Ariſto. enim vocat demonſtratio-nem vniuerſalem illam qua paſſio de ſuo proprio ſubiecto ſcitur, z hoc tam in paſſionibus genericis q̃ ſpecificis. et vult dicere q potior eſt notitia illa quam acquirimus per demonſtrationem de-monſtrantem paſſionem de ſuo ſubiecto primo q̃ illa, que fit per demonſtrationem qua illa paſſio demonſtratur de parte ſubiecta primi ſubiecti. Nos autem dicimus q cognoſcere hominẽ in ani-mali eſt cognoſcere hominem imperfectius q̃ cognoſcere homi-nem in ſeipſo: z hanc vocamus cognitionem in vniuerſali. Mani-feſtum igitur eſt omni habenti ingenium q noſtra dicta Ariſto. non repugnant. Aliud eſt enim dicere, a. cognoſcitur in vniuerſa-li: z. a. demonſtratur demonſtratione vniuerſali. primo modo. a. nõ cognoſcitur in ſemetipſo: ſed in ſuo ſuperiori, ſecundo modo. a. in ſeipſo cognoſcitur ineſſe ſuo primo ſubiecto. ¶ Contra quartum ſcilicet notitiam in vniuerſali eſt notitia ſecũ-dum quid z in potentia: propterea quod in ipſo vniuerſali intelli-guntur particularia ſub quadam cõfuſione. ex quo infertur, ergo notitia in vniuerſali eſt notitia confuſa. ¶ Contra. illa probatio nulla eſt que procedit ſm fallaciam equi-uocationis: iſta eſt huiuſmodi. ergo ꝛc. Declaratur minor: qr aliud eſt loqui de notitia actuali obiecti: z aliud de notitia virtuali eorũ que in ipſo includuntur. Licet enim notitia virtualis particula-rium in vniuerſali ſit confuſa: tamen notitia actualis ipſius vniu-erſalis eſt diſtincta: z quia ab his que actualiter confunduntur in obiecto attenditur confuſio notitie cum notitia ſpecificetur ab obiecto: z his que ſunt intrinſeca non debet dici notitia confuſa ſed diſtincta. ¶ Ad hec dico q iſte non intelligit. s. Tho. qui vult q notitia di-ſtincta animalis vt eſt totum diffinibile ſit notitia confuſa anima-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lis vt est totum vniuersale: et cõsequenter notitia confusa specierũ: et ideo non accidit equiuocatio. Fatemur eñ q̃ notitia qua actualiter fertur intellectus in ipsum animal, vt vniuersale, et non in suas species est notitia cõfusa animalis: vt totũ vniuersale est: et non solũ specierum eius vt expresse dicit ibi san. Th. vnde contingit animal simul esse notum distincte et confuse diuersimode: vt supra dictum est. Nec oportet q̃ si iste due notitie simul inueniantur sint eedem: cum etiam separentur, puta cum et actualiter et virtualiter animal distincte cognoscatur. Quod autem addit q̃ talis notitia non debet dici confusa: falsum esse ostenditur: ex eo q̃ minor est confusio actualis q̃ potentialis. Quod vltimo additur: q̃ notitia specificatur ab obiecto et eius intrinsecis ad propositum nõ est: confusio eñ et distinctio nõ sunt species cognitionum: alioquin cognitio confusa et distincta eiusdem obiecti non essent eiusdem speciei: et sic notitia non specificaretur ab obiecto, vnde assumptum eius implicat contradictionem in proposito. ¶ Contra quintũ. s. q̃ sensus exies de potentia ad actum prius communius q̃ minus commune cognoscit, arguitur sic: sensus non cognoscit nisi singulare, ergo non prius cognoscit magis commune. Quod si dicas sensum non cognoscere magis commune in se: sed precognoscere singulare magis communius. ¶ Contra, aut cognoscit singulare magis communius: ita q̃ singularitas, est ratio cognoscendi: aut ita q̃ natura communis sit ratio cognoscendi. primum non est dicendum vt de se patet: nec secundum potest dici a thomistis: quia hoc ideo esset quia natura illa esset ratio mouendi sensum. ¶ Cõtra quod arguitur sic. illud non est ratio mouẽdi quod est idem re: et ratione ei cui repugnat ratio mouendi: sed natura communis est eadem re et ratione singularitati cui repugnat ratio mouendi: ergo &c. probatur minor: quia natura et singulare non distinguuntur realiter: non ex natura rei apud te: nec ratione. quod probo: quia distinctio rationis sequitur actum intellectus. in illo autez priori nullus actus est intellectus. Et confirmatur: quia actus realis non dependet ab ente rationis: sed sensatio est actus realis: ergo non dependet ab ente rationis: sed obiectum sensibile habens in se distinctionem rationis est ens rationis vel aggregatum ex ente reali et rationis. ergo &c. ¶ Et confirmatur ratio principalis sic. quecunq; sunt indistincta omnino secundum rem si vnum terminat ad aliquam actionem realem et reliquum terminabit eandem: sed natura magis communis et minus cõmunis sunt huiusmodi: ergo &c. et hoc supposita debita approximatione ad sensum. ¶ Confirmatur secundo: idẽ sensus primo cognoscit quod species sensibilis primo representat: sed species sensibilis primo representat singulare speciei specialissime posita debita distantia. ergo &c. minor probatur: species sensibilis primo representat obiectum sub ea ratione qua imprimitur sensui: sed imprimitur ab obiecto sub ratione naturę specifice. Tum quia est actualior et perfectior. Tum quia species sensibilis est naturalis similitudo causata ab obiecto representans ipsam adequate secundum rationem sibi essentialius competentem: ergo magis representat ipsum ratione qua sibi essentialius et perfectius competit: q̃ sub ea ratione qua sibi remote et minus principaliter competit.

¶ Ad hec respondetur quod responsio ibi recitata est bona et recta est. Ad impugnationem dico q̃ natura talis puta color: nõ natura communis. i. color communis est ratio mouendi. Ad impro-
1.q.3.articulo.3. bationem: negatur minor pro ea q̃ sui parte: nam apud san. Th. in prima parte. q. iij. ar. iij. in rebus materialibus natura et singularitas distinguuntur realiter: et distinctio rationis licet actualiter sit post sensationem: fundamentaliter tamen precedit ipsam: et hoc sufficit. ¶ Ad confirmationem dicitur primo: quod obiectum sensibile habens distinctionem rationis fundamentaliter non est ens rationis: nec aggregatum ex ente reali et ente rationis. Distinctio enim rationis fundamentaliter nihil addit supra rem. Dicitur secundo quod sensatio non causatur a distinctione nature: sed a natura ipsa habente talem conditionem: et ideo dato quod distinctio illa esset ens rationis, adhuc nihil conciudit. non enim color inquantum distinctus a sua singularitate mouet: sed hic color inquantum color de cuius ratione: nec distinctio: nec adunatio est. ¶ Ad aliam confirmationem dicitur quod maior est falsa quo ad actiões nihil reale ponentes in suis terminis quales sunt actiones immanẽtes. possum enim intelligere de sapientiam non intelligendo eius bonitatem. ¶ Ad alias confirmationes premitto quod non dicit. s. Th. quod semper sensus prius cognoscat magis commune q̃ minus commune (per ea enim sua sunt ista) et quia sensus exit de potẽtia ad actum sicut et intellectus: idem etiam ordo cognitionis apparet in sensu. nam primo secundum sensum diudicamus magis commune q̃ minus commune: et secundum locum et secundum tempus. Ex quibus verbis non habetur nisi quod sensus primo secundum locum et tempus cognoscit singulare magis communis: et non habetur quod semper ita sit: vnde argumenta illa non sunt cõtra san. Tho. licet non concludant. falsum e(n) est quod species sensibilis primo representet singulare speciei specialissime: et eius, patio falsa est scilicet quod species sensibilis sit primo impressa a natura specifica. nam species sensibilis primo imprimitur a per se primo obiecto sensus. nullius autem sensus obiectum primum est species specialissima: vt patet discurrendo. propterea species visibilis imprimitur primo a visibili in eo quod coloratum et non ab ipso: in eo q̃ est album vel nigrum. Nec obstat quod albedo sit actualior colore quia hoc non sufficit: sed requiritur quod sit primum obiectum potentie. Nec est verum quod assumit scilicet quod essentialius insit sensibili natura specialissima q̃ natura generis. imo huic visibili vt sic essentialior est color q̃ albedo siue nigredo. quod patet ex hoc quod sublata albedine siue nigredine visibile remanet: non autez econuerso. et hec de quarto.

Ad primum.

Quo ad Quintum respondetur ordinate argumentis factis: et ad primum negatur illud vltimo assumptũ scilicet quod perfectissimus effectus quem possunt primo producere agentia ad intellectionem sit conceptus specificus. Dico eñ quod perfectissimus quem pro tunc possunt est conceptus entis: quia sic nunq̃ produceretur conceptus specificus: non valet consequẽtia. Ad cuius probationem dicitur quod nulla virtus potest imperfectiorem effectum suo effectu perfectissimo simpliciter: quelibet tamen virtus potest in effectum perfectiorem suo perfectissimo effectu in quem potest pro aliquo priori: quia ille non est perfectissimus nisi secundum quid. Exemplum, virtus generativa leonis non potest in perfectiorem effectum q̃ sit leo: quia huiusmodi est eius effectus perfectissimus simpliciter: potest tamen in effectum perfectiorem illo: quem producit in principio actionis: quia tamen effectus fuit perfectissimus: quem pro tunc posset, producere. ¶ Ad confirmationem dicitur q̃ minor est falsa: nam intellectus existens in pura potentia non est eque dispositus ad conceptũ specificum sicut entis: non per positionem alicuius contrarie dispositionis: sed propter ordinem conceptus generalissimi ad spẽles: sicut materia prima omni contraria dispositione inconsiderata non est eque disposita ad formas specificas et ad formam corporeitatis: sed oportet primo recipi formam corporeitatis propter ordinẽ forme generalis ad spẽles, propter quod consueuit dici quod est indispositus priuatiue et non contrarie. ¶ Ad secundum patet: responsio ex dictis: nam termini metaphysicales, vt sic, non ponuntur a nobis primo cognosci, sunt enim termini metaphysicales abstracti abstractione formali: sed dicimus q̃ significatũ huius termini ens concretum quidditatis sensibilis est primo cognitum. ¶ Ad tertium dico q̃ non oportet in quacunq; formatione conceptus specifici semper sigillatim preformare conceptum confusum entis: sed sufficit ens primo omnium fuisse cognitum: in illo enim omnia virtualiter concipiuntur. Alterius dicitur: q̃ cum apud nos non ponatur ordo essentialis inter istos conceptus confusos: non oportet tantum tẽporis interesse. ¶ Ad quartum dicitur, q̃ species specialissima nõ est facilioris abstractionis q̃ ens loquendo de abstractione ad propositum requisita: sicut enim ad conceptũ confusum speciei specialissime requiritur et sufficit duplex abstractio: altera per actum intellectus agentis scilicet separatio a singularibus: altera per actum intellectus possibilis scilicet actualiter intueri speciem: non actualiter intueri genus. ita ad conceptum confusum, actualem entis duplex abstractio est necessaria. prima est a particularibus: que quidem fit cum, species quecunq; abstrahitur ab intellectu agente, altera fit ab intellectu possibili: per hoc quod in quidditate quacunq; sibi primo presentata actualiter, primo concipit ens non concipiendo actualiter cetera que in illo sunt: vnde tanta et tam facilis est abstractio illa entis q̃ facilis est abstractio speciei specialissime: imo abstractio ista entis est facilior: quia facilius est actualiter concipere prius sine posteriori q̃ econuerso. ex quo patet quod abstractio illa de qua loquitur argumentum non est necessaria ad cognitionem confusam. ¶ Ad quintum dico, quod minor est falsa. et ad eius probationem negatur consequentia: eo quod sensus non mouetur a singulari in eo quod singulare. Ille enim modus arguendi secundum regulam topicam non tenet nisi cum predicatum conuenit subiecto secundum quod ipsum: vt habes a san. tho. in tertio contra Gentiles. cap. 139. quod in proposito non reperitur. non enim hic color inquantum hic mouet visum: sed inquantum color. ¶ Ad aliam probationem dicitur: quod maior assumpta nõ

quartum.

est vera vniuersaliter: eo q̃ coloratum magis mouet visum q̃ hoc nigrum: et a remotioribus mouet. Agens namq; corporale ẽ̃to in remotius agit tanto fortius videtur. ¶ Secundo dicitur q̃ fortius mouent sensum multa singularia imperfecta, q̃ vnũ actuatius et perfectius: et omnia singularia sunt singularia entis, ideo cogitativa pueri, in quo nouia cognitio oriri debet, magis mouetur a singularibus entis q̃ a singularibus huius speciei. et cũ intellectus accipiat vniuersale ex multis singularibus, vt dicit secundo posteriorum (et in proemio metaphy.) ideo prius cognoscit ens q̃ species. et hoc dicitur ad argumentum q̃ maior est vera ceteris paribus: non autem vbi aliqua imparitas: sicut in proposito accidit: preponderans inuenitur. multo enim plura singularia entis preponderant paucioribus singularibus speciei: sicut plus trahunt mille homines nõ nimis fortes q̃ decem fortes. ¶ Ad sextũ dicitur: q̃ maior simpliciter est falsa. Ad auctoritatem philosophi dicitur primo q̃ text. Commentatoris est corruptus. debet enim legi confusa et non composita. Dicitur secundo vt saluemus commentatorem q̃ compositum est notius suis componentibus: vt sic, non autem absolute. vnde prius confuse cognosco hominem q̃ partes eius diffinitiuas vt sic: absolute tamen prius cognosco magis vniuersale. Ex his apparet veritas minoris auctoritate Auicen. approbate.

Deinde Reddit auditores attentos dicendorum difficultatem aperiens, tria proponendo. quid nomine essentie et entis significetur: et quomodo in diuersis diuersimode inueniatur: et quomodo se habeant ad intentiones logicas. Horũ enim difficultas non modica est vt diuersitas opinionum circa ipsa testatur, sunt enim maxime vniuersalia que sunt difficillima ad cognoscendum: vt dicitur primo meta.

Circa Hãc particulam nota q̃ sicut quid rei est quidditas rei: ita quid nominis est quidditas nominis, nomen autem cum essentialiter sit nota earum, que sunt obiectiue in anima passionum (ex primo perihermenias) non habet aliam quidditatem nisi hanc q̃ est signum alicuius rei intellecte seu cogitate: signum autem vt sic: relatiuum est ad signatum: vnde cognoscere quid nominis nihil est aliud q̃ cognoscere ad quid tale nomẽ habet relationem: vt signum ad signatum. Talis autẽ cognitio potest acquiri per accidentalia illius signati. per communia, q̃ essentialia, per nuius, et quibusuis aliis modis. sicut a greco querentibus nobis (quid nominis antropos) si digito ostẽdatur homo ita percipimus quid nominis: et similiter de aliis. Interrogantibus vero quid rei oportet assignare id quod conuenit rei significate in primo modo perfectatis adequate. Et hec est essentialis differentia inter quid nominis et quid rei. licet q̃ quid nominis est relatio nominis ad signatum: quid rei vero est res relata seu significate essentia. et ex hac differentia sequuntur omnes alie que dicuntur. puta q̃ quid nominis sit non entium complexorum: per accidentalia: per communia: per extranea. quid rei vero est entium incomplexorum per propria et essentialia. relatio enim vocis potest terminari ad non entia in rerum natura et complexa: et declarari p accidentalia. et huiusmodi. essentia autem rei non nisi per propria essentialia habetur de entibus incompleris.

¶ Quia vero ex compositis cognitionem simplicium accipere debemus, et ex posterioribus deuenire in priora: vt a facilioribus incipientibus conuentior fiat disciplina: ideo ex significatione entis ad signficationem essentie procedendum est.

¶ In hac tertia parte proemii reddit auditores dociles ordinem dicendorum. proponẽs tali conclusione, ab ente ad essentiam procedendum est: quam probat duplici medio. Primo sic, ex compositis ad simplicia procedendum est: sed ens est velut compositum: et essentia velut simpler. ergo ab ente ad essentiam procedendum est. Secundo sic: ex posterioribus in priora procedendum est, sed ens est posterius essentia, ergo ab ente ad essentiam procedendũ est. Maior vtriusq; rationis probatur: et ex facilioribus est inchoãdum, composita autem et posteriora sunt faciliora nobis simplicibus. ¶ Circa minorem prime rationis nota q̃ ens vt infra dicetur significat id quod habet esse, id autem quod habet esse comprehẽdit in se essentiam, essentia vero significat id quod importat: diffinitio vt dicetur que non dicit esse vel nõ esse. ex primo posteriorũ. ens ergo ita se habet ad essentiam: q̃ complectitur in se vtrumq; essentiam scilicet et esse, essentia vero alterum tantum: et ideo ens appellatur compositum respectu essentie. ¶ Circa maiorem secũde rationis scito q̃ quando dicimus ex posterioribus procedendum est, intelligitur ex posterioribus sm naturam prioribus quo ad nos: innata enim est nobis via ex notioribus nobis in ignotiora nature, vt dicitur primo physi. tex. cõ. 2. Minor: secunde rationis probatur ex eo q̃ compositum est posterius componentibus: et ens (vt dictũ est) cõpositum est respectu essentie. Capitulum j.

T. cõ. 2

Sciendum est q̃ sicut in quinto metaphysice philosophus dicit ens per se dicitur dupliciter. Vno modo quod diuiditur per. genera. Allio modo quod significat propositionum veritatem. Horum autẽ differentia est: quia secundo modo potest dici ens omne illud de quo affirmatiua propositio formari potest etiam si illud in re nihil ponat: per quem modum priuationes et negationes entia dicuntur, dicimus enim q̃ affirmatio est opposita negatiõi: et q̃ cecitas est in oculo. Sed primo modo non potest dici aliquid quod sit ens: nisi q̃ in re aliquid ponat. Vnde primo modo cecitas et huiusmodi non sunt entia. Nomen igitur essentie nõ sumitur ab ente secundo modo dicto (aliqua enim dicuntur hoc modo entia que essentiam non habent: vt patet in priuationibus) sed sumitur essentia ab ente primo modo dicto. Vnde de Commen. in eodem loco dicit ens primo modo dictũ est quod significat substantiam rei.

t. cõ. 14 et 15. ca. 14. et me.

¶ Hic incipit tractatus diuisus in duas partes. In quarũ prima declarat quid noie entis et essentie significet. In scõa vero quomodo essentia in diuersis diuersimode inueniatur. pars prima vnico absoluit capitulo. pars scõa sex: et sic totũ integrant tractatũ capitula septẽ. Quorũ primum q̃ pre manibus habemus tres partes cõtinet. in prima declarat q̃d noie entis significet, in scõa q̃d nomine essentie, in tertia differentia noim ipsius essentie designatur. Primũ tali diuisione declarat, ens p se dupliciter dicit, vno modo vt diuidit per decẽ genera. alio modo vt significat veritatẽ propositionũ: quẽadmodũ dicit Arist. quinto metaphysi. tex. cõ. 14. Dicit ens p se ad differentiã entis p accidens aggregati ex rebus diuersorum generũ, vt homo albus de quo habes quinto metaphy. tex. cõ. 13. Et innuit q̃ tripliciter differũt ens primo modo et ens secũdo modo. Primo q̃ ens primo modo p̃dicat non nisi de rebus existẽtibus in decẽ generibus, ens aũt secũdo modo p̃dicat de oi eo q̃ potest esse subiectũ propositiõis affirmatiue. Scõo differũt: q̃ ens primo modo est illud cõpositũ de quo supra diximus q̃ aliqualiter cõplectit in se essentiã et esse. ens aũt scõo modo nõ est huiusmodi: q̃m aliq̃d est hoc modo ens (pura negatio aut chimera) q̃ non habet essentiam aliquam. Et ex hoc sequitur tertia differẽtia q̃ ab ente primo modo tanq̃ composito notioni essentie nomẽ sumitur, non autem secundo modo.

t. cõ. 14 c. 1. q. 2. ii. c. 4. et medium.

Circa Primam differentiã aduerte primo q̃ veritas propositionis q̃ est entis scõo modo significati, nihil aliud est q̃ cõpositio facta in scõa operatione intellectus obiecto cõformis, verbi gratia, fortes est cecus, hy est non significat inherentiã cecitatis in forte: eo q̃ cecitas omni inherentia caret, cũ inherere realiũ accidentiũ sit: sed significat cõpositionẽ factam ab intellectu adequate seipsum q̃ illã obiecto, forti. s. carente virtute visiua, vnde quinto metaphy. in alia litera dicitur: q̃ ens significans veritatem propositionis significat q̃n propositio est vera. Prima autem significatio entis quid sit, infra videbitur.

Aduerte Secundo q̃ licet nullo intellectu considerante fortes sit cecus, et per considerationem intellectus non fiat magis vel minus cecus: tamen cecitas nullo intellectu considerante nullum habet esse in forte, stant enim ista duo simul. Quod sic declaratur, fortem esse cecum: vt sic, non est fortem habere aliquod esse substantiale, vt patet: nec accidentale: quia fortes sit cecus sola absentia visiue virtutis: que nihil supra fortem addit: vnde cecitas nullum esse omnino ponit in forte: ac per hoc quod absq; omni consideratione intellectus virtus visiua forti non inest: oportet fortem nullo intellectu considerante esse cecum. Dubitatio autem in hac re accidit, quia non recte inspicitur quod esse cecum non est esse aliquid: sed carere virtute visiua. Exemplum, nauis caret gubernatore nullo intellectu considerante, absentia tamen gubernantis nullum esse substantiale: aut accidentale ponit in naue, vnde nauem esse si-

ne gubernatore extra animam: non est esse aliquod: sed non esse gubernatam. Acquirunt autem esse et fiunt entia priuationes et negationes. ex hoc quod intellectus intelligens priuationes per habitus: et negationes per affirmationes formet in seipso rei carentis aliquo modo idolum quoddam. Verbi gratia. cum intellectus formet in se idolum quoddam nauis gubernatore carentis: quod est ipsa propositio mentalis. nauis est sine gubernatore: non presentia gubernatoris que extra animam nihil ponit in anima sit ens: per hoc quod intellectus fecit ipsam propositionis terminum aliquē. et cum hoc esse sit in anima et nullum aliud esse habeat: consequens est quod negatione huiusmodi et priuationes non sint entia nisi in anima obiectiue. et sic earum esse nihil aliud est q̄ intelligi: quomodo tantum omnia entia rationis habent esse.

Circa certiam differentiam aduertendum est quod cū nomina sint signa conceptuum: secundum ordinem concipiendi est ordo nominandi: propterea sicut ab ente primo modo tanq̄ a composito nobis notiori essentie notiziam sumpsimus: sic essentie nomen ab ente originem habet.

¶ Et quia (vt dictum est) ens hoc modo dictum videtur per decem genera: oportet quod essentia significet aliquod commune omnibus naturis per quas diuersa entia in diuersis generibus et speciebus collocantur: sicut humanitas est essentia hominis: et sic de alijs.

¶ In hac secunda particula declaratur quid nomine essentie imponeretur. tali conclusione. essentia significat quoddam commune omnibus naturis omnium entium. Cuius talem declarationē insinuat: sicut ens significat aliquod commune omnibus existentibus: ita essentia (cum ab illo sumatur) significat aliquod commune omnibus generibus et speciebus: et sicut ens significat id quod est in quolibet genere et qualibet specie: ita essentia oportet quod significet id quo aliquid est in quocunq̄ genere et quauis specie. habent enim se ens et essentia vt quod et quo. cum autem nature rerum sint alie quibus res reponuntur in generibus et speciebus: sequitur q̄ essentia significat aliquod commune omnibus naturis rerum: vnde quemadmodum ens predicatur de homine boue et similibus q̄ sunt in ḡibus: ita essentia predicatur de humanitate et bouinitate q̄ bus in generibus reponunt: per nomē ergo essentie intelligitur natura rei sicut per nomē entis id q̄ habet naturam illam. ¶ō. ij.

Circa hanc particulam insurgit dubitatio valde difficilis: an ens et essentia significent immediate ipsa predicamenta seu naturas eorū an mediate. In hac dubitatione tria agā. Primo declarabitur titulus questionis. secūdo adducetur opinio Scoti et impugnabit. tertio ponetur opinio sancti tho. ¶ Pro primo scito quod significare mediate in proposito est significare aliq̄d mediante aliquo superiori: sicut animal significat species suas mediate (mediante scilicet natura sensibili) non enim animal significat hominē nisi quia homo est substantia animata sensibilis. Significare immediate est significare aliquid non per aliquam naturam seu realitatē superiorem. sed per seipsam primo: sicut animal significat gradum sensitiuum seu realitatem sensitiuam immediate: vt patet. Veritur ergo in dubium hoc. an ens significet aliquē gradum seu aliquam realitatem abstrahibilem a naturis predicamentalibus communem eis sicut superius essentiale suis inferioribus et sic mediate significet predicamenta an immediate significet ipsas naturas predicamentales. hec de primo.

sco. 1. di. 5. q. 1. et 3. dist. 8 q. 2.

Quo ad secundum Sco. vt colligitur ex primo sen. dist. iij. q. j. a. iij. et di. viij. q. ij. opinatur q̄ ens significet decem predicamenta mediate. imaginatur enim q̄ a quibuscūq̄ similibus sit abstrahibilis vna realitas obiectiua vtriusq̄ cōmunis et prior vtroq̄ et sic cum substantia et accidens habeāt similitudinē in ente ab eis est abstrahibilis vna ratio obiectalis vtriusq̄ communis et prior tā substantia q̄ accidente que nomine entis significatur. Quod vt melius intelligatur pono processum istarum abstractionum diffuse. Cum enim Sor. conueniat cum platone in humanitate et non cum brunello: ab eis potest abstrahi humanitas communis et prior eis: et inde cum homo cōueniat cum brunello in sensibilitate et non cum planta ab eis potest abstrahi animalitas communis et prior eis. et inde cum animal conueniat cum planta in vegetabilitate: et non cum lapide: ab eis potest abstrahi vita communis et prior eis: inde cum vinum conueniat cum lapide in corporeitate et non cum intelligentijs ab eis potest abstrahi corporeitas communis et prior eis: inde cum corpus conueniat intelligentijs in substantialitate: et non cum accidentibus: ab eis potest abstrahi substantialitas communis et prior eis: inde cum substantia conueniat cum accidente in entitate reali et non cum entibus rationibus: ab eis est abstrahibilis entitas communis et prior eis. et cum hic realitas vltimo abstrahibilis sit illa quam ens significat ens immediate: oportet quod predicamentales realitates sic nature mediate sub entis significatione claudantur. ¶ Ad hanc positionem confirmādam multa possent adduci media: que ne digrediamur ad analogiam entis et comparationem transcendentium ad predicamenta: an scilicet sint eorum predicata quidditatiua vel nō: omittemus p nunc: quia infra speciales erunt de his questiones. ¶ Contra hāc opinionem arguo dupliciter. primo autoritate Arist. 8. meta. text. cō. 16. vbi soluens questionem quare quidditas sit vna: dicit q̄ in substantijs separatis non est que cuncta alia causa: quia in eis non est nisi forma que statim seipsa est ens et vnum. quemadmodū ens statim seipso est substantia et quantitas et cetera predicamenta: nō expectans aliud faciens ipsum naturas predicamentales. ex qua autoritate arguitur sic. ens significat quandam realitatem priorez predicamentis: ergo expectat aliquid cōtrahens ipsum ad predicamenta consequentia nota. cōsequens autem est contra Arist. ergo a destructione cōsequentis ad destructionem antecedentis ens nō significat realitatem priorem predicamentis. ¶ Secundo arguitur autoritate Commenta. 12. metaphy. cō. 18. dicentis quod hoc nomen ens vnum significat id quod significat in predicamento substantie et quantitatis et qualitatis puima significatione sine medio et non mediante aliqua communi: quid clarius. ¶ Ratione nō arguo: quia oporteret egredi limites. hec de secundo.

ca. 2. q. 3. ca. 4. ēe me. 5. q. 9. circa dubio T. c. 16

Cō. 18.

Quo ad tertium pono opinionem sancti Thome ex duabus conclusionibus eliciēdam. Quarum puima est ista. ens significat vnum conceptum formalem communem in repiesentando substantie et accidentibus et creature.

Secunda est ista. Ens significat vt conceptum obiectalem aliquod reale inuentum in omnibus generibus: distinctum secundum rationem a propijs conceptibus obiectalibus omnium generum: nullum gradum supra naturas genericas specificas et individuales exprimens. ¶ Pro intelligētia terminorum nota quod conceptus est duplex: formalis et obiectalis. Conceptus (formalis) est idolum quoddam quod intellectus possibilis formar in seipso repiesentatiuum obiectaliter rei intellecte: quod a philosophis vocatur intentio seu conceptus: a theologis vero verbum. ¶ Conceptus autem (obiectalis) est res per cōceptum formalem repiesentata in illo terminans actum intelligendi. Verbi gratia. conceptus (formalis) leonis. est imago illa quam intellectus possibilis formar de quidditate leonina cum vult ipsaz intelligere. Conceptus vero (obiectalis) eiusdē. est natura ipsa leonina repiesentata et intellecta. Nec putandum est cum dicitur nomen significare cōceptum quod significet alterum tantum: significat enim leonis nomen conceptum vtriusq̄ (licet diuersimode). est namq̄ signum conceptus formalis vt medij seu quo. et est signum conceptus obiectalis vt vltimi. seu quod. Unde idem est loqui de conceptu entis et de significatione eius. ¶ Probo ergo conclusionem primam tali medio. omnia similia quacunq̄ similitudine etiā analoga seu imitatiua secundum id in quo assimilantur. possunt p eandem imaginem repiesentari: sed deus et creature subsistantia et accidens habent similitudinem inter se saltem analogam. ergo secundum id in quo assimilantur possunt per eandem similitudinez repiesentari. Sed assimilantur in esse. ergo eadem similitudine poterunt repiesentari inquantum habent esse: similitudo illa est conceptus formalis entis. ergo etc. processus clarus est: et proposiones ab omnibus sunt concesse. cum maioz fuerit dilucidata: quam sic ex notionibus suademus. Ubicunq̄ inuenitur agens producere sui similitudinem in alio: si id aliud producat aliud simile sibi secundum id quo ipsum assimilatur primo: oportet tertiū assimilari vtriq̄ ea ratione: quia quicquid est simile alicui in eo quod illud est alteri simile est simile vtriq̄: sicut species sor. in oculo meo producta ab imagine sor. in speculo est similitudo repiesentatiua vtriusq̄ et figure sor. in speculo a qua immediate est causata: et figure sor. in se ipso a qua est mediate causata. Sed ita est modo quod inter habētia analogam similitudinem deum et creaturam: substantiam et accidens: reperitur huiusmodi habitudo in ordine ad conceptū formalem. igitur etc. Fit autem hoc sic manifestum exemplariter: sapiētia diuina producit sapientiam humanam: que est quedam sui similitudo (imperfecta tamen) sapientia autem humana producit similitudinem sui in intellectu nostro: que nil aliud est q̄ sapientia in esse intentionali: sicut sapientia extra est sapientia in esse naturali. Cum autem similitudo ista sapientie intellectu repiesentet sapientiam humanam sm id quo illa assimilat sapientie diuine: q: repiesentat eā sm propriā rationem formalē, sequitur de necessitate q hic vnica similitudo repiesentat vtranq̄ humanam. s. et diuinam: vtpote que similis est vtriq̄ licet ab humana sit immediate exemplata: a diuina mediante. Ex hoc exēplo in terminis specialibus: intuere ppositū nostrū in terminis transcendētibus qualis est ens. Cū em esse creature assimilet esse diuino a quo exēplatū est: et esse accidentale assimilet esse substātiali a quo emanat: similitudo producta in intellectu ab esse substātiali: siue accidētali inquantū assimilant erit oim repiesentatiua imago. et cū cōceptus nō requiratur ad intellectionē nisi vt obiectaliter repiesentet rem vnico cōceptu intellectus in deū et creaturā in eo q̄ ens feretur. et similiter in substantiam et accidens. Nec oportet ponere plures conceptus et multiplicare entia sine necessitate. Quod autem hic sint non solū sm mentem san. tho. dicta: sed etiam sm expressam sententiā patet in. q. de di. potentia dei. q. 7. ar. 5. in corpore. Unde hanc rationem accepit: et in eadem. q. ar. 6. vbi circa finem corporis. q. adducit exēplū de speculo: et dicit expresse: q̄ sic se habet conceptus noster ad deum et creaturas sicut species rei vise in speculo: ita q̄ deus se habet vt res producens similitudinem suam in speculo: creatura vt species in speculo: conceptus noster vt similitudo extracta a specie in speculo vtriusq̄ repiesentatiua. Unde nullus mentis compos potest hoc negare in eius via.

Conclusio Secūda habet tres partes. Quo ad primā declaratur sic, cōceptus obiectalis entis est id q̄ repiesentatur per eius conceptum formalē: sed eius conceptus formalis repiesentat id in quo assimilant omnia entia realia: q̄ oportet in eis esse. ergo cōceptus obiectalis entis est aliquid reale inuētum in oibus. scōa propositio assumpta licet patere possit ex dictis. tñ declarat adhuc sicut cōceptus formalis ab alijs repiesentat fundamentū similitudinis generice: et cōceptus formalis hois repiesentat fundamentū similitudinis specifice. et vniuersaliter quelibet imago cōmunis pluribus in repiesentando repiesentat fundamentum similitudinis inter illa plura: vt patet in exēplo sup. a posito de specie in oculo causata a specie sor. in speculo: qm̄ illa repiesentat nō similitudinē inter species in speculo et sor. cū sit relatio: sed fundamentū illius similitudinis: puta qualitates et lineamenta que sunt in vtroq̄. sic conceptus entis formalis repiesentat fundamentū analogice similitudinis in esse inter oia entia realia existentis: q̄ in oibus esse absq̄ opere intellectus ex eo patet. vnde q̄ similia sunt extra aiam: cū hoc fundamentū repiesentatū sit cōceptus obiectalis entis vt dictū est. patet cōceptū obiectalē entis esse aliquid reale inuentū in oibus: quod erat in puma parte conclusionis positū. ¶ Scōa pars cōclusionis sequitur ex ista. si em cōceptus obiectalis entis inuenit in oibus: et nullus cōceptus obiectalis proprius substantie aut accidētis inuenit in oibus. cōsequens est q̄ nō oīno sint idē: et q̄ saltē ratione distinguat conceptus entis a propijs oim cōceptibus obiectalibus: q̄ erat scōa pars cōclusionis. ¶ Tertia pars eiusdē sic declarat. si cōceptus obiectalis entis esset aliqs gradus supra gradus specificos et genericos: tūc cōsideratis pcise gradibus specificis et genericis cū eorū pcise passionibus nō esset in eis vt sic. inuenire passiones entis. hoc est falsum. ergo a destructionibus consequentis etc. cōsequentia declarat: q: em̄ aliq̄ dicit aliū gradum ab hoīe. ideo hoc mint sm differentiale conceptū precise nō insunt passiones alialis. vt ostēdit falsitas istius reduplicatiue. homo inquantū rationalis est bipes. circunloquendo q̄ ly bipes passionē alialis propriā. et similiter si ens dicit aliū gradum a substātia. sequitur q̄ cōsiderata precise ratione cōstitutiua substātie: substātia nō est vna nec vera nec bona etc. q̄ non sunt passiones entis etc. Falsitas cōsequentis probatur sic. homo inquantū rationalis precise est nū qd vnitate: q̄ est passio entis. homo inquantū rationalis dicit aliū gradum ab ente (sm te cōtra quem arguo) ergo passio entis cōuenit alijs gradibus ab ente precise: vt sic acceptis: q̄ est oppositū consequentis. puma propositio assumpta habet ex Sco. in secundo sen. dist. 3. q. 1. tenente vnitatē mediam minorē vnitate numerali et maiorez generica esse passionē entis. et sequi naturā specificā ratione vltime differentie. Manifesta quoq̄ fit sic pro nunc eadē propositio. homo inquantū rationalis est indiuisibilis formaliter. supposito q̄ rationale sit vltima differentia. ergo homo inquantum rationalis est vnus formaliter. vnitas enim nil aliud est q̄ indiuisio. Sed de hoc (cum de vnitate nature agetur) ampliorē erit sermo. Nunc autem sufficiat q̄ in gradibus specificis precise acceptis et similiter genericis: est inuenire passiones entis: quod erat probandum. et consequenter quod ens non significat distinctum gradum a natu-

turis specificis et genericis: quod erat tertia pars conclusionis.

Sed tunc Ex quo res significata per hoc nomen ens est aliquid inuentum in omnibus: et non est gradus distinctus contra specificos et genericos: declarandum superest quid sit. Quō sic declarat. gradus quicūq̄ genericus vel specificus, vel differētialis, vel individualis habet in se: vnde multis modis concipi possit. et sm q̄ quilibet gradus est habens esse: nomine entis importat. et ad cōceptū obiectalē entis pertinet. sm vero q̄ absolute talis vel talis gradus consideratur nomine proprio significat: et conceptus obiectalis illius est. verbi gratia. humanitas ex sua propria perfectione formali: qua distinguitur contra reliquas vniuersi perfectiones, habet q̄ per cōceptum formalem humanitatis repiesentetur et cognoscat et significet humanitatis nōe, humanitas: vt sic etiam habet q̄ sibi debeatur: seu conueniat esse quidditatiuum: et actualis existentie: et sic repiesentatur conceptu formali entis tanq̄ pars sui obiectalis conceptus et entis nomine significatur. Similiter animal hec duo in se habet, et sic de alijs. Unde conceptus obiectalis entis sunt nature generice et specifice vt habentes esse, sic enim fundant analogam similitudinem, de qua loq̄mur, et propterea ens et passiones eius in quolibet gradu precise accepto saluantur, quilibet enim gradus vt sic habet in se vnde sit: et indiuisus sit et conformabilis intellectui et appetitui etc. quod a ponentibus ens abstrahibile a gradibus specificis et genericis saluari non potest. ¶ Quod autem hec sint secundum doctrinam san. tho. diligenter intuentem eius doctrinam censoxem constituo. Infra tamen cum de analogia entis agetur hoc ostendemus: pro nunc satisfaciant hec dicta, presertim q̄ tam puma q̄ secunda pars conclusionis ex precedente conclusione sequitur: quam constat esse. s. Tho. ¶ Tertia autem pars ab omnibus thomistis asseritur vnanimiter. Sic ergo patet qualiter ab omnibus entibus vtpote similibus abstrahibilis est conceptus entis: non modo scotistico, et patet qualiter sit verum quod hic. s. Tho. dicit: scilicet, essentia significat aliquid commune omnibus naturis omnium generum et specierum, non enim intēdit q̄ essentia significet aliquam naturam communem omnibus naturis: sed q̄ significet omnes naturas vt assimilantur in hoc q̄ entia sunt. quelibet enim natura vt sunt (quibus res sunt) essentie rationem habent: sicut quelibet res habet rationem entis vt sunt habētes esse seu que sunt. C. 2. q. 3.

¶ Et q: illud per quod res constituitur in proprio genere vel specie, est quod significamus per diffinitionem indicātem quid est res. Unde est q̄ nomē essentie a philosophis in nomen quidditatis mutat, et hoc est quod philosophus in septimo metaphysice frequenter nominat, quod quid erat esse idest hoc per quod aliquid habet esse quid. Dicitur etiam forma sm q̄ per formam significatur perfectio, vel certitudo vnuscuiusq̄ rei, sicut dicit Auicenna in secundo metaphysice sue. Uocetiam alio nomine natura dicitur accipiendo naturam secundum primum modū illorum quatuor modorum, quos Boetius de duabus naturis assignat secūdum scilicet quod natura dicitur esse illud quod quocunq̄ modo intellectu capi potest, non em̄ res intelligibilis est nisi per suam diffinitionem et essentiam, et si cetiam dicit philosophus in quinto metaphy. T. c. 1. T. c. 20 caū. 2. postme dium. T. cō. 5

¶ In hac tertia pte huius capituli declaraturus quomodo differant nomina essentie inter se: enumerat quinq̄ eius nomina, primo scilicet essentia: quidditas: quod quid erat esse: forma et natura, quorum ratio et differentia satis clare ac manifesto sermone in litera traditur, adeo vt addere non sit opus.

¶ Nota tamē circa id quod de Boetio affertur quod Boetius in libro de duabus naturis et vna persona christi, naturam quadrupliciter accipi dicit, primo omne intelligibile, secundo omnis Paruz post pn cipiuz.

Universidad de Deusto
Biblioteca

substantia.tertio principium intrinsecum motus. quarto specifica essentia seu differentia. quos modos (si Boetium nō habes) vide 2.di.37. q.1.ar.1. si placet in scō sen. san. Tho. di.37.q.1.ar.1.primo modo accipit hic naturam.s.Tho.qm̄ sic cōis est essentijs substantialibus ꝛ accidentalibus genericis ꝛ specificis ꝛc. Cap.2. Caplm̄.ij.

SEd qr ens absolute ꝛ primo dicitur de substātijs, ꝛ posterius, ꝛ fm̄ quid de accidentibus, inde est qr essentia propie ꝛ vere est in substantijs, sed in accidentibus est quodammodo et fm̄ quid ꝛc.

¶Expedito primo propositorū exequens in hac secūda parte tractatus qūo essentia in diuersis diuersimode inueniatur: qō scdo loco propositum erat. Primo declarat qūo essentia inueniatur in substantijs cōpositis in tribus capitulis. scdo in substantijs separatis duobus capitulis. tertio in accidentibus vnico capitulo. Circa substantias cōpositas tria declarātur in illis tribus capitulis. Cap. 5. ꝛ.6. In primo quid sit entia substantiarū compositarum. In secundo quomodo differant inter se essentie substātiarum compositarum. Cap.7. In tertio quemodo se habeant ad intentiōes logicas. Incipiens autem exequi in hoc capitulo quomodo essentia in diuersis diuersimode inueniatur. Primo hoc declarat in communi omnes essentias vniuersi adinuicem comparando duabus comparationibus, secundo quid sit essentia substantiarum compositarum tribus cōclusionibus negatiuis ꝛ quarta affirmatiua. tertio mouet dubitationem quandam circa conclusionem affirmatiuam ꝛ soluit eam. Facit primo comparationem prima inter essentias substātiarum ꝛ accidentium tali conclusione. Substantia vere ꝛ propie habet essentiam, accidens autem fm̄ quid. quam sic probat. vnūquodq̄ sicut est ens, ita habet essentiam: sed substātia est ens simpliciter: accidens vero est ens fm̄ quid. ergo substantia habet essentiam simpliciter. accidens autem fm̄ quid. maior ex dictis in precedenti capitulo pater: minor licet habeatur septimo metaph. in principio tamē sic probatur in litera: illud est ens simpliciter de quo ens absolute ꝛ primo predicatur. ꝛ illud est ens fm̄ quid de quo ens posterius: ꝛ fm̄ quid dicitur: sed de substantia ens dicitur absolute ꝛ primo. de accidente autem posterius ꝛ fm̄ quid. ergo substātia est ens simpliciter. accidens vero fm̄ quid. Quest.iij.

Circa hanc particulam, dubitatur an ens per prius dicatur de substantia ꝛ posterius de accidente: an vniuoce de vtroq̄. In hac questione quinq̄ agenda sunt. Primo declarabitur titulus, secundo ponetur opinio. s. Tho. quinto respondebitur argumentis in oppositum. ¶Ad primum sciendum est: qr aliquid dupliciter cōtingit de aliquibus predicari per prius ꝛ posterius. Uno modo fm̄ esse illius predicati. Alio modo fm̄ propriam rationem eiusdem. Illud dicitur predicari analogice (fm̄ esse) qō perfectius habet esse in vno cō in alio. ꝛ sic omne genus predicatur per prius ꝛ posterius de suis speciebus: eo qr perfectius esse necessario habet in vna specie cō in alia. vnde Cōmen.12.metaph.com.2.dicit ꝛ prioritas ꝛ posterioritas specierum Com.2 non impedit vnitatem generis, ꝛ hoc modo non querimus hic. per se enim notum est omnibus qr ens perfectius modo est in substantia cō in accidentibus, ꝛ qr hoc modo predicatur per prius et posterius. ¶Illud vero dicitur p̄dicari analogice: seu per prius ꝛ posterius fm̄ rationem propriam: qō de vno predicatur sine respectu ad aliud. de altero vero non nisi in respectu ad aliud: verbi gratia: sanum predicatur de animali sine respectu ad dietam medicinam ꝛ vrinam. de istis vero predicatur non nisi in respectu ad animal. dicitur enim animal sanum absq̄ additione aliqua. vrina vero non dicitur sana: nisi qr est signum sanitatis existentis in animali: ꝛ dieta similiter non est sana: nisi qr est conseruatiua sanitatis: ꝛ sic de aliis. Cum enim diffinies sanum predicatum de animali non ponet in eius diffinitione respectum ad aliquid horum. Cum autem diffinies sanum predicatum de vrina in diffinitione eius ponetur respectus ad sanitatem animalis cum ipsa animalis sanitate. ꝛ similiter in diffinitiōe dietę ꝛ medicine in eo qr sane sunt. dices enim (vt iam dictum) qr vrina est sana: in eo qr signum est sanitatis: dieta in eo qr conseruatiua: ꝛ medicina in eo qr causa est illius: ꝛ hoc modo vertitur hic in dubium an ens predicetur analogice: ita qr absolute predicetur de substantia: de accidentibus vero non nisi relative ad substantiam: quod idem est: qr querere vtrum substantia in eo qr ens non includat accidens. accidens vero in eo qr ens includat substantiam: ꝛ in hoc pendet tota questio inter nos ꝛ Scotum: quoniam accidens in eo qr accidens includere substantiam ab omnibus conceditur. sed non accidens in eo qr ens. hec de primo.

Quo ad secundum Scotus primo sen.di.iij.q. sco.i di. j.ꝛ.iij.viij.q.ij. ponit hāc cō- 3.q.1.ꝛ clusionem: ens est vniuocum substantie ꝛ accidenti deo ꝛ creature: ꝛ probat eam sic. omnis intellectus certus de vno conceptu, et 2.ibidē dubius de diuersis, habet conceptum de quo est certus, alium a d.8.q.2. conceptu de quo est dubius: intellectus quilibz potest esse certus de deo seu de propria passione: qr sit ens. dubitando an sit ens finitum vel infinitum: siue an sit substantia vel accidens. ergo conceptus entis est alius a conceptibus istis. ꝛ ita neutrum est ex se: sed in vtroq̄ illoum includitur: igitur vniuocus. prima propositio patet ex terminis. minorem vero experientia docet.

¶Secundo sic. ens non est a nobis naturaliter cognoscibilis aliquo conceptu simplici. hoc est falsum. ergo a destructione consequentis ꝛc. consequentia probatur. nullus conceptus est producibilis in intellectu nostro qui non cōtineatur essentialiter vel virtualiter in obiecto relucente in phantasmate: sed conceptus non vniuocus deo ꝛ obiecto relucente in phantasmate est non contentus tam essentialiter cō virtualiter in obiecto relucente in phantasmate. ergo nullus conceptus est producibilis in intellectu nostro: nisi sit vniuocus obiecto relucenti in phantasmate. hoc autem est creatura. ergo omnis conceptus simplex quem habemus de deo est vniuocus creature: ꝛ consequenter conceptus entis. maior patet. minor declaratur: quia obiectum creatum continet essentialiter conceptum increatum. vt de se notum est. nec virtualiter: quia prius non includitur virtualiter in posterius: sed econuerso.

¶Tertio sic. omnis inquisitio metaphysicalis de deo procedit considerando rationem formalem alicuius: ꝛ auferendo ab ea imperfectionem quam habet in creaturis: ꝛ referendo illam rationem formalem: et attribuendo sibi omnino summam perfectionem: ꝛ sic ponendo illam in deo. ergo omnis inquisitio de deo supponit intellectum habere conceptum eundem vniuocum quem accipit ex creaturis.

¶Quarto sic. ens non est vniuocum substantie et accidenti. ergo substantia non est a nobis naturaliter cognoscibilis. hoc est falsum: ergo ꝛc. tenet consequentia: eo quod cum substantia non immutet immediate intellectum nostrum ad aliquam intellectionem sui: sed tantum accidens sensibile: sequitur quod nullum conceptum quidditatiuum habere poterimus de ea nisi aliquis talis possit abstrahi a conceptu accidentis: sed nullus talis quidditatiuus abstrahibilis est a conceptu accidentis: nisi ens vniuocum accidenti et substantie. Hoc autem quod in ista ratione assumit, scilicet quod substantia non immutet intellectum nostrum ad aliquam sui intellectionem. probatur sic: quicquid sua presentia immutat intellectum: absentia illius potest t.cō.71. naturaliter cognosci ab intellectu quando non immutatur (sicut apparet ex secundo de anima) quod visus est tenebre cognoscitiuus quando lux non est presens: eo quod tunc visus non immutatur. igitur si intellectus naturaliter immutatur a substantia immediate ad actum circa ipsam: sequeretur quod quando substantia non esset presens posset naturaliter cognosci non esse presens: ꝛ ita naturaliter cognosci posset in hostia consecrata non esse substantiam panis: quod est manifeste falsum.

¶Quinto: arguitur autoritatibus secundo metaphy. tex. commen.4. probans Aristotelis causam entitatis et veritatis: maxime entia et vera assumpsit hanc propositionem: vnumquodq̄ maxime ipsum alioum dicitur: secundum quod aliq̄ inest vniuocatio. ens ergo vniuocum dicitur apud Aristotelem de causa entitatis. scilicet deo et aliis: aliter processus Aristotelis nullus esset. arguit enim sic. causa vniuoca entitatis et veritatis est maxime ens: et vere deus est huiusmodi. ergo. Auicenna quoq̄ primo metaphy. capitulo secundo dicit, substantia et quantitas non habent inter se rationem communem nisi entis cuius quedam sunt quasi species: et quedam quasi accidentia propria. Et capitulo quinto facit argumentum quod adductum est de conceptu certo et dubijs. Omnes inquit imaginantur certitudinem entis. dubitant autem vtrum sit agens vel patiens. Algazel in Metaphysica sua tractatu primo habet quod quidam homines putauerunt quod ens non predicat aliis conceptum a suis inferioribus dicentes qr esse accidentis nihil aliud sit cō esse substantie. Multa alia argumenta adducuntur ad hoc: sed qr (vt patebit) non probant vniuocationem sed alietatem

conceptus entis omitto: ꝛ etiam qr ex dicendis: cuilibet ingenioso patebit responsio ad omnia. hec de secundo.

Quo ad Tertiū arguo primo sic. nullū vniuocatū in ra- tione sui vniuoci habet aliqd plus cō reliquum vniuocatū: substātia ꝛ accidēs sunt vniuocata per te in ente. ergo accidēs nō habet aliqd plus in ratione sui vniuoci. s. entis cō substantia: discursus bonus: cōclusio vero est falsa. ergo altera p̄missarū, nō maior: qr illa habet ex antepredicamentis: ergo minor: q̄ est cōclusio aduerse partis. Falsitas conclusionis habet septimo metaphy. textibus ꝛ cōmentis secundo ꝛ tertio, vbi dicit qr in ratione accidētis inquantū ens ponit substātia. vnde Cōmen. dicit in cōmento tertio, qr sedens ꝛ stans nō dicunt esse entia siue substātia, patet aūt qr in diffinitione substantie: inquantū ens nō ponit accidens nec substantia: eo qr absit, abijt apud eos ab illis. ¶Patet secūdo falsitas illius cōclusionis ex dictis Antonij trōbete qui in hac q̄stione fatetur in diffinitione accidentis inquantū ens cadere substantiā. Unde etsi ratio posset a Scoto fm̄ apparentiā solui glossando Aristotel. m (glosia dest riēre tertiū) nullo tñ pacto potest ab Antonio trōbeta solui: eo qr ab ipsa veritate coactus conceſſit in quolibet suo falsitatem cōclusionis quā Scotus negaret.

¶Secundo arguit sic: ens est vniuocū p̄dicatū in q̄d de pluribus differēntibus specie: in nulla differentia quidditatiue inclusus, ergo est genus. tenet consequentia ex diffinitione generis. ꝛ conditione apposita a Scoto in primo sen. di.3.q.3. vltimā em particulā assumptam exigi dicit ad genus ꝛ bene, ꝛ fm̄ Aristo. quarto topi. Antecedēs quo ad primā partē ꝛ scdam Scoti ibidem est. Quo ad tertiaz autem probat sic. Si ens esset inclusum in aliqua differentia nō vltima: sequeret qr addēdo differentiam nō vltimā generi: esset nugatio: hoc est falsum. ergo ꝛc. tenet cōsequētia: qr bis ens ponerēt eodē modo: semel ratione generis: ꝛ semel ratione differētie. verbi gratia, si ens includit quidditatiue in ratione animalis ꝛ rationalis: dicēdo animal rationale erit nugatio. cū em prima pars rationis animalis sit ens, erit ratio propria animalis ens. a. b. c. Similiter cū prima pars rationis rationalis sit ens: erit ratio rationalis ens. d. e. f. ꝛ sic dicendo animal rationale dices ens. a. b. c. ens d. e. f. ꝛ consequenter pones ens bis: ꝛ expresse nugationem committes. ¶Hec est opīs impugnare responsionem Scoti: vbi supra ad hoc argumentū, qr nō est ad propositum, ait enim qr sicut dicimus animal albū abscq̄ nugatione, eo qr ens clausum in ratione albedinis denominat accidētaliter ens clausum in ratione animalis: ita in proposito dicimus animal rationale: eo qr ens clausum in rationali denominat essentialiter ens clausum in animali absq̄ nugatione.

¶Hoc enim non est ad propositū: aliud enim est loqui de ente in sua ratione communi: in qua indistincte vniuocant suppraedicta: ꝛ aliud est loqui de ente particulariter accepto: licet enim palliari possit qr ens particulatum ad album et rationale denominet ens particulatum ad animal: non tamen potest intelligi quod prima pars rationis albi formaliter sumpti denominet primam partem rationis animalis. Ea enim est ens eodem modo sumptum: cum vniuocum sit: remanet ergo qr nugatio est dicere apud Sco. animal rationale: imo animal album eodem modo arguendo: vt prius vtendo loco nominum eorum rationibus quidditatiuis.

¶Quod si aliquis vim faciendo in verbis Scoti, forte diceret ens non claudi in rationali quidditatiue et albo: sed in rationalitate et albedine: tunc interim sequitur principale intentum nostrum: qr scilicet ens in nulla differentia includatur quidditatiue: quia rationalitas non est differentia sed differentie principium secundum veram Auicenne doctrinam. differentia enim predicatur de specie: rationalitas autem non. quare ꝛc. ¶Tertio arguitur sic. Ens est vniuocum substantie et accidenti. ergo in ratione substantie expresse cadens: ergo in diffinitione hominis explicite cadit ens: hoc est inconueniens et contra Aristotelem et vīa communem. ergo ꝛc. Prima consequentia probatur: ex eo quod omne superius vniuocum explicite cadit in ratione sui essentialis inferioris: sicut animal cadit explicite in ratione hominis. Secunda consequentia probatur ex autoritate Aristotelis posita in secundo libro topicorum: illa scilicet quando aliquid ponitur in diffinitione alicuius loco illius: si ponatur eius ratio, clarior erit intellectus: cum ergo substantia ponatur in diffinitione hominis: et loco substantie liceat ponere eius rationem in explicite cadit ens: vt clarior sit diffinitio: sequitur qr ens debeat poni in diffinitione hominis explicite: vt clarior reddatur. Nec probabet hoc communissimus ambitus ipsius entis: aut carentia differentiarum. Sicut nec ex his probabitur ens tanq̄ predicatum vniuocum et quidditatiuum cadere in ratione substantie. Et confirmatur hoc per Scotum, qui in primo sententiarum distinc. tertia ponit ens esse primum cognitum cognitione distincta: eo qr ens cadat in conceptu quidditatiuo omnium rāq̄ primum p̄dicatum quidditatiuum. hec de tertio. 1.d.3.q. 2ª

Quo ad quartum Principale premoto differentiam inter vniuocum et equiuocum purum et analogum. Uniuocata sunt quorum nomen est commune: et ratio secundum illud nomen est eadem simpliciter. Pura equiuocata sunt quorum nomen est commune: et ratio secundum illud nomen est diuersa simpliciter. Analogata sunt quorum nomen est commune: et ratio secundum illud nomen est aliquo modo eadem: et aliquo modo diuersa seu secundū quid eadem: et secundum quid diuersa. Uerbi gratia: animal et medicina sunt analogata sub sano: vnde habent illud nomen commune: vtrumq̄ enim illoum dicimus sanum: diffinitio autem eorum inquantum sana sunt, est aliquo modo eadem: et aliquo modo diuersa: animal enim inquantum sanum est habens sanitatem: medicina inquantum sana est causa sanitatis: sunt enim eedē aliquo modo iste diffinitiones: quia in oībus includitur sanitas: et sunt diuerse aliquo modo: quia diuersis modis sanitatem respiciunt: vnde analogum est medīū inter purum equiuocum ꝛ vniuocum: sicut inter idem simplr ꝛ diuersum simpliciter cadit medium idem fm̄ quid ꝛ diuersum fm̄ quid: ꝛ sicut medium sapit naturam vtriusq̄ extremi: dicit enim quodammodo plures rationes et quodammodo vnam: propter quod inuenitur quandoq̄ apud illustres philosophos: qr analogum dicit plures rationes: ꝛ quandoq̄ qr dicit vnam rationem. ¶Nota secundo qr duplicia sunt analogata. Quedam secundum determinatam habitudinem vni ad alterum. Quedam fm̄ proportionalitatem. Exemplum: substātia et accidens sunt analogata primo modo subsequente. Deus autem et creatura secundo modo: infinita enim est distantia inter deū et creaturam. Differunt autem hec plurimum: quoniam analogata primo modo ita se habent qr posterius fm̄ nomen analogum diffinitur per suum prius: puta accidens inquantum ens per substantiam. Analogata vero secundo modo non: creatura enim inquantum ens non diffinitur per deū: vnde analogata primo modo habent nomen commune: et rationem secundum illud nomen secundum quid eadem ꝛ fm̄ quid diuersam: per hoc qr analogum illud simpliciter. id est sine additione aliqua de primo dicitur: de aliis vero non: nisi diuersimode respiciendo primum quod cadit in eorum rationibus: sicut in exemplo de sano manifestum est. Analogata vero secundo modo habent nomen commune et rationem secundum illud nomen aliquo modo eandem et aliquo modo diuersam: non propter hoc qr illud simpliciter dicat de primo ꝛ de aliis relatiue ad primum: sed habēt rationem eandem fm̄ quid, propter identitatē proportionis que in eis inuenit: et fm̄ quid diuersam: propter diuersitatem naturarū suppositarū illis proportionibus. Exēplum: forma ꝛ materia substātialis ꝛ forma et materia accidētium sunt analogata quedam sub nominibus forme et materie: habent enim nomen cōmune: puta formā ꝛ materiam ꝛ rationem secundū nomen forme siue materie eandē ꝛ diuersam hoc modo: qr forma substātialis ita se hz ad substantiam: sicut forma accidentalis ad accidēs: sīlr materia substantie ita se hz ad substantiā: sicut materia accidentis ad accidens: vtrobiq̄ enim saluatur identitas, pportionum cum diuersitate naturarum ꝛ vnitate nois: hunc modum analogie exprimit Cōmentator.xij.metaphy.commento xxviij. ꝛ clarius cum Aristot. primo ethic. cap.vij. Cō.28. 2.5. me tap.cō. xij. circa me dium. Cap.7.

Quibus sic Prelibatis, pono duas cōclusiones. Prima est: ens analogice vtroq̄ modo analogie vt de substantia ꝛ accidente. Scda cōclusio: ens dicitur de deo ꝛ creatura secundo modo tantū. Prima cōclusio probari pōt rationibus factis cōtra Scotum ꝛ maxime prima. Auctoritatibus autem Aristot. tij. meta. tex. cō. iij. ꝛ Cōmentatoris ibidem: expresse enim ibi dicitur, qr ens non est vnum sed ad vnum. xij. quo q̄ metaph. tex. cō. xxviij. expresse dicit, qr principia predicamentorū non T.c.2. sunt aliquo mō eadē nisi fm̄ pportionē. Super qua autoritate potest argui sic: illa non sunt vniuoca que nullam identitatem habent nisi proportionis: sed principia propria substantie et accidentium sunt huiusmodi: ergo ꝛc. minor expresse est in litera Aristot. maior est nota ex terminis: si enim nullā aliam identitatem habēt nisi ,pportionis: oportet qr careant vnitate vniuoca. Et hec autoritas est notāda contra Scotistas: qr si concedant ens hīe entitatē analogam, dicūt cū hoc qr habet etiam identitatē vniuocā: cuius oppositum Aristot. dicit: solam identitatem proportionis inter T.c.28

Universidad de Deusto
Biblioteca

principia predicamentorū ponēs. ¶ Secunda conclusio non aliter pro nunc probetur ꝙ̄ auctoritate. s. Tho. in questionib⁹ de veritate. q. ij. ar. ij. vbi examinans quomodo scientia sit analoga sciē
De ver. q. 2. art. 2. In tract. de analogia. tie diuine ⁊ sciētie create: expresse fatetur: ꝙ secundo modo sit analoga ⁊ nō primo modo. Unde cū ens dr̄ de deo ⁊ creatura: hoc modo dicit proportionabiliter qui exprimitur: ꝙ sicut deus se habet ad suum esse: ita creatura ad suum (sed de his alias cū ex proposito tractabitur, diffusius loquemur) modo sufficiant hec pauca dixisse: ex quibus innotescere potest ꝙ conceptus entis formalis est vnus inequaliter repr̄sentans esse substantie ⁊ accidentis dei et creature: ⁊ ꝙ conceptus obiectalis non habet nisi vnitatem proportionis determinate ex identitate termini vel vnitate proportionabilitatis et identitate proportionum. Ex quibus elici potest ꝙ cum talis vnitas apud Aristot. quarto metaphy. text. com. ij. sufficiant ad obiectum sciētie: ens non oportet poni vniuocum ad hoc ꝙ passiones habeat: et contradictionem fundet: et reliqua huiusmodi habeant sibi conuenientia. Hec de quarto.

T. c. 2. T. c. 6. Circa medium.

Ad primum. 1. d. 3. q. 3. **Quoad** primum dicitur ꝙ argumentum illud si aliquid probat: alitatem conceptus nō vniuocationem probat: sicut ipsemet Scotus dicit: et ideo gratis concedimus illud sicut etiam Aulcen. qui tenet ens non esse predicatum quidditatiuum: cōcedit ens dicere alium conceptum: non tamen vniuocum ⁊ quidditatiuum. ¶ Ad secundum negatur consequentia. Ad cuius probationem dico: ꝙ aliquod continere virtualiter aliud potest intelligi dupliciter. Uno modo sicut causa in virtute sua continet effectum. Alio modo sicut effectus continet virtutem cause participando illam. sic: hoc stante minor est falsa, etenim effectus quilibet virtualiter continet secundo modo deum. Nec oportet ꝙ continens isto modo sit prius: imo necessario est posterius. Quod si mihi dixeris ꝙ hoc est abuti vocabulis: quia apud omnes continere virtualiter non attribuitur nisi cause. Dico ꝙ si fiat vis in verbo falsa est maior: eo ꝙ datur triplex modus continendi: scilicet essentialiter virtualiter et participatiue: sicut effectus cōtinet in se causam.

Ad secundū.

Ad tertium. ¶ Ad tertium: concesso toto antecedente negatur consequentia: sufficit enim analogia illius rationis formalis. ¶ Ad quartum, negatur consequentia. Ad probationem dicitur: ꝙ falsum supponit: scilicet ꝙ substantia non immutet intellectum per propriā speciem. Unde ad eius probationem dico, ꝙ quantitas et accidentia in eucharistia agunt et patiuntur totum quod ageret ⁊ pateretur substantia si esset: sicut enim acceperunt modum essendi substantie: scilicet absq; subiecto: ita etiam agere ⁊ pati eius: ⁊ ideo ex multis hostijs sensatis generat in intellectu species intelligibilis substantie panis: et eius quidditatiua cognitio: sicut et ad nutritionē agunt ac si esset ibi panis: non enim minus ex illis accidentibus nutrimur ꝙ̄ ex alijs hostijs non consecratis: sicut non minus ex consecratis generantur vermes et cineres ꝙ̄ ex non consecratis. Unde ad argumentum dico: ꝙ panis absens immutat quoniam non est omnino absens: remansit enim ibi accidens suum: quod est vice panis: quare non est simile de visu respectu tenebre.

Ad q̄rtum.

Ad quintum. T. c. 6. Nec est contra nos auctoritas Aristot. quoniam hec omnia habēt locum vbi est simpliciter absentia obiecti: quam hic non concedimus quo ad operationes. ¶ Ad quintum dico: ꝙ quia medium comparatum vni extremorum: vt oppositum induit alterum extremum: vt dicitur quinto physic. tex. com. vj. ideo analogum comparatum equiuoco: quod diuersas rationes simpliciter sonat: vniuocum appellatum est ab Arist. ibi ⁊ merito: eo ꝙ vtebatur analogo secundum id quod habet de vnitate: oportet enim ad verificandam illam maximā: ꝙ causa et effectus non in sola voce cōueniāt: sed in ratione aliqua formali eadem aliquo modo in illis: vnde textus ille non est contra nos.

Ad vltimum. ¶ Ad Aui. ⁊ Algazelem: dico ꝙ nihil contra nos dicunt: quia alitatem non vniuocationem conceptus entis insinuant.

¶ Substantiarum vero quedam sunt simplices et quedam composite, et in vtrisq; est essentia, sed in simplicibus verior et nobilior modo secundum etiam ꝙ habent esse nobilius: sunt etiam causa eorum que composita sunt, ad minus substantia prima, et simplex, que deus est.

¶ Hic ponitur secūda cōparatio qua substantias inter se comparat tali cōclusione. Substantie simplices nobiliores ⁊ verior⁹ modo habent essentiā ꝙ̄ cōposite: quam probat dupliciter. Primo sic: quorum esse est nobilius, eorū essentia est nobilior: substantiarum simplicium esse est nobilius ꝙ̄ compositarum: ergo essentia substantiarum simplicium est nobilior. ¶ Secundo sic: causa (supple) effectiua non vniuoca habet nobiliorem essentiam suo effectu: substantia simplex saltem prima est huiusmodi causa cōpositarum: ergo substantia simplex est perfectionis essentie ꝙ̄ composita.

Ad euidentiam huius partis nota, ꝙ vt habes a sancto Tho. quarto sentent. dist. xj. quest. ij. art. j. ad primum: simplicitas nec perfectionem simpliciter nec imperfectionem sonat: res enim ex eo ꝙ simplex non habet perfectionem maiorem: sed ex eo ꝙ taliter simplex: id est simplicitatem subsistentem habet. Unde materia prima est simplicissima: et forme accidentales sunt simplices: ⁊ tamen non sunt perfectiores substantijs cōpositis. Et ideo cum dicimus substātias simplices esse perfectiores cōpositis: intelligas nō de qbuscūq; simplicibus substantijs: sed de simplicibus subsistentibus in sua simplicitate: quales sunt substantie separate omnes. 4. di. 11 q. 2. art. 1. ad primum.

Propterea Caueto hic opinionē Scoti in primo sent. distinc. viij. queſt. j. de entis simplicitatem esse perfectionem simpliciter. Ut autem veritatem tutari: ac falsum impugnare scias: notato quid sit perfectio simpliciter. ¶ Perfectio simpliciter (apud Anselmum monologion. xv.) est que in vnoquoq; melior est ipsa ꝙ̄ non ipsa. Glossa sic. (In vnoquoq; in quantum est individuum entis: id est, hoc ens non inquantum est individuum huius vel illius nature: puta, hic homo: aut hic angelus (melior est ⁊c.) quia cōparatiuum includit suum positiuum: ideo melior est id est bonitatem seu perfectionem meliorem ponit (ꝙ̄ non ipsa) id est ꝙ̄ quodlibet sibi incompossibile: ita ꝙ (ly non ipsa) nō tenetur contradictorie: sed incompossibiliter. Unde perfectio simpliciter exigit duas cōditiones: primo ꝙ dicat perfectionem: secūdo ꝙ illa perfectio in individuo entis sit melior ꝙ̄ quodlibet sibi in eo incompossibile. Propter defectum enim prime conditionis tam relatio ꝙ̄ negatio a perfectionibus simpliciter excluditur. Propter vero defectum secunde rationicinari videre: latratre: et huiusmodi perfectiones simpliciter non sunt: quia ista etsi sint meliora in individuo huius vel illius nature: non tamen entis. Dicimus ꝙ (ly non ipsa) tenetur incompossibiliter et non contradictorie: quia aliter omne positiuum esset perfectio simpliciter: quia in individuo entis melius est positiuum quodlibet quolibet contradictorio formaliter sumpto. Nec superficietenus consideres primam conditionem: quoniam propter defectum eius simplicitas non dicit perfectionem simpliciter. Simplicitas enim nihil aliud est ꝙ̄ negatio compositionis: vnde non est perfectio: sed negatio imperfectionis. Proterea ⁊ deficit talis modus arguendi. In individuo entis quodlibet incompossibile simplicitati dicit imperfectionem: ergo ipsa simplicitas est melior in vnoquoq; ꝙ̄ non ipsa: et consequenter perfectio simpliciter. Oportet enim addere in antecedente: et ipsa dicit perfectionem, quod falsum est: ꝙ negatiuum predicatum est. ¶ Potes autem contra Scoti positionem arguere sic. Nulla perfectio simpliciter saluatur in relatione: vt relatio est: simplicitas autem saluatur in relatione: vt relatio est (ad) siquidem est simplicissimum: nullam enim compositionem includit ⁊ vniuersaliter ꝑ̄ Scotum omnis differentia vltima relationis) ergo ⁊c. maior patet: ex eo ꝙ relatio vt relatio: nec perfectionem nec imperfectionem sonat apud nos et Scotum. Cōtra Scotū.

¶ Preterea, quod diuiditur per quantum ⁊ nō quantum non est perfectio simpliciter: patet ista: qr̄ implicat ꝙ aliquid sit nō quantum ⁊ perfectio simpliciter. Sed simplicitas diuidit per quantum et non quantū: ergo ⁊c. ꝓ̄ minor: qr̄ diuidit in simplicitatem relatiuam ⁊ absolutam. simpliciter autē relatiua est nō quanta. ¶ Si dicat ad ista, ꝙ relatio formaliter sumpta non est simpliciter: sed simplicitas ꝓ̄dicatur de ea denominatiue. Hoc nō euadit argumenta: qr̄ simplicitas relatiua est passio relationis ꝑ̄ hoc: aut modus intrinsecus. Impossibile est autē ꝙ alterum horum sit perfectius eo cuius est: vt arguatur sic. Nulla passio est maioris entitatis subiecto suo: simplicitas denominans relationem est eius passio: sicut vniuersaliter passio sua, eorum est passio inferioris: licet nō primo: ergo simplicitas relationē denominans nō est maioris entitatis relationis: sed relatio non est quanta, ergo simplicitas relatiua nō est quanta: ergo nec perfectio simpliciter. Stat ergo assumptū verū. s. ꝙ simplicitas diuidit ꝑ̄ quātū ⁊ non quantū. ¶ Similiter arguere potes: si dicant ꝙ simplicitas sit modus: quod tamen minus cōsonum veritati videtur. Substantie ergo immateriales (nō ratione simplicitatis sue) perfectiores essentijs substantiarū cōpositarum) sed ratione simplicitatis subsistentis: et adunantis in se tantam perfectionem: ita indiuise quia gaudent. Scot. di. viij. q. j. ad primum. Glo. q. 5. Diffo. q. fectioꝝ simpli.

¶ Sed quia illarum substantiarū essentie sunt nobis magis occulte: ideo ab essentijs compositorum incipiēdum est: vt a facilioribus cor̄ mentior̄ fiat disciplina. In substantijs igitur compositis forma et materia note sunt: vt in homine anima et corpus. Non autem potest dici, ꝙ alterum eorum tantum essentia dicatur essentia. Quod em̄ materia sola non sit essentia, planum est: quia res per suā essentiam cognoscibilis est: et in specie ordinatur vel in genere: materia autē non est cognitionis principium: nec ꝑ̄ m causam aliquid ad speciem vel ad genus determinatur, ꝫ ꝑ̄ m id solum quo in actu a' quid est.

¶ In hac scōa pte capli qd sit essentia in substātijs cōpositis declaraturus: qr̄ a notioribus inchoandū est. ock̄one hanc negatiuā ponit materia sola non est essentia substantie cōposite: quā duplici ratione probat. Prima est talis. Illud quod est essentia substantie composite est principium cognoscendi illam: sed materia sola non est principium cognoscendi illam: ergo materia sola non est essentie substantie cōposite: maior patet ex eo: ꝙ vnūq̄q; per suā essentiā cognoscit q̄dditatiue: vnde oēs alie cognitiones oriunt. minor habet ex. ix. metaphy. tex. com. xx. vbi dr̄ principii cognoscēdi est actus ⁊ non potentia. ¶ Scōa rō est: essentia substātie cōposite est id quo res ponit in genere ⁊ specie: sed materia sola nō est id quo res ponit in gne ⁊ specie: ergo materia sola nō est essentia substantie cōposite. Maior est euidens inducendo in singulis: forenim per suam naturam in specie humana collocatur: similiter in gne animalis: ⁊ sic de alijs. Minor ꝓbatur: quia id quo aliquid in specie reponit: oportet ꝙ actuale sit: eo ꝙ est principiū distinguēdi ipsum ab alijs speciebus: et collocandi ipsum in tali gradu vniuersi: materia autem sola actualitatem non includit. Ad. 2. Ad. 3. Ad. 4. Ad. 5. Ad. 6.

¶ Nec etiam forma tantum substantie composite essentia dici potest: quamuis quidam hoc asserere conētur: ex his enim que dicta sunt patet ꝙ essentia est id quod ꝑ̄ diffinitionem rei significatur, diffinitio autem substantiarum naturalium non tantum formā sed ⁊ materiam cōtinet, a'liter enim diffinitiones naturales ⁊ mathematice non differrent. Nec etiam potest dici ꝙ materia in diffinitione substantie naturalis ponatur, sicut additum essentie eius, vel ens extra illam naturam, vel essentiam eius, quia hic modus ꝓprius est accidentibus, que essentiam perfectenon habent. vnde oportet ꝙ in diffinitione sua substātiam vel subiectum recipiat. ut nō est extra genus eorum, patet ergo ꝙ essentia comprehēdit materiam et formam.

¶ Hic ponitur secūda cōclusio negatiua talis essentia substantie cōposite nō est sola forma quā vnica ratione probat sic. Illud est essentia substantie composite: quod per eius diffinitionem significatur: sed sola forma per eius diffinitionem non significatur. ergo sola forma nō est essentia substantie composite. Maior est de se nota, minor probatur: quia diffinitiones naturales per hoc differunt a mathematicis: quia iste significant solam formam, idest formam absq; materia sensibili. naturales vero significant formam ⁊ materiam sensibilem. ¶ Sed ad hanc rationem potest dici: ꝙ cum significari per diffinitionem contingat dupliciter. Uno modo: vt ꝑ̄s rei diffinite. Alio modo: vt subiectum rei diffinite: seu vt deferens rem diffinitam: per diffinitionem naturalem significatur sola forma vt res diffinita: ⁊ ideo quidditas est sola forma. materia autem significatur vt quidditatem deferens. ¶ Contra hanc responsionem subiungitur in litera talis ratio. Illud quod est proprium accidentibus ex imperfectione sue essentie non conuenit specificis substantijs: sed recipere in diffinitione aliquid extra essentiam suaz est proprium accidentibus ex imperfectione sue essentie. ergo hoc nō conuenit substantijs specificis: maior patet ex terminis, quod enim est proprium alicui ex sua imperfectione non conuenit alteri habēti perfectionem oppositam illi imperfectioni. minor habetur ex septimo metaphy. tex. cō. xiij. xv. ⁊ xvj. Boetius in libro de duabus naturis et vna ꝑsona christi. 5. metaphy. cap. 4. Cō. 27.

Circa Maiorem nota, quod licet forme partis, puta anime conueniāt ettam diffiniri per aliquid extra essentiam eius: ac per hoc istud videatur esse non proprium accidentibus: ꝫ commune eis ⁊ formis partium: in rei tñ veritate ꝓprium est accidentiū: eo ꝙ diffinitio nō est nisi rerū existentiū. in recta linea predicamentali habentium speciē cōpletā: cū diffinitio cōponatur ex g̃ne ⁊ differētia. sola autē accidētia inter entia ⁊ specie cōpleta sunt per additamentū diffinibilia. ⁊ ideo ꝓprium accidentibus dixit esse tali modo diffinitri: vnde ⁊ anima diffinitur per aliud extra essentiam suam: ꝓ̄ quanto participat de accidentis natura esse in alio.

¶ Non etiam potest dici quod essentia significet relationem que est inter materiam ⁊ formam, vel aliquid superadditum illis, quia hoc de necessitate esset accidens extraneum a re, nec per eam res cognosceretur: que omnia essentie conueniunt. per formam enim que est actus materie, materia efficitur ens actu et hoc aliquid. vnde illud quod superaduenit non dat esse actu simpliciter materie, sed esse actu tale, sicut accidentia faciunt, vt albedo facit actu album, vnde quando talis forma acquiritur, non dicitur generari simpliciter, sed secundum quid.

¶ Hic ponit tertia cōclusio negatiua: essentia substātie cōposite nō est aliq̄ relatio inter materiā ⁊ formā: aut aliq̄d additū cōposito ex materia ⁊ forma: quam probat ex duabus rationibus. ¶ Primo sic, oīs relatio media inter materiam ⁊ formā: ⁊ sil'r oē additum cōposito ex materia ⁊ forma est accidēs extraneū substātie: nulla essentia substātie cōposite est accīs extraneū. ergo minor est ꝺ se nota. maior vero ꝓbatur: oē aduenies enti simp'r faciens formal'r ens tale est accidēs extranee nature a substātia: oīs relatio media iter materiā ⁊ formā: ⁊ oē additū composito aduenit enti simp'r, ⁊ facit ens tale. ergo oīa huiusmodi sunt accidētia extranee nature a substātia cōposita. Huius ꝓpo'lis minor declarat. primo ex eo ꝙ forma substātialis aduenies materie facit esse simpliciter ⁊ hoc aliq̄d, vt dicit secūdo de aia, tex. cō. 2. Declarat secūdo ex eo ꝙ generō terminata ad formā substātialē est generatio simp'r, terminata vero ad formā accidētalē est generatio ꝑ̄ m qd, vt dicit. 5. phy sic. t. c. 7. cū ergo materia sit acq̄rit formā substātialē: tunc sine additione dicit fieri: acquisita aūt forma substantiali: cū magnitudine acq̄rit: nō dr̄ fieri simpliciter ⁊ sine additione: ꝫ fieri magnus.

¶ Scōa rō est ista: nullū additū vt relatio illa media: aut vt quōlibet sequēs cōpositū ex materia ⁊ forma est ꝓpriū principiū a priori pfecte notitie substantie cōposite: essentia substātie cōposite est ꝓprium principium a priori complete notitie eius, ergo ⁊c.

¶ Relinquit ergo ꝙ nomē essentie in substantijs cōpositis significat illud qō est ex materia ⁊ forma compositū, et huic positioni sonat verbū Boetij, in cōmēto ꝓdicamētorū, vbi dicit, ꝙ vsya significat cōpositum. Usy em̄ apud grecos idē est qō essentia apud nos, vt ipemet in libro de duabus naturis fatet. Auic, aūt dicit, ꝙ quidditas substātiarū cōpositarū est ipsa cōpositio forme ⁊ materie. Cōmentator aūt dicit sup septimo metaphysice, natura quam habēt species in rebus generabilibus est aliq̄d mediū. s. cōpositū ex materia ⁊ forma, huic etiā ratio cōcordat. qr̄ esse substātie cōposite nō est tm̄ forme nec tm̄ materie, ꝫ ipsi cōpositi, essentia aūt est ꝑ̄ m quā res dicit esse. Unde oportet vt essentia qua res denominat ens, nō tm̄ sit forma nec tm̄ materia, sed vtrūq; quāuis huiusmodi ee, sine eēntie sola forma suo modo sit cā. Sicut em̄ in alijs videmus, ꝙ ex pluribus ꝓncipijs cōstituunt, ꝙ res nō denominant ex altero illorū ꝓncipiorū tm̄, sed ab eo ꝙ vtrūq; cōplectit, vt patet in saporibus, qr̄ ex actiōe calidi digerētis humidū causat dulcedo, ⁊ ꝙ̄ quis hoc modo calor sit causa dulcedinis, non tamen denominat corpus dulce a calore, sed a sapore, qui calidum ⁊ humidum complectitur.

¶ Hic ponit quarta cōclusio affirmatiua. Essentia in substantijs cōpositis significat cōpositū ex materia ⁊ forma: quā p locūa diffiniōe ꝓcludit ex auctoritate Boetij: Auicēne: ⁊ Cōmentatoris. septimo meta. cō. 27. ⁊ ratiōe tali, ꝓbat. Id quo tāq̄ ꝓncipio cōpleto denominātе, substātia cōposita est ens: est cōpositum: sed essentia ipsi⁹ substātie cōposite est id quo tāq̄ principio cōpleto denominante substātie composite est ens. ergo essentia ipsius substantie composite est cōposita, minor de se est clara, dicit enim ⁊ est sor.

ens propter suam essentiam quam habet: maior vero declaratur sic: quandocunq; aliqua res ex pluribus principijs constituitur, non est talis ex altero eorum vt completo principio: sed ex completentq; vtrunq; sed substantia composita est ens ex pluribus principijs constitutum: scilicet materia et forma: ergo non ex altero tantū completo principio: sed complectente vtrūq; est et dicitur ens. sed id quod complectitur vtrunq; est compositū: ergo id quo substantia cōposita tantū completo principio: denominante esse: oportet esse compositum quod erat probandum: maior huius prosyllogismi exemplariter i saporibus declaratur in litera tangit exnotioribus: et declaratio est manifesta per se: quod autem dicitur q; sola forma z causa essendi infra patebit. Questio. iiij.

Circa Predicta dubitatur an materia sit pars quidditatis naturalis. In hac dubitatiōe tria faciam: primo ponam opinionem commentatoris: secundo ponam opinionem sanc. Tho. tertio respondebitur argumentis oppositis.

Quo Ad primum. Commentator. vij. metaphy. com. xxj. et xxiiij. opinatur materiam non esse partem quidditatis naturalis: sed cadere in diffinitione rei naturalis: vt deferens illam quidditatem: adducit autem in. xxviij. comment. ad hoc rationem talem. Essentia rei est substantia declarans rem quidditatiue: materia non est substantia declarans quidditatem rei: ergo materia non pertinet ad essentiam rei: minor colligitur ex primo T.c. 69 Cō. xxj. physicorum: text. com. lxv. vbi dicitur q; materia secundum se est ignota: et per cōsequens alterius declarativa nō est. Ex cōmēto vero. xxj. potest elici talis ratio ad hoc. Si quidditas hominis esset homo compositus ex materia et forma: tunc quidditas hominis haberet quidditatem: et sic quidditatis esset quidditas: quod est falsum: tenet consequentia: quia quecunq; sunt idem: quicquid habet vnum habet reliquum: si ergo quidditas hominis et homo compositus sunt idem: cum homo compositus habeat quidditatem: sequitur q; quidditas hominis habeat quidditatem. Hanc eandem positionem videtur docere Aristotel. vij. metaphysice: T.c. 37 text. commenta. xxxiij. expresse dicens materiam non esse partem T.c. 28 quidditatis: et secundo physicorum: text. commen. xxviij. partes 5. meta. diffinitionis in genere cause formalis collocans. Unde et. x. me- tex. c. 2. taphysice: text. comment. xxv. dicit q; mas et femina non variant T.c. 25 speciem: quia sunt differentie materiales. Idem etiam persuaderi potest ex consequentibus materiam: materia enim est causa corruptionis distinctionis suppositi a natura sensibilitatis et similium quorum opposita conueniunt quidditatibus: sunt enim essentie rerum ingenerabiles: incorruptibiles: insensibiles: et huiusmodi. Hec de primo.

Quo ad secundum Sanct. Tho. vij. metaph. supra text. commen. xxxiij. et prima parte quest. lxxv. articulo quarto. z hic tenet materiā esse partem quidditatis substantie naturalis: probat hanc cōclusionē tribus rationibus: quarū due in litera posite sunt. Tertia vero est ista. Quicquid de essentia omnium individuorum contentorū sub specie, vniuersaliter conceptum est de essentia speciei: ista est vera pro tāto: quia aliter essentia specifica non predicaret essentialiter totam essentiam individui: sed materia est de essentia omniū individuorum naturalium: ergo materia vniuersaliter accepta est de essentia speciei: et sic non caret in specie: vt deferens ipsam: sed vt pars essentialis. Ad primam rationem in litera factam dicunt aduersarij: q; proprium est accidentibus diffiniri per additamentum alterius generis: et hoc non conuenit substantijs: sed diffiuuntur substantie per additum sui generis: materia enim est in eo genere in quo est quidditas delata. Contra: ergo nulla est differentia inter diffinitionem forme partis: et diffinitionem forme totius: nisi forte secundum modum significandi: cum vtraq; p additum sui generis diffiniatur: et sic eadem erit diffinitio anime et viui: et tunc sicut nullum genus predicamenti substātie ponitur in diffinitione anime: ita nullum ponetur in diffinitione viui: et sic de aliis: quod est manifeste falsum. Confirmatur sanc. Tho. positio adhuc tripliciter. Primo sic. In omni obiecto quidditatiue sumpto: cui conuenit aliqua passio adequata: oportet inuenīri intrinsece causam illius passionis: sed corpus contrarietati subiectum quidditatiue sumptum est subiectum cui conuenit corruptibilitas per modum passionis adequate: ergo in corpore cōtrarietati subiecto quidditatiue sumpto oportet intrinsece inuenire causam corruptibilitatis: et talis causa non est nisi materia: ergo &c. maior est de se nota: quia passio fluit ab intrinsecis principijs q̄ditatis: aliter non cōueniret ei sm q; ipsa. Minor ex eo manifestatur: q; corruptibilitas primo concludit de corpore contrarietati subiecto. Hoc aūt causa corruptibilitatis sit materia: clarū est apud Commen. maxime.

Secundo sic: id quod est pars humane nature est pars quidditatis humane: q; natura et quidditas sunt idem: sed materia est pars nature humane: ergo &c. pbā maior: quia materia est natura secūdo physico. tex. cō. xxj. Et si non est pars oportet q; in sol. sint due nature non partiales: quia non sunt partes alicuius nature: quod est impossibile. Tertio declaratur hanc fuisse mentem Aristotel. primo ex octauo metaph. tex. com. xv. z. xvj. vbi assignat causam: quare diffinitio compositorum est vna: quia ex actu et potentia natum est fieri vnū. Quidditates autem simplices seipsis (inquit) habent vnitatem satim: eo q; forme tātum sunt: ex quibus habetur: q; si essentia substantie cōposite esset sola forma: non oporteret Aristot. assignare causam p. opter quid sit vna: forma enim seipsa est vna: sed quia est compos. . . ideo dicit q; vnitatem habet: ex eo q; altera pars est actus: altera potentia. Similiter. ix. metap. tertu vltimo: um commentorum dicit: q; in quidditatibus compositorum accidit error: non autem in quidditatibus simplicium. p. pter multitudinem partium: ex quibus sunt compositie ille quidditates: vnde ex earum cōpositione error accidere potest: qui in simplicibus, cum careant partibus, locum non habet: ex quibus apparet ipsum opinari essentia compositi esse compositam z non simplicem: z q; quidditas substantie materialis differt a quidditate separata: ex eo q; ista est essentialiter simplex: illa vero est essentialiter composita. hec de secundo.

Quo ad tertium Dicendum est ad rōnes in oppositum: ad quarum primā negatur minor: licet em materia sm se: id est solitarie sumpta sit ignota: adiuncta tamen et substrata tali forme specifice siue generice declarativa est alterius. Ad secundam negatur consequentia: ad cuius probationem dicitur: q; maior: illa potest intelligi dupliciter. Uno modo sic: quecunq; sunt idem realiter: quicquid realiter conjunctum est vni: est et realiter conjunctū alteri: et sic conceditur: sed non est contra nos. Alio modo sic: quecunq; sunt idē realiter, quicquid predicatur de vno p̄dicatur de altero: z hoc modo est falsa. Aliquid enim cōuenit vni: vt distincto sm rationem ab altero: quod non cōuenit alteri: sicut in ꝓposito: habere quidditatē conuenit homini: vt distincto a sua quidditate sm rationem. distinguitur enim ab illa: vt habens ab habito: et quia sic oportet distinguere illam maiorem in ꝓpositō: ideo argumentum non procedit. T.c. 34 et 37.

Ad id quod additur ex Arist. dicitur q; septimo metaphysice non remouet materiam a quidditate: sed materiam particularem vt manus et pedes: verbi gratia ab hominis ratione: et has carnes et hec ossa. Quo autem partes diffinitionis in genere cause formalis collocentur non est contra id quod dicimus. Deminime enim oportet q; omne superius se habet, vt formale respectu inferioris, vt ibidē, ab Aristot. habetur. Calculus quoq; z femina etsi non differant specie in genere animalis: sicut albū z nigrū. Differunt tamen specie in genere sexus cuius differentie ad genus animalis per accidens se habent: et ex parte materie: z propterea in illo genere non causant diuersitatem specificam. Ad vltimam confirmationem de passionibus materie dicitur: q; illa sequuntur materiam particulariter existentem: et non sequuntur materiam abstractā a singularibus que est pars quidditatis specifice: et ideo non opz illa messe quidditati: nec opz materiā remoueri a quidditate ꝓpter hoc q; illorū opposita quidditati insunt.

Sed quia individuationis principium est materia ex hoc forte videretur sequi q; essentia que materiam complectitur in se simul et formam sit tantum particularis z non vniuersalis: z quo sequeretur vniuersalia diffinitionem non habere: si essentia est id, quod per diffinitionem significatur.

In hac tertia parte huius capituli obijcit contra quartam cōclusionem sic. Id quod comprehendit in se materiam intrinsece est particulare: essentia substantie composite comprehendit in se materiam intrinsece: ergo essentia substantie est particularis: ergo non datur essentia substantie composite vniuersalis: quod est falsum. Et vlterius sequitur q; vniuersalia naturalia non sunt diffinibilia: q; rerum naturaliū nō nisi essentie sunt diffinibiles: eo q; diffinitio significat essentiā rei: essentie aūt naturalium: vt deductum est: particulares sunt: maior probatur sic. Quod habet in se actu intrinsece principiū individuationis est particulare: habens intrinsece materiā habet in se principiū individuationis:

quia materia est principium individuationis: ergo &c.

Et ideo sciendum est, quod materia non quomodolibet accepta est principium individuationis: sed solum materia signata. Et dico materiam signatam: que sub certis dimensionibus considerator: hec autem materia in diffinitione hominis: inquantum homo ponitur: sed poneretur in diffinitione Socratis: si Socrates diffinitionem haberet: in diffinitione autem hominis ponitur materia non signata: non enim in diffinitione hominis ponitur hoc os et hec caro: sed os z caro absolute: que sunt materia hominis non signata.

Hic respondet et obiectioni destruendo maiorem cum sua probatione dicens: quod materia dupliciter accipitur: signata scilicet et non signata. signata est principium individuationis: non signata ponitur pars essentie specifice: signata poneretur in diffinitione Socratis si diffiniretur: non signata ponitur in diffinitione vniuersalium. vnde z patet vniuersalia diffiniri: z tamen materiam includere: sed non signatam que particularitatis est principium.

Circa hanc partem dubitatur: an materia sit principium individuationis. In hac questione sunt sex agenda. Primo declarabitur titulus. Secundo ponetur opinio Scoti. tertio impugnabitur. quarto ponetur opinio. s. Thome. quinto arguetur contra illam. sexto respondebitur argumentis in oppositum.

Quo Ad primum nota: quod cū de principio individuationis agitur: cum individuum duo dicat scilicet indistinctum a se z distinctum ab aliis: nihil aliud queritur nisi per qd primo natura specifica reddatur incommunicabilis: ita quod repugnet sibi communicari pluribus: vt superius inferioribus communicatur. atq; per quid hoc individuum primo distinguitur realiter ab aliis eiusdē speciei. Duo ergo querūtur cōcurrentia ad individuationē. f. quo (primo) natura specifica reddatur incōmunicabilis: z quo (primo) realiter distinguatur ab aliis eiusdē speciei. Et aduertas bene singulas partes titulj: quas declarauimus. quoniam aliquos in hac parte errare inuenio. Igitur em hic de incommunicabilitate que opponitur cōtrarietati realj: z non de incōmunicabilitate que opponitur communicationi forme. hanc enim nullus dubitat primo conuenire materie. Et similiter agitur hic de distinctione realj individuorū sub eadem specie: que non est nisi inter entia realia: et non de distinctione qua sor. viuus z Plato mortuus distinguūtur. Aduertendo sem per quod non loquimur nunc nisi de individuatione substantiarum materialium. hec de primo.

Quo Ad secūdū. Scotus secūdo sen. di. tertia. q. ferta. opinatur q; natura specifica in individuaꝝ p q̄dā positiuū per se cōtrahēs illā z facies hnū cū illa: ita q; illud positiuū: nec est materia: nec forma: nec cōpositū: sed est modus oium seu vltima realitas materie: forme z cōpositi: eadē illis realiter: z sic apud eum de principio individuationis ponit talis cōclusio. Principium individuationis nō est materia: nec forma: nec quātitas: sz ꝓpietas individualis. f. hecceitas. Huius conclusionis probationes (quo ad tres primas partes nunc omitto: posimodū quantū ad propositū spectat adducēdas.) Pro quarta arguit sic. Unitas sequit entitatem proportionaliter loquēdo, eodē em modo res est ens z vna. igit vnitas simpliciter vltima. f. numeralis seu individualis sequit entitatē individualem, sed clarū est q; entitas illa individualis nō est aliq̄s eorum q̄ sunt actus in specie: nec aliquod accidens: cū oia accidentia sint post. ergo est proprietas individualis: individuorū. f. cōstitutiua: vt arguit sic. Illud ad q̄d primo sequit vnitas numeralis est principiū individuationis. propietas illa seu hecceitas est id ad q̄d primo sequitur vnitas numeralis. ergo hecceitas est principium individuationis. maior patet: q; vnitas proportionaliter sequitur ens. Minor probat: q; vnitas numeralis nō sequit quidditatē, vt patet: nec ad aliq̄s accidens cū precedat totum genus accidentiū. Scōo sic, omnis differentia differentiū reducit ad aliqua primo diuersa. alioquin nō esset status indifferentibus: sed individua propie differunt. ergo eorum differentia reducitur ad aliqua primo diuersa. hec non sunt nature ipsorum: nec quātitates: nec accidentia aliqua. ergo sunt hecceitates. Probatio huius vltimi assumpti quo ad tertiam partem: q; si differētia individuorum reducitur ad aliquod accidens: maxime reducitur ad quantitatem: sed hoc non. q̄ sic patet. queratur enim p q̄d hec quantitas z illa q̄titas differant: non ex ipsis. sic enim specifice distinguerentur, ergo aliquo alio: puta subus. Sed hoc nō potest esse: q; aut distinguuntur situ qui est speciale predicamētum: z hoc non: quia ille est posterior q̄titate: aut situ: qui est differentia q̄titatis, z hoc non: q; queratur per quid illi situs distinguuntur: aut seipsis: z hoc non potest dici: quia seipsis non sunt hi: aut aliquo alio: z sic in infinitum. Et ꝓpterea cum situs qui est differentia quantitatis integretur ex continuatione et permanentia partium idem est dicere: hec quātitas differt ab illa ꝓpter aliam situm, z ꝙ hec q̄titas differt ab illa q̄titate seipsa.

Tertio sic, id quod se toto primo constituit aliquod singulare in sua entitate singulari: z vnitate consequente talem entitatem et se toto primo repugnat diuidi diuisione opposita illa vnitati: et consequenter est principium individuationis, sed sola ꝓpietas individualis seu hecceitas est huiusmodi, ergo &c. maior patet ex terminis, minor: eodem modo probatur: vt supra. hec de secundo.

Quo Ad tertium arguitur cōtra opinionem Sco. quadrupliciter. Primo sic, omnis actus singularis preexigit potentiam singularem quam actuat: sed hecceitas est actus singularis, ergo preexigit potentiam singularem quam actuat: sed illa potentia est natura seu in natura ipsius individui, ergo natura individui est singularis ante aduentum hecceitatis. z sic hecceitas non est principiū individuationis. propositiōes assumpte omnes sunt Scoti in hac materia: etiam maior: quę tamen probatur ex doctrina Aristo. 2. physico. tex. cō. 38. vbi docet comparationes causarum, vnde sicut forma particularis preexigit materiā particularē: sic actus potentiam. Si dicatur q; hoc est verum: vbi actus z potentia distinguunt realiter: eo quod tunc potentia realiter recipit actum. Hoc non obstat: eo q; sm Scot. qñ aliqua duo adunantur realiter: eundē ordinem ex natura rei retinent: quē haberent si essent distincta realiter: cum ergo actus singularis si distinctus esset realiter: ex natura sua preexigeret potentiā singularem: oportet q; z nūc hoc idem exigat: cum ordo idem seruetur. Prima T.c. 38.

Secundo sic: illa que sunt principia individuationis sunt seipsis primo diuersa: hecceitates sor. et Platonis non sunt huiusmodi: ergo. maior est Scoti, minor probatur: id quod conuenit magis cū vno q̄ cum alio: non est primo diuersum ab eo, cum quo magis conuenit: sed hecceitas Platonis magis conuenit cum hecceitate sor. q̄ cum hecceitate albedinis: ergo hecceitates Platonis et sor. non sunt primo diuerse: maior probatur ex terminis: primo enim diuersum ab alio non conuenit cum illo. Minor probatur dupliciter: primo: quia hecceitas sor. et Platonis conueniunt in specie: hecceitates sor. et albedinis differunt genere. Secundo quia illa magis conueniunt que magis assimilantur: magis aūt assimilantur que sunt magis cōparabilia: hecceitates autem sortis et Platonis sunt comparabiles magis q̄ hecceitates sor. et albedinis: sicut vniuersaliter res eiusdem predicamenti sunt magis comparabiles q̄ res diuersorum predicamētorum. Scōa.

Tertio sic: quod conuenit et repugnat alteri individuo eiusdem speciei preexigit necessario ipsorum distinctionem: propietas individualis: puta sorteitas conuenit sorti et repugnat Platoni eiusdem speciei individuo: ergo propietas individualis preexigit distinctionem sortis a Platone et sic ꝓpietas individualis non est id quo primo sor. distinguitur a Platone: conclusio est falsa secundum Scotum. pceditus est bonus: ergo altera premissarum est falsa: vtraq; autem est sua: ergo omnino falsus concluditur: et malo: quidem habetur a Scoto in quolibet. questione. ij. minor autem est sua conclusio quam nūc impugnamus. Tertia. q̄ij. q. ij. quarta t. c. 49.

Quarto ostendo hanc positionem contradicere peripateticis. Aristotel. z comment. xij. enim metaphysic. text. consi. xlij. fit hec consequentia. primum celum, id est primum principium est vnū specie et plura numero: ergo habet materiam: que consequentia nulla esset: si propietas individualis poneretur distinguere individua eiusdem speciei. Glossam autem Scot. intelligentis per materiam individualem propietatem (destructiuam esse textus) apparet, ex commentatore ibi dicente: omne quod est vnum in specie et plura in numero habet materiam: sed tam declaratum est: q; principium celi non habet materiam. Ex quibus verbis apparet: q; de illa materia loquitur: quam declarauit non esse in primo principio. Apparet autem in text. commenti. xxx. expresse declarasse motorem celi non habere materiam ad vbi et ad se. nullam fecisse mentionē de propietate individuali. Apparet quoq; fictio illius glosse ex. xij. metap. tex. cō. xj. vbi dicit q; omnis multitudo, aut ex rerum differentium sm formam, aut sm quātitatem. quod idem habes in Cōmentatore in primo physicorū. cōmento. vj. Hec admittenda est glossa Antonij trombete: intelligitur concomi- T.c. 30 T.c. 11. Cō. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tanter. Eodem enim modo ꝛ vniformiter debet teneri (ly ſm) in primo membro ꝛ in ſcdo in primo autem notat causalitatem: ergo et in reliquo. Deprehendi quoꝫ põt esse purã fictionem nouam hãc de hecceitatibus inuentionem: ex primo cell. text. comment. xcij. et. xciij. vbi vnitatem et pluralitatem individuorum in eadem specie: in rebus materialibus non nisi ex materia: assignante Aristor. et Commen. hec de tertio.

T.c. 92 et 93.

Quo Ad quartum opinio. s. Tho. posita ab eo hic ꝛ in multis aliꝫ locis est: q materia signata est principiũ individuationis. ¶ Circa hanc cõclusionẽ aduertendum est: q Thomiste inter se differunt ꝛ conueniunt. Conueniunt in hoc omnes: q ad individuationem duo concurrere debent: materia et quantitas. Differunt autem: q aliqui tenent q aggregatum ex materia et quantitate sit intrinsecum individuationis principium: materia dante incõmunicabilitatem, siue indistinctionem in se. Quãtitate dante distinctionẽ ab aliꝫ: ꝛ tale aggregatum dicunt esse materiã signatam. Aliꝫ ꝙo (longe melius) sentiunt dicentes: q principium intrinsecum individuationis: ꝛ quo ad incommunicabilitatem: et quo ad distinctionẽ ab aliꝫ est materia signata nõ materia quanta: seu aggregatum ex materia ꝛ quãtitate. Et cũ hoc iudicio meo sit doctrina. s. Tho. vera: vt ostendet: ideo hanc declarare volumus et tueri: declarando primo quid importet materia signata: secundo excludendo primam expositionẽ Thomistarum: tertio ꝓbando conclusionẽ intẽtam. ¶ Materia signata, nihil aliud est q̃ materia capax huius quãtitatis: ita q non illius: hec nanq; materia est pars intrinseca fortis de diffinitione eius si diffiniret. Imaginandum est enim q agens particulare: puta hoc semen continue appropriat materiam ad formam inducendam hoc modo: q sicut semen humanum appropriat materiam ad animam humanam: ita hoc semen ad hanc animam. vnde cum in primo instanti generationis fortis. quod est primũ esse fortis primum non esse forme precedentis et accidentium: primo ordine nature fiat particulare compositum: deinde naturali ordine sequuntur omnia accidentia (in via nostra) in illo priori ſm naturam: quo compositum particulare terminat per se primo generationem: materia que est pars intrinseca eius. s. fortis: ita est appropriata ipsi forti ab agente particulari: q non est capax alteri⁹ quantitatis q̃ eius quã fortis. sibi determinat: omnium enim natura constantium determinata est ratio magnitudinis ꝛ augmenti: vt dicitur secundo de anima tex. c̃o. xlj. ꝛ talis materia vocatur materia signata. Nihil ergo addit materia signata supra materiam: nisi capacitatẽ huius quãtitatis: ita q non illius. Capacitas aũt materie respectu huiꝰ quantitatis nihil aliud est q̃ potẽtia receptiua huius quantitatis: ita q non illiꝰ: potẽtia autem receptiua nihil realiter distinctũ in recto dicit: sed addit aliquid reale distinctum ſm rationem tantum a materia. Sicut materia ꝓpria nihil addit supra materiam realiter distinctum ab ipsa: dicit tamẽ aliquid reale in materia quod non explicat materia ſm se: materia enim signata non est diffinibilis nisi per hanc quantitatẽ si diffiniretur: sicut propria potentia non nisi per ꝓpriũ actũ diffinitur: vt dicit tertio phy sicoꝝ: text. com. x. Materia aũt ſm se hãc quãtitatem in sua diffinitione non exigit: vnde materia ꝓpria individui: ꝛ materia signata: ꝛ materia sub certis dimẽsionibus idẽ importãt: ꝛ ꝓpterea. s. Tho. nõ dixit materiã signatã materiã cũ certis dimẽsionibꝰ: s. a suo certis dimensionibus: ꝛ alibi dicit: q sicut materia in ordine ad formas generales: puta formã totalem ꝛ partialem distinguit generice corpora celestia ab inferioribus: ita materia in ordine ad hanc vel illam quãtitatẽ distinguit numeraliter in rebus materialibus. Materia igitur signata nõ dicit aggregatum ex materia ꝛ quãtitate: sed materiã in recto significat: quantitatem vero in obliquo: sicut potentia materie significat materiam in recto: in obliquo vero actum quem respicit: eo q non nisi per actum est diffinibilis. Et sic manifestum est quid importet materia signata. ¶ Dz autẽ Thomiste aliꝫ nõ cõuenienter exponant: sic declaratur. Idem est principiũ distinctiuũ individui a specie ꝛ ab altero individuo ejusdem speciei: sz materia nõ ẽt a: sed (sic signata) modo ꝑpositi est principiũ intrinsece distinctiuum individui a specie: ergo non materia quanta: sed materia signata est principiũ intrinsecũ distinctiuũ individui ab altero ejusdem speciei individuo: minor ab eis conceditur: et est sancti Tho. expresse in tractatu qui de principio individuationis vocatur: qui secundum veritatem ꝛ antiquũ titulũ vocatur de potentijs cognoscitiuis: vt habetur in Bibliotheca summi pontificis in qua sola tractatum illum complerum vidi: est enim truncatus ille qui communiter habeꝫ. Maior vero nõ nisi voce a proteruis negari posse videꝫ: vniuersaliter nãq; verũ videm⁹ q̃ ficumq; aliqũ cõmune

T.c.10.

Tractatu ꝺ ꝑn cipio individuationis.

diuiditur in plures ptes subiectiuas: p idem differunt inferiora inter se et a superiori: sicut per idem homo differt animali et a leone. s. differentiam propriam: vnde ꝛ Porphyrius tres actus differentie dat: dividere supius: constituere inferius: ꝛ distinguere ꝑstitutum a superiori: ꝛ aliꝫ cõparibꝰ. ¶ Probatur ergo hec conclusio modo preexposito. s. materia signata est intrinsecũ individuationis principiũ: illud est intrinsecum principiũ individuationis: cui primo repugnat cõmunicari pluribꝰ per modũ quo vlc cõmunicaꝫ ꝓticulari: sz materia signata eſt id, cui ꝓmo repugnat cõicari, vt vniuersale ꝓticulari: ergo ꝛc, maiori ab omnibus conceditur. Minor vero probaꝫ: nota q minor duo includit in se. s. q materie signate repugnat cõicari pluribꝰ: ꝛ q primo ei repugnat: primum horũ ex se patet: materian. enim capacẽ huiꝰ quãtitatis tantum. impossibile est plurificari: secundum autem probaꝫ. Illud cõpetit primo materie signate: quod circũscripto quocũq; alio sibi conuenit: et ipsa circũscripta nulli alteri cõuenit (ex primo Posteriorum.) sed non cõmunicari pluribus vt vniuersale particulari circũscripto quocũq; alio ẽxistente in subꝫãtia sensibili conuenit materie signate: et ipsa circunscripta nulli alteri conuenit: ergo nõ communicari pluribus primo cõuenit materie signate inter oia q̃ in substantia sensibili inueniuntur. Probatur minor: quo ad vtrãq; sui partem: quo ad primã sic. Id qõ materia signata ꝑcise sumpta sibi vendicat: ita q sub eius opposito non est intelligibilis: conuenit sibi circunscripto quocumq; alio: patet ista ex terminis: sed incommunicabilitas cõuenit materie signate precise vt sic accepte: ita q sub eius opposito materia signata non est intelligibilis: nõ enim potest intelligi materia propria individui communicabilis: ergo incommunicabilitas conuenit materie signate circũscripto quocumq; alio. Secunda pars minoris patet exemplariter: quia circũscripta fortis materia signata seu materia ꝓpria: quod idem est: certum est quod non remanet hic: nec; forma eius remanebit hic: nec; ipsa materia: si enim materiam propriam non hz per quid exit ordinem cõmunium. ¶ Secũdo probatur eaꝫ cõclusio sic. frustra fit per plura quod põt fieri ꝑ pauciora: ꝛ eque bñ: sed absq; quibusq; aliꝫ ex materia signata sufficienter saluaꝫ individuatio substantie composite: ergo frustra adduntur quecumq;. Minor ex dicendis apparebit: vbi solutis aduersariorum rõnibus: stabilis ac firma remanebit positio nostra. ¶ Et cõfirmatur: quia cum in substantia cõposita non sint nisi materia ꝛ forma ꝛ compositum ex his: et accidentia: quecumq; individuo accidunt nullam aliam intrinsecam causam habent, nisi aliquid horum: et sic ad inuestigandam individuationis causam non oportet extra hoc vagari. Probatur tertio eadem conclusio autoritatibus Arist. et commen. supra inductis: quas non opus est repetere. Apparet quidem apud eos euidenter omnem distinctionem: aut ex formis: aut a quantitate oriri. Est igitur materia signata intrinsecum individuationis principium: quo intrinsece (licet particulariter) fit. est hic. Dico autem particulariter: quia non arbitror materiam signatã esse ipsam individualem propietatem seu differentiam: sed potius differentie individualis essentiale principium. Opinor enim q ꝓpria materie signate ad proprietatem seu differentiam individualẽ fit: sicut ꝓpria anime humane ad differẽtiã hominis ꝑstitutiuã: sicut enim ista intellectiua nõ est ipsa differẽtia: puta rõnale: sed id vnde sumit: ita materia signata nõ est ipsa differẽtia individualis: sed id vnde sumitur: ꝛ q causat ipsam intrinsece. Et sicut homo est homo: et per rationale tanq̃ per principiũ formale totale ꝛ plantam intellectiuam tanq̃ ꝑ principiũ partiale intrinsecũ formale: quo rõnale mendicat ꝛ causat: ita fortis. est hic per differentiam individualem: tanq̃ ꝑ totale quoddã denominãs: qõ nihil aliud est q̃ gradus individualis: sicut differentia specifica est gradus specificus: et per materiam signatam tanq̃ per priorem causam intrinsecam, a qua ipsa individualis differentia medicat. Et sic inter nos et Sco. in hoc stet diuersitas q ipsi differentias individuales ablq; essentiali dependentia a materia signata multiplicant: nos autem sicut animal contrahere nescimus ad hominem et bouem sine formis partiuꝝ: a quibus differentie contrahentes animal causantur: sic speciem puta hominem contrahere ad individuum: non nouimus sine materia signata que est causa individualium differentia. am: et consequenter primo principium individuationis intrinsecum. Mouet ad hoc dicẽdum: quoniam teneo fortem substantialiter sumptum in recta. s. linea predicamẽtali sub specie esse vnum numero: nõ vnitate ꝺe ꝑdicamento quantitatis sed substantiali: quam necesse; est antecedi: cum sit entis passio ab individuali gradu: quem ipsa individualis differentia importat. Et hoc an sit, de mente. s. Doc. non censeat quisq̃, priusq̃ legerit

ipsum: ꝛ in compendio theologie, capitulo. 157. vbi vult fortem. eundẽ numero esse post resurrectionem eius quantitate numerata: et in tractatu supradicto.

c. de differẽtia.

Quo Ad quintum arguitur contra conclusionem ꝛ dicta in ea a Sco. vbi supra. ¶ Primo sic, impossibile est aliqd dependens a posteriori naturaliter, esse idem prius naturaliter: quia tunc esse prius ꝛ non prius: sed substantia est prior naturaliter quantitate: igit nihil causatum a quantitate: siue qualitercũq; precirgens naturam quantitatis potest esse idem substantie, non igitur signatio ista a quantitate causata est eadem substantie, probatio maioris, vbi est vera et realis identitas (licet non sit formalis) ibi impossibile est hoc esse ꝛ illud non esse: quia tunc idem realiter esset ꝛ non esset: sed possibile est prius naturaliter esse sine posteriori naturaliter, ergo multo magis absq; eo quod derelictum est: vel causatum a posteriori naturaliter.

T.c.14.

¶ ꝑ. id quod est necessaria conditio cause in causando nõ potest habere esse a causato: quia tunc causa inquantũ sufficiens ad causandum esset causata a causato: ꝛ illud causatum esset causa suipsius: sed singularitas siue signatio substantie est necessaria conditio in substantia ad causandam quantitatem: quia causatum singulare requirit causam singularem, ergo impossibile est istam signationem seu singularitatem esse a quantitate.

¶ ꝑ. quero quid est q̃titatem causare vel derelinquere talẽ modum: seu significationem in substãtia. si nihil ex hoc est: nisi quod prefuit quantitati, tunc nullo modo signatio est per quantitatem: quia tunc signatio substantie naturaliter procedit ipsam quantitatem. Si autem aliquid aliud, quero quomodo causetur a quantitate: ꝛ in quo genere cause.

¶ ꝑ. quare quantitas potius relinquit talem modum in substantia q̃ qualitas: non videt ratio: q: sicut qualitas in seipsa informat superficiem nihil relinquendo in ea: ita quantitas informat substãtiam in seipsa: ꝛ non per aliam formam derelictam.

Secunda rõ.

¶ ꝑ. q̃ttas ꝺita que ad individuationem concurrit: aut est quãtitas terminata: aut interminata, non terminata: q: illa sequit formam in materia, ꝛ per consequens singularitatem substantie: quia sicut substãtia est causa eius, vt est terminata, ita hec substãtia est causa eius, vt est hic terminata. Et confirmatur hoc: q: cũ quantitas terminata variet̃ sola rarefactione: idem individuum erit multis singularitatibus idem, quod est impossibile. Si autem interminata, contra: alla manet eadem in genito ꝛ corrupto.

¶ ꝑ. si q̃ttas concurrit ad individuationẽ vt primo distinguẽs: oportet q̃ in seipsa sit primo distincta numeraliter ab alia: sed tunc tua propositio non est vera: illa. s. (oia. differẽtia formalis est specifica.) quãtitas enim hec ꝛ illa cum sint forme differrent specifice. Quod si quantitatem excipias ab illa propositione fundamentali edificij ruinosi. vnde probabitur q̃ differentia formalis sit specifica' quecunq; enim ratio fuerit adductat de forma habebit locũ in quantitate: cum quantitas forma sit.

¶ ꝑ. tota latitudo ꝑdicamenti substãtie est prior ceteris predicamentis, ergo cum individuum substantie claudaꝫ in ista latitudine: oportet q̃ sit intrinsece completum ablq; dependentia a quantitate que est posterior. ¶ Et confirmaꝫ: q: nihil reponitur in aliquo genere: ꝑ aliquid qõ sit extra illud genus. Multa alia argumenta fiunt a Scoto ꝛ aliꝫ sed q: concludunt materiam solã vel quantitatem solam: vel aggregatum ex materia ꝛ quantitate non esse principium individuationis omisi. nihil enim contra nos. Omitti preterea que indirecte contra positionem nostram essent, breuitati studens. hec de quinto.

Quo Ad sextũ respondendum est argumentis factis: nunc deinde dictis ꝓ opinione contraria inductis.

¶ Ad primũ igit istoꝝ dicit q̃ falsa est maior. Ad cuius euidentiã est notandũ q̃ propositio materie signate ad hãc quantitatem est propositio potẽtie ad propriũ actum: vnde sicut potentia materie est eadem realiter ipsi materie: ꝛ tñ dependet a forma, ita potẽtia seu capacitas materie respectu huius quãtitatis que vocatur eius signatio dependet a quãtitate: ꝛ tñ est eadem materie. Et q potentia est prior ꝛ posterior: ꝛ naturaliter actu: prior est in genere causę materialis: posterior in ordine cause formalis: ideo signatio materie est prior quantitate in ordine cause materialis: posterior autem in ordine cause formalis, vnde vtroq; modo maior est falsa: tam si intelligatur de priori ꝛ posteriori secundum genus cause materialis: q̃ si intelligatur de priori ꝛ posteriori in ordine cause formalis. Aliquid enim dependens a forma est idem realiter materie: aliqd dependẽs a materia est idẽ realiter forme vt patet. Ad ꝓbationem primã qua dicit: q: tunc esset prius ꝛ nõ prius, dico q

Ad ter tium.

non est inconueniẽs in diuersis generibus causarũ. Ad aliã ꝓbõnem qua dicit: vbi est vera et realis identitas ꝛc. negat secunda propositio assumpta: non enim omne prius potest esse sine posteriori: vt alias ostẽdetur. ¶ Ad secundum negat maiorem cum causatum est causa sue cause i alio genere cause: sicut in ꝓposito accidit: materia enim signata est causa quãtitatis in genere cause materialis: quãtitas est causa materie signate in gñe cause formalis vt actus potẽtie: ꝛ ꝑ falsitas maioris i exẽplo supra posito: potẽtia enim materie est necessaria cõdito materie ad causandã formã: ꝛ tñ depẽdet a forma in genere cause formalis. ¶ Ad probationẽ di⁹ q causa materialis ſm causalitatẽ suã dependet a suo effectu. s. forma: sz non inquantũ est effectus eius: sed in eo quod est causa materie: cause enim sunt sibijnuicẽ cause: vt dicit secundo phy sicoꝝ. text. cõ. xxx. non ergo inconuenit cãm in causando dependere a causato: non vt causato: sed vt causa est ſm aliud genus. ¶ Ad tertium dicitur: q quantitatem causare talem signationem in materia nihil aliud est q̃ materiam esse ab hoc agẽte factam capacẽ adeo huiꝰ quantitatis: q nõ illius: ꝛ sic quantitas concurrit ad signationem materie vt ejus: propter quem talis capacitas sit. Agens vero perficiens illam: et talis signatio seu capacitas preest ipsi quantitati in genere cause materialis: et non potest ex hoc inferri: ergo non fit per quantitatem: eo q fit quantitate in genere cause formalis: que sicut ꝛ finis inter causas posteriores inesse numeratur.

T.c.30.

Ad ter tium.

¶ Ad quartũ dicitur: q non solum quantitas tali modo signat materiam sed etiam qualitates proprie. Materia enim fortis ita est capax harum qualitatum quod non aliarum: sed quia sola quãtitas immediate recipitur in substantia: et ex sola quantitate oritur radicaliter distinctio materialis. ideo ad propositum, materiam signatam, materiam sub certis dimensionibus ꝛ non sub certis quantitatibus dicimus. ¶ Ad quintũ dicitur: q quantitas illa que ad individuationem vt originalẽ nõ intrinsecũ individuationis principium concurrit est quantitas terminata. Nec obstat quod sequatur formam: quia etiam forma sequitur potentiã materie: a qua tamen causatur, ꝛ concedimus hanc substantiam esse causam materialem huius quantitatis: sed econuerso in genere cause formalis hãc quãtitatẽ esse cãm huius signationis materie mõ ꝑexposito.

Ad quartum dicitur.

Ad quintum dicitur.

¶ Ad confirmationem Antonij trombete dicitur: q quantitas terminata ad individuationem concurrens non stat in individuali: sed latitudinem habet. sicut enim quelibet species naturalis determinat sibi quantitatem maximam ꝛ minimam infra quandam latitudinem. ita ꝛ quodlibet individuum determinat sibi hanc quãtitatem infra tales limites ꝛ non individibilit. vnde potest fieri rarefactio sine eius (vt individuatiua est) variatione: nõ enim hic accipitur quantitas terminata punctualiter: sed cum certa latitudine.

Ad sextum.

¶ Ad sextum dicitur concedendo cõsequentiam primam: sed negando quod ex hoc sequatur falsitas illius ꝓpositionis fundamentalis firmissimi edificij. Peccauit enim arguens peccato maximo non distinguens inter differentiam formalem ꝛ formarum: omnis enim ꝛ differentia formalis est specifica: non autem omnis differentia formarum: vt dicit. s. Tho. secundo cõtra Gentiles. cap. 81. aliqui in forma huius ignis ꝛ forma illius ignis distinguerentur specifice: cum sint forme ꝛ differant. vnde linea mathematica diuisa in ptes habet duo individua. quelibet enim pars linee est linea: ꝛ illa individua sunt forme ꝛ differunt: sed non differentia formali. Appellatur autem differentia formalis illa que est, per principia quidditatiua. hic enim semper oritur a forma in eo quod forma: qualis non est inter hanc lineam ꝛ illam: cum sit eadem vtriusq; quidditas. verum arguentis error: est valde puerilis: sicut forme ꝛ differunt: ergo differunt formaliter: est monachus ꝛ est albus, ergo est monachus albus. ¶ Ad vltimum negatur consequentia: licet enim id quod est in predicamento substantie sit prius simpliciter quolibet alio predicamento: tamen aliqua conditio (sine qua individuum vt sic non est in predicamẽto) põt esse posterior in genere cause formalis ꝛ alterius ꝑdicamẽti: eo q cã formalis est posterior in esse.

Ad sextum.

Ad primum.

¶ Ad confirmationem dicitur q̃ quodlibet predicamentum completur per res sui generis: si loquamur de his que ponantur in predicamentis: ꝛ de ratione reponendi ea in illis: non autem si loquamur de conditione rei reposite in predicamento: fortes enim non est nisi substantia: ꝛ ratio ponens ipsum in predicamento est substãtia: conditio autem individuationis: sine qua non est ratio reponẽdi ipsum in predicamento: non inconuenit quod coerigat aliquod accidens: puta quãtitatem. ¶ Ad primum vero eorum que ꝓ opposita conclusione adducta sunt: dicitur q̃ minor est falsa: ad materiam nam q̃ signatam primo sequitur vnitas numeralis.

Ad primum.

Ad secundum.

¶ Ad secõm dr q̃ differẽtia individuoꝝ reducit ad q̃titates: q̃titas

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes autem differũt sitibus ꝓpꝛie:q̃ sunt differentie ẽtitatis:situs autẽ non solũ integrãt ex illis duobus.s.ymanẽtia ꝛ cõtinuatione partiũ:sed ex his duob⁹ cũ tertio ordine.s.partiũ in toto: vt docet alber.in predicamentis:capꝰ.de ẽtitate:per hoc enim differt a situ speciali predicamẽto q̃ dicit ordinem partiũ in loco:vnde situs in proposito distinguunt suis ordinibus partium in toto q̃ sunt de eorũ rõne:ordines autem seipsis :in diffinitione enim ordinis cadit distinctio:et sic patet ꝙ non est eque dubiũ de his ad q̃ facim⁹ reductionem:et de ẽtitatibus :et ꝙ non oportet ẽtitates ꝓpter hoc distingui formaliter:talis enim ordo partium in toto vt materiale quid est in ipsa ẽtitate:quod in nulla alia forma inuenitur.

Caput tertiũ. ¶Ad tertiũ Antony trõbete dicit ꝙ minor est falsa: materia eñ signata:vt ꝓbata est:est id cui prima repugnat diuidi vt vle in particularia:ratione enim eius repugnat echeitati. Caput iij.

Cõ.t. DIcit ergo ꝙ essentia hominis ꝛ socra.non differunt niſi secundum signatum ꝛ nõ signatum, vnde Cõmẽ.dicit super.vij.metap.ꝙ socra.nõ aliud est q̃ animalitas ꝛ rationalitas ⁊, que sunt quidditas eius,sicut etiam essentia generis et essentia speciei secundum signatum et non signatum differunt, q̃uis alius modus designationis sit vtrobiq;,quia designatio indiuidui respectu speciei est per materiam determinatã dimensionibus, designatio autẽ speciei respectu generis est per differentiam constitutiuã q̃ ex forma rei sequitur.

Postq̃ Determinatũ est quid sit essentia substãtiarũ compositarũ in cõi:in hoc tertio cap.intendens agere de differentia essentiarũ cõpositarũ inter se:cũ essentie composite sint tres : scilicet generica :specifica:et individualis: quinq; facit. Primo loquitur de differentia earum absolute . Secundo determinaturus de differentia earum:vt subsunt primis intentionibus:et illarum nominibus : ostendit quomodo essentia generica differat a specifica. Tertio gen⁹:species:dꝛia:diffinitio qualr iter se differãt declarat. Quarto excludit quandã dubitationẽ. Quinto assignat differentiã inter essentiam specificam ꝛ individualem.

Ad euidentiam Dicendo:um prenotãdum est ꝙ de essentijs possumus tripliciter loqui:primo de eis absolute absq; habitudine ad primas vel secũdas intentiones:secundo de eis vt subsunt nominibus prime intentionis:tertio vt subsunt nominibus secunde intentionis : verbi gratia:de natura humana contingit loqui secundum se:id est ſm ea que conueniunt sibi ratione sui:contingit et loqui de ipsa vt stat sub hoc nomine humanitas:et hoc nomine homo et similibus: cõtingit et tertio loqui de ipsa:vt stat hoc nomine species,sanc.Tho. ergo in prima huius capituli parte loquitur de essentijs rerum primo modo:in toto vero residuo loquitur de eis secũdo modo sumptis:in sequenti autem capitulo de eis tertio modo acceptis sermonem faciet(et hoc si non vis decipi in hoc capitulo diligentissime notato:)ponit igitur assignando differentiam inter essentiam generica:specificam:et individualem secũdum se sumptas hãc conclusionem:essentie predicte non differunt niſi secundum signatum et non signatum:hoc sic declaratur:animalis hominis sortis essentie propue non differunt niſi per hoc:quia in ratione animalis cadit substantia animata sensibilis absq; determinatione eius per rationale:in ratione autem hominis ponitur substãtia animata sensibilis rationalis:et sic additur in ea designatio per differentiam:ratio vero sor.ponit substãtiam animatam sensibilem rationalem in istis carnibus et istis ossib⁹:et sic in ea additur designatio materie:que non ponebatur in ratione hominis:vnde absolute loquendo:et secundum suas rationes ꝓpias apparet has essentias:non niſi ſm signatum et non signatum differre id est ſm explicitam inclusionem alicuius designationis siue determinationis: ꝛ non explicitam inclusionem illius:licet talis designatio non vnoq; miter sit in natura specifica et in natura individui : determinatio enim quam addit natura specifica supra genericam est formalis essentialiter diuersificans gen⁹:vtpote a forma in eo q̃ forma sumpta,determinatio autem quam natura individualis supra specificam addit est materialis : non formaliter sed materialiter tantum diuersitatem in specie faciens vtpote sumpta a materialis conditionibus rei.Ex his habes ꝙ homo et humanitas:animal ꝛ animalitas secundum se:id est naturas significatas:nullo modo differunt:eadem omnino est ratio nature significate per hominem ꝛ humanitatem:ita ꝙ nulla designatione differunt:sed vt post dicetur: differunt vt subsunt nominibus prime intentionis: quia vero distinctio per signatum et non signatum non est distinctio realis. Caꝑ.ꝛ Ideo dicit Comment.vij.metaph⁹.si. consilio.ꝛ. ꝙ sor. substantialiter sumptus nil aliud est q̃ anim. litas ꝛ rationalitas que sunt quidditas eius:forteitas enim que naturam sortis nominat: eadem realiter est animalitati ꝛ rationalitati.

¶Hec autem determinatio vel designatio que est in specie respectu generis non est per aliquid in essentia speciei existens quod nullo modo in essentia generis sit,imo quicquid est in specie est etiam in genere vt nõ determinatum, si enim animal non esset totum quod est homo, sed pars eius,non predicaretur de eo : cum nulla pars integralis predicetur de suo toto.

¶In hac secunda parte capituli determinatur quomodo essentia generica differat a specifica secundum ꝙ ambe stant sub nominibus prime intentionis:puta quomodo differant essentia hominis et essentia animalis sub his nominibus homo ꝛ animal: ꝛ intendit ꝙ essentia significata per nomen genericum:puta animal: et essentia significata p nomen specificum:puta homo : non differunt per hoc ꝙ essentia significata per nomẽ specificum includat aliquam determinationem que omnino sit extra rem significatam per nomen genericũ:sed per hoc ꝙ essentia per speciei nomen importata includit actu designationem specificam que fit per differẽtiam eius constitutiuam:sicut homo actu includit rationale: ponitur nanq; in eius diffinitione.Essentia vero nomine generico significata cõfusa et indeterminate importat designationem illam : sicut animal in potẽtia includit rationale:vt dicit Porphyrius:vnde animal ꝛ vniuersaliter omnis essentia generico nomine importata vt sic:totum includit q̃ includit species:licet nõ eodẽ modo. in cap. de diffa. ¶Et propterea ad posite differẽtie declarationem ponit talẽ cõclusionẽ:genus dicit totum esse speciei:quã sic probat primo ꝓdicatũ dicit totũ esse eius de quo predicatur:genus predicatur de ipa specie:ergo natura generica:puta animal:dicit totum esse speciei:maiorem probat per hoc:quia nulla pars predicatur de suo toto. Vbi aduertendum est ꝙ hic sermo verus est d⁹ predicatione in recto ꝛ directa : siue essentiali : siue denominatiua:et de parte : in eo ꝙ pars:ꝛ nõ de parte vt significatur per modum totius:potest enim pars vtroq; modo significari : sicut materia significatur vt pars rei(per ly materia)significatur autem vt totum(per ly materiale.) his enim modificata conditionibus ꝓpositio illa.s.nulla pars predicatur de suo toto nullam patitur instantiam:cum enim dico : homo est albus:ly albus confundit in se totum quod est in homine: ꝛ similiter cum dico: homo est materialis:ly materialis cõprehẽdit in se implicite totum quod est homo:et sic cum dicitur , homo est animal:ly animal.continet implicite totum quod est homo,modo(qui infra declarabitur.)et sic probandum est ꝙ essentia generi eo nomine importata includit designationem specificam:extra totum enim nihil est.

¶Hocautem quomodo cõtingat,videri põt si inspiciat corpus scõm ꝙ ponit pars aialis,ꝛ scõm ꝙ ponit genus, nõ eñ põt dici eo modo esse gen⁹ quo est pars integralis, hoc igitur nomẽ q̃ est corp⁹ multipliciter accipi põt, corpus eñ scõm ꝙ est in ꝓdicamento substãtie dꝛ ex eo ꝙ hꝫ talẽ naturã, vtí eo designari possent tres dimẽsiones,ipse aũt tres dimẽsiões designate sunt corpus q̃ est in genere q̃titatis. Cõtingit aũ cin reb⁹ q̃ habet vnã pfectionẽ ad vlteriorẽ pfectionẽ ptingat sicut patet in hoie q naturã sensitiuã habet ꝛ vlterius intellectiuã, similiter etiã ꝛ sup hãc pfectionẽ q̃ ẽ habere talẽ formã,ꝛ vtí ea possint tres dimẽsiones designari, põt alia pfectio adiungi,vt vita vel aliquid hmõi,põt ergo hoc nomẽ corpus rẽ quãdã designare q̃ habet talẽ formã ex qua seqtur in ipsa designabilitas triũ dimẽsionũ cũ ꝛ sione:vt scz ex illa forma nulla vlteri⁹ pfectio sequat:sed si aliqd aliud supaddit sit ꝓter significationẽ corpis sic dicti:ꝛ hoc modo corp⁹ erit materialis et integralis pars aialis:q; sic ꝛia erit ꝓter id q̃ significatum est noie corpis ꝛ supueniens ipsi corpori : ita ꝙ ex ipsis duobus,s.ex aia ꝛ corpe:sicut ex partib⁹ cõstituitur animal.

animal. ¶Põt etiã hoc nomẽ corp⁹ hoc modo accipi:vt significet rem q̃dã q̃ hꝫ talẽ formã:ex qua possint in ea tres dimensiones designari, cuius forma sit illa : sine ex ea possit puenire alia vterior pfectio siue non:ꝛ hoc modo corp⁹ erit gen⁹ animalis:q; in aiali nihil est accipe q̃ i corpe implicite nõ cõtineatur:nõ enim anima est alia ab illa forma per quã in re illa poterãt designari tres dimensiones: ideo q̃ dicebam ꝙ corpus est q̃ habet talẽ formã ex qua pñt designari tres dimensiones in eo intelligebam quecumq; forma esset illa:siue anima esset,siue lapideitas, siue q̃cũq; alia forma,ꝛ sic forma aialis implicite i corpoꝛe siue in corporis forma continetur,prout corpus est genus eius.

¶Ñ declaratũ est genus compari ad spẽm:nõ vt eius partem sed vt totũ:aperire intendit hic quomodo res per genericum nomen significata possit vtroq; modo accipi:vt pars:scilicet ꝛ totũ: ꝛ primo in corpoꝛe tanq; notiou:deinde in animali:dicẽs ꝙ ex quo non potest eodem modo sumpta res esse pars rei et genus eiusdẽ (vt ostensum est)scire debes ꝙ hoc nomen corpus accipitur dupliciter:est enim equiuocum ad corpus quod res ꝓdicamenti substantie:ꝛ ad corpus quod est res ꝓdicamẽti quãtitatis . Corp⁹ vt significat rem ꝓdicamenti substantie : importat naturã ex qua est influere trina dimẽsio.Corpus vero vt significat rem predicamenti quãntitatis importat ipsam trinam dimensionem. ¶Iterũ corp⁹ quod significat rẽ ꝓdicamẽti substãtie:de quo nunc est ſmo : accipitur dupl⁹. Uno modo : vt significat naturã illã ex qua nata est fluere trina dimẽsio cum pcisiõe ois substantialis perfectionis vlteriotis.Alio modo:vt significat illãmet naturã absq; precisione vlteriotis pfectionis substantialis.Causam huius et simillium distinctionũ assignat in litera:ex eo ꝙ res habẽs aliquã pfectionem substãtialẽ nõ excludit a se aliquã aliã vlteriorẽ substãtialẽ perfectionẽ:sicut hõ ex eo ꝙ habet pfectionẽ sensitiuã non excludit a se pfectionẽ intellectiuã:et silr corpus ex eo ꝙ hꝫ perfectionem corporeã nõ excludit a se pfectionẽ vitalẽ:ꝛ sic de aliis : cum eñ puꝛ perfectio substãtialis nõ excludat secundã ꝛ tertiam : ꝛ manifestũ sit etiã ꝙ nõ includit eas in actu: põt puꝛ perfectio concipi ꝛ significari:ꝛ cũ precisione seu exclusione aliarũ:ꝛ cũ inclusione confusa earũ.Ex eo nãq; ꝙ forma aliter nõ includit alias: potest precise cõcipi ꝛ significari.Ex eo ño ꝙ cõiunctionẽ cũ aliis non excludit:potest cũ aliarum confusa ꝛ potẽtiali inclusione concipi et significari:vnde natura significata per hoc nomen corpus:quia nõ formaliter includit perfectionem vitalem:nec sensitiuam:nec intellectiuam potest cum precisione omnium horum concipi ꝛ significari : et quia non excludit adunationem essentialem sui cum illis: ideo potest absq; eoũ precisione concipi et significari : vt confusa ꝛ determinate includens omnia illa : colligitur autem ex tex.triplex differentia inter hec:differũt enim primo in hoc q̃ corpus primo modo dicit corporeitatẽ solã:ex qua nata est fluere trina dimẽsio ꝛ nulla vlterior pfectio:corpus ño ſ.ño modo dicit formã quãcũq; a q̃ fit corporeitas:ex qua nata est fluere trina dimensio cum quacũq; alia pfectione.Scõo differũt:q; corpus primo modo est pars spẽi:eo ꝙ significatũ formale spẽi est ꝓter et extra significatũ eius:sicut anima rõalis est extra corporeitatẽ:sunt enim in homine duo:pfectio.s.corpalis quã posse acceptam paret non includere aliquo modo intellectualitatem: ꝛ perfectio intellectualis que est altera pars:corpus vero scõo modo est totum respectu speciei: eo ꝙ pfectio seu forma formalr importata per speciem includitur in significato corporis sic accepti:significat enim quãcũq; formã a qua fit pfectio corporeitatis anima intellectiua includit in ly q̃cumq;.Tertio differunt:quia corpus primo modo non est in recta linea ꝓdicamẽtali:sicut nec quecũq; pars:corp⁹ vero scõo modo est directe in ꝓdicamẽto substãtie: sicut ꝛ quodlibet aliud genus.

¶Et etiã talis est animalis habitudo ad hominẽ : si eñ aial noiaret tñ rem talẽ que hꝫ quãdã pfectionẽ vt possit sentire ꝛ moueri p principium in ipso existẽs cũ precisione alteri⁹ perfectionis:tũc quecumq; alia pfectio vlteri⁹ superueniret haberet se ad aial p modũ partis:ꝛ nõ sicut implicite cõtẽta in rõne aialis:ꝛ aial non esset genus. Sed est genus ſm quod significat rem quandam:ex cuius forma potest prouenire sensus et motus : qrecumq; sit illa forma : siue sit anima sensibilis tantum : siue sit anima sensibilis et rationalis simul.

¶Declarat hoc quoq; in hoc genere quod est animal:potest eñ animal accipi vt significat formam:ex qua precise oriantur sensus et motus quibus animal a non animali discernitur:vt dicitur primo de anima.tex.com.xxx. Potest etiam accipi animal vt dicit formam quãcumq; ex qua oriantur sensus et motus non precise:ꝛ sic est genus:primo aũt modo est pars speciei:vnde homo est cõpositus ex animali ꝛ intellectiuo principio tanq; ex suis partib⁹ essentialibus accipiẽdo animal primo modo, sic enim extra significatum eius est intellectiua natura:animal vero secũdo modo est totum respectu hominis implicite includens specificas perfectiones:cũ eñ sic dico,aial:dico,habẽs naturã sensitiuã indeterminate relinquendo:per quam formam habeat sensituam naturam, et sic implicite includuntur oẽs forme specifice:habetur enim natura sensitua nõ niſi per formã hominis : leonis vel bouis ꝛc.ex his patet differẽtia inter essentiam genericam ꝛ specificam:vt subsunt nominibus generico ꝛ specifico prime intẽtionis:quia scilicet differunt sicut includens implicite ꝛ includens explicite illamet.

Vide Aui. 5. metap. c.5.ꝓ totum. ¶Si igitur genus significat indeterminate id totum q̃ est in specie,non enim significat tãtum materiam, similiter etiam differẽtia significat id totum quod est in specie ꝛ nõ tantũ formã,ꝛ etiã diffinitio significat totũ ꝛ etiã spẽs, sed diuersimode. Quia genus significat totũ, vt quedã denominatio determinãs id q̃ est materiale in re sine determinatione propue forme,vnde genus sumitur a materia q̃uis non sit materia,q̃ꝛ hꝫ ex hoc q̃ corpus dꝛ ex hoc q̃ hꝫ talem pfectionem vt possint in eo designari tres dimensiones,que quidẽ perfectio est,vt materialis se habens ad vlteriorem perfectionem. Differẽtia vero ecõuerso est,sicut quedã determinatio a forma determinata sumpta preter hoc q̃ de intellectu primo sit materia determinata, vt patet cũ dicitur animatũ.s.illud q̃ habet animã nõ determinatur:quid sit vtrum corpus vel aliquid aliud.vnde dicit Aui.q̃ genus non est in differẽtia,sicut pars essentia eiꝰ, sed solum sicut ens extra quidditatẽ siue essentiã,sicut etiã subiectum est de intellectu passionum . et ideo genus non predicatur de differentia per se loquendo, vt dicit Arist. in.iij.de anima ꝛ.iij.Topicoꝝ.nisi forte sicut subiectum predicatur de passione,sed diffinitio siue species comprehendit vtrũq; scilicet determinatam materiam quam designat nomẽ generis:et determinatam formam quam designat nomen differentie. 5.meta. c.5. circa medium. T.c.10. cap.3.

¶In hac tertia prẽ capituli comparat genus spẽm differentiã ꝛ diffinitionẽ inter se quo ad cõuenientiam ꝛ differẽtiã. ¶Conuenire ait hec oia in hoc q̃ volũt eoũ significat totũ q̃ est in specie. Q̃ ex ꝓdictis immediate sequit:si enim genus significat totum: quia vere ꝛ ꝓpue ꝓdicat de specie ꝛ fundit in se oia ad q̃ se extendit pars ratione differentia cum vere ꝛ propie predicetur de specie:et confundit in se omnia ad que se extendit vt predicabile,totũ significabit.Differentiam autem duplicem ponit inter ea . Differunt primo quo ad formalia significata eorum:quia formale significatum generis est perfectio materialis:formale autem significatum differentie est perfectio formalis : formale vero significatum speciei est aggregatũ ex vtraq; perfectione nõ distinguendo eas: formale autem significatum diffinitionis est similiter aggregatũ ex vtraq; perfectione:sed diuidendo in singulas:verbi gratia:formale significatum animalis est natura sensitiua q̃ se habet vt materialis ad perfectionem intellectualem que formaliter importatur per rationale:et consequenter perfectio intellectualis se habet vt formalis:similiter formale significatum hominis ꝛ animalis rationale est aggregatum ex natura sensitiua et intellectiua:sed animal rationale separatim explicat vtrũq;:homo vero non. T.c.10. cap.3.

Pro Intellectu horũ nota ꝙ significatum formale noiꝭ ad pfis est perfectio seu forma determinate:et primo explicata per illud nomẽ.Materiale vero est illud q̃ sub nois significatiõe eadit nõ ꝓpio:vñ ꝓsiderato oi eo q̃ tã formalr q̃ materialr importat per gen⁹:spẽm:dꝛiam:ꝛ diffinitionẽ:dicit ꝙ idẽ significant ꝛ ꝙ conueniunt:consideratis aũt formalibus eoꝝ significatis:dicim⁹ ꝙ differũt ꝛ ꝙ nõ significant idem.Sed ne vagetis qrẽdo differẽtia

Universidad de Deusto
Biblioteca

inter significatū formale speciei ꝛ diffinitionis: qm̄ nulla est: sed in modo tm̄ exprimēdi idē formale significatū differunt. spēs. n. indistincte actu tm̄ explicat totū: diffinitio vero diuidit in singula. vt
T.c.5. dicit primo physicoꝝ. text. cō. 5. Genericum ergo nomen, pura aial formaliꝫ determinate explicat materiale hois perfectionem. s. sen
T.c.6. situāꝫ: ideo genus sumit a materia. 8. meta. text. cō. 9. dr̄ie vero no
V.c.9, men puta rōnale formaliter ꝛ determinate explicat formalem rei
T.c.15 perfectionem: ideo dicitur ibidē sumi a forma. Et sicut in formali significato generis nō cadit perfectio per differētiam importata: qꝛ indeterminate in illo includitur: ita in formali cōceptu differentie nō cadit genus eadem rōne: qꝛ. s. perfectio generica indeterminate cadit in noiē differētie. Sicut enim ex eo q̄ aial significat habēs naturā sensituā duo significat naturā sensituā formaliꝫ ꝛ primo ꝛ qō hꝫ illā indeterminate: non. n. explicat an id sit hō vel bos sic rationale ex eo q̄ significat habens rōnalitatē duo significat. s. rōnalitatē formaliꝫ ꝛ primo: ꝛ habēs illā secūdario ꝛ indetermina-
5. met. te. non. n. determinat quid sit id habēs an homo vel aial. ꝛ ī hō dicit
cap. 6. Aui. q̄ genus non est in dr̄ia: sicut pars essentie eius. i. sicut pars
Predicamento substā- tie. sui formalis significati: sed est extra formale significatū eius. sicut subiectū est extra formale significatū sue passionis. Albū. n. purā qualitatē significat: vt dicit in predicamentis. Et hꝫ genus non sit de intellectu differētie tali modo. s. vt formaliꝫ significatū per illā: est tm̄ de intellectu eiꝰ alio mō: vt subiectū. s. est de intellectu passionis. Supr̄. n. vt supra dictū est. aliquid cadit i rōne alicuius. Uno
C. 2. q. 4 modo vt pars quiditatis. Alio mō vt subiectū eius: quō subiectū
T.c. 19 intrat diffinitionē passionis. vt habes. 7. meta. text. cō. 19. ꝛ tō dicit
T.c. 10. Aristo. 3. meta. text. cō. 10. ꝛ. 4. topi. cap. 3. q̄ genus per se nō predi-
Cap. 3. catur de differentia nisi forte sicut subiectū predicat de passione. Ratio primi dicti est: qꝛ genus in nullo modo dicēdi per se p̄dicat de differentia: nō quidē in quarto: qꝛ differentia nō explicat cām gñis. Nec in scō: qꝛ dr̄ia nō ponit in gñis diffinitiōe: nec ēt in primo propie: qꝛ predicata primi modi in recto que ꝓprie predicant: sunt ea que intrinsece in rōne cadunt: ꝛ nō ea que per additamētū in ea sunt. homo. n. non predicat ꝓprie de risibili in primo modo. qō patet ex eo q̄ ista: risibile est homo. est per accidēs. vt ō primo
Ca. 18. poste. cap. 18. Ratio scōi est: qꝛ si genus est de intellectu dr̄ie: sicut
T.c. 35 subiectū est de intellectu passiōis. cōsequēs est q̄ genus predicet de dr̄ia: sicut subiectū de passione. Nec dicit (forte) non dubitāter est: sed nō determinātis. cōsueuit. n. apud ipsum res nō decisa sub dubia verborum forma poni. ¶ Aduerte q̄ licet intellectu differē tie ca̅dat genus determinate: nomen tm̄ differētie genus illud non explicat determinate. rationale enim nō explicat animal cū rōnalitate: sed habēs rōnalitatem: sicut ꝛ in diffinitiōe risibilis cadit homo: ꝛ tm̄ hoc nomen risibile non explicat hominem determinate: significat enim habens risibilitatem.

Vide Aui. 5. meta. cap. 5. ¶ Et er hoc patet ratio quare genus ꝛ species ꝛ differentia se habeant ꝓportionaliter ad materiam formam et compositum in natura q̄ꝫ non sint idem cum illis: quia nec̄ꝫ genus est materia: sed sumitur a materia vt significans totum: nec differentia est forma, sed sumitur a forma vt significans totum. vnde dicimus hominem esse animal rationale ꝛ non ex animali ꝛ rationali. sicut dicimus eum esse ex corpore ꝛ anima. Ex corpore enim ꝛ anima dicitur esse homo, sicut ex duabus rebus quedam tertia res constituta que neutra illarū est. homo enī nec est anima nec̄ corpus, sed si homo aliquo modo ex animali ꝛ rationali dicatur esse, non erit sicut res tertia ex duabus rebus, sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. Intellectus enim animalis est sine determinatione forme specialis naturam exprimens rei. ex eo q̄ō est materiale respectu vltime perfectionis. Intellectus autem huius differentie rationalis consistit in determinatione forme specialis, ex quibus duobus intellectibus constituitur intellectus speciei vel diffinitionis, et ideo sicut res cōstituta ex aliquibus non recipit predicationem earum rerum ex quibus constituitur: ita nec intellectus recipit predicationem eorū intellectuum ex quibus constituitur, nō enim dicimus q̄ diffinitio sit genus vel differentia.

¶ Corollarie concludit icōam differētiam inter genus ꝛ speciem

ꝛ differentiam: qꝛ. s. genus ꝓportionaliter se habet ad materiam que est pars compositi: ꝛ non significat ipsam. differentia ꝓportionaliter se habet ad formam ꝛ non significat ipsam. species ꝓportionaliter se habet ad compositum. ex materia ꝛ forma: ꝛ vt sic non significat compositum ex materia ꝛ forma: sed aliquid complectens genus ꝛ differentiam. In assignatione huius differentie ꝑm quodlibet membrum ponuntur due particule. puta in primo membro prima particula est q̄ genus ꝓportionaliter se habet ad materiam. scōa vero est q̄ genus nō significat materiam. similiter in scō ꝛ tertio membris. Prima particula omnū sequitur ex supradictis. Si enim perfectio generica que formaliter importatur per genus est materialis respectu perfectionis, differentialis que formaliter importatur per differentiam: oportet q̄ sicut se habet materia respectu forme in composito naturali, puta sorte: ita genus respectu differētie in composito rationali: scilicet specie. vt sicut materia est potentialis ꝛ perficitur ac specificatur per formam: sic generica perfectio est potentialis perfectibilis ꝛ specificabilis per differentiam. Secunda vero particula (licet sequatur etiam ex supradictis) q̄ ex eo q̄ genus differentia ꝛ species significat totum: sequitur immediate q̄ genus non significet materiam: qꝛ materia non est totum. ꝛ q̄ species vt sic non dicat compositum ex materia ꝛ forma: eo q̄ partes eius vt sic non sunt materia ꝛ forma: sed genus ꝛ differentia. Attamen. s. Tho. probat eam tali ratione: materia ꝛ forma sunt partes sui totius: sicut due res tertie rei: genus ꝛ differentia non sunt partes sui totius, scilicet speciei: vt due res tertie rei. ergo genus ꝛ differēta non sunt materia ꝛ forma speciei. Maior patet ex se. homo enim est alia res a materia sua ꝛ alia a sua forma. (Nec est cure modo vtrum sit res distincta realiter vel ꝑm rationem ab illis duabus coniunctis,) sufficit enim nobis qō sit tertia res realiter distincta a qualibet parte. Minor vero declaratur hoc modo. si genus ꝛ differentia componerent speciem vt due res tertiam: tunc homo esset compositus ex animali ꝛ rationali. hoc est falsum. ergo a destructione consequentis genus ꝛ differentia non componunt speciem vt due res tertiam: quod erat probandum. consequentia patet ex se. falsitas vero consequentis probatur ex eo q̄ nulla pars predicatur de suo toto. vt supra dictum est. Ca. 11.
haberur quarto topicorum capitulo. 11. animal autem predicatur de homine: similiter rationale. dicimus enim q̄ homo est animal ꝛ q̄ est rationalis.

Aduertendum Est q̄. s. Tho. in textu explanando maiorem exemplariter dicit: q̄ homo dicitur esse ex anima ꝛ corpore: sicut ex duabus rebus tertia res. Circa que verba dubitatur qō hoc sit verū (eius doctrinam sustinendo) ponentis vnicam formam substantialem in composito, quecunq̄ enim sunt idem realiter non constituunt aliq̄d: vt due res tertiam. perfectio autem corporea ꝛ anima sunt idem realiter si vnica forma ponitur. qō ergo constituent hominem vt due res tertiam? ¶ Hanc dubitationem propter eius magnam difficultatem diuersi diuersimode soluunt. Quidam dicunt q̄ corpus ꝛ anima non sunt ꝑm rem partes hominis: sed ꝑm rationem tantum. hꝫ enim anima sit vere pars: corpus aūt ꝑm rem est totum. dicit enī compositum ex materia ꝛ forma que est anima: ideo non est compositus ex anima ꝛ corpore tanq̄ ex duabus partibus ꝑm rem sed ꝑm rationem: sed bene est compositus ex eis tanq̄ ex duabus rebus: eo modo quo totū ꝛ pars sunt due res: vt tertia res ꝑm rationem distinctam ab altera. s. corpore: ꝛ ꝑm rem ab altera. scz anima. ¶ Alij dicunt ꝛ in idem redit: q̄ homo est compositus ex anima ꝛ corpore: sicut ex causa formali ꝛ eo cuius est causa formalis. Diuerse enim res sunt (ꝑm Auic.) causa formalis ꝛ id cuius est causa formalis: sicut lucidum est compositū ex luce ꝛ lucido. vnde ꝛ isti dicunt q̄ est compositus homo ex duabus rebus. s. toto ꝛ parte: hꝫ non ex duabus partibus ꝑm rem. ¶ Alij dicunt q̄ locutio ista est intelligenda per synecdochē. homo est compositus ex anima ꝛ corpore rōne sue partis. s. materie. ¶ Mihi aūt ꝓ nunc videt dicendum q̄ homo est cōpositus ex aia ꝛ corpore nō solum tanq̄ ex duabus rebus tertia res: sed tanq̄ ex duabus partibus ꝑm rem totū: accipiendo corpus non vt est genus: sed vt significat partem. ꝛ accipiendo aiam precise: vt distinguit scōo de anima. Significat aūt T.c. 6.
corpus sic acceptū compositum ex materia ꝛ perfectiōe corporea precise. Anima vero perfectionem vitalem precise. Probatur intentum sic. corpus differt realiter ab anima: ꝛ non vt totū a parte. ergo vt pars a parte. p̄bat media: qꝛ totū cōfuse saltem includit partem. corpus aūt sic acceptum excludit aiam: vnde in diffinitione anime ponitur corpus vt subiectum deferens animā: vt ibi dicit sanct. Tho. Prima propositio ex se est euidens et ab omnibus T.c. 6.
concessa: consequentia autem ex sufficienti diuisione robur trahit: oportet enim vel vt totum a parte: vel vt pars a parte: corpus realiter differre ab anima: si realiter differunt: homo igitur est compositus ex corpore ꝛ anima tanq̄ ex partibus realiter distinctis: quod erat intentum. Et aduerte q̄ corpus pars cum importet corporeitatem precise extra ipsum est identitas perfectionis corporee ad animam: seu perfectionem vitalem: accidit enim (accidente extraneo) corpori precise q̄ eius perfectio sit idem cum anima: per se enim presc̄indit animam: ꝛ ideo per se loquendo subtiliter dictum est hominem componi realiter ex anima et corpore. Unde secundum hoc ad obiectionem deductam: dic q̄ licet perfectio corporea seu forma corporeitatis sit eadem realiter anime: corpus tamē aliud est realiter ab anima: ꝛ ipsa perfectio corporea per se loquendo non est eadem realiter ipsi anime: imo ipsam excludit precise accepta: et ideo corpus et animam cum precisione per se loquendo realiter partes ipsius hominis conceditur esse. Huic responsioni fauent verba text. vbi assignatur ꝓ causa dicti precisio anime a significato corporis. Quod dicimus de corpore et anima respectu animalis dicere poteris de animali ꝛ anima intellectiua respectu hominis: de corpore et forma lapidis respectu lapidis: ꝛ sic de alijs semper accipiendo terminos precise pro partibus: licet non consuetum sit dici inanimata componi ex corpore et forma specifica sicut animata ex anima et corpore propter latentem differentiam inter corporeitatem et formam inanimatorum: et etiam quia forma animatorum eleuat compositum ad hoc q̄ moueat seipsum oportuit in ipso distinguere partem mouētem ꝛ partem motā: animam. s. ꝛ corpus: quod non inuenitur in formis inanimatorum.

Aduerte Secundo q̄ sanct. Tho. ad clarificandam minorem dicit q̄ homo non est ex animali et rationali: sicut ex duabus rebus tertia res: sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. ¶ Ubi sciendum q̄ genus species et differentia. possunt accipi tripliciter. ¶ Primo modo pro re significata per nomen genericum specificum et differentiale prime intentionis. ¶ Secundo modo pro conceptu formali talium nominum. ¶ Tertio modo pro re significata per eorum nomina secunde intentionis. Verbi gratia, animal homo ꝛ rationale possunt accipi primo pro re significata per hec nomina: secundo pro conceptibus eorum formalibus: tertio pro relationibus generis speciei et differentie: primo modo nec species nec diffinitio est composita ex genere et differentia eo q̄ res significata per speciem et differentiam: idem enim non componitur ex seipso. Tertio modo similiter nec species nec diffinitio est composita ex genere et differentia eo q̄ relatio speciei relatiue apponitur relationi generis (vt dicitur a Porphyrio.) Nullum autem correlatiuum componitur ex suo correlatiuo: et vniuersaliter non apparet quomodo relatio possit componi ex alijs relationibus: vnde sicut relatio quam significat hic nomen propositio non est composita ex relatione predicati ad subiectum: sed est relatio attributa ab intellectu ipsi complexo ex predicato et subiecto: ita relatio diffinitionis est relatio attributa tali formato conceptui in prima operatione intellectus explicanti distincte genus et differentiam.

¶ Secundo vero modo quam species q̄ diffinitio est composita ex genere et differentia: conceptus enim formalis speciei integratur ex conceptu formali generis et conceptu formali differentie tanq̄ ex duabus partibus: verbi gratia, conceptus formalis hominis est aggregatum quid ex conceptu formali animalis et conceptu formali rationalis. Quod ex supradictis sic deducitur: ex eo enim q̄ ostendimus genus et differentiam et speciem differre in significato formali liquet q̄ conceptus formalis animalis est conceptus perfectionis sensitiue: et conceptus formalis rationalis est conceptus perfectionis intellectiue: et conceptus formalis hominis: est conceptus vtranq̄ perfectionem complectens ex illis tanq̄ conceptus tertius illorum adunatione formatus: et sic homo est ex animali et rationali tanq̄ intellectus tertius ex duobus intellectibus: id est tanq̄ conceptus tertius ex duobus conceptibus et non tanq̄ res ex duabus rebus: et quia nulla pars vt pars predicatur in recto de suo toto: ideo intellectus siue conceptus formalis animalis non predicatur in recto de intellectu id est conceptu formali hominis. Ista enim est falsa: conceptus formalis hominis est conceptus formalis animalis: quia conceptus formalis hominis aggregat totum ex intellectiua et sensitiua perfectionis coniunctum: conceptus vero formalis animalis non nisi partem: scilicet perfectionem sensitiuam dicit (licet vt supra dictum est secundum conceptum seu significatum materiale et formale simul totum dicat) homo ergo secundum suum formalem intellectum seu conceptum acceptus non est animal neq̄ rationale: sed ex animali et rationali. Et sicut dictum est de homine qui est species: ita dicito de animali quod est diffinitio: animal enim rationale secundum suū formalem cōceptum: nō est animal neq̄ rationale: sed ex animali ꝛ rationali: differt nanq̄ formalis conceptus animalis rationalis a conceptu formali animalis: ꝛ a conceptu rationalis sicut totum a partibus.

Hoc autem Quod dictum est, conceptum formalem scilicet speciei ꝛ diffinitionis componi ex conceptibus formalibus generis ꝛ differentie potest dupliciter intelligi. Uno modo de conceptu mentali. Alio modo de conceptu obiectali formaliter sumpto. Si primo modo adhuc dupliciter intelligi potest. Uno modo de conceptu mentali ꝑm esse subiectiuū: seu ꝑm id quod est. Alio modo de illo ꝑm esse repraesentatiuum: cōceptus mentalis speciei ꝑm id quod est non est compositus ex cōceptibus mentalibus generis ꝛ differentie ꝑm id quod sunt: eo q̄ omnes sunt qualitates simplices: nec possunt distingui in plures partes componentes. Non enim est imaginandum cum intellect⁹ format conceptum diffinitionis hominis scilicet animal rationale: q̄ formet plures cōceptus: sed vnum tantum: qui est quedā simplex qualitas: distincte singulas representantem: sicut et in re extra: res diffinita est habens rem generis et differentie absq̄ cōpositione realis: vnde hoc primo modo dictum nostrū non est verum: conceptus vero mentalis speciei ꝑm esse repraesentatiuum formaliter acceptus est compositus ex conceptibus mentalibus generis et differētie ꝑm esse repraesentatiuum formaliter acceptis sicut idolum representans totum ex idolis partium: homo enim in mente repraesentat aggregatum ex perfectione sensitiua et intellectiua: animal vero in mente formaliter non repraesentat nisi perfectionē sensituam. rationale autem non nisi intellectiuam: vnde hoc modo verificatur dictum nostrum. Conceptus aūt obiectalis speciei formaliter sumptus cum nil aliud sit q̄ significatum formale conceptus mentalis eiusdem est cōpositus ꝑm rōnem ex cōceptibus obiectalibus generis ꝛ differentie formaliter acceptis: sicut significatum formale spēi est compositum ꝑm rationem ex significatis formalibus generis ꝛ differentie (vt supra ostensum est.) vnde homo acceptus vt est obiectus conceptui mētali sui. s. specifico non est animal neq̄ rationale: hꝫ ex animali ꝛ rationali: accipiendo etiā animal ꝛ rationale ꝑm q̄ obiecta sunt suis mentalibus conceptibus: vt ostendit falsitas huius propositionis, obiectū formale specificum est obiectum formale genericum siue differentiale: dicit enim homo vt sic aggregatum ex perfectione sensitiua et intellectiua: animal vero vt sic non nisi vnam partem aggregati: scilicet sensituam naturam: et rationale: vt sic nō nisi alteram partem scilicet intellectuam perfectionem: manifestum est autem q̄ aggregatum non est aliquod aggregatorum: vnde et hoc modo dictum nostrum veritatem continet: et est maxime ad propositum. Et sic animal quo ad rem importatam nec est pars nec totum respectu hominis ꝛ animalis rationalis: quo ad significatum vero materiale ꝛ formale simul est totum: quo ad significatum formale autem est pars tam obiectaliter q̄ꝫ repraesentative sumptum. Unde cū dico, homo est animal rōnale: si res ipsa solum attendat: nec partis nec totius ratio saluabit: si vero res ipsa sic significata. s. implicite includēs inferiora inspiciatur: totius rationē habet: si autē res ipsa sic significata attēdatur ꝑm id quod explicite includit vt sic: partis rationē sortitur, ꝓpter quod animal ponit in diffinitione hominis: vt res: res enim de re predicatur vt totū: qꝛ p̄dicat in recto ꝛ vt pars qꝛ additur differētia que a. ad explicat ꝛc. ¶ Nō T.c.5.
supra diximus de specie dicito de diffinitione: seruato semper eo qō c.1.q.2.
dicit primo physico. text. cō. 5. q̄ diffinitio diuidit in singula: nō autem species. ¶ Nec fallaris nostra dicta in hac materia legens et supra (qm̄ supra) per concepum formalem cōceptum mentalem distinctum contra obiectalem accepimus: in hac materia vero per intellectum seu conceptum formalem tam mentalem conceptum q̄ obiectalem formaliter sumptum intelligi volumus.

¶ Quamuis autem genus significet totam essentiam speciei, non tamen oportet vt diuersarum specierum, quarum est idem genus, sit vna essentia: quia vnitas generis ex ipsa indeterminatione vel indifferētia p̄cedit: nō autē ita q̄ id quod significat per genus, sit vna natura numero in diuersis speciebus cui superueniat res alia q̄ sit differētia determi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

minās ipsum: sicut forma determinat materiam que est vna numero: sed q̄ genus significat quandam formam: tamen non determinate hanc vel illam quā determinate differentia exprimit que nō est alia q̄ illa que indeterminate
cap.14 significabāt per genus: ꝛ ideo dicit Cōmentator in .xj. metaphy. q̄ materia prima dicit vna per remotionē omniū formarū: sed genus dicit vnum per cōitatem forme signate: vnde patet q̄ per additionē differentie remota illa indeterminatione que erat causa vnitatis generis remanent species diuerse per essentiam.

¶ In quarta parte capituli huius intendit excludere talem obiectionem. Quecūq; habent vnū genus habent vnā essentiā: diuerse species habent vnū genus: ergo diuerse species habent vnam essentiā: q̄d est falsum: q̄ species differunt essentialiter. maior probāt. ex eo q̄ genus ſm predicta dicit totam essentiam specierum. (Et licet ista obiectio faciliter solui posset dicēdo q̄ species habēt eandem essentiā generice nō tñ specifice) q̄ tamen argumentū altioꝛem difficultatem petit: ex altioꝛi principio rūdere oportuit. Inducta est enim hec obiectio ad concludendū diuersas species habere eandem essentiam simplr ꝛ nō generice: vt patet ex medio assumpto sic arguendo: ea quoꝝ tota essentia est vna habēt eandem essentiā simplr: diuersaꝝ specierū eiusdem: generis tota essentia est vna. ergo diuerse species eiusdē generis habēt eandē essentiā simplr. minor patet ex eo q̄ genus dicit totam essentiam specierū: ꝛ est vnū in eis. ¶ Ad huius obiectionis exclusionē declarat quō genus est vnū ꝛ innuit talem distinctionem: aliquid significat vnū dupliciter. Uno modo per positionem vnius determinate rei significate. Alio modo per indifferētiam seu indeterminationē plurīū rerum importatarum. primo modo genus nō significat vnum sed scō modo. illud em primo modo significat vnū cuius significatū ſm se acceptū est vna aliqua natura ꝛ determinata: sicut hō significat humanitatem que est certa ꝛ determinata natura. s. humana. Illud aūt q̄ significat vnū scō modo hz significatū nō aliquam determinatā naturam: sz plures naturas indeterminate: sicut aial significās perfectionē seu naturā sensitiuā nō significat aliquā certam ꝛ determinatā naturā siue formā. nulla em est in vniuerso forma que sit anima sensitiua sed quelibet est vel bouina vel leonina
T.c.31. T.cō. 24. vel humana ꝛc. vnde .vij. phy sicorum. tex. com. 31. q̄ iuxta genus latent multa. ꝛ .10. metaphy. tex. com. 24. q̄ natura generis diuersa est in speciebus. ꝛ primo de anima. tex. com. q̄ ratio animalis ſm vnūquodq; animal est altera. est igitur genus vnū secūdo modo. vnde ad formam rationis dicitur ſm premissam distinctionem q̄ quoꝝm est tota essentia vna primo modo, eoꝝ est essentia eadem simpliciter. non autem quoꝝm tota essentia est vna secūdo modo: sicut est in proposito. specierum enim totam essentiam non adunat genus nisi vnitate indeterminationis.

Aduertendum Autem est in litera appositā fuisse differentiam inter vnitatem ꝛ generis ꝛ vnitatem materie prime ad maioꝛē predictoꝝ euidentiā: quā ēt differentiam ponit Cōmen. 12. metaphy. Commen. 14. vbi nota q̄ de materia cōtingit loqui dupliꝛ. Uno modo vt est quoddā totum vniuersale respiciens hāc materiā vel illā vt partes subiectiuas: ꝛ sic de ipsa modo nō est sermo. idē enim est iudiciū de eius vnitate ꝛ de vnitate cuiuslibet vniuersalis. Alio modo cōtingit loqui de ea solitarie sumpta ſm se nō. put est vniuersalis aut particularis: neq; prout est in hac specie vel illa: ꝛ sic de ea loquitur Cōmē. ibi: ꝛ. s. Tho. hic. Differunt ergo vnitas materie sic accepta: ꝛ vnitas generis in hoc: q̄ vnitas materie est vnitas numeralis fundata supra determinatam rem. vnitas vero generica est vnitas non numeralis sed indeterminationis fundata supra diuersas naturas indeterminate. Cum autem audis vnitatem materie prime esse vnitatem numeralem intellige negatiue non positiue. Dicitur enim aliquod vnū numero dupliciter: positiue scilicet ꝛ negatiue. illud est vnum numero positiue q̄ est vnū per positionem proprietatis seu differētie numeralis: sicut soꝛ. ꝛ hoc modo materia prima ſm se nō est vna numero: q̄ nulla proprietatem individualē includit. Illud est vnū numero negatiue q̄ vniuersale cū non sit, est nō plura numero. hoc aūt est illud q̄ nullū distinctiuū includit in se: vnde pluralitatē ꝛ numerū habere queat: ꝛ hoc mō materia prima ſm se est vna numero: ꝛ talis vnitas numeralis fundat supra determinatam entitatē: rēllē. s. q̄ est materia: q̄ nullū distinctiuū includit cū ab oī denudata sit actu cuius ēt distinguere: ꝛ ideo dicit Com. q̄ materia est vna per remotionē omnium formarum: q̄ vnitatem suā negatiue habet: ex hoc q̄ nō habet distinctiuas formas. Genus aūt vbi. s. ca. 14. non esse vnum numero: neq; positiue: neq; negatiue proprie loquēdo ex eo patet: q̄ vnitas numeralis talis positiue ēt negatiue fundatur supra certam ꝛ determinatam rem: q̄ in genere non inuenitur. dicit enim genus plures naturas ꝛ res ex quibus numerari potest. Sed ꝛ q̄ genus sit vnum vnitate indeterminationis: ex eo patet q̄ nature plures per genus importate non adunantur in eius significatione: nisi propter hoc q̄ indeterminate significat eas. animal enim ideo adunat in se equum bouem leonem ꝛc. q̄ non determinate explicat quis eoꝝm sit habens perfectionem sensitiuam. ꝛ ideo dicit Commen. ibi: q̄ genus est vnum per cōmunitatem forme signate. i. ex eo q̄ communitet non determinate formas significat. vnde ꝛ patet quomodo proposito. s. Tho. deseruit inducta autoritas. si enim materia ꝛ genus in hoc differunt q̄ materie vnitas est per negationem formarum supra entitate determinata fundata: ꝛ genus non est vnum nisi propter hoc q̄ significat communiter plura. consequens est q̄ genus non sit vnum nisi ex indeterminatione: quod erat ꝓpositum.

¶ Et q̄ (vt dictum est:) natura speciei est indeterminata respectu individui: sicut natura generis respectu speciei: inde est q̄ sicut id q̄d est genus ꝓout predicatur de specie implicite in sua significatione, quāuis indistincte. totum id q̄d determinate est in specie: ita id q̄d est species ſm quod predicatur de individuo: oportet q̄d significet totuꝫ quod essentialiter est in individuo licet indistincte: ꝛ hoc modo essentia speciei significatur nomine hominis. vnde homo de sorte predicatur. Si autem significatur natura speciei cum precisione materie signate: que est principium individuationis: sic se habebit per modum partis: hoc modo significat nomen humanitatis: humanitas enim significat id vnde homo est homo. ¶ Materia autem signata non est illud: vnde homo est homo. ꝛ ita nullo modo cōtinetur inter illa ex quibus homo habet q̄ sit homo. cum igitur humanitas in suo intellectu includat tantū ea ex quibus homo habet q̄d sit homo. patet q̄d ꝛ significatione eius excludutur vel prescinditur materia determinata vl signata. Et q̄ pars non predicatur de toto. inde est q̄ humanitas nec de homine: nec de sorte predicatur. vnde dicit Aui. q̄ quidditas compositi non est ipsum compositum cuius est quidditas: quāuis ēt ipsa quiditas sit composita: sicut humanitas licet sit composita: non tñ est homo. imo oportet q̄d sit recepta in aliquo q̄d est materia signata. Sed q̄ (vt dictū est) designatio speciei respectu generis est per formas: designatio aūt individui respectu speciei est per materiā: ideo oportet vt nomen significans id vnde natura generis sumitur cum precisione forme determinate perficientis speciem significet partem materialez totius: sicut corpus est pars materialis hois: nomē aūt significās id: vnde sumit natura speciei cū ꝓcisiōe materie designate significat partē formalē: ꝛ ió humanitas ſignificat vt forma quedā. Et ꝛ q̄ est forma totius: nō quidē quasi superadditā partibus essentialibus materie ꝛ forme: sicut forma domus superaddit partibus integralibus eius. sz magis est forma que est totū. s. formā cōplectēs ꝛ materiā: cū precisione tñ eoꝝ per que materia est nata designari. Sic ergo patet q̄ essentia hois significat hoc hoīe homo. ꝛ hoc hoīe humanitas: sz diuersimode vt dictū est: q̄ nomē hō significat eā vt totū inquātū. s. nō pretēdit designationē materie: sz implicite cōtinet eā: ꝛ indistincte sicut dictū est q̄ genus cōtinet differētias. ꝛ ió predicat hoc nomē hō de individuis: sz hoc nomē humanitas significat eā vt ptē: nec cōtinet in sua significatiōe nisi id q̄d est hois inquātū hō: ꝛ precidit oēm designationē materie. vñ de individuis hois nō predicare. ꝛ ꝓpter hoc

quandoq; hoc nomē essentia inuenitur predicatum de re: dicitur enim sortis essentia quedam ꝛ quandoq; negat̄: sicut dicimus q̄ essentia sortis non est sortes.

¶ In hac quinta ꝛ vltima parte huiꝰ capituli comparat essentiā specificam ad individuū ſm totalitatem partialitatem predicabilitatem ꝛ formalitatem. ¶ Ad quorum euidentiam aduertendum est q̄ sicut supra de essentia generica dictum est q̄ potest significari per modum totius ꝛ per modum partis: ita nūc dicit q̄ essentia specifica potest accipi vt significata nomine prime intentionis per modum totius ꝛ per modum partis. Per modum quidē totius sicut essentia humana significatur per (ly homo:) per modū vero partis sicut illamet significat per (ly humanitas). Differt autē ipsa a se altero modo significata in hoc q̄ significata per modum totī? implicite includit individua: significata vero per modū partis excludit illa a sui significatione. ¶ Quod sic declaratur exemplariter. homo cum significet habens naturam humanam implicite includit sub (ly habēs) omnia individua humana: habens enim naturā humanā est quodcumq; individuū humanū: humanitas autem cum significet quo homo est homo: omne aliud ab humanitate excludit a ly quo: nullum enim aliud ab humanitate est quo homo
Cap.2. est homo: et ideo cum principia individuātia sint aliud ab humanitate (vt supra dictum est) sequitur q̄ humanitas excludit principia individuantia a sui significatione: ꝛ consequenter individua q̄ sine individuatione intelligibilia non sunt. sicut nec species absq;
Cap.5. differētia intelligi pōt: ꝛ cum pars vt pars non ꝓdicetur de suo toto: omne autem ꝓdicatum in recto habet rōnem totius: ideo essentia primo modo: id est per modū totius significata de individuis in recto predicatur: significata vero per modum partis nequaq;: et propter hoc illa est vera: soꝛ. est homo: illa autem falsa, propue loquendo: soꝛ. est humanitas (vt Auicen. testatur) et sic tam patet proportio essentie specifice ad individuum ſm tria: scilicet totalitatem partialitatem ꝛ predicabilitatem. ¶ Quo ad formalitatē vero declaratur apposita differentia inter essentiam generica per modum partis significatam respectu speciei: et essentiam specificam per modū partis significatam respectu individui. Differunt eīm in hoc q̄ illa est pars materialis speciei: ista vero est pars formalis individui. Et ratio est: quia illa scilicet essentia generica cōparatur ad alterā partem speciei vt materia ad formam et perfectibile ad suam perfectionem: cū designatio seu determinatio generis ad speciem fiat per differentiam: que sumitur a specifica forma que perficit et complet perfectionem genericam: ista vero scilicet specifica essentia comparatur ad alteram partem individui: vt forma ad materiam: et perfecto ad perfectibile: cum designatio seu determinatio speciei ad individua fiat per materiam signatā: quam imperfectionem esse specifica forma, qua essentia specifica sumitur: constat: et ideo animalitas est pars materialis hominis: humanitas vero est pars formalis soꝛ. et dicitur q̄ est forma totī? non quasi superaddita ꝛc.

Ad euidentiam Horum verborum est notandum q̄ forma totius ꝛ forma partis: vt in secūdo capitulo visum fuit: differt realiter: nō sicut vna forma
Cap.2. differt ab alia forma: puta albedo a dulcedine: sed sicut totum et pars: et ideo dicitur hic q̄ forma totius non est quasi superaddita partibus. i. non est forma addita materie et forme: sicut forma domus est forma addita lignis lapidibus cemento et ceteris partibus: sed magis est forma q̄ est totum. i. ipsum cōpositum resultans ex partibus. Quod cū per modū partis formalis significat: forma totius appellatur: eo q̄ totius est complete certificatiuum ꝛ distinctiuum et determinatiuum: he enim sunt conditiones formē. Et re
Caput iiij. sidium sermonis epilogus per se patens est.

Vtrū quid significetur nomine essentie in substātijs compositis: videndum est quomodo se habeat ad rationem generis speciei et differentie: quia autem cui conuenit ratio generis
Metaph. 39. 6. 1 princip. specie vel differentie: predicatur de hoc singulari signato: impossibile est q̄ ratio generis vel speciei vel differentie conueniat essentie secundum q̄ per modum partis significatur vt nomine humanitatis vel animalitatis. et ideo dicit Auicen. q̄ rationalitas non est differentia, sed differentie principium, et eadem ratione humanitas non est species, nec animalitas genus.

In hoc Quarto capitulo intendens determinare quo modo essentia substantiarū cōpositarū se habeat ad intentiones logicas. s. genus ſpēm differētiam: quatuoꝛ facit: primo sex cōclusionibus determinat intentum: scō excludit quendā Auer. erroꝛē: tertio excludit quandā aliā obiectionē: quarto rūdet cuidā tacite obiectioni. ¶ Ad intellectu? prime partis notāde sunt due distinctiones. ¶ Prima est ista. Natura seu essentia substantie cōposite pōt tripliciter accipi: primo vt significata per modū partis: secundo vt per se existens separata a singularibus: tertio vt significata per modum totius. ¶ Scōa distinctio que est subdiuisio tertij membri est ista: natura substantie composite significata per modum totius pōt accipi tripliciter: primo ſm se: scō ſm esse quod hz in singularibus: tertio ſm esse quod habet in intellectu.
Cap. 3. 5. meta. cap. 6. 1 principio. ¶ His prelibatis: scias q̄ ſm singula mēbra harum diuisionum ponit singulas cōclusiones: ſm prima q̄dē duo mēbra vtriusq; diuisionis ponit quatuoꝛ negatiuas: ſm vero vltima vtriusq; ponit duas affirmatiuas: ita q̄ ſm quamlibet diuisionem primo ponit duas negatiuas: deinde tertiam affirmatiuā: ꝛ sic fiunt sex cōclusiones. ¶ Prima ergo cōclusio negatiua est. essentia substantie cōposite significata q̄ modū partis sicut animalitas humanitas rōnalitas nō est genus neq; spēs neq; differētia. quā ꝓbat sic: tam genꝰ q̄m spēs q̄m dīa ꝓdicāt in recto de hoc particulari supposito: puta sorte: essentia substantie cōposite significata per modū partis non predicatur in recto de hoc particulari suppositō: ergo essentia talis significata nō est genus: nec spēs: nec differētia: omnes ꝓpositiones patent (ex ꝓcedēti cap.) ꝛ ideo dicit (Auicen.) q̄ rōnalitas que significat per modum partis nō est differētia: sed principiū differētie: ꝛ similiter animalitas non est genus: sed gīus principium: ꝛ humanitas nō est species sed speciei principiū sicut albedo est principium albi: ꝛ pars est principium eius cuius est pars.
Cap. 3. ¶ Simliter etiam nō potest dici q̄ ratio generis speciei differentie conueniat essentie secundum q̄ est quedam res existens extra singularia: vt Platonici ponebant: quia sic genus et species non predicarentur de hoc indiui duo: non enim potest dici q̄ sortes sit hoc: quod ab eo separatum est. Nec separatum illud proficit in cognitione huius singularis signati.
¶ Hic ponitur scōa cōclusio negatiua essentia substātie cōposite per se nō in singularib? exīs nō est spēs seu genꝰ. Et ꝓbat eā duplicī ꝓne. Primo sic: genus seu species predicāt de hoc particulari essentia per se subsistens non in singularibus nō predicatur de hoc particulari: ergo essentia q̄ se subsistens non in singularibus nō est genus seu spēs: maioꝛ patet: minoꝛ probatur sic: subiectū est id quod in recto de eo predicatur: sortes non est homo separatus: ergo sortes nō est subiectum respectu hois separati: ergo homo separatus nō predicāt de sorte: q̄d erat assumptū in minoꝛe. Secūdo sic: genus seu spēs est id quo individua cognoscuntur: essentia per se subsistens non in singularibus non est id quo individua cognoscuntur: ergo essentia per se subsistēs non est genus neq; spēs: maioꝛ patet: ex eo q̄ vnūquodq; per suum genus spēm differētiā cognoscitur. Minoꝛ ꝛō ex eo q̄ vnūquodq; cognoscitur quidditue per id quod est in eo: ꝛ non per id quod non est in eo.
¶ Et ideo relinquit q̄ ratio generis vel speciei vel differentie conueniat essentie ſm q̄ significat per modū totius vt nomine hominis vel animalis ꝓout implicite ꝛ indistincte continet totum hoc quod in individuo est.
¶ Hic ponit tertia scō affirmatiua: essentia substātie composite significata per modū totī? est spēs genus vel dīa ꝛc. ꝓbat sic. genꝰ spēs seu differētia substātialiter continet ꝛ implicite totū q̄d est in individuis: essentia substantie cōposite non nisi significata per modū totius cōtinet implicite totū esse individuoꝝ: ergo essentia substantie cōposite significata q̄ modū totius est genus vel spēs vel differētia. Propōnes oēs (ex ꝓcedēti cap.) patent: vbi diximus genus spēm differentiā conuenire in hoc q̄ significāt totū q̄d est in inferioribus: ꝛ sua abstracta excludere ea que sunt in inferioribus: Cap. 3.
est igitur animal genus, homo species rationale differentia.
¶ Natura autem vel essentia sic accepta potest dupliciter considerari. Uno modo ſm naturam ꝛ rationem propriam: et hec est absoluta consideratio ipsius: et hoc modo nihil est verum de ea dicere, nisi q̄ conueniat sibi ſm q̄ huiusmodi. Unde quicquid aliorū sibi attribuitur falsa

Universidad de Deusto
Biblioteca

est attributio verbi gratia homini in eo q̄ est hō conuenit rationale ⁊ animal ⁊ alia que in eius diffinitione cadunt. Album vero vel nigrum vel qȝcunq; hmōi qȝ non est de rōne humanitatis non conuenit homini in eo q̄ est homo. Ideo si querat vtrū ista natura possit dici vna vel plures: neutrū cōcedendum est: qz vtrūqz est extra intellectum humanitatis: ⁊ vtrūqz potest sibi accidere. Si em̄ pluralitas esset de ratione eius nunq̄ posset esse vna: cū tū vna sit ſm q̄ est in sorte. Similiter si vnitas esset de intellectu ⁊ rōne eius: tūc esset vna ⁊ eadē natura sortis ⁊ platonis. nec posset in pluribus plurificari. Alio modo cōsideraꝝ ſm q̄ hz in se in hoc vel in illo: ⁊ sic de ipsa predicaꝝ aliquid per accidens ratione eius in quo est: sicut dicitur qȝ homo est albus: qz sortes est albus: q̄uis homini non conueniat in eo q̄ est homo. Hec autem natura habet duplex esse. vnum in singularibus: aliud in anima: ⁊ ſm vtrunqz consequunt accidentia dictā naturam: ⁊ sic in singularibus habet multiplex esse ſm diuersitatem singularium, ⁊ tamen ipsi nature ſm propriam considerationem. s. absolutam, nullū istorum esse debet. falsum enim est dicere qȝ natura hominis inquātum hmōi habeat esse in hoc singulari. si enim esse in hoc singulari conueniret homini inquātum est homo, non esset vnū extra hoc singulare. Similiteꝝ si conueniret homini inquātum est homo nō esse in singulari, nunq̄ esset in eo. Sed verum est dicere q̄ homo inquātū est hō nō hz q̄ sit in hoc singulari vel in illo. patet ergo qȝ natura hois absolute considerata abstrahit a quolibet esse, ista qȝ non fiat precisio alicuius eorum, ⁊ hec natura sic cōsiderata est, que predicatur de omnibus indiuiduis.

¶ Hic anteq̄ ponaꝝ quarta conclusio inchoaꝝ scōa diuisio supra posita cuius terminos opz predeclarari ad intellectū cōclusionū. ¶ Natura per modū totius significata (ſm naturā seu rōnē propriā vel ſm se) idem sonat q̄ natura cōsiderata ſm eas cōditiones siue ea predicata que cōueniūt sibi ex sua diffinitione seu in primo mō dicendi per se. ¶ Natura vero ſm esse in singularibus idē sonat q̄ natura cōsiderata ſm eas cōditiones sui ſm ea predicata q̄ cōueniūt sibi ex hoc q̄ in singulari vel in singularibus esse habet. ¶ Natura aūt ſm esse in intellectu idē sonat q̄ natura cōsiderata ſm eas cōditiones siue illa predicata que cōueniunt sibi ex hoc q̄ hz esse in intellectu. Differūt aūt quadruplr vt ex textu colligit, cōditiones cōuenientes nature ſm has diuersas acceptiones: eo q̄ cōditiones debite nature ſm se sunt predicata essentialia. hō. n. ſm se nō est nisi aial rōnale. cōditiones vero debite nature reliquis duobus modis sunt predicata denoiatiua. h. n. nō est res illa que conuenit ei ex esse in singularibus: ſz ab ea denominat. non. n. hō est albedo que cōuenit ei ex hoc qȝ est in sorte: ſz ab ea denominat albū. Sic homo non est res illa que cōuenit ei ex esse in intellectu: puta relatio vniuersalitatis aut speciei: ſz denoiat ab ea vniuersalis: ⁊ spēs. Et hz hic duo vltima mēbra in hoc cōuenīt q̄ attenduntur penes predicata denominatiua. differunt tamen qz predicata denominatiua que conueniunt nature ſm esse in singularibus aliquid ponūt reale supra ipsam sicut album addit supra hominem naturam albedinis: que est ens reale. predicata vero denominatiua que conueniūt rei ſm esse in intellectu nihil ponūt reale supra naturā ipsam: sed denominationem negatiuam aut relatiuam ſm aliquam relationem rōnis. Cum. n. dico, homo est species. ly species. nihil reale addit supra hominem: sed solā relationez rōnis qua respicit suum genus, species. n. generis est species. ¶ Scōo differunt istius diuisionis posite membra in hoc q̄ natura absolute sumpta nec est vna numero nec plures numero. si. n. esset vna numero non posset reperiri in pluribus numero: qȝ patet esse falsum: eo q̄ natura humana est in sorte ⁊ platone. cōsequentia probaꝝ sic. natura ſm se est vna numero. ergo non pōt esse distincta numero. ergo non pōt reperiri in pluribus numero: qȝ erat intentū. Prima cōsequentia harum ex eo est clara: qz impossibile est aliqui conuenire oppositum eius qȝ cōuenit ei ſm se: sicut impossibile est hominī cōuenire irrationale, distinctio aūt numeralis est opposita vnitati numerali: ⁊

ideo si natura ſm se habet vnitatem numeralem nūq̄ habere pōt distinctionem numeralem. Similiter probatur q̄ natura ſm se nō sit plures numero: sequeret. n. natura humanā non esse in sor. qz non posset habere vnitatem numeralem. ex [illegible]o vendicat sibi ſm se distinctionem numeralem. Natura aūt ſm esse in singularibus vnitatem ⁊ distinctionem numeralem sortitur: propterea nāqz homo est vnus numero: qz sortes est vnus numero: ⁊ propterea homo est distinctus numero in plurib⁹: qz sortes ⁊ plato sunt distincti numero. ¶ Tertio differunt in hoc qz natura ſm se sumpta nullum esse sibi vendicat. s. nec esse in singularibus aut singularibus: nec esse in intellectu: nec etiam vendicat sibi non esse in singulari ⁊ singularibus: aut non esse in intellectu: qȝ patet ex eisdem fundamētis. si. n. esse in singulari esset de ratione sua nunq̄ extra illud inuenitur: cum nihil inueniatur extra id qȝ est de eius ratione. similiter si esse in singularibus esset de eius ratione: non posset in vno inueniri: qz in vno natura existens non est in pluribus. similiter si esse in intellectu esset de ratione eius: nunq̄ posset extra intellectum reperiri. eodem modo si non esse in singularibus aut singulari esset de eius ratiõe, nunq̄ posset habere esse in aliquo singulari: ⁊ si nō esse in intellectu esset de eius ratiõe: nunq̄ posset habere esse in intellectu: ex illo fundamento: nulli potest conuenire oppositum qȝ est de ratione sui: vnde natura absolute sumpta ab omni esse ⁊ non esse abstrahit sine precisione ideſt nec includit: nec excludit aliqȝ huiusmodi esse vel non esse. Natura autem tam scōo qȝ tertio modo accepta: alterum illorum esse includit ⁊ alterum excludit: vt de se patet. homo enim ſm q̄ est in singularibus non est in intellectu ⁊ ecōtra: ſm qȝ est in intellectu nō est in singularibus. ¶ Quarto differūt: qz natura per modum totius significata ſm se sumpta est ea que predicatur de indiuiduis cum dicitur sortes est homo. Natura autem sumpta tam ꝓout est in singularibus: q̄ ꝓout in intellectu non predicatur de indiuiduis: qȝ declaratur sic. Id predicatur de indiuiduis: qñ attribuit illis in propositione: sed natura absolute accepta ⁊ non ſm esse in singularibus: neq; ſm esse in intellectu attribuitur indiuiduis in propositione. ergo natura absolute sumpta ⁊ nō ſm esse in singulari vel in intellectu predicatur de indiuiduis: maior est nota ex terminis: minor declaratur exemplariter, cū dico sortes est homo: sensus propositionis est: sortes est animal rationale: ita q̄ in ista propositione nihil attribuitur sorti nisi esse animal rationale: que sunt conditiones nature humane absolute accepte: vt patet. non enim cum dico sortes est homo: attribuo sorti aliqȝ debitum nature humane ex esse in singularibus, aut ex esse in intellectu: neq; attribuo sorti habere naturaꝝ humanam cū aliquo addito: sed tantum attribuo sorti habere naturam humanā seu esse animal rōnale: que sunt vt dictū est cōditiones nature humane ſm se accepte. Natura igit primo modo sumpta est que predicaꝝ de indiuiduis ⁊ non natura scōo ⁊ tertio modo.

In hoc Loco anteq̄ vlterius procedaꝝ: dubia quedā exterminanda sunt. Circa predicta dubiū est. Primo circa primam differentiam assignatam in eo qȝ dictum est q̄ nature ſm se sumpte nō insunt nisi predicata quiditatiua. hoc enim patet difficultatem tum propter transcendentia: tum propter quedā predicata negatiua. si. n. transcendentia que sunt ens res vnū aliquid verū ⁊ bonū conuenire asserank nature absolute sumpte erūt predicata quiditatiua. etsi sic ponenk in diffinitione. nulla. n. diffinitio est completa nisi omnia predicata quiditatiua includat. transcendentia aūt in diffinitione poni oēs negāt. ¶ Confirmatur cōsequētia ex dictis. s. Tho. in litera vbi habeꝝ q̄ que insunt nature absolute sunt de diffinitione illius. Si aūt transcendētia dicank nō cōuenire nature absolute: tunc homo ſm se sumptus nō est aliquid: nec res nec vnum quid: qȝ omnino negatur.

De predicatis Vero negatiuis occurrit difficultas talis: qz negatiões naturarū disparatarū si cōueniūt nature absolute erūt p̄dicata quiditatiua. ⁊ sic negatio erit de diffinitiõe substātie. Si aūt cōueniunt nature ſm esse in singularibus vel in intellectu: tūc accipiēdo hoīez absolute: ista erit falsa: homo nō est leo: q̄ videtur irrationabile.

Ad horum Dissolutionē cōsideradū est ꝓmo quo trāsceꝺentia se habeāt ad naturas rerū supra quas cadūt. vt aūt supra in qõne de significatiõe entis tactū fuit: nullum trāsceꝺentiū importat aliū gradū: seu aliā naturā a gradibus seu naturis eorū quibus apponunt. cum. n. dico, ens hō: vnus homo: res homo: verus hō: bonus hō: aliqd homo: nullū aliū gradū ab humanitate significe: sed ipsam humanitatem diuersis modis. ly enim ens significat humanitatē prout hz esse. ly vnus, illā. put nō est diuisa formaliter. ly res: ſm prout rationē habet: vtpote non cap. 1. q. 2.

ex intellectu fabricata: ly bonum: ipsam ꝓout perfectiua est appetitus. ly verum: ipsam: vt perfectiua est intellect⁹: ly aliquid: ipsam vt aliud quid est ab alijs. Simili modo est dicendū accepto quotumq; gradu generico: vel fallaciter exemplo manifestari potest.

Considerandum Est secundo q̄ cum primū inter transcendētia sit ens (eo q̄ eius ratio ceterorū rationes preuenit) ⁊ omnia cōuertantur cum ente tanq̄ eius passiones cum declaratum fuerit quomodo ens cōueniat naturis rerum planum erit de ceteris. Scotus ergo primo senten. distinc. tertia quest. tertia: opinatur ens esse vniuocum et predicari (inquit) de omnibus inferioribus exceptis vltimis differentijs. Et primum quidem bonum tanq̄ per se notū supponens secundi duplicem rationem addit. ¶ Primo quia si differētie includant ens vniuoce dictum de eis: ⁊ non sunt omnino idem: oportet q̄ sint diuersa aliquid idem entia: ⁊ consequēter sequitur q̄ differentie vltime sunt propie differentes: ⁊ sic habent alias differentias et non sunt vltime. ¶ Secūdo quia sicut ens compositum in re est compositum ex actu et potentia: ita conceptus compositus per se vnus est cōpositus ex conceptu actuali ⁊ potentiali determinabili ⁊ determinate. Sicut ergo resolutio compositi in re stat ad simpliciter simplicia: scilicet actum vltimum ⁊ potentiam vltimā: ita q̄ actus nihil potentie: et potentia nihil actus includat: ita resolutio conceptus debet stare ad conceptus simpliciter simplices actualem ⁊ potentialem determinabilem tantum ita q̄ nihil determinantis includat: et determinantem tantum: q̄ nihil determinabilis includat: tales sunt conceptus entis ⁊ vltime differentie: ergo vltima differentia non includit formaliter ens.

Contra Primum arguitur: quia sequeretur q̄ ens ponetur in diffinitione: contra Aristot. octauo metaphysi. text. com. xvj. ¶ Preterea: sequitur q̄ esset nugatio in diffinitione: vt supra in quēstione de vniuocatione entis diximus. ¶ Contra secundum dictum arguo sic. Omne id de quo formaliter sumpto predicatur in secundo modo passiones entis includit in se formaliter ens: sed de vltima differētia formaliter sumpta predicantur in secundo modo passiones entis: ergo vltima differentia includit in se formaliter ens. Minor patet quia vltima differentia est per se vna et intelligibilis. Maior probatur sic: omne formaliter includens medium proprium a priori per quod demōstrank passiones entis includit in se formaliter ens: patet ista qȝ entis conceptus est illud medium. Sed omne id de quo formaliter sumpto predicantur in secundo modo passiones entis includit in se formaliter medium per quod tales passiones de eo sunt demōstrabiles: ergo omne tale includit formaliter ens. Patet ista minor: quia implicat oppositum. Si enim a. formaliter non includit propriū medium concludendi. b. quomodo de. a. formaliter sumpto erit a priori demonstrabile. b. ¶ Secundo arguo: ⁊ in idem redit. Omnis passio conueniens pluribus formaliter sumptis conuenit eis ratione alicuius communis in eis formaliter inclusi: cui illa passio primo conuenit: sed vnitas vel intelligibilitas est passio conueniēs omnibus vltimis differentijs formaliter sumptis: ergo conuenit eis ratione alicuius communis formaliter inclusi in eis cui primo conuenit: tale autem est ens: ergo omnes differentie vltime includunt ens. Minor est per se nota. Maior est Aristotel. primo posteriorum. ¶ Nec potest dici ad maiorem q̄ sufficit subiectum denominatiue includi in eis quibus formaliter sumptis cōuenit passio illi⁹ subiecti. Quia cū tota ratio quare passio alicuius insit alteri: sit participatio illius subiecti primi: si alicui formaliter sumpto inest passio: eidem formaliter sumpto inest et subiectum: ⁊ si formaliter sumptum subiecti expers est quomodo formaliter sumptū illius passionem habere potest. Ut arguatur sic: id quod formaliter sumptum a se subiectum excludit: etiam a se passionem excludit: sed vltime differentie formaliter sumpte non excludunt a se passiones entis in secundo modo: ergo nec excludunt ens in primo modo. ¶ Nec patiantur aures tue audire responsionem Francisci de mayronis dicentis regulam adducram posteriorū. sticam Aristotel. non tenere in transcendentibus. Voluntaria enim et destructiua totius metaphysice glossa est. ¶ Ad rationes autem Scoti dicitur q̄ cum tanq̄ prima cōcepta secunda supponant ens habere conceptum obiectiuum vnum simpliciter nihil concludit. ¶ Dicitur secundo ad secundam q̄ argumentum a simili claudicat: licet enim sit similitudo quo ad aliquid inter compositum naturale et intellectuale: dissimilitudo tamen est magna in proposito: quia partes compositi naturalis mutuo se excludunt: quia quedam res speciales sunt: partes autem compositi intellectualis non possunt mutuo se excludere: quia altera (puta ens) est adeo vniuersalis vt nihil possit eam subterfugere.

Auicenna Autem Alpharabius et Algazel vt testatur Albertus in postpredicamentis: cap. ix. optinantur q̄ ens non cōueniat nature absolute sumpte. Unde dicit hanc consequentiā non valere: homo est substantia: ergo homo est ens: eo q̄ ens significat aliquid additum essentie rei: quod non est de eius ratione: quod expresse etiā de Auicen. refert Commentator quarto metaphysice. cōmēto. iij. ⁊. x. metaphysice. cōmento. viij.

Sanc. Tho. Autem cuius est opus quod exponendū suscipimus super quarto metaphy. lec. ij. supra tex. com. iij. ⁊ super. x. lec. secunda: supra tex. com. viij. expresse in hoc reprehendit Auicen. vnde sententia eius non est censenda eadem opinioni Auicenna: licet difficile sit videre in quo differat ab ea: cum ipse teneat nullum aliud a deo esse ens per suam essentiam: sed per aliquid additum sue essentie: et expresse dicat in quolibet. ij. quest. ij. arti. primo: ens non esse predicatum essentiale: et in primo contra Gen. cap. xxvj. dicat ens non cadere in cōceptu substantie: quod est genus generalissimum. ¶ Propter quod a quibusdam dicitur q̄ ens dupliciter sumitur: scilicet nominaliter et participialiter. Et q̄ ens nominaliter quidditatiue ⁊ intrinsece de omnibus predicatur: sic enim vnumquodq; est ens per essentiam suam. Ens vero participialiter cum idem sonet q̄ existens non est predicatum quidditatiuum: sic enim nihil aliud a deo est ens per essentiam suam: vnde secundum istos ens nominaliter conuenit nature absolute: non autem ens participialiter. Addunt quoq; q̄ ens nominaliter est diuisum in decem predicamenta: et est transcendens conuersum cum aliis: propie loquendo: non ens secundo modo: et ideo reprehensibilis erat Auicen. qui hanc distinctionem pretermisit. ¶ Mihi autem aliter dicendum occurrit. Dico enim q̄ ens participialiter est id quod est transcendens: diuisum in decem predicamenta. Quod ex eo patere potest q̄ sanctus Thomas prima parte quest. v. et. vj. et in quest. de veritate: quest. xxj. ostendit bonum: quod etiam diuiditur in decem predicamenta (vt dicitur primo ethicorum.) conuerti cum ente participialiter non nominaliter vt clare patet ex duobus. ¶ Primo ex eo quod dicit q̄ cum bonum et ens conuertantur sicut res est ens: ita bona: sed non est ens per essentiam suam: ergo nec bona: in quo processu vt fallacia equiuocationis vitetur: non nisi de ente participialiter est sermo. Secundo ex eo quod dicit: Id quo res formaliter est bona non esse ens: quod dictum de ente nominaliter falsum est: quia esse actualis existentie quo res est ens et bona: est ens nominaliter. Ens igitur quod conuertitur cum homo quod est transcendes: diuisum in decem predicamenta est ens participialiter. ¶ Sz in entis nomine duo aspici possunt: scilicet id a quo nomē entis sumitur: scilicet ipsum esse quo res est. Et id ad quod nomē entis impositum est: scilicet id quod est. Supra enim (in principio operis) dictū est: ens significare id quod est in quolibet predicamento: et in hoc differre ab essentia que significat id quo res in predicamento reponitur. Unde primo physic. text. com. xiij. Aristotel. loco ly ens. ponit ly quod est. Auicen. ergo attendens ad id quo res est: vnde nomen entis sumptum est: dixit simpliciter, ens esse predicatum extra essentiam rei. sanct. Tho. vero intuens id quod est: ad quod nomen entis impositum est, Auicen. non adhesit. Nanq; ipsum quod est non predicat aliquid extra essentiam rei. Insuper aduertens q̄ ipsum quo res est: scilicet actualis essentia non est extranee nature ab ipso quod est: sed per principia propria ipsius quod est constituitur inter predicata accidentalia: ens annumerare noluit: hoc enim non potest asseri de quocumq; alio extra essentiam rei. Nihil enim extra essentiam rei per propria principia ipsius rei constituitur nisi rei existentia. Quodcumq; enim aliud per principia propria alterius generis constituitur: scilicet genus proprium et differentiam propriam: et vniuersaliter propria illius predicamenti principia. Ipsum autem existere: non nisi per genus et differentiam et principia ipsius quod est constituitur. Et hec est ratio qua sanct. Tho. arguit Auicen. quarto metaphysice: vbi supra. vnde ens predicatum de aliquo puta homine: cum non trahat hominem extra proprium genus et propriam differentiam: nec ratione ipsius quod est: nec ratione ipsius quod est substantiale predicatum esse relinquitur cum Aristotel. et Commentatore: vbi supra: licet non sit omnino eodem modo substantiale quo predicata illa que in diffinitione cadunt. Ad his prelibatis: ad dubium dico q̄ transcendentia non sunt predicata propria nature secundum suam absolutam considerationem neq; secundum esse in singularibus: neq; secūdum esse in intellectu: sed sunt predicata communia nature quomodolibet accepte: conuenien-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tia non solum coneomitatiue: sed ⁊ causaliter. Et de natura quidem tam secundo ꝯ tertio modo accepta patet. ex hoc enim q̄ homo in singularibus inuenitur entis: vnius rei: ⁊ reliquorum rationem habet. Similiter ex hoc q̄ habet esse in intellectu ens est aliquo modo indiuisum ⁊c. debetur enim sic sibi aliquod esse (licet rationis.) De natura autem primo modo sumpta: ex dictis patere potest: ⁊ ex eo q̄ in quocunq; inuenitur posterius transcendens: inuenitur ⁊ prius. Manifestum est autem de posterioribus transcendentibus: que sunt vnum: res: aliquid ⁊c. q̄ conueniunt nature absolute. Unde de homine absolute loquendo. ista est vera. homo est ens. Unde ⁊. s. Tho. dicit super. 10. meta. vbi supra. q̄ ens predicat naturas decem generum: ſm q̄ sunt actu vel potentia: ⁊ non tantū ſm q̄ sunt actu. ¶ Ad rationem in dubio tactam qua dicebatur. si sic. ergo transcendentia essent ponenda in diffinitione. ¶ Dicitur primo q̄ nō oportet omnia predicata essentialia poni in diffinitione: sed ea tantum que explicant alium gradum essentialem diffinitum: qualia non sunt transcendentia: de quibus dictum est q̄ eundem gradum predicant: quem genus vel differentia importat. Unde. 8. Meta. ter. Commen. 16. dicit Aristo. q̄ ideo nec ens ponitur in diffinitionibus, nec vnum: q: ens statim est vnum quodq; diffinitio enim completa tunc est: cum omnes rei gradus explicantur a prima potentia vsq; ad vltimum actum intrinsecum: qō sine transcendentibus: que nullum gradum addunt: fit. ¶ Dicitur secō de ente q̄ q: ens importat aliquo modo ipsum esse: qō pertinet ad questionem an est: ⁊ non ad questionem quid est: ideo a predicatis quidditatiuis aliqualiter declinat. ¶ Ad dictum. s. Tho. dicitur q̄ transcendentia duo habent: ⁊ q̄ in nulla diffinitione ponantur ratione dicta: ⁊ q̄ in quolibet conceptu includantur. vñ dicitur de ente. 3. Meta. ter. Commen. 10. qō secūm ideo dictum arbitror: q̄ transcendentia quemlibet gradum comitantur: ⁊ ideo conceptui nulli desunt. Et sic dico q̄ ea que nature absolute conueniunt in cuius ratione cadunt conueniunt rei in eo q̄ talis. homo enim in eo q̄ homo est ens: res aliquid ⁊c. Ex his diligens lector habes vnde diuersa dicta sancti Tho. sane intelligere debeas. ¶ Quo ad predicata negatiua vero dicitur breuiter q̄ negationes ille possunt dupliciter accipi. formaliter scilicet ⁊ fundamentaliter. Si formaliter falsum est q̄ conueniant nature absolute. per opus enim intellectus attribuuntur ei. cum negationes entia rationis sint. Si fundamentaliter. cum negatio super affirmatione funderur. conceditur esse predicata quidditatiua: sed sic sumpte: nihil aliud sunt quam genus ⁊ differentia propria. Fundamentum enim negationum naturarum disparatarum de homine nihil aliud est quam natura hominis. ex hoc namq; q̄ homo est animal rationale: non est leo neq; bos ⁊c.

Circa T. c. 8.

Ad secundū dubiuz ꝺ negatiuis p̄ dicatis

Optia ⁊ subtilissima.

T. c. 13. T. c. 10.

In expositione lre.

T. c. 3.

Questio .vj.

Dubium Secō est circa dictum. s. Tho. in litera in assignatione secunde differentie. quo dicitur q̄ natura absolute sumpta nec vnitatem nec pluralitatem habet. ¶ Videtur enim hoc esse impossibile cum id quod vnum non est: diffinibile non sit. vt dicitur septimo Meta. text. Commen. 13. imo nec intelligibile. vt habetur quarto Metaphy. text. Commen. 10. Et si vnitatem nature absolute habere concedatur, qualis sit illa vnitas non est facile assignare: cum non numeralis sit (vt declaratum est) nec specifica: nec generica: cum he, ex intellectu fiant: nec analogica vt de se patet. homo enim non est vnum analogice. Nec etiam facile quisquam dicet, an vnitas illa sit realis: an non. ¶ Ad euidentiam huius dubitationis quinq; facienda sunt. Primo videndum est quid sit vnitas quelibet. Secundo vnde habeat vnitas realitatem. Tertio quomodo vnitas quelibet sit extra animam. Quarto respondendum est dubitationi mote. Quinto quedam obiectiones excludende sunt.

Quo ad Primum sciendum est q̄ cum vnum nihil addat supra ens: nisi priuationem diuisionis: ita quod vnum nihil aliud est quam ens indiuisum: vt dicitur quarto Metaphy. text. Commen. 3. Unitas quelibet nihil aliud est quam rei indiuisio. Et quia quelibet priuatio per suum habitum cognoscitur: ideo vnitas que indiuisionem sonat: ex natura diuisionis quam priuat, cognosci debet: ⁊ ſm diuisionis multiplicitatem: multiplicitatem vnitatis accipere oportet. ¶ Considerandum est igitur q̄ diuisio est duplex: quedam est materialis per principia indiuiduationis causata. quedam est formalis que per essentialia principia fit. Et hec habet latitudinem: quia quedam est per essentialia principia propria. Quedam vero per principia essentialia communia. ⁊ hoc iterum habet latitudinem ſm q̄ principia essentialia communia sunt magis ⁊ minus communia. verbi gratia. Inter sortem ⁊ platonem est diuisio numeralis ⁊ non formalis: quia non causatur distinctio eorum ex essentialibus: sed indiuidualibus principijs. Inter sortem vero ⁊ hunc leonem. dato q̄ leo ⁊ homo essent sub eodem genere primo. Diuisio formalis per essentialia principia propria: vltimas, scilicet differentias tantum. Inter sortem vero ⁊ hanc plantam est maior diuisio formalis per principia, scilicet essentialia communia sorti ⁊ multis aliis speciebus: scilicet sensibile ⁊ insensibile. Inter sortem vero ⁊ hunc lapidem est diuisio formalis adhuc maior per communiora principia. scilicet per animatum ⁊ inanimatum. Et sic semper ascendendo intenditur diuisio formalis: adeo q̄ inter sortem ⁊ hanc albedinem est maxima diuisio formalis: vtpote per propria ⁊ communissima principia essentialia. scilicet substantiuum ⁊ dispositiuum modos entis predicamentorum constitutiuos. ¶ Similiter per omnia de vnitate dicendum est. Unitas enim est duplex. Quedam numeralis ⁊ quedam formalis. Unitas numeralis attenditur penes priuationez diuisionis numeralis. Unitas autem formalis attenditur penes priuationem diuisionis formalis. ⁊ hec habet latitudinem. Quedam enim priuat diuisione formali omnino causabili per principia propria ⁊ cōia. ⁊ hec est vnitas formalis simplr. Quedam vero priuat diuisione formali non simpliciter: sed taliter causabili. s. per principia communia. ⁊ hec est vnitas formalis ſm quid. ⁊ habet latitudinē ſm q̄ diuisio priuata causabilis est a magis ⁊ minus communibus principijs essentialibus. verbi gratia, sortes est vnus numero: quia non est per materiales differentias in se distinctus. Homo est simpliciter vnus formaliter: q̄ nō compatitur secum diuisionem formalem quācunq;. Animal vero est vnum formaliter inquantum non compatitur secum diuisionē per sensibile ⁊ insensibile: non tamen habet vnitatem simpliciter: quia compatitur secum diuisionem per rationale ⁊ irrationale. Corpus vero est minus vnum formaliter: est enim vnum: q̄ non est in se diuisum per corporeum ⁊ incorporeum. Est autem minus vnum, q̄ compatitur secum diuisionem formalem maiorem: scilicet per animatum ⁊ inanimatum. Ens autem minime vnum est. Unum quidem est pro quanto non est in se diuisum proportionaliter. Minime vero pro quanto tantam diuersitatem formalem cum sua vnitate compatitur. Ex his patet primus: quid scilicet sit vnitas quelibet: quia scilicet vnitas est indiuisio: ⁊ talis vnitas est talis indiuisio. i. diuisionis priuatio: ita q̄ nihil aliud est dicere, Sortes est vnus numero: idest sor. est ens carens diuisiõe numerali. Homo est vnus formaliter: idest homo est ens carens diuisione formali. hec de primo.

Quo ad Scōm est sciendum q̄ ens reale dupliciter accipitur. Uno modo vt distinguitur contra ens ab intellectu fabricatum. Alio modo vt distinguitur cōtra nō existēs actu. Primo modo omnis res predicamēralis est ens reale siue sit siue nō. Secō modo id tm̄ qō realiter existit extra causas suas est ens reale. Et q̄ hoc proprie est ens reale apud sanctum Thomam dicentem in questionibus de potentia dei. q. 3. ar. 5. ad scōm: q̄ res antequam existat est nihil. ⁊ est sententia hec conformis Aristoteli in predicamentis dicenti q̄ destructis primis substantijs: impossibile est aliquid remanere: ideo vnitas sicut ⁊ cetera realitatē habet proprie loquendo: pro quanto ipsa existit actu extra animam: ⁊ causas suas. hec de secundo.

Potentia. q. 3. ar. 5. 2. in Predicamento substantie.

Quo ad Tertiū, ponо tres propositiões. ¶ Prima est. quelibet vnitas supradicta tam scilicet numeralis quam formalis existit extra animam. ¶ Secunda est: nulla vnitas communis extra animam pluribus seppositaliter distinctis existit in rerum natura. ¶ Tertia est: omnis vnitas formalis existens extra animam multiplicatur realiter ad multiplicationem ipsarum rerum. ¶ Prima propositio est adeo manifesta qō nullus sane mentis potest eam negare. In sorte enim preter omnem intellectus operationem apparet vtraq; vnitas. Cant enim in seipso diuisione numerali ⁊ formali causabili per principia propria ⁊ communia: et sic indiuisionem numeralem ⁊ formalem habet. Unde in sorte non est sola vnitas numeralis sed formalis multiplex secundum multitudinem predicatorum quidditatiuorum: et sicut non sola indiuidualitas sortis est extra animam sed quodlibet eius predicatum quidditatiuum: ita non sola vnitas numeralis: sed quelibet eius vnitas formalis extra animam dicenda est esse.

probat prima propositio.

Ad intelligentiam Uero secunde est notandum q̄ res potest intelligi cōmunis extra animam dupliciter. Uno modo positiue. Alio modo negatiue. Illa res est cōis positiue, que in nulla manēs in pluribus

probat 2ª propositio.

suppositaliter distinctis inuenitur. Illa vero est communis negatiue que nulli supposito est propria. Primo modo rem cōmunem nullam recolo asserentem dari extra animam nisi essentiam diuinā ſm fidem Christianam. Secundo modo videtur a quibusdā poni res extra animam cōmunis de quibus sermo erit infra: ⁊ q̄ hoc alienum a veritate mihi videtur: ideo de tali cōmunitate intelligēdo secundam propositionem probo dupliciter. ¶ Primo sic. nulla res exigens quidditatem solitarie inueniri extra animam existit in rerum natura: sed vnitas communis extra animam: negatiue pluribus suppositaliter distinctis est res exigens quidditatem solitarie inueniri extra animam. ergo nulla vnitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis existit in rerum natura. Maior: sic probatur. Nullum ens ad suum existere aliqō impossibile inuenitur: sed quidditas extra animam solitarie inueniri est impossibile. oportet enim ipsaz esse in aliquo supposito. ergo id qō exigit ipsam solitarie inuenīri nunqz existit in rerum natura. Minor autem probatur sic. Id qō exigit quidditatem non propriaz alicui supposito extra animam exigit ipsam solitarie existentem. Sed vnitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem non propriam alicui supposito. ergo vnitas cōmunis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem solitarie inueniri in rerū natura. Huius prealleganti premisse note sunt exterminis. Maior quidem: q̄ quiditas non propriae alicui supposito necessario est solitarie. s. i. n. nō est solitarie est in aliquo supposito: ⁊ si est in aliquo supposito: est propria illi. Minor vero patet: q̄ commune ⁊ proprium sunt opposita: commune enim includit negationem propriī ⁊ econuerso. Si tam enim vt res appropriata est alicui communis negatiue esse desinit: eo q̄ negatione appropriatiōis caret: ⁊ statim vt communis negatiua est appropriata alicui non est: eo q̄ negationem appropriationis habet. Oppositum ergo predicati infert oppositū subiecti in vtraq; premissa. ¶ Preterea secō probo sic. Omnis res existens in rerū natura est res particularis. Nulla vnitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis est res particularis. ergo nulla talis vnitas est in rerum natura. Maior est nota ex communi peripatheticorum sententia. Minor probatur sic. Omnis res particularis est alicui vni supposito propria: aliter non esset particularis. Nulla vnitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis est alicui vni supposito propria. Hoc patet ex terminis. ergo nulla talis vnitas est particularis. ¶ Tertia propositio probatur sic. Quotiescunq; aliqua duo sunt conuertibiliter idem realiter: multiplicato realiter vno multiplicatur ⁊ reliquum: sed res vna ⁊ vnum sunt conuertibiliter idem realiter. ergo multiplicata realiter multiplicabitur realiter ⁊ eius vnitas. Sed pluralitas numeralis est realis. ergo plurificata re numeraliter plurificabitur ⁊ eius vnitas. vnde in sorte ⁊ platone sicut sunt due corporeitates animalitates ⁊ humanitates: ita sunt due vnitates formales sequentes corporeitates: ⁊ due sequentes animalitates: et due sequentes humanitates. Oportet enim ſm numerum predicatorum essentialium esse numerum vnitatum formalium in quolibet indiuiduo. Sicut enim quodlibet predicatum quidditatiuum dat aliquid esse: ita dare oportet aliquam vnitatem, vnum enim et ens idem sunt, vt dicitur quarto meta. tex. cō. 3. Ex his patet tertiū: quomodo scilicet vnitates habeant esse extra animam: quia sunt non communes: sed particulate ⁊ multiplicate numeraliter iuxta numerum indiuiduorum quorum sunt. Hec de tertio.

probat prima propositio.

Quo ad Quartum dico q̄ natura absolute sumpta habet vnitatem quandam: vt efficaciter concludit ratio adducta: que est sancti Tho. in tractatu de natura generis. ¶ Et quanq; quaeritur aut illa vnitas est numeralis aut specifica. Dico quod est vnitas formalis que alia est a numerali: sicut diuisio formalis alia est a materiali. Nec illa vnitas formalis est specifica aut generica formaliter: sed est fundamentum vnitatis specifice et vnitatis generice. Hec enim vnitates formaliter ab intellectu fiunt: illa vero omnem actum intellectus preuenit. Quod autem in litera dicitur quod natura absolute sumpta nec est vna nec est plures: intelligendum est de vnitate ⁊ pluralitate numerali. ¶ Ad id vero quod dubitationi additur: an ista vnitas sit realis, aut non, dico quod secundum se est realis. Primo istorum modorum: quos (supra) posuimus: accipiendo ens reale sicut et natura ipsa absoluta sumpta: et sicut natura secundum esse in singularibus est ens reale secundo modo: ita vnitas illa que semper naturam comitatur in particularibus posita est realis vere ⁊ proprie. Idem enim est iudicium de natura et eius vnitate. Hec de quarto.

probat 3ª propositio.

Quo ad Quintum duo dubia propria occurrunt. ¶ Primum est circa scōam propositionē in qua dictū est q̄ nulla est vnitas cōmunis extra aīam. ¶ Secundū est circa id quod nunc dictū est: qua. s. alietate sit alia vnitas formalis a numerali in sorte. ¶ Contra primū enim instatur sic. Quecūq; suppositaliter distincta sunt vnum formaliter extra animam: habent aliquā vnitatē cōmunē eis extra aīam. sor. ⁊ pla. sunt vnū formaliter extra aīam, ergo sor. ⁊ pla. habēt aliquā vnitatē sibi cōmunez extra aīam. Maior ex eo videt manifesta q̄ si aliqua suppositaliter distincta sunt vnū in eo in quo sunt vnū nō distinguunt: ⁊ sic illud vnum est commune vtriq; extra aīam ex quo sic sunt vnum. ¶ Ꝯ. humanitas que est in sorte quantum est ex se, non est determinata ad sor. vel pla. ergo vnitas formalis humanitatis que est in sor. quantum est ex se: est communis negatiue sorti ⁊ Platoni. cō sequentia est nota: q̄ etiam vnitas formalis non est determinata quantum est ex se ad sor. ⁊ Platonem. Antecedens autem de se est manifestum: datur ergo extra animam aliqua vnitas communis negatiue pluribus suppositaliter distinctis.

Circa Secundum dubium videtur q̄ inter vnitatē formalē ⁊ vnitatē numeralē in sorte existentē sit alietas realis q: quarumcūq; priuationum habitus distinguuntur realiter: ipse quoq; distinguunt realiter: sicut q: visus ⁊ auditus distinguūtur realiter: cecitas etiam ⁊ surditas realiter differunt: sed vnitatis formalis et numeralis habitus distinguuntur realiter, ergo ⁊c. patet ista: quia diuisio formalis et diuisio numeralis adeo distinguuntur q̄ in reb⁹ separatis a materia formalis sine numerali inueniatur: et in istis inferioribus indiuidua etiāsdē speciei numeralem diuisionē absq; formali habeāt. ¶ Ad opposita vero respiciēti apparebit q̄ sit alietas rōnis tm̄: q: sicut se hz natura formalis ad naturā indiuidualē: ita vnitas formalis ad vnitatē numeralē: sed natura formaliter sumpta est eadē nature numeraliter sumpte: et non nisi ratione ab ea distinguitur: ergo vnitas formalis est eadem realiter vnitati numerali: ⁊ non nisi ratione ab illa est alia.

Pro dissolutione primi dubii nota q̄ aliqua duo suppositaliter distincta esse vnum formaliter cōtingit dupliciter. ¶ Uno modo per hoc q̄ illa duo aduenitur in aliquo extra animam cōmuni vtriq; indiuiso in vtroq; illorū. ¶ Alio modo q̄ hoc q̄ illa duo habent mutuā negationem inter se diuisionis formalis. Exemplum primi non inuenio in rerum natura: nisi (vt dictum est) ſm fidem christianam in trinitate. Exemplum secundi: inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdē speciei. Sor. enim nullo intellectu cōsiderāte habet hāc negationē: scilicet q̄ nō est diuisus a Platone formaliter: et Plato similiter non est diuisus a sorte formaliter: et quia ad eos esse vnum formaliter: nihil aliō requiritur q̄ esse indistinctos formaliter: ideo simpliciter verum est sortem et Platonē esse vnū formaliter extra animam. Committitur ergo fallacia consequentis in argumēto a superiori ad suum inferius affirmatiue: esse enim vnum formaliter non est diuisus a sorte formaliter: et quia ad eos esse vnum formaliter: nihil aliō requiritur q̄ esse indistinctos formaliter: ideo simpliciter verum est sortem et Platonē esse vnū formaliter extra animam. Committitur ergo fallacia consequentis in argumēto a superiori ad suum inferius affirmatiue: esse enim vnum formaliter est supius ad habētia aliqō cōmune indiuisum in eis extra aīam et ad habentia duas naturas cū mutua negatione diuisionis formalis. Non enim est imaginandum sor. ⁊ Plato. esse vnum formaliter: quia cōueniant in aliquo in quo non distinguuntur extra animam: sed ideo quia vterq; negatione diuisionis formalis ab altero gaudet. Unum ēn formaliter nihil aliud est q̄ non diuisum formaliter. Et quod dicimus de vnitate formali simpliciter inter sortem et Platonem intellige de vnitate formali secundum quid inter sor. et hunc leonem: et hunc lapidem ⁊ hanc intelligētiam ⁊c. Sicut enim quia sor. ⁊ Plato habent duas naturas inter quas nō cadit diuisio formalis: ideo sunt indistincti formaliter simpliciter extra animam: ita quia inter sortis et huius leonis naturas non cadit diuisio formalis talis qualis nata est causari per sensibile et insensibile. ideo sor. et hic leo sunt indistincti formaliter secundum quid. Ita etiam quia inter sor. et hunc lapidem non est diuisio formalis per corporeum et incorporeum, ideo sor. et hic lapis sunt indistincti formaliter secundum quid: ita quo q̄ quia inter sortem et Gabrielem non est diuisio formalis, quia nata est causari per modos entis: scilicet per se et in alio: ideo sortes et Gabriel sunt indistincti formaliter ſm quid: et consequenter sunt vnum formaliter absq; omni opere intellectus: iam enim pluries dictum est, vnum idem sonare quod ens indiuisum. ¶ Ad secundum dico q̄ aliud est dicere: natura humana existens extra animam ſm se est communis pluribus negatiue, seu indifferens negatiue. Et aliud est dicere natura humana existēs extra animā est cōmunis pluribus seu indifferens negatiue, prima enim est vera: secūda ve ro est falsa. Et veritas prime patet ex supradictis: vbi dictum q̄ quest.

In hac

natura q̄ est extra aiam (puta natura sortis) ſm se. i. solitarie sumpta nō est determinata. neq; appropriata alicui: ꝛ cōsequenter est indifferēs seu cōmunis negatiue. Falsitas aūt scōe patet ex eo q̄ ois ꝓpositio est simpliciter falsa. in qua predicatū repugnet subiecto ratione conditionis explicite importate in illo: sicut ista est simpliciter falsa. ignis nō approximatus combustibili comburit: q̄ comburere repugnat igni non approximato passo. Sed illa ꝓpositio secunda. s. natura existēs extra animam est communis pluribus negatiue: est huiusmodi. ergo ista est falsa.

Ad euidentiam Wmonis scito q̄ cum dico natura ſm se, seu natura absolute, dico duo. s. naturam ꝛ solitudinē. ꝛ eius cōditionem. Similiter cū dico natura existēs extra aiam. dico duo. s. naturam ꝛ particulare existentiā sibi coniunctā ꝛ eius conditionē. Unde aliq̄d cōuenit siue repugnat nature absolute ratione nature: ꝛ aliq̄d ratione solitudinis. Similiter aliq̄d cōuenit siue repugnat nature existenti extra, ratione nature ꝛ aliq̄d ratione associationis eius ad particulare. Cū igitur cōmunitas negatiue que est predicatum in propositione nostra nō conueniat nature absolute ratione sui. s. naturę: q; nō est eius predicatū quidditatiuū: sed conueniat ei ratione explicite conditionis per ly (ſm se) seu ly (absolute) que est solitudo. Ex hoc enim natura est cōmunis negatiue: q; solitarie accipit absq; determinatione ad hoc vel illud. Oportet q; repugnet nature sub opposita conditione sumpta ratione illius oppositę cōditionis. Explicat autem conditionem oppositā solitudini natura existēs extra: eo q; explicat coniunctionem eius ad particularem existentiam: que solitudinem illius tollit. Et ideo communitas negatiue repugnat nature existenti extra: non ratione nature: sed ratione conditionis explicite per ly existēti extra aiam: ꝛ consequenter propositio illa in qua subiectum erat natura existens extra: ꝛ predicatum erat cōmunitas negatiue est simpliciter falsa. Statim enim vt natura perdit solitudinē: communitatē quoq; perdere cogit. Amittit aūt solitudinē ꝯ primum in alio est. ¶ Unde apparet respōsio ad argumentū q; licet tam natura ꝯ vnitas formalis quantū est ex se. i. solitarie sit cōmunis negatiue. Ipsa tñ existens (extra) non est cōmunis: sicut ipsa: quantum est ex se non est cum alio. Ipsa tñ existens extra necessario est cum alio: ꝛ sic non licet inferre. Ipsa quantum est ex se non est cum alio. ergo ipsa existens extra nō est cum alio: ita non licet inferre. Ipsa quantum est ex se: est communis negatiue, ergo ipsa existens extra: est communis negatiue.

Utrobiq; enim idem peccatum accidit: ꝛ est ſm fallaciam accidentis. Et si hoc intuitus fueris: videbis in quo differt positio Scoti in secundo sen. di. 3. q. 1. a positione nostra: ꝛ vnde in talem opinionem incidit. Dicit enim ipse naturam specificam: puta humanitatem ratione sui sequi hec duo: scilicet vnitatem formalem ꝛ communitatem negatiuam: seu indifferētiam ad plura numero. Dicit nāq; in fine illius questionis: q; non oportet querere causam: quare sit communis: sed bene oportet querere causam: quare sit singularis: q; non ex se est singularis: ꝛ ideo sicut extra animam inuenitur natura vna formaliter: ita inuenitur natura cōmunis pluribus. Nos aūt in primo nō dissentimus: sed in secundo. Dicimus esſ naturaꝫ ratione sui sequi vnitatem formale: sed cōmunitatem negatiuā fatemur nō sequi eā ratione sui: seu ratione solitudinis sue: sicut singularitatē sequi eā dicimus ratione associationis eius ad existentiam, ꝛ q; conditio solitudinis non cōuenit nature ratione sui: nec ratione ipsius esse: q̄ habet extra aiam: sed ratione intellectus: qui natus est adunata diuidere: ideo ante oēm actum intellectus nulla cōmunitas in natura inuenit: ꝛ sicut q̄renda est causa: vnde habeat natura esse solitarium: ꝛ esse extra: q; de se neutrum habet: ita querenda est causa: vnde habeat naturam cōmunitatē ꝛ singularitatem: de se esſ neutrū habet. ¶ Causa autem vnde falsitas in hac Scotica processit opinione: videt duplex. ¶ Prima est equiuocatio illius termini (ex se) seu (de se). Potest enim vtrumq; eorū accipi dupliciter. Uno modo positiue: ꝛ sic dicit aliquā habitudinem cause. Alio modo negatiue: ꝛ sic dicit solitudinem. i. non cum alio, ꝛ primo modo intellexit naturam esse communem ex se: ita q; ipsa est sibi sufficiens causa sue cōmunitatis: vt ex verbis eius ibi patet: cum tamen debuisset intelligere secundo modo: natura esſ ex se. i. non cum alio est indifferens ꝛ communis: sicut q̄n dicitur: natura ex se est sola. ly (ex se) nō dicit aliquam causalitatem: sed tātum negationem conjunctionis cum alio. ¶ Secunda causa est distantia inter propositionem negatiuam ꝛ affirmatiuā de predicato infinito: reduplicatione addita. Licet enim ex affirmatiua de predicato infinito sequat negatiua: ꝛ econuerso, vt dicitur in scdo perihermenias. q̄n non sunt reduplicatiue: cū reduplicatione tñ licet ex affirmatiua de p̄dicato infinito, sequat negatiua de p̄dicato finito: non tñ econtra. Hanc esſ homo, ergo homo nō est albus: nō sequit ista: homo in eo q; homo est albus. Esſ homo in eo q; homo esset nō albus: nunq; homini conuenit posset albedo: q; qđ conuenit alicui ſm q; ipsum, conuenit ei semp necessario ꝛ per se. Apparet aūt in hoc defecisse manifeste. pcessum Scotū: cum esſ cōmune negatiue idē sonet q; nō propriū argumētatus est sic, natura: puta humanitas: inquantum talis non est propria alicui, ergo humanitas inquantū humanitas est non propria: vbi expresse patet defectus p̄dictus. Et q; sic processerit: patet ex suo processu. Cōclusio esſ sua est affirmatiua de p̄dicato infinito cū concludat ergo natura ex se est cōmunis. i. nec q; propria. Antecedēs vero est negatiuū. s. natura non est de se hic. i. propria alicui. Similiter patet ex alio processu quē ibi induxit. s. humanitati sor. ratione sui nō repugnat esse in alio. ergo humanitas sor. ex se est communis: vbi aperte patet predictus defectus. Reduplicationem esſ in primo processu sonat ly (ex se: seu de se) in secundo ly (ratione sui ꝛc.) Et hoc est valde notandū in hac materia: ꝛ in materia de vniuersalibus: eo q; hinc oia pendent. Attentum ergo opotet esse q; hec ꝓpositio, natura ex se est cōmunis: si debet esse vera: opotet q; tam (ly ex se) q̄m (ly communis) teneat negatiue ſm viam nostrā ꝛ veritatem: ꝛ tunc idē est: ac si dicat, natura non cū alio sumpta: est non propria alicui: qđ patet esse verum. Scōm vero Sco. (ly ex se) tenetur positiue ꝛ male: ꝛ sensus est. Natura ratione sui siue inquātum talis est non propria alicui: quod est manifeste falsum.

¶ Attentio: adhuc sis: quod aliud est dicere: natura puta humanitas: inquantum huiusmodi non est propria alicui. Et aliud est dicere humanitas: inquantum huiusmodi est non propria seu cōmunis quod idem sonat in proposito. Prima enim est vera: quia humanitati in eo quod humanitas non cōuenit quod sit appropriata alicui. Secundum vero patet esse falsum ex eadem radice: quia humanitati in eo quod humanitas non conuenit quod sit non appropriata alicui. Abstrahit enim ab vtroq; scilicet ab esse proprio: et ab esse non proprio. Si enim humanitas in eo quod humanitas esset non appropriata: nunquam humanitas esset appropriata alicui quia vt dictum est ex primo posteriorum, qđ conuenit alicui secundum q; ipsum presupponit de omni necessarium ꝛ per se. Quod autem nature ratione sui non conueniat ista communitas (licet supra indirecte probatum fuerit) vbi duabus rationibus deducta est falsitas istius propositionis, vnitas existens extra animam est communis pluribus suppositaliter distinctis. Ad falsitatem enim huius sequitur falsitas illius: quia quod non conuenit rei extra animam non conuenit ei ratione sui. Directe tamē nunc probo sic. Omne quod sequitur aliquam naturā ratione sui: predicatur simpliciter. i. sine aliqua additione de supposito illius nature: sed communitas sequitur naturam humanā per te ratione sui. ergo communitas predicat simpliciter. i. sine aliqua additione de supposito nature humane. Processus bonus in tertio prime, conclusio aūt est falsa. ergo altera premissarum: non maior: vt declarabitur. ergo minor: hoc est positio tua. Falsitas conclusionis patet: q; ista est simpliciter falsa, sor. est communis pluribus ꝛ si addatur (ly ex se) adhuc est falsum dicere: sor. ex se est communis pluribus. Veritas maioris declaratur sic. Quod sequitur naturam ratione sui: aut est passio: aut modus: aut predicabile per se: aut per accidens: aut separabile: aut inseparabile. Modo omnia ista: si comitantur naturam ratione sui: ita se habēt q; sicut natura p̄dicat essentialiter de indiuiduo: puta homo de sor. ita ista p̄dicātur denominative i suo ordine de ipsomet iduiduo: vt pz discurrēdo.

¶ Et confirmatur hoc q; in proposito nostro naturam humanam sequuntur vnitas formalis ꝛ cōmunitas negatiue ſm viam nostrā ꝛ veritatem: ꝛ tunc idē est: ac si dicat, natura non cū alio sumpta: est non propria alicui: qđ patet esse verum. Scōm vero Sco. (ly ex se) tenetur positiue ꝛ male: ꝛ sensus est. Natura ratione sui siue inquātum talis est non propria alicui: quod est manifeste falsum.

¶ Attentio: adhuc sis: quod aliud est dicere: natura puta humanitas: inquantum huiusmodi non est propria alicui. Et aliud est dicere humanitas: inquantum huiusmodi est non propria seu cōmunis quod idem sonat in proposito. Prima enim est vera: quia humanitati in eo quod humanitas non cōuenit quod sit appropriata alicui. Secundum vero patet esse falsum ex eadem radice: quia humanitati in eo quod humanitas non conuenit quod sit non appropriata alicui. Abstrahit enim ab vtroq; scilicet ab esse proprio: et ab esse non proprio. Si enim humanitas in eo quod humanitas esset non appropriata: nunquam humanitas esset appropriata alicui quia vt dictum est ex primo posteriorum, qđ conuenit alicui secundum q; ipsum presupponit de omni necessarium ꝛ per se. Quod autem nature ratione sui non conueniat ista communitas (licet supra indirecte probatum fuerit) vbi duabus rationibus deducta est falsitas istius propositionis, vnitas existens extra animam est communis pluribus suppositaliter distinctis. Ad falsitatem enim huius sequitur falsitas illius: quia quod non conuenit rei extra animam non conuenit ei ratione sui. Directe tamē nunc probo sic. Omne quod sequitur aliquam naturā ratione sui: predicatur simpliciter. i. sine aliqua additione de supposito illius nature: sed communitas sequitur naturam humanā per te ratione sui. ergo communitas predicat simpliciter. i. sine aliqua additione de supposito nature humane. Processus bonus in tertio prime, conclusio aūt est falsa. ergo altera premissarum: non maior: vt declarabitur. ergo minor: hoc est positio tua. Falsitas conclusionis patet: q; ista est simpliciter falsa, sor. est communis pluribus ꝛ si addatur (ly ex se) adhuc est falsum dicere: sor. ex se est communis pluribus. Veritas maioris declaratur sic. Quod sequitur naturam ratione sui: aut est passio: aut modus: aut predicabile per se: aut per accidens: aut separabile: aut inseparabile. Modo omnia ista: si comitantur naturam ratione sui: ita se habēt q; sicut natura p̄dicat essentialiter de indiuiduo: puta homo de sor. ita ista p̄dicātur denominative i suo ordine de ipsomet iduiduo: vt pz discurrēdo.

¶ Et confirmatur hoc q; in proposito nostro naturam humanam sequuntur vnitas formalis ꝛ cōmunitas negatiue ſm viam nostrā ꝛ veritatem (ſm te). Unde neutrius est alia causa querenda nisi natura ipsa. ergo sicut vnitas formalis predicatur simpliciter de sor: ista enim est simpliciter vera. sor. est vnus formaliter: ita communitas predicabitur de sor. simpliciter dicendo. sor. est cōmunis. Hoc est falsum. ergo ꝛc.

Que natura est maior ratio de vnitate q̄ de communitate: ꝛ quare eorum que sequuntur naturam ratione sui: alia predicentur de indiuiduis: alia non. Non enim erit facile fingere rationes Scoti: quas ibi facit: q; non concludunt communitatem dari extra animam: sed vnitatem: ideo superfluum iudicaui adducere. Si que aūt ex eis: aut ex positis ab eodem in septimo meta. ad communitatem probandam adducerentur non erit difficile sumere responsionem ex dictis ad duas illarum hic inductas.

Ad secundi dubij Euidentiam sciendum q; vnum cum dicat ens indiuisum: im-

Scot. 2 di. 3. q. 1

Causa duplex erroris pessimi Scoti istaruꝫ.

Scōa.

Ad sc cūdum dubiū.

portat aliquid positiuum: ꝛ aliquid priuatiuum. Si loquamur de vnitate formali ꝛ vnitate numerali substantiali: quo ad propositū quod important sic sunt idem realiter: ꝛ distinguuntur sola ratione. Sic idem realiter sunt sor. ꝛ homo: ꝛ ratione distinguuntur: eo quod eadem res est q̄e est vna formaliter ꝛ numeraliter. Si autem loquamur de his vnitatibus quo ad priuationes diuisionum importatas: sic dico quod distinguuntur realiter: dummodo non fiat vis in hoc qđ distinctio realis sit passio entis realis: eo qđ alia priuatio est priuatio diuisionis formalis: ꝛ alia est priuatio diuisionis numeralis. Sicut alia est diuisio formalis: ꝛ alia est diuisio numeralis. Nec inconuenit in vno esse plures vnitates substantiales realiter distinctas: quo ad priuationes importatas: esset aūt impossibile in vno esse plures vnitates substantiales realiter distinctas quo ad, res positiuas quas important. Unde vtriusq; rationis adducte conclusio concedenda est diuersimode loquendo: nec aliter respondere est opus.

Dubium est Tertio circa assignationem quarte differentie: nō esſ videtur verum q; natura absolute sit illa que predicatur de individuis: q; natura absolute sumpta, nō est vniuersalis: neq; communis. Jn huiusmodi autem propositionibus: sor. est homo: ꝛ sor. est animal: ꝛ similibus predicatur vniuersale: et superius de particulari ꝛ inferiori. Similiter etiam cum queritur: an ista predicatio: sor. est homo: sit equalis de equali: vel inferioris de inferiori: non videtur posse respondere: tenendo quod natura absolute predicatur cum illa: nec equalis: nec superior sit. ¶ Ad hoc dicendum est quod sicut in natura extra est considerare ipsam rationem agendi: et est considerare conditionem eius sine qua non operatur. Verbi gratia. in colore consideratur natura eius: ex qua est visibilis: ꝛ consideratur particularitas que est cōditio sine qua non est visibilis. Ita in natura predicabili est considerare duo. s. id quod predicatur ꝛ attribuitur subiecto: ꝛ conditionem sine qua non attribuitur illi. Sicut in hac propositione sor. est homo: id quod attribuitur subiecto est ipsa natura humana: ꝛ nihil aliud. Conditio vero sine qua ly homo, non predicatur de sor. est esse vniuersale superius commune: vel aliud huiusmodi: vt enim infra patebit: ꝛ habetur ab Aristo. septimo metaph. ex. com. 46. Nulla res predicatur nisi vt habet esse in intellectu: eo quod predicatio ab intellectu dependet. Unde ad dubium dico quod natura secundum suam rationem est id quod predicatur de ipso indiuiduo. Est enim predicatio rei de re. Superioritas tamen et vnitas et cetera huiusmodi sunt conditiones eius. Et ideo ad interrogationem an in illis predicationibus sit predicatio, equalis vel superius: dico quod est predicatio superioris. ¶ Nec obstat quod superioritas non insit nature absolute que predicatur: quoniam non dicam. Tho. quod nature absolute: prout abstrahit ab omni esse: conueniat hec cōditio. s. predicatio de indiuiduis: sed dicit quod res cui cōuenit illa conditio: est natura absolute ꝛ nō aggregatum ex natura ꝛ esse in intellectu seu in singulari. Nō enim cū dico, sor. est homo. est sensus, sor. est homo ſm esse in intellectu: aut in singulari: aut superiori: aut equali: sed sor. est habens humanitatem.

¶ Unde valde attendenda est distinctio inter id quod predicatur et conditionem predicati: qua non attenta forte decepti sunt dicentes absolute ex hoc textu haberi q; ista, homo est alia: nec est predicatio supiorius: nec inferioris: nec equalis. Sensus ergo ſre est: natura absolute q̄ est p̄dicab. i. natura ſm pdōnes sibi debitas rōne sui est id quod attribuitur singularibus: ꝛ non ſm cōditiones sibi debitas ex esse in intellectu vel singulari. cum quo stat: q; esse in intellectu vniuersalitas ꝛ superioritas sunt cōditiones sine quibus natura, ipsa non predicatur de singularibus.

¶ Nontamē potest dici q; ratio vniuersalis conueniat nature sic accepte: quia de ratione vniuersalis est vnitas et communitas. Nature autem humane neutrum eorum cōuenit ſm suam absolutam considerationem. Si enim communitas esset de intellectu hominis: tunc in quocūq; inueniretur humanitas inueniretur communitas: ꝛ hoc falsum est: quia in sor. non inuenitur communitas aliqua, sed quicquid est in eo indiuiduatam est.

¶ Hic iam ponitur quarta conclusio negatiua: essentia substantie composite absolute sumpta non est vniuersalis: vt species ꝛc. probatur sic. Uniuersale est vnum communie multis: essentia substantie composite ſm se non est vna communis multis: ergo essentia substantie composite ſm se non est vniuersalis ꝛc. Maior est Aristot. secundo posteriorum. Minor vero probat ex eo q; si ſm se essentia substātie cōposite esset vna ꝛ cōmunis: in quocunq; inueniretur illa essentia esse vna ꝛ cōmunis multis qđ est impossibile: ꝛ cōsequentia pz ex eo q; omne qđ cōuenit alicui ſm se conuenit ei in quocūq; ponat: vt ex primo posteriorum apparet. Impossibilitas aūt principiis adeo est manifesta: vt Auic. dicat scdo sue metaphysice, q; nullus sane mētis potest oppositum illius opinari. Quis enim est adeo fatuꝰ qui dicat essentiā sor. sibi cōmunem esse ꝛ Platonis.

Sed hic Occurrit dubiū circa propositionē illā: supra quā fundat totus processus. s. omne qđ conuenit alicui ſm se conuenit ei in quocūq; ponatur: videtur enim multas habere instantias. Motus enim ſm se est velocitabilis in infinitum. ex sexto physicorum: tex. cō. xv. Motus autem in celo positus nequaq; : sed est velocitas : vt dicitur secundo celi. tex. com. xviij. ¶ Similiter continuum ſm se est diuisibile in infinitum: ex sexto physicorum. tex. cō. iij. Continuum autem in re naturali positum non: cum omnium natura constantium determinata sit ratio magnitudinis: vt dicitur secundo de anima: tex. com. xlj. ¶ Similiter motus ſm se hz contrarium: ex. v. phy sicoū. tex. cō. viij. ꝛ xliij. Motus aūt in celo positus caret contrario: primo celi: tex. cō. xx. 14.

Ad hec Et similia dicitur prenotādo q; aliud est dicere. a. conuenit aliquid ſm se: et aliud est dicere. a. non repugnat aliquid ſm se. Ad veritatē enim primi exigit q; a. vendicet sibi illud in primo vel scdo vel quarto modo p̄dictis. Ad veritatem secundi sufficit q; ipsi. a. vt sic. non repugnet illud. Ad veritatem quoq; primi sequitur illud conuenire sibi in quocunq; ponatur. Ad veritatem scdi non. Multa enim sunt que nō repugnāt animali in eo qđ aia: que tñ nō inueniuntur in quolibet animali. Quicquid aūt cōuenit aiali in primo vel scdo vel quarto mō dicēdi per se inuenitur in omni aiali. Unde in proposito dico q; nulla instantiarum adductarum est contra propositionē assumptā: eo q; omnia que in illis dicuntur: intelligenda sunt per non repugnantiam ꝛ per conuenientiam. ¶ Cum enim dicitur motum esse velocitabilem in infinitum: intelligimus motui vt sic non repugnare velocitatem in infinitum. ¶ Similiter cū dicitur continuū esse diuisibile in infinitū: intelligit cōtinuo: vt sic non repugnare diuisibilitatē in infinitū. ¶ Similiter cum dicimotum habere ẓiū: intelligimus motui vt sic non repugnare habere contrarium. ¶ Qđ si hoc non placet: dicito quod aliud est dicere. a. in eo q; a. conuenit aliquid: ꝛ aliud est dicere. a. in eo q; a. non conuenit aliquid: vt patet. Et qđ quicqđ conuenit. a. in eo q; a. cōuenit omni. a. Quicquid autem non conuenit. a. in eo q; a. non oportet negari ab omni. a. Risibile enim nō conuenit animali in eo q; animal: ꝛ tñ non negat ab omni animali. Conuenit ēim animali in homine. Et subiungito q; oēs propositiones in instantijs adducte sunt intelligende negatiue vt sit sensus. Motus est velocitabilis in infinitum. i. motus vt sic, non est determinate velocitatis. Similiter continuum est diuisibile in infinitum. i. continuum vt sic: non est determinate diuisiōis. Similiter motus hz ẓium. i. motus vt sic: non determinat sibi esse absq; contrario: ꝛ sic ſm vtrūq; modū respondendi: remanet propositio assumpta vniuersaliter vera. ¶ Posset tñ ꝛ aliter dici ad has instātias. Sed q; magis ad formam propositionis attendo q̄ ad materiam: ideo in presentiarum pertranseo.

¶ Similiter, etiam non potest dici q; ratio generis accidat nature humane ſm illud esse qđ habet in indiuiduis: q; non inuenitur in indiuiduis natura humana ſm vnitatem: vt sit vnum quid conueniens cuilibet. qđ ratio vniuersalis exigit.

¶ Hic ponitur quinta conclusio negatiua. i. essentia substantie cōposite ſm esse qđ habet in singularibus nō est vniuersalis. probat sic. Uniuersale est vnum in multis: essentia substantie cōposite ſm esse qđ habet in indiuiduis: non est vna in multis: hz diuersa in multis. ergo essentia substantie composite ſm esse qđ habet in indiuiduis non est vniuersalis: ꝛ consequenter: nec species: nec genus: nec differentia que vniuersalitatem supponunt.

¶ Relinquitur ergo q; ratio speciei accidat nature humane secundum illud esse quod habet in intellectu. Ipsa enim natura habet esse in intellectu abstractum ab omnibus indiuiduantibus: ꝛ habet rationem vniformem ad omnia indiuidua: que sunt extra animam: prout essentialiter est imago omnium: et inducens in cognitionem omnium in quantum sunt homines:

Universidad de Deusto
Biblioteca

ꝛ ex hoc ꝙ talem relationem habet ad oīa indiuidua, intellectus adinuenit rationem speciei, ꝛ attribuit sibi, vnde dicit Commen. primo de anima, ꝙ intellectus est ꝙ facit vniuersalitatem in rebus, hoc etiam Aū. in sue metaphysice octauo dicit.

Co. 8. i medio.

¶ Hic ꝓlocū a diuisione cōcludit sexta cōclusio affirmatiua determinatiua q̄ sit difficultatis. s. essentia fm esse in intellectu est vniuersalis, gen⁹, species, differētia ꝛc. ꝑbat sic. Vnū in multis ꝛ de multis est vniuersale, natura fm esse in intellectu est vna in multis ꝛ de multis, ergo est vniuersale. Ꝓbatio minoris. Manifeste se habēs ad multa: vt essentialis eorū imago: est vnū in multis ꝛ de multis, natura fm esse in intellectu est huiusmodi: quia habet esse abstractum ab omni diffōmitate indiuiduorum essentialiter eorū cognitionem gignens, ergo ꝛc.

Ad euidentiā huius cōclusiōis ꝛ rationis: ꝙ termini multipliciter dicti fm Aristo. doctrinā diſtinguēdi sunt. Nota primo distinctiones terminoꝝ in cōclusione positoꝝ. ¶ Esse in intellectu cōtingit dupliciter. Subiectiue ꝛ obiectiue. Esse in intellectu subiectiue est inherere ipsi sicut accidēs suo subiecto: vt albedo superficiei. Esse in intellectu obiectiue, est terminare actum intellectus. ¶ Intellectus est duplex in nobis: agens ꝛ possibilis, vt dicit tertio de anima. ter. cō. 17. ¶ Intellectus agens est ille qui abstrahit spēm intelligibilem a ꝓhātasmatibus. Intellectus possibilis est ille qui intellectionem recipit in se. ¶ Vniuersale duplex. in repreſentando: ꝛ in ꝓdicando. Vniuersale in repreſentando in ꝓpoſito est ꝙ repreſentat rem nō repreſentando cōditiones eius indiuiduales. Vniuersale in predicādo est illud ꝙ predicat de multis differētibus fm esse. ¶ Istis visis, scito cōclusionē illā. s. natura fm esse in intellectu est vniuersalis tripliciter verificari. ¶ Primo sic: natura fm esse obiectiuum in intellectu agēte: est vniuersalis in predicando. ¶ Secōo sic: natura fm esse subiectiuum in intellectu possibili est vniuersalis in repreſentando. ¶ Tertio sic: natura fm esse obiectiuū in intellectu possibili est vniuersalis in predicando.

Sciendū est secundo ꝙ res extra, fm ꝙ est actu intelligibilis est obiectiue in intellectu agente: sic esse terminat eius actionē: q: ad hoc positus est ab Arist. intellectus agens: vt faciat rē intelligibilē in potentia: intelligibilem in actu: vt Cōmen. dicit tertio de anima. cō. 18. Fit aūt actu intelligibilis res extra ab intellectu agēte: nō per hoc ꝙ recipiat: aut perdat aliq̄d fm esse ꝓ illius actionē: sed ex hoc ꝙ eius spēs intelligibilis ꝓducit ab intellectu agēte. Per hoc enī res extra repreſentatur nō repreſentatis cōditionibus indiuidualibus: cū quib⁹ in potentia intelligibilis erat nō in actu. Cū ipsa ꝓductio spēi intelligibilis est factio rei extra, intelligibilis in actu. Habet enim ratio illa duos terminos. Vnū intra animā. s. spēm intelligibilē q̄ realiter ꝓducitur de nouo in intellectu possibili. Et aliū extra. s. rē. cuius est illa spēs que nihil reale est hoc acq̄rit, sed tm denoīatione extrinsecā. s. ꝙ est abstracta ab hoc: ꝛ nūc: q̄ō est actu intelligibilis ꝛc. ¶ Natura ante extra fm ꝙ est actu intellecta est obiectiue in intellectu possibili: sic enim terminat eius actionem que est intelligere. Fit aūt ꝛ est actu intellecta res extra: non per hoc ꝙ aliquid accipiat: aut amittat per actionē intellectus possibilis: sed ex hoc ꝙ cōceptus eius formatur ab intellectu possibili. tunc em̄ res intelligitur q̄si eius cōceptū formamus. Vnde ipsa cōceptus formatio est factio rei extra: actu intellecte. Habet em̄ et hec actio duos terminos. Vnū intra animam. s. conceptū qui realiter fit: qui nihil aliud est q̄ꝫ expreſſa ſimilitudo rei rē preſentē obiectraliter faciēs intellectui possibili. Et alterū extra. s, rem q̄ ex producto conceptu extrinsece denominatur actu intellecta. ¶ Ex his patet q̄ sit differentia: ꝛ que sit cōuenientia inter rem obiectiue in intellectu agēte ꝛ intellectu possibili. Differentia siquidē est, q: ex hoc ꝙ obiectiue in intellectu agēte fit: ꝛ est actu intelligibilis: nō autem intellecta. Ex hoc vero quod est obiectiue in intellectu possibili que iam erat actu intelligibilis: fit actu intellecta. Conuenientia autem est: quia tam ex hoc quod est obiectiue in intellectu agente: q̄ꝫ ex hoc qđ est obiectiue in intellectu possibili habet quod sit repreſentata absq̄ꝫ indiuidualibus conditionibus: et consequenter quod sit abstracta ab hoc ꝛ nunc ꝛc.

Cō. 18.

Cap. 1. **Sciendū** est tertio ex Auic. 5. meta. c. 1. ꝙ vniuersale in ꝓdicando: est id qđ in intellectu nō est impossibile ꝓdicari de multis. Et hoc tripliciter potest se habere. ¶ Primo ꝙ illa multa sint actu in rerū natura: sicut homo obiectus intellectui est vniuersale respectu sor. ꝛ pla. ¶ Secōo ꝙ illa multa non sint: possint tñ esse: sicut domus eptāgula obiecta intellectui: est vniuersale respectu plurū eptangulariū q̄ non sunt: possunt tñ esse. ¶ Tertio ꝙ illa multa nec sunt: nec possint esse: sicut luna obiecta intellectui est vniuersale respectu pluriū lunarū quas impossibile est esse. Et Gabriel obiectus intellectui est vniuersale respectu pluriū Gabrielū: quos implicat contradictionē esse. Vniuersale primo modo vocat a san. Th. prima parte. q. 13. vniuersale fm rem ꝛ fm rationē: q: res illa realiter est in pluribus: ꝛ nō solū vt obiecta intellectui. Vniuersale tertio mō vocat ibidē vniuersale seu cōmune fm rōnem tm̄: q: res illa nō inuenit realiter in pluribus: ſz vt obiecta intellectui tm̄. Vniuersale secōo mō ibi nō distinguit cōm vniuersale primo mō. Posset tñ noīe ꝓprio dici vniuersale fm rationē ꝛ fm rem: in potētia. Nec solū noīa ibi imponunt a san. Tho. Sed ꝛ dictorū ratio assignat valde subtilis q̄ sup quatuor ꝓpoſitiōes fundat. ¶ Prima est, vniuersalitas ꝛ ꝓdicabilitas nō conueniūt rei fm se: nec fm esse qđ habēt extra aliq̄, patet illa ex dictis. ¶ Secōa est, res materialis q̄ sola ꝓ ꝓpriā speciē cognoscit a nobis fm ꝙ est in intellectu nr̄o obiectiue repſentat absq̄ cōditiōibus indiuidualibus, patet illa etiā ex dictis. ¶ Tertia est, res immaterialis et deus ipse fm ꝙ est in intellectu nr̄o obiectiue repſentat ꝓ modū rerū materialiū. s. nō repſentatis ꝓprietatibus indiuidualibus. Patet illa: q: res ille nō cognoscunt a nobis fm ꝙ ipſi ſeipſis sunt: sed ꝙ modū rerū materialiū: nec ꝓ ꝓprias species: sed ꝓ species rerū materialiū. ¶ Quarta est, res oīs vt repſentata absq̄ cōditionibus indiuidualibus: nō magis respicit vnū q̄ꝫ plura indiuidua. Patet illa: q: vt abstracta est: equaliter ad vnū ꝛ multa se hz̄. Nihil em̄ fingi pōt: vnde abstractū vt abstractū vnū magis respiciat q̄ꝫ plura: vel ecōtra. (Unde ꝛ notāter Auic. apposuit in diffinitiōe vniuersalis illā particulā fm q̄ est in intellectu). Multa em̄ sunt vniuersalia q̄bus ram fm esse extra: q̄ꝫ fm ꝓpriam rationē repugnat predicari de pluribus: vt de intelligentijs dicitur. Nulli aūt vniuersali fm ꝙ est in intellectu repſentatū absq̄ ꝓpria ꝛ particulari exiſtētia seu ꝓprietate et hypostatica repugnat predicari de pluribus. Et quibus formatur talis ratio. Res quelibet ꝛ sola equaliter se habens ad vnū et plura indiuidua est vniuersalis in actu in predicando. res quelibet sola vt repreſentata intellectui nostro, est equaliter se habēs ad vnū ꝛ plura inferiora, ergo res quelibet ꝛ sola, vt repreſentata intellectui nostro est vniuersalis in actu in predicando. Maior: patet ex diffinitione vniuersalis assignata ab Aristo. primo perihermenias. Minor vero quo ad ſcām partē patet ex prima propoſitione: quo ad primam autem partem ex reliquis tribus.

1. p. q. 13 art. 9. c.

c. 5. circa finem.

Ex his Corollarie elicio ꝙ ad hoc ꝙ aliquid sit vniuersale in actu in predicando non exigitur actualis relatio nature obiecte ad particularia: sed sufficit q̄ res ipsa sit in ea diſpoſitione fm quā intellectus ad libitū poſſit illā relationē sibi vere attribuere: nihil addendo ꝑter ipſam actualem relationem.

primus sensus.

¶ Istis ꝓlibatis: iam patere poteſt concluſio intenta ſecūdum omnes tres ſenſus aſſign. tos. ¶ Et ꝓ primo quidem ſenſu argui poteſt ſic. Id quod intellectu non est impossibile predicari de multis: seu (vt Arist. verbis vtar) aptum natum est predicari de multis, est vniuersale in predicando: ſed res ſecundū eſſe obiectum in intellectu agēte est huiusmodi. ergo res fm eſſe obiectiuū in intellectu agente est vniuersalis in predicando. Maior patet ex Auic. ꝛ Arist. Minor vero ꝓbatur ſic. res abſtracta a conditionibus indiuidualibus vt ſic, est apta nata predicari de pluribus: res ſecundum eſſe obiectiuum in intellectu agente, est abſtracta a conditionibus indiuidualibus, ergo ꝛc. Premiſſe oēs ex dictis ſunt manifeſte.

2. dist. 3. q. 1.

Ex his habes quam male dixerit Sco. ſcō ſen. di. 3. q. 1. in riſione ad primū: dicēdo ꝙ natura ante actū intellectus poſſibilis nihil hz̄: niſi q̄ cōuenit ſibi extra aiam. Patet em̄ iā ex ſententiam Ariſto. eſt actu intelligibilis abſtracta ab hoc ꝛ nunc: ꝛ conſequenter v. niuerſalis in actu ante actum intellectus poſſibilis. ¶ Pro tertio ſenſu arguere aliter non eſt opus: eo ꝙ eodem modo ꝓceden dum eſſet. ¶ Scōs aūt ſenſus intelligēdus terminos ex rationibus terminoꝝ clarus eſt. Natura nāq̄ꝫ fm eſſe ſubiectiuū in intellectu poſſibili, nihil aliud eſt q̄ꝫ ſimilitudo immaterialis ſui repſentatiua in illo exiſtens. Similitudo aūt immaterialis a ſingularibus abſtracta rē vniuerſaliter neceſſe eſt repreſentare. eo ipſo ꝙ abſtracta eſt. Si em̄ rem vniuerſaliter nō repſentet: ſed particularibus cōditionibus immixtam: ꝛ non a materialibus conditionibus abſtractam: non

esset vniuersalis: ergo in repreſentando est vniuersalis res ipsam fm ꝙ est subiectiua in intellectu possibili: id est species seu similitudo ipſius nature ꝓ quanto repreſentat naturam ipſam non repreſentatis conditiōibus indiuidualibus. ¶ Et nota ꝙ quia natura ipsa habet duas ſimilitudines in anima: ſcilicet ſpeciem intelligibilem ꝛ cōceptū: ſiue ſpeciem impreſſam: ꝛ ſpeciem expreſſam: ideo fm vtranq̄ ſpeciem est vniuerſalis in repreſentando. (Quare aūt oporteat duas spēs ponere: ꝛ qūo: ſi deus cōceſſerit nobis vitam, alibi dicetur). Quis autem cōclusio ſecunda poſſit omnibus modis dictis verificari, ꝓtinus enim hic de vniuerſali in predicādo quod intētione logicam ſonat: ꝛ nō de vniuerſali in repſitando q̄ nulla intentione ſcōa logicę dicit vniuerſale: ſed ex eſſe ꝓprio q̄ fm rem ſortit. ¶ Literā ſic gloſare potes. Ipſa eſt natura habet eſſe in intellectu agente vel poſſibili tam obiectiue q̄ꝫ ſubiectiue abſtractum ab omnibus indiuidualibus conditionibus. Et habet rationem vniformem (obiectiue in predicando: ſubiectiue in repreſentādo) ad omnia indiuidua que ſunt extra ꝓnt eſſentialiter eſt ſimilitudo omnium obiectiue in eſſendo: ſubiectiue in repreſentando inducens in cognitionem omnium inquantum ſunt homines: quia vt ſic aſſimulantur. Et ex hoc ꝙ talem rationalem, ſcilicet vniformitatis et ſimilitudinis eſſentialis vel repreſentatiue habet natura ad omnia indiuidua intellectus adinuenit rationem ſpeciei: id eſt ſecundam intentionem que eſt ſpēs: ꝛ attribuit ipſi nature vniformiter ſe habenti ad indiuidua ex hoc ꝙ repreſentatur abſq̄ꝫ omni indiuiduantium diffōmitate.

Circa hoc dicta eſt queſtio nō modica. An vniuerſalia in actu ſint extra animam. An fiant per opus intellectus quemadmodum dictum eſt. In hac queſtione primo declarabitur titulus. Secundo ponetur opinio Scoti. Tertio ponetur opinio ſanc. Tho. Quarto rñdebitur ad argumenta in oppoſitum.

Quo ad primum: quia hec queſtio diuerſimode intelecta, diuerſis modis a philoſophis determinata eſt: in preſentiarum peripateticā ſententiā ſupponēdo. s. ꝙ vniuerſalia non ſubſiſtant extra ſingularia declaranda eſt qūo intelligāt.

¶ In noīe vniuerſalis tria intelligim⁹. Primo vniuerſalitatē que eſt relatio rōnis. Secō rem que denominatur vlis ab illa vlitate. Tertio aptitudinē ad eſſendū in multis que eſt quid medū inter illa duo ꝛ eſt fundamentū. primum: quare res ſuſcipiat illam relationem denominationē: ideo q̄ſi rei intellectus attribuit relationē vniuerſalitatis. Quia res illa apta nata eſt eſſe in pluribus. Hō vertitur in dubiū: an illa relatio que vocat vniuerſale formaliter ſit extra aiam: eam enim oēs ab intellectu fieri dicunt. Nec queritur an illa res que denominat vniuerſalis q̄ vocat vniuerſale obiectiue in potētia, ſit extra animam. Cōis enim inia eſt q̄ q̄ꝫ res illa eſt extra aiam: q̄ꝫ nor. Si em̄ res illa eſt res realis: puta homo bos et huiusmodi: ponitur extra aiam. Si aūt res illa ſit ens rationis non ponitur extra vt ſubiectum: predicatum: propoſitio: yllogiſmus et ſimilia. Sed dubitatio eſt an (aptitudo ad eſſendum in multis) ſit extra animam: ita ꝙ abſq̄ꝫ omni tēpore intellectus inueniat res apta nata eſſe in multis qū vocatur vniuerſale in actu obiectiue. An ſolum extra animam ſit res. Aptitudo autem ad eſſenduz in multis ineſt rei per opus intellectus. Et q: aptitudo illa complet rationem vniuerſalis in actu obiectiue ſumendo vniuerſale: licet nō formaliter: ideo querere an extra animam inueniatur totum hoc. s. res apta nata eſſe in pluribus: eſt querere: an ſit extra animam vniuerſale in actu obiectiue.

primus sensus.

Et debes Scire ad euidentiam terminoꝝ ꝙ ſicut albū accipitur dupliciter: ſcz formaliter ꝛ ſubiectiue: ita vniuerſale accipitur dupliciter. s. formaliter ꝛ ſubiectiue. Subiectiue enim accipi non poteſt: eo ꝙ vniuerſalitas in nullo eſt ſubiectiue cum ſit ens rōnis. Vniuerſale formaliter eſt ipſa vniuerſalitas que eſt relatio rōnis eſt. Vniuerſale obiectiue ſubdiuidit in vniuerſale obiectiue in actu: ꝛ in vniuerſale obiectiue in potentia. Vniuerſale obiectiue in actu eſt totum hoc. s. res vna apta nata eſſe in pluribus. Vniuerſale obiectiue in potētia eſt res ipſa vna formaliter non adiungendo ſibi aptitudinem ad eſſendum in pluribus. Ex his patet in quo ſtat difficultas: ꝛ patet in quo, quid nominis terminoꝝ in titulo queſtionis poſitorum. Intendimus enim nō de vniuerſali formaliter nec de vniuerſali obiectiue in potentia: q: in his cōueniumus: ſed de vniuerſali obiectiue in actu. Propterea cū loquimur de vniuerſali in actu absq̄ additione obiectiue intelligi volumus ne in equiuocū laboremus. Hec de primo.

Quo ad Scōm Sco. ſuper. 7. meta. q. 16. ſequendo fundamēta ſua: q̄. s. naturā extra animam ſequanē vnitas formalis ꝛ cōitas: opinat rem vnam aptam natam eſſe in pluribus dari extra animam. At per hoc dicit vniuerſale in actu eſſe in rerū natura absq̄ omni tēpore intellectus. Adducit quoq̄ ad hoc multas rationes: quas in medium afferre eſſet limites intentionis noſtre excedere: propterea eas afferam: ex quarum ſolutione reliquarum debilitas innoteſcit. ¶ Arguit primo per locum a diffinitione ad diffinitum ſic. Circunſcripto quocunq̄ actu intellectus res eſt apta nata eſſe in pluribus. ergo datur vniuerſale in actu extra animam: tenet conſequentia q: vniuerſale obiectiue in actu: vt diſtinguitur contra ſingulare ꝛ predicabile diffinitur (primo perihermenias). Vniuerſale eſt qđ aptum natum eſt eſſe in pluribus. Antecedens ꝓbatur. q: ſi nō: ergo aptitudo ad eſſendum in pluribus repugnat ſibi: nec conferri ſibi poſſet ſaltem ab intellectu: q: tunc pari ratione poſſet dare ſotti talem aptitudinem. ¶ Preterea vniuerſale in actu eſt ꝓpium obiectum intellectus: igitur precedit actum intellectus. tenet conſequentia, ex ſcōo de anima: vbi dicitur ꝙ obiectū eſt ꝓius actu. ¶ Preterea obiectum ſcientie realis eſt ens extra animam: vniuerſale in actu eſt obiectum ſcientie realis. igitur vniuerſale in actu eſt ens extra animaz. ¶ Preterea relatio menſure eſt realis (quinto meta.) ſed illa fundat in aliquo vniuerſali: probat. q: oporteat eſſe aliqđ vnum menſurā aliarū ſpecierum: ſed non vnum numero fm Arist. ergo vniuerſale. ¶ Preterea. operatio ſeu paſſio realis ꝓmo ꝛ adequate ineſt vniuerſali: vt intelligere hoi. ex ꝓprio poſteriori. igit dat vniuerſale extra aiaz. ¶ Preterea contrarietas eſt oppoſitio realis: ꝛ eius extrema ſunt vniuerſalia nō ſingularia, ergo dant vniuerſalia extra aiaz. ¶ S. ſi vniuerſale ſit ab intellectu quomodo res ꝓdicat de re: ꝛ quomodo vniuerſale eſt vbiq̄ ꝛ ſemp incorruptibile ꝛ eternū: ꝛ quomodo materia ꝛ forma ꝓtinet ad qđditatē vniuerſalis phyſici: ꝛ quomodo vniuerſaliū tm̄ eſt diffinitio: ꝛ quomodo genera ꝛ ſpecies: ꝛ vniuerſaliter predicamenta ſunt entia extra animam. ¶ Preterea. ſi nihil eſſet in re niſi ſingulare, nulla eſſet vnitas realis: niſi numeralis que eſt ꝓpria ſingularis: conſequēs eſt falſum, ergo ꝛc. Hec de ſecundo.

primus

Octauo.

Quo ad Tertiū ſcito nos ſequntes. s. Tho. ac ꝙ hoc cōmunē peripateticoꝝ doctrinā oppoſitā in hac re ꝓferre ſententiā. Dicimus nāq̄ꝫ q̄ illoꝝ trium q̄ in vniuerſalis noīe intelliguntur: vnū tm̄ q̄ſi ꝛ eſt extra aiaz. s. res ipſa vna formaliter reliquis duobus opus intellectus cōſequentibus: qđ ꝛ probat ſimili modo arguēdo (quo ſupra argutū eſt). Quicqđ ſequit naturā rationē ſui: ſimpliciter ꝓdicat de iſtiduo illius nature, ſed aptitudo ad eſſendū in pluribus aperte ſequit naturā: puta humanitatē ratione ſui, ergo aptitudo ad eſſendū in pluribus ꝓdicat ſimpliciter de iſtiduo humane nature: igit iſta erit vera. ſor. eſt aptus natus eſſe in pluribus: qđ eſt impoſſibile. Maior manifeſta fuit ſupra ex eo ꝙ oīa que comitant naturā ratione ſui: non ſeparant ab ea poſita in iſtiduo: ꝛ cōſequenter ꝓdicant de eo: q: (eſſe in) fundat dici de. ¶ Ꝙ oīs aptitudo fluens ab aliqua natura inuenit in qualibet ſingulari natura inferiori ad illam: ſed aptitudo iſta. s. ad eſſendū in pluribus, fluit ab aliqua natura: pura ab humanitate, ergo aptitudo ad eſſendū in pluribus inuenit in qualibet natura humana, pceſſus bonus, ꝛ cōcluſio falſa: ergo altera ꝑmiſſarū non maior q̄ ex terminis patet, ergo minor q̄ eſt cōcluſio aduerſariorū. Falſitas cōcluſionis ꝓbat ſic. illa aptitudo attribuēda nō eſt cuilibet humanitati q̄ in qualibet humanitate impoſſibilis eſt reduci ad actū. patet iſta: q: aliter ociose data eſſet talis aptitudo. Aptitudo em̄ eſt ꝓpter actū: ſed aptitudo ad eſſendū in pluribus eſt huiusmodi. s. ꝙ in qualibet humanitate poſita impoſſibilis eſt reduci ad actum: q: impoſſibile eſt vt humanitas ſortis actu ſit in ſorte ꝛ Platone: aut migret de ſorte in Platonem, ergo aptitudo ad eſſendū in pluribus nō eſt attribuēda cuilibet ſingulariter humanitati. Dicamus igit rem vnā eſſe extra animam. Aptitudinez aūt ad eſſendum in pluribus conuenire rei fm eſſe qđ habet in intellectu: q: conuenit ei ſub ſolitudinis conditione poſite. Solitarie em̄ accepta natura apta nata eſt in multis (ſaltem fm rationem) eſſe. Solitudo autem cum imporet ſeparationem nature a ꝓprietatibus indiuidualibus, non conuenit rei niſi in intellectu agēte vel poſſibili obiecte.

Octauo.

Sco.

hoc eo. ca. q. 5. circa fi.

In hoc eo. c. q. 5. circa fi.

Et aduertas Ad maiorē ñre poſitionis euidentiā ꝙ hic accidit ſimilis defectus Scoto illi qui poſitus eſt (ſupra). Cum em̄ aptitudo ad eſſendū in pluribus ſit idem quod non repugnantia ad eſſendum in pluribus: arguit ſic. Nature puta humanitati inquantum humanitas non repugnat eſſe in pluribus, ergo humanitati inquantum humanitas conuenit aptitudo ſeu non repugnantia ad eſſendum in

Universidad de Deusto
Biblioteca

pluribus:⁊ cõsequẽter humanitas est vniuersalis absq; ope intellectus. Apparet aũt manifeste pctm in hoc pcessu cũ ex negatiua inferꝫ affirmatiua de ꝑdicato infinito reduplicatione addita. Prima eñ ꝓpositio q̃ est negatiua veritatẽ habet. Scda vero q̃ affirmatiua est:est impossibilis:qõ patet ex eo q̃ humanitas in ꝯtum humanitas abstrahit a repugnãtia ad essendũ in pluribus ⁊ non a repugnãtia ad essendũ in pluribus sicut abstrahit ab albo ⁊non albo. Si eñ humanitas vindicaret sibi in ꝯtũ humanitas non repugnantiã ad essendũ in pluribus.nullo pacto humanitati posset cõuenire repugnantia ad essendũ in pluribus:⁊ sic nec ꝑ se nec ꝑ accidẽs posset repugnare humanitati esse in pluribus:qõ est manifeste falsum. Humanitati eñ sortis ratione adiuncte hecceitatis repugnat esse in pluribus:cõsequentia tenet: q̃ oppositũ eius qõ cõuenit alicui(ſm q̃ ipsum) nullo modo potest inueniri in illo: vt habes ex primo posteriorũ. Quamuis igit̃ nature ratione sui non repugnet esse in pluribus: non tñ vendicat sibi ratione sui nõ repugnãtiam ad essendũ in pluribus: ⁊ cum eã non vendicet sibi ſm esse qõ habet in singularibus.relinquit̃ q̃ vendicabit eaꝫ sibi ſm esse qõ in intellectu sortit. Et q̃ ad hoc q̃ aliquid sit vniuersale in actu.exigit̃ q̃ vẽdicet sibi non repugnantiã ad essendũ in pluribus:cũ in diffinitione eius ponat̃: qõ enim ponit̃ in diffinitione ꝑ se competit diffinito:ideo res ratione sui nõ potest esse vniuersalis in actu:sed ꝯ primum est obiecta intellectui agenti vel possibili, fit vniuersalis in actu:q̃ vniuersalis erat in potentia. Quomodo aũt fiat huiusmodi reductio potẽtie ad actũ (iam dictũ est).s.q̃ ab intellectu agente fit q̃ productionẽ speciei intelligibilis: ab intellectu vero possibili per formationẽ conceptus. ¶Quod si aliquis fuxerit vniuersale in actu cõstitui per negationẽ repugnantie ad essendum in pluribus:⁊ nõ exigere affirmationẽ non repugnãtie: aduertat se errare propter tria. ¶Primo propter hoc q̃ in diffinitione vniuersalis affirmatiue cadit ipsa aptitudo seu non repugnãtia ad essendũ in pluribus. ¶Secõ q̃ si ad vniuersalem sufficit negatio repugnantie ad essendũ in pluribus: ad singulare quoq; sufficiet negatio repugnãtie ad essendũ in vno solo. Sicut eñ vniuersale se habet ad multa,ita singulare ad vnũ tantum:⁊ si sic est: tũc humanitas in ꝯtum humanitas,erit vniuersalis ⁊ singularis: de ea eñ vt sic,negatur vtraq; repugnantia. ¶Tertio q̃ cum vniuersale in actu distinguat̃ contra singulare: sicut singulari repugnat esse in pluribus:ita vniuersali in vno tantum:humanitati autem de qua negat̃ repugnãtia ad essendum in pluribus non repugnat esse in vno tantum,ergo negatio talis repugnantie non sufficit ad constituendũ vniuersale in actu. Et potest hec ratio formari contra principale sic. Vniuersale in actu repugnat esse in vno tã tum:humanitati inquantum humanitas nõ repugnat esse in vno tantum:aliter non posset saluari in vnico tantum indiuiduo, ergo humanitas vt sic,non est vniuersalis in actu. Similiter dicas de quacunq; alia natura. Hec de tertio.

Ad primum. **Quo ad** Quartũ respondendũ est argumẽtis in oppositum. Et primi quidem negatur antecedens. Ad cuius probationẽ dicit negando consequentiã. Non eñ valet res circũscripto actu intellectus:nõ est genus,ergo sibi repugnat esse genus. Stat eñ q̃ abstrahat ab vtroq;:sic aũt est in ꝓposito. Natura eñ ipsa circũscripto actu intellectus abstrahit ab aptitudine ad essendũ in pluribus ⁊ a repugnantia ad essendũ in pluribus:vt ex dictis patet. ¶Ad secundũ dupliciter respondeꝫ ⁊ vtroq; modo bene. Primo negatur consequentia, si sermo sit de intellectu agente:q̃ potentia actiua non ꝓsupponit obiectum suum:sed facit illud. Si autem sermo sit de intellectu possibili:concessa consequentia ꝓma:non sequetur,ergo vniuersale i actu est extra animam:quia fit per actum intellectus agentis. Secundo dicitur quod cum vniuersale in actu nominet duo,scilicet rem et aptitudinem ⁊c.res ipsa est obiectum: aptitudo autem est modus obiecti seu conditio sine qua res nõ est obiecta. Sufficit autem quod res ipsa que est obiectum precedat actum intellectus: et non oportet quod modus eius precedat. Obietum enim,ait Aristo, est ꝓius actu non modus obiecti. Unde ad formam argumenti negetur consequentia:q̃ etsi posteriozitati antecedentis non obsteꝫ aptitudinem esse medium obiecti:obstat tamẽ illationi consequentis ex eo. ꝓiozitas eñ modi non potest inferri ex posteriozitate obiecti. ¶Per hoc idem respondetur ad tertium:quod scilicet res obiecta scie reali est extra animam:non modus rei obiecte:vniuersale autem in actu nominat vtrũq; scilicet rem ⁊ modum:⁊ ideo vniuersale in actu non sequitur esse extra animam:ex eo quod res de qua est scientia est extra. ¶Ad formam argumenti dicitur,quod vera existente maiore cõmutatur fallacia figure dictionis:mutatur enim res obiecta in modum rei seu in rem cum modo.

Primo

Sed cõtra Istas respõsiones istat Sco.ibi. Et primo contra primam sic. Quicquid est per intellectum agentem est prima intentio, et ens ut vniuersale est in genere substãtie.cõsequenter nulla est predicatio in quid superiorum de inferioribus. ¶Preterea,vniuersale precedit sensum vt alias probatum est,ergo precedit intellectum agentem. ¶Preterea. intellectus agens et possibilis sunt vna potentia:alias quilibet homo haberet duos intellectus: sed vnius potentie est vnum obiectum : quare si precedit actum vnius,precedit actum alterius. ¶Preterea.secundum hoc nõ esset generatio vniuoca sine actione intellectus agentis. ¶Dicetur forte quod non habeat aliquam vnitatem realem generans et genitum : sed similitudinem. ¶Contra.quia proximum fundamentum similitudinis est vnus. quinto metaphisice : sed non generans neque gentium,ergo aliquid commune vtrique.

Sco. 2.d.3.q. 1.i quita via contra ad. Tertio

Contra secundam Vero respõsionem arguit: qua nullo intellectu considerante non erit vniuersale in actu : et ita scientia habitualis non esset obiecti vniuersalis in actu. ¶Preterea . obiectum inquantũ est ꝓius actu non intelligitur sub hoc modo,ergo vel sub opposito modo:sed non sub nullo,ergo ⁊c. ¶Preterea.aut ille modus est factus ab intellectu : aut non : si non , habetur intentum, si sic, ergo non est necessarius in obiecto : quia ꝓius obiectum est intellectum sine illo modo causato per intellectionem obiecti.

Ad has Instãtias respõdeꝫ ꝓsupponẽdo sepe iã dictum q̃ vniuersale duo dicit: rem ⁊ aptitudinẽ seu vniuersalitatẽ. Vniuersale pro re posita in ꝓdicamẽto est predicabile scibile obiectũ intellectus:diffinibile ⁊ huiusmodi. Vniuersale aũt pro aptitudine est modus seu cõditio rei predicamentalis predicabilis scibilis diffinibilis ⁊c.neq; intellectus agẽs: aut possibilis facit rem:sed modũ tantũ. ¶Ad ꝓmã ergo cõceditur q̃ vniuersale ꝓ eo q̃ fit ab intellectu agẽte nõ est in predicamento substãtie:vlterius aũt consequẽtia nullã habet apparentiã. ¶Ad secundã negaꝫ antecedẽs, visus eñ etsi sit coloris vniuersaliter: vt habes a.s.Tho.ꝓma scẽe.q.26.ar.6.nõ tñ est coloris vniuersalis. ¶Ad tertiã similiter negaꝫ antecedẽs,necessariũ eñ est vt dicit tertio de aia.tex.cõ.17. in aia nostra esse duos intellectus.s. agentẽ ⁊ possibilẽ:q̃ nõ possunt esse eadẽ potentia:cũ potẽtia actiua ⁊ potẽtia passiua nõ sint eadẽ apud Arist. ¶Ad quartã negaꝫ cõsequentia,⁊ dicit q̃ respõsio illa ibi data est optima sane intellecta. Ad ꝛmprobationem eius dicit q̃ similitudo fundaꝫ supra res ipsas:puta duas albedines vel humanitates tanq; fundamentũ: ⁊ q̃ vnitas nõ est fundamentũ similitudinis: sed conditio fundamenti:fundaꝫ eñ similitudo ꝓprie dicta supra duas res habẽtes illã conditionẽ.s.mutuam negationẽ distinctionis formalis. puta duas albedines:⁊ hoc modo intelligendus est Aristo.5.meta. Et dato q̃ vnitas esset fundamentũ: adhuc non sequeret dari aliquid cõmune vnũ vtriq;:dicam eñ q̃ similitudo non fundaꝫ supra vnũ qõ est generãs:neq; supra vnum quod est genitum: sed supra vnũ quod sunt generãs ⁊ genitum. Jam autem declaratum est supra committi fallaciã consequentis si sic procedaꝫ:generãs ⁊ genitũ sunt vnũ formaliter,ergo habent aliquid vnum commune vtriq;.

Ad pri. t.c.20

Ad primum Eorum q̃ contra secundã respõsionẽ adducunt̃,dicit q̃ precise loquendo de intellectu possibili secatur vniuersale quẽadmodum sciẽtia, ita q̃ sciẽtia in actu est vniuersalis in actu:scientia in potentia est vniuersalis in potẽtia:⁊ scientia in habitu est vniuersalis in habitu : quod tunc accidit qñ cum volumus ipsum in actu facimus. Egrediendo aũt ad intellectum agentem:dicitur q̃ nullo intellectu considerante:dummodo producta sit species intelligibilis:datur vniuersale in actu:eo q̃ Philosopho dormiente rosa : cuius species intelligibilis in illius intellectu conseruaꝫ: denominatur representata absq; hoc ⁊ nunc actu intelligibilis ⁊c. ¶Ad secundum dicitur q̃ obiectum vt ꝓius actu nullum sibi vendicat modum. abstrahit enim ab omni esse et modo quidditas. ¶Ad tertium dicitur q̃ modus ille fit ab intellectu agente:⁊ cum infertur ergo non est necessarium:negatur consequentia: quia potentia actiua non ꝓsupponit conditionem sui obiecti : sed facit. Dicitur secundo q̃ dato quod non fieret ab intellectu agente: fit ab intellectu possibili: et similiter negatur illa consequentia. Ad probationem dicitur q̃ falsum q̃ssu.s. scilicet quod ꝓius intellectus intelligit rem: deinde facit eius modum: simul enim vtrumq; fit: intellectus enim formando cõcepcum rem absq; hoc ⁊ nũc apud

Ad pri mum. Ad se cundũ. Ad ter tium. t.cõ.17.s. Ad ter tium. in hoc c.q.5. Ad pri.s. mum. Ad se cundũ. Ad ter tium. c.eo. fo.

se facit:neq; põt imaginari q̃ ꝓius faciat rem : deinde absq; hoc ⁊ nunc,sicut sor.simul generat hominem hunc ⁊ non ꝓius hoiem: deinde hunc. ¶Ad quartum negaꝫ q̃ relatio mensure fundeꝫ in aliquo vniuersali fundamento enim neq; in vniuersali:neq; in singulari, vt sic:sed in natura vna formaliter que in singulari reperit̃:⁊ sic nõ est vnum numero:vt sic mẽsura aliorum.sed vnũ formaliter.

Ad 4 dict. 5.

¶Ad quintum dicit q̃ nihil aliud cõcludit nisi q̃ vniuersale ꝓprie est extra animam:sic enim accepto vniuersali inest primo passio seu realis oratio.homo.n.est cui primo conuenit ridere:nõ hõ vniuersalis:alioquin risibile nõ conueniret in hoie non vniuersali:puta sorte. ¶Ad sextum dicitur similiter q̃ extrema cõtrarietatis sunt res ipse nõ res particulares vt ꝓnes neq; vniuersales:aliter res non vniuersales.s.hec albedo ⁊ hec nigredo non essent contrarie.

Ad 6.

¶Ad septimũ dicitur q̃ stant ista duo simul:vniuersale predicaꝫ de rebus:⁊ vniuersale sit ab intellectu:eo q̃ vniuersale ꝓ re est id qõ predicaꝫ:⁊ quo ad hoc non sit ab intellectu. vniuersale aũt ꝓ aptitudine est cõditio rei que predicaꝫ:⁊ talis sit ab intellectu:predicatio.n.nõ debet rebus nisi habẽtibus cõditionẽ aliquã intentionalẽ. Unde ⁊ Arist.7.meta.tex.cõ.46.ait,q̃ substãtia non dicit de subiecto:q̃ loquebaꝫ de ea ſm suã naturã. In predicamẽtis vero vbi de substãtia induta accidẽtia intentionalia loquebaꝫ dixit substantiã dici de subiecto. ¶Ad id vero q̃ ibi addit ꝙ oia illa verificanꝫ de vniuersali ꝓ re:fz exponenda est affirmatiua propositio negatiue.vt sit sensus:vniuersalia sunt vbiq; ⁊c.i.nature ipse denominate vniuersales nõ terminant sibi locum neq; tempus. Similiter dicitur ad id q̃ subiungitur q̃ forma ⁊ materia pertinent ad quãtitatem vniuersalis.i.rei phy sice que denominaꝫ vniuersalis. Similiter vniuersalium tñ est diffinitio.i.rei ũ que denominate sunt vniuersales. Similiter res denoiate genera species ⁊ dẽ sunt extra animã:conditiones aũt earũ sunt per opus intellectus.

Ad 7.

¶Ad octauum dicitur q̃ per ly singulare duo intelligere possumus:q̃nq; intelligitur ipsa singularitas:q̃nq; totum.s.res singularis.primo modo accipiendo singulare concedit consequentia:sed antecedens nõ est verũ. Secõ modo antecedẽs peripateticum est: sed consequentia nihil valet (supra enim iam dictum) in singulari multas vnitates exigere ⁊ non tantum numerales.

Ad 8.

¶Et quãuis hec natura intellecta habeat rationem vniuersalis ſm q̃ comparatur ad res que sunt extra animã, q̃ est vna similitudo omnũ.tamen ſm q̃ habet esse in hoc intellectu vel in illo est species quedam intellecta particularis.⁊ ideo patet defectus Commentatoris in tertio de anima:qui voluit er vniuersalitate forme intellecte vnitatẽ intellectus cõcludere,q̃ non est vniuersalitas illius forme ſm hoc esse qõ habet intellectum, sed ſm q̃ ad res refertur vt similitudo rerum. Sicut etiam si esset vna statua corporea representans multos homines, constat q̃ illa ima go vel species statue haberet esse singulare ⁊ propium ſm q̃ esset in hac materia,sed haberet rationem cõitatis ſm q̃ esset commune representatiuum plurium.

¶In hac scõa parte capitali huius,Auer.erroꝛẽ remouere intẽdit q̃ in tertio de aia.com.5.ex vniuersalitate forme intellecte voluit declarare vnitatẽ intellectus hoc modo.qõ est vniuersale suã vniuersalitatẽ retinẽs est indistinctũ numero forma intellecta.i.natura ſm esse in intellectu subiective est vniuersalis suã vniuersalitatẽ retinẽs. ergo est indistincta numero ab re subiectũ eius qõ est intellectus possibilis nõ est distinctus numero: ⁊ sic vnus intellectus in oibus hoibus cõcludit. Maior videt exiẽ nota. q̃ vniuersalitati opponit distinctio numeralis. Minor vero ex eo patet q̃ species intelligibilis representat vniuersale. Hec ratio(etsi alterius puncipiũ erigat pro suã dissolutionẽ ⁊ pro suã probationẽ) attñ ẽtũ ꝑsentis intẽtionis est ex dictis sic destrui. Vniuersale est aliquo duplex.s.in essendo ⁊ in representando. Vniuersale in essendo esset si daretur natura hois separata vt idea Platonis:⁊ de tali vniuersali vera est maior:sed falsa minor. Vera quidẽ maior q̃ tali vniuersali cũ ſm esse vniuersalitatẽ sortiaꝫ ſm esse quoq; repugnabit distinctio numeralis, vnde impossibile est imaginari plures hoies vniuersales. Falsa aũt est minor, q̃ species intelligibilis nõ est vniuersalis in essendo cũ sit in singulari subiecto.s. intellectu possibili q̃ indiuiduũ quoddã est(licet immateriale). Vniuersale vero in representando(vt dictũ fuit)est qõ rem vniuersalẽ representat:⁊ de tali vniuersali falsa est maior:licet minor sit vera,⁊ maioris quidẽ falsi tas ex eo cognosci potest,q̃ tale vniuersale vniuersalitatẽ nõ habet ſm suũ esse quo respicit subiectũ, vnde vnitas vel pluralitas numeralis in accidẽtibus oritur:sed habet vniuersalitatem ſm representationẽ que respicit obiectũ: vnde non representat obiecta distincta numero:sed vnum ⁊ idẽ obiectũ omnino representant oẽs species cuiusdaꝫ rei:puta species humanitatis in te ⁊ in me: sicut eadem sortis facies a pluribus per plures species: idem omnino representantes videtur. Ꝟ monis autem sic intellecte veritas ex supradictis liquet:species enim intelligibilis representat naturã nõ representãdo conditiones particulares eius vt dictum est.hec est sententia litere in hac parte.

¶Et q̃ nature humane ſm suam absolutã considerationem conuenit q̃ predicet̃ de sorte,⁊ ratio speciei non conuenit sibi ſm suã absolutam.s.humane nature cõsideratiõnẽ,sed est de accidẽtibus que cõsequuntur eã ſm quoddã esse qõ habet in intellectu,ideo nomen speciei nõ predicaꝫ de sorte,vt dicaꝫ,sor.est species, qõ de necessitate accideret si ratio speciei conueniret homini ſm esse qõ habet in sorte,vel ſm suam absolutam considerationem.s.inquantum est homo,quicquid enim conuenit homini,inquantũ est homo,predicatur de sorte.

¶In hac parte tertia capituli huius talez obiectionem ex supradictis excludere intendit: quia q̃ predicatur de predicato predicatur et de subiecto:sed species ꝓdicatur de homine quod est predicatum respectu sortis:ergo species predicatur de sorte:et sic sortis erit species:conclusio est falsa:maior vera ex antepredicamentis habetur. Huius obiectionis peccatum vnde oriatur ex supraposito distinctione eorum que cõueniunt nature:manifestat̃ simul ex hoc in sinuãs q̃ conueniens tradita fuerit doctrina(cum ex ea difficultates accidentes dissoluũtur). Cũ enim dictum sit q̃ triplicia sunt que de natura predicãtur: quedam scilicet absolute:⁊ quedam ſm esse in intellectu : et quedam ſm esse in singulari : ea que conueniunt nature ſm esse in intellectu, non conueniunt ei absolute neq; ſm esse in singulari : cum opposita sint : et ideo in predicto processu error accidit : quia denominatio specifica hominis secundum esse in intellectu conuenit:et concluditur de homine ſm esse in singulari:dum infertur:ergo sortes est species. Et aũtẽ ad formam argumenti dici possit innutt talem distinctionem. Predicari de predicato contingit dupliciter. Uno modo vt predicato id est secundum quod illud predicatur de altero:sicut animal predicatur de predicato sortis:scilicet hoie:ſm id ſm quod homo ꝓdicatur de sorte:ſm idem enim homo recipit predicationem animalis:et predicatur de sorte, secundũ suã naturã:⁊ hoc modo maior est vera:minor autem falsa. Alio modo contingit predicari de predicato non vt predicato:id est non ſm illam rationẽ qua illud predicatum de suo subiecto predicatur : sicut in proposito:species nõ predicatur de homine inquantum homo est predicatum sortis.i. non predicatur de homine ſm illud esse quo homo predicatur de sorte:eo q̃ homo predicatur de sorte ſm suum esse quidditatiuum absolute:species autem predicatur de homine non secundum eũ esse quidditatiuum:sed ſm esse quod in intellectu habet:⁊ hoc modo maior est falsa:minor autem vera semper : ergo altera premissarum est falsa. Et hoc est quod in litera dicitur, q̃ ratio speciei non cõuenit homini ſm suam absolutam cõsiderationem ſm quã conuenit sibi predicari de sorte: quia sic oporteret etiam conuenire sorti(vt supra dictum fuit)sed conuenit ei ſm esse in intellectu ſm quod esse predicatur de sorte. In hoc cap. q. ſ.ñ.

¶Et tamen predicari conuenit generi per se cum in eius diffinitiõe ponatur. Predicatio enim est quoddam quod completur per actionem intellectus componentis et diuidentis , habens tamen fundamentum in re, ipsam vnitatem eorum quorum vnũ de altero dicitur. Unde ratio predicabilitatis põt claudi in ratione huius intentionis que est genus que similiter per actionem intellectus completur,nihilominus id cui intellectus intentionem predicabilitatis attribuit, cõponens id cũ altero nõ est ipsa intẽtio generis,sed potiꝰ id cui intellectus intentionẽ generis attribuit sicut qõ significaꝫ hoc nomine aial.sic ergo patet qualr essentia vel natura se hz ratione speciei, quia ratio

Universidad de Deusto
Biblioteca

speciei non est de illis que conueniunt ei ſm suam absolutam considerationem: neq; de accidentibus q̄ consequuntur ipsam ſm esse quod habet extra animam: vt albedo vel nigredo, sed est de accidentibus que consequuntur eaz ſm esse quod habet in intellectu: ꝛ per hunc modum conuenit sibi ratio generis vel differentie.

¶ In hac quarta parte capituli huius respondere intendit cuidā tacite obiectiōi que talis est, quod per se predicatur de speciebus conuenit ipsis speciebus: sed (ly genus) per se predicatur de speciebus: puta homine ꝛ boue, ergo ly genus conuenit ipsis speciebus: ꝛ sic homo erit genus ꝛ similiter bos. Maio: est ex terminis nota, implicat enim q̄ aliquid per se predicetur de aliquo in quocunq; modo perseitatis ꝛ non conueniat illi. Minor probatur sic, illud in cuius diffinitione ponitur predicari de speciebus ꝙ se predicatur de illis, sed (ly genus) est in cuius diffinitione ponitur predicari de speciebus, ergo genus per se predicatur de speciebus. Maior syllogismi huius patet ex eo q̄ quelibet pars diffinitionis in recto in primo modo per seitatis conuenit diffinito. Minor aūt ex Porphyrio patet sic dicēte: genus est predicabile de pluribus specie differentibus. ¶ Similiter omnino potest argui de specie respectu individui, cum etiam in diffinitione speciei ponatur predicari de individuis, ꝛ sic videtur q̄ male dictum sit: sortem non esse speciem. Huius obiectionis in litera motiuum tantum tangitur cum dicitur: ꝛ tamen predicari per se conuenit generi cum in eius diffinitione ponatur. ¶ Responsio autem in residuo ponitur in quo ad plenam materie huius discussionem duas distinctiones innuit. Prima est, predicari dupliciter capitur. s. formaliter ꝛ fundamentaliter seu materialiter. Secunda est, genus dupliciter accipitur. s. formaliter ꝛ fundamentaliter seu materialiter. Et debes scire vt terminos intelligas q̄ in hac propositione, homo est animal, sunt tria. s. ly homo: ly est: ꝛ ly animal: que extra animā nihil aliud sunt q̄ natura humana importata per ly homo: ꝛ natura sensitiua importata per ly animal: ꝛ vnitas seu connexio earum inter se importata per ly est, hec enim tria intellectus apprehendens in secunda sua operatione format hanc propositionem: homo est animal: qua formata reflectendo se super illa tria vt terminant actum sui componentis adinuenit ꝛ attribuit eis quasdam relationes: ꝛ (ly homo) attribuit relationem subiecti: ꝛ (ly animal) relationem predicati: ꝛ (ly est) relationem predicationis. Unde predicato formaliter est illa relatio adinuenta ab intellectu: fundamētaliter vero seu materialiter est connexio rei predicate cum re subiecta. Similiter cum intellectus apprehendit naturam sensitiuaz ꝛ reflexerit se super illam vt fiat ex sub actu eius: videritq; eam vt sic indifferenter se habere ad species in quibus primo inspexerat: naturam illam saluari: attribuit nature sensitiue seu animali obiecto relationem generis: ꝛ sic genus formaliter est illa relatio: genus autem fundamentaliter seu materialiter est natura ipsa: pura sensitiua: ꝛ sic patent termini distinctionum.

Capitu lode ge nere.

Ex his Tria deducuntur. Primum est q̄ cū genus fundamentaliter, puta animal non includat in diffinitione sua predicationem fundamentalem: quia ni diffinitione animalis non ponitur connexio eius cum homine vel boue: neq; predicationem formalem: quia in diffinitione rei non ponitur res secunde intentionis: consequens est q̄ genus formaliter sumatur quando de genere diffinitur a Porphyrio.

Secundum Est q̄ cum in diffinitione generis forma later non cadat predicato fundamentalis de specie: puta homine: qz relatio generica non est connexa ꝛ aliter rei que denominatur species: consequens est q̄ p̄dicari de pluribus positum in diffinitione generis sic accipiendum formaliter scilicet prō relatiōe predicationis, vna enim relatio potest cadere in diffinitione alterius: ita vt conceptus relationis que est predicato de pluribus ꝛc. cadat in cōceptu relationis que est genus. Et hinc habes q̄ conformiter sanc. Tho. dicant asserēs genus De hoc vid cō. huius doc. sup Porphy. in c. de ge nere. in tur distributiuum virtus dupliciter. Uno modo vt res denominata predicabilis de speciebus: ꝛ sic animal p̄dicatur de homine ꝛ boue. Alio modo vt id quo res denominatur predicabilis de speciebus: ꝛ sic genus in cuius diffinitione ponitur predicari de speciebus predicatur de ipsius speciebus. Sicut aliquid dicitur distributiuum virtus dupliciter. Uno modo vt res denominata distributiua virtus, hoc eius modo nix dicitur distributiua virtus. Alio modo vt id quo res denominatur distributiua virtus, quemadmodum albedo dicitur distributiua visus: cum in diffinitione eius ponatur distributiue visum. Et sicut stant ista duo simul scilicet q̄ res diffinita per distributiue visum albedo ꝛ non nix, res autem denominata distributiua visus, est nix ꝛ non albedo: ita precise in proposito stant ista duo simul: scilicet q̄ res diffinita per predicari de speciebus est relatio generica: res autem denominata predicabilis de speciebus est natura: que subest illi relationi: puta animalitas q̄ res diffinita per predicari ꝛc. est genus formaliter non materialiter: res autem denominata predicabilis est genus materialiter non formaliter. Unde in litera dicitur q̄ ratio predicabilitatis clauditur in hac intentione: que est genus: id tamen cui intellectus intentionem p̄dicabilitatis attribuit non est ipsa intentio generis sed res: cui etiam ipsa intentio generis attribuitur. ¶ Ex quibus patet responsio ad obiectionem: qz loquendo de eo quod per se predicatur de speciebus vt res denominata predicari, vera est maior: sed falsa minor, loquendo autem de eo quod per se predicatur vt ratio denominandi falsa est maior: licet minor sit vera. Unde cum semper altera premissarum sit falsa nihil concluditur. Hac distinctione nunc assignata in terminis simplicibus sic vti poteris, predicabile de speciebus dupliciter: formaliter ꝛ denominative: quod predicatur de homine ꝛ boue denominative est animal: quod autem predicatur formaliter de homine et boue est genus, de predicabili denominative falsa est minor, de predicabili formaliter falsa est maior. Hec dicta cum applicaueris ad speciem respectu individuorum ad, differentiam: proprium et accidens et reliqua huiusmodi solues multas obiectiones et illucescet tibi veritas multarum propositionum: que obscure apparent, residuum capituli est Epilogus, per se patent ꝛc.

Capitulum quintum.

Nunc restat videre ſm quem modum essentia sit in substantijs separatis. s. in anima intelligētijs ꝛ causa prima. Quamuis autem causē prime simplicitatē omnes philosophi concedāt: tamen compositionem materie ꝛ forme in intelligentijs ꝛ animabus quidam nituntur ponere: cuius positionis fuit se dicitur Auicebron auctor libri fontis vite. Hoc aūt dictis philosophorum reperitur esse cōtrarium: qz eas substantias a materia separatas nominant: ꝛ absq; omni materia esse probant: cuius demōstratio potissima est ex virtute intelligendi que in eis est. Uidemus enim formas nō esse intelligibiles in actu nisi ſm q̄ separantur a materia ꝛ a conditionibus eius: nec efficiuntur intelligibiles in actu nisi per virtutem substantie intelligentis ꝛ ſm q̄ recipiuntur in ea, ꝛ ſm q̄ aguntur per eā, vnde oportet q̄ in qualibet substantia intelligente sit omnimoda immunitas a materia, ita q̄ nec habeat materiam partem sui, neq; etiam sit sicut forma impressa materie vt est de formis materialibus.

¶ Hic incipit tractatus secundus huius operis intendēs in duobus capitulis tradere notitiam de essentijs substantiarum simplicium quemadmodum tradita est de essentijs substantiarum compositarum. Facit autem sex in presenti capitulo. Primo declarat q̄ essentia in simplicibus non significat compositum quid ex materia et forma: sed formam tantum, secundo comparat illas essentias essentijs substantiarum compositarum, tertio ostendit tales substantias esse compositas ex esse ꝛ essentia, quarto declarat intelligentias habere esse effectiue a deo, quinto ostendit eas esse compositas ex actu ꝛ potentia, sexto de multitudine earum agit. Premissa igitur primo cōmuni sententia philosophorum de simplicitate omnimoda prime cause: et quibusdam dissentientibus circa immaterialitatem intelligentiarum adductis, contra hos talem conclusionem ponit. Omnis substantia intellectualis est immaterialis id est incomposita ex materia et forma et independens a materia: quam sic probat, omne patiens vel agens vel recipiens vel habens in se intelligibile in actu est immateriale: omnis substantia intellectualis est patiens vel agens vel recipiens vel habens in se intelligibile in actu: ergo omnis substantia intellectualis est immaterialis. Maior quo ad tres sui partes ex eodem medio probatur scilicet ex hoc q̄ intelligibile in actu oportet esse

c.11. immateriale. tertio de anima. ter. cōment. 11. ꝛ. 15. agens aūtem
c.15. immaterialem oportet esse immateriale: eo q̄ agens non potest esse ignobilius suo effectu: ꝛ dicitur 3. de anima. ter. commen. 18. ꝛ ter. commen. 40. Super quoq; immateriale nō potest res immaterialis: vt patet tertio de anima. cōmēto quinto, vnūquodq; c.6,5 recipit per modū recipientis: ꝛ per idē immotescit q̄ habere non potest res immaterialis immateriale cognoscibile in seipsa. Minor aūt ab omnibus cōceditur. Frustra em̄ esset substantia intellectualis nisi aliquid intelligeret: cū vnumquodq; sit propter suā operationem, vt dicitur secundo celi. ter. com. 17. l.17

¶ Nec potest dicere aliquis q̄ intelligibilitatem non impediat materia quelibet: sed materia corporalis tantum. Si enim hoc esset ratione materie corporalis tantum cuz materia non dicatur corporalis nisi ſm q̄ stat sub forma corporea: tunc oporteret q̄ hoc haberet materia a forma corporali. s. impedire intelligibilitatem. Et hoc non potest esse q̄: ꝛ ipsa forma corporalis actu intelligibilis est: sicut ꝛ alie forme sed q̄ a materia abstrahuntur. Unde in anima intellectiua ꝛ intelligentia nullo modo est compositio ex materia ꝛ forma: vt hoc modo accipiatur materia in eis sicut in substantijs corporalibus: sed est ibi compositio forme ꝛ esse. Unde in commento none propositionis libri de causis dicitur q̄ intelligentia est habens formam ꝛ esse: ꝛ accipitur ibi forma pro ipsa quidditate vel essentia simplici.

¶ Q: posset aliquis crēdere rationem factā recipere responsionem: ideo intendit hic excludere responsionem que posset imaginari sufficiens. Ad hoc posset aliquis distinguere de materia corporali ꝛ materia simpliciter: ꝛ dicere q̄ maior est vera de materia corporali: non aūt de materia simpliciter: ꝛ cōsequenter concedere q̄ omnis substantia intellectualis est immunis a materia corporali: non aūt a materia: qz nō materia: sed materia corporalis impedit intelligibilitatem in actu. ¶ Contra hanc fugam instatur ratione ducente ad impossibile sic. Materia corporalis impedit intelligibilitatem q̄ re, ergo forma corporalis est id vnde materia habet q̄ impediat intelligibilitatē: hoc est impossibile: ergo a destructione cōsequentis ꝛc. cōsequentia est nota ex terminis. Cū enim materia corporalis duo dicat. s. ly materia: ly corporalis: ꝛ ly materia ſm aduersarium nō impedit intelligibilitas in actu restat q̄ hoc impedimentum sit ex ly corporalis, sed ly corporalis nihil addit supra materiam nisi formam corpoream. ergo ex forma corporali seu corporea oritur q̄ materia impediat intelligibilitatē in actu. Falsitas aūt cōsequentis probatur sic. Omis forma nō cōcepta cū materia est actu intelligibilis: patet ista ex c.11. tertio de anima. ter. commen. 11. Forma corporea est forma ſm se non concepta cum materia: accipitur enim distincta cōtra materiā: ergo forma corporea ſm se est actu intelligibilis. Tunc vltra: nihil ſm se actu intelligibile ex se impedimentum p̄stat intelligibilitati: forma corporea est huiusmodi: ergo forma corporalis nō est id vnde materia impedimentū intelligibilitatis sumat: qđ erat probandū. Est igit̄ tam anima intellectiua q̄m intelligentia q̄liber nō cōposita ex materia ꝛ forma. Si accipiamus cōpositionem ex materia ꝛ forma vniuoce: prout. s. materia et forma noiant partes essentiales rei: quēadmodum dictū est substātias aliquas esse cōpositas (in precedentibus) sed est in eis aliud genus cōpositionis. s. ex forma ꝛ esse: de quo infra erit sermo: ꝛ sic habet prima pars intenti. s. q̄ essentia in substantijs intellectualibus nō significat cōpositum qđ ex materia ꝛ forma. Remanet ergo modo declarandū quomodo significet formā tm̄, propterea subiungit.

¶ Et quomodo hoc sit planum est videre. Quecunq; essenta se habent adinuicem q̄ vnum est causa esse alterius: illud quod habet rationem cause potest habere esse sine altero: sed non conuertitur. Talis aūt inuenit habitudo materie ꝛ forme q̄ forma dat esse materie: ideo impossibile est esse aliquam materiam sine forma: tm̄ non est impossibile esse aliquam formam sine materia. Forma enim non habet in eo q̄ forma dependentiam ad materiam: sed si inueniantur alique forme que non possint esse nisi in materia: hec accidit eis ſm q̄ sunt distantes a primo principio qđ est actus primus ꝛ purus. Unde ille forme que sunt propinquissime primo principio sunt forme per se sine materia subsistentes: non enim forma ſm totum genus suū materia indiget vt dictum est, ꝛ huiusmodi forme sunt intelligentie: ꝛ ideo non oportet vt essentie vel quidditates harum substantiarum sint aliud q̄ ipsa forma.

¶ Intendens in his verbis declarare quomodo essentia in substantijs simplicibus significet formam tm̄ tali ratione hoc patet. Quecunq; ita se habēt q̄ vnū est causa esse alterius: ꝛ non econuerso illud qđ habet rationē cause: potest esse sine altero: sed forma ꝛ materia ita se habēt q̄ forma causat esse materie ꝛ non econuerso, ergo forma pōt esse sine materia: ꝛ materia nō sine forma. Tūc vltra essentia intelligentiarū non est cōposita ex materia et forma, ꝛ sic potest esse materia tantū, ergo est forma tantum.

Et nota Quod maior propositio potest dupliciter intelligi. Uno modo sic, quod id quod est causa alterius ꝛc. idem numero possit esse sine altero: ꝛ sic non assumitur a nobis quia est falsa ꝛ extra propositum. Falsa quidem: quia subiectum causat esse propie passionis et non econtra, ꝛ tamen subiectum non potest esse sine propria passione. Extra propositum vero: quia nolumus concludere quod forma que est in materia sit sine materia: sed quod aliqua forma non exigit materiam.

¶ Alio modo intelligitur maior sic, quod id quod habet rationē cause secundum suum ordinem potest esse sine altero id est secundum aliquod sui ordinis potest reperiri sine altero, et sic est vera, et ad propositum. Vera quidem: quia causa cum independens sit a causato: consequens est, vt aliquod pertinens ad suum ordinem possit habere esse extra causatum. Ad propositum vero: quia intendimus concludere quod forma secundum suum genus non dependet a materia: ita quod aliqua forma potest inuenīri separata. Unde et in minori notanter non assumitur forma materialis seu habens esse in materia: qz forma sine additione aliqua ad insinuandum quod loquimur de forma vt forma est: non vt talis vel talis. Patet autem minor illa ex nono metaphysic. ter. T.c.13. commento. 13. ꝛ. 15. vbi habetur quod actus est prior potentia simpliciter et independens ab ea. Ex eo enim quod forma essentialiter est actus: materia autem essentialiter potentia: si actus secundum totam suam latitudinem non dependeat a potentia, consequens est quod forma secundum totum suum ordinem non dependeat a materia. Materiam autem cum essentialiter sit potentia: necesse est dependere a forma, sine qua actualitas non inuenitur, et sic patet minor, quia a forma absolute in eo quod forma dependet materia in suo esse: sicut potentia ab actu: et non econuerso. Quod vero alicui actui conueniat: quod non inueniatur nisi receptus in aliqua potentia, hoc est ex eius imperfectione: et non habet hoc in eo quod actus, et similiter quod alique forme non sint nisi in materia, hoc habent ex sua imperfectione: que attenditur penes distantiam a primo principio deo glorioso: ꝛ propinquitatē ad primam materiam, vnde tales forme nō solū causant esse materie sed ꝛ ipse causate sunt quodammodo a materia. Cause ergo sunt sibi inuicē cause, vt dicit secundo physi. ter. com. 30. Essentia igitur substantiarum intellectualium est immaterialis ꝛ forma tantum. T.c.30

Questio viij.

Circa Hanc partem occurrit questio, ꝛ hec est octaua: an materia possit esse sine forma. In hac q̄stione tria facienda sunt, primo ponetur Scoti opinio, secūdo ponetur opinio san. Tho. tertio respondebitur rationibus in oppositum.

Quo ad Primū Scotus in scō sen. dist. 12. q. 2. opinatur posse materiā esse sine forma. Arguitq; ad hoc Sco. 2. di. 12. q. 2.

probandum multipliciter. ¶ Primo sic, non minus dependet accidens a substantia q̄m materia a forma: sed accidens potest esse sine substantia, vt patet in sacramento altaris, ergo materia potest esse sine forma. ¶ Preterea, absolutum distinctum et prius alio absoluto potest esse sine illo absq; contradictione: materia respectu forme est huiusmodi, ergo potest esse sine forma. minor est evidens, maior probatur, quia prius in eo quod prius non dependet a posteriori et accipitur hic ex quinto metaphysi. ter. commen. 16. priora sunt que possunt esse sine aliis, alia non sine ipsis. T.c.16. ¶ Preterea, quicquid absolutum facit deus in creaturis mediante causa secunda: que non est de essentia causati: potest Scdo. Tertio

Universidad de Deusto
Biblioteca

facere sine illa: sed materiam deus facit mediante forma que non est de essentia eius. ergo potest facere sine illa. ¶Preterea quicquid deus immediate creat immediate conseruat vel conseruare potest. sed materiam deus immediate creat. ergo immediate conseruare potest. ergo sine omni forma. ¶Preterea cum nihil deus extra se necessario velit ex hoc q̄ vult materiam esse non est necesse q̄ velit materiā esse nisi propter necessariā connexionē vtriusq; sed inter materiā z formā nō est talis necessaria connexio: ergo ꝛc. ¶Quod autem non sit talis necessaria connexio inter materiam et formam probatur: q̄ tunc sequeretur q̄ materia determinaret sibi necessario aliquam determinatam formam. probatio cōsequentie. quod determinat sibi genus forme determinat sibi aliquam speciem in genere illo: z quod determinat sibi speciez determinat sibi esse in aliquo individuo illius speciei. omne enim quod de necessitate est homo necessario est hic vel ille homo: consequens autem est falsum. materia enim nullam sibi determinat formam: ergo relinquitur q̄ materia non determinat sibi genus forme ad hoc q̄ sit. ¶Confirmatur. quicquid contingenter se habet ad quodlibet generis absoluti: contingenter se habet ad id genus absolutum: sed materia contingenter se habet ad quamlibet formam: ergo materia contingenter se habet ad genus forme. ¶Probatur adhuc q̄ si materia sibi determinat de necessitate genus forme quod etiam de necessitate determinat sibi vnum individuum solū illius generis: q̄ vnum essentiale z vnū singulare est impossibile dependere a pluribus essentialiter eiusdem generis: materia autem est vna essentialis z singularis: ergo impossibile est q̄ dependeat a pluribus formis eiusdē generis: z sic si necessario determinat sibi genus forme necessario quoq; determinabit sibi aliquam vnam formam: qđ falsum est. Hec de primo.

Prima qō. 66. ar. 1. ꝛc. pō. q. 4 artic. 1. quoli. qō. 3.

Quo ad Scōm. s. Tho. in prima parte. q. 66. ar. primo et in questionibus de potentia dei. q. 4. arti. primo z in quoli. q. 3. arti. 1. confirmat id quod hic dicit. scilicet materiam non posse esse sine forma duabus rationibus. ¶Prima est ducens ad impossibile sic. si materia existeret absq; omni forma: materia simul non esset z non esset: hoc implicat contradictionem. ergo. probatur consequentia quo ad secundam partem: quia quo ad primam ab aduersarijs conceditur. Impossibile est effectum formalem separari a forma: sed existere est effectus formalis forme. sic enim diffinitur: forma est que dat esse rei. ergo impossibile est ponere existentia sine forma. sicut enim impossibile est esse album sine albedine: ita esse in actu sine actu: actus autem primus cuius est dare esse idem est quod forma. Ex illa ergo propositione: materia existit absq; omni forma. sequuntur duo contradictoria simul vera: ex eo enim quod materia existit sequitur quod sit in actu. ex eo autem quod est absq; omni forma: sequitur quod non sit in actu. Huic rationi dat Sco. quandam responsionem: que quia non nisi chimerica: z tanquam indigna de qua verba fiant: omittatur. quolibet enim proferente contraria solicitum esse stultum est: ait Arist. a quo didicimus in libro nono Metaphysi. quid sit actus z quotuplex. ¶Secunda ratio. s. Tho. ad hoc idez est ista. omne individuum determinatum ad genus completum vel incompletum in rerum natura per se existens est in aliqua certa specie per se vel reductiue: materia sola neq; per se neq; reductiue est in aliqua certa specie: ergo materia sola non potest esse individuum quodcunq; in rerum natura. Minor est ex se clara. non enim facile esset fingere in qua determinata specie esset materia sola. Maior probatur ex eo quod individuum omne tam completum quam incompletum: si per se existit in rerum natura separatum (quod dico propter individuum generis: vt hec substantia: hoc animal ꝛc.) non continetur sub genere per se vel reductiue immediate: sed mediante specie. inter genera enim z individua mediat species: z inter principia generis et principia individui mediant principia speciei pariformiter. ¶Insuper hec maior potest probari ad hominem assumendo dicta Sco. 5. arguit. ibi enim ipse expresse assumit quod quicquid determinat sibi genus aliquod determinat sibi aliquam certam speciem illius generis.

¶Ex potes etiam ex dictis Sco. ibi arguere ad hominem et probare oppositum intenti sui sic. Quicquid determinat aliquod genus. determinat sibi aliquam certam speciem illius generis: materia sola determinat sibi genus substantie. ergo determinat sibi aliquam certam speciem substantie saltem reductiue. ergo materia sola esset in aliqua certa specie substantie. hoc est falsum: minor est omnium z processus bonus: ergo ꝛc. ¶Hanc veritatem approbat Arist. (vt ipse Sco. confitetur) loco allegato. Sed quia dicit ex falso fundamento Aristote. hanc conclusionem tenuisse. scilicet ex hoc quod deus non potest agere sine causis secundis: ostendo in hoc Scotum errare ex dictis Commen. secundo enim Physi. Commen. 12. Auer. ex eodem precise fundamēto quod sanctus Tho. adducit ad p̄ia ratione tenet istam conclusionem. vbi nullam fieri mentionem de connexione causalitatis prime cause apparet: sed tantum de actu et potentia: ita quod ex natura actu et natura prime materie que est pura potentia concludit Auer. quod duo contradictoria essent simul vera: vt deductum est ꝛc. ¶Auicenna quoq; in secundo Metaphysice sue. capitulo tertio tenet conclusionem Scoti esse impossibilem: z tamen posuit expresse materiam esse creatam. Unde hec tanquam destructiua Metaphysicalium principiorū vitanda est. Hec de secundo.

Co. 12. 1. phy. ca. 56. 7 septuagesimo

Ad pmum.

Quo ad Tertium respondeo. Ad primum negatur antecedens. plus enim dependet potentia pura ab actu quam actus imperfectus ab actu perfecto. ¶Sed contra hoc instat Antonius trombeta sic. magis dependet posterius a priori quam prius a posteriori: sed accidens est posterius substantia: materia autem est prior forma: ergo magis dependet accidens a subiecto quam materia a forma. ¶Forte diceretur (ait) quod materia non est prior: sed posterior forma. Contra: nam licet materia sit posterior forma ordine perfectionis: est tamen prior ordine generationis: et consequenter prior simpliciter. vt arguatur sic: quandocunq; sunt aliqui duo ordines: quorum vnus simpliciter est prior altero: quicquid est in ordine prioz est simpliciter prius quocunq; existente in ordine posteriore: sed ordo originis z ordo perfectionis ita se habent quod ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis (z hoc in natura limitata) ergo quicquid est prius ouigine est prius simpliciter quocunq; priore ordine perfectionis: sed ita est quod materia est prior origine forma: licet forma sit prior perfectione: ergo materia est simpliciter prior forma. processus bonus: z maior probatur: quod scilicet ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis. nam prioza generatione sunt posteriora perfectione. natura enim semper procedit de imperfecto ad perfectū: ergo quicquid est imperfectius est simpliciter prius quocunq; perfectiori: sed materia prima est imperfectior forma: ergo materia prima est simpliciter prior forma. Tunc vltra. est simpliciter prior forma. z omne prius in suo priori potest esse sine posteriori: ergo ꝛc. ¶Ad hoc respondetur triplici responsione: ad instinuandum argumenti multiplicem defectum. ¶Primo dicitur quod forma: licet sit posterior materia ordine generationis: est tamen prior etiam ordine generationis materia existente. Magis enim refert dicere materiam z materiam existentem: sicut superficies est prior albedine: albedo tamen est prior superficie habente esse album. vnde in proposito cū sermo sit de materia existente: si enim poneretur materia sola in rerum natura oporteret ipsam existere. patet falsum assumi. ¶Secundo dicitur quod aliud falsum ibi assumitur, scilicet quod ordo generationis sit simpliciter prior ordine perfectionis stando intra limites nature finite. cum enim actus sit prior potentia simpliciter: tam si ponatur deus finitus quam infinitus. vt patet ex nono Metaphy. ter. Commen. 15. z. 12. terti Commen. 30. z prioritas actus sit prioritas perfectionis. consequens est quod ꝑm Aristote. et veritatem ordo perfectionis sit simpliciter prior ordine generationis. Amplius id. quod est prius natura ratione z tempore est simpliciter prius. ordo perfectionis prior natura ratione et tempore ordine imperfectionis qualis est ordo generationis qui se tenet ex parte cause materialis: ordo igitur perfectionis est prior simpliciter. media quoq; propositio est Arist. octauo phy si. tex. cō. 75. vbi expresse loquitur in natura finita ad probandum. s. motū circularem esse primū. Unde ad probationem: concesso q̄ prioza generatione sunt imperfectiora z quod natura procedit de imperfecto ad perfectum negatur consequentia. ergo ordo generationis est simpliciter prior: licet enim agens naturale prius attingat imperfectum quam perfectum: oportet tamen prius agens in se perfectum esse: vt dicitur in 12. metaph. tex. com. 40. ¶Sic aduerte tu. q̄ oportet mendacem esse memorem in questione de primo cognito. Antoni. trombeta quas impugnat propositiones has nunc assumit ꝛc.

T.c. 15. T.c. 30.

Ad ter tium. Ad 4m tium.

t.cō. 75

t.c. 40. q. 1. vlō.

¶Tertio dicitur quod dato toto processu: vltima consequentia nihil valet. falsum in est enim quod omne prius possit secundum rem absolu a posteriori quolibet. et ad secundū dicetur). ¶Sed contra primam responsionem. que ponit materiam non habere propriam existentiam: sed eam mendicare a forma instatur sic. Cuicunq; conuenit actu causare pro aliquo signo conuenit z existere pro eodē signo: sed materie prime in primo signo quo recipit formam: conuenit causare. ergo pro tunc sibi conuenit existere: sed pro illo signo non habet existentiam forme. ergo propriam. ¶Et cōfirmatur, quia z materia aut causat compositum z recipit formā quando existit: aut quando non existit. non quando non existit. ergo quando existit. ergo pro tunc conuenit sibi propria existentia: quia existentia forme sequitur totum compositum. ¶Et confirmatur secundo: quia causa non mendicat a suo effectu, materia autem causat existentiam compositi z forme. ergo non mendicat existentiam ab eis ꝛc. ¶Ad hec dicitur q̄ sufficit cause pro quolibet instanti temporis quo actu causat habere existentiam: nec apparet necessarium quod pro quolibet signo nature insit existētia sibi quo ineat causalitas: cum enim nature talis est in godē instanti temporis: quod. s. materia recipit formam: ex quibus resultat compositum cui iam esse actualis existentie aduenit: quo ipsum compositum primo: forma secundo: z materia tertio existunt.

¶Ad formam autem prime instantie negatur maior. Ad primā confirmationem dicitur, quod materia causat quando existit: quia pro omni instanti quo causat existit (quando enim est terminus temporalis. ¶Ad secundam confirmationem dicitur quod licet causa vt causa non mendicet a suo effectu: tamen causa materialis mendicat a suo effectu qui est eius causa in altero genere cause: eo q̄ cause sunt sibi inuicem cause. quinto metaphy. tex. com. 2.

¶Oportet autem has responsiones a scotistis admitti: quia cū Sco. ponat secundo sen. distin. 3. q. 3. existentiam esse vltimum actum posteriorem tota coordinatione predicamentali: licet non distinctum realiter a re: cuius est oportet essentiam materie ex natura rei habere habitudinem ad suam existentiam vt potentiam ad actum. Et tunc potest argui sic: essentia materie vt distincta contra suam existentiam causat ex natura rei in genere cause materialis suam existentiam recipiendo eam. ergo sibi pro illo signo conuenit existentia: z sic habet existentiam anteq̄ recipiat eam: similiter stando in illo signo: aut essentia materie recipit ex natura rei suam existentiam quādo est aut quando nō est ꝛc. ¶Ad secundum principale negatur maior. Ad eius probationem dicitur, quod non sola dependentia: sed necessaria connexio aliquorum potest esse causa inseparabilitatis eorum. Ad id quod adducitur ex quinto metaphy. dicitur quod vniuersalis affirmatiua nō conuertitur simpliciter. ista enim est vera: quecunq; possunt esse sine alijs z alia non sine ipsis sunt prioza: sed non conuertitur: quecunq; sunt prioza possunt esse alijs: z alia sine ipsis.

Ad secundū. 5. c. 6.

Et nota Quod maxima illa scotica: omne prius absolutum ꝛc. non potest saluari (etiam sequendo viam Sco.) quod pro nunc ex duobus manifestatur. Primo ex eo quod partes essentiales simul sumpte sunt priores toto: et tamen apud Sco. non possunt esse sine toto. ¶Secundo ex eo quod predicamentum quantitatis est absolutum prius predicamento qualitatis presertim quo ad quartam speciem eius: z tamen non potest fieri quantitas continua sine figura. Si enim quantitas sine figura fieri dicatur aut finita aut infinita: non infinita: quia illa nō dabilis: z si forte imaginetur dari adhuc cū oporteat esse lineatam: aut ergo linea recta aut curua: z sic esset figura: si finita. ergo figurata: figura enim est que termino vel terminis clauditur: z similiter aut habet lineas rectas aut curuas: aut circulares ꝛc. ¶Ad tertium quicquid sit de maiori: negatur minor: forma enim z finō sit de essentia materie: est tamen de essentia materie existentis.

¶Ad quartum dicitur: quod cū medium sit duplex effectiuum et formale: quicquid imm̄diate deus causat effective potest absq; media causa effectiua conseruare. non autem absq; media causa formali q̄le medium est forma respectu materie. ¶Ad quintū negatur quod inter materiam z formam non sit necessarium connexio. Ad cuius probationem negatur consequentia: cuius probationis falsa est maior. per id autē quod additur. s. ꝑm quod necessario est homo: necessario est hic vel ille homo nihil aliud habetur: nisi qđ quia materia necessario determinat sibi genus forme: ideo materia nō potest esse sine hac vel illa forma: quod est intentum nostrū. Non enim valet consequentia. a. necessario est homo: ergo. a. necessario est hic vel ille determinate: sed vage. z sic cōceditur: materia necessario determinat sibi formam. ergo necessario determinat sibi hāc vel illam formam nō determinate sed vage. ¶Ad cōfirmationem cū dicitur quicquid cōtingenter se habet ad quodlibet generis absoluti: cōtingenter se habet ad genus ipsum: eodē modo respondetur dicendo cōtingenter se habere ad quodlibet determinate vel vage. Primo essi modo falsa est maior. Secōo vero falsa est minor: materia essi non contingenter: sed necessario se habet ad qualibet formam indeterminate z vage.

¶Ad aliā probationē dicitur q̄ vnū essentialiter vnū z singulare negatiue sicut est materia prima. potest essentialiter dependere in esse a pluribus eiusdē generis indeterminate et vage ꝑm qđ illa plura habent vnam rationē cōmunem sicut in proposito oēs forme conueniunt in hoc q̄ dant esse actuale. Reflecte hoc argumētum cōtra Scotum de quātitate z figura z forte persuadebis sibi infirmitatem eius: quantitas enim continua determinat sibi genus figure: nullam tamē sibi figuram vendicat. Hec de quarto.

¶In hoc ergo differt essentia substātie composite z substantie simplicis: quod essentia substantie composite: non tantum formam nec tantum materiam: sed complectitur formam z materiam, essentia vero substantie simplicis est forma tantum. Et ex hoc causantur due alie differentie: et vna est quod essentia substantie composite potest significari vt totum vel vt pars: quod accidit propter materie designationem, vt dictum est, z ideo non quomodolibet predicatur essentia rei composite de ipsa re composita. ¶Nō enim potest dici quod homo sit quidditas sua. Sed essentia rei simplicis que est sua forma: non potest significari nisi vt totum cum nihil sit sibi preter formam: quasi formam recipiens z ideo quocūq; modo sumatur essentia substantie simplicis de ea predicatur. Unde Auicen. dicit qđ quidditas substātie simplicis est ipsummet simplex: quia non est aliquod recipiens ipsam.

Quito meta. c. 5. post. mediū.

¶In hac secunda parte capituli comparat essentias substantiarum simplicium essentijs substātiarum compositarum triplicem differentiam inter eas assignando. Prima differentia est q̄ essentia substantie simplicis significat formam tantum: essentia autem substantie composite significat compositū quid ex materia z forma. vtraq; pars differentie patet ex supradictis. Secūda differentia est, quod essentia substantie cōposite potest significari vt totū z pars: non autem essentia substātie simplicis. Unde oritur quod quia predicatum nō debet habere rationem partis: quod essentia substantie composite quādoq; predicatur de ea: z quādoq; non, cum. s. significatur vt pars. Essentia autem substātie simplicis: q̄ vt pars denotabilis non est: semper predicatur de eo cuius est.

Ad euidentiam Huius differētie notandum: quia prio aspectu apparet falsa ex eo q̄ se. patet: quod in positis nominibus substantijs separatis possunt significari earum essentie in abstracto z in concreto: z consequenter vt totū z pars: possum enim dicere, gabriel z gabrielitas: deus z deitas ꝛc. Sed licet ita appareat: diligēter tamen inspicienti oppositum illucescit. ¶Considerandum enim quod loquimur de essentijs rerum z conditionibus earum: que eas sequuntur: z non de illis que ex solo opere intellectus fiunt. essentie enim substantiarum compositarum ex eo quod duas partes realiter habent: seu ex eo quod sunt forme in materia, ex se habēt: vnde intellectus fundet in eis significationem per modum partis z per modum totius. Cum enim significat formam illam in habente seu deferēte: significatur: vt totum z concretum vt homo. cū autem significat illam non vt in habente seu deferente: sed per se significat in abstracto z per modū partis: vt humanitas. Essentie autem substantiarum immaterialium: quia dicunt formas non receptas in materia: ideo ex se non habent quod significentur in concreto et in abstracto: vt totum z pars ꝛc. non enim est ibi deferens nec delatum. Sed quia intellectus noster intelligit res simplices z altissimas per modū rerum compositarum: ideo vt dicunt. Commenta. 12. metaphysi. cōmēto. 39. z san. Tho. prima parte. q. 13. fuit necesse: vt in illis formaret abstractum z concretum: et intelligeret eas per modum totius et partis. Differentia ergo posita hic est cum additione intelligenda: sic quod essentia substantiarū compositarum ex se habet quod significabilis sit per modum totius z partis: essentia autem simplicium ex se non habet quod significetur per modum totius z partis: sed ab intellectu tantum, et ideo diuersitas que inter abstractum z concretum in substantijs compositis est ex parte rei: z reducitur ad distinctionem que est inter subiectum deferens et formam delatam. Diuersitas autem que est inter abstractum z concretum in substātijs separatis nō est id

Capitu lo. 39. j. q. 13. a.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex parte intellectus: vt Com. ibi dicit. Et propter hoc dicit Auicē. ꝙ quiditas simplicis est ipsum simplex: ꝛ quiditas compositi non est ipsum compositum.

cap.39. fi.5. meta. ca.5

Circa hanc particulam est vnum dubium: an verum sit ꝙ in substantijs separatis idem sit quiditas ꝛ id cuius

quolib. 2.qō.2. arti.2. T.c.20 2.21. T.cō.9 1.qō.9. arti.3.

est. i. natura ꝛ suppositum. Est aūt hō dubitandi: q. s. Tho. in quolibet. 2. q. 2. ar. 2. dicit ꝙ cū apud Arist. 7. Meta. tex. Com. 20. c. 21. in his quibus admiscet aliqd accidens: natura ꝛ suppositum distinguantur: ꝛ in intelligentijs alijs a prima aliqd accidens sit in omnibus excepta prima, natura ꝛ suppositum distinguuntur siue quiditas ꝛ id cuius est. ¶ Ex alia parte. 3. de anima. Com. 9. dicit in separatis a materia idem est qō quid est: ꝛ id cuius est. Et in prima parte. s. Tho. q. 3. ar. 3. expresse hoc dicit qō ꝛ apparet hic autoritate Auicenne.

Ad intellectum huius difficultatis est notādum ꝙ cuz nomine nature intelligatur id qō per diffinitionem significatur: nomine autem supposit indiuiduum habens istam quiditatem ſm triplicem gradum substantiarum in vniuerso tripliciter inuenitur differentia suppositi a natura. ¶ In substantijs siquidem materialibus suppositum differt a natura dupliciter: ſm rem: ꝛ vltra hoc ſm rationem. Differt primo modo intrinsece: q. aliquod reale suppositum sibi intrinsecum includit quod non includit natura. s. principia indiuiduationis. Si enim Sortes diffinieretur: in eius diffinitione poneretur hec materia que non ponitur in diffinitione nature humane. Differt secundo extrinsece: q. aliquid reale extrinsecum sibi includit suppositum. s. esse actuale existentie: qō non includit natura. existentia enim primo est actus suppositi: cuius est fieri: que tamen caderet in diffinitione sortis si diffiniretur. Differt tertio ſm rationem: vt patet.

¶ In substantijs autem separatis alijs a prima suppositum differt a natura duobus modis tantum. s. extrinsece ſm rem ꝛ ſm rationem. nihil enim reale intrinsecum sibi includit suppositum in eis quod non includat natura. q. non indiuiduatur per aliquod positiuum contrahens naturam specificam: quod sit velut differentia indiuidualis suppositio intrinseca sicut est in substantijs materialibus. Sed ꝙ in eis (vt patebit) existentia differt realiter a natura que primo: vt dictum est: est actus suppositi: ideo suppositum in eis differt extrinsece a natura. addit enim extrinsece realitatem existentie. Differt secunda ſm rationem: vt patet. ¶ In deo vero glorioso suppositum vno modo tantum differt. s. ſm rationem: q. nec natura diuina indiuiduatur per additum: nec existentia sua distincta est realiter ab eius essentia: vnde patet ꝙ vtraqz pars dubij est vera aliquo modo: ꝛ ꝙ in substantijs separatis differunt secundum rem quod quid est ꝛ id cuius est: quia extrinseca differentia differunt ſm rem: ꝛ qō sint idem: q. non differunt per aliquam intrinsecam differentiam realem: hanc autem esse mentem san. Tho. diligenter intuenti dicta eius in locis allegatis facile innotescere potest.

In eo. capitulo.

¶ Secunda differentia est, ꝙ essentie rerum compositarum ex eo ꝙ recipiuntur in materia designata, vel multiplicantur ſm diuisionem eius: contingit ꝙ aliqua sint idem specie ꝛ diuersa numero. Sed cum essentia simplicium nō sit recepta in materia non pōt ibi esse talis multiplicatio. Et ideo nō oportet ꝙ inuenantur plura indiuidua vnius speciei in illis substantijs. Sed quotquot sunt indiuidua tot sunt species: vt Aui. dicit expresse.

¶ Hic ponitur tertia differentia in ordine vocata scōa inter eas que oriuntur ex prima: ꝛ dicitur ꝙ differunt etiam in hoc essentia substantie composite ꝛ essentia substantie simplicis. ꝙ essentia substantie composite est plurificabilis numero in eadem specie sicut essentia humana distinguitur numero in Socrate ꝛ Platone. Essentia autem substantie simplicis. i. separate a materia: non est plurificabilis in plura indiuidua eiusdem speciei: sed quodlibet indiuiduum constituit vnam speciem ꝛ distinguitur specifice ab alio. Et fundamentum eius est in duabus propositionibus. Quarum prima est. ¶ Cum actus sit qōdiuidit ꝛ separat. 7. Meta. text. com. 49. omnis diuisio aut est formalis aut quantitatiua: vt Arist. inquit. 3. Metaphy. tex. Com. 11. ꝛ Commentator. primo Phy sicorum. cō. 6.

Ca. 49 T.c.11. Cō.6.

¶ Secunda est. forme specifice sunt indiuisibiles formaliter. Ex his enim deducitur ꝙ forme specifice que recipiuntur in materia diuiduntur ad diuisionem materie per quātitatem ꝛ sic fiunt multa indiuidua eiusdem speciei. Forma autem specifica non recepta in materia omni diuisione caret ꝛ formali quidem ex eo quod

species specialissima est: quantitatiua autem ex eo quod non est recepta in materia quam sequitur quantitas: ꝛ ideo non possunt esse multa indiuidua in eadem specie: multitudo enim diuisionem sequitur. Quinto.

Circa hanc partem occurrit questio: an quelibet species substantiarum separatarum vnū tantum habeat indiuiduum. In hac questiōe tria sunt facienda. Primo ponet opinio Scoti cum fundamentis. secundo ponet veritas peripatetica. tertio respondebitur argumentis in oppositum.

Quo ad primum Scotus secundo sentētiarum di. 3. q. 7. opinatur plures esse intelligentias eiusdem speciei talibus mediis. ¶ Primo sic. q. omnis quiditas quantum est de se est cōcabilis: intelligentia est quiddam quiditas. ergo quiditas intelligentie est de se communicabilis. ergo potest inueniri in pluribus. Maior probatur. q. si quiditas omnis non esset cōicabilis: vel communicabilitas repugnaret ei ratione perfectionis quiditatiue aut imperfectionis: non ratione perfectionis: q. communicabilitas (ſm fidem catholicam) conuenit quiditati diuine que summe perfecta est. Nec ratione imperfectionis: q. communicabilitas conuenit quiditatibus substantiarum cōpositarum: que sunt imperfecte. Cum ergo ratione neutrius repugnet sibi: restat maior vera. ¶ Preterea omnis quiditas intelligibilis sub ratiōe vniuersalis absqz contradictione est plurificabilis numero: quiditas separata est intelligibilis sub ratione vniuersalis absqz contradictiōe. ergo est plurificabilis numero. Maior probatur ex eo quod implicat intelligi sub ratione vniuersalis. ꝛ esse de se hoc: est enim vniuersalitas opposita hecceitati: sicut implicat intelligere essentiam diuinam sub ratione vniuersalis. quia est de se hoc. Sco. di. 3. q. 7. prima. Tertia

¶ Preterea. deus potest hūc angelum in hac specie annichilare. isto annichilato deus potest speciem hanc reparare in aliquo alio indiuiduo non in eodem (ſm istam opinionem) q. ſm istos homo non posset resurgere idem numero nisi anima intellectiua remanente eadem numero. ergo in eadem specie erūt plura indiuidua saltem successiue. ¶ Preterea. anime intellectiue distinguuntur numero in eadem specie: ꝛ tamen sunt immateriales. ergo ꝛc. Quarta.

¶ Preterea Aug. in enchiridion. ca. 29. dicit ꝙ q. tota natura seu species humana ruerat: ideo misertus deus ad eam saluandā venit: non aūt venit ad saluandam naturā angelicam: q. tota nō ruit. Ecce ꝙ Augu. dicit totam naturā angelicam non lapsam esse per peccatum qō non potest esse verū si tot sunt species quot sunt indiuidua: sic enim multe nature angelice lapse totaliter essent: humana autem tantum vna: cum humana non sit nisi vna. Quinta.

¶ Preterea. Damascenus in elementario. cap. 12. dicit ꝙ ſm vnamquāqz speciem fecit deus angelos. Sexta.

¶ Preterea. arguit ad idem in quolibet. q. 2. ꝙ predicta opinio est damnata Parisius in pluribus articulis. s. Primus est. si quis dixerit deum non posse multiplicare formas sine materia: error. Secundus. si quis dixerit formam non recipere diuisionem sine materia: error. Tertius. ꝙ q. intelligētie nō habent materiam deus non possit eiusdem speciei facere plures: error. ¶ Nō si dicatur inquit Anto. trombeta ꝙ ista sententia non est damnata vbiqz dato ꝙ Parisius sic sit. ¶ Contra. nam sententia damnata in aliqua vniuersitate famosa vbiqz est damnata aut suspecta de heresi non solum autoritate diocesani: sed etiam autoritate domini Pape (vt patet extra de hereticis. capitulo ad abolendam.) Hec de primo. quolib. q. 2. articulus parisi.

Quo ad Secundum veritas peripatetica ab Arist. Commentatore ꝛ san. Tho. accepta est ꝙ quelibet intelligentia constituat vnam speciem: ita ꝙ non possint ibi inueniri plura indiuidua eiusdem speciei. Et san. Tho. quidem in questionibus disputatis de spiritualibus creaturis. artī. 8. ꝛ in scōo contra Gentī. capī. 93. ¶ in prima parte. q. 50. arti. 4. ꝛ alibi probat hoc multis rationibus: quarum duabus nunc vrendum est. ¶ Prima ex earum immaterialitate sumitur: vnde omni principio distinctiuo numeraliter carent: ꝛ formatur ratio sic. Omnis species habens plura indiuidua habet in se distinctiuum numerale: intelligentia non habet tale principium distinctiuum. ergo minoris probationez habes supra immediate ante questionem. Et nota ꝙ hec ratio est sumpta ex. 12. Meta. ter. Com. 49. vbi fit hec consequentia. Celum. i. primum principium est vnum specie ꝛ plura numero. ergo est materiale: vnde expresse datur intelligi quod immaterialitas est sufficiens causa nō plurificationis numeralis. Sed quia Sco. expresse dicit loco preallegato quod opinio sua est contra Aristote. ideo omittam autoritates. ¶ Secunda ratio san. Tho. est sumpta ex ordine vniuersi fundata super tres propositiones. Quarum prima est: vniuersum habens tres partes. scilicet spheS. Thō. 1. q. 50. ar. 4. ter. cō. 49.

ram generabilium ꝛ corruptibiliū: corpora celestia: et substātias immateriales habet pro bono intrinseco ordinē, hec habetur. 12. tex. cō. 52. ¶ Secūda propositio est, ꝙ ordo est duplex. s. per se ꝛ per accidens. Ordo per se inter essentialiter ordinata: vt species que sunt sicut numeri. 8. meta. tex. cō. 10. Ordo per accidēs est inter indiuidua eiusdem speciei: vt dicitur tertio metaphy. tex. cōmen. 11. T.c.52 T.c.10. T.c.11.

¶ Tertia propositio est: ꝙ ea pars vniuersi in qua est ordo per se purus est potior ea in qua est ordo per se admixtus ordini per accidens ex. 12. meta. tex. cō. 52. vbi cōparatur prima pars vniuersi filiifamilias quibus nihil ordinatum per accidens inest. Super his propositionibus fundat talis ratio. Id quod caret ordine p accidēs non habet plura indiuidua eiusdē speciei: supema pars vniuersi caret ordine p accidens: ergo non habet plura indiuidua eiusdem speciei. maior ex terminis patet, minor licet ex Arist. habeatur loco allegato (qui illi tū negant Arist. in hac parte sicut et alibi) ratione probatur sic. Non minus excludit ordinem per accidens suprema pars vniuersi ꝙ media pars: cum suprema sit perfectior ꝛ bonitas vniuersi in ordine consistat: ꝛ ordo per accidens sit imperfectum quid ꝛ deficiens alij ordini: per se: imo ordinatum per accidens est inordinatum: eo ꝙ per accidens est conditio diminuens ratione ordinis: sed media pars excludit ordinē per accidens vt patet: corpora enim celestia nō habent plura indiuidua eiusdem speciei: nō enim est nisi vnus sol vna luna ꝛc. ergo suprema pars vniuersi a fortiori excludit ordinem per accidens. Hec de secundo. T.c.52

Quo ad Tertium respondetur argumentis Scot. Et ad primum quidē vt terminos theologicos admissca mus: q. argumētum theologicum est: dicitur ꝙ communicabilitas est triplex. Quedam cū diuisione essentie: sicut vniuersale cōmunicabile est particularibus. Quedā vero absqz diuisione alicuius essentie ꝛ esse per identitatem: sicut essentia diuina cōmunis est tribus suppositis. Quedam per assumptibilitatē ad hypostaticam vnionem: sicut natura humana communicabilis est oībus suppositis diuinis. Si in premissis Sco. assumit communicabile primo modo falsa est maior, p̄ter in essentia diuina. Si secundo modo falsa etiam est maior: nulla enim essentia creata est illo modo communicabilis. Si tertio modo falsa quoqz est maior. vt patet de essentia diuina. Si autem accipiatur cōmunicabile neutro illorum modorum: sed pro communicabili in communi non descēdendo determinate ad hoc vel illud communicabile cōcesso toto argumento non concluditur ꝙ quidditas angelica sit cōmunicabilis: sicut vniuersale particularibus. Committitur enim fallacia consequentis a superiori ad inferius affirmatiue. Unde probatio adducta nihil contra nos facit. Communicabilitas primo modo repugnat intelligentijs propter earū perfectionē. Cōmunicabilitas secundo modo repugnat intelligentijs propter earū imperfectionē. Cōmunicabilitas tertio modo conuenit eis ex earū imperfectione: q. esse distinguitur realiter ab earū essentia. ¶ Ad secundum dicit distinguendo maiorem. Aliquid enim esse intelligibile sub ratione vniuersalis conuenit dupliciter. Uno modo ex parte rei ꝛ intellectus (vt verbis. s. Tho. var.) Alio modo ex parte intellectus tantū. Primo modo maior est vera ꝛ minor falsa. Secūdo modo maior est falsa licet minor sit vera: cū enim vniuersalitatis fundamentū ex parte rei sit inuentio illius quidditatis in pluribus indiuiduis simul vel successiue. Fundamentū vero ex parte intellectus fit representatio illius quidditatis nō representatis cōditiōibus indiuiduatiōis vt sic: illud est vniuersale vtroqz modo. s. ex parte rei ꝛ intellectus: qō vtroqz fulcit fundamēto: sicut humana essentia est intelligibilis sub ratione vniuersalis ex parte rei: quia ipsa est realiter diuisa ꝛ inuenta in multis: et ex parte intellectus: quia representatur absqz hic ꝛ nunc. Illud autem est vniuersale ex parte intellectus tantum. quod altero tantum fulcitur fundamento scilicet representatione ꝛc. ita quod eius vniuersalitas ex hoc solo habetur quod obiectiue in intellectu ponitur: cui obijcitur res secundum conditiones quidditatiuas non individuales vt sic: ꝛ hoc modo quidditas intelligentie est vniuersalis. Licet enim individuale ꝛ specificum esse ibi idem habeat principium: quia tamen representatur vt talis vel non vt hoc: quia nō representatur secundum ꝙ in se est: sed secundum modum rerum compositarum: in quibus aliud est natura ꝛ aliud est indiuiduus illius nature: ideo est vniuersalis vt obiecta est ratum. Et hoc eodem modo est predicabilis quidditas intelligentie de pluribus scilicet nec actu nec aptitudine: ſm vt obiecta est intellectui: vt ab Auicen. habes. 5. metaphy. quinimo ipsa quidditas diuina hoc modo communis ꝛ vniuersalis secundum rationem est: vnde et Ad quē dicit. Ad sc̄dū. Ad tertium. Ad qrtum. Ad qn tum. Ad sextum. Ad septimū. De articulis Parisiensibꝰ. Revocati sūt articuli parisienses, vt tangūt doctri. s. Th. Utrū de istis articulis capiendū. 2. di stin. 2. q. 2. ad 8. cōtra primaz conclusionez. Ca. 4. q. 7. Ca. 13 i de spiritualibꝰ creaturis. q. vni. a. 8. ad primum. Ad sc̄tum. Ad sc̄tum. Ad sc̄t

Universidad de Deusto
Biblioteca

quiditas intelligi potest sine hoc q̄ aliquid intelligatur de esse suo facto. Possuz enim intelligere quid est homo vel fenix: z tñ ignorare an esse habeant in rerum natura: ergo patet q̄ esse est aliud ab essentia vel quiditate.

¶In hac tertia parte capituli huius probatur substantias separatas esse compositas ex esse z essentia. ¶Sed anteq̄s ad probationem accedatur premotandū est in substantijs materialibus inueniri quatuor realiter distincta. s. materiam: formā: essentiam compositam ex eis: z essentiam. In homine enim est considerare materiam in qua recipitur eius forma: z formam ipsam que est illius materie actus: z essentiam humanam que nec est materia nec forma: z esse actualis existentie quo homo formaliter existit in reruz natura: vnde fit vt in istis substantijs due compositiones pertineres ad genus substantie reperiantur. Quarum prima est ex materia z forma. Secunda est ex essentia z existentia que vocatur compositio ex esse z essentia. ¶Conueniunt autem inter se z differunt he compositiones. ¶Conueniunt quidem in duobus. Primo in hoc q̄ vtraq̄z constat ex actu z potentia: materiam enim z formam clarum est se habere: vt potentiam z actum: essentia aūt z esse ex eo liquet q̄ se habent vt potentia z actus: quia quiditas quelibet ex hoc ponitur in rerum natura q̄ existentiam acquirit. ¶Secundo conueniunt in hoc q̄ vtriusq̄z extrema sunt in eodem genere: tam enim materia z forma hominis quam essentia z esse eius in genere substantie z specie humane reponuntur. ¶Differunt autem quo ad decem. ¶Primo. q̄ extrema prime compositionis sunt partes substantie z non sunt substantia propie loquendo: vt patet. Materia enim z forma non sunt in genere substantie nisi reductiue: vnde predicationem substantie (que est genus generalissimum) non nisi in obliquo suscipiunt. Extremorum vero secunde compositionis neutrum est pars substantie: sed alterum est substantia: essentia. s. que est in recta linea predicamentali: alterum vero extra substantiam. s. existentia. ¶Secundo differunt. q̄ extremum illud quod se habet vt potentia in prima compositione est ens pure potentiale: materia. s. Extremum vero illud quod se habet vt potentia in secunda compositione non est pura potentia: sed ens in aliqua specie quiditatiue completum (essentia. s.) ¶Tertio differunt. quia extremum illud quod se habet vt potentia in prima compositione non est id quod est: nec quod fit propie loquendo. Materia enim non fit: vt dicitur. 7. Metaphy. ter. Commen. 27. eiusdem autem est esse: cuius est fieri: cum fieri ad esse terminetur. Extremum vero id quod in secunda compositione se habet: vt potentia est id q̄ō est: z fit: cum omnis factio ad compositum terminetur: vt ibidem dicitur. ¶Quarto differunt. quia extremum illud quod in prima compositione se habet: vt actus non est vltima actualitas rei: sed causat alium vlteriorem actum: forma enim hominis que eius materiam informat causando totum compositum complet propium receptiuū ipsius existentie: z sic eam causat que est vlterior actus. Extremum vero illud quod in secunda compositione se habet: vt actus est vltima actualitas illius generis: post existentiam enim sortis nihil sibi substantiale amplius aduenit. ¶Quinto differūt. quia extremum illud quod in prima cōpositione se habet vt actus est ita actus: quod tamen comparatur ad aliud vt potentia. Extremum vero illud quod in secunda compositione se habet vt actus est ita actus quod ad nihil ipsius rei comparatur vt potentia. Nō patere potest aduertendo proportionem que est inter formam et existentiam. Est enim proportio forme ad esse actuale: sicut proportio diaphaneitatis ad lumen: forma siquidem recipit existentiam z causat eam: sicut diaphaneitatis lumen. Sicut namq̄z aer in eo quod aer non est capax luminis: sed oportet ipsum diaphaneitate informari: vt propium receptiuū luminis fiat: ideoq̄z neq̄z aer nec diaphaneitas: iz aer diaphanus est qui primo luminosus est: licet secundario tam aer quam diaphaneitas lumine clareat: ita in proposito materia sola non est capax existentie: quia actus in propria suscipi debet potentia: sed oportet in ipsa formam recipi vt propium exceptiuum existentia fiat: non materia nec forma: sed compositum ex eis. Id enim quod primo existit est compositum: cuius primo etiam est fieri: tamen tam materia quam forma secundario actuatur illamet existentia: vnde sicut diaphaneitas est causa formalis aeri diaphano: z eius complementum formale ad hoc: vt propium susceptiuum luminis fit: et cum hoc comparatur ad lumen aduenies: vt potentia recipiens: licet secundario ad actum: ita forma est causa formalis compositi et complementum eius formale ad hoc: vt propium receptiuum existentie fit: ac per hoc comparatur ad ipsam existentiam subsequentem: vt potentia recipiens: secundario tamen ad actum receptum: vnde fit vt ipsum esse actualis existentie ad nihil aliud comparetur: vt potentia ad actum: sed fit vltima actualitas omnis rei etiam ipsius forme. ¶Sexto differunt: quia extremum illud quod in prima compositione se habet vt actus: est de intellectu: seu diffinitione rei extrinsece. forma enim secundum omnes intrinsece in diffinitione concipitur. Extremum vero illud quod in secūda compositione se habet vt actus est extra quiditatem rei. diffinitio enim nō significat esse: vel nō esse: vt dicit primo posteriorum. ¶Septimo differunt q̄ extremis prime compositionis fit vnum tertiū per se vnum. Extremis vero secunde compositionis non fit vnum tertium per se vnum: neq̄s per accidens propie loquendo. Et colligitur ratio huius differentie ex predictis. vnum enim per se nō fit nisi ex duobus: quoruz vtruz̄q̄ est pars substantie. nulla enim substantia completa facit vnum per se cū quocūq̄z alio: z quoruz alterum est pura potentia. ex duobus enim actibus nō fit tertium per se vnum: z quoruz alterum est ita actus q̄ possit cōparari ad aliquid aliud vt potentia. partes enim sunt materia totius: quinto Metaphy. ter. com. 3. Cum autem in prima compositione omnes iste cōditiones saluentur. in secūda vero nulla: sequit q̄ in secūda compositione nō fiat vnū tertiū per se neq̄z ēt vnum per accidens fit: q̄ vnum per accidens aggregat res diuersorum generum: cū his tamen stat q̄ essentia p̄ se adunetur cū esse. ¶Octauo differunt q̄ prima cōpositio est compositio ex his: z ideo fit ibi vnum tertiū. Secunda vero est compositio cuz his. Nulla enim res datur que constet ex essentia: z existentia propie loquēdo: sicut datur res cōstans ex materia z forma: sed essentia componit cum existentia et econuerso. z ideo dictum est q̄ adunantur per se: non tamen componendo tertium. ¶Nono differunt quia prima cōpositio ad pauciora se extendit quam secūda. Extrema enim prime compositionis non inueniuntur nisi in rebus sensibilibus. eam nāq̄s solam ex materia z forma constare supra conclusum est. Extrema vero secunde compositionis reperiuntur z in rebus sensibilibus z in rebus immaterialibus. habent enim intelligentie quiditatem z existētiam. vnde prima composito infert secūdā z non econuerso. omne enim compositum ex materia z forma est compositum ex essentia z esse: sed non conuertitur. ¶Decimo differunt quo ad passiones suas: compositionem enim primam quantitas: accidentia sensibilia: et transmutatio saltem localis sequuntur. Compositionem autem secundam neq̄z generatio neq̄z corruptio neq̄z transmutatio aliqua physica sequitur: sed tantum recipere z recipi: perficere z perfici: q̄ hec sequuntur actum z potentiam: illa vero materiam z formā.

In litera igitur hanc secūdam cōpositionem in omni ente extra primum inueniri probat tali cōclusione proposita. Omne ens aliud a primo est cōpositū ex esse z essentia. Ratio talis est omne habēs aliquid realiter sue quiditati conuinctuz q̄ est extra essentiā eius est compositum ex quiditate z illo additamento. i. essentia et esse: omne ens aliud a deo habet aliquid reale sue quiditati realiter cōiunctum extra essentiam eius. scilicet esse. ergo omne ens aliud a deo est compositum ex esse z essentia. Maior relinquitur a sancto Thoma pro manifesta. Et ēt modificanda ita q̄ illud additum sit extra essentiam rei particulariter sumptam (q̄ō dico propter inferius cum sit extra essentiam superioris: non tamen componit cum illo) z etiam deseruit sic modificata propositio: q̄ esse est extra essentiam sortis. non enim poneret in eius diffinitione si diffiniretur. Relinquitur igitur manifesta maior: q̄ duo adunata quoruz neutrum est contrahens alterum: z alterum se habet vt actus: z alterū vt potentia: non nisi per compositionem realiter sunt cōiuncta. Minor autem patet ex tertia differentia. z Aristo. primo posteriorum dicente: q̄ nulla diffinitio significat esse.

¶Nisi forte sit aliqua res cuius quiditas sit suum esse: et hec res non potest esse nisi vna z prima: q̄ impossibile est vt fiat plurificatio alicuius nisi per additionem alicuius differētie sicut multiplicatur natura generis in speciebus. Vel per hoc q̄ forma recipitur in diuersis materijs: sicut multiplicat natura speciei in diuersis indiuiduis. Vel per hoc q̄ vnum est abstractum z aliud in aliquo receptum: sicut si esset quidam color separatus esset alius a colore non separato ex ipsa sua separatione. Si autem ponatur aliqua res que sit esse tantum: ita vt ipsum esse sit subsistens: hoc esse non recipiet additionem differentie: quia tam non esset esse tantum sed esse: z preter hoc forma

aliqua. Et multominus recipiet additionem materie: q̄ tam esset esse non subsistēs: sed materiale. Unde relinquitur q̄ talis res que sit esse tantum esse, non potest esse nisi vna, vnde oportet q̄ in qualibet alia re preter eam sit aliud esse suum: z aliud quidditas vel natura: seu forma sua. Unde in intelligentijs oportet q̄ sit esse preter formam: z ideo dictum est q̄ intelligentia est forma z esse.

¶Hec ponitur secunda ratio ad idem que inducitur per modum exclusionis tacite responsionis: q̄ aliquis posset dicere ad rationem factam q̄ aliqua res est: cuius quiditas est suū esse: tollitur diffinitio non abstrahit ab existere. Contra hoc inq̄s inducitur secunda ratio probans q̄ in vno solo ente scilicet primo essentia est idem quod existentia: z consequenter in quolibet alio esse z essentia distinguuntur realiter. Ratiocinatur ergo sic. Omne plurificabile seu plurificatum altero trium modorum multiplicatur: vel per additionem differentie formalis: vel per receptionem vtriusq̄z in materia: vel per receptionem vnius in materia z alterius separationem: sed quidditas que est suum existere nullo istorum modorum est multiplicabilis: ergo quidditas que est suum esse: nec plurificabilis: nec plurificata est: ergo est vna tantum: z sic omne aliud ab ea non est sua existentia: processus clarus. Maior vero declaratur: q̄s cum pluralitas sequat diuisionē: diuisio alicuius fit per differentias formales: sicut natura generica animalis multiplicatur in homine z leone. Vel per differentias individuales: sicut natura specifica multiplicatur in sorte z platone propter hoc q̄ humanitas sortis est in alia materia signata ab illa in qua est humanitas platonis. Vel tertio modo potest imaginari diuisio inter aliqua duo eiusdem nature propter hoc q̄ alterum est omnino separatum a materialibus conditionibus. alterum vero cōtentum est illis: sicut homo separatus apud Platonem: distinguitur ab homine particulariter propter hoc q̄ homo separatus est immaterialis. natura vero sortis est recepta in hac materia. Hec apparebit discurrenti per omnia predicamēta aliquis alius modus realis multiplicationis in vniuerso. Nec aliquis mihi obiciat q̄ quantitas z substantia distinguuntur realiter: z tamen non q̄ differentias formales, nec ꝛc. Cum siue modis siue differentijs fiat diuisio non refert: dummodo contrahens ad aliquam limitatam naturam trahat contractum. Minor autē declaratur quo ad oēs eius particulas. Primo q̄ nō sit multiplicabilis per modum generis, patet ex eo q̄ genus recipit additionem differentie: per quam trahitur natura generis ad determinatā naturam specificam: et sic perdit genus puritatem propriam: animal enim contractū ad humanam speciem non est purum animal: sed animal humanū. quiditas vero que est sua existentia, est ipsum esse purum z non contractum. statim enī q̄ contraheretur perderet puritatem: z esset ibi duo (esse. s. z quidditas) ad quam contractum esset. Secūda pars minoris clarius patet. quod enim recipitur in alio non est esse purum z per se subsistens: sed sustentatur in alio: quidditas autem q̄ est suum esse est pura: z consequenter per se subsistens: z non alteri admixta in quo sustentetur. Per idem quoq̄z patet tertia pars minoris: si enim vna quidditas que est suum esse est separata: altera que est recepta ex hoc q̄ est recepta nō poterit esse eadem sue existentie, vt enim dictum est, esse receptum nō potest esse idem quiditati: z sic concluditur q̄ quidditas q̄ est suum esse, est vna tantū que est prima causa omnium: ac per hoc cetera habent esse distinctum a suis essentijs.

¶Omne autem quod conuenit alicui vel est causatum ex principijs nature sue sicut risibile in homine: vel aduenit ab aliquo principio extrinseco sicut lumen in aere ex influētia solis. Non autem potest esse q̄ ipsum esse sit causatum ab ipsa forma vel quidditate rei, dico sicut a causa efficiente: quia sic aliqua res esset causa sui ipsius: z aliqua res seipsam in esse produceret: quod est impossibile: ergo oportet q̄ omnis talis res: cuius esse est aliud a natura sua: q̄ habeat esse ab alio.

¶In hac parte quarta huius capituli declarat intelligētias habere esse a deo effectiue: in quo omnino idem est esse cum essentia, primum horum in sua vniuersali cōclusione hoc. s. omne aliud a prima causa est productū ab ipso. probat sic. omne habens esse distinctū a sua quidditate est productum effectiue a prima causa: omne ens aliud a causa prima habet esse distinctū a sua quidditate, ergo omne ens aliud a prima est effectiue productū a prima causa. Minor supponit ex dictis z dicēdis. Maior probat sic. omne illud cui cōuenit aliq̄d distinctū a sua quidditate: ita se habet q̄ vel ipsum est causa effectiua illius: aut habet illud ab alio effectiue. non enī potest imaginari tertiū: risibilitas siquidē z albedo z q̄cūq̄ aliud cōuenit homini: aut causat ab ipso homie effectiue: aut ab aliquo alio q̄ō nō est hois quidditas: sed impossibile est vt aliq̄ō ens efficiat suā propriā existentiā. vt dicit. 2. de aia. tex. cō. 47. ergo oportet q̄ illā habeat ab alio effectiue. Quāt sit impossibile: vt aliq̄d ens efficiat suā propriā existentiā patet ex eo q̄ō sequerek q̄ illud esset ante seipsum esset, ex eo enī q̄ efficeret, esset: omne enī efficiēs existit. 3. phy. tex. com. 17. ex eo vero q̄ suū proprium esse causaret suuz existere eius causalitatem sequeretur. z sic esset ante seipsum esset. t.c.47. t.c.17.

¶Et quia omne quod est per aliud reducitur ad id quod est per se sicut ad causam primam: ideo oportet q̄ sit aliqua res que sit causa essendi omnibus rebus: eo q̄ ipsa est esse tātum, alias iretur in infinitum in causis: cum omnis res quz non est esse tantum habeat causam sui esse, vt dictum est, patet ergo q̄ intelligentia est forma z esse, z quod esse habeat a primo esse quod est esse tantum: z hoc est prima causa que deus est. immediate.

¶Hic declaratur scōm propositorum hec conclusio: scilicet essentia prime cause est suuz existere: tali ratione: omne q̄ō est per aliud tale preceditur ab eo q̄ō est per se tale: omne ens aliud a prima causa est per aliud tale. i. ens ergo preceditur ab eo q̄ō est per se ens, q̄ autem est ex se eyus causa est oibus vt entia sint. vt dicit secūdo Meta. ter. Com. 4. prima ergo causa est ex se ens seu per se ens: et consequenter sua quiditas est ipsum esse: aliter non esset per se: sed per aliud a sua quiditate ens: z consequenter dependeret ab alio: vt ante posita ratione deductū est. Maior: propositio est habeatur secundo Physi. ter. com. 66. z. 8. textu Commē. 39. tamen in litera probatur ex eo quod aliter sequeretur processus in infinitum in causis. si enim non esset deuenire ad vnum per se tale: sed omnia essent per aliud talia: qua ratione ante vnum est aliud: eadem rōne ante illud erit aliud: z sic in infinitum. Minor vero est conclusio precedentis rationis. T.c.4. T.c.66 T.c.39. T.c.4.

Questio. x.

Circa hanc partem dubitatur an intelligētie effectiue sint producte a deo. ¶Et pro parte quidem negatiua arguit sic. omne agens aliquid agit illud per motū: nulla causa substantiarū immaterialiū agit eas per motū: ergo nulla cā earuz est agens eas. Maior est Arist. primo de generatione, tex. Com. 45. La.36. cē med.

¶Et confirmat: q: apud Arist. 12. Meta. ter. commen. 12. omnis productio exigit tria: a quo: ex quo: z ad q̄ō: que in substantijs immaterialibus saluari non possunt. ¶Preterea. primo Physicorū, tex. Commen. 33. cōis conceptio philosophoum est: q̄ ex nihilo nihil fit: sed si intelligentie sunt effectiue a deo sunt ex nihilo ꝛc. T.c.4. T.c.12. T.c.33.

¶Preterea. 4. celi. com. primo nullum eternum inquit Auerrois habet efficiens vere nisi per modum forme z finis. Similiter, 12. Metaphysi. Com. 44. reprehendit modernorum motum dicens: q̄ in separatis a materia non est vere agere. ¶Preterea nullum possibile ex se est necessarium ex alio apud Commentatorem. 12. Metaphy. Commen. 41. nisi primus sed intelligentie si sunt effecte a deo sunt possibiles ex se. ergo non sunt necessarie ex alio. ergo corruptibiles. Auerrois. ca. 1. ca. 44. p̄ me. Secunda rō. cō. 41.

In hac Dubitatione: quoniam nostra etate in hoc Patauino studio non vertitur in dubium: an ita sit q̄ deus creauerit intelligentias: sed an hoc sit sm mentem Aristotelis et Commentatoris. ideo breuiter z incidenter persuadere volumus quod omnes intelligentie sunt a deo effectiue sm commentatorē: z consequenter Arist. omnes enim admittunt in hac re consequentiam istam. Deinde qm̄ multi in hac re querunt modus quo apud Com. productio ista sit declarabit z modus productionis. ¶Primum declarat sic: id q̄ō est maxime ens z verum est causa entitatis z veritatis in ceteris. 2. Metaphysi. textu Commen. 4. deus est maxime ens z verum: ergo deus est causa entitatis in ceteris. T.c.14

¶Si dicatur quod est causa finalis z nō effectiua. ¶Contra. 12. Metaphy. Commē. 36. z. 44. quelibet res separata a materia cuiuscūq̄z est principium finale, est principium efficiens. ergo si deus est principiū finale, intelligentiarū erit z principium efficiēs earū. t.44.

¶Dicitur forte q̄ Commen. non ponit illā propositionem vniuersaliter sicut assumpta est: sed indefinitam. ¶Contra. commentator de forma separatiōe a materia seu ex immaterialitate rei ponit causalitatem finalem respectu eiusdem effectuam cōcomitari causalitatem effectiuam eiusdem rei ꝛc. Ibidem de forma balnei ꝛc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

effectus: vt patet ibi. ergo vbicūq; reperitur immaterialitas cum causalitate finali respectu alicuius: oportet etiam reperiri causalitatem effectuam respectu eiusdem. ¶ Confirmat ex verbis Cō-
Cap.2. mentatoris in de substantia orbis capitulo secundo: vbi expresse dicit celum egere intelligentia non solum mouente: sed largiente in sua substantia permanentiam eternam. par autem est ratio de intelligentijs. Quod si dicatur quod loquitur de causa finali ꝛ formali exemplari. replica facta est. ꝛ adde quod ibi dicit Commentator: quod finis significat agens significatione necessaria (ꝛ sunt verba valde notanda.) Confirmatur adhuc. quia Auerrois in. 12. Metaphy. ꝛ nunc nunc declarabitur: non solum' ponit ipsas produci: sed etiam modum quo a prima causa omnes producuntur
ca.44. assignat. ¶ Modus autem productiōis ab ipsomet ponitur. 44. Commento. 12. Metaphysi. vbi reprehendit Auicen. non quia ponebat intelligentias produci a deo: sed quia ponebat quod deus causaret eas per modum nature. scilicet quod ab vno vnum tantum procedat. Posuit enim Auicen. deum gloriosum qui pura actualitas est intelligendo se producere primam intelligentiam: que producta intelligendo deum producebat secundam intelligentiam. intelligendo autem se secundum id quod habet de actualitate producebat animam primi orbis. intelligendo autem se secundum id quod habet de potentialitate producebat orbem primum. ꝛ similiter secunda intelligentia faciebat vsq; ad vltimā:
vbi.s. que presidet sphere actiuorum ꝛ passiuorum. Reprehenditur ergo
c.44. Auicenna de hoc quod vnum tantum procedere a deo immediate dicebat. vnde dicit: non enim est illic prouentus: neq; consecu-
parum tio neq; actio: ita quod dicamus quod vna actio sequitur vnum
post ōn agentem: vbi apparet quod propterea posuit (ly ita quod vna
cipiū. actio) vt declararet modum productionis se impugnare. Unde ꝛ vere productionis modum subiungit in verbis sequentibus dicens. tantum enim est illic causa ꝛ causatum sm quod dicimus intellectum est causa intelligentis. Ubi scito ex Alberto. 12. Metaphysi. quod contemplatio intelligentiarum. si veritatem inuentre queritur eas vt operatiuas non speculatiuas tendat. sunt enim essentialiter opifices vt earum instrumenta corpora. s. ꝛ celestia prese ferunt. Inter artes enim talis inuenitur processus: qō ars communis ꝛ principalis speciales artes subseruientes causat exemplariter ꝛ effectiua (partialiter saltem) prout diuersis modis est imitabilis. verbi gratia. ars militaris causat equestrem ꝛ frenefactiuā ꝛ alias huiusmodi vt sic. ꝛ sic ꝛ aliter imitabilis. omnes enim inferiores artifices intuendo artem principalem ꝛ communem ad
no .hāc eius imitationem formant operationes suas proportionatas illi. diuinā deus autem gloriosus est ars prima ꝛ communissima imitabilis declara ab omnibus artibus specialibus quales sunt omnes intelligēte. tionez. Unde ipsa ars diuina vt sic imitabilis puta per modū talem qualis est motus saturni causat artem intelligentie saturni: ꝛ vt alio modo imitabilis: puta per operationes tales quales sunt touis causat artem intelligentie touis: ꝛ sic de alijs. causat dico non soluz exemplariter: sed effectiue ꝛ totaliter. Ars enim vniuersalis in humanis ideo non causat nisi partialiter ꝛ exemplariter artes speciales: quia non potest nisi concurrente lumine intellectus agentis in alterius intellectus fieri. Si nāq; ars vniuersalis esset separata a materia per se subsistens ex se non prohiberetur quin posset artes speciales sui imitatiuas effectiue producere. Unde cū ars diuina sit per se subsistens ꝛ summe efficax non requirit coagens: sed sola intelligendo se vt pluribus modis imitabile artes speciales orbiū motiuas tanq; propriorū instrorū produxit: ꝛ qz artes ille non sunt recepte in aliquo: oportet q; sint subsistentes: ꝛ qō sint non solū forme intelligibiles sed intelligentes. Omnis enim res immaterialis si est subsistens est intelligens sm doctrinam Ari. 3. de anima ter.
T.c.16. Com. 16. vnde cum deus immediate producat plures artes speciaz.15. les subsistentes: sequitur q; immediate producat plures intelligētias. ipse enim sunt essentialiter artes: ꝛ sic ibi est tantum causa et causatum sicut intellectum: idest ars communis intelleeta: est cau
In eo- sa intelligentis artificis subseruientis. ¶ Confirmant hunc sendē com sum verba sequentia quibus ait: q; non est impossibile: vt id quod men. est per se intelligentia ꝛ intellectum sit causa plurium entium secundum quod ex eo intelliguntur multi modi. Ars enim diuina que est pura intelligētia ꝛ purum intellectum secundum quod intelligitur a se practice pluribus modis imitabilis plures artes producit. quartum cuilibet: quia quod concipit de arte communi: est ratio operandi cum sumat principia sua ab illa. ideo subdit quod aliud est quod concipit de primo motore motoz orbis touis: ꝛ aliud quod concipit motoz orbis saturni: et est causa in anima eius scilicet quod operetur. ¶ Confirmat quoq; hoc idem proportio inter intelligentias assignata ab ipso Commen. ait enim in Commen. 44. q; habitudo intelligentiarum aliarum ad primam est habitudo artium specialium ad communem: ita quod sicut artes speciales perficiuntur: ꝛ cauſantur a communi in humanis: ita proportionabiliter intelligentie alie perficiūtur ꝛ causantur a prima.

Ad primum In oppositum dicitur qō agens dupliciter sumitur. Quandoq; proprie pro illo qō ex sua actione infert passionem que magis facta abijcit a substantia: ꝛ sic sumitur ibi ab Aristote. agens. sic enim opponuntur agens ꝛ patiens. Alio modo pro omni eo q; in genere cause efficientis causat: ꝛ sic agens communius est mouente: vt patet ex. 7. Metaphy. Commen. 31. ¶ Ad confirmationem primam dicitur quod illud ꝛ similia intelligenda sunt de productione physica. scilicet per motum ꝛ mutationem. ¶ Similiter dicitur ad secūm. ¶ Ad autoritates Commentatoris adductas ꝛ similes sibi dicit q; loquuntur de agente proprio dicto ꝛ productione physica: vel contra positionem Aui. q; vnum ab vno emanat. ¶ Ad rationem secām concessa maiore negatur minor. stat enim apud Arist. Commen. 2. s. Tho. ꝛ veritatem aliquid esse ab alio effectiue: ꝛ tamen esse necessarium ex se.

Ad primum.

Ad cōfirmationem primā Cō. 31. ad rōnem. Ad secūdam rōnē.

Ad cuius euidentiam Notande sunt quatuor propositiones. Prima est. Possibile ex se est id quod habet in seipso potentiam ad non esse. patet ista ex terminis. ideo enim aliquid est in ordine possibilium ꝛ non in ordine necessariorum: quia habet in seipso potentiaz ad non esse. Si enim careret potentia ad non esse, impossibile esset ipsum non esse: ꝛ sic necessarium esset illud esse.

Secunda propositio Est. Id solum habet in seipso potentiam ad nō esse: cuius aliquid habet potentiam ad aliud esse. patet ista ex eo quod nulla potentia per se primo appetit non esse: omnis enim appetitus per se tendit ad aliquod esse sed qz a cum illo ad quod tendit non potest stare esse quod habet. ideo ex consequenti appetit non esse quod est primatio forme quam habet. Sicut materia aque per se primo appetit formam ignis: sed quia cum forma ignis non potest simul stare aque forma. ideo ex consequenti appetit primationem forme aque quam habet. potentia ergo omnis appetens non esse prius natura appetit aliquod aliud esse. Notanter autem dixi in hac propositione (cuius aliquid habet potentiam) quoniam non totum appetit aliud esse sed pars potentialis. non enim tota aqua appetit esse ignis sed eius materia.

Tertia propositio Est: necessarium ex se est illud quod caret potentia ad esse ꝛ non esse. patet ista ex terminis quinto Metaphysice. te-
T.c.6. xtu Comment. sexto. Necessarium enim est quod impossibile est aliter se habere. quod autem caret potentia ad esse et non esse impossibile est aliter se habere. omnis enim successio que dicitur sic ad aliter se habere fit per posse hoc esse perdere et aliud acquirere.

Quarta propositio Est q; nec intelligentie: nec corpora celestia habent aliquid sui qō sit in potentia ad aliud esse. Ista quo ad intelligentias est per se nota: qz sunt simplices forme: quo ad corpora celestia vero sm Auerroum similiter dicendum est: quia sunt substantie simplices apud ipsum. scām autem sanctum Thomam ex eo est vera q; materia cuiusq; eoū nō est capax nisi forme quam habet. ¶ Ex quibus quatuor propositionibus succincte declaratis patere potest q; sm veritatem intelligentie ꝛ corpora celestia sunt necessaria ex se arguendo sic. Omne carens potentia ad esse ꝛ non esse est necessarium ex se: intelligentie ꝛ corpora celestia carent potentia ad esse ꝛ non esse. ergo ꝛc. Cum hoc tamen stat quod sint effectiue ab alio. potest enim vnum necessarium esse effectiue ab alio
T.c.15. necessario. vt dicitur octauo physico. text. Commen. 15. ꝛ quinto
T.c. 6. Metaphy. textu Comment. 6. Unde intelligentie ꝛ corpora celestia dupliciter sunt necessaria ꝛ ex se ꝛ ab alio. ex se quidem formaliter et intrinsece: ab alio vero effectiue ꝛ extrinsece. Unde
Cō. 41 Commentator. 42. Metaphysi. Commen. 41. dicit. quod non po-
No. vera hec ꝛ optia
Tertio test esse aliquid possibile ex se. necessarium vero ex alio nisi motus: ꝛ non dicit impossibile est aliquid esse necessarium esse ex se ꝛ ex alio. ꝛ cum hoc inspexeris fugabuntur omnes dubitationes inter dicta eius in de substantia orbis: ꝛ hic. reputauit enim impossibile nisi in motu aliquid esse necessarium ex alio precise. pro nunc sufficiant hec.

¶ Omne aut ē quod recipit aliquid ab alio est in potētia respectu illius: et hoc quod receptū est in eo est actꝰ eiꝰ, ergo oportet quod ipsa prima vel quidditas q̄ est intelligētia sit in potentia respectu esse quod a deo recipit: et illud esse receptum est per modum actꝰ, et ita inuenitur actus et potentia in intelligentijs, non tamen forma et materia nisi equiuoce, vnde etiaꝫ pati recipere subiectum esse ꝛ oīa huiusmodi que videntur rebus ratione materie conuenire equinoce conueniunt substantijs intellectualibus ꝛ corporalibus, vt in tertio de anima Commentator dicit.

ca.14. ¶ In hac quinta particula declaratur talis conclusio: intelligentie sunt composite ex actu et potentia quo est ꝛ quod est: sic omne quod recipit aliquid ab alio effectiue est compositum ex recipiente potentia et actu recepto: intelligentie recipiunt aliquid ab alio: scilicet esse a deo. ergo intelligentie sunt composite ex potentia et actu. Maior ex eo patet quod nihil est in seipso. Minor autem ex precedentibus nota est. Et quamuis sic sit quod in intelligentijs inueniatur actus et potentia: non tamen habent formam et materiam. In plus enim se habent actus et potentia q̄ forma et materia: vnde pati recipere et subijci et similia que sunt passiones materie equiuoce in inferioribus et superioribus reperiuntur. Alia enim est ratio recipiendi ibi et hic. ubi absq; omni motu et materiali conditione: in istis vero non nisi cum motu et individualibus conditionibus: vt et Commentator testatur. iij. de anima. commen. xiij.

¶ Et quia vt dictū est intelligentie quidditas est ipsamet intelligentia, ideo quidditas vel essentia eius est ipsum quod est ipsa, et esse suum receptum a deo est id quo subsistit in rerum natura, et propter hoc a quibusdam huiusmodi substantie dicuntur componi ex quo est et quod est vel ex quo est ꝛ essentia, vt Boetius dicit.

¶ Assignat rationem: quare intelligentie dicuntur composite ex quo est ꝛ quod est: omne compositum ex quidditate que est ipsum suppositum et esse est compositum ex quo est et quod est: intelligentie sunt composite ex quidditate que est ipsa intelligentia ꝛ esse quo subsistunt: ergo sunt composite ex quo est et quod est: omnia assumpta ex predictis sunt manifesta. Questio x.

Circa Supradicta due dubitationes sunt. ¶ Prima est an esse actualis existentie et essentia distinguantur realiter. ¶ Secunda est an intelligentie sint composite ex actu et potentia. ¶ Circa primam tria agenda sunt: primo ponetur opinio Scoti. Secundo ponetur opinio Sancti Thome. Tertio respondebitur argumentis in oppositum.

Quo ad primum Scotus in tertio sententiarū distinctione sexta questiōe prima, opinatur esse actualis existentia ꝛ essentiam rei esse idem realiter: licet distinguantur ex natura rei. sicut modus intrinsecus ꝛ quidditas cuius est: sicut nec albedo distinguit a suo modo intrinseco (gradu: scilicet) vt tria vel vt quatuor. Ad probandum autem hoc licet adduci possent rationes Scoti: quia tamen vnionē nature humane cum supposito diuino concernunt: decem rationes inductas ab Antonio trombeta in quolibeto suo nunc recitadas primo censui. ¶ Primo arguit vt ipse dicit contra fundamentum Thome sic: manente eadem ratione manet idem effectus: sed tota ratio quare ponitur ab istis essentiam differre ab esse est propter indifferentiam essentie ad esse ꝛ non esse: nam vt dicunt, lapis est in potentia vt sit ꝛ non sit. ergo vbi talis indifferentia inuenitur ibi ponenda est talis distinctio: sed ita est q; est consimilis indifferentia esse ad esse ꝛ non esse. esse enim rose in hyeme nō est: in vere autem est. consimilis etiam indifferentia est essentie ad essentiam ꝛ non essentiam. essentia naīq; creature ab eterno non est. ergo esse differt realiter ab esse: et essentia differt ab essentia: quod est ridiculum. ¶ Preterea quandocunq; sunt aliqua duo essentialiter ordinata ꝛ realiter distincta. prius potest sine contradictione fieri absq; posteriori. sed essentia non potest fieri sine existentia. ergo: minor patet. quia essentia particularis que sola sit necessario est existens. ¶ Preterea quecunq; distinguuntur realiter se habent sicut res ꝛ res: sed essentia ꝛ existentia non se habēt sicut res ꝛ res. ergo ꝛc. patet ista: quia res proprie loquendo conuertitur cum ente in actu actualitate existentie. ¶ Preterea, nulla res componit cū sua realitate. ergo nulla quidditas differt realiter a sua existentia. tenet consequentia: quia existentia est ipsa realitas rei. nihil enim aliud est dicere rem esse realiter q̄ existere: ꝛ econuerso: antecedens autem est de se notum. ridiculum est cēm dicere q; aliquid componat cum sua realitate. ¶ Preterea, homo Quinto. vertus non componit cum sua veritate: nec homo affirmans cum sua affirmatione, ergo quidditas non componit cum sua existentia, consequentia patet ex eo q; re. existentia nihil aliud est q̄ positio veritatis ꝛ affirmatio huius. antecedēs autem oppositum nō videt, bene intelligibile. ¶ Preterea, existentia ꝛ essentia habent Sexto. idem contradictorium, ergo non distinguuntur realiter. consequētia est nota. antecedens vero manifestatur ex eo quod nihil est qō potuet esse quin potuet essentia: nec est aliud nihil potuans esse: et aliud nihil potuans essentia. ¶ Preterea, homo in potentia non Septimo. componit cum homine in actu, ergo essentia ꝛ existentia nō componunt: ꝛ consequenter non realiter distinguuntur. consequentia reinquitur per se nota: quia essentia est in potentia, existentia vero est actualitas eius. Antecedens vero patet. ex eo quod actus ꝛ potentia diuidunt ens: vt condito diminuens ꝛ perficiens: sicut verum et pictum diuidunt animal, vt Commentator dicit nono metaphysi. commento septimo. homo ergo in potentia cum non Cō. 7. sit homo simpliciter cum sit homo in actu solam conditionem distrahentem perdit positum sub conditione petficiente: ꝛ sic nullam compositionem habet cum homine in actu. ¶ Preterea esse Octauo. existentie si est distinctum realiter a quidditate non est substantia nec accidens, ergo probatur antecedens, quod enim non sit accidens vt concessum ponatur. Quod autem non sit substantia, probatur: quia aut est materia: aut forma: aut compositum nullum illorum est apud Thomam, ergo ꝛc. ¶ Preterea, existentia ꝛ essen- Nono. tia distinguuntur realiter, ergo in qualibet generatione substantiali sunt duo termini totales ꝛ duo termini formales, consequens est impossibile, ergo ꝛc. consequentia probatur quo ad vtramq; partem supponendo duo. Primum est quod compositum per se vnum fit ex per se actu: et per se potentia ex octauo metaphysice, T.c.15. vbi nullam causam nouit Aristoteles. quare compositum substantiale est per se vnum: nisi quia materia est per se potentia, forma vero per se actus. Secundo supponitur quod essentia est per se potentia, existentia vero per se actus. Ex quibus concluditur quod id quod resultat ex esse et essentia est per se vnum, quo dato sequitur quod erunt duo composita per se vnitatem habentia: quorum alterum erit compositum ex materia et forma: alterum ex esse et essentia: et cum vnumquodq; per se vnum natum sit terminare generationem, ergo in generatione erunt duo termini totales: ꝛ patet prima pars. Erunt etiam duo termini formales: scilicet existentia: ꝛ forma substantialis: quod etiam probatur sic, terminus formalis generationis est id quo aliquid generatur: sed tam existentia q̄ forma est id quo aliquid generatur, ergo ꝛc. probatur minor sic. eo modo quo aliquid est ratio essendi est ratio generandi: sed existentia est ratio essendi, ergo est ratio generandi. Vel formetur sic ratio. eo modo quo aliquid generatur eo modo est: sed per seipsum compositum non generatur per esse sic q; esse sit terminus generationis, ergo non habebit esse per ipsum esse, consequens est falsum, ergo altera premissarū non ma Decio. ior, ergo minor. ¶ Preterea, ex existentia ꝛ essentia fit per se vnuz, ergo datur processus in infinitum in essentijs, consequens est impossibile, ergo ꝛc. Antecedens patet ex precedenti ratione, ꝛ probatur sic. Nam sicut ex materia ꝛ forma resultat tertius per se vnū: quia illa est per se potentia hec per se actus: ita ex existentia ex essentia cum etiam existentia sit per se actus et essentia per se potentia, eadem enim ratio est, consequentia autem probatur: quia si ex esse ꝛ essentia fit tertium per se vnum cum illud iterum distinguatur a sua existentia componet cum ea: ꝛ ex eis fiet aliquod per se vnum: ꝛ iterum arguitur eodem modo de illo: ꝛ sic in infinitum. Hec de primo.

Quo ad secundum Opinio sancti Thome ab eo posita in secundo contra Gentiles, capitulo. 52. est q; in omni creatura quidditas ꝛ eius esse actualis existentie distinguuntur realiter, ꝛ licet hec conclusio nunc in textu probata sit: attamen ad pleniorem declarationez deducam tres probationes ex sancto Thoma ibi. Cō. sci Tho. 2. contra Gen. c. 52. pria ratio.

¶ Prima est: omnis essentia creata habet aliquid sibi realiter cōiunctum preter suū esse: nullus esse irreceptum habet aliquid sibi annexum preter se, ergo nullum esse irreceptum est essentia creatura: ꝛ consequenter esse ꝛ essentia non sunt idem. esset enim ipsum esse irreceptum si esset idem essentie, sicut et ipsa essentia irre-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rectꝫ est: de substantijs loquendo. Maior est nota per se: sor. enim preter suum esse habet quantitatem albedinem ꝛ similia: similiter substantia separate vt nūc supponimus habent aliquod accidēs, (puta actum intelligendi saltem.) Minor vero declaratur ex eo q si affirmatio est causa affirmationis negatio erit causa negationis: sed precisa causa: quare esse habeat aliquid preter se annexum est: quia esse est receptum in alio in quo potest recipi aliud: quod patet ex hoc q esse substantiale sor. et esse album eiusdem nulla alia ratione adunatur: nisi quia vtrunꝫ recipitur in sor. sunt enim tantum vnum subiecto: cum ergo esse non erit receptum non remanebit aliquis modus quo potest habere aliquid sibi annexū. ¶ Cōfirmatur hoc: quia esse substantiale sortis: aut adunatur cum alijs preter se identice: et hoc est manifeste falsum: esse enim substantiale sor. non est esse album. Aut sicut potentia ꝛ actus: ita q esse substantiale sit potentia ꝛ accidentale actus eius: ꝛ hoc non: quia nullum esse actualis existentie potest poni subiectum alterius cum sit vltima actualitas: remanet igitur q ea ratione adunentur: quia ambo recipiuntur in tertio: ꝛ ideo sublato hoc ab ipso esse actualis existentie: q sit: scilicet receptum: auferetur etiam q possit habere aliquid sibi annexum: et hoc est quod Boetius dicit in hebdomadibus: q ipsum quod est aliquid habet sibi preter se coniunctum: ipsum vero esse nihil. ¶ Secūda ratio ad idem est. Omne esse irreceptum est infinitum simpliciter: nullum esse creature est infinitum simpliciter: ergo nullū esse creature est esse irreceptum: ergo distinguitur ab essentia ꝛc. minor est per se nota: maior proba tur sic: omne purum esse est infinitum simpliciter: omne esse irreceptum est purum esse: ergo omne esse irreceptum est infinitum simpliciter. Maior est nota ex terminis (esse enim ideo est limitatum quia non est purum sed predicamentalis mixtum) esse enim limitatur per naturas predicamentales: a quibus si deputetur omni finitate carens infinitum omnino restabit. Minor vero etiam patet ex p̄cedenti ratione: et ex ratione facta supra in textu. ¶ Et adhuc exemplariter declaratur: albedo si ponatur non recepta in aliquo est pura albedo: et nihil haberet nisi se tantum: et esset infinita in specie albedinis: vt de se clarum est: non enim potest a sano intellectu imaginari albedo separata definita ad aliquem modū albedinis: omne enim quod est per se tale habet omnē perfectionem possibilem illi nature: sicut homo separatus apud Platonem habet omnem perfectionem possibilem nature humane. ¶ Hec valet id quod Antonius trombeta contra hoc dicit sumptum ex Scoto secundo sententiarum distinctione tertia questione vltima: quod si albedo esset separata: et haberet omnem perfectionem possibilem tali speciei: sequeretur quod albedo esset infinita simpliciter cum sint limitata ad speciem albedinis: ita nec albedo separata eorum perfectiones habens erit infinita simpliciter: sed in tali specie. ¶ Tertia ratio est ista: id quod conuenit nature specifice absq; omni causa effectiua distinguitur realiter ab eo quod conuenit illi non nisi per aliquam causam effectiuam: sed predicata quidditatiua conueniunt rei absq; omni causa effectiua: existentia autem non conuenit rei nisi per aliquod efficiens: ergo predicata quidditatiua et existentia rei distinguuntur realiter: maior est per se nota. Minor etiam quo ad secundam partem est clarissima: quo ad primam vero declaratur sic: secluſa omni causalitate effectiua respectu rose: quero an ista sit vera, rosa est substantia corporea: si sic: habeo intentum. si non: ergo rosa absolute sumpta non est in prato: et predicata primi modi possunt intelligi non ad esse rei: et diffinitio separatur a diffinito: que omnia non sunt imaginabilia ꝛc. ¶ Videtur etiam hec opinio ab antiquis deriuata, Platone scilicet, Alpharabio, Auicenna, Algazele, Boetio, Hylario, Alberto et eorum sequacibus: licet ab Aristotele nihil manifesti in hac re habeamus. Hec de secundo.

La. 1. p pone. 4 Secunda rō.

Tertia ratio.

Videas huiꝰ doc. cōmēt. 1. 2. pos. c. 6. circa pnc. 2. ꝰ Ben. c. ꝙ 2.

Quo ad tertium

Respondetur argumentis in oppositum. Et ad primum dicitur premittēdo q arguens non vidit sanctū Thomam in fonte: vt enim apparet ex secundo contra gentiles: vbi ex intentione septem rationibus fundat suam opinionem seu positionem: ratio assumpta ab arguente non nominatur inter illas: vnde peccauit imponendo nobis hoc esse totum fundamētum positionis nostre: licet illa ratio ex dictis sancti Thome primo sententiarum: distinctione octaua questione quarta articulo secundo elici possit (vbi tamen de hac re non tractat) et est formanda sic ratio illa: essentia

1. d. 8. q. 4. ar. 2.

particulariter sumpta est indifferens ad esse et non esse: ergo distinguitur realiter a suo esse. Hec valet responsio sua dicens: quod in antecedente oportet addere quod essentia habeat propriā realitatem aliam a realitate existentie (quia hoc voluntarium.) Distinctio enim realis est inter materiam et formam: quas philosophi non dubitant habere eandem realitatem existentie: cum ex eis ponant vnum per se fieri. ¶ Ad argumentum ergo contra hanc rationem factum dicitur quod falsum est: quod esse sit indifferens ad esse et non esse et essentia ad essentiam et non essentiam: nihil enim est indifferens ad aliquam duo: quorum alterum sibi determinat in sua diffinitione: constat autem quod esse est de intellectu esse: et essentia de intellectu essentie. Quod autem esse rose in hyeme non sit sed in vere: hoc ideo est: quia essentia rose cui semper sua predicata quidditatiua adsunt ad actum essendi non peruenit: et non ideo quia ipsum esse sit indifferens. Cum autem addit quod essentia est indifferens ad essentiam et non essentiam: quia non est ab eterno: non videtur intelligere vocem propriam. Ex negatione enim actus essendi ab eterno bene sequitur quod rosa sit indifferens ad esse et non esse: sed non quod sit indifferens ad rosam et non rosam: vt enim dicunt Alpharabius, Auicenna, Algazel. et Albertus: siue rosa sit: siue non sit: semper est rosa et semper est substantia corporea ꝛc. (si aliquo termino mensure in hijs vti licet.) ¶ Ad secundum negatur vtraq; premissa: et maior quidem supposita ostensa est esse falsa: minor vero ostenditur in Christo: in quo humanitas absq; creata existentia actuali est. ¶ Ad tertium negatur maior ad intellectum arguentis: non enim requiritur ad distinctionem realem quod vtrunꝫ eorum habeat propriam existentiam. ¶ Ad quartum dicitur, quod sicut esse est dupler: scilicet existentie et essentie: ita dupler est realitas essentie et existentie: et licet nulla res componat cum sua realitate essentie: tamen cum hoc stat, quod componat cum realitate existentie: vnde essentia hominis absolute in rea li predicamento, substantie scilicet reponitur: posita autem in rerum natura fit realis realitate existentie. ¶ Ad quintum dicitur eodem modo: quia etiam verum conuertitur cum ente ꝛ re: vnde simpliciter homo dupl'r est verus: scz veritate essentie: ꝛ existentie. homo verus veritate essentie nō cōponit cum tali veritate que nihil aliud est q̄ fundamentalis cōformitas ad sua predicata quidditatiue: componit autem cum sua veritate existente: id est cū esse quod fundat hanc veritatem: homo est similiter dicitur de affirmatione. ¶ Ad sextū negatur antecedēs: cuius probationis vtrūq; assumptum est falsum. Cum enim quot modis vnum oppositorum dicitur, tot dicatur ꝛ reliquum (in primo topicorum) sicut ens dupliciter dicitur: scilicet ens quidditatiuum ꝛ existentie: ita non ens seu nihil dicitur dupliciter: scilicet nihil quidditatiue ꝛ nihil existenter: homo enim absolute sumptus cum sit in predicamento substantie est ens quidditatiue: non tamen extra nihil oppositū actuali existentie: ꝛ ideo aliud est nihil oppositum enti predicamentali seu essentie: et aliud quod opponitur existentie actuali ꝛc. ꝛ similiter alia est negatio essentie: ꝛ alia est negatio existētie. ¶ Ad septimum negatur consequentia. non enim idem est dicere homo in potentia componit cum homine in actu: et essentia cōponit cum existentia. prima enim est falsa: quia idem non componit cum seipso: secunda autem est vera: quia extrema realiter distinguuntur: vnde non est eadem proportio existentie ad essentiam: et hominis in actu ad hominem in potentia. Inter prima enim est proportio potentie recepti ue ad actum: et distinctio realis vtroq; extremo posito extra causas suas: inter secunda vero non: sed est proportio eiusdem ad seipsum secundum diuersas sui dispositiones simul incompossibiles scilicet esse in potentia et esse in actu.

Ad secundū.

Ad tertium.

Ad q̄rtum.

Ad q̄ntum.

Ad sextum. Cap. 12

Ad septimum.

Ad octauū. Cauū. in hoc de cap.

¶ Ad octauum negatur antecedens: existentia enim substantie est substantia: et existentia accidentis est accidens (ꝛ vt supra patet) existentia substantie non est materia nec forma nec compositum: sed actualitas omnium eorum: et sic est reductiue in genere substantie. ¶ Sed contra hoc instat arguēs sic: omne quod est reductiue in genere reponit vi principium ipsius: sed esse nō est principium substātie: ergo nō est in genere substātie reductiue. ¶ Ad hoc dicit q̄ cum esse sit vltima actualitas rei: ꝛ vltimū in generatione sit primum in intentione: esse erit in genere substantie vt principium formale vltimatum ipsius substantie: per hoc enim res ponitur in genere substātie: q̄ est capax esse substantialis: et etiā differentie in omnibus generibus (vt infra declarabitur) sumuntur ab ordine ad ipsum esse. ¶ Ad nonum negatur consequentia. Ad cuius probationem dicit: q̄ primum suppositum male intellectum adducitur: eo q̄ Arist. vii. metaphysice. textu cōment. xv. quē arguens adducit non dicit q̄ ex per se potentia ꝛ per se actu resultet vnum tertium: sed q̄ ideo res habens partes est vna: q̄ altera est actus: altera vero potentia: ꝛ intelligendum est (sicut supra declaratum fuit) si ad compositionem realez referatur. s. q̄ altera pars est pura potentia: eo q̄ ex duobus actibus non fit tertium per se vnum: modo quidditas rei ꝛ existentia eius non se habēt sicut pura potētia ꝛ actus: nec sunt partes vt patet, vnde autoritas illa nō est ad propositū. Relinquitur ergo falsum esse q̄ ex esse ꝛ essentia fiat tertium per se vnum: ꝛ cōsequēter probatio consequētie quo ad primam partem nihil valet: quia non sunt ibi duo composita.

Ad nonum. Ca. 6. p. 3. Ad nonum. Ca. 15.

¶ Ad probationem vero consequentie quo ad secūdam partem dicitur q̄ non inconuenit generationē habere duos terminos formales differenter, vnum primo alterum secundario, terminus formalis generationis primus est forma: secundarius autem esse, sicut per oppositum creatiōis terminus formalis primo est esse: secundarius vero forma, et hoc modo conceduntur argumenta.

¶ Quod si intēdat probare q̄ esse sit terminus generationis primo, respōdetur ꝛ dicitur q̄ id quod assumit scilicet eo modo quo aliquid est ratio essendi est ratio generandi: falsum est: licet enim sit verum q̄ id quod est ratio essendi sit ratio rei q̄ generetur: non tamen est verum q̄ eo modo quo est ratio essendi sit ratio generandi, ꝛ ratio est: quia res per generationē non exit de non esse omnino ad esse: sed de priuatione ad formā, vt dicitur. j. physicoꝝ. creationis enim est proprium vt res transferat de non esse omnino ad esse: quo fit vt esse quod est primo ratio essendi: meritō sit ꝛ primo ratio prime productionis que est creatio, ꝛ forma que est secūdario ratio essendi: sit prima ratio secunde productionis: generationis scilicet vnde ꝛ primo physicorum principia generationis ponuntur forma ꝛ priuatio. ¶ Per idem patet ad aliam formā, eiusdem ratiōis. falsa enim est maior, alius namq; est modus quo res generatur: ꝛ alius quo est, est enim per formam secundario, per se autem primo: generatur vero econuerso. ¶ Ad decimum patet responsio ex dictis, falsum enim est antecedens.

Circa secundum

Dubium sciendum est communem philosophorum sententiā esse intelligentias alias a prima non esse actus omnino puros: sed admixtionem in se potentie habentes, veruz diuersitas inter eos magna est de modo quo hec duo actus scilicet ꝛ potentia eis insunt. ¶ Et vt reliquos omittamus: ne limites intentionis nostre egrediamur: Sco. in primo sententiarum, distinctio. 8. q. secunda, opinatur omnem creaturam esse compositam ex actu ꝛ potentia hoc modo quia quelibet creatura cum non sit nihil: oportet quod habeat aliquam actualitatem, ꝛ cum sit definita ad tale genus vel speciem seu gradum perfectionis: oportet quod habeat in se negationem alterius perfectionis possibilis reperiri in latitudine entis: ꝛ sic sit possibilis. quicquid enim est ens ꝛ caret aliqua perfectione in ente possibili est simpliciter possibile, ꝛ sic quelibet res est composita ex actu ꝛ potentia obiectiua: ex eo enim quod est habet in se actum: ex eo vero quod est ens possibile habet in se potentiam: possibile namq; a potentia dicitur. Cum autem solus deus sit actus non possibilis. i. nō potens terminare actionem alicuius agentis sui factiui: intelligentie apud ipsum erunt composite ex actu ꝛ potentia obiectiua tantum: quia nullam in earum substantia receptiuam formam ponit.

Sco. in 2. d. 3. q. 6.

Sanctus Thomas

Autem ex fundamentis in dubitatione precedenti positis opinatur intelligentias ꝛ quamlibet creaturam esse cōpositas ex actu et potentia: sicut ex duabus rebus distinctis realiter: esse scilicet et essentia, nec oportet repetere probationes: sed soluere rationem Sco. quam ibidem facit contra hoc. Arguit enim sic: si in qualibet creatura est compositio ex duabus rebus accipio alteram illarum ꝛ rum componentium: et quero an sit simplex: an compositа. Si simplex: ergo non quelibet res creata est composita. Si composita, iterum queretur de partibus eius: ꝛ sic in infinitum.

Ad hoc facillime respondetur, precedit enim argumentum ex malo intellectu positionis nostre, cum namq; dicitur q̄ quodlibet aliud a deo est compositum (ly quodlibet) distribuit non nisi pro his que vere sunt ꝛ propie esse habent: que apud Arist. et veritatem sunt sola substantia. omne ergo suppositum tam substātiale q̄ accidentale (si sic loqui licet) est compositum ex actu ꝛ potentia realiter distinctis: quidditate scilicet ꝛ esse, sortis enim quidditas vt declarauimus distinguitur realiter a suo esse: ꝛ huius albi albedo distinguitur realiter a sua propria existentia: vt ex dictis patere potest. Non enim sumus adeo insensati vt dicamus omnez

Septimo metaphysice. c. 27. 1. q. prede.

entitatem qualitercunq; esse compositam. componentia enim vltima in resolutione quis dubitat oportere esse simplicia. Dicimus igitur in proposito intelligentias cum subsistant habere in se quidditatem ꝛ existentiam adunatas vt potentiam et actum: ꝛ sic compositas esse ex duabus rebus realiter distinctis. Sco. autem sententiam tenere potest suam absq; alterius lesione: sed linguā coercere debet.

¶ Et quia in intelligentijs ponitur potentia ꝛ actus: non erit difficile inuenire multitudinem intelligētiarum: quod esset impossibile: si nulla potentia in eis esset. Unde dicit Commen. in tertio de anima, quod si natura intellectus possibilis esset ignorata non possemus inuenire multitudinem in substantijs separatis. est ergo distinctio earum adinuicem secundum gradum potentie et actus: ita quod intelligentia superior: que plus propinqua est primo habet plus de actu et minus de potentia: et sic de alijs, et hoc completur in anima humana: que tenet vltimum gradum in intellectualibus substantijs. vnde intellectus potentialis eius se habet ad formas intelligibiles sicut materia prima: que tenet vltimum gradum in esse sensibili ad formas sensibiles, vt Commentator tertio de anima dicit: et ideo philosophus comparat eam tabule rase: in qua nihil est depictum. Et propter hoc: quia inter alias substantias intelligibiles plus habet de potentia: ideo efficitur intantum propinqua rebus materialibus vt res materialis tradatur ad participandum esse suum: ita q̄ ex anima et corpore resultat vnum esse in vno cōposito: q̄uis illud esse prout est anime: non sit dependens a corpore: et ideo post istam formam que est anima: inueniuntur alie forme plus de potentia habentes ꝛ magis propinque materie: intantum q̄ esse earum sine materia nō est: in quibus etiam inuenitur ordo et gradus vsq; ad primas formas elementorum que sunt propinquissime materie: vnde nec aliquam operationem habent nisi secundum exigentiam qualitatum actuarum et passiuarum et aliorum: quibus materia ad formam disponitur.

c. magistro circa fi. Ca. 5.

Tertio de aia. T. c. 14

¶ In hac sexta ꝛ vltima parte huius capituli de multitudine intelligentiarū agens primo ꝓponit duas cōclusiones. ¶ Quarū prima est: q̄ sm fundamenta predicta nō est difficile inuenire pluralitatem intelligentiarum. ¶ Secunda est: q̄ absq; talibus fundamētis impossibile est inuenire in eis pluralitatem: et hoc quidem non nisi autoritate Commen. iij. de anima. commen. xiiij. Probatio vero prime conclusionis est: quia quādocūq; est aliquod mediū per participationem vtriusq; extremi plurificatur penes maiorē participationem vnius ꝛ minorē alterius. verbi gratia, imponaf nomē colorib⁹ mediis ꝛ vocenf. a. tunc. a. quia est inter albedinē ꝛ nigredinem mediū per ꝓticipationē multiplicatur in plures species: puta pallidū: croceū: citrinum: ꝓpter maiorem appropinquationem ad albedinē ꝛ recessum a nigredine: ꝛ ecōuerso: sed intelligētia est quid mediū sm prehabita inter duo extrema. s. actum purum ꝛ puram potentiā: participās naturā vtriusq; q̄ habet actum coniunctum potentie: ergo intelligētias plures esse ex hoc fundamēto facile perpendi potest. s. ex eo q̄ sunt composite ex actu ꝛ potentia.

Ad horum

Euidentiam est sciendum q̄ in latitudine entis sunt duo extrema scz deus gloriosus actus purus omnino: ꝛ materia prima pura potētia omnino: reliqua omnia sunt intermedia: vtpote habentia actū ꝛ potentiā: ꝛ attenditur eorū essentialis seu specifica multitudo penes appropinquationem ꝛ elōgationem ab extremis: quia enim aliquid magis sapit naturam actus q̄ aliud: ꝛ illud q̄ aliud: ideo plura sunt et dignitas in eis est penes maiorem appropinquationem ad extremum nobile. s. actum purū: quanto enim res est actualior ꝛ mīs potentialis: tanto nobilior: oēs igitur forme intermedie ꝓticipāt actū ꝛ potentiā. Sz inter eas quedā tm actualitatis fortie sunt: vt adeo propinque sint actui puro: quod per se absq; materia subsistant. vtpote ab ea valde elongate: non tamen sine admixtione potens

Universidad de Deusto
Biblioteca

lie:cui⁹ puritas est ratio materie quod sit extremum:et inter has tanta latitudo est secundum maiorem et minorem participationē actus et potentie:vt vltima earum tantum potentialitatis habeat quod materiam in̄omnet(anima:scilicet intellectiua,)hec enim inter omnes formas subsistentes elongata est maxime ab actu puro:propter quod contingit quod adeo appropinquat alteri extremo: vt materiam ipsam recipiat:et ad eius esse trahatur. Alie autem forme tantum potentialitatis habent:q̄ a materia dependent in esse et fieri:inter quas etiam magna latitudo inuenitur:dū quedam quibusdam actualiores sunt. Quod ex operibus cognoscere potes(operatio enim fecit cognoscere formam)vnde forme elementoum que sunt maxime potentiam habentes:vtpote materie propinquissime nullius sunt principia operationis nisi per materiales qualitates:scilicet caliditatem:frigiditatem. Forme vero mixtoum vtpote eleuatiores a materia altiori modo operantur:sicut adamas trahit ferrum non ratione caliditatis aut frigiditatis:sed ex nature proprietate. Forme autem animalium longe actualiores dignoscuntur:cum seipsa mouere et alia discernere intuemur.

Ex his Non solum percipitur q̄ facilis sit aditus ad pluralitatem intelligētiarum cognoscendam:sed etiā quod impossibile est fingere illam absq̄ hoc fundamento. Quomodo enim latitudo potest inueniri in eo quod actu ⁊ potentia caret? Commune est nanq̄ omnibus extremis:si extrema sunt:latitudinem in seipsis nō cōpatī:essent enim vltima et nō vltima:vt de se patet:et ideo oportet media esse illa in quibus latitudo queritur que vtriusq̄ extremi naturam sapiant. Et quia intellectualem naturam:quam ex hoc q̄ intellectualis est:scimus actualitatem habere:non cognosceremus habere potentiam admixtam nisi videremus animam nostram illam habere:cum potentia equiuoce dicatur de potentia rerum intellectualium:et de potentiarerum sensibilium:⁊ sine potentia non potest intelligi multitudo substantiarum intellectualium:ideo Commentator ait:q̄ si non esset nota natura intellectus possibilis:non possemus intelligere pluralitatem in substantijs abstractis.

Notanda Sunt in hac litera tria. ¶Primum est hoc quod ex dictis Commentatoris adducitur q̄ si non esset nota natura intellectus possibilis non possemus scire pluralitatem in substantijs immaterialibus. ¶Secundum est: q̄ sanctus Thomas non dicit animam intellectiuam esse adeo potentie participem:vt forma materialis sit:sed vt materia trahatur ad participandum esse ipsius anime. ¶Tertiū est:quia dicit anime ⁊ corporis esse vnū ⁊ idē esse:quod est independens a corpore.

Tertio de alia c.5.fi.

Primo Dicto videtur obuiare pcessus Aristot.xij.metaphysice:textu commen.xliij.vbi ex pluralitate motuum pluralitatem intelligentiarum concludit:⁊ nullo modo meminit actus ⁊ potentie. ¶Sed hoc recte intelligentibus non obstat. Aliud est enim concludere numerum motoum:et aliud est concludere pluralitatem substantiarum intellectualium: licet essidem subiecto sint motores ordium:⁊ substantie immateriales: differunt tamen ratione:adeo vt ad diuersas scientias pertinet secūdum Commentatorem,xij.metaphy.com.v⁹,⁊ ideo ex pluralitate motuum quamuis pluralitas motoum vt sic concludi possit: nontamen pluralitas substantiarum intellectualium vt sic. Intendunt igitur Auerrois et sanctus Tho.q̄ intelligentiarum inquantum tut elligentie sunt multitudo non nisi per notam naturam intellectus possibilis discernitur a nobis:licet earum inquātum motrices sunt ordium ex suorum effectuū numero pluralitas inferatur. ¶Vel dicito q̄ venatio illa supposita notitia habita in libro de anima:vbi radicaliter innotuit pluralitas substantiarum intellectualium possibilis querit ex numero motuum quot sunt. Nec autem ibi supponatur motores proprios ordium habere potentiam admixtam:potest persuaderi ex eo quod supponitur ibi scilicet motores proprios ordium esse proportionatos suis ordibus: ita vt vnus vnum tantum moueat ordem. Et si stella adderetur vel non moueret vel tardius:vt dicitur secundo celi.textu comment.lxxj. Talis enim proportionis seu commensurationis cum alterum extremum sit res materialis:scilicet ordis:reliquū extremum a potentia omnino denudatum putandum non est:imo a sano intellectu non est intelligibile.

T.c.71.

Propter Secundum intelligendum est inueniri duplicem rerum ordinem in vniuerso:intelligibilium:scilicet et sensibilium. Ordo sensibilium materialis est:materiam sibi necessario vendicans:omnes enim substantie sensibiles materiam habent licet diuersimode:vt dicitur.viij.metaphysice, tex.comm.en.iij.et.xij. Ordo intelligibilium immaterialis est et a materia non dependens. Intelligibile enim est vnumquodq̄ per separationem a materia:vt dicitur.iij.de anima.text.comment.xj. Cum ergo materia sit sub aliqua forma sensibilis ordinis: cuiusmodi est omnis forma habens omnes vires suas sensibilibus organis affixas:non egreditur limites proprios:ipsa enim ad illud genꝰ pertinet. Cum vero sit sub forma intelligibilis ordinis: extra limites suos ascēdit:et trahi dicitur ad id quod capacitatem eius transcendit:scilicet esse rei a se non dependentis:et quia supremū infimi attingit infimum supremi secundum doctrinam Dionysij in libro de celesti hierar.cap. ideo supremum inter sensibilia:homo scilicet seu materia eius coniungitur infime forme intelligibilis ordinis:scilicet anime intellectiue:et eius esse participat:⁊ propter hoc dicitur quod materia trahitur ad esse eius:eleuatur enim materia ad superius.

T.c 3.8 12.7.14 T.c.11.

Ad euidentiam Tertij adducēde sunt rationes sc̄oti contra hoc dictum sancti Thome:vt magis veritas eluceſcat. Scot.in quolib.quest.ix.et.xiij.sententdistinc.xliij.quest.prima,sex motiua contra hoc facit: quorum aliqua recitantur ab Antonio Trombeta in quest.vtrum corruptum per potentiam diuinam possit idem numero redire:in qua tam ipse q̄ Sco.vbi supra sanct.Tho.opinionem non suam attribuunt de eo quod ibi querit:et hoc quia locuti sunt non tota lege perspecta:et iuxta Aristot.ad pauca respicientes de facili enunciant. ¶Arguit ergo primo in proposito sic:esse anime et hominis est idem:ergo anima coniuncta corpori non est perfectio:seipsa extra corpus: consequens est contra sanctum Thomam primaparte quest.lxxix.vbi dicit:animam habere perfectionem statum in corpore q̄ extra:consequentia autem probatur: quia nihil habens idem esse:ex hoc solo est perfectius quod aliquid communicat alteri: licet alterum perficiatur ex hoc:communicare enim licet supponat perfectionem in communicante:non tamen dat illam et:modo anima in corpore si semper retinet idem esse:nihil in corpore plus habet: nisi quod communicat esse suum corpori:ergo ex hoc non est perfectio seipsa separata. ¶Et confirmatur:quia ex hoc solo quod causa non communicat aliquid nullam imperfectionem acquirit:ergo anima non est imperfectio separata:si idem esse retinet: nihil enim amisit nisi sui communicationem corpori. ¶Preterea:anima habet idem esse cum homine:ergo homo non est perfectio in essendo ipsa anima in essendo. Antecedens est falsum: consequentia vero probatur: quia quecumq̄ habent omnino idem esse sunt eque perfecta in essendo vel saltem id cui communicatur ad esse non est perfectius in essendo communicante. ¶Preterea.Homo vt homo est tertium ens realiter distinctum ab vtraq̄ sui parte:scilicet anima et corpore:ergo habet proprium esse aliquid ab esse partium: et consequenter non est idem esse anime et hominis. Tenet consequentia:quia distinctum ens debet habere distinctum esse. ¶Preterea:esse hominis in morte corrumpitur:esse autem anime non corrumpitur: ergo esse anime et hominis non sunt idem: consequentia plana est: et antecedens probatur: quia sicut generatio terminatur ad esse compositi:scilicet hominis: ita corruptio ad non esse ipsius. ¶Preterea.Homo post mortem non manet: ergo nec esse eius. Tunc vltra:esse hominis non manet post mortem: ergo esse anime et hominis non est idem: cum esse anime remaneat: processus totus clarus est:excepta prima consequentia:que probatur: ex eo quod nullius actuale esse inuenitur:cum illud cuius est non inuenitur. ¶Preterea.in homine est alia forma preter animam:ergo in eo est aliud esse preter esse anime:consequentia est nota:quia quelibet forma habet proprium esse:antecedens vero alias probatum est.

v.cē ale sit etiā ipi⁹ cor potis scot.q̄. q.9.4. d.43.q. prima.ꝙ Primo Libro de hebdomadibus. q6.5. tic.1. mū. q.6.ar 3.c. plex fectio t. Scdo. Tertio Quarto. Quinto. Sexto. 1.par.q. 76.a.4 q.3.a.q 9.q̄l.11. q.5.1.p. q.76.a. 3.a.4. potētia dei.q.3. a.9. ne q̄ me ethi toū.1. q.76.a. 4. b Dicta

Antecp̄ ad argumenta Hec respōdeatur aduertas primo fundamentum sanc.Tho.vniuersaliter esse:in omni composito non inueniri nisi vnum esse substantiale actualis existentie:de quo nunc sermo est:eo q̄ vnam tantum formam substantialem in composito tenet: ab vna enim forma non est nisi vnum esse substātiale.ᵇ ¶Sz inter esse hominis ⁊ esse aliorum hec diuersitas est:quod licet tam esse hominis quam aliorum sit primo actus supposit(vt quod)in homine:tamen totum compositum mendicat illud esse a forma: cuius est primo actus vt propij et completi principij: in alijs vero compositis forma mendicat illud a composito. Et est ratio disparitatis:quia in solo homine qui supremum tenet locum inter sensibilia:ordo inferiorsensibilis:scilicet trahitur ad ordinem superiorem intelligibilem, et immaterialem. Unde esse hominis cum ab anima intellectiua fluat:immateriale et altioris ordinis q̄ homo est:sicut ⁊ ipsa anima:⁊ ideo homo mēdicat illud ab anima cui est proprium:vtpote ad suum pertinens genus:et inde est quod post mortem hominis anima remanet,esse etenim proprium independens erat a composito corrupto:⁊ sic illud retrahendo ad se subsistit.Ceteroum vero esse cum sint eiusdem ordinis cum compositis quibus attribuuntur:sicut ⁊ forme a quibus fluunt: forme ipse mendicant a compositis sicut ⁊ fieri:ita quod tandiu illo gaudent quandiu in cōpositis sunt,vnde corruptis cō positis ipse(cū sine existentia,remanere nō possint)desinūt statim.

Aduerte Secūdo pro solutione argumentoum tres propositiones. ¶Prima est:q̄ cū dupler sit perfectio rei:prima.s.⁊ secunda:res creata potens causare:etsi non efficiatur perfectio ꝑm defectionem primam:ex hoc quod actu causat,efficitur tamen perfectio ꝑm perfectionem secundā.patet hoc ex tribus. Primo ex eo quod est magis in actu res actu causans re in potentia causante:operatio enim est actus secundus cause, perfectio autem actualitatem sequitur sicut imperfectio potentialitatem. Secundo patet ex eo quod vnumquodq̄ est perfectius de celo et mūdo.ter.comme.17.vnumquodq̄ est propter suam operationem. Tertio patet idem quod vnumquodq̄ quanto est similius deo,tanto perfectius est:res autem actu causans est similior deo quam non actu causans:quia non solum assimilatur deo secundum hoc quod est:sed etiam secundum hoc quod est cō municare se alijs.

6.17.

¶Secunda propositio est:res est perfecta simpliciter non propter perfectionem primam:sed propter vltimam hoc traditur a Boetio in libro de hebdomadibus dicēte:intueo in rebus aliud esse q̄ sunt,⁊ aliud esse quod bona sunt:⁊ declaratur a.s.Tho.prima parte,q.quinta.arti.primo ad primum.

Ad cuius Intellectum nota q̄ vt idem dicit prima parte.q.6.ar.tertio tripler est perfectio rei.i.prima ꝑm quam res constituitur in suo esse sicut prima perfectio hominis est esse suum substantiale. ¶Secunda vero est ꝑm quam est potens proxime ad suas perfectas operationes: sicut vires anime ⁊ habitus eas informantes: quibus homo in pfectā operationem potest exire. ¶Tertia autem perfectio est secundum quam coniungitur suo fini: sicut speculatio que hominem substantijs separatis vnit. Manifestum est autem non esse hominem simpliciter perfectum: qui sola nature bonitate gaudet: aut qui a proprio fine procul est,vnde ordo gentis simpliciter ad ens secundum quid oppositus est ordini perfecti simpliciter ad perfectum secundum quid:secundum namq̄ esse substantiale homo ens simpliciter dicitur,perfectus autem ꝑm quid,ideo enim qui nullam aliam perfectionem habet: nisi quia est homo perfectus non asseritur simpliciter:sed cum additione dicimus q̄ est perfectus secundum esse substantiale. Secundum vero accidētale quale est habituum ⁊ operationum: ens secundum quid homo dicitur: perfectus autem simpliciter,⁊ nihil enim tunc sibi deficit eorum que ad perficiendum hominem exiguntur. Patet ergo intenta propositio: q̄ scilicet res est perfecta simpliciter ex vltima perfectione. ¶Tertia propositio est ista: realis pars essentie perfectio est in toto existens q̄ separata: et declaratur sic: vnumquodq̄ est perfectius cum est in complemento sui esse specifici q̄ cum deficit ab illo: pars autem essentialis quando est in toto: est in complemento sue speciei: ad cuius integritatem essentialiter ordinatur: cum autem est separata ab eo: iam cum esse completo speciei non est natura specifica materiam et formam aggregante: perfectio igitur est in toto pars essentialis q̄ separata. ¶Ex quibus ad propositum descendendo dicimus perfectionem statum habere animam intellectiuam in composito q̄ extra: eo quod quando est coniuncta corpori,habet non solum perfectionem primam que est esse: sed etiam perfectionem secundam influendo vires suas corpori et communicando sexet sic similior est deo q̄ separata: licet deus omnino immaterialis et incomponibilis sit: sicut cor motum similius est deo q̄ non motum: licet deus sit omnino immobilis: perfectio enim eorum consistit in hoc. ¶Est preterea perfectior in corpore:quia in eo habet complerum esse specificū,quod nō nisi partialiter obtinet separata:quamuis enim integrum esse existētie retineat separata quod in composito habebat:non tamen habet tūc integrum esse essentie complerum in specie eo modo quo nata est habere:scilicet vt pars in toto:ad quod tamen habendum non accidentaliter sed essentialiter ordinatur:vnde falsum est animam separatam retinentem idem esse actualis existētie:nihil nisi sui communicationem ex separatione perdidisse:amisit enim esse quiditatiui specifici integritatem quandoquidem in sua specie integra non manet:vnde ⁊ beatus Tho.in questionibus de anima.q.j.ad xvj.ait principia essentialia alicuius speciei ordinari non ad esse tantum:sed ad esse huius speciei:licet igitur anima possit per se esse:non tamen in complemento sue speciei esse sine corpore.

q.de.s. q.1.16.

Ad primum ergo Argumentoum negatur cō sequentia. Cuius probationem patet ex prima propositione assumere falsum:licet enim communicare supponat primam perfectionem: in communicante tamen perficit ipsam perfectionem secunda qua res perfectio simpliciter dicitur: imo apud Dionysium supremum quod participant creature de deo est:q̄ communicatiue sunt. ¶Dicitur secundo q̄ etiam minor probationis est falsa: scilicet q̄ anima separata hoc solo careat scz communicatione sui:vt patet ex tertia propositione:caret enim integritate specifici sui esse:et hoc est primum et principale quod reddit imperfectiorem animam separatam: ideo nanq̄ caret perfectionibus secundis:quia caret integritate specifica et non ecōuerso. ¶Ad confirmationem patet ex prima propositione:quia causa creata ex hoc q̄ causat: habet perfectionem secundam cuius priuatio imperfectio magna est:⁊ in proposito aliquid plus est:quia anima separata non solū desinit communicare se ⁊ vires suas: sed est in statu tali in quo impedit a sui et virium suarum communicatione.⁊ hoc est signum imperfectionis non modice. et est ea quam diximus scilicet separatio a completo esse quiditatiue sue speciei:vt expresse habetur a san.Tho.in questione de spiritualibus creatur.secunda ad quintum. ¶Ad secundum negatur consequentia. Ad probationem dicitur: quod cum esse sit dupler,quiditatiuum ⁊ existentie actualis: primum non remanet in anima nisi partialiter. homo vero habet illud integraliter:⁊ secundum tale esse homo est perfectior in essendo. Quo ad esse autem existentie potest dici homo perfectior quo ad modum habendi hunc scilicet quia habet illud vt suppositum. anima autem secundum alium modum perfectior dici potest: inquantum scilicet tale esse est sibi ⁊ non homini proprium (modo supra declarato) vnde se habent in hoc homo et anima sicut excedens et excessum. ¶Ad tertium negatur consequentia de esse actualis existentie loquendo: non enim res distincta realiter ab alia habet aliam existentiam ab illa:iam enim dictum est partes ⁊ totum habere idem esse. Conceditur autem consequentia de esse essentie: sed hoc nostro fauet proposito. ¶Ad quartum dicitur sicut ante: quod si in antecedente sit sermo delesse essentie: verum assumitur in prima eius parte: sed non in secunda: liquet enim ex supradictis: q̄ esse specificum completum anime corrumpitur. ¶Si autem sit sermo de esse existentie, potest dupliciter intelligi. Primo quod esse actualis existentie hominis desinat simpliciter.⁊ sic est falsum: retrahit enim anima illud ad se. Allo modo potest intelligi quod esse hominis in morte,desinat esse hominis ideſt desinant informare hominem. et hoc modo conceditur: sicut enim de generatione hominis specialem sermonem facimus: et non sic de ceterorum propagatione animalium.dicente Aristotele, (in secundo de generatione animalium, capitulo tertio,) quod intellectus tantum venit ex extrinseco.et ipse solus est diuinus: eo quod operatio sua non habet communicationem cum operatione corporali omnino: ita de corruptione eiusdem specialis sermo esse debet: dicente eodem.12.Metaphysice.textu Commenti. 17. quod in quibusdam nihil prohibet formam remanere post: vt si est anima talis :non omnis forsan sed intellectus. ¶Ad quintum negatur prima consequentia. Et ad probationem vtendo distinctione facta dicitur quod cum esse actuale hominis dupliciter sumatur: scilicet secundum se seu simpliciter. Allo modo prout est huius.primo modo remanere non est impossibile corrupto homine.secundo modo non est intelligibile quod remaneat,nullius ergo rei esse actuale manet vt eius est quando id cuius est non inuenit.potest tamen simpliciter inueniri.⁊ ratio est in proposito sepe iam dicta: quia id esse non est proprium homini sed anime. ideo oportet quod inueniatur semper quando est id cuius est proprium,⁊ si delinat id cuius erat vt communicatum. ¶Ad sextum negatur antecedens.

Ad.3. Ad.4. Ad.5.

¶Ad probationes vero alias factas sunt responsiones alias date. Relinquitur igitur verum esse de esse actualis existentie: quod vnum omnino est esse anime intellectiue ⁊ hominis: quod scōm se independens est a corpore: vtpote non causatum ab illo:quia

Ad.6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non est eductum de potentia materie: licet prout est huius scilicet hominis: non nisi in corpore inueniri possit. Caput vj.

Ex viis, patet quomodo essentia inuenitur in diuersis. Inuenitur autem triplex modus habendi essentiam in substantijs: aliquid enim est sicut deus: cuius essentia est ipsum suum esse: et ideo inuenitur aliqui philosophi dicentes q deus non habet essentiam: qua essentia eius non est aliud q esse eius.

Hoc est principium capituli sexti: quod diuiditur in quatuor partes. In prima agitur de essentia dei. In secuda de essentia intelligentiarum et anime. In tertia ostendit quomodo ista se habeant ad intentiones logicas. In quarta replicatur de essentijs compositis. De essentia ergo dei posituras duas conclusiones et exclusiuus duos errores ponit primam conclusionem affirmatiuam talem. Essentia in deo significat ipsum esse eius: hanc conclusionem non aliter q ex supradictis deducendo ponit. fuit nacz supra probata et ab omnibus est concessa. Est autem intellectus conclusionis q esse actualis existentie diuinum est ipsa quidditas ei?: ita q predicatur de deo sicut predicatum primi modi dicendi per se: ita q ista: de? est. est in primo modo persetatis: quod de nullo alio a deo communis via fatetur: (dato etiam q esse et essentia in creaturis teneatur esse idē realiter: z quia ipsum existere est essentia dei:) ideo a quibusdam Platonicis scilicē etdicitur q deus non habet essentiam quasi pura existentia sit.

Cap. 5. I pnc. et circa medium.

De? nō est I genere.

Et ex hoc sequitur q ipse non sit in genere: quia omne quod est in genere oportet quod habeat quidditatem pter esse suum: cū quidditas aut natura generis aut speciei non distinguatur secundum rationem nature in illis quorum est genus vel species: sed esse est in diuersis diuersimode.

Hic ponitur secunda conclusio et negatiua: deus non est in genere: probatur in litera ex antedictis sic: omne quod est in genere habet quidditatem pter suum esse: deus non habet quidditatem pter suum esse: ergo deus non est in genere. Minor est conclusio precedens. Maior probatur sic: omnia que sunt in genere indistincta sunt in essentia generis vel speciei: distincta autem per diuersimode habere esse illius nature generice vel specifice: ergo esse nature generice vel specifice est pter naturam ipsam genericam vel specificam: et sic omne quod est in genere habet naturam pter suum esse. Antecedens huius consequentie est de se notum: homo enim et leo sunt indistincti in natura animalis: distinguuntur autem inter se per hoc quod diuersimode habent esse animatum: genus enim diuersum habet esse in speciebus: similiter sortes et Plato indistincti sunt in natura humana: distinguuntur autem inter se: quia habent diuersum esse humanum: non enim est intelligibile quod homo habeat idem esse in sorte z Platone: consequentia vero patet ex eo quod non videtur imaginabile quod id quo aliqua distinguuntur non sit pter id quo aliqua conueniunt. Et nota quod ad intentum huius rationis sufficit quod esse sit pter essentiam: id est pter conceptum quidditatium: sic enim sufficit differre principium conuenientie a principio differentie: vt patet de genere et differentijs: quorum altero conueniunt: alterīs differunt species: et quia in solo deo esse est de conceptu quidditatiuo: ideo solus deus extra genus ponitur. Sed quoniam esse: ideo est pter conceptum quidditatiuum: quia est distinctum realiter ab essentia: et ideo est de conceptu quidditatiuo: quia est idem realiter essentie: ideo ex hac radice: scilicet quod esse et essentia sunt idem realiter in deo procedere dicitur quod deus non sit in genere. Nec te moueat q ratio ista diredi videtur ab esse actualis existentie ad esse quidditatiuum. quandoquidem in minore est sermo de esse actualis existentie: et postmodum in probatione maioris: quam oportet de eodem esse loqui: transitur ad esse quidditatiuum cum dicitur species conueniunt in genere et differunt in esse diuerso: hoc enim verificatur de esse quidditatiuo specifice accepto: homo nanqz et bos conueniunt in animali: et distinguuntur differentijs specificis quibus animal in eis diuersum esse specificum acquirit. Propter hoc inquam non oportet turbari: quoniam (vt in hoc patebit capitulo) differentie naturā genericam non diuersificant nisi in ordine ad diuersum esse actualis existentie: et ideo mira subtilitate sanctus Tho. digressus non est primam rationem distinctionis nature generice in inferioribus attendens: hoc autem (infra) melius intelligetur cum communissima regula assignabitur: vnde sumantur genus et differentia.

In hoc eo. cap.

Ad euidentiam Eius quod hic supponitur: scilicet q in deo esse est de conceptu quidditatiuo: quia est idē essentie: nota tres propositiones. Prima est quidditas que est sua existentia actualis non est ad aliquod genus determinata: hoc declaratur breuiter vnico medio sumpto ex secundo contra Gentiles, cap. xxv. sic: omnis quidditas in genere limitata est essentialiter designabilis per differentiam a qua mendicat esse in actu: nulla quidditas eadē sue actualis existentie est essentialiter designabilis per differentiā a qua mendicat esse in actu: ergo nulla quidditas eadem sue actuali existentie est ad aliquod genus determinata. Maior notificatur inducēdo: animal enim est essentialiter determinabile per differentias: rationalem: scilicet z irrationalē: et ab eis mendicat esse in actu cum impossibile sit esse animal in actuali existentia nisi sit rationale vel irrationale: similiter color essentialiter est determinabilis per suas differentias: per quas existentiam actualem sortitur: non enim potest inueniri color nisi albus vel niger &c. minor autem intelligentibus terminos patet ex se quomodo nanqz existētia actualis mendicabit esse in actu ab aliquo alio formaliter? Si enim mendicat esse in actu ab aliqua differentia formaliter: cum esse in actu nihil aliud sit q̄z habere existentiam actualem: sequetur q existentia actualis habebit existentiam actualē formaliter per aliquid aliud a se: sicut animal per rationale formaliter acquirit existentiā actualem: hoc autem non videtur intelligibile. ergo &c.

Quiore rū sit q ideo es se sit de ceptu ditatiuo cuiusq̄ ditatis ptius se cūdo? Sen. c. xxv.

Secunda propositio Est ista: existentia actualis ad nullum genus determinata: est purum esse: ista patet ex similibus: si nanqz animal nō sit determinatum ad aliquam speciem: rum animal erit: et albedo si non sit coartata in aliq̄ subiecto: pura albedo erit: ita z esse ad nullius nature predicamentalis capacitatem determinatum: purū esse necesse est: et si abstractio huiusmodi est per op? intellectus: etiam puritas ipsa est ſm rationē. Si autem fuerit ſm rem: z puritas ipsa est ſm rem: vt de se patet.

Tertia propositio Est ista: esse est de cōceptu quidditatiuo puri esse tantum. Patet ista quo ad vtranqz exponētem: z quo ad primam quidem: quia non est intelligibile q̄ de puro esse nō predicetur quidditatiue ipsum esse. Si enī de eo aliquid predicari potest quidditatiue: illud oportet esse ipsum esse: cū purum esse ponatur. Q̄z aūt cetera non recipiant esse in suis quidditatiuis conceptibus ex eo patet q cum esse non habeant in sua puritate sed suis quidditatibus coaptatum possunt ſm suas quidditates absqz esse z non esse diffiniri. Ex his deducit intentū sic: ō existēs a est de cōceptu q̄ditatis rei: quia res illa est purum esse: ideo autē res illa est purū esse: quia nō est ad genus aliquod limitata: ideo autem res illa nō est ad genus limitata: quia est idem cum sua existentia: igitur de primo ad vltimū: ideo existentia est de conceptu quidditatiuo rei: quia res illa est eadem sue existentie. Et quoniam si affirmatio est precise causa affirmatiōis: negatio est causa negationis ex hoc q res creata non est eadem sue existentie: esse non est de eius cōceptu quidditatiuo. Unde cum deus gloriosus sit suum esse ipse nihil est aliud q̄z ipsum esse ſm rem separatum a naturis p̄dicamē talibus in sua puritate subsistens.

Nec oportet si dicimus quod deus est esse tantum vt in errorem eorum incidamus qui deum dixerunt esse illud esse vniuersale quo quelibet res formaliter est. Hoc enim esse quod deus est huius conditionis est vt nulla sibi additio fieri possit. Unde per ipsam suam puritatem est esse distinctum ab omni esse: propter quod in commento none propositionis libri de causis dicitur quod indiuiduatio prime cause que est esse tantum est per puram bonitatem eius. Esse autem commune sicut in intellectu suo non includit aliquam additionem: ita nec includit in intellectu suo aliquam precisionem additionis: quia si hoc esset nihil posset intelligi esse in quo super esse aliquid adderetur.

Hic excluditur primus quorumdam error talis: scilicet deus est commune esse omnium: imaginati sunt isti q cum omnia conueniant in hoc quod habent esse ipsum esse omnium: quo res formaliter sunt in communi seu in vniuersali sit ipse deus gloriosus: moti sunt autem tali ratione: esse nulla additione specificatum est esse commune: deus est esse nulla additione specificatum: ergo deus est esse commune. Sed peccat ratio illa propter multiplicem maioris intellectum: dupliciter enim intelligi potest esse a nulla additione specificari. Uno modo secundum rem extra animam subsistendo. Alio modo secundum intellectus cogitationem tantum: primo modo maior est falsa: minor autem vera: secundo modo maior est vera: minor autem falsa: esse nanqz commune per intellectum in sua abstractione acceptum: nullam contradictionem includit: secundum vero q est extra intellectum sine contractione non inuenitur: omne nanqz esse est contractum ad substantiam vel accidens: esse autem quod est quidditas diuina: est purum absqz omni additione secūdum rem z ex ipsa sua puritate: secundum rem est distinctum ab aliorum esse z hoc: z nullo modo commune sicut albedo separata ex hoc ipso q esset pura albedo: esset distincta albedo ab aliis albedinibus cum substantijs mixtis et non esset albedo in communi. Peccat secundo maior illa: quia contingit adhuc dupliciter esse nulla additione specificari seu contrahi. Uno modo actu tantum. Alio modo actu et potētia: primo modo maior est vera: minor vero falsa: secundo modo maior est falsa: minor autem vera. Esse nanqz in communi: licet nulla sit additione contractum est tamen cōtrahibile: aliter nulla res haberet esse: que aliquid addit supra ipsum esse: z sic homo nō haberet esse: cum vltima esse habeat humanitatem quantitatem &c. vnde esse commune actu tantum specificatione caret: esse vero diuinum nullam specificationem habet actu: nec aliquam habere potest: et ideo actu et potentia additione caret. Et hec est solutio quam in litera sanc. Tho. ponit sub aliis verbis dicens q omne commune nec includit nec excludit additionē: id est non includit actu: potest tamen habere illam. Esse vero diuinum non solum non includit illam: imo excludit: id est non solum non includit actu: imo nec potentia: z sic excludit illam: quod enim impossibile est conuenire alicui excluditur omnino ab illo. De his diffuse habes in primo contra Gentiles cap. xxvij.

Ide? p lo con ra Bē les. c. 7.

Similiter etiam quamuis sit esse tantum non oportet quod deficiant ei reliquе perfectiones vel nobilitates: imo habet omnes perfectiones que sunt in omnibus generibus propter quod perfectum simpliciter dicitur: vt Philosophus et Commentator in quinto metaphysice dicunt. Sed habet eas modo excellentiori omnibus rebus: quia in eo omnes vnum sunt. Sed in alijs diuersitatem habent et hoc est quia omnes ille perfectiones conueniunt sibi secundum suum esse simpler. Sicut si aliquis per vnam qualitatem posset efficere operationes omnium qualitatum: in illa vna qualitate omnes qualitates haberet: ita deus in ipso esse suo oēs perfectiones habet.

Excluditur se cundus error.

Hic excluditur secundus error talis, scilicet deus non est simpliciter perfectus. Ratio autem huius erroris in proposito est ista: Id quod habet esse tantum est imperfectum respectu eius quod habet esse viuere et intelligere: sed deus habet esse tantum. ergo deus est imperfectior alijs. Maior est ex se nota. Minor vero ex dictis deducitur sic. quod est purum esse non est admixtum alijs? puta viuere et intelligere. aliter esset purum et non purum. deus est purum esse. ergo non est admixtus alijs, scilicet viuere et intelligere. et consequenter deus nō habet nisi esse: quod erat probandum. defectus huius rationis in litera non explicatur: sed in primo contra Gentiles capitulo. 29. vbi declaratur quod ex hac propositione: deus est purum esse subsistens. sequitur deum esse vniuersaliter perfectissimum. Et propterea notanter in textu dicitur. (imo habet omnes perfectiones &c.) ac si dicat quod ex hoc non sequitur deum aliqua perfectione carere: sed oppositum potius ex hoc concluditur. Est autem modus ex illo fundamento intentum deducendi talis: id cui conuenit esse secundum totam virtutem seu potestatem ipsius esse: nulla perfectione seu nobilitate essendi caret: sed esse purum subsistens est id cui conuenit esse secundum totam virtutem seu potestatem ipsius esse. ergo esse purum subsistens nulla perfectione seu nobilitate essendi caret. Maior declaratur ex eo quod omnis perfectio cuiuscunqz generis non nisi secundum aliquod esse est. Non enim sapientia perfecit hominem nisi ea homo sapiens sit: nec iustitia perfectio hominis dici potest nisi ea homo iustus sit. Si igitur omnis perfectio attenditur secundum aliquod esse: id in quo tota plenitudo essendi reperitur: omnem perfectionem patet habere. et sic repugnat quod id habeat esse secundum totam amplitudinem suam et aliqua perfectione essendi careat. Minor vero exemplariter notificatur: sicut enim si albedo separata inueniretur: nihil ei de virtute albedinis deesse posset. (Ut enim supradictum est.) Ratio quare albedini huic non inest tota perfectio possibilis reperiri in specie albedinis est: quia coaptata est receptiuo quod secundum totum posse eius non recipit eam. ita esse ipsum si receptum est in alio: coartatum est ad naturе illius receptiuis limites (substantiam, scilicet vel accidens) et consequenter limitatum ad illius generis nobilitatem. Si vero purum et non receptum in aliqua sit natura: illimitatum et infinitum simpliciter est: et omnes perfectiones possibiles in ente reperiri simpliciter prehabet. Cum autem audis quod albedo si separata sit, omnem perfectionem possibilem sue speciei habet, non intelligas (vt veritatis emuli obiciunt) quod negatio: scilicet receptionis eius in alio daret sibi illam perfectionem: sed sicut receptio albedinis est conditio ad suā requisita imperfectionem: ita negatio receptionis est conditio sue illimitate perfectionis comes. Unde efficax argumentum ex receptione z separatione eius sumitur tanqz a cōditionibus necessarijs z inseparabilibus. Et qm̄ habere perfectiones omnium generum potest intelligi dupliciter. Uno modo in seipsis. Alio modo in aliquo superioris ordinis: ideo ad declarādum quomodo ipse deus qui est ipsum esse essentialiter: habeat oēs perfectiones: dicit q deus nō habet oēs pfectiones in seipsis. i. distinctas abinuicez in proprijs naturis: sicut hō habet sapientiā: iustitiā: prudentiam &c. Sic em in deo oporteret esse maximā cōpositionez, sed habet eas indistincte vnitas in suo esse simplicissimo. Illud dppe esse diuinū equualet oībus pfectiōibus oim generū z excedit singulas z oēs simul: vtpote res supiorū z inaccessibilis ordinis. Cuius exēplum in luce solis habes: qua sola sol potest q̄cquid possunt oia inferiora per tot varias qualitates, propterea a philosopho z Com. (quinto meta. capitulo de pfecto) dicit q deus solus est ens simpliciter perfectū vniuersitatem perfectionum in se habens. Questio xij.

t. 7. c. 21

Hic queritur An pfectiones existētes in ipso deo sint aliquo modo distincte absqz omni opere intellectus. In hac questione quinqz agenda sunt. primo declarabitur titulus questionis. secundo recitabitur opinio Sco. cum fundamentis. tertio declarabitur opinio sancti Tho. quarto impugnabitur opinio Sco. quinto respondebitur argumentis in oppositum.

de diui ctiōe p fectio num at tributa lium in diuinis

Quo ad primum Scito primo perfectionem esse duplicem: quedaz est perfectio simpliciter: z quedam est perfectio in hoc vel illo. Perfectio simpliciter est illa que in suo proprio ac formali conceptu dicit perfectionem cum nulla imperfectione vt sapientia bonitas et similia. Perfectio vero in hoc vel illo est que in suo proprio ac formali conceptu dicit perfectionem imperfectioni mixtam vt humanitas equinitas z his similia. Dixi (in proprio ac formali conceptu) quia includere aliquam imperfectionem in conceptu communi sibi z alijs aut materiali non derogat sue perfectioni simpliciter. Sapientia enim licet sit generis conceptu: puta habitu seu qualitate imperfectionem dicat (potentialitatem scilicet) aut dependentiam &c. quia tamen in suo differentiali conceptu hoc formaliter non includit: non prohibetur quin pfectio simpliciter sit. Dixi (dicit perfectionem) propter relationem que in suo proprio ac formali conceptu cum nulla imperfectione nullam perfectionē sonat. Scito secundo q perfectiones esse in aliquo contingit dupliciter. Uno modo formaliter. Alio modo virtualiter, esse formaliter in aliquo est esse in eo: vt forma est in habente ipsam: sicut humanitas albedo quantitas z alia huiusmodi in homine sunt. Esse autez in aliquo virtualiter est esse in eo vt effectus est in sua causa effectiua quemadmodū calor est in sole. Potens autem comprehendere multum distare inter hos modos essendi in aliquo ex hoc vno eorum effectu pro nunc: quod ea que primo modo insunt intrinsece denominant suppositum tale. Ea autem que secundo modo insunt non denominant suppositū tale: vt

Perfectio simpliciter q̄d sit.

nō opti ma.

Universidad de Deusto
Biblioteca

patet in sole qui luce dicitur lucidus: calore autem non dicitur calidus. ¶Amplius perfectiones esse in aliquo formaliter contingit dupliciter. Uno modo in suis ꝓpriis naturis distinctas ꝛ limitatas: sicut in homine est esse intelligere et velle ꝛc. Alio modo cõtingit eas esse formaliter in aliquo superioris ordinis vnitas et illimitatas: sicut in solis luce sunt virtus calefactiua ꝛ desiccatiua ꝛ alia huiusmodi. ¶Nec parum distant isti duo modi inter se. Longe namq; excellentius est esse in aliquo secundo modo (vt in exemplo dato apparet.) Quamuis igitur perfectiones omnium generum excellentiori modo sint in deo q̃ in creaturis: quia tamen perfectiones non simpliciter sunt in eo virtualiter tantum (eis enim non denominatur talis.) Perfectiones autem simpliciter sunt in eo formaliter et non in propriis naturis limitate: sed vt in re superioris ordinis realiter indistincte et illimitate. Ideo vertitur in dubium an perfectiones simpliciter existentes formaliter in deo cum reali identitate sint aliquo modo abstq; omni opere intellect9 distincte. hec de primo.

In quo stat difficultas.

Sco. 1. d. 8. q. 3. ꝓ totũ.

Quo ad Secundum Sco. in primo sen. dist. viij. q. iij. opponit omni opere intellectus distinctione ex natura rei formaliter. Appellat autem distinctionem (ex natura rei) que innascitur ex ipsarũ rerum natura: ita q̃ abstq; omni intellectus operatione est. Formalem vero addit: q̃nõ omnis distinctio ex natura rei est formalis: sed ea tm̃ que ex quidditatibus seu rationib9 formalibus fit. Probat aũt intentum suũ multis rationibus quarum eas adducẽdas censui, que ex puris naturalibus procedunt: quoniam theologiã nunc tradere non intendimus ꝛc. ¶Arguit ergo primo sic: sapiẽtia et bonitas absolute distinguũtur formaliter, ex natura rei: ergo sapientia infinita et bonitas infinita distinguuntur formaliter ex natura rei: antecedẽs est euidens. Consequentia aũt probat: quia infinitas non variat rõnẽ formalẽ eius cui addit. In quocũq; ẽn gradu perfectionis sue latitudinis intelligatur perfectio aliqua semper retinet eandem rationem formalẽ vt patet in omnibus. Si igitur sapientie ꝛ sapientie infinite est eadem ratio formalis: et ratio formalis sapientie distinguitur ex natura rei a ratione formali bonitatis: necessario sequitur q̃ ratio formalis sapiẽtie infinite nõ includat ex natura rei rationem formalem bonitatis.

Prima ratio.

Scda

¶Preterea distinctio precedens rationem primi distinctui non est per tale distinctum: sed distinctio nature et intellectus precedit intellectionem, que est primum distinctuum ꝼm rationem: ergo ꝛc. probatur minor: quia si nulla distinctio eorum precederet: non magis q̃ illa tm̃ generentur intellectione vt intellectio est q̃ ea vt natura est. Quicquid enim distinguitur intellectione vt est omnino indistincta a natura distinguitur etiam natura. ¶Preterea illa que formaliter distincta intelliguntẽ intellectu intuitiuo: ergo habent distinctionẽ vt existentem: sed perfectiones diuine intelliguntur formaliter distincte ab ipso deo intellectu intuitiuo: ergo habent distinctionẽ vt existentem in eis. Talis non potest esse distinctio rationis: oportet enim intellectum diuinum sua intuitione causare aliquam relationem rationis in sua essentia vt existentem: quod est absurdũ: igitur talis distinctio est ex natura rei. Maior patet ex differentia inter intellectum intuitiuum ꝛ abstractiuum. Minor vero est clara de se. ¶Preterea de9 intelligit essentiam suam vt veram: vult autem vt bonam: ergo veritas ꝛ bonitas distinguũtur ante omnẽ actum intellectus. Tenet consequentia: quia distinctio obiectorum preuenit distinctionem actuum sicut causa effectum. ¶Preterea: bonitas et veritas in deo non distinguuntur ex natura rei: ergo sunt formaliter synonima: consequens est contra te: consequentia autem probatur: quia bonitas et veritas non significant nisi ipsas puras perfectiones in re sullo modo distinctas in ea. ¶Preterea: inter perfectiones diuinas est ordo demonstratiuus: quo doctores vnam ex alia demonstrant: est etiam distinctio inter predicationes formales et non formales. Dicitur enim q̃ sapientia non predicatur formaliter de bonitate: est et equalitas secundum Augustinum. xv. de trinitate: igitur distinguuntur ex natura rei. Ut quid enim doctores implent tot quinternos si omnia sunt idem formaliter. ¶Preterea: inter perfectiones diuinas ante omnem actum intellectus inuenitur contradictio: ita q̃ deus intellectu intelligit et non vult: voluntate autem vult et non intelligit: ergo inter perfectiones diuinas est distinctio ex natura rei. ¶Preterea: ad complementum doctrine distinctio fundans distinctionem realem non dependet ab opere intellectus: sed distinctio perfectionum diuinarum fundat distinctionem realem emanationum diuinarum: igitur est ex natura rei: et non ex intellectus operatione ꝛc. hec de secundo.

Tertia

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Cap. 3.

Septima.

Octaua.

Quo ad Tertium ꝓtermissa trinitate personarum: declarande sunt tres propositiones: in quibus consistit sententia sanc. Tho. ꝛ veritatis. ¶Prima est. In deo secundum se nulla est distinctio actualiter. ¶Secunda est. In deo secũdum se est distinctio rõnis virtualiter seu fundamentaliter. ¶Tertia est. In deo vt terminat actum intellectus nostri est distinctio rationis actualiter. ¶Ad euidentiam prime propositionis sciendum est q̃ aliud est iudicium de rationibus formalibus rerum in propriis naturis: et aliud est iudicium de rationibus formalibus earũdẽ in re aliqua superioris ordinis formaliter existẽtib9. Res enim in propriis naturis ideo secluso omni opere intellectus distinguuntur formaliter: quia se mutuo non includunt in suis formalibus rationibus. Ideo autẽ ratio formalis vnius non est alterius: quia quelibet earum ita est ipsa q̃ non altera: verbi gratia. Ideo virtus calefactiua et virtus desiccatiua in ꝓpriis naturis distinguuntur formaliter ex natura rei: quia virtus calefactiua ita est calefaciendi principium q̃ non desiccandi et econuerso. Res autem adunate in aliquo superioris ordinis: sicut in vna simplici re altiori inueniuntur: ita in illius vnica ratione formali formaliter adunantur: sicq; distinctione formali ex natura rei necesse est careãt: cum desit ibi talis distinctionis radix tã dicta (limitatio: scilicet illa qua quelibet earum ita est ipsa q̃ non altera) neutra namq; earum cum sunt taliter vnite: est magis ipsa q̃ alia. Verbi gratia. ꝓsequendo exemplum datum: virtus calefactiua et desiccatiua in luce solis formaliter inuente sicut in vna lucis natura adunatur: ita in lucis ratione formali indistincte formaliter sunt: ita q̃ assignata completa solaris lucis diffinitione: non sit opus vltra earum querere diffinitiones. Cõplet enim diffinitione solaris lucis, eam in sua celsitudine qua inferiora indistincte in seipsa preaccipit cum declaret ꝓpter adequationem que debet esse inter diffinitionem et rem diffinitam virtutem eius calefactiuam et desiccatiuam manifestat quãdoquidem virtus eius calefactiua non magis est ipsamet, q̃ sit lux et virtus desiccatiua et econuerso. Cum autem secundum Dionysium quinto capitulo de diuinis nominibus: perfectiones simpliciter sint in deo nõ ad ꝓpriis naturas definite: sed ad ipsi9 esse illimitationem elenate: consequens est: vt sicut omnes in vna simplicissima re formaliter adunantur: ita in illius simplicissima ratione formali indistincte formaliter sint. Et sicut sapientia diuina non magis est sapientia q̃ bonitas et veritas et ipsum esse diuinum et econtra: ita ratio formalis ipsius esse diuini non magis includit ipsum esse q̃ sapientiam et bonitatem. (Si enim adequata diffinitio illius rei simplicissime que deus est daretur: in illa vnica ratione formali: quicquid est deus includeretur formaliter: aliter diffinitio celsitudinem diffiniti non adequaret: vnde et ipse deus gloriosus: qui seipsum per modum sui intelligit: vnicam tantum rationem formalem formaꝛ: (verbum dicet.) ¶Potes ergo super hec arguere sic: quecumq; formaliter adunantur in vnica et adequata ratione formali ipsius dei non distinguuntur formaliter ex natura rei: sed perfectiones diuine secluso omni opere intellectus adunantur in vnica et adequata ratione formali ipsius: ergo ꝛc. probatur mi9. Quia non magis adunantur virtutes qualitatum inferiorum in luce solari q̃ perfectiones simpliciter in deo: sed ille adunantur formaliter vt ex se patet: et ab aduersarijs conceditur: ergo ꝛc. probatur maior: quia aliter diffinitio non adequaretur diffinito. ¶Secundo principaliter pro prima propositione arguitur sic. Omnis actualis distinctio ex natura rei fundatur super actuali oppositione ex natura rei: ꝛ inter perfectiões nulla est actualis oppositio ex natura rei: ergo. maior habetur ex. v. metaphysice. tex. cõmen. xxiij. minor probatur inductione: q̃ enim ibi non sit oppositio contradictoria nec priuatiua formaliter: ex eo patet q̃ virtuq; oppositionis alterum membrum est formaliter negatio quam ponere in deo formaliter nefas est. Nec sufficit q̃ sit ibi negatio fundamentaliter: quoniam distinctio actualiter exigit actualiter oppositionem: oppositio autem actualiter exigit extrema actualiter: vt patet regulariter de omni oppositione. Quod autem non sit oppositio inter eas cõtrarie patet ex eo q̃ alterum contrariorum semper est defectiuum, x. metaphysice tex. commen. xvj. Quod vero non sit oppositio relatiua inter illas ex se manifestum est. ¶Nec obstat q̃ ex hoc sequi videtur q̃ in deo non sint multe perfectiones: sed vna tantum puta veritas: veritissimum enim est q̃ deus ipse nõ est nisi vna perfectio illimitata: omnino prehabẽs in se multiplicatas ꝛ multiplicabiles in alijs perfectiones omnes. ¶Ad euidentiam secunde q̃ tertie propositionis nota q̃ (vt in quadã questione supra diximus) sicut res illa simplicissima quam deum dicimus est id cui assimilantur omnes perfectiones

Scda ratio.

t.c.24.

T.c.26

Tertio

3. meta. cap. 10. Nota ꝓptime. Duplex infinitas.

Cap. 1. q. 2. con clusiõe ꝓma.

ctiones simpliciter in ꝓpriis naturis existẽtes: ita est id cui assimilantur oẽs conceptus formales earũ cũ nihil aliud sint q̃ ipse perfectiones in esse intẽtionali. Ex hoc autem q̃ de9 terminat cõceptiones has vt obiectum in eis intellectum: necesse est deũ ipm omnium earum conuenientium intelligi pluribus relationibus rationis ꝼm earũ numerum: sicq; distinctionem in se rationis actualiter habere: ita vt deus obiectus pluribus conceptionibus seu rationibus formalibus dicatur habere in se distinctionem rationis formalem actualiter (obiectiue tamen) ꝛ ꝓpter pluralitatem conceptuum formaliũ: quibus obiicitur: ꝛ ꝓpter pluralitatem relationum rationis: quibus refertur seu referri intelligitur ad perfectiones predictas: tam in esse naturali q̃ in esse intẽtionali. Ex eo autem q̃ in deo secluso omni opere intellectus est: vnde causare et terminare possit conceptus predictos: dicitur habere in se distinctionem rationis virtualiter seu fundamentaliter. Habet autem hec deus ipse ex summa ꝛ illimitata sui ꝑfectione: cuius sicut nulla creatura est capax in esse naturali: ita nullus intellectus creatus in esse intentionali: quicumq; enim intellectus creatus (etiam videns deum per essentiam) imꝑtens est ad formandum conceptũ vnum diuine adequatum perfectioni. Unde ꝓ secunda propositione argue sic. Omne habens in se vnde causare et terminare ac verificare obiectaliter possit distinctas rationes seu conceptiones formales habet in se distinctionem rõnis virtualiter secluso omni opere intellectus: deus gloriosus est hmõi: ergo. ¶Ꝓ tertia vero ꝓpõe argue sic. Sẽ terminãs plures ꝓcept9 formales, hz in se actualẽ distinctionẽ rõnis: de9 est hmõi: ergo ꝛc. Hec de tertio.

Probatur secũda ꝓpositio.

Probatur tertia ꝓpositio. Sco.

Quo ad Quartum arguitur cõtra Scotum tripliciter. ¶Et primo sic. Distinctio formalis ex natura rei est maior distinctio distinctione reali: ergo perfectiones diuine non distinguuntur formaliter ex natura rei. Consequentia tenet: et antecedẽs probatur sic. Distinctio per intimiora est maior: illa que fit per ea que sunt extra intima rei: distinctio formalis ex natura rei est per maxime intima rei, distinctio autem realis per ea que sunt extra intima rei: ergo ꝛc. minor patet ex Sco. in primo senten. dist. secunda dicente q̃ distinctio formalis ex natura rei fit per predicata primi modi que insunt rei in primo signo: distinctio autem realis fit per ea que insunt post. Maior probatur, diffinitio per aliqua liter intima est aliqualiter distinctio, distinctio per magis intima est maior distinctio. ergo distinctio per maxime intima est maxima distinctio. Si enim simpliciter sequitur ad simpliciter ꝛ magis ad magis: maximum necessario sequitur ad maximum ꝛc. ¶Secundo arguitur sic: perfectiones diuine abstracte abstractione precisissima: sunt formaliter infinite, ergo sunt idem formaliter ex natura rei. Antecedẽs est Sco. in primo sen. dist. viij. q. iij. in responsione ad argumentum principale: cõsequentia probat supponẽdo ꝼm duplicem infinitatem (in responsione ad primum declaranda) quia pliciter posse intelligi illud antecedens: scilicet de infinitate infra propriam rationem: ꝛ de infinitate infra entis latitudinem: tũc sic, aut intelligis illud antecedẽs verificari de infinitate prima: et hoc non: quia nullum primo includit formaliter suum posterius: perfectio autem diuina: puta sapientia: est prior infinitate illa: quia modus eius intrinsecus est ꝛc. Aut intelligitur de secunda infinitate: et tunc sequitur intentum: quia si sapientia diuina precise ꝛ formaliter sumpta est ita infinita: q̃ ad nullam entis perfectionem simpliciter est formaliter terminata: oportet q̃ infra sue rationis formalis ambitum omnem perfectionem simpliciter contineat: ꝛ q̃ nullam a ratione sua perfectionem formaliter excludat: ꝛ consequenter q̃ a nulla formaliter distinguatur ex natura sua: siatim enim q̃ ab alijs perfectionibus distingui ponitur, coartata formaliter infra entis ponitur latitudinem: quod est oppositum antecedentis sic intellecti, ponitur enim talem et tantam entis perfectionem formaliter importare: ita q̃ non omnem. Verbi gratia, ponitur q̃ sapiẽtia formaliter ex natura sua eam perfectionem ponit: quam enti sapiẽtia addit: ita q̃ non eam quam iustitia sua bonitas enti addit ꝛc. ¶Tertio sic, perfectiones diuine distinguuntur formaliter ex natura rei: ergo inter eas est relatio realis, tenet consequentia: quia distinctio illa cum sit relatio existens in rerum natura necesse est q̃ sit realis: sicut et quodlibet aliud existens in rerum natura reale est, consequens autem est contra Aliicen. dicentem q̃ eiusdẽ ad seipsum non est relatio realis.

Tertio

Quo ad Quintum ꝓ respõsione ad primum et destructionem Scoti fundamenti nota q̃ aliquid esse infinitum cõtingit dupliciter. Uno modo ꝼm propriam rationem. Alio modo secundum q̃ ens seu simpliciter. Illud est infinitum ꝼm propriam rationem quod nullis sue ꝓprie latitudinis claudi

tur terminis: licet sit ad talem entis gradum definitum: q̃ non omnem essendi perfectionem habeat. Illud vero est infinitum: secũdum q̃ ens seu simpliciter quod nullis infra totius entis latitudinem terminis limitatur: sed omnem habet perfectionem essendi. Exẽplum in quantitate molis. Quantitas si daretur infinita: esset secundum quantitatis rationem infinita: esset enim infinita quantitas. non tamen esset ꝼm esse infinita: esset namq; ens finitum et limitatum ad quantitatis genus. Similiter in quantitate virtutis Albedo si esset infinita intensiue esset infinita secũdum propriam rationem, esset enim infinita albedo: non tamẽ esset infinitum ens: quia ad speciem esset definita. ¶Non parui autẽ refert qua quis infinitate dicat esse aliquid infinitum. Prima enim infinitas cum attendatur penes ea qua infra rei illius latitudinem sunt: rationẽ rei formalem in ea qua inuenit formali limitatione relinquit: vt patet in exemplis datis. Secunda autem infinitas quia attenditur penes ea ad que totius entis latitudo se extendit: rem et eius rationem formalẽ illimitat et eleuat ad hoc vt ipsa omnis sit perfectio in ente possibilis: et non magis sit ipsa, q̃ quecũq; alia perfectio simpliciter: ac per hoc distinctionem et formalem limitationem qua ab alijs formaliter ex natura rei absolute sumpta distinguebatur, eam comitari non finit. ¶Ad propositum ergo descendendo dico q̃ licet sapientie et sapientie infinite ꝓma infinitate sit eadem omnino ratio formalis: tamen sapientie infinite secunda infinitate est longe altior ratio formalis. Concludit enim in sua ratione formali omnem perfectionem simpliciter, et sic cum in deo sint perfectiones omnes infinite secunda infinitate: oportet omniũ vnam esse simplicem rationem formalem. ¶Ad argumẽtum sub quacumq; forma fiat: trãseatur: attendendo equiuocationem infinitatis: quoniam vt dictum est: infinitas ꝓma est illa que non variat rationem formalem: ꝛ que attenditur penes gradus perfectionales ꝓprie latitudinis rei: non autem secũda. Unde si perfectiones diuine non essent infinite nisi ꝓma infinitate argumentum cõcluderet: quia autem habent secundam ante omnem actum intellectus: ideo nihil concludit. ¶Nec obstat q̃ forte infinitas ꝓma cuiuscumq; perfectionis simpliciter inferat secũdam. Sufficit esse q̃ ratione distinguant: vt aliquid secunda fiat q̃ non ꝓma. ¶Similiter non obstat, si quis perfectiones communissimas puta esse bonitatem ꝛ similes ꝛc. vtraq; infinitatẽ habere negaret: nesciens in eis imaginari ꝓmã: ꝓpterea q̃ ꝓpria latitudine careãt. Hoc enim magis nostro fauet proposito: quoniã si vtraq; infinitatem habent (qõ alibi discutiendũ est) distinctione supradicta opus est. Si autem scõam tantũ ablq; distinctione aliqua negãdum est esse et esse infinitum habere omnino eandem rationem formalẽ: et sic ruit totũ scoticum edificium. ¶Ad scõm loquẽdo de distinctione actuali quacũq; negatur minor. Et ad eius ꝓbationẽ dicit negando omnia assumpta. Sufficit enim ad hoc q̃ aliqua distinguantur intellectione vt intellectio est: ꝛ non natura: distinctio rationis fundamentaliter inter naturã ꝛ intellectionem. Unde quando dicitur, Quicqd distinguitur intellectione: vt omnino indistincta est a natura: distinguitur etiã natura distingue (ly indistincta) actualiter vel fundamentaliter. Et primo modo dic esse falsum. Secũdo modo verum: sed tunc negato minorem subsumendã. l. sed intellectio et natura sunt indistincte fundamentaliter ante omnem actum intellectus: habent enim distinctionẽ rõnis fundamentaliꝛ (vt declarauimus.) ¶Ad tertium negatur minor, licet eñ deus intueatur perfectiones suas ab eterno distincte, non tñ ab eterno distinctas actualiter. Licet ponere distinctionem ratiõis actualiter causari per actũ intellectus diuini non sit a philosophia alienũ. ¶Ad quartum negatur consequentia. Sufficit enim q̃ obiecta intellectus et voluntatis predistinguantur fundamentaliter: nec est opus distinctione actuali ꝓ tunc: sicut nec intellectus ꝛ voluntas dei ꝓ tunc distinguuntur nisi fundamentali distinctione rationis.

Optie soluẽ achilles sco.

Ad secundũ.

Ad tertium.

Ad ꝙrtum.

Ad ꝙntum.

¶Ad quintum negatur consequentia: Synonymeitas enim cũ sit passio nominum: non attenditur penes identitatẽ rationis formalis rei ꝼm se: sed penes identitatẽ conceptus formalis seu mentalis: voces enim sunt note earum que sunt in anima passionũ. vnde cum veritas et bonitas dei habeant diuersos conceptus in nobis, non sunt synonyma. ¶Ad ꝓbationem ergo dicitur q̃ licet significent eandem rem formaliter ꝼm se: ꝛ solum illã vt rem significatam: tamen significant etiam distincte cõceptus mentales vt rationes significãdi, ꝛ hoc destruit synonymeitatem (vt dictum est.)

¶Ad sextum dicitur q̃ ex parte rei sufficit ad omnia illa distinctio rationis virtualiter seu fundamentaliter cum distinctione rationis actuali ex parte rei. Loquimur enim vt concepimus. Formamus autem distinctos conceptus: quoũ vnus ex alio oritur: et de

Ad sextum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

alio non predicatur: ꝛ habet aliquam habitudinem quã alius non habet. Et ideo demonstrationes predicationesq́ formales ꝛ idẽticas facimus. Negamusq́ de deo sub vno cõceptu: qõ affirmamus de ipso sub alio. Implent ergo libros doctores balbutiendo vt pos sunt excelsa dei humano more resonantes simplicissimam illam rationem formalem: omne qõ in deo est formaliter cõplectentem: nõ nisi particularibus cõceptibus inspicere: tradereq́ poterẽt: non propter distinctionẽ que ibi sit ex natura rei. ¶Qualitas autẽ inter perfectiões diuinas ante oẽm actum intellectus nõ est nisi fundamẽtalis nõ excessus inter se qui inter eas virtualiter tñ distincras saluaf. ¶Ad septimum di: q́ q; ante oẽm actũ intellectus non inuenit cõtradictio formaliter: sed fundamẽtaliter tñ: q; alterũ contradictoriũ est formaliter negatio que non est nisi per opus intellectus: ideo sufficit p totunc inuenire distinctionẽ rõnis fundamentaliter: qõ cõcedimus: nec aliud exigit. vt patet de se. ¶Ad vltimũ dicit q́ emanatiões diuine distinguunt ꝛ realiter ꝛ formaliter. ꝛ is distinctiõis formalis earũ fundamentũ sit distinctio intellectus et volũtatis: non tñ distinctionis realis earum. nõ enim ideo processiones diuine distinguunt realiter: q; altera est ab intellectu: altera a voluntate: sed q; habent realem oppositionẽ relatiuã (vt Boetius tradit.) Falsum ergo assumit q́ ꝯ. distinctio perfectionum diuinarum fundet distinctionem realem emanationum diuinarum. Ad fundandam aũt distinctionem formalem inter eas sufficit distinctio formalis fundamentalis inter intellectũ ꝛ voluntatẽ: sicut ẽt ipse processiones diuine non distinguunt formaliter ex natura rei: secluſa distinctiõe realis: sed distinctione rõnis virtualiter tñ ante omne opus intellectus: ita q; absq́ realt oppositione relatiua nõ magis distinguunt ex natura rei q́ intellectus ꝛ voluntas. ¶Potest aũt breuius ad hoc ꝛ similia argumẽta dici: q; in diuinis est ante omnem actum intellectus distinctio formalis non formaliter sed virtualiter i deſt eminenter contenta hoc modo: q; quodlibet diuinum propria exequitur: ac si esset distinctum formaliter ab alio. Intellectus enim ita intelligit ꝛ non vult: ꝛ voluntas ita vult ꝛ non intelligit: ac si esset distinctio formalis formaliter inter intellectum ꝛ voluntatem. ꝛ sic de aliis. Fundatur autem talis modus habendi distinctionem formalem supra deitatis eminẽtem virtutem formalem formaliter: ꝛ sufficit ad oĩa saluãda que per distinctionem formalem formaliter saluanda inducuntur: q; illi eminenter equiualet.

Ad septimũ.

Ad octauũ.

De trinitate. ca.12.

Alia solutio breuis ꝛ optima.

¶Secundo modo inuenitur essentia in substantijs creatis intellectualibus: in quibus est aliud esse quam essentia ipsorum: quamuis essentia sit sine materia: vnde esse earum non est absolutum sed receptum: ꝛ ideo limitatum et finitum ad capacitatem nature recipientis. sed natura vel quiditas earum est absoluta non recepta in aliqua materia: ꝛ ideo dicitur in libro de causis q́ intelligentie sunt finite superius: ꝛ infinite inferius. Sunt enim finite quantum ad esse suum quod a superiori recipiunt: non tamen finuntur inferius: q; earum forme non limitantur ad capacitatem alicuius materie recipientis eas: ꝛ in talibus substantijs non inuenitur multitudo indiuiduorum in vna specie, vt dictum est: nisi in anima humana propter corpus cui vnitur.

In.c.5.

¶In hac secunda parte capituli huius de essentijs substantiarũ intellectualium creatarum que in secundo ordine collocanf, quatuor propositiones colligũr. ¶Prima est, in substantijs intellectualibus creatis esse est aliud ab essentia. ¶Secunda, in eis nõ inuenitur materia. ¶Tertia, esse earũ est finitum. essentia aũt infinita. ¶Quarta, nulla earum multiplicabilis est numeraliter nisi vltima: anima. f. humana. ¶Prima ꝛ secũda (tanq́ declaratis omissis) tertiam explanat ratione ꝛ autoritate.

Ad rationis Autem euidẽtiam est notandũ q́ actus finitur per potentiam in qua recipitur ꝛ potentia finitur per actum quem recipit (diuersimode tamen.) qõ enim est in potentia nõ est determinatũ: ſ determinabile per actũ ad quẽ est in potentia. cum aũt ipsum receperit ab eo formaliter finit. Similiter actus ſm essentiam suam receptibilis est in hoc vel illo: ꝛ cõsequenter determinabilis ad hoc vel illud subiectũ. Cum vero receptus est in hoc tam non remanet in eo amplitudo ꝛ indefinitio ad hoc vel illud. est enim ad hoc determinatus. Est ergo duplex finitas ꝛ duplex infinitas. altera. f. ex parte actus. altera ex parte potentie. Sed infinitas ex parte potentie imperfectionem sonat: cum sit per carentiam actus potentiã fientis. Infinitas aũt actus perfectionem maximam dicit: cum sit per carentiam potentie actum finientis. In cuius signum (me⁊rem non recepre in aliquo longe perfectiores sunt formis receptis vt patet. ¶Cũ ergo esse substantiarum intellectualium sit receptum in earum essentia: consequens est q́ sit finitum eo modo quo actus finitur per potentiam. vnde ꝛ contractum ꝛ limitatum est ad genus sui receptiui: nature. f. cuius est. ¶Quia vero essentia earum non est recepta in aliquo cum sit forma non recepta in materia: cõsequens quoq́ est q́ sit infinita infinitate se tenente ex parte actus: non est enim determinata ad capacitatẽ alicuius materie ipsam recipientis sicut sunt forme rerum materialium. ¶Mas prelibatis formetur ratio sic. Jd cuius esse est receptum: forma aũt irrecepta habet esse finitum: essentiam aũt infinitã: intelligentie sunt huiusmodi. ergo. Et nota q́ in ratione hac sermo est semper tam de finitate q̃s de infinitate se tenente ex parte actus. Tali enim finitate esse intelligentiarum finitum est: ꝛ tali infinitate earũ essentia est infinita. Si enim loqui volumus de finitate se tenente ex parte potẽtie earum essentia finita inuenit: eo q́ potẽtia in eis est terminata per actũ essendi. ¶Confirmatur autem hoc autoritate libri de causis: vbi dicit q́ intelligentie sunt finite superius ꝛ infinite inferius. q; esse earum qõ est supremum in eis est receptum. essentia vero qõ infimum est non est recepta: ꝛ q; essentia earum vt respicit id qõ est supra se formaliter: ipsum, scilicet actum essendi est finita recipiendo ipsum: vt autem respicit id qõ est infra se: materiam. f. est infinita: vtpote non recepta in ipsa ꝛc.

Probatur tertia propositio

T.c. 31.

Ibi. 5.

Aduerte Hoc ad multorum supradictorum intelligentiã: ꝛ vt euites errorem eorũ: qui horum fundamentum non intelligentes: dicũt q́ si esse ideo est infinitum simpliciter vt supra diximus: q; in nullo receptum est: cũ essentia tam substantiarum immaterialium q̃s compositarum in nullo penitus recepta sit: erit infinita simpliciter: qõ est ridiculum. vnde ex irreceptione infinitatem arguere valde leue videtur. ¶Scito igitur positionẽ hanc fundari super hac propositione. ¶Omnis res ſm suum ordinem receptibilis in alio: realiter irrecepta est infinita infinitate opposita finitati: quam res sui ordinis recepta contrahit. Dixi, ſm suum ordinem receptibilis in alio) propter composita ꝛ materiam que in tota sua latitudine irreceptibilia sunt. Dixi (est infinita infinitate opposita ꝛc.) q; sicut non quodlibet receptibile est in quolibet: sed quilibet actus habet propium receptiuum. vt habetur in 2cõ de anima. textu Commen. 24. ꝛ. 26. ita non ex qualibet receptione sequitur quelibet finitas sed determinata ex determinata ꝛ per oppositum ex tali irreceptione talis infinitas opposita. f. finita: quam (si recepta esset) res illa contraheret. Verbi gratia, albedo cum sit receptibilis in subiecto ponatur irrecepta erit infinita: non quacunq́ infinitate: sed ea que opponitur finitati. quã in subiecto habet. Jn proposito ergo iam esse q̃s forma ſm suum ordinẽ receptibilis rationem habet (neutri enim recipi repugnat) sed in alio ꝛ alio receptiuo. receptiuum enim propriũ ipsius esse: est quiditas seu suppositũ. forme vero est materia. Et ideo sicut alterius rationis est receptio forme in materia a receptione esse in essentia (vt supra ostendimus) ita alterius rationis est finitas forme per materiam a finitate esse per essentiam: licet conueniant in hoc qõ vtraq́ est per modum quo actus finitur per potentiam: ꝛ similiter diuersarum rationum oportet esse infinitatem quam forma sortitur ex hoc quod est irrecepta in materia. ꝛ infinitatem quam esse sortitur ex hoc quod in quiditate nulli est receptum. Forma namq́ ex hoc quod recepta in materia infra ipsam clauditur: amplitudinem suam qua ad hoc vel illud particulare est indefinita: amittit. ꝛ ideo ex hoc quod separata a materia est: non aliter est infinita nisi quia ad nullius materie capacitatem coartata eius terminis caret. Esse autem quia ex hoc quod recipitur in aliqua quiditate ad illius genus ꝛ speciem coartatur: si irreceptum ponatur ad nullum genus definitum erit: ꝛ consequenter cuiuslibet generis terminis carens simpliciter infinitum.

Dec. c. 24. et 26.

Cap. 5. in. 3. pte eiusdem capituli 5 punct. hec immediate supra.

¶Habes ergo dubij solutionem ex hoc quod non dicimus omne irreceptum infinitum: sed rem secundum suum ordinem receptibilem irreceptam ꝛ ex hoc quod non dicimus omnem rem ſm suum ordinem receptibilem irreceptam esse eodem modo infinitum: sed diuersimode. ex primo enim patet quod substantia composita nullam infinitatem ex sua irreceptione habet. ex secundo vero q́ essentia intelligentie que clauditur ordine forme cum sit pura forma separata a materia: ꝛ non sit ipsum esse: ex sua irreceptione in materia est infinita: sed nõ simpliciter ꝛc. ꝛ q́ esse diuinum quod sub ipsius esse ordine cõcluditur ex sua irreceptione in quidditate seu essentia est infinitum simpliciter.

Primo Dister. 5. c. 30.

5. q. 9.

Probatur qr.

3. q. 5. 5. q. 9.

Habes Et hinc vnde Scotistarum ꝛ Scoti (eorum iudicio) decorum deprehendas in primo sententiarũ distinc. ij. quest. ij. ab eis imponitur sanc. Tho. ratio vltimo ibi inducta ad concludendam dei infinitatem: que est talis: forma finitur per materiam: ergo forma que non est nata esse in materia est infinita. Jam enim nosti qualem infinitatem ratio hic concludat: et q́ infinitas dei altiores negat terminos secundũ sanctum Thomam. ¶Vnde aduertas triplex ibi peccatum. ¶Primum est: q́ ratio predicta ad concludẽdam infinitatem simpliciter assumpta a nobis dicitur: cum apud nos non'concludat nisi infinitatem secundum quid. ¶Secundum est: quod ratio predicta secundum fallaciam consequentis sophisma asseritur quia forma prius natura est finita in se q̃s finiatur per materiam: sicut illud (tertij physicorum) corpus finitur ad aliud corpus: ergo si non est finitum ad aliud corpus est infinitum. Manifeste enim patet error: quia cum dicitur forma finit per materiam: ly per. denotat causam precisam finitatis secundum quid supradictẽ: non enim forma secundũ se est tali modo finita: cum secundum se sit indeterminata ad hanc vel illam materiam: et ideo bene sequitur: ergo forma que non est nata recipi in materia est infinita secundum quid. Si enim affirmatio est precisa causa affirmationis: negatio erit causa negationis: non est autem talis processus tertij physicorum: quia corpus non finitur per aliud corpus causaliter: et precise. ¶Tertium est quod inficiari conatur aliud supradictum: scilicet q́ essentia intelligentie est finita superius per suum esse. Contra, inquit esse est posterius essentia: et accidens eius apud vos: ergo essentia intelligẽtie in primo signo nature videtur infinita intensiue: ꝛ consequenter non finibilis per esse in secundo signo. ¶Ad hoc siquidem dicitur quod licet esse sit posterius essentia ordine generationis et accidens eius: id est extra conceptum formalem: tamen essentia in illo priori q̃ finita simpliciter: per hoc q́ est receptiua ipsius esse: et non est ipsum suum esse ꝛc. sicut enim per hoc q́ essentia est ipm esse est infinita simpliciter: (vt patet in deo ex dictis) ita per hoc q́ essentia nõ est suum esse non erit infinita simpliciter iuxta maximã illam, si affirmatio est causa affirmationis ꝛc. Quia ergo in omni priori essentia intelligentie est fundamentaliter receptibilis ipsius esse: et ab hoc abstrahi non posset: licet non in omni priori habeat illud: sequitur q́ sit simpliciter finita per suum esse. i. per hoc non est suum esse: sed illo actuabilis vel actuata est ꝛc. Sic eñ intelligitur cum dicitur q́ essentia intelligẽtie finit per suum esse. ¶Quarta propositio quo ad primam partem superius discussa relinquat. Quo ad secundam vero: q́ scilicet anima intellectiua que est vltima inter substantias intellectuales sit multiplicata numeraliter eget magna consideratione. Jn textu autem assignatur pro causa huius vnionis eius ad corpus, omnis enim forma sic vnita corpori: q́ dat ei esse formaliter: necessario multiplicatur secundum multiplicationẽ illius: alioquin plura corpora haberent idem esse numero: ab vna eñ forma nõ prouenit nisi vnũ numero esse substantiale: et merito ex vnione ad corpus anima multiplicari numeraliter dicitur: quia distinctio numeraliter cum non sit formalis oportet q́ sit secundum quantitatem (vt supra declaratum fuit) secundum quantitatem autem esse non posset talis distinctio in anima: si forma non esset rei quãte (vt intelligentie ostendunt.) Efficax ergo ratio ad concludendã pluralitatem numeralem animarum est coniunctio ipsius anime ad corpus numeraliter multiplicatum.

¶Et licet indiuiduatio eius ex corpore occasionaliter dependeat quantum ad sui manifestationem: quia non acquiritur sibi esse indiuiduatum nisi in corpore cuius est actus: non tamen oportet vt destructo corpore, indiuiduatio pereat: quia cum habeat esse absolutum ex quo acquisitum est sibi esse indiuiduatum ex hoc q́ facta est forma huius corporis illud esse semper remanet indiuiduatum, et ideo dicit Auicen. q́ indiuiduatio animarũ ꝛ multiplicatio dependet ex corpore q̃tum ad sui principiũ sed nonnunq́ ad sui finem.

¶Hic obiectio quedam contra quartam propositionem excluditur: que talis est, Forma multiplicata ad multiplicationem corporis destructis corpibus nõ remanet in sua multitudine: ꝛ ia humana est multiplicata ad multiplicationẽ corpis: ergo non pñt remanere multe anime humane destructis corpoꝛ ꝛc, pcessus bonꝰ.

conclusio aũt falsa est: ergo altera premissarum, non maior, vt probatur: ergo minor que fuit quarta propositio, maior pbatur ex eo q́ remota causa remouetur effectus. Si ergo causa multitudinis animarum est ipsa multitudo corpoꝛ: remota multitudine corporum remouebitur etiam multitudo animarũ. Excluditur autem hic obiectio in litera declarando formas dupliciter plurificari ad plurificationem corporum: scz cum dependentia a materia: ꝛ sine dependentia ab illa: et prime quidem destruuntur destructis corpoꝛibus, secunde vero remanent: eo q́ non nisi occasionaliter eorum indiuiduatio a corpoꝛibus est: de harum autem numero est anima intellectiua.

Ad horum Euidentiam nota primo q́ idem est iudicium de esse et vnitate et multitudine rei quo ad dependẽtiam ꝛ independentiã: ita, scilicet q́ cuius esse a materia non dependet: nec eius vnitas: nec multitudo a materia dependet. Cuiꝰ aũt esse a materia dependet, tam vnitas q̃s pluralitas eiꝰ etiã ab illa dependens est: vnũ enim ꝛ multa entis passiones sunt.

Ad 2. de gen. aialiũ cap. 3.

Nota Secundo q́ forme sunt in triplici differentia. ¶Quedam fiunt in materia ꝛ educuntur de potentia materie vt forme materiales. ¶Quedam fiunt in materia sed non educuntur de potentia materie: vt anima intellectiua que venit de foris. ¶Quedam nec fiunt in materia nec educuntur de potentia materie vt forme separate a materia: intelligẽtie, scilicet. Nõ potest autem dari quartum genus earum que educantur de potẽtia materie et non fiant in materia: quia implicat vt de se patet. ¶Et ille quidem que nec educũtur de potentia materie: nec fiũt in ea omnino independentes et separate sunt a materia et immultiplicabiles numeraliter (vt supra probatum fuit.) ¶Prime vero et secunde: quia conueniunt in hoc q́ fiunt in materia: habent et hoc commune q́ oportet vtraſq́ esse coaptatas ꝛ proportionatas suis receptiuis materijs in quibus fiunt: ppios enim actus oportet in propijs fieri materijs: vt dicitur secundo de anima, tertio cõmento. xxiiij. et. xxvj. Forma namq́ leonis debet esse commensurata corpori leonino: ita quod non equino: ꝛ huius leonis forma oportet quod sit commensurata huic corpori leonino ita quod non illi ꝛc. Et ex hoc consequenter conueniunt ita in hoc quod vtraſq́ oportet simul multiplicari cum propijs corporibus. Quecumq́ enim oportet esse inuicem coaptata et proportionata simul recipiunt multitudinem et vnitatem: vt patet in discurrendo in singulis: semper enim multiplicationem formarum in vna specie comitatur multiplicatio corporum in illamet specie et econuerso: aliter vel vna forma esset in diuersis materijs: vel diuerse materie sub vna forma: quorum vtrũq́ est impossibile. ¶Ex eo vero q́ prime forme educuntur de potentia materie et non secunde differunt inter se in hoc q́ prime habẽt esse dependens a materia sicut a causa materiali earum esse causante ꝛ sustentante. Secunde autem habent esse excedens totam materie capacitatem et independens ab ea: vtpote non causate ex illa. Et ex hoc consequenter differunt secundo: q́ primarum tam vnitas q̃s multitudo a materia dependens est sicut et esse: ꝛ ideo sicut destructis corpoꝛibꝰ ipse destruitur: ita vnitas ꝛ pluralitas earum. Secundarum vero tam vnitas q̃s multitudo indepẽdens est a materia sicut ꝛ esse: ꝛ ideo sicut destructis corpoꝛibꝰ earum esse remanet: ita vnitas ꝛ pluralitas. Et hoc est quod hic intendit sanc. Tho. dicens (diuiduationem animẽ) i. vnitatem eius. Et similiter, intelligendum est de pluralitate occasionaliter ex corpore dependere. Dependet enim hoc modo: quia sit in corpore: non autem ita q́ educatur de potentia corporalis materie: ꝛ hoc est quod subdit (quia nõ acquirit illud nisi in corpore) ꝛ rationem addit (quia cum habeat esse absolutum. i. indepẽdẽs a corpore: corrupto corpore absq́ illo remanere potest: ꝛ ideo Auicen. dicit indiuiduationem anime ex corpore in sui initio dependere: non autem in fine) quia scilicet non fit nisi in corpore. Potest autem esse ꝛ de facto est post mortem sine corpore. Et sic soluta est obiectio facta: quia maior est falsa de secundo ordine formarũ qualis est aia humana. ¶Ad probationem eius iam patet quid dicendum: q́ corporum multiplicatio nõ est ꝓpie causa: sed occasio ꝛ non nisi in fieri multitudinis animarũ: cessante autem causa in fieri non cessat effectus quo ad esse.

Differt inter se.

Questio xiij. De Idiuiduatiõe anime intellectiue

Hic circa Jndiuiduationẽ anime intellectiue: per qõ scilicet indiuiduetur. Jn hac questione facile da sunt tria. Primo recitabitur opinio Sco. Scõo declarabit opinio. s. Tho. Tertio respondebitur argumentis in oppositum.

Primum Sco. in secũdo senten. distin. ij. quest. vltima ꝛ in quolib. q. ij. sequens positionem suã de hecceitatibus tenet animam (suã propria hecceitate) indi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quolib. q.2.parū post princi-pium. Prima ratio. Scda ratio.

uidnari. Arguitur ꝙ sic contra.s. Tho. eo primo quo aliquid est in actu extra cām ꝛ intellectū eo primo est hoc: sed aīa sicut ꝛ quelibet entitas precipue absoluta seipsa primo est in actu extra causas ꝛ intellectū. ergo anima seipsa primo est hec. Maior probaꝫ. qꝫ vniuersalitas siue esse non hoc non conuenit rei nisi in intellectu. Minor patet ex eo qꝺ res seipsa primo recedit a non esse. ¶ Preterea ois distinctio formalis seu nō per materiam est specifica per te. aīe intellectiue distinguuntur formaliter seu non per materiam. ergo distinguuntur specifice: conclusio est falsa. ergo altera premissa: non minor. qꝫ anime intellectiue separate careāt materia. ergo maior: que est fundamentum positionis tue. ¶ Quod si dicas ꝙ anime habēt inclinatiōes ad diuersa corpora: ꝛ per has distinguuntꝰ. ¶ Contra. Anima ꝓpria natura est terminus creationis: qui vt talis formaliter est hoc ꝯ vniatur materie. ergo ꝓpius natura anima est hec ꝯ vniatur materie: ergo anima indiuiduatur: ꝛ nō per vnionem ad corpus: antecedēs probatur sic. ꝓpius est quod potest esse sine alio: ꝛ aliud non sine illo ex. 5. Metaphy. ter. Commē. 16. anima non solum ſm essentiam: sed etiam ſm existentiam potest esse sine vnione ad materiam: non autem absq; hoc sit terminus creationis ꝛ hic. ergo anima est ꝓpius natura terminus creationis ꝛ hec quam sit in materia. ¶ Si dicatur ꝙ anima non est hec per actualem vnionem seu existentiam in materia: sed per aptitudinem essendi in illa. ¶ Contra. hoc nō euadit difficultatem: quia natura absoluta est ꝓpius natura ipsa sua aptitudine: quia enim anima est hec: ideo habet hanc aptitudinem ad hoc ꝛ illi repugnat ꝛc. vt arguatur sic. quod conuenit vni ꝛ repugnat alteri eiusdem speciei non conuenit per se huic ſm id qꝺ commune est istis: vel saltem preexigit eorum necessario distinctionem. scz huius ab illo: sed hec aptitudo conuenit huic anime: ꝛ repugnat illi. ergo ne cessario preexigit distinctionem huius ab illa: igitur non indiuiduantur aptitudinibus. ¶ Confirmatur. ratio aptitudinis formaliter loquendo non est ad se: nec est ratio entis in actu. ergo non potest esse indiuiduatiuum principium anime. Antecedēs probaꝫ ꝓ prima parte. qꝫ si esset ad se posset intelligi non ad aliud vt ad terminū. qꝺ est falsum. ꝓ scda parte quoꝺ probatur qꝫ qꝺ necessario exigit aliquid non existens ipsum est non existēs in actu: aptitudo aūt est ad terminum non existentem. ergo eius ratio non est ratio entis in actu. consequentia patet: qꝫ distinctio relatiua presupponit distinctionem absolutam: qꝫ enim anima est hec: ideo habet hanc aptitudinem ꝛ non econtra. ꝛ qꝫ hec anima est singularis singularitate actuali siue in actu: non est hec aptitudine ad hoc corpus. Hec sunt que isti in hac re sentiunt.

T.c.16.

Nos autem

Peripatetica fundamenta sequētes animam indiuiduari commensuratiōe substantiali ad hoc corpus dicimus ꝛ hanc animam ꝛ illam distinguī commensurationibus suis ad hoc ꝛ illud corpus: probationes autem huius (supra adducte fuerunt cum deductum fuit distinctionem numeralem non nisi a quantitate originari posse.) Unde nūc sufficiet declarare quomodo sit hoc quod dicimus. ¶ Commensuratio dupliciter sumitur. Uno modo pro relatione commensurationis. Alio modo pro ipsa substantiali coaptatione rei. primo modo commensuratio est res respectiua essentialiter: ꝛ in genere relationis. secundo modo est res absoluta: ꝛ de predicamento rei commensurate: est enim idem essentialiter quod ipsa: sed differens ab ipsa sola ratione: ꝛ similiter dico de inclinatione: aptitudine: coaptatione: sigillatione: ꝛ similibus que ad exprimendum propositum assumuntur. ¶ Absolutum quoq; pro nunc sumitur dupliciter. Uno modo a termino: ꝛ sic dicimus substantiam quantitatem ꝛ qualitatem esse entia absoluta. Alio modo a receptiuo seu subiecto: ꝛ sic nullum predicamentorum accidentium est absolutum: sunt enim essentialiter receptibilia in substantia. Cum ergo dicitur quod anime suis commensurationibus indiuiduantur: intelligendum est commensurationibus substantialibus que sunt res absolute a terminis: ꝛ si non ꝛ receptiuis ꝛ non commensurationibus que sunt relationes ꝛc. Sicut namq; de essentia anime in cōi est quod essentialiter sit proportionata corpori philosophico organico: qꝺ in eius diffinitione ponitur: ita de essentia anime humane est commēsurari corpori humano: est namq; ita perfectiua corporis humani qꝫ nō bouini: sic quoq; de essentia huius anime est commensuratio ad hoc corpus: ꝛ sic commensuratio ad corpus humanum non sequitur animam tam humanam: sed constituit ipsam humanam. Per hoc enim primo differt anima hominis ab anima bouis: qꝫ illa est ꝓpius actus corporis humani. ista vero bouini. (Constat autem ꝙ idem est esse actum ꝓpium corporis humani ꝛ esse substantialem substantialiter commensuratam perfectionem eius.) Ita subſtantialis commensuratio huius anime ad hoc corpus non sequitur animam hanc: sed constituit ipsam hanc: est enim hic anima substantialiter ꝓpius actus huius corporis: vnde hic anima ab illa primo differt: qꝫ illa est ꝓpius actus huius corporis: illa vero ꝓpius actus alterius: ꝛ hoc est qꝺ. s. Tho. in scdo contra Gen. cap. 81. tradit (ꝛ in questionibus de anima.) ꝛ vbiq; de hac re loquitur. Est aūt conueniēs propositio ista principijs Arist. docet enim (in primo libro de partibus animalium) qꝫ ꝓprie differentie alicuius diuisi debent esse per se distinguentes illud in eo qꝺ tale. verbi gratia. ꝓprie differentie animalis non debent esse album ꝛ nigrum: que non diuidūt animal in eo qꝺ animal. Stat. n. idēitas animalis cū illarū diuersitate: nec debent esse nauigatiuum ꝛ volatiuum: qꝫ nō diuersificāt hec per se naturam sensitiuam: sed debent esse tale sensitiuum vel tale. Animal enim in eo qꝺ anima cum sensitiuo constet: nō diuersificatur per se nisi per differentias sentiendi. Unde cuꝫ anima in eo qꝺ talis essentialiter sit actus corporis philosophici ꝓprijs differentijs diuiditur per hoc qꝺ actus talis corporis vel talis: ꝛ iterum actus talis corporis: puta humani ꝓprijs differentijs diuiditur (materialibus tamen) per hoc qꝺ est huius corporis vel illius. Indiuiduantur ergo ipse anime commensurationibus substantialibus non absolutis a receptiuis: sicut ꝛ ipse anime essentialiter sunt non absolute a perfectibilibus corporibus eorum receptiuis. Et non considerare hoc est causa errouis eorum qui de omnibus volunt eodem modo iudicare (vt sunt Scotiste) quibus dum nō considerant ꝓprias rerū naturas: ꝛ res suis conceptibus adequare volunt: accidit vt de omniū indiuiduatione eandē proferant sniam ꝛ in eoū numero sint: de quibus dicit scō celi. ter. Cō. 80. qꝺ querunt vsq; quo non habeant contradicere sibijpsis.

2.c̄tra Gen. c. 81. q.3. ad 15. 2.c̄tra Gent. ca. 74. ꝛ.79. ca.3. de pti. ani ma.

His visis

Ad solutionem argumentoꝝ procedendū est. Ad primum dicitur qꝫ falsa est maior. licet enim quelibet res posita extra intellectum ꝛ causam sit hic: non tamen eodem primo est: ꝛ est hic. Est enim ipse esse primo (Hec) aūt hecceitate primo: multa enim inseparabiliter sese comitāntur: que non eodem principio habētur primo: sicut quodlibet ens aliud a deo extra intellectum ꝛ causam est: ꝛ est dependens: non tamen eo dem primo est ꝛ dependet. Minor quoq; est falsa: res enim non seipsis primo: sed per existentiam actualem distinctam realiter a se extra nihil ponitur (vt supra) declaratum fuit ꝛc. ¶ Ad secundum negatur minor. Due enim anime humane separate non distinguuntur formaliter seu per materiam: licet sint pure forme a materia abstracte. Aliud enim est dicere, omnis distinctio formalis est specifica. aliud omnis distinctio formarum. ¶ Distinctio enim formalis cum sit illa que ex principijs diffinitiuis constat specifica est: quecunq; enim habent diuersas diffinitiones specie differunt: cum saltem differentias vltimas habeant non easdem: quarum diuersitas sufficit ad diuersitatem specificam: sed talis non est inter animas sortis pla. habent siquidem eandem diffinitionem. ¶ Distinctio autem formarum cum sit: vndecunq; inter formas diuisio accidat in duabus animabus separat. idest inuenitur ex hoc quod diuersis corporibus coaptate sunt. Unde non est similis ratio de eis ꝛ de alijs substantijs separatis: que corporibus vnibiles non sunt. Et sic responsio ibi data est bona si sane intelligatur modo scilicet exposito quod anime inclinationibus substantialibus ad diuersa distinguuntur. ¶ Ad id quod primo obijcitur contra. Dicitur quod non concludit intentum. Concludit enim: ergo anima ꝓpius natura est hic. ꝯ habeat actualem vnionem ad corpus: cum debeat concludere. ergo anima ꝓpius natura est hec ꝯ sit coaptata seu inclinata ad hoc corpus. Non enim dicimus animam indiuiduari formaliter per actualem vnionem ad corpus: sed per coaptationem substantialem ad hoc corpus quam ꝓpius natura debere anime: quam ipsam actualem vnionem: patet ex eo quod omnia hic se terminat creationem ꝛ non anima hoc existens: ꝛ ex eo ꝙ inesse presupponit esse: esse autem particulari tam immediatior est quam inesse. Unde responsio ibi recitata est bona (cum grano tamen salis). Dicimus enim animam indiuiduari per aptitudinem substantialem seu commensurationem formaliter: per vnionem vero actualem aū corpus conditionaliter: idest tanquam per conditionem (sine qua non) ꝛ quia ꝓpius natura ineſt rei ratio formalis ꝯ conditio sine qua non. ideo ꝛc. ¶ Ad argumentum contra hoc patet responsio ex dictis. Assumit enim hoc falsum. scilicet quod natura huius anime sit quoꝺ aptitudine sua substantiali. Unde maior argumenti sic formari pro secunda parte disiunctiue est falsa. s. quod quodlibet conueniens vni ꝛ repugnans alteri eiusdem speciei preexigat distinctionem ipsorum. Stat enim ꝙ nō preexigat: sed faciat distinctionem ipsorum: sicut quod conuenit vni speciei ꝛ repugnat alteri eiusdem generis: non opus est ꝙ preexigat illarum specierum distinctionem: sed stat ꝙ faciat earum distinctionem. Verbi gratia, rationale conuenit homini et repugnat leoni: et irrationale conuenit leoni et repugnat homini: et tamen rationale ꝛ irrationale non preexigunt distinctionem hominis et leonis: sed faciunt. Unde subſumas sub illa maiore, sed hecceitas anime sortis conuenit sibi et repugnat anime Platonis: ergo hecceitates supponūt ipsas distinctas: ꝛ sic suadebis Scotum argumenti sui ꝛc. ¶ Ad confirmationem cum dicitur: ratio aptitudinis nō est ad se: dico quod ratio aptitudinis substantialis de qua loquimur est ad aliud. sed non vt ad terminum: sed vt receptiuum. Probatio autem contra hoc nihil facit: concedo enim quod potest intelligi non ad aliud vt ad terminum non autem non ad aliud vt receptiuum: sicut quantitas et qualitas absolute sunt a termino et non a subiecto. ¶ Ad id quod secundo loco in antecedente ponitur. scilicet quod ratio aptitudinis non est ratio entis in actu. Dico primo quod falsum est. Aptitudo enim ad rideudum: scilicet risibilitas habet rationem entis in actu primo: licet potentiam ad actum secundum. Probationis vero vtraq; propositio est falsa: ꝛ maior quidem scilicet quod necessario exigit aliquid non existens: ipsum est non existens in actu: quelibet enim potentia actiua in actu primo tantum exigit operationem suam non existere: et tamen ipsa est existens in actu. Minor vero quia aptitudo substantialis anime ad corpus non excludit corpus: sed compositio ex contrarijs est que facit aptitudinem anime esse absq; actuali vnione. ¶ Dico secundo ꝙ equiuocamur de aptitudine. Aptitudo enim ista quam in anima intelligimus non nisi commensuratio seu substantialis sigillatio ipsius anime ad hoc corpus: quā constat esse in actu: ꝛ dum est corpori vnita: ꝛ dum est separata ab eo: sicut in exemplo supraposito de cera liquet. Argumentum autem procedit ac si aptitudo ista esset quid potentiale expectans aliquid quod reducat ipsam in actu ꝛc. Ad consequentiam patet quid dicendum sit: quia non est talis distinctio relatiua: sed absoluta relatiue ad receptiuum ꝛc.

Ad primum.

Ad secundū.

Distinctio formalis que sit.

Distinctio formarum que sit.

¶ Et quia in istis substantijs quidditas non est idem quod esse: ideo sunt ordinabiles in predicamento et propter hoc inuenitur in eis genus species et differentia: quāuis earum differentie proprie nobis occulte sint. In rebus enim sensibilibus etiam ipse differentie essentiales nobis ignote sunt: vnde significantur per differentias accidentales: que ex essentialibus oriuntur: sicut causa significatur per suum effectum: sicut Lipes ponitur differentia hominis. Accidentia autem propria substantiarū immaterialium nobis ignota sunt: vnde differētie earum, nec per se: nec per accidentales differentias nobis significari possunt.

¶ In hac tertia parte capituli huius declaraturus sanctus Tho. quomodo quidditates substantiarum separatarum se habeant ad intētiones logicas. s. genus speciem ꝛ differētia ꝛc. Quatuor notatis se absoluit excludendo post duas obiectiones. Proponit ergo primo cōclusionem talem. Intelligentie sunt in predicamento: probatq; eam sic. Quē id in quo differt esse ab essentia. est in pdicamēto. intelligētie sunt huiusmodi: ergo ꝛc. minor supra ꝓbata est: maior vero ꝓbari potest sic: omne habens esse limitatum est in genere, si enim limitatum esse habet ad aliqd genus definitum est. Quod enim ad nullū genus definitum est: ac per se subsistit: vnde aut qūo esse limitatum. n hz omne aūt ens in quo esse distinguitur a sua essentia hz esse limitatum (vt supra declaratum fuit) ergo oē tale est in predicamento. Ex quo corollarie concluditur ꝙ habent genus speciem ꝛ differentiam. Adeat aūt quāuis occulte sint nobis earum differētie: ꝛ vt rideret dubitationi qua quis dicere posset: quōscis in eis esse differētias: si illas ignoramus: stat enim scire ꝛ eas qnē an est: ꝛ ignorare questionē qd est: nouimus inquā dſiam esse in illis: sed que sint ille latet: latent autem intelligentiarū dſie ſm se: qꝫ cōe est omnibus substātijs habere occultas dſias propias ſm se: ꝛ in hoc conueniunt cū substantijs inferioribus, latent etiam ſm accidentales ꝓprietates que sunt earum passiones: que excedūt facultatem naturalem intellectus humani: qui se hz ad manifestissima in natura: sicut oculus noctue ad lumen solis: et in hoc differunt a sensibilibus substantijs, quarum ꝓprie differentie nominibus suarum ꝓprietatum significantur: sicut cause nominibus suoꝝ effectuū: vnde omnino immanifeste sunt nobis intelligentiarū dſie quo ad quid sunt ꝛc.

Ad primum dicitur qꝫ falsa est maior. licet enim quelibet res posita extra intellectum ꝛ causam sit hic: non tamen eodem primo est: ꝛ est hic. Est enim ipse esse primo (Hec) aūt hecceitate primo: multa enim inseparabiliter sese comitāntur: que non eodem principio habētur primo: sicut quodlibet ens aliud a deo extra intellectum ꝛ causam est: ꝛ est dependens: non tamen eo dem primo est ꝛ dependet. Minor quoq; est falsa: res enim non seipsis primo: sed per existentiam actualem distinctam realiter a se extra nihil ponitur (vt supra) declaratum fuit ꝛc. ¶ Ad secundum negatur minor. Due enim anime humane separate non distinguuntur formaliter seu per materiam: licet sint pure forme a materia abstracte. Aliud enim est dicere, omnis distinctio formalis est specifica. aliud omnis distinctio formarum. ¶ Distinctio enim formalis cum sit illa que ex principijs diffinitiuis constat specifica est: quecunq; enim habent diuersas diffinitiones specie differunt: cum saltem differentias vltimas habeant non easdem: quarum diuersitas sufficit ad diuersitatem specificam: sed talis non est inter animas sortis pla. habent siquidem eandem diffinitionem. ¶ Distinctio autem formarum cum sit: vndecunq; inter formas diuisio accidat in duabus animabus separat. idest inuenitur ex hoc quod diuersis corporibus coaptate sunt. Unde non est similis ratio de eis ꝛ de alijs substantijs separatis: que corporibus vnibiles non sunt. Et sic responsio ibi data est bona si sane intelligatur modo scilicet exposito quod anime inclinationibus substantialibus ad diuersa distinguuntur. ¶ Ad id quod primo obijcitur contra. Dicitur quod non concludit intentum. Concludit enim: ergo anima ꝓpius natura est hic. ꝯ habeat actualem vnionem ad corpus: cum debeat concludere. ergo anima ꝓpius natura est hec ꝯ sit coaptata seu inclinata ad hoc corpus. Non enim dicimus animam indiuiduari formaliter per actualem vnionem ad corpus: sed per coaptationem substantialem ad hoc corpus quam ꝓpius natura debere anime: quam ipsam actualem vnionem: patet ex eo quod omnia hic se terminat creationem ꝛ non anima hoc existens: ꝛ ex eo ꝙ inesse presupponit esse: esse autem particulari tam immediatior est quam inesse. Unde responsio ibi recitata est bona (cum grano tamen salis). Dicimus enim animam indiuiduari per aptitudinem substantialem seu commensurationem formaliter: per vnionem vero actualem aū corpus conditionaliter: idest tanquam per conditionem (sine qua non) ꝛ quia ꝓpius natura ineſt rei ratio formalis ꝯ conditio sine qua non. ideo ꝛc. ¶ Ad argumentum contra hoc patet responsio ex dictis. Assumit enim hoc falsum. scilicet quod natura huius anime sit quoꝺ aptitudine sua substantiali. Unde maior argumenti sic formari pro secunda parte disiunctiue est falsa. s. quod quodlibet conueniens vni ꝛ repugnans alteri eiusdem speciei preexigat distinctionem ipsorum. Stat enim ꝙ nō preexigat: sed faciat distinctionem ipsorum: sicut quod conuenit vni speciei ꝛ repugnat alteri eiusdem generis: non opus est ꝙ preexigat illarum specierum distinctionem: sed stat ꝙ faciat earum distinctionem. Verbi gratia, rationale conuenit homini et repugnat leoni: et irrationale conuenit leoni et repugnat homini: et tamen rationale ꝛ irrationale non preexigunt distinctionem hominis et leonis: sed faciunt. Unde subſumas sub illa maiore, sed hecceitas anime sortis conuenit sibi et repugnat anime Platonis: ergo hecceitates supponūt ipsas distinctas: ꝛ sic suadebis Scotum argumenti sui ꝛc. ¶ Ad confirmationem cum dicitur: ratio aptitudinis nō est ad se: dico quod ratio aptitudinis substantialis de qua loquimur est ad aliud. sed non vt ad terminum: sed vt receptiuum. Probatio autem contra hoc nihil facit: concedo enim quod potest intelligi non ad aliud vt ad terminum non autem non ad aliud vt receptiuum: sicut quantitas et qualitas absolute sunt a termino et non a subiecto. ¶ Ad id quod secundo loco in antecedente ponitur. scilicet quod ratio aptitudinis non est ratio entis in actu. Dico primo quod falsum est. Aptitudo enim ad rideudum: scilicet risibilitas habet rationem entis in actu primo: licet potentiam ad actum secundum. Probationis vero vtraq; propositio est falsa: ꝛ maior quidem scilicet quod necessario exigit aliquid non existens: ipsum est non existens in actu: quelibet enim potentia actiua in actu primo tantum exigit operationem suam non existere: et tamen ipsa est existens in actu. Minor vero quia aptitudo substantialis anime ad corpus non excludit corpus: sed compositio ex contrarijs est que facit aptitudinem anime esse absq; actuali vnione. ¶ Dico secundo ꝙ equiuocamur de aptitudine. Aptitudo enim ista quam in anima intelligimus non nisi commensuratio seu substantialis sigillatio ipsius anime ad hoc corpus: quā constat esse in actu: ꝛ dum est corpori vnita: ꝛ dum est separata ab eo: sicut in exemplo supraposito de cera liquet. Argumentum autem procedit ac si aptitudo ista esset quid potentiale expectans aliquid quod reducat ipsam in actu ꝛc. Ad consequentiam patet quid dicendum sit: quia non est talis distinctio relatiua: sed absoluta relatiue ad receptiuum ꝛc.

¶ Et quia in istis substantijs quidditas non est idem quod esse: ideo sunt ordinabiles in predicamento et propter hoc inuenitur in eis genus species et differentia: quāuis earum differentie proprie nobis occulte sint. In rebus enim sensibilibus etiam ipse differentie essentiales nobis ignote sunt: vnde significantur per differentias accidentales: que ex essentialibus oriuntur: sicut causa significatur per suum effectum: sicut Lipes ponitur differentia hominis. Accidentia autem propria substantiarū immaterialium nobis ignota sunt: vnde differētie earum, nec per se: nec per accidentales differentias nobis significari possunt.

¶ In hac tertia parte capituli huius declaraturus sanctus Tho. quomodo quidditates substantiarum separatarum se habeant ad intētiones logicas. s. genus speciem ꝛ differētia ꝛc. Quatuor notatis se absoluit excludendo post duas obiectiones. Proponit ergo primo cōclusionem talem. Intelligentie sunt in predicamento: probatq; eam sic. Quē id in quo differt esse ab essentia. est in pdicamēto. intelligētie sunt huiusmodi: ergo ꝛc. minor supra ꝓbata est: maior vero ꝓbari potest sic: omne habens esse limitatum est in genere, si enim limitatum esse habet ad aliqd genus definitum est. Quod enim ad nullū genus definitum est: ac per se subsistit: vnde aut qūo esse limitatum. n hz omne aūt ens in quo esse distinguitur a sua essentia hz esse limitatum (vt supra declaratum fuit) ergo oē tale est in predicamento. Ex quo corollarie concluditur ꝙ habent genus speciem ꝛ differentiam. Adeat aūt quāuis occulte sint nobis earum differētie: ꝛ vt rideret dubitationi qua quis dicere posset: quōscis in eis esse differētias: si illas ignoramus: stat enim scire ꝛ eas qnē an est: ꝛ ignorare questionē qd est: nouimus inquā dſiam esse in illis: sed que sint ille latet: latent autem intelligentiarū dſie ſm se: qꝫ cōe est omnibus substātijs habere occultas dſias propias ſm se: ꝛ in hoc conueniunt cū substantijs inferioribus, latent etiam ſm accidentales ꝓprietates que sunt earum passiones: que excedūt facultatem naturalem intellectus humani: qui se hz ad manifestissima in natura: sicut oculus noctue ad lumen solis: et in hoc differunt a sensibilibus substantijs, quarum ꝓprie differentie nominibus suarum ꝓprietatum significantur: sicut cause nominibus suoꝝ effectuū: vnde omnino immanifeste sunt nobis intelligentiarū dſie quo ad quid sunt ꝛc.

De cognitiōe substantiarū separatarum in hac vita.

Circa hanc

Questio. xiiij. Particulam dubitatur an intelligentie sint a nobis quidditatiue cognoscibiles in hac vita ꝛc. ¶ In hac. q. septē agenda sunt: primo declarabo titulum ꝛ intentionem qōnis, scōo adducetur opinio Auerrois. ter declarabitur opinio sanc. Tho. sexto adducentur rationes Joannis de Janduno contra sanc. Tho. septimo eis satisfiet ꝛc.

Differt cognitio qd̄ditatis a cognitiōe qd̄ditatiua.

Quo ad

primum nota ꝙ aliud est cognoscere quidditatem seu cognitio quidditatis: ꝛ aliud est cognitio quidditatiua seu cognoscere quidditatiue. Cognoscit enim leonis quidditatem quicunq; nouit aliquod eius predicatum essentiale. Cognoscit aūt quidditatiue non nisi ille qui omnia predicata quidditatiua vsq; ad vltimam differētiam nouit ꝛc. Cum autē cognoscamus intelligentias esse substantias: et esse intellectuales ꝛc. liquet ꝙ earum quidditates cognoscimus: vnde hoc in dubiū nō vertitur: sed questio est an quidditatiue cognoscere eas possimus vt penetremus: scilicet vsq; ad vltimas earum differentias: et licet hec questio habeat opiniones plurimas: vt patet tertio de anima, commento. xxxvj. quia tamen nō nisi cum Scotistis ꝛ Auerroistis hic agitur. ꝛ Sco. opinio in conclusione non discrepat: vt patet in primo senten. dist. iij. cum solo nobis disceptandum est Auer. ll hec de primo.

Puta alexandri Alpharabij aūē pace et them. Sco. ꝓ. d. 3. q. 3. in solone duobij ibidē moti. c. circa med.

Quo ad secundum

Auer. in tertio de anima, cōmen. xxxvj. supposita fictione sua in cōm. quinto opinatur ꝙ intellectus possibilis: vt appropriatus nobis adeptis oibus intellectis speculatiuis: ac ꝙ hoc continuatus intellectui agenti vt forme per illum intelliger subſtātias separatas: ꝛ consequenter nos quibus per hoc fiet intellect⁹ agens forma: sicut modo est intellectus possibilis: ita q; sicut modo per intellectum possibilē intelligimus materialia: ita tunc per intellectū agentē intelligim⁹ subſtātias separatas. ¶ Probat aūt intentionē suā duab⁹ rōnibus. ¶ Prima ratio fundat supra duas propositiones. Quarū prima est: intellectus ꝛ prima intellecta speculatiua se hſit sicut forma ꝛ materia. Probat illa sic. illa quorum est vnamet operatio: ita ꝙ operatio vnius cōmunicet alteri se hſit: sicut agens ꝛ instrumentum vel sicut forma ꝛ materia. sed intellectus agētis ꝛ ꝓmorū intellectorum speculatiuorū est vnamet operatio: ita ꝙ operatio intellectus agentis. s. facere intellecta in actu cōmunicat ꝓmis intellectis speculatiuis. ergo intellectus agens et prima intellecta speculatiua se habent sicut agens ꝛ instrumentum: vel sicut forma ꝛ materia: patet minor: qꝫ intellectus in habitu p se nō solum intelligere: sed facere conclusiones intellectas in potentia intellectas in actu. vtrūq; enim experimur in nostra esse potestate. s. intelligere ꝛ facere conclusiones actu intellectas mediantibus ꝓmis intellectis: que solo lumine intellectus agentis fiunt intellecta in actu. In maiore vero notanter dicitur (ita ꝙ ꝓpria operatio vnius cōmunicetur alteri) quia plures trahētes nauem ad eandem operationem concurrunt non tamen sicut materia ꝛ forma: nec sicut agens et instrumentum: propterea quia alter alterius ꝓpriam operationem non sortitur. Clarum est autem ꝙ cōmunicans operationem suam alteri concurrēdo ad idem se habet ad illud: sicut agens principale ad instrumentum quemadmodum carpētarius sedis factionem ferre communicat: vel sicut forma ad materiam: sicut calor calefactionem aque calide communicat. Et licet vtraq; pars disiuncti concluſi sit vera: quia tamen prima pars manifestior est et minus ad propositum: ideo Commentator secundam partem declarat. s. ꝙ prima intellecta speculatiua et intellectus agēs se habeāt vt materia et forma: ꝛ hoc facit declarando ꝙ intellectus agens: ꝛ nō solū prima: sz aīa intellecta speculatiua se hſit sicut forma ꝛ materia. Manifestat aūt hoc sic. Quandocunq; est aliquod receptiuum aliquorum duorum ordinem inter se habentium id quod est perfectius et formalius est sicut forma: id vero quod est imperfectius et minus formale habet rationem materie: sed intellect⁹ possibilis est receptiuus intellectorum speculatiuorum: et intellectus agentis ordinem inter se habentium: ita ꝙ intellectus agens est perfectior ꝛ formalior intellectis speculatiuis: ergo intellectus agēs ꝛ intellecta speculatiua se hſit sicut forma ꝛ materia. Dicit aūt in maiori (ordinem inter se habētium) qꝫ aliter ꝓpositio non esset vera: sicut ꝓz de albedine ꝛ dulcedine lactis: quarū neutra est alterius forma. Cum essi ordinata sunt necessario, verificatur ꝓpositio: vt patet cum aer recipit colorem ꝛ lumen. Minor patet ex eo ꝙ intellectum recipitur in intelligente.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scda propositio aduerto. ibidem circa: parum ante ficuem.

Intellectus autem possibilis intelligit ⁊ intellectum agẽtem ⁊ intellecta speculatiua ⁊c. ⁊ sic patet prima propositio. ¶ Secunda ppositio est: intellect⁹ possibilis vt appropriatus nobis: q̃ꝫ recipit intellecta speculatiua ⁊ intellectum agentem in potentia tantum: q̃ꝫ partim in actu ⁊ partim in potentia, q̃ꝫ totalr in actu. Ista propositio quo ad intellecta speculatiua est clarissima: intellectus nãq⁹ infantis est in pura potentia: sicut tabula rasa in qua nihil est depictum: postmodũ vero recipit primoũ principiorum notitiam: deinde multarũ conclusionum successiue acquirit notitiam: ⁊ sic ꝑm aliquid est in actu: puta ꝑm principia: ⁊ ꝑm aliquid in potentia: puta ꝑm conclusiones: ⁊ postremo acquisitis oĩbus conclusionibus est totaliter: ⁊ ꝑm omnia in actu tam principia q̃m conclusiones. Vnde si conũxeris primam propositionem illucescet tibi hec secũda propositio quo ad secãm partem. Si enim intellectus agens est forma intellectorum speculatiuorum eadem erit proportio coniunctionis ad intellectum agentem que est inter intellectũ possibilem ⁊ intellecta speculatiua quo ad hoc: q̃ si totaliter vnit⁹ to taliter ⁊ reliquo cõiunctus erit: ⁊ si partialiter vni: partialiter ⁊ reliquo cõiunctus erit. ¶ His premissis formatur prima Auer. ratio sic. omne qõ mouet̃ ad acquisitionẽ alicuius vt forme: illa perfecte acquisita põt operari operatione propria illius forme: sed intellectus possibilis vt appropriatus nobis mouetur ad acquisitionem intellectus agentis: vt forme. ergo illo acquisito potest operari operatione propria illius. Sed operatio propria intellectus agẽtis est intelligere substantias separatas quidditatiue. ergo intellectus possibilis poterit per illum intelligere substãtias separatas: ⁊ cũ intellectus possibilis operatio noua nos denominet: cõsequẽter nos per intellectum agentem intelligimus substantias separatas ⁊c. Maio⁹ patet exemplariter cum aqua mouetur ad formã calouis: acquisito illo põt calefacere: ⁊ similiter apparet in omnibus. Minor vero probatur dupliciter. Primo ex duabus propositionibus premissis sic: q̃ncũq; aliquid mouetur ad aliqua duo recipienda ordinata inter se: ad id qõ est formalius ⁊ perfectius mouetur: vt ad formam: ex prima propositione: sed intellectus possibilis mouetur ad intellecta speculatiua: ⁊ intellectum agentem: q̃ q̃ꝫ est in pura potentia: quandoq; partim in actu: ⁊ partim in potentia. ex secunda propositione ordinem inter se habentia: q̃ mediantibus intellectis speculatiuis recipitur intellectus agens: ⁊ intellectus agens est formalior ⁊ perfectior. ergo intellectus possibilis mouetur ad acquirendum intellectum agentem vt formam. ¶ Secũdo probatur illa minor sic. intellectus possibilis mouetur ad acq̃sitionem intellectus agentis vt finis. ergo vt forme. Antecedens patet ex eo q̃ ipse intellectus agens est efficiẽs illius motus quo mouetur intellectus possibilis ad ipsum. in separat. enim a materia idem est efficiens ⁊ finis motus: vt Commen. 36. 12. Metaphy. habetur. consequentia vero patet ex 8ᵒ Phy si. tex. Commẽ. 70. vbi dicitur q̃ finis motus ⁊ forma idem sunt, ⁊ hanc probationem tangit Auer. 12. Metaphy si. in fine Commen. 38. ¶ Secunda ratio Auer. ponitur secundo Metaphy. Commen. primo. Si intelligentie non essent a nobis cognoscibiles natura otiose egisset: consequens est falsum. consequentia probatur. q̃ fecisset id qõ est in se naturaliter intellectum: non intellectum ab alio: sicut si fecisset solem non comprehensum ab aliquo visu. ¶ Et quoniam hec consequentia cum sua probatione de facili patebit a. S. Tho. tu dicatur. propterea q̃ frustra est qõ non potest consequi finem suum: ⁊ intelligentiarum finis non est intelligi a nobis: dato enim quod intelligi esset finis earum: sufficit earum intelligibilitati vt a seipsis intelligantur: non enim sequitur ab intellectu humano non intelligũtur. ergo a nullo: sicut non valet: sol non videtur a noctua. ergo a nullo visu. ¶ Adcirco Joannes de Gandauo in tertio de anima, dupliciter probat illam consequentiam. ¶ Primo dicens q̃ Commentator non supponit q̃ finis substantiarum separatarum sit intelligi a nobis: sed supponitur q̃ intelligentie ex se sint intelligibiles ab intellectu nostro: cum contineantur sub eius obiecto primo, scilicet ente: ⁊ tunc bene sequitur, intelligentie sunt ex se naturaliter nobis cognoscibiles. ergo intellectus noster naturaliter natus est eas intelligere: naturaliter enim actiuo quale est intelligentia debet correspondere naturalẽ passiuum quale est intellectus: aliter potentia actiua esset frustra in natura. ¶ Secundo deducitur ab eodem illa consequentia: q̃ etsi intelligentiarum finis primarius non sit intelligi ab intellectu nostro: est tamen earum finis secundarius. Adiunt enim prima intentione propter se: secundario autem propter alia: vt dicitur 8ᵒ de celi, Com. 21. ⁊ ideo sequitur q̃ intelligentie saltem quo ad finem secundarium essent frustra: ⁊ sic natura fecisset aliquid otiose. Propterea inquit consequentia Cõ. 36. t. cõ. 70 Cõ. 38. Scda rõ principi. ibi dẽ circa text. Cõ. 13. contra Hẽ. ca. 45. pᵒ mediũ. pria q. 88. ar. 1. ad primũ qõ. 37. post mediũ. Forma tur Pri ma rõ Auer.

Caput VI.

est vicina propositionibus per se notis: ⁊ non est derisibilis.

¶ Potest adhuc tertio deduci illa consequentia ex dictis Commen. tertio de anima. Commen. 36. vbi examinans rationem Themistij dicit q̃ si intellectus noster est immaterialis: consequentia ista tenet: intellectus noster intelligit res sensibiles factas immateriales. ergo intelligit res ꝑm se immateriales. Et fundatur hoc dictum supra verbum Aristo. tertio de anima. tex. Com. 7. dicentis, q̃ intellectus excellenti intelligibili apprehenso vigoratur ad alius intelligendũ. Ex quibus habet ⁊ propositio q̃ immaterialitas est sufficiens causa virtuti cognoscitiue q̃ intelligere possit substantias separatas: vnde sic probatur consequentia. Intelligentie non sunt ab intellectu nostro cognoscibiles. ergo a nullo alio sunt cognoscibiles. ergo frustra sunt cognoscibiles: sicut sol frustra esset visibilis si a nullo posset videri. prima consequentia tenet ex eo quod si immaterialitas non dat intellectui nostro illas intelligere: nulli hoc dabit: quia iam declaratum est immaterialitatem esse sufficientem causam huius: sicut quia sensitiuum est sufficiens causa sensus tactus: si positum in vna specie animalis non daret tactum: nulli alij hoc daret. Secunda consequentia clara est exemplo. Quilibet ergo intellectus potest substantias separatas cognoscere ex sua immaterialitate: plus tamen ⁊ minus secundum quod plus ⁊ minus perfectionis habent. Hec de secundo.

Cõ. 36. Scda rõ principi. ibi dẽ circa text. Cõ. 13. contra Hẽ. ca. 45. pᵒ mediũ. pria q. 88. ar. 1. ad primũ qõ. 37. post mediũ.

Quo ad Tertium arguitur contra hanc opinionem dupliciter. Et primo probatur. quod talis continuatio posita non perducat intellectum possibilem vt nobis appropriatum ad intelligendas substantias separatas: id quod continuatur intellectui agenti non nisi vt forme intellectorum speculatiuorum. non potest per illum intelligere substantias separatas quidditatiue. sed intellectus possibilis: vt appropriat⁹ nobis continuat̃ intellectui agenti non nisi vt forme intellectoũ speculatiuorum. ergo intellectus possibilis vt appropriatus nobis pe. talem continuationem non potest intelligere substãtias separatas quidditatiue. Maio⁹ probatur (supponendo quod intellectus agens habet proportiones diuerso⁹ ordinũ ad suprema ⁊ infima substãtias immateriales. scilicet ⁊ intellecta speculatiua). Ad supremum enim comparatur vt contemplatiuus: ⁊ non vt eorum forma. Ad infima vero vt factiuus ⁊ forma. hoc stante patet vis maioris. Quandocunq; enim aliquod duum habet diuersi ordinis proportionem ad diuersa: id quod continuatur et ꝑm quod habet proportionem ad infima: ex hoc non continuatur ꝑm quod habet proportionem ad suprema. Comm̃titur enim manifeste fallacia accidentis ex vno aliud concludendo. Id ergo quod continuatur intellectui agenti vt forme intellectorum speculatiuorum non ex hoc continuatur ei: vt contemplatiuo substantiarum immaterialium. Minor vero ex Commen. dictis habetur. nullum alium modum ponentis in proposito quo continuentur possibilis cũ agente nisi per intellecta speculatiua: vnde dicit quod cum est in pura potẽtia ad intellecta speculatiua est ⁊ in pura potentia ad intellectum agentem: cum vero partim est in actu: ⁊ partim in potentia respectu illorum est etiam sicut respectu istius: ⁊ cum fuerit totaliter in actu ꝑm intellecta speculatiua erit totaliter copulatus intellectui agenti. ¶ Secundo probatur, quod posito quod talis continuatio ad hoc perduceret intellectum possibilem: nunquam tamẽ nos ad hoc perducere potest: ⁊ arguo sic. Id quod continuatur intellectui agenti non nisi vt lectum coloratum lumini: ⁊ intellectui possibili non nisi sicut coloratum visui: non potest denominari operans propria operatione luminis: vt visus seu intellectus agentis: aut possibilis: sed homo phantasians habet huiusmodi continuationem cum his intellectibus. ergo non potest denominari facies intellecta: ⁊ intelligens substantias immateriales que sunt operationes intellectus agentis: nec intelligẽs res sensibiles q̃ est operatio intellectus possibilis. Maio⁹ est nota ex terminis. non enim potest vere dici quod coloratũ illuminet: aut videat. Minor autem patet ex tertio de anima tex. commenti. 18. ⁊ 30. Hec obstat aliquo modo similitudini date q̃ homo propriocuctu cogitatiue spiritualizat phantasmata. Colorata vero non spiritualizat colores. ¶ Quoniam si fingamus coloratum in seipso non posse obiici oculo: neq; lumini: sed spiritualizatum tantum in speculo. quod proꝑa operatio speciem in se colorat spiritualizaret: similitudo curreret quatuor pedibus: ⁊ tamen tale speculum obiectum lumini ⁊ visui non vere posset denominari illuminans: neq; videns, ⁊ hec ratio apparet mihi demonstratiua: ⁊ alias si deus cõcesserit nobis viam: eius efficaciam plenius ostendemus. Hec de tertio.

Quod primum intellectui agentis non ducat intellectum possibilem ad intelligendas substantias separatas.

Quo ad Quartũ. Ad primã rationũ Auerrois: dico q̃ maior est vniuersaliter falsa si teneat̃ vt tenent dicti ad quam hoc

valeat cõsequentiã hoc q̃ intẽtum cõcludat. Debet esse vniuersaliter teneri, nedũ subiectum: sed etiam predicatum hoc modo. ¶ Omne quod mouetur ad acquirendam aliquam formam: illa perfecte acquisita potest operari omni operatione propria illius forme: aliter non concluderet. patet autem hanc esse falsam: ex eo q̃ sufficit q̃ id quod acquisiuit aliquam formam participet aliquam operationem illius forme: illam scilicet que conuenit forme secundum id quo recipit receptiuum: et ratio huius est assignata in prima ratione contra Auerroim facta: quia scilicet non oportet rem continuatam forme habenti diuersas proportiones ad inferiora ⁊ superiora: ex hoc q̃ perfecte continuatur ei secundum inferius q̃ continuetur ei secũdum superius. Unde ex hoc q̃ intellectus possibilis acquisiuit intellectum agentem vt formam: licet sequatur q̃ possit operari operatione intellectus agentis: non est tamen intellectorum speculatiuorũ: quia vt sic acquiritur scilicet formare intellecta in actu ⁊ extendere se ad omnia intelligendo ad que se extendit intellectus agens vt factiuus: non tamen sequitur q̃ possit omnia intelligere que respicit intellectus agens vt contemplatiuus. ¶ Ad secundam rationem respondetur negata consequentia: et ad primã probationem dicitur q̃ committitur fallacia consequentis a superiori ad suum inferius affirmatiue: concessis enim q̃ intelligentie sunt cognoscibiles ab intellectu nostro: q̃ continentur sub eius primo obiecto non sequitur. ergo sunt a nobis intelligibiles quidditatiue. Non enim omne contentum sub ente est quidditatiue a nobis intelligibile: eo quod ens licet sit obiectum adequatum intellectui nostro extensiue: non tamen est adequatum adequatione mutua intensiue: et est dicere q̃ licet omne ens possit a nobis intelligi: nõ tamen omne ens potest a nostro intellectu penetrari vsq; ad vltimas differentias, hoc enim modo quidditas rei materialis est obiectum adequatum intellectus nostri: scilicet adequatione intẽsiua, solam nãq; eam et omnem intellectus noster natus est intelligere quidditatiue. ¶ Ad secundum modum deducendi consequentiam similiter respondetur, licet enim detur q̃ intelligi a nobis sit finis secundarius intelligentiarum: non tamen valet. ergo, intelligi quidditatiue a nobis est finis secundarius: imo hoc est impossibile. ¶ Similiter ad tertium modum dicitur, q̃ licet immaterialitas sit sufficiens causa virtuti cognoscitiue q̃ possit intelligere substantias separatas: non tamen valet. ergo ex immaterialitate habet q̃ possit cognoscere eas quidditatiue. ¶ Auctoritas autem Aristot. adducta cum recte intelligitur non obstat. Aduertendum est enim sensum respectu excellentis sensibilis duo sortiri: et q̃ scilicet non perfecte cognoscit illud: ⁊ q̃ patitur passione corruptiua ab illo: intellectus autem respectu excellentis intelligibilis ꝑmum tantum habet scilicet quod perfecte non intelligit illud: passionis enim expers est: ⁊ ratio est: quia secundum sequitur materiam: cuius actus est virtus sensitiua, non autem intellectiua. ꝑmum vero sequitur in proportionem potentie ad obiectum que saluatur ita in virtute immateriali sicut materiali. Sicut enim noctua ex sua specie visum imꝑproportionatum claro lumini habet: ita homo ex sua natura intellectum imꝑproportionatum claro intelligibili separato: scilicet secundum rem a materia. Conueniunt ergo intellectus et sensus in primo: sed differunt in secundo. Ex qua differentia Aristot. ibi dicit ouri q̃ sensus post excellens sensibile sensatum debilitatur: intellectus autem post excellens intelligibile intellectum non alteratus magis potest intelligere alia: q̃ intelligendum est secundum modum sibi possibilem. Ex hoc autem non licet inferre. ergo potest quidditatiue cognoscere substantias immateriales: sed ergo non procedit ex eius alteratione quod illas non possit comprehendere: quod gratis concedimus: habet enim homo intellectum ratiocinatiuum qui oritur in vmbra intelligentie apud Isaac: et ideo proportionatus naturaliter ad intuendum intelligibile non purum ⁊ clarum: sed obumbratum materie: quale est quidditas a sensibilibus abstrahibilis. Hec de quarto.

Ad secũdam. Tertio de aia tex. c. 7. Confirmatio. Tertia. Joã. de Gan. q. 37. ante mediũ prima. Cap. 9. Cap. 8. Scda.

Quo ad Quintum ponenda est opinio sanc. Tho. quam ex prima parte. q. lxxxviij. ⁊ tertio contra Gentil. cap. xlv. ⁊ secundo metaphy. assumo. Tenet ipse hanc conclusionẽ. Anima humana corpori coniuncta nõ potest quidditatiue cognoscere substantias immateriales: que ad presens dupliciter probatur. Primo sic. Intellectus existens in potentia non nisi ad recipiẽda intellecta abstracta ab intellectu agente non potest intelligere quidditatiue substantias immateriales: intellectus humanus est huiusmodi. ergo. maio⁹ ex terminis patet: oppositum enim predicati infert oppositum subiecti: quod enim potest intelligere substãtias separatas quidditatiue nec̃ est tantum in potentia ad recipienda abstracta ab intellectu agente. Quoniam substantie separate non sunt abstracte a materia per operationem intellectus agentis. Minor ex Arist. colligitur tertio de anima. tex. com. xvij. vbi dicitur q̃ intellectus agens potest omnia facere que intellectus possibilis potest fieri. ¶ Secundo probatur sic. Nullus effectus sensibilis potest ducere in quidditatiuam cognitionem substantiarum separatarum. ergo intellectus humanus coniunctus corpori non potest quidditatiue illas cognoscere, consequẽtia tenet: q̃ nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu. Alias vero probatur ex eo q̃ effectus dupliciter potest in cognitionem quidditatiuam sue cause ducere. Vel per modum similitudinis: sicut effectus vniuoco cognito eius causam quidditatiue cognoscimus: ꝑpterea quia sunt eiusdem nature: ⁊ hoc modo clarum est nullum sensibile posse perducere ad substantiarum immaterialium naturas: eo q̃ differunt nõ solũ specie: sed gñe. Alio modo effectus ducit in quidditatiuã cognitionem sue causę: non q̃ modũ similitudinis: sed per hoc q̃ demõstrat totã virtutẽ sue causę. Sicut intelligere ostẽdit totam virtutem anime intellectiue: ⁊ ideo ex tali operatione in eius quidditatiuã cognitionẽ procedimus. Nec hoc modo sensibilia valẽt ad cognitionẽ quidditatiuã intelligentiarum nos perducere. Nullus enim effectus ꝓticularis adequat totam virtutem cause vniuersalis: quodlibet aũt sensibile est effectus particularis vt materiales conditiones eorum cuiusq; ostendunt: igitur per nullum sensibile in quidditatiuã cognitionẽ substantiarũ immaterialiũ que cause vniuersalissime sunt peruenire possumus ⁊c. Hec de quinto.

Confirmatio. Quod enim impedit bonum simpliciter alicuius nature est illum simpliciter: sed intelligere substãtiarum immaterialium quidditates est bonum simpliciter anime humane, ergo non impeditur per vnionem ad corpus cum hoc sit ei etiam bonum simpliciter. ¶ Tertio arguitur contra conclusionem ipsam ex dictis sanc. Tho. sic, isti dicunt q̃ cognoscimus esse intelligentiarum non quidditates: aut esse est idem quod quidditas: aut diuersum. Si diuersum: ergo vtrunq; sub nostra cadit cognitione. Quicunq; enim cognoscit diuersitatem aliquorum cognoscit extrema illius diuersitatis: vt dicitur secundo de anima, tertii commen. clxvj. Si idẽ, ergo cognito vno cognoscitur et reliquum. ¶ Si dicatur quod cognoscimus illas quidditates: sed non perfecte. ¶ Cõtra. Primo quia hoc repugnat duobus dictis Themistarum: quorum primum est quod nos non intelligimus quidditates substantiarum separatarum. Secũdum est q̃ cognoscimus esse illarum nõ quidditates. Ex primo arguitur sic, homo non intelligit quidditates separatas. ergo nullo modo intelligit eas: tenet consequentia per locum a toto in modo ad suam partem negatiue. Ex secundo dicto arguitur sic: ea cognitio negatur de quidditate que affirmatur de esse: sed esse non cognoscitur a nobis: nisi imperfecte: ergo cognitionem etiam imperfectam negare intendunt de quidditatibus. Si enim vtrunq; imperfecte cognoscimus, quare magis alterum negatur cognosci: aut alterum affirmatur? Secundo probatur, q̃ responsio in se sit falsa sic. Si imperfecte cognoscimus quidditates illas: aut hoc est: quia nescimus eas ita perfecte: sicut a seipsis cognoscuntur: ⁊ hoc non: quia hoc est ridiculum vertere

in dubium:aut quia nescimus eas perfectione debita nobis scom nostram naturam:ꝛ hoc est voluntarium:nulla enim ratione hoc conuinci potest:vnio namq; ad corpus hoc impedire non potest: vt probatum est.¶Hec de sexto.

1. par. qō. 88. ar. 1. et qō. 89. artic. 1. 2.3.c.

Quo ad Septimum pro responsione ad hec argumenta prenotandum est,q; sm doctrinā.s. Tho. prima parte.q.88.2.89.inter cognitionē anime coniuncte ꝛ separate hoc interest q; coniuncta,sicut habet modum essendi cōcernendo corpus:ita habet modum intelligendi conuertendo se ad phantasma ta:ita q; ex conformitate modi operandi ad modum esse.di sit vt anima coniuncta sit conuersa ad phantasmata sm intellectum posibilē: vt passiuū ad actiuum: a deo vt non nisi ab illis cum intellectu agente recipere possit species. Separata autē a corpore:sicut habet alium modum essendi absq; corporis informatione:ita habet ꝛ alium modum intelligendi:vt etiam ex conformitate modi operandi ad modum essendi fiat vt anima separata conuertatur sm intellectum ad superiora vt actiua:vt ab eis influxum specierū recipiat:vtpote in modo essendi similis illis reddita ꝛ corpore relicto liberior:quodāmodo facta amplius phantasmatibus nō alligata.

Differūt aīa separata ꝛ cōiuncta. primo.

Scōo

¶Ex hoc autem oritur alia differentia: q; scilicet anima coniuncta non pōt substantias immateriales cognoscere:nisi per species a sensibilibus acceptas.Alligatus est enim eius intellectus phantasmatibus.Separata vero potest illas per species proprias cognoscere:cum conuersa tam sit ad superiora.¶Nascitur quoq; ex his tertia differentia apud subtiliter speculantes animam esse partem speciei ꝛ vniri corpori propter melius:quia.s.cognitio quā habet anima per species acquisitas est cognitio distincta ꝛ quidditatiua pertingens vsq; ad vltimas rerum differentias. Cognitio autem quam separata ex speciebus influxis sortitur confusa est:et in cōmuni res notificat.Cum enim anima naturaliter sit pars hominis:naturalem modum intelligendi ex propria natura sibi vendicat per species acceptas a phantasmatibus intelligere ꝛ nō per species influxas:hic em̄ modus intelligendi naturalis est intelligentijs ex sua natura:ꝛ ideo sicut intelligētie perfectam rerum notitiam per species influxas hūt:sic anima per species acquisitas de sensibilibus notitiā habere pōt perfectā:species em̄ influxe facultatem naturalē intellectus eius excedūt.Est hic modus superiori ordini cōnaturalis ꝛ propius:ꝛ anime non conuenit nisi per quandam defectiuā participationem.Cum sit preterea talis inter substātias intellectuales ordo q; quo proximiores sunt prime:omnia per solā suam substantiā intelligēdo penetrant:eo per vltiores species rerū notitiā perfectam naturaliter capiūt:vltima inter eas anima.s.intellectiua ex natura sua adeo dearticulatas exigit species vt singularum quiditatū singulas oporteat habere similitudines: ppter qō ꝛ corpori vnitur vt eas inde accipiat. ꝛ ideo vis eius intellectiua cū per species superiores:quales sunt influxe:intelligere tentat:oppamik quodāmodo:ꝛ cōfusa tantū notitia hz:sicut discipulus vniuersales conceptus preceptoris apprehendere nō valens absq; distincta cognitione remanet. Huius aūt signum est q; inter homines qui sunt perspicacis ingenij:statim ꝓpositis principijs ad cōclusiones sese cōferunt:ꝛ ex eisdē principijs multas cōclusiones speciales deducunt.Habetis autē ingenij non nisi principijs applicatis a preceptore ad singulas cōclusiones ꝛ in forma syllogistica:ꝛ cū exēplis materialibus distinctā percipiūt veritatem.¶Ex his iam potes intelligere q; anima nec cōiuncta:nec separata quiditatiuā cognitionē substantiarū immaterialū habere natur aliter pōt:ꝛ qō plus est:habes ex his q; anima separata per species influxas:nec bouem:nec leonem:quiditatiue cognoscit:sz omnia preter suīpsius naturā in cōi nouit.Vbicunq; aūt alibi inuenies a san.Tho.dici q; anima separata quiditates substantiarū immaterialū nouit ꝛc.recolito ab ipso vocari cognitionem quiditatiuam cognitionem eam quā habet de illis anima separata per propias species quam habere non potest.

Tertio

Ad primum Capi.9 Capi.8. Vt ipse met Jo. testat i q.37.3. de aīa. Ad secundum alia solutio.

Ad rationem Igitur primam dicēdum est, q; licet intelligere substantias immateriales sit nobilissima operatio anime intellectiue: intelligere tamē eas quiditatiue est operatio sibi impossibilis:nec Arist. in primo, aut. 10. ethico. dixit oppositum:imo questio mota ab ipso in tertio de anima.ter.cō.36.nusq; soluta reperitur. Posuit enim felicitatem humanam in contemplatione substantiarum separatarum nobis possibilē quecunq; sit illa.¶Similiter dicitur ad secundā q; vnio anime ad corpus non impedit cognitionem quiditatiuam substantiarum immaterialium:quandoquidem illa anime secundum omnem naturę statum est impossibilis.¶Quod si he due rationes formentur ad concludendum animam vnitam posse habere talem notitiam substantiarum immaterialium,qualem per earū species separata habet. ¶Respondeatur ad primam negando q; intelligere substantias immateriales tali modo sit nobilissima simpliciter operatio anime.licet sit nobilissima secundum quid:maiorem enim perfectionem simpliciter ponit in anima intelligere substantias sensibiles distincte et quiditatiue:et substantias immateriales per effectus sensibiles ꝛ communia:q; intelligere ea in confuso:ꝛ sit secundum quid nobilior illa confusa intellectio:ex hoc q; est per earū species et immaterialiter modo.Unde dico q; non incōuenit animam nostrā impediri ab operatione nobilissima secundū quid propter perfectionem sibi nobilissimam simpliciter acquirendam ex vnione ad propriam materiam:vnde non sequitur vnionem esse preternaturalē:sed naturalissimā::vtpote ꝓpter pfectionē suā simpliciter:ꝛ presertim quia cognitio illa quam habet separata est sibi quasi preternaturalis:sicut ꝛ modus essendi quem habet ꝛc. Ad primum

¶Ad secundam dicatur quod impeditur anima ex vnione ad corpus ad receptionem talis influxus ex hoc q; modum essendi in corpore sequitur modus operandi non nisi per cōuersionem ad phantasmata:naturalis enim conuersio anime ad phātasmata est impeditiua conuersionis ad superiora,probatio autem contra hoc nihil facit:contingit enim alio modo impedimentum dari:vt iam patet. Ad secundum

¶Ad confirmationem dicitur,quod minor est falsa. Intelligere enim substantias immateriales tali modo est bonum anime secundum quid:ꝛ non simpliciter:vnio vero ad corpus cum sequētibus ipsam est bonum eius simpliciter. Ad confirmationem.

¶Ad tertium dicitur quod sue esse ꝛ essentia distinguantur:sive sint idem non variatur propositum:in deo enim sunt idem:ꝛ in aliis intelligentijs distinguūtur et tamen eandē de vtrisq; proferimus sententiam dicentes quod cognoscimus esse:non quiditates. Responsio ergo ibi data vera est:qua dicitur q; cognoscimus quiditatem imperfecte. Nec hoc repugnat dictis Thomistarum. Non quidem primo:quia illud dz intelligi de cognitione quiditatiua:ꝛ non de quacunque cognitione:vnde non valet.ergo nullo modo cognoscimus:sed.ergo nullo modo cognoscimus quiditatiue. Ad tertium.

¶Secundo autem dicto nullatenus aduersatur. Cum enim dicimus quod cognoscimus esse ꝛ non quiditatem (assueti peripateticis sermonibus) intendimus quod scimus de illis terminare questionem an est, que de esse querit:ꝛ quod nescimus de eis terminare questionem quid est que quiditatem scrutatur:ꝛ si secundum aliquod predicatum quiditatiuum terminare illam nouerimus notitiam illam (quia ꝛ non quiditatiuam vocamus) sequentes Aristo. vestigia qui notitiam rei per communia .notitiam quia in posterioribus analeticis appellat.Et propter hoc ea notitia proportionaliter negatur de quiditate a Thomistis in proposito que affirmatur de esse: q; notitia de propria questione quiditatis non habeti dicitur .notitia vero de propria questione ipsius esse non caremus. Secundo posse.t.cō. 8.

¶Ad vltimum quo probatur quod responsio sit falsa in se. Dico quod ideo dicitur intellectus noster imperfecte substantias immateriales cognoscere : quia non quiditatiue potest eas apprehendere ꝛ magis imperfecte in hac vita:quia per species aliorum .Et licet primo modo eas cognoscere sibipsis tantum conueniat:ꝛ ridiculum esset dubitare an id quod conuenit solis intelligentijs conuenitat alijs:necessarium tamen est dubitare an cognoscere eas quiditatiue sibi solis:an etiam anime nostre conueniat: quod secundo modo eas cognoscere sit nobis in hac vita impossibile:non voluntarie:sed ratione cogente dicitur. Corpus enim vnitum anime animam ad sensibilia conuertit.vt declaratum est ꝛc. In q.

¶Hoc tamen sciendum, q; non eodem modo,sumitur genus ꝛ differentia in illis substantijs ꝛ in substantijs sensibilibus. Qz in sensibilibus genus sumitur ab eo qō est materiale in re:differentia vero ab eo quod est formale in ipsa. Unde dicit Auic.in principio libri sui de anima, q; forma in rebus compositis ex materia ꝛ forma est differentia simplex eius qō constituitur ex illa : non aūt ita q; ipsa forma sit differentia,sed qz est principiū differentie,vt idem dicit in sua methaphy.ꝛ dicitur talis differentia esse differentia simplex,qz sumitur ab eo qō est pars quiditatis rei.s.a forma. Cum aūt substantie spirituales sint simplices quiditates,non potest in eis differentia sumi ab eo q; est pars quiditatis,sed a tota quiditate,ꝛ ideo in principio de anima dicit Auic. quod differentiam simplicem non habent,nisi In principio.

species:quarum essentie sunt composite ex materia ꝛ forma. Similiter etiam in eis ex tota essentia sumitur genus, modo tamen differenti: vna enim substantia separata conuenit cum alia in immaterialitate.¶Differunt autem abinuicem in gradu perfectionis sm recessum a potentialitate ꝛ accessum ad actum purum.Et ideo ab eo quod sequitur illas inquantum sunt immateriales, sumitur in eis genus: sicut intellectualitas vel aliquid huiusmodi.Ab eo autez quod sequitur in eis gradum perfectionis sumitur in eis differentia,nobis tamen ignota.

nota qō ſubſtā tia com muni.4. perſitur.

¶Ponitur hic scom notatiū quo vnde sumak differētia:ꝛ vñ genus in substantijs immaterialibus declarat opposita cōparatiōe ad substātias sensibiles.¶Ad cuius euidentiā scito q; in rebus cōpositis ex materia ꝛ forma quatuor intelliguntur.s.materia que est altera pars compositi specifici:forma reliqua pars:tota quidditas vt hz rōnem perfectibilis vlterioꝛ perfectione formali:ꝛ ipsamet tota quidditās:vt hz vltimā perfectionē formalem,verbi gratia.in homine potes considerare materiam in qua sua forma recipitur:ꝛ formā in illa receptam.Aduertes etiā ipm hominē inquātum est substantia:est enim homo substātia:ꝛ vt substātia hz rationem perfectibilis per corpoꝛeū:per rōnale ꝛc.Aduerte etiā hominem inquantū est rōnalis nature: que est vltima eius perfectio formalis.Hec aūt quatuor ita se hūt ad genus ꝛ dām q; ꝛ materia que est pars ꝛ ipsum totū:ꝛ perfectibile fundāt genus: diuersimode tamē. Forma vero que est pars ꝛ ipsum totū:ꝛ posteriori perfectione formali perfectū fundant differentiā diuersimode etiam.

Genꝰ ſu mit̄ a to to cōpo ſito ꝛ pe mali. Dfia ſu mit̄ a to to cōpo ſito ꝛ pe forma li.

¶Cum em̄ genus ptāte cōtineat differētias:incōplete q; ac in potentia rei naturā explicet: totiq; sm id quo adhuc perfici pōt imponet:radix aūt potētialitatis in rebus sensibilibus sit materia: merito a toto sm q; possibile est formaliter perfici:ꝛ a materia tpa sumi dicitur.¶Similiter cū dicere sit diuidere terminare ꝛ actuare genus totiq; sm posteriorē perfectionē ꝛ actualitatē explicare:radix autem actualitatis ꝛ perfectionis sit forma:merito a toto sm q; perfectū est:ꝛ a forma differētia sumit.¶Diuersimode vero fundant genus ꝛ differētiā partes ipse rei materia.s.ꝛ forma:ꝛ quidditas tota vt pfectibilis ꝛ pfecta. Sumit em̄ genꝰ a tota essentia vt hz rōnem perfectibilis tanq; a re formaliter significata seu denominata ab ipso.A materia ꝛo tanq; a radice sui formalis significati.Similiter differētia sumit a tota essentia sm vltiorē perfectionē tanq; a re formaliter significata seu denominata ab ipsa:a forma aūt vt a radice sui formalis significati:nō em̄ materia q; est pars hominis denoiatur eius genus::nq; forma dria:sed ipse homo vt substātia vt animal generis denoiationē sortit:vt corporeus vt rōnalis.dsie denoiationē hz.Et ꝓpterea qz genus ꝛ dām radicaliter fundāt materia ꝛ forma:ideo ab Arist.7.metaphysi.ter.cō.33. dr q; sicut se hz tota ratio ad totā rem:sic pars rōnis ad partē rei. ꝛ.8.metaphysi.ter.cō.9.inueniēs genus sumi a materia ꝛ dām a forma. ¶Preterea ꝛ cōmē.scōo celi cōmen.49. alt, q; sic corpora celestia conueniunt in genere ꝛ differunt in specie sunt cōpositā ex materia ꝛ forma. ¶Inueniēs quoq; qz genus ꝛ differentia a tota essentia sumuntur vt a re significata nomine prime intentionis:ꝛ denominata nomine scōe intētionis:ꝛ non a parte:illustres viros dicere quādo q; genus non sumitur a materia:ꝛ differentia non sumitur a forma:quoꝛū cum intuitus fueris rōnes:supradictis nō aduersari videbis.¶Que cū ita sint in substātijs materialibus ad substātias immateriales ascēdendo genus sumi nō dicimus a materia:nec differentia a forma:qz carent his partib9: vnde restat vt a tota essentia tam genus q; differētia nō solum formaliter:sed etiā radicaliter in eis sumatur. Propterea ꝛ Aui.(vt in lra dicit)assignat diuersitatē inter differentiā substantiarum cōpositarum ꝛ simplicium dicens q; differētia in speciebus cōpositis ex materia ꝛ forma est simpler. Differētia vero rerū nō cōpositarum non:ꝛ vocat differētiam simplicem eam que non a toto radicaliter:sed a parte eius exit que simplex est. Sumuntur ergo ex tota essentia in substantijs immaterialibus genus ꝛ differētia:sed differēter:qz genus sumitur ex tota essentia scōm id quo essentialiter:ꝛ vna alteri assimilatur:cōueniunt enim intelligentie in aliquo predicato quiditatiuo.Differētia vero sumitur a tota essentia sm id quo vna differt substātialiter ab alijs:ꝛ hic est certus formalis perfectionis gradus indiuisibilis formaliter:quem quāto aliqua intelligentia proximior primo actui deo gloriosissimo sortita fuerit: tanto perfectior erit:per hoc enim differunt inter se,q; vna altera

Genꝰ ꝛ differē tia ſim plicib9 cumuni tota q̄ dicitare.

propinquior est actui puro ꝛ plus a potētialitatis natura recedit.

Ad maiorem Horum intelligentiam alius exordium est.¶Sciendum est nāq; q; aliud est loqui de genere ꝛ differentia simpliciter:ꝛ sm ea que sibi accidunt ꝛ per se cōueniunt.Aliud est loqui de eis sm q; ad tales naturas applicātur.Si em̄ loquimur de eis sm se:sic ad vtriusq; (generis.s.ꝛ differētie)rationē exigitur ꝛ sufficit q; differētia quidem explicet certum ꝛ limitatum gradū entis nō extranee nature a natura generis:cuius est diuisiua formaliter:genus vero explicet certam naturā determinabilem formaliter.Et primū quidem horū que de differētia dicimus:sequitur ex eo q; differētia aduenies genericonstituit speciē:ꝛ ponit ipsam in determinato gradu entis:illo.s.quē explicat:vnde.8.metaphysi.cō.10.Spēs numeris assimilantur:eo q; sicut numeros subtracta : aut addita vnitas variat: sic differentia additta vel subtracta entibus ipsa diuersificat. Secundum autem sequitur ex eo q; differentia diuersificare genus debet:ita vt non solum ipsa species sit altera ab altera specie : sed natura generis in hac specie sit diuersa a natura generis in alia specie:vt.10.metaphy.ter.cō.24.habetur. Unde in.xj. de animalibus ait Aristo.q; si debeat diuidi figura:differentie eius nō erūt habere angulos equales duobus rectis ꝛ habere angulos equales multis rectis:quia hec accidentia sunt figure. Genus autem certam naturam significare oportet vt transcendentia excludantur.¶Determinabilem vero formaliter:vt specialissima segregētur.¶Si autem loquamur de genere ꝛ differentia vt applicantur ad substantias materiales:sicut genus non solum explicat rem:vt determinabilem formaliter:sed etiam radicaliter sumitur a materia:ꝛ differentia similiter non solum significat determinationem ꝛ actuationem generis:sed sumitur radicaliter a forma:sed hec accidūt genericꝛ differentie ex eo quod essentia cuius sunt est composita ꝛ realiter integrata ex duobus principijs:materia scilicet determinabili ꝛ forma terminante. Per se enim conuenit animali quod significet naturam sensitiuam determinabilem formaliter per rationale.Sed quia natura sensitiua habet quod sit terminabilis per rationale ex hoc quod habet materia : ideo accidit huic generi quod est animal (inquantum est genus)quod sumatur a materia:vnde si natura sensitiua esset determinabilis per rationale ꝛ non ratione materie:non minus animal esset genus. Similiter rationale per se habet quod significet ratiocinatiuam perfectionem essentialiter determinatam nature sensitiue:sed quia gradus intellectiuus habet quod determinet sensitiuam ex eo q; anima intellectiua est forma corporis:ideo accidit huic differentie scilicet rationale inquātum est differentia quod sumatur a forma. Non minus enim rationale esset differentia si perfectio ratiocinatiua determinaret sensitiuam absq; eo quod informaret anima corpus. Propter hoc communiter dicitur quod sumitur genus ab eo quod est materiale potius q; a materia:ꝛ differentia sumitur ab eo quod est formale potius q; a forma. Illud conuenit eis per se:hoc autem per accidens:cum autem substantiarum immaterialium simplex essentia sit determinata ꝛ diffinita ad certum perfectionis gradum(cum infinite entitatis non sit)consequens est vt in ea sit: vnde genus ꝛ differentia sumi queant.Ex hoc enim quod natura limitata est ex ipsa determinatione sumitur differentia. Ex natura autem communi que determinari intelligitur:sumetur genus. Ex eo vero quod simplex est seipsa terminatur:ita quod non hz duas partes reales:quarum altera terminetur et altera terminet: sicut substantie sensibiles habent materiam ꝛ formam. ¶Et sic in acceptione generis ꝛ differentie in substantijs immaterialibus saluatur id quod est per se.scilicet quod genus significet certam naturam formaliter determinabilem.Et differentia explicat determinatam perfectionem substantialem formaliter constituiuam illius in certo gradu entis:licet non saluetur id quod est per accidens.s. quod genus sumatur a materia:differentia vero a forma. T.c.10.

t.cō.24.

Ad profundiorem Huius rei perscrutationem notande sunt tres propositiones. ¶Prima est quod omne individuum distinctum realiter a suo esse habet plura predicata quiditatiua: quorum successu magis ac magis appropinquat ad suum esse. ¶Secunda propositio est ista.Inter predicata quiditatiua supradicta talis est ordo:q; tā to vnūquodq; est actualius quo appropinquat ad esse:ꝛ tanto est potentialius quanto remotius est ab esse.Declarantur primo exēplariter:deinde ratione propositiones iste.Sortes distinctus realiter a suo esse existētie hz plura predicata quiditatiua.s.substantiā corpus viuū animal:homo:ꝛ certū est q; sortes inquantū substantia valde elōgat a sua existētia:exigit.n.ad hoc q; sortes sit nō solū No hic pfundi ſima dicta ꝛ pcherri ma.

q̄ sit substãtia: sed etiã q̄ sit corpus: cum aũt acceperis sortem inquantũ corpus viciniorẽ apparebit ad existentiã habendam: licet adhuc satis elõgetur ab illa. exigitur eñ ad hoc q̄ sortes sit nõ solum q̄ sit substantia corporea: sed etiã q̄ sit viuens: ⁊ cum consideraueris sortem vt viuũ: videbis magis appropinquare ad esse: tñ adhuc remotum. Exigitur enim ad hoc q̄ sortes sit non solum q̄ sit substantia animata: sed etiã q̄ sit animal: ⁊ cũ inspexeris ipsum inquantum animal: proximiorẽ ad essendũ inuenies: adhuc tñ remotum ex eo q̄ exigitur ad hoc q̄ sortes sit non solũ q̄ sit substãtia animata sensibilis: sed etiam rationalis (nihil enim potest in rerum natura sub aliquo genere contineri quod non sub aliqua specie contineatur) cũ autem consideratus fuerit vt substantia alata sensibilis rationalis: tunc tã esse actualis existentie suscipere potest: nihil enim aliud formale intrinsecum exigitur ad hoc q̄ sit: licet requirantur cause extrinsece ⁊ proprietas individualis: vt conditio existentis. Patent aũt adducta p̄dicata ita se habere q̄ semper id qõ propinquius se habet ad existẽtiam cõparatũ ad remotius se habet vt actuale ad potentiale: sicut homo ad animal: aial ad viuũ: viuum ad corpus: corpus ad substantiã. Et ex consequẽti id qõ proximius est ipsi esse est actualius: illud vero qõ remotius est ab esse est potẽtialius: ⁊ sic patet vtraq̄ ꝓpositio exp̄lariter.

Probãtur rõne ist⁹ scõe ꝓpositiones.

¶ Ratione aũt probo, cũ enim esse sit actualissimũ omniũ q̄ sunt in re: ⁊ tante actualitatis: vt non nisi complete essentie actus ꝓprius sit: ad hoc q̄ essentie eius receptiuum fiat: oportet intrinsece completam ⁊ determinatam esse: sicut ad hoc q̄ aer recipiat lumen: oportet prius q̄ perficiatur a diaphaneitate: terminat autez perficitur ⁊ cõpletur substãtia his predicatis quidditatiuis: ⁊ ideo quãto predicatũ quidditatiuũ erit magis essentia determinatum magis appropriabit ipsam ad hoc q̄ sit receptiuũ proprius ipsius esse. Et per oppositũ quanto p̄dicatũ quidditatiuũ est minus determinatũ essentie: tanto minus eã appropriat ad hoc q̄ capax sit ipsius existẽtie: ⁊ q̄ vnũqõq; quãto est ꝓpinquius actualissimo: tãto est actualius ⁊ quãto remotius ab illo: tanto est potẽtialius. Idcirco inter p̄dicata q̄dditatiua talis est ordo q̄ propinquius ipsi esse est actualius: remotius vero potentialius.

Regula generalis a quo sumit⁹ genus et differẽtia.

His duabus ꝓpositionibus: posthz tertiã addideris. s. q̄ genus sumit ab eo qõ est vt potentiale. Differentia vero ab eo qõ est vt actuale: conficies regula generalissima: q̄ genus ⁊ differẽtia in omnibus sumuntur a tota essentia rei ꝑm elongationem ⁊ propinquitatẽ ad ipsum esse existẽtie. Differentia eñ vltima cum sit constitutiua speciei: ⁊ proprium illi inter entia gradum donet: vltimũ complementũ ipsius essentie est: ad hoc q̄ sit. Ultra eã eñ (vt tam dictum est) individuũ nullum aliud cõplementum intrinsecũ expectat vt sit. Genus quoq; generalissimũ cũ essentiam maxime determinabiliter explicet: ab eo sumit: quo essentia ipsa ab existẽtia magis est elongata: vtpote determinabilis ⁊ perfectibilis omnibus differẽtijs ad hoc vt esse suscipere possit. Genera vero ⁊ differentie intermedie ab intermedijs sumuntur (⁊ propter hoc dicit q̄ diffinitio explicat diffinitũ a prima potẽtia vsq; ad vltimum actũ) includit siquidẽ primum genus qõ sumit ab eo quo primo essentia ipsa potest habere esse: ⁊ omnes differẽtias quibus paulatim essentia determinatur ⁊ actuatur vsq; ad vltimam differentiã que est actus vltimo determinãs ⁊ perficiẽs ipsam: vt esse habeat, ꝓterea ⁊ Porphyrius ait q̄ ꝑm interius perscrutãtes differentia est q̄ conducit ad esse. Nec propter hoc qõ diximus intendimus q̄ genus ⁊ differentia sumantur ab esse actualis existentie: scimus eñ diffinitiones abstrahere ab esse: sed intẽdimus q̄ genus ⁊ differẽtia sumunt (vt verbis. s. Th. vtamur) ab ordine ad esse actualis existẽtie. Ab ordine aũt dicimus non relatione ordinis: sed fundamẽto eius ab eo. s. quo essentia appropinquat vt receptiuũ ad ipsum esse ⁊ ab eo quo essentia elongatur ab ipso. Et ꝑm hoc habes vnde in intelligentijs: substãtijs materialibus ⁊ accidẽtibus sumãtur genus ⁊ differẽtia: vt facile est cuilibet exercitato deducere in singulis. Et ꝓpter hoc solus deus caret genere ⁊ differentia: q̄ quidditas enim sua cũ sit sua existentia actualis: non potest concipi vt elongata ab existẽtia vel propinqua illi. Unde sufficientissimam causam. s. Tho. in principio huius capituli assignauit: quare deus non sit in genere, ⁊ intelligentie sint in predicamento: q̄ ille est suum esse: istarum autem essentia distinguitur ab esse ꝓprio.

caũ. de differẽtia.

¶ Nec oportet bas differentias esse accidentales: quia sunt secundum maiorem et minorem perfectionem, que non diuersificat speciem. Gradus enim perfectionis, in recipiendo eandem formam, non diuersificat speciem: sicut albius, et minus album, in participando eiusdem speciei albedinem: sed diuersis gradibus perfectionis, in ipsis formis vel naturis participatis, diuersificat speciem: sicut natura procedit per gradus de plantis, ad animalia, per quedam, que fiunt media inter animalia et plantas: secũdum Philosophũ, in lib. de animalibus.

¶ Hic excluditur prima obiectio. Obijcitur enim contra idem dictum sic. vbicũq; sunt verum genus ⁊ vere species: ibi debet esse artificialis diuisio illius generis per duas veras differentias: sed in intelligentijs inuenitur verũ genus ⁊ vere species, ergo ibi debet esse diuisio per duas differentias veras: conclusio est contra diuisionem supra assignatã, q̄m dictũ est: genus intelligentiarum descẽdit ad suas species q̄ magis perfectũ ⁊ minus perfectum: q̄ non sunt vere differentie. Maior vero probatur ex eo q̄ vbi verũ genus cum veris speciebus inuenit oportet esse diuisiuas ipsius generis ⁊ specierũ cõstitutiuas differẽtias, ⁊ eo aũt q̄ diuisio est ꝑm artem debet esse bimembris. vt Boetius testatur. Hanc obiectionem excludit. s. Tho. dicẽs maiorem esse vniuersaliter impossibilitatem ꝑm Aristo. sententiam in. ij. libro de animalibus.

t.cõ. 27

Ca. 30.

In lib. diuisionum. Cap. 3.

Ad cuius euidentiã notandũ q̄ cũ vere differẽtie appellent differẽtie positiue nõ extranee ⁊ partie inter se cõuertibiles cũ his quorũ sunt differẽtie: vt ibi dicit Aristo. ca. 3. Genus illud qõ plures duabus speciebus cõtinet immediate nõ potest diuidi duabus veris differentijs, sed si veris differentijs diuidendum erit potestatem eius euacuãtibus, oportet q̄ diuidatur pluribus duabus: ⁊ sic diuisio nõ erit bimẽbris, si eñ diuisione bimẽbri partiendũ erit: oportet alterã differentiã esse non verã. erit eñ cũ priuatiõe accepta alterius. Sicut si aial immediate cõtineat hoiem bouẽ ⁊ leone: oportet tribus veris differẽtijs diuidi vel altera verã, puta rationali: altera nõ vera sed priuatiua cõmuni reliqs duab⁹, puta irrationali. Quigit inueniunt aliq̄ res in mũdo plures duabus cõtente immediate sub aliquo cõmuni formaliter diuisibili: ideo dr q̄ impossibile est vniuersaliter q̄ ois diuisio fiat ꝑ duas differẽtias veras: ⁊ hoc in ꝓposito nõ accidit. Cũ eñ intelligẽtie careãt genere subalterno: vt. s. Tho. in tractatu de natura generis. ca. 5. testat. eo q̄ pfectio earũ ex pluribus cõ

Cap. 5.

iunctionibus differẽtiarũ nõ cõsurgit: sicut pfectio specierũ in istis inferioribus: qbus nõ sufficit genus cõe ⁊ dria, oẽs immediate sub vno genere cõtinebunt, ⁊ sic genus earũ: si veris differẽtijs ad illas descẽdere dz: oportet multimembrẽ fieri diuisionẽ nobis ignotam: q̄ si bipartita diuisiõe cõtrahendũ erit: altera simpliciter necesse est esse nõ verã: q̄ priuatiua: altera ꝓpter debilitatẽ intellectus nostri ad nulla propria earum differentias ascendere potentis necesse quoq; est esse non veram. Tales autem fuerunt differẽtie in litera assignate: scilicet magis perfectũ ⁊ minus perfectum.

¶ Ex his iam patet responsio ad obiectionem, declarata impossibilitate maioris vniuersaliter. Boetij vero dictum nõ obstat, quãuis enim dicat diuisionem omnẽ ad bimembrẽ reduci, non tamen dicit q̄ omnis bimembris fiat per differentias veras inferiorẽ per illam diuisionem accipiendorum.

¶ Tertio modo inuenitur in substãtijs cõpositis ex materia ⁊ forma in quibus ⁊ esse est receptum ⁊ finitum ꝓpter quod ⁊ ab alio esse habẽt: ⁊ iterum natura vel quidditas earum recepta est in materia signata: et ideo sunt finite ⁊ superius ⁊ inferius, ⁊ in eis iam propter diuisionẽ materie signate possibilis est multiplicatio individuorũ i vna specie ⁊ in his substãtijs qualiter se habeat essentia ad intentiones logicas supra dictum est.

Cap. 4

¶ In hac quarta (vltima) parte huius capituli quatuor colligit de essentijs substantiarum cõpositarũ. Prima est q̄ esse earũ est limitatũ: q̄ hñt illud ab alio: vtpote distinctũ realiter a se: ⁊ per hoc primo distinguit a primo ente: cuius esse est infinitũ, ⁊ idẽ realiter sue quidditati. ¶ Scõm est q̄ essentia earũ est recepta in materia signata: sunt enim in hoc vel in illo: ad hic ⁊ nunc determinate: sicut formale per suum materiale. ¶ Tertium quod ex istis duobꝰ corollarie sequitur: est q̄ sunt finite superius ⁊ inferius. Superius quidem: q̄ habẽt esse limitatũ: ⁊ essentia earum per ipsum esse qõ vt superius respicit terminatur. Inferius vero quia recipiunt earum forme in materia et ipse ad hoc et illud terminant⁹ que respiciũt vt inferius: per hoc q̄ in his ⁊ illis conditionibus materialibus recipiuntur tanq̄ in parte materiali. ¶ Quartum est q̄ essentia earũ est multiplicabilis numeraliter in eadem specie ꝓpter materie signate diuisionẽ. Et per hec tria differunt ab intelligentijs in secunda ordine positis: que immunes a materia infinite q; inferius parem sibi non compatiuntur. Et sic terminatur tractatus secundus huius libri. Caput vij.

Nunc aũt restat videre qualiter essentia sit in accidentibus: qõ aũt ẽt in omnibus substantijs dictũ est. Et q̄ vt dictũ est essentia per diffinitionem significat: opz q̄ eo modo habeant essentiã quo habẽt diffinitionẽ. Diffinitio eñ aũt habẽt incõpletam: q̄ non possunt diffiniri nisi ponat subiectum in eorũ diffinitione: ⁊ hoc ideo est: q̄ non habent in se esse absolutũ per se a subiecto: sed sicut ex forma ⁊ materia relinquitur esse substantiale quando cõponitur: ita ex accidente ⁊ subiecto relinquit esse accidentale: quãdo accidẽs subiecto aduenit. Et ideo etiã nec forma substãtialis cõpletam essentiam hz: nec materia: q̄ in diffinitiõe forme substantialis oportet q̄ ponatur illud cuius est forma: ⁊ ita diffinitio eius est per additionez alicuius: quod extra eius genus est: sicut ⁊ diffinitio forme accidentalis: vt etiam in diffinitione anime ponitur corpus a naturali: qui considerat animam solum inquantum est forma physici corporis. Sed tamen inter formas substantiales ⁊ accidentales tantum interest: q̄ sicut forma substantialis non habet per se esse absolutum sine eo cui aduenit: ita nec illud cui aduenit. scilicet materia: ⁊ ideo ex coniunctione ⁊ vtriusq; relinquitur illud esse in quo res per se subsistit: ⁊ ex eis efficitur vnum per se: ꝓpter quod ex coniunctione eorum relinquitur essentia quedam. Unde forma quamuis in se consideratа nõ habeat rationem completam essentie: tamen est pars essentie complete. Sed illud cui aduenit accidens, est ens in se cõpletum consistens in suo esse: quod quidem esse naturaliter precedit accidens quod superuenit: ⁊ ideo accidens superueniens: ex coniunctione sui cũ eo cui superuenit non causat illud esse in quo res subsistit: per qõ res est ens per se: sed causat quoddã esse scõm: scilicet quo res subsistens intelligi põt esse. sicut primũ põt intelligi sine scõo vel predicamento quoq; est esse non veram. Tales autem fuerunt differẽtie in litera assignate: scilicet magis perfectũ ⁊ minus perfectum.

¶ Ex his iam patet responsio ad obiectionem, declarata impossibilitate maioris vniuersaliter. Boetij vero dictum nõ obstat, quãuis enim dicat diuisionem omnẽ ad bimembrẽ reduci, non tamen dicit q̄ omnis bimembris fiat per differentias veras inferiorẽ per illam diuisionem accipiendorum.

¶ Tertio modo inuenitur in substãtijs cõpositis ex materia ⁊ forma in quibus ⁊ esse est receptum ⁊ finitum ꝓpter quod ⁊ ab alio esse habẽt: ⁊ iterum natura vel quidditas earum recepta est in materia signata: et ideo sunt finite ⁊ superius ⁊ inferius, ⁊ in eis iam propter diuisionẽ materie signate possibilis est multiplicatio individuorũ i vna specie ⁊ in his substãtijs qualiter se habeat essentia ad intentiones logicas supra dictum est.

Cap. 4

¶ In hac quarta (vltima) parte huius capituli quatuor colligit de essentijs substantiarum cõpositarũ. Prima est q̄ esse earũ est limitatũ: q̄ hñt illud ab alio: vtpote distinctũ realiter a se: ⁊ per hoc primo distinguit a primo ente: cuius esse est infinitũ, ⁊ idẽ realiter sue quidditati. ¶ Scõm est q̄ essentia earũ est recepta in materia signata: sunt enim in hoc vel in illo: ad hic ⁊ nunc determinate: sicut formale per suum materiale. ¶ Tertium quod ex istis duobꝰ corollarie sequitur: est q̄ sunt finite superius ⁊ inferius. Superius quidem: q̄ habẽt esse limitatũ: ⁊ essentia earum per ipsum esse qõ vt superius respicit terminatur. Inferius vero quia recipiunt earum forme in materia et ipse ad hoc et illud terminant⁹ que respiciũt vt inferius: per hoc q̄ in his ⁊ illis conditionibus materialibus recipiuntur tanq̄ in parte materiali. ¶ Quartum est q̄ essentia earũ est multiplicabilis numeraliter in eadem specie ꝓpter materie signate diuisionẽ. Et per hec tria differunt ab intelligentijs in secunda ordine positis: que immunes a materia infinite q; inferius parem sibi non compatiuntur. Et sic terminatur tractatus secundus huius libri. Caput vij.

Nunc aũt restat videre qualiter essentia sit in accidentibus: qõ aũt ẽt in omnibus substantijs dictũ est. Et q̄ vt dictũ est essentia per diffinitionem significat: opz q̄ eo modo habeant essentiã quo habẽt diffinitionẽ. Diffinitio eñ aũt habẽt incõpletam: q̄ non possunt diffiniri nisi ponat subiectum in eorũ diffinitione: ⁊ hoc ideo est: q̄ non habent in se esse absolutũ per se a subiecto: sed sicut ex forma ⁊ materia relinquitur esse substantiale quando cõponitur: ita ex accidente ⁊ subiecto relinquit esse accidentale: quãdo accidẽs subiecto aduenit. Et ideo etiã nec forma substãtialis cõpletam essentiam hz: nec materia: q̄ in diffinitiõe forme substantialis oportet q̄ ponatur illud cuius est forma: ⁊ ita diffinitio eius est per additionez alicuius: quod extra eius genus est: sicut ⁊ diffinitio forme accidentalis: vt etiam in diffinitione anime ponitur corpus a naturali: qui considerat animam solum inquantum est forma physici corporis. Sed tamen inter formas substantiales ⁊ accidentales tantum interest: q̄ sicut forma substantialis non habet per se esse absolutum sine eo cui aduenit: ita nec illud cui aduenit. scilicet materia: ⁊ ideo ex coniunctione ⁊ vtriusq; relinquitur illud esse in quo res per se subsistit: ⁊ ex eis efficitur vnum per se: ꝓpter quod ex coniunctione eorum relinquitur essentia quedam. Unde forma quamuis in se consideratа nõ habeat rationem completam essentie: tamen est pars essentie complete. Sed illud cui aduenit accidens, est ens in se cõpletum consistens in suo esse: quod quidem esse naturaliter precedit accidens quod superuenit: ⁊ ideo accidens superueniens: ex coniunctione sui cũ eo cui superuenit non causat illud esse in quo res subsistit: per qõ res est ens per se: sed causat quoddã esse scõm: scilicet quo res subsistens intelligi põt esse. sicut primũ põt intelligi sine scõo vel predicamento: et sic de ceteris. Et ideo dicit q̄ diffinitio explicat diffinitum a prima potẽtia vsq; ad vltimum actũ, quia scilicet ipsa diffinitio ponit primum genus, quod est sicut materia prima, et vltimum complementum, quod est sicut vltima forma. Et ideo dicit q̄ includit primum genus qõ sumit ab eo quo primo essentia ipsa potest habere esse: ⁊ omnes differẽtias quibus paulatim essentia determinatur ⁊ actuatur vsq; ad vltimam differentiã que est actus vltimo determinãs ⁊ perficiẽs ipsam: vt esse habeat, ꝓterea ⁊ Porphyrius ait q̄ ꝑm interius perscrutãtes differentia est q̄ conducit ad esse. Nec propter hoc qõ diximus intendimus q̄ genus ⁊ differentia sumantur ab esse actualis existentie: scimus eñ diffinitiones abstrahere ab esse: sed intẽdimus q̄ genus ⁊ differẽtia sumunt (vt verbis. s. Th. vtamur) ab ordine ad esse actualis existẽtie. Ab ordine aũt dicimus non relatione ordinis: sed fundamẽto eius ab eo. s. quo essentia appropinquat vt receptiuũ ad ipsum esse ⁊ ab eo quo essentia elongatur ab ipso. Et ꝑm hoc habes vnde in intelligentijs: substãtijs materialibus ⁊ accidẽtibus sumãtur genus ⁊ differẽtia: vt facile est cuilibet exercitato deducere in singulis. Et ꝓpter hoc solus deus caret genere ⁊ differentia: q̄ quidditas enim sua cũ sit sua existentia actualis: non potest concipi vt elongata ab existẽtia vel propinqua illi. Unde sufficientissimam causam. s. Tho. in principio huius capituli assignauit: quare deus non sit in genere, ⁊ intelligentie sint in predicamento: q̄ ille est suum esse: istarum autem essentia distinguitur ab esse ꝓprio.

Cap. 1. in fi.

Cap. 6. differẽtia iter formaz substantiales ⁊ accidẽtalem.

Cap. 1. ofia in per formã substãtialẽ et accidẽtalẽ.

¶ Ad euidenter manifestandam minorem sanc. Tho. in litera cõparat accidentia formis substantialibus penes conuenientiam et differentiam. inde enim clare patebit quomodo accidentia habent essentiam incompletam. ¶ Conuenire ait accidentia cum formis substantialibus in tribus. Primo in hoc q̄ neutrum eorum habet esse absolutum a subiecto independens a receptiuo: sed sicut ex forma substantiali coniuncta materie fluit esse commune vtriq; ita ex coniunctione accidentis cum subiecto relinquitur esse commune vtriq; ex coniunctione enim albedinis cum nigredine fit esse: quo et albedo est ⁊ nigredo alba. ¶ Secundo conueniunt in hoc q̄ neutrum eorum habet essentiam cõpletam: q̄ essentia vtriusq; essentialiter ad aliud refertur vt receptiuum: forma siquidem substantialis essentialiter est entitas perfectiua materie: et accidens essentialiter est entitas subiecti qualificatiua.

Conuenientia forme substantialis et accidẽtalis.

¶ Tertium autem in quo conueniunt est: quod neutrum eorum habet diffinitionem completam propijs terminis: sed per additamentum. sicut enim in diffinitione accidentis oportet poni suum subiectum: quod est extra eius genus: ita in diffinitione forme substantialis oportet ponere receptiuum: materiam scilicet que est extra eius genus ꝓprium. nam genus forme est actus (vt patet secundo de anima), materiam aũt: cum ens diuidatur in actum et potentiam: sub potentia continet clarum est: et consequenter esse extra actum quod est genus forme, huius signum est quod fecit Aristotel. diffiniendo animam: dum posuit in eius diffinitione corpus physicum organicum: quod ꝓpria materia est anime: in eo qõ est corpus physici perfectio. Addidit aũt hoc, ne mireris: quare in diffinitione anime nõ ponit materia: cum sit forma substantialis: sed corpus, hoc physicũ. hoc eñ ideo est: quia physicus non considerat animã vt formã substantialẽ: sed vt animã: que vt sic: corpus physicum ꝓexigit tanq̄ ꝓpriã materiã. Hinc habes q̄ considerare animã intellectiuã: vt sic ꝑm suã cõpletã quiditatem non est opus physici: vt etiã tradit Arist. in lib. j. de partibus animalium. c. j. ¶ Differunt aũt in quinq;. ¶ Primo q̄ receptiuũ forme substantialis non habet esse per se sine esse forme. est enim in hoc conforme sue forme: sicut enim forma substantialis non habet esse ꝓpter suum receptiuum: ita nec suum receptiuum habet esse ꝓpter suam formã. receptiuũ vero accidentis habet esse per se ꝓpter esse sui accidentis. Huius differẽtie ratio est: quia receptiuũ forme substantialis est ens in pura potẽtia, receptiuũ vero forme accidentalis habet esse in actu. ¶ Secũdo vero differũt: quia ex cõiunctione forme substãtialis ad suum receptiuum emanat esse illud quo res ipsa subsistit seu simpliciter est. Ex coniunctione vero forme accidẽtalis ad subiectum fluit esse: quo res ꝑm quid est. Et hec differentia oritur ex prima: ex quo enim receptiuum forme substantialis caret esse per se: illo esse quod ex forma fluit primo est: et per oppositum. ex quo subiectum accidentis ꝓprio esse gaudet: per adeptionem accidentis tale esse acquirit: et non esse simpliciter. hoc enim prehabet: et sic secundum hoc primum esse potest intelligi esse sine secũdo. potest enim substãtia

Tertio de aia. T.cõ. 6.

T.c. 2. vt ibidẽ patet.

T.c. 15

Cap. 5.

T.c.4. ab accidente separari, vt dicit septimo metaphy. tex. cō. 4. ¶ Tertio differunt: qz ex cōpositione forme substantialis cū suo subiecto fit vnum per se. Ex cōpositione aūt accidentis cum subiecto non fit vnum nisi per accidens. Oritur autem hec differentia ex secunda ex quo enim ex forma substantiali esse simpliciter fit quo res per se est: oportet q vnuz simpliciter siat quo res sit per se vna, ens eñ sequitur vnū. Ex eo vero q subiectum ⁊ accidens duo esse habēt, vnum per se facere nō possunt eadem ratione: qz. s. vnum sequitur ens: non eñ potest esse q vnum per se sequatur ens per accidens. ¶ Quarto differunt: qz ex coniunctione forme substantialis cum materia resultat essentia quedam tertia. s. entitas. Ex coniunctione vero accidentis cum subiecto non fit aliqua essentia tertia. Oritur aūt hec differētia ex tertia: cum eñ essentia sit id qō per diffinitionem significat vt res diffinita. Diffinitū aūt oportet esse vnuz per se ℞m Arist. septimo metaphy. tex. cō. 16. ex eo q ex accidēte ⁊ subiecto non fit vnum per se: habet q nec essentia aliqua resultat. ⁊ p oppositum: ex eo q ex forma substantiali ⁊ materia: vnuz per se fit: essentia tertia resultat. ¶ Quinto differunt: qz forma substātialis ⁊ ℞n non sit essentia cōpleta: est tñ pars complete essentie. Accidēs vero non est essentia completa nec pars essentie complete. Sequitur autem hec differentia quinta ex quarta, si enim ex forma ⁊ materia fit essentia quedā tertia forma substantialis illius pars erit. Si autem ex accidente ⁊ subiecto essentia nulla resultat: accidens nullius cōplete essentie pars poni potest: ⁊ sic accidens incōpletum ⁊ ℞m quid est ens: ac consequenter incompletam essentiam et diffinitionem habet. ¶ Hec te moueat q formam substantialem non absolutam a receptiuo: ⁊ esse non habere sine materia modo dicatur: ⁊ superius dictum sit animam intellectuam independentem a materia ⁊ separatam ab illa ℞m rem remanere, hoc enim est c.5.p.6. c.6.p.2. simpliciter verum. Ad verificationem autem eius quod modo dicimus: sufficit animam intellectuam esse essentialiter materie informatiuam: ⁊ tali modo ab illa inabsolubilem ℞m esse quidditatiuum, vt eius diffinitio ostendit: ⁊ q forma substantialis vt sic, non habeat vnde ℞m esse actualis existentie a materia absoluatur et independens sit: licet aliunde alicui forme substantiali hoc insit: puta ex hoc q est intellectiua, loquimur enim de forma partis substantialis vt sic.

Primū dubiū. **Circa** hec sup. dicta multa sunt dubia. Circa secundā eñ conuenientiam dubitatur: an sit verum qō ibi dicit. s. q essentie accidentales essentialiter nō sunt absolute a receptiuo.

Scām. ¶ Et hanc dubitationem comitatur alia: circa tertiam conueniētiam: an scilicet accidentia necessario per subiectum diffiniantur.

¶ Occurrunt quoq; questiones circa differentias assignatas. et prima quidem habet dubitationem de vtroq; membro cum sua radice: an scilicet forma substantialis pure potentie tantum actus sit. ¶ Et an forma accidentalis in ente in actu tantum recipiatur.

Tertiū Quartum. ¶ Circa secundam differentiam est dubiū an accidentia habeāt propriam existentiam distinctam realiter ab existentia substantiali. ¶ Et iterum est ibi dubium: an substantia subiecta accidenti possit intelligi esse absq; omni accidente. ¶ Istas sex dubitatiōes si diffuse tractare vellemus: propositi limites extremus, alterius enim negocij est, sed ne omnino ieiuni transeamus de pluribus earum dicetur ordine sup. dicto: fundamenta ⁊ nostra ⁊ aduersariorum adducendo. Questio xv.

Quintum. Sextū. v. inherentia aptitudinalis sit de inherētia accidētis opi. scōt. 4. dist. 12. q. 1. Unica rō sco. Confirmatio aliorum.

Circa primum dubium declarato titulo primo adducetur opinio Scot. secundo. s. Tho. tertio respondebit argumentis in oppositum. ¶ Est igitur sensus primi dubij, an de essentia accidentis sit dependētia ad subiectum: quod subspecialibus vocabulis dubitatur ab alijs cum queritur an inherentia aptitudinalis sit de essentia accidentis. ¶ Scotus in quarto sent. dist. 12. q. 1. decidit hanc questionem: quo ad accidentia absoluta scilicet quantitatem ⁊ qualitatem: aitq; tales: qui hoc vertūt in dubiū: quid nominis ipsius inherentie ignoratio contentusq; est vnica ratione ad probandum q impossibile sit inherentiam quamcunq; esse de essentia accidentis absoluti: sic. Nulla relatio est de conceptu formali rei absolute: omnis inherentia est relatio, ergo nulla inherentia est de conceptu formali rei absolute.

¶ Aliter hec ratio formatur ab eodem: sic. id quod est essentialiter ad se non includit in se essentialiter respectum ℞m Augustinum septimo de trinitate, capitulo secūdo, sed accidens absolutū est ad se, ergo accidens absolutum non includit essentialiter respectum, inherentia autem respectus est, ergo. ¶ Ab alijs autem confirmatur eadem ratio sic, omne quod relative dicitur est aliquid preter relationem: fundamentum enim relationis est aliud formaliter a relatione: sed accidens absolutum, puta qualitas relatiue dicitur inherens, ergo est aliquid absolutum preter inherentiam.

¶ Preterea, inherentia aptitudinalis est de essentia accidentis, ergo quantitas ⁊ qualitas non sunt gene ⁊ generalissima, tenet cō sequentia ex eo q tunc a quantitate ⁊ qualita[illegible]ceteris accidentibus posset abstrahi conceptus communis quidditatiuus eiusdē rationis in omnibus illis inferior conceptu entis: ⁊ superior illis nonem generibus scilicet (esse m)⁊ sic cum omnis talis cōceptus sit genus: nouem genera accidentium generalissima non erūt, haberent enim superueniens genus.

Tertia confirmatio. **Thomistarum** Autem sententia est inherentiam aptitudinalem esse de essentia accidentis, ⁊ eam non esse relationem. Opinio thomistaruz.

¶ Sciendum est enim aliquid esse absolutum vel respectiuz dupliciter scilicet a subiecto ⁊ a termino. Absoluz enim a subiecto ens: est id quod non est natum recipi in alio vt subiectum. Respectiuum ad aliud vt subiectum: est id quod essentialiter natum est recipi in alio: vt omne accidēs. Absolutum a termino est id quod formaliter non respicit aliud precise: vt terminum ad quem: vt substantia: quantitas ⁊ qualitas. Respectiuum ad aliud vt terminum est id quod formaliter respicit aliud precise vt terminum ad quem: sicut predicamentum relationis. In hoc enim differt relatio pertinens ad predicamentum relationis ab alijs respectibus ceterorum generum: qui a quibusdam transcendentes vocantur: quod respectus pertinens ad genus ad aliquid essentialiter est ad aliud: non vt receptiuum vel causam efficientem aut finalem aut formalem: sed precise est ad aliud tanq; terminum, vnum enim relatiuorum nec est forma nec finis nec efficiens alterius: sed terminus. Propter quod dicit magnus Albertus: quod vnum relatiuorum non est diffuniendum per reliquum, sed ad reliquum: eo quod ly per denotat causalitatem. Respectus autem aliorum generum qui propter vocabulorum penuriam respectus dicitur: respicit essentialiter aliud: sed vt subiectum vel materiam vel formam ⁊ huiusmodi. sic enim materia essentialiter respicit formā: ⁊ econtra: vt de commensuratione anime intellectiue (supra dictū est.) cum ergo inherentia aptitudinalis importet respectum ad aliud vt receptiuum: ipsam non de genere relationis sed identificam [illegible] generi; eodo absolutum ens modo relatiuuz significare dicimus. Unde non prohibebitur inherentia aptitudinalis esse de essentia absoluti accidentis ex eo quod est respectus: imo ex hoc q accidens absolutum non a subiecto est: licet a termino: sequitur q de essentia eius sit essentialis dependentia ad subiectum quam inherentia aptitudinalis explicat. capl. 6. q. 13.

¶ Consona autem nostra positio rationi ostēditur: ex eo q sicut esse ad constituit relationem: ita esse in, custituit accidens vniuersale. Contrahitur enim ens per esse in, ad nouem genera accidentium: et ideo sicut ad, est de essentia relationis: ita in, est de essentia accidentis. Unde simpliciter in commento predicamentorum dicit, quod esse in, nullum constituit genus: sed omne accidens circuit.

¶ Et confirmatur ex eo q nisi aptitudinalis inherentia esset de essentia accidentis posset completa diffinitione ipsum accidēs cōcipi absq; aptitudinali inherētia in eius diffinitione posita: quod est impossibile, oportet enim ipsum in sua diffinitiōe habere essentialem dependentiam ad subiectum: quam inherentia aptitudinalis explicat, aliter subiecto non esset opus ad diffiniendum. ℞ Preterea in pluribus locis: ait. s. Tho. q diffinitio accidentis est hoc: seu aliquid huiusmodi: res cui debetur esse in alio. Hec de secundo.

Ad primum Aluez in oppositum dicit q minor primi est falsa, ⁊ deceptus videtur Scotus: q non vidit differentiam inter respectum in, ⁊ ad respectus enim in, ⁊ non est relatio, nam licet talis respectus terminet ad subiectū: ⁊ consequenter subiectum sit terminus: tñ non terminat vt terminus: ℥ vt receptiuū illius. ⁊ hoc oportet hic valde attēdere, aliud est eñ dicere a. est terminus alicuius respectus: ⁊ a. terminat talē respectū vt terminus: vt ex dictis patet. ¶ Et per hoc patet responsio tam ad scōam q̄ ad tertiā formā eiusdē rationis, semp eñ supponit aptitudinalē inherentiā esse relationē. ¶ Ad vltimū negatur consequentia: dicitur nāq; q esse in, est diuersarū rationum in predicamentis: sicut ⁊ ens: est siquidem in, analogus ad nouem genera accidentium sicut ⁊ ens ad omnia genera. Ad primum. Ad primum. Sco. Ad cō firmationes.

Ex his Patet solutio scōi dubij: in quo Scotus nobiscū cōcordat in quarto, distinctione. 12. ita q vnanimiter fatemur accidens non posse complete diffiniri absq; additione

subiecti vt nunc nunc est probatū: qō plenius inferius patebit cū declaratum fuerit vnde fumant genus ⁊ differentia in eis. testat ⁊ hoc Arist. in. 7. Meta. tex. Com. 15. ⁊ 17.

T.c.15. ⁊ 17. ⁊ tex. cō mē. 4. **Tertia** Dubitat[illegible]qm nimis est ampla alibi discutiēda relinq[illegible]t. oporteret siquidē ad plenā illius resolutionem multos quinternos implere. Questio xvi.

v. dimē siones interminate p̄cedant formaz substātialē in materia. **Quartam** Uero qi de accidētis natura est: cuius tractatū agimus: nō oino pretermittendā duco. In qua tria agenda sunt. primo recitabit opi. Auer. scōo ponetur opi. s. Tho. tertio rūdebit argumentis in oppositū. ¶ Sciendū est quo ad primū Auerroym in libro de substantia orbis fundasse opi. nobis cōtrariā ponēdo in materia prima que est pura potētia accipi dimēsiones interminatas. Ex hoc enim sequit nō omne accidens esse subiectiue in ente in actu. ¶ Mouetur[illegible]aūt ad hoc opinandum rōnibus plerisq; ducētibus ad impossibile. ¶ Prima est dimensio interminata nō est in materia coeterna sibi. ergo corpus fit ex non corpore ⁊ dimensio ex non dimensione. ⁊ tunc vltima sequitur. ergo forme corporales. i. dimensiones sunt sibi inuicem cōtrarie. ⁊ succedentes sibi inuicē in subiecto sicut sibi inuicē succedunt forme substantiales in eadē materia, consequēs est impossibile. ergo a destructione consequentis ⁊c. impossibilitas cōsequētis patet ex eo q neq; motus neq; mutatio aliqua est ad quantitatem interminatam. Augmentatio enim est ad quantitatē terminatā. Patet quoq; ex eo q quantitati nihil est cōtrariū: vt dicit in predicamentis. Consequentia aūt probat ex eo q omne qō fit ex suo contrario seu priuatiuo: vt dicit primo phys. tex. cō. 64. ⁊ 5. eiusdem. tex. cō. 7. ¶ Secūda ratio est ista, quantitas interminata nō est in materia, ergo materia non potest simul formas distinctas specie aut numero recipere. cōsequens est falsum ad sensuz, ergo: cōsequentia probat ex eo q diuerse forme nō possunt simul recipi nisi in diuersis partibus materie. materia vero diuersis partibus caret ante quantitatis receptionē. subsitātia siquidē exclusa quātitate indiuisibilis est, vt dicit primo phy. tex. cō. 15. ¶ Tertia ratio est ista. quātitas nō est in materia subiectiue, ergo forma non diuidit per diuisionē materie, tenet cōsequentia. q forma recipitur in materia indiuisibili cū quātitate ponat carere. tūc vltra, ergo forma recepta in materia nulla diuisionē habet, tenet cōsequētia, q ois diuisio forme materialis preexigit diuersitatē partiū materie, tūc vltra, ergo forma recepta in materia est eterna. Cōtrario, tenet cōsequentia, q. palitas forme corruptibilis. ⁊ eius sequitur, corruptibilis aūt non est forma aliqua nisi receptiuū eius habeat diuersas partes: quarū altera ipsa alt[illegible]am forma alia informet: cū oporteat cōmunicari in materia ea q inuicē corrumpunt: vt primo de generatione. tex. cō. 33. dicit. ⁊ tunc vltimo sequitur q nullā nisi primā formā materia recipiat, oportet eñ corruptionez vnius esse generationē alterius: vt dicit in primo de generat[illegible]ne. tex. cō. 17. ⁊ consequenter caret contrario, ⁊ hec de primo.

T.c.15. Tertia ratio. T.c.53. T.c.17 3. phys. t.c. 73. Opi. s. d. 4. di. 13. qō. 1. art. 2. q. 4. item 4. dist. 44. q. 1. ar. 1. q stiuncu la. tertium ꝺr tum cō trageñ. 5. 8. cōz in trac. de natu ra ma terie ra tio contra auer.

Hanc opi. Et sic in quibusdam suis libris sequaℓ. s. Th. propria tñ sententia oppositum vltimo determinauit in prima parte. q. 76. artic. 6. vbi tali ratione vtitur contra Auer. positionem quandocunq; aliquid est in potentia ad actum: omnem ordine quodam prius recipit actum primum simpliciter ⁊ demum sequentes. sed materia prima ℞m se est in potētia ad oēs actus substantiales ⁊ accidentales ordine quodam, ergo prius recipit actum priorem simpliciter, deinde posteriorez. sed primus actus simpliciter etiā ordine generationis est esse. ergo primū qō intelligit recipi in materia est esse. sed esse materie est esse substantiale ⁊ non nisi a forma substantiali. ergo prius recipitur in materia forma substantialis q̄ quodcunq; accidens. ⁊ sic omne accidēs sequēs aduenit enti in actu. Quod primus actus simpliciter sit esse: patet. tum auctoritate libri de causis in principio. Tum q esse quantū presupponit esse: ⁊ similiter esse quale presupponit esse, et sic de alijs. ¶ Sequuntur preterea ad hanc positionem multa inconuenientia: q scilicet ens ℞m quid precedat esse simpliciter. Et q ens per accidens sit prius ente per se. Et q materia maiorem connexionem habeat cum forma alterius generis quam cum forma propriij generis: ex quo a qualibet forma substantiali est denudabilis et non a qualibet forma accidentali. Et quod substantie generabilis sint non solum tria: sed quatuor principia scilicet materia forma priuatio ⁊ quantitas interminata, non enim potest fingi quin sit principiū saltem per accidens: cum sit coniuncta principio p se: sicut de priua[illegible]one dicit. ⁊ sic debuit cōnumerari ab Arist. Tenenda est igitur opin. s. Tho. q omne accidens est subiectiue in ente in actu, ⁊ per hoc differt a forma substantiali que est subiectiue in ente in pura potentia. ⁊ hec de secundo.

Ad primam Rationem Auer. dicit q cōsequens primum illarū hz multiplicē sensum ⁊ quandoq; verum ⁊ quandoq; falsum: et ideo distinguendum est. si nanq; (ly ex) dicat habitudinez cause materialis verum est: corpus eñ fit ex materia que non est corpus et indiuisibilis in actu: licet corpus ⁊ diuisibilis in potētia, si autem (ly ex) dicat habitudinem terminiꝰ a quo: falsum est, necesse est enim materiam ex qua fit corpus immediate ante illud instans habuisse corporeitatem: ⁊ vniuersaliter in omni instanti temporis necesse est ipsam esse sub dimēsionibus, ⁊ hoc modo intelligēdum est quod Arist. tertio cell. ter. commen. 29. ⁊. 64. dicit: q impossibile est corpus fieri ex non corpore. id est post nō corpus. ¶ Amplius est distinguēdū (ly fit) corpus enim seu dimensionem fieri intelligi potest dupliciter. Uno modo terminative. id est vt fiat tanq; terminus alicuius motus vel mutationis, ⁊ hoc modo est impossibile fieri dimensionem. Alio modo concomitative. id est vt fiat tanq; aliquod consequēs ipsum terminum motus seu mutationis: et hoc modo verum est corpus fieri, neq; enim generatio neq; alteratio neq; motus localis ad quātitatem terminatur vt quantitas est: licet augmentatio terminetur ad quantitatem perfectam, sed quando generatio terminatur per se primo ad compositum substantiale, generantur consecutiue eius accidentia inseparabilia: de quorum numero est quantitas: que substantialem corporeitatem sequitur. Peccatur ergo accidit in prima ratione Auerroys: quia concessa prima consequentia pro quanto infert consequens in sensu vno: non tenet secunda consequentia que supponit dimensiones fieri non concomitative: ⁊ per accidens: sed terminative. de illis enim que fiunt vt termini mutationum: verificatur: q corumpuntur a contrario: et q succedunt sibi inuicem se mutuo expellentia, ⁊ non de illis que fiunt consecutiue. de quorum numero est quantitas interminata. ¶ Ad secundam rationem negatur consequentia. Et ad probationem dicitur q diuersas formas preexigere diuersas partes in materia potest intelligi dupliciter. Uno modo vt (ly pre) dicat ordinem tpis: ⁊ sic verū est quasciq; duas formas simul recipiendas in materia preexigere eā esse distinctam in plures partes immediate ante illud instans: in quo ille forme inducunt, eadem enim pars materie nō potest simul ad duas formas alterationē sufficiente disponi: sed talis distinctio partium materie preexacta non oportet q fiat per interminatas dimensiones ipsi materie inherentes sed fit per dimensiones precedentium compositorum. Alio modo potest intelligi vt (ly pre) dicat ordinem necessarium: ita q in instanti introductionis formarum necesse sit materiā habere prius natura diuersitatem partium: ⁊ post formas distincta s: ⁊ hoc est falsuz: oportet enim prius natura materiam esse: q̄ distinctam esse: in illo ergo et pro illo instanti exigunt due forme distinctas partes materie sed non preexigunt. ¶ Ad tertium dicitur q formam diuidi per diuisionē subiecti potest intelligi dupliciter. Uno modo vt ideo forma diuisione habeat ex subiecto q in materia prediuisa recipitur, et hoc modo quomodo sit verū ⁊ quomodo sit falsum nunc nunc declaratum est. Alio modo vt ideo forma diuidatur ad diuisionem subiecti, q: forma habet talē diuisionem ratione sui subiecti, ⁊ hoc modo verum est eo q diuisio quantitatiua conuenit forme substātiali ex hoc q est in materia ratione cuius compositum est ℞m: sicut enim qualitas sequitur compositum ratione forme: nō ita tamen q ipsa qualitas presit in ipsa forma subiectiue: ita quantitas inest composito ratione materie non ita q presit in materia: quia ergo diuisio quantitatiua forme non cōuenit nisi ratione materie in qua recipitur vt forme a materia separate ostendunt: ideo formas diuidi ad diuisionem subiecti concedimus, non tamen diuisionem istam precedere formam sed comitari. Unde patet responsio ad totum processum rationis: qm̄ ruit (fundamento falso innitens) fundat enim sup hoc q ex positione nostra sequitur formas non diuidi ad diuisionem subiecti: quod patet non, sequi. Ad primum. Ad secundū. Ad tertium.

Quinta Dubitat[illegible]o preter missis argumentis ℞m. s. Tho me doctrinam habet partem affirmatiuam veram. Cum enim ab omni forma fluat aliquod esse: quia forma est que dat esse rei: necesse est a forma accidentali fluere accidentale esse: sicut ab albedine esse album: ⁊ a dulcedine esse dulce. Quintū dubiū solutio.

¶ Quod autem esse quod fluit a forma accidentali non est idem quod esse substantiale ex propriis rationibus substantie et accidentis notissimum est. esse namq; substantiale est esse simpliciter secundum se independens et primum. esse autem accidentale est esse secundum quid in alio, dependens a subiecto: et posterius. Nec esse solum actualis existentie accidentis distinguitur realiter ab, esse subiecti actualis: sed etiam ab ipsa essentia Accīs habere propriā existentiam distinctaz

ab exi-
tia sub-
iecti .c.
5.q.ij.

forme accidētalis a qua est. Jam enim (supra probatum est) quod nulla quidditas creata est suum esse existentie. Unde existentia albedinis nec est ipsa albedo nec existentia subiecti nec receptio albedinis in subiecto: sicut nec existentia forme substātialis est ipsa forma aut materia aut receptio forme in materia, sed quemadmodū forma substantialis recepta in materia perficit ipsam vt vtraq; existentiā recipiat: ita albedo recepta in subiecto perficit ipsuz vt esse albū recipiat, ita q; sicut forma est ratio materie ⁊ composito substantiali q; esse habeat: ita albedo est ratio subiecto cōposito ex albedine ⁊ subiecto q; habeat tale esse: albūm scilicet, ⁊ sicut tot esse substantialia in aliquo oportet esse quot sunt forme substantiales: ita ꝑm numerum formarum accidentium multiplicatur esse accidentale. Aliud est siquidem esse album ⁊ aliud est esse dulce.

¶ Errant propterea qui sancto Tho. imposuerunt opinionem recitatam a Sco. in quarto sen. di. 12.

q.1. i ꝓn
cipio. c.
Solu-
tio sexti
dubij.

Circa sextā Dubitationem: an. s. distantia accidēti sub iecta possit intelligi esse sine omni accidente, declaranda est primo sententia sancti doctoris. Erroz deinde q̄dam elidendus. ¶ Ad percipiendum primum distinguendus est q; de substantia ⁊ accidēte dupliciter loqui possumus. Primo modo vt sic. i. de substantia sub ratione substantie ⁊ de accidente in eo quod accidens. Alio modo contingit loqui de substantia ⁊ accidente sub ratione talis substantie ⁊ talis accidentis, primo modo substantia est separabilis ab omni accidente: eo q; esse substantiale, vt sic, nullam connexionem necessariam habet cum esse accidētali: alioquin ois substantia esset accidenti subiecta. Secundo modo substantia non potest separari ab omni accidente: qm nō a propria passione propter connexionē necessariam q̄ est inter subiectū ⁊ propriā passionē: non propter hāc q; subiectum dependet a passione. Propterea san. Tho. in q̄stionibus disputatis de spūalibus creaturis. q. vlti. ad septimū: ⁊ in q̄stionibus de anima. q. 12. ad septimum ait q; subiectum esse sine propria passione non est possibile nec intelligibile. In litera autem loquens de esse substantiali et accidentali: vt sic: ait subiectum posse esse sine accidētali forma sibi adueniente. Ostendit aūt natura demōstrationis subiectū esse non posse sine passione, oportet nāq; cōclusionē q̄ inherentiā passionis in subiecto cōcludit necessariam esse ⁊ impossibile aliter se habere.

q. de spi
rituali.
creatu.
a. 11. q. ō
a. q. 12.
septimū.

Anto'.
tromb.
in quo-
lib. me
taphy.

Error aūt Intolerabilis hic cauendus est positus ab Antonio trombera in quolibet suo dicente: q; q; ꝑm. s. Tho. ⁊ eius sequaces subiectum non est nisi causa materialis respectu passionis: ⁊ passio est accidēs: ex quo necessario sequit subiectū posse esse sine propria passione. Fundamentū aūt huius cōsequentie est: q; omnis potētia passiua est potētia cōtradictionis: sed subiectum est solum in passiua potētia respectu passionis, ergo est in potētia cōtradictionis, ergo potest habere ipsaz ⁊ non ipsam. Maior habet ex nono metaphy sice. tex. cō. 17. ⁊ probatur etiam ratione sic. passiones entis distincte sunt tales: q; vna includit negationem alterius, ergo potentia includit negationez actus: ⁊ per cōsequens potentie vt potentia est non repugnat esse sine actu: ⁊ ex altera parte potest esse in actu, ergo omnis potentia est potentia contradictionis. ¶ Propterea ad idem, possibile est medium inter necessarium ⁊ impossibile, ergo cum necessariū resp̄iciat esse solum: ⁊ impossibile non esse solū: possibile respicit esse ⁊ non esse: ⁊ sic omnis potentia cum ab ea dicatur possibile est potentia contradictionis. ¶ Preterea ad idem, ideo potentia passiua est ad esse: q; potest ab alio recipere esse, s. ab agente, si autez ab alio recipit esse, illo circunscripto quantum est in se est sub nō esse. Si ergo potentia passiua ex se est sub non esse: ⁊ ab agente potest habere esse: necessario sequitur q; est potentia contradictionis. s. ab esse ⁊ non esse.

T.c.17

Accidit aūt Error: hic ⁊ in principijs ⁊ in conclusione. In principijs: q. s. Tho. in prima parte, q. 77. ar. 6. tenet ex intentione, ⁊ probat subiectū esse causam sue ꝓprie passionis in triplici genere cause. s. materialis effective ⁊ finalis, vnde patet error minoris. Maior aūt licet sit Arist. est tñ male intellecta ⁊ probata, potentia eñ materialis est dupler, quedā est receptiua tantum: quedam vero non solum receptiua: sed etiam passiua extenso nomine passionis ad omne genus trāsmutatiōis. Potentia receptiua tantum est necessario coeua suo actui: eo q; si esset ante suum actum oporteret q; per aliquam transmutationem illum reciperet: ⁊ sic non esset receptiua tantū respectu illius. Potentia autem passiua necessario nulli actui coeua est respectu cuius est passiua: eo q; omnem actum per transmutationem acq̄rit: ⁊ consequenter per transmutationem perdit, omne eñ generabile est corruptibile. vt dicitur primo celi. Proposito ergo illa, omnis potentia est potētia cōtradictionis: est intelligēda de potētia passiua, ⁊ nō de receptiua tñ. Hanc glosam ⁊ sensus ipse ⁊ tex. Arist. cōcuincunt. Ad sensum enim patet in celo eē potentia receptiua sue figure: ⁊ tñ in eo talis potētia nō est potētia cōtradictionis: celum eñ non est in potētia ad aliā figurā. Arist. vero tex. allegato nono metaphy. ait celū nō esse in potētia ad motū: sed ad terminos eius: ⁊ tñ constat celū habere potentiā receptiuam sui motus, vnde ex hoc insinuauit q; de potētia passiua loquebatur, ea eñ celū est in potentia ad terminos motus. Unde cum subiectū non habeat potentiā passiuā sed receptiuā tantum respectu propie passiōis, nulla eñ mutatio mediat inter subiectū ⁊ passionē: oportet subiectum nō esse in potētia contradictionis respectu passionis: ⁊ sic cōclusio deducta fuit falsa. ¶ Ad rationes aūt q̄bus arguens nitit illam propositionē de omni potentia receptiua probare respōdet. Et ad primam dicit q; passiones entis distinctas esse tales q; vna includit negationē alterius verū est: q; vna nō est alia formaliter: potentia eñ non est actus formaliter, sed ex hoc non sequit: ergo quelibet potest esse sine alia. Nā non valet: hoc nō est illud, ergo hoc potest esse sine illo. ¶ Ad secundā dicit q; possibile vt distinguit contra necessariū ⁊ impossibile sumit a potentia passiua ⁊ nō a potētia receptiua tñ: ⁊ ideo ex hoc non sequit nisi potentiā passiuam esse potentiā cōtradictionis: cum tñ arguēs debeat probare: q; ois potentia receptiua sit potentia contradictionis. ¶ Ad tertiā dicitur q; propositio prima ibi adducta. s. q; ideo potētia est ad esse: q; potest recipere esse ab alio. s. ab agente: in vno sensu est vera: ⁊ in altero falsa, si enim (ly potest) dicat posse distinctum contra impossibile. Aristo. dicit eam esse falsam, est enim sensus quod ideo potentia est ad esse: quia non est impossibile ipsam recipere esse ab agente: ⁊ sic celum esset in potētia ad motum cum recipiat ipsum ab alio. Si autem (ly potest) dicat potentiam vt distinguitur contra esse in actu: tunc propositio est vera, ideo enim aliquid est in potentia ad esse: quia potest recipere esse quod adhuc non habet: sicut ideo aliquid est in potentia ad nō esse: quia potest habere non esse quo caret: sed cum omnis actus possibilis haberi ab aliqua potentia non nisi per transmutationem acquiratur: ad nostram positionem redit̄ur: quod scilicet potentia passiua sola fit ad esse. Et rationes quibus separabilitas substantie ab omni accidente scotistice probatur ex supradictis facile est soluere. Assumunt quidem propositiones, quarum falsitas est superius declarata.

T.c.10. 26.27.⁊ 28. T.c.17

Ad rationes Trōb. Ad primam. Ad secundā. Ad tertiam.

¶ Sed quia illud quod dicit maxime ⁊ verissime in quolibet genere est causa eorum que sunt post in illo genere: sicut ignis qui in fine caliditatis est causa caloris in rebus calidis: vt in secundo metaphy. dicitur: ideo substantia q̄ est principium in genere entis: maxime ⁊ verissime essentiam habens oportet q; sit causa accidentium que secūdario ⁊ quasi ꝑm quid rationem entis participant.

T.c.4.

¶ In hac secunda parte capituli diuersitatē accidentiū inter se declaraturus ꝓmittit causam accidentiū q̄ sit: vt causas diuersitatis eorū insinuet tali conclusione. Substantia est causa accidentium: quā probat sic. maxime ⁊ verissime ens est causa reliquorum entium: substantia est maxime ⁊ verissime ens, ergo substantia est causa aliorū entium: sed talia sunt accidentia. Minor vero ex septimo metaphy. in principio patet. Maior vero ex secūdo metaphy. tex. cō. 4. habet, vbi dicit q; vniuersaliter id q̄ est maxime tale in aliquo ordine: q; est causa oīz aliorū in illo ordine: vt sic: sicut ignis qui in ordine calidorū est maxime calidus: omnium calidorum est causa vt sint calida. Utitur autem nomine generis in litera: sicut Arist. vtitur ibi vniuocatione: eo q; ad veritatem huius propositionis exigitur q; causa communicet cum effectu in nomine et ratione: licet analogice eadem, non enim sequitur, celum est causa omnium calidorum, ergo celum est maxime calidum, quod tamen sequeretur: si celo calidi nomen non equiuoce conueniret, quia igitur substantia ⁊ accidens in nomine ⁊ ratione entis analoga tamē conueniunt: ⁊ substantia maxime est ens: ideo causa est omnium aliorum vt entia sint.

T.c.2. T.c.4.

¶ Quod tamen diuersimode cōtingit: quia enim partes substantie sunt materia ⁊ forma, ideo quedam accidentia principaliter cōsequuntur formam ⁊ quedam materiam.

¶ Quia accidētia causantur a substātia in qua sunt: ⁊ effectuum diuersitas ex causis pōnit: assignat diuersitatē inter accidēta a

T.c.17 Accidē tia aliū sequun tur for mā: ali qua ma teriā.

pliori ex diuersitate partium substantie a quibus fluūt accidētia: ⁊ ponit tres distinctiones. ¶ Quarum prima cum suis diuisionib⁹ talis est. Accidentium alia sequuntur principaliter formam: alia sequuntur principaliter materiā. ¶ Accidentiū sequentiū formam: quedam cōmunicant materie: que iā vero sunt separata a materia. ¶ Accidentiū aūt sequentiū materiā: quedā sequunt eā in ordine ad formā generalē: ⁊ quedā in ordine ad formā spālem. ¶ Est autem ratio prime diuisionis: q; cū vnumquodq; operetur per quod est actu et semper species aliqua mouere ⁊ agere existimetur: vt dicitur tertio physic. tex. cō. xvij. oportet formam sequi operationes et operatiuas virtutes: similiter cum patiatur ⁊ trāsmutetur vnūquodq; ration materie: oportet plura accidentia eam sequi: vt ea que propter m[ate]rie diuersam complexionē insunt: ⁊ ipsam motui subiciūt ⁊c. Ꝓposuit aūt in prima diuisiōe (ly principaliter) vt distinguitur ꝓtra totaliter: nullū enim accidens est solius forme aut solius materie: sed oia sunt cōpositi: etenim ad ipsam quoq; intellectionē nō solum anima cōcurrit, sed totū cōpositū ex materia et forma. Sortes eñ est qui pu[nc]t intelligit: est ergo sensus diuisionis q; accidentium quedam sequunt formam non vt causam totalem: sed principalem: quedā sil' sequunt materiā vt cām principalē nō totalē. Cum eñ omniū accidentiū cā sit id quod vere est. i. substantia completa: omnia causa est cōpositum ex materia ⁊ forma: sed aliquorum principalis radix est forma: aliquorū vero principalis radix est materie. Sicut enim in artificialibus aliquid conuenit composito ratione forme: ⁊ aliquid rōne materie: quemadmodum scindere cōuenit serre rōne forme: durities aūt rōne materie: ita ⁊ in naturalibus aliquid oritur in cōposito ratione forme: et aliqd ratione materie: quemadmodum in sorte sentire et intelligere est ratione forme: masculinum vero ratione materie. Que aūt sit regula ad discernēndum accidentia sequentia formam ab accidentibus sequentibus materiam (infra) assignabitur.

In hoc capitulo.

¶ Forma autem inuenitur aliqua cuius esse non dependet a materia: vt anima intellectualis. Materia vero nō habet esse nisi per formā. vnde in accidentibus que sequuntur formam est aliquid qō non habet communicationem cum materia: vt intelligere qō non est per [or]ganum corporale sicut probat philosophus in tercio de aia. Aliqua vero ex consequentibus formam sunt que habent cōmunicationem cum materia, vt sentire, sed nullū accidēs sequitur materiam sine communicatione forme.

T.c.6.

¶ Hic ponitur prima subdiuisio cū eius cā. Cū. n. propie virtutes ⁊ ꝓpietates ⁊ operatiōes formarū ipsis formis ꝓportionari debeāt: ita si essentia ipsius forme sit dependēs a materia: virtus ⁊ operatio eius (cū nō sit ipsa forma a qua fluūt ꝓfectiones) dependere opz a materia. Et si essentia forme est independēs a materia: virtute aliquā opz habere a materia indepēdēte. alioquin oriose fecisset natura formā indepēdentē. fecisset siquidē naturā eleuatā supra materiā vt sic nō posset operari: cōsequēter nec finē ꝓpriū cōsequi. vnūquodq; n. est propter suā operationē. vt ōr. scdo celi, tex. Com. 17. Quia ergo inuenitur duplex genus formarum substantialium dependentium. s. a materia vt sunt oēs forme materiales: ⁊ independentiū ab ea vt est anima humana. iō inuenitur duplex genus accidentiū sequentium formam. ¶ Quedā eñ fluunt a forma dependēte a materia: ⁊ hec ita fluūt ab ea q; tñ recipiunt subiectiue in cōposito: propterea ōr. q; habent cōicationē cū materia vt sentire vegetare ⁊ huiusmodi. ¶ Quedam vero fluūt a forma independente a materia vt sic: ⁊ hec ita fluunt ab ipsa forma: quod recipiuntur in sola forma subiectiue: ⁊ propterea dicuntur non habere communicationem cum materia: vt intellectus ⁊ voluntas: intelligere velle ⁊ huiusmodi.

T.c.17 Accidē tia quā dā sequunt formam depēdē tem: ali qua for mā inde penden tia a ma teria.

Hec arbitreris Nos inemores cōtradicere superius: nunc dictis: vtrunq; enim est verū q. s. oē accidēs est cōpositi vt sup̄ dixim⁹: ⁊ q; aliqō accidēs est solius forme: vt mō dicimus. Accidēs eñ esse alicui⁹ pōt intelligi dupl'r. Uno mō vt cōpleri ꝓncipij elicitiui ⁊ receptiui. Alio mō vt supp̄positi, hoc scdo modo oē accīs est cōpositi cuius est esse et fieri. vñ aia nō intelligit vt supp̄positū qō operat: sed sortes ꝓ aiaz. Primo vero modo aliqō accidens est ipsius aie: ⁊ aliqō est cōpositi: virt⁹ eñ intellectiua nō est subiectiue in aliqua ꝑte corporis cōposita ex materia ⁊ forma: iz est subiectiue i sola essentia anime. vnde in tertio de aia, tex. cō. 4. ōr. q; intellectus nullⁱ corporis est actus. Virtutes aūt sensitiue nō sunt subiectiue in sola anima: sed

T.c.4.

in determinatis corporis partibus compositis ex materia ⁊ forma substātiali. Similiter cōplerū elicitiuū ꝓncipiū sensationis nō est sola potentia anime: sed cōpositū ex organo corporali ⁊ virtute anime. Intellectionis aūt ꝓncipiū elicituū cōpleti est ipsa sola virt⁹ intellectiua: ⁊ cū opatio immanēs sit subiectiue i suo elicitiuo principio: intelligere erit in solo intellectu sicut in subiecto. Propterea san. Tho. alibi dicit: q; anima intelligit sicut oculus videt: videt vt cōplerum ꝓncipiū elicituū: oculⁱ eñ non dat cōpositum: ex organo corporeo ⁊ virtute aie: nō ergo ꝓtradicunt ista: omne accidens est cōpositi vt supp̄positi: ⁊ aliqō accidēs est solius forme vt cōpleti principij elicitiui ⁊ receptiui. Et licet totus sermo sit de accidentibus substantiarū materialiū: ex his tñ innuit natura accidentiū substantiarū separatarum, opz eñ ea esse de ordine illoru accidentium que sequunt formā independentem a materia. ¶ Et nota q; anteq; ponatur alterius membri subdiuisio: assignat eā in litera: quare non sit talis subdiuisio de accidentibus sequentibus materiam: qualis facta est de his que sequunt formā vt dicat: accidentium sequentium materiā: quedam cōmunicant forme et quedam non: ⁊ causa est ista: qm nō inuenitur duplex materia: altera dependens a forma ⁊ altera non, sicut inuenitur dupler forma: nulla eñ materia potest esse sine forma, vt probatum fuit.

¶ In his tamen accidentibus que materiam consequuntur, inuenitur quedam diuersitas. Quedam enim accidentia consequuntur materiam secundum ordinem quem habet ad formam specialem vt masculinum ⁊ femininum in animalibus, quorum diuersitas ad materiaz reducitur. vt dicitur in decimo Metaphy. vnde remota forma animalis: dicta accidentia non remanent nisi equiuoce. Quedam vero consequuntur materiam ꝑm ordinem quem habet ad formam generalem: ⁊ ideo remota forma speciali adhuc in ea remanent: sicut nigredo cutis est in ethiope ex mixtione elementorum ⁊ non ex ratione anime: ⁊ ideo post mortem in eo remanet.

Cap. 5. q. 8.

Signū dīe assignate

¶ Hic ponitur alterius membri diuisio talis: accidentiū sequētiū materiā: quedā sequunt eā in ordine ad formā gñalē: quedā in ordine ad formā spālem. Illa accidentia dīr sequi materiā in ordine ad formā generalē: que individuo gñis alicuius cōuenīt rōne magis sue materie cui forme: sicut hoc mixtū hz cutis nigredinē nō ex rōne forme mixti: iz qz materia sua talis passa est: puta in tali clima te. vbi calor solis abūdat. Illa vero dīr ⁊ cōsequi materiā in ordine ad formā spālē: que individuo inferioris gñis vel speciei conuenīt magis rōne materie cui forme: sicut hoc aīal est masculinū nō rōne aie principalr: iz qz materiā ad aiam dispōsitā talis passio comitata est: puta qz materia plene dñio actus vigorosi seminis subiecta nō fuit. Signū aūt q; talia accidentia se habent. s. q; sequunt materiā ꝑm q; respicit formam altioris vel inferioris gñis est q; aliqua eoū eiusdē rōnis remanēt cōposito corrupto: ⁊ quedā nō remanent nisi equiuoce, nigredo siquidem hoīs viui ⁊ mortui eiusdē rōnis est: masculinitas aūt non. cā aūt huius nulla est alia: nisi qz masculinitas sequit aīal rōne sue propie materie: ⁊ propterea corrupto aīali ⁊ non remanēte nisi equiuoce: oportet masculinitatem in cuius ratione ponit animal: equiuoce remanere. Albedo aūt qz mixti materiam sequit: in cadauere remanentis: ꝑm eandem diffinitionem non equiuoce remanet.

Ut ea dem ac cidētia numero sint in gen to ⁊ cor rupto.

Questio. xvij.

Circa ea Que hic dicūtur accidit dubium. Utrum nigredo cutis in ethiope viuo ⁊ mortuo sit vna ⁊ eadem numero, ⁊ vniuersaliter vtrum sit idem numero accidens in genito ⁊ corrupto. In hac dubitatione tria agenda sunt. primo recitabitur opinio quorundam. scdo ponetur opinio. s. Tho. tertio respondebitur ad obiecta.

Quo ad Primum. quidā opinant accidentia cōia genito ⁊ corrupto esse eadem numero in vtroq; inter quos aliqui quibusdam verbis Auer. innuri tali distinctione suam promūt imaginationem. Accidentia cōia genito ⁊ corrupto habēt duplicem modum essendi. terminatum. s. ⁊ interminatū. Accidētia interminata vocant essentias accidentium absq; limitatione ad talem vel talem gradum. Accidentia vero terminata dicunt essentias accidentium limitatas ad hunc vel illum gradum. accidentia interminata ponunt eadem numero esse in genito ⁊ corrupto: non autē terminata, vnde sicut quantitas interminata cōis exprimit a Commen. ⁊ eadem in oibus ponitur: iz calor interminatus cōis: ⁊ idem est in aere ⁊ igne. ¶ Confirmatur autem opinio ista auto-

Auer roys ta tū quo rundaz opi. In de substan tia oz bis. c. 1. ⁊ primo phy. 66

ritatibus z rõnibus. Aristoteles.n. primo de generatione, text. T.c.23. com.23.dicens:in his autem si aliqua manent in genito z corupto: puta qñ ex aere z aqua si ambo diaphana aut humida ꝛc. ostendit non esse inconueniens q̄ aliquod idem accidens sit in genito z corupto. ¶Et in secundo de generatione.tex.com.25.vult expresse quod in habentibus symbolum est facilior transitus: q̄ T.c.25. est facilius corumpere vnum quam duo. ¶Auerroys quoq; in Cap. 1. libro de substantia orbis,non longe a principio dicit non solum dimensiones interminatas quas simplices vocat remanere eadem in genito:sed vniuersaliter qualitates omnes cõmunes genito et corupto. ¶Ratio autem prima ad hoc est:q̄ si qualitates disponentes materiam rei corumpende ad nouam formam corumpuntur:queritur quid educit formam generandam non potest dici quod illud sit agens extra:quia hoc non potest facere nisi per qualitates medias introductas in materia.qualitates autem ille corumpi dicuntur ab aduersario ante inductionem forme. ergo remanet quod nihil sit quod educat formam:quod est impossibile. ¶Preterea qualitates symbole queritur a quo corumpuntur cũ nullum cõtrarium appareat:z frustra corumpi reputentur in aliquo instãti in quo eandem opz generari. ¶Preterea figura cadauerις,organizatio,cicatrix:z si qua sunt hmõi si nõ remanent eadem:queritur a quo generantur.z cum non possit dici, a quo generantur per modum sequele:opz q̄ nullũ sit generans. ¶Quod aũt non generentur per modũ sequele, probatur. Accidẽtia.n,aliqua ideo consecutiue generantur: quia dans formam dat consequentia ad formam:modo ista accidẽtia repugnant forme magis quam sequãtur eam:cuius signũ est:q̄ sub forma cadauerις ad corruptionem tendunt.Et hec de primo.

op.tho mistaz. **Quo ad** Scõm sciẽdũ est Thomistarũ cẽopinionẽ:nullum accis esse idẽ numero in genito z corupto. Sequitur.n.hoc necessario ex nostris principijs. Nã si nullũ accidens est subiectiue in materia:z nõ datur nisi vna forma substantialis in cõposito:impole est idẽ accidẽs remanere idẽ numero, migraret siquidem accidẽs de subiecto in subiectum:z esset idẽ z non idẽ. Nec rõnes pro nũc ad hanc cõclusionẽ afferã, q̄ opz ad hoc efficaciter probandũ probare illud principiũ.s.q̄ in cõposito est tantũ vna forma substãtialis. Sed declarabo quomodo hoc sit possibile : et quomodo defendenda est ab aduersarijs positio nostra.

accidẽs ãtuor corum pitur. ¶Sciendum est igitur accidẽs quadrupliciter corũpi. ¶Primo per alterationem oppositam suo cõtrario:vt frigus a calido. ¶Scõo ad absentiã conseruatiue agẽtis:vt lumẽ in aere desinit sole recedente. ¶Tertio ad corruptionem subiecti vt risibilitas corũpitur hoie mortuo. ¶Quarto ad corruptionem termini:vt similitudo desinit cõsimili perempto.Et q̄ quot modis dicit vnũ oppositorũ,tot modis dicit z reliquũ:accidẽs generat quadrupliciter. ¶Primo ab agẽte sibi simili per trãsmutationẽ:sicut aqua calefit ab igne calido. ¶Scõo ad presentiam agentis in fieri et esse:vt lumen in aere fit a sole presente. ¶Tertio ad generationẽ subiecti:vt risibile generat homine genito. ¶Quarto ad generationem termini:vt forte solo albo existẽte statim ad alterius albi generationem consurgit in forte similitudo.Et licet omnibus istis modis cõingat accidẽs secundũ totã latitudinẽ corumpi: nullus tñ illorũ modorũ conuenit accidentibus omnibus nisi tertius. Cõmune nãq; est oibus accidentibus corũpi eorũ subiecto corupto:cũ accidentis esse sit in esse.z ideo sufficiẽs cã corruptio nis accidentiũ redditur qñ subiecto corruptio assignatur. Unde cum ex aere fit ignis:licet nõ oporteat corumpi caloré aeris:sed potius intendi:quia tamen aer qui subiectum illius est corumpitur:necesse est ipsum quoq; calorem corumpi ab sq; contrario ad solum subiecti defectum. ¶Propterea apparet qualiter peccent peccato fallacie consequentis argumenta ea que qualitates symbolas z dispositiones pro forma introducenda facientes : quia carent contrario corumpente: remanere inferunt. ¶Et notandum,quod quando accidens generatur ad generationem subiecti vel corumpitur ad corruptionem subiecti:tunc cum eadem actio terminetur ad vtrunq;:ad subiectũ per se:z ad accidens cõsecutiue non oportet querere aliud generans vel corumpens nisi generationem vel corruptionem subiecti.idem.n.est agens quod vtrumq; simul z eadem operatione facit:sicut cum ignis ex aere ignem generat:alterando aerem in fine alterationis aerem corumpit per se et consecutiue calorem introductum:z vniuersaliter omnia accidentia que in aere subiectiue erant ea consecutionis necessitate:q̄ accidens sine subiecto proprio remanere non potest z in eodẽ instanti generat ignem per se:z calorem consecutiue absq; alia media alteratione similem calori ante illud instãs existenti.Simile autem est iudicium de quãtitate z figura z aliis dispositionibus z accidentibus similibus in genito z corupto: omnia enim ista concomitatiue producũtur.ideo non oportet querere generans nisi quod subiectum generat.Et cum supradicta inspexeris videbis quod simile a suo simili cõcomitatiue z per accidens quandoq; corumpitur: et per oppositum a non simili concomitatiue, per accidens generari contingit ipsum accidens. Aristo.ergo quoties dicit eadem remanere in genito z corupto: eadem specie,non numero,aut:et hoc per accidens. Variatur enim vnitas numeralis,non propter generationis vim,sed subiecti corruptionem. Facilior quoq; transitus in habentibus symbolum, non ex identitate numerali symbolorum accidentium.tex non repugnantia illius in agendo vel patiendo prouenit. Et hoc,q̄ forme substantiales,a quibus fluunt similes qualitates,sunt similiores:ex effectibus enim,natura cause iudicatur.Auerroys autem (si saluari debet)eodem modo glosserur.

Ad rationem Autẽ obiectionis dicitur. Et ultimo instãti,est generatio extrinseca p aliquam actionẽ,quam in illo instanti elicit,sed in termino actionis,nudã materie essentiã attingẽs.Unde,cũ dicitur,agens extra,nõ potest educere formã, nisi p qualitates medias introductas,verũ est,dũ agit:non autẽ cum est in termino actionis.Sufficit esse z exigit alterasse ad materie expoliationẽ z dispositionẽ. ¶Ad scõm dicitur, q̄ qualitates symbole,z similia,corũpuntur p accidens ad corruptionem subiecti a corũpente p se subiectum:nec frustra in eodem instanti est primũ non esse earũ,z primũ esse sibi similũ:sed necessario necessitate materie:vt dictũ est. ¶Ad tertiũ dicitur, q̄ figura, cicatrix,z huiusmodi,producunt consequutiue:z p accidẽs, a generante eorũ subiectũ,scilicet cadauer:nec est verũ, q̄ sola illa accidentia generent consequutiue, q̄ sequunt formam:sed multa accidentia sequunt compositũ ex necessitate materie,q̄ sunt,scilicet non incompossibilia:aliqualiter tamẽ opposita ipsi forme: vt patet de se.Et ideo dico,q̄ figura,z similia sequuntur cadauer ex necessitate materie:q̄ scilicet agens naturale non potest tam cito dispositiones per tot transmutationes radicatas corumpere totaliter, vt positiones sequunt:z q̄ non sunt facientes pro forma generis ad corruptionem properatur.

Ad primum.

Ad secundũ.

Ad tertium.

¶Et quia vnaquæq; res individuatur ex materia z collocatur in genere vel specie per suam formam: ideo accidentia que consequũtur materiam sunt accidentia individui: ẽm que etiam individua eiusdem speciei differunt ad invicem. Accidentia vero que consequuntur formas sunt propie passiones vel generis vel speciei, vnde inueniunt in omnibus participantibus naturam generis vel speciei: sicut risibile consequitur in homine formam:q̄ risus contingit ex aliqua apprehensione anime hominis.

¶Hic ponit scõa diuisio accidentiũ q̄ talis est. Accidentiũ alia sunt accidẽtia individuis:alia sunt accidẽtia generis vel speciei. ¶Dupler aũt inter ista differẽtia ponit.Prima est, q̄ accidentia individui cõsequunt cõpositũ ratione materie principaliter. Accidẽtia vero speciei vel generis sequunt compositũ ratione forme. Scõa est, q̄ accidẽtia individui sunt ea penes q̄ attendit differentia inter particularia eiusdẽ speciei. Accidentia vero speciei siue generis sunt cõia necessario oĩbus individuis illius speciei vel generis. Exẽplũ:masculinũ z femininũ sunt accidẽtia individualia, sequunt enim materiã z penes ipsa differunt sortes z berta. Risibile aũt est accidẽs specificũ:sequit enim intellectiua apphensionẽ z oĩbus hoibus necessario cõuenit. Assignat quoq; radix prie differẽtie:cũ dr:q̄ materia est principiũ individuationis,forma autẽ est p quã res in genere vel specie collocat. Ex hoc em q̄ materia est cã esse individualis vt sic:sequit q̄ sit etiã radix accidentiũ cõsequẽtiũ ipsum esse individuale:ac p hoc accidẽtia individui sunt q̄ cõsequunt materiã,ex eo.n.it q̄ forma est principiũ eẽ generici z specifici oportet q̄ etiã sit cã ꝓpietatũ z accidentiũ cõsequẽtiũ speciẽ vel genus:z sic accidentia speciei siue generis sequuntur formam. Scõe vero differẽtie ratio est: q̄ cũ sint in forma specifica q̄ generica cõueniant omnia contenta sub eis:oportet etiam propietates earum omnibus esse cõmunes. Cum autem penes materiam differant induta sua: accidentia quoq; materialia oportet esse ea secundũ que ipsa particularia inter se differunt: vt effectus

proportionabiliter propijs respondeant causis.

Accidunt hic Duo dubia circa literã. Primũ est:qualiter sit verũ q̄ accidẽtia sequẽtia materiã sint ea penes q̄ differunt individua in eadẽ specie:q̄nquidẽ quãtitas sequit materiam.et th est cõmunis oĩbus individuis corporis z inferioũ. ¶Scõm dubiũ est:qualiter verificẽt q̄ accidẽtia seqñtia materiã nõ sint passiones generis vel speciei:cũ masculinũ z femininũ sequanꝫ materiã:z tñ passiones sunt ãalis:vnde z ãal i eorũ diffinitiõe ponit:sicut subiectũ in diffinitiõe passionis:vt.10.metaphy.tex.cõ.25.habet.Similiter quãtitas videt esse passio corporis de predicamento substantie:z tamen sequitur materiam.

T.c.25. 7.meta. cõ.17. ñio pes ac idẽtia equen ia ma riam diui ua.

Ad eum ntiã Primi sctõ verba illa.s.accidẽtia seqñtia materiã sunt ea ẽm q̄ individua differũt:nõ esse gẽda vniformiter:ꝫ diffomiter. Individua em differũt penes accidẽtia materialia dupliciter. Vel q̄ vnũ eorꝫ ꝫ vnũ z reliquũ aliud. Vel q̄ vtrũq; ꝫ idẽ: ꝫ alio z alio modo, verbi gr̃a,sortes z berta differũt penes masculinũ z femininũ:ergo q̄ ille ꝫ masculinitatẽ illa fẽminitatẽ.Differũt quoq; penes suas q̄ titates:nõ ex eo q̄ ille sit quãtus z illa nõ:sed ex eo q̄ nõ eodẽ modo sunt quãti.nũq; em inueniunt duo quãta oĩno similia:siquidẽ ꝓprijs differre necesse est.Quãtitas ergo licet sit cõmunis oĩbus individuis:q̄ tñ nõ vniformiter eis cõuenit:est ẽm quã individua inter se differunt secundo modo z hoc sufficit.

dalsio nes ge erum upli es.

Ad intelligentiã Scõi notandũ q̄ passiones generũ sunt duplices. Quedã cõuenientes eis ratiõe forme generice:z quedã ratiõe materie. Ille q̄ sequunt formã vocate sunt hic passiones generũ:z nõ ille q̄ sequuntur eorũ materiã:propterea q̄ natura generica ex sua forma est talis z nõ ex materia:aial em est animal ex sua forma z nõ ex sua materia. Unde cũ in proposito animalis passio ratione forme sit sensibilitas:z ratione materie masculinitas vel femineitas:diuersis rationibus moti Arist.in metaphy.z.s.Tho.hic diuersimode locuti sunt. Risus enim est passio ãalis ratione materie: ideo vocata est ibi passio:q̄ autem nõ ratione forme:ideo hic nõ est dicta passio.

o. met. cõ.25. 7. met. cõ.17. 19.

¶Similiter dicendũ est de quãtitate:q̄ sequitur corpus ratione materie:sequit em ipsum ẽm quã quo est in potẽtia diuisibile: quod non est nisi materia vt indiuisibilitas re immaterialium ostendit.Et nota q̄ hec secunda diuisio accidentiũ ne na per mẽbia diuidẽtia:eadẽ em sunt huius z liue rationem:q̄ illa diuisio accepta est penes materiam.s.z formam, ista autem penes su a quibus appropriantur.s.genus:speciem,z individuum.

¶Sciendum etiam est quod aliquãdo accidentia ex principijs essentialibus causantur ẽm actum perfectũ sicut calor in igne qui semper actu est calidus. Aliquando vero ẽm aptitudinem tantũm:sed cõplementum accipiunt accidentia ex agente exteriori:sicut diaphaneitas in aere que completur per corpus lucidum exterius:et in talibus aptitudo est accidens inseparabile:sed complementum quod aduenit ex aliquo principio quod est extra essentiam rei: vel quod non intrat constitutionem rei:est separabile sicut moueri et huiusmodi.

¶Hic ponitur tertia diuisio accidentiũ. Quedã causant ex principijs essentialibus subiecti ẽm actum perfectum:quedam ẽm aptitudinem tantũ. Illa accidentia vocat causari ẽm actũ perfectum ex essentialibus principijs que ẽm suas actualitates ex intrinsecis principijs subiecti in ipso fluũt:vt calor in igne. Illa vero dicit causari ẽm actum imperfectũ seu aptitudinem tantũ que non ẽm suas actualitates:sed ẽm quasdã inchoationes ex principijs essentialibus subiecti in ipso fiunt:vt moueri sursum in igne ex principijs eius causatur ẽm sui inchoationẽ:puta leuitatem. Differunt autẽ: quia prima z secundum suas aptitudines:z secundo se inseparabilia sunt a subiectis:secunda vero secundũ se quidẽ sunt sepabilia: ẽm aũt suas aptitudines nõ ꝓnt separari. Ab igne enim neq; aptitudo ad calorẽm neq; calor ipse separari potest ipso remanẽte, motus autem sursum non semper inest igni: sed aptitudo ad motum sursum:puta leuitas est inseparabilis ab ipso: z causa horum est: q̄ in illis ipa actualitas accidẽtis ex solis principijs essentialibus fluit:in istis vero aptitudo tantũ ex solis principijs essentialibus fluit:ipsa autẽ actualitas aliunde expectatur ex aliquo:scilicet extrinsece cõcurrente vel agẽdo vel non prohibendo:vt ꝑz in exẽplo dato de motu sursum qui non inest igni nisi aliquo concurrente extrinseco:remouẽte.s.prohibens:z diaphaneitas non est actus in aere nisi cõcurrente extrinseco illuminante:lumen enim est actus diaphani ẽm actum:vt ꝑz secũdo de anima.tex.cõ.lxix. ¶Profundiorem autem huius diuisionis cãm elicio ex prima secunde.q.x. ar.1.ad scõm:q̄ s.ideo aliqua accidẽtia oriunt ex ꝓncipijs essentialibus inseparabiliter ẽm actum cõpletũ:aliqua aũt separabiliter ẽm actum completum:z inseparabiliter ẽm aptitudinem:quia illa sequuntur rei actualitatem:ista vero potentialitatem. Quod sic intelligo : q̄ vnumq̄ agit ẽm q̄ est actu:patitur autem ẽm q̄ est in potentia ex sufficiente rei actualitate procedit q̄ accidens in se complete producat:z per oppositum ex insufficiente actualitate z cõsequenter potentialitate:ex qua omnis insufficiẽtia est: puenit q̄ res habet accidens in se ẽm aptitudinẽ tantũ:z q̄ ab illo expectet actualitatem:seu q̄ accidens separabile sit ẽm actualitatem: quod idem est. ¶Amplius cum esse et bonum actualitatem sequantur: et non esse et malum potentiam:ex actualitate rei prouenire necesse est esse accidens perfectum z inseparabile ẽm actũ et aptitudinẽ:z p oppositum ex rei potẽtialitate ꝓcedere opz in completionẽ accidentis:z sepabilitatẽ eius ẽm actũ:est enim separabilitas ipsa quoddã nõ esse:cum nihil aliud sit q̃ negatio necessarie sequele sui esse completi ad esse subiecti. Intellige autem hic: vt supra :scilicet q̄ ex actualitate subiecti aptitudo est:ex potentialitate autem sepabilitas accidentis ẽm suam actualitatem. ¶Aduertendum vero est q̄ sanc. Tho.passiones que dicunt aptitudinem non collocauit simpliciter inter accidentia ex essentialibꝰ principijs fluentia:sed potius ipsarum passionum z aptitudinum actus:quos secundum incompletum esse aptitudines vocauit. Fecit autem hoc:quia aptitudo de se non habet rationẽ alicuius per se producti seu producibilis:nullum em naturale producens intendit aptitudinem:sed actũ illius:non est namq̄ opus risibilitate:nisi vt rideatur:vnde z risibilitas inchoatio quedam risus est:propterea igitur inter effectus essentialium principiorꝫ aptitudo nõ est simpliciter ponẽda:sed actus quia non ipsa:sed eius actus est q̄ a principijs productivis intenditur:z quia aptitudo nihil aliud est q̃ inchoatio quedam:inchoatio aũt est actus imperfectus: ideo accidentia secundum actum incompletum aptitudines vocantur.

Antecꝫ Terminemus tractatum de diuersitate accidentium:queritur an omne accidens habeat aliquod subiectum propium:aut aliqua accidentia sint ita communia: q̃ nulli propria. ¶Est autem ratio dubitandi:quia si omne accidens est propium alicui cum propium conueniat omni :soli:z semper: nullum accidens erit separabile ab eo in quo est. Inesset enim soli z semper propio subiecto. ¶Amplius sequeretur semper corruptionem cuiuscũq; accidentis comitem fieri corruptioni substantie sicut corrupto risibili corumpitur homo. patet consequentia: quia corrupto proprio necesse est corumpi illud cuius est propriũ: aliter non conueniret ei semper:hec autem experimur esse falsa:vt patet in accidentibus communibus z actibus secundis. ¶Ex opposito autem cum omne accidens sit diffinibile:z in diffinitione cadat subiectum:de quo accidens per se predicatur : vt patet primo posteriorũ.z septimo metaphysice opz q̄ oẽ accidẽs habeat ꝓpriũ z per se subiectũ,per se nãq; supponit de omni semper z necessario.

T.c.9. T.c.4. z.17.

Ad huius Dubitationis euidentiam sciendum est q̄ cũ apud san. Tho.in questione de virtu.q.j.arti. tij,subiectum habeat triplicem habitudinem ad propium accidens scilicet sustentantis ad sustentatum:potentie ad actum : z principij ad principiatum:sicut calor ignis non habet esse nisi sustententur in igne:z est forma accidentalis eius:z oritur ex ipso. secundum aliquid participat istas conditiones:potest dici accidentis subiectũ z secundum quod ab istis habitudinibus recedit:potest negari accidentis subiectum. Unde propter defectum prime que principalior est:dicitur in primo posteriorum : quod nullum accidens est subiectiue in alio accidente:quia videlicet nullum accidens potest sustentare aliud:sed sola substantia que est ens per se:aliis fulcimẽtum prebet essendi. Quia autem aliquod vnum accidens põt comparari ad aliud vt potentia ad actum:z quandoq; vt proximũ principium ad principiatum:z ideo conceditur etiam vnum accidens esse subiectum alterius:quemadmodum superficies dicitur subiectum colouris:quia est in potentia respectu colouris:z dulcedo esse in calido z humido:quia causatur ex calido z humido. ¶Potest ergo quadruplicem intellectum habere dubitatio mota. Primo potest intelligi:vt queratur an omne accidẽs habeat propium subiectum vt sustẽtatiuũ.secundo an habeat ꝓpriũ subiectum vt potentiam.tertio an habeat ꝓpriũ subiectũ vt principiũ.q̃rto an habeat propium subiectum vt sustentatiuũ potentie z principium simul.

T.c.35.

q.de vir tutibus q.1.a.3. c.

T.c.66. pia se cũde.q. 10.ar.1. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si questio Sit ꝺm primū sensum respōdetur negatiue: q̄ scilicet omne accidēs habet propriū subiectum in ratione sustentantis: vt probant rationes primo inducte: multa enim sunt accidentia que nullum proprium sustentans sibi vendicant: sed cōmuniter multis insunt: vt eorū separatio ostēdit: separantur nāq; a substātia sustentante: ea naturaliter remanente: quod de propriis accidentibus dici non potest. ¶Eadem quippe substantia absq; sui mutatione cōtraria sustētat: vt dicitur in predicamētis. ¶Si autem iuxta secundum sensum dubitetur: respondetur affirmatiue: q̄ scilicet omne accidens habet propriū subiectum in ratione propie potentie: eo q̄ quilibet actus respicit propriam potentiam: sicut enim actus respicit potētiam: sic talis actus talem potentiam: et actus specificus potentiam specifice: accidēs autem omne actus quidam est: igitur omne accidens habet propriam potentiam cuius est actus: propter quod tertio physi. text. cō. x. dicitur potentia ad infirmitatem est alia a potentia ad sanitatem: eo q̄ sanitas est aliud ab infirmitate: z. xij. metaphy. longo processu probatur principia predicamentorum esse eadem proportionabiliter: quia cuilibet actui propria respondet potentia. ¶Si autē tertio sensu ingratur respondetur negatiue: quod. s. nō omne accidēs habet aliq̄ subiectum proprium in ratione principii proprii: eo q̄ habere subiectum proprium in ratione principij includit fluxū illius accidentis a tali subiecto in genere cause efficientis: eo modo quo duorum effectuum ordinem inter sese habētium prius est causa effectiua eius q̄ necessario primi ꝓductionē sequitur: siue istud subiectum sit receptiuum accidētis: vt quo: siue vt quod: patet q̄ non omne accidens fluit a suo receptiuo effectiue: sed multa sunt respectu quorū receptiua pure passiue se hz: vt patet cum species rei sensibilis recipitur in medio: siue in sensu. ¶Si autem quarto modo intelligatur questio patet quid dicendum sit: negatiue enim respondere oportet.

Sed aduertendū Est q̄ hec que diximus intelligi debent de accidentibus ꝺm seorsum acceptis actibus: et seorsum aptitudinibus: loquendo nāq; de accidētibus: vt sanctus Tho. in litera loquitur: scilicet non iudicando actualitates accidentium seorsum ab aptitudinibus: dicerē q̄ omne accidēs ꝺm suam radicalem aptitudinem habet aliquod subiectum proprium in ratione sustentantis potentie z principij: licet non ꝺm suam actualitatem: eo q̄ aptitudo ad tale accidens non est nisi a tali gradu substātiali fluat mediate vel immediate: z cōsequenter nisi in tali gradu subiective sustentetur immediate vel mediate: verbi gratia: lumen ꝺm suā actualitatem et substantiam: licet sit ab extrinseco: z sit accidens separabile: tamē ꝺm suam inchoationem seu radicalem aptitudinē: puta diaphaneitatem est inseparabile: z fluit a certo gradu substantiali cōmuni superioribus z inferioribꝰ. Et similiter sedere licet sit accidēs: q̄ accidēs tñ ꝺm suam aptitudinem est ꝓ plurib: z non natū conuenire nisi certo enti: puta animali tali ꝛc. fluit enim aptitudo ad sedēdum ex suis principijs. Similiter et videre licet sit accidens separabile: radicalis tamen aptitudo ad videndum separari a tali animali non potest. ¶Ex his patet quomodo ad vtrāq; partem rationes adducte verum concludunt diuersimode. Nam loquendo de accidentibus secundum suas essentias z actualitates: conclusio rationum primo adductarum conceditur accipiendo subiectum in ratione sustentantis z principij. ¶In ratione autem potētie falsa est conclusio vt dictum est. Nec probatio contra hunc applicata sensum valet: eo quod cum dicitur quod ꝓprium conuenit soli omni z semper: intelligitur de ipso ꝓprio non secundum suam actualitatem: sed secundum aptitudinem. ¶Et similiter cum dicitur quod ad corruptionem ꝓprij desinit subiectum: intelligitur si corrumpitur secundum aptitudinem: non autem secundum actum vniuersaliter loquendo. Vel dicatur quod inseparabilitas z huiusmodi non conuenit accidenti: vt respicit subiectum in ratione propie potentie: sed vt sustentatiuum. z principium. Loquendo autem de accidentibus secundum suas aptitudines: patet quomodo rationes peccant. Dico enim quod nullum accidens est separabile secundum aptitudinem radicalem: saltem: sed coeuum subiecto necessario: z quod corrupto accidente secundum talem aptitudinem oportet subiectum corrumpi. Ratio autez in oppositum adducta concludit quod omne accidens habet subiectum: de quo ꝙ se predicatur secundum se vel secundum suam aptitudinem. Cum enim eius sit actus: cuius est potentia (vt dicitur in somno z vigilia) idem subiectum erit quod cadit in diffinitionem accidentis secundum aptitudinem z secundum actum: sicut homo debet poni non solum in diffinitione risibilis sed risus. Stant ergo ista duo simul quod accidens secundum suam actualitatem non habeat ꝓprium subiectum: cui vniuersaliter soli z semper insit: et tamen habeat ꝓprium subiectum per quod diffiniri debeat: quia ad hoc secundum sufficit quod secundum se vel [illegible] suam aptitudinē per se de illo subiecto ꝺdicetur. Ad primum vero sufficit accidēs secundum se tantum non predicari per se de subiecto.

¶Sciendum est autem q̄ in accidentibus alio modo sumuntur genus differentia z species q̄m in substantijs: quia enim in substantijs ex materia et forma substantiali fit per se vnum: vna quadam natura ex eorum coniunctione resultante: que ꝓprie in predicamento substantie collocatur: ideo in substantijs nomina concreta que [illegible] positum significant ꝓprie in genere esse dicuntur: sicut genera vel species: vt homo vel animal: non autem forma vel materia est in predicamento hoc modo nisi per reductionem: sicut principia in genere principiorum esse dicuntur. Sed ex accidente z subiecto non fit vnum per se: vnde non resultat ex eorum coniunctione alia natura: cui intentio generis vel speciei possit attribui: vnde nomina accidētium cōcretiue dicta non ponuntur in predicamento: sicut species vel genera vt album vel musicum: nisi per reductionem: sed solum secundum quod abstracta significantur: vt albedo et musica.

¶In hac tertia parte capituli huius determinatur quomodo accidentia se habeant ad intentiones logicas: z primo, quomodo se habent ad esse in predicamento: deinde vnde sumantur in eis genus z differentia. Quo ad primum ponit duas conclusiones. s. Accidētia in concreto non sunt proprie in predicamento. Et accidentia in abstracto propie sunt in predicamento.

Ad quarum Euidentiam sciendum est: quod accidētia habent vnum modum essendi scilicet esse in alio: non enim fuerunt nisi insint alicui. Habent autē duos modos intelligendi eo quod intellectus est naturaliter ea que sunt aduna[illegible] Intelliguntur enim quandoq; cointelligendo sibi subiectum [illegible] z intelliguntur per modum accidentis: eo quod accidens esse est in alio esse. Quandoq; vero intelliguntur solitarie non cointelligendo scilicet eis subiectum cui secundum rem insunt: z tunc [illegible] guntur per modum substantie: eo q̄ esse per se. i. solitarie soli substantie conuenit. Accidentia enim semper comite egent. Cum autem modus significandi non fundetur super modo essendi sed intelligendi: sicut habent duos modos intelligēdi ita habent duos modos significandi. Unde significantur quandoq; consignificando subiectum: z tunc significantur per modum accidentis: z vocantur significata in concreto: vt album: nigrū ꝛc. Quandoq; vero significantur ipsa sola absq; scilicet subiecti consignificatione: et tunc significantur per modum substantie: z vocātur significata in abstracto. vt albedo z nigredo. Abstractum enim z concretum in accidentibus licet differant in modo significandi idest penes consignificare subiectum z non consignificare illud: conueniunt tamen in significatione ipsius forme accidentalis. Album enim puram qualitatem significat (sicut in predicamentis dicitur) sicut z albedo: sed album significat albedinem in subiecto. albedo autem significat albedinem absq; illo. Quia igitur accidētia in concreto totum coniunctum important: puta sicut album albedinem in subiecto: coniunctum autem hoc non est vnum per se: sed vnum z ens per accidens. id autem quod in predicamento reponitur debet importare vnum z ens per se cum predicamenta diuidant ens per se. quinto meta. tex. cō. xiiij. ideo accidentia in concreto non propie reponuntur in predicamento. Et hec est ratio qua in litera prima conclusio probatur: que sic formari potest. Nullum nomen importans ens z vnum per accidens: est propie in predicamento: concretum accidentale importat vnum z ens per accidens ergo nomen concretum accidentale non ponitur in predicamento propie z per se. Ad declarationem minoris ponitur differentia inter concretum accidentale z substantiale in hoc quod concretū substantiale importat compositū ex materia z forma z tale est vnū per se: z ideo reponitur in predicamento: vt genus vel species: accidentale vero importat ex subiecto compositum z accidente: quod est vnum per accidens. Accidēte enim z subiecto non fit nisi vnū per accidens: vt dicitur septimo meta. z ideo non debet poni in ꝓdicamento nisi reductiue. Eo modo quo res impura ad sue puritatem nature reducit. ¶Et sic remanet secūda cōclusio vera: q̄ accidētia. s. in abstracto: in ꝓdicamento speciei z generis predicatio nē suscipiūt: aliter oīno z ꝓdicamētis accidentia sunt excludenda.

In predicato substātie.

Conuenientia inter concretuz z abstractū, in ꝓcadimēto substātie. Differentia cōcreti z abstracti accidentiū.

Cum Aūt aliq̄s abstractū solā formam importare: nō ideo hoc dicūt putes q̄ abstractū subiectū forme a se oīno excludat: hoc esset falsum est, sed ideo q̄ abstractū ex modo suo significādi quo solo differt a concreto non includit subiectum principaliter, sed secundario, et ex consequenti. ¶Quod ex conuenientia z differentia inter ea ex modo significādi persuaderi potest. ¶Conuenīūt enim in hoc, q̄ tam abstractū q̄m concretum ex modo significādi important duo. s. quod z quo: seu subiectū z formā. Idē enim importat [illegible] finitio z definitū, licet alio modo. Definitio aūt vtriusq; importat vtrūq; dictorū: vt exemplariter patet: humanitatem enim dicimus [illegible] ritatē nasi: z simum nasum curuū. Ex aūt hoc sit ex modo significādi ex eo clarum est, q̄ tam abstractū q̄m concretum purā formam significat: vt in predicamētis testatur Aristoteles. Differūt autē abstractum et cōcretum ex varietate modi significandi in hoc, q̄ concretum importat ex modo significandi principaliter subiectum: z secundario formam. Abstractum vero principaliter importat formā: et ex consequēti subiectum. ¶Aduertendum nāq; est. q̄ contrario ordine se habēt subiectum z forma, ad significationē nominis cōcreti z eius modum significādi. Importat em̄ concretū ratione significatiōis primo formā: z subiectū nō nisi ex cōsequēti copula. Quo ad modū vero significandi primo subiectū: z ex cōsequēti formā importat. Cuius signū est q̄ in diffinitione cōcreti exprimit primo subiectū tanq̄m genus q̄ prima pars est diffinitū: z forma secūdo loco ponit quasi differentia. Dicimus nāq; q̄ simum est nasus curuus. Abstractū vero et ex significatiōe z ex modo significādi primo formā importat: secūdario aūt z ex cōsequēti subiectū. In cuius signum in eius diffinitione forma ipsa primo exprimit vt genus: subiectū aūt secūdario loco differētie: vt patet cū dicit, simitas est curuitas nasi. Quitur aūt hec differētia ex eo q̄ cōcretū importat habitudinē inter subiectū z formā: prout incipit a subiecto z terminat ad formam. Abstractū vero importat habitudinē inter formā z subiectū prout incipit a forma: z terminat ad subiectū: vt [illegible] exēplis datis apparet. Ex hoc em̄ q̄ habitudo importata p concretū [illegible] modo significādi: vt incipiēs a subiecto: sequit q̄ primum [illegible] ectum a quo incipit, z similiter ex hoc q̄ habitudo [illegible] ta p abstractū importat ex modo significādi: vt [illegible] a forma: consequēs est vt primo importet formā a qua it. Causa aūt huius diuersitatis est: q̄ cōcreta ad cōposita significāda sunt inuenta. Cōpositio aūt a subiecto oritur. Abstracta vero inuenta sunt ad significādas formas apud nos inuctas simplices q̄dē: sed a quibus denominatio ad subiecta deriuatur, vnde z cōcreta cōpositū q̄dammodo importāt: abstracta vero formas: vt cādētes tñ ad subiecta. Nō igit ꝓpterea dictū est q̄ abstractū solā formā importet: q̄ nullo modo copulat subiectū: sed q̄ ex modo significādi cōpositum nō sonat: nec principaliter importat ipsum subiectū: quēadmodū concretū: sed extrinsece tantum terminum habitudinis forme significate.

Apō metaphy. dicit in genere.

Aduerte Hic q̄ de abstracto z cōcreto quomodo sunt in predicamēto aliter metaphysicus: z aliter logicus iudicabit. Cūm em̄ apud metaphysicū q̄ res ꝺm suas essentias cōsideratur z nō ꝺm modos intelligēdi vel significādi abstractum z cōcretum nō differāt: eo q̄ eadē res abstracte z cōcrete sint significata: dicet ipse sicut abstractū: ita z cōcretū in genere esse: res em̄ ꝓ suā essentiā ingredit vel egredit genus metaphysicaliter sumptū idest rē generis: z nō per modū significādi: vnde nō dicet metaphysicus albū ens ꝓ accidēs. [illegible] oc albū: vt patet ꝙnto meta. tex. cō. x. z. 14. z septimo eiusdē tex. cō. 16. Logicus aūt qui nō res ꝺm suas naturas, sed secundū intēriones adiectas primis intellectis ac significatis cōsiderat: dicet abstractū esse in genere, cōcretum vero non: q̄ res noie abstracto: significata potest denominari species: vt albedo z genus vt color: cōcretū vero nō ꝓpter aliteratē modi significādi: vt dictū est. ¶Causa aūt quare alietas modi significādi hāc veritatē logico ꝓbeat: est q̄ modus significādi ꝓuenit secundas intēriones z fundat quodā modo ipsas, licet em̄ ratio modus significādi q̄m secunda intentio cōueniat in hoc q̄ sequit rem: nō ꝺm se sed vt intellectā prius tñ rem vt intellectā sequit modus significādi q̄m secunda intētio: eo q̄ modus significādi nihil aliud est q̄m [illegible] modi intelligēdi: sicut vox significās est signū rei intellecte, vnde sicut vox significatiua prius sequit rem intellectā q̄m secūda intētio ita eius modus significādi modū intelligēdi: vt totus ordo ptinentiū ad noia prime intētionis ꝓcedat ordinē eorum q̄ pertinēt ad noia secūde intētionis. Ex igit secūde intēriones res vt intellectas z significatas denominat z nō absolute: ideo stat eandē rem diuersimode intellectā z significatā denominari speciē z nō speciē: z consequēter esse directe in ꝓdicamēto z nō esse directe in eo: sicut eadē natura humana significata nomine hois, species est: significata vero noie humanitatis species nō est, sed speciei principiū: vnde in proposito apud logicum res illa q̄ albedinis noie intelligit diuersimode significata in ꝓdicamento est, z affirmat z negat. Si em̄ in abstracto significet cum sic speciei denoiationem habeat in ꝓdicamēto reponit. Si aūt in concreto significet cū sic speciei vel generis denoiatione non habeat: q̄ rē extraneā ex modo significādi includit: in ꝓdicamēto directe esse negat. Et q̄ intentio sci Thome est declarare quomodo accidētia se habeāt ad intēriones logicas: z nō ad cuius generis rem ptineant: ideo concretū accidentale a predicamentis separauit.

Cum Ibis oibus aduertas q̄ aliq̄d facit rem reponi in ꝓdicamēto dupliciter. Uno modo vt ratio reponēdi ipsius in ꝓdicamēto. Alio modo vt cōditio sine qua nō. Ratio reponēdi rem in genere siue speciē tā apud logicū q̄m apud metaphysicū est essentia alius rei. res em̄ ꝙ suā essentiā ad genus z speciē definit: cōditio aūt sine qua nō est modus ipse significādi. Et in predicamēto quidē substātie cōditio sine qua res nō suscipit generis vel speciei ꝛc. denoiationē: est modus significādi in cōcreto. In ꝓdicamētis aūt accidētiū cōditio sine qua nō est modus significādi in abstracto. propterea cū dictū est cōcretū accidētale nō directe reponi in ꝓdicamēto apud logicū: intellige hoc ꝓpter defectū cōditionis sine qua nō: z nō propter defectū ratiōis reponēdi. Et similiter cū dicit q̄ humanitas z vniuersaliter abstractum substantiale non est in genere substantie: intellige propter defectum cōditionis sine qua non: z non rationis reponendi.

¶Et q̄ accidentia nō componuntur ex materia z forma: ideo non potest in eis sumi genus a materia z differentia a forma: sicut in substantijs compositis: sed oportet vt primum genus sumatur ex ipso modo essendi ꝺm q̄ ens diuersimode ꝺm prius z posterius de decem generibus predicatur, sicut dicitur quantitas ex eo q̄ est mensura substātie, z qualitas ꝺm q̄ est dispositio substantie, z sic de alijs ꝺm Philosophum in. xj. metaphysice.

¶Hic declaratur vnde in accidentibus sumantur genus z differentia propositionibus tribus. ¶Prima est, genus z differentia non sumuntur in eis ex materia et forma. ¶Secunda est, primum genus sumitur ex ꝓprio modo essendi, quo predicamentū ipsum pars entis constituitur. ¶Tertia est, differētie sumuntur in accidentibus ex diuersitate ꝓpriorum principiorum. Prima patet sic: in compositum ex materia z forma non potest habere genus sumptum a materia: z differentiam a forma: sed accidentia sunt in composita ex materia z forma: igitur non pōt in eis sumi genus a materia: z differentia a forma: sicut fit in substantijs compositis: quod qualiter intelligendum sit (supra dictum est.) ¶Secunda patet sic primum genus oportet explicare essentiam ꝺm ꝓpriā potentiam q̄ est in ea: sicut vltima dīa dꝰ explicare essentiā ꝺm vltimū actum sed essentia accidentis secundum modum illum quo pars entis cōstituitur habet ꝓpriam potentiam: ergo ex illo modo sumendum est genus primum. c. vj. g. 3.

Intelligendum Est hic primo ens diuidi ꝙ quosdam modos in predicamenta: sicut quodammodo genus in species per differentias: ita quod sicut species per id quo generis partes enūciantur in esse specifico, constituuntur: ita predicamenta per id quo partes entis fiunt in esse generalissimo constituuntur: z ideo modi ꝓprij quibus ens ad quodlibet predicamentum descendit sunt illi: penes quos prima genera constituta sunt. Sunt autem isti modi per substantiam: mensuratiuum: dispositiuum: relatiuum: actiuum ꝛc. vt dicitur quinto meta. tex. cō. xiiij. T.c.14

Notandum Est secundo quod cum genus sumatur a re secūdum id quo habet rationem determinabilis: primum genus sumendum est a re secundum id quo primo habet rationem determinabilis: primo autem habet rationem determinabilis res secundum primum sui gradum cōcepta. primus autem gradus rei is est quem res ex modo illo sortitur quo ꝓprium sibi locum inter partes entis vendicat: z ideo primum genus sumptum ab illo modo entis importat rem: vt primo determinabilem: et propterea ista se consequuntur sumi a re ꝺm

Universidad de Deusto
Biblioteca

priam potentiam eius.i.fm id quo primo habet rationem determinabilis:z sumi a re secundum modum illum quo entis pars sit.Et sic patet assumpta ratio.

¶Differentie vero in eis sumuntur ex diuersitate principiorum ex quibus causantur:z quia propie passiones ex propijs principijs subiecti causantur,ideo subiectum ponitur in diffinitione eorum loco differentie si in abstracto diffiniantur,fm q sunt propie in genere:sicut dicitur qō symitas est nasi curuitas. Sed econuerso esset si eorū diffinitio sumeretur fm quod concretiue dicuntur:si enim subiectum in eorum diffinitione poneretur sicut genus,quia tunc diffinirētur per modum substantiarum compositarū in quibus ratio generis sumitur a materia, sicut dicimus q symum est nasus curuus. Similiter etiam est si vnum accidēs alterius accidentis principium sit,sicut principiū relationis est actio z passio z quantitas,z ideo fm hoc diuidit philosophus relationem in quinto metaphysice.

T.c.xx ¶Hic ponitur tertia propositio.i.q differentie sumuntur in accidentibus ex diuersitate propriorum principiorum z declaratur a posteriori. Signum enim q differentie sumantur ex diuersitate propriorum z principiorum est quod in diffinitione accidentium in abstracto que propie habent genus z differentias subiectum ponit loco differentie. hoc enim non esset nisi accidentia differrēt penes sua propria principia:propterea enim propie passiones differunt inter se:quia principia subiecti ex quibus causantur:inter se differunt. ¶Et quia posset aliquis signum hoc inficiari dicens q subiectum propium quandoq ponatur in diffinitione propiū accidētis loco generis z non differentie:ideo ad hanc obiectionem excludendam subditur (licet econuerso esset ꝛc.) z vult dicere quod licet ita sit q quandoq ponatur subiectum in diffinitione propiū accidentis loco generis z non differentie:quia tamen hoc non fit nisi cum accidens in concreto diffinitur:quod vt sic non est in genere: ideo hoc non obstat nostre sententie:qua accidentis differentiam secundum q in predicamento est:vnde sumenda sit declarauimus Causa enim quare in diffinitione accidentis in concreto subiectū ponitur loco generis:non est ipsa natura accidentis:ita q subiectum eius essentia pro genere sibi vendicet:sed est modus eius significandi:quia enim concretum ex modo significandi importat totum coniunctum.s.accidens z subiectum:ideo per modum rerū diffinitur compositarum in quibus genus sumitur a materia z differentia a forma:z propterea subiectum cum se habeat vt materia loco generis ponitur:z natura accidentis cum se habeat vt forma loco differentie ponitur:z dicitur symum est nasus curuus:non sic autem est cum diffinitur accidens in abstracto:tunc enim ponitur vt genus id quod essentia ipsius accidentis determinat sibi vt genus:z ponitur loco differentie id a quo accidens secundum naturam suam specificam differentiam trahit scilicet subiectum.ppterea z dicitur symitas est curuitas nasi. Manifestum quoq fit hoc.s.q differentie accidentium sumuntur ex diuersitate principiorum propriorum non solum quando accidens immediate causatur a substantia:sed etiam quando vnum accidens est alterius principium propium:tunc enim differentias sortiuntur accidentia causata penes diuersitatem accidentium causantium:vt patet de relationib9 quarum differentia attenditur penes sua fundamenta seu causas: puta actionem passionum z quantitatem:vt patet ex diuisione relationum facta ab Aristo. quinto meta. tex. cō. xx. Et per hoc excludit obiectio alia que posset fieri de secunda z tertia passione eiusdem subiecti. Posset enim aliquis obijcere quomodo alia est differentia secunde passionis a differentia prime:si ex principijs ex quibus fluit passio:differentia sumitur :quando idem eadem sunt principia a quibus fluunt prima z secūda. Excluſa enim est hec obiectio per hoc quod dictum est:q qñ vnum accidens est principiū alterius:differentia posterioris accidentis nō ex diuersitate remotorum principiorum:sed propriorum attenditur:et ideo cum prima passio sit principium secunde non sunt eadem propria z immediata principia prime z secunde.

¶Sed quia propria principia accidentium non semper sunt manifesta:ideo quandoq sumimus differentias accidentium ex eorum effectibus,sicut cōgregatiuum z disgregatiuum visus dicuntur differentie colorū que causantur ex abundantia z paucitate lucis:ex quibus diuerse species colorū causantur. ¶Sic ergo patet quomodo essentia est in substantijs z accidentibus:z quomodo in substantijs cōpositis z simplicibus:z quomodo intentiones logice vniuersales in eis inueniuntur,excepto primo principio quod est infinite simplicitatis,cui non conuenit ratio generis vel speciei,z per consequens nec diffinitio propter suā simplicitatem:in quo sit finis z consummatio huius sermonis.

¶Quia posset ratio aliquis dubitare de hoc quod dictum est:scilicet q differentie accidentium sumuntur ex eorum propijs principijs:ex hoc q quandoq sumimus eorum differentias ab effectibus:sicut albedinis z nigredinis differentias dicimus congregare z disgregare visum : ideo ad hanc dubitationem tollēdam dixit q hoc contingit non ex natura ipsorum accidentium:sed ex nobis quibus propria principia accidentium occulta cum sint : opus est ex effectibus notioribus differentias sumere: que differentias veras quodammodo nobis insinuent (sicut in exemplo proposito liquet) albedo em et nigredo differunt a priori ex abundantia et paucitate lucis:lux enim in albedine corpore existens aliqualiter obumbrata albedinem constituit:valde autem offuscata nigredinem. a posteriori differunt congregatione et disgregatione visus: ex hoc enim congregat disgregare : quia ibi est satis de luce z non econuerso:z quia abundantia z paucitas lucis non ita nobis manifeste sunt: sicut congregare z disgregare: ideo loco propriarum differentiarum : congregatiuum et disgregatiuum ponimus dicentes:albedo est colec disgregatiuus visus : nigredo vero congregatiuus.

Hic aduertas ¶Non dixit subiectum esse differentias accidentis:sed poni loco differentie:habent em̄ propium genus:et propriam differentiam sui generis:que tamen absq subiecto non possunt explicari complete: z ideo omnino oportet subiectum in diffinitione accidentis cadere: vt dictum est. Vltimo epilogus fit eorum que dicta sunt : in quorū explicatione meam opinionem ita prolatam esse volo:vt ibi,veritati consentanea inuenta non fuerit:z in genio et etati venia det(adolescentiam enim adhuc ago.) Vbi autem veritatis tramitem secuta videbitur:gratiarum debite actiones diuo Thome habeantur: a quo,quicquid verieſt,didici.

¶Commentariorum thome de vio 'caietani cardinalis sancti xisti in libū diui thome aquinatis de ente z essentia:z in vniuersum omnium opusculorum eius. Finis.

¶Ad fratrem iacobum Crecton Scotum lectorem theologie.

Petitionibus Tuis fili charissime deesse nolens.ad propositа duo dubia respondere curaui. Proponis primo dissonantiam dictorum nostrorum inter se:dum in commentarijs prime partis ar.1.q. 1c.diximus creaturam rationalem vt ordinatam ad felicitatem z non absolute, naturaliter appetere visionem dei in se:in articulo autem primo.q.82.respondendo quarto mento sconclusimus q ad naturaliter volendum finem ultimū in articulari,non sufficit indubitas(quoniam hec est in quolibet sed exigitur euidentia, que solum conuenit beatis. ¶Proponis secundo ambiguitatem circa quādam glossam nostram in eisdem commentarijs.q.47.ar.3.ad tertium:vbi dicente tertio non est possibile esse aliam terram q̄ istā, glossauimus ly possibile sumi pro possibili sumpto ex potentia indita rebus creatis:secundum quam dicimus impossibile est mortuum resurgere:z non pro possibili fm potētiam actiuam dei neq pro possibili logico. Videtur enim tibi q de possibili logico sit sermo,propter materiam subiectam de qua ibi disputatur,z hoc propter tria. Primo quia propositio illa precedens (mundus constat ex tota sua materia) sumpta ex philosopho aut intelligitur de totalitate individuali,z hoc non:quia quodlibet individuum perfectum isto modo constat ex tota sua materia. Aut de totalitate specifica,z sic oportet intelligi de impossibili absolute: quum implicet contradictionem habere totam materiam speciei,z non habere aliquam partem que esset extra illud. Secundo quia idem dicitur iudicium de terra z de alijs partibus mundi: sed esse duos soles implicat contradictionem:ergo sequitur esse impossibili absolute. Manifestatur autem implicatio contradictionis: quia positis duobus solibus si materia vnius a[illegible]eteret formam alterius neuter haberet suam materiam:quia solus unus stat[illegible]ta sua forma, si autem materia vnius nō app[illegible]rius, sic differrent non solum specie sed genere.[illegible]m istam glossam quum dicitur non est possibile e[illegible]am terram, sensus esset nō est potētia actiua in rebus creat[illegible]e possit producere aliam terram, hic autem sensus longe est[illegible] propositō:z quis vnq̄ de hoc dubitauit?

Ad primum Dubium respondemus q ly naturaliter non fr[illegible]eandem significationē in vtroq̄ loco sumitur. Nam in questione.12.naturale attenditur penes naturam tanq̄ principium,ita q naturalis appetitus appellatur q̄ prouenit a principio indito fm superadictum diuine gratie ordinem. At enim locutio naturalis est homini a principijs naturalibus,ita appetere celestis patrie felicitatem naturale est homini ex principijs gratie:que illis natum est prouenire. In.q.autem.82. naturale attenditur penes modum vt distinguitur contra liberū, ideoq ibi dicitur q naturaliter.i. non libere velle deum in particulari ꝛc. solis beatis conuenit, vnde nulla relinquitur inter dicta dissonantia.

Ad secundam Autem dubitationem respōdetur clare constare ex textu q possibile sumitur fm potentiam in rebus existentem: dum probatur in textu ex naturali motu terre ad centrum. hoc. hec enim probatio manifestat de physica potentia sermonem esse. Nam certum est apud theologos omnes, posse a deo creari aliam terram extra istum mundum z conseruari ibi in eternum. ¶Ad primam igitur obiectionem dicitur propositionem illam (mundus constat ex tota sua materia) intelligi de omni totalitate materie,possibilis tamen potentia physica:quoniā hoc sufficit ad probandum in philosophia naturali q constat ex tota sua materia simpliciter:hoc est sine addītione aliqua. Et sic stant ista duo simul : q mundus constat ex tota sua materia,z q deus potest per omnipotentiam suam similem materiam extra mundum creare:quoniam primum intelligitur de tota sua materia possibili physice. Hec implicat contradictionem habere totam possibilem physice z non habere aliquam partem que per omnipotentiam diuinam fieret extra.

¶Ad secundam autem dicitur q nulla apparet contradictio ponendo plures soles eiusdem speciei specialissime ex diuina omnipotentia,z q existentibus pluribus solibus,neutrius materia appeteret alterius formam:quia vtriusq materia contenta esset sua forma:sicut modo materia existens in vna parte celestis corporis homogenei non appetit esse in alia parte et similiter in motibus pars sphere ignee contigua occidentali parti orbis lune non appetit esse in orientali parte eiusdem orbis:z omnium vna communis est ratio q in his q sunt eiusdē rationis vna est etiam ratio appetitiue quietis:ac per hoc quodlibet contentum est illa positione quam habet:z merito:quoniam priuatio que machinatur ad malum, non est in certa materia propter formam eiusdem speciei. Alioquin enim sortes corrumperetur si materia eius non appeteret nisi formam humanam:qm̄ illam iam habet,z sic de alijs.

¶Ad tertiam dicitur q aliud est aliqua esse idem, aliud est aliqua consequenter se habere. Unde licet ad sensum expositū consequatur illa alia propositio, nulla est potentia actiua in rebus creatis que possit facere aliam terram,non tamen est idem quod sensus expositus: quoniam iuxta sensum expositum sermo est de potentia naturali non descendendo ad actiuam aut passiuam:z secundum huiusmodi potentiam affertur ratio de motu naturali et non de potentia vel impotentia generatiua terre.

¶Hec sunt que velut a somno scientiarum speculatiuarum excitato occurrerunt respondenda. Reliquum est vt attendas tibi et lectioni z oīes pro me:z bene vale. Rome.23. Nouembus.1522.

Vtrum homo homini superiori teneat obedire in his in quibus oportet se exponere periculo mortis? Et videtur q non. Primo ratione:quia homo homini non est subditus quo ad naturam:z per hoc non tenetur vitam autoritate:quia sanctus Tho. in secunda secunde.q.105.ar.5.in corpore dicit: Tenetur homo homini obedire in his que exterius per corpus sunt agenda,in quibus tamen fm ea que ad naturam corporis pertinent homo homini obedire non tenetur sed solum deo:quia omnes homines natura sunt pares:puta in his que pertinent ad corporis sustentationem z prolis generationem. Hec ille.

¶Secundo quia non tenetur homo secundum charitatis ordinē ponere vitam corporalem pro quocunq exteriori bono aut pro vita corporali alterius quum plus teneatur diligere corporalem vitam suam q̄ proximi z contra aut supra charitatis ordinem non tenetur homo homini obedire.

¶Tertio:quia humana iura de actionibus humanis intelliguntur salua consistentia imo incolumitate subiecti:vt patet de precepto ieiuniorum,de diuinis officijs per soldis, de obseruatione festorum:non enim tenetur homo ad ieiunia, ad diuinum officium aut ad obseruationem festorum si non potest hec sine non solum vite sed sanitatis periculo seruare. Eximit ergo periculū vite ab obedientia humana. ¶Quarto:quia timor cadens in constantem virum(qualis est timor mortis) excusat ab omni iuris ac iudicis humani executione:ergo idem quod prius.

Ad euidentiam Huius questionis sciendum est,q nō distinguere inter per se z per accidens occasio est minus bene sentiendi:contingit enim etiam sapientes inquit Aristo.falli in iis que sunt per accidens. Aliud est igitur subdi hominem homini in his que sunt nature per se loquēdo z aliud per accidens. Subijci nanq per se,est directe z formaliter subijci:ita q possint illa directe z formaliter precipi. Subdi vero per accidens,est per concomitantiam aut sequelam ad illud in quo per se subditur subijci. Exemplum:homo homini non subditur per se fm interiores motus animi:et ideo non potest superior precipere directe z formaliter interiores actus animi:soli em̄ deo hoc est propium. Subditur tamen per accidens inquantum interiores animi motus sunt exteriorum actionum rationes:sic enim concomitantur exteriores actiones in quibus homini homo per se subijcitur. Et ideo superiores aliter iudicant hominem ex malitia aliter ex passione aliter ex ignorantia operantem. In proposito autem verissimum est hominem non subdi homini in his que ad naturam spectant:sed hoc intelligitur per se z formaliter:z ideo nullus potest alteri precipere vt se occidat,vt non comedat,vt non generet. Sed per accidens in his etiam homo homini subditur : pro quanto hec concomitanter se habent ad actiones in quibus homo homini per se subditur:vt patet in laicis subditis,qui tenentur mādante principe preliari z exponere se mortis periculo (vt experientia testatur) quia potest princeps precipere vt tueantur armis rēpublicam,vt vlciscantur armis eandem:z huic annexum est periculum mortis:ideo extali annexione subduntur etiam quo ad vi-

tam. Ratio autem huiusmodi debite obedientie est: quia de humanorum actuum subiectione iudicandum est ꝑm ea que insunt per se, z non secundū ea que sunt per accidens: sicut vniuersaliter de ceteris conditionibus humanarum actionum consideratio z iudicium si non fiat per se, non recte iudicatur nisi diuinando: oportet ergo inspicere ad naturam operis humani, an sit per se de genere subditorum superiori homini, an sit de genere exemptorum a subiectione humana; vt fecit diuus thomas in loco allegato, duo operum genera per se eximens a subiectione humana: opera scilicet interiora animi z opera nature sustentande z propagāde. ¶ Et aduerte q̄ etiam non per se subiecte operationes alteri homini possunt ꝑ accidēs fieri subiecte alteri homini: vt declarauimus. Quū igitur constet exteriores actus virtutum necessarios ad communе bonum politicum vel domesticum subiectos esse homini superiori (quoniam z leges humane huiusmodi actus precipiunt, z superiores ad hos coguntur subditos) non sunt a suo subiectionis ordine eximendi propter accidentia annexa: vt testantur precepta de actibus fortitudinis. Si enim leges z precepta principum de actibus fortitudinis exceptionem admittunt quando est fortitudinis actibus annexum vite periculū, vanus est omnis principatus ad precipiendum que sunt fortis: vnde nil aliud est dicere q̄ lex aut princeps aut superior non potest precipere actus quibus annexū est vite periculum q̄ exterminare precepta fortitudinis a potestate humana; quuz fortitudo circa mortis pericula sit: quod quia absurdum imo ridiculum est, stet iudicium in his que sunt per se. Simile quoq̄ facile apparet in actibus religionis: precipit ecclesiastica lex missam celebrare non nisi cum sacris vestibus, cum altari, cum calice: si fiat exceptio de mortis periculo sacerdos committata sibi morte celebrabit licite in diploide habens tantummodo panem z vinum: quis fatuus diceret hec? Similiter eps conferet ordines sacros in diploide sine vllis cerimoniis sola forma substātiali seruata ob comminatam sibi mortem: quod est sacrilegiū. Ex quibus quilibet sapiens potest percipere falsum esse fundamentū q̄ humana lex z superior homo non potest precipere actus virtutū vsq̄ ad mortis periculum inclusiue, z q̄ subditi non teneantur obedire. Stetur ergo vt dictum est in his que sunt per se: censendo q̄ tam lex q̄ superior homo potest precipere omnes exteriores virtutum actus necessarios ad communе bonum illud cuius curam habet. ad quod subditos habet: z subditi tenentur obedire, non obstante quocūq̄ vite periculo annexo. Unde quia prelatus potest p̄cipere subditis religiosis ea que sunt ad mutua obsequia inter que non infimum tenet locum cura infirmorum, ideo tenentur subditi obedire ad seruiendum egris etiam infectis epidimie morbo, quoniam hoc periculum vite concomitanter se habet ad opus quod per se precipitur, scilicet seruitium infirmorum. Nec minus tenet religiosus in his z similibus obedire q̄ secularis suo principi ad p̄liandum, vbi est maximum mortis periculum cōcomitans. Et q̄n hoc clarum est, non me extendo amplius: sed ex his constat satisfacum esse prime rationi in oppositum allate, z authoritati. s. Tho. verificantur siquidem formaliter z per se: secus autem est quum cōcomitanter cōcurrit id quod est nature seu vite ad illud quod per se precipi potest.

¶ Ad secundam vero rationem de charitatis ordine, respōdetur q̄ charitatis ordo habet vt pro actu virtutis quilibet exponat vitā suam corporalem: z miles pro actu virtutis (scilicet iuste defensionis aut iuste vltionis) exponit vitam suam periculo: z seruiens infectis, pro actu virtutis (scilicet relig[illegible] obsequii) exponit se periculo mortis: z non pro bonis exter[illegible] aut corporali salute alterius. Constat autem hos z similes virtutum actus debitos posse precipi: nec contra nec supra e charitatis ordinem sed ꝑm charitatis ordinem, quantum bonum anime prestat corporali vita.

¶ Ad tertiam dicitur q̄ actus virtuosi precepti a iure positiuo relati ad vite periculum nō sunt vniformes. Quidam enim sunt quorum rectitudo destruitur ex vite periculo annexo: [illegible] sunt actus abstinentie, qui si cum discrimine vite fiant non sunt virtuosi: quoniā recta abstinentie ratio medium sic exigit vt non [illegible]hatur necessarium ad vitam: z de his verificatur quod lex [illegible]umane intelliguntur salua consistentia subiecti. Quid[illegible] [illegible]nt quorum rectitudo constituitur ex periculo vite: vt actus [illegible]ortitudinis: qui si discrimen vite effugerent: in vitium in[illegible]ent. Simile est de reliquis actibus virtutum necessariis ad commune bonum: vt sunt obsequia, officia, ministeria necessaria ad commune bonum: in quibus est nonnulla fortitudo in sustin[illegible]do pericula vite superueniēntia: sustinetur enim intantum eorum[illegible]ectitudo ex periculo vite vt si huiusmodi periculum effugerent, in vitium inciderent timiditatis z in huiusmodi non subintelligitur salua consistentia subiecti. Quidam vero sunt medij respicientes periculum vite omnino accidentaliter: vt sunt multi religionis actus: puta audire missam, seruare festa, z huiusmodi. Et horum duplex est differentia. Nam quidam sunt qui ex supradicto vite periculo z licite omittuntur z supererogatorie fiunt: vt sunt actus predicandi z corrigendi: qui quādoq̄ (puta non cogente diuini iuris necessitate) possunt propter vite periculum omitti licite: quia est licitum quando z fugere: possunt et tunc nihilominus supererogare, volentes predicare z reprehendere: vt Joan. baptista arguit herodem: sciebat enim herodes crumen suum: ita q̄ non necessitatis sed supererogationis erat Joannis reprehensio. Quidam v[illegible]o sunt qui si fiant propter timorem mortis: illicite omnino fiunt [illegible] celebrare missam absq̄ sacris vestibus calice, z altari: celebrare [illegible]enter coram excommunicatis nominatim [illegible]ia qui fiant propter timorem mortis, sunt illicita: quia [illegible]sam [illegible]r a toto sed a tanto. Et horum omniū vna communi[illegible]a legis z principis est p̄cipere actus virtutum necessarios a[illegible] bonum: vt autē declaratum est a virtute recederetur si mortis[illegible]ulum in predictis excipieretur.

¶ Ad quartam dicitur q̄ timor cadens in constantem virum excusat iuxta supradictam distinctionem quandoq̄ a toto: vt in his in quibus omissio vel commissio ob mortis periculum a rectitudine non recedit. Et hoc gratia materie humanitatis pietate suffulte, plerūq̄ forte a iuristis extenditur. Quādoq̄ autem excusat nō a toto sed a tanto coram deo, quām coram hominū iudice excuset a toto: vt in predictis p̄z: tunc moriendū est potius viro forti q̄ incurrere obliquitatē etiā venialē. Rome die. xxvij. decēbris. 1522.

Index quarti tomi.

De vi[illegible]Cultus diuini: oratio prima.
[illegible]vnione verbi cū natura hūana: oratio. ij.
De c[illegible]sa mali[illegible] abūdantia mali in specie humana: oratio. iij.
De immortalitate animorum: oratio. iiij.
De modo quo anime patiuntur ab igne corporeo: oratio. v.
De ecclesia z synodorum dif[illegible]rentia: oratio. vj.
De infinitate dei. Questio. j.
De potentia [illegible]utra. Questio. ij.
De potentia [illegible]eptiua actuum supernaturalium. Qō. iij.
De subiecto [illegible]losophie naturalis. Questio. iiij.

¶ [illegible]us de analogia nominum Index.

Quotuplex [illegible]na [illegible]ia cum declaratione primi modi. Cap. j.
Analogia attri[illegible]u[illegible] quid, quot modis fiat, z que eius conditiones. Cap. ij.
Analogia proportionalitatis quid z quotuplex sit ꝛc. Ca. iij.
Quō analogū nomen ab analogatis distinguatur. Cap. iiij.
Qualis sit abstractio analoge ab analogatis. Cap. v.
Qualis sit predicatio analoge de suis analogatis. Cap. vj.
Qualis sit analogatorum ꝑm analogi nomen diffinitio. Cap. vij.
Qualis sit in analogia comparatio. Cap. viij.
Qualis sit analogi diuisio z resolutio. Ca. ix.
Quomodo de analogo sit scientia. Cap. x.
De cautelis necessarijs circa analogoz noiuz intellectū z vsū. c xj.

Index questionū in libello de ente z essentia tractatarum.

Utrum ens sit primo cognitum ordine originis ab intellectu nostro. char. cxvij. col. iij.
Utrum ens z essentia significent immediate ipsa predicamenta seu naturas eorum an mediate. char. 117. col. 3.
Utrum primo cognitum. 118. 3.
Utrum ens per prius dicatur de substantia posterius de accidente dicatur, an vniuoce de vtroq̄. 118. 3.
Utrum materia sit pars quidditatis na[illegible]uralis. 120. 3.
Utrum materia sit principium individu[illegible]ionis. 121. 1.
Utrū nature p se sumpte insint tm̄ predi[illegible]a qui[illegible]tiua. 125. 4.
Utrū nature p se sumpte cōueniant p̄dicta[illegible] 1.
Utrū natura absolute sumpta habeat vn[illegible]tē. 126. 3.
Utrum aliqua vnitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis existat in rerum natura. 126. 4.
Utrum inter vnitatem formalem et numeralem fortis sit alietas realis. 126. 4.
Utrū natura absolute sit illa q̄ predicat de individuis. 127. 4.
Utrum vniuersalia in actu sint extra animam. 129. 1.
Utrum materia possit esse sine forma. 131. 3.
Utrum in substantijs separatis idem sit quidditas z id cuius est quidditas. 132. 3.
Utrum quelibet species substantiarum separatarum vnum secundum habeat individuum. 132. 4.
Utrum intelligentie effectiue sint producte a deo. 134. 2.
Utrū esse actualis existētie z essentia distinguant realiter. 135. 1.
Utrum intelligentie sint composite ex actu z potentia. 136. 1.
Utrum multitudo intelligentiarum intelligatur a nobis per notam materiam intellectus possibilis. 136. 3.
Utrum anime z corporis sit vnum z idem esse quod est inde pendens a corpore. 136. 4.
Utrum perfectiones existentes in deo sint aliquo modo distincte preter operationem intellectus. 138. 2.
Utrum anima individuetur per hecceitatem an commēsuratione substantiali ad hoc corpus. 140. 2.
Utruz intelligēne sint a nobis quidditatiue cognoscibiles in hac vita. 141. 2.
Utrum essentie accidentales sint absolute essentialiter a receptiuo. 144. 3.
Utrum accidentia necessario per subiectum diffiniatur. 144. 3.
Utrū forma substantialis pure potentie tm̄ sit actus. 144. 3.
Utrū forma accidētalis in ente in actu tm̄ recipiat. 144. 4.
Utrum accidentia habeant ꝑpriā existentiam, distinctam realiter ab existentia substantiali. 144. 3.
Utrum substantia subiecta accidenti possit intelligi etiam absq̄ omni accidente. 144. 4.
Utrum nigredo cutis in ethiope viuo z mortuo sit eadē. 146. 2.
Utrum accidentia sequentia materiam sint ea per que differunt individua. 146. 4.
Utrum accidentia sequētia materiam, sunt passiones generis vel speciei. 146. 4.
Utrum omne accidens habeat aliq̄d subiectū ꝑpriū. 147. 2.

Finis.

¶ Excudebat Joannes Crispinus Lugduni,
Anno salutis eterne, 1541.
Mense Julio.

Regestum.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT. Omnes sunt Quaterni preter AA, qui est quinternus: et TT, ternus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Reuerendissimi Domini Domini Thome de Vio Caietani: Cardinalis sancti Xisti, de sacrificio Misse, adversus Luteranos, iuxta scripturam, Tractatus.

¶ Clementi sept. Pont. Maxi. Thomas de Vio Caietanus, Cardinalis Sancti Xisti, felicitatem.

MAndasti olim, P. Beatissime, vt tanquam instructor nuntij scriberem respondenda obiectis in libello de Cena domini, asserente corpus et sanguinem christi in eucharistia esse duntaxat sicut in signo: oblato autem nuperrime mihi libello luterano etiam de Cena Domini, affirmante in eucharistia verum christi corpus et sanguinem sed negante sacrificium misse, contra vniuersas etiam schismaticorum ecclesias, existimani non esse expectandum mandatum, sed officij mei partes exequi, manifestando rationes errandi in hac noua heresi. Suscipiat itaq; decernendam apostolatus tui censura lucubratiunculam ha..., et felix vale.

¶ Intentio autoris. Caput primum.

VIcus magister omniū dñs Jesus sadduceos (q̄ ex sacris libris solos libros Moysi recipiebāt) studio ex libris moysi docuit nos vt aduersus hereticos q̄ luterani vocantur (imitentes solis testimonijs sacrarū scripturarū) scriptur⁹ de sacrificio misse, ex solis sacris scripturis disputationē doctrinaq; oēm efficere intēdo: tū ne glorient in solido fundari sacrarū scripturarū fundamēto, negationē sacrificij misse: tū ne minus docti putēt ex eccl'ie institōne (non scripture auctoritate) fulciri sacrificiū ...isse: tum vt habeāt luterani illi qui ignoranter errant vñ respipiscant. ¶ Ut autē clara fiat apō oēs veritas, primū in quo cōueniūt et in quo differūt luterani a catholicis, deinde quid ex sacris scripturis de sacrificio misse habetur, et demum luterane obiectiones discutientur.

¶ Conuenientia et differentia Luteranorum cum catholicis circa sacrificium misse. Caput secundum.

CAtholici Autem agnoscimus in sacris literis, nr̄a esse institutionē immolationis eucharistie. Euangeliste em̄ specialiter Lucas cap. xxij. specialiusq; Paulus j. ad Corin. xj. tradunt post multas actiones dñi Jesu cena, eū mandasse, hoc facite in mei cōmemorationem. Que verba sunt ie su christi, libranda valde sunt: tum pronomen ..., verbū facitertū in mei cōmemorationem. Ad intel'ligendum ac demonstratum per pronomen h... ...enda sunt ... ...tunt. Premittitur autē q̄ Jesus accepit panem, gratias egit, benedixit, dixit accipite comedite, hoc est corpus ... quod pro vobis frangitur: vel sc̄m Lucam datur. Statimq; subiūxit, hoc facite in mei cōme morationem. Pronomen itaq; hoc, quū non arcetur ad demonstrādum aliquod premissorum et ad aliquod premissorū non demōstrādum, cōsequēs est vt demonstret v...uersitatē premissorū. ¶ Verbum facite, multa fert mysteria. Nā non dixit hoc dicite, sed hoc facite: vt significaret q̄ id quod mandat, non cōsistit in dicere sed in facere: q̄q; dicere hic interueniens, nō propter dicere sed propter facere est: vt intelligeremus q̄ verba cōsecratiōis sunt verba efficiētia illud quod significant. Et adiungendo in mei cōmemorationē, distinguit facere a cōmemorare: vt significantius non dixerit, hoc cōmemorate, sed hoc facite in cōmemorationē mei. Mandat itaq; dominus iesus, hoc est vniuersa p̄missa, facere in memoriā sui. Actus ergo faciendi hoc, mandatur relatus ad recordationē dñi iesu. ¶ Ex eo autem q̄ sub facere hoc, cōprehenditur non solū facere corpus christi sed etiā facere corpus christi qđ frangitur seu datur pro nobis, manifestum est dominū iesum mandasse facite corpus meum qđ pro vobis frangitur et datur. Perinde aūt est quod pro vobis frangitur et ...ur, ac si diceretur qđ pro vobis immolat. neq; enim aliter fr...gi... aut datur nisi pro quanto in cruce fran...gi... ...atur pro vobis: facere aūt corpus meū quod pro v... ...atur vt sic, perinde est ac facere corpus meū quatenus ... ...molatur. ¶ Ut autē hec que dicimus pene tres, aduerte q̄ h... Jesus ob veritatem duntaxat corporis sui significandam ...risset quod pro vobis frāgitur seu datur, sat fuisset dicere quod ... persona mea videtis, seu quodcūq; aliud eiusmodi. Sed absit a domino Jesu christi sermone, sermo nō formalis: quo adempto, omnis tollitur certitudo sermonis: vagaret enim per infinita accidentia. Dicendo itaq; quod pro vobis frangitur seu datur, formali sermone significet hoc facite corpus meū quatenus ... vobis offertur, et hoc ipsum facite in mei commemorationem. ¶ Porro ex eo q̄ facere hoc in christi memoriam, plus est q̄m consecrando facere corpus christi (quia est etiam facere corpus christi quod datur et frangitur pro nobis) et plus est q̄m recordari christi (quia est facere christi corpus quod datur ac frangitur pro nobis in christi recordationem) et dari ac frangi pro nobis, est immolari pro nobis (nam dari significat in genere offerri: frangi vero significat in speciem modum offerendi, per fractionem scilicet: dedit enim semetipsum deo in cruce fractione manuum, pedum ac lateris pro nobis) consequens est q̄ mandante domino Jesu hoc facite in mei commemorationem, mādatur hoc facite immolatitio modo in mei commemorationem. facere enim corpus christi quod immolatur, est facere illud immola...do seu per modum immolationis: nam sic duntaxat fit a nobis corpus christi quatenus immolatur: nam facto non fit a nobis corpus christi quatenus immolatur nisi vtrūq; facto impleatur: videlicet et consecrando facere corpus christi, et immolando facere quod datur et frangitur pro nobis: adiuncto tertio: videlicet in Jes... christi memoriam..

¶ Et aduerte prudens lector facta in cena dominica: vt perpēdas q̄ quadret institutio institutioni: factum facto, et immolatio immolationi. Cena siquidē agni paschalis instituta in memoriā eductionis de egypto, in facto cōsisteba, immolatiōis: ita q̄ ipsa cena erat immolatio paschalis agni. Sic nāq; dominus iesus completo sacrificio paschalis agni, instituit nouum nostrū pascha seipsum vt immolatur: dicendo hoc est corpus meum ... quod pro vobis dat ac frangitur. hoc facite in mei mem...riā. Nec si verbo dixisset quod sur rogatiōis facto dicebat, quēadmodū hacten⁹ in memoriā exitus de Egypto fecistis pascha, ita deinceps hoc facite in mee immolationis memoriam. Ut ipsa surrogatione noui paschatis pro veteri, loqueretur ac diceret, pascha illud fecistis immolando communi cena. et hoc facite in...molando communi mensa in mei cōmemorationem. Ita q̄ ...p... ...surrogatione noui paschatis veteri, significatur q̄ dicendo hoc fac... in mei memoriam, intelligitur de facere immolatitio modo: nā ...mmolatitio modo fecerant vetus pascha. ¶ Hunc autem esse ...manum sensum mandati istius, testant etiam facta recitata a pa...lo, i. ad coin. x. Connumerat siquidem paulus panem sanctum et oculū sanguinis christi inter immolata, supputat mensam nostram inter altaria, decernit edentes et bibentes ...sa domini inter comedentes et bibentes immolata. ¶ Ex quo ...lare patet, ... apostolos intellexisse mandatum christi ... in mei memoriam, de facere immolando eucharistiam. ...tolum tempore eucharistiam fuisse in christi ecclesia no... ...mem... ...iam sacrificium, tum in sacra scriptura ...o... ...m in vsu ecclesie et ...is doctorum, haberi immolatio...m cor... sanguinis domini. ¶ Verba autem apostoli sunt hec. Fugite ab ...oloum cultu, ... prudentibus loquor: iudicate vos quod dico. ...poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis chri... est? panis quem frangimus, nonne communic...io corporis christi est? quoniam vnus panis, vnum corpus multi sumus: nā omnes ex eodem pane participamus. ...idete israelem secundum carnem, nonne qui edunt victimas, participes altaris sunt? Quid ergo dico q̄ simulacrum aliquid sit, aut q̄ simulacris immolatum aliquid sit? sed q̄ que immolant gentes, demonijs immolant et non deo. Nolo autem vos communicantes fieri demoniorum, non potestis poculum domini bibere et poculum demoniorum: non potestis mense domini participes esse et ...nse demoniorum. Hec ille. Ex his enim manifeste patet, apostolum inter victimas israelis, et immolata demonijs recensere panem quem frangimus et poculum benedictionis: et inter altare israelis et mensam demoniorum mensam domini: et inter edentes victimas altaris israel et edentes immolata demonijs, edentes de me...sa domini et bibentes de illius poculo, et ex hui...ratione ...guere quod non possunt immolatorum deo et demonibus p... ...cipes esse. Nisi enim immolata essent deo panis et calix christi, nuller... ...ui fabrice ex immolatis tam deo vero ab israele q̄m im... ...latis ... tibus surgens rueret. Sed hoc tam clarum ... ...m q̄ panis et calix christi tempore pauli immolaba... ...nostra clarificatione non indigeat.

¶ Ex institutione christi immola... ...ucha...istiam in remissionem peccatorum. Caput quartum.

Uterum a Luteranis negatum in missa (videlicet q̄ sit hostia pro expiatione peccatorum) facile ex eodem dñi iesu manda to, eadem procedendo via monstrank falso negari. Nam Matth. xxvj. dñs ie sus accepto calice non solum dixit, hic est sanguis meus q̄ p multis effundit, sed adiūxit in remissionem peccatorū, et subiūxit hoc facite in mei recordationem. Sub mādato itaq; hoc facite, cōprehenditur facere immolando sanguinem christi in poculo, nō solum quatenus effundit, sed etiam quatenus effunditur pro multis in remissionē peccatorum. Sic me enim formalis significat q̄ quemadmodum effusio sanguinis in remissionē peccatorum est ipsa cruenta hostia pro peccatis nostris, ita facere poculū sanguinis qui effundit in remissionem peccatorū vt sic, est immolare poculū sa...guinis quatenus effunditur in remissionē peccatorū, quatenus operatur remissionem peccatorum, effundi em̄ in remissionē peccatorum est operari remissionē peccatorū, quantū est ex parte sua, quicquid sit de effectu. Nō igit humana est adinuētio, sed intelligentia et obedientia diuini mādati tum offerre corpus et sanguinem christi sub specie panis et vini in memoriam dñi nostri iesu christi, tū hec ipsa offerre pro expiatione peccatorū: vt (optima legis interpres) consuetudo vniuersarum ecclesiarū, non solum latinarum et grecarum sed armenarū, persarum et reliquarum per orbem diffusarum ab antiquo semper interpretata est.

¶ Obiectiones ex epistola ad hebreos contra sacrificium misse. Caput quintum.

DUersus hec Duo instituta insurgunt Luterani ex multis dictis in epistola ad Hebreos cap. vij. vsq; ad decimum inclusiue. Et contra quotidianam quidem oblationem eucharistie arguunt tripliciter. Primo ex multitudine sacerdotum. Nam ibidem differentia ponitur inter christum sacerdotem noui testamenti et sacerdotem veteris testamenti, q̄ ille est vnicus, istum autem oportet multiplicare: quia ille eternus, iste temporalis: inconueniens ergo est in nouo testamento affirmare talem hostiam cui nō sat est vnicus sacerdos christus, sed oportet successiue secundum temporum successus sacerdotem sacerdoti succedere: vt oportere videmus in misse sacrificio. ¶ Secundo ex repetitione oblationis. Nam ibidem differentia scribitur inter sacrificium veteris testamenti et sacrificium noui testamēti: q̄ illud repetebatur: tum singulis diebus a sacerdotibus simplicibus, tum singulis annis a summo sacerdote: hoc aūt nec quotidie nec quotannis repetitur, sed semel oblatum est: inconueniēs est ergo ...a nouo testamento sacrificium affirmare quod oportet sepe repetere. ¶ Tertio ex parte rei oblate. Nam ibidem differentia inter sacrificium veteris et noui testamenti ponitur: q̄ tunc sanguine hircorum et vitulorum vtebatur sacerdos: nunc autem per propriū sanguinem semetipsum semel obtulit: inconueniens ergo est per nos offerri sub specie panis et vini qui semel sufficientissime oblatus est christus a seipso.

Contra hoc Vero (videlicet q̄ eucharistia sit hostia pro peccatis) arguunt etiam tripliciter. Primo ex repetitione: quia ibidem hostiarum veteris testamenti infirmitati ad delenda peccata, ascribitur repetitio hostie. Si enim peccata purgassent, desissent offerri: et ideo noui testamenti hostia tollens peccata, non repetitur: inconueniens ergo est in nouo testamento affirmare hostiam pro peccatis quam oportet repetere: qualis est missa. ¶ Secundo ex sufficientia sacrificij christi: q̄ Christus vnica oblatione semetipsum offerens in cruce, consummauit omnes accedentes ad eum: nec iniuria ergo fit sufficientissime christi hostie pro peccatis totius mūdi, addendo hostiam aliā in nouo testamento pro peccatis. ¶ Tertio ex parte aboitionis peccatorum: quia (vt ibi dicitur) vbi non restant peccata expianda, nō est opus hostia pro peccatis: sed omnia peccata sunt abolita per gratiam noui testamenti, quod Christi morte firmatum est: non est ergo locus alteri hostie pro peccatis in nouo testamento.

¶ Responsio ad obiecta. Caput sextum.

FEndamentum Veritatis et intelligēdi diuersa sacre scripture dicta circa noui testamēti sacrificiū ac sacerdotium, est vnitas hostie, simpliciter et absolute immolate semel in cruce ab ipso christo secundum seipsum, et secundū quid immolate quotidie ab eodē per ministros in ecclesia sua. Ita q̄ in nouo testamēto est hostia cruenta, est et hostia incruenta. Hostiam siquidem cruentam agnoscimus iesum christum in crucis ara oblatum semel pro peccatis totius mundi: hostiam vero incruentam agnoscimus institutam a christo, corpus et sanguinem eius sub specie panis et vini: vt veritate scripture testant. ¶ Verū hostia cruenta et incruenta non sunt hostie due, sed hostia vna: quia res q̄ est hostia, est vnamet res, non enim christi corpus in nostro altari est aliud ab illo christi corpore quod oblatum est in cruce: nec sanguis christi in nostro altari alius est ab illo christi sanguine qui fusus est in cruce. Modus vero hanc vnam eandemq; hostiam immolandi, alter est: quia ille vnicus substantialis ac primeuus immolandi modus, fuit cruentus: vtpote in propria specie corporis fractione in cruce sanguinem fundēs, iste vero quotidianus externus accessorius q̄; modus, est incruentus: vtpote sub specie panis et vini oblatum in cruce christū, immolatitio modo representans. Quocirca noui testamenti hostia cruenta et incruenta, vnica est ex parte rei oblate, et ex parte modi offerendi licet sit diuersitas: quia tamen iste modus (scilicet incruente immolare) non est secundum seipsum tanq̄ disparatus modus immolandi institutus, sed duntaxat vt refertur ad cruentam in cruce hostiā, consequens est apud sapientes (et penetrantes q̄ vbi vnum non nisi propter alterum, ibi vnum duntaxat est) consequens inquam est non posse affirmari propie loquendo, duo sacrificia aut duas hostias aut duas oblationes, immolationes et quouis nomine appelles, esse in nouo testamento, ex hoc quod est in eo hostia cruenta christus in cruce et hostia incruenta christus in altari: sed esse vnicam hostiam semel oblatam in cruce, perseueran-

tem modo immolatio quotidiana repetitione ex institutione christi in eucharistia. ¶ Perseverantiam autem hostie in cruce oblate non fingim⁹ in nostro altari: sed ex identitate rei oblate in cruce z in altari habem⁹. ex eo enim q vnum atq; idem christi corpus est quod oblatum est in cruce z illud met offertur in altari, clare patet non esse aliam hostiam in altari z in cruce: sz eā que in cruce oblata semel est, perseverare alio tamen modo in altari, mandante christo, hoc facite in mei commemorationem. Si nanq; inuerteris hec duo videlicet hoc facite z in mei memoriam) perpendes q vnum atq; idem illud quod tunc fiebat facimus in christi memoriam: qō est illud vnum atq; idem quod tunc frangebatur et effundebatur perseverare sub specie panis z vini in memoriam christi.

Ex his igitur Ad singula obiecta singillatim dilue da descendendo, dicitur ad primū de vnitate sacerdotis q in nouo testamento vnicus est sacerdos christus, z ipsemet est sacerdos in nostro altari: nam ministri quinq; nō in personis propijs sed in persona christi consecrant corpus z sanguinem christi, vt testantur verba cōsecrationis: ac per hoc vices christi agētes offerunt: nō enim dicit sacerdos hoc est corpus christi, sed hoc est corpus meum: faciendo in christi persona sub specie panis corpus christi, iuxta mandatum christi, hoc facite. ¶ Et quū infertur, inconueniens esse affirmare hostiam in nouo testamento cui non sat est christus sed oportet succedere ministros: respondetur q aliud est affirmare disparatam hostiam requirentem successionem sacerdotum, z aliud est affirmare perseverātiam hostie in cruce oblate requirentem successionem ministrorum. Primum em dedeceret noui testamenti statum: secundum autem consentaneū nouo testamento est, vt iugis vigeat victima vnica illa semel oblata. ¶ Ad secundum ex parte repetitionis, dicitur q in nouo testamento non repetitur sacrificium seu oblatio, sed perseverat immolatitio modo vnicum sacrificium semel oblatum: z in modo perseverandi interuenit repetitio, non in ipsa re oblata, nec etiā ipse qui repetitur modus, concurrit ad sacrificium propter se, sed propter oblationem in cruce commemorandam in cruce. Huius autem modi repetitionem non esse contra doctrinam epistole ad heb. testantur verba illius: inferentia q si repeteretur noui testamenti sacrificium, oportuisset christū sepe pati. De repetitione igitur sacrificij manifestat se loqui, non de repetitione istius modi a domino iesu christo instituti. ¶ Ad tertium ex parte rei oblate, dicitur q cum hoc q christus semel proprium sanguinem sufficientissime et abundantissime fuderit in cruce, quadrat vt perseueret immolatitio modo in eucharistia, illa vnica ac sufficientissima sanguinis in cruce effusio.

Ad primum Autem contra eucharistiam quateus affirmatur hostia pro peccatis, dicitur cōcedendo q ex hostie impotentia ad delenda peccata decreta est in lege veteri repetitio eiusdem hostie. Et quū infertur inconueniēs esse, in nouo testamento affirmare hostiam pro peccatis quā oportet repetere: conceditur totum proprie loquendo: quia non repetitur in missa hostia, sed illamet hostia in cruce oblata perseverans immolatitio modo recolitur in qualibet missa. ¶ Ad secundū autem dicitur q absit a fidelium mentibus etiam cogitare q ad supplēdam efficaciam hostie in cruce oblate celebretur missa: celebratur enim tanq; vehiculum remissionis peccatorum per christum in cruce facte: ita q quemadmodū non est alia hostia, ita non alia affert remissionem peccatorum. Nam quemadmodū christus per proprium sanguinem penetrauit cel[os] perseverans sacerdos in eternum ad interpellandum pro n[obis] (vt eadem epistola scribitur) ita perseverat nobiscum p[er] eucharistiam immolatitio modo, intercedēdo pro nobis. Sicut [a]m sufficientia z efficacia summa sacrificij in ara crucis non exc[l]udit perseverantiam christi in celis in officio interpellandi pro n[obis], ita non excludit perseverā tiam eiusdem nobiscum immolat[i]o modo ad intercedēdum pro nobis. Nam quemadmodum cōtinu[a] intercessio christi pro nobis in celo, non derogat vnice intercessioni mortis [...] ita nō imo multo minus eidem derogat p[er]manentia chris[ti] oblatitio modo ad intercedendum pro nobis vt particip[et] remissionis peccatorum in ara crucis facte quanto i[n] a[r]t[e] fit per mysterium sub specie pan[is] [...]a au[t]i[...] Et christum in propria specie i[n] qua crucifixus est. [...] [...]ogationi locus esset, magis derog[aret] vnice mortis [...]rcessio vt post mortis intercessionem im[m]edat christus [...] specie propria cō sub specie aliena: illud nāq; [...]tercedere vide[re]fert quasi supplemētum intercedendi: hoc aute[m] pre se fert cer[t]i nonem interceuendi modū, nobis valde conuenum. ¶ Ad tertium dicitur, q cum grano salis intelligendum est peccata esse nobis remissa per christi mortem: videlicet per christi mortem applicatam nob[is] per instituta a christo sacramenta: in hoc enim christiani omnes conuenimus: inter sacramenta autem a christo instituta supputatur z est sacramētum eucharistie institutum ab ipso christo immolatitio modo: vt declaratum est ex verbis christi z pauli. Et ideo si qui inter christianos sunt egētes post baptisma remissione peccatorum, eucharistie hostia prodesse potest illis ad remissionem peccatorum, applicando efficaciam mortis christi ad illos: non egentibus autem remissione peccatorum, prodest ad vegetationem anime, quēadmodum cibus et potus corporeus vegetat corpus: sacramentum enim eucharistie quāuis immolatitio modo institutum sit etiam pro expiatione peccat[orum] facta per crucem christi applicanda [con]sentientibus, non tamen est institut[um] propter hoc duntaxat, sed pro alijs anime bonis [...]um omnibus igitur scriptis in epistola ad hebreos [...] im misse quod eccl[es]ia catholica edocta a [...]ebrat. Et hec sunt dicta extensione ibidem dictorum [...]eucharistie hostiam: noui enim q iuxta geminum nemum. [...]ficijs cruentis tractat autor illius epistole monstrans ex [...]n cruenti sacrificij oblati a christo condendo nouum testam[entum], relatiue ad sacrificia omnia veteris testamēti. Visum siquidē est expedire claritati veritatis catholice, admittere huiusmodi extensionem: vt nulla ex parte hesitandi locus relinquatur. Ad dei gloriam: Rome die tertio Maij. m.cccc.xxxj.

¶ Tractatus de sacrificio Misse: editi per Reuerendissimum dominum dominum Thomam de vio Caietanum Cardinalem sancti Xisti,
Finis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca